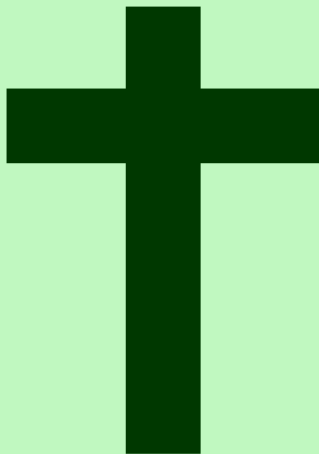

Cha' tso'o nu
nchcui' ji'i
Jesucristo nu xu'na na

New Testament in Chatino, Tataltepec (MX:cta:Chatino,
Tataltepec)

Cha' tso'o nu nchcui' ji'i Jesucristo nu xu'na na New Testament in Chatino, Tataltepec (MX:cta:Chatino, Tataltepec)

copyright © 1981 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Chatino, Tataltepec

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Chatino, Tataltepec [cta], Mexico

Copyright Information

© 1981, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Chatino, Tataltepec

© 1981, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
68385231-313d-5500-aff2-e6b6a207d978

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	50
SAN LUCAS	79
SAN JUAN	129
LOS HECHOS	164
ROMANOS	211
1 CORINTIOS	233
2 CORINTIOS	254
GÁLATAS	267
EFESIOS	276
FILIPENSES	284
COLOSENSES	289
1 TESALONICENSES	294
2 TESALONICENSES	298
1 TIMOTEO	301
2 TIMOTEO	307
TITO	311
FILEMÓN	314
HEBREOS	315
SANTIAGO	332
1 PEDRO	338
2 PEDRO	345
1 JUAN	349
2 JUAN	355
3 JUAN	356
JUDAS	357
APOCALIPSIS	359

Quityi nu nguscua San Mateo ñi'ya ngua cha' ji'i Jesús

Jyo'o cusu' ji'i Jesucristo

¹ Nde nscua na' qui'i ti cha' ji'i lcaa ñati nu ngua jyo'o cusu' ji'i Jesucristo, cha' ñati tya'a ji'i jyo'o David laca yu, lo'o jua'a ñati tya'a ji'i jyo'o Abraham laca yu, masi tyijyu' ti.

² Jyo'o Abraham bi' ngua sti Isaac; li' jyo'o Isaac bi' ngua sti Jacob; li' jyo'o Jacob bi' ngua sti Judá lo'o ca ta'a tya'a ngula yu;

³ li' jyo'o Judá bi' ngua sti Fares lo'o Zara, lo'o Tamar ngua naa xtya'a ngu' bi'.

Li' jyo'o Fares bi' ngua sti Esrom;

li' jyo'o Esrom bi' ngua sti Aram;

⁴ li' jyo'o Aram bi' ngua sti Aminadab;

li' jyo'o Aminadab bi' ngua sti Naasón;

li' jyo'o Naasón bi' ngua sti Salmón;

⁵ li' jyo'o Salmón bi' ngua sti Booz, lo'o Rahab ngua naa xtya'a Booz bi'.

Li' jyo'o Booz bi' ngua sti Obed, lo'o Rut ngua naa xtya'a Obed bi'.

Li' jyo'o Obed bi' ngua sti Isái;

⁶ li' jyo'o Isái bi' ngua sti rey David;

li' jyo'o rey David ngua sti Salomón, lo'o xtya'a Salomón bi' ngua nu cuna'a nu ngua clyo'o jyo'o Uriás clyo.

⁷ Lo'o li' jyo'o Salomón bi' ngua sti Roboam;

li' jyo'o Roboam bi' ngua sti Abías;

li' jyo'o Abías bi' ngua sti Asa;

⁸ li' jyo'o Asa bi' ngua sti Josafat;

li' jyo'o Josafat bi' ngua sti Joram;

li' jyo'o Joram bi' ngua sti Uzias;

⁹ li' jyo'o Uzias bi' ngua sti Jotam;

li' jyo'o Jotam bi' ngua sti Acaz;

li' jyo'o Acaz bi' ngua sti Ezequías;

¹⁰ li' jyo'o Ezequías bi' ngua sti Manasés;

li' jyo'o Manasés bi' ngua sti Amón;

li' jyo'o Amón bi' ngua sti Josías;

¹¹ li' jyo'o Josías bi' ngua sti Jeconías lo'o tya'a ngula yu.

Tyempo bi' ndyaa lo'o ngu' Babilonia ji'i ngu' Israel ca quichi tyi ngu' ca tyijyu', ne' chcuá ji'i ngu' Babilonia ndyaa quiña'a tsa ngu' Israel bi' li'.

¹² Ca tyijyu' bi' ngula Salatiel sñi' jyo'o Jeconías bi';

li' jyo'o Salatiel bi' ngua sti Zorobabel;

¹³ li' jyo'o Zorobabel bi' ngua sti Abiud;

li' jyo'o Abiud bi' ngua sti Eliaquim;

li' jyo'o Eliaquim bi' ngua sti Azor;

¹⁴ li' jyo'o Azor bi' ngua sti Sadoc;

li' jyo'o Sadoc bi' ngua sti Aquim;

li' jyo'o Aquim bi' ngua sti Eliud;

¹⁵ li' jyo'o Eliud bi' ngua sti Eleazar;

li' jyo'o Eleazar bi' ngua sti Matán;

li' jyo'o Matán bi' ngua sti Jacob.

¹⁶ Lo'o li' sñi' jyo'o Jacob bi' ngua José nu ngua clyo'o María xtya'a Jesús,

lo'o jua'a Cristo naa Jesús bi'.

¹⁷ Jua'a naa jyo'o ngu' cusu' bi', tii jlyacua tya'a ba'a ngu' lo'o ngutu'ú Abraham ña'a cuayá' nu ngula jyo'o David. La cui' jua'a tya tii jlyacua tya'a ba'a ngu' lo'o ngutu'ú jyo'o David, ña'a cuayá' nu ndyaa lo'o ngu' xa' tsu' ji'i ngu' Israel ca quichi tyi ngu', nu lo'o ngusu'ba ngu' ji'i ngu' Israel ne' chcuá ca quichi Babilonia tyijyu'. Lo'o la cui' jua'a tya tii jlyacua tya'a ba'a ngu', li' ngula nu laca Cristo.

Ñi'ya ngua lo'o ngula Jesucristo

¹⁸ Nde nscua na' ñi'ya ngua lo'o ngula Jesucristo. Cua nguñi cha' ji'i María bi', cha' caja clyo'o lo'o nu José sñi' Jacob bi'. Bilya tyalaa María slo José nu lo'o ngua cuayá' ti' nu María bi', cha' cua ntsu'u sñi'; cña ji'i Xtyi'i ycu'i Ndyosi ngua bi', cha' ngua tana María bi'. ¹⁹ Pana nu José bi' ni, tya'na ti' yu ji'i María, tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu ña'a yu ji'i. Lo'o cua ndyuna yu cha' bi', ná nti' yu ta yu cha' tyuju'u ti' ji'i Mariá, masi nga'aa caja clyo'o yu lo'o xqui'ya sñi', ngua ti' yu; tye cha' jua'a ti' ngua ti' yu, cha' ná nti' yu sta yu qui'ya ji'i ca toni'i cña. ²⁰ Laja lo'o nlyacua ti' yu ni cha' laca ngua jua'a, li' ndu'u tucua sca xcá ji'i ycu'i Ndyosi slo yu laja xcalá yu. Nhcui' xcá bi' lo'o yu li':

—José —nacu' xcá ji'i yu—, ñati tya'a ji'i jyo'o David laca nu'u —nacu'—. Ná cutsji nu'u caja clyo'o lo'o Mariá, cha' cça cho' toni'i jinu'u. Si'i na cuxi ngua'ni María bi' tsiya' ti; cña nu ngua'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi laca cha' ntsu'u sñi' Mariá juani. ²¹ Lo'o cala sñi' nu cuna'a bi', cubi' qui'yu caca nu bi'. Lo'o xcua xtañi cubi' bi' li', bi' ca naa Jesús. Lo'o nu Jesús bi' ni, bi' laca nu cua'ni lyaá ji'i ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu'i Ni, cha' clyaa ngu' ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu'.

²² Lo'o jua'a ngua cha' bi', cha' nu cua nhcui' ycu'i Ndyosi lo'o ngu' sa'ni cha' jua'a caca. Tyempo sa'ni nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi cha' bi' lo' quityi. Ndi'ya nguscua ngu':

²³ Caca tana sca nu cuna'a nu ntucua ycu'i ti, lo'o li' qui'yu caca sñi';

Emanuel ñacu' ngu' ji'i cubi' bi'.

Jua'a nscua lo' quityi, bi' cha' jua'a ngua ji'i María li'. Nu nhcui' ngu' Emanuel ni, ndi'ya nti' ñacu' cha' bi': Ndi'i ycu'i Ndyosi lo'o na.

²⁴ Lo'o li' ngue ti' José, ndu'u yu ndyaa yu slo María cha' caja clyo'o yu lo'o, ñi'ya nu nacui' xcá ji'i ycu'i Ndyosi ji'i yu. Li' ñaa lo'o yu ji'i ca toni'i ji'i yu, ²⁵ pana ná ngujua' yu lo'o ña'a cuayá' nu cua ngula sñi'. Lo'o cua ngula cubi', li' ngua naa Jesús.

2

Lo'o ndyalaa ngu' tii

¹ La cui' tyempo lo'o ngula Jesús nde quichĩ Belén, sca nu cusu' nu naa Herodes ngua loo jil'i nasiyu bi'. Ca loyuu su cuentya Judea, ca bi' ndi'j quichĩ Belén bi'. Lo'o li' ndyalaa xi ngu' tii nde Judea bi'; ngutu'u ngu' tii bi' xa' quichĩ nde su ntyucua cuichaa, lo'o li' ndyalaa ngu' quichĩ Jerusalén. Nchcui' ngu' tii bi' lo'o ngu' nu ndyacuua tya'a lo'o ngu' tyucuii:

²—¿Macala ndi'j cubi' nu ngula tsubi' ti bi'? —nacuj ngu'—. Rey jil'i cu'mā ngu' judío laca cubi' bi' —nacuj ngu'—. Cua na'a ya cuii cucui nu ndacui cua cuentya jil'i cubi' bi', bi' cha' ndyalaa ya ca nde cha' cua'ni tlyu ya jil'i cubi' bi' juani.

³ Lo'o nu rey Herodes ni, ndyutsij tsa yu lo'o ndyuna yu cha' nu nchcui' ngu' tii bi', cha' cua'ni tlyu ngu' jil'i chaca rey. Lo'o jua'a lcaa ngu' quichĩ Jerusalén ndyutsij tsa ngu' ñi'ya cua'ni rey Herodes. ⁴ Li' ngusi'ya rey Herodes bi' jil'i lcaa sti jo'ó nu laca loo, lo'o jua'a jil'i mstru nu nclyu'u cha' jo'ó ne' laa cha' caā ngu' slo. Nchcuane nu rey bi' jil'i ngu' li'.

—¿Ha ná jlo ti' mā macala nchcui' quityi cha' cala Cristo? —nacuj rey jil'i ngu'.

⁵ —Cala bi' nde quichĩ Belén loyuu su cuentya Judea re —nacuj ngu' jil'i—. Ndi'ya nacuj quityi jil'i ycu' Ndyosi:

⁶ Quichĩ sube ti laca Belén nu ntsu'u loyuu su cuentya Judea, nacuj ycu' Ni.

Pana quichĩ tyi sca ngu' tlyu tsa caca, masi quichĩ sube laca juani, nacuj Ni.

Caca nu qui'yu tlyu bi' loo,

lo'o jua'a ña'asiñ yu jil'i ngu' Israel 'na.

Jua'a nscua lo quityi bi'.

⁷ Lo'o cua ndyuna rey Herodes cha' bi', li' cuaana ti ngusi'ya yu jil'i nu ngu' tii bi', cha' caā ngu' slo cha' ta yu sca cha' lo'o ngu'. Li' nchcuane rey bi' jil'i ngu' ni jacua' na'a ngu' cha' ndyu'u tucua cuii cucui bi' nde cua. ⁸ Lo'o ndacha' ngu' jil'i, li' nchcui' rey lo'o ngu' cha' tsaa ngu' nde quichĩ Belén.

—Yaa clya mā —nacuj rey jil'i ngu' tii bi'—, clyana mā ma ntucua tyi cubi' bi' —nacuj—, Lo'o si quije jil'i mā, li' xtyuu mā slo na' chaca quiya' cha' caca cuayá' ti' na' macala ntsiya cubi' bi'. Lo'o na' tsa'a cua'ni tlyu na' jil'i cubi' bi' ntā'.

⁹ Lo'o li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' nu lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' rey lo'o ngu'. Chaca quiya' na'a ngu' cuii bi' laja lo'o ndyaa ngu' tyucuii cha' tsaa ngu' ca quichĩ Belén, la cui' cuii cucui nu na'a ngu' clyo ca su ntyucua cuichaa. Lo'o ngulu'u cuii jil'i ngu' macala nscua ni'j su ndi'j cubi', ndyatuj cuii su ntucua ni'j bi'. ¹⁰ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' cuii bi' chaca quiya'. ¹¹ Li' ndyatuj ngu' ni'j bi', na'a ngu' jil'i cubi'

lo'o jil'i María xtya'a cubi'. Hora ti ndyatuj sti' ngu' tii bi' slo cubi' cha' cua'ni tlyu ngu' jil'i. Lo'o li' ngusatij ngu' yu'ba jil'i ngu' cha' ta ngu' msta' jil'i cubi' bi'; nda ngu' oro jil'i cubi' bi', nda ngu' yana jo'ó nu quña'a tsa nga'a, lo'o jua'a nda ngu' mirra jil'i cubi' bi'. (Jua'a naa sca taná yaca nu tyixi xtyi'i.) ¹² Nu lo'o ndyaa ngu' caja' ngu', li' nchcui' xcalá ngu'; nchcui' ycu' Ndyosi lo'o ngu' laja xcalá cha' nga'aa tsaa ngu' slo rey Herodes bi', cha' cuiñi tsa yu. Bi' cha' ngusñi ngu' xa' tyucuii cha' xtyuu ngu' tyaa ngu' quichĩ tyi ngu' chaca quiya'.

Ngusna lo'o José jil'i María nde Egipto

¹³ Nu lo'o cua ndu'u ngu' tii ndyaa ngu' quichĩ tyi ngu', li' nchcui' xcalá José. Ndyu'u tucua sca xca jil'i ycu' Ndyosi slo yu laja xcalá, nchcui' lo'o yu li'.

—Que ti' nu'u —nacuj xca jil'i José—. Ty-atuj nu'u, xna clya nu'u —nacuj—, tsaa lo'o nu'u jil'i xtya'a cubi' tyijyu' nde loyuu su cuentya Egipto. Tyi'j mā cajua ña'a cuayá' nu cacha' hĩ cha' tso'o tyaa mā nde nasiyu re chaca quiya'. Tyaala tsa rey Herodes bi'; cua caā ti yu quichĩ re cha' clyana jil'i cubi', cha' cujuui jil'i cubi' nti' yu.

¹⁴ Hora ti ngue ti' José, li' ndyaa lo'o jil'i cubi' lo'o jil'i xtya'a cubi' masi tya talya; ndyaa ngu' nde Egipto li'. ¹⁵ Lo'o li' ndyanu ngu' ca bi' ña'a cuayá' nu cua ngujuii Herodes, rey nu tyaala bi'. La cui' cha' bi' nchcui' jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil'i ycu' Ndyosi cua sa'ni la lo'o nchcui' ndi'ya: “Xi'ya na' jil'i Sñi' na' cha' tyu'u ca loyuu su cuentya Egipto, cha' xtyuu yu tyaa yu quichĩ tyi yu”, nacuj ycu' Ndyosi nu Xu'na na. Bi' cha' jua'a ngua jil'i ngu' tya li', cha' ndyalaa ngu' nde Egipto.

Ndyujuii Herodes jil'i cubi' jil'i ngu'

¹⁶ Lo'o nu rey Herodes bi' ni, ñasi' tsa yu lo'o ngua ti' yu cha' nga'aa ñaa nu ngu' tii bi' slo. Li' ngulo rey bi' cña jil'i msu, cha' tsaa ngu' cujuui ngu' jil'i lcaa cubi' qui'yu nu ntsu'u quichĩ Belén, lcaa cubi' nu bilya tye sna yija jil'i; lo'o jua'a cujuui ngu' jil'i lcaa cubi' qui'yu nu ntsu'u quichĩ sube cacua ti. Cua jlo ti' rey cha' nu cubi' bi' bilya tye sna yija, cha' jua'a nchcui' ngu' tii bi' xqui'ya cuii cucui nu cua na'a ngu'. ¹⁷ La cui' cha' bi' nchcui' jyo'o cusu' Jeremías nu ngua tu'ba jil'i ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni la. Ndi'ya nacuj:

¹⁸ Lye tsa nda xtyi'i ñati' nde quichĩ Ramá; nxi'ya ngu', ndyuna tsa ngu', cha' ngujuii sñi' Raquel.

Nxi'ya tsa nu cuna'a bi', cha' cua ngujuii sñi'.

Ni sca ñati' ná ngua jil'i xaala' tyiquee nu cuna'a bi', cha' nga'aa lu'ú sñi'.

Jua'a cha' nscua lo quityi, masi bilya caca cha' bi' lo'o tya lu'ú jyo'o cusu' nu nguscuua

cha' bi'. Bi' cha' jua'a ngua jil'i ngu' Belén, ngusi'ya tsa ngu' cha' ngujuii sñi' ngu'.

¹⁹Ca tiya' la li' ngujuii rey Herodes bi', lo'o li' ndu'u tucua sca xca' jil'i ycu'i Ndyosi slo José laja xcalá ti yu, cha' tya ndi'i José ca loyuu su cuentya Egipto:

²⁰—Que ti' nu'u —nacuj xca' jil'i yu—, ty-atu clya nu'u, tyaa lo'o nu'u jil'i nu piti lo'o jil'i xtya'a yu nde nasiyu Israel chaca quiya' —nacuj—, cha' cua ngujuii ngu' tyaala nu ngua ti' cujuui jil'i cubi' cua tya tsubi' la.

²¹Lo'o li' ndyatú José, ndyaa lo'o jil'i nu piti lo'o jil'i xtya'a nu piti, ñaa ngu' nde nasiyu Israel chaca quiya'. ²²Lo'o li' ndyuna yu cha' sñi' jyo'o Herodes laca loo nde Judea, la cui' sñi' yu nu naa Arquelao laca bi'; ndyutsij xi José xqui'ya cha' bi'. Li' xa' nchcui' xcalá yu ñi'ya' cua'ni yu, bi' cha' ndyaa ngu' nde loyuu su naa Galilea li'. ²³Ca bi' ndyalaa ngu' quichij Nazaret cha' tyi'i ngu'. La cui' cha' bi' nchcui' jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil'i ycu'i Ndyosi nu ngua sa'ni lo'o nchcui' ngu' ndi'ya: ngu' Nazaret cua'ni ngu' jil'i nu bi'. Jua'a nchcui' jyo'o cusu' bi' cua sa'ni, bi' cha' jua'a ndu'ni ngu' jil'i Jesús juani.

3

Nda Juan cuij lo'o ngu' ne' quixi' su ná ndi'i ñati

¹Lo'o ngua tyempo, li' nguxana Juan nda yu cuij lo'o ngu' nu ndya'a slo yu su ndi'i yu ycu'i ti yu ne' quixi'; ntyucuatya yu jil'i ngu' li'. La cui' loyuu su cuentya Judea ndi'i yu; pana btyi tsa yuu su ndi'i Juan, ndi'i tsa quee, lo'o ná ndi'i xa' ñati' cajua.

²—Ca tyuju'u ti' cu'ma —nacuj Juan jil'i ngu'—, xtyanu ma' jil'i cha' cuxi nu ndyu'ni ma —nacuj—. Cua xana ti cha' caca ycu'i Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ñati' chalyuu.

³Lo'o nu Juan ni, laca yu la cui' ñati' nu nchcui' jyo'o cusu' Isaias jil'i sa'ni, cha' jyo'o cusu' bi' ngua tu'ba jil'i ycu'i Ndyosi. Ndi'ya nscua lo quityi bi':

Cuij xi'ya sca ñati' ne' quixi':

“Xaala clya ma' sca tyucuij su caa' ycu'i nu Xu'na na;

xquiñi tso'o ma' tyucuij su tyeje tacui ycu'i”,
ñacu' ñati' bi'.

Jua'a nguscua jyo'o cusu' cuentya jil'i ñati' bi', lo'o Juan laca ñati' bi'.

⁴Lo'o nu Juan bi' ni, lacu' yu sca late' quicha' camello, lo'o jua'a ndyaaca' juata sii' yu; ndacu' yu tscu' lo'o cuiña' cuityu.

⁵Lo'o li' ndyu'u ti'j quiña'a ñati' slo yu; ñaa ngu' quichij Jerusalén slo yu, lo'o jua'a ñaa ngu' lcaa quichij sube ti nu ndi'i loyuu su cuentya Judea bi' slo yu, lo'o ngu' nu ntsu'u cacua ti to' sta'a Jordán, ñaa ngu' slo yu. ⁶Li' ntyucuatya Juan jil'i ngu' nu ndya'a slo yu nde lo hitya Jordán, ntyucuatya yu jil'i lcaa

ngu' nu nchcui' cha' ngua tyuju'u ti' ngu' jil'i cha' cuxi nu ndyu'ni ngu'.

⁷Lo'o ngua sca tsa' na'a Juan jil'i tyuu' tya'a ngu' fariseo lo'o ngu' saduceo; tacati tsa ndu'ni ycu'i ngu' ngua ti' ngu', lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ngu' jil'i tya'a ngu'. Lo'o xi' ngu' bi' lijya ngu' cha' tyucuatya Juan jil'i ngu', pana ná ndiya ti' Juan jua'a.

—Ñi'ya nti' cuaña tyaala, jua'a nti' cu'ma —nacuj Juan jil'i ngu' bi'—. ¿Ha cua nchcutsij ngu' jil'i ma' lacua? ¿Ha juani ndube ti' ma' cha' ca ñasi' tsa ycu'i Ndyosi lo'o xcube' Ni jil'i ma' nu lo'o tye chalyuu? —nacuj yu—.

⁸Tso'o lacua, culu'u ma' jil'i ya si chañi cha' cua ngulochu' ma' jil'i cha' cuxi nu ntsu'u jil'i ma'. ⁹Ná culacua ti' ma' cha' caca tso'o jil'i ma' slo ycu'i Ndyosi si xcui' ndyi'u ti' ma' jil'i jyo'o cusu' jil'i ma', nu cusu' Abraham bi'. Ná talo ycu'i Ni jil'i cha' cuxi nu ndu'ni ma' tsiya' ti, masi ñati' tya'a jil'i jyo'o Abraham laca ma', nchcui' ma'. Na cuiñi ma'. Si nti' ycu'i Ndyosi, taca jil'i Ni cuiña' Ni jil'i ñati' tya'a jil'i jyo'o Abraham, masi lo'o quee to' sta'a re, taca jil'i Ni si nti' Ni. Nga'aa taquiya' Ni jil'i cu'ma li'.

¹⁰Ñi'ya ndu' sca ñati' lo'o hacha jil'i cha' clyaja lo yaca si'yu jil'i yu, jua'a nti' ycu'i Ndyosi; si'yu yu bi' jil'i lcaa yaca nu ná nda si'yu tso'o cha' tyaqu' lo quii', lo'o jua'a xcube' Ni jil'i ñati' nu ná ntaja'a xtyanu qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu'. ¹¹Lo'o na' ni, ntyucuatya na' jil'i ma' lo'o hitya, si' chañi cha' cua ngua tyuju'u ti' ma' jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'i ma'; pana cua caa' ti sca ñati' nu tso'o la que na'. Lo'o na', cua'ni tlyu na' jil'i ñati' bi'; tso'o tsa caca tyiquee na', masi caña nu ntsu'u quiya' ñati' bi' culo na'. Lo'o nu ñati' bi' ni, ná tyucuatya yu jil'i ngu' lo'o hitya ti; pana cua'ni yu cha' tyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya jil'i ngu' nu lo'o tyucuatya yu jil'i ngu', lo'o li' subii Ni jil'i ngu' lo'o xee jil'i Ni cha' caca lubii ne' cresiya jil'i ngu'. ¹²Ñi'ya ndu'ni xu'na ltya, jua'a cua'ni Ni; ñi'ya ndyu'u co'o yu nscua', pana ndaqu' yu cualya' lo'o nguti, jua'a sa'be tya'a Ni jil'i ñati', lo'o li' su'ba Ni jil'i ñati' cuxi cha' tyaqu' ngu' lo quii' su nga'aa tye cha' tyaqu'.

Jua'a ngulu'u Juan jil'i ñati' nu ndya'a slo.

Ntyucuatya Juan jil'i Jesús

¹³Tyempo bi' lo'o nga'a Juan to' sta'a Jordán, ndu'u Jesús nde loyuu su cuentya Galilea lijya ca slo Juan, cha' lo'o ngua ti' Jesús cha' tyucuatya Juan jil'i. ¹⁴Lo'o li' ngua ti' Juan cua'a yu jil'i Jesús.

—Ná tso'o tyucuatya na' jinu'u —nacuj Juan jil'i—. Tso'o la tyucuatya ycu'i nu'u jna'.

¹⁵Li' nchcui' Jesús lo'o yu:

—Tso'o tyucuatya nu'u jna' juani —nacuj Jesús jil'i Juan—, cha' jua'a tso'o si cua'ni na lcaa cña nu nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni na.

Lo'o ndyuna Juan cha' nu nchcui' Jesús lo'o, ntyucuatya yu jil'i Jesús li'. ¹⁶Lo'o cua ngua cha' bi', ndu'u Jesús lo hitya, li' cua

ndyaala tyucuij nde cua. Lo'o li' na'a Jesús cha' ngua'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo; ñi'ya nda'ya sca tyupe' lo yuu, jua'a ngua'ya Xtyi'i ycu'i Ni lo Jesús. ¹⁷ Li' nguañi nchcui' ycu'i Ndyosi ca su ntucua Ni nde cua. Ndi'ya nacuj Ni:

—Nu nde laca Sñi' na' —nacuj Ni—. Tyaca'a tsa yu 'na, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' jii' yu.

4

Nchcui' cuayá' xu'na cuiñaja lo'o Jesús

¹ Lo'o li' ndyaa lo'o Xtyi'i ycu'i Ndyosi jii' Jesús ca ne' quixi' su btyi tsa yuu, su ná ndi'i ñati, cha' tyacua tya'a yu lo'o nu xu'na cuiñaja cajua. Ngua ti' nu bi' tyijjloo jii' Jesús. ² Lo'o li' tu'ba tsá tu'ba talya ná ndyacu Jesús tsiya' ti, ntyute' tsa yu li'. ³ Lo'o li' ndyu'u tucua nu xu'na cuiñaja bi', cha' chcui' cuayá' lo'o Jesús:

—Si chañi cha' nu'u laca nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi —nacuj nu xña'a bi' jii' Jesús—, xñi nu'u sca quee re lacua, cha' jua'a cuiñá nu'u xlyá lo'o quee re cha' cacu na.

⁴ Lo'o li' nguxacuj Jesús cha' jii':

—Cua nscua sca cha' lo quityi jii' ycu'i Ndyosi —nacuj Jesús jii'—. Ndi'ya nchcui' cha' bi': “Si' na cu'ú ñati chalyuu lo'o cacu ngu' tyaja ti, masi lo'o cuna ngu' lcaa cha' nu nchcui' ycu'i Ndyosi, li' chañi cha' tyu'ú ngu'”. Jua'a nscua lo quityi.

⁵ Lo'o li' ndyaa lo'o nu xu'na cuiñaja jii' Jesús nde quichí Jerusalén, su tyaca'a tsa jii' ycu'i Ndyosi; ca hiquee laa tonu jii' quichí bi' ndyaa ngu', cua tsa ntucua ngu' li'.

⁶ —¿Ha chañi cha' nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi laca nu'u? —nacuj nu xña'a jii' Jesús—. Tso'o si tyú nu'u ca lo yuu lacua, cha' cua nscua sca cha' lo quityi jii' ycu'i Ndyosi ndi'ya:

Culo ycu'i Ndyosi cña jii' xca jii' Ni cha' ña'asji ngu' jinu'u, nacuj quityi.

Lo'o jua'a nscua chaca cha':

Lo'o ya' ti xca jii' Ni xatu ngu' jinu'u, cha' ná ca quicha quiya' nu'u su tyú nu'u chü' quee.

Jua'a nscua lo quityi —nacuj nu xña'a.

⁷ Li' nguxacuj Jesús cha' jii' nu xña'a bi':

—Pana ndi'ya nscua cha' lo quityi jii' ycu'i Ndyosi: “Ná chcui' cuayá' ma lo'o ycu'i Ndyosi nu Xu'na ma”, nacuj quityi.

⁸ Lo'o ndye nchcui' ngu', xa' ndyaa lo'o nu xu'na cuiñaja jii' Jesús nde sca lo xlya ca'ya nu cua tsa. Li' ngulu'u nu xña'a bi' lcaa nasiyu tyucui ña'a chalyuu jii' Jesús, cha' tso'o tsa ña'a chalyuu bi'. ⁹ Lo'o li' nchcui' cuayá' nu xña'a bi' lo'o Jesús chaca quiya':

—Ta na' chacuayá' caca nu'u loo jii' lcaa chalyuu nu ña'a nu'u ca ndacua —nacuj nu xña'a jii' Jesús—, sca ti si tyu sti' nu'u loo na', si cua'ni tlyu nu'u jna', li' caca nu'u loo.

¹⁰ Li' nguxacuj Jesús cha' jii' nu xña'a bi':

—Tyaatsu' nu'u slo na', Satanás —nacuj Jesús—. Yaa clyu nu'u. Cua nscua sca cha' lo quityi jii' ycu'i Ndyosi ndi'ya: “Sca ti jii' ycu'i Ndyosi nu Xu'na ma cua'ni tlyu ma jii', sca ti cha' jii' ycu'i Ni nga'a cha' taquiya' ma jii' nde chalyuu”, nacuj quityi.

¹¹ Li' ndu'u xu'na cuiñaja ndyaa. Li' ndu'u tucua xca jii' ycu'i Ndyosi cha' xtyucua ngu' jii' Jesús, cha' ta ngu' xi juersa jii' yu.

Nguxana Jesús ndyu'ni cña jii' ycu'i Ndyosi nde loyuu su cuentya Galilea

¹² Ca tiya' la ndu'u Jesús ndyaa, cha' ndyuna yu cha' cua ntejeya' ngu' jii' Juan, ndyaa lo'o ngu' jii' yu ne' chcuá. Li' nguxtyuu Jesús chaca quiya' nde quichí Nazaret, nde loyuu su cuentya Galilea. ¹³ Pana ná ndyanu yu nde Nazaret; nguxcutsa'a yu su ndi' yu, ndyaa yu ca quichí Capernaum to' tayu'. Nscua quichí bi' loyuu su ndu'ni ngu' sa'ni cha' su cuentya Zabulón lo'o su cuentya Neftalí laca bi'. ¹⁴ La cui' ti cha' bi' cua nchcui' jyo'o Isaías nu ngua tu'ba jii' ycu'i Ndyosi cua sa'ni la. Ndi'ya nacuj:

¹⁵ Ntsu'u loyuu su cuentya Zabulón lo'o su cuentya Neftalí ca chaca tsu' sta'a Jordán.

Tyeje tacui na loyuu bi', li' tyalaa na to' tyujo'o,

cha' loyuu bi' laca Galilea su ndi' ñati nu si'i ngu' judío laca.

¹⁶ Cua ngujui' sca xee tlyu slo ngu' nu ndi' su talya ña'a;

juani cua nguxee jii' ngu', cua caja ti chalyuu nu ná nga'a cha' tye jii' ngu' bi', masi cua tye ti chalyuu jii' ngu' bi' tya tsubi' la.

Jua'a nchcui' jyo'o cusu' bi'. Bi' cha' loyuu bi' nguti' Jesús li'.

¹⁷ Lo'o li' nguxana nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ndya'a slo:

—Ca tyuju'u ti' ma —nacuj Jesús jii' ngu'—, xtyanu ma jii' lcaa cha' cuxi nu ndyu'ni ma, cha' cua tyalaa ti hora cha' caca ycu'i Ndyosi loo ne' cresiya jii' ma.

Nxi'ya Jesús jii' jacua tya'a ngu' nu ndyaa cuta cualya

¹⁸ Lo'o ngua sca tsá ndya'a Jesús to' tayu' Galilea bi'. Li' na'a yu jii' Simón lo'o Andrés tya'a ngula Simón, nchcu ngu' taraya lo hitya cha' xñi ngu' cualya, cha' bi' laca cña nu ndu'ni ngu' bi' lcaa tsá. Lo'o nu Simón bi' ni, Pedro ndu'ni ngu' jii'. ¹⁹ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o tyucuaa nu qui'yu bi':

—Tsa ma lo'o na' juani —nacuj Jesús jii' ngu' bi'—. Ñi'ya ngujui' cualya jii' ma lo'o nguta'a ma cuta cualya, jua'a caja xa' cña jii' ma juani cuentya jna'; culu'u na' jii' ma ñi'ya nu clyana ma jii' ñati chalyuu re nu nguna' tsa ndu'ni, cha' caca ngu' ñati 'na.

²⁰ Hora ti nguxtyanu ngu' jil'i taraya jil'i ngu', ndyaa lca'a ngu' jil'i Jesús li'.

²¹ Lo'o nde loo la xi na'a Jesús jil'i Jacobo sñi' Zebedeo lo'o Juan tya'a ngula yu; nga'a ngu' ne' yaca ni'j sube jil'i ngu' lo'o sti ngu', ndyu'ni cho'o ngu' taraya jil'i ngu'. Li' ngusi'ya Jesús jil'i ngu' bi', cha' tsaa ngu' lo'o.

²² Hora ti nguxtyanu ngu' jil'i sti ngu' lo'o yaca ni'j jil'i ngu', ndyaa ngu' lo'o Jesús li'.

Ngulu'u Jesús jil'i quiña'a tsa ñati

²³ Lo'o li' ndyaa ngu' lcaa quich'i su cuentya Galilea lo'o Jesús. Lcaa quich'i ndyaa' nclyu'u yu jil'i ngu' ne' laa jil'i ngu' judío; nchcui' yu lo'o ngu' ñi'ya laca cha' tso'o jil'i ycu' Ndyosi, cha' cua ngulala ti caca Ni loo ne' cresiya jil'i ngu'. Lo'o jua'a ngua'ni yu jo'o jil'i lcaa nu quicha, masi quicha ti ti' ngu' ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o ngu'. ²⁴ Li' nguañi cha' jil'i Jesús lcaa quich'i, hasta ca nde loyuu Siria nguañi cha' jil'i yu; bi' cha' ñaa lo'o ngu' jil'i lcaa ngu' quicha slo ycu' yu, cha' cua'ni yu jo'o jil'i ngu'. Ñaa lo'o ngu' jil'i nu quicha, masi ti' tsa ngu' xqui'ya quicha nu ntsu'u jil'i ngu'; ñaa lo'o ngu' jil'i ngu' nu ntsu'u cui'j cuxi jil'i ngu', masi nxa'lu cui'j jil'i ngu', masi nchcu' tyucui' tyucui' ña'a ngu', masi nchcuti sca tsu' ya' ngu'. Lo'o li' ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o lcaa ngu' quicha bi'. ²⁵ Bi' cha' ndu'u lca'a quiña'a tsa ñati jil'i, masi ngu' Galilea, masi ngu' lcaa quich'i nde Decápolis, masi ngu' quich'i Jerusalén, masi ngu' xa' quich'i nde loyuu su cuentya Judea, masi ngu' quich'i chaca tsu' sta'a Jordán. Quiña'a tsa quich'i ngutu'u ngu' ndyaa lca'a ngu' jil'i Jesús li'.

5

Ñi'ya ngulu'u Jesús jil'i ngu' nu ngua'a sii' cua'a

¹ Na'a Jesús cha' quiña'a tsa ñati lijya ngu' slo yu, bi' cha' ndyacu' yu ndyaa la yu nde sii' cua'a, ndyaca'a yu xi cajua. Lo'o ndyu'u ti'j ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i slo, ² li' nguxana Jesús nclyu'u yu jil'i ngu' bi'. Ndi'ya nchcui' yu lo'o ngu':

Ñati nu tso'o ntsu'u tyiquee

³ —Tso'o ntsu'u tyiquee ñati si jlo ti' cha' sca ti lo'o ycu' Ndyosi caca cua'ni ngu' cha' tso'o —nacuj Jesús—. Caca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ngu' bi', pana ná caca jil'i ngu' si jua'a ti ngu'.

⁴ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñati masi xñi'j ti' juani xqui'ya qui'ya nu ntsu'u jil'i, cha' ndu'ni ycu' Ni cha' caca tso'o tyiquee ñati bi'.

⁵ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñati nu ná nti' tyijlloo jil'i tya'a ñati, cha' ca su ntucua ycu' Ni tyacua cha' tso'o nu ta ycu' Ni jil'i ñati bi' li'.

⁶ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñati si tyaja'a tsa cua'ni lcaa cha' tso'o, lcaa cha' liñi; jil'i ñati bi' xtyucua ycu' Ndyosi cha' taca jil'i cua'ni lcaa cha' nu nti' ycu' Ni.

⁷ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñati nu tya'na ti' jil'i tya'a ñati, cha' jua'a cua'ni tya'na ti' Ni jil'i ycu' ngu' bi'.

⁸ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñati nu lubii cresiya jil'i, cha' jil'i ñati bi' cua'nda ycu' Ni chacuayá' cha' ña'a jil'i ycu' ca Ni nde loo la.

⁹ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñati nu nxyucua jil'i tya'a ñati cha' caca tso'o ti ngu' lo'o tya'a cusu' ngu'. “Sñi' na'”, ñacu' ycu' Ndyosi jil'i ñati nu jua'a xaala' tyiquee tya'a ngu'.

¹⁰ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñati si talo tyiquee jil'i xa' ñati, masi lya' ti' ngu' jil'i, masi ti' ti' ngu' jil'i, xqui'ya cha' tso'o nu ndu'ni cuentya jil'i ycu' Ni. Tso'o ntsu'u tyiquee ñati bi' si talo tyiquee jil'i ngu', cha' jua'a laca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ñati bi'.

¹¹ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee mā masi xtyi' lo'o ngu' jil'i mā xqui'ya na', masi lya' tsa ti' ngu' jil'i mā, masi cuiñi tsa ngu', masi chcu' tsa ngu' cuentyu jil'i mā xqui'ya na'. ¹² Li' caca tso'o tyiquee mā, ca chaa ti' mā cha' cua laca nguxco'o ycu' Ndyosi sca cha' tso'o nu tyacua jil'i sa scaa mā ca su ntucua ycu' Ni. La cui' jua'a ngua lya' tsa ti' jyo'o cusu' sa'ni, nu lo'o na'a ngu' jil'i jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil'i ycu' Ndyosi tyempo bi'.

Ñi'ya nti' teje', ñi'ya nti' xee, jua'a ndi'j mā chalyuu

¹³ Ñi'ya nu ndu'nijo'o tsa teje' jil'na cha' cñi', cha' cua'ni tyuju' scaaa, jua'a laca cu'mā nde chalyuu; nu ndu'nijo'o tsa mā jil'i ycu' Ndyosi cha' cua'ni mā cña jil'i Ni. Si cua ngunu'u teje' jil'na, nga'aa cua'nijo'o bi' jil'na li'; tso'o si xcu'aa na jil'i teje' bi' li', masi to' tyucui' su ntyeje tacui ñati. Ná ndu'ni cha' masi sta quiya' ngu' hichu' teje' ngunu'u bi'. Ñi'ya nti' ngu' lo'o teje' ngunu'u bi', jua'a nti' ycu' Ndyosi lo'o ñati nu ná taquiya' jil'i Ni.

¹⁴ Ñi'ya nti' sca xee laca cu'mā, cha' culu'u mā tyucui' jil'i ycu' Ndyosi jil'i lcaa ñati chalyuu. Sca quich'i nu ndi'j lo xlya ca'ya ni, ná ca tyi'j bi' cuaana ti; ña'a lcaa ñati quich'i bi'.

¹⁵ Lo'o jua'a si cua'a ngu' sca qui' quityee, ná su'ba cuatsi' ngu' jil'i bi' ne' caju li'; cua sta ngu' quityee cha' clyane xee tyucui' ña'a ni'j bi'. ¹⁶ Lo'o jua'a cu'mā ni, si xee laca mā nu culu'u tyucui' jil'i ñati, xcu' cha' tso'o cua'ni mā cha' ña'a xa' ñati ña'a cha' tso'o nu ndu'ni mā, nu laca mā sñi' ycu' Ndyosi. Lo'o li' tyi'u ti' ngu' jil'i ycu' Ndyosi Sti na, cua'ni thyu ngu' jil'i ycu' Ndyosi nu ntucua nde cua'.

Nchlyu'u Jesús cha' cuentya ji'i cña nu ngulo ycu'i Ndyosi ji'i jyo'o cusu' sa'ni

¹⁷ 'Ná culacua ti' mā cha' lijya na' ca nde cha' cua'ni tye na' ji'i cha' cusu'; masi lcaa cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o jyo'o Moisés, masi lcaa cha' nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi cua sa'ni la, ná cuityi na' ji'i cha' bi'. Pana cua lijya na' cha' culu'u liñi na' ji'i ñati ñi'ya nu nti' ñacu'i lcaa cha' nu nscua lo' quityi bi'. ¹⁸ Cha' liñi nda na' lo'o mā juani, cha' ni sca si'yu cha' nu nguscua jyo'o cusu' sa'ni cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, ná taca cuityi ngu' cha' bi' ña'a cuayá' nu tye chalyuu; chafi' cha' caca lcaa ca cha' nu nscua lo' quityi ji'i ycu'i Ndyosi cua sa'ni la. ¹⁹ Bi' cha' juani, nga'aa ta Ni su tyi'i ñati slo ycu'i Ni si ná taquiyá' ngu' ji'i cua ña'a ca cña nu nda ycu'i Ni ji'i ngu' cha' cua'ni ngu', si culu'u ngu' ji'i tya'a ñati ngu' cha' nga'aa ntsu'u cha' taquiyá' ngu' ji'i cña bi'. Lo'o jua'a ta Ni su tyi'i ñati ca slo ycu'i Ni si taquiyá' ngu' ji'i lcaa cña bi', si culu'u ngu' cña bi' ji'i tya'a ñati ngu'. ²⁰ Ndi'ya ñacu'i na' ji'i mā juani: ná caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i mā, si ná tso'o la cha' nu cua'ni mā, si'i ñi'ya nu ndu'ni ngu' tacati jua, nu ngu' fariseo bi' lo'o jua'a nu mstru cha' jo'ó bi'.

Nchlyu'u Jesús ji'i ngu' cha' tye cha' ñasi' ngu' lo'o tya'angu'

²¹ 'Cua ndyuna mā ñi'ya nu ngulo ycu'i Ndyosi cña ji'i jyo'o cusu' nu ngua sa'ni. Ndi'ya nchcui' Ni: "Ná cujuui mā ji'i tya'a ñati mā", nacui ycu'i Ni. "Si cujuui ngu' ji'i tya'a ngu', li' ntsu'u cha' tsa'aa ngu' ne' chcu'a cha' cua'ni cuayá' bese ji'i ngu' bi'." ²² Pana quiña'a la cha' chcui' na' lo'o mā juani: masi ca ti'i ti' ngu' ji'i tya'a ñati, li' ntsu'u cha' chcube' ngu' bi'; masi na chcui' ti ngu' cha' cuxi ji'i tya'a ñati, ntsu'u cha' tsa'aa ngu' bi' slo ngu' nu laca loo ca Jerusalén, cha' caca cuayá' ji'i ngu' cajua li'. Lo'o jua'a si ñacu'i ngu' ji'i tya'a ñati: "¡Na ple tsa nu'u! ¡Na tonto tsa híque nu'u!" Lo'o ñasi' tsa ngu' ji'i tya'a ñati, li' nga'a cha' tsa'aa ngu' bi' ca bilyaa su ná tye cha' tyaqu'i quii'.

²³ 'Lo'o jua'a laja lo'o ndyaa ti mā ne' laa cha' ta mā msta ji'i ycu'i Ndyosi, si tyi'u ti' mā cha' ntsu'u cha' ñasi' ti' ji'i mā lo'o tya'a mā, ²⁴ li' tso'o la xtyuu mā lo'o msta ji'i mā chaca quiyá' ca toni'i ji'i mā. Li' tsa'aa mā tsa'aa xaala' mā tyiquee tya'a mā tya clyo. Lo'o li' xa' squi'ya mā msta bi' toni'i ji'i mā, tsa'aa lo'o mā ji'i ne' laa chaca quiyá'.

²⁵ 'Pana ndi'ya cua'ni mā si ntsu'u ñati nu sta quiyá' ji'i mā ca toni'i cña: hora ti xaala' mā cha' ji'i mā lo'o ñati bi', laja lo'o bilya tyaalaa mā slo ngu' tisiya cha' cua'ni cuayá' ngu' ji'i cha' cusu' bi'. Cuxi la cha' si tyaala tsa ngu' tisiya, cha' li' xi'ya ngu' ji'i ngu' policia cha' su'ba ngu' ji'i mā ne' chcu'a.

²⁶ Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā, cha' tiya' tsa tyu'u mā su lubii, cha' li' ntsu'u cha' ta mā lcaa ca centavo nu jña ngu' tisiya ji'i mā cha' tyu'u mā li'.

Nchcui' Jesús sca cha' ji'i ñati nu ndu'ni suba'

²⁷ 'Cua ndyuna mā ñi'ya ngulo ycu'i Ndyosi cña ji'i jyo'o cusu' sa'ni. Ndi'ya nchcui' Ni: "Ná cua'ni suba' mā lo'o clyo'o xa' ñati", nacui ycu'i Ni. ²⁸ Pana, quiña'a la cha' chcui' na' lo'o mā juani: si ña'a sca nu qui'yu ji'i sca nu cuna'a, lo'o li' culacua ti' yu cha' cua'ni suba' yu lo'o, stu'ba ntsu'u cha' bi' lo'o yu ñi'ya si cua laca ngua'ni suba' yu lo'o nu cuna'a' bi', masi tyiquee ti yu ntsu'u cha' cuxi bi'.

²⁹ 'Tso'o la si culo mā si'yu cloo mā la'a tsu' cui, xcu'aa mā ji'i li', si si'yu cloo mā ndacui quiyá' cha' ndu'ni mā cha' cuxi. Masi cu'ityi' mā, tyanu lubii cresiya ji'i mā li', cha' ná tsa'aa mā su lye ndyaqu'i quii' ca bilyaa.

³⁰ Tso'o la xi'yu cu' mā ya' mā la'a tsu' cui, xcu'aa mā ji'i li', si ya' mā ndacui quiyá' cha' ndu'ni mā cha' cuxi. Masi cu' ya' mā, tyanu lubii cresiya ji'i mā li', cha' ná tsa'aa mā su lye ndyaqu'i quii' ca bilyaa.

Nchcui' Jesús sca cha' ji'i ñati nu ngxu'tyanu ji'i clyo'o

³¹ 'Ndi'ya nchcui' jyo'o cusu' sa'ni: "Si ñacu'i sca nu qui'yu ji'i clyo'o yu cha' tyaa slo sti chaca quiyá', cha' nti' yu xtyanu yu ji'i clyo'o yu, li' ntsu'u cha' culo yu sca quityi cuentya ji'i nu cuna'a' bi'. Quityi bi' ñacu'i cha' nga'aa si'i clyo'o yu laca juani."

³² Pana, quiña'a la cha' chcui' na' lo'o mā juani: ndyuni'ni cuxi sca nu qui'yu si culo yu quityi cha' xtyanu yu ji'i clyo'o yu, si ná ndacui nu cuna'a' bi' quiyá'. Lo'o li' si xa' caja clyo'o nu cuna'a' bi' lo'o chaca ñati, li' ndacui nu cuna'a' quiyá', lo'o jua'a chaca yu bi' ndacui quiyá', cha' clyo'o xa' ñati bi' laca nu cuna'a' bi'; pana tlyu la quiyá' nu ndacui ji'i nu qui'yu nu ngua clyo'o clyo.

Nchlyu'u Jesús cha' ji'i ngu' cha' ná cua'ni ngu' jura

³³ 'Lo'o jua'a cua ndyuna mā ñi'ya nu ngulo ycu'i Ndyosi cña ji'i jyo'o cusu' sa'ni. Ndi'ya nchcui' Ni: "Ná tso'o ta mā sca cha' lo'o ycu'i Ndyosi cha' cua'ni mā sca cña, si cha' cuiñi ti nda mā. Nga'a cha' cua'ni mā ñi'ya nu nacui mā ji'i Ni cha' cua'ni mā." ³⁴ Pana, quiña'a la cha' chcui' na' lo'o mā juani, cha' ná tso'o tsiya' ti cua'ni mā jura nu lo'o chcui' mā sca cha': masi chcui' mā cuentya ji'i lcaa na nu ntsu'u nde cua, ná cua'ni mā jura jua'a, cha' ca bi' ntucua ycu'i Ni; ³⁵ masi chcui' mā cuentya ji'i yuu chalyuu re, ná chcui' mā jura jua'a, cha' cuentya ji'i ycu'i Ndyosi laca chalyuu re; masi chcui' mā cuentya ji'i quichij Jerusalén,

ná cua'ni ma jura jua'a, cha' ca bi' laca ycu'i Ni loo. ³⁶ La cui' ti cha' ná cua'ni ma jura cuentya jil'i scaua' que ycu'i ca ma, cha' sca ti ycu'i Ni nguñá Ni jil'i cu'ma, lo'o ná caca jil'i ma cuiñá ma ni sca ca quicha' hique ma, ni nu ngata. Ná tso'o cuentya jil'i ycu'i Ndyosi tsiya' ti cha' cua'ni ma jura. ³⁷ Tsa bi' ti cha' ñacu'i ma: "Chañi", si cha' liñi laca; lo'o jua'a ñacu'i ma: "Si'i", si cha' cuiñi. Cua ña'a ca cha' nu chcu'i ma nu lo'o ndu'ni ma jura, cha' jil'i nu xña'a laca bi'.

Nchlyu'u Jesús ñi'ya cua'ni ngu' lo'o tya'a cusuu ngu'

³⁸ 'Lo'o jua'a cua ndyuna ma cha' nu nchcu'i jyo'o cusu' sa'ni. Ndi'ya nacui: "Sca ñati' tyaala ni, si cua ngu'ichu yu si'yu cloo tya'a yu, li' ntsu'u cha' culo ngu' nu laca cña la'ya ycu'i yu, cha' cati' xqui'ya yu." Jua'a nchcu'i ngu' nu ngua tya sa'ni li'. ³⁹ Pana, quiña'a la cha' chcu'i na' lo'o ma juani, cha' nga'aa xuu tya'a ma lo'o ñati' nu ngua'ni cha' cuxi lo'o ma. Lo'o quiji'j' ya' ngu' loo ma la'a tsu' cui, li' ta ma chacuaya' quiji'j' ngu' chaca tsu' loo ma, si nti' ngu'. ⁴⁰ Si nti' sca ñati' tyaala xlyaa camxa jil'i ma, hora ti ta ma jil'i li'; lo'o jua'a ta ma xi xa' la late' jil'i yu, cha' tyaala' jil'i yu li'. ⁴¹ Jua'a sca nu laca loo ni, si culo yu cña jil'i ma cha' tsaa lo'o ma yu'ba jil'i yu sca se'l, hora ti tsaa lo'o ma yu'ba bi' jil'i; lo'o jua'a tso'o masi tya tsaa lo'o ma jil'i ca tyijyu' la xi, si jua'a nti' yu. ⁴² Lo'o jña sca ñati' cua ña'a ca na jil'i ma, ta ma na bi' jil'i; jua'a si jña ngu' xi cñi jil'i ma, tso'o ti chcu'i ma lo'o ngu' bi' li'.

Nchlyu'u Jesús cha' tso'o ti tyu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jil'i tya'a cusuu ngu'

⁴³ 'Cua ndyuna ma cha' nu nchcu'i jyo'o cusu' sa'ni. Ndi'ya nacui: "Cua'ni tyaca'a ma jil'i ngu' tya'a ma, lo'o jua'a ca ti'i ti' ma jil'i tya'a cusuu ma". ⁴⁴ Pana, quiña'a la cha' chcu'i na' lo'o ma juani, cha' tso'o ti tyu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i tya'a cusuu ma, lo'o jua'a tso'o ti chcu'i ma jil'i ngu' nu nchcu'i cuentyu jil'i ma, tso'o ti cua'ni ma lo'o ngu' nu ti'i ti' jil'i ma; chcu'i ma lo'o ycu'i Ndyosi cuentya jil'i ngu', masi ndyuni'ni lya' ti' ngu' jil'i ma, masi nxyi' lo'o ngu' jil'i ma. ⁴⁵ Li' taca tyuloo ñati' jil'i ma cha' laca ma sñi' ycu'i Ndyosi nu ntucua nde cua. Ndu'ni Ni cha' stu'ba ti tyucua cuicha, masi ca su ndi'j' ñati' cuxi, masi ca su ndi'j' ñati' tso'o; ndu'ni Ni cha' stu'ba ti ca'ya tyo, masi ca su ndi'j' ñati' tso'o, masi ca su ndi'j' ñati' cuxi. Bi' cha' tso'o la si stu'ba ti cua'ni ma lo'o lcaa ñati'. ⁴⁶ La cui' ti ná tso'o si xcu'i jil'i ngu' tya'a tso'o ti ma tso'o ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i. Si'i na tso'o la taquiya' ycu'i Ndyosi jil'i ma si jua'a ti ndu'ni ma, cha' jua'a ndu'ni cua

ña'a ca ñati; masi ñati' tso'o, masi ñati' cuxi, masi ngu' msu jil'i ngu' xa' tsu' nu cuiñi ti nxñi quiña'a tsa cñi cña loo jil'i ma, lcaa ngu' bi' ndu'ni tyaca'a ngu' jil'i tya'a tso'o ti ngu'. ⁴⁷ Lo'o chcu'i ma cha' tso'o sca ti lo'o tya'a tso'o ma, ná tso'o bi', cha' la cui' jua'a ndu'ni cua ña'a ca ñati; masi ngu' nu ná ntsu'u cha' jil'i lo'o ycu'i Ndyosi tsiya' ti, lo'o ngu' bi' nchcu'i tso'o lo'o tya'a tso'o ngu'. Quiña'a la cha' tso'o cua'ni ma nti' ycu'i Ndyosi. ⁴⁸ Ycu'i Ndyosi Sti na nu ntucua nde cua ni, xcu'i cha' tso'o, xcu'i cha' liñi, xcu'i cha' lubii ndu'ni Ni; ñi'ya ndu'ni ycu'i Ni, jua'a nga'a cha' cua'ni ma xcu'i cha' tso'o lo'o lcaa ñati, si chañi cha' sñi' ycu'i Ni laca ma.

6

Nchlyu'u Jesús jil'i ngu' ñi'ya xtyucua ngu' jil'i ñati' ti'

¹ 'Lo'o chaca cha' ni, ná ta ma sca na jil'i ngu' ti'i nu lo'o ña'a xa' ñati' jil'i ma, cha' ná ña'a ngu' ñi'ya laca cha' tso'o nu ndu'ni ma cuentya jil'i ycu'i Ni. Ná taca xco'o ycu'i Ndyosi Sti na sca cha' tso'o nu tyacua jil'i ma ca su ntucua ycu'i Ni, si cha' ña'a xa' ñati' jil'i ma ndyuni'ni ma cha' tso'o ti. ² Lo'o xtyucua ma jil'i ngu' ti'i ni, ná ntsu'u cha' cacha' ma cha' bi' jil'i xa' ñati'. Ná cua'ni ma ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu', nu nti' tsa cha' ña'a xa' ñati' jil'i; nu lo'o nxyucua ngu' bi' jil'i ngu' ti'i, masi ne' laa jil'i ngu' judio tya'a na, masi to' calle ti, sca ti nti' ngu' bi' cha' tso'o tsa chcu'i ñati' jil'i. Ná cua'ni ma jua'a. Cha' liñi nchcu'i na' lo'o ma; lcaa cha' tso'o nu tyacua jil'i ngu' bi' ca slo ycu'i Ndyosi nguicha', cua laca nguui cha' bi' jil'i ngu' bi' nu lo'o cua na'a xa' ñati' ti jil'i ngu'. ³ Lo'o cu'ma ni, nu lo'o ta ma sca na jil'i ngu' ti'i, ta ma jil'i cuaana ti, cha' ná ca cuaya' ti' xa' la ñati; masi tya'a ma, ná caca cuaya' ti' ngu' ni cña ndyuni'ni ma. ⁴ Sca ti ycu'i Ndyosi Sti na caca cuaya' ti' Ni ñi'ya laca cha' tso'o nu ndu'ni ma cuaana ti, lo'o li' xco'o Ni cha' tso'o nu tyacua jil'i ma nde loo la.

Nchlyu'u Jesús jil'i ngu' ñi'ya chcu'i ngu' lo'o ycu'i Ndyosi

⁵ 'Lo'o chaca cha' ni, lo'o chcu'i ma lo'o ycu'i Ndyosi, ná cua'ni ma ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu'. Ndu' ngu' cuiñi bi' slo ñati' ne' laa jil'i ngu' judio tya'a na, cha' nti' ngu' chcu'i ngu' lo'o ycu'i Ndyosi laja lo'o ña'a ñati' jil'i ngu' bi'; la cui' ti cha' bi' lo'o ndu' ngu' laja calle cha' chcu'i ngu' lo'o ycu'i Ni. Cha' liñi nchcu'i na' lo'o ma; lcaa cha' tso'o nu tyacua jil'i ngu' bi' ca slo ycu'i Ndyosi nguicha', cua laca nguui cha' bi' jil'i ngu' nu lo'o cua na'a ñati' chalyuu ti jil'i ngu'. ⁶ Lo'o cu'ma ni, nu lo'o chcu'i ma lo'o ycu'i Ndyosi, tsaa ma sca se'l su taca tyil'i ma cuaana ti. Si nga'a ma nde ni'i, li' tacu'

mā toni'j, cha' jua'a cua'ni tlyu mā jil'j ycu'i Ndyosi Sti na cajúa; ndi'j ycu'i Ndyosi cacua ti slo mā, masi ná nga'a xa' ñati slo mā. Sca ti ycu'i Ndyosi Sti na nchca cuayá' ti' ñi'ya laca cha' tso'o nu ndu'ni mā cuaana ti, lo'o jua'a xco'o Ni cha' tso'o nu tyacua jil'j mā nde loo la.

⁷Nu lo'o chcu'i mā lo'o ycu'i Ndyosi ni, ná chcu'i mā la cui' ti cha' quiña'a tsa quiya', ni ná chcu'i mā quiña'a tsa cha' nu ná nchca cuayá' ti' ycu'i ca mā, ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu ná ntsu'u cha' jil'j lo'o ycu'i Ndyosi tsiya' ti. Nclacua ti' ngu' bi', cha' tso'o la taquiya' jo'o jil'j ngu' si quiña'a tsa cha' chcu'i ngu', jua'a nti' ngu' bi'. ⁸Pana, ná chcu'i mā jua'a, cha' jlo ti' ycu'i Ndyosi Sti na cua ña'a ca cha' nu lyiji jil'j mā, masi bilya ña mā cha' bi' jil'j Ni. ⁹Tso'o la si ndi'ya chcu'i mā lo'o ycu'i Ni lacua:

Ndyosi Sti ya nu ntucua nde cua, tacati tsa cha' jinu'u.

¹⁰Caā nu'u nde chalyuu cha' caca nu'u loo jil'j ya.

Cua'ni nu'u cha' caca lcaa cha' nu nti' nu'u cha' caca nde chalyuu; ñi'ya nu ndu'ni nu'u ca su ntucua nu'u, jua'a caca nde lo yuu re li'.

¹¹Ta nu'u na cacu ya tsā juani.

¹²Lo'o jua'a cui'ya nu'u cha' clyu ti' jil'j ya jil'j lcaa cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ya, cha' jua'a cua ngu'ya ya cha' clyu ti' jil'j ñati nu ngua'ni cha' cuxi lo'o ya.

¹³Ná ta nu'u chacuayá' cha' cojolaqui cha' cuxi jil'j ya, pana cua'ni lyaá nu'u jil'j ya ya' nu xña'a.

Nu'u laca loo tsiya' ti; lcaa chacuayá' nu ntsu'u nde chalyuu, lo'o jua'a chacuayá' nu ntsu'u nde cua, jinu'u ntsu'u lcaa chacuayá' bi'. Ná nga'a cha' tye cha' tlyu tsa laca nu'u. Jua'a caca cha' tu'ni.

Jua'a ñacui mā jil'j ycu'i Ndyosi.

¹⁴'Si cui'ya mā cha' clyu ti' jil'j ngu' nu ngua'ni cha' cuxi lo'o mā, li' lo'o Sti na nu ntucua nde cua cui'ya Ni cha' clyu ti' jil'j mā; ¹⁵pana si ná cui'ya mā cha' clyu ti' jil'j tya'a ñati mā, lo'o ycu'i Ndyosi Sti na, ná cua'ni clyu ti' Ni jil'j mā jil'j qui'ya nu ntsu'u jil'j mā li'.

Nchyu'u Jesús cha' jil'j tsā nu ná ndacu ngu'

¹⁶Lo'o chaca cha' ni: nu lo'o tyalaa tsā jil'j mā lo'o ná cacu mā xqui'ya cha' cua'ni tlyu mā jil'j ycu'i Ni, ná tso'o si tyu'u cha' xñi'j ti' tyiquee mā, ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu'. Nti' ngu' bi' cha' ña'a ñati jil'j cha' tacati tsa nu ndu'ni ycu'i ca ngu', cha' ná ndyacu ngu' tsā bi'. Cha' liñi nchcu'i na' lo'o mā, cha' cua laca ngujui cha' jil'j ngu'; lcaa cha' tso'o nu tyacua jil'j ngu' ca slo ycu'i Ndyosi nquicha', cua ngujui cha' bi' jil'j ngu' nu lo'o cua na'a xa' ñati chalyuu ti jil'j

ngu'. ¹⁷Pana cu'mā ni, lo'o tyalaa sca tsā nu ná cacu mā, cha' tso'o la cua'ni tlyu mā jil'j ycu'i Ni, li' tso'o la tyaati loo mā, jua'a sube' mā chcuu hique mā, ¹⁸cha' ná caca cuayá' ti' xa' ñati jil'j mā cha' ná ndyacu mā tsā bi'. Sca ti ycu'i Ndyosi Sti na nchca cuayá' ti' ñi'ya laca cha' tso'o nu ndu'ni mā cuaana ti. Lo'o li' xco'o Ni cha' tso'o nu tyacua jil'j mā nde loo la.

Cha' tso'o nu tyacua jil'j ngu' ca su ntucua ycu'i Ni

¹⁹'Lo'o chaca cha' ni: ná xco'o mā quiña'a tsa cha' tso'o cuentya jil'j ycu'i ti mā laja lo'o ndi'j mā chalyuu re. Yala ti quiñu'u cha' tso'o bi' jua'a ti; ntsu'u quiya' cacu tiña' jil'j, cacu cuixu' jil'j, cua'ni ñu'u jil'j li'. La cui' jua'a cuaana ngu' jil'j cha' tso'o nu ntsu'u jil'j mā, nguna' cha' bi' jil'j mā li'. ²⁰Tso'o la lo'o xco'o ycu'i Ni cha' tso'o nu tyacua jil'j mā ca su ntucua ycu'i Ni; nga'aa cacu tiña' jil'j cha' tso'o bi', nga'aa quiñu'u, lo'o jua'a nga'aa caca cuaana ngu' jil'j cha' tso'o bi'. ²¹Cha' nu tyaca'a la jil'j mā ni, tyanu cresiya jil'j mā ca su ntsu'u cha' bi', masi sca cha' tso'o nu ndyu'u co'o jil'j mā nde chalyuu, masi cha' tso'o nu cua nchco'o Ni cuentya jil'j mā ca su ntucua ycu'i Ni.

Nu laca xee jil'j tyucui ña'a ngu'

²²'Nu si'yu cloo na ni, bi' laca nu nda xee jil'j tyucui ña'a na. Nu lo'o tso'o ti si'yu cloo na, li' taca ña'a na cha' cua'ni na lcaa lo cña nu ntsu'u cha' cua'ni na, taca cua'ni na xcu'i cha' tso'o. ²³Pana si quicha si'yu cloo na, nga'aa caca cua'ni na cña, cha' talya xee ña'a na li'. Lo'o jua'a ne' cresiya jil'j mā ni, si ndyacu' xee jil'j mā cha' ntsu'u chalyuu cuxi jil'j mā, nga'aa tyu'u xee ne' cresiya jil'j mā tsiya' ti li'; talya tsa tyanu cresiya jil'j mā li'.

Ñi'ya nchcu'i ycu'i Ndyosi cha' jil'j cñi

²⁴'Ni sca ñati ná taca jil'j ngu' cua'ni ngu' cña jil'j tucua tya'a xu'na ngu' sca tyempo ti. Ná taca taquiya' mā jil'j ycu'i Ndyosi la cui' tyempo lo'o lye tsa ndya'a cha' tyiquee mā cha' jil'j cñi. Si jua'a ni, cua ntsu'u tucua tya'a xu'na mā li'. Ná tyiquee' li' ca ti'i ti' mā jil'j tsaca xu'na bi', lo'o jua'a ca tiji' ti' mā jil'j chaca xu'na bi'. La cui' jua'a taquiya' tso'o mā jil'j xu'na clyo bi', lo'o jua'a cñilo'o ti mā jil'j chaca bi' li'.

Ña'asi' tso'o ycu'i Ndyosi jil'j sñi' Ni

²⁵'Ndube ti' ycu'i Ni jil'j mā, bi' cha' ná ntsu'u cha' culacua tsa ti' mā ñi'ya caca cha' cu'ú mā, na ca cacu mā, na ca co'o mā su ndi'j mā chalyuu. Ná culacua tsa ti' mā ma caja ste' mā. Cuayá' tsa cha' na lu'ú ti na juani, masi si'i quiña'a tsa na nu cacu na; cuayá' tsa cha' tso'o ti tyucui ña'a na, masi si'i na tso'o tsa ste' na. ²⁶Culacua xi ti' mā ñi'ya nu ndyaca jil'j quiñi nu ndyacu' cua: ná ntyaa ni' nscua', ná ndu'ni ni' clacua,

ná ndiñá ni' ja'ba su xco'o ni' na cacu ni'; pana ycu'i Ndyosi Sti na nu ntucua nde cua, nda Ni na cacu ni' jua'a ti. Lo'o cu'ma ni, ¿ha xti la ntsu'u loo ma que quiñi bi' ca slo ycu'i Ndyosi? Si'i. Quiña'a la ntsu'u loo ma cuentya ji'l' ycu'i Ni. ²⁷ Pana nga'aa caca caluu la ma sa cla'be metro cua' la, masi quiña'a tsa cha' culacua ti' ma.

²⁸ Lo'o jua'a cha' ji'l' ste' ma, ¿ni cha' ncl'ycua tsa ti' ma ji'l' cha' bi'? Culacua xi ti' ma lo'o ña'a ma queé nu ntsu'u lo quixi' cua. Tso'o ti ncl'ycuu bi', masi ná ndu'ni bi' cña, masi ná nchca ji'l' cuiña late' cacu'. ²⁹ Nu jyo'o Salomón nu ngua rey culiya' tsa cua sa'ni ni, tso'o tsa ña'a ngua ste' jyo'o bi'; pana ná stu'ba ña'a ste' yu lo'o queé cua, cha' tso'o la ña'a queé. ³⁰ Ñi'ya lo'o tso'o tsa nguñá ycu'i Ndyosi ji'l' queé cua, cha' nda Ni sca lo ste' bi', masi sca ti tsa talo queé bi' lo'o li' tyaqui ntsu'u quiya'; la cui' jua'a ta ycu'i Ni late' cacu' ma, masi xti tsa cha' jly'a ti' ma ji'l' ycu'i Ni. ³¹ Bi' cha' ná ntsu'u cha' culacua tsa ti' ma ñi'ya cha' cuxi tyacua ji'l' ma ca nde loo la. Ná ñacu'i lye ma: “¿Ma caca na cacu ya?” Ná ñacu'i ma: “¿Ma caca hitya co'o ya?” Ni ná ñacu'i ma: “¿Ma caca ste' ya?” ³² Jua'a ncl'acua ti' ñati nu ná ntsu'u cha' ji'l' lo'o ycu'i Ndyosi tsiya' ti. Pana jlo ti' ycu'i Ndyosi Sti na nu ntucua nde cua cha' lyiji cha' bi' ji'l' ma, ³³ bi' cha' si'i ji'l' cha' bi' clyana ma. Tso'o la si ta ma tyempo ji'l' ycu'i Ni cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'l' ma, jua'a tso'o la si cua'ni ma lcaa cha' nu nti' ycu'i Ni cha' cua'ni ma nde chalyuu; li' ta Ni lcaa na nu lyiji xi ji'l' ma. ³⁴ Lo'o jua'a ná ntsu'u cha' culacua ti' ma cuentya ji'l' ñi'ya nu caca ji'l' ma tsá quee. Chaca tsá laca bi'. Sca ti ji'l' tsá juani culacua xi ti' ma ñi'ya cua'ni ma cha' tyijiloo ma ji'l' cha' cuxi nu tyacua ji'l' ma juani.

7

Ná ntsu'u cha' stangu' qui'ya ji'l' tya'a ñati

¹ Lo'o chaca cha' ni: ná sta ma qui'ya ji'l' tya'a ñati ma, cha' ná tyiquee' sta ycu'i Ndyosi qui'ya ji'l' ma si cua'ni ma jua'a. ² La cui' ñi'ya nchcui' cuxi ma ji'l' xa' la tya'a ñati ma, si tyaala tsa ma, la cui' jua'a cua'ni cuayá' ycu'i Ni ji'l' ma. Lo'o jua'a, la cui' cuayá' milya ñi'ya nu nda ma ji'l' tya'a ñati ma, la cui' jua'a ta ycu'i Ni ji'l' ma. ³ ¿Ni cha' yala tsa nchcui' ma ji'l' sca cha' cuxi nu ntsu'u ji'l' xa' la tya'a ñati ma, masi ñi'ya nti' si laca bi' sca satya yuu ti nu ndyatj' cloo ngu'? Pana ná ndube ti' ma cha' tlyu tsa cha' cuxi nu ntsu'u ji'l' ycu'i ma, ñi'ya nti' si laca bi' sca nguti tlyu nu ntsu'u cloo ycu'i ca ma. ⁴ ¿Ni cha' laca tlyu tsa tyiquee ma chcui' ma lo'o tya'a ñati ma ndi'ya: “Ta nu'u chacuayá' culo na' yuu nu ntsu'u cloo nu'u”? Jua'a ñacu'i ma, masi ná ña'a ma nguti nu ntsu'u

cloo ycu'i ca ma. ⁵ Na cuiñi ma! Cloya la tyu'u nguti tlyu nu ntsu'u cloo ycu'i ca ma, lo'o li' taca ña'a tso'o ma cha' culo ma satya yuu nu ntsu'u cloo tya'a ma.

⁶ Cha' lubii nu cuentya ji'l' ycu'i Ndyosi ni, ná tso'o si tsaa chcui' ma cha' bi' lo'o ñati cuxi nu ná nti' cuna cha' bi' tsiya' ti, cha' ñi'ya nti' xne', jua'a nti' ngu' bi'; su'ba ñasi' ma ji'l' ngu' cuxi bi', cha' cua'ni lya' ti' ngu' ji'l' ma li'. Lo'o jua'a ná tso'o sta ma sca na tso'o nu quiña'a tsa nga'a su ndya'a cube', cha' hora ti satá quiya' ni' na tso'o bi'.

Ñi'ya nu tso'o la ña'a ngu' sca cha' ji'l' ycu'i Ndyosi

⁷ Lo'o chaca cha' ni: ña'a ma sca cha' ji'l' ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a ta ycu'i Ni cha' bi' ji'l' ma li'; clyana ma ji'l' ycu'i Ni, lo'o jua'a quije Ni ji'l' ma li'; tyucui tyiquee ma chcui' ma lo'o ycu'i Ni, cuna Ni cha' nu chcui' ma lo'o Ni li'. ⁸ Cua ña'a ca ñati nu ndijña sca cha' ji'l' ycu'i Ndyosi, caca cha' bi' ji'l' ngu' li'; cua ña'a ca ñati nu ncl'yana ji'l' ycu'i Ni, quije Ni ji'l' ngu' li'; lo'o jua'a cua ña'a ca ñati nu tyucui tyiquee nchcui' lo'o Ni, cuna Ni cha' nu nchcui' ngu' lo'o Ni li'.

⁹ Ná ntsu'u ni tsaca cu'ma nu ta sca quee cacu sñi' lo'o ña nu piti xlyá cacu. ¿Ha ntsu'u? ¹⁰ Ni ná ntsu'u ñati nu ta cuaña ji'l' sñi' lo'o ña nu piti cualya cacu. ¿Ha ntsu'u? ¹¹ Bi' cha' lacua, si jlo ti' ma ñi'ya ta ma na tso'o ji'l' sñi' ma, masi cuxi ntsu'u cha' tyiquee ma, la cui' jua'a caca cuayá' ti' ma cha' jlo la ti' ycu'i Ndyosi Sti na nu ntucua nde cua ñi'ya nu ta Ni na tso'o ji'l' ngu' nu ndijña ji'l' Ni.

¹² Nga'a cha' cua'ni tso'o ma lo'o xa' ñati si nti' ma cha' tso'o ti cua'ni ngu' lo'o ma. La cui' cña bi' ngulo ycu'i Ndyosi lo quityi nu nguscua jyo'o Moisés, lo'o jua'a cha' nu nguscua xa' jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'l' ycu'i Ndyosi sa'ni la; sca ti cuayá' ndyu'u cha' nu nchcui' lcaa ngu' bi' lo quityi.

To' lo'o chubi ti

¹³ Lo'o chaca cha' ni, nga'a cha' tyeje tacui ma tolo'o chubi. Tlyu tsa tolo'o, lo'o jua'a sji tsa tyucuij su tsaa ngu' ca bilyaa; tso'o tsa ña'a tyucuij bi' nti' ngu', bi' cha' quiña'a tsa ñati ndya'a tyucuij bi'. ¹⁴ Pana chubi tsa tolo'o, lati tsa tyucuij su tsaa ngu' nu ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'l' ngu'; xti ti ñati nquije ji'l' tyucuij bi'.

Lo'o ña'a na si'yu, li' jlo ti' na niyaca laca nu nda si'yu bi'

¹⁵ Lo'o chaca cha' ni: cua'ni tii ti' ma ña'a ma ji'l' ngu' cuiñi nu nchcui' cuiñi ti cha' cuentya ji'l' ycu'i Ndyosi nclu'u ngu' cha' ji'l' ma. Sca na'ni tso'o laca nu naa xlyá; lo'o nu ngu' cuiñi bi' ni, nti' ngu' cha' culacua ti' ma cha' ñati tso'o laca ngu' ñi'ya laca xlyá. Tso'o tsa nchcui' ngu' bi' lo'o ma, tso'o tsa

ndu'ni ngu' lo'o mā; pana cha' cuiñi laca nu nchcui' cha' tso'o tsa ngu' bi', cha' tyaala tsa ngu', cuiñi tsa ngu' bi'. Si'i ñi'ya laca xlya' laca ngu' bi'; ñi'ya laca sca bo'o nu tyaala tsa, jua'a laca ngu' bi'.¹⁶ Taca ji'j mā tyuloo mā ji'j ngu' cuiñi bi' lo'o ña'a mā ni cña ndu'ni ngu', si cha' tso'o, si cha' cuxi ndu'ni ngu'. Si'i ji'j quiche' yane nsuu na si'yu losu' tyixi, cha' ná ta lti bi' si'yu tyixi; jua'a si'i ji'j yaca quiche' nsuu na si'yu tyixi.¹⁷ Ji'j lcaa yaca tso'o nsuu na si'yu tso'o; pana yaca nu cua btyi ni, nga'aa nda bi' si'yu nu cacu na.¹⁸ Ná ta sca yaca tso'o si'yu nu ná tso'o; jua'a sca yaca nu ná tso'o ni, ná ta bi' si'yu tso'o.¹⁹ Lo'o li' si'yu ngu' ji'j yaca btyi bi', cha' nga'aa tso'o bi'; taquj ngu' yaca bi' li'.²⁰ Nchca cuayá' ti' mā ñi'ya ndu'ni sca yaca lo'o ña'a mā si'yu yaca bi', lo'o jua'a caca cuayá' ti' mā si cuiñi ngu' bi' lo'o ña'a mā ñi'ya laca cña nu ndu'ni ngu'.

Si'i lcaa ñati nu tyati ca su lacaycui' Ni loo

²¹ Ntsu'u tsa ngu' nu nchcui' lo'o na': "Xu'na, Xu'na", nacuj ngu' 'na; pana si'i lcaa ngu' bi' nu tyati ca su lacaycui' Ni loo. Sca ti ngu' nu taquiya' ji'j cha' nu nchcui' Sti na' nu ntucua nde cua, bi' ngu' laca nu tyati ca su lacaycui' Ni loo.²² Nu lo'o tyalaa hora cha' cua'ni cuayá' ycu' Ni ji'j lcaa ñati chalyuu, tyu'u tucua quiña'a ñati nu ñacuj 'na: "Xu'na, Xu'na", ñacuj ngu' 'na, "lo'o cuare, cua nchcui' ya lo'o ñati cuentya jinu'u. Chacuayá' jinu'u ngulo ya ji'j cui'j cuxi nu ngusñi ji'j ñati, lo'o jua'a cua ngua'ni ya xa' lo cha' tlyu chacuayá' jinu'u", ñacuj ngu' bi' 'na.²³ Lo'o li' ntsu'u cha' xacuj na' cha' ji'j ngu' bi' ndi'ya: "Ná nslu na' ji'j cu'ma tsiya' ti. Yaa clya mā cha' ngu' xña'a laca mā."

Tucua lo ña'a ngüñá ngu' ni'i

²⁴ Lcaa ñati nu cuna tso'o cha' nu nchcui' na' re, lcaa ñati nu taquiya' tso'o ji'j cha' nu nchcui' na', laca ñati bi' ñi'ya laca sca ñati nu ngulacua xi ti' nu lo'o tya lyiji cuiñá yu ni'j ji'j. Lo'o li' ngüñá yu bi' ni'j ji'j yu chu' sca quee cuaja'.²⁵ Li' ngua'ya tsa tyo, ña'a cuayá' nu ndyalaa hitya yuu ca quiya' ni'j nu ntucua chu' quee bi'. Lo'o jua'a ndyaca tsa cui'j, pana ná nclýu ni'j bi', cha' tso'o tsa su ntucua chu' quee bi'.²⁶ Lo'o jua'a lcaa ñati nu ndyuna cha' nu nchcui' na' re lo'o ngu', pana ná ndaquiya' ngu' ji'j cha' bi', laca ngu' bi' ñi'ya laca sca ñati tonto nu ná ngulacua ti' tsiya' ti; ngüñá yu bi' sca ni'j lo yusj ti.²⁷ Li' ngua'ya tsa tyo, ña'a cuayá' nu nxya'ba hitya yuu ji'j ni'j bi', lo'o jua'a lye tsa ndyaca cui'j. Nga'aa ndalo ni'j bi' li', ndýu bi', ndye bi', ngunu'u tsiya' ti li'; lo'o jua'a ñati nu ná ntaja'a taquiya' ji'j cha' jna', tye cha' ji'j ngu' bi' tsiya' ti.

²⁸ Lo'o ndye ngulu'u Jesús lcaa cha' re ji'j ngu', li' ndube tsa ti' nu ngu' quiña'a ji'j cha'

nu ngulu'u yu ji'j ngu'.²⁹ Ngua ti' ngu' cha' tlyu tsa chacuayá' ntsu'u ji'j yu lo'o nchcui' yu lo'o ngu', si'i ñi'ya nclu'u mstru cha' jo'ó ti nclýu'u yu ji'j ngu'.

8

Ngua'ni Jesús jo'o ji'j sca nu quicha ndyatsu' cuaña'

¹ Lo'o li' ngua'ya Jesús ca'ya bi'. Quiña'a tsa ñati ndya'a lca'a ji'j. ² Lo'o li' ndu'u tucua sca nu quicha slo. Ndyatu sti' yu slo ycu' Jesús, cha' nti' yu cuane yu ji'j Jesús cha' cua'ni jo'o ji'j yu, cha' ngusñi quicha ndyatsu' cuaña' ji'j yu bi'.

—Xu'na —nacuj nu quicha bi' ji'j Jesús—, cua'ni jo'o 'na. Jlo ti' na' cha' nchca jinu'u cua'ni nu'u cha' caca lubii cuaña' na'.

³ Li' ngutacuj ya' Jesús lo nu quicha bi', ngusta ya' su ndyatsu' cuaña' yu.

—Cua'ni na' jo'o jinu'u —nacuj Jesús ji'j nu quicha bi'—. Tyanu lubii cuaña' nu'u juani —nacuj.

Hora ti ngua tso'o nu quicha bi', ngua lubii cuaña' yu. ⁴ Xa' nchcui' Jesús lo'o yu li':

—Yaa clya nu'u slo sti jo'ó —nacuj—. Caju ta nu'u msta nu nacuj jyo'o Moisés cha' ta na ji'j ycu' Ndyosi lo'o ndyaca tso'o na ji'j quicha nu ntsu'u ji'j na. Ná cacha' nu'u ji'j xa' ñati. Taca ca cuayá' ti' lcaa ñati cha' cua ngua tso'o nu'u, nu lo'o cuna ngu' cha' cua ngusñi sti jo'ó msta nu nda nu'u.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'j msu ji'j xu'na sendaru

⁵ Lo'o li' ndyalaa Jesús to' quichj Capernaum. Quichj bi' ndyaca tya'a lo'o sca capitán ji'j sendaru romano nu ndijña ji'j Jesús cha' cua'ni jo'o ji'j sca nu quicha:

⁶ —Xu'na —nacuj capitán bi' ji'j Jesús—, quicha tsa msu 'na. Na ntsiya ti yu to' tya na' cha' nchcui' tyucuj tyucui ña'a yu; ti' tsa nti' yu.

⁷ Li' nchcui' Jesús lo'o:

—Tsa'a na'. Cua'ni na' cha' tyaca tso'o yu —nacuj Jesús ji'j nu capitán bi'.

⁸ Hora ti nguxacuj capitán cha' ji'j Jesús li':

—Xu'na —nacuj yu ji'j Jesús—, ná tso'o tsa nu'u to' tyi na', cha' si'i ñati tso'o laca na'. Tsa bi' ti cha' nti' na', cha' culo nu'u cña cha' catj quicha bi' tsiya' ti; jlo ti' na' cha' caca tso'o msu 'na li', masi tyijyu' ti tyu nu'u chcu'!.⁹ Xu'na sendaru laca na'; laca na' loo ji'j sca siyento tya'a sendaru, lo'o jua'a ntsu'u nu laca loo jna'. Si culo na' cña ji'j tsaca sendaru bi' ndi'ya: "Yaa clya nu'u", hora ti tsa yu, cha' nti' na' cha' tsa yu. Jua'a si chcu' na' lo'o chaca yu: "Ca'a nu'u ca nde", hora ti ca'a yu slo na' li'. Jua'a si culo na' cña ji'j msu 'na: "Cua'ni sca cña 'na", ñacuj na' ji'j; hora ti cua'ni yu cña bi' 'na —nacuj capitán ji'j Jesús—. Jua'a nu'u ni,

jlo ti' na' cha' taca jinu'u culo cña cha' cati quicha bi'.

¹⁰ Ndube tsa ti' Jesús lo'o ndyuna cha' nu nchcui' capitán bi'. Li' nchcui' Jesús lo'o nu quiña'a tsa ñati nu lca'a jí'i:

—Liñi tsa cha' nchcui' na' lo'o ma juani —nacu' Jesús jí'i ngu'—. Bilya ña'a na' tsiya' ti jí'i sca ñati nu tso'o tsa jly'a ti' jí'i ycu' Ndyosi, ñi'ya jly'a ti' nu capitán re; tyucui ña'a nasyu' Israel re ná ntsu'u ngu' nu jly'a ti' jua'a. ¹¹ Chañi cha' tiya' la tyalaa quiña'a tsa ñati tyijyu', masi ngu' loyuu su ntyucua cuichaa, masi ngu' loyuu su ndyaa cuichaa, tsa'a ngu' cha' tyucua ngu' to' mesa ca su laca ycu' Ndyosi loo nde cua; stu'ba ti tsa'a tucua ngu' to' mesa bi' lo'o jyo'o Abraham lo'o jyo'o Isaac lo'o jyo'o Jacob. ¹² Lo'o jua'a ntsu'u xa' la ñati nu laca sñi' ycu' Ndyosi nacuj ngu', pana ná tyalaa ngu' bi' slo ycu' Ni. Culo Ni cña jí'i xca jí'i Ni cha' tsa'a xca xcu'a jí'i ngu' bi' ca su talya tsa ña'a; xi'ya tsa ngu' bi' ca bi', ca ñasi' tsa ngu' ña'a cuayá' nu cacu la'ya ngu' cha' ñasi' ngu'.

¹³ Li' xa' nchcui' Jesús lo'o nu capitán bi':

—Yaa nu'u to' tyi nu'u lacua —nacu' jí'i—. Jly'a ti' nu'u, bi' cha' cua ndyaca tso'o nu quicha bi' jinu'u juani ti —nacu' Jesús jí'i.

Lo'o la cui' hora ngua tso'o msu bi'.

Ngua'ni Jesús jo'o jí'i xtya'a laa Pedro

¹⁴ Ca tiya' la ndyaa Jesús nde ni' jí'i Pedro. Li' na'a Jesús cha' na ntsiya ti xtya'a laa Pedro lo qui'ña, cha' tlyu tsa tyique' ntsu'u jí'i ma'. ¹⁵ Li' ngusta ya' Jesús chu' ya' ma' cusu' bi', lo'o hora ti ndyu'u tyique' jí'i; ndyatú ma' cusu' bi' li', cha' caque' xi na cacu Jesús lo'o ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o jí'i tyuu tya'a ngu' quicha

¹⁶ Lo'o cua ngusí, li' ndyalaa quiña'a ngu' slo Jesús, lijya lo'o ngu' jí'i ngu' quicha nu ngusñi cui'í cuxi jí'i. Li' ngulo Jesús cña jí'i cui'í cuxi bi', cha' tyu'utsu' jí'i ngu' quicha; lo'o li' ndyaca tso'o ngu' bi'. Lo'o jua'a ngua'ni Jesús jo'o jí'i lcaa ngu' quicha nu ndya'a slo. ¹⁷ Jua'a ngua cha' ndyu'u tucua la cui' cha' nu ngusca jyo'o Isaías cua sa'ni la. Ndi'ya nscua cha': “Cua ngua ti' ycu' Ni ma nde su ti' jí'i na, lo'o jua'a ñi'ya laca quicha nu ntsu'u jí'i na; ngua'ni tye Ni quicha bi', ndyaca tso'o na lí'”. Jua'a nscua lo quityi, bi' cha' ndu'ni Jesús jo'o jí'i ngu' quicha.

Ntsu'u ngu' nu nti' tya'a lo'o Jesús

¹⁸ Lo'o ngua sca tsá na'a Jesús cha' quiña'a tsa ñati ndya'a slo, bi' cha' ngulo yu cña jí'i ngu' tya'a ndya'a yu cha' tsa'a lo'o ngu' jí'i ycu' yu ne' yaca ni'í ca chaca tsu' tayu' bi'. ¹⁹ Lo'o cua tsa'a ti ngu', li' ndyalaa sca mstru cha' jo'o cha' chcu' lo'o Jesús:

—Mstru —nacu' mstru bi' jí'i Jesús—, lo'o na' nta' tya'a na' lo'o nu'u lcaa macala su tsa'a nu'u.

²⁰ Nguxacuj Jesús cha' jí'i mstru bi' li':

—Nu naa cuatya' ni, ne' xtyuu ni' ndyu'ú ni'; lo'o jua'a quiñi sube, ne' xlyati ndyu'ú ni'. Pana na' ni, cua nda Ni 'na lijyaa chalyuu re cha' caca na' ñati, lo'o jua'a ná ntsu'u su xtyii na' caja' na', ná ntsu'u su chca'a cña' na'.

²¹ Lo'o li' nchcui' chaca nu qui'yu nu ndya'a lo'o Jesús nquicha':

—Cusu' —nacu' yu jí'i Jesús—, ta xi chacuayá' 'na cha' tsa'a na' to' tyi na' cha' ña'así na' jí'i sti na' ña'a cuayá' nu cajaa sti na', cha' xatsi' na' jí'i sti na' clyo. Li' tsa'a la lo'o nu'u.

²² Li' nguxacuj Jesús cha' jí'i yu:

—Tso'o la masi caa lca'a nu'u 'na juani ti —nacu' Jesús jí'i—. Tya ntsu'u xi xa' la ñati chalyuu tya'a ma' nu taca xatsi' jí'i ñati nu cua ngujuii.

Ngulo Jesús cña jí'i cui'í lo'o jí'i clyoo' lo tayu'

²³ Lo'o li' ndyatú Jesús ne' yaca ni'í piti; ndyatú ngu' nu ndyaca tsa'a jí'i lo'o, ndu'u ngu' ndyaa ngu' li'. ²⁴ Lo'o li' lye tsa ndyaca cui'í, lye tsa ndyatú clyoo' lo tayu'; cua quilyu'u ti yaca ni'í bi' ne' hitya xqui'ya clyoo', pana laja' Jesús ntsu'u ne' yaca ni'í bi'. ²⁵ Li' nguxtyu'u ngu' tya'a ndya'a jí'i Jesús:

—Cusu' —nacu' ngu' jí'i Jesús—, cua'ni lyaá cly'a jí'i na. Cua quilyu'u ti yaca ni'í re ne' hitya, cajaa na si nti'.

²⁶ Li' nguxacuj Jesús cha' jí'i ngu' bi':

—¿Ni cha' ntsíj tsa ma? —nacu' jí'i ngu'—. ¿Xi tsa tyempo ndalo ma, cha' ná jly'a ti' ma jí'i ycu' Ndyosi cha' caca jí'i Ni cua'ni Ni cña!

Lo'o li' ndyatú Jesús, nchcui' lo'o cui'í lo'o clyoo' cha' cua'a jí'i cha' bi'; hora ti ngua ti bi' li'. ²⁷ Ndube tsa ti' ngu' bi' li', cha' ngua ti' tsiya' ti clyoo' lo'o cui'í bi'.

—¿Ti ñati ta laca nu cusu' re? —nacu' ngu' jí'i tya'a ngu'—. Ndaquiya' clyoo' jí'i, jua'a nduna cui'í cha' nu nchcui' nu cusu' re lo'o.

Ngua'ni Jesús jo'o jí'i ngu' Gadara nu ngusñi cui'í xña'a jí'i

²⁸ Lo'o li' ndyalaa ngu' chaca tsu' tayu' nde loyuu jí'i ngu' Gadara. Li' ndyaca tya'a tucua tya'a ngu' quicha lo'o Jesús; ngusñi cui'í xña'a jí'i tyucuaa ngu', bi' cha' tyaala tsa ngu' quicha bi'. Ndi'j ngu' ne' lo'o jyo'o, lo'o jua'a nga'aa nda ngu' chacuayá' tyeje tacui xa' ñati tyucui' jua. ²⁹ Lo'o li' ngua'ni cui'í xña'a cha' cui'í tsa ngusi'ya ngu' quicha bi':

—¿Ni cha' ndya'a nu'u slo cua, Jesús? —nacu' ngu' quicha jí'i—. Nu'u laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi. ¿Ha xcube' nu'u jí'i cua

nti' nu'u, masi si'i tyempo juani caca cha' nchcubé' bi'?

³⁰ Lo'o ndejua la xi ndi'i' quiña'a tsa cube', ndya'a nclyana ni' na cacu ni'. ³¹ Li' ngua'ni cui'i' xña'a bi', cha' ngüijña ngu' quicha chacuayá' j'i' Jesús cuentya j'i' cui'i' bi'.

—Jlo ti' ya cha' nti' nu'u culo cui'i' nu ntsu'u j'i' ya, cha' cua'ni nu'u jo'o j'i' ya —nacuj' ngu' bi' j'i' Jesús—. Bi' cha' ta xi chacuayá' j'i' cui'i' cha' tsa xñi j'i' cube' nu ndya'a jua.

³² Li' nda Jesús chacuayá' j'i' cui'i' bi':

—Yaa clya mā —nacuj' Jesús j'i' cui'i' bi'.

Lo'o li' ndyu'utsu' cui'i' xña'a j'i' tyucuaa nu quicha bi', ndyaa cui'i' bi' ngusñi j'i' cube'. Hora ti ngusna lcaa cube' bi', ngua'ya ni' to' cua'a, ndyú ni' ne' hitya tayu', ndy'i'o ni' hitya, nguju'i lcaa cube' bi' li'.

³³ Lo'o na'a ngu' nu ña'asii j'i' cube' bi' ñi'ya nu ngua j'i' ni', ndyutsii tsa ngu' li'. Ngusna ngu' ca quichí cha' cacha' ngu' j'i' ngu' quichí ñi'ya nu ngua j'i' ngu' quicha nu ngusñi cui'i' xña'a j'i', lo'o jua'a ndacha' ngu' ñi'ya nu ngua j'i' cube' bi'. ³⁴ Lo'o ndyuna ngu' quichí cha' bi', ndu'u ngu' ndyaa ngu' slo Jesús. Lo'o ndyacu'a tya'a ngu' lo'o, li' lye tsa ngüijña ngu' bi' j'i' cha' nga'aa tyanu Jesús loyuu quichí tyi ngu', tyaa yu xa' se'i nti' ngu'.

9

Ngua'ni Jesús jo'o j'i' sca nu quicha nu nchcu' tyucui' tyucui' ña'a yu

¹ Lo'o li' xa' ndyatí Jesús ne' yaca ni'i' bi', cha' tyeje tacui lo' tayu' cha' tyaa quichí tyi. ² Lo'o ndyalaa quichí bi', li' ñaa lo'o ngu' j'i' sca nu quicha nu nchcu' tyucui' tyucui' ña'a yu; ñaa ngu' slo Jesús cha' cua'ni jo'o j'i' nu quicha bi'. Ntsiya nu quicha bi' ne' sca catya. Pana jlo ti' Jesús cha' jlya ti' ngu' bi' j'i', bi' cha' nchcu' lo'o nu quicha ndi'ya:

—Ca tso'o nu'u, sñi' —nacuj' Jesús j'i' nu quicha—. Cua ngua'ni clyu ti' na' j'i' qui'ya nu ntsu'u jinu'u.

³ Lo'o li' ngulacua xi ti' mstru cha' jo'ó nu ndy' cacua ti: “Cha' cuxi nchcu' nu qui'yu re cuentya j'i' ycu' Ndyosi”. Jua'a ngulacua ti' ngu'. ⁴ Pana, ngua ti' Jesús j'i' lcaa lo cha' nu ntsu'u tyiquee ngu' bi'.

—¿Ni cha' chii nti' mā ña'a mā 'na juani? —nacuj' Jesús j'i' mstru bi'—. ⁵ Ná ndiya ti' mā si ñacu' na' j'i' nu quicha re: “Cua ngua'ni clyu ti' na' j'i' qui'ya nu ntsu'u h'i”. ¿Ha tso'o la si chcu' na' lo'o nu quicha lacua: “Tyatu nu'u, xa tu'ba catya h'i cha' tyaa lo'o j'i' ca to' tyi”? —nacuj' Jesús—. ⁶ Ntsu'u cha' ca cuayá' ti' mā cha' ntsu'u chacuayá' 'na cuentya j'i' ycu' Ndyosi cha' cuityi' na' qui'ya nu ntsu'u j'i' ñati' chalyuu, cha' nu cua nda Ni 'na liyyaa cha' cacá ñati. Ca cuayá' ti'

mā lo'o ña'a mā cha' tyaca tso'o nu quicha re juani.

Li' xa' nchcu' Jesús lo'o nu quicha bi':

—Tyatu nu'u —nacuj' Jesús j'i'—, xñi j'i' catya jinu'u cha' tsa lo'o j'i' ca to' tyi.

⁷ Hora ti ndyatú nu quicha bi', ngusñi j'i' catya j'i', ndu'u yu, ndyaa yu ca to' tyi yu. ⁸ Quiña'a tsa ñati na'a j'i' cha' bi', ndyutsii tsa ngu' li'. Ngua'ni tlyu ngu' j'i' ycu' Ndyosi li', cha' cua nda Ni chacuayá' j'i' ñati' chalyuu cha' cua'ni cña tonu jua'a, ngua ti' ngu'.

Ngusi'ya Jesús j'i' Mateo

⁹ Ndu'u Jesús ndyaa, lo'o li' cua tyeje tacui ti to' ni'i' su ntucua Mateo nxñi cñi cña loo ngu'. Nchcu' Jesús lo'o nu Mateo bi' li':

—Tyu'u lca'a nu'u 'na —nacuj' Jesús j'i'.

Hora ti ndyatú Mateo, nguxtyanu cña j'i', ndyaa lca'a j'i' Jesús li'.

¹⁰ Tiya' la li' nga'a Jesús nde ne' ni'i' j'i' Mateo, ntucua yu to' mesa cha' ndyacu yu. Lo'o li' quiña'a la ñati ndyalaa slo Mateo cha' cacu ngu' lo'o. Ndi'i' ngu' tya'a ndu'ni cña lo'o Mateo, lo'o xa' la ñati nu nacuj' ngu' j'i' cha' ná tso'o ñati bi', lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a j'i' Jesús; stu'ba ti ndyacu lcaa ngu' bi'. ¹¹ Lo'o na'a ngu' fariseo cha' ndyacu Jesús lo'o ngu' bi', hora ti nchcu' ngu' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a j'i' yu:

—¿Ni cha' stu'ba ti ndacu xu'na mā lo'o ngu' nu ná tso'o, masi lo'o ngu' re nu laca msu j'i' ngu' xa' tsu' nu cuiñi ti nxñi quiña'a tsa cñi cña loo j'i' ngu'? —nacuj' ngu' fariseo bi'.

¹² Pana ndyuna Jesús cha' nu nda ngu' bi', bi' cha' nchcu' ycu' yu lo'o ngu' li':

—Ngu' nu ná quicha ni, ná ntsu'u cha' caca jo'o j'i' ngu' bi' —nacuj' Jesús j'i' ngu'—. Sca ti j'i' ñati quicha ntsu'u cha' caca jo'o.

¹³ Yaa clya mā cua'a jyaca mā j'i' cha' nu nguscua jyo'o cusu' lo' quityi, nu ndi'ya nchcu': “Nti' na' cha' cua'ni tya'na ti' mā j'i' tya'a ñati mā, nacuj' ycu' Ni. Bi' nu tso'o la, masi ná ta mā quiña'a tsa msta 'na; ni na'ni scu' mā, ná ndu'ni cha' ta mā msta 'na.” Jua'a nscua lo' quityi. Ná liyya na' chalyuu cha' chcu' na' lo'o ñati nu tso'o tsa ycu' ngu', nti' ngu'; cua liyya na' chalyuu cha' chcu' na' lo'o ngu' nu jlo ti' cha' ntsu'u cha' cuxi tyiquee ngu', cha' caca tyuju'u ti' ngu' li'. Xtyanu ngu' j'i' cha' cuxi bi' li'.

Ndacha' ngu' judío j'i' Jesús si ná cua'ni tacati yu j'i' tsa nu ná ndacu ngu'

¹⁴ Lo'o li' ndyalaa sca taju ñati slo Jesús, la cui' ngu' nu ndyaca tsa'a j'i' Juan laja lo'o ntyucuatya j'i' ngu' laca ngu' bi'. Li' nchcu' ngu' bi' lo'o Jesús:

—Ntsu'u tsa nu ná ndacu cuare —nacuj' ngu'—, lo'o ntsu'u tsa nu ná ndacu ngu' fariseo, xqui'ya cha' ndu'ni tacati ya tsa bi'; pana nu'u, lo'o jua'a ngu' nu ndyaca tsa'a

jinu'u, lcaa tsá ndacu ma. ¿Ni cha' ta ndacu cu'ma lcaa tsá lacua?

¹⁵ Li' nguxacuj Jesús cha' jil'i ngu' bi':

—Lo'o caja clyo'o ngu' ni, ndacu ngu' nu ndya'a lo'o cutsii; ná ndil'i ngu' xñi'i ti' ngu' tsá bi' lo'o ndil'i ngu' lo'o cutsii —nacuj Jesús jil'i ngu' li'—. Pana nu lo'o tyalaa tsá li', nu lo'o tyaa lo'o ngu' jil'i cutsii, li' ná cacu ngu' tya'a tso'o cutsii, cha' caca xñi'i ti' ngu' li'. La cui' jua'a chaa ti' tya'a tso'o na' juani, pana caca xñi'i ti' ngu' re nde loo la.

¹⁶ Chaca cha' chcu' na' lo'o ma: ni sca ngu' ná cua'ni cho'o ngu' late' cusu' jil'i ngu' lo'o sa yu'be late' cucui, cha' lo'o cua ndyaati late' bi', tyatsii' late' cucui bi'; tyati' jlyacuá su ngalya late' bi' li'. ¹⁷ La cui' ti' cha', ná su'ba ngu' lcui nu chca ndyu'u ti ne' tyaca' cusu'. Si su'ba ngu' jil'i ne' tyaca' cusu', yala ti catsu se'i tyaca' bi'; ndye ngula'a tyaca' li', tye lcui tyalú li'. Ne' tyaca' cucui tyu'u lcui nu chca ndyu'u ti; jua'a talo tyucuaa cha' bi', lo'o lcui lo'o tyaca' bi'. (Jua'a ngulu'u Jesús jil'i ngu' cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' ná tso'o quixa' ngu' cha' cucui nu nclyu'u yu cuentya jil'i ycu' Ndyosi lo'o cha' nu ngxutyanu jyo'o cusu' cha' cua'ni ngu'.)

Sñi' Jairo, lo'o nu cuna'a nu ndyala' ste' Jesús

¹⁸ Laja lo'o nchcui' Jesús lo'o ngu' bi', li' ndyalaa sca ngu' judío nu laca loo; ndatu sti' yu slo Jesús li', cha' ñña yu sca cha' clyu ti' jil'i:

—Cua nguju' ca ti sca nu piti cuna'a sñi' na' —nacuj nu cusu' jil'i Jesús—. ¿Ha ná tsaa nu'u slo na' cha' sta ya' nu'u lo nu piti bi'? —nacuj—. Jlo ti' na' cha' nchca jinu'u cua'ni cha' tyu'ú nu piti chaca quiya'.

¹⁹ Li' ndyatú Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, ndyaa ngu' lo'o nu cusu' bi'. ²⁰ Pana tyucui' su ndyaa ngu' nnyaca sca nu cuna'a quicha jil'i Jesús, lijya nde chu' yu cha' cala' ma' quiya' ste' yu; cua' tii tyucuaa yija quicha nu cuna'a bi', cha' ndyalú tañi.

²¹ Ndi'ya ngulacua ti' ma': "Masi cala' ti na' ste' Jesús, li' tyaca tso'o na'". Jua'a ti ngulacua ti' ma'. ²² Lo'o li' ngxutyacu' Jesús, ngxuñ'a' jil'i nu cuna'a bi':

—Cua'ni cho'o tyiquee nu'u, sñi' —nacuj Jesús jil'i—. Jlya ti' nu'u 'na, bi' cha' ndyaca tso'o nu'u juani.

Lo'o hora ti ndyaca tso'o nu cuna'a bi'.

²³ Lo'o li' ndyalaa Jesús ca to' tyi nu laca loo bi', na'a cha' cua ndyalaa ngu' musca slo cha' nscua santo; nxi'ya tsa ngu' ndil'i ngu' tonil'i jil'i nu cusu' bi'. ²⁴ Nchcui' Jesús lo'o ngu' li':

—Tyaa ma' tso'o la —nacuj—. Na laja' ti nu piti re, si'i na nguju' re.

Nxyi' lo'o tsa ngu' jil'i Jesús li', ²⁵ pana ngulo'o Jesús jil'i ngu' cha' caja su tyat' ycu' yu ne' ni'j ca slo nu piti bi'. Li' ngusñi yu ya' nu piti bi', ndaca'a nu piti li'. ²⁶ Lo'o jua'a

ngua cha' nguañi cha' bi' lcaa quich' su ndil'i ngu' ca bi'.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i tucua tya'a ngu' cuityi'

²⁷ Lo'o li' ndu'u Jesús ca ne' ni'j bi' ndyaa yu, lo'o jua'a ndya'a lca'a tucua tya'a ngu' cuityi' jil'i yu. Ngusi'ya ngu' jil'i Jesús li':

—Cua'ni tya'na ti' nu'u jil'i cua, cusu', nu'u nu laca ñati' tya'a jil'i jyo'o David —ndu'ni ngu' jil'i.

²⁸ Lo'o cua ndyalaa Jesús ndyat' ni'j jil'i, lo'o nu ngu' cuityi' bi' lijya ngu' cacua la slo yu. Nchcui' Jesús lo'o ngu' bi' li':

—¿Ha jlya ti' ma' cha' caca jna' cua'ni na' cha' tyaca tso'o ma? —nacuj yu jil'i ngu'.

—Jlya ti' ya, cusu' —nacuj nu ngu' cuityi' bi' jil'i.

²⁹ Lo'o li' ndyala' Jesús cloo tyucuaa ngu' cuityi' bi':

—Tyaca tso'o ma' lacua. Caca bi' jil'i ma' si jlya ti' ma' 'na —nacuj Jesús jil'i ngu' cuityi' bi' li'.

³⁰ Hora ti ngua tso'o si'yu cloo ngu', ña'a tso'o ngu' li'. Lo'o li' lye nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Ná cacha' ma' jil'i ni sca ñati', cha' ná caca cuayá' ti' ngu' ñi'ya ngua cha' ngua tso'o cloo ma' —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'.

³¹ Pana ndu'u ngu' ndyaa ngu' li', ndacha' ngu' jil'i lcaa ñati' ñi'ya ngua cña nu ngua'ni Jesús lo'o ngu'; bi' cha' nguañi cha' bi' tyucui ña'a loyuu jua.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i sca nu cu'u

³² Lo'o cua ndu'u ngu' bi' ndyaa ngu', li' ndyalaa chaca latya ñati, yaa lo'o ngu' jil'i sca yu cu'u; na cu'u yu xqui'ya cui'j cuxi nu ngusñi jil'i yu. ³³ Lo'o ngulo Jesús cui'j cuxi jil'i nu quicha bi', li' ngua nchcui' yu, masi cu'u yu tsá la. Ndube tsa ti' lcaa ñati' nu ndu ndacua li'.

—Bilya ña'a na sca cha' tlyu jua'a —nacuj ngu' jil'i tya'a ngu'—. Ná ntsu'u ñati' tyucui ña'a nasiyu Israel re nu caca cua'ni jo'o jua'a —nacuj ngu'.

³⁴ Pana xa' ña'a nchcui' ngu' fariseo bi':

—Na nclyo nu Jesús jua' jil'i cui'j cuxi nu ngusñi jil'i ngu' xqui'ya nu xu'na cuiñaja nu nda chacuayá' cha' cua'ni yu jua'a —nacuj ngu' fariseo bi'.

Tya'na tsa ti' Jesús jil'i ngu' quina'a

³⁵ Lo'o li' ndyaa Jesús lcaa quich' sube, lcaa quich' tonu, cha' culu'u jil'i ngu' ne' laa jil'i ngu' judío; quina'a tsa cha' nda Jesús lo'o ñati' ñi'ya tso'o caca lo'o laca ycu' Ni loo ne' cresiya jil'i ngu'. Lo'o jua'a ngua'ni jo'o jil'i lcaa ngu' quicha, jil'i lcaa ngu' nu ngunu'u ti'. ³⁶ Tya'na tsa ti' Jesús jil'i nu quina'a tsa ñati' nu ndya'a lca'a jil'i, cha' ná nchca jil'i ngu' bi'; nga'aa jlo ti' ngu' ñi'ya nu tyi' tso'o la ngu'. Ñi'ya ndu'ni xlya' nu ná ntsu'u nu

ña'asij j'i' ni', jua'a ndu'ni ngu' quiña'a bi',
ngua ti' Jesús. ³⁷ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu'
nu ndyaca tsa'a j'i', nda yu sca cuij lo'o ngu'
cuentya j'i' ngu' quiña'a bi'. Nacuj yu cha'
bilya cuna tso'o ngu' cha' j'i' ycu' Ndyosi,
cha' ñi'ya laca sca xtya' nu tso'o tsa ndyatsi
cha' cua ngulala ti caca clacua, jua'a laca
ngu' bi'.

—Chañi cha' ntsu'u tsa cña re cha' chcu'i
na lo'o ñati cha' xñi ngu' cha' nu nchcui' na'
—nacuj Jesús j'i' ngu' bi'—. Lo'o jua'a, xti ti
ngu' ntsu'u nu caca cua'ni cña re. ³⁸ Bi' cha'
chcui' ma lo'o Sti na' nu laca Xu'na cña re,
cha' tya ta Ni xi xa' la tya'a ñati nu taca j'i'
cua'ni cña re.

10

*Nu tii tyucuaa tya'a ñati nu ngusubi Jesús
j'i' cha' ca tsa'a ngu' j'i'*

¹ Lo'o li' ngusi'ya Jesús j'i' nu tii tyucuaa
tya'a ñati nu ndyaca tsa'a j'i' cha' caa ngu'
slo. Nda yu chacuayá j'i' ngu' bi', cha' tsa'a
ngu' lo cña j'i', cha' culo ngu' cui'j' cuxi nu
ngusñi j'i' ñati; jua'a nda yu chacuayá' cha'
cua'ni ngu' cha' tyaca tso'o ngu' quicha.

² Nde nscua na' xtañi ca ta'a tii tyucuaa
tya'a ngu' nu ngusubi Jesús: nu clyo ngusubi
yu j'i' Simón, nu lo'o ndu'ni ngu' Pedro j'i',
lo'o Andrés tya'a ngula nu Simón bi'; li'
ngusubi yu j'i' Jacobo, lo'o Juan tya'a ngula
Jacobo, nu laca sñi' Zebedeo; ³ lo'o jua'a
ngusubi yu j'i' Felipe, lo'o j'i' Bartolomé, lo'o
j'i' Tomás, lo'o j'i' Mateo nu ngusñi cñi cña
loo ngu' clyo; lo'o jua'a ngusubi yu j'i' Ja-
cobo sñi' Alfeo, lo'o j'i' Lebeo nu lo'o ndu'ni
ngu' Tadeo j'i'; ⁴ ngusubi yu j'i' Simón nu
ngua j'i' taju ngu' cananista, lo'o j'i' Judas
Iscariote nu cuju' cresiya j'i' Jesús j'i' ngu'
cuxi ca tya'a la.

*Ngulo Jesús cña j'i' nu tii tyucuaa tya'a
ngu' bi', cha' chcui' ngu' lo'o ngu' xa' quich'i*

⁵ Ngulo Jesús cña j'i' nu tii tyucuaa tya'a
ngu' bi' ndi'ya:

—Ná tsa'a ma tyucuij nde xa' tsu' su ndi'
ngu' nu ná ntsu'u cha' j'i' lo'o ycu' Ndyosi
tsiya' ti, ni ná tsa'a ma quich'i tyi ngu'
Samaria —nacuj Jesús j'i' ngu' bi'—. ⁶ Sca ti
slo ngu' Israel tya'a ma tsa'a ma, cha' tya'na
tsa ngu'; ñi'ya ndu'ni xly'a nu cua nguna',
jua'a ndu'ni ngu' bi'. ⁷ Ta ma cha' lo'o ngu'
lcaa quich'i cha' cua tyalaa ti hora cha' caca
ycu' Ndyosi loo. ⁸ Cua'ni ma cha' tyaca tso'o
ngu' quicha, cua'ni ma cha' chaca quiya'
tyu'ú ngu' nu cua ngujui; cua'ni ma jo'o j'i'
ngu' nu ndyatsu' cuaña', cha' nu xa' caca
lubii cuaña' ngu' quicha bi'; culo ma j'i' cui'
cuxi nu ngusñi j'i' xa' la ñati. Ná ngusñi na'
cñi lo'o nda na' chacuayá' j'i' ma cha' cua'ni
ma jo'o j'i' ngu' quicha, bi' cha' ná cui'ya ma
caya' lo'o cua'ni ma jo'o j'i' ngu'.

⁹ Ná lo'o cñi cui'ya ma tsa'a ma, masi cñi
oro, masi cñi plata, masi cñi sube; ¹⁰ ni ná
lo'o quixu tyaja qui'ya ma tsa'a ma. Lo'o
jua'a ná qui'ya ma chaca camxa, ni xa' caña,
ni ná lo'o yaca tyu'u ya' ma tsa'a ma. Si
cua nguxtyucua ma j'i' ngu', nga'a cha' xacu
ngu' j'i' ma.

¹¹ Lo'o tyalaa ma sca quich'i, masi quich'i
tlyu, masi quich'i sube ti, li' clyana ma j'i'
sca ñati nu tso'o ntsu'u tyiquee ña'a yu j'i'
ma. Slo yu bi' tyi'j' ma ña'a cuayá' nu tsa'a
ma xa' quich'i. ¹² Nu lo'o tyat'j' ma to' tyi' yu,
ña ma j'i' ycu' Ndyosi cha' ti ti tyi'j' tyiquee
ngu' ca tyi'. ¹³ Si chañi cha' nti' ngu' nu ndi'
ni'j' bi' cuna la ngu' cha' j'i' ycu' Ndyosi,
li' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'j' tyiquee ngu' bi';
pana si ñilo'o ti ngu' j'i' ma cha' nti' ngu'
cuna ngu', nga'aa culacua Ni j'i' ngu' bi'. Li'
nga'aa chcui' ma cha' j'i' ycu' Ndyosi lo'o
ngu' bi'. ¹⁴ Lo'o si ná nti' ngu' cha' tyanu
ma slo ngu', si ná ntaja'a ngu' cuna ngu' cha'
nu nclu'u ma j'i' ngu', li' xtyanu ma j'i' ngu'
bi', masi xtyanu ma j'i' quich'i bi'; jua'a salú
ma sñi' yuu nu ntsu'u quiya' ma lo'o tyu'u
ma quich'i bi'. ¹⁵ Cha' liñi nchcui' na' lo'o
ma, cha' nu lo'o tyalaa tsá nu cua'ni cuayá'
ycu' Ndyosi j'i' lcaa ñati, li' xcube' tsa Ni j'i'
ngu' quich'i su ná ntaja'a ngu' cuna ngu' cha'
nu culu'u ma j'i' ngu'; tsá bi' ca tso'o la cha'
j'i' ngu' cuxi nu nguti'j' quich'i Sodoma, nu
nguti'j' quich'i Gomorra nu ngua sa'ni.

Cua'ni lya' ti' ngu' j'i' ma

¹⁶ Cua'a jyaca ma 'na: Ta na' j'i' ma cha'
tsaa ma xa' quich'i ñi'ya si laca ma xly'a nu
ndya'a laja bo'o tyaalaa; bi' cha' tii ti ti' ma
tya'a ma laja ñati, ñi'ya nti' ndya'a cuaña
nu tii tsa ti'. Tso'o ti tya'a ma, ná cua'ni
tyaalaa ma j'i' ngu' tsiya' ti. Caca ma ñi'ya
laca paloma, cha' masu tsa ni', ná tyaalaa ni'
tsiya' ti. ¹⁷ Pana cua'ni tii ti ti' ma lo'o ñati; ná
tyiquee' tsa'a lo'o ngu' j'i' ma slo ngu' tsiya,
masi ná tyaalaa ma j'i' ngu'. Lo'o jua'a quijij'
ngu' j'i' ma ne' laa j'i' ngu'. ¹⁸ Ntsu'u ngu'
nu tsa'a lo'o j'i' ma slo ngu' nu laca loo cha'
ñasi' ti ngu', hasta tyalaa ma ca slo ycu' rey.
Lo'o xcube' ngu' j'i' ma xqui'ya na', li' caja
xi tyempo cha' ta ma xi cha' jna' lo'o ngu'
bi', masi lo'o ngu' xa' tsu'. ¹⁹ Nu lo'o tsa'a
lo'o ngu' j'i' ma slo ngu' tsiya ni, ná culacua
tsa ti' ma ñi'ya caca cha' nu chcui' ma lo'o
ngu' bi', ñi'ya caca xacu' ma cha' j'i' ngu'
bi'. Cua'ni ycu' Ndyosi cha' quije cha' liñi
nu chcui' ma lo'o ngu' bi', ²⁰ cha' si' cha' j'i'
ti ma nu chcui' ma li'; cha' j'i' Xtyi' ycu'
Ndyosi Sti na, bi' caca cha' nu chcui' ma lo'o
ngu'.

²¹ Tii ti ti' ma tyi'j' ma lacua, cha' lo'o tya'a
ngula ma tsa'a lo'o j'i' ma cha' cuiñi ti sta
qui'ya j'i' ma slo ngu' tyaalaa bi'; lo'o jua'a
cujui' cuañi' sti ma j'i' ma. Hasta sñi' ma,
cujui' cuañi' ngu' j'i' cu'ma nu laca ma sti

ngu' xtya'a ngu' slo ngu' tyaala bi'; hasta cujuui ngu' jil'i ma nti' nu sube bi'. ²² Lo'o jua'a caca ti'i ti' lcaa ngu' ña'a ngu' jil'i ma xqui'ya na'. Pana ñati nu talo jil'i lcaa cha' cuxi bi', clyaa ngu' li', caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ngu' bi'. ²³ Tso'o xna ma nde xa' quich'i nu lo'o lye tsa cua'ni lya' ti' ngu' jil'i ma. Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani: Bilya ta ma cha' 'na lo'o ngu' Israel tya'a na nde lcaa quich'i tyi ngu' nu lo'o caa na' chalyuu chaca quiyá', na' nu cua nda Ni 'na lijya cha' caca na' ñati.

²⁴ Ñati nu laca mstru jil'i ngu', bi' laca nu jlo la ti', si'i na jlo la ti' ngu' cuañi' nu ndyaca tsa'a ca ti. Lo'o jua'a ñati nu laca xu'na ngu', bi' laca loo jil'i ngu', si'i msu nu laca loo. ²⁵ Sca ti cuayá' cha' ti'i caca jil'i ngu' cuañi' bi' li', ñi'ya nu ndyaca jil'i mstru jil'i ngu'; sca ti cuayá' cña ti'i caca jil'i msu bi' li', ñi'ya nu ndyaca jil'i xu'na ngu'. Bi' cha' taca ca cuayá' ti' ma cha' ti'i tsa chcui' ngu' jil'i ma nu ntsu'u cha' jil'i ma lo'o na', cha' laca nu Xu'na ma; cua nchcui' ngu' cha' Beelzebú nu xu'na cuiñaja laca na'.

¿Ti jil'i cutsii ma?

²⁶ Bi' cha' nacui' na' cha' ná cutsii ma jil'i ñati chalyuu ti. Lcaa cha' nu nga'ni ngu' cuaana ti, nti' ngu', quijeloo cha' bi' jil'i ñati nde loo la; lcaa cha' nu ntsu'u cuatsi' ti jil'i ngu', nti' ngu', caca cuayá' ti' ñati jil'i cha' bi' nde loo la. ²⁷ Lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o cu'ma nde su ndi'i ma ycu'i' ti ma, chcui' ma cha' bi' lo'o lcaa ñati nde loo la; jua'a scaa cha' nu nclyu'u na' jil'i ma cuaana ti, cuij' chcui' ma cha' bi' lo'o lcaa ngu' quich'i. ²⁸ Ná cutsii ma jil'i ngu' nu cujuui jil'i ma nde chalyuu ti, cha' ná nchca jil'i ngu' cujuui ngu' jil'i cresiya jil'i ma; tso'o la si cutsii ma jil'i ycu'i' Ndyosi nu cua'ni cuayá' jil'i ma nde loo la. Cutsii ma jil'i ycu'i' Ndyosi tu'ni, xqui'ya cha' cua'ni Ni cha' tye cha' jil'i ma tsiya' ti si tsa ma ca bilyaa.

²⁹ Cua jlo ti' ma cha' tsa'ña tsa nga'a quiñi sube nu ndujui' ngu', masi tucua tya'a quiñi sube caja jil'i ma sa paxu ti. Pana ycu'i' Sti na laca loo, lcaa cha' jlo ti' Ni; masi sca ti quiñi sube cajaa ni', pana cua jlo ti' ycu'i' Ni cha' bi'. ³⁰ Lo'o jua'a cua ngulacua Ni jil'i lcaa quicha' hique ma, jlo ti' Ni ni lcuca tya'a quicha' ntsu'u hique scaa ngu'. ³¹ Lo'o cu'ma ni, quiña'a tsa ntsu'u lo cu'ma ca slo ycu'i' Ndyosi; ná stu'ba ma tsiya' ti masi lo'o quiña'a tsa quiñi sube. Bi' cha' ná ntsu'u cha' cutsii ma jil'i ñati.

Cha' jil'i ñati nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Jesús-cristo

³² Lo'o chaca cha' ni: lcaa ñati nu ntsu'u cha' jil'i lo'o na', nu nchcui' cha' jna' lo'o xa' ñati, jua'a na', chcui' na' lo'o Sti na' nu ntucua nde cua' cha' tya'a tso'o na' laca ñati bi'. ³³ Lo'o jua'a lcaa ngu' nu nchcui' lo'o xa'

ñati cha' ná ntsu'u cha' jil'i ngu' lo'o na', jua'a na', chcui' na' lo'o Sti na' nu ntucua nde cua' cha' si'i tya'a tso'o na' laca ñati bi'.

Ná stu'ba cha' jil'i ñati chalyuu xqui'ya Jesús

³⁴ Ná culacua ti' ma cha' ti' ti tyi'i tyiquee ñati chalyuu xqui'ya cha' cua lijya na'. Ná caca jua'a. Lye la xuu tya'a ngu' xqui'ya na'; ³⁵ xuu tya'a sca ñati lo'o sti yu xqui'ya na', xuu tya'a sca nu cuna'a lo'o xtya'a cho' xqui'ya na', xuu tya'a cuxii jil'i ngu' lo'o xtya'a laa cho'. ³⁶ Xuu tya'a ngu' jua'a ña'a cuayá' caca lcaa tya'a ngu' tya'a cusuu ngu'.

³⁷ Tso'o tsa lo'o ndu'ni tyaca'a ngu' jil'i sti ngu', jil'i xtya'a' ngu'; pana si xti la ndu'ni tyaca'a ngu' bi' 'na, ná taca tya'a' ngu' bi' lo'o na'. Lo'o jua'a tso'o lo'o ndu'ni tyaca'a ngu' jil'i sñi' ngu', masi sñi' quiyu, masi sñi' cuna'a; pana si xti la ndu'ni tyaca'a ngu' bi' 'na, ná taca tya'a' ngu' bi' lo'o na'. ³⁸ Lo'o jua'a ná taca ñacu' ngu' cha' na' laca Xu'na ngu', si ná nti' ngu' bi' tya'a' ngu' lo'o na' tyucuij' nu culu'u na' jil'i ngu' cha' tsa'aa ngu'. Ntsu'u cha' xñi' ngu' tyucuij' bi', masi cujuui xa' ñati jil'i ngu' bi' xqui'ya cha' jna'. ³⁹ La cui' jua'a' ngu' nu ná ndyujui ñati jil'i xqui'ya cha' lye la ndu'ni tyaca'a ngu' jil'i ycu'i' ca ti ngu', ná caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ngu' bi'; pana caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ngu' si cujuui ñati jil'i xqui'ya cha' jna'.

Cha' tso'o nu tyacua jil'i ngu' nde loo la

⁴⁰ Chaca cha' ni: lo'o ta ñati su tyi'i ma to' tyi' ngu', stu'ba ndyu'u cha' ñi'ya si cua nda ngu' bi' su tyi'i na' to' tyi' ngu'. Lo'o jua'a, lo'o ta ngu' su tyi'i na' lo'o ngu', stu'ba ndyu'u cha' ñi'ya si cua nda ngu' bi' su tyi'i ycu'i' Ndyosi lo'o ngu', cha' la cui' ycu'i' Ndyosi laca nu cua nda Ni 'na lijya na' ca nde. ⁴¹ Lo'o si ta ngu' su tyi'i sca ñati nu laca tu'ba jil'i ycu'i' Ndyosi, cha' cuenta jil'i ycu'i' Ndyosi ndya'a' ñati bi', tso'o tsa caca jil'i ngu' bi' nde loo la. Li' tyacua sca cha' tso'o nu cua ngxuco'o ycu'i' Ndyosi cuenta jil'i ngu' bi', stu'ba ti caca jil'i ngu' bi' lo'o jil'i nu laca tu'ba bi'. Lo'o jua'a si ta ngu' su tyi'i sca ñati nu tso'o tsa tyiquee xqui'ya cha' ndaquiya' yu cha' jil'i ycu'i' Ndyosi, stu'ba caca jil'i ngu' bi' lo'o jil'i nu tso'o tsa tyiquee bi' nde loo la, cha' cua ngxuco'o ycu'i' Ndyosi sca cha' tso'o nu tyacua jil'i ngu' bi' ca su ntucua ycu'i' Ni. ⁴² Lo'o jua'a, si ta ñati masi sca sca' ti hitya co'o ngu' cuañi' re xqui'ya cha' ngu' nu ndyaca tsa'a' 'na laca ngu', chañi cha' cua ngxuco'o ycu'i' Ndyosi sca cha' tso'o nu tyacua jil'i ñati bi' nde loo la.

11

Nda Juan jil'i ñati cha' tsa'a slo Jesús

¹ Nu lo'o ndye ngulu'u Jesús cha' bi' jil'i nu tii tyucuaa tya'a ñati nu ndyaca tsa'a jil'i yu, ndu'u yu ndyaa yu cha' chcui' yu lo'o ngu'

tyuu tya'a quichí nu ndi'í cacua ti; ngulu'u yu j'i'í ngu' quichí bi'.

² Tya nga'a Juan ne' chcuá, pana cua ndyuna nu Juan bi' j'i'í lcaa ña'a cña nu ndyu'ni Jesús nu laca Cristo; bi' cha' ngulo Juan cña j'i'í ngu' nu ndyaca tsa'a j'i'í, cha' tsa'a ngu' bi' slo Jesús, ³ cha' xcuane ngu' bi' j'i'í Jesús cuentya j'i'í Juan ndi'ya:

—¿Ha chañi cha' nu'u laca ycuí' nu cua caá ti? —nacuj ngu' bi' j'i'í Jesús li'—. ¿Ha tya caá la chaca nu caca ycuí' Cristo?

⁴ Li' nguxacuj Jesús cha' j'i'í ngu' bi':

—Yaa mā cacha' mā j'i'í Juan lcaa lo cha' nu nduna mā slo na', lcaa cha' nu ña'a mā slo na' —nacuj Jesús j'i'í ngu'—. ⁵ Cacha' mā cha' nu cua na'a mā ca nde j'i'í yu; cacha' mā j'i'í cha' ndu'ni na' cha' ndyaca tso'o cloo ngu' nu ngua cuityí', cha' ndya'a ngu' nu ngua quicha quiya', cha' ngua lubii cuaña' ngu' nu ndyatsu' cuaña', cha' nduna ngu' nu ngua cu'ú jyaca, cha' ndyu'ú ngu' chaca quiya' nu cua ngujuii, cha' nchca cuayá' ti' ngu' ti'í ñi'ya nu cua'ni lyaá ycuí' Ni j'i'í ñati' chalyuu j'i'í nu cuxi. ⁶ Tso'o tsa caca tyiquee ñati' nu ña'a ti tya nxñi cha' 'na, masi ná nchca cuayá' tso'o ti' lcaa cha'.

⁷ Lo'o cua ndyaa ngu' bi', li' nguxana Jesús nchcui' yu cha' j'i'í Juan bi' lo'o nu quiña'a tsa ñati' nu ndi'í cajua:

—Nu lo'o ndyaa mā ne' quixi' su nguti'í Juan ca su ná ndi'í ñati', ¿na ca ngulacua ti' mā cha' ña'a mā ca ndacua? —nacuj Jesús j'i'í ngu'—. ¿Ha na'a mā sca yaca quii nu nchcuta cui'í j'i'í? Si'í jua'a. ⁸ ¿Ni cha' laca ndyaa mā cajua lacua? ¿Ha na'a mā j'i'í sca nu qui'yu nu tso'o tsa ña'a ste' yu? Si'í jua'a, cha' nu ngu' nu lacu' ste' tso'o tsa ña'a ni, ndi'í ngu' bi' slo ngu' culiya' nu laca loo. ⁹ Ná tyiquee' ngua ti' mā cha' laca Juan sca ñati' nu laca tu'ba j'i'í ycuí' Ndyosi. Chañi cha' laca yu jua'a, pana tlyu la cña ngujui j'i'í Juan. ¹⁰ Ndi'ya nguscua jyo'o cusu' cua sa'ni la cha' j'i'í cña nu ntsu'u j'i'í Juan: Culo na' cña j'i'í sca msu' na cha' tsa'a yu nde loo nu'ú,

cha' saala yu tyucují su caá nu'u.

Jua'a nchcui' ycuí' Ni j'i'í Cristo. ¹¹ Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā j'i'í Juan nu ntyucuatya j'i'í ngu', cha' bilya cala sca ñati' chalyuu nu jua'a ntsu'u cña tlyu la j'i'í, ñi'ya nu ngua j'i'í Juan bi'. Pana cua lijya' na' cha' caca na' loo ne' cresiya j'i'í ñati'; juani cua ña'a ca ñati' nu ngusñi cha' 'na, tlyu la cha' ntsu'u j'i'í ngu' bi' que Juan, masi ti'í ti' ngu', masi cuañi' ngu'.

¹² Tya lo'o lijya' Juan bi' tya clyo hasta juani quiña'a tsa cha' nchcui' ngu', cha' nti' tsa ngu' cha' caca ycuí' Ndyosi loo j'i'í ñati'. Lo'o jua'a ntsu'u tsa ngu' nu lye tsa ndu'ni juersa cha' tyalaa ngu' slo ycuí' Ndyosi jua'a ti. ¹³ Pana cua nchcui' lcaa jyo'o cusu' nu ngua tu'ba j'i'í ycuí' Ndyosi sa'ni la ñi'ya caca lo'o xana caca ycuí' Ni loo ne' cresiya j'i'í ñati';

la cui' jua'a nchcui' cha' nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi, ñi'ya laca cña nu ngulo ycuí' Ni j'i'í ñati'. Lo'o ca tiya' la, li' ndyalaa Juan. ¹⁴ La cui' bi' laca ñi'ya ngua Elias, nu ngua tu'ba j'i'í ycuí' Ndyosi cua sa'ni; la cui' cua sa'ni nscua cha' caá nu bi' chaca quiya' juani, si tyaja'a mā xñi mā cha' bi'. ¹⁵ Cua'a jyaca tso'o mā j'i'í cha' nu nda na' re lo'o mā.

¹⁶ Ná tso'o tsiya' ti ñi'ya nu ndu'ni ñati' chalyuu tyempo juani. Ndu'ni ngu' ñi'ya si laca ngu' nu sube nu ndya'a ndijya ti cla'be quichí, nu taja ti' j'i'í tya'a ndijya ngu' cha' ná nti' ngu' quijya ngu' lo'o tya'a ngu'. Bi' cha' nxi'ya ngu' j'i'í tya'a ngu': ¹⁷ “¿Ni cha' ná ntyaja'a mā cula quiya' mā? Na nclya'a ya xi jii' cha' j'i'í mā”, nacuj nu sube bi'. “¿Ni cha' ná ntyaja'a mā ca xñi'í ti' mā lo'o cua? Na nclya'a ya marcha, na nxi'ya ya nga'a ya.” La cui' jua'a ndyu'ni cu'mā ñati' chalyuu juani; xcu' na taja ti' mā, ná tso'o ntsu'u tyiquee mā tsiya' ti ña'a mā j'i'í tya'a ñati' mā. ¹⁸ Nu lo'o ñaa Juan bi' ni, ntsu'u quiña'a tsa na nu ná ndacu yu, nu ná ndyí'yu yu. Lo'o li' nchcui' mā j'i'í yu: “Ntsu'u cui'í xña'a j'i'í yu, bi' cha' ndu'ni yu jua'a”, nacuj mā. ¹⁹ Lo'o li' lijya' na' nu cua nda Ni 'na lijya' cha' caca na' ñati', ndacu na' lcaa lo na lo'o mā, ndyí'yu na' lcaa lo na lo'o mā, lo'o li' nchcui' mā 'na: “¿Ña'a mā ña'a! Ndacu tsa yu jua, cu'bi tsa yu”, nacuj mā j'i'í tya'a mā. “Ná tso'o yu jua cha' tya'a tso'o yu laca ngu' nu nxñi cñi cña loo na, lo'o jua'a xi xa' la ngu' cuxi laca tya'a tso'o yu”, nacuj mā 'na. Nacuj mā jua'a cha' ná tso'o cha' nu nchcui' na', nti' mā; pana caca cuayá' ti' mā nde loo la cha' liñi tsa cha' nu nchcui' ngu' nu nacuj cha' cuentya j'i'í ycuí' Ndyosi laca na'.

Quichí su ná ndaquiya' ngu' j'i'í ycuí' Ni

²⁰ Lo'o li' lye xi nchcui' Jesús cha' j'i'í quichí su lu'ba ti ndya'a yu, cha' quiña'a cha' tlyu cua ngua'ni yu slo ngu' ca tyi bi', pana ná ngua tyuju'u ti' ngu' j'i'í cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya j'i'í ngu'; ná nguxtyanu ngu' j'i'í cha' cuxi bi'.

²¹ —jTya'na tsa cu'mā ngu' quichí Corazín! —nacuj Jesús—. jTya'na tsa cu'mā ngu' quichí Betsaida! —nacuj—. Cua quiña'a tsa cha' tlyu nu cua na'a cu'mā, pana ná nguju'u ti' mā tsiya' ti j'i'í cha' cuxi nu ndyu'ni mā, ná nguxtyanu mā cha' bi'. La cui' jua'a tya sa'ni la xña'a tsa ngu' quichí Tiro lo'o ngu' quichí Sidón, ngu' xa' tsu' ngua ngu' bi'. Pana ná ngujui ñi'ya caca tyuju'u ti' ngu' bi' j'i'í cha' cuxi nu ngua'ni ngu', ná ngulochu' ngu' j'i'í cha' cuxi bi', cha' bilya ña'a ngu' bi' cha' tlyu ñi'ya nu ña'a cu'mā ngu' Israel; bi' cha' ná ngua xñi'í ti' ngu' bi'. Ná ndyacu' ngu' late' ngata, ni ná ngusu'ba ngu' jii' hique ngu' ñi'ya nu ndu'ni ngu' su nscua jyo'o. ²² Liñi cacha' na' j'i'í mā, cha' caca tso'o la j'i'í jyo'o ngu' Tiro lo'o j'i'í jyo'o

ngu' Sidón, nu lo'o tyalaa tsá tlyu lo'o cua'ni cuayá' ycu'i' Ndyosi ji'j' ñati chalyuu; lye la xcube' Ni ji'j' cu'ma' li'. ²³ Lo'o cu'ma' ngu' Capernaum ni, ¿ha tso'o tsa quichí tyi ma' nti' ma' q? ¿Ha laca quichí tyi ma' loo ji'j' xa' quichí nti' ma'? Pana nde loo la quiñu'u tsiya' ti quichí tyi ma', tyaa ycu'i' ma' ca bilyaa li'. Quiña'a tsa cha' tlyu ngua'ni na' slo cu'ma, lo'o ná jlyu ti' ma' 'na tsiya' ti. La cui' jua'a nu ngua sa'ni, xña'a tsa ngua ngu' quichí Sodoma; pana ná na'a' jyo'o ngu' bi' cha' tlyu ñi'ya nu cua na'a' cu'ma ngu' Capernaum. Si cua na'a' ngu' cha' bi', cua ngua tyuju'u ti' ngu' ji'j' cha' cuxi nu ngua'ni ngu' li', cua ngulochu' ngu' ji'j' cha' cuxi bi'; tya nscua quichí tyi ngu' bi' juani lacua. ²⁴ Liñi cacha' na' ji'j' ma, cha' caca tso'o la ji'j' jyo'o ngu' Sodoma bi' tsá tlyu lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'j' ñati chalyuu; lye la xcube' Ni ji'j' cu'ma' li'.

Ti ti tyi'i tyiquee ngu' xqui'ya Jesús

²⁵ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o ycu'i' Ndyosi Sti yu:

—Cua'ni tlyu na' jinu'u, Sti na'; la cui' nu'u laca Xu'na ya, masi nde cua, masi nde chalyuu —nacuj Jesús ji'j' ycu'i' Ndyosi—. Tsa xlyabe hí cha' cua ngua'ni nu'u cha' ngua cuayá' ti' ñati nu ná jlo tso'o ti' nquicha'; pana xa' ñati ñi'ya nti' ngu' ti', ná nchca cuayá' ti' ngu' bi' cha' jinu'u. Masi ngu' nu nchca tsa ji'j', masi ngu' nu jlo tsa ti' lcaa cha' jinu'u nti' ngu', pana ná nchca cuayá' ti' ngu' bi'. ²⁶ Chañi cha' jua'a' nti' ycu'i' nu'u, cha' caca cuayá' ti' ngu' nu ná jlo ti' tsiya' ti.

²⁷ Lo'o li' tya ngulu'u la Jesús xi ji'j' ngu':

—Lcaa chacuaya' ji'j' Sti na' ndyanu ya' na'. Ni sca ñati ná jlo ti' ñi'ya laca cha' nu ntsu'u ne' cresiya 'na nu laca Sñi' ycu'i' Ni; sca ti ycu'i' Ndyosi Sti na' jlo ti' ñi'ya laca cha' nu ntsu'u ne' cresiya 'na. Lo'o jua'a, ni sca ñati ná jlo ti' ñi'ya laca cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'j' Sti na'; sca ti na' nu laca Sñi' ycu'i' Ni jlo ti' na', lo'o jua'a' culu'u na' cha' bi' ji'j' ñati nu subi na' ji'j' cha' ca tsa'a' ngu' 'na. ²⁸ Lcaa cu'ma' nu nga'aa talo ma' cha' ti'j' tsa cña nu ntsu'u ji'j' ma' nde chalyuu, nti' ma, caa ma' tyu'u cha' ji'j' ma' lo'o na' juani; ta na' chacuayá' cha' ti' tyi'i tyiquee ma' li'. ²⁹ Xñi ma' cña nu ta na' ji'j' ma, lo'o li' ca tsa'a' ma' lcaa cha' 'na. Tya'na tsa ti' na' ña'a' na' ji'j' ma, lo'o jua'a' talo tsa tyiquee na' ji'j' ma; ti' tyi'i tyiquee ma' lo'o cua ngüityi na' cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'j' ma. ³⁰ Cha' tso'o laca cha' nu ca tsa'a' ma' 'na; ná tucui cha' bi', lo'o jua'a' lasa ti cña nu ta na' ji'j' ma.

12

Nsuu ngu' si'yu trigo tsá nu ndi'i cña' ngu'

¹ Lo'o ngua tsá ta'a nu ndi'i cña' ngu' judío, li' ndyaa Jesús su nscua xtya trigo ji'j' ngu' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a' ji'j'. Cua ntyute' ngu' nu ndyaca tsa'a' ji'j', bi' cha' ngusuu ngu'

xi si'yu trigo cha' cacu ngu' ña'a' ye'e ti. ² Li' na'a' ngu' fariseo cha' ndyu'ni ngu' jua'a, nchcui' ngu' lo'o Jesús li':

—¿Ha ná jlo ti' ma' cha' ná ntsu'u chacuayá' cua'ni na cña juani, cha' tsá nu ndi'i cña' na laca? —nacuj ngu' bi' ji'j' Jesús—. Nu ngu' cua nu ndyaca tsa'a' jinu'u ni, ¿ni cha' laca ndyu'ni ngu' cña juani lacua?

³ Lo'o li' nguxacuj Jesús cha' ji'j' ngu' bi':

—¿Ha bilya chcui' ma' lo' quityi ji'j' ycu'i' Ndyosi nu nscua ñi'ya nu ngua'ni jyo'o David sa'ni? —nacuj Jesús ji'j' ngu'—. Ngua sca tsá ntyute' tsa yu li', lo'o jua'a' ntyute' tsa lcaa ngu' tya'a ndya'a yu. ⁴ Pana jlo ti' yu cha' ntuca xlyá nu laca msta' ji'j' ycu'i' Ndyosi lo mesa ne' ni'j' nu cuentya ji'j' Ni cajua. Bi' cha' ndyaa ngu' ne' ni'j' bi', ndyacu ngu' xlyá bi', masi ná ntsu'u chacuayá' cacu cua ña'a' ca ñati ji'j'; sca ti ji'j' ngu' sti jo'ó ntsu'u chacuayá' cacu ngu' xlyá bi'. ⁵ Lo'o jua'a' ntsu'u chaca cha' nu ngucua jyo'o Moisés lo quityi, cha' ngu' sti jo'ó ni, ná nga'a' cña' sti jo'ó ne' laa tonu lo'o ndyaca tsá nu ndi'i cña' ngu'; ntsu'u cña nu ndu'ni ngu' sti jo'ó bi'. Pana la cui' ti ná ntsu'u qui'ya ji'j' ngu' bi' cuentya ji'j' ycu'i' Ndyosi —nacuj Jesús ji'j' ngu' fariseo bi'—. ⁶ Chañi cha' nu nchcui' na', sca cha' nu ndulo la ji'j' ma que laa tonu bi' ji'j' ma. ⁷ Ná ndube ti' ma' ñi'ya nu nchcui' cha' nu nacuj ycu'i' Ndyosi, nu nscua lo quityi ndi'ya: “Nti' na' cha' cua'ni tya'na ti' ma' ji'j' tya'a' ñati ma”, nacuj Ni, “bi' cña nu tso'o la cha' cua'ni ma. Pana ná nti' na' cha' ta ma' quiña'a' tsa msta' 'na; ni na'ni scu' ma, ná ndu'ni cha' ta ma' 'na.” Si cua ngua cuayá' ti' ma' ñi'ya nchcui' cha' nu nscua lo quityi bi', ná sta ma' qui'ya ji'j' ngu' cha' cuiñi ti. ⁸ Lo'o jua'a' ta na' chaca cha' lo'o ma, cha' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa' cha' caca na' ñati ni, laca na' loo, masi tsá nu ndi'i cña' ngu'.

Cha' ji'j' sca yu quicha nu nchcu' ya'

⁹ Lo'o li' ndu'u Jesús, ndyaa yu xa' quichí, ndyatí yu ne' laa ji'j' ngu' judío cajua. ¹⁰ Li' na'a' yu cha' ndi'i' sca nu qui'yu nu quicha ya', cha' cua nchcu' tyucui' sca tsu' ya'. Li' nchcuaane ngu' ji'j' Jesús:

—¿Ha ntsu'u chacuayá' ji'na cha' cua'ni na jo'o ji'j' ngu' quicha tsá ta'a, nu lo'o nga'a' cha' tyi'i cña' na? —nacuj ngu' ji'j' Jesús.

Nti' tsa ngu' bi' sta ngu' qui'ya hichu' Jesús. ¹¹ Lo'o li' nguxacuj yu cha' ji'j' ngu':

—¿Ha ná culo ma' ji'j' sca xlyá' ji'j' ma' si tyú ni' ne' tyuu? —nacuj Jesús ji'j' ngu'—. Culo ma' ji'j' ni' tu'ni, masi tsá ta'a laca. ¹² Lo'o ñati ni, ndulo la cha' ji'j' ñati que ji'j' sca xlyá', bi' cha' ntsu'u chacuayá' xtyucua na ji'j' ñati, masi tsá nu tacati tsa ji'na, nu ná ntsu'u chacuayá' cha' cua'ni na cña.

¹³ Lo'o li' nchcui' yu lo'o nu quicha bi':

—Xquiñi nu'u ya' —nacuj Jesús ji'j'.

Lo'o nchquifni nu quicha bi' ya', hora ti ndyaca tso'o ya' nu quicha, stu'ba ngua bi' lo'o chaca tsu' ya'. ¹⁴ Lo'o li' ngua ñasi' tsa nu ngu' fariseo bi' ji' yu, ndu'u ngu', ndyaa ngu'; ngua ti' ngu' si caja ñi'ya caca cua'ni tye ngu' cha' ji' Jesús li'.

Ñi'ya nscua cha' ji' Jesús lo quityi cua sa'ni

¹⁵ Pana ngua cuaya' ti' Jesús lcaa ña'a cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ngu' fariseo, bi' cha' ndu'u yu ndyaa yu xa' se'ji. Quiña'a tsa ngu' ngutu'u lca'a ngu' ji' yu, lo'o jua'a ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o lcaa ngu' quicha bi'. ¹⁶ Lo'o li' ngulo yu cña ji' ngu' nu ngua quicha bi', cha' ná cacha' ngu' tilaca laca nu ngua'ni cha' ndyaca tso'o ngu'. ¹⁷ Tya sa'ni cua nda ycu'i Ndyosi sca cha' lo'o jyo'o Isaías cuentya ji' Cristo. Ndi'ya nscua cha' bi' lo quityi:

¹⁸ Ña'a ma ji' msu 'na nu cua ngusubi na' ji', nacuj ycu'i Ni.

Tyaca'a tsa bi' jna', lo'o tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji' yu bi'.

Cua'ni na' cha' ca'ya Xtyi'i ycu'i na' lo yu bi', cha' chcu'i yu lo'o lcaa ñati, masi si'i ngu' judío laca ngu'.

Culu'u yu ji' ngu' ñi'ya laca cha' liñi nu ndu'ni na' lo'o ñati, nacuj ycu'i Ndyosi.

¹⁹ Ná xuj ty'a'a yu, ni ná xi'ya yu cuji; ná cañi xtyi'i yu laja calle ti.

²⁰ Ycu'i ca yu xtyucua yu ji' ngu' cha' xñi la ngu' cha' jna', masi nti' ngu' ñi'ya nti' sca yaca quui nu cua catsa ti, cha' nguna'a tsa ti' ngu'.

Lo'o jua'a culu'u yu ji' ngu' cha' caca cuayá' la ti' ngu' lcaa cha' nu cuentya ji' ycu'i na',

masi cua tye ti cha' tso'o nu ntsu'u tyiquee ngu', masi laca ngu' ñi'ya laca sca candil nu cua tyubi' ti.

Jua'a tyijiloo nu cha' liñi bi' ji' cha' cuxi.

²¹ Ndu' ti' ñati tyucui ña'a chalyuu cha' cua caa ti yu.

Jua'a nscua cha' ji' Cristo lo quityi bi'.

Nsta ngu' qui'ya ji' Jesús

²² Lo'o li' ndyaa lo'o ngu' ji' chaca nu quicha slo Jesús; cua ngusñi cui' xña'a ji', bi' cha' ngua cu' yu tu'ba yu, jua'a ngua cuityi' yu. Hora ti ngua'ni Jesús jo'o ji' nu quicha bi', cha' xa' nchcu'i yu, xa' nda Jesús xee ndyuu cloo yu. ²³ Ndube tsa ti' lcaa ngu' nu na'a ji' cha' bi' li'.

—¿Ha la cui' nu ñati ty'a'a ji' jyo'o David bi' laca nu qui'yu re? —nacuj ngu' ji' ty'a'a ngu'.

²⁴ Lo'o ndyuna ngu' fariseo cha' bi', xa' ña'a cha' nchcu'i ngu' bi' ji' Jesús:

—Sca ti chacuayá' ji' Beelzebú nu laca xu'na lcaa lo cui' cuxi, sca ti jua'a nchca ji'

nu qui'yu re culo ji' cui' cuxi nu ngusñi ji' ñati —nacuj ngu' fariseo bi'.

²⁵ Pana ngua tii Jesús ñi'ya laca cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ngu', bi' cha' nchcu'i yu lo'o ngu' bi' li'.

—Si ty'a'be ty'a'a ngu' sca nasiyu xqui'ya cha' nxuj ty'a'a ngu' nu laca loo, tye cha' ji' ngu' bi' jua'a ti li' —nacuj Jesús ji' ngu'—. Lo'o jua'a si xuj ty'a'a ngu' sca quichí ti, tye cha' ji' ngu' bi' jua'a ti; masi xuj ty'a'a ngu' nu ndi' sca ni' ti, la cui' ti cha' caca, tye cha' ji' ngu' bi' lo'o ty'a'a ngu', tyaa ngu' li'. ²⁶ La cui' jua'a ná talo Satanás si xuj ty'a'a ycu'i Satanás lo'o msu ji' ycu'i; tye cha' ji' nu xña'a yala ti li'. ²⁷ ¿Ha cha' liñi nchcu'i ma lacua, nu lo'o nchcu'i ma cha' chacuayá' ji' Beelzebú nclyo na' ji' cui' cuxi? Ná liñi nchcu'i ma tsiya' ti, cha' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji' ma ni, nclyo ngu' ji' cui' cuxi chacuayá' ji' ycu'i Ndyosi, nacuj ngu'. Xqui'ya ngu' bi' caca cuayá' ti' ma lacua; caca cuayá' ti' ma si cha' liñi nchcu'i ma, si cha' cuiñi ti nchcu'i ma. ²⁸ Pana chacuayá' ji' Xtyi'i ycu'i Ndyosi nclyo na' ji' cui' cuxi, bi' cha' taca ca cuayá' ti' ma cha' cua ngxana cha' laca ycu'i Ndyosi loo ne' cresiya ji' ñati.

²⁹ Sca ñati nguula ni, ná caja ñi'ya tyati ngu' to' tyi yu cha' cuaana ngu' yu'ba ji' yu; sca ti si sca' ngu' ji' xu'na ni' clyo, taca cuaana ngu' na nu ntsu'u ji' yu bi' li'.

³⁰ Ñati nu ná ntaja'a xñi cha' jna', na nxuj ty'a'a ngu' bi' lo'o na', jua'a ndyu'u cha' bi'. Lo'o jua'a ñati nu ná nxyucua 'na, na ndaca'a ngu' bi' ji' ty'a'a ñati ngu' cha' ná xñi ty'a'a ngu' cha' jna' lacua.

³¹ Bi' cha' ndacha' ji' ma juani cha' taca cui'ya ycu'i Ni cha' clyu ti' ji' ñati xqui'ya lcaa qui'ya nu ntsu'u ji' ngu', masi cuxi tsa nchcu'i ngu' ji' ycu'i Ni; pana lo'o cuxi tsa nchcu'i ngu' ji' cña nu ndu'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi, li' nga'aa cui'ya ycu'i Ni cha' clyu ti' ji' ngu' bi' tsiya' ti. ³² Cui'ya Ni cha' clyu ti' ji' ñati nu nchcu'i cha' cuxi jna' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati; pana lo'o chcu'i ngu' cha' cuxi ji' cña nu ndu'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi, li' nga'aa cui'ya ycu'i Ni cha' clyu ti' ji' ngu' bi' lcaa tsa lo'o tyi' ngu' chalyuu, masi tyucui tyempo nde loo la.

Nslo na sca yaca lo'o ña'a na si'yu nu nda yaca bi'

³³ Sca yaca ni, si tso'o yaca, ta si'yu tso'o li'; lo'o jua'a si ná tso'o yaca, ná ta si'yu nu cacu na li'. Jlo ti' na si tso'o yaca lo'o ña'a na si'yu nu nda yaca bi'. ³⁴ Pana, ñi'ya nti' cuaña tyaala, jua'a nti' cu'ma! Ná nchca chcu'i ma cha' tso'o laja lo'o ntsu'u tsa cha' cuxi tyiquee ma; ñi'ya nu ntsu'u tyiquee scaa na, jua'a ndyu'u cha' nu nchcu'i na. ³⁵ Cua ña'a ca ñati nu tso'o tyiquee ni, tso'o tsa nchcu'i ngu' bi'; lo'o cua ña'a ca ñati nu

cuxi tyiquee, cuxi ti nchcui' ngu' bi' li'. ³⁶ Ta na' sca cha' lo'o mā juani: nu lo'o tyalaa tsā nu cua'ni cuayá' ycu'i Ni jil'i lcaa ñati, li' ntsu'u cha' cacha' liyiji ycu'i ca ngu' jil'i lcaa cha' cuxi nu cua nchcui' ngu' nde chalyuu. ³⁷ Li' cui'ya Ni cuentya jil'i lcaa cha' nu cua nchcui' mā chalyuu; ñacu'i Ni jil'i mā si ntsu'u qui'ya jil'i mā lo'o ycu'i Ni, jua'ā si ná ntsu'u qui'ya jil'i mā.

Ngua ti' ñati' cuxi ña'a sca cha' tlyu

³⁸ Lo'o li' nga'ā xi mstru cha' jo'ó, lo'o ngu' fariseo nga'ā, nchcui' ngu' lo'o Jesús:

—Mstru —nacu'i ngu' bi' jil'i Jesús li'—, cua'ni nu'ū sca cha' tlyu cha' ña'ā cui'ya ya jil'i.

³⁹ Li' nguxacu'i Jesús cha' jil'i ngu' bi':

—Na xña'ā tsa mā ca ta'a mā, cha' xcui' ndijña mā cha' cua'ni na' sca cha' tlyu cha' ña'ā cui'ya mā jil'i; laca mā ñati nu ná jlyu ti' jil'i ycu'i Ndyosi tsiya' ti —nacu'i Jesús jil'i ngu'—. Pana ná cua'ni na' jua'ā. Nga'ā cha' tyi'u ti' mā na laca ngua jil'i jyo'o Jonás nu ngua tu'ba jil'i ycu'i Ndyosi cua sa'ni la.

⁴⁰ Ñi'ya ndyanu nu Jonás bi' nde ne' cualya tonu bi' sna tsā lo'o sna talya, jua'ā na' nu cua nda Ni 'na lijya'ā cha' caca na' ñati, tyanu na' ne' tyuu sna tsā lo'o sna talya. ⁴¹ Lo'o tyalaa tsā nu cua'ni cuayá' ycu'i Ndyosi jil'i lcaa ñati, li' sta jyo'o ngu' Nínive qui'ya jil'i cu'ma nu lu'ú chalyuu juani. Cacha' ngu' jyo'o bi' lcaa ña'ā cha' nu ndyuna ngu', cha' nu nda jyo'o Jonás lo'o ngu' tyempo bi', cha' li' ngua tyuju'u ti' ngu' jil'i lcaa cha' cuxi nu ngua'ni ngu'; nguxtyanu ngu' jil'i cha' cuxi bi' xqui'ya cha' cua ngusñi ngu' cha' jil'i ycu'i Ni. Pana ná stu'ba cha' nu ngulu'u jyo'o Jonás bi' jil'i ngu' sa'ni lo'o cha' nu nclyu'u na' jil'i mā juani; tlyu la cha' jil'i ycu'i Ndyosi laca nu nclyu'u na' jil'i mā juani, pana ná nduna cu'ma cha' bi' tsiya' ti. ⁴² Lo'o caca cuayá' chalyuu ni, la cui' jua'ā tyatū jyo'o reina nu ngua loo jil'i ngu' nde Sur, cha' sta nu cuna'ā bi' qui'ya jil'i cu'ma nu lu'ú chalyuu juani. Li' chcui' ma' cusu' bi' ñi'ya ngua lo'o ndyaa ycu'i ma' slo jyo'o rey Salomón. Tyijyu' tsa quich'i tyi ma' reina bi'; pana cua ngujui cha' jil'i ma' cha' ngua tsa jil'i Salomón bi', cha' tso'o tsa cuij' nu nda yu. Bi' cha' ndyalaa ma' slo nu rey bi' cha' cuna ma' cuij' nu nda nu cusu' bi', masi xti la cha' ngulu'u jyo'o Salomón bi' que cha' nu nclyu'u na' jil'i mā juani. Tlyu la cha' jil'i ycu'i Ndyosi laca nu nclyu'u na' jil'i mā juani, pana ná nduna mā tsiya' ti.

Cui'i' cuxi nu xtyuu' chaca quiya'

⁴³ 'Lo'o xtyanu cui'i' cuxi jil'i sca ñati, li' tya'ā yu'u cui'i' bi' ne' quixi' tyijyu' su ná ntsu'u ñati; tsa cui'i' cuxi bi' tsaana su chca'ā cña' xi. Lo'o ná quije su chca'ā cña' bi' ni, ⁴⁴ li' ñacu'i: “Tya'a na' ni, xtyuu' na' nde su nguti'j na' clyo”. Jua'ā culacua ti' cui'i' cuxi

bi'. Lo'o tyalaa cui'i' bi' slo ñati' bi', li' ña'ā cui'i' bi' cha' tya laja ndi' cresiya jil'i ñati' su ngutu'ú nquicha'; si' cha' ngua tso'o la ñati' bi'. ⁴⁵ Hora ti tsa cui'i' chaca quiya' tsaana jil'i tya tyacati tya'a cui'i' nu xña'ā la, cha' stu'ba ti xñi lcaa cui'i' bi' jil'i ñati' bi', cha' caja su tyi'j cui'i' bi' lo'o ñati' nti'. Ca cuxi la cha' jil'i ñati' bi' li', cha' quiña'ā la cui'i' xñi jil'i li'. La cui' jua'ā caxi la caca cha' jil'i ñati' nu ndi'j nde chalyuu juani, cha' xña'ā tsa ngu'.

Ndyalaa xtya'ā Jesús lo'o tya'a yu

⁴⁶ Tya nchcui' Jesús lo'o ngu', li' ndyalaa xtya'ā lo'o tya'a Jesús, ndu ngu' nde liya' cha' nti' ngu' chcui' ngu' lo'o Jesús. ⁴⁷ Li' ndacha' sca ñati' jil'i Jesús:

—Xtya'ā nu'ū lo'o tya'a nu'ū, ndu ngu' nde liya' —nacu'i yu jil'i Jesús—. Cua nti' ngu' chcui' ngu' lo'o nu'ū.

⁴⁸ Li' nguxacu'i Jesús cha' jil'i nu qui'yu bi': —¿Tilaca nu chañi ca laca xtya'ā na? —nacu'i Jesús jil'i—. ¿Tilaca nu chañi ca laca tya'a na?'

⁴⁹ Lo'o li' ngulu'u ya' yu jil'i ngu' nu ndyaca tsa'ā jil'i:

—Nu ngu' re ni, stu'ba ti ndulo ngu' 'na ñi'ya ndulo xtya'ā na' 'na, ñi'ya ndulo tya'a na' 'na —nacu'i Jesús—. ⁵⁰ Tya'a na' laca lcaa ngu' nu ndu'ni ñi'ya nu nti' Sti na' nu ntucua nde cua' cha' cua'ni ngu'; ñati' bi' laca ñi'ya laca xtya'ā na', ñi'ya laca tya'a na', masi nu qui'yu, masi nu cuna'ā.

13

Cuij' jil'i ñati' nu ndyataa si'yu

¹ La cui' tsā bi' ndu'u Jesús toni'j, ndyaa yu to' tayu' bi', cha' chca'ā xi ca bi'. ² Li' ndyu'u ti'j quiña'ā tsa ñati' slo Jesús, bi' cha' ndyati' yu ne' yaca ni'j piti, ndyaca'ā yu xi li'. Lo'o jua'ā ndyanu ñati' quiña'ā bi' to' hitya ti bi'. ³ Lo'o li' nchcui' Jesús xi cuij' lo'o ngu', cha' ca tsa'ā ngu' lcaa cha' nu ngua ti' Jesús culu'u yu jil'i ngu'. Ndi'ya nchcui' yu:

—Ngua sca tsā ndyaa sca ñati' cataa si'yu trigo —nacu'i Jesús—. ⁴ Li' lo'o nscui' yu si'yu bi', ndyú xi si'yu lo yuu tacyala to' tyucuij; hora ti ñaa quiñi, ndye si'yu bi' ndyacu ni'.

⁵ Lo'o jua'ā ndyalú xi si'yu bi' su lati tu'ba yuu nscua chu' quee. Yala ti ntyucua si'yu bi'; pana xti tsa yuu ntsu'u chu' quee bi', ⁶ bi' cha' ná ngua xñi suu' chu' quee bi', ni ná ngua caluu tso'o. Ndye calya bi' ndyanaa, cha' tyique' tsa caq. ⁷ Lo'o jua'ā ndyalú xi si'yu bi' su ngutu lti quiche'; yala la nguluu lti quiche' bi' chaca quiya', ni ná nda bi' chacuayá' caluu calya trigo tsiya' ti. ⁸ Lo'o jua'ā ndyalú xi si'yu bi' lo yuu tso'o, su tso'o tsa nguluu calya; ngutu'u tsa si'yu lo juu' bi' li', hasta sca siyento tya'a si'yu nda sca juu, hasta snayala tya'a si'yu nda chaca juu, hasta calaa tyii tya'a si'yu nda chaca juu.

⁹ Cua'ā jyacā mā jil'i cha' nu nchcui' na' lo'o

mā juani, si chañi cha' nti' mā cuna mā cha' tso'o bi'.

Ni cha' nda Jesús cuij' bi'

¹⁰ Lo'o li' ndyaa ngu' nu ndyaca tsa'a j'i' cacua la slo Jesús. Nchcuane ngu' j'i' yu li'.

—¿Ni cha' ndacha' nu'u cha' bi' j'i' ngu' jua, ñi'ya nti' si nchcui' nu'u sca cña cua ti? —nacuj' ngu' bi' j'i' Jesús.

¹¹ Li' nguxacuj' Jesús cha' j'i' ngu' bi':

—Cua nda ycui' Ndyosi chacuayá' cha' ca cuayá' ti' mā sca cha' nu ntsu'u cuaana ti j'i' jyo'o cusu', ñi'ya caca lo'o caca ycui' Ni loo ne' cresiya j'i' ñati'. Xa' ñati' nu ná ngusñi cha' j'i' ycui' Ndyosi ni, ná ta ngu' cuentya lo'o cuna ngu' sca cuij' nu nchcui' na'; tucui tsa cha' bi' nti' ngu'. ¹² Ñati' nu j'ya ti' cha' nu nduna ngu' j'i' ycui' Ndyosi, tya ta la Ni cha' lo'o ngu' bi', cha' jua'a tso'o la xñi ngu' cha' j'i' ycui' Ni; pana ñati' nu ná j'ya ti' cha' bi', nu ná nti' taquiya' ngu' j'i' cha' bi', cua'ni ycui' Ni cha' ná caca j'i' ngu' xñi ngu' cha' j'i' ycui' Ni tsiya' ti. ¹³ Bi' cha' nda na' cuij' bi' lo'o ngu', cha' masi ña'a ngu', ná ta ngu' cuentya ñi'ya tyu'u liñi cha' bi'; masi cuna ngu', ná ca cuayá' ti' ngu' ñi'ya nti' ñacu' cha' bi', xqui'ya cha' ná ndaquiya' ngu' jna'. ¹⁴ Lo'o ña'a na j'i' ngu' bi', li' caca cuayá' ti' na cha' chañi tsa cha' j'i' ycui' Ndyosi nu nguscua jyo'o Isaías cua sa'ni la. Ndi'ya nacuj' cha' bi':

Ná tyiquee' cuna mā cha' bi', pana ná caca cuayá' ti' mā ñi'ya nti' ñacu' cha' nu cuna ndyuna mā, nacuj' ycui' Ni.

Ná tyiquee' ña'a mā cha' bi', pana ná ta mā cuentya tsiya' ti ni cha' laca nu cua na'a mā.

¹⁵ Tacalya tsa cresiya j'i' ngu' tya'a mā, cha' ná nti' ngu' taquiya' ngu' jna'.

Ná nduna tso'o ngu', cha' ná ntaja'a ngu' taquiya' ngu' cha' jna'.

Ná nti' ngu' ta ngu' cuentya, bi' cha' ná nchca j'i' ngu' ña'a tso'o ngu'.

Ná ntaja'a ngu' culochu' ngu' cha' cuxi nu ntsu'u j'i' ngu',

bi' cha' ná nchca cuxi'ya na' cha' clyu ti' j'i' ngu' j'i' cha' cuxi bi', nacuj' ycui' Ndyosi.

Jua'a nscua lo quityi j'i' ycui' Ni.

¹⁶ Pana tso'o ntsu'u tyiquee mā cha' tya ntucua yaala cloo mā, tya ntucua yaala jyaca mā, cha' ta tso'o mā cuentya j'i' sca cha' nu nchcui' ycui' Ni. ¹⁷ Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o mā, cha' quiña'a ngu' nu ngua tu'ba j'i' ycui' Ndyosi sa'ni la, lo'o jua'a quiña'a tsa ngu' nu tso'o ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' j'i' ycui' Ndyosi, cua ntajatya tsa ngu' bi' j'i' cha' nu ña'a mā juani, cha' ña'a ngu' j'i'; cua ntajatya tsa ngu' j'i' cha' nu nduna mā juani, cha' cuna ngu' j'i'. Pana ngujuu' ngu' bi' li', masi bilya ña'a ngu' cha' bi', bilya cuna ngu' cha' bi' tsiya' ti.

Ñi'ya ndyu'u cha' j'i' cuij' j'i' ñati' nu ndy-ataa si'yu

¹⁸ Ndi'ya laca cha' nu nda nu cuij' j'i' ñati' nu ndyataa si'yu trigo bi': ¹⁹ Lo'o cuna ñati' cha', ñi'ya nu caca lo'o laca ycui' Ndyosi loo ne' cresiya j'i' ngu', pana ná nchca cuayá' ti' ñati' bi' ni cha' laca bi', hora ti cua'ni xu'na cuiñaja cha' cui'ya cha' tso'o bi', cha' nga'aa xñi ngu' bi' cha' tso'o bi'. Laca ñati' bi' ñi'ya laca lo'o ndyú si'yu to' tyucuij' ti.

²⁰ Lo'o si'yu nu ndyalú lo yuu lati tu'ba chu' quee ni, bi' laca ñi'ya laca ñati' nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' lo'o clyo ndyuna ngu' cha' tso'o nu j'i' ycui' Ndyosi. ²¹ Pana si lya' ti' xa' ñati' j'i' ngu' bi', si xtyí lo'o ñati' j'i' ngu' xqui'ya cha' tso'o nu cua ndyuna ngu' bi', ná talo ngu' li'. Laca ngu' bi' ñi'ya laca lo'o ná ngusñi tso'o suu si'yu nu ntyucua lo yuu lati tu'ba chu' quee bi', cha' ná ndalo calya bi', ndyanaa bi' li'. ²² Si'yu nu ndyalú lo yuu su ngutu' lti quiche' ni, bi' laca ñi'ya laca ñati' nu cua ndyuna cha' tso'o bi', pana ndya'a tsa cha' tyiquee ngu' bi' ñi'ya caca j'i' ngu' nde chalyuu, cha' nti' tsa ngu' caca culi'ya' ngu'. Bi' cha' ná nchca j'i' ycui' Ndyosi cua'ni sca cña tso'o ne' cresiya j'i' ngu' bi'. ²³ Lo'o jua'a si'yu nu ndyalú su ntsu'u yuu tso'o ni, bi' laca ñi'ya laca ngu' nu cua ndyuna cha' tso'o bi', lo'o nchca cuayá' ti' ngu' cha' bi'; xcui' na ndaquiya' ngu' j'i' cha' bi', lo'o li' tso'o tsa cha' nu tyu'u ne' cresiya j'i' ngu' bi'. Lo'o jua'a laca ngu' bi' ñi'ya laca yuu tso'o bi'. Ntsu'u sca ti juu trigo nu nda hasta sca siyento tya'a si'yu, lo'o jua'a ntsu'u juu nu nda snayala tya'a si'yu, lo'o jua'a ntsu'u juu nu nda calaa tyii tya'a si'yu.

Cuij' j'i' quixi' nu ntyucua laja xtya trigo

²⁴ Lo'o li' nda Jesús chaca cuij' lo'o ngu':

—Chcui' na' chaca cha' lo'o cu'mā, cha' caca cuayá' ti' mā ñi'ya caca lo'o laca ycui' Ni loo ne' cresiya j'i' ñati' —nacuj' Jesús j'i' ngu'—. Laca ycui' Ni ñi'ya laca sca ñati' nu ndyataa xcui' si'yu tso'o lo xtya trigo j'i'.

²⁵ Lo'o ngua talya, li' ngujua' ngu'. Pana laja lo'o laja' ti xu'na xtya bi', li' ñaa tya'a cusuu yu, ngusañi si'yu quixi' laja xtya trigo j'i' yu. Lo'o ndye ngusañi si'yu quixi' bi', ndyaa tya'a cusuu yu bi' li'. ²⁶ Stu'ba ti ntyucua tyucuaa lo si'yu, lo'o si'yu trigo, lo'o quixi' bi'; tso'o tsa ndyaluu calya bi' nguicha'. Tiya' la li' na'a ngu' cha' si' xcui' si'yu tso'o nu cua ndyataa bi' nu ntyucua; tyucui ña'a lo xtya bi' nguixa' ntyucua trigo lo'o quixi'.

²⁷ Li' hora ti ndyaa msu slo xu'na xtya bi', ndyaa cacha' ngu' j'i' yu ñi'ya ndyaca: “Cusu”, nacuj' ngu' j'i' xu'na cña bi', “¿ha si' xcui' si'yu tso'o ndyataa nu'u lo yuu jua? ¿Ni cha' laca ntyucua tsa xa' quixi' laja calya juani?” ²⁸ Lo'o li' nguxacuj' nu xu'na cha' j'i' msu bi': “La cui' tya'a cusuu na' ngua'ni cha' lya' ti' lo'o calya 'na lacua”,

nacuj xu'na xtya jil'j ngu'. “¿Ha nti' nu'u cha' tsa ya scuāa ya quixi' bi', cusu'?” nacuj msu jil'j xu'na xtya li'. ²⁹ “Ná tso'o jua'a”, nacuj xu'na xtya jil'j ngu'. “¿Ñi'ya ta si lo'o calya trigo scuāa mā li'?” ³⁰ Tso'o la jatya na xi cha' caluu tyucuaa lo, ña'a cuayá' nu cumj trigo bi'. Li' clyo culo na' cña jil'j ngu' cha' tsa ngu' xi'yu ngu' quixi', cha' tyaaca' cuentya yane ti cha' tyaquj lo quii'; li' caca clacua, nu lo'o si'yu ngu' lcaa trigo cha' tyu'u co'o ne' ja'ba.”

Cuij jil'j si'yu cuxee

³¹ Lo'o jua'a nda Jesús chaca cuij lo'o ngu': —Chaca cha' chcuil' na' lo'o mā, ñi'ya caca lo'o laca ycuil' Ni loo ne' cresiya jil'j ñati —nacuj Jesús jil'j ngu'—. Caca bi' ñi'ya laca sca ti si'yu cuxee nu ndyataa sca ñati ne' lo'o jil'j yu. ³² Sube tsa si'yu cuxee bi', pana tonu tsa yaca laca lo'o nguluu bi', ña'a cuayá' nu ña quifñi cha' cuiñá ni' xlyatj lo yaca bi'.

Cuij jil'j sca tiye'

³³ Lo'o jua'a nda Jesús chaca cuij lo'o ngu': —Chaca cha' chcuil' na' lo'o mā, ñi'ya caca lo'o laca ycuil' Ni loo ne' cresiya jil'j ñati —nacuj Jesús jil'j ngu'—. Caca bi' ñi'ya laca sa ycu' scuā tiye', nu xñi sca nu cuna'a cha' su'ba jil'j lo sna sca' catyá xlyá; quixa' li', cha' tsa tlyu ti tyacu' lcaa scuā bi'.

Ni cha' nda Jesús cuij lo'o ngu'

³⁴ Ngulu'u Jesús jil'j nu quiña'a tsa ñati nu ndil'j cajua jua'a, cha' xcui' cuij ti nchcuil' Jesús lo'o ngu' bi'; ná ngulu'u yu ni sca cha' jil'j ñati bi' si ná lo'o sca cuij nda yu. ³⁵ Cua nchcuil' sca jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil'j ycuil' Ndyosi ca sa'ni la jil'j cha' bi'. Ndi'ya nchcuil' yu:

Lo'o cuij ti chcuil' na' lo'o ngu' cha' culu'u na' sca cha' jil'j ngu', nacuj Ni.
Chcuil' na' jil'j sca cha' nu ntsu'u cuatsi' ti tyu lo'o ngüñá na' chalyuu re.

Ñi'ya ndyu'u cha' jil'j cuij jil'j quixi' nu ntyuca lo xtya jil'j ngu'

³⁶ Lo'o li' nguxtyanu Jesús jil'j nu quiña'a tsa ñati bi', ndyaa nde ni'j. Li' ndyalaá nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'j yu slo, nchcuane ngu' jil'j yu li':

—Cusu', culu'u nu'u jil'j cua ñi'ya ndyu'u cha' nu nda cuij nu cuentya jil'j quixi' nu ntyucua lo xtya jil'j ngu' —nacuj ngu' jil'j Jesús.

³⁷ —Tso'o —nacuj Jesús jil'j ngu'—. Na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, nu lo'o nclyu'u na' jil'j ñati ni, ndu'ni na' ñi'ya laca si ndyataa na' si'yu tso'o lo xtya 'na. ³⁸ Lo'o xtya 'na ni, bi' laca tyucui ña'a chalyuu; lo'o jua'a calya trigo nu ndyaluu lo'o ntyucua si'yu tso'o, bi' laca ñi'ya laca ñati nu cua nda chacuaya' cha' caca Ni loo ne' cresiya jil'j ngu'. Lo'o nu quixi' bi' ni, bi' laca ñi'ya laca ñati nu ntsu'u cha' jil'j lo'o nu

xña'a, ³⁹ cha' tya'a cusu'u na' laca nu ngusañi si'yu quixi' bi' lo xtya 'na; la cui' nu xña'a laca bi'. Tsa nu lo'o xana clyaja xtya ni, bi' laca ñi'ya laca tsa tlyu lo'o tye chalyuu; lo'o ñati nu si'yu quixi' lo xtya bi' ni, bi' laca ñi'ya laca xca jil'j ycuil' Ndyosi. ⁴⁰ Lo'o xuti'j ngu' quixi' cha' tyaquj, jua'a laca ñi'ya caca jil'j ñati lo'o tye chalyuu. ⁴¹ Tsa bi', na' nu cua lijyaa cha' caca na' ñati, ta na' jil'j xca 'na cha' xuti'j xca bi' jil'j lcaa ñati nu ngulu'u qui'j jil'j tya'a cha' cua'ni ngu' cha' cuxi; tyu'u ti'j lcaa ñati nu cuxi tyiquee, cha' ná ntsu'u chacuaya' tyanu ngu' bi' ca su laca ycuil' Ndyosi loo. ⁴² Li' xcuāa xca jil'j ngu' bi' lo quii' tlyu; xi'ya tsa ngu' ca bi' li', ca ñasi' tsa ngu' ña'a cuayá' nu cacu la'ya ngu' cha' ñasi' nti' ngu' li'. ⁴³ Pana tyanu lcaa ngu' nu lubii tyiquee ca su laca ycuil' Ndyosi Sti na loo; caca ndubi tsa ña'a loo ngu' bi' li', ñi'ya ndubi xee cuichaa, xqui'ya cha' ngua lubii cresiya jil'j ngu' tsiya' ti cuentya jil'j ycuil' Ni. Cua'a jyaca mā jil'j cha' nu nchcuil' na' lo'o mā, si chañi cha' nti' mā cuna mā.

Cuij jil'j sca yu'ba nu quiña'a nga'a nu nguatsi' ne' yuu

⁴⁴ Chaca cha' chcuil' na' lo'o mā, ñi'ya caca lo'o laca ycuil' Ni loo ne' cresiya jil'j ñati; laca ñi'ya laca sca yu'ba nu quiña'a tsa nga'a. Nguxatsi' ngu' jil'j yu'ba nu quiña'a nga'a bi' ne' yuu ne' lo'o jil'j ngu'. Nde loo la, li' nquije jil'j chaca ñati mala ndyu'u cuatsi' bi', chaa tsa ti' yu li'; bi' cha' hora ti xa' ndacu' yu yuu lo su nguatsi' yu'ba bi', ndu'u yu ndyaa yu lquichj cha' cujuil' yu lcaa na nu ntsu'u jil'j yu, cha' caja cñi jil'j yu cha' cui'ya yu ña'a tsaca lo'o bi' su nguatsi' yu'ba nu quiña'a nga'a bi'. Jua'a ngua cha' ngujui yu'ba nu quiña'a nga'a bi' jil'j yu.

Cuij jil'j sca perla nu quiña'a tsa nga'a

⁴⁵ Lo'o chaca cha' chcuil' na' lo'o mā, ñi'ya caca lo'o laca ycuil' Ni loo ne' cresiya jil'j ñati. Laca bi' ñi'ya laca si nclanya tsa sca ñati jil'j perla nu tso'o tsa ña'a. Jlo ti' yu na ca nu ndyaana yu, bi' cha' tyiquee' nclanya yu jil'j perla tso'o cha' cui'ya yu jil'j, nti' yu. ⁴⁶ Lo'o li' nquije sca perla nu quiña'a tsa nga'a jil'j yu bi'; hora ti ndyujui' yu lcaa na nu ntsu'u jil'j yu, cha' cui'ya nu sca ti perla bi', cha' nga'aa ntsu'u na tso'o la cui'ya yu, nti' yu.

(Cua nda Jesús tyucuaa cuij bi' lo'o ngu', cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' sca ti cha' bi' ndulo tsa jil'na, cha' quije chalyuu cucui su laca ycuil' Ndyosi loo ne' cresiya jil'na.)

Cuij jil'j taraya nu tsa ngu' cuta cualya lo'o

⁴⁷ —Lo'o chaca cha' chcuil' na' lo'o mā, ñi'ya caca lo'o laca ycuil' Ni loo ne' cresiya jil'j ñati —nacuj Jesús—. Laca ñi'ya laca sca taraya tlyu nu ntucu' ngu' jil'j lo hitya tyujo'o cha' xñi cualya, lo'o li' lcaa lo cualya ndyatj

ne' taraya bi'. ⁴⁸ Li' tyojolaqui ngu' jil'i taraya ngutsa'a' bi' cha' t'yu'u ca to' hitya, tyaca'a ngu' xi cha' subu ngu' jil'i lcaa cualya nu tso'o; su'ba ngu' cualya tso'o bi' ne' chcubi, xcuaa ngu' cualya nu ná tso'o bi'. ⁴⁹ Lo'o jua'a caca tsa tlyu lo'o tye chalyuu; li' caa xca jil'i ycuil' Ndyosi cha' sa'be tyea'a xca bi' jil'i lcaa ñati, cha' ná stu'ba tyil'i ngu' nu xña'a' tyiquee lo'o ngu' nu lubii tyiquee. ⁵⁰ Xcuaa xca bi' jil'i ñati xña'a' lo quii' tlyu, masi xi'ya tsa ngu' bi' li'; ca ñasi' tsa ngu' ña'a' cuayá' nu cacu la'ya ngu' cha' ñasi' nti' ngu' li'.

Cha' jil'i na nu quiña'a' nga'a, masi cucui, masi cusu'

⁵¹ ¿Ha ngua cuayá' ti' mā lcaa cha' nu ngulu'u ca na' jil'i mā juani? —nacuj Jesús jil'i ngu' li'.

—Ngua cuayá' ti' ya —nacuj ngu' jil'i.

⁵² Li' xa' nguxacuj Jesús cha' jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a' jil'i:

—Sca mstru cha' jo'ó ni, si ngusñi yu cha' jna', si ngua tsa'a' yu ñi'ya caca lo'o laca ycuil' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ñati —nacuj Jesús—, li' laca yu bi' ñi'ya laca sca nu culiyya' nu ntsu'u tsa cha' tso'o nu ndyu'u co'o toni' jil'i; tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu, bi' cha' ntsu'u tsa cha' tso'o nu caca culu'u yu jil'i xa' ñati, masi cha' cusu', masi cha' cucui.

Ndyalaa Jesús nde quichi Nazaret

⁵³ Lo'o ndye ngulu'u Jesús lcaa cuil' bi' jil'i ngu', li' ndu'u yu ndyaa yu xa' se'j. ⁵⁴ Ca tiya' la nu lo'o ndyalaa yu quichi tyi yu, li' ndyatj yu ne' laa jil'i ngu' jua, ngulu'u yu xi jil'i ngu' nu ndi'j ne' laa bi'. Ndube tsa ti' ngu' bi' li'.

—¿Mala ngua tsa'a' nu qui'yu re lcaa cha' nu nchcu' yu? —nacuj ngu' jil'i tya'a ngu'—. ¿Ñi'ya ngua jil'i yu cha' nchca jil'i yu ndu'ni yu cha' tlyu? ⁵⁵ La cui' sñi' cui'tyi yaca laca yu re. ¿Ha si'i? Lo'o María laca xtya'a' yu; lo'o Jacobo, lo'o José, lo'o Simón, lo'o Judas, ngu' bi' laca tya'a yu re. ⁵⁶ Lo'o jua'a nu cuna'a' tya'a yu ni, tya ndi'j ngu' quichi re. ¿Macala ngua tsa'a' yu cha' bi' lacua?

⁵⁷ Jua'a ngua cha' chii' nti' ngu' ña'a' ngu' jil'i Jesús, bi' cha' ndi'ya nchcuil' Jesús lo'o ngu' li'.

—Lcaa se'j ndu'ni tlyu ngu' jil'i sca ñati nu laca tu'ba jil'i ycuil' Ndyosi —nacuj Jesús jil'i ngu'—. Sca ti quichi tyi yu, ná nduna ngu' bi' cha' nu nchcuil' yu tsiya' ti; ni tya'a yu, ná ndaquiya' ngu' jil'i yu.

⁵⁸ Xti tsa cha' tlyu ngua'ni Jesús quichi bi'. Ná jlyu ti' ngu' jil'i tsiya' ti, bi' cha' ná ngua'ni yu quiña'a' cha' tlyu ca bi'.

14

Ngujui Juan nu ntyucuatya jil'i ngu'

¹ La cui' tyempo bi' na ndyuna Herodes cha' jil'i Jesús, lo'o nu Herodes bi' laca loo jil'i

ngu' Galilea tyempo bi'. ² Li' nchcuil' nu laca loo bi' lo'o msu jil'i:

—La cui' jyo'o Juan nu ntyucuatya jil'i ngu', la cui' bi' laca nu qui'yu jua —nacuj Herodes—. Cua ngujui yu, pana ndyu'u yu chaca quiya' nti' na', bi' cha' nchca jil'i yu cua'ni cha' tlyu jua'a.

³ Ntsij Herodes bi' ni, cha' cua ngusñi yu jil'i Juan bi' tya tsubi' la, ngusca' yu jil'i lo'o ngusu'ba yu jil'i ne' chcu. Ngua'ni nu cusu' bi' cha' cuxi bi' xqui'ya Herodías clyo'o Felipe tya'a ycuil' Herodes bi'. ⁴ Tya lu'u nu Juan bi' lo'o nchcuil' lo'o Herodes ndi'ya:

—Ná ntsu'u chacuayá' tyil'i nu'u lo'o clyo'o tya'a nu'u —nacuj Juan jil'i Herodes.

⁵ Nu ngua li' ngua ti' Herodes cujuil' jil'i Juan bi', pana ndyutsij yu jil'i ñati, cha' ngua ti' ngu' cha' cua nchcuil' Juan cha' jil'i ycuil' Ndyosi lo'o ngu'. ⁶ Lo'o ngua tsa ngula nu Herodes bi', li' ngua'ni yu sca ta'a. Tyuu tya'a ngu' ndyu'u ti'j ngu' slo yu, lo'o li' ñaa nu cuna'a' sñi' Herodías, ndyula quiya' su ntucua ycuil' Herodes. Ngua chaa tsa ti' nu cusu' bi' li', ⁷ bi' cha' ngua'ni yu jura cha' ta yu lcaa na nu jña cho' bi' jil'i yu. ⁸ Li' ndacha' xtya'a' nu cuna'a' bi' jil'i, na ca nu jña cho' jil'i Herodes. Ti' tsa ti' Herodías ña'a' jil'i nu Juan bi', bi' cha' ngua ti' cujuil' jil'i Juan.

—Hiqie Juan nu ntyucuatya jil'i ngu' nta' —nacuj nu cuna'a' cuañi' bi' jil'i Herodes li'—. Caa lo'o ngu' jil'i scua' que yu ne' sca tsi'yu —nacuj.

⁹ Ngua xñi'j xi ti' Herodes nu laca loo bi' li'; pana cua ngua'ni yu jura slo lcaa ngu' nu ndya'a' ta'a, bi' cha' ngulo yu cña cha' cua'ni ngu' ñi'ya nu nacuj nu cuna'a' bi'. ¹⁰ Ngulo yu cña jil'i sendaru cha' tsa s'yu cu' ngu' scua' que Juan ca ne' chcu. ¹¹ Li' ngusta ngu' scua' que yu bi' ne' tsi'yu, ñaa lo'o ngu' jil'i bi' li', nda ngu' jil'i nu cuna'a' cuañi' bi'. Li' ndu'u nu cuna'a' bi' ndyaa, ndyaa lo'o tsi'yu bi' slo xtya'a.

¹² Lo'o li' ñaa ngu' nu ndyaca tsa'a' jil'i Juan, ngui'ya ngu' jil'i jyo'o bi', cha' tsa lo'o ngu' jil'i cha' tyatsi'. Lo'o cua nguxatsi' ngu' jil'i, li' ndyaa ngu' ndacha' ngu' jil'i Jesús ñi'ya ngua cha' bi'.

Nda Jesús na nu ndyacu ca'yu mil tya'a ñati

¹³ Lo'o ndyuna Jesús ñi'ya nu ngua jil'i jyo'o Juan, ndyatj yu ne' yaca ni'j cha' t'yu'u yu chaca to' tayu'; ngua ti' yu tsa sca se'j ca ne' quixi' su ná ntsu'u ñati. Pana yala ti' ngua cuayá' ti' quiña'a' ñati cha' ndyaa yu cajua, bi' cha' lo'o ti ndyaa lca'a' ngu' jil'i yu, masi quiya' ti' ngu' lijya' ngu' nde to' hitya ti. Lo'o ngu' tyuu tya'a quichi ndyaa ngu'. ¹⁴ Lo'o ndyalaa yaca ni'j bi' to' hitya, li' ngutu'u Jesús; na'a' yu cha' cua ndyalaa quiña'a' tsa ñati cajua li'. Tya'na tsa ti' yu jil'i lcaa ngu' bi', bi' cha' ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu'

quicha nu ndya'a'ā ngu' lo'o. ¹⁵ Tyucui tsa' ndi'i ngu'; lo'o cua ngusij, li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a'ā jii' lo'o Jesús:

—Ne' quixi' ntsu'u na re. Ná ntsu'u ñati cacua ti su ndi'i na re —nacu' ngu' jii' Jesús—. Lo'o jua'a' cua ngusij tsa juani. Tso'o la masi culo nu'u' cña jii' nu ngu' quiña'a' cua cha' tsa'ā ngu' lcaā quich' ca ndacua, cha' cui'ya ngu' na cacu ngu'.

¹⁶—Cu'mā ta mā na cacu ngu' bi' ca nde ti —nacu' Jesús—. Ná nga'a' cha' tyaa ngu'.

¹⁷Ndube xi ti' nu ngu' nu ndyaca tsa'a'ā bi' li':

—Ca'yu tya'a ti xlyá teje' ntsu'u ji'na ca nde, cusu' —nacu' ngu' jii' Jesús—, lo'o jua'a' ntsu'u tucua tya'a ti cualya nde. Tsa bi' ti cha'.

¹⁸Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Caā lo'o mā jii' ca nde —nacu' jii' ngu'.

¹⁹Li' ngulo Jesús cña jii' nu ngu' quiña'a' bi', cha' tyaca'ā ngu' xi lo quii. Li' ndaya' yu jii' nu ca'yu tya'a xlyá teje' bi' lo'o jii' nu tucua tya'a cualya bi'; nxñ'a'ā yu nde cua li', ndya xly'a'be jii' ycu' Ndyosi, lo'o li' nguxana yu nsa'be yu xlyá lo'o cualya bi', nda yu yu'be bi' jii' ngu' nu ndyaca tsa'a'ā jii' cha' tacha ngu' jii' ñati bi'. ²⁰Jua'a' ngua cha' ndyacu lcaā ngu', ña'a' cuayá' nu nguuaala' jii' ngu'. Li' nxuti' ngu' lcaā yu'be nu ndyanu, lo'o jua'a' ngutsa'a' tii tyucuaa tya'a chcubi lo'o yu'be bi'. ²¹Ca'yu mil tya'a' ngu' qui'yu ndyacu ngu' slo Jesús tsa' bi', lo'o xa' cuentya ngua nu cuna'a' lo'o nu sube.

Ndya'a' Jesús lo hitya tayu'

²²Lo'o li' ngulo Jesús cña jii' nu ngu' nu ndyaca tsa'a'ā jii', cha' tyat' ngu' ne' yaca ni'i' cha' tsaā ngu' nde loo la su tsaā ycu' ca chaca tsu' tayu' bi'; tyanu ycu' cha' chcu' salya' lo'o nu quiña'a' tsa ñati bi', ngua ti' yu. ²³Lo'o cua ndyaa lcaā ngu' bi', li' ndyaa Jesús nde sii' ca'ya cha' chcu' lo'o ycu' Ndyosi su ndu yu ycu' ti yu. Lo'o cua tsaā ti cuichaa, tya ndu Jesús ycu' ti nde sii' ca'ya. ²⁴Laja li' tyijyu' ndya'a' yaca ni'i' bi' lo' tayu'. Lqui'ya ti nxna yaca ni'i' bi', xqui'ya cha' lye tsa ndyat' clyoo' lo hitya, cha' lye tsa ndyaca cui'i'. ²⁵Lo'o cua quixee ti, li' lijya Jesús ndya'a' lo hitya ti; ²⁶pana lo'o na'a' ngu' nu ndyaca tsa'a'ā jii' cha' ndya'a' yu lo hitya ti, ndyutsij tsa'ā ngu' li'.

—¡Cua lijya sca jyo'o! —nacu' ngu'.

Li' ngusi'ya tsa ngu' cha' ndyutsij ngu'.

²⁷Hora ti ndacha' Jesús jii' ngu':

—Cua'ni tlyu tyiquee mā —nacu' Jesús jii' ngu'—. Na' laca, ná cutsij mā.

²⁸Li' nguxacu' Pedro cha' jii':

—¿Ha chañi cha' nu'u' laca, cusu'? —nacu' Pedro jii' Jesús—. Si chañi cha' nu'u' laca, culo nu'u' cña 'na lacua, cha' lo'o na' tya'a' na' lo hitya cha' tyalaa na' ca su ndu nu'u'.

²⁹—Caā nu'u' ca nde —nacu' Jesús jii' Pedro li'.

Lo'o li' ngutu'u Pedro ne' yaca ni'i', ndya'a' yu lo hitya cha' tyalaa yu ca su ndu ycu' Jesús. ³⁰Pana hora ti ngua tii yu cha' lye tsa ndyaca cui'i', ndyutsij tsa yu li', nguxana cha' nclyu'u yu ne' hitya li'. Lo'o ti ngusi'ya yu jii' Jesús:

—Xu'na —nacu' Pedro jii'—, culo nu'u' 'na ne' hitya re.

³¹Hora ti ngusñi Jesús ya' Pedro.

—Xti tsa tyempo ndalo nu'u' cha' jlyu ti' nu'u' 'na —nacu' Jesús jii' Pedro bi'—. ¿Ni cha' ná jlyu tso'o ti' 'na?

³²Lo'o li' ndyalaa lo'o Jesús jii' Pedro ca su ndacui yaca ni'i', ndyat' ngu' ne' bi' li'; hora ti ngua ti cui'i' li'. ³³Ngua'ni tlyu ngu' nu ndi'i' ne' yaca ni'i' bi' jii' Jesús, lo'o ti ndatu' sti' ngu' slo yu.

—Chañi cha' nu'u' laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi —nacu' ngu' jii'.

Ngua'ni Jesús jo'o jii' ngu' quicha nde Genesaret

³⁴Lo'o li' ndyalaa ngu' chaca tsu' tayu' bi', ndyalaa ngu' nde Genesaret. ³⁵Lo'o ndyulo ngu' nu ndi'i' cajua jii' Jesús, li' hora ti nda ngu' cha' ndyaa lcaā quich' su cacua ti, cha' cacua cuayá' ti' ngu' bi' cha' cua ndyalaa Jesús. Li' yaā lo'o ngu' jii' lcaā ngu' quicha slo Jesús. ³⁶Ndiña ngu' chacuayá' jii' yu cha' cala' ngu' quicha bi' masi quiya' ste' ti yu; lo'o ndyala' ngu' quicha bi' ste' yu, hora ti ngua tso'o ngu' bi' li'.

15

Na laca nu ndu'ni cha' caca cuxi tyiquee ñati

¹Li' ndyalaa sca taju ngu' tlyu slo Jesús. Ngu' quich' Jerusalén laca ngu' bi', ngu' fariseo lo'o ngu' mstru nu nclu'u cha' jo'ó ne' laa laca ngu' bi'.

²—¿Ni cha' ná tso'o ndu'ni ngu' nu ndyaca tsa'a'ā jinu'u? —nacu' ngu' bi' jii' Jesús—. Ná stu'ba ndu'ni ngu' lo'o cha' nu cua nda jyo'o cusu' lo'o na sa'ni la, cha' tyaat' tso'o ya' na nu lo'o bilya cacu na. Lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a'ā jinu'u' ni, ná ndu'ni ngu' jua'a' —nacu' ngu' li'.

³Li' nguxacu' Jesús cha' jii' ngu' tlyu bi':

—Lo'o cu'mā ni —nacu' Jesús jii' ngu'—, ¿ni cha' laca xti la cha' ntsu'u tyiquee mā jii' cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'na? Lo'o jua'a' lye tsa ndube ti' mā jii' scaa cha' nu nda jyo'o cusu' lo'o na. ⁴Cua nchcui' ycu' Ndyosi lo'o na: “Tucuá mā cña nu nchcui' sti mā, nu nchcui' xtya'a' mā”, nacui' Ni. “Lo'o jua'a' si chcu' mā cha' cuxi jii' sti mā, jii' xtya'a' mā, li' ntsu'u cha' cujuui' ngu' jii' mā”, nacui' Ni. ⁵Pana cu'mā ni, xa' lo cha' nchcui' mā juani. Nclyu'u mā cha' tso'o tsa laca si ndi'ya chcu' na lo'o sti na, lo'o xtya'a' na: “Cua nda na'

lcaa na nu ntsu'u 'na jil'i ycu'i Ndyosi, bi' cha' nga'aa caca xtyucua na' jil'i ma' juani".
 6 Jua'a laca cha' cuxi nu nclyu'u ma' jil'i ngu', cha' nga'aa cua'ni tlyu ngu' jil'i sti ngu', jil'i xtya'a ngu'; jua'a nchcui' ma, masi xa' ña'a ngulo ycu'i Ndyosi cña ji'na. Nga'aa tso'o cha' nu nda ycu'i Ni lo'o na, nti' ma; tso'o la cha' nu nda jyo'o cusu' cha' cua'ni na, nti' ma' cuentya jil'i ma'.
 7 Cuiñi tsa ma, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma. Tya sa'ni la nchcui' jyo'o Isaías cha' liñi jil'i cu'ma. Ndi'ya cha' nu nguscua jyo'o bi' lo' lo' quityi:

8 Ndu'ni tlyu ngu' re jna' cha' tu'ba ti ngu', nacuj ycu'i Ni.

Si'i tyucui tyiquee ngu' ndu'ni tlyu ngu' 'na.
 9 Na cuiñi tsa ngu' re, cha' nacuj ngu' cha' ndyu'ni tlyu ngu' 'na, masi nclu'u ngu' cha' nu nchcui' ñati ti jil'i tya'a ngu';

pana nacuj ngu' cha' nclyu'u ngu' cha' jna' jil'i tya'a ngu'.

Jua'a nguscua jyo'o Isaías bi' cuentya jil'i ycu'i Ndyosi.

10 Lo'o li' ngusi'ya Jesús jil'i nu quiña'a tsa ñati nu ndi'i cajua cha' ca'a ngu' cacua la xi, cha' chcu'i yu lo'o ngu' li':

—Cua'a jyaca ma —nacuj Jesús jil'i ngu'—, cha' caca cuayá' tso'o ti' ma —nacuj—. 11 Si'i sca na nu ndacu ti ngu' nu ndu'ni cha' caca cuxi tyiquee ngu'; cha' nu ndyu'u nde tu'ba ngu', masi lcaa cha' nu nchcui' ngu' ni, xqui'ya cha' bi' caca cuayá' ti' na si ngunu'u tyiquee ngu'.

12 Lo'o li' ñaa ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i cacua la slo Jesús.

—Ná ndiya ti' nu ngu' fariseo bi' lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' nu'u —nacuj ngu' bi' jil'i Jesús.

13 —Ycu'i Ndyosi Sti na' nu ntucua nde cua, xcuaa Ni lcaa quixi' nu si'i na cuiñi nu ndyataa Ni, cha' ná tso'o quixi' bi' —nacuj Jesús jil'i ngu'—. 14 Lo'o jua'a ná tso'o ngu' fariseo jua cuentya jil'i ycu'i Ni, bi' cha' nga'a cha' xtyanu ma' jil'i ngu' bi'; ñi'ya nti' ngu' cuityi', jua'a nti' ngu' fariseo jua —nacuj Jesús—. Si culu'u sca nu cuityi' tyucuij jil'i chaca yu tya'a cuityi' ti yu, tyú tyucuaa ngu' sca to' cua'a li', cha' ni tsaca ngu' ná nchca ña'a ngu' tyucuij su lija ngu' li':

15 Li' nchcui' Pedro lo'o Jesús:
 —Culu'u nu'u jil'i cua ñi'ya ndyu'u cha' nu nda cuij jil'i na nu ndacu ngu' —nacuj—. Ná nchca cuayá' ti' ya.

16 —Ha lo'o cu'ma, ná ngua cuayá' ti' ma? —nacuj Jesús jil'i ngu' bi' li'—. 17 ¿Ha bilya ta ma cuentya? Lcaa na nu tyatí nde tu'ba ngu' ni, nteje tacui na bi' nde ne' ngu'. Lo'o tsa ngu' liya', tye lyiji cha' jil'i li'. 18 Pana sca cha' nu nchcui' ngu' ni, stu'ba laca bi' lo'o cha' nu ntsu'u ne' cresiya jil'i ngu'; xqui'ya cha' nu nchcui' ngu', bi' cha' nchca cuayá' ti' xa' la ñati si cua ngunu'u tyiquee ngu' bi'. 19 Ca ne'

cresiya jil'i ñati ni, ca bi' ntsu'u su lcaa cha' cuxi: masi cujui ngu' jil'i tya'a ngu', masi tyu'u cha' jil'i ngu' lo'o clyo'o xa' ñati, masi cua'ni suba' ngu' lo'o xa' ñati, masi cuaani ngu' na nu ntsu'u jil'i tya'a ngu', masi chcu'i ngu' cha' cuiñi jil'i tya'a ngu', masi chcu'i ngu' cuentyu jil'i tya'a ngu'.
 20 Si ntsu'u cha' cuxi bi' ne' cresiya jil'i ngu', bi' laca nu ndu'ni ñu'u jil'i tyiquee ngu'; pana lo'o cacu na sca na ni, masi bilya tyaati tso'o ya' na, ná sca cha' cua'ni lo'o cresiya ji'na, cha' si'i jua'a caca cuxi tyiquee na.

Jlya ti' sca nu cuna'a xa' tsu' jil'i Jesús

21 Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa nde loyuu su cuentya quichí Tiro lo'o loyuu su cuentya quichí Sidón; lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i ndyaa ngu' lo'o. 22 Lo'o li' ñaa sca nu cuna'a ca tyi quichí bi' slo Jesús, ngusi'ya tsa nu cuna'a bi' jil'i Jesús li':

—Cua'ni tya'na ti' nu'u 'na, Xu'na —nacuj nu cuna'a bi' jil'i Jesús—. Nu'u nu laca la cui' ñati tya'a jil'i jyo'o cusu' David, cua'ni nu'u sca cha' tso'o lo'o na'. Nxalú tsa cui' jil'i sñi' na'.

23 Ni sca cha' ná nguxacuj Jesús jil'i nu cuna'a bi'. Li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i lo'o Jesús:

—Culo nu'u cña jil'i nu cuna'a re cha' tsa ma' xa' se'i —nacuj ngu' jil'i Jesús—, cha' nxi'ya tsa ji'na.

24 —Nda ycu'i Ni 'na lija na' nde chalyuu cha' sca ti lo'o ngu' Israel chcu'i na' —nacuj Jesús li'—, cha' ñi'ya ndu'ni xlya' nu cua nguna', jua'a ndu'ni ngu' bi' —nacuj.

25 Li' cacua la ndyalaa nu cuna'a bi', ndyatu' stí' slo Jesús.

—Xu'na —nacuj jil'i Jesús—, xtyucua nu'u jil'i cua.

26 Li' nguxacuj Jesús cha' jil'i nu cuna'a bi':
 —Ná tso'o si xñi ngu' tyaja nu ndyacu sñi' ngu' cha' cacu xne' ti —nacuj.

27 —Chañi cha' nu nchcui' nu'u, Xu'na —nacuj nu cuna'a bi'—, pana tya ntsu'u chacuayá' jil'i xne' cha' cacu ni' satya ti nu ndyalú to' mesa laja lo'o ndyacu xu'na ni'.

28 —Chañi cha' jlya ti' nu'u cha' nu nda na' lo'o nu'u —nacuj Jesús jil'i—. Caca cha' nu nti' nu'u lacua —nacuj.

Hora ti ndyaca tso'o sñi' nu cuna'a bi' li'.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i quiña'a ngu' quicha

29 Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa, ndyalaa yu ca to' tayu' Galilea bi'. Ndy'a' yu xi to' tayu' bi', li' ndyacu yu xi sii' ca'ya cha' chca'a yu xi ndejua. 30 Quiña'a tsa ñati ndyalaa slo yu li'; ndya'a lo'o ngu' jil'i quiña'a tsa ngu' quicha, lo'o ngu' nu quicha quiya', lo'o ngu' cuityi', lo'o ngu' cu'u, lo'o nu cu' ya', nu cu' quiya', lcaa lo' nu quicha. Nsta ngu' jil'i ngu' quicha bi' lo' yuu slo Jesús, lo'o ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o ngu' li'. 31 Ndube tsa ti' ngu' quiña'a lo'o na'a ngu' cha' xa' nchcui'

ngu' nu ngua cu'u, xa' ngua tso'o tyucui ña'a ya' ngu' nu ngua cu' ya', xa' ndya'a ngu' nu ngua quicha quiya', xa' tyaca' xee ña'a ngu' nu ngua cuitiyi'. Li' lye tsa ndyu'ni tlyu ngu' jil'i ycu'i Ni nu laca ycu'i Ndyosi jil'i ngu' Israel xqui'ya cha' ndyaca tso'o lcaa ngu' quicha bi'.

Nda Jesús na nu ndyacu jacua mil tya'a ñati

³²Lo'o li' ngusi'ya Jesús jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i cha' caa ngu' slo. Nchcui' lo'o ngu' li':

—Tya'na tsa ti' na' jil'i nu ngu' quiña'a re —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'—. Cua sna tsa ndya'a ngu' lo'o na' juani, lo'o nga'aa ntsu'u na cacu ngu' tsiya' ti. Ná tso'o culo na' cña jil'i ngu' re cha' tyaa ngu' ña'a lo'o jbi'ña ti ndya'a ngu', cha' ná talo ngu' tyucui' jua'a.

³³Li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i lo'o: —¿Macala caja na cacu ngu' jina? Ne' quixi' nga'a na re su ná ndi'i ñati —nacuj ngu' jil'i Jesús—. Lo'o jua'a quiña'a tsa ñati ndya'a lo'o na re.

³⁴—¿Ni lcaa tya'a xlyá ntsu'u jil'i ma? —nacuj Jesús jil'i ngu' bi' li'.

—Cati tya'a ti xlyá teje' lo'o jil'i ya —nacuj ngu' jil'i—, lo'o ntsu'u xi cualya sube —nacuj ngu'.

³⁵Li' ngulo Jesús cña jil'i nu ngu' quiña'a cha' tyaca'a ngu' lo yuu. ³⁶Li' ngusñi Jesús nu cati tya'a xlyá bi' lo'o cualya bi', ndya xlyá'be jil'i ycu'i Ndyosi xqui'ya cha' ntsu'u na cacu ngu'. Li' ngusa'be Jesús xlyá lo'o cualya bi', nda yu'be bi' jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i cha' ta ngu' jil'i nu ngu' quiña'a bi'. ³⁷Li' ndyacu lcaa ngu' xlyá bi' ña'a cuayá' nu nguaala' jil'i ngu'. Lo'o nxuti'i ngu' lcaa yu'be nu tya'a ndyanu su ndyacu ngu', li' ngutsa'a cati tya'a chcubi lo'o yu'be bi'. ³⁸Jacua mil tya'a nu qui'yu ndyacu tsa bi', lo'o xa' cuentya ngua nu cuna'a lo'o nu sube; lcaa bi' ndyacu. ³⁹Lo'o ndye ndyacu ngu', li' nchcui' salya' Jesús lo'o nu ngu' quiña'a bi', cha' tyaa ngu' to' tyi ngu'. Li' ndyatí Jesús ne' yaca ni'i sube, ndu'u yu ndyaa yu nde loyuu Magdala lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i.

16

Ña'a cui'ya ngu' sca cha' tlyu nu cua'ni Jesús nti' ngu'

¹Lo'o li' ndyalaa sca taju ngu' fariseo lo'o ngu' saduceo slo Jesús, cha' hcui' cuayá' ngu' lo'o yu, si caca tyijiloo ngu' jil'i yu nti' ngu'. Nchcui' ngu' lo'o Jesús cha' culu'u sca cha' tlyu jil'i ngu', sca cha' tlyu nu tyu'u tucua nde cua chacuayá' jil'i ycu'i Ndyosi. ²Li' nguxacuj Jesús cha' jil'i ngu':

—Nu cu'ma ni, ndi'ya nchcui' ma lo'o cua tsaa ti cuichaa: “Lubii cua caca la quee, cha' tso'o tsa ña'a nscua coo tyubi' cua juani”,

nacuj ma. ³Lo'o ndi'ya nchcui' ma nde tlyu lo'o ña'a ma nde cua: “Ca'ya tyo juani cha' lye xi ña'a coo cua, ngata tsa ña'a coo”, nacuj ma. ¿Ni cha' laca, cha' jlo tsa ti' ma ñi'ya caca sca tsa nu lo'o ña'a ti ma nde cua? Pana ná jlo ti' ma tsiya' ti ñi'ya caca jil'i cu'ma ngu' nasiyu re tyempo juani. ⁴Na xña'a tsa tyiquee ma ca ta'a ma cha' xcui' nti' ma cha' cua'ni na' sca cha' tlyu cha' ña'a cui'ya ma jil'i; laca ma ñati nu ná jlyu ti' jil'i ycu'i Ndyosi tsiya' ti —nacuj Jesús jil'i ngu'—. Pana ná cua'ni na' jua'a. Nga'a cha' tyi'u ti' ma na laca nu ngua jil'i jyo'o Jonás nu ngua tu'ba jil'i ycu'i Ndyosi cua sa'ni la.

Nga'aa nchcui' la Jesús lo'o ngu' bi' li', ndu'u yu ndyaa.

Ngu' fariseo laca ñi'ya nti' sca' tiye'

⁵La cui' tsa bi', cua nteje tacui ngu' lo tayu' lo'o yaca ni'i bi'. Ngutu'u ngu' chacu tsu', li' ndyi'u ti' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús cha' cua ngujlyaa ti' ngu' cha' qui'ya lo'o ngu' xlyá teje' cha' cacu ngu' tyucui'. ⁶Lo'o li' ndi'ya nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Ti' ti' ma tyi'i ma —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'—. Cui'ya ma cuentya ñi'ya ndu'ni sca' tiye' nu nda ngu', la cui' ngu' fariseo lo'o ngu' saduceo —nacuj.

⁷Li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i lo'o tya'a ngu':

—Cha' ná lo'o xlyá teje' ndya'a na, bi' cha' nchcui' nu cusu' cha' jil'i sca' tiye' lo'o na —nacuj ngu'.

⁸Pana, ngua tii Jesús cha' ná ngua cuayá' ti' ngu' bi'.

—¿Ni cha' ndube ti' ma cha' ná lo'o xlyá teje' li'ya ma? —nacuj jil'i ngu' bi'—. Xti tsa cha' jlyu ti' ma jil'i ycu'i Ndyosi. ⁹¿Ha chañi cha' bilya caca cuayá' ti' ma? ¿Ha ná ntsu'u ti' ma jil'i nu ca'yu tya'a ti' xlyá teje' nu ndyacu ca'yu mil tya'a ñati tsubi'? Tyuu tya'a chcubi ngutsa'a lo'o yu'be xlyá tya'a ndyanu lo'o ndye ndyacu ngu' tsa bi'. ¹⁰Jua'a nu cati tya'a xlyá teje' nu ndyacu nu jacua mil tya'a ñati ni, la cui' ti cha'; tyuu tya'a chcubi ngutsa'a lo'o yu'be xlyá tya'a nu ndyanu lo'o ndyacu ngu' li'. ¹¹¿Ni cha' laca nga'aa nda ma cuentya, cha' ná nchcui' na' cha' jil'i xlyá nu ndacu ngu' lo'o nacuj na' cha' jil'i sca' tiye'? Xa' cacha' na' jil'i ma, cui'ya ma cuentya ñi'ya ndu'ni sca' tiye' nu nda ngu', la cui' ngu' fariseo lo'o ngu' saduceo.

¹²Ngua cuayá' ti' ngu' li' cha' nchcui' Jesús jil'i lcaa cha' cuxi nu nclu'u ngu' fariseo lo'o ngu' saduceo jil'i ngu', cha' nga'aa tso'o xñi ngu' cha' bi'; si'i cha' jil'i sca' tiye' nu ndya' xlyá lo'o nu nti' Jesús hcui' tsa bi'.

Ndacha' liñi Pedro cha' ycu'i Cristo laca Jesús

¹³Lo'o ca tiya' la, li' ndyalaa ngu' loyuu su cuentya quichí Cesarea de Filipu. Xa'

nchcui! Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jí'i, nchcuane yu jí'i ngu' li':

—¿Na laca nacují ñati' cuentya 'na? ¿Tilaca laca na' nu cua nda Ni 'na lijyaa nde cha' caca na' ñati'? —nacují Jesús jí'i ngu' bi'.

¹⁴ —Ntsu'u ñati' nu nacují cha' laca nu'u jyo'o Juan nu ntyucuatya jí'i ngu' tya tsubi' la —nacují ngu' jí'i Jesús—. Lo'o xa' ñati' ni, nacují ngu' cha' jyo'o Elías laca nu'u. Lo'o jua'a ntsu'u xa' la ñati' nu nacují cha' jyo'o Jeremías laca nu'u. Lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu nacují cha' chaca quiya' cua ndyu'ú chaca jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jí'i ycuí' Ni nu ngua sa'ni, la cui' bi' laca nu'u, nacují ngu'.

Jua'a nacují ngu' nu ndyaca tsa'a jí'i Jesús. ¹⁵ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Lo'o cu'ma' ni, ¿tilaca laca na' nti' ma'?

¹⁶ Hora ti ngxacují Simón Pedro cha' jí'i Jesús li':

—Cristo laca nu'u —nacují—. Sñi' ycuí' Ndyosi nu lu'ú ca laca nu'u.

¹⁷ —Tso'o ntsu'u tyiquee nu'u Simón, sñi' Jonás —nacují Jesús jí'i li'—. Si' ñati' chalyuu ti nu ngulu'u cha' bi' jinu'u; pana ycuí' Ndyosi Sti na' nu ntucua nde cua, nda Ni cha' bi' nu ngua'ya hique nu'u. ¹⁸ Pedro naa nu'u, lo'o jua'a caca nu'u ñi'ya laca sca quee quiya' ni'j. Nu lo'o nchcui' nu'u tsa, cha' liñi laca nu nchcui' nu'u; bi' laca suu cha' jí'i ñati' 'na, cha' tso'o tsa ndyanu tachaa cha' nu nchcui' nu'u jua'a. Ná taca jí'i cuiñaja, ni cui'j cuxi, ni jyo'o, ni tsaca ñati, ná taca jí'i ngu' tsiya' ti tyijiloo ngu' jí'i ñati' 'na, masi cajaa ñati' 'na xqui'ya cha' cuxi. ¹⁹ Ta na' lcaa chacuayá' jna' jinu'u, cha' taca tyatj ñati' 'na ca su laca ycuí' Ndyosi loo. Nu lo'o ná cua'ni clyu ti' nu'u jí'i ñati' xqui'ya sca cha' cuxi nu ndyu'ni ñati' bi', la cui' jua'a ná cua'ni clyu ti' ycuí' Ndyosi Sti na' jí'i ñati' bi' nde loo la; pana lo'o cua'ni clyu ti' nu'u jí'i ñati, la cui' jua'a cua'ni clyu ti' Ni jí'i ñati' bi'.

²⁰ Li' ngulo Jesús cña jí'i ngu' nu ndyaca tsa'a jí'i cha' ná cacha' ngu' jí'i ni sca ñati' cha' Cristo laca ycuí' yu.

Nda Jesús cha' lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycuí'

²¹ Lo'o tyempo bi' nguxana Jesús ngulu'u yu jí'i ngu' cha' ntsu'u cha' tsa' yu nde quichí Jerusalén. Pana ca quichí bi' tyacua cha' ti' jí'i yu xqui'ya cha' xcube' tsa ngu' cusu' bi' jí'i yu; jua'a sti' jo'ó nu laca loo, lo'o mstru cha' jo'ó, lcaa ngu' bi' xcube' ngu' jí'i yu ña'a cuayá' nu cujuí' ngu' jí'i yu. Pana tyu'ú yu chaca quiya' tsa' nchca tyuna, nacují yu. ²² Li' ngusñi Pedro ya' Jesús cha' chcuí' lo'o:

—Cua'ni tya'na ti' ycuí' Ndyosi jinu'u, Xu'na —nacují Pedro jí'i—. Ná caca bi' ñi'ya nu nacují nu'u.

²³ Hora ti nguxtyacui Jesús, na'a jí'i nu Pedro bi'.

—Tyu'utsu' nu'u Satanás, cha' nga'aa cua'a nu'u 'na —nacují Jesús jí'i Pedro—. Si' ñi'ya nu nclacua ti' ycuí' Ndyosi nclacua ti' nu'u juani; ñi'ya nu nclacua ti' ñati' chalyuu ti, jua'a nclacua ti' nu'u juani.

²⁴ Li' ngulu'u la Jesús jí'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a jí'i bi':

—Si ntsu'u ñati' nu chañi cha' nti' ngu' tsa' ngu' lo'o na' —nacují—, nga'a cha' xtyanu ngu' bi' jí'i lcaa cha' nu ntsu'u tsa tyiquee ngu' jí'i, cha' tya'a ngu' lo'o na' lcaa tsa, masi cujuí' ñati' jí'i ngu' bi' xqui'ya na'. ²⁵ Chcuna' chalyuu jí'i ñati' nu xcuí' nclacua tsa ti' ñi'ya caca tso'o jí'i ycuí' ca; pana quije chalyuu jí'i ngu' ca slo ycuí' Ni si tyaja'a ngu', masi cujuí' ñati' jí'i ngu' xqui'ya na'. ²⁶ Ná tyanu cha' tso'o jí'i ngu' nu lo'o cajaa ngu', masi ngua'ni tsa ngu' ngana nde chalyuu; nguna' lcaa chalyuu jí'i ngu' bi' li', cha' ná taca ta ngu' caya' cha' caja la chalyuu jí'i ngu'.

²⁷ Chañi cha' chaca quiya' ca' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa na' cha' caca na' ñati, stu'ba ti ca' na' lo'o lcaa xca' jí'i ycuí' Ndyosi; ndubi tsa ña'a loo na' lo'o xee jí'i ycuí' Ndyosi Sti na' li'. Lo'o li' ta na' xcaya' ngu', ni cña nu cua ngua'ni scaa ngu' lo'o ya' ngu' chalyuu. ²⁸ Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma' juani, cha' ntsu'u ngu' nu tya ndu lo'o na chalyuu re juani, nu lo'o tya lyiji cajaa ngu' ca cuayá' ti' ngu' cha' cua nguxana cha' laca na' loo ne' cresiya jí'i ñati, na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati.

17

Cua ngutsa'a ña'a tyucui ña'a loo Jesús ndu slo ngu'

¹ Lo'o cua ndya'a sca' tsa, li' ndyaa lo'o Jesús jí'i Pedro lo'o Jacobo lo'o Juan tya'a ngula Jacobo bi'; jacua tya'a ngu' bi' ndyaa ngu' lo xly'a ca'ya cua. ² Li' laja lo'o ña'a ngu' jí'i Jesús, cua ngutsa'a ña'a tyucui ña'a loo yu li'; ndubi tsa ña'a loo yu ñi'ya ndubi xee cuichaa li'. Ñi'ya sca xee nu ngatj tsa, jua'a ngatj tsa ña'a ste' yu. ³ Lo'o li' ndu'u tuca jyo'o Moisés lo'o jyo'o Elías, ndu' ngu' nchcui' ngu' lo'o Jesús. Lo'o nu ngu' tya'a ndya'a Jesús bi', na'a ngu' jí'i ngu' bi'. ⁴ Li' nchcui' Pedro lo'o Jesús:

—Xu'na —nacují Pedro jí'i—, tso'o tsa cha' nga'a ya re —nacují—. ¿Ha tso'o nti' nu'u si cuiñá na' sna tya'a chcuay'a? Tsaca laca su tyi'j ycuí' nu'u, chca su tyi'j La Moisés, chaca su tyi'j La Elías.

⁵ Pana laja lo'o nchcui' Pedro, li' ndu'u tuca sca coo nu ngatj tsa ña'a, nu ndubi tsa ña'a, ngüixij chü' ngu', tyucui ña'a su ndu' ngu'. Li' nguañi xtyi'j sca ñati. Hora ti ngua cuayá' ti' ngu' bi', cha' nchcui' ycuí' Ndyosi lo'o ngu' laja coo bi':

—La cui' yu re laca Sñi' na', tyaca'a tsa yu 'na —nacují Ni—. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee

na' ña'a na' jil'i yu. Cua'a tso'o jyaca ma jil'i lcaa cha' nu chcu'i Sñi' na' re lo'o ma.

⁶ Lo'o ndyuna nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' cha' nu nchcu'i ycu'i Ni cuentya jil'i Jesús, li' nclýu ngu' bi' nde lo yuu cha' ndyutsii tsa ngu' bi'. ⁷ Lo'o li' ngusta ya' Jesús hichu' ngu' bi'.

—Tyatu ma —nacuj Jesús jil'i ngu'—, ná cutsij ma tsiya' ti.

⁸ Laja li' nxña'a nu sna tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a bi' su ndu jyo'o bi' tsa' la, pana na'a ngu' cha' nga'aa ndu ngu' bi'; sca ti Jesús ndu ca bi' li'.

⁹ Lo'o lijya nda'ya ti'i ngu' sii' ca'ya bi', li' ngulo Jesús cña jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i:

—Ná cacha' ma jil'i xa' ñati ñi'ya ngua cha' nu cua na'a ma lo xly'a ca'ya jua tsa' —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'—, Nu lo'o cua ngujui ycu'i na' nu cua nda Ni 'na lijya cha' caca na' ñati, nu lo'o tyu'ú na' chaca quiya', li' taca cacha' ma cha' bi' jil'i xa' ñati.

¹⁰ Li' nchcuane ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús:

—¿Ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcu'i cha' jo'ó lacua? Nchcu'i cha' clyo la ntsu'u cha' caa jyo'o Elías nde chalyuu chaca quiya' —nacuj ngu' jil'i.

¹¹ —Chañi cha' caa Elías clyo cha' cua'ni cho'o jil'i lcaa lo na —nacuj Jesús—, ¹² Pana cha' liñi cacha' na' jil'i ma juani cha' cua ñaa nu laca Elías; ná ndyulo'o ngu' jil'i, bi' cha' cua ngua'ni cuxi ngu' lo'o. Lo'o jua'a xcube' ngu' jna' nu cua nda Ni 'na lijya cha' caca na' ñati.

¹³ Li' ngua cuayá' ti' ngu' cha' jil'i jyo'o Juan nu ntyucuatya jil'i ngu' laca cha' nu cua nchcu'i ca Jesús lo'o ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i sca yu cuañi' nu nxa'lu cui'i cuxi jil'i

¹⁴ Lo'o cua ngua'ya ngu' sii' ca'ya bi', xa' ndyalaa ngu' su ndi'i ngu' quña'a lo'o nu xa' la tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús bi'. Hora ti ñaa sca nu qui'u, ndyatu' st'i yu slo Jesús, nchcu'i yu bi' lo'o li'.

¹⁵ —Cua'ni tya'na ti' nu'u jil'i sñi' na', cusu' —nacuj yu bi' jil'i Jesús—. Quicha tsa ti' sñi' na' cha' lu'ba tsa nxa'lu cui'i cuxi jil'i yu; ndu'ni cui'i bi', cha' lu'ba tsa nclýu yu lo qui'i, lu'ba ti nxytu' jil'i yu lo hitya. ¹⁶ Ñaa lo'o na' jil'i nu quicha bi' slo ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u, pana ná ngua jil'i ngu' cua'ni ngu' cha' tyaca tso'o yu.

¹⁷ —Ná jly'a ti' cu'ma tsiya' ti —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'—. Cuxi tsa cresiya jil'i ma. Nga'aa tso'o tyanu na' slo cu'ma, nga'aa talo na' jil'i ma tsiya' ti. Pana caa lo'o ma jil'i nu quicha jua slo na' juani.

¹⁸ Li' ngulo Jesús cña jil'i cui'i cuxi bi', cha' tyu'utsu' tsiya' ti jil'i nu quicha bi'. ¹⁹ Ca tiya' la xi nchcuane ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús su ntucua ycu'i ti ngu':

—¿Ni cha' ná ngua jil'i ya culo ya jil'i cui'i cuxi bi' lacua? —nacuj ngu' jil'i Jesús.

²⁰ Li' nguxacuj Jesús cha' jil'i ngu' bi':

—Xti ti cha' jly'a ti' ma jil'i ycu'i Ni, bi' cha' ná ngua jil'i ma —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'—. Cha' liñi nchcu'i na' lo'o ma juani, cha' si chañi ca cha' jly'a ti' ma cha' jil'i ycu'i Ndyosi, masi tsa lo cua sca si'yu cuxee ti nu pití tsa, si jua'a ti' jly'a ti' ma cha' jil'i Ni, li' taca chcu'i ma lo'o ca'ya cua nde: “Tyu'utsu' nu'u tyaa nu'u chaca se'j cajua la”, ñacu'i ma jil'i. Lo'o li' taquiya' ca'ya bi' cha' nu nchcu'i ma lo'o, tyu'utsu' ca'ya bi' tsa'a chaca se'j li'. Ná ntsu'u cha' nu ná caca cua'ni ma si chañi ca cha' jly'a ti' ma 'na. ²¹ Lo'o jua'a cha' culo ma jil'i cui'i cuxi bi' ni, ná ca culo ma jil'i cui'i bi' si ná cua'a ma xi jil'i ycu'i ca ma; tso'o si ná cacu ma tyaja laja lo'o chcu'i ma lo'o ycu'i Ndyosi cuentya jil'i nu quicha bi'. Jua'a cua'ni ma ña'a cuayá' nu tyu'u cui'i bi' tyaa.

Xa' nchcu'i Jesús lo'o ngu' cha' ntsu'u cha' cajaan ycu'i yu

²² Lo'o li' tya ndya'a ngu' xi loyuu su cuentya Galilea, nu Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i. Laja lo'o ndya'a ngu' nchcu'i Jesús lo'o ngu' bi':

—Ntsu'u sca ñati nu cuju'i cresiya 'na jil'i ngu' tisiya cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o na', masi cua nda Ni 'na lijya cha' caca na' ñati; ²³ cuju'i ngu' bi' jna' li'. Pana tyu'ú na' chaca quiya' tsa nchca tyuna li'.

Ngua xñi'i tsa ti' ngu' lo'o ndyuna ngu' cha' bi'.

Nda ngu' cñi cuentya jil'i laa tonu

²⁴ Cua tsa xi ndyalaa ngu' quichí Capernaum, lo'o li' ndyalaa xi ngu' nu laca cña ne' laa slo Pedro; nxuti'i ngu' bi' cñi cuentya jil'i laa tonu nu ntucua nde Jerusalén. Li' nchcu'i ngu' bi' lo'o Pedro:

—Nu mstru jil'i ma ni, ¿ha lo'o yu nda yu cñi ne' laa bi'? —nacuj ngu' jil'i Pedro.

²⁵ —Nda yu —nacuj Pedro jil'i ngu' li'.

Nu lo'o cua ndyalaa Pedro toni'i, li' nchcu'i Jesús lo'o yu:

—¿Ñi'ya nti' nu'u, Simón? —nacuj Jesús jil'i Pedro—. ¿Ti jil'i nclýo ngu' nu laca loo cñi? ¿Ha culo ngu' cñi jil'i sñi' ngu' nti' nu'u? ¿Ha si'i jil'i xa' ñati culo ngu' cñi?

²⁶ —Jil'i xa' ñati nclýo ngu' nu laca loo cñi, si'i jil'i sñi' —nacuj Pedro li'.

—Chañi hi. Ná lo'o sñi' ngu' nda caya' cuentya jil'i cha' bi' lacua —nacuj Jesús jil'i Pedro—. ²⁷ Pana ná nti' na cha' ca ñasi' ngu' jil'na, ngu' nu laca loo ne' laa tonu, bi' cha' yaa cly'a nu'u to' tayu' cha' cu nu'u chcu'a xñi' cualya lo hitya, cha' xñi' nu'u jil'i sca cualya. Li' taya' nu'u jil'i cualya nu caja jinu'u clyo, scana tu'ba cualya bi', cha' culo nu'u cñi nu ntsu'u tu'ba ni'; tyu'u scua cñi bi' cha' ta nu'u cñi jil'i ngu' cuentya jinu'u, lo'o jua'a cuentya jna'.

18

Nhcuui' ngu' cha' ndulo la cha' ji'i' ycuui' ca ngu'

¹ La cui' tyempo bi' ndyalaa lcaa ngu' nu ndyaca tsa'a' ji'i' slo Jesús cha' chcuui' ngu' lo'o:

—¿Tilaca laca nu ndulo la cha' ji'i' ca su laca ycuui' Ndyosi loo? —nacui' ngu' ji'i' Jesús.

² Li' ngusi'ya Jesús ji'i' sca nu piti cha' caa slo yu, cha' tyatu nu piti slo ngu' nu ndyaca tsa'a' ji'i'.

³ —Cha' liñi nhcuui' na' lo'o ma —nacui' Jesús ji'i' ngu' bi'—, cha' ná caca tyatj ma cha' ji'i' ycuui' Ndyosi cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'i' ma si ná cha'a' cha' tyiquee ma; nga'a' cha' caca tyiquee ma ñi'ya laca tyiquee nu piti re, cha' ná tyixi ndu'ni ngu' sube. ⁴ Sca ñati' nu laca ñi'ya laca nu piti re, sca ñati' nu ná tyixi tyiquee, nu ná nti' tyijiloo ji'i' tya'a' cha' caca ycuui' sca ñati' tlyu, bi' laca nu ndulo la cha' ji'i' ca su laca ycuui' Ndyosi loo. ⁵ Nu lo'o xtyucua ma ji'i' sca ñati' ñi'ya nti' nu piti re xqui'ya cha' ngusñi tso'o ma cha' jna', la cui' jua'a' na nxyucua ma 'na laca.

Cuxi tsa caca ji'na si ntsu'u sca qui'ya nu ndiya la ti' na

⁶ Si ntsu'u ñati' nu ndatsaa ji'i' xa' ñati' cha' cua'ni ngu' cha' cuxi', masi tatsaa ñati' bi' ji'i' nu piti re cha' cua'ni yu cha' cuxi, tso'o la masi tyaaca' sca quichi tonu yane ñati' cuxi bi', lo'o li' xtyu' ngu' ji'i' ñati' bi' lo hitya tyuj'o' cha' tye cha' ji'i' tsiya' ti; tso'o la si cajaa ñati' nu jua'a' ndu'ni, cha' nga'aa tatsaa ji'i' xa' la ngu' sube cha' cua'ni ngu' cha' cuxi.

⁷ Tya'na tsa ñati' chalyuu re! Ntsu'u tsa cha' cuxi nu ndu'ni ñu'u' ji'i' tyiquee ñati'. Lcaa hora ntsu'u cha' cuxi jua'a' nde chalyuu, pana tlyu tsa cha' caca ji'i' ñati' nu ndatsaa ji'i' tya'a' cha' cua'ni ngu' cha' cuxi; tlyu tsa cha' ti'i' tyacua ji'i' ñati' bi' nde loo la.

⁸ Nga'a' cha' xtyanu ma tsiya' ti lcaa cha' cuxi nu ndiya tsa ti' ma ji'i', masi tiji' tsa ti' ma ji'i' sca cha' bi' ñi'ya laca si ya' ma laca, ñi'ya laca si quiya' ma laca. Tso'o la xana chalyuu nu ná nga'a' cha' tye ji'i' ma, masi ná lo'o cha' cuxi bi' nu tiji' tsa ti' ma ji'i', lo'o li' ná tyalaa ma su nga'aa tye tsiya' ti cha' tyaqu' quii'. ⁹ La cui' ti cha', masi ndiya tsa ti' ma sca cha' cuxi nu ña'a' ma ji'i', nga'a' cha' xtyanu ma cha' bi' tsiya' ti, ñi'ya si culo ma ji'i' ycuui' cloo ma cha' nga'aa taquiya' ma ji'i' cha' cuxi bi' tsiya' ti. Tso'o la xana chalyuu nu ná nga'a' cha' tye ji'i' ma, masi ná lo'o cha' cuxi bi' nu tiji' tsa ti' ma ji'i', cha' li' ná tsa ma nde ca bilyaa su ná tye tsiya' ti cha' tyaqu' quii'.

Cuii' ji'i' sca xly'a nu cua nguna' ji'i' ngu'

¹⁰ Ná tso'o si ná taquiya' ma ji'i' sca ñati' 'na, masi ji'i' sca nu piti. Cha' liñi nhcuui' na' lo'o ma, cha' ntsu'u xca' ca su ntucua ycuui'

Ni cuentya ji'i' lcaa ngu' sube bi'; lcaa hora ntsu'u chacuayá' chcuui' xca' bi' lo'o ycuui' Ndyosi Sti na' cuentya ji'i' nu ngu' sube ji'i'. ¹¹ Cua nda Ni 'na lijya' chalyuu chacuayá' ji'i' ycuui' Ndyosi cha' caca na' ñati', cha' cua'ni lyaá na' ji'i' ñati' nu cua nguna' chalyuu ji'i' xqui'ya cha' cuxi.

¹² ¿Ñi'ya nti' ma ni? Cua ntsu'u sca siyento tya'a' xly'a' ji'i' sca ñati', lo'o li' nguna' tsaca ji'i' yu. ¿Ñi'ya cua'ni yu li'? Ndi'ya cua'ni yu ñacu' na': xtyanu yu ji'i' taju xly'a' quiña'a' bi' sii' ca'ya su tso'o ti ndi'i' ni', cha' tsa' yu tsaana yu ji'i' xly'a' nu nguna' ji'i' yu li'. ¹³ Lo'o quije bi' ji'i' yu, ca chaa tsa ti' yu li', cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu ña'a' yu ji'i' nu sca ca xly'a' nu cua nguna' ji'i' yu; pana ná ntsu'u cha' culacua ti' yu ji'i' nu jacuayala tyii ntucua caa tya'a' xly'a' nu ndyanu tso'o ti. ¹⁴ Ñi'ya nu ndu'ni nu xu'na xly'a' bi', cha' ná chcuna' ni sca xly'a' ji'i' yu, la cui' jua'a' ndu'ni ycuui' Ndyosi Sti ma nu ntucua nde cua, cha' ná nti' Ni cha' chcuna' chalyuu ji'i' ni tsaca ñati' xqui'ya cha' cuxi nu ntsu'u ji'i'. Ná nti' ycuui' Ni tsiya' ti cha' tye cha' ji'i' ngu', masi sube tsa ngu' nti' ma.

Ntsu'u cha' cua'ni clyu ti' na ji'i' tya'a na

¹⁵ Nu lo'o ntsu'u ngu' tya'a' ma nu ngua'ni sca cha' cuxi lo'o ma, li' tsa' ma slo ngu' tya'a' ma bi', cha' cuaana ti cacha' ma ji'i' ngu' bi' ñi'ya laca cha' cuxi nu ngua'ni ngu' lo'o ma. Tso'o tsa li' si tyaja'a' ngu' tya'a' ma bi' cuna ngu' cha' nu chcuui' ma lo'o ngu'; ca xñi'j' ti' ngu' li', xqui'ya cha' cua ngua'ni ngu' cha' cuxi bi'. Li' xa' caca stu'ba cha' ji'i' ma lo'o ngu' tya'a' ma bi'. ¹⁶ Pana si ná tyaja'a' ngu' tya'a' ma bi' cuna ngu' cha' nu nhcuui' ma lo'o ngu', tso'o la si tsa' ma slo ngu' bi' chaca quiya'; pana lo'o xi xa' la ngu' tya'a' ma tsa' ma li', cha' lo'o ngu' bi' cuna ngu' cha' nu chcuui' tyucuaa ma, cha' caca ngu' bi' testigo. ¹⁷ Lo'o li', si ná tyaja'a' ngu' tya'a' ma bi' taquiya' ngu' tsiya' ti ji'i' tucua sna tya'a' ma, li' cacha' ma cha' bi' ji'i' taju ñati' ji'i' cu'ma, nu stu'ba ndu'ni tlyu ma ji'i' ycuui' Ndyosi. Lo'o li' si ña'a' ti ná tyaja'a' nu ngu' tya'a' ma bi' taquiya' ngu' ji'i' cha' nu nhcuui' ca ta'a' taju tya'a' ma lo'o ngu', li' nga'aa' cua'ni tya'a' ma lo'o ngu' bi' lacua. Ñi'ya si cua laca ngu' ñati' nu ná ntsu'u cha' ji'i' lo'o ycuui' Ndyosi tsiya' ti, ñi'ya si laca ngu' msu ji'i' ngu' xa' tsu' nu cuiñi ti nxñi quiña'a' tsa cñi cña loo ji'i' ma, jua'a' cua'ni ma lo'o ngu' bi' li'.

¹⁸ Cha' liñi laca nu nhcuui' na' re, cha' lo'o ná cua'ni clyu ti' ma ji'i' ñati' xqui'ya sca cha' cuxi nu ndyu'ni ñati' bi', la cui' jua'a' ná cua'ni clyu ti' ycuui' Ndyosi ji'i' ñati' bi' nde loo la; pana lo'o cua'ni clyu ti' ma ji'i' ñati', la cui' jua'a' cua'ni clyu ti' Ni ji'i' ñati' bi'.

¹⁹ Chaca quiya' cacha' ji'i' ma cha' chañi cha' cua'ni Sti na' nu ntucua nde cua' lcaa

cha' nu ndijña ma jil'i Ni, masi tucua tya'a ti ma ndu ma, si stu'ba cha' nu ntsu'u tyiquee tyucuaa ma. ²⁰ Lo'o na' nga'a na' lo'o ma macala su ndyu'u ti'l' tucua sna tya'a ti ma chacuaya' na.

²¹ Li' ñaa Pedro cacua la cha' cachea' jil'i Jesús:

—Xu'na —nacuj jil'i Jesús—, ¿ni lcaua quiya' cui'ya na' cha' clyu ti' jil'i yu tya'a na' lo'o ndyu'ni yu cha' cuxi lo'o na'? —nacuj—. ¿Ha tso'o cati quiya' cua'ni clyu ti' na' jil'i yu?

²² Li' nguxacuj Jesús cha' jil'i Pedro:

—Ná chcu' na cha' cati ti quiya' —nacuj Jesús—. Tso'o cua'ni clyu ti' na jil'i tya'a na masi snayala tyii ntucua cati quiya' —nacuj.

Cuii jil'i msu nu ná nti' cua'ni clyu ti' jil'i tya'a msu yu

²³ Chcu' na' chaca cha' lo'o ma, cha' caca cuayá' ti' ma ñi'ya caca lo'o laca ycu' Ni loo ne' cresiya jil'i ñati: Chcu' na' cha' jil'i sca rey nu ngua ti' cua'ni tye tane', cha' ndacui tsa msu jil'i. ²⁴ Lo'o nguxana ca ti ncliyacua ti' rey jua'a, hora ti ndu'u tucua ngu' slo rey bi', ñaa lo'o ngu' jil'i sca msu nu ndacui tyu'u tsa miy' paxu jil'i. ²⁵ Ná ntsu'u cñi tsiya' ti jil'i msu bi', cha' tya tane' bi' jil'i xu'na yu; bi' cha' ngulo xu'na yu cña cha' cuju' ngu' jil'i msu bi', lo'o jil'i clyo'o yu, lo'o jil'i ca ta'a sñi' yu, lo'o lcaa na nu ntsu'u jil'i msu bi' ca caya' cha' tya cñi nu ndacui jil'i xu'na yu li'.

²⁶ Ndyutsij tsa msu bi' li', ncliyú yu lo yuu su ndu xu'na yu. Li' ndyatú sti' slo yu cha' ñaa xi tyempo jil'i xu'na yu: “Xu'na”, nacuj msu bi' jil'i rey, “talo xi 'na. Ta la xi tyempo 'na cha' tya na' lcaa cñi nu ndacui na' jinu'u ca tiya' la.” ²⁷ Ngua tya'na ti' xu'na msu bi' jil'i li', ngua'ni clyu ti' jil'i msu jil'i cuentya jil'i tane' bi'. “Cua ndye tane' jinu'u juani. Nga'aa ndacui nu'u jna'”, nacuj xu'na yu jil'i yu. Cua ndu'u msu bi' ndyaa li'. ²⁸ Tyucuij nde su ndyaa yu, li' ndyacua tya'a yu lo'o tya'a msu yu nu ndacui xti ti cñi jil'i yu. Hora ti ngusñi yu yane tya'a, tyaala tsa ngua'ni yu jil'i tya'a msu yu. “¿Ni hora tya nu'u cñi nu ndacui nu'u 'na?” nacuj yu jil'i tya'a msu yu. ²⁹ Lo'o nu ndacui xti ti cñi bi' ni, ndyatú sti' slo msu tyaala bi', ndijña xi cha' clyu ti' jil'i yu tyaala bi', cha' caca tya'na ti' yu jil'i: “Talo nu'u xi 'na”, nacuj jil'i nu tyaala bi'. “Ta la xi tyempo 'na cha' tya na' lcaa cñi nu ndacui na' jinu'u ca tiya' la xi.” ³⁰ Pana nu msu tyaala bi' ni, ná ngua tya'na ti' yu jil'i tya'a msu yu tsiya' ti; hora ti ngusta yu qui'ya jil'i ca toni'l' cña, cha' su'ba ngu' jil'i ne' chcuá ña'a cuayá' nu tya cñi nu ndacui jil'i yu. ³¹ Lo'o cua na'a lcaa tya'a msu yu ñi'ya ngua cha' cuxi nu ngua'ni yu tyaala bi', xñi'l' xi ti' ngu' cuentya jil'i nu nga'a ne' chcuá bi' li'. Bi' cha' ndyaa ngu' ca slo xu'na ngu' bi', ndacha' ngu' lcaa cha' bi' jil'i xu'na, ñi'ya nu ngua jil'i nu ndacui cñi bi'. ³² Hora

ti ngusi'ya xu'na yu jil'i msu tyaala bi' cha' xa' tyaá yu ca slo. “Cuxi tsa tyiquee nu'u”, nacuj xu'na jil'i msu tyaala bi'. “Cua ngüñña nu'u cha' clyu ti' 'na, lo'o jua'a ngua'ni clyu ti' na' jinu'u nguicha', masi quña'a tsa cñi ndacui nu'u 'na. ³³ Lo'o juani ni, ¿ni cha' ná ngua'ni tya'na ti' nu'u jil'i tya'a msu nu ndacui xti ti cñi h'i, ñi'ya ngua'ni tya'na ti' na' jinu'u?” ³⁴ Ngua ñasi' tsa xu'na msu bi' jil'i msu tyaala bi' li', ngulo cña cha' xñi policia jil'i, cha' su'ba ngu' jil'i ne' chcuá, cha' xcube' ngu' jil'i ña'a cuayá' nu tya msu tyaala bi' lcaa cñi nu ndacui jil'i xu'na yu. Bi' laca cuij jil'i rey lo'o msu jil'i.

³⁵ Ñi'ya ngua'ni rey bi' —nacuj Jesús jil'i ngu'—, jua'a cua'ni Sti na' nu ntucua nde cua lo'o lcaa ma nu ná tyucui tyiquee ma ndy'ya ma cha' clyu ti' jil'i tya'a ma.

19

Ngulu'u Jesús cha' ná xtyanu ngu' jil'i clyo'o ngu'

¹ Lo'o ndye nchcu' Jesús cha' bi' lo'o ngu', li' ndu'u yu loyuu su cuentya Galilea bi', ndyaa yu nde loyuu su cuentya Judea. Nteje tacui Jesús sta'a Jordán, ² lo'o quña'a tsa ñati ndya'a lca'a jil'i yu cha' cua'ni yu jo'o jil'i lcaa nu quicha nu lijya lo'o ngu' bi'; ngua'ni Jesús jo'o jil'i ngu' quicha bi', ngua tso'o ngu' bi' li'.

³ Laja li' lijya xi ngu' fariseo slo Jesús cha' chcu' cuaya' ngu' lo'o yu si caca tyijiloo ngu' jil'i yu, ngua ti' ngu'.

—¿Ha ntsu'u chacuayá' cuentya jil'na cha' xtyanu sca ñati jil'i clyo'o yu tsiya' ti, si nga'aa nti' yu jil'i nu cuna'a bi'? —nacuj ngu' jil'i Jesús.

⁴ —¿Ha bilya chcu' ma lo quityi cha' jil'i ycu' Ndyosi? —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'—. “Clyo ngüñña Ni jil'i ñati, sca nu qui'yu lo'o sca nu cuna'a”, jua'a nscua lo quityi bi'. ⁵ Lo'o jua'a ndi'ya nacuj Ni: “Bi' cha' tyu'utsu' sca nu qui'yu slo sti' yu, slo xtya'a yu, cha' caja clyo'o lo'o sca nu cuna'a, cha' caca ngu' sca ti xtañi tyucuaa ngu'”. ⁶ Nga'aa si'i tucua tya'a ñati laca ngu', cua laca jil'i ngu' ñi'ya si laca ngu' sca ti ñati. Bi' cha' ná tso'o xtyanu ngu' jil'i clyo'o ngu', cha' cua nda ycu' Ndyosi cha' clyo'o jil'i ngu'.

⁷ Li' nguxacuj ngu' bi' cha' jil'i Jesús:

—¿Ni cha' laca ngulo jyo'o Moisés cña jil'na lacua? Cha' tso'o jil'i sca nu qui'yu, nacuj jyo'o cusu' bi', si culo yu sca quityi cha' xtyanu yu jil'i nu cuna'a nu laca clyo'o yu.

⁸ Xa' nchcu' Jesús lo'o ngu' bi' li':

—Ná ndaquiya' ma jil'i ycu' Ndyosi tsiya' ti, bi' cha' nda jyo'o Moisés chacuayá' jil'i ma cha' xtyanu ma jil'i clyo'o ma lo'o sca quityi ti —nacuj Jesús jil'i ngu'—. Pana si'i jua'a ngua ti' ycu' Ni tya lo'o ngüñña Ni chalyuu. ⁹ Cuentya jna' ni, ta na' sca cuij lo'o ma juani: Si ntsu'u sca ñati nu nguxtyanu jil'i

clyo'o cha' caja clyo'o lo'o xa' nu cuna'a, ngua'ni tyucuaa ti' yu lo'o nu cuna'a clyo'o yu. Sca ti si clyo'o yu ngua'ni suba' lo'o xa' nu qui'yu, liñi cha' xtyanu yu j'i' nu cuna'a bi' li'. La cui' jua'a, nu cuna'a nu cua nguxtyanu clyo'o j'i' bi', si xa' caja clyo'o lo'o chaca ñati, cha' suba' cua'ni ngu' bi' li'.

¹⁰ Lo'o li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a j'i' lo'o Jesús:

—Tso'o la si ná caja clyo'o na tsiya' ti, si jua'a laca cha' j'i' ngu' qui'yu lo'o clyo'o ngu' —nacuj' ngu'.

¹¹ —Ntsu'u tsa ngu' qui'yu nu ná talo ngu' cha' ntucua ngu' ycu' ti ngu' —nacuj' Jesús j'i' ngu' nu ndyaca tsa'a j'i' li'—. Sca ti si culo ycu' Ndyosi cña j'i' sca ñati cha' ná caja clyo'o, li' talo yu cha' ná cala' j'i' sca nu cuna'a tsiya' ti, si xtyucua ycu' Ndyosi j'i' yu bi'. ¹² Ntsu'u tyu'u lo cha' nu ndu'ni cha' ná nchca caja clyo'o sca nu qui'yu: ntsu'u ngu' nu quicha ngu' tya lo'o ngula ngu'; lo'o jua'a ntsu'u xi ngu' nu qui'yu: ntsu'u ngu' nu quicha ngu' xqui'ya cha' ngua'ni ñu'u ñati j'i' ngu' bi'; lo'o jua'a ntsu'u xi ngu' nu cua ngusubi ycu' Ndyosi j'i' cha' cua'ni ngu' cña j'i' Ni, bi' cha' tso'o la masi ná caja clyo'o ngu' bi' li', nti' ngu', cha' sca ti ycu' Ndyosi caca loo j'i' ngu' li', nti' ngu'. Nu qui'yu bi' ni, ycu' yu nda yu cuentya si caca j'i' yu tyi' yu ycu' ti yu; tso'o si talo yu bi' tyi' yu ycu' ti yu lacua.

Ngulacua Jesús j'i' nu sube

¹³ Lo'o li' ngua sca quiya' ñaa lo'o ngu' j'i' tyu'u tya'a nu sube ca su nga'a Jesús. Ngua ti' ngu' cha' sta ya' ycu' Jesús hique nu sube bi', cha' chcu' yu lo'o ycu' Ndyosi cuentya j'i' nu sube bi'. Li' ngua'ni tyaala nu ngu' nu ndyaca tsa'a j'i' Jesús ngu' bi', ¹⁴ pana hora ti nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a j'i' li'.

—Ta ma chacuayá' j'i' nu sube cha' caa ngu' slo na' —nacuj' Jesús j'i' ngu' bi'—. Ná cua'a ma j'i' nu sube bi'. Ñi'ya laca lo'o jlya ti' nu sube j'i' sti ngu', la cui' jua'a ntsu'u cha' jlya ti' ñati j'i' ycu' Ndyosi nu lo'o caca Ni loo ne' cresiya j'i' ngu'.

¹⁵ Li' ngusta ya' Jesús hique nu sube bi'. Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa.

Nchcui' sca nu culiya' lo'o Jesús

¹⁶ Ca tiya' la li' ñaa sca nu qui'yu cuañi' lo Jesús.

—Mstru, tso'o tsa ndu'ni nu'u —nacuj' yu j'i' Jesús—. Cua'ni nu'u cha' tso'o cacha' nu'u jna': ¿Na laca nu tso'o cua'ni na' cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye 'na? —nacuj' yu.

¹⁷ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o yu:

—¿Ni cha' nchcui' nu'u cha' tso'o tsa ndu'ni na? —nacuj' Jesús j'i' yu bi'—. Sca ti ycu' Ndyosi laca nu chañi cha' tso'o laca Ni. Pana taquiya' nu'u j'i' lcaa cña nu ngulo

ycui' Ndyosi j'i' ma, si nti' nu'u caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jinu'u.

¹⁸ —¿Ñi'ya nu laca cña bi' nti' nu'u? —nacuj' yu cuañi' bi' j'i'.

Li' ngulu'u Jesús xi cha' j'i' yu bi':

—Ná cuju'i ma j'i' tya'a ñati ma. Ná cua'ni ma cha' suba' lo'o clyo'o xa' ñati, ni ná cuaana ma cha' tso'o nu ntsu'u j'i' tya'a ñati ma. Ná chcu' ma cuentyu j'i' tya'a ñati ma. ¹⁹ Lo'o jua'a cua'ni tlyu ma j'i' sti ma, j'i' xtya'a ma. Cua'ni tya'na ti' ma j'i' tya'a ñati ma, ñi'ya laca si ndu'ni tya'na ti' ma j'i' ycu' ca ti ma.

²⁰ Li' nguxacuj' yu bi' cha' j'i' Jesús:

—Tya lo'o cuañi' na' ndaquiya' na' j'i' lcaa cña bi' lcaa tsa —nacuj' yu cuañi' bi' j'i' Jesús—. ¿Ha tya ntsu'u la cha' nu tya lyiji cua'ni na' lacua? —nacuj'.

²¹ —¿Ha chañi cha' nti' nu'u cha' ca lubbii cresiya j'i' nu'u, cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jinu'u? —nacuj' Jesús j'i' yu bi'—. Si chañi cha' nu nchcui' nu'u, yaa clya cuju'i' nu'u lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jinu'u; tyu'u cña cha' ta nu'u j'i' ngu' ti' li'. Lo'o li' sta ycu' Ndyosi sca cha' tso'o nu tyacua jinu'u ca su ntucua ycu' Ni. Lo'o cua ngua'ni nu'u cha' bi', li' caa nu'u slo na' cha' tya'a nu'u lo'o na'.

²² Lo'o ndyuna yu cuañi' bi' cha' nu nda Jesús lo'o yu, ndu'u yu ndyaa yu li'; xñi' xi ti' yu cha' nchcui' Jesús cha' bi', cha' culiya' tsa yu.

²³ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a j'i':

—Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani —nacuj'—, tucui tsa caca j'i' ngu' culiya' cha' tyat' ngu' cha' j'i' ycu' Ndyosi, cha' caca Ni loo ne' cresiya j'i' ngu'. ²⁴ Lasa la cña tejeje tacui sca na'ni quiya' cuxa, masi sca na'ni tonu ñi'ya nti' sca camello, lasa la cha' bi'; tucui la tyalaa sca ngu' culiya' ca su laca ycu' Ni loo.

²⁵ Ndube tsa ti' ngu' nu ndyaca tsa'a j'i' lo'o ndyuna ngu' cha' bi'.

—¿Tilaca laca nu taca j'i' clyaa j'i' nu cuxi nu ntsu'u chalyuu cha' tyalaa ca slo ycu' Ndyosi lacua? —nacuj' ngu' j'i' Jesús li'.

²⁶ —Bi' laca sca cha' nu ná nchca cua'ni ni sca ñati chalyuu; pana ycu' Ndyosi ni, nchca j'i' Ni cua'ni cha' tyalaa ngu' slo Ni —nacuj' Jesús j'i' ngu'.

²⁷ Li' nchcui' Pedro xi lo'o Jesús:

—Lo'o cuare ni, cua nguxtyanu ya lcaa na nu ntsu'u j'i' ya cha' tya'a ya lo'o nu'u, ñi'ya nu nacuj' nu'u cha' cua'ni ya —nacuj' Pedro j'i' Jesús—. ¿Na laca caja j'i' ya nde loo la li'?

²⁸ —Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani —nacuj' Jesús j'i' ngu'—, cha' nu lo'o caca chalyuu cucui bi' ni, li' caa na' nu cua nda Ni 'na liyyaa cha' caca na' ñati; tsa tuca na' ca su tso'o tsa ña'a ca bi', cha' cua'ni cuayá' na' j'i' lcaa ñati chalyuu li'. Lo'o cu'ma nu

ndya'a mā lo'o na', tiya' la tyucua mā lo tii tyucuaa tya'a yaca nu tso'o tsa ña'a, cha' cua'ni cuayá' mā jil'i tya'a ñati' mā, nu tii tyucuaa tya'a taju ngu' Israel bi'. ²⁹ Lo'o jua'a cua ña'a ca ñati' nu ntsu'u cha' tsa tyijyu' cha' cua'ni ngu' cña cuentya jna', nu nguxtyanu lcaa na nu ntsu'u jil'i ngu' cha' ndyu'ni ngu' cña bi', ná xtyanu na' jil'i ngu' bi' jua'a ti; masi tyi ngu', masi tya'a ngula ngu', masi sti ngu', masi xtya'a ngu', masi sñi' ngu', masi yuu nu ntsu'u jil'i ngu', masi xtyanu ngu' lcaa cha' bi', pana caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ngu'. Lo'o jua'a xa' caja quña'a la cha' jil'i ngu' bi', tsa ña'a nu nguna' jil'i ngu' bi' ngua ti' ngu'. ³⁰ Pana nu ngu' nu tyu'u tucua lo'o cua tye ti cha' bi' laca ngu' nu caca nde loo la; nu ngu' nu ndu'u tucua clyo, bi' ngu' laca nu tyanu nde chu' la li'.

20

Cuii jil'i ngu' nu ndya'a ne' xña jil'i ñati'

¹ Chaca cha' nti' na' chcu'i lo'o mā juani, cha' caca cuayá' ti' mā ñi'ya caca lo'o laca ycu'i Ni loo ne' cresiya jil'i ñati'. Chcu'i na' sca cuii cuentya jil'i sca nu laca xu'na msu. Ngua sca tsá nde tya ndu'u yu ndyaa yu lcaya' cha' chcu'i yu lo'o ngu' nu caca msu jil'i, si cua'ni ngu' cña ne' lo'o jil'i yu ca su ndyataa yaca si'yu losu' tyixi. ² Ta yu xcaya' msu ñi'ya nu nda ti ngu' tyempo bi', nacuj xu'na msu bi' jil'i ngu'; tso'o tsa nti' ngu' msu bi', si caja tsa lo cua caya' jil'i ngu'. Li' ndu'u msu bi' ndyaa ngu' ne' lo'o jil'i yu bi', cha' cua'ni ngu' cña. ³ Nu lo'o cua ndye sna hora ntsu'u ngu' cña, li' ndyaa xu'na ngu' bi' lcaya' chaca quiya'. Ndacua na'a yu jil'i xa' la ñati', pana ndu' ti ngu' cha' bilya caja cña jil'i ngu'. ⁴ Li' nchcu'i yu lo'o ngu' bi': "Yaa clyo mā, cua'ni mā cña ne' lo'o 'na. Stu'ba cua'ni mā cña lo'o msu 'na, cha' cua ntsu'u ngu' ndyu'ni ngu' cña 'na juani. Ta na' caya' tso'o jil'i mā li'", nacuj yu. Hora ti ndyaa ngu' ne' xña jil'i xu'na msu bi' li'. ⁵ Lo'o li' xa' ndyaa xu'na msu bi' lcaya' nde hora, jua'a chaca quiya' na'a yu jil'i xi xa' la ngu' cha' na ndu' ti ngu'. La cui' ti cha' nchcu'i yu lo'o ngu' bi' li', lo'o li' la cui' jua'a ngua chaca quiya' hora cua sna nde ngusij. ⁶ Nu lo'o cua ngusij la ña'a ti tya ndu' xi ñati' lcaya' bi'. Nchcu'i xu'na msu bi' lo'o ngu' li': "¿Ni cha' laca na ndu' ti mā ca nde tyucui tsá?", nacuj yu jil'i ñati' bi'. "¿Ha ná ntsu'u cña jil'i mā lacua?" ⁷ "Ná ntsu'u ñati' nu nti' msu juani", nacuj ngu' jil'i. "Yaa clyo mā cua'ni mā xi cña ne' lo'o 'na lacua", nacuj xu'na msu bi' jil'i ngu' li'. ⁸ Tiya' la li' lo'o cua tyaa ti cuichaa, li' nchcu'i xu'na cña bi' lo'o nu laca loo jil'i msu: "Xi'ya nu'u jil'i lcaa msu juani cha' ta nu'u xcaya' ngu'", nacuj. "Clyo ta xcaya' msu nu ndyalaa ca ti. Cuati su ca tye, li' ta nu'u

xcaya' ñati' nu ndyalaa tya tya la." ⁹ Li' ndyalaa ngu' nu nguxana ca ti cña ca slo yu, pana nda yu xcaya' ngu' ñi'ya si ntsu'u ngu' cña tyucui tsa. ¹⁰ Ca tiya' la, li' ndyalaa ngu' nu nguxana cña tya tya la slo yu. Ngulacua ti' msu bi' cha' quña'a la cñi caja xcaya' ngu' li', pana stu'ba ti ngujui xcaya' lcaa msu jil'i. ¹¹ Nñasi' xi msu nu nguxana cña tya tya li'. ¹² "Tyucui tsá ngua'ni ya cña jinu'u", nacuj msu bi' jil'i xu'na. "Masi tyique' tsa cua nde hora, ña'a ti tya ngua'ni ya cña jinu'u. Lo'o juani, stu'ba ngujui xcaya' lcaa tya'a ntsu'u ya cña, masi sca hora ti ngua'ni ngu' jua cña jinu'u", nacuj msu nu nguxana cña nde tlya bi'. ¹³ Li' nguxacu' xu'na cña bi' cha' jil'i msu ñasi' bi': "Si'li cha' cuxi nu ndyu'ni na' lo'o mā. ¿Ha si'li na cua ngüñi cha' jna' lo'o mā ni tsa lo xcaya' nu ta na' jil'i mā? Lo'o jua'a, tsa lo cua cñi xcaya' cu'mā nda na' jil'i mā juani. ¹⁴ Xñi mā xcaya' mā, tyaa mā li'. Ná ntsu'u cha' ca ñasi' cu'mā 'na. Si nti' na' cua'ni na' cha' stu'ba xcaya' cu'mā lo'o nu xa' la msu nu xti ti hora ngua'ni cña, tso'o tsa lacua. ¹⁵ Ntsu'u chacuayá' jna' cua'ni na' ñi'ya nu nti' ti na' cua'ni na' lo'o cñi 'na. ¿Ha si'li jua'a? ¿Ni cha' laca liye' ti' mā ña'a mā 'na, cha' tso'o ti xcaya' nda na' jil'i lcaa msu 'na?', nacuj xu'na msu bi'. ¹⁶ Pana nu ngu' nu tyu'u tucua lo'o cua tye ti cha', bi' laca ngu' nu caca nde loo la; ngu' nu ndu'u tucua clyo, bi' laca ngu' nu tyanu nde chu' la —nacuj Jesús—. Cua ndacane Ni jil'i quña'a tsa ñati' cha' cua'a jyaca ngu' ni cha' nda Ni, pana cua laca ti ñati' nsubi Ni jil'i cha' caca ngu' ñati' jil'i Ni.

Xa' nchcu'i Jesús lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycu'i'

¹⁷ Tya ndya'a ngu' tyucuij cha' tsa' msu cha' quich'i Jerusalén. Li' ndu'utsu' Jesús xi to tyucuij lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, cha' chcu'i xi lo'o ngu' bi' li'.

¹⁸ —Jlo ti' mā cha' tyacu'i na tyaa na tyucuij nde ca'ya juani, cha' cua tsa' ti na nde Jerusalén —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'—. Cajua taya' ngu' 'na nu cua nda Ni 'na liyyaa cha' caca na' ñati', cha' tsa' lo'o ngu' 'na slo sti jo'ó nu laca loo, slo mstru nu nclu'u cha' jo'ó ne' laa. Cua'ni cuayá' ngu' bi' 'na li', chcu'i ngu' cha' ntsu'u quiya' 'na, cha' xqui'ya bi' ntsu'u cha' cajaa na'. ¹⁹ Li' tsa' lo'o ngu' bi' 'na slo ngu' xa' tsu' nu laca loo, cha' xtyí lo'o ngu' bi' 'na. Lo'o jua'a quijil'i ngu' bi' 'na lo'o reta, cuju'li' ca'a ngu' bi' 'na lo crusi li'. Pana, tsá nchca tyuna, li' tyu'ú na' chaca quiya' —nacuj Jesús.

Nadjña xtya'a Jacobo sca cha' tso'o cuentya jil'i sñi'

²⁰ Lo'o li' ya'a xtya'a Jacobo lo'o Juan ca slo Jesús. Zebedeo laca sti tyucuaa nu qui'yu bi'. Stu'ba ti ya'a nu cuna'a bi' lo'o tyucuaa

sñi', li' ndyatu stí' ma' slo Jesús cha' jña ma' sca cha' tso'o jí'j'. ²¹ Li' nchcuane Jesús jí'j' nu cuna'a bi':

—¿Na laca nti' nu'u? —nacuj Jesús jí'j'.

—Cua'ni nu'u cha' tso'o ta nu'u chacuayá' cha' stu'ba ti chca'a sñi' na' lo'o nu'u ca su caca nu'u loo nde loo la —nacuj nu' cuna'a bi'—. Culo nu'u cña cha' chca'a tsaca yu la'a tsu' cuj jinu'u, chaca yu bi' chca'a yu la'a tsu' coca jinu'u —nacuj.

²² Li' nchcui' Jesús lo'o tyucuaa nu qui'yu bi':

—Ná nchca cuayá' ti' mā ñi'ya laca cha' nu ndijña mā 'na juani —nacuj Jesús jí'j' ngu'—. ¿Ha taca jí'j' mā chcube' mā ñi'ya nu chcube' na', ñi'ya ca si ta ngu' sca taná nu clyaa' tsa cha' co'o na? ¿Ha talo mā si xcube' ngu' jí'j' mā ñi'ya nu nga'a cha' xcube' ngu' jna', nu lo'o cujuu' ngu' na?

—Taca jí'j' cua —nacuj ngu' bi' li'.

²³ —Chañi cha' lo'o cu'mā co'o mā taná clyaa' nu ntsu'u cha' co'o na' bi', lo'o jua'a chcube' mā ñi'ya nu chcube' na' —nacuj Jesús jí'j' ngu'—. Pana ná ntsu'u chacuayá' ta na' sca se'j' nde sii' na' cha' chca'a mā lo'o na' nde loo la, cha' cua laca ngusubi ycuí' Ndyosi Stí na' jí'j' ñati' nu chca'a nde sii' na' tyempo bi'.

²⁴ Lo'o ndyuna nu chaca tii tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jí'j' Jesús, chijí tsa ngua ti' ngu' ña'a' ngu' jí'j' Jacobo lo'o jí'j' tya'a yu li'. ²⁵ Lo'o li' ngusi'ya Jesús jí'j' lcaa ngu' bi', cha' tyu'u ti'j' ngu' slo.

—Jlo ti' mā cha' nu laca loo jí'j' ngu' xa' tsu' ni, tyaala tsa ngu' bi' —nacuj Jesús jí'j' ngu' nu ndyaca tsa'a jí'j'—. Lye tsa nclo ngu' nu laca loo bi' cña jí'j' ngu' ca quichi tyi ngu'; ²⁶ pana nu cu'mā ni, ná cua'ni mā jua'a. Lcaa lo cña nu taca xtyucuaa mā jí'j' tya'a ñati' mā, bi' cña ntsu'u cha' cua'ni mā, si cua nti' mā cha' caca mā loo jí'j' ngu'. ²⁷ Lo'o jua'a, si nti' mā cha' ndulo la cha' jí'j' mā cuentya jí'j' ngu' tya'a mā, ntsu'u cha' cua'ni mā ñi'ya si laca mā msu jí'j' tya'a mā, masi ná lo'o caya'. ²⁸ Na' nu cua nda Ni 'na lijyā cha' caca na' ñati, ná lijyā na' nde chalyuu cha' caja msu 'na; ycuí' na' laca na' msu jí'j' ñati, bi' cha' lijyā na'. Na cua lijyā na' cha' cajaa na' cha' ca'j' qui'ya nu ntsu'u jí'j' ñati, cha' cua'ni lyaá na' jí'j' quiña'a tsa ñati li' —nacuj Jesús jí'j' ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o jí'j' tucua tya'a ngu' cuityi'

²⁹ Cua ndyalaa ngu' quichi Jericó. Cua tyu'u ti ngu' tyaa ngu' li', lo'o jua'a quiña'a tsa ñati ndu'u lca'a jí'j' Jesús. ³⁰ To' tyucuij' su tyeje tacui ngu' nga'a tucua tya'a ngu' cuityi'; cua ndyuna ngu' cuityi' bi' cha' ycuí' Jesús nteje tacui tyucuij' jua, bi' cha' cuij' ngusi'ya ngu' jí'j' yu:

—Xu'na, cua'ni tya'na ti' nu'u jí'j' ya. Jlo ti' ya cha' la cui' ñati tya'a jí'j' jyo'o David laca nu'u —nacuj ngu' cuityi' bi' jí'j' Jesús.

³¹ Pana ná ndiya ti' nu ngu' quiña'a bi', cha' lye tsa ngusi'ya ngu' cuityi' bi' jí'j' Jesús. —Cuaana ti cu'mā —nacuj ngu' jí'j' ngu' cuityi' bi'.

Ná ndyuna ngu' cuityi' bi', cuij' la ngusi'ya ngu' bi' li':

—Xu'na, nu'u nu laca la cui' tya'a ñati jí'j' jyo'o David —nacuj ngu' cuityi' bi' jí'j' Jesús—, cua'ni tya'na ti' nu'u jí'j' ya.

³² Li' ndyatu Jesús, ngusi'ya jí'j' ngu' cuityi' bi', cha' ca'j' ngu' slo.

—¿Na laca nti' mā cha' cua'ni na' lo'o mā? —nacuj Jesús jí'j' ngu' bi' li'.

³³ —Xu'na —nacuj ngu' bi' jí'j'—, nti' ya cha' tyaca' tso'o xee cloo ya ña'a' ya chaca quiya'.

³⁴ Tya'na tsa ti' Jesús ña'a' yu jí'j' ngu' bi'. Ngusta sne ya' yu chu' si'yu cloo ngu' bi' li', lo'o hora ti tyaca' tso'o xee loo ngu', ña'a' ngu' chaca quiya'. Li' ndu'u ngu' bi' ndyaa ngu', nguta'a ngu' bi' lo'o Jesús.

21

Ngua'ni chí ngu' loo Jesús lo'o ndyalaa yu nde Jerusalén

¹ Cua ngulala ti tyalaa ngu' quichi Jerusalén. Cua tyeje tacui ti ngu' sca quichi sube ti su naa Betfagé, sii' ca'ya Olivos ndi'j' quichi bi'. Li' ngulo Jesús cña jí'j' tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jí'j'.

² —Yaa mā nde lquichi re —nacuj—. Yala ti quije sca huru nu ndu ndyaaca' jí'j' mā; ndu ni' lo'o sñi' ni'. Xati' mā jí'j' na'ni bi', cha' tyaa lo'o mā jí'j' ni' ca nde. ³ Pana si xcuaane ngu' jí'j' ma: “¿Ni cña cua'ni mā lo'o huru jua?” Li' ñacu' mā jí'j' ngu' bi': “Ntsu'u cña cuentya jí'j' ycuí' nu Xu'na na cha' cua'ni huru re”. Li' hora ti ta ngu' chacuayá' jí'j' mā cha' ca'j' mā ca'j' lo'o mā jí'j' ni'. ⁴ La cui' jí'j' cha' bi' nchcui' jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jí'j' ycuí' Ndyosi nu ngua sa'ni; ndi'ya nscua cha' bi' lo quityi:

⁵ Cacha' mā jí'j' ngu' quichi Sión:

“Ña'a' mā ña'a' cha' cua lijyā ti nu laca loo jí'j' mā.

Ná tyaala nu cusu' bi', hichu' huru ti ntyucua yu.

Sca huru cuañi' laca ni', sñi' na'ni nu ndyí'ya yu'ba laca huru cuañi' bi'.”

⁶ Lo'o li' ndyaa nu tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jí'j' lquichi bi', ñi'ya nu ngulo Jesús cña jí'j' ngu'. ⁷ Ñaa lo'o ngu' jí'j' huru bi' lo'o sñi'. Li' ngusta ngu' ste' ngu' hichu' huru cha' tyucua Jesús hichu' ni'. Li' ndyaa tucua Jesús hichu' ni'. ⁸ La cui' jua'a nu quiña'a tsa ñati nu ndi'j' ca bi' nguscana ngu' ste' ngu', ngusta ngu' jí'j' tyucuij' cha' caja tyucuij' tso'o su ñaa Jesús ntucua hichu' huru bi'. Xa' la

ñati ngusi'yu sta' yaca cha' sta ngu' tyucuij su ñaa yu. ⁹ Lo'o lcaa ngu' nxi'ya ngu' cha' chaa ti' ngu', masi ngu' nu ndyaa nde loo la, masi ngu' nu ñaa nde chu' la; chaa tsa ti' lcaa ngu' bi'.

—Cua'ni tlyu ya jinu'u, cha' la cui' ñati tya'a ji'i jyo'o rey David laca nu'u —nacu' ngu' ji'i Jesús—. Tso'o tsa cua'ni ycu' Ni lo'o nu'u cha' lijya nu'u lo'o chacuayá' ji'i ycu' nu Xu'na na. Masi juani ti, cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi —nacu' ngu'.

¹⁰ Li' ndyalaa ngu' bi' lo'o Jesús to' quichí Jerusalén, ndyatí ngu' to' lo'o quichí bi'. Ndube tsa ti' ngu' quichí bi' li'. Cuij tsa nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Tilaca laca nu lijya re? —nacu' ngu'.

¹¹ Li' nguxacu' nu quina'a tsa ñati bi' cha' ji'i ngu' quichí bi':

—Jesús Nazaret laca nu nde. Loyuu su cuentya Galilea laca quichí tyi yu. Tu'ba ji'i ycu' Ndyosi laca yu re —nacu' ngu'.

Ngulo'o Jesús ji'i ngu' cuxi nu ntsu'u ne' laa tonu

¹² Lo'o li' ndyalaa Jesús to' laa tonu su ndu'ni tlyu ngu' ji'i ycu' Ndyosi. Ndyatí yu ndyaa yu ne' laa bi'. Li' ngulo'o yu ji'i lcaa ngu' nde liya', ngu' nu ndyujui' yu'ba nde ne' laa bi', jua'a lcaa ngu' nu ndi'ya ndi'ya yu'ba bi'; nguxasu Jesús mesa su nchcutsa'a ngu' cñi ji'i ngu', nguxasu yu yaca su ntucua ngu' nu ndujui' paloma.

¹³ —Ndi'ya nscua cha' lo quityi ji'i ycu' Ndyosi cuentya ji'i laa re —nacu' Jesús li'—: “Ni'j su caca chcu' lcaa ñati lo'o ycu' Ndyosi, jua'a ñacu' ngu' cha' ji'i ni'j 'na, nacuj Ni.” Jua'a nscua lo quityi, pana juani, cua ngua'ni ma cha' to' tyi ngu' cuaana laca ni'j re —nacu' Jesús ji'i ngu' bi'.

¹⁴ Li' ñaa xi ngu' cuityi' ca su ndu Jesús ca ne' laa tonu bi', lo'o jua'a ñaa xi ngu' nu quicha quiya'; ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o ngu' quicha bi' li'. ¹⁵ Na'a sti jo'ó nu laca loo cha' tlyu nu ngua'ni Jesús; lo'o nu mstru cha' jo'ó bi', na'a ngu' ñi'ya ngua cha' ndyaca tso'o ngu' quicha bi'. Lo'o jua'a na'a ngu' cha' ndi'j tyu' tya'a nu sube, cha' cuij tsa nchcui' nu sube bi' ndyu'ni chi' ngu' loo Jesús:

—Cua'ni tlyu ya jinu'u, cha' la cui' ñati tya'a ji'i jyo'o rey David laca nu'u —nacu' nu sube bi'.

Nu lo'o ndyuna ngu' tlyu bi' ñi'ya nu nchcui' nu sube, ngua ñasi' tsa ngu' nu laca loo bi' li'. ¹⁶ Hora ti nchcui' ngu' bi' lo'o Jesús:

—¿Ha ná ndyuna nu'u cha' cuiñi nu nchcui' nu sube re cuentya jinu'u? —nacu' ngu' bi' ji'i Jesús.

—Cua ndyuna na' —nacu' Jesús li'—. Si'i cha' cuiñi laca cha' nu nchcui' nu sube re. ¿Ha bilya chcu' ma lo quityi nu nscua sca cha' ndi'ya?:

Ndula tu'ba cubi', ndula tu'ba nu sube cuañi';

chañi' cha' ndu'ni tlyu ngu' bi' ji'i ycu' Ndyosi.

¹⁷ Ndu'u Jesús ndyaa li'; ndu'u yu quichí tlyu, ndyaa nde sca quichí piti nu naa Betania. Ca bi' ngujua' yu talya.

Ngua'ni Jesús cha' ngüityi sca yaca quityi

¹⁸ Ca chaca tsá ngxutyu' Jesús ñaa nde quichí tlyu bi', ntyute' yu li'. ¹⁹ Lo'o li' na'a yu sca yaca quityi nu ndu' to' tyucuij. Ndyaa na'a yu ji'i yaca bi' si ntsu'u si'yu lo yaca bi' cha' cacu yu; pana ná ntsu'u si'yu lo, xcui' laca' ti ntsu'u lo. Li' nchcui' Jesús ji'i yaca bi': —Nga'aa tyu'u tsiya' ti si'yu lo yaca cua chaca yija —nacu'.

Hora ti ngüityi yaca bi'. ²⁰ Ndube tsa ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i li':

—¿Na laca ngua ji'i yaca quityi bi', cha' tsa tsiya' ca ngüityi yaca bi'? —nacu' ngu' bi' ji'i Jesús.

²¹ Li' nguxacu' Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani —nacu'—. Si chañi' cha' jlya ti' ma ji'i ycu' Ndyosi, si si'i cha' tucua ti cha' ntsu'u tyiquee ma nchcui' ma lo'o Ni, lo'o cu'ma caca ji'i ma cua'ni ma sca cha' tlyu jua'a'. Si'i cha' quityi sca yaca ti chcu' ma lo'o ycu' Ndyosi li', masi taca chcu' ma lo'o ca'ya jua ndi'ya: “Tyu'utsu' nu'u, yaa xcua nu'u nde lo hitya tyujo'o”, ñacu' ma ji'i. Lo'o li' jua'a caca ji'i, cha' tyu'utsu' ca'ya bi'. ²² Lcaa lo cha' nu ñaa ma ji'i ycu' Ndyosi ni, si chañi' cha' jlya ti' ma ji'i ycu' Ni, caja cha' bi' ji'i ma li'.

Ndyu'ni Jesús cña chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi

²³ Nu lo'o ndyalaa ngu' quichí tlyu bi', li' xa' ndyatí Jesús ndyaa ne' laa tonu bi'; nclyu'u yu ji'i ñati chaca quiya'. Lo'o li' na'a sti jo'ó nu laca loo lo'o xa' la ngu' cusu' nu laca loo, na'a ngu' ji'i Jesús. Hora ti ñaa ngu' bi' slo yu cha' xcua'ne ngu' cha' ji'i yu li':

—¿Tilaca laca nu nda chacuayá' jinu'u cha' cua'ni nu'u ñi'ya nu ndyu'ni nu'u juani? —nacu' ngu' nu laca loo bi' ji'i Jesús—. ¿Ma nde ngujui' chacuayá' cua jinu'u? —nacu' ngu' bi' ji'i.

²⁴ —Lo'o na' xcua'ne na' sca cha' ji'i ma lacua, ñi'ya xacu' ma cha' 'na li' —nacu' Jesús ji'i ngu' bi' li'—. Si caja ñi'ya xacu' ma cha' re 'na, lo'o na' xacu' na' cha' ji'i ma li'; cacha' liñi na' ji'i cu'ma tilaca laca nu nda chacuayá' 'na, cha' cua'ni na' ñi'ya nu ndyu'ni na' re li'. ²⁵ Tso'o lacua, nu lo'o tya ntyucuatya Juan ji'i ngu', ¿ha chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi ngua bi'? ¿Ha chacuayá' ji'i ñati ti ngua bi'?

Li' cuaana ti nchcui' ngu' nu laca loo bi' lo'o tya'a ngu':

—¿Ñi'ya xacu' na cha' ji'i yu? Si ñacu' na: “Chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi ntyucuatya

Juan bi' ji'j' ngu'", ná tso'o tyu'u cha' jua'a; hora ti ñacuj yu ji'na li': "¿Ni cha' ná ngusñi mā cha' nu nchcui' yu lacua?"²⁶ Lo'o si ñacuj na: "Chacuayá' ji'j' ñati ti ntyucuatya Juan bi'", la cui' ti ná tso'o si ñacuj na jua'a, cha' ntsijj na ji'j' lcaa ngu' quich' re, cha' lcaa ngu' jlya ti' ngu' cha' chañi cha' ngua Juan bi' tu'ba ji'j' ycu' Ndyosi.

²⁷ Bi' cha' ndi'ya ngxacuj ngu' bi' cha' ji'j' Jesús:

—Ná jlo ti' ya —nacuj ngu' bi'.

—Tso'o lacua —nacuj Jesús ji'j' ngu' bi'—. Ni na', ná cacha' na' ji'j' mā tilaca laca nu nda chacuayá' na cha' cua'ni na' ñi'ya nu ndu'ni na'.

²⁸ Tya ngulu'u la Jesús xi cha' ji'j' ngu' li':

—Chcui' na' sca cuji re lo'o mā, lo'o li' xacuj mā cha' jna' —nacuj Jesús ji'j' ngu'—. Cua ndi'j sca nu cusu' nu ntsu'u tucua tya'a sñi' qui'yu ji'j'. Li' nchcui' nu cusu' bi' lo'o sñi' nu ngula clyo: "Sñi'", nacuj ji'j' sñi' clyo bi', "yaa nu'u' cua'ni cña ne' lo'o 'na juani, su ntsu'u yaca si'yu losu' tyixi 'na".²⁹ "Ná tsa'a", nacuj sñi' yu li'. Pana tsa cua tsa ti xi ngua tyuju'u ti' sñi' cha' ná ndaquiya' ji'j' sti, lo'o li' ndu'u ndyaa cña bi'.³⁰ Lo'o la cui' ti cña bi' ngulo sti ji'j' nu chaca sñi' yu. "Tsa'a na', ná cube ti' nu'u", nacuj yu cuañi' bi' ji'j' sti. Pana cha' cuiñi ti nchcui', cha' ná ndyaa cña ji'j' sti.³¹ ¿Ñi'ya nti' cu'ma ni? Nu tyucuaa qui'yu cuañi' bi' ni, ¿tilaca laca nu ngua'ni cña nu ngua ti' sti ngu' cha' cua'ni ngu'?

—Sñi' clyo yu, bi' laca bi' —nacuj ngu' ji'j' Jesús li'.

—Chañi cha' ji'j' mā —nacuj Jesús ji'j' ngu'—. Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā juani, cha' ntsu'u ngu' cuxi, ñi'ya nti' nu msu ji'j' ngu' xa' tsu' nu cuiñi ti nxiñi quiñá'a tsa cñi cña loo ngu', ntsu'u ngu' bi' nu yala la tyatj cha' ji'j' ycu' Ndyosi, cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'j' ngu'; jua'a ntsu'u nu cuna'a calle ti nu yala la tyatj ngu' cha' ji'j' ycu' Ndyosi, cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'j' ngu'. Pana cu'ma ni, tiya' tsa tyalaa cu'ma ca su ntucua ycu' Ni.³² Nu lo'o ñaa jyo'o Juan bi' ni, xcui' cha' liñi nchcui' yu lo'o mā. Liñi tsa ngua'ni yu, pana ná ngua'ni cuentya mā tsiya' ti ji'j' cha' nu nchcui' yu lo'o mā. Lo'o nu ngu' cuxi nu nxiñi cñi cña loo ngu' ni, cua ndaquiya' ngu' bi' ji'j' cha' nu nchcui' Juan bi' li'; jua'a nu cuna'a calle bi', ndaquiya' ngu' ji'j' cha' nu nchcui' Juan. Masi cua na'a mā ñi'ya jlya ti' nu ngu' cuxi tyiquee bi' cha' nu ngulu'u Juan, ná nchca caca tyuju'u ti' ma' ji'j' qui'ya nu ntsu'u ji'j' ycu' ca mā, xqui'ya cha' ná ngusñi mā cha' nu nchcui' Juan bi' tsiya' ti.

Cui' ji'j' msu xña'a

³³ Nde chcui' na' chaca cui' lo'o mā: Ngua sca ngu' culiya', li' ndyataa yu quiñá'a tsa yaca si'yu losu' tyixi. Ngusu'ba yu culiya'

bi' sca lo'o hichu' yaca bi' li', xcui' yaca ye'e ndya' lo'o bi'. Lo'o jua'a nguiñá yu sca pilya cha' tyatá si'yu losu' ndacua, cha' tyu'u hitya tyixi nu ntsu'u ji'j' si'yu bi'. Li' nguiñá yu sca ni'j' su tyu' ngu' cua' ji'j' cña bi'.

Li' nda nu xu'na yuu bi' yuu nguiñá xi xa' la ñati, cha' cua'ni ngu' cña ne' lo'o ji'j' yu, cha' ntsu'u sca cña tsa yu tyijyu'.³⁴ Tiya' la lo'o cua ngulala ti tyempo xuu ngu' si'yu bi', tyijyu' ndi'j xu'na yuu bi'. Li' ngulo yu cña ji'j' ngu' msu ji'j' yu cha' tsa ngu' ca su ntsu'u ngu' nu ndyu'ni cña ne' lo'o ji'j', cha' tsa squi'ya ngu' msu bi' sa yu'be si'yu nu nga'a cha' tyanu ji'j' xu'na yuu bi'.³⁵ Pana lo'o na'a ti nu ngu' nu ndyu'ni cña bi' ji'j' ngu' msu nu ngulaa bi', hora ti ndaya' ngu' ji'j' ngu' msu bi'; ngujui' ngu' ji'j' tsaca yu, ndyujui ngu' ji'j' chaca yu, ngujui' ngu' quee ji'j' xi xa' la ngu'.³⁶ Li' nda xu'na yuu bi' ji'j' chaca latya msu, cha' ndyaa ngu' slo nu ngu' nu ndyu'ni cña bi'; pana na'a ti ngu' bi' ji'j' msu bi', li' la cui' ti cha' cuxi ngua'ni ngu' bi' lo'o msu bi'.

³⁷ Ca tiya' la li' nda xu'na yuu bi' ji'j' sñi' ycu' ca ndyaa slo ngu' nu ndyu'ni cña bi'. "Ná tyiquee' taquiya' ngu' bi' ji'j' sñi' ycu' na'", ngua ti' xu'na yuu bi'.³⁸ Pana na'a ti ngu' bi' ji'j' sñi' nu culiya' bi', li' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu': "Sñi' ycu' ndyalaa juani", nacuj ngu' ji'j' tya'a ngu'. "Nu cua caca xu'na yaca si'yu re nde loo la, bi' cha' tso'o la si cuju'ni na ji'j' yu, cha' tyanu lo'o re cuentya ji'na", nacuj ngu' bi'.³⁹ Lo'o li' ndaya' ngu' bi' ji'j' sñi' xu'na yuu bi', ndyaa lo'o ngu' bi' ji'j' yu nde chu' lo'o, ndyujui ngu' bi' ji'j' yu li'.

⁴⁰ ¿Na laca cua'ni xu'na yuu bi' lo'o nu ngu' xña'a nu ndyu'ni cña ne' lo'o ji'j' yu, nu lo'o tyaa yu chaca quiya', nti' mā? —nacuj Jesús ji'j' ngu' li'.

⁴¹ —Cujui clya xu'na yuu bi' ji'j' lcaa ngu' tyaala bi' —nacuj ngu' ji'j' Jesús—. Lo'o li' ta yu yuu bi' jña xa' ñati cha' cua'ni ngu' cña lo yuu bi'. Culana xu'na yuu bi' ji'j' ñati tso'o nu tyaja'a ta xi si'yu ji'j' yu, caya' lo yuu bi'; ta ngu' si'yu lcaa yija' lo'o ndyaca tyempo nu nxuu ngu' si'yu bi'.

⁴² Li' xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—¿Ha bilya chcui' mā lo quityi ji'j' ycu' Ndyosi? Ndi'ya nscua cha':

La cui' quee tonu nu ngxacuaa cuityi ni'j' ji'j' clyo, cha' ná tso'o ña'a quee bi' nti' ngu',

juani cua ngujui cña cua'ni quee bi';

ndu' bi' su ndulo la cha' ji'j' cuentya ji'j' ycu' Ndyosi.

Ycu' Ndyosi ngua'ni cha' jua'a ngua cha' bi', bi' cha' ndube tsa ti' na ji'j' cha' tlyu bi'.

Jua'a nchcui' cha' nu nscua lo quityi nu ngua tya sa'ni; ⁴³ bi' cha' cacha' liñi na' ji'j' mā juani, cha' nga'aa ta ycu' Ndyosi chacuayá' tyatj cu'ma cha' ji'j' Ni cha' cña Ni

loo ne' cresiya ji'i m̄a. Pana ta Ni chacuayá' tyaala xa' la ñati ca slo ycuí' Ni, si tso'o ntsu'u tyiquee ngu' cha' cua'ni ngu' cña ji'i Ni. ⁴⁴ Lo'o cha' ji'i quee tonu bi' ni, na' laca ñi'ya laca quee tonu bi'; ñi'ya nu ngua'ni cuiyti ni'i lo'o quee bi', jua'a ndyu'ni ma lo'o na'. Pana si nti' ñati tacu' ngu' lo cha' jna', nga'aa tso'o tyi'i ñati bi' li'; lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati chalyuu, tye cha' tsiya' ti ji'i ñati nu ná ntaja'a xñi cha' jna' nu lo'o yaq ngu' nde chalyuu.

⁴⁵ Sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' fariseo ni, nu lo'o ndyuna ngu' cuii nu cua nchcui' ca ti Jesús lo'o ngu', nu nchcui' cha' ji'i ngu' tyaala nu ngua'ni cña ne' lo'o ji'i nu culiya' bi', lo'o jua'a nu nchcui' cha' ji'i ngu' cuiyti ni'i nu ná tso'o, li' ngua tii ngu' nu laca loo bi', cha' nchcui' ca'a Jesús cha' ji'i ycuí' ngu' bi'. ⁴⁶ Lye tsa ngua ti' ngu' bi' taya' ngu' ji'i Jesús, cha' cujuui ngu' ji'i, ngua ti' ngu'; pana ná ngua ji'i ngu' bi', cha' ndyutsii ngu' ji'i nu ñati quiña'a bi', cha' quiña'a tsa ngu' jlya ti' ngu' cha' laca Jesús sca ñati nu laca tu'ba ji'i ycuí' Ndyosi.

22

Cuii ji'i ta'a su ngujui clyo'o ngu'

¹ Nchcui' Jesús chaca cuii lo'o ngu' li':

² —Chcui' na' chaca cha' lo'o m̄a cha' caca cuayá' ti' m̄a ñi'ya caca lo'o laca ycuí' Ni loo ne' cresiya ji'i ñati —nacuj Jesús li'—. Caca bi' ñi'ya ngua sca tsá lo'o ngua ta'a ngujui clyo'o sñi' rey. Ngua'ni rey ta'a li'. ³ Ngulo cña ji'i msu ji'i cha' tsaa ngu', tsaa chcui' ngu' lo'o lcaa ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o rey, cha' cua ndyalaa tsá nu caca ta'a bi'; pana ná ntaja'a ñati bi' caa ngu' slo rey nu ngua tsá ta'a bi'. ⁴ Xa' ngulo rey bi' cña ji'i msu ji'i, cha' tsaa ngu' slo ñati bi' chaca quiya': “Chcui' m̄a lo'o lcaa ñati bi', cha' cua laca ngua'ni cho'o na' scuaa cha' cacu ngu'; cua ndyujui na' bata lo'o chqueru. Cua laca ntsu'u xlyaa cacu ngu' juani, si cua'ni ngu' cha' tso'o caa ngu' ta'a re yala ti, cha' cua ngujui clyo'o sñi' na'", nacuj rey ji'i msu ji'i. ⁵ Pana ná ndu'u tucua ñati bi', cha' ná ndube ti' ngu' cha' ngujui clyo'o sñi' rey bi'; ndyaa ngu' cña ne' quixi', ndyaa xi xa' la ngu' ndyujui' ngu' yu'ba ji'i ngu'. ⁶ Lo'o jua'a xi xa' la ñati bi' ni, ndaya' ngu' ji'i msu bi', nxyti lo'o ngu' ji'i msu bi'; cuati jua'a ntsu'u su ngujui' ngu' ji'i msu bi' ña'a cuayá' nu ndyujui' ngu' ji'i. ⁷ Nu lo'o ndyuna rey cha' nu ngua'ni ngu' bi' lo'o msu ji'i, ngua ñasi' tsa rey bi' ña'a ji'i ñati xña'a bi'. Li' ngulo rey cña ji'i sendaru ji'i cha' cujuui ngu' ji'i lcaa ñati xña'a bi', cha' su'ba ngu' quii' tyaquj quichi tyi ñati bi'. ⁸ Li' nchcui' rey lo'o msu ji'i chaca quiya': “Cua ngua'ni cho'o na' scuaa cha' caca ta'a ngujui clyo'o sñi' na'", nacuj rey bi'. “Pana nu ngu' nu cua nchcui'

na' lo'o tsá cha' caa ngu' ta'a ca slo na', ná ntaja'a ngu' bi' caa, bi' cha' ná cacu ngu' bi' scuaa tso'o nu ntsu'u 'na tsiya' ti. ⁹ Tso'o la tsaa clyu m̄a nde calle tlyu juani; chcui' m̄a lo'o lcaa ti tya'a ñati nu ña'a m̄a ji'i nde calle jua, cha' caa ngu' ta'a ca slo na'.” ¹⁰ Li' ndu'u ngu' msu bi' ndyaa ngu' nde calle; nchcui' ngu' lo'o cua ña'a ca ñati nu ndyaa tya'a ngu' lo'o, masi ñati tso'o, masi ñati cuxi. Li' ndyuu' ti'i lcaa ñati bi' slo rey ña'a cuayá' nu ngutsa'a ni'i ji'i rey, ndi'i quiña'a tsa ñati nu cua ndyalaa ta'a slo rey bi'.

¹¹ Li' ndyatí ycuí' rey bi', ndyaa nde ni'i cha' chcui' lo'o lcaa ñati nu ndi'i ni'i bi'. Li' na'a rey cha' nga'a sca nu qui'yu nu ná lacu' late' ji'i ta'a. ¹² Li' nchcuané rey ji'i nu qui'yu bi': “Chocue”, nacuj. “¿Ni cha' ndyatí nu'u ni'i re lo'o ná lacu' nu'u late' ji'i ta'a nu cua nda na' jinu'u?” Pana ná ngujui ñi'ya xacuj nu qui'yu bi' cha' ji'i rey li'; ¹³ bi' cha' ngulo rey bi' cña ji'i msu ji'i: “Xñi m̄a ji'i nu qui'yu re, sca' m̄a ya' yu, lo'o jua'a sca' m̄a quiya' yu. Lo'o li' xcuaa m̄a ji'i yu nde ca bilyaa su talya tsa ña'a, ca su nxi'ya tsa ngu' ndi'i ngu', ca su lye tsa ndacu la'ya ngu' cha' ñasi' ngu'", nacuj rey bi'. ¹⁴ Lo'o ycuí' Ndyosi ni, ndacane Ni ji'i quiña'a tsa ñati cha' cua'a jyaca ngu' ji'i lcaa cha' nu nchcui' Ni, pana cua laca ti ñati nu nsubi Ni ji'i cha' caca ngu' ñati ji'i Ni.

Cha' ji'i cñi cña loo ngu'

¹⁵ Li' ndu'u ngu' fariseo ndyaa ngu' cha' quiñi cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu', ñi'ya nu caca ji'i ngu' cñi lo'o ngu' ji'i Jesús cha' chcui' yu sca cha' cuxi. ¹⁶ Li' ngulo ngu' bi' cña ji'i xi ngu' cuañi' nu ndyaca tsa'a cha' ji'i ngu' fariseo, cha' chcui' cuayá' ngu' cuañi' bi' lo'o Jesús, ngua ti' ngu'. Li' ndyaa ngu' bi' slo Jesús lo'o xi xa' la ñati nu ndyaa lo'o taju ngu' nu cuentya ji'i rey Herodes.

—Mstru —nacuj nu ngu' cuañi' bi' ji'i Jesús li'—, jlo ti' ya cha' liñi tsa ndu'ni nu'u; la cui' cha' liñi nu ntsu'u ji'i ycuí' Ndyosi, bi' ti cha' laca nu nclu'u nu'u ji'i ngu'. Ná ndube ti' nu'u ñi'ya ndañi cha' nu nchcui' ngu' jinu'u; sca ti cuayá' nti' nu'u ña'a nu'u ji'i lcaa ñati, masi ngu' ti'i, masi ngu' tonu. ¹⁷ Tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, cacha' nu'u cha' liñi ji'i ya: ¿Ha tso'o si ta na cñi cña loo na ji'i rey tlyu nu ndi'i xa' tsu' bi'?

¹⁸ Pana ngua tii Jesús ñi'ya laca cha' cuxi nu nclya tya ti' ngu' bi', bi' cha' ndi'ya ngux-acuj yu cha' ji'i ngu':

—Cuiñi tsa cu'ma ni. ¿Ni cha' laca nchcui' cuayá' m̄a lo'o na? —nacuj Jesús ji'i ngu' bi'—. ¹⁹ Culu'u m̄a sca cñi 'na, la cui' tya'a cñi plata nu nda na ji'i ngu' nu nxiñi cñi cña loo na.

Li' ñaa lo'o ngu' ji'i sca cñi plata bi' slo Jesús.

²⁰ —¿Tilaca nu ca ji'i lcuji nga'a chu' cñi re? —nacuj Jesús ji'i ngu' bi'—. ¿Ti ji'i laca xtañi nu nscua re? —nacuj.

²¹ —Xtañi rey tlyu nu ndi'i xa' tsu', bi' nga'a chu' cñi cua —nacuj ngu' li'.

—Tso'o —nacuj Jesús li'—, ji'i rey tlyu bi' tya ma cñi cña loo nu nga'a cha' ta ma ji'i lacua, lo'o jua'a ji'i ycu'i Ndyosi tya ma lcaa na nu ntsu'u cha' tya ma ji'i Ni.

²² Ndube tsa ti' ngu' bi' li', cha' nchca tsa ji'i Jesús xtyacui cha' lo'o ngu'. Ndu'u ngu' bi' ndyaa ngu' li'.

Nchcuane ngu' ji'i Jesús ñi'ya caca lo'o tyu'ú ñati chaca quiya'

²³ Lo'o la cui' tsá bi' ñaa xi ngu' saduceo slo Jesús, bi' laca sca latya ñati nu nchcui' cha' nga'aa tyu'ú ñati chaca quiya' lo'o cua ngujuii ngu'. Nchcuane ngu' bi' sca cha' ji'i Jesús li'.

²⁴ —Mstru —nacuj ngu' bi' ji'i—, sa'ni la nda jyo'o Moisés sca cha' lo'o na cuentya ji'i tya'a ngula ngu'. Nu lo'o cua ngujuii tsaca yu ni, si cua ngujui clyo'o yu pana bilya caja sñi' yu, li' ntsu'u cña ji'i tya'a ngula yu nu ntucua ycu'i ti cha' caja clyo'o lo'o nu cuna'a nu ngua clyo'o jyo'o tya'a yu. Li' chcu'i ngu' ji'i sñi' clyo ngu' cha' sñi' nu qui'yu nu cua ngujuii bi' laca bi', cha' ná chcu'na' xtañi yu nu cua ngujuii bi'. Jua'a nchcui' Moisés sa'ni la. ²⁵ Ndi'ya ngua sca quiya': Ntsu'u cati tya'a nu qui'yu tya'a ngula, tya'a quich'i tyi ya. Li' ngujui clyo'o nu ngula clyo, pana yala tsa ngujuii yu, lo'o bilya caja sñi' yu. Li' ndyanu nu cuna'a bi' cuentya ji'i tya'a yu. ²⁶ Li' ngujui clyo'o nu cuna'a bi' chaca quiya'. La cui' jua'a, yala ti ngujuii chaca nu qui'yu tya'a ngula jyo'o bi'. Jua'a ngua ji'i ca ta'a ngu' qui'yu tya'a ngula jyo'o bi'. ²⁷ Ca su ndye, li' ngujuii nu cuna'a bi'. ²⁸ Nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya' ni, ¿ñi'ya nu laca clyo'o ca nu cuna'a bi', cha' ca ta'a cati tya'a nu tya'a ngula ngu' ngujui clyo'o ngu' lo'o?

²⁹ Li' nguxacuj Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Ná jlo ti' ma tsiya' ti, cha' ná nchca cuayá' ti' ma ji'i quityi ji'i ycu'i Ndyosi; ná nchca cuayá' ti' ma cha' nchca tsa ji'i ycu'i Ni cua'ni Ni cña tonu. ³⁰ Nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya', nga'aa ntsu'u cha' caja clyo'o ngu' ca bi'; tyi'i ngu' li' ñi'ya ndi'i xca ji'i ycu'i Ndyosi ca slo Ni. ³¹ Chañi cha' ntsu'u cha' tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya'. ¿Ha bilya chcu'i ma cha' lo quityi nu nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o ma? Ndi'ya nchcui' quityi bi': ³² “Ycu'i Ndyosi Xu'na Abraham laca na,” nacuj Ni, “ycu'i Ndyosi Xu'na Isaac laca na”, lo'o la cui' ti ycu'i Ndyosi Xu'na Jacob laca na”, nacuj Ni. Ná nacuj quityi bi' cha' na cua ngua ycu'i Ndyosi Xu'na ngu' bi'; ña'a ti tya laca ycu'i Ndyosi Xu'na ngu' bi' juani,

lo'o jua'a laca ycu'i Ndyosi Xu'na lcaa ñati lu'ú.

³³ Lo'o ndyuna nu quiña'a tsa ñati nu nga'a slo cha' nu nclyu'u Jesús bi', ndube tsa ti' ngu' ji'i cha' bi' li'.

Cña nu ndulo la cha' cua'ni na cuentya ji'i ycu'i Ndyosi

³⁴ Nu lo'o ndyuna ngu' fariseo cha' cua ngua'ni Jesús ngana ji'i nu ngu' saduceo bi', li' ndyu'u ti'i lcaa ngu' fariseo bi' slo Jesús.

³⁵ Lo'o jua'a nga'a sca ngu' fariseo nu jlo tsa ti' lcaa cha' ji'i ycu'i Ndyosi nu nguscua jyo'o Moisés. Li' nchcuane yu ji'i Jesús cha' chcu'i cuayá' yu lo'o:

³⁶ —Mstru —nacuj yu bi' ji'i Jesús—, ¿ñi'ya cha' laca nu ndulo la ji'na cha' cua'ni na, cha' nu nda ycu'i Ni lo'o jyo'o Moisés sa'ni la?

³⁷ Li' nguxacuj Jesús cha' ji'i yu bi':

—“Ntsu'u cha' tyucui tyiquee ma tyu'u cha' ji'i ma lo'o ycu'i Ndyosi; nu lo'o lubii ti cresiya ji'i ma, jua'a lo'o lcaa cha' nu nda'ya hique ma, tyu'u cha' ji'i ma lo'o Ni”. ³⁸ Bi' laca cha' nu tlyu la, nu ndulo la ji'na cha' cua'ni na. ³⁹ Lo'o jua'a ntsu'u chaca cha' tlyu: “Ntsu'u cha' cua'ni tya'na ti' ma ji'i tya'a ñati ma, ñi'ya laca si ndu'ni tya'na ti' ma ji'i ycu'i ca ma”. ⁴⁰ Suu lcaa cha' nu nguscua jyo'o Moisés cuentya ji'i ycu'i Ndyosi laca tyucuaa cha' bi', lo'o jua'a suu lcaa cha' nu nchcui' ngu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi nu ngua sa'ni laca cha' bi'.

Nchcuane Jesús ji'i ngu' cuentya ji'i Cristo

⁴¹ Laja lo'o tya ndyu'u ti'i lcaa ngu' fariseo bi' su ndu Jesús, li' nchcuane yu sca cha' ji'i ngu':

⁴² —¿Ñi'ya nti' cu'ma cuentya ji'i Cristo nu ntsu'u cha' caa? —nacuj Jesús ji'i ngu' bi'—. ¿Tilaca ngua jyo'o cusu' ji'i nu Cristo bi' nti' ma?

—Ñati tya'a ji'i jyo'o rey David caca nu bi' —nacuj ngu' ji'i.

⁴³ Li' nchcuane Jesús ji'i ngu' bi' chaca quiya':

—¿Ñi'ya ndyu'u ta cha' re nti' cu'ma, cha' cua nchcui' jyo'o David cha' Xu'na yu laca nu Cristo bi'? Cua ngulu'u Xty'i ycu'i Ndyosi cha' bi' ji'i David, bi' cha' nchcui' yu ndi'ya:

⁴⁴ Ycu'i Ndyosi nu laca Xu'na na nacuj ji'i Cristo nu Xu'na na' ndi'ya:

“Tyucua nu'u nde la'a tsu' cuj 'na, ña'a cuayá' nu cua'ni tye na' cha' ji'i lcaa tya'a cusuu jinu'u, cha' caca nu'u loo ji'i lcaa ca cha'”, nacuj Ni ji'i Cristo.

⁴⁵ Xu'na na, nchcui' jyo'o David ji'i Cristo. ¿Ñi'ya caca chcu'i na cha' ñati tya'a ji'i jyo'o David bi' laca Cristo lacua?

⁴⁶ Ná ntsu'u ni sca ñati ca bi' nu ngua ji'i xacuj cha' ji'i Jesús li'. Lo'o jua'a xa' la tsá

nde loo la nga'aa nchcuane ngu' cha' ji'j' yu tsiya' ti, cha' ntsi'j' ngu' ji'j', ñi'ya nu xacui Jesús cha' ji'j' ngu'.

23

Ngusta Jesús qui'ya ji'j' ngu' fariseo lo'o jua'a ji'j' mstru cha' jo'ó bi'

¹ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o nu quiña'a tsa ñati' nu ndi'j' slo yu, jua'a lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j':

² —Nu ngu' fariseo bi', lo'o mstru nu nclu'u cha' jo'ó ne' laa ni, jlo ti' ngu' bi' lcaa cha' ñi'ya nu nscucua jyo'o Moisés lo quityi. ³ Bi' cha' tso'o cua'a jyaca ma ji'j' cha' nu nclu'u ngu' bi' ji'j' ma, tso'o taquiya' ma ji'j' cha' nu nclu'u ngu' bi'; pana ná cua'ni ma ñi'ya nu ndu'ni ti ngu' bi'. Tso'o ti nclu'u ngu' cha' jo'ó bi', pana ná ndaquiya' ycu' ca ngu' cha' bi'. ⁴ Lo'o jua'a nu ngu' fariseo bi' ni, nclyo ngu' cña ji'j' tya'a ngu' cha' tonu tsa yu'ba qui'ya ngu'; ti'j' tsa yu'ba nsta ngu' bi' scu' ñati', pana ycu' ca ngu' ni, ná sicua' ngu' yu'ba bi' tsiya' ti. ⁵ Lcaa cha' nu ndu'ni nu ngu' bi' ni, ndu'ni ngu' ji'j' cha' ña'a ti ñati' ji'j' ngu'; bi' cha' ndyaaca' juata su nscua cha' ji'j' ycu' Ndyosi hiqee ngu', lo'o jua'a scu' ngu', cha' nti' ngu' cha' chcu' ñati' ji'j' ngu' cha' tacati tsa ndu'ni ngu'. Lo'o jua'a nchcu' ngu' bi' payu nu tonu tsa lsu ndacu' lo cha' ña'a ñati' ji'j'. ⁶ Nu lo'o ndya'a ngu' bi' sca ta'a, li' ndyaca'a ngu' su tso'o la ña'a nti' ngu'; cuati jua'a ne' laa, la cui' ti su tso'o la ña'a nti' ngu', ca bi' ntucua ngu' bi'. ⁷ La cui' jua'a, si tyacua tya'a ñati' lo'o ngu' bi' nde calle, lo'o chcu' ñati' bi' lo'o ngu', na cua'ni chi' ñati' loo nti' ngu' fariseo bi'; jua'a cua nti' ngu' cha' ñacu' ñati' ji'j', cha' mstru laca ngu'. Jua'a nti' ngu' bi'.

⁸ Pana cu'ma ni, ná tso'o si ñacu'j' ngu' ji'j' ma cha' mstru laca ma; tso'o la si sca ti cha' ntsu'u tyiquee ma lo'o tya'a ma, cha' sca ti mstru ntsu'u ji'j' ma, bi' laca Cristo. ⁹ Lo'o jua'a ná nga'a cha' ñacu'j' ma cha' sti ma laca sca ñati' chalyuu ti, cha' sca ti ycu' Ndyosi nu ntucua nde cua, bi' laca Stí ma. ¹⁰ Lo'o jua'a ná ta ma chacuayá' ji'j' ñati' cha' chcu' ngu' ji'j' ma cha' xu'na ngu' laca ma, cha' sca ti Cristo laca Xu'na ma nu chañi' ca. ¹¹ Nu cu'ma nu ndulo la cha' ji'j' ma cuentya ji'j' tya'a ma, nga'a cha' cua'ni ma cua ña'a ca cña nu culo lcaa tya'a ma ji'j' ma, masi laca ma loo ji'j' ngu'. ¹² Ñati' nu nti' cha' caca tlyu la cuentya ji'j' tya'a ngu', ntsu'u cha' ca tyuju'u ti' ngu' ca tiya' la; pana ñati' nu ná ndu'ni tyixi lo'o tya'a ngu', nu ná nti' tyij' loo ji'j' tya'a ngu', bi' laca nu chañi' cha' caca tlyu la cuentya ji'j' cu'ma.

¹³ Tya'na tsa cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Na ndacu' ma tyucui' ji'j' ngu', cha' ná caca tyat'j' ngu' cha' ji'j' ycu'j'

Ndyosi, cha' ná caca ycu' Ni loo ne' cresiya ji'j' ngu'. Ni ycu' ma, ná caca tyat'j' ma cha' bi', lo'o jua'a ná nda ma chacuayá' cha' tyat'j' xa' la ñati' cha' bi'.

¹⁴ Tya'na tsa cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Nxlyaa ma ni'j' nu ntsu'u ji'j' nu cuna'a ti'j', lo'o li' tyiquee' nchcui' ma lo'o ycu' Ndyosi slo ñati' cha' ña'a ti ñati' ji'j' ma. Ná ca cuayá' ti' xa' ñati' lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'j' ma li'. Bi' cha' lye la chcube' ma ca nde loo la.

¹⁵ Tya'na tsa cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Tyijyu' tsa ndya'a ma, masi tyucui'j' nde lo yuu ti, masi tyucui'j' teje tacui ma tyujo'o ndya'a ma, cha' clyana ma ji'j' ñati', masi sca ti ñati' nu tyaja'a xtyanu ji'j' nu xa' la jo'ó nu ndu'ni tlyu yu ji'j', cha' xñi yu cha' nu culu'u cu'ma ji'j' yu. Li' culu'u ma ji'j' yu cha' caca yu sñi' cuiñaja nu tlyu la que cu'ma, cu'ma nu ntsu'u cha' tsa ma ca bilyaa.

¹⁶ Tya'na tsa cu'ma! Na cua nti' ma culu'u ma ji'j' xa' ñati'; pana cuityi' ycu' ca cu'ma, cha' ná nda ma cuentya tsiya' ti. Ndi'ya nchcui' ma: “Si cua'ni ngu' jura cuentya ji'j' laa tonu re cha' cua'ni lyiji' ngu' sca cña, ná sca cha' laca”, nacuj' ma. “Pana si cua'ni ngu' jura cuentya ji'j' na oro nu ntsu'u ne' laa cha' cua'ni ngu' cña bi', li' ntsu'u cha' cua'ni ngu' lcaa cña tsiya' ti nu cua nchcui' ngu'”, nacuj' ma. ¹⁷ Ple tsa cu'ma, na cuityi' tsa ma! ¿Na laca nu ndulo la cha' ji'j' nti' ma? ¿Ha tlyu la cha' ji'j' na oro nu ntsu'u ne' laa bi'? ¿Ha tlyu la cha' ji'j' laa tlyu su ntsu'u na oro bi', nti' ma? Sca ti cuayá' ndyu'u cha' bi'. ¹⁸ Lo'o jua'a chaca cha' nchcui' ma: “Si cua'ni ngu' jura cuentya ji'j' mesa nu ntsu'u ne' laa re, cha' cua'ni lyiji' ngu' sca cña, ná sca cha' laca”, nacuj' ma. “Pana si cua'ni ngu' jura cuentya ji'j' msta nu nsta ngu' lo mesa bi', cha' cua'ni ngu' cña bi', li' ntsu'u cha' cua'ni ngu' lcaa cña tsiya' ti nu cua nchcui' ngu'”, nacuj' ma. ¹⁹ Chañi' cha' cuityi' cu'ma! ¿Na laca nu ndulo la cha' ji'j', nti' ma? ¿Ha tlyu la cha' ji'j' msta bi'? ¿Ha tlyu la cha' ji'j' mesa su nscua msta bi', nti' ma? Sca ti cuayá' laca cha' bi'; ²⁰ bi' cha' nu lo'o cua'ni ngu' jura cuentya ji'j' mesa bi', cha' cua'ni ngu' sca cña, stu'ba ndyu'ni ngu' jura cuentya ji'j' na nu nscua lo mesa bi'. ²¹ Lo'o jua'a, si cua'ni ngu' jura cuentya ji'j' laa tonu re, la cui' jua'a ndyu'ni ngu' jura cuentya ji'j' ycu' Ndyosi, cha' lo'o ne' laa bi' ndya'a ycu' Ni. ²² La cui' ti cha' ni, si cua'ni ngu' jura cuentya ji'j' sca na nu ntsu'u nde cua, la cui' jua'a ndyu'ni ngu' jura cuentya ji'j' su tlyu ca su ntucua ycu' Ni, lo'o jua'a cuentya ji'j' ycu' Ni li'.

²³ Tya'na tsa cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Tacati tsa ndu'ni ma lo'o

ycui' Ndyosi lo'o lcaa na xca ti nu ntsu'u jil'i ma; si ntsu'u tii tya'a laca' tyunu' xlya jil'i ma ni, masi si'yu hañi, masi si'yu comino, hora ti nda ma tsaca jil'i ycuu' Ndyosi li', masi na ndaquiya' ma jil'i cha' nu ngulu'u Ni, nu ndulo la cha' jil'i. Cua nacuu' ycuu' Ndyosi cha' liñi ti cua'ni cuayá' ma jil'i ñati, lo'o jua'a nacuj Ni cha' cua'ni tya'na ti' ma jil'i ñati, cha' jly tso'o ti' ma jil'i ycuu' Ni; pana ná nduna ma cha' bi'. Ntsu'u cha' taquiya' ma jil'i cha' nu ndulo la bi', masi tya cua'ni ma cha' tso'o ñi'ya nu ndyu'ni ti ma nu lo'o nda ma msta'ube ti bi'.²⁴ Nti' ma culu'u ma cha' jil'i ycuu' Ndyosi jil'i xa' ñati; pana na cuityi' ycuu' ca ma, cha' ndyacu' hique ma jil'i lcaa cha' liñi bi'. Ñi'ya laca si nsubii ma hitya cha' co'o ma, cha' ná co'o ma na'ni sube nu ntsu'u lo hitya bi', pana ná ndu'ni cuentya ma jil'i, si cua ntyucui' ma sca na'ni tlyu la, ñi'ya nti' sca camello.

²⁵ 'i Tya'na cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Tso'o tsa ndyaati loo ma, ndyaati chu' cuaña' ma, ñi'ya nti' ndyaati sca tasa, ndyaati sca ca'ña; pana nde ne' cresiya jil'i ma xcui' cha' cuxi ntsu'u, cha' nti' ma xlyaa ma na nu ntsu'u jil'i xa' ñati, cha' lya' ti' ma jil'i ñati.²⁶ Na cuityi' ma, lcaa cu'ma ngu' fariseo. Cloy cua'ni lubii ma ne' cresiya jil'i ycuu' ca ma, cha' tyanu lubii tyucui' ña'a ma li', ñi'ya nti' ndyaati sca tasa, sca ca'ña.

²⁷ 'i Tya'na tsa cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó lo'o cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Ñi'ya sca ni'j sube nu ndu chu' cuaá nu ndu'ni ngati ngu' jil'i, tso'o tsa ña'a ni'j bi' li', la cui' jua'a laca cu'ma. Pana xcui' tyijya jyo'o ntsu'u ne' cuaá bi', xcui' na tyucu ntsu'u bi'.²⁸ Lo'o jua'a cu'ma ni, tso'o tsa ña'a ma nde chu' ma, liñi tsa ndu'ni ma nti' ñati; pana lo'o ña'a ycuu' Ndyosi ca nde ne' ma, tucua cha' ntsu'u tyiquee ma, cuxi tsa cha' nu ntsu'u ne' cresiya jil'i ma, nti' Ni.

²⁹ 'i Tya'na tsa cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Tso'o tsa ña'a ni'j sube nu ndiñá ma chu' cuaá su ndyatsi' jyo'o nu cua yaá nchcui' cha' jil'i ycuu' Ndyosi lo'o ñati nu ngua sa'ni la; tso'o tsa ndalya' ma jil'i ni'j bi' nu ntucua chu' cuaá su ndyatsi' jyo'o nu tso'o tsa tyiquee nu ngua sa'ni la.³⁰ "Cuxi tsa ngua'ni jyo'o cusu' jil'i ya cua sa'ni", nacuj ma. "Si cua nguti' ya chalyuu nu ngua tyempo bi', ná lo'o cua ndyujuii ya jil'i ngu' nu ngua tu'ba jil'i ycuu' Ndyosi bi'", nacuj ma.³¹ Jlo ti' ma cha' laca ma la cui' tya'a ñati lo'o jyo'o cusu' jil'i ma nu cua ndyujuii jil'i ngu' nu ngua tu'ba jil'i ycuu' Ndyosi nu ngua sa'ni; ña'a ti cuxi tyiquee ma juani, ñi'ya nu cuxi tyiquee jyo'o cusu'

jil'i ma nu ngua li'.³² Tso'o lacua. Tya cua'ni la ma cha' cuxi nu ngua'ni jyo'o cusu' jil'i ma nu ngua sa'ni li'.

³³ 'i Ñi'ya nti' cuaña, jua'a nti' cu'ma! Tajua' tsa ndyu'ni ma cha' cuxi. ¿Ha nti' ma cha' clyaa ma jil'i ycuu' Ndyosi cha' ná chcube' ma ca bilyaa? Ná taca jil'i ma jua'a.³⁴ Bi' cha' ta na' jil'i ñati' na cha' caa ca slo ma; masi ngu' nu laca tu'ba 'na, masi ngu' nu jlo ti' cha' jna', masi ngu' mstru nu cuentya jna', ta na' jil'i ngu' cha' caa ngu' ca slo ma. Jlo ti' na' cha' tyaala tsa cu'ma; cujuui ma jil'i xi ñati bi', cujuui' ca'a ma jil'i xi xa' la ñati bi' lo crusi, quiji' ma jil'i xi xa' la ñati bi' lo'o reta. Masi ne' laa jil'i ma, cua'ni lya' tsa ti' ma jil'i ngu' bi' ña'a cuayá' nu culo'o ma jil'i ngu' bi', cha' ná tyanu ngu' bi' quich'i tyi ma tsiya' ti.³⁵ Bi' cha' lacua, tyanu qui'ya jil'i ma xqui'ya cha' cua ndyujuii jyo'o cusu' jil'i ma jil'i quiña'a tsa ñati nu nchcui' cha' liñi tya sa'ni la, tya lo'o ngujuii Abel nu ngua tya cloy la, ña'a cuayá' nu ngujuii Zacarias sñi' Berequias. Nu jyo'o Zacarias ni, cua ndyujuii ngu' jil'i yu su ndu yu ne' laa, ca su laja cla'be to' mesa su ndyaqu' msta, nu lo'o cua tsa ti yu ni'j su tacati tsa. Stu'ba ndyu'u cha' ñi'ya laca si ycuu' ca ma cua ndyujuii ma jil'i jyo'o cusu' bi', cha' la cui' cha' cuxi bi' ntsu'u tyiquee ma juani.³⁶ Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani, cha' bilya cajaa ma lo'o tlyu tsa cha' cuxi caca jil'i cu'ma ngu' nasiyu' nde xqui'ya qui'ya nu ndyanu jil'i ma.

Ngusi'ya tsa Jesús xqui'ya quich'i Jerusalén

³⁷ 'i Tya'na tsa cu'ma ngu' Jerusalén! Tucui tsa cha' ntsu'u jil'i ma. Tya sa'ni la ndyujuii ma jil'i ñati nu ngua'a lo ycuu' Ndyosi cña jil'i, masi ngujui' ma quee jil'i ngu' nu laca tu'ba jil'i Ni. Tyuu tsa quiya' ngua ti' na' cha' cua'ni tyaca'a na' jil'i ma cha' ná ca cuxi jil'i ma. Ñi'ya nti' sca su' nu nxuti' jil'i sñi' ne' lu'be ni', jua'a ngua ti' na' cua'ni na' lo'o ma; pana ná nda ma chacuayá' 'na tsiya' ti.³⁸ Bi' cha' xñi'j ti tyanu quich'i tyi ma juani.³⁹ Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani, cha' nga'aa ña'a ma 'na ña'a cuayá' nu tyalaa tyempo lo'o chcui' ma cha' 'na: "Tso'o tsa ndyu'ni ycuu' Ndyosi lo'o ñati nu lijya chacuayá' jil'i ycuu' nu Xu'na na", ñacuj ma li'.

24

Ngulala ti cati' laa tonu

¹ Lo'o li' ndu'u Jesús ne' laa tonu bi'; na cua tyaa ti, lo'o lye tsa nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i yu lo'o yu cha' jil'i laa tonu bi', cha' tso'o tsa ña'a lcaa ni'j nu cuentya jil'i laa bi'.² Li' nguxacuj Jesús cha' jil'i ngu' bi':

—Ña'a tso'o ma jil'i lcaa cha' nu ntsu'u jil'i laa tonu re —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'—. Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani, cha' tye laa re

cati ña'a cuayá' ni sca quee nu ntsu'u sii' laa re, nga'aa tyanu bi' hichu' ty'a'a.

Cha' ti'í nu caca lo'o cua tye ti chalyuu

³ Li' ndyaa ngu' nde lo xly'a ca'ya Olivos. Ca bi' ndyaca'a Jesús, lo'o li' cuaana ti nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a jí'í lo'o yu, nchcuane ngu' jí'í:

—Cuacha' nu'u jí'í cua, ¿ni jacua' caca cha' cuxi bi' jí'í laa tonu bi'? Lo'o jua'a, ¿ñi'ya caca cha' lo'o caa nu'u, nu lo'o cua tye ti chalyuu? —nacuj ngu' bi' jí'í.

⁴ Li' ngulu'u la xi Jesús jí'í ngu' bi':

—Cua'ni ti'í ma, cui'ya ma cuentya cha' ná tucui cñilo'o jí'í ma —nacuj—. ⁵ Nde loo la caa tyuu ty'a'a ngu' cuiñi nu ñacu' cha' cuentya jna' lijya ngu'. “Cristo laca na’”, ñacu' ngu' bi' jí'í ma, lo'o jua'a cñilo'o ngu' jí'í quiña'a ñati nu jly'a ti' cha' bi'. ⁶ Tyempo bi' cañi cha' nxuu ty'a'a ngu' nasiyu re lo'o ngu' xa' nasiyu, lo'o jua'a caja cha' jí'í ma cha' nxuu ty'a'a ngu' nasiyu tyijyu'. Ná cutsii ma li'. Ntsu'u cha' caca jua'a, pana tya lyiji tye chalyuu li'. ⁷ Xu'u ty'a'a ñati sca tsu' lo'o ngu' chaca tsu', lo'o jua'a xu'u ty'a'a ñati sca quichí tlyu lo'o ñati chaca quichí tlyu. Li' caja jbi'ña jí'í ngu', caa quicha nu xñi jí'í lcaa ngu', lo'o jua'a tyuu se'í clyacu' chalyuu li'. ⁸ Pana lcaa cha' bi' caca lo'o chca nguxana ti cha' chcube' ñati chalyuu, si'í na cua ndye chalyuu li'.

⁹ Nu lo'o xana cha' cuxi bi', tejeya' ngu' jí'í ma cha' xcube' ngu' jí'í ma, hasta ña'a cuayá' nu cujuui ngu' jí'í ma, cha' ntsu'u ngu' tyucui ña'a chalyuu nu caca ti'í ti' ngu' ña'a ngu' jí'í ma xqui'ya na'; ¹⁰ bi' cha' tyuu ty'a'a ngu' ty'a'a ma caca taja ti' ngu' jna', nga'aa talo ngu' cha' xñi la ngu' cha' 'na li'. Lo'o jua'a ntsu'u ngu' ty'a'a ma nu cujuui cuañi' ngu' jí'í ty'a'a ma ya' ngu' cuxi, jua'a ntsu'u ngu' ty'a'a ma nu caca ti'í ti' ngu' ña'a ngu' jí'í xa' la ngu' ty'a'a ma li'. ¹¹ La cui' jua'a tyu'u tucua quiña'a ngu' cuiñi, nu laca tu'ba jí'í ycu'í Ndyosi, ñacu' ngu'. Cñilo'o ngu' bi' jí'í tyuu ty'a'a ma, cu'ma nu laca ma ñati 'na. ¹² Quiña'a tsa cha' cuxi caca, ña'a cuayá' nu quiña'a tsa ngu' ty'a'a ma nga'aa cua'ni ty'a'na ti' ngu' jí'í xa' la ngu' ty'a'a ma. ¹³ Pana ná cube ti' ma, lcaa cu'ma nu talo tyiquee ma jí'í cha' cuxi bi', cua'ni lyaá na' jí'í cu'ma li', ña'a cuayá' nu tye chalyuu —nacuj Jesús—. ¹⁴ Ntsu'u cha' culu'u ma cha' jna' jí'í ñati, lcaa cha' tso'o nu nchcui' na, ñi'ya caca lo'o laca ycu'í Ndyosi loo ne' cresiya jí'í ñati; ntsu'u cha' chcui' ma cha' bi' lo'o ñati tyucui ña'a chalyuu, cha' caca cuayá' ti' ngu' jí'í cha' bi' nde lcaa nasiyu. Lo'o li' tye chalyuu.

¹⁵ Jyo'o Daniel nu ngua tu'ba jí'í ycu'í Ndyosi cua sa'ni ni, cua nchcui' yu cuentya jí'í sca na nu suba' tsa, nu cua'ni ñu'u jí'í lcaa na lubii. (Caca cuayá' ti' cu'ma jí'í cha' bi'

nu lo'o chcui' ma lo' quityi re.) Nu lo'o ña'a ma cha' ndu na suba' bi' ca su tacati tsa ne' laa tonu bi' —nacuj Jesús—, ¹⁶ li' ca cuayá' ti' ma cha' tso'o la si xna lcaa ma nu ndi'í ma nde looyu su cuentya Judea, xna ma cha' tyu'u cuatsi' ma laja ca'ya. ¹⁷ Si ndu ñati que ni'í jí'í tsa bi', nga'aa ta tyempo tyatí ngu' ni'í cha' culo ngu' yu'ba nu ntsu'u jí'í ngu'; nga'a cha' ca'ya cly'a ngu' bi' nde lo yuu cha' xna cly'a ngu' li'. ¹⁸ Lo'o jua'a si ntsu'u ngu' ne' quixi', nga'aa ta tyempo jí'í ngu' cha' xtyuu ngu' tyaa ngu' nde to' tyi ngu', cha' squi'ya ngu' te' quicha' jí'í ngu'; nga'a cha' xna cly'a ngu' bi' li'. ¹⁹ Lo'o jua'a ty'a'na tsa caca jí'í nu cuna'a tana lo'o tyalaa tsa bi', ty'a'na tsa ngu' cuna'a nu ntsu'u cubi' cuañi' nu tya ndyati' li'. ²⁰ Tso'o si ña ma cha' jí'í ycu'í Ndyosi cha' ná ntsu'u cha' xna ma lo'o caca tyempo tly'a', cha' ná ntsu'u cha' xna ma tsa ta'a nu ndi'í cña' ngu'. ²¹ Tyempo lo'o lye tsa chcube' ngu' caca bi', nu lo'o ntsu'u cha' xna ma li'; bilya chcube' ñati chalyuu jua'a tya lo'o ngüñá ycu'í Ni chalyuu hasta juani, lo'o jua'a nga'aa si'í jua'a chcube' ñati tyempo ca nde loo la. ²² Pana cua nacuj ycu'í nu Xu'na na cha' xti ti tsa caca tyempo nu chcube' ngu' jua'a; si tyiquee' talo tyempo cuxi bi', nga'aa clyaa' ni tsaca ñati chalyuu li'. Pana ty'a'na ti' ycu'í Ndyosi ña'a Ni jí'í ñati jí'í Ni, bi' cha' cua'ni Ni cha' xti ti tsa caca tyempo cuxi bi'.

²³ Nu lo'o caca tyempo bi', si ñacu' ngu': “Ña'a ma ña'a, cua ndyalaa Cristo ca nde”; jua'a si ntsu'u ngu' nu chcui' ndi'ya: “Cua ndyalaa Cristo quichí jua”, ná taquiya' ma jí'í cha' cuiñi nu nchcui' ngu' bi' li', ²⁴ cha' Cristo cuiñi caca nu bi'. Lo'o jua'a tyu'u tucua xi ngu' cuiñi nu chcui' cha' tu'ba jí'í ycu'í Ndyosi laca ycu'í ca ngu', nu cuiñi ti cua'ni cha' tlyu cha' cube tsa ti' xa' ñati; cua'ni ngu' cuiñi bi' jua'a, cha' nti' ngu' cua'ni ngu' ngana jí'í ma, lo'o jua'a jí'í lcaa ñati nu cua ngusubi ycu'í Ndyosi jí'í. ²⁵ Cua ndacha' na' cha' bi' jí'í ma juani, nu tya lyiji caca cha' cuxi bi', ²⁶ cha' ná cua'a jyaca ma jí'í ngu' si ñacu' ngu': “Tsa na slo Cristo. Nga'a ycu'í yu ne' quixi' jua juani.” Ná tsa ma lo'o ngu' li'. Ná taquiya' ma jí'í ngu' si ñacu' ngu' jí'í ma: “Cuaana ti ndi'í yu ne' ni'í jua juani”. Ná xñi ma cha' nu chcui' ngu' bi' tsiya' ti. ²⁷ Ni'ya laca lo'o ndyubii xee tyi'yu tyucui ña'a nde cua, ña'a lcaa ñati jí'í li'; jua'a caca lo'o caa na' chaca quiya', la cui' na' nu cua nda Ni' na lijya' cha' caca na' ñati. ²⁸ Nu lo'o ntsiya sca na tyucu, hora ti tyalaa culexu slo.

Ndi'ya caca lo'o chaca quiya' caa ycu'í nu cua lijya' cha' caca ñati

²⁹ Nu lo'o cua ndye tsa nu nga'a cha' chcube' ngu', li' yala ti caca talya ña'a xee cuichaa, lo'o jua'a nga'aa tyaca' xee co' li'. Tyalú cui' lo'o calya nu ntsu'u nde cua ca

lo yuu, lo'o jua'a xquiña Ni lcaa na nu ntsu'u nde cua. ³⁰ Li' nde cua tyu'u tucua cuayá' nu sta na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati. Lye tsa caca xñi'j' ti' lcaa ñati chalyuu nu ndi'j' cua ña'a ca quich' tyi ngu', xi'ya tsa ngu' li'. Lo'o na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati ni, ña'a ngu' 'na cha' lijyaa na' laja coo nu ndubi tsa ña'a; lye xi' ña'a caca li', cha' lo'o lcaa juersa 'na caa na' li'. ³¹ Nu lo'o lye cañi cui' chcuá, li' culo na' cña ji'j' quiña'a tsa tya'a xca 'na cha' caa xca bi', cha' xuti'j' se'j' ti' ji'j' lcaa ñati nu cua ngusubi ycu' Ni ji'j'; macala su ndi'j' ngu' tyucui ña'a chalyuu tyu'u ngu' caa ngu' li'.

³² 'Ntsu'u sca cha' nu ca tsa'a na lo'o ña'a na yaca, masi yaca quityi, masi yaca ntsati. Nu lo'o xana tyucua satí, li' caluu laca' bi'; jlo ti' na cha' cua ngulala ti tyalaa ni tyo li'. ³³ Lo'o jua'a, lo'o ña'a ma cha' tyu'u tucua lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o ma tsa, li' ca cuayá' ti' ma cha' cua ngulala ti tyempo lo'o tye cha' re. ³⁴ Cha' liñi chcu' na' lo'o ma juani, cha' bilya cajaa lcaa ñati nu lu'u chalyuu juani lo'o caca cha' nu cua nchcui' na' ji'j' tsa. ³⁵ Masi tye lcaa na nu ntsu'u nde cua, masi tye chalyuu re, pana ná tye tsiya' ti cha' nu nchcui' na' re, cha' xcui' cha' liñi laca cha' nu nchcui' na'.

³⁶ 'Pana tsa bi' ni, ni sca ñati ná jlo ti' ni tsa caca, ni hora caca bi'. Ni xca ji'j' ycu' Ndyosi ná jlo ti' ngu', ni na' nu laca nu sca ti Sñi' ycu' Ni, ná jlo ti' na'; sca ti ycu' Ndyosi Sti na' jlo ti' cha' bi'.

³⁷ 'Ñi'ya ngua lo'o nguti'j' jyo'o Noé chalyuu nu ngua sa'ni, jua'a caca tsa nu caa na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati; ná ca cuayá' ti' ñati ni tsa caca bi'. ³⁸ Ñi'ya ngua tyempo ji'j' Noé bi', nu lo'o bilya ca'ya tyo clyaa, jua'a caca tsa bi'. Ndi'ya ngua sa'ni: ngua'ni ngu' ta'a, ndyacu ngu', ndyio' ngu', ngujui clyo'o ngu'; ná ntsu'u cha' ngulacua ti' ngu' tsiya' ti, ngua ti' ngu', hasta ña'a cuayá' nu ndyatí Noé bi' ne' yaca ni'j' ji'j'. ³⁹ Ná ngua tii ngu' hasta ña'a cuayá' nu nguxana ngua'ya tyo clyaa. Li' ndye cha' ji'j' lcaa ngu' bi', cha' ná ndaquiya' ngu' ji'j' ycu' Ndyosi. La cui' jua'a caca tsa lo'o caa na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, ná ca tii ngu' ni tsa caca bi'. ⁴⁰ Nu tsa bi' ni, si nga'a tucua tya'a ñati ne' quixi' cha' cua'ni ngu' cña, li' tyaa lo'o xca ji'j' ycu' Ndyosi ji'j' tsaca ngu', tyanu chaca ngu' li'; ⁴¹ jua'a tsa bi' si nga'a tucua tya'a nu cuna'a sca ni'j' cha' coo ngu', li' tyaa lo'o xca ji'j' ycu' Ndyosi ji'j' tsaca ngu', tyanu chaca ngu' li'.

⁴² 'Bi' cha' cua'ni tii ti' ma, cha' ná jlo ti' ma tsiya' ti ni tsa laca nu caa ycu' nu Xu'na ma. ⁴³ Ñi'ya nti' sca xu'na ni'j' si cua ngua tii yu ni hora nde talya caa sca nu cuaana to' tyi yu. Ná tyiquee' cua tii ti' ti' yu nga'a yu ni'j' ji'j' yu li', cha' ná ta yu chacuayá' tsiya' ti tyatí nu

cuaana bi' ne' ni'j' ji'j' yu li'. ⁴⁴ Lo'o jua'a lcaa tsa ntsu'u cha' tii ti' tyi'j' ma chalyuu, cha' ná tyiquee' tsa tsiya' ca tyu'u tucua na' caa na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati. ¿Ñi'ya cua'ni ma si ná ndi'j' ma tii ti' ti' ma li'?

Cui' ji'j' msu tso'o lo'o msu xña'a

⁴⁵ ¿Ha ntsu'u ngu' cu'ma nu tyucui tyiquee ma ntaja'a ma cua'ni ma cña 'na? Ndi'ya cua'ni ma lacua: Sca msu nu tso'o ni, ta xu'na yu cña ji'j' yu cha' caca yu loo ne' ni'j' ji'j' xu'na yu; culo xu'na yu cña ji'j' yu cha' xacu yu ji'j' lcaa ngu' nu ndi'j' ni'j' bi'. ⁴⁶ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee msu bi' lo'o caa xu'na yu chaca quiya', si chañi cha' ndyu'ni yu cña nu cua ngulo xu'na yu ji'j' yu. ⁴⁷ Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani, cha' tlyu la cña ta xu'na yu ji'j' msu bi' li', cha' caca yu loo ji'j' lcaa cña nu ntsu'u ji'j' xu'na yu bi'. ⁴⁸ Pana sca msu nu xña'a ni, masi ntsu'u cña nu ngulo xu'na yu ji'j' yu, ná ndube ti' yu; "Tiya' tsa caa xu'na na'", culacua ti' yu, bi' cha' hora ti ca'ya sca cha' cuxi hique yu. ⁴⁹ Li' xana yu bi' cua'ni xña'a yu, cua'ni tyaa yu ji'j' tya'a msu yu; tsa yu cacu yu, tsa yu co'o yu lo'o tya'a cu'bi ti yu li'. ⁵⁰ Lo'o li' caa xu'na msu xña'a bi' sca tsa lo'o ná tii yu bi' li', cha' ná jlo ti' msu bi' ni hora tyu'u tucua xu'na yu chaca quiya'. ⁵¹ Li' lye xcube' xu'na yu ji'j' msu xña'a bi', ña'a cuayá' nu cajaa msu bi'; culo xu'na yu cña ji'j' msu bi', cha' tsa yu ca bilyaa su lye tsa nchcub' ngu', ca su nxi'ya tsa ngu', lo'o jua'a ndacu tsa la'ya ngu' cha' ñasi' ngu'. Stu'ba ti tsa yu lo'o ngu' cuiñi nu tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu'.

25

Cui' ji'j' tii tya'a nu cuna'a cuañi'

¹ 'Ta na' chaca cha' lo'o ma cha' ca cuayá' ti' ma ñi'ya caca lo'o laca ycu' Ni loo ne' cre-siya ji'j' ñati: Ndyaa tii tya'a nu cuna'a cuañi' ca to' tyi sca nu cuna'a nu laca cuxi'j' ji'j' ngu'; ntsu'u candil ji'j' ca ta'a tii tya'a ngu', cha' jatya ngu' ji'j' cutsii. ² Tonto xi nclacua ti' ca'yu tya'a nu cuna'a bi', masi tso'o la nclacua ti' nu chaca ca'yu tya'a ngu' cuna'a bi'. ³ Nu cuna'a tonto bi' ni, lo'o candil ji'j' ngu' ndya'a ngu', pana ná lo'o setye cha' tyu'u ne' candil bi', cha' tyu'u xee ji'j'. ⁴ Lo'o nu chaca ca'yu tya'a ngu' cuna'a nu tso'o ti nclacua ti', lo'o candil ndya'a ngu', cuati lo'o caatyá setye ndya'a ngu'. ⁵ Lo'o li' tyiquee' tsa ntajatya ngu' ji'j' nu cutsii bi'; ngua'ya tsa xcalá ngu', ngujua' ngu' li'. ⁶ Cla'be talya tsiya' ti nguañi ngusi'ya sca ñati: "Cua lijyá cutsii juani", nacuí. "Tyu'u clyá ma nde liya' cha' tsa ma tyacua tya'a ma lo'o yu, cha' tyaa lo'o ma ji'j' nde ni'j'." ⁷ Hora ti ngue ti' lcaa ngu' cuna'a bi' li', ngusi'yu ngu' nchcubi' ntucua lo mecha ji'j' candil ji'j' ngu', lo'o cua su'ba ti ngu' xa' setye ne' candil bi'. ⁸ Li' ndyi'u ti' ngu' cuna'a tonto bi' ji'j'

setye. ¿Ma caja bi? Li' ngüijña ngu' bi' jil'i tya'a ngu': "Ta ma xi setye jil'i cuare, cha' cua tyubi' ti candil jil'i cua", nacuj ngu' tonto bi'.⁹ "Setye nu ntsu'u ne' caatyá jil'i cua, ná tyu'u scua jil'i ca ta'a na cha' tyu'u ne' candil jil'i lcaa na", nacuj ngu' cuna'a bi'. "Tso'o la yaa clyá ma ca tienda cha' cui'ya ma la xi."¹⁰ Laja lo'o ndyaa ngu' cuna'a tonto bi', cha' cui'ya ngu' la xi setye, li' ndyalaa cutsii. Nu ngu' cuna'a nu cua laca ngua'ni cho'o candil jil'i ngu' ni, ndyaa ngu' nde ni'j jil'i cuxij lo'o cutsii bi', cha' cacu ngu' slo; hora ti ndyacu' toni'j li'.¹¹ Ca tiya' la xi ndyalaa ngu' cuna'a tonto bi'. "Cua ndyalaa cuare juani", nacuj ngu'. "Xaala clyá toni'j cha' tyaa yu nde ni'j su ndi'j ma cua", nacuj ngu' jil'i cutsii.¹² Li' nguxacu' cutsii cha' jil'i ngu' cuna'a tonto bi': "Ná nso na' jil'i ma' tya' ti, ná jlo ti' na' ti ñati laca cu'ma", nacuj nu cutsii bi' jil'i ngu' li'.

¹³ Tya nchui' la xi Jesús lo'o ngu' li':

—Bi' cha' tii ti ti' tyil'i ma lcaa hora, cha' ná jlo ti' ma ni tsa ni hora caa na' chaca quiya', na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati.

Cui' jil'i sna tya'a msu lo'o cñi

¹⁴ Lo'o jua'a, ta na' chaca cha' lo'o ma, cha' ca cuayá' ti' ma ñi'ya caca lo'o laca ycu' Ni loo ne' cresiya jil'i ñati: Cua tsaá ti sca nu culiya' tyijyu', bi' cha' ngusi'ya yu jil'i ca ta'a msu jil'i, cha' caa ngu' slo. Li' nguxtyanu xu'na ngu' xi cñi jil'i scaa msu bi', cha' cua'ni ngu' cña lo'o cñi bi' cuentya jil'i ycu' nu culiya' bi'.

¹⁵ Nda nu cusu' ca'yu mil cñi plata jil'i msu nu yaa tya clyo, lo'o jua'a nda yu tucua mil jil'i chaca msu, lo'o jua'a nda yu sca mil jil'i chaca msu, cha' jlo ti' xu'na ngu' ñi'ya caca jil'i scaa msu bi' cua'ni cña lo'o cñi bi'. Li' ndu'u xu'na ngu', ndyaa tyijyu'.¹⁶ Hora ti ndyaa msu nu ntsu'u ca'yu mil cñi plata jil'i, ngüi'ya yu yu'ba lo'o cñi bi'. Li' ndyujui' yu yu'ba bi', ngua'ni yu ngana ña'a cuayá' nu ngujui chaca ca'yu mil cñi plata jil'i.¹⁷ Lo'o jua'a ngua'ni chaca msu nu ntsu'u tucua mil cñi plata jil'i, ngua'ni yu ngana ña'a cuayá' nu ngujui chaca tyucuaa mil cñi plata jil'i yu.¹⁸ Pana nu msu nu ntsu'u sca mil ti cñi plata jil'i ni, ngulu yu sca tyuu ne' yuu, ngusu'ba cuatsi' yu cñi jil'i xu'na yu ne' yuu bi' li'.

¹⁹ Tyiquee' ndyaa xu'na msu bi', lo'o li' ndyalaa yu to' tyi yu chaca quiya'. Li' ngusi'ya yu jil'i ca ta'a msu bi', cha' caa ngu' slo, cha' ca cuayá' ti' ycu' ni cña ngua'ni ngu' lo'o cñi jil'i.²⁰ Clyo ndyalaa msu nu nda xu'na ca'yu mil cñi plata jil'i. "Xu'na", nacuj msu bi', "nda nu'u ca'yu mil cñi 'na, lo'o nu juani cua ngujui la chaca ca'yu mil cñi 'na, nu lo'o cua ngua'ni na' cña lo'o cñi bi' jinu'u".²¹ "Tso'o tsa cña nu ngua'ni nu'u", nacuj xu'na msu bi' jil'i. "Sca msu tso'o laca nu'u, cha' tso'o tsa ndaquiya' nu'u jil'i cha'

'na. Sca cña sube ti nda na' jinu'u tsubi', pana ta na' cña nu cua tlyu la jinu'u, cha' cua'ni nu'u nde loo la. Stu'ba ti tyil'i nu'u slo na', cha' stu'ba ti ca tso'o tyiquee nu'u lo'o na'", nacuj xu'na bi' li'.²² Lo'o li' ndyalaa chaca msu nu nda xu'na tucua mil cñi plata jil'i. "Xu'na", nacuj msu bi', "nda nu'u tucua mil cñi plata 'na, lo'o nu juani cua ngujui la tya tyucuaa mil cñi 'na cha' ngua'ni na' cña lo'o cñi bi' jinu'u".²³ "Tso'o tsa cña nu ngua'ni nu'u", nacuj xu'na msu bi' jil'i yu. "Sca cña sube ti nda na' jinu'u tsubi', pana ta na' chaca cña nu cua tlyu la jinu'u, cha' cua'ni nu'u nde loo la. Stu'ba ti tyil'i nu'u slo na', cha' stu'ba ti ca tso'o tyiquee nu'u lo'o na'", nacuj xu'na yu li'.²⁴ Lo'o li' ndyalaa chaca msu nu nda xu'na sca mil cñi jil'i yu. "Xu'na", nacuj msu bi', "jlo ti' na' cha' ñati tiji tsa laca nu'u, cha' ndu'ni nu'u clacua masi xa' ñati ngua'ni cña bi'; jua'a nscua' nu nchcuá' xa' ñati, bi' laca nu caja jinu'u".²⁵ Bi' cha' ndyutsii na', lo'o li' ndyaa na' nguxatsi' na' cñi jinu'u ne' yuu. Nde laca cñi jinu'u lacua."²⁶ Ngua ñasi' xu'na lo'o msu bi' li'. "Sca msu xña'a laca nu'u", nacuj xu'na jil'i msu bi'. "Taja tsa nu'u", nacuj. "Nacuj nu'u cha' jlo ti' nu'u ñi'ya nu ndu'ni na', cha' nxuti'j na' ltya masi ná ndyataa na' nscua'; lo'o jua'a tyaa lo'o na' jil'i nscua' masi ná ngua'ni na' cña jil'i", nacuj nu'u.²⁷ ¿Ni cha' ná nda nu'u cñi 'na jil'i xa' ñati lacua, cha' cua'ni ngu' cña lo'o? Li' chca'a sñi' cñi bi' jna', cha' tya nu'u jna' lo'o ndyalaa na' chaca quiya'.²⁸ Tso'o la xña ma' nu sca ti mil nu ntsu'u ya' yu re, ta ma jil'i msu nu ntsu'u tii mil jil'i juani.²⁹ Jua'a laca lo'o ñati nu ntsu'u xi cha' jil'i, tya ta na' quina'a la cha' jil'i ñati bi', cha' quina'a la cha' tso'o tyu'u jil'i ngu' bi'; pana ñati nu xixi ca cha' ntsu'u jil'i, si ná nti' ngu' cua'ni ngu' cña lo'o, hasta xlyaa na' nu xti ti cha' nu ntsu'u jil'i ngu' li'.³⁰ Nu juani tsaá lo'o ma jil'i msu xña'a re, cha' xcuaa ma jil'i yu ca bilyaa, su nxi'ya tsa ngu', lo'o jua'a lye tsa ndacu la'ya ngu' cha' ñasi' ngu', cha' lye tsa nchcube' ngu' cajua."

Cua'ni cuayá' Ni jil'i lcaa lo ñati chalyuu

³¹ Nu lo'o tyaa na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, caa na' cha' caca na' loo tsiya' ti jil'i ñati. Stu'ba ti caa na' lo'o lcaa ngu' xcá 'na, lo'o li' tyaca'a na' su tlyu su cua cua la xi, sca se'j su ndubi tsa ña'a laca bi'. Ca bi' cua'ni cuayá' na' jil'i lcaa ñati li'.³² Ntsu'u cha' tyu'u ti'j se'j ti lcaa ñati tsiya' ti tyucui ña'a chalyuu; ca slo ycu' na' tyu'u ti'j ngu', cha' cua'ni cuayá' na' jil'i ngu'. Li' sa'be tya'a na' jil'i ngu'. La cui' ñi'ya nu ndu'ni ñati nu ña'asii jil'i xlyá', jua'a cua'ni na'; sca tsu' tyil'i ña'a latya xlyá' jil'i ngu', chaca tsu' tyil'i ña'a latya chivo jil'i ngu'.³³ Jua'a cua'ni na', cha' la'a tsu' cui' na' tyil'i ña'a tsaca taju ñati 'na, ñi'ya ndi'j xlyá' bi'; la'a tsu' coca su tyucua

na', ca bi' tyi'j lcaa ñati' cuxi, ñi'ya ndi'j chivo bi'.³⁴ Ca li' lo'o caca na' loo tsiya' ti, chcui' na' lo'o taju ñati' nu ndi'j la'a tsu' cui' 'na: "Tyaa mā ca su ntucua ycu' Ni nu laca loo, lcaa cu'mā nu tso'o tsa nti' ycu' Ndyosi Sti na' ña'a Ni ji'j mā, cha' cua ngua'ni cho'o ycu' Ni su tyi'j mā slo Ni, tya lo'o ngüiñá Ni chalyuu.³⁵ Cu'mā ni, cua nguxacu mā 'na lo'o ntyute' na' nguti'j na' nde chalyuu; nu lo'o nguityi na' hitya, cua nda mā hitya ndyi'o na' li'; masi ná ndyuloo mā 'na, pana cua nda mā to' tyi mā cha' nguti'j na' li';³⁶ lo'o quichi' ti na' su nguta'ā na' chalyuu, cua nda mā late' ndyacu' na' li'; lo'o ngua quicha na' nde chalyuu, cua yaā na'ā mā 'na li', nguxtyucua mā 'na; lo'o nga'ā na' ne' chcuā, ná ndyutsij mā ndyaa mā slo na' li'." Jua'ā ñacu' na' lo'o caca na' loo.³⁷ Li' xacu'j ngu' nu lubii tyiquee cha' jna': "Xu'na, ¿ni jacua' na'ā ya jinu'u cha' ntyute' nu'ū? ¿Ni jacua' nguxacu ya jinu'ū? ¿Ni jacua' nda ya hitya ndyi'o nu'ū cha' ngüityi nu'ū hitya? ³⁸ ¿Ni jacua' nda ya su nguti'j nu'ū masi ná ndyuloo ya jinu'ū? ¿Ni jacua' nda ya late' ndyacu' nu'ū lo'o nguta'ā quichi' ti nu'ū? ³⁹ ¿Ni jacua' ndyaa na'ā ya jinu'ū lo'o ngua quicha nu'ū? ¿Ni jacua' ndyaa na'ā ya jinu'ū lo'o nga'ā nu'ū ne' chcuā? Ná jlo ti' ya, Xu'na."⁴⁰ Lo'o li' na' nu laca na' loo tsiya' ti, chcui' na' chaca quiya' lo'o ngu' bi': "Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā juani, cha' lo'o nguxtyucua mā ji'j sca ngu' tya'a na' nu ntsu'u cha' ji'j lo'o na', masi nguxtyucua mā ji'j sca ngu' ti'i ti, bi' tyempo ngua lo'o nguxtyucua mā 'na".

⁴¹ 'Lo'o li' chcui' na' lo'o taju ñati' nu ndi'j la'a tsu' coca 'na: "Tyu'u mā liya', cu'mā nu ná ntsu'u su tyi'j mā slo ycu' Ndyosi. Yaa clyā mā ca su ná tye tsiya' ti cha' ndyaqu' quii', cha' stu'ba ti tyi'j mā lo'o nu laca xu'na cuiñaja lo'o lcaa xca' ji'j, lcaa cui'j cuxi; cuenta ya ji'j nu cuiñaja bi' nguxtyu' u ycu' Ni quii' bi'.⁴² Cu'mā ni, ná nda mā na cacu na' tsiya' ti lo'o ntyute' tsa na' nguti'j na' nde chalyuu; ná nda mā hitya co'o na' lo'o ngüityi na' hitya li';⁴³ ná nda mā su tyi'j na' slo mā li', cha' ná ndyuloo mā 'na; ni ná nda mā late' cacu' na' lo'o quichi' ti na' nguta'ā na' li'; ná ndyaa na'ā mā 'na lo'o ngua quicha na', ni ná ndyaa mā slo na' lo'o nga'ā na' ne' chcuā."⁴⁴ Li' xacu'j ngu' nu cuxi tyiquee cha' jna' cha' laca na' loo: "Xu'na", ñacu'j ngu' bi', "¿ni jacua' na'ā ya jinu'ū cha' ntyute' nu'ū? Nu lo'o ngüityi nu'ū hitya, nu lo'o quichi' ti nu'ū nguta'ā, nu lo'o quicha nu'ū, nu lo'o nga'ā nu'ū ne' chcuā, ¿ni jacua' ná nguxtyucua ya jinu'ū? Ná jlo ti' ya cha' bi'."⁴⁵ Lo'o na' cha' laca na' loo, li' chcui' na' chaca quiya' lo'o ngu' cuxi bi': "Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā juani, cha' ná nguxtyucua mā ji'j ni sca ngu' ti'i nu ntsu'u cha' ji'j lo'o na', bi' cha' nacuj na' cha' ná

nguxtyucua mā 'na tsiya' ti".⁴⁶ Lo'o li' tyaa ngu' bi' ca bilyaa su ná tye cha' chcube' ngu'; pana ngu' nu lubii tyiquee ni, caja chalyuu nu ná nga'ā cha' tye tsiya' ti ji'j ngu' bi'.

26

Cuaana ti ngüiñi cha' ji'j ngu' lo'o tya'a ngu' cha' xñi ngu' ji'j Jesús

¹ Lo'o cua ndye nchcui' Jesús lcaa cha' bi', li' nchcui' xi lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'ā ji'j bi':

²—Jlo ti' mā cha' tucua ti tsā lyiji cha' caca ta'a sji' ji'j ta'a pascua, lo'o li' tejeya' ngu' xña'ā jna' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati'. Tyaa lo'o ngu' 'na cha' cujuui ngu' 'na lo crusi li'.

³ La cui' tyempo nu nchcui' Jesús, li' ndyu'u ti'j tyuu' tya'a sti jo'ó nu laca loo lo'o mstru cha' jo'ó lo'o ngu' cusu' ji'j ngu' judío; ndyu'u ti'j ngu' slo Caifás nu laca xu'na lcaa sti jo'ó jua. ⁴ Li' ngua'ni stu'ba ngu' cha' ji'j ngu' lo'o tya'a ngu' ñi'ya nu cua'ni ngu' cha' tejeya' ngu' ji'j Jesús cuaana ti, cha' cujuui ngu' ji'j.

⁵—Pana ná tso'o tejeya' na ji'j yu tsā ta'a —nacuj ngu' bi'—. Ca ñasi' tsa lcaa ñati' nu ndi'j ta'a, lo'o tlyu tsa cha' cusu' caca bi' li' —nacuj ngu' bi'.

Nda'ā sca nu cuna'ā setye hique Jesús

⁶ Ngua sca tsā nga'ā Jesús nde quichi' Beta-nia, to' tyi Simón nu ngusñi quicha ndyatsu' cuaña' yu. ⁷ Li' ndyalaa sca nu cuna'ā slo Jesús nu ndya'ā lo'o ji'j sca caatyā quee al-abastro nu tso'o tsa ña'ā; ngutsa'ā caatyā bi' ntsu'u setye tyixi xtyi'ni nu quiña'ā tsa nga'ā. Li' ngusalú nu cuna'ā bi' setye lo xlyā hique Jesús su ntucua yu to' mesa. ⁸ Lo'o na'ā ngu' nu ndyaca tsa'ā ji'j yu ñi'ya nu ngua'ni nu cuna'ā bi', ngua ñasi' ngu' ji'j nu cuna'ā bi' li'.

—¿Ni cha' ngusalú ñu'ū ti nu cuna'ā cua setye bi'? —nacuj ngu' bi'—. ⁹ Quiña'ā tsa nga'ā setye bi'. ¿Ni cha' ná ndyujui' ngu' ji'j cha' caje cñi ta ji'j ngu' ti'i? —nacuj ngu' nu ndyaca tsa'ā ji'j bi'.

¹⁰ Lo'o ngua ti' Jesús cha' nu ngua'ya hique ngu' bi', nchcui' lo'o ngu' li':

—¿Ni cha' ñasi' mā ji'j nu cuna'ā re? —nacuj Jesús ji'j ngu' bi' li'—. Sca cha' tso'o tsa ngua'ni nu cuna'ā re lo'o na'. ¹¹ Lcaa tsā ndi'j ngu' ti'i lo'o mā nde chalyuu cha' xtyucua mā ji'j ngu', pana cua tye ti tsā nu tyi'j na' lo'o mā. ¹² Cua ngusalú nu cuna'ā re setye lo na', masi tya lyiji cajaa na', cha' cua'ni cho'o tyucui ña'ā na' cha' tyatsi' na'. ¹³ Cha' liñi chcui' na' lo'o mā juani, cha' lcaa su cañi cha' jna' tyucui ña'ā chalyuu, ca bi' cuna ngu' lcaa cha' nu ngua'ni nu cuna'ā re juani, cha' tyi' u ti' ngu' cha' tso'o tsa cña nu ngua'ni nu cuna'ā re.

Ndyujui' Judas cresiya ji'i Jesús ji'i ngu' nu laca loo

¹⁴ Lo'o Judas Iscariote ni, tya'a ndya'a yu lo'o nu chaca tii chaca tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús, ndu' yu ndyaa yu slo sti jo'ó nu laca loo li'.

¹⁵ —¿Ni tsa lo cñi ta mā caya' 'na si culu'u na' tyucui' ji'i mā, cha' tsa mā tejeja' mā ji'i nu Jesús bi'? —nacuj Judas ji'i sti jo'ó bi'.

Li' nda ngu' calaa tyii tya'a cñi plata ji'i Judas bi'. ¹⁶ Lo'o li' nclayana yu ñi'ya caca xtyucua yu ji'i ngu' bi', ni jacua' caca ji'i yu cha' cuaana ti culu'u yu tyucui' ji'i ngu', cha' tsa ngu' su nga'a Jesús.

Chaca tya quiya' ndyacu Jesús sij lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi'

¹⁷ Lo'o ngua tsa clyo ji'i ta'a nu lo'o ndacu ngu' xlyá nu ná lo'o scau' tiye' ndya', li' ñaa nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i slo Jesús. Ndi'ya nchcuane ngu' ji'i li'.

—¿Macala nti' nu'u cha' cua'ni cho'o ya cha' cacu na sij nu cuentya ji'i ta'a pascua? —nacuj ngu'.

¹⁸ —Tsa mā lquichij ca su ndi'i tya'a tso'o na' bi'. Ndi'ya chcu' mā lo'o: “Nacuj mstru ji'na cha' cua ngulala ti hora ji'i. Lo'o juani nti' ycu' nu cusu' bi' cacu sij cuentya ji'i ta'a pascua ca toni'i jinu'u lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.”

¹⁹ Li' ndu'u ngu' nu ndyaca tsa'a bi' ndyaa ngu' lquichij, ngua'ni ngu' lcaa cña nu cua ngulo Jesús ji'i ngu'; ngua'ni cho'o ngu' lcaa na nu cua'nijo'o ji'i ngu' cha' cacu ngu' sij cuentya ji'i ta'a pascua.

²⁰ Lo'o cua ngusij, li' ndyalaa Jesús ni'i bi'. Li' ndyaca'a ycu' lo'o ca ta'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i to' mesa, ndyu'ni ngu' sij. ²¹ Laja li' nguxana nchcu' Jesús lo'o ngu' bi'.

—Chañi cha' nchcu' na' lo'o mā juani, cha' ntsu'u tsaca cu'mā nde nu cuju' cre-siya 'na ji'i ngu' xña'a.

²² Xñi'j tsa ti' ngu' ngua lo'o ndyuna ngu' cha' bi'. Li' nguxana ngu' nchcuane ngu' ji'i Jesús:

—¿Ha na' nu tã jinu'u ya' ngu' xña'a, Xu'na? —nacuj tsaca yu ji'i Jesús.

—¿Ha na'? —nacuj chaca yu li'.

Lo'o jua'a nacuj xi xa' la ngu'. ²³ Ngxacuj Jesús cha' ji'i ngu' li'.

—Ntsu'u tsaca yu tya'a ndyacu na sij juani, nu sca ti ca'ña ndyacu yu lo'o na', bi' laca nu cuju' cresiya 'na ji'i nu ngu' xña'a bi'. ²⁴ Ñi'ya nu nscua lo' quityi ji'i ycu' Ni, jua'a nga'a cha' caca 'na, na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati. Pana tya'na tsa ñati nu ta 'na ya' ngu' xña'a, tso'o la ngua ji'i yu masi ná ngula yu chalyuu tsiya' ti.

²⁵ Lo'o Judas nu ngua'ni cha' cuxi bi', lo'o yu bi' nchcuane yu ji'i Jesús li'.

—Mstru —nacuj Judas bi' ji'i Jesús—, ¿ha na' laca nu tã jinu'u ya' ngu' xña'a?

—La cui' nu'u —nacuj Jesús ji'i Judas li'.

²⁶ Laja lo'o ndyacu ngu', li' ngusñi Jesús sca xlyá, ndya xly'a'be ji'i ycu' Ndyosi, ngusa'be ji'i xlyá bi'. Li' nda Jesús yu'be xlyá bi' ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

—Cacu mā xlyá re, cha' ñi'ya nti' cuaña' na', jua'a nti' nu nde —nacuj Jesús ji'i ngu' bi'.

²⁷ Lo'o li' ngusñi Jesús sca vaso vino, ndya xly'a'be ji'i ycu' Ndyosi. Li' nda vaso vino bi' ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

—Lcaa cu'mā co'o mā vino re —nacuj Jesús—, ²⁸ cha' ñi'ya nti' tañi na', jua'a nti' nu nde. Laca bi' sca cha' nu culu'u liñi ji'i mā cha' chaca quiya' quiñi cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati chalyuu, nu lo'o tyalú tañi na' lo crusi. Jua'a cua'ni lyaá Ni ji'i quiña'a tsa tya'a mā, nu lo'o cua'ni clyu ti' Ni ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i mā. ²⁹ Liñi tsa cha' nu chcu' na' lo'o mā juani, cha' nga'aa co'o na' vino juani, ña'a' cuayá' nu tyalaa tsa' bi' lo'o co'o na' ji'i stu'ba ti lo'o cu'mā slo ycu' Ndyosi Sti na', ca su ntucua ycu' Ni nu laca loo.

Chcu' Pedro lo'o ngu' cha' ná nslo yu ji'i Jesús tsiya' ti

³⁰ Lo'o ndyula tu'ba ngu' sca jii ji'i ycu' Ndyosi, li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' nde ca'ya Olivos. ³¹ Lo'o li' nchcu' Jesús lo'o ngu' bi'.

—Caca tyuju'u ti' lcaa cu'mā ña'a mā 'na talya ndy'. Caca bi' ñi'ya nu nscua lo' quityi ji'i ycu' Ndyosi cua sa'ni la. Ndi'ya nchcu' cha' bi': “Lo'o cuju' na' ji'i nu ña'asij ji'i xly'a', li' xna lcaa xly'a' bi', tyaa ni’”, nacuj quityi bi'. ³² Pana ca tiya' la lo'o tyu'ú na' chaca quiya', li' nde loo la tsa'a na' nde Galilea cuentya ji'i cu'mā.

³³ Li' nchcu' Pedro lo'o:

—Ná xtyanu na' jinu'u tsiya' ti —nacuj Pedro li'—. Masi ca ta'a ngu' xna ngu' jinu'u, pana na' ni, ná xna na' jinu'u.

³⁴ Li' ngxacuj Jesús cha' ji'i Pedro bi'.

—Cha' liñi cacha' na' jinu'u juani —nacuj—, cha' nu lo'o bilya xi'ya ndye'e talya ndy', sna quiya' chcu' nu'u cha' ná nslo nu'u 'na; jua'a ñacu' nu'u ji'i ngu'.

³⁵ Li' xa' nchcu' Pedro:

—Masi ntsu'u cha' cajaa na' stu'ba ti lo'o nu'u, ná chcu' na' lo'o ñati cha' ná nslo na' jinu'u —nacuj Pedro li'.

Lo'o la cui' jua'a cha' ngxacuj xa' la ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús li'.

Nchcu' Jesús lo'o ycu' Ndyosi Sti yu ca Getsemaní

³⁶ Lo'o li' ndyalaa Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ndyatí ngu' ne' sca lo'o su naa Getsemaní nu nga'a ca to' quichij.

—Cua'a mā xi ndacua ti —nacuj Jesús ji'i ngu' bi'—, laja lo'o tsa'a ca nde la xi cha' chcu' na' lo'o ycu' Ndyosi Sti na'.

³⁷ Li' tya ndyaa la xi Jesús lo'o Pedro lo'o tyucuaa sñi' Zebedeo. Ngua'ya sca cha' nu

xñi'j tsa ti' Jesús xqui'ya cña tlyu nu cua tyacua ti ji'j. ³⁸ Li' nchcui' Jesús lo'lo nu sna tya'a ngu' bi':

—Ne' cresiya 'na ntsu'u sca cha' nu xñi'j ti' na'. Nga'aa talo na' cha' xñi'j tsa ti' na'. Tyanu cu'ma' nde ti, pana tii ti ti' ma' tyi'j ma' lo'lo na'.

³⁹ Li' tya ndyaa la xi yu ca nde bi' la. Nde loo ti yu ndyaa stii yu lo yuu cha' xñi'j tsa ti' yu. Li' nchcui' yu lo'lo ycu' Ndyosi, ndi'ya nu nacuj yu:

—Sti na', ¿ha ná ntsu'u xi xa' la ña'a nu cua'ni na' cña re, cha' nga'aa chcube' la na' lo'lo cña tlyu re jinu'u? —nacuj Jesús ji'j ycu' Ndyosi Sti yu—. Pana nti' na' cua'ni na' cña nu nti' nu'u cha' cua'ni na'.

⁴⁰ Lo'lo li' nxyu'u yu ñaa yu su ndi'j nu ca ta'a sna ngu' bi'. Laja' tsa ngu' li'. Lo'lo li' nchcui' yu lo'lo nu Pedro bi':

—¿Ha ná nchca talo nu'u ni sca hora ti nu tii ti ti' nu'u tyi'j nu'u lo'lo na'? —nacuj Jesús ji'j—. ⁴¹ Tii ti ti' ma' tyi'j ma' juani lacua, cha' chcui' ma' lo'lo ycu' Ndyosi cha' ná tyijjloo nu cuiñaja ji'j ma'. Jlo ti' na' cha' tyucui tyiquee ma' ntaja'a ma' cua'ni ma' cña re 'na, pana ná tyu'u scua juersa ji'j ma', yala tsa ndyaja' ma'.

⁴² Li' xa' ndyaa Jesús, nchcui' lo'lo ycu' Ndyosi chaca quiya':

—Sti na' —nacuj yu ji'j Ni—, si ná ntsu'u xa' ña'a nu cua'ni na' cña jinu'u, tso'lo la si chcube' na' lacua, cha' nti' na' cua'ni na' lcaa cña nu nti' nu'u cha' cua'ni na'.

⁴³ Li' xa' nxyu'u yu ñaa yu slo ngu' bi'; lo'lo li' na'a yu ji'j ngu' cha' laja' ngu' chaca quiya', cha' lye tsa ndyu'u xcalá ngu'. ⁴⁴ Lo'lo li' ngxuyanu yu ji'j ngu' bi', ndyaa yu nchcui' yu lo'lo ycu' Ndyosi chaca quiya'; la cui' ti cha' nu nchcui' yu tsa la nchcui' yu chaca quiya'. Nu nchca sna quiya' nchcui' yu lo'lo ycu' Ndyosi Sti yu. ⁴⁵ Lo'lo li' ngxuyuu yu ñaa yu slo ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j.

—¿Ha tya laja' ma'? —nacuj Jesús ji'j nu ngu' bi' li'—. ¿Ha bilya tyaala' xcalá ma'? Que ti' ma' juani, cha' cua ndyalaa hora nu xñi'j ngu' cuxi 'na, na' nu cua nda Ni 'na liyya cha' caca na' ñati'; ⁴⁶ tyatú ma' cha' tya na, cha' cua ndyalaa yu nu ta 'na ya' ngu' cuxi bi'.

Ndyaa lo'lo ngu' ji'j Jesús preso

⁴⁷ Laja lo'lo nchcui' Jesús jua'a, li' ndyalaa Judas slo. La cui' tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j Jesús laca nu Judas bi'. Lo'lo jua'a quiña'a tsa xa' la ñati' liyya lo'lo yu, nu ntsu'u maxtyi cusu'u ya', nu ntsu'u yaca ya'; liyya ngu' tyaala bi' cña nu ngulo sti jo'ó nu laca loo, la cui' jua'a cña nu ngulo lcaa ngu' cusu' nu laca loo liyya ngu'. ⁴⁸ Lo'lo Judas ni, bi' laca nu cua ta ti ji'j Jesús ya' ngu' tyaala bi'. Cua ndacha' yu ji'j ngu' cua tsá la: “Sca ti yu nu cacu na' saca' lo'lo chcuicha' na' ji'j yu, ji'j

bi' xñi'j ma'”. Jua'a nacuj yu ji'j ngu', ⁴⁹ bi' cha' ndyaa Judas bi' ca su ndu Jesús cha' chcuicha' ji'j yu.

—Nde ti ndu nu'u, mstru —nacuj Judas bi' ji'j Jesús.

Li' ndyacu Judas saca' Jesús. ⁵⁰ Li' nacuj Jesús ji'j Judas bi':

—Tya'a tso'lo na' ngua nu'u nquicha' —nacuj—. ¿Ni cña liyya nu'u ca nde juani?

Li' ntejeya' ngu' tyaala bi' ji'j Jesús, cha' tyaala lo'lo ngu' ji'j.

⁵¹ Lo'lo tsaca ñati' nu ndyaa' lo'lo Jesús, hora ti ngulo yu maxtyi cusu'u ji'j yu, nguju'j yu maxtyi ji'j msu ji'j xu'na sti jo'ó; ngusi' yu cu' jyaca msu bi' li'. ⁵² Lo'lo li' ngulo Jesús cña ji'j yu bi':

—Xco'lo nu'u maxtyi cusu'u cua hi' —nacuj ji'j yu bi'—. Lcaa ngu' nu nxuu tya'a lo'lo maxtyi, jua'a cajaa ngu' bi' xqui'ya maxtyi.

⁵³ ¿Ha ná jlo ti' nu'u cha' si jña na' ji'j Sti na', hora ti culo ycu' Ni cña cha' cãã tii tyucuaa tya'a taju xca' ji'j Ni, cha' xtyucua xca' bi' 'na?

⁵⁴ Pana ná nti' yu jua'a. Nga'a cha' caca ñi'ya nu nscua cha' lo quityi cusu' ji'j ycu' Ndyosi Sti na'.

⁵⁵ Li' nchcui' Jesús lo'lo nu taju ñati' tyaala nu ñaa cha' xñi'j ngu' ji'j:

—¿Ni cha' liyya ma' lo'lo maxtyi cusu'u lo'lo yaca ntsu'u ya' ma', cha' xñi'j ma' 'na? —nacuj Jesús ji'j ngu'—. ¿Ha sca nu cuaana laca na' lacua? Tyuu tsa tsã ngua'a na' ne' laa tonu ji'j ma', ngulu'u na' cha' ji'j ycu' Ndyosi ji'j ñati', lo'lo ná ngusñi ma' 'na li'. ⁵⁶ Pana ñi'ya nu nguscua ngu' nu ngua tu'ba ji'j ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni, la cui' jua'a ndyu'ni ma' lo'lo na' juani.

Li' ndu'u lcaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j, ngusna ngu'.

Nu ngu' nu laca loo ji'j ngu' judío ngua'ni cuayá' ji'j Jesús

⁵⁷ Li' ndyaa lo'lo ngu' tyaala bi' ji'j Jesús slo Caifás, xu'na sti jo'ó. Ni'j bi' cua ndyu'u ti'j lcaa mstru cha' jo'ó lo'lo lcaa ngu' cusu' nu laca loo. ⁵⁸ Lo'lo nu Pedro bi' ni, tyijyu' ti ndu'u lca'a yu chu' ngu' bi', hasta ña'a cuayá' nu ndyalaa ngu' ca to' lo'lo ji'j xu'na sti jo'ó bi'. Li' ndyatú Pedro ne' lo'lo, stu'ba ti ngua'a yu lo'lo ngu' policia, cha' nti' yu ña'a yu ñi'ya caca lo'lo cua'ni tye ngu' cha' ji'j Jesús.

⁵⁹ Lo'lo li' lcaa ngu' tisiya, lo'lo lcaa sti jo'ó nu laca loo, lo'lo lcaa ngu' cusu' bi', nclayana ngu' ñi'ya ca sta ngu' qui'ya ji'j Jesús, cha' nti' tsa ngu' cujuui ngu' ji'j. Pana ná ndu'u tucua ñati' nu cujuui cuañi' ji'j yu cuentya ji'j ngu' nu laca loo bi'. ⁶⁰ Ná nguju' ñi'ya nu cua'ni ngu', masi quiña'a tsa ngu' cuiñi ndyalaa ngu' slo ngu' nu laca loo bi', cha' sta ngu' qui'ya ji'j Jesús; ná stu'ba cha' nu nchcui' nu ngu' cuiñi bi'. Su cua ndye, li'

ndyalaa tucua tya'a ngu' cuiñi nu ndi'ya nchcui':

⁶¹ —Nacuj nu qui'yu re: “Taca jna' cuityj na' laa tonu re jil' ycuil' Ndyosi, lo'o li' xa' cuiñá na' jil' chaca quiya'; chu' sna tsá ti tye tya' laa 'na”, nacuj Jesús jua —nacuj ngu' cuiñi bi'.

⁶² Li' ndyatú xu'na sti jo'ó, nchcui' yu lo'o Jesús:

—¿Ni cha' ngusta ngu' qui'ya re jinu'ú? —nacuj sti jo'ó bi'—. ¿Ni cha' ná nxacuj nu'ú ni sca cha' jil' ya?

⁶³ Ni sca cha' nu nchcui' sti jo'ó, ná ngx-acuj Jesús jil' tsiya' ti. Li' ngulo sti jo'ó bi' cña jil' yu:

—Chacuayá' jil' ycuil' Ndyosi nu lu'ú ca nclyo na' cña re jinu'ú juani: Cacha' clya nu'ú jil' cua si chañi cha' laca nu'ú Cristo, nu sca ti Sñi' ycuil' Ndyosi.

⁶⁴ —La cui' laca na' —nacuj Jesús li'—, ñi'ya nu nacuj nu'ú laca na'. Lo'o chaca cha' cacha' na' jil' má juani, cha' nde loo la ña'a má 'na nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, nu lo'o tyucua na' la'a tsu' cuj ca su ntucua ycuil' Ndyosi Sti na', nu lcaa tsiya' ti cña nchca jil' Ni. Li' caa na' chaca quiya' laja coo nde cua.

⁶⁵ Lo'o li' nu xu'na sti jo'ó bi' ni, ycuil' ca yu ngusaa' ste' yu cha' ñasí' tsa yu.

—Cuiñi tsa yu re, cha' suba' nchcui' yu re jil' ycuil' Ndyosi —nacuj sti jo'ó bi' jil' lcaa tya'a ngu' nu laca loo li'—. Nga'aa nti' na cha' sta xa' la ñati qui'ya jil' yu re. Cua ndyuna na cha' suba' tonu tsa nu nchcui' yu re, nu lo'o nacuj yu cha' Sñi' ycuil' Ndyosi laca yu. ⁶⁶ ¿Ni'ya nu ntsu'u tyiquee cu'ma juani?

Hora ti ngxacuj ngu' cha' jil' xu'na sti jo'ó bi':

—Ntsu'u cha' cajaa yu —nacuj ngu' bi'.

⁶⁷ Li' ngutu'u hitya sañi' ngu' loo Jesús, ngujui' ngu' ndacuj jil'; jua'a ntsu'u xa' la ngu' nu ngujui' ya' saca' Jesús. ⁶⁸ Li' nacuj ngu' bi':

—Nacuj nu'ú cha' Cristo laca nu'ú nu nda Ni jil' lijyá chalyu. Tso'o lacua. Cacha' liñi nu'ú jil' ya, ¿ni naa yu nu ngujui' jinu'ú, si chañi cha' tii nu'ú? —nacuj ngu' bi' jil' Jesús.

Nacuj Pedro cha' ná nslo jil' Jesús tsiya' ti

⁶⁹ Lo'o nu Pedro bi' ni, nde liya' ti nga'a yu bi'. Li' ñaa sca nu cuna'a cua' slo yu.

—Lo'o nu'ú ndya'a stu'ba ti lo'o Jesús nu ngu' Galilea jua —nacuj nu cuna'a bi' jil' Pedro.

⁷⁰ Li' cuij ngxacuj Pedro cha' jil' nu cuna'a ña'a cuayá' nu cuna lcaa ngu':

—Ná nchca cuayá' ti' na' cha' nu nchcui' nu'ú —nacuj Pedro jil'.

⁷¹ Li' ndatsu' Pedro, ndyaa ndyatú cacua ti to' lo'o bi'. Lo'o li' na'a chaca nu cuna'a

cua' jil' yu, nchcui' nu cuna'a bi' lo'o ngu' nu ndu cacua ti:

—Stu'ba ti ndya'a nu qui'yu re lo'o Jesús Nazaret jua —nacuj nu cuna'a bi' li'.

⁷² Chaca quiya' lye tsa nchcui' Pedro, ngua'ni yu jura li':

—Ná nslo na' jil' nu qui'yu jua tsiya' ti —nacuj Pedro jil' ngu' bi' li'.

⁷³ Ca tiya' la xi ñaa xi xa' la ñati nu nga'a ndacua ti, nchcui' ngu' lo'o Pedro li':

—Chañi cha' tya'a ndya'a nu'ú lo'o nu qui'yu jua —nacuj ngu' jil'—, cha' stu'ba ti ndañi cha' nu nchcui' nu'ú lo'o cha' nu nchcui' tya'a quich' tyi yu jua.

⁷⁴ Li' chaca quiya' lye tsa nchcui' Pedro cha' xcube' ycuil' Ni jil' yu si cha' cuiñi laca nu nda yu.

—Ná nslo na' jil' nu qui'yu jua tsiya' ti —nacuj Pedro jil' ngu'.

Hora ti ngusi'ya ndye'e li'. ⁷⁵ Lo'o li' ndyiu ti' Pedro cha' nu nchcui' Jesús lo'o yu tya tsá la, nu lo'o ndi'ya nacuj Jesús jil' yu: “Nu lo'o bilya xi'ya ndye'e talya juani, sna quiya' chcui' nu'ú lo'o ñati cha' ná nslo nu'ú na”. Jua'a nacuj Jesús tsá la, bi' cha' ndu'u Pedro ndyaa yu li'; nxi'ya tsa yu ndyaa yu cha' xñi' tsa ti' yu li'.

27

Ndyaa lo'o ngu' jil' Jesús slo Pilato

¹ Lo'o ngxexee chaca tsá, xa' ndyu'u ti' lcaa sti jo'ó nu laca loo lo'o lcaa ngu' cusu' jil' ngu' judío, cha' cua'ni stu'ba ngu' cha' lo'o tya'a ngu', ñi'ya taca cujuui' ngu' bi' jil' Jesús. ² Li' ngusca' ngu' jil' Jesús, ndyaa lo'o ngu' jil' slo Poncio Pilato, nu ngua gobernador romano.

Ngujui' Judas

³ Lo'o nu Judas nu ndyujui' jil' Jesús ya' ngu' xña'a bi' ni, na'a yu cha' cua cujuui' ti' ngu' jil' Jesús; ngua xñi' ti' yu li'. Hora ti ndya yu nu calaa tyii cñi plata jil' ngu' nu laca loo bi' chaca quiya'.

⁴ —Ntsu'u qui'ya 'na —nacuj Judas bi' jil' ngu' nu laca loo—, cha' cua ndyujui' na' jil' sca ñati' lubii jil' má, cha' cujuui' má jil' —nacuj.

Li' ngxacuj ngu' nu laca loo bi' cha' jil' Judas:

—¿Ha cha' jil' cua laca cha' bi'? —nacuj ngu' nu laca loo bi'—. Si ntsu'u qui'ya jinu'ú, cha' jinu'ú laca bi'.

⁵ Li' ngusalú Judas cñi plata bi' lo yuu ne' laa tonu bi' su nga'a ngu' nu laca loo bi', ndu'u yu ndyaa yu. Li' ndyujui' Judas jil' ycuil' ca; ngusca' yu reta yane yu, lo'o ngusca' loo reta laja yaca nde cua; cuati nguxtyú yu jil' ycuil' ca yu nde lo yuu, ngujui' yu li'.

⁶ Ngusñi sti jo'ó nu laca loo jil' cñi bi' li'.

—¿Ñi'ya cua'ni na lacua? —nacuj sti jo'ó j'i'j tya'a ngu'—. Ná ntsu'u chacuayá' quixa' cñi re lo'o msta' nu cua nda ngu' j'i'j ycu' Ndyosi ne' laa re, cha' cñi nu ngujui j'i'j yu cha' ndyujui' yu j'i'j sca ñati' laca cñi re —nacuj sti jo'ó bi'.

⁷ Li' ngüñi' cha' j'i'j ngu' lo'o tya'a ngu', cha' lo'o cñi bi' cui'ya ngu' sca lo'o j'i'j ngu' su ndiña ngu' quityu' nquicha', cha' caja su tyatsi' jyo'o ngu' xa' tsu' ne' lo'o bi'. ⁸ Bi' cha' juani ndu'ni ngu' j'i'j yu bi': Ne' lo'o su ndyalú tañi ñati; jua'a naa yuu bi' j'i'j ngu' juani. ⁹ Nu jyo'o Jeremías nu ngua tu'ba j'i'j ycu' Ndyosi tya sa'ni la ni, cua ngucua yu sca cha' lo quityi cuentya j'i'j cñi plata bi', cha' nu caca nde loo la. Ndi'ya cha' nu ngucua yu: “Calaa tyii tya'a cñi plata, tsa lo cua ti cñi laca caya' nu ntsu'u lo sca ñati, nacuj ngu' Israel tya'a na. ¹⁰ Li' ngusñi ngu' cñi bi', ngü'ya ngu' sca lo'o j'i'j ñati nu ndiña quityu' nquicha'. La cui' cña bi' laca nu ngulo ycu' nu Xu'na na”, nacuj Jeremías.

Ndu Jesús slo Pilato

¹¹ Lo'o li' ndyalaa Jesús slo nu laca gobernador bi', nchcuane yu nu laca loo bi' j'i'j Jesús li':

—¿Ha la cui' nu'u laca rey j'i'j ngu' judío? —nacuj yu nu laca loo bi' j'i'j Jesús.

—La cui' laca na' —nacuj Jesús j'i'j li'—, la cui' ñi'ya nu nacuj nu'u laca na'.

¹² Lo'o li' nu ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' cusu' bi', ngusta ngu' qui'ya j'i'j Jesús; pana ni sca cha' ná nguxacuj Jesús j'i'j ngu' bi'. ¹³ Li' xa' nchcui' Pilato lo'o Jesús:

—¿Ha ná nduna nu'u cha' cuxi nu nchcui' ngu' jinu'u? —nacuj nu laca loo bi' j'i'j Jesús.

¹⁴ Pana ná nguxacuj Jesús cha' j'i'j ngu' tsiya' ti; ni sca cha' ná nchcui', bi' cha' ndube tsa ti' nu Pilato bi' ña'a yu j'i'j.

Ngulo Pilato cña cha' cujuui ngu' j'i'j Jesús

¹⁵ Lcaa yija lo'o ndyaca tsa ta'a bi' ndu'ni lyaá nu laca gobernador j'i'j sca ti preso, la cui' preso nu ndiña ngu' judío j'i'j. ¹⁶ La cui' tyempo bi', ntsu'u sca nu qui'yu nu naa Barrabás ne' chcuá, sca ñati nu ntsu'u tsa qui'ya j'i'j ngua yu bi'. ¹⁷ Lo'o jua'a ngua cha' quiña'a tsa ngu' judío ndyu'u ti'j ngu' to' ni'j j'i'j gobierno, li' nchcuane Pilato bi' j'i'j ngu':

—¿Ti j'i'j nti' má cha' cua'ni lyaá na' j'i'j juani? ¿Ha tso'o clyáá Barrabás, o tso'o la clyáá Jesús nu ndu'ni má Cristo j'i'j? —nacuj Pilato j'i'j ngu'.

¹⁸ Jlo ti' nu Pilato bi', cha' liye' tsa ti' ngu' nu laca loo bi' ña'a' ngu' j'i'j Jesús, bi' cha' cua ngusu'ba ngu' j'i'j ne' chcuá.

¹⁹ Tya nga'a lcaa ñati' bi' slo Pilato, lo'o jua'a tya ntucua ycu' yu lo yaca xlya cña su ndu'ni cuayá' yu j'i'j ñati. Li' ndyalaa sca msu slo yu, yaá lo'o sca cha' nu cua nchcui' clyo'o Pilato bi': “Ná sca cha' cua'ni nu'u lo'o nu qui'yu nu lubii tyiquee jua", nacuj

nu cuna'a bi' j'i'j Pilato. “Lye tsa ngua ti' na' tyucui talya cuentya j'i'j yu bi'. Cua nchcui' tsa xcalá na' xqui'ya yu bi'.”

²⁰ Pana nu ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' cusu' bi', cua nchcui' tsa ngu' bi' lo'o nu quiña'a tsa ñati' bi', cha' jña ngu' chacuayá' j'i'j Pilato cha' culaá yu j'i'j Barrabás nu ntsu'u ne' chcuá bi', cha' li' cujuui Pilato j'i'j Jesús. ²¹ Li' xa' nchcuane gobernador bi' j'i'j ngu' chaca quiya':

—¿Ti j'i'j cua'ni lyaá na' lacua? —nacuj nu Pilato bi'.

—J'i'j Barrabás —nacuj ngu' quiña'a li'.

²² —¿Na laca cua'ni na' lo'o Jesús nu ndu'ni má Cristo j'i'j lacua? —nacuj Pilato li'.

—Cujui' ca'a má j'i'j lo crusi —nacuj ngu' li'.

²³ —¿Ni cha' laca nti' má cha' cujuui na' j'i'j yu re? —nacuj Pilato bi' li'—. ¿Ni qui'ya ntsu'u j'i'j?

Cujj tsa nxi'ya lo'o ngu' j'i'j li':

—Cujui' ca'a má j'i'j lo crusi —nacuj ngu'.

²⁴ Li' na'a' Pilato cha' tyaala tsa ndi'j loo ngu', cha' ñasi' tsa ngu'; jua'a ná ntaja'a ngu' cuna ngu' cha' nu nchcui' yu lo'o ngu' tsiya' ti. Bi' cha' ngulo yu cña cha' caá lo'o msu j'i'j sca tsi'yu ntsu'u hitya. Li' ndyaati' ya' yu slo lcaa ñati.

—Lubii tyanu ya' na', cha' si'li' cha' jna' cajaa yu nu lubii tyiquee re —nacuj Pilato j'i'j ngu'—, cha' j'i'j cu'má laca cha' bi'.

²⁵ —Tso'o —nacuj nu ngu' quiña'a bi'—, tyanu qui'ya hichu' ya, lcaa ya lo'o sñi' ya; pana ntsu'u cha' cajaa yu re.

²⁶ Li' ngua'ni lyaá Pilato j'i'j nu Barrabás bi', cuati ngujui' ngu' j'i'j Jesús lo'o reta. Li' ngulo nu Pilato bi' cña j'i'j ngu' sendaru cha' tsa lo'o ngu' j'i'j Jesús cha' cujuui' ca'a ngu' j'i'j lo crusi.

²⁷ Lo'o li' ntejeya' ngu' sendaru nu ndu cua' slo gobernador bi' j'i'j Jesús, ndyaa lo'o ngu' j'i'j nde ne' ni'j j'i'j gobierno; ndacha' ngu' j'i'j lcaa tya'a sendaru nu ndi'j ni'j bi', cha' tyu'u ti'j ngu' su ndu Jesús. ²⁸ Li' ngulo ngu' ste' Jesús, nguxacu' ngu' j'i'j lo'o sca late' nga'a ña'a'. ²⁹ Li' ngüixi'j ngu' lti quiche' chu' tya'a cha' caca sca sne'; ngusta ngu' sne' bi' hique Jesús, jua'a' ngusta ngu' sca yaca quii ya' tsu' cu' j'i'j yu. Li' ndyatu' sti' ngu' slo Jesús. Ngua ti' ngu' xtyl lo'o ngu' j'i'j, bi' cha' ngua'ni ngu' lcaa cha' bi', ñi'ya si laca yu sca rey nde chalyuu.

—Ndyu'ni tyu ya jinu'u cha' laca nu'u rey j'i'j ngu' judío —nacuj ngu' sendaru j'i'j Jesús li'.

³⁰ Li' ndu'u hitya sañi' ngu' loo Jesús; ngusñi' ngu' yaca quii bi', ngujui'j' ngu' hique Jesús lo'o yaca quii bi' li'. ³¹ Lo'o ndye ngustí lo'o ngu' j'i'j yu, li' ngulo ngu' late' nga'a bi', nguxacu' ngu' ste' ycu' yu chaca quiya'. Li' ndu'u ngu' sendaru bi', ndyaa lo'o ngu' j'i'j

yu to' quichí cha' cujuí' ca'a ngu' jilí ca lo crusi.

Ngujui' ca'a ngu' jilí Jesús lo crusi

³² Tyucui' su ndyaa ngu', li' ndyacia tya'a ngu' lo'o sca nu qui'yu nu naa Simón; ngu' Cirene laca yu bi'. Lo'o li' ngulo sendaru cña jilí nu Simón bi', cha' qui'ya yu crusi bi' cuentya jilí Jesús.

³³ Lo'o li' ndyalaa ngu' lo sca cuatí nu naa Gólgota (Gólgota nti' ñacui' cha'cña jilí'na: ca'ya su nscua tyijya hique jyo'o). ³⁴ Li' nda ngu' vino nguxa' lo'o sca taná clyaa' cha' co'o Jesús; pana lo'o cua ndyí'o cuayá' xi ca ti, li' nga'aa ntaja'a yu co'o yu jilí vino bi' tsiya' ti.

³⁵ Lo'o ngujui' ca'a ngu' jilí yu lo crusi lo'o clavo, li' ngújya sendaru bi' lo'o tya'a ngu' cha' cua'ni ngana ngu' jilí tya'a ngu', cha' tacha ste' Jesús jilí ngu'. La cui' cha' bi' nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jilí ycuí' Ndyosi nu ngua sa'ni; ndi'ya nacuí' quityí bi': "Ndacha ngu' ste' na' jilí tya'a ngu' lo'o ngújya ti ngu'". ³⁶ Nga'a ngu' bi' cua quiya' crusi. ³⁷ Cua ngusta ngu' letra hique crusi nu nchcui' ni qui'ya ntsu'u jilí Jesús: "Nu nde laca Jesús, rey jilí ngu' judío", nacuí' letra bi'.

³⁸ Lo'o la cui' tsá bi' ngujui' ca'a ngu' jilí tucua tya'a ngu' cuaana lo xa' la crusi tya'a ndú Jesús; tsaca yu nga'a la'a tsu' cui' jilí Jesús, lo'o chaca yu nga'a la'a tsu' coca jilí. ³⁹ Lo'o jua'a ntsu'u tsa ñati nu nteje tacuí' su ndú crusi bi', nxytí lo'o ngu' bi' jilí Jesús.

⁴⁰ —Nu'ú laca nu cui'tyí jilí laa tonu bi' nacuí' nu'ú, lo'o li' nacuí' nu'ú cha' cui'ña nu'ú jilí chaca quiya' chü' sna tsá ti, ngua ti' nu'ú. Cua'ni lyaá nu'ú jilí ycuí' ca laca —nacuí' ngu' bi' jilí Jesús—. Si chañi cha' nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi laca nu'ú, cua'ya clyaa nu'ú lo crusi cua juani —nacuí' ngu'.

⁴¹ Lo'o nu ngu' sti jo'ó nu laca loo, lo'o ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o ngu' cusu' jilí ngu' judío, ndya'a ngu' ndyaa na'a ngu' ca su nga'a Jesús lo crusi, cha' nxytí lo'o ngu' bi' jilí yu li'.

⁴² —Ngu'a'ni lyaá yu jilí xa' ñati, pana jilí ycuí' ca yu ná nchca jilí yu cua'ni lyaá yu —nacuí' ngu' nu laca loo bi'—. Rey jilí ngu' Israel laca yu, nacuí' yu. Tso'o la si ca'ya yu lo crusi cua juani, jlyá ti' na jilí yu li' —nacuí' ngu' bi' jilí tya'a ngu'—. ⁴³ Ndú ti' yu jilí ycuí' Ndyosi cha' xtyucua Ni jilí yu, nacuí' yu. Tso'o la si cua'ni lyaá ycuí' Ndyosi jilí yu juani, si chañi cha' tyaca'a yu jilí Ni; "Sñi' ycuí' Ndyosi laca na'", ndu'ni yu re.

⁴⁴ Lo'o jua'a nu ngu' cuaana nu tya'a ngujui' ca'a ngu' jilí lo crusi, lo'o ngu' bi' nxytí lo'o ngu' jilí Jesús.

Ngujui' Jesús

⁴⁵ Lo'o li' ngua talya chalyuu chü' sna hora; nde hora nguxana cha' bi', hasta ña'a cuayá' nu ndyalaa hora cua sna nde ngusii.

⁴⁶ Lo'o la cui' hora cua sna nde ngusii bi', cui' tsa ngusi'ya Jesús:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —nacuí'. Ndi'ya nti' ñacuí' cha' cha'cña jilí'na: Ndyosi Sti na', Ndyosi Sti na', ¿ni cha' laca cha' ngulaya' nu'ú 'na?

⁴⁷ Lo'o ndyuna xi ngu' nu ndú cacua ti cha' bi', li' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—Nxi'ya yu re jilí jyo'o Elías —nacuí' ngu' bi'.

⁴⁸ Hora ti ngusna tsaca ngu' bi' ndyaa qui'ya yu sca quiche, ngüicha' yu jilí lo'o hitya tiye'. Li' ngusca' jilí lo sca yaca cha' tyalaa su ntucua tu'ba Jesús cha' co'o yu.

⁴⁹ Lo'o xi xa' la ñati nacuí' jilí:

—Jatya na si cãa jyo'o Elías cha' cua'ni lyaá jilí yu —nacuí' ngu' bi'.

⁵⁰ Lo'o li' chaca tya quiya' cui' tsa ngusi'ya Jesús; li' ngutu'u cresiya jilí yu, ngujui' yu. ⁵¹ La cui' hora bi' ngutaa' late' tlyu nu ndacuí' ndyacu' sa cla'be ne' laa tonu. Ca cua ngutu'u ngutaa' late' bi'; tsa cu' ti ngutaa', hasta ña'a cuayá' nu ndyalaa ca lo yuu. Lo'o li' lye tsa ngulacuí' chalyuu ña'a cuayá' nu ngula'a quee tonu, ⁵² ña'a cuayá' nu ndyaala cuaá su nguatsi' jyo'o. Li' tyuú tya'a ngu' jyo'o nu ntsu'u cha' jilí ngu' lo'o ycuí' Ndyosi nu ngua sa'ni la, ndyu'ú jyo'o bi' chaca quiya'. ⁵³ Ca tiya' la lo'o cua ndyu'ú ycuí' Jesús chaca quiya', li' ndu'u ngu' nu ngua jyo'o bi' ne' cuaá, ndyaa ngu' bi' nde quichí Jerusalén, quichí nu tacati tsa cuentya jilí ycuí' Ndyosi. Lo'o li' tyuú tya'a ñati na'a jilí ngu' bi', cha' cua ndyu'ú ngu' bi' chaca quiya'.

⁵⁴ Lo'o nu sendaru nu nga'a cua jilí Jesús bi', lo'o nu capitán jilí sendaru bi', ngulacua tsa ti' ngu' bi' li'; tlyu tsa cha' ndyutsii' ti' ngujui' jilí ngu' bi' lo'o na'a ngu' ñi'ya ngua cha' bi', ñi'ya ngua lo'o ngulacuí' chalyuu.

—Chañi tsa cha' Sñi' ycuí' Ndyosi laca jyo'o re —nacuí' nu ngu' sendaru bi'.

⁵⁵ Laja li', tyijyu' ti xi ndú tyuú tya'a ngu' cuna'a nu ndu'u nde Galilea; tya'a nguta'a ngu' lo'o Jesús, nguxtyucua ngu' bi' jilí yu. Ndú ti nu ngu' cuna'a bi', na'a ngu' jilí crusi su nga'a Jesús; ⁵⁶ lo'o María Magdalena, lo'o María xtya'a Jacobo xtya'a José, lo'o jua'a xtya'a sñi' Zebedeo, na'a ngu' bi' ñi'ya ngua jilí Jesús.

Nguatsi' jyo'o Jesús

⁵⁷ Lo'o cua ngusii' la xi ñaa sca nu culiya', sca ngu' quichí Arimatea laca yu nu naa José. Lo'o nu José bi' ngua tsa'a yu jilí Jesús.

⁵⁸ Tya tsa la cua ndyaa yu slo Pilato, ngüjña yu chacuayá' cha' tsaa lo'o yu jilí jyo'o Jesús cha' tyatsi'. Li' nda Pilato chacuayá' jilí yu, ngulo Pilato cña jilí ngu' sendaru cha' tya ngu' jyo'o bi' jilí José. ⁵⁹ Li' ngüixi' yu José bi' sca tasá lubii' hichu' jyo'o bi', ndyaa lo'o yu jilí jyo'o cha' tyatsi'. ⁶⁰ Nguxatsi' yu jilí

jyo'o bi' ne' sca tyuquee nu cua ngulu ca ti ngu' sii' cua'a, cha' caca cuaá su tyatsi' ycuil' José nquicha'. Ndacu' José bi' to' cuaá lo'o sca quee tonu, ndu'u yu ndyaa yu li'. ⁶¹ Lo'o jua'a nga'a María Magdalena lo'o nu chaca María, nga'a ngu' cacua ti to' cuaá bi'.

Ndu' ngu' cua' to' cuaá su ndyatsi' jyo'o Jesús

⁶² Ca chaca tsá lo'o cua ndye ngua'ni yala ngu' cña ji'i ngu', cha' cua tyalaa ti tsá ta'a nu ntsu'u cha' tyi'i cña' ngu', li' lcaa sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' fariseo bi' ndyu'u ti'i ngu' slo Pilato. ⁶³ Nchcui' ngu' lo'o li':

—Cusu' —nacui' ngu' ji'i nu Pilato bi'—, ntsu'u ti' ya ji'i cha' nu cua nchcui' nu cuiñi bi' lo'o tya lu'ú yu: “Tyu'u scua sna tsá, li' tyu'ú na' chaca quiya”, nacui' yu. ⁶⁴ Bi' cha' tso'o la si culo nu'u cña cha' tyi'i ngu' cua' to' cuaá bi' sna tsá, cha' ná ta ngu' chacuayá' ji'i ngu' nu ngua tsá'a ji'i yu, cha' ná tsaa ngu' bi' cuaana ngu' ji'i jyo'o bi'. Ná caja ñi'ya nu chcui' ngu' cha' cua ndyu'ú jyo'o bi' chaca quiya' li'. Cua ngusñi ngu' cha' cuiñi nu nchcui' jyo'o bi' tya tsubi' la; lo'o juani si jlya ti' ñati cha' ndyu'ú jyo'o bi', tlyu la cha' cuiñi caca si xñi ngu' cha' bi'.

⁶⁵ Li' nguxacui' Pilato cha' ji'i ngu' nu laca loo bi':

—Ndu' ngu' sendaru cuentya ji'i ma —nacui' Pilato—. Yaa clya ma lo'o ngu' sendaru bi', cha' tacu' tso'o ma to' cuaá bi' ñi'ya nu nti' ycuil' cu'ma.

⁶⁶ Li' ndu'u ngu' nu laca loo bi', ndyaa ngu' lo'o sca taju sendaru ji'i ngu', ndacu' tachaa ngu' to' cuaá bi' lo'o sca lo nguiña' tacalya nu ntsu'u sello ji'i, cha' ná cala' ngu' tsiya' ti quee tonu nu ndyacu' to' cuaá bi'. Li' nguxtyanu ngu' ji'i taju sendaru bi' cajua, cha' tyi'i ngu' cua' to' cuaá bi'.

28

Ndyu'ú Jesús chaca quiya'

¹ Nu lo'o cua ndye tsá nu ndi'i cña' ngu', cua quixee ti tsá clyo ji'i semana, li' ndyaa María Magdalena lo'o nu chaca María bi', cha' nti' ngu' ña'a ngu' su nguatsi' jyo'o Jesús. ² Li' ngulacu' tsá chalyuu, cha' ngua'ya sca xcá ji'i ycuil' nu Xu'na na nu ntsu'u nde cua, ngua'ya lo yuu ca to' cuaá bi'. Li' nguxasu ji'i quee tonu nu nscua to' cuaá, ndyaa tucua yu chu' quee bi'. ³ Ñi'ya ndubi xee tyi'yu, jua'a ña'a loo xcá bi', lo'o jua'a ngati tsa ste' yu ñi'ya nu ngati tlya'. ⁴ Lo'o na'a ngu' sendaru ji'i xcá bi', ndyutsii tsa ngu' li', ña'a cuayá' nu nclýu ngu' lo yuu ñi'ya laca si na cua ngujuii ngu'. ⁵ Li' nchcui' xcá bi' lo'o nu ngu' cuna'a bi':

—Ná cutsii ma —nacui' ji'i ngu' cuna'a bi'—, jlo ti' na' cha' nclýana ma ji'i Jesús nu ngujuii lo crusi. ⁶ Nga'aa ntsiya yu bi' ca nde cha' cua ndyu'ú yu chaca quiya', ñi'ya nu

nacui' ycuil' yu ji'i ma tya tsubi' la. Cuaa ma, caa ma ña'a ma ca su ngustii jyo'o yu. ⁷ Li' yaa clya ma cacha' ma ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu bi', cha' nga'aa ntsiya jyo'o bi' ne' cuaá re, cha' cua ndyu'ú yu chaca quiya'; cua tsaa ti ycuil' yu nde Galilea nde loo la ji'i cu'ma, ca bi' ña'a ma ji'i yu. Tsa lo cua ti cha' ntsu'u cha' cacha' ji'i ma —nacui' xcá ji'i nu ngu' cuna'a bi'.

⁸ Hora ti ndu'u nu ngu' cuna'a bi' to' cuaá bi', ndyaa ngu'. Lo'o jua'a tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu', masi ndyutsii ngu' xi. Ngusna ngu' cha' ndyaa ngu' cacha' ngu' ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús. ⁹ Li' ndyacuua tya'a ycuil' Jesús lo'o ngu' cuna'a bi', nchcui' yu lo'o ngu'. Hora ti ndyatú sti' nu ngu' cuna'a bi' slo Jesús, ngusñi ngu' quiya' yu, ngua'ni tlyu ngu' ji'i yu li'.

¹⁰ —Ná cutsii ma —nacui' Jesús ji'i ngu' bi' li'—. Yaa clya ma cacha' ma ji'i ngu' tya'a na' cha' ntsu'u cha' tsa'a na' nde Galilea; ca bi' tyacua tya'a ngu' lo'o na', ñacu' ma ji'i ngu'.

Cha' nu nchcui' sendaru lo'o ngu'

¹¹ Laja lo'o ndyaa nu ngu' cuna'a bi', ndyaa ngu' sendaru nu ndi'i cua' to' cuaá bi'; lo'o ti ndyaa ngu' nde quichí, ndacha' ngu' ji'i sti jo'ó nu laca loo lcaa cha' ñi'ya nu ngua ca to' cuaá bi'. ¹² Hora ti ndyu'u ti'i lcaa sti jo'ó nu laca loo lo'o lcaa ngu' cusu' ji'i ngu' judío, cha' ca stu'ba cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu', ñi'ya ña'a cha' nu ta ngu' lo'o lcaa ñati. Li' nda ngu' nu laca loo bi' quina'a xi cñi ji'i ngu' sendaru bi', cha' tacu' ngu' ji'i cha' ñi'ya nu ngua.

¹³ —Ndi'ya ñacu' ma ji'i ñati: “Talya laja lo'o laja' ti ya, li' ndyalaa nu ngu' nu ngua tsa'a ji'i jyo'o Jesús bi', nguaana ngu' bi' ji'i jyo'o bi'”. Jua'a cha' ta ma lo'o ñati —nacui' ngu' nu laca loo bi' ji'i ngu' sendaru—.

¹⁴ Lo'o li' si cuna ycuil' gobernador nu laca loo ji'na cha' re, li' chcui' ya lo'o yu cha' ná xcube' yu ji'i ma.

Jua'a cuji' nda ngu' nu laca loo bi' lo'o ngu' sendaru. ¹⁵ Li' ngusñi ngu' sendaru bi' cñi bi'; ndu'u ngu' ndyaa ngu' nchcui' ngu' lo'o ñati ñi'ya nu ntsu'u cña ji'i ngu' cha' chcui' ngu'. Bi' cha' hasta juani ña'a ti jlyu ti' ngu' judío cha' jua'a ngu' ji'i jyo'o Jesús.

Nda Jesús sca cña ji'i ngu' nu cua ngusubi yu ji'i tya tsubi' la

¹⁶ Lo'o li' ndu'u nu tii chaca tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús, ndyaa ngu' ca loyuu su cuentya Galilea; ndyu'u ti'i ngu' lo xlyu ca'ya ca su nacui' Jesús cha' tyacua tya'a ngu' lo'o li'. ¹⁷ Lo'o na'a ngu' ji'i Jesús cha' yaa yu nde slo ngu', li' ngua'ni tlyu ngu' ji'i yu, masi ntsu'u xi tya'a a ngu' nu bilya jlyu tso'o ti' ngu' ji'i. ¹⁸ Li' ñaa Jesús cacua la, nchcui' lo'o ngu':

—Cua nda ycuil' Ndyosi Sti na' lcaa chacuayá' 'na cha' laca na' loo ji'i lcaa na, masi lcaa na nu ntsu'u ca slo ycuil'

Ni nde cuḗ, masi lcaa na nu ntsu'u nde chalyuu —nacuj Jesús jii' ngu'—. ¹⁹ Yaa ma lcaa quichi' nde chalyuu cha' ca tsa'a lcaa ñati' cha' jna'. Li' tyucuatya ma jii' ngu' chacuayá' jii' ycu' Ndyosi Stí na', jua'a chacuayá' jna' nu laca Sñi' ycu' Ndyosi, jua'a chacuayá' jii' Xtyi' ycu' Ndyosi. ²⁰ Culu'u ma jii' ngu' bi', cha' taquiya' ngu' lcaa cña nu cua ngulu'u na' jii' ma. Lo'o jua'a tyi'u ti' ma cha' nu nchcui' na' lo'o ma, cha' tyi' na' lo'o ma lcaa tsá hasta ña'a cuayá' tye chalyuu.

Tsa lo cua ti cha' nacuj Jesús.

Quityi nu nguscua San Marcos ñi'ya ngua cha' ji'i Jesús

Nda Juan cuii lo'o ngu' ne' quixi' su ná ndi'i ñati

¹ Nde nscua cha' nu ntsu'u suu cha' tso'o ji'i Jesucristo, nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi.

² Cua sa'ni nguscua jyo'o Isaías nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi ñi'ya nu caca xana cha' re. Ndi'ya nscua cha' bi':

Culo na' cña ji'i sca ñati nu caca xca 'na, nacuj ycu'i Ndyosi ji'i Cristo, cha' tsa' yu nde loo nu'u. Bi' laca nu saala tyucuii su tsa' nu'u, nacuj Ni.

³ Cuii xi'ya yu ne' quixi'. Ndi'ya ñacuj yu: "Xaala clya ma sca tyucuii su caa ycu'i nu Xu'na na; xquiñi' tso'o ma tyucuii su tyeje tacui ycu'i".

⁴ Ñi'ya nu nguscua Isaías cha' bi', jua'a ndyu'u tu'ba Juan ne' quixi' su ná ndi'i ñati. Lo'o li' nchcui' yu lo'o ngu' cha' caca tyuju'u ti' ngu' ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu', cha' culochu' ngu' ji'i cha' cuxi bi', cha' jua'a cua'ni clyu ti' ycu'i Ndyosi ji'i ngu' bi'. Li' tyucuatya Juan ji'i ngu' bi'. ⁵ Ndyu'u ti'i quíña'a tsa ñati slo Juan; cña ngu' quichi sube ti' nu ndi'i loyuu su cuentya Judea slo yu, lo'o jua'a ñaa ngu' Jerusalén nu quichi tonu bi' slo yu. Nu ñati nu ngua tyuju'u tsa ti' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu' ni, ngüijña ngu' ji'i ycu'i Ndyosi cha' cuityi Ni cha' cuxi bi', lo'o li' ntyucuatya Juan ji'i ngu' bi' lo hitya sta'a Jordán.

⁶ Lo'o nu Juan bi' ni, lacu' yu sca late' quicha' camello, lo'o ndyaaca' juata sii' yu. Ndacu yu tscu' lo'o cuiña'a cuityu. ⁷ Ndi'ya laca cha' nu nchcui' yu lo'o ñati bi':

—Ntsu'u sca ñati nu cua caa ti; cua nda Ni 'na lijyaa yala la, pana ñati bi' laca loo la —nacuj Juan ji'i ngu'—. Lo'o na', cua'ni tlyu na' ji'i ñati bi'; tso'o tsa caca tyiquee na' masi caña nu ntsu'u quiya' ñati bi' sati' na' juata ti.

⁸ Lo'o hitya ti ntyucuatya na' ji'i ma, pana ná tyucuatya yu bi' ji'i ngu' lo'o hitya ti, masi cua'ni yu cha' tyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' cha' caca lubii ngu' tsiya' ti, nu lo'o tyucuatya yu ji'i ngu'.

Ntyucuatya Juan ji'i Jesús

⁹ Lo'o li' ca tiya' la xi ngutu'u Jesús quichi Nazaret nde loyuu su cuentya Galilea bi', ndyaa yu su ndi'i Juan ca to' sta'a Jordán. Li' ntyucuatya Juan ji'i ycu'i Jesús lo hitya sta'a. ¹⁰ Lo'o cua tyu'u ti Jesús lo hitya, li' na'a cha' cua ndyaala tyucuii nde cua. Li' ngua'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi su ndu Jesús; ñi'ya ndyacui sca tyupe', jua'a ngua'ya Xtyi'i

ycui' Ndyosi lo Jesús li'. ¹¹ Lo'o li' nguañi nchcui' ycu'i Ndyosi ca su ntucua Ni nde cua. Ndi'ya nacuj Ni:

—Nu sca ca Sñi' na' laca nu'u, lo'o jua'a ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jinu'u —nacuj ycu'i Ni ji'i Jesús—. Tyaca'a tsa nu'u 'na —nacuj Ni.

Nti' nu xña'a tyijiloo ji'i Jesús

¹² Lo'o li' hora ti ndyaa lo'o Xtyi'i ycu'i Ndyosi ji'i Jesús nde ne' quixi' su ná ndi'i ñati. ¹³ Ndyaa Jesús li', tu'ba tsa ndyanu yu ycu'i ti yu ne' quixi', lo'o jua'a ndi'i na'ni tyaala ne' quixi' bi'. Li' ndyalaa Satanás slo yu, ngua ti' tyijiloo ji'i Jesús si cua'ni ca yu cña cuxi. Lo'o cua ndye cha' bi', li' ndyalaa xca ji'i ycu'i Ndyosi slo Jesús cha' xtyucua ngu' ji'i yu, cha' ta ngu' xi juersa ji'i yu.

Nguxana Jesús ndyu'ni cña ji'i ycu'i Ndyosi Sti yu ca nde Galilea

¹⁴ Lo'o ca tiya' la ngusu'ba ngu' ji'i Juan ne' chcua. Li' nguxtyuu Jesús nde loyuu su cuentya Galilea, nclyu'u yu ji'i ngu' ñi'ya laca cha' tso'o ji'i ycu'i Ndyosi.

¹⁵ —Cua ndyalaa hora cha' caca ycu'i Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ñati —nacuj Jesús—. Ca tyuju'u ti' ma ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ma; culochu' ma ji'i cha' cuxi bi', cha' li' taca xñi ma cha' tso'o nu ji'i ycu'i Ndyosi nu cua'ni lya'a ji'i ma.

Ngusi'ya Jesús ji'i jacua ty'a'a ñati nu ndya'a cuta cualya

¹⁶ Lo'o ngua sca tsa nu ndya'a Jesús to' tayu' Galilea, li' na'a yu ji'i Simón, lo'o Andrés ty'a'a ngula Simón; ndya'a ngu' cuta cualya lo'o taraya, cha' bi' laca cña nu ndu'ni ngu' bi' lcaa tsa. ¹⁷ Nchcui' Jesús lo'o ngu' bi' li':

—Tsa ma lo'o na' —nacuj Jesús ji'i ngu'—. Xa' cña culu'u na' ji'i ma juani, cha' clyana ma ji'i ñati chalyuu nu nguna' chalyuu ji'i xqui'ya cha' cuxi, cha' caca ngu' bi' ñati jna' —nacuj.

¹⁸ Ndyuna ngu', lo'o hora ti nguxtyanu ngu' taraya ji'i ngu', ndu'u ngu' ndya'a ngu' lo'o Jesús li'.

¹⁹ Lo'o cua ndyaa la xi Jesús, li' na'a yu ji'i tyucuaa sñi' Zebedeo nu naa Jacobo lo'o Juan. Nga'a ngu' ne' yaca ni'i sube ti, ndyu'ni cho'o ngu' taraya ji'i ngu'. ²⁰ Li' ngusi'ya Jesús ji'i ngu' cha' tsa' ngu' lo'o yu. Hora ti nguxtyanu ngu' ji'i Zebedeo sti ngu', ndyanu nu cusu' bi' lo'o msu ji'i ne' yaca ni'i sube ti. Ndu'u ngu' ndyaa tyucuaa sñi' nu cusu' bi' lo'o Jesús.

Ngusñi cui'i cuxi ji'i sca nu qui'yu

²¹ Lo'o li' ndyalaa ca ta'a ngu' ca quichi Capernaum. Tsa ta'a lo'o ndi'i cña' ngu', li' ndyaa Jesús ne' laa ji'i ngu' cha' culu'u yu ji'i ngu'. ²² Lo'o ndyuna ngu', li' ndube tsa ti' ngu' ñi'ya cha' nclyu'u Jesús ji'i ngu'. Ngua

ti' ngu' cha' tlyu tsa chacuayá' ntsu'u jil'i yu lo'o nchcui' yu lo'o ngu', si'i ñi'ya nclyu'u mstru nu nclyu'u cha' jo'ó ne' laa. ²³ La cui' ne' laa bi' nga'a sca nu qui'yu nu ntsu'u cui'i cuxi jil'i. Ngusi'ya tsa yu jil'i Jesús li':

²⁴ —¿Ñi'ya cha' nti' nu'u chcui' lo'o na', Jesús Nazaret? —nacuj nu quicha bi'—. ¿Ha cua nti' nu'u cua'ni tye nu'u cha' jna'? —nacuj—. Pana nslo na' jinu'u. Ycui' nu lubii laca nu'u, lo'o cua nda ycui' Ndyosi jinu'u lijya ca nde.

²⁵ Li' ngua'a Jesús jil'i cui'i cuxi nu ntsu'u jil'i nu quicha, ngulo jil'i cui'i cuxi bi' cha' tyaa tsiya' ti.

—Nga'aa chcui' nu'u —nacuj Jesús jil'i—. Nga'aa cua'ni xña'a cui'i lo'o nu'u.

²⁶ Li' nguxalú cui'i cuxi bi' jil'i nu quicha. Cui' ngusi'ya yu lo'o ngutu'u cui'i bi' ndyaa li'. ²⁷ Ndyutsij tsa lcaa ngu' li'. Nchcui' ngu' lo'o tyaa' ngu' ndi'ya:

—¿Ñi'ya laca cha' re? —nacuj ngu'—. ¿Ha xa' cha' nclyu'u nu jua jil'i ñati? —nacuj ngu'—. Nchca jil'i yu jua culo yu cña, masi jil'i cui'i cuxi nclyo yu cña; hora ti nduna bi' cña nu ngulo yu jil'i, ndu'u nu cui'i bi', ndyaa li'.

²⁸ Yala ti nguañi cha' jil'i Jesús lcaa quichj nde loyuu su cuentya Galilea li'.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i xtya'a laa Simón Pedro

²⁹ Lo'o li' ngutu'u Jesús ne' laa bi' lo'o Jacobo lo'o Juan, ndyaa ngu' ca to' tyi Simón lo'o Andrés. ³⁰ Li' ndacha' ngu' jil'i Jesús cha' quicha tsa xtya'a laa Simón; tlyu tsa tyique' ntsu'u jil'i ma', ntsiya ti ma' lo qui'ña. ³¹ Li' ndyaa Jesús slo nu quicha bi', ngusñi yu ya' ma' cha' xtyucua yu jil'i ma' tyatu ma'. Hora ti ndyu'u tyique' jil'i ma' bi'. Lo'o ti nguxana ma' ngua'ni cho'o xi scuaa cacu ngu' li'.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i quiña'a tyaa' ngu' quicha

³² Cua ngusij tsa li'. Lo'o ndyaa cuichaa, li' yaa lo'o ngu' jil'i lcaa ngu' quicha slo Jesús, masi nu ngusñi cui'i cuxi jil'i, masi nu ntsu'u xa' lo quicha jil'i. ³³ Ña'a tsaca quichj cua ndyu'u ti'l' ngu' ca to' ni'l' jil'i Simón. ³⁴ Ngua'ni Jesús jo'o jil'i ngu' li', masi quiña'a lo quicha ntsu'u jil'i ngu'; masi ngu' nu ngusñi cui'i cuxi jil'i, ndyaca tso'o ngu' lo'o ngulo Jesús jil'i cui'i bi'. Pana ná nda Jesús chacuayá' chcui' cui'i cuxi bi', cha' cua ndyuloo cui'i bi' jil'i ycui' Jesús.

Nda Jesús cha' jil'i ycui' Ndyosi lo'o ngu' ca nde Galilea

³⁵ Lo'o bilya quixee chaca tsa, li' ndyatu Jesús; ndu'u yu, ndyaa yu xi nde ne' quixi' su ti ti ndu' chalyuu, cha' chcui' yu lo'o ycui' Ndyosi cajua. ³⁶ Pana Simón lo'o xa' tyaa' ndyaa' yu ni, ndyaa ngu' ndyaana ngu' jil'i

yu. ³⁷ Nu lo'o nquije Jesús jil'i ngu', li' nacuj ngu' jil'i Jesús:

—Nclyana tsa ngu' jinu'u —nacuj ngu' jil'i Jesús.

³⁸ —Masi nclyana ngu' 'na ca nde, pana tya tsaa la na nde xa' quichj —nacuj Jesús jil'i ngu'—. Lo'o jil'i ngu' xa' quichj ntsu'u cha' culu'u na' cha' tso'o nu cuentya jna' —nacuj—. Bi' cña ntsu'u 'na cha' cua'ni na' nde chalyuu.

³⁹ Ndu'u ngu' ndyaa ngu' lo'o yu li'. Lcaa quichj su ndyaa' Jesús nde Galilea bi' ndyaa yu ne' laa jil'i ngu', cha' culu'u yu jil'i ngu' bi'. Lo'o jua' ngulo yu cui'i cuxi nu ngusñi jil'i ngu', cha' tyaca tso'o ngu' quicha nu ntsu'u cui'i jil'i.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i sca nu quicha ndyatsu' cuaña'

⁴⁰ Ngua sca tsa ndyalaa sca ngu' quicha slo Jesús, sca ngu' nu ndyatsu' cuaña' xqui'ya quicha nu ngusñi jil'i. Li' ndyatu stj' yu quicha bi' slo Jesús, nchcui' lo'o:

—Si nti' nu'u cha' tyaca na', jlo ti' na' cha' taca jinu'u cua'ni cha' tyaca na' —nacuj nu quicha jil'i Jesús.

⁴¹ Ngua tya'na ti' Jesús jil'i nu quicha bi' li', ndyala' yu cuaña' yu quicha bi' su ngutsu'.

—Tyaja' na', cua'ni na' jo'o jinu'u —nacuj Jesús jil'i yu quicha bi'—. Tyanu lubii cuaña' nu'u juani.

⁴² Hora ti ndyaca tso'o su ngutsu' cuaña'; ngua lubii cuaña', cha' cua ndye quicha bi' jil'i tsiya' ti li'. ⁴³ Nu lo'o ngusalya' Jesús lo'o, li' lye nchcui' yu lo'o nu ngua quicha bi' ndi'ya:

⁴⁴ —Ni sca ñati' ná cacha' nu'u jil'i tilaca laca nu ngua'ni jo'o jinu'u —nacuj Jesús jil'i nu ngua quicha bi'—. Yaa clya nu'u slo sti jo'ó cha' ta nu'u msta' jil'i ycui' Ndyosi nu ngua'ni cha' ndyaca tso'o nu'u. Ta nu'u msta', tsa lo msta' nu nacuj jyo'o Moisés sa'ni cha' ta na jil'i ycui' Ndyosi lo'o ngua lubii cuaña' na. Jua'a caca cuayá' ti' lcaa ñati' cha' cua ndyaca tso'o nu'u, nu lo'o ña'a' ngu' lo'o xñi sti jo'ó msta' nu ta nu'u.

⁴⁵ Pana ná ndyuna tso'o nu ngua quicha bi'. Ndu'u ndyaa, nchcui' lo'o lcaa ñati' ñi'ya ngua cha' ngua tso'o, bi' cha' nga'aa ngua jil'i Jesús tyu'u ta'a lquichj; ndyanu yu ne' quixi' ti su ná ndi'l' ñati'. Li' ndyaa' tsa ngu' slo yu, masi ngu' xa' quichj tyijyu' la ngutu'u ngu' ndyaa ngu' slo yu.

2

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i sca ñati' nu nchcu' tyucui' tyucui' ña'a yu

¹ Ca tya' la xi nguxtyuu Jesús ndyaa ca quichj Capernaum bi'. Hora ti nguañi cha' tyucui' ña'a' quichj cha' cua ndyalaa yu. ² Li' quiña'a' tsa ñati' ndyu'u ti'l' ngu' slo yu; ná ndyu'u scua nde ni'l' su tyi'l' ngu', lo'o la

cui' ti cha' to' ni'j' nde liya' tachaa tsa ndi'j' ngu'. Lo'o li' nclyu'u Jesús cha' tso'o ji'j' ycu'i' Ndyosi ji'j' ngu'. ³ Li' ndyalaa jacua tya'a ñati, ndi'ya ngu' ji'j' sca nu quicha nu nchcu' tyucui tyucui ña'a. ⁴ Ná ngua ji'j' ngu' tyalaa ngu' ca slo Jesús lo'o nu quicha bi', cha' tachaa tsa ndu' ñati; bi' cha' ndyacu' ngu' hique ni'j' lo'o nu quicha bi'. Jlyacua que ni'j' bi'. Lo'o li' ngusaala ngu' que ni'j' su ndi'j' Jesús cha' tyat'j' catya su ntsiya nu quicha. Li' nda'ya ngu' ji'j' catya ca su nga'a Jesús. ⁵ Lo'o na'a Jesús cha' jly tsa ti' ngu' ji'j' yu, li' nchcu' yu lo'o nu quicha bi':

—Cua ngua'ni clyu ti' na' jinu'u' ji'j' qui'ya nu ntsu'u' jinu'u', sñi' —nacu'j' Jesús ji'j'.

⁶ Lo'o li' ndube tsa ti' mstru nu nclu'u' cha' jo'ó ne' laa nu nga'a ne' ni'j' bi'. ⁷ “¿Ni cha' nchcu' yu re jua'a?” ngulacua ti' ngu'. “Sca ti' ycu'i' Ndyosi caca cua'ni clyu ti' ji'j' ñati nu ntsu'u' qui'ya ji'j'. Sca qui'ya tlyu laca lo'o nchcu' ni' qui'yu re cha' cui'j' yu qui'ya nu ntsu'u' ji'j' ñati chalyuu, cha' ná nchca ji'j' ni sca ñati chalyuu cui'j' yu qui'ya nu ntsu'u' ji'j' ñati.” ⁸ Pana nda Jesús cuentya ñi'ya laca cha' nu ncliyacua ti' ngu'. Nchcu' yu lo'o mstru bi' li':

—¿Ni cha' cuxi tsa ncliyacua ti' mā ndi'j' mā? —nacu'j' Jesús ji'j' mstru bi'—. ⁹ Ná ndiya ti' mā cha' cua nacui' na' ji'j' nu quicha re: “Cua ngua'ni clyu ti' na' jinu'u' ji'j' qui'ya nu ntsu'u' h'j”. ¿Ha tso'o la si chcu' na' lo'o nu quicha lacua: “Tyat'j' nu'u, xatu'ba nu'u catya jinu'u' cha' tyaa lo'o ji'j' to' tyi”? —nacu'j' Jesús—. ¹⁰ Tso'o lacua. Nti' na' cha' caca cuayá' ti' mā cha' ntsu'u' chacuayá' jna' cua'ni clyu ti' na' ji'j' ñati chalyuu nu ntsu'u' qui'ya ji'j'; ntsu'u' chacuayá' jna', xqui'ya cha' cua nda Ni 'na lijyaa lo yuu chalyuu cha' caca na' ñati. Laca cuayá' ti' mā lo'o ña'a mā cha' tyaca tso'o nu quicha re juani —nacu'j' Jesús.

Li' xa' nchcu' yu lo'o nu quicha bi':

¹¹—Culo na' cña jinu'u' juani —nacu'j' Jesús ji'j'—. Tyat'j' nu'u, xatu'ba nu'u catya jinu'u', cha' tsa lo'o nu'u ji'j' ca to' tyi.

¹² Hora ti' ndyat'j' nu quicha bi', ngusñi catya ji'j', ngutu'u ndyaa li'; na'a lcaa ngu' nu lo'o ndu'u nu ngua quicha bi' ndyaa lo'o catya ji'j'. Ndube tsa ti' ngu', li' ngua'ni tlyu ngu' ji'j' ycu'i' Ndyosi xqui'ya cha' bi':

—Ni sca ya bilya ña'a ya sca cha' tlyu ñi'ya nu ngua'ni nu'u juani —nacu'j' ngu' ji'j' ycu'i' Ndyosi li'.

Ngus'ya Jesús ji'j' Leví

¹³ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa yu ca to' tayu' bi' chaca quiya'. Li' ndyu'u ti'j' quiña'a ñati ca slo yu, cha' chaca quiya' nclyu'u yu ji'j' ngu'. ¹⁴ Laja lo'o ndya'a ti' Jesús, li' nteje tacui yu to' ni'j' su ntcua Leví sñi' Alfeo nu nxñi cñi cña loo ngu' cuentya ji'j' ngu' xa' tsu' nu laca loo.

—Tsa nu'u lo'o na' —nacu'j' Jesús ji'j' nu Leví bi'.

Lo'o li' hora ti' ndyat'j' Leví nguxana yu ndya'a yu lo'o Jesús.

¹⁵ Ca tiya' la ndyacu Jesús to' tyi Leví. Stu'ba ndyacu yu lo'o tyuu tya'a ngu' cuxi, jua'a lo'o tyuu tya'a ngu' tya'a ndyu'ni cña lo'o Leví, nu quiña'a tsa cñi cña loo nxñi ji'j' ñati cuentya ji'j' ngu' xa' tsu' bi'; quiña'a tsa ngu' bi' nti' ngu' cuna ngu' cha' nu nchcu' Jesús. Nga'a Jesús ni'j' bi' lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j'. ¹⁶ Li' nteje tacui xi ngu' fariseo lo'o mstru cha' jo'ó nu tya'a ndya'a ngu'. Tacati tsa ycu'i' ngu', nti' ngu', pana lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ngu' ji'j' xa' ñati. Na'a ngu' bi' ti lo'o ndyacu Jesús ne' ni'j' bi'. Hora ti' nchcu' ngu' bi' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j' Jesús:

—¿Ni cha' laca cha' ndyacu nu xu'na mā lo'o ngu' cuxi jua, lo'o nu msu ji'j' ngu' xa' tsu' nu quiña'a tsa cñi cña loo ngu' nxñi ngu' jua?

¹⁷ Lo'o ndyuna Jesús cha' nu nchcu' ni' ngu' tlyu bi', li' nacui' yu:

—Ná ntsu'u' cha' caca jo'ó ji'j' ñati nu tso'o ti' ti' —nacu'j' Jesús ji'j' ngu'—, caca jo'ó ji'j' ngu' quicha —nacu'j'—. Lo'o na' ni, ná lijya na' cha' culu'u na' cha' tso'o ji'j' ycu'i' Ndyosi ji'j' ñati nu ncliyacua ti' cha' tso'o tsa ycu'i' ca ngu'; na cua lijya na' ca nde cha' culu'u na' cha' tso'o bi' ji'j' ñati nu jlo ti' cha' ntsu'u' qui'ya ji'j' ngu' —nacu'j' Jesús.

Ndacha' ngu' judío ji'j' Jesús si ná cua'ni tacati yu ji'j' tsq nu ná ndacu ngu'

¹⁸ Ngua sca tsq tacati ji'j' ngu' nu ngua tsa'a ji'j' Juan lo'o ji'j' nu ngu' fariseo, nu tacati tsa ndu'ni ngu', nti' ngu'. Ná ndacu ngu' tyaja tsq tacati bi'. Lo'o li' ndya'a xi ñati slo Jesús, nchcu' ngu' lo'o yu:

—Ná ndacu ngu' nu ngua tsa'a ji'j' Juan tsq juani. La cui' ti' jua'a ngu' fariseo ni, ná ndacu ngu' juani —nacu'j' ngu'—. Pana nu ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u' ni, ndacu ngu' juani. ¿Ni cha' ná stu'ba ndyu'ni ngu' cuentya jinu'u' lo'o cha' nu ndyu'ni ngu' bi'? —nacu'j' ngu' ji'j' Jesús.

¹⁹ Li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu' bi':

—Lo'o caja clyo'o ngu', lo'o ngu' nu ndya'a lo'o cutsii ndacu ngu'; ná ndi'j' ngu' ntyute' ti' ngu' tsq bi' lo'o ndi'j' ngu' lo'o cutsii —nacu'j' Jesús ji'j' ngu' li'—. Chaa ti' ngu' lo'o ndi'j' ngu' lo'o. ²⁰ Pana nu lo'o tyalaa tsq nu lo'o tyaa lo'o ngu' ji'j' cutsii, li' ná cacu ngu' tya'a tso'o cutsii, cha' caca xñi'j' ti' ngu' li'. La cui' jua'a chaa ti' tya'a tso'o na' juani, pana caca xñi'j' ti' ngu' nde loo la.

²¹ Chaca cha' ni, sca ngu' nu nchca ji'j' jyacua late', nu lo'o cua'ni cho'o ste' cusu, ná talya sa yu'be late' cucui lo sca late' cusu, cha' tyatsii' late' cucui; hora ti' tyat'j' jyacua su ngalya bi' li'. ²² La cui' ti' cha', ná su'ba

ngu' ji'i lcuu nu chca ndyu'u ti ne' tyaca' cusu'. Si su'ba ngu' ji'i ne' tyaca' cusu', yala ti catsu se'i tyaca' bi'; ndye ngula'a tyaca' li', tye lcuu tyalú li'. Ne' tyaca' cucui tyu'u lcuu nu lo'o chca ndyu'u ti.

Ngusuu ngu' si'yu trigo tsá ta'a

²³ Ngua sca tsá ta'a lo'o ndi'i cña' ngu' judío, li' ndyaa Jesús nu nscua xtya trigo ji'i ngu', ndyaa yu lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu. Li' ngusuu nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' xi si'yu trigo cha' cacu ngu' laja lo'o ndyaa ti ngu'. ²⁴ Lo'o li' na'a ngu' fariseo ñi'ya nu ngua'ni ngu' bi'. Li' nchcui' ngu' fariseo bi' lo'o Jesús:

—Tsá ta'a, tsá ndi'i cña' na laca juani —nacuj ngu' fariseo ji'i Jesús—. Tsá tacati laca. ¿Ni cha' laca ndyu'ni ngu' bi' cña nu ná ntsu'u chacuayá' cua'ni na tsá juani? —nacuj ngu'.

²⁵ Nguxacuj Jesús cha' ji'i ngu' li':

—¿Ha bilya ña'a ma lo quityi ji'i ycuu' Ndyosi nu nscua ñi'ya nu ngua'ni jyo'o David? Ngua sca tsa ntyute' tsa ycuu' yu, lo'o jua'a ntyute' tsa tya'a ndya'a yu —nacuj Jesús ji'i ngu'—. ²⁶ Ngua jyo'o Abiatar loo ji'i lcaa sti jo'ó tyempo bi', lo'o li' ndyatí jyo'o David bi' ne' ni'i su cuentya ji'i ycuu' Ndyosi cajua, ngusñi yu xlyá nu laca mstá ji'i ycuu' Ndyosi, nu ntucua tacati lo mesa; ndyacu ngu' xlyá bi', masi sca ti sti jo'ó ntsu'u chacuayá' cacu ji'i nquicha' —nacuj Jesús ji'i ngu' fariseo bi'.

²⁷ 'Ná nti' ycuu' Ndyosi xcube' ji'na lo'o nchcui' Ni cha' caca sca tsá nu tyi'i cña' na; tso'o la tyi'i na si caja sca tsá nu tyi'i cña' na, ngua ti' Ni. ²⁸ Lo'o jua'a ntsu'u chacuayá' jna' cha' laca na' loo, masi tsá nu ndi'i cña' ngu', cha' cua nda Ni 'na liyya cha' caca na' ñati.

3

Sca yu quicha nu nchcu' ya' yu

¹ Ngua chaca quíya' ndyaa ngu' ne' laa ca bi' tsá nu ndi'i cña' ngu', lo'o nga'a sca nu quicha nu nchcu' sca tsu' ya'. ² Na'a tsa xi ngu' tacati, nu ngu' fariseo bi', ña'a tsa ngu' ji'i Jesús si cua'ni yu jo'o ji'i nu quicha bi', cha' tsá ta'a nu ndi'i cña' ngu' judío ngua. Nti' ngu' tlyu bi' quijeloo qui'ya cha' sta ngu' hichu' Jesús. ³ Lo'o li' nchcui' yu lo'o nu quicha bi':

—Caa nu'u, tyu cla'be ne' laa re —nacuj Jesús ji'i.

⁴ Li' nchcuane Jesús ji'i lcaa ngu' bi':

—¿Ha ntsu'u chacuayá' ji'na cua'ni na sca cha' tso'o tsá nu ndi'i cña' ngu'? —nacuj yu ji'i ngu' tlyu bi'—. ¿Ha tso'o la si cua'ni na sca cha' cuxi tsá bi'? —nacuj—. ¿Ha ná tso'o cua'ni na jo'o ji'i ngu' li', nti' ma? ¿Ha tso'o la si ta na chacuayá' cajaa ngu' quicha tsá bi' lacua? —nacuj Jesús.

Nga'aa ngujui la ñi'ya chcui' nu ngu' tlyu bi' lo'o Jesús li'. ⁵ Nási' xi Jesús ña'a yu ji'i ngu' bi', jua'a xñi'i xi ti' yu cha' ná ntaja'a ngu' cui'ya ngu' cuentya ji'i cha' nu nclyu'u yu ji'i ngu'. Li' nchcui' yu lo'o nu quicha bi':

—Xquiñi nu'u ya' —nacuj Jesús ji'i.

Nguxquiñi yu ya' yu li', lo'o hora ti ngua tso'o ya' yu. ⁶ Lo'o ndu'u nu ngu' fariseo ne' laa bi', li' ndyaa ngu' cha' chcui' ngu' lo'o taju ngu' nu cuentya ji'i rey Herodes; chcui' ngu' ñi'ya cua'ni ngu' cha' caca cujuui ngu' ji'i Jesús.

Ndyu'u ti'i quiña'a tsa ñati to' tayu'

⁷ Lo'o li' ndyaa Jesús to' tayu' lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i. Quiña'a tsa ngu' Galilea ndyaa ngu' ndyaa lca'a ngu' ji'i cha' cuna ngu' cha' nu nclyu'u yu. ⁸ Cua ndañi ñi'ya laca cha' tonu nu ndyu'ni Jesús hasta ca quichi' tyijyu', bi' cha' lo'o ngu' tyijyu' ndyalaa ngu' cha' ña'a ngu' ji'i yu; ndyalaa ngu' Judea, lo'o ngu' Jerusalén, lo'o ngu' Idumea, lo'o ngu' chaca tsu' sta'a Jordán, lo'o ngu' Sidón, lo'o ngu' Tiro. ⁹ Na'a Jesús cha' quiña'a tsa ñati ndy'a'a slo, li' nchcui' yu lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu cha' culana ngu' sca yaca ni'i sube, cha' ná satá ngu' ji'i yu, cha' quiña'a tsa ngu' ndi'i. ¹⁰ Jlo ti' ngu' cha' cua ngua'ni yu jo'o ji'i quiña'a tsa ngu' quicha, bi' cha' tachaa tsa ndi'i ngu' quicha slo; cua nti' tsa ngu' cala' ngu' ji'i ycuu' Jesús. ¹¹ Nu ngu' quicha nu ntsu'u cui'i cuxi ji'i ngu' ni, nu lo'o na'a ngu' quicha bi' ji'i Jesús, li' ndyatú sti' ngu' nde loo su ndu yu. Cui'i nxi'ya ngu' xqui'ya cui'i cuxi, cha' nslu cui'i bi' ji'i Jesús:

—Nu'u laca nu sca ti Sñi' ycuu' Ndyosi —ndu'ni ngu' quicha bi'.

¹² Hora ti ngulo Jesús cña ji'i cui'i cuxi cha' ná cacha' ngu' ji'i xa' ñati tilaca laca ycuu' yu.

Ngusubi Jesús ji'i tii tyucuaa tya'a ñati nu ca tsa'a ji'i

¹³ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa ndyacu' yu sii' ca'ya, ngusi'ya yu ji'i tyuu' tya'a ñati cha' caa' ngu' ca su ndu. Ndyaa ngu' bi' slo yu li'. Lo'o li' laja ngu' bi' ngusubi Jesús ji'i ñati nu cua'ni cña ji'i; ¹⁴ ngusubi yu ji'i tii tyucuaa tya'a ñati bi', cha' ca tsa'a ngu' ji'i yu. Bi' ngu' nu ta Ni ji'i cha' tsa'a ngu' slo ñati xa' quichi, cha' culu' ngu' cha' tso'o ji'i ycuu' Ni ji'i lcaa ñati. ¹⁵ Nda Jesús chacuayá' ji'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi', cha' cua'ni ngu' jo'o ji'i ngu' quicha, lo'o jua'a culo ngu' ji'i cui'i cuxi nu ntsu'u ji'i ngu'. ¹⁶ Nde nscua xtañi ca ta'a tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngusubi Jesús ji'i: Simón nu ngusta Jesús chaca xtañi Pedro ji'i yu, bi' laca tsaca; ¹⁷ lo'o li' ngusubi yu ji'i tyucuaa sñi' Zebedeo, nu Jacobo lo'o Juan, nu nchcui' Jesús cha' sñi' tyi'yu laca ngu', (jua'a ndyu'u cha' Boanerges cha' cña ji'i ngu' bi'); ¹⁸ lo'o jua'a ngusubi yu ji'i Andrés, lo'o ji'i Felipe, lo'o ji'i Bartolomé,

lo'o jil'i Mateo, lo'o jil'i Tomás, lo'o jil'i xa' Jacobo sñi' Alfeo, lo'o jil'i Tadeo, lo'o jil'i xa' Simón nu ntsu'u cha' jil'i lo'o ngu' cananista; ¹⁹ ngusubi yu jil'i Judas Iscariote nu tiya' la tya jil'i yu ya' ngu' xña'a xqui'ya cñi.

Nsta ngu' qui'ya jil'i Jesús

Ca tiya' la ndyalaa Jesús to' tyi lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i yu. ²⁰ Xa' ndyu'u ti'j ñati ca slo Jesús li'. Cha' quiña'a tsa ñati ndi'i, ná ngu'jui tyempo cha' cacu yu lo'o tya'a ndya'a yu. ²¹ Lo'o ndyuna tya'a Jesús cha' bi', ngulacua tsa ti' ngu' li'. Hora ti ndu'u ngu' lijya ngu' slo Jesús, xqui'ya cha' ntsu'u ñati nu nacuj cha' cua ngua loco yu.

²² Lo'o li' lijya mstru nu nclyu'u cha' jo'ó ne' laa tonu ca Jerusalén. Nchcui' mstru bi' lo'o ngu'!

—Ngusñi Beelzebú xu'na lcaa lo cui'i cuxi jil'i Jesús cua —nacuj mstru bi'—, bi' cha' lo'o chacuayá' jil'i nu xña'a bi' nchca jil'i yu culo jil'i cui'i cuxi nu ngusñi jil'i ñati.

²³ Lo'o li' ngusi'ya Jesús jil'i mstru bi', cha' caa' ngu' slo; nda yu sca cui'i lo'o ngu' li'!

—¿Ha culo Satanás jil'i ñati nu jil'i ycu'i ca? —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'—. ²⁴ Tyece cha' jil'i sca quich'i jua'a ti si xcui' na xu'u tya'a sca latya ngu' tisiya lo'o chaca latya ngu' tisiya. ²⁵ La cui' jua'a lo'o ngu' tya'a ndi'i sca ni'i ti; si xcui' na xu'u tya'a ngu', tya'be tya'a ngu' tyaa ngu' li'. ²⁶ Bi' cha' ná talo Satanás si xu'u tya'a ycu'i' Satanás lo'o msu jil'i ycu'i' ca; tye cha' jil'i nu xña'a yala ti li'!

²⁷ Sca ñati nguulla ni, ná caja ñi'ya nu tyatj' ngu' to' tyi yu cha' cuaana ngu' yu'ba jil'i yu. Sca ti si sca' ngu' jil'i xu'na ni'i clyo, taca cuaana ngu' na nu ntsu'u jil'i yu bi' li'!

²⁸ Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o cu'ma, cha' nchca jil'i ñati jña ngu' cha' clyu ti' jil'i ycu'i' Ndyosi Sti na' cuentya jil'i lcaa qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu', masi cha' cuxi nu ngua'ni ngu', masi cha' cuxi nu nchcui' ngu'; ²⁹ sca ti jil'i ñati nu nchcui' cha' cuxi jil'i cña nu ndu'ni Xtyi'i ycu'i' Ndyosi, ná cua'ni clyu ti' ycu'i' Ni jil'i ñati bi'. Ná cui'ty'i Ni qui'ya nu ntsu'u jil'i ñati bi'!

³⁰ Nda Jesús cui'i bi' lo'o ngu' xqui'ya cha' nacuj ngu' cha' ngusñi cui'i cuxi jil'i yu.

Ndyalaa xtya'a Jesús lo'o tya'a yu

³¹ Lo'o li' ndyalaa xtya'a Jesús lo'o tya'a yu to' ni'i su ndi'i Jesús. Nde liya' ndyanu ngu'. Li' nda ngu' cha' ndyaa ca su ndy Jesús, cha' tyu'u yu nde liya' cha' chcui' ngu' lo'o yu, ngua ti' ngu'. ³² Pana tachaa tsa ndi'i ngu' su ndy Jesús.

—Ndy xtya'a nu'u lo'o tya'a nu'u nde liya' —nacuj ngu' jil'i Jesús—. Cua nti' ngu' chcui' ngu' lo'o nu'u —nacuj ngu'!

³³ —¿Tilaca nu chañi ca cha' laca xtya'a na? ¿Tilaca nu chañi cha' laca tya'a na? —nacuj Jesús jil'i ngu' li'!

³⁴ Li' nxña'a Jesús jil'i ngu' nu nga'a cacua ti slo yu, xa' nchcui' yu lo'o nu ngu' quiña'a bi'!

—Nu ngu' re ni, stu'ba ti ndulo ngu' 'na, ñi'ya nu ndulo xtya'a na' 'na, ñi'ya nu ndulo tya'a na' 'na —nacuj Jesús—. ³⁵ Lo'o jua'a lcaa ñati nu taquiya' jil'i ycu'i' Ndyosi, nu cua'ni ñi'ya nu nti' ycu'i' Ni cha' cua'ni ngu', ngu' bi' ndu'ni ñi'ya nti' si laca ngu' xtya'a na', ñi'ya nti' si laca ngu' tya'a na', masi nu qui'yu, masi nu cuna'a —nacuj Jesús.

4

Cui'i jil'i ñati nu ndyataa si'yu

¹ Chaca quiya' nguxana Jesús ngulu'u yu jil'i ñati to' tayu' bi'. Cua ndyu'u ti'j quiña'a tsa ñati ca slo yu li'; hasta nga'aa ndyu'u scua yuu su tyu quiya' yu, bi' cha' ndyatj' yu ca ne' sca yaca ni'i sube nu ndacui' to' hitya ti. Ne' yaca ni'i bi' ndyaca'a Jesús, ndyanu nu xa' la ñati quiña'a lo' yuu btyi to' tayu' bi'.

² Li' quiña'a tsa cui'i nda Jesús lo'o ngu', cha' ca tsa'a ngu' lcaa cha' nu ngua ti' yu culu'u yu jil'i ngu'. Ndi'ya ngua sca cui'i bi'!

³ —Cua'a jyaca ma —nacuj Jesús jil'i ngu'—. Ngua sca tsá ndyaa sca ñati cataa si'yu trigo. ⁴ Nguscuj yu si'yu jil'i, lo'o ndyú xi si'yu bi' lo' yuu tacalya to' tyucui'i. Hora ti ñaa quiñi, ndye si'yu bi' ndyacu ni' jil'i. ⁵ Lo'o li' ndyalú xi si'yu su xti tsa yuu nscua chu' quee. Yala ti ntyucua si'yu bi'; pana cha' xca ti yuu ndyacu' chu' si'yu, ⁶ bi' cha' ná ngua xñi suu chu' quee bi', ná ngua caluu tso'o. Ndye calya bi' ndyanaa, cha' tyique' tsa cua. ⁷ Lo'o chaca se'i ndyalú xi si'yu lo' yuu su ndy yaca quiche'. Yala la nguluu yaca quiche' bi'; ná nda chacuayá' caluu tso'o calya trigo tsiya' ti, bi' cha' nga'aa ngutu'u si'yu lo' bi' li'. ⁸ Lo'o jua'a ndyalú xi si'yu lo' yuu tso'o. Ntyucua tso'o si'yu bi'; tso'o tsa nguluu calya, lo'o li' tso'o tsa ngutu'u si'yu lo' juu bi'. Ntsu'u juu nu nda calaa tyii tya'a si'yu lo, lo'o jua'a ntsu'u juu nu nda snayala tya'a si'yu, lo'o jua'a ntsu'u juu nu nda sca siyento tya'a si'yu sca ti juu.

⁹ Cua'a jyaca ma jil'i cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani, si chañi cha' ntaja'a ma cuna ma cha' tso'o bi' —nacuj Jesús jil'i nu ngu' quiña'a bi'!

Ni cha' nda Jesús cui'i lo'o ngu'

¹⁰ Ca tiya' la lo'o cua ndu'u ñati bi' ndyaa tsa tlyu ti, li' lijya nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús slo yu, lo'o jua'a ñaa xa' la tya'a tso'o ngu' slo Jesús. Li' nchcuane ngu' jil'i Jesús:

—¿Ñi'ya ntsu'u cha' nu nda nu'u nu ngua tsa ti? —nacuj ngu' bi' jil'i Jesús.

¹¹ —Cua nda ycu'i' Ndyosi chacuayá' cha' ca cuayá' ti' ma sca cha' nu ntsu'u yacu' ti, ñi'ya nu caca lo'o laca ycu'i' Ni loo ne' cresiya jil'i ñati —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'—. Xa' ñati

nu ná ngusñi cha' jil'i ycu'i Ndyosi ni, ná ta ngu' cuentya lo'o cuna ngu' sca cuij; tucui tsa cha' bi' nti' ngu'. ¹² Bi' cha' nda na' cuij bi' lo'o ngu', cha' masi ña'a ngu', ná ta ngu' cuentya ñi'ya nu tyu'u cha' bi'; masi cuna ngu', ná ca cuayá' ti' ngu' ñi'ya nu tyu'u cha' bi'. Jlo ta' cha' ná ntaja'a ngu' culochu' ngu' jil'i cha' cuxi nu ntsu'u jil'i ngu', bi' cha' ná nchca jna' cui'ya na' cha' clyu ti' jil'i ngu' jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu'.

Ñi'ya nu ndyu'u cha' jil'i cuij jil'i ñati nu ndyataa si'yu

¹³ ¿Ha ná ngua cuayá' ti' ma ñi'ya nti' ñacuj cuij bi'? —nacuj Jesús jil'i ngu' bi' li'—. ¿Ñi'ya caca ta ma cuentya jil'i xi xa' la cuij lacua, si ná nduna ma cha' nu nchcui' na' bi'? —nacuj—. ¹⁴ Ñi'ya laca ñati nu ndyataa si'yu bi', jua'a laca ñati nu nchcui' cha' tso'o jil'i ycu'i Ndyosi lo'o xa' la ñati. ¹⁵ Ñi'ya laca si'yu nu ndyalú lo yuu tacalya to' tyucuij lo'o li' ndye si'yu ndyacu quiñi, jua'a laca ñati nu lo'o ndyuna ngu' cha' tso'o jil'i ycu'i Ndyosi, ná nduna tso'o ngu' li'. Ñi'ya laca yuu tacalya bi', jua'a laca cresiya jil'i ñati bi'. Ñi'ya laca lo'o ndye ndyacu quiñi si'yu to' tyucuij, jua'a caa Satanás cha' cuij cha' tso'o bi', cha' nga'aa tyi'u ti' ngu' cha' tso'o bi' li'. ¹⁶ Lo'o si'yu nu ndyalú lo yuu lati tu'ba chu' quee ni, bi' laca ñi'ya laca ñati nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' lo'o clyo ndyuna ngu' cha' tso'o bi' jil'i ycu'i Ndyosi. ¹⁷ Pana si lya' ti' xa' ñati jil'i ngu' bi' xqui'ya cha' tso'o nu ndyuna ngu' bi', si xtyi' lo'o ñati jil'i ngu', ná tado ngu' li'; laca ngu' bi' ñi'ya laca si ná ngusñi tso'o syp si'yu nu ntyucua lo yuu lati tu'ba chu' quee bi', lo'o li' ná ndalo calya bi' ndyanaa li'. ¹⁸ Si'yu nu ndyalú lo yuu laja yaca quiche' ni, bi' laca ñi'ya laca ñati nu ndyuna cha' tso'o bi', ¹⁹ lo'o li' ndya'a tsa cha' tyiquee ngu' ñi'ya cua'ni ngu' cha' caca culiya' ngu'; ncllyana ngu' ñi'ya ca caca quiña'a tsa cha' tso'o nu ntsu'u chalyuu re jil'i ngu', cha' caca stu'ba ngu' lo'o ñati tlyu la. Bi' cha' ná nchca tyanu cha' tso'o ne' cresiya jil'i ngu' bi'. ²⁰ Ndi'ya ndyu'u cha' jil'i yuu tso'o su ndyalú si'yu: lo'o ntyucua si'yu, li' tso'o tsa nguluu calya, ngutu'u tsa si'yu lo li'; jua'a laca ñati nu ndyuna cha' tso'o bi', lo'o li' tso'o tsa ndaquiya' ngu' jil'i cha' bi'. Ntsu'u yuu su nda sca ti juu trigo hasta calaa tyii tya'a si'yu, lo'o jua'a ntsu'u yuu su ndyu'u snayala tya'a si'yu lo sca ti juu, lo'o jua'a ntsu'u yuu su ndyu'u hasta sca siyento tya'a si'yu lo sca ti juu.

Cuij jil'i xee nu tyu'u ne' ni'i

²¹ Chaca quiya' nda Jesús sca cuij lo'o ngu' bi':

—Lo'o ngua'a na xee ni'i' ca talya, ¿ha tacu' na lo xee bi'? ¿Ha sta na xee bi' ne' qui'ña? —nacuj Jesús jil'i ngu'—. Ná ndu'ni na jua'a

—nacuj—. Cua' xi sta na xee cha' tyaca' xee tyucui ña'a nde ni'i. ²² Ndu'ni cha' tyu'u lo xee lcaa na nu ndyu'u cuatsi' jil'i ñati juani; ná sca cha' ntsu'u cuaana ti juani nu ná quijeloo jil'i ñati ca tiya' la. ²³ Cua'a jyaca ma xi jil'i cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani, si chañi cha' ntaja'a ma cuna ma cha' tso'o bi'.

²⁴ Tya ngulu'u la xi Jesús jil'i ngu' li':

—Taquiya' tso'o ma jil'i cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani —nacuj Jesús—. Ñi'ya nu ndu'ni ma lo'o xa' ñati, la cui' jua'a cua'ni ycu'i Ndyosi lo'o ma li'. Lo'o jua'a lo'o cuna tso'o ma cha' jna', quiña'a la cha' tso'o tyu'u ne' cresiya jil'i ma li'. ²⁵ Lo'o ñati nu jlyu ti' cha' jna', nu ndyaca tsa'a cha' bi' ni, tya ta la ycu'i Ni cha' lo'o ngu' bi'; pana ñati nu ná jlyu ti', nu ná nti' ca tsa'a ngu', cua'ni ycu'i Ni cha' ná caca jil'i ngu' bi' ca tsa'a ngu' tsiya' ti cha' jil'i ycu'i Ni li'.

Cuij jil'i su ntyucua si'yu

²⁶ Lo'o li' nda Jesús chaca cuij lo'o ngu':

—Ta na' sca cuij lo'o ma cha' caca cuayá' ti' ma ñi'ya nu caca lo'o laca ycu'i Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ñati —nacuj Jesús jil'i ngu'—. Ngua sca tsa ndyataa sca ñati nscua', ²⁷ li' ngujua' yu talya; lo'o cua quixee ti chaca tsa ngue ti' yu. Jua'a nteje tacui tyuu tsa lo'o tyuu talya. Laja li' ntyucua si'yu bi', cua ndyaluu bi' li'. Ná jlo ti' yu ñi'ya caca caluu si'yu bi'. ²⁸ Jua'a nchca jil'i sca si'yu nu lo'o cataa na jil'i. La cui' yuu su ndyataa si'yu bi' laca nu ta juersa jil'i si'yu cha' caluu. Tyucua calya cuañi' clyo, li' tyu'u tucua nchu', lo'o li' caca ltya jil'na. ²⁹ Lo'o cua btyi ltya, li' caca clacua, cha' tyu'u ti' ltya.

Cuij jil'i si'yu cuxee

³⁰ Lo'o li' nda Jesús chaca cuij lo'o ngu' bi':

—Chaca cha' chcu'i' na' lo'o ma juani. Ta na' sca cuij lo'o ma ñi'ya nu caca lo'o ycu'i Ndyosi laca loo ne' cresiya jil'i ñati —nacuj Jesús—. ³¹ Caca bi' ñi'ya laca sca ti si'yu cuxee nu ndyataa ngu'. Si'yu bi' laca nu si'yu sube la tyucui ña'a chalyuu, cha' ná ntsu'u xa' si'yu nu sube la. ³² Pana lo'o cataa ngu' si'yu bi', yala ti tyucua, caluu yaca li' cha' caca sca yaca tlyu. Lo'o li' ca'ya quiñi laja sta' yaca bi', chca'a cña' ni' su tyacala' laja laca' bi'.

Ni cha' nda Jesús cuij lo'o ngu'

³³ Jua'a ti ngulu'u Jesús cha' jil'i ngu'; nda yu xi cuij lo'o ngu', cha' culu'u cha' jil'i ycu'i Ndyosi jil'i ngu', ña'a cuayá' nu ta tso'o ngu' cuentya ñi'ya ntsu'u cha' jil'i ycu'i Ni. ³⁴ Xcui' lo'o cuij ti ngulu'u Jesús jil'i ñati quiña'a, masi ná nda tso'o ngu' cuentya ñi'ya cha' nda cuij bi'; pana tiya' la ngulu'u tso'o yu cha' bi' jil'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i yu.

Ngulo Jesús cña jil'i cui' lo'o jil'i clyoo' lo tayu'

³⁵ Lo'lo cua ngusij tsa, cua ndyaa cuichaa, li' nchcui' Jesús xi lo'lo nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i:

—Tyeje tacui na ca chaca tsu' tayu' re —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'.

³⁶ Lo'lo li' nguxtyanu ngu' jil'i nu quiña'a tsa ñati nu ndi'j cajuu, ndyatj Jesús lo'lo tya'a ndya'a yu ne' yaca ni'j su ngua'a yu cha' ngulu'u yu jil'i nu ngu' quiña'a bi' tsá la. Ndu'u ngu' ndyaa ngu', lo'lo xa' yaca ni'j ndyaa lo'lo. ³⁷ Lo'lo li' lye tsa ndyaca cui'j, lye tsa ndyatj clyoo' lo tayu', ña'a cuayá' nu ndyatj tsa hitya clyoo' nde ne' yaca ni'j; cua cha'á ti yaca ni'j bi' ntsu'u hitya. ³⁸ Pana laja' ti Jesús ntsu'u nde siyu' yaca ni'j, ngustii yu lo sca late' lcuti. Nguxtyu'u ngu' jil'i yu li':

—Cusu' —nacuj ngu' jil'i Jesús—. Que ti' nu'u. ¿Ha ná ndube ti' nu'u cha' cua cajaa ti na? —nacuj ngu'—. Cua quilyu'u ti yaca ni'j re.

³⁹ Li' ndyatj Jesús, ngulo yu cña jil'i cui'j, ngua'a jil'i clyoo' lo tayu'.

—Caca ti ti lo hitya re —nacuj yu.

Hora ti ngua ti cui'j, ngua ti clyoo'; ti ti ndyanu tayu' li'. ⁴⁰ Lo'lo li' nchcui' Jesús lo'lo ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i:

—¿Ni cha' ntsij tsa ma? —nacuj Jesús jil'i ngu'—. ¿Ni cha' laca ná jlya ti' ma jil'i ycu'i' Ndyosi cha' caca jil'i Ni cua'ni Ni jua'a? —nacuj.

⁴¹ Ndube tsa ti' ngu' ña'a ngu' jil'i Jesús li':

—¿Tilaca laca nu qui'yu re? —nacuj ngu' jil'i tya'a ngu'—, cha' lo'lo cui'j ndaquiya' jil'i yu, lo'lo jua'a nduna clyoo' lo tayu' cha' nu nda yu —nacuj ngu' jil'i tya'a ndyaca tsa'a ngu'.

5

Ngusñi cui'j xña'a jil'i sca ngu' Gadara

¹ Lo'lo li' ndyalaa ngu' chaca tsu' tayu bi', nde loyuu su cuentya Gadara. ² Cua tyu'u ti Jesús ne' yaca ni'j lo'lo ndyu'u tucua sca nu quicha, sca ngu' nu ngusñi cui'j xña'a jil'i. Ndi'j nu quicha bi' ne' lo'lo jyo'o. ³ Su nguatsi' jyo'o ti ndi'j nu quicha bi', cha' ná ngua jil'i ngu' sca' jil'i; ni lo'lo chcuá ná ngua jil'i ngu'. ⁴ Cua tyuu quiya' ngusca' ngu' jil'i lo'lo carena nquicha', ndyaaca' quiya', ndyaaca' ya'; pana hora ti ngusi'yu cu' chcuá bi', ndyatj' carena, ndyanu yu'be ti chcuá nu ndyaaca' nu quicha bi'. Ni sca ngu' ná ngué ngu' cha' tyijiloo jil'i yu quicha bi'. ⁵ Lo'lo nde tsá lo'lo nde talya ndya'a nxi'ya ne' lo'lo jyo'o, ndya'a yu'u ti sii' cuatj. Lo'lo jua'a ngusi'yu jil'i ycu'i' ca lo'lo quee. ⁶ Juani tyijyu' ti ndu nu quicha bi' na'a jil'i Jesús. Li' ngusna lijya ndatu sti' slo Jesús, cha' cua'ni tlyu jil'i. ⁷ Cuij ngusi'ya nu quicha bi' jil'i Jesús li':

—¿Ñi'ya cña nti' nu'u jna'? —nchcuane yu quicha jil'i Jesús li'—. Nu'u laca Jesús nu sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi, ycu'i' Ni nu laca loo

la —nacuj—. Chacuayá' jil'i ycu'i' Ndyosi, ná xcube' nu'u jna'.

⁸ Tsá ti cua ngulo Jesús cña jil'i cui'j xña'a bi', cha' tyatsu' jil'i yu quicha bi', bi' cha' tya'na nchcui' lo'lo Jesús juani cha' ná xcube' yu jil'i.

—Tyu'u nu'u, tyaa nu'u tsiya' ti —nacuj Jesús jil'i cui'j xña'a tsá la.

⁹ Li' nchcuane Jesús jil'i yu quicha bi':

—¿Ni naa nu'u? —nacuj Jesús jil'i.

—Quiña'a tsa lo'lo naa na' —nacuj nu quicha—, cha' quiña'a tsa tya'a cui'j xña'a ngusñi' na —nacuj.

¹⁰ Lo'lo li' ndijña tsa nu quicha bi' cha' ná cua'ni Jesús jo'o jil'i, cha' ná culo Jesús jil'i nu cui'j xña'a bi' cha' tyaa; ná nti' cui'j xña'a bi' cha' tsaa xa' chalyuu tyijyu' la. ¹¹ La cui' tsá bi' ndi'j tsa cube' ndyacu ni' quixi' sii' ca'ya jua. ¹² Li' xa' ndijña yu quicha bi' jil'i Jesús cuentya jil'i cui'j xña'a nu ngusñi jil'i:

—Ta nu'u chacuayá' tsaa cui'j cha' xñi jil'i cube' jua —nacuj.

¹³ Lo'lo li' nda Jesús chacuayá' bi' jil'i lcaa cui'j xña'a bi'. Li' ndu'u cui'j ndyaa, ngusñi jil'i cube'. Ndi'j tucua mil tya'a cube', lo'lo jua'a ngusñi cui'j bi' jil'i lcaa ni'. Ngusna ni' sii' cua'a li', ndyú ca ta'a ni' ne' hitya tayu'; ndyi'o ni' hitya, ngujuii lcaa cube' bi' li'.

¹⁴ Lo'lo li' ndube tsa ti' ngu' nu ña'asij jil'i cube' bi', ngusna ngu' ca quichj cha' cacha' ngu' jil'i lcaa ngu' cacua ti ñi'ya cha' ngua bi'. Hora ti ndu'u ngu' lijya ngu' cha' ña'a ngu' jil'i cha' bi'. ¹⁵ Nu lo'lo ngulaa ngu' slo Jesús, li' na'a ngu' jil'i nu qui'yu nu ngua quicha bi'; na'a ngu' cha' ti ti nga'a nu qui'yu bi', lacu' ste', cha' cua ndyaca tso'o. Nga'aa nxa'lu cui'j xña'a bi' jil'i. Ndyutsij tsa ngu' li'. ¹⁶ Nchcui' tsa ngu' nu ña'asij jil'i cube' bi' ñi'ya ngua cha' jil'i nu quicha, cha' tsa tlyu ti nguxtyanu cui'j xña'a jil'i. Li' ndu'u cui'j bi' ndyaa, ngusñi jil'i lcaa cube' nu ndi'j bi'; ndye cha' jil'i cube' bi' li'. ¹⁷ Nu lo'lo ndyuna ngu' quichj cha' bi', li' nchcui' tsa ngu' lo'lo Jesús cha' tyatsu' yu tyaa yu xa' se'j su tyijyu' la.

¹⁸ Lo'lo cua tyatj ti Jesús ne' yaca ni'j sube cha' tyaa, li' nchcui' nu ngua quicha bi' lo'lo Jesús; ngüjña chacuayá' jil'i Jesús cha' tsaa lo'lo. ¹⁹ Pana ná nda Jesús chacuayá' jil'i.

—Xa' xtyuu nu'u tyaa nu'u to' tyi —nacuj Jesús jil'i—. Ta nu'u cha' lo'lo lcaa ngu' tya'a nu'u ñi'ya ngua cha' tlyu nu ngua'ni ycu'i' Ndyosi nu Xu'na na cha' ngua'ni Ni cha' ndyaca tso'o nu'u, cha' ngua'ni tya'na tsa ti' ycu'i' Ni jinu'u.

²⁰ Lo'lo li' ndu'u ndyaa nu qui'yu bi' lcaa quichj nde Decápolis, nda cha' lo'lo ngu', lcaa lo cha' ñi'ya nu ngua'ni Jesús lo'lo. Ndube tsa ti' lcaa ngu' bi' li'.

Sñi' Jairo, lo'lo nu cuna'a nu ndyala' ste' Jesús

²¹ Lo'o li' ñaa Jesús ne' yaca ni'lj ca nde tsu' tayu' chaca quiya'. Xa' ndyu'u ti'lj quiña'a tsa ñati' slo Jesús nde to' tayu' bi'. ²² Li' ndyalaa sca nu qui'yu nu laca loo ne' laa jua. Jairo naa nu cusu' bi'. Ndatu' stj' nu cusu' bi' slo Jesús, ndacui nclýu hique yu hasta lyuu. ²³ Tya'na tsa nchcui' yu lo'o Jesús li':

—Cua cajaa ti sñi' na' —nacuj yu ji'lj—. Cua'ni nu'u' cha' tso'o tsa nu'u' ca su ntsiya nu cuna'a piti bi' 'na, cha' cua'ni nu'u' jo'o ji'lj cho'; sta ya' nu'u' chu' nu piti cha' cu'u' cho'.

²⁴ Lo'o li' ndyaa Jesús lo'o yu bi', jua'a ndyaa quiña'a ñati' lo'o ngu', hasta tachaa tsa ndi'lj ngu' lo'o ndya'a ngu'. ²⁵ Lo'o sca nu cuna'a quicha ndya'a laja ñati' quiña'a bi'. Cua tii tyucuaa yija' ntsu'u quicha ji'lj nu cuna'a bi', cha' ndyalu' tsa tañi ma'. ²⁶ Cua ndye lcaa lo jo'o ngua'ni ngu' ji'lj ma' quicha bi', lo'o ná ngua ji'lj ngu' cua'ni ngu' jo'o ji'lj. Ndye cñi ji'lj ma', ndye lcaa lo cha' tso'o nu ntsu'u ji'lj ma' xqui'ya taná, lo'o lye la ngua quicha ma' li'. ²⁷ Cua ndyuna ma' quicha bi' xi cha' ji'lj Jesús, bi' cha' ñaa ma' laja ñati' nde chu' su ndy Jesús. Ndyala' ma' quicha bi' ste' Jesús li'. ²⁸ “Lo'o cala' ti na' ste' Jesús re, tyaca tso'o na' li’”, ngua ti' ma' quicha bi'. ²⁹ Hora ti ndyacu' cha' ndyalu' tañi ma', tsa tsiya' ca ngua tii ycu' ca ma' cha' cua ndyaca tso'o li'. ³⁰ Pana hora ti ngua tii Jesús cha' cua ngua'ni yu jo'o ji'lj sca ñati, masi ná na'a yu ji'lj nu quicha bi'. Li' nguxña'a yu ji'lj nu ñati quiña'a nu lijya nde chu' yu.

—¿Tilaca ndyala' ste' na'? —nacuj yu ji'lj ngu'.

³¹ Li' ndube tsa ti' nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'lj.

—Tachaa tsa ndi'lj ngu' re slo na —nacuj ngu' bi' ji'lj Jesús—. ¿Ni cha' laca nchcuane nu'u' ji'lj ngu', “Tilaca ndyala' 'na'”?

³² Lo'o li' ña'a tsa Jesús ji'lj lcaa ngu' cha' ca cuayá' ti' tilaca laca nu ndyala' ji'lj. ³³ Li' ñaa nu cuna'a bi', ndatu' stj' slo yu. Nchcuaa ma' bi', cha' ndyutsij tsa ma', masi jlo ti' cha' cua ndyaca tso'o. Li' ndacha' liñi ma' ji'lj Jesús ñi'ya ngua ji'lj ma'.

³⁴ —Tso'o tsa jlya ti' nu'u' jna', sñi' —nacuj Jesús ji'lj—, bi' cha' ndyaca tso'o nu'u'. Tj' ti tyi'lj tyiquee nu'u' juani. Tso'o ti tyaa nu'u', nga'aa xñi quicha bi' jinu'u' chaca quiya'.

³⁵ Lo'o tya nchcui' Jesús lo'o nu cuna'a bi', li' ndyalaa sca msu ji'lj Jairo nu laca loo ne' laa bi', ndyacu' tya'a lo'o ngu'. Nchcui' msu bi' lo'o xu'na cuentya ji'lj nu piti quicha:

—Cua ngujui sñi' nu'u', cusu' —nacuj msu ji'lj nu cusu' bi'—. Nga'aa ntsu'u la cha' chcui' nu'u' lo'o mstru re.

³⁶ Lo'o Jesús ndyuna cha' nu nchcui' msu bi', pana ná ndaquiya' Jesús ji'lj cha' bi'.

—Ná cutsij nu'u' —nacuj Jesús ji'lj nu laca loo ne' laa bi'—. Tsa bi' ti cha' cua'ni nu'u' cha' jlya ti' nu'u' 'na.

³⁷ Lo'o li' ná nda Jesús chacuayá' ji'lj ñati' cha' tsa' ngu' lo'o yu; sca ti ji'lj Pedro, lo'o Jacobo, lo'o Juan tya'a Jacobo, nda yu chacuayá' tsa' ngu' lo'o yu. ³⁸ Li' ndyalaa ngu' to' ni'lj ji'lj nu laca loo ne' laa bi'. Cua quiña'a ñati' ndyu'u ti'lj cajua, nxi'ya tsa ngu' ndi'lj ngu'. Lye tsa ngua cha' cua ngujui nu piti bi'. ³⁹ Ndyatj Jesús ni'lj li'.

—¿Ni cha' laca nxi'ya tsa ma' ndi'lj ma'? —nacuj Jesús ji'lj ngu'—. ¿Ni cha' laca cha' quiña'a tsa nclýacua ti' ma'? Si'i na ngujui nu piti quicha re, na laja' ti ntsiya —nacuj Jesús.

⁴⁰ Li' nxyti lo'o ngu' ji'lj. Bi' cha' ngulo'o Jesús ji'lj lcaa ngu' nu nxi'ya ndi'lj ngu'; ndyanu sti txya'a nu piti quicha lo'o ca ta'a sna ngu' tya'a ndya'a lo'o Jesús, ndyaa ngu' bi' slo nu piti. ⁴¹ Li' ngusñi Jesús ya' nu piti bi'.

—Talita, cumi —nacuj Jesús ji'lj, cha'cña ji'lj ngu' bi'. (Ndi'ya ndyu'u cha' bi': Mbixu', nde cha' chcui' na' lo'o nu'u' juani: Tyatu nu'u'.)

⁴² Hora ti ndyatu nu cuna'a piti quicha bi', nguxana ndya'a li'. Tii tyucuaa ti yija' ntsu'u cho'. Ndube tsa ti' ngu' bi' li'. ⁴³ Lye nchcui' Jesús lo'o ngu' bi', cha' ná chcui' ngu' lo'o xa' ñati' ñi'ya ngua cha' ndyaca tso'o nu piti bi'. Li' ngulo yu cña ji'lj ngu' cha' ta xi na cacu nu piti bi'.

6

Ndyaa Jesús ca quichj Nazaret

¹ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'lj, ndyaa ngu' ca quichj tyi yu. ² Ndyatj Jesús ndyaa ne' laa quichj bi' tsá nu ndi'lj cña' ngu', tsá ta'a bi'. Li' ngulu'u yu ji'lj ngu'. Ndube tsa ti' ngu' nu ndi'lj ne' laa bi' lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu'.

—¿Mala ngua tsa'a yu re lcaa cha' nu nchcui' yu? —nacuj ngu'—. ¿Ñi'ya ngua cha' ngua cuayá' tso'o ti' yu? ¿Ha tii yu? —nacuj ngu'—. ¿Ni cha' laca cha' nchca ji'lj yu cua'ni yu cha' tlyu? —nacuj ngu' ji'lj tya'a ngu'—. ³ ¿Ha si'lj cuityi yaca laca yu re? —nacuj ngu'—. La cui' sñi' María laca re; tya'a Jacobo, tya'a José, tya'a Judas, tya'a Simón laca yu re. Nde quichj tyi na ndi'lj ngu' cuna'a tya'a yu re —nacuj ngu' ji'lj tya'a ngu'.

Chij nti' ngu' ña'a ngu' ji'lj Jesús, ⁴ pana ndi'ya laca cha' nu nda Jesús lo'o ngu' li':

—Lcaa ngu' xa' quichj ni, ndu'ni tlyu ngu' ji'lj sca ñati' nu laca tu'ba ji'lj ycu' Ndyosi nchcui' Ni lo'o ngu' —nacuj Jesús ji'lj ngu'—, pana ngu' tya'a quichj tyi yu ni, ná ntaja'a ngu' cuna ngu' cha' nu nchcui' yu tsiya' ti —nacuj Jesús—. Lcaa tya'a yu, jua'a ngu' tya'a ndi'lj yu, ná nduna ngu' cha' nu nchcui' yu —nacuj Jesús ji'lj ngu'.

⁵ Lo'o jua'a ngua cha' ná ngua cua'ni Jesús cha' tlyu slo ngu' bi', xquiy'a cha' ná jly'a ti' ngu' jil'i; pana ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o xti ti' ngu' quicha lo'o ngusta ya' ti yu lo ngu', tsa bi' ti cha' ngua'ni yu. ⁶ Ndube tsa ti' Jesús cha' ná jly'a ti' ngu' bi' jil'i tsiya' ti. Lo'o li' tya ndya'a la yu ca xa' quich'i sube ti nu ndi'i cacua ti, ngulu'u yu jil'i ngu' ca bi' li'.

Nda Jesús jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i cha' tsa'a ngu' chcu' ngu' cha' jil'i yu lo'o ngu' xa' quich'i

⁷ Lo'o li' ngusi'ya Jesús jil'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i bi', cha' chcu' yu lo'o ngu'. Ngulo yu cña jil'i ngu' bi', cha' tyu'u ngu' tsa'a ngu' cuentya latya ti ngu'; stu'ba ti tsa'a tucua tya'a ngu' scaa quich'i. Li' nda Jesús chacuayá' jil'i ngu' cha' culo ngu' jil'i cui'i cuxi nu ntsu'u jil'i ñati. ⁸ Nhcui' Jesús lo'o ngu' cha' ná lo'o yu'ba quiy'a ngu' tsa'a ngu'. Tsa'a ngu' lo'o sca yaca xca ti; ná lo'o cuju'i, ná lo'o tyaja, ná lo'o cñi tsa'a ngu', nacui' Jesús. Jua'a ti tsa'a ngu'. ⁹ Tyu'u caña quiy'a' ngu', cacu' ngu' camxa, pana ná lo'o chaca camxa jil'i ngu' tsa'a ngu'.

¹⁰ —Nu lo'o ta ngu' ni'i su caja' mā —nacui' Jesús—, li' tyanu mā slo ngu' bi' ña'a cuayá' nu tyu'u mā tsa'a mā xa' quich'i. ¹¹ Si ntsu'u sca quich'i su ná tyaja'a ngu' ta ngu' se'i tyanu mā, sca quich'i su ná tyaja'a ngu' cuna ngu' cha' nu chcu' mā lo'o ngu', li' tyu'u mā quich'i bi', yaa cly'a mā li'. Salú mā sñii yuu nu ntsu'u quiy'a' mā to' quich'i bi'. Jua'a caca cuayá' ti' ngu' cha' cuxi tsa cña nu ngua'ni ngu' lo'o mā. Cha' liñi cacha' na' jil'i mā juani —nacui' Jesús—, lo'o tyalaa tsa cha' cua'ni cuayá' ycu' Ndyosi jil'i lcaa ñati, lye la xcube' Ni jil'i ñati quich'i nu ná ntaja'a cuna ngu' cha' nu nhcui' mā lo'o ngu'; xti la xcube' Ni jil'i jyo'o ñati cuxi nu nguti'i quich'i Sodoma, nu nguti'i quich'i Gomorra cua sa'ni.

Jua'a nhcui' Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i.

¹² Lo'o li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' nde tyuu tya'a quich'i. Nda ngu' cui'i lo'o ngu' quich'i bi', cha' ca tyuju'u ti' ngu' quich'i jil'i lcaa cha' cuxi nu ndyu'ni ngu', cha' culochu' ngu' quich'i jil'i cha' cuxi bi' li'. ¹³ Ngulo ngu' nu ndyaca tsa'a bi' cui'i cuxi nu ngusñi jil'i tyuu tya'a ñati, lo'o jua'a nda'a ngu' setye tyixi xtyi'i lo xa' la ngu' quicha lo'o ngua'ni ngu' jo'o jil'i ngu' quicha bi'; ndyaca tso'o nu ngu' quicha bi' li'.

Ngujui Juan nu ntyucuatya jil'i ngu'

¹⁴ Tyempo bi' cua ndyuna rey Herodes cha' jil'i cha' tlyu nu cua ndyu'ni Jesús; lcaa quich'i nguañi cha' bi', cha' scaa cha' nhcui' scaa ñati jil'i Jesús. Pana ndi'ya ngua ti' ycu' rey bi'.

—Jyo'o Juan nu ntyucuatya jil'i ngu' tsubi' la, bi' laca Jesús re— nacui' Herodes bi'—. Ndyujui ngu' jil'i Juan bi', pana juani cua

ndyu'ú chaca quiy'a', bi' cha' nchca jil'i cua'ni cha' tlyu jua'a —nacui' rey.

¹⁵ —Si'i bi' —nacui' xa' ñati—. Jyo'o Elías laca nu qui'yu re.

—Si'i jua'a —nacui' xa' la ñati—. Sca ñati nu laca tu'ba jil'i ycu' Ndyosi laca yu re, ñi'ya nu jyo'o cusu' nu nguti'i sa'ni la nu ngua tu'ba jil'i ycu' Ni.

¹⁶ Lo'o ndyuna Herodes cha' nu nhcui' xa' ñati jil'i Jesús bi', xa' nhcui' rey bi'.

—Cua ndyu'ú jyo'o Juan chaca quiy'a' —nacui—. Na' ngulo na' cña jil'i ngu', lo'o li' nteje cu' ngu' scua' que Juan bi'; pana ná tyiquee' Juan laca nu qui'yu re —nacui' rey Herodes.

¹⁷ Tya tsubi' la ngulo rey Herodes bi' cña jil'i ngu' cha' tsa'a ngu' xñi ngu' jil'i nu Juan bi', cha' tsa'a lo'o ngu' jil'i ne' chca. Ngua'ni rey cha' cuxi bi' xquiy'a Herodías nu ngua clyo'o Felipe tya'a Herodes, cha' cua ngusna lo'o Herodes jil'i nu cuna'a bi', cha' caja clyo'o lo'o.

¹⁸ —Ná ntsu'u chacuayá' tyil'i nu'u lo'o clyo'o tya'a nu'u —nacui' jyo'o Juan jil'i rey Herodes tya li'.

Bi' cha' ngusu'ba rey jil'i Juan ne' ni'i chcu'a, cha' nhcui' yu jua'a lo'o rey bi'.

¹⁹ Ñasi' tsa Herodías xquiy'a Juan, cuju'i jil'i yu ngua ti' nu cuna'a bi'. Pana ná ngujui ñi'ya cuju'i jil'i yu hora ti, ²⁰ cha' ntsii rey Herodes jil'i Juan. Jlo ti' rey cha' liñi tsa cha' nu ngua'ni Juan, lubii tsa tyiquee Juan, lo'o jua'a ná ntsu'u cha' cuxi jil'i yu; bi' cha' nguna'asñi rey jil'i yu cha' ná cua'ni nu cuna'a bi' ni sca cha' cuxi lo'o. Ndiya ti' rey Herodes cuna cha' nu ngulu'u Juan jil'i, masi ná ngua cuayá' tso'o ti' rey jil'i cha' bi'. ²¹ Tso'o tsa nti' Herodías lo'o ngua tsa ngula ycu' rey Herodes li'. Tsa bi' ngua'ni rey ta'a, lo'o ndyacu tyuu tya'a ngu' tlyu slo rey. Lo'o ngu' nu laca loo cuentya jil'i rey bi', lo'o xu'na sendaru jil'i rey, lo'o ngu' culiya' nde Galilea bi', lcaa ngu' tlyu bi' ndyaa ngu' ndyacu ngu' slo rey. ²² Li' ndyalaa sca nu cuna'a cuañi' sñi' Herodías, ndyula quiy'a' nu cuna'a bi' slo ngu'. Chaa tsa ti' rey Herodes li', lo'o jua'a ndiya ti' ngu' nu ndyacu slo lo'o na'a ngu' jil'i nu cuna'a cuañi' ndyula quiy'a'. Nhcui' rey lo'o nu cuna'a cuañi' bi' li'.

—Cacha' cly'a nu'u jna' juani ti na ca cha' tso'o nu nti' nu'u —nacui' rey jil'i—. Ta na' cha' tso'o bi' jinu'u —nacui—. ²³ Xcube' ycu' Ndyosi 'na si ná ta na' lcaa na nu jña nu'u 'na juani, masi sa cla'be yuu su cuentya jna', ta na' jinu'u —nacui' rey jil'i nu cuna'a cuañi' bi'. ²⁴ Li' ndu'u nu cuna'a cuañi' bi', ndyaa slo tyaya'a.

—¿Na ca jña na' jil'i rey? —nacui' jil'i xtya'a li'.

—Scua' que Juan nu ntyucuatya jil'i ngu' —nacui' xtya'a li'.

²⁵Yala ti ndyaa nu cuna'a cuañi' bi' slo rey chaca quiyá, cha' jña cha' bi' ji'i.

—Scua' que Juan nu ntyucuatya ji'i ngu' nti' na' —nacuj nu cuna'a bi'—. Nu juani ti nti' na scua' que yu bi' ne' sca tsi'yu —nacuj ji'i rey.

²⁶Xñi' tsa ti' rey li', masi ná ngua ji'i tacuj cha' ji'i nu cuna'a bi'; ná caca jua'a, cha' slo ngu' tya'a ndyacu cua ngua'ni rey jura cha' ta lcaa na nu jña nu cuna'a cuañi' bi' ji'i. ²⁷Li' hora ti ngulo rey cña ji'i sca sendaru ji'i nu ndu cua, cha' tsa squi'ya sendaru scua' que Juan. Ndu'u sendaru ndyaa ni'i chcuá, nteje cu' scua' que Juan. ²⁸Li' ñaa lo'o sendaru ji'i ne' tsi'yu, nda ji'i nu cuna'a cuañi' bi'. Li' ndyaa lo'o nu cuna'a bi' ji'i slo xtya'a.

²⁹Ñi'ya ngua li', lo'o ndyuna ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Juan cha' nscua jyo'o bi', hora ti ndyaa ngu' ca su ntsiya jyo'o Juan. Li' ndyaa ngu' nguxatsi' ngu' ji'i jyo'o bi'.

Nda Jesús na ndyacu ca'yu mil tya'a ñati

³⁰Ca tiya' la xi xa' ndyalaa ngu' tya'a ndya'a Jesús slo yu, ngu' nu ndyaa nchcui' lo'o ngu' xa' quichí cha' ji'i Jesús. Nda ngu' cha' lo'o yu ñi'ya nu ngua'ni ngu', ñi'ya nu ngulu'u ngu' ji'i ñati ca bi'. ³¹Nchcui' Jesús lo'o ngu' bi' li'.

—Tsa na xi chaca se'i su tyi'i ma ycu'i' ti, cha' chca'a cña ma xi —nacuj Jesús ji'i nu ti tyucuaa tya'a ngu' bi'.

Jua'a nchcui' Jesús lo'o ngu' bi', cha' quiña'a tsa ñati ndi'i slo ngu', hasta nga'aa ngujui tyempo cacu ngu'. ³²Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' ne' yaca ni'i sube ti, cha' tsa ngu' xi su ná ntsu'u ñati. ³³Pana tyuu tya'a ñati na'a mala ndyaa ngu'. Ndyuloo ñati bi' ji'i ngu', lo'o li' nguañi cha' bi' ca tyuu tya'a quichí. Bi' cha' ngusna ngu' quichí bi' ndyaa ngu' to' tayu', nde loo la ndyalaa ngu' su ndyaa Jesús lo'o tya'a ndya'a yu. ³⁴Lo'o ndyalaa yaca ni'i sube ti to' tayu', ndu'u Jesús na'a yu cha' quiña'a tsa ñati ndi'i. Lo'o jua'a, tya'na tsa ti' Jesús ña'a yu ji'i nu ngu' quiña'a bi'; ngulacua ti' yu cha' ñi'ya nti' xlyá nu ná ntsu'u nu ña'asi'ji'i, jua'a ndya'a nu ñati quiña'a bi', ngua ti' Jesús. Bi' cha' tyiquee' ngulu'u yu quiña'a tsa cha' ji'i ngu' bi'. ³⁵Lo'o cua ngusi'i, li' ñaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu slo yu cha' chcui' ngu' lo'o yu:

—Ná ndi'i ñati ca nde —nacuj ngu'—, lo'o jua'a ngusi'i tsa juani. ³⁶Tso'o la si culo nu'u cña ji'i ñati quiña'a re cha' tyaa ngu' ca quichí cacua ti, cha' cui'ya ngu' na cacu ngu' —nacuj ngu' ji'i Jesús.

³⁷—Cu'ma, ta ma na cacu ngu' re —nacuj Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i li'.

—¿Ha tyu'u scua tucua siyento paxu cui'ya ya xlyá teje' cacu ngu' re, cusu'? —nacuj ngu' ji'i Jesús.

³⁸—¿Ni lcaa tya'a xlyá teje' ntsu'u ji'i ma lacua? —nacuj Jesús—. Culacua ma xi ji'i —nacuj ji'i ngu'.

Ngulana ngu' si lo'o xi na cacu ndya'a ñati bi', li' xa' nchcui' ngu' lo'o Jesús.

—Ca'yu tya'a ti xlyá teje' lo'o tucua tya'a ti callya lo'o ji'i ngu' nde —nacuj ngu' ji'i Jesús li'.

³⁹Lo'o li' ngulo Jesús cña ji'i ngu' quiña'a cha' tyaca'a ngu' xi lo qui sube cuentya taju ngu'. ⁴⁰Li' cuentya taju ti ndyaca'a ngu' lo yuu; cuentya sca siyento tya'a ñati sca taju, cuentya tu'ba tyii tya'a ñati sca taju, jua'a ndyaca'a ngu'. ⁴¹Li' ndaya' Jesús ji'i nu ca'yu tya'a xlyá teje' lo'o nu tucua tya'a callya bi', nguxña'a yu nde cua cha' tya yu xlyá'be ji'i ycu'i' Ndyosi xqui'ya xlyá, lo'o jua'a xqui'ya callya. Ndyá'be xlyá li', nda yu xlyá yu'be ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' tacha ngu' ji'i nu ngu' quiña'a bi'; la cui' jua'a ngusa'be yu ji'i callya cha' cacu ngu'. ⁴²Jua'a ngua cha' ndyacu lcaa ngu', lo'o nguaala' ji'i ngu'. ⁴³Lo'o ndye ndyacu ngu', nguxuti'i ngu' lcaa yu'be nu ndyanu, lo'o yu'be xlyá lo'o yu'be callya; ngutsa'a tii tyucuaa tya'a chcubi lo'o yu'be bi' li'. ⁴⁴Jua'a ngua cha' ca'yu mil tya'a ngu' qui'yu ndyacu xlyá lo'o callya nu ngua tsa bi'.

Nguta'a Jesús lo hitya tayu'

⁴⁵Lo'o li' ngulo Jesús cña ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, cha' tyati' ngu' ne' yaca ni'i sube ti, cha' tsa' ngu' nde loo la su tsa' ycu'i' ca chaca tsu' tayu' hasta ca quichí Betsaida. Tyanu Jesús cha' chcui' salya' lo'o nu ngu' quiña'a bi', cha' tyaa ngu' quichí ca to' tyi ngu'. ⁴⁶Lo'o cua nchcui' salya' lo'o ngu', ndu'u Jesús ndyaa ycu'i' ti yu nde sii' ca'ya cha' chcui' yu lo'o ycu'i' Ndyosi Sti yu. ⁴⁷Lo'o ndyaa cuichaa ntsu'u ngu' tyijyu' lo hitya ne' yaca ni'i sube ti, ndyanu Jesús ycu'i' ti nde lo yuu btyi. ⁴⁸Na'a Jesús cha' lye tsa ndyu'ni ngu' cña cha' xna yaca ni'i bi' lo hitya, cha' nguula tsa cui'i ndyaca lo hitya. Lo'o cua quixee ti, li' lijya Jesús ndya'a lo hitya ti. Cua tyeje tacui ti Jesús, ⁴⁹lo'o li' na'a ngu' ji'i yu ndya'a yu lo hitya. Ngusi'ya tsa ngu' li', cha' sca jyo'o laca ngua ti' ngu'. ⁵⁰Na'a ca ta'a ngu' ji'i, lo'o jua'a ndyutsii' tsa ngu' li'. Hora ti ndacha' Jesús ji'i ngu'.

—Cua'ni tlyu tyiquee ma, na' laca —nacuj yu—. Ná cutsii ma —nacuj Jesús ji'i ngu'.

⁵¹Li' ndyati' Jesús ne' yaca ni'i lo'o ngu', hora ti ngua ti cui'i li'. Ndube tsa ti' ngu' li', ngulacua tsa ti' ngu'. ⁵²Ná nda ngu' cuentya tsiya' ti ñi'ya ngua cha' nguta'a Jesús lo hitya. La cui' ti cha' ná ngua cuayá' ti' ngu' ñi'ya nu ngua'ni Jesús lo'o ngusa'be yu ji'i xlyá bi'. Na cua ndyacu' hiqye ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i ngu' quicha nde Genesaret

⁵³ Li' ndyalaa yaca ni'j chaca tsu' tayu' lo'o ngu', ca loyuu su cuentya Genesaret ndyalaa ngu' li'. Lo'o ngusca' ngu' ji'j yaca ni'j bi', ⁵⁴ li' ndyu'u ngu'. Hora ti ndyuloo ñati' nu ca tyi bi' ji'j Jesús. ⁵⁵ Ngusna ngu' ndyaa ngu' ca slo ca ta'la ngu' quicha, cha' tyaa lo'o ngu' ji'j ngu' quicha bi' slo Jesús; masi ngu' quichj cacua ti, masi ngu' tyijyu' la xi, ndyi'ya ngu' ji'j ngu' quicha lijya. Masi ne' catya, masi lo jaa' ti ndyaa ngu', cha' tyalaa ngu' ca su ndu Jesús. ⁵⁶ Tyuu tyaa quichj su ndyaa Jesús, lo'o quichj tlyu, lo'o quichj sube ti, lo'o to' tyi ñati' ti ne' quixj', lcaa su ndya'a yu ñaa ngu' ñaa lo'o ngu' ji'j nu quicha ji'j ngu'. Ndiñña ngu' chacuayá' ji'j Jesús cha' cala' ti ngu' quicha masi quiya' ste' ti yu. Lo'o lcaa nu quicha nu ndyala' ste' Jesús ni, hora ti ngua tso'o ngu' bi' li'.

7

Na laca nu cua'ni ñu'u ji'j tyiquee ñati

¹ Lo'o li' ndyalaa sca taju ngu' fariseo, ndya'a ngu' lo'o xi mstru nu nclu'u cha' jo'ó ne' laa nde quichj Jerusalén. Lijya ngu' ca su ndu Jesús. ² Ndube ti' ngu' bi', cha' ntsu'u ngu' nu ndyaca tsa'a' ji'j Jesús nu ndacu tyaja masi bilya tyaatj ya' ngu' ñi'ya lo'o nclu'u mstru cha' jo'ó ji'j ngu' cha' cua'ni ngu'. ³ (Nu ngu' fariseo, lo'o jua'a lcaa tyaa ngu' judío ni, ná cacu ngu' si bilya tyaatj tso'o ya' ngu' ñi'ya nu ngusca jyo'o cusu' sa'ni la cha' cua'ni ngu'. ⁴ Lo'o tsa'a ngu' lcaya' cui'ya ngu' sca na cacu ngu', tyaa lo'o ngu' ji'j toni'j li'; pana ná ntsu'u chacuayá' cacu ngu' ji'j si bilya cua'ni lubii ngu' ji'j tyucui ña'a' ngu'. Quiña'a' tsa cña tacati jua'a' cua ngulu'u jyo'o cusu' ji'j ngu' judío cha' cua'ni ngu'; ñi'ya nu tyaatj tasa ji'j ngu', ñi'ya nu tyaatj castyu, ñi'ya nu tyaatj quityu' chcuá, ñi'ya nu tyaatj ca'ña, cha' caca lubii scaa na bi' cuentya ji'j ycu' Ndyosi, ngua ti' ngu'.) ⁵ Bi' cha' ndi'ya nchcuane ngu' ji'j Jesús li', nu ngu' fariseo bi' lo'o mstru cha' jo'ó bi' ni: —¿Ni cha' laca ná tso'o ndyu'ni ngu' nu ndyaca tsa'a' jinu'u? —nacu' ngu' ji'j yu—. Ná ndaquiya' ngu' bi' ji'j cña nu cua ngulu'u jyo'o cusu' ji'na cua sa'ni la, cha' ná ndyaatj tso'o ya' ngu' lo'o cacu ngu' tyaja —nacu' ngu' bi' ji'j Jesús.

⁶ Li' nguxacu' Jesús cha' ji'j ngu' bi':

—Liñi tsa cha' nu nchcui' jyo'o Isaías ji'j ma sa'ni, cha' ñati nu tucua cha' ntsu'u tyiquee ma laca ma. Ndi'ya ngusca nu cusu' Isaías bi' lo quityi ji'j ycu' Ndyosi: Ndu'ni tlyu ngu' re jna' cha' tu'ba ti ngu', nacuj ycu' Ni,

si'i tyucui tyiquee ngu' ndu'ni tlyu ngu' 'na. ⁷ Na cuiñi tsa ngu' re; nacuj ngu' cha' ndyu'ni tlyu ngu' 'na, pana nclu'u ngu' cha nu' nchcui' ñati' ti ji'j tyaa' ngu',

masi nacuj ngu' cha' nclyu'u ngu' cha' jna' ji'j tyaa' ngu', nacuj ycu' Ni.

Jua'a' nscua lo quityi. ⁸ Ná ndube ti' cu'ma ñi'ya nu ngulo ycu' Ndyosi cña ji'j ñati' chalyuu; ji'j cña nu ngulu'u jyo'o cusu' ji'na, bi' ti cña ndaquiya' ma' ji'j —nacuj Jesús ji'j ngu' bi'.

⁹ Lo'o li' xa' nchcui' yu lo'o ngu' bi':

—Tso'o tsa nti' ma' cha' ngxutyanu ma cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'na; ndulo la cha' nu ngulu'u jyo'o cusu' ji'na, nti' ma —nacuj Jesús—. ¹⁰ ¿Ha ná ntsu'u ti' ma' cha' nu nchcui' jyo'o Moisés cuentya ji'j ycu' Ndyosi lo'o ñati' sa'ni? “Tucua ma' cha' nu nchcui' sti ma, cha' nu nchcui' xtyaa' ma”, nacuj Ni. “Si chcui' ma' cha' cuxi ji'j sti ma' ji'j xtyaa' ma, ntsu'u cha' cujuui' ngu' ji'j ma' li”, nacuj Ni. ¹¹ Pana cuxi tsa cha' nu nchcui' cu'ma. Na nclyu'u ma' ji'j ngu' cha' tso'o laca si chcui' sca ñati' lo'o sti ngu' lo'o xtyaa' ngu' ndi'ya: “Nga'aa caca 'na xtyucua na' ji'j ma, cha' Corbán laca lcaa cha' nu ta na' ji'j ma' nquicha”. (Corbán ni, ndi'ya nti' ñacu' cha' bi' cha'cña ji'j ngu' bi': sca na nu cua nda ngu' ji'j ycu' Ndyosi.) ¹² Nga'aa nda ma' chacuayá' cha' xtyucua ngu' bi' ji'j sti ngu' ji'j xtyaa' ngu' li' —nacuj Jesús ji'j ngu' bi'—. ¹³ Ná tso'o laca lo'o nclyu'u ma' jua'a. Nga'aa ndaquiya' ma' ji'j cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'na, si jua'a' cu'lu'u ma' ji'j ngu'; lye la ndaquiya' ma' ji'j cha' nu nda jyo'o cusu' lo'o ma. Lo'o jua'a' quiña'a' tsa xa' la cha' cuxi ndu'ni ma' —nacuj Jesús ji'j ngu'.

¹⁴ Ngua chaca quiya' ngusi'ya Jesús ji'j quiña'a' tsa ñati' nu lca'a' ji'j cha' caa' ngu' cacua la xi.

—Cua'a' jyaca lcaa cu'ma' ji'j cha' nu ta na' lo'o ma, cha' ca cuayá' ti' ma' sca cha' —nacuj Jesús ji'j ngu' li'—. ¹⁵ Ná ntsu'u na ndacu ngu' nu cua'ni cha' caca cuxi tyiquee ngu' —nacuj yu—. Lo'o nchcui' ngu' sca cha', lo'o ndyu'ni ngu' sca cña, jua'a' caca cuayá' ti' na si cuxi tyiquee ngu' bi'. ¹⁶ Lcaa ma' nu nti' cuna ma, cua'a' jyaca tso'o ma' ji'j cha' bi' juani —nacuj Jesús ji'j ngu'.

¹⁷ Lo'o ca titya' la, li' ndyatj Jesús ndyaa ne' sca ni'j. Ndyanu nu quiña'a' ñati' bi' nde liya' ti. Lo'o li' nchcuane nu ngu' nu ndyaca tsa'a' ji'j, ñi'ya ndyu'u cha' ji'j cu'j nu nda ca ti yu.

¹⁸ —¿Ha lo'o cu'ma' ná ngua cuayá' ti' ma' cha' bi'? —nacuj Jesús ji'j ngu' li'—. ¿Ha ná jlo' ti' ma' cha' si'ni na nu cacu na laca nu cua'ni cha' caca cuxi tyiquee na? Ná taca. ¹⁹ Lo'o cacu na sca na, li' tyatj bi' nde tyuu tu'ba na, ca ti'j bi' nde ne' na li'; lo'o tsa'a na liya' tye lyiji cha' ji'j li' —nacuj Jesús.

Jua'a' nchcui' Jesús cha' ca cuayá' ti' na cha' tso'o cacu na lcaa na nu ndacu ñati. ²⁰ Tya nchcui' la Jesús lo'o ngu' bi' li':

—Sca cha' nu nchcui' ñati, sca cha' nu ndyu'ni ñati, jua'a' caca cuayá' ti' na si ntsu'u cha' cuxi ne' cresiya ji'j ngu' bi'. ²¹ Si chañi

cha' ntsu'u cha' cuxi ne' cresiya jil'i ñati, quiña'a tsa cha' cuxi taca cua'ni ñati bi' li': masi culacua cuxi ti' ngu', masi cua'ni suba' ngu' lo'o xa' ñati, masi tyu'u cha' jil'i ngu' lo'o clyo'o xa' ñati, masi cujuui ngu' jil'i tya'a ngu', ²² masi ngu' cuaana caca ngu', masi tyacui ti' ngu' jil'i sca na nu ntsu'u jil'i xa' ñati, masi caca lya' ti' ngu' jil'i xa' ñati, masi tucua cha' tyu'u tyiquee ngu', masi suba' tsa cua'ni ngu', masi caca liye' ti' ngu', masi cuentyu tsa caca ngu', masi caca tyixi tsa tu'ba ngu', masi ná cube ti' ngu' tsiya' ti. ²³ Na cua ntsu'u tyiquee ñati jil'i lcaa cha' cuxi bi', bi' cha' ndiya ti' ngu' cua'ni ngu' jil'i. Bi' laca cha' nu ndu'ni cha' ná lubii cresiya jil'i ñati chalyuu.

Jlya ti' sca nu cuna'a xa' tsu' jil'i Jesús

²⁴ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa tyijyu' nde loyuu su cuentya quich'i Sidón, nde su cuentya quich'i Tiro li'. Ngua ti' yu cha' tyanu yu sca ne' ni'i cuaana ti cajua; pana ná ngua jil'i, cha' yala ti ngujui cha' jil'i ngu' macala ndi'i yu. ²⁵ Lo'o jua'a ntsu'u sca nu cuna'a ngu' quich'i bi'; ngua cuayá' ti' mala su ndi'i Jesús, bi' cha' ya'a ma' su ndi'i yu. Cua ngusñi sca cui'i cuxi jil'i sca nu cuna'a piti, sñi' nu cuna'a bi'; bi' cha' ngutu sti' xtya'a nu piti nde loo Jesús, ²⁶ ngüijña ma' cha' clyu ti' jil'i yu, cha' culo yu cui'i cuxi nu ntsu'u jil'i sñi', nti' ma'. Cha'cña jil'i ngu' griego nchcui' nu cuna'a bi', cha' ngu' xa' tsu' laca ma', ngu' sirofenicia.

²⁷ —Clyo nda ngu' na cacu sñi' ngu' —nacuj Jesús—. Ná tso'o si xñi' ngu' tyaja nu ndyacu sñi' ngu' cha' ta ngu' jil'i xne' ti —nacuj Jesús jil'i nu cuna'a bi'.

²⁸ —Chañi cha' jinu'u —nacuj nu cuna'a—, pana ntsu'u chacuayá' cacu xne' satya nu ndyalú ne' mesa laja lo'o ndyacu nu sube —nacuj jil'i Jesús.

²⁹ —Tso'o nchcui' nu'u —nacuj Jesús—. Tso'o ti tyaa nu'u to' tyi juani, cha' cua ndyaca tso'o sñi' nu'u juani —nacuj yu jil'i nu cuna'a bi' li'.

³⁰ Ndu'u nu cuna'a bi' ndyaa, ndyalaa to' tyi su ntsiya sñi' lo qui'ña. Li' na'a nu cuna'a cha' cua ndyaca tso'o sñi', nga'aa ntsu'u cui'i cuxi jil'i.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i ñati cu'u

³¹ Lo'o li' ndu'u ngu' quich'i Tiro, ñaa ngu', nteje tacui ngu' quich'i Sidón, nteje tacui ngu' nde Decápolis, la cui' loyuu nu nscua tii tya'a quich'i. Li' nguxtyuu ngu' yaa nde to' tayu' Galilea. ³² Li' ñaa xi ñati slo Jesús, ñaa lo'o ngu' jil'i sca nu cu'u. Na cu'u jyaca yu, jua'a ná nchca chcui' tso'o yu. Li' nchcui' ngu' lo'o Jesús cha' sta ya' hique nu quicha bi'. ³³ Ndyaa lo'o Jesús jil'i nu quicha bi' sca se'j cacua ti su ná ndi'i ñati. Li' ndyojo' sne ya' Jesús tyuu jyaca nu quicha bi', ngutu'u hitya sañi' Jesús, cuati ngusta sne ya' lo ltse'

nu quicha. ³⁴ Li' nguxña'a Jesús nde cua, lye tsa ñaa xtyi'i li'.

—Efata —nacuj Jesús jil'i nu quicha bi' li'. (Ndi'ya ndyu'u cha' bi' cha'cña jil'i yu: Tyaala tyuu jyaca nu'u, jua'a nti' ñacu' cha' bi'.)

³⁵ Hora ti ndyaala tyuu jyaca yu li'; nduna tso'o yu, ngua tso'o ltse' yu cha' tso'o ti nda yu cha' lo'o ngu'. ³⁶ Li' ngulo Jesús cña jil'i ngu' cha' ná cacha' ngu' jil'i xa' ñati ñi'ya ngua jil'i nu quicha bi'. Pana ná nduna ngu'; lye la nguañi cha' bi', masi lye ngulo Jesús cña jil'i ngu' cha' ná cacha' ngu' jil'i tya'a ngu'. ³⁷ Ndube tsa ti' ngu' lo'o ndyuna ngu' ñi'ya ngua cha' bi'.

—Tso'o tsa ndu'ni yu bi' —nacuj ngu'—, lo'o jil'i ngu' nu cu'u jyaca nchca jil'i yu ndu'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu'; hasta lo'o nchcui' ngu' quicha bi' chaca quiya' xqui'ya yu, masi ngua cu'u tu'ba ngu'.

8

Nda Jesús na ndyacu jacua mil tya'a ñati

¹ Ngua chaca tsá. Tya tsubi' ndyu'u ti'i quiña'a tsa ñati slo Jesús, bi' cha' nga'aa ntsu'u na cacu ngu' juani. Li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i:

² —Tya'na tsa ti' ná jil'i nu ngu' quiña'a re —nacuj—, cha' sna tsá cua nguta'a ngu' lo'o na'. Nga'aa ntsu'u tsiya' ti na cacu ngu' juani. ³ Ná tso'o culo na' cña jil'i ngu' re cha' tyaa ngu' juani, ña'a lo'o jibi'ña ti ndya'a ngu'; nga'aa talo ngu' tya'a ngu' tyucui' cha' tyalaa ngu' to' tyi ngu', cha' jua'a ndi'i xi ngu' nu tyijyu' tsa lijya ngu' —nacuj Jesús jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i.

⁴ —¿Ni'ya cua'ni na ca nde? —nacuj ngu' bi' li'—, cha' ná ndi'i ni sca ñati. Ná caja ñi'ya ta na na cacu ngu' re —nacuj nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i bi'.

⁵ —¿Ni' lcaua tya'a xlyá ntsu'u jil'i ma? —nacuj Jesús jil'i ngu' bi' li'.

—Cati tya'a ti xlyá teje' lo'o jil'i ya —nacuj ngu' jil'i.

⁶ Li' ngulo Jesús cña jil'i nu ngu' quiña'a bi', cha' tyaca'a ngu' lo yuu. Ndaya' yu jil'i nu cati tya'a xlyá teje' bi', ndya xlyá'be jil'i ycu'i' Ndyosi xqui'ya cha' ntsu'u na cacu ngu'. Li' ngusa'be yu xlyá bi', nda yu yu'be jil'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i cha' tacha ngu' jil'i nu ngu' quiña'a bi', cha' cacu ngu' jil'i. ⁷ Lo'o xi cualya sube ntsu'u jil'i ngu'; bi' cha' lo'o ngulacua Jesús jil'i cualya bi', li' ngulo yu cña cha' tacha ngu' yu'be cualya bi' jil'i nu ngu' quiña'a bi', cha' cacu ngu' jil'i. ⁸ Lo'o ndyacu ngu' jil'i, nguaala' tsa jil'i ngu' li'. Lo'o li' nguxuti' ngu' lcaa satya nu tya'a ndyanu su ndyacu ngu', ngutsa'a cati tya'a chcubi lo'o yu'be bi'. ⁹ La cui' tsá bi' cua ndyacu jacua mil tya'a ñati. Lo'o nchcui' salya' Jesús lo'o nu ngu' quiña'a bi', ¹⁰ li' ndyatí yu ne' yaca

ni'i sube lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ndyaa yu lo'o ngu' nde su naa Dalmanuta.

Ña'a cui'ya ngu' sca cha' tlyu nu cua'ni Jesús, nti' ngu'

¹¹ Li' ndyu'u tucua xi ngu' fariseo slo Jesús cha' xuu ngu' lo'o yu. Ngua ti' ngu' cha' caja ñi'ya chcu'i ngu' sca cha' cuxi ji'i yu; bi' cha' ndijña ngu' fariseo bi' ji'i yu cha' culu'u yu sca cha' tlyu ji'i ngu', sca cha' tonu nu tyu'u tucua nde cua chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi. ¹² Li' nda xtyi'i Jesús hasta ca ne' cresiya ji'i.

—Lcaa ñati nu lu'u nde chalyuu tyempo juani ni, ¿ni cha' laca xcui' na nti' ngu' cha' cua'ni na' sca cha' tlyu chacuayá' ji'i ycu'i Ni cha' ña'a ngu' ji'i? —nacuj Jesús—. Cha' liñi nchcu'i na' lo'o ma, cha' ná ta ycu'i Ni chacuayá' ña'a ma ni sca cha' tlyu —nacuj Jesús ji'i ngu' bi'.

¹³ Lo'o li' nguxtyanu yu ji'i ngu' fariseo bi'; xa' ndyati yu ne' yaca ni'i sube ti lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi', neje tacui ngu' lo tayu', ngutu'u ngu' chaca tsu' li'.

Ng'u fariseo laca ñi'ya nti' scua tiye'

¹⁴ Ngujyaa ti' nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús cha' tsaa lo'o ngu' na cacu ngu' tsá bi', sca xlyá teje' ti ntsu'u ji'i ngu' nde ne' yaca ni'i sube. ¹⁵ Lo'o li' nda Jesús chaca cuji lo'o ngu'.

—Tii ti ti' ma tyi'i ma —nacuj yu—, cui'ya ma cuentya ñi'ya ndu'ni scua tiye' nu nda ngu' bi', nu ngu' fariseo lo'o ngu' nu cuentya ji'i rey Herodes ni.

¹⁶ Cuaana ti nchcu'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o tya'a ngu' li'.

—Xqui'ya cha' ná ntsu'u la xlyá teje' ji'na, bi' cha' nchcu'i yu cha' ji'i scua tiye' lo'o na —nacuj ngu' ji'i tya'a ngu'.

¹⁷ Pana ngua tii Jesús cha' ná ngua cuayá' ti' ngu' bi'.

—¿Ni cha' laca ndube ti' ma cha' ná ntsu'u na cacu ma? —nacuj yu ji'i ngu' bi' li'—. ¿Ha ná jlo ti' ma? ¿Ha ná nchca cuayá' ti' ma? ¿Ha ndyacu' hique ma? —nacuj yu—. ¹⁸ Ntsu'u si'yu cloo ma, ¿ha ná nchca ña'a ma? Ntucua jyaca ma, ¿ha ná nchca cuna ma? ¿Ha ná ndyi'u ti' ma tsiya' ti? ¹⁹ Nu lo'o ngusa'be na' ca'yu tya'a xlyá teje' ndyacu nu ca'yu mil tya'a ñati bi' ni, ¿ni lcau tya'a chcubi ntsu'u yu'be xlyá nu cua nguxuti'i ma li'? —nacuj Jesús ji'i ngu'.

—Tii tyucuaa tya'a chcubi —nacuj ngu' ji'i.

²⁰ —La cui' jua'a lo'o ngusa'be na' cati tya'a xlyá teje' ndyacu nu jacua mil tya'a ñati bi', ¿ni lcau tya'a chcubi ntsu'u yu'be xlyá nu cua nguxuti'i ma li'? —nacuj yu ji'i ngu'.

—Cati tya'a chcubi —nacuj ngu' ji'i.

²¹ —¿Ha bilya caca cuayá' ti' ma lacua? —nacuj Jesús ji'i ngu' bi' li'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca ngu' cui'tyi' ca Betsaida

²² Lo'o li' ndyalaa ngu' ca nde quichi Betsaida. Hora ti ñaa lo'o ngu' quichi ji'i sca nu cui'tyi' slo Jesús. Ndiñña tsa ngu' ji'i yu cha' sta ya' yu hique nu quicha, ngua ti' ngu'. ²³ Bi' cha' ndaya' Jesús ya' nu cui'tyi', ndyaa lo'o yu ji'i ca to' quichi. Ngutu'u hitya sañi' Jesús cloo nu quicha, ngusta ya' yu cloo nu cui'tyi' bi' li'.

—¿Ha cua ña'a nu'u sca na? —nacuj Jesús ji'i nu quicha.

²⁴ Cua ngulane ña'a nu quicha cacua ti li'.

—Cua nchca ña'a na' xi —nacuj nu quicha—. Tsa lyiji tsa tyaca' ña'a na', ñi'ya ña'a yaca ña'a ngu' lo'o ndya'a ngu' —nacuj nu quicha bi' ji'i Jesús.

²⁵ Xa' ngusta ya' Jesús cloo nu quicha bi'. Lo'o nguxña'a tso'o nu quicha chaca quiya', li' cua ngua ña'a tso'o ji'i lcaa ñati; cua ndyaca tso'o cloo li'. ²⁶ Pana ngulo Jesús cña ji'i cha' tyaa to' tyi:

—Ná tsaa nu'u nde lquichi juani, ná cacha' nu'u ji'i ñati na ca nu ngua jinu'u —nacuj Jesús ji'i nu ngua quicha bi'.

Ndacha' liñi Pedro cha' ycu'i Cristo laca Jesús

²⁷ Tya ndyaa la Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ndyaa ngu' tyuu tya'a quichi sube ti ca loyuu su cuentya Cesarea de Filipino. Laja lo'o ndya'a ngu' tyucui, li' nchcuane Jesús ji'i ngu'.

—Lo'o nchcu'i ñati jna', ¿tilaca laca na', nti' ngu'? —nacuj Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

²⁸ —Ntsu'u ngu' nu nchcu'i cha' jyo'o Juan nu ntyucuatya ji'i ngu' tya tsubi' la laca nu'u —nacuj ngu'—. Xa' la ñati ni, nchcu'i ngu' cha' jyo'o cusu' Elías laca nu'u; lo'o xa' la ñati ni, nchcu'i ngu' cha' sca jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi sa'ni la laca nu'u.

²⁹ —Lo'o cu'ma ni —nacuj Jesús—, ¿tilaca laca na' nti' ma? —nacuj yu ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

Hora ti nguxacu' Pedro cha' ji'i yu:

—Cristo laca nu'u —nacuj Pedro li'.

³⁰ Ngulo Jesús cña ji'i ngu' li', cha' ná cacha' ngu' cha' bi' ji'i xa' la ñati.

Nda Jesús cha' lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycu'i

³¹ Lo'o li' nguxana Jesús ngulu'u yu ji'i ngu' ndi'ya:

—Ntsu'u cha' caa quiña'a tsa cha' ti'i nu caca ji'i ycu'i na', masi ycu'i Ndyosi cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati —nacuj Jesús ji'i ngu'—. Nde loo la chcu'i tsa ngu' cuentyu jna'; lo'o nu ngu' cusu', lo'o sti jo'ó nu laca loo, lo'o mstru cha' jo'ó ni, lcaa ngu' bi' chcu'i ngu' cha' nu cuiñi laca na'. Lo'o jua'a cujuui ngu' jna' li'; pana lo'o tyu'u scua sna tsa, li' tyu'ú na' chaca quiya'.

³² Liñi ngulu'u Jesús cha' bi' jil'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i; bi' cha' ngusñi Pedro ya' Jesús li', nchcui' lo'o nu cha' ngua ti' cua'a jil'i yu, cha' nga'aa chcui' Jesús jua'a. ³³ Li' ngxuyacu' Jesús su ndü ti, nxñ'a'a yu jil'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i; ndacu' yu tsiya' ti cha' nu nchcui' Pedro li'.

—Tyu'utsu' nu'u 'na, Satanás —nacuj yu jil'i Pedro—, cha' nga'aa tacuj' loo nu'u cha' 'na. Si'i ñi'ya nu nclacua ti' ycu' Ndyosi nclyacua ti' nu'u juani, sca cha' nu ndya'a tyiquee ñati chalyuu ti nclyacua ti' nu'u —nacuj Jesús jil'i Pedro.

³⁴ Lo'o li' ngusi'ya Jesús jil'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, lo'o jil'i nu quiña'a tsa ñati nu lca'a jil'i cha' tyaa ngu' slo yu. Nchcui' yu lo'o ngu' li':

—Si ntsu'u ngu' nu chañi cha' nti' ngu' tsa'a ngu' lo'o na' —nacuj yu—, nga'a cha' xtyanu ngu' bi' lcaa cha' nu ntsu'u tsa tyiquee ngu' bi' jil'i, cha' tya'a ngu' lo'o na' lcaa tsa, masi cujuui ñati jil'i ngu' bi' cuentya 'na. ³⁵ Chcuna' chalyuu jil'i ngu' si xcu' nclyacua tsa ti' ngu' ñi'ya caca jil'i ycu' ti' ngu'; pana quije chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ngu' si tyaja'a ngu', masi cujuui ñati jil'i ngu' cuentya 'na, xqu'i'ya cha' nchcui' ngu' cha' tso'o jna' lo'o xa' ñati. ³⁶ Ná tyanu cha' tso'o jil'i ngu', masi ngua'ni tsa ngu' ngana nde chalyuu nquicha'; lo'o cajaa ngu', li' chcuna' lcaa chalyuu jil'i ngu'. ³⁷ Ná taca ta ngu' cayu' cha' caja la chalyuu jil'i ngu'. ³⁸ Caca tyuju'u ti' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, nu lo'o ña'a na' jil'i scaa ñati chalyuu nu ntyuju'u ti' jna', masi tyuju'u ti' ngu' bi' jil'i cha' tso'o nu nchcui' ti na'. Si xqu'i'ya na' tyuju'u ti' ngu' bi' slo ngu' cuxi chalyuu juani, masi slo ngu' suba' chalyuu juani, li' caca tyuju'u ti' na' jil'i ngu' bi' nu lo'o caa' na' chaca quiya' nde loo la cha' caca na' loo jil'i ñati. Li' lye tsa ña'a xee caca lo'o tyaa na' chaca quiya' chacuayá' jil'i Sti na'. Caa' na' lo'o xcá nu tacati tsa jil'i ycu' Ni, cha' lubii tsiya' ti ngu' xcá bi' —nacuj Jesús jil'i ngu'.

9

¹ Tya nchcui' la Jesús lo'o ngu' li':

—Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o ma —nacuj yu—, cha' ntsu'u ngu' nu tya ndü lo'o na chalyuu re juani, nu ca cuayá' ti' cha' cua ngxana cha' laca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ñati chalyuu, nu lo'o tya lyiji cajaa ngu'. Tlyu tsa chacuayá' ntsu'u jil'i Ni lo'o caca Ni loo li'.

Cua ngutsa'q ña'a tyucui ña'a loo Jesús

² Lo'o cua ndya'a scua' tsa' li' ndu'u Jesús ndyaa; lo'o Pedro, lo'o Jacobo, lo'o Juan ndyaa lo'o. Jacua tya'a ti ngu' bi' ndyaa ngu' lo xly'a ca'ya cua, ná lo'o xa' ñati ndyaa ngu'. Ca bi' laja lo'o na'a ngu' jil'i Jesús, cua ngutsa'a ña'a tyucui ña'a loo yu. ³ Na'a ngu'

cha' ndubi tsa ña'a ste' Jesús, ngati tsa ña'a. Ná nchca jil'i sca ñati chalyuu qui' jil'i ste' ngu' jua'a, masi jlo tsa ti' ngu' ñi'ya nu tyaati late' jil'i ngu'. ⁴ Laja lo'o na'a ngu', li' ndu'u tucua jyo'o Elías lo'o jyo'o Moisés, ndü jyo'o bi' nchcui' ngu' lo'o Jesús. ⁵ Li' nchcui' Pedro lo'o Jesús:

—Mstru —nacuj—, tso'o tsa cha' ndi'i ya ca nde lo'o nu'u. Ta nu'u chacuayá' cuiña ya sna tya'a chcu'a'ya, tsa'ca laca su tyi'i ycu' nu'u, chaca su tyi'i La Moisés, chaca su tyi'i La Elías —nacuj Pedro jil'i Jesús.

⁶ Ndyutsij tsa Pedro lo'o tya'a ndya'a, bi' cha' nga'aa jlo ti' ngu' ñi'ya cha' nu chcui' ngu'. ⁷ Lo'o li' ndu'u tucua sca coo ngxuj tyucui ña'a hichu' ngu' su ndü ngu', li' nguañi nchcui' ycu' Ndyosi lo'o ngu' laja coo bi':

—La cui' yu re laca nu sca ti Sñi' na' —nacuj Ni—, tyaca'a tsa yu 'na. Cua'a jyaca ma jil'i yu re lo'o chcui' yu lo'o ma.

⁸ Hora ti ngxuñ'a' ngu' su ndü jyo'o bi' tsa, pana na'a' ngu' cha' nga'aa ndü nu ngu' bi'; sca ti Jesús ndü lo'o nu sna tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i.

⁹ Li' ndu'u ngu' ñaa ngu'. Laja lo'o ngua'ya ngu' lo xly'a ca'ya, ngulo Jesús cña jil'i ngu' cha' ná cacha' ngu' jil'i xa' ñati ñi'ya ngua cha' nu cua na'a ngu' lo xly'a ca'ya.

—Nu lo'o cajaa ycu' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, lo'o li' tyu'u na' chaca quiya', li' taca cacha' ma cha' bi' jil'i xa' ñati —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'.

¹⁰ Ndaquies' ngu' jil'i cha' nu nchcui' yu, masi ndube tsa ti' ngu' jil'i cha' nu nchcui' yu, nu lo'o cua nacuj yu cha' tyu'u ycu' yu chaca quiya' lo'o ngujuu yu. ¹¹ Li' nchcuane ngu' bi' jil'i Jesús:

—Nu mstru cha' jo'ó bi' ni, ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' mstru bi', lo'o nacuj ngu' cha' clyo ntsu'u cha' caa' jyo'o Elías nde chalyuu chaca quiya'? —nacuj ngu' jil'i Jesús.

¹²⁻¹³ —Chañi, ntsu'u cha' caa' jyo'o Elías clyo cha' cua'ni cho'o jil'i lcaa na —nacuj Jesús—. Cacha' liñi na' jil'i ma juani cha' cua laca ndyalaa jyo'o Elías bi' nde chalyuu. Lo'o jua'a cua ngua'ni ngu' lo'o yu ñi'ya nu nscua lo quityi cha' caca jil'i —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'—. La cui' jua'a, cua nscua cha' jna' lo quityi jil'i ycu' Ndyosi, cha' ntsu'u cha' chcube' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, lo'o jua'a nscua cha' ntsu'u cha' chcui' ngu' cha' suba' jna'.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i sca yu cuañi' nu ngusñi cui' cuxi jil'i

¹⁴ Xa' ndyalaa ngu' su ndi'i nu xa' la tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús chaca quiya'. Cua ndyu'u ti' quiña'a tsa ñati slo ngu', jua'a ndü xi mstru cha' jo'ó lo'o ngu'; nxlyú mstru bi' cha' hichu' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús. ¹⁵ Ndube tsa ti' nu ngu' quiña'a lo'o na'a ngu'

ji'j Jesús liyya. Nxna ngu' slo yu cha' chcu'i' ngu' lo'o yu li'.

¹⁶ —¿Ni'ya cha' nchcui' ma lo'o ngu' jua? —nacuj Jesús ji'j ngu' li'.

¹⁷ Li' hora ti nguxana nchcui' sca ñati nu ndü laja ngu' bi':

—Mstru —nacuj ji'j Jesús—, na cua yaa lo'o na' ji'j sñi' na' slo nu'u. Na cu'u yu xqui'ya cui'j cuxi nu ngusñi ji'j yu. ¹⁸ Lcaa se'j su nxalú cui'j cuxi bi' ji'j yu nclýu yu, li' ndyu'u ngu' tu'ba yu; lye ndyacu la'ya yu, lo'o li' lye ndyaca yaca cuaña' yu. Lo'o jua'a cua ndijña na' ji'j nu ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u jua si tyaja'a ngu' cha' culo ngu' ji'j cui'j cuxi nu ntsu'u ji'j nu quicha re. Pana ná ngua ji'j ngu' —nacuj sti nu quicha bi' li'.

¹⁹ —Ná jlya ti' cu'ma tsiya' ti —nacuj Jesús ji'j ngu' bi'—. Cuxi tsa cresiya ji'j ma. Nga'aa tso'o tyanu na' slo cu'ma, nga'aa talo na' ji'j ma tsiya' ti. Pana caa lo'o ma ji'j nu quicha jua slo na' juani.

²⁰ Li' ñaa lo'o ngu' ji'j nu quicha slo Jesús. Nu lo'o na'a cui'j cuxi bi' ji'j Jesús, hora ti nguxalú ji'j nu quicha bi'; nclýu lo yuu, nxasu, nxasu, ntyucua ngu' tu'ba li'. ²¹ Nchcuane Jesús ji'j sti nu quicha li':

—¿Ni jacua' nguxana quicha bi'? —nacuj Jesús.

—Tya lo'o cuañi' yu, tya li' ngusñi quicha bi' ji'j yu —nacuj sti nu quicha bi'—. ²² Tyuu tsa quiya' cua nguxlyú bi' ji'j yu lo quii', nguxtyú ji'j yu lo hitya cha' ngua ti' cui'j cha' cujuui ji'j yu. Cua'ni tya'na ti' nu'u ji'j yu, cua'ni nu'u sca cha' tso'o, cua'ni nu'u jo'o ji'j yu si nchca jinu'u —nacuj sti nu quicha bi' ji'j Jesús.

²³ —¿Ni cha' laca nacuj nu'u 'na jua'a, si nchca 'na? —nacuj Jesús ji'j—. Lcaa lo cña nchca ji'j sca ñati nu jlya ti' ji'j yucui' Ndyosi —nacuj.

²⁴ Hora ti nchcui' sti nu quicha bi' li':

—Jlya ti' na' jinu'u —nacuj—, xtyucua nu'u 'na cha' jlya la ti' na' jinu'u hora nu lo'o nga'aa jlya tso'o ti' na' —nacuj ji'j Jesús.

²⁵ Lo'o na'a Jesús cha' quiña'a la ñati cua tyu'u ti'j ti ngu' slo, li' ngulo yu cña ji'j cui'j cuxi bi':

—Cui'j cuxi nu'u ni, la cui' nu'u laca nu ngua'ni cu'u ji'j nu quicha re —nacuj Jesús—. Culo na' cña jinu'u juani cha' tyu'u nu'u ji'j yu cuañi' re. Nga'aa xlyú nu'u ji'j yu tsiya' ti —nacuj Jesús ji'j cui'j cuxi.

²⁶ Ngua'ni bi' cha' cui'j ngusi'ya nu quicha, xa' lye tsa nguxalú cui'j ji'j nu quicha bi' lo'o ndu'u cui'j ji'j li'. Nclýu nu quicha bi', ntsiya nguliji ti'. Cua quiña'a tsa ngu' na'a ji'j.

—Cua ngujui yu —nacuj ngu' li'.

²⁷ Li' ngusñi Jesús ya' nu quicha bi', ngux-atuu Jesús ji'j. Ndatu nu quicha bi', cha' ngua tso'o hora ti.

²⁸ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa yu nde ne' ni'i. Li' nchcui' nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j lo'o yu su ntucua yucui' ti ngu':

—¿Ni cha' ná ngua ji'j ya culo ya ji'j cui'j nu ntsu'u ji'j nu quicha bi'? —nacuj ngu' ji'j Jesús.

²⁹ —Sca lo ti cui'j cuxi laca bi' —nacuj Jesús—. Ná nchca ji'j ma culo ma ji'j sca cui'j jua'a, si ná jña ma chacuaya' ji'j yucui' Ndyosi cha' caca.

Xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' ntsu'u cha' cajaan yucui'

³⁰ Lo'o li' ndu'u ngu' bi' quichí bi', nteje tacui ngu' tyuu tya'a quichí loyuu su cuentya Galilea bi'. Ná nti' Jesús cha' caca cha' ji'j ngu' quichí bi', cha' nteje tacui yucui' yu lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j yu. ³¹ cha' nti' Jesús culu'u la ji'j nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j laja lo'o ndya'a yucui' ti ngu'.

—Ntsu'u sca ñati nu cuju'i' cresiya 'na ji'j ngu' tsiya cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o na', masi cua nda Ni 'na liyya cha' caca na' ñati —nacuj Jesús ji'j ngu'—. Cujui ngu' bi' jna' li'. Pana lo'o tyu'u scua sna tsa tya lo'o cua ndyujui ngu' 'na, li' tyu'u na' chaca quiya' —nacuj Jesús.

³² Ná ngua cuaya' ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j ñi'ya cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu'; pana ná ndacha' ngu' ji'j yu ñi'ya nu nti' ñacu cha' nu nda yu, cha' ntsij ngu' chcu'i' ngu' lo'o yu li'.

Nchcui' ngu' cha' ndulo la cha' ji'j yucui' ca ngu'

³³ Lo'o li' ndyala ngu' nde quichí Capernaum, ndyati ngu' ne' sca ni'i. Li' nchcuane Jesús ji'j ngu':

—¿Ni cha' nchcui' ma lo'o tya'a ma ca tyucui' bi' tsa? —nacuj Jesús ji'j ngu' bi'.

³⁴ Ná ntaja'a ngu' cacha' ngu' ji'j yu ñi'ya cha' nu cua nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' tyucui'j, cha' ntyuju'u ti' ngu'. Tyempo bi' cua nda ngu' cha' lo'o tya'a ngu' si ndulo la cha' ji'j tsaca tya'a ndya'a ngu'. ³⁵ Li' ndyaca'a Jesús, xa' nchcui' yu lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j:

—Ñati nu nti' caca loo la ji'j tya'a ngu' ni, ntsu'u cha' cua'ni ngu' bi' lcaa cña sube ti cha' xtyucua ji'j tya'a ngu', ñi'ya ndu'ni sca msu cña ji'j xu'na —nacuj Jesús ji'j ngu' bi'.

³⁶ Lo'o li' ndu'u Jesús sca la'a ti, ñaa lo'o ji'j sca nu sube slo ngu'. Li' nguxaty yu ji'j nu piti bi' nde loo su ndi'j ngu'. Laja lo'o ngúityi Jesús ji'j nu piti bi', li' nchcui' yu lo'o ngu' chaca quiya':

³⁷ —Lo'o xtyucua ma ji'j sca ñati ñi'ya laca nu piti re xqui'ya na', la cui' jua'a na nxyucua ma 'na laca —nacuj Jesús—. Lo'o jua'a, lo'o ndu'ni ma cña 'na, la cui' jua'a ndu'ni ma cña ji'j yucui' Ni nu cua nda 'na liyya nde chalyuu —nacuj Jesús.

Stu'ba ti ntsu'u tyiquee ngu' lo'o na si ná nxyu tya'a ngu' bi' lo'o na

³⁸ —Mstru —nacuj Juan jil' Jesús—, cua na'a ya jil' chaca ñati nu ngulo jil' cui'j cuxi nu ngusñi jil' ñati. Ndu'ni yu cña bi' chacuayá' jinu'u, nacuj yu, pana ná ndyaca tsa'a yu lo'o cua. Bi' cha' ngua ti' ya cua'a ya jil' yu, cha' ná culo yu jil' cui'j cuxi nu ntsu'u jil' ñati —nacuj Juan.

³⁹ —Ná cua'a ma jil' —nacuj Jesús jil' ngu'—. Ñati nu cua'ni sca cha' tlyu chacuayá' jna' nacuj ngu', nga'aa ca hcui' ñati bi' cha' cuxi jna' nde loo la. ⁴⁰ Stu'ba ti ntsu'u tyiquee ñati lo'o na si si' na nxyu tya'a ngu' lo'o na. ⁴¹ Chañi cha' nu hcui' na' lo'o cu'ma juani: si ta laja ti cua ña'a ca ñati masi sca tasa ti hitya co'o ma xqui'ya cha' ñati jil' Cristo laca ma, nde loo la tyacua cha' tso'o jil' ñati bi'.

Cuxi tsa caca si ntsu'u sca qui'ya nu ndulo la ji'na

⁴² 'Ná tso'o culu'u sca ñati tyucui' cuxi jil' ñati nu jilya ti' 'na ñi'ya jilya ti' nu sube —nacuj Jesús—. Tso'o la masi tyaaca' sca quichi tonu yane yu cuxi bi', li' xtyu' ngu' jil' yu lo hitya tyujo'o. ⁴³ Nga'a cha' xtyanu ma tsiya' ti jil' sca cha' cuxi nu ndiya tsa ti' ma jil', masi ndulo tsa cha' bi' jil' ma, nti' ma, ñi'ya si laca ya' ma. Tso'o la si xana chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil' ma, masi ná lo'o cha' cuxi nu ndulo tsa jil' ma nquicha', cha' li' ná tyalaa ma su cuxi tsa ca bilyaa. Ná ntsu'u cha' tye cha' ndyaqu' quii' ca bi', tsa cu' ti ndyaqu'. ⁴⁴ Ná tye cha' cacu conu' cuaña' ngu' ca bi', ni ná tye cha' ndyaqu' quii' tsiya' ti. ⁴⁵ La cui' ti cha', masi ndiya tsa ti' ma jil' sca cha' cuxi nu ndyu'ni ma, masi ndulo tsa cha' bi' jil' ma nti' ma, ñi'ya si laca quiya' ma, nga'a cha' xtyanu ma tsiya' ti jil'. Tso'o la si xana chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil' ma, masi ná lo'o cha' cuxi bi', cha' li' ná tyalaa ma su cuxi tsa ca bilyaa. ⁴⁶ Ná tye cha' cacu conu' cuaña' ngu' ca bi', ni ná tye cha' ndyaqu' quii' tsiya' ti. ⁴⁷ La cui' ti cha', masi ndiya tsa ti' ma sca cha' cuxi nu ña'a ma jil', nga'a cha' xtyanu ma jil' cha' bi' tsiya' ti, ñi'ya si na culo ma jil' ycu' cloo ma. Tso'o la si xana chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil' ma, masi ná lo'o cha' cuxi bi' nu ndulo tsa jil' ma nquicha', cha' li' ná tyalaa ma su cuxi tsa ca bilyaa. ⁴⁸ Ná tye cha' cacu conu' cuaña' ngu' ca bi', ni ná tye cha' ndyaqu' quii' tsiya' ti.

⁴⁹ 'Xñi ycu' Ndyosi lcaa msta nu tyucui tyiquee ngu' sta ngu' cha' tyaqu' cuentya jil' ycu' Ni. Lo'o xi teje' sta ngu' lo msta bi'. Lo'o jua'a xñi ycu' Ndyosi cha' jil' cua ña'a ca ñati nu talo lo'o tyacua cha' ti' jil' ngu'. ⁵⁰ Tso'o tsa teje', ndu'nijo'o tsa ji'na, pana si tye cha' cñi' nu ntsu'u jil', li' nga'aa cua'nijo'o ji'na, cha' nga'aa caca cñi' bi' chaca quiya'. Lo'o lcaa cu'ma ni, ñi'ya laca teje' laca ma; tso'o

tsa cña ndu'ni teje' lo'o sca na cacu na, jua'a tso'o tsa cña cua'ni ma laja ñati chalyuu si tso'o ti tyi'j ma lo'o tya'a ma.

10

Ngulu'u Jesús cha' ná xtyanu ngu' jil' clyo'o ngu'

¹ Lo'o li' ndu'u Jesús quich'j Capernaum bi', ndyaa tyijyu' ca xa' quich'j nu ntsu'u su cuentya Judea lo'o xa' la quich'j nde chaca tsu' sta'a Jordán. Ca bi' ndyu'u ti'j quina'a tsa ñati slo yu. Nclyu'u Jesús jil' ngu' li', ñi'ya nu ncl'u'u ti yu jil' ñati nde lcaa quich'j su ndya'a yu. ² Li' ndyalaa xi ngu' fariseo slo yu cha' ngua ti' ngu' bi' tyijloo ngu' jil' Jesús. Li' nchcuane ngu' jil' yu:

—Ha ntsu'u chacuayá' cuentya jil' cha' cusu' nu ntsu'u ji'na, cha' xtyanu sca ñati jil' clyo'o yu? —nacuj ngu' bi' jil' Jesús.

³ Li' nguxtyacui Jesús cha' lo'o ngu' bi':

—¿Ni cña ngulo Moisés jil' ma cua sa'ni la lacua? —nacuj Jesús jil' ngu'.

⁴ —Nda jyo'o Moisés chacuayá' jil' ngu' qui'yu tya'a na cha' culo quityi cha' xtyanu ngu' jil' clyo'o ngu' tsiya' ti. Nu lo'o ndu'u quityi jil' nu qui'yu, ndye cha' clyo'o ngu' tsiya' ti; nga'aa ntsu'u cha' clyo'o ngu' bi' li' —nacuj ngu' jil' Jesús.

⁵ Nguxacuj Jesús cha' jil' ngu' li':

—Xqui'ya cu'ma nguscua jyo'o Moisés cha' bi', cha' ná ndaquiyá' ma tsiya' ti cha' jil' ycu' Ndyosi —nacuj Jesús—. ⁶ Pana nu lo'o nguxana ntucua quiya' chalyuu, nu lo'o ngüiñá ycu' Ndyosi lcaa lo na, ná ngua'ni ycu' Ndyosi jua'a. “Ngüiñá Ni jil' ñati; ngüiñá Ni jil' sca nu qui'yu, lo'o jua'a jil' sca nu cuna'a ngüiñá Ni”, nacuj quityi jil' ycu' Ndyosi. ⁷ “Bi cha' lo'o caja clyo'o sca nu qui'yu, li' tyu'utsu' yu to' tyi sti xtya'a yu, cha' tyl' yu lo'o clyo'o yu, ⁸ cha' caca ngu' sca ti xtañi tyucuaa ngu' li'.” Nga'aa si'i tucua tya'a ñati laca ngu', cha' cua laca jil' ngu' ñi'ya si laca ngu' sca ti ñati. ⁹ Bi' cha' ná tso'o xtyanu ngu' jil' clyo'o ngu', cha' cua nda ycu' Ndyosi cha' clyo'o jil' ngu' —nacuj Jesús jil' ngu'.

¹⁰ Lo'o ndyaa Jesús ne' ni'j jil' ngu', li' nchcuane nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil' cuentya jil' cha' nu nda ca ti yu lo'o ngu'.

¹¹ Nguxacuj Jesús cha' jil' ngu' li':

—Lo'o culo sca ñati quityi cha' xtyanu jil' clyo'o yu, cha' li' taca caja clyo'o yu lo'o chaca nu cuna'a nti' yu, cha' cuxi ndyu'ni yu lo'o nu chaca ñati bi' —nacuj Jesús—.

¹² Lo'o jua'a sca nu cuna'a nu culo quityi cha' xtyanu jil' clyo'o, cha' li' taca caja clyo'o lo'o chaca nu qui'yu nti', la cui' ti cha' cuxi ndyu'ni bi' lo'o nu chaca ñati bi' —nacuj Jesús jil' ngu'.

Ngulacua Jesús jil' nu sube

¹³ Lo'lo li' ngua sca quiyá' ñaa lo'lo ngu' jil'i tyuú tyá'a nu sube ca su nga'a Jesús. Ngua ti' ngu' cha' sta ya' ycuí' Jesús hique nu sube bi'. Pana ngua'ni tyala nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' jil'i ngu', cha' ná cãa lo'lo ngu' jil'i nu sube. ¹⁴ Lo'lo na'a Jesús ñi'ya nu ndyu'ni ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, ná ndiya ti' yu cha' ndyu'ni ngu' jua'a:

—Ta ma chacuayá' jil'i nu sube cha' cãa ngu' ca slo na' —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'—. Ná cua'a ma chacuayá' jil'i nu sube bi', cha' cãa ngu' slo na'. Ñi'ya laca lo'lo jlya ti' nu sube jil'i sti ngu', la cui' jua'a ntsu'u cha' jlya ti' ñati' jil'i ycuí' Ndyosi, nu lo'lo laca Ni loo ne' cresiya jil'i ngu'. ¹⁵ Chañi cha' nu nchcui' na' —nacuj—, cha' ná caca tyatj ngu' cha' jil'i ycuí' Ndyosi cha' caca Ni loo ne' cresiya jil'i ngu', si ná tyucui ti' tyiquee ngu' ñi'ya nu ntsu'u tyiquee sca nu sube.

¹⁶ Lo'lo li' ndyala' Jesús jil'i nu sube bi', ngulacua yu jil'i nu sube lo'lo ngusta ya' yu hique ngu'.

Nhcui' sca nu culiya' lo'lo Jesús

¹⁷ Tya ndyaa la Jesús tyucui' bi', lo'lo li' nxna sca nu qui'yu lijya lca'a jil'i Jesús. Ndy-atu stí' slo Jesús li'.

—Mstru, tso'o tsa ndu'ni nu'u —nacuj jil'i Jesús—. Cacha' nu'u jna', ¿na laca cua'ni na' cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye 'na? —nacuj yu.

¹⁸ —¿Ni cha' laca nti' nu'u cha' ñati' tso'o laca na? —nacuj Jesús jil'i li'—. Sca ti ycuí' Ndyosi laca nu chañi cha' tso'o laca Ni —nacuj—. ¹⁹ Jlo ti' nu'u lcaa cña nu ngulo ycuí' Ndyosi jil'i ñati' cua sa'ni la: “Ná cujuí' ma jil'i tya'a ñati' ma; ná cua'ni ma cha' suba' lo'lo clyo'o xa' ñati'; ná cuaana ma cha' tso'o nu ntsu'u jil'i tya'a ñati' ma; ná chcuí' ma cuentyu jil'i tya'a ñati' ma; ná cua'ni ma ngana jil'i tya'a ñati' ma cuaana ti; lo'lo jua'a, cua'ni tlyu ma jil'i sti ma, jil'i xtya'a ma, taquiyá' ma jil'i cha' nu nchcui' ngu' bi'”.

²⁰ —Mstru —nacuj nu qui'yu bi' li'—, tya cuañi' na' ndaquiyá' na' lcaa cña bi'; lcaa yijá ndaquiyá' na' jil'i cha' bi'.

²¹ Ntsu'u tsa tyiquee Jesús ña'a jil'i nu qui'yu bi'. Xa' nchcui' yu lo'lo li':

—Sca ti cña lyiji cua'ni nu'u —nacuj Jesús jil'i—. Yaa clya cujuí' nu'u lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jinu'u, cha' tyu'u cñi ta nu'u jil'i ngu' ti'i li'; tyacua xi cha' tso'o jinu'u nde loo la ca su ntucua ycuí' Ndyosi. Li' xa' tyaa nu'u ca slo na' cha' tya'a nu'u lo'lo na'.

²² Lo'lo ndyuna nu qui'yu bi' cha' nu nchcui' Jesús lo'lo, xa' ña'a ngulacua ti' li'; xñi' tsa ti' cha' culiya' tsa nu qui'yu bi'. Ndu'u ndyaa li'.

²³ Nguxtyacui Jesús nxña'a jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i li'.

—Tucui tsa caca cha' tyalaa ngu' culiya' ca su laca ycuí' Ndyosi loo —nacuj Jesús jil'i ngu' bi' li'.

²⁴ Ndube tsa ti' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i yu li', cha' nchcui' yu jua'a cha' jil'i ngu' culiya'. Bi' cha' xa' nchcui' Jesús lo'lo ngu':

—Cu'ma ngu' cuañi' —nacuj Jesús—, tucui tsa caca cha' caca ycuí' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ngu', si tiji' tsa ti' ngu' jil'i lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jil'i ycuí' ca ngu'. ²⁵ Lasa la cña tyeje tacui sca na'ni quiyá' cuxa, masi sca na'ni tonu ñi'ya sca camello. Lasa la cha' bi', tucui la tyatj sca ngu' culiya' cha' jil'i ycuí' Ndyosi cha' caca ycuí' Ni loo ne' cresiya jil'i yu.

²⁶ Lo'lo ndyuna ngu' cha' bi' ndube tsa ti' ngu' li'.

—¿Tilaca taca jil'i clyaa jil'i nu cuxi nu ntsu'u chalyuu lacua, cha' tyalaa ca slo ycuí' Ndyosi? —nacuj ngu' jil'i Jesús li'.

²⁷ Lo'lo ngua tii Jesús ñi'ya nu nclyacua ti' ngu', li' nchcui' yu lo'lo ngu' chaca quiyá':

—Bi' laca sca cha' nu ná nchca cua'ni ñati' chalyuu; pana ycuí' Ndyosi ni, nchca jil'i Ni cua'ni cha' tyalaa ngu' slo Ni —nacuj Jesús jil'i ngu'.

²⁸ Nhcui' Pedro lo'lo li':

—Lo'lo cuare ni, cua ngxu'tyanu ya jil'i lcaa na nu ntsu'u jil'i ya cha' tya'a ya lo'lo nu'u, ñi'ya nu nacuj nu'u cha' cua'ni ya —nacuj Pedro jil'i Jesús.

²⁹ —Chañi cha' nu nchcui' na' lo'lo ma —nacuj Jesús—, cha' cua ña'a ca ñati' nu ntsu'u cha' tsaajyju' cha' cua'ni cña cuentya jna', lo'lo jua'a ngxu'tyanu ngu' lcaa na nu ntsu'u jil'i ngu' cha' ndyu'ni ngu' cña bi', ná xtyanu na' jil'i ngu' bi' jua'a ti. Masi tyi ngu', masi tya'a ngula ngu' masi qui'yu masi cuna'a, masi xtya'a ngu', masi sti ngu', masi sñi' ngu', masi yuu nu ntsu'u jil'i ngu', masi tyanu lcaa cha' bi', ³⁰ pana la cui' chalyuu juani xa' caja quiña'a la cha' jil'i ngu' bi', tsa ña'a nu nguna' jil'i ngu' bi' ngua ti' ngu'. Caja su caca tyi ngu', caju na caca tya'a ngula ngu', caju nu caca xtya'a ngu', caju nu caca sñi' ngu', caju yuu su cua'ni ngu' cña; hasta sca siyento tsa lo cua cha' bi' caju jil'i ngu'. Lo'lo la cui' jua'a tyacua cha' ti'i jil'i ngu', pana ca nde loo la caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ngu' bi'. ³¹ Nde loo la caca ngu' nu tyu'u tucua su cua tye ti cha'; nde chuj' la tyanu ngu' nu ndu'u tucua clyo —nacuj Jesús jil'i ngu'.

Xa' nchcui' Jesús lo'lo ngu' cha' cua cajaa ti ycuí'

³² Xa' ndu'u ngu' ndyaa ngu' li', ndyaa Jesús lo'lo nu ngu' tya'a ndyaa yu tyucui' tsa ngu' nde Jerusalén. Nde loo ndyaa ycuí' Jesús. Lye tsa ngulacua ti' ngu' tya'a ndyaa yu, jua'a nu xa' la ñati' nu ndyaa lca'a jil'i ngu', ntsii tsa ngu'. Ndyaa lo'lo Jesús jil'i nu

tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, ndyaatsu' ngu' sca la'a ti cha' hcui' Jesús lo'o ngu' bi' ñi'ya cha' nu caca jil'i ycu' yu nde loo la.

³³—Cua'a jyaca ma —nacuj Jesús jil'i ngu' bi' li'—, cua ngusñi na tyucuj nde ca'ya juani cha' tsa'a na Jerusalén. Cajua taya' ngu' 'na nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, cha' tsa'a lo'o ngu' 'na slo sti jo'ó nu laca loo, slo mstru cha' jo'ó. Cua'ni cuayá' ngu' bi' 'na li'. Hcui' ngu' cha' ntsu'u qui'ya 'na, lo'o jua'a xqui'ya bi' ntsu'u cha' cajaa na'. Li' tsa'a lo'o ngu' bi' 'na slo ngu' xa' tsu' nu laca loo jil'i lcaa na. ³⁴Li' xtyí lo'o ngu' bi' 'na, tyu'u hitya sañi' ngu' bi' loo na', quijil'i ngu' bi' 'na lo'o reta. Li' cuji' ca'a ngu' bi' 'na lo crusi cha' cajaa na'. Pana lo'o tyu'u sca sna tsa, li' tyu'ú na' chaca quiya'.

Ndiña Jacobo lo'o Juan sca cha' tso'o jil'i Jesús

³⁵Lo'o li' ñaa Jacobo lo'o Juan tya'a slo Jesús. Sñi' Zebedeo laca ngu' bi'.

—Mstru —nacuj ngu'—, tyu'u cha' clyu ti' jin'u, ntsu'u sca cha' nu nti' ya cha' cua'ni nu'u cuentya jil'i ya —nacuj ngu' jil'i Jesús.

³⁶—¿Na laca nti' ma cha' cua'ni na' cuentya jil'i ma? —nacuj Jesús jil'i ngu' li'.

³⁷—Cua'ni nu'u cha' tso'o ta nu'u chacuayá' jil'i ya cha' stu'ba ti tyaca'a ya lo'o nu'u ca su tlyu su xee tsa, ca su caca nu'u loo nde loo la —nacuj ngu' bi'—. Tsaca ya tyaca'a ya la'a tsu' cu' su ntucua nu'u, chaca ya tyaca'a ya la'a tsu' coca jin'u.

³⁸—Ná jlo ti' ma ñi'ya cha' ndiña ma 'na juani —nacuj Jesús jil'i ngu'—. ¿Ha taca jil'i ma cha' co'o ma taná clyaa' nu nga'a cha' co'o na'? ¿Ha talo ma si xcube' ngu' jil'i ma ñi'ya nu nga'a cha' xcube' ngu' 'na nu lo'o cujuu' ngu' 'na'?

³⁹—Taca jil'i ya —nacuj ngu' jil'i Jesús li'.

—Chañi cha' lo'o cu'ma nga'a cha' co'o ma taná clyaa' nu nga'a cha' co'o ycu' na' —nacuj Jesús—. Chañi cha' hcube' ma ñi'ya nu nga'a cha' xcube' ngu' 'na. ⁴⁰Pana, nu tyaca'a ma la'a tsu' cu' 'na, nu tyaca'a ma la'a tsu' coca 'na ni, ná ntsu'u chacuayá' 'na cha' ta na' su tyaca'a ñati ca ndacua. Cua laca ngusubi ycu' Ni jil'i ñati nu tyaca'a nde sii' na' tyempo bi' —nacuj Jesús jil'i ngu'.

⁴¹Nu xa' la tii tya'a ngu' nu ndya'a lo'o Jesús ni, lo'o ngua tii ngu' ñi'ya cha' laca nu ngüjña Jacobo lo'o Juan jil'i Jesús, chii' tsa ngua ti' ngu' ña'a ngu' jil'i ngu' bi' li'. ⁴²Pana nhcui' Jesús lo'o ca ta'a ngu' sca tyempo ti:

—Jlo ti' ma cha' nu ngu' nu laca loo jil'i ngu' xa' tsu' ni, tyaala tsa ngu' bi' —nacuj Jesús—. Lye tsa nclyo ngu' bi' cña jil'i ngu' ca quich'i tyi ngu'. ⁴³Pana nu cu'ma ni, ná tso'o cua'ni ma jua'a. Lcaa lo cña nu taca xtyucua ma jil'i tya'a ñati ma, bi' cña ntsu'u cha' cua'ni ma, si cua nti' ma cha' caca ma

loo jil'i ngu' bi'. ⁴⁴Lo'o jua'a si nti' ma cha' ndulo la cha' jil'i ma cuentya jil'i ngu' tya'a ma, ntsu'u cha' cua'ni ma ñi'ya si laca ma msu jil'i tya'a ñati ma, masi ná lo'o caya'. ⁴⁵Na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, ná lijya na' nde chalyuu cha' tya'a msu 'na; ycu' na' laca na' msu jil'i ñati, bi' cha' lijya na'. Na cua lijya na' cha' cajaa na' xqui'ya qui'ya nu ntsu'u jil'i ñati, cha' cua'ni lyaá na' jil'i quiña'a tsa ñati li' —nacuj Jesús jil'i ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i Bartimeo nu cuityi'

⁴⁶Lo'o li' ndyalaa Jesús ca quich'i Jericó. Nteje tacui ngu' cla'be quich'i bi'. Nu lo'o cua tyaa ti Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, li' quiña'a tsa ñati ndyaa lo'o ngu' bi'. Jua'a ngua li', to' tyucuj nga'a sca nu cuityi' nu naa Bartimeo, ndiña msta jil'i ngu' nu lijya bi'. Sñi' Timeo laca nu quicha bi'. ⁴⁷Nu lo'o ngua tii yu quicha bi', cha' lijya ycu' Jesús Nazaret, cu' ngusi'ya jil'i Jesús li'.

—Jesús, ñati tya'a jil'i jyo'o David laca nu'u —nacuj—, cua'ni tya'na ti' nu'u jna' —nacuj nu quicha bi' jil'i Jesús.

⁴⁸Tyuu tya'a ñati ngua ti' cua'a ngu' jil'i nu quicha bi', cha' cuaana ti tyaca'a, ngua ti' ngu'; pana ná ntaja'a nu quicha bi', cu' la nxi'ya li'.

—Cusu', ñati tya'a jil'i jyo'o David laca nu'u —nacuj nu quicha—, cua'ni tya'na ti' nu'u jna'.

⁴⁹Li' ndatu Jesús, se'j ti ndu yu li'.

—Nacuj ma jil'i yu cha' ca' yu ca nde —nacuj Jesús.

Li' nacuj ngu' jil'i nu cuityi' cha' tsa'a ca slo Jesús.

—Cua'ni tlyu tyiquee nu'u juani —nacuj ngu' jil'i nu quicha bi'—. Tyatu nu'u, yaa clyu nu'u slo La Jesús jua —nacuj ngu'.

⁵⁰Li' ngulo nu quicha plee jil'i, nxyanu jil'i. Hora ti ndyatu ngusna ndyaa slo Jesús. ⁵¹Li' nhcui' Jesús lo'o nu quicha bi'.

—¿Na laca nti' nu'u cha' cua'ni na' lo'o nu'u? —nacuj yu jil'i.

—Mstru —nacuj nu cuityi'—, cua'ni nu'u jo'o 'na, cha' xa' tyaca' tso'o xee cloo na' ña'a na' chaca quiya' —nacuj jil'i Jesús.

⁵²—Tso'o —nacuj Jesús jil'i—, tyaa nu'u to' tyi juani. Jlyu ti' nu'u 'na, bi' cha' cua ndyaca tso'o cloo nu'u.

Hora ti ngua tso'o cloo nu cuityi' bi', na'a chaca quiya'. Li' ndu'u lca'a jil'i Jesús tyucuj.

11

Ngua'ni chi' ngu' loo Jesús lo'o ndyalaa yu nde Jerusalén

¹Ca tya' la ndyalaa ngu' cacua ti to' quich'i Jerusalén su ndi'j tucua tya'a quich'i sube ti nde sii' ca'ya Olivos. Betsafegé lo'o Betania

naa quichĩ sube bi'. Li' ngulo Jesús cña jil'i tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i:

² —Yaa ma ca quichĩ sube ti ndacua ti —nacui—. Lo'o tyalaa ma to' quichĩ bi', hora ti ña'a ma ndũ sca huru ndyaca' nu bilya tyucua ngu' chu'. Sati' ma jil'i, cha' tya'a lo'o ma jil'i ca nde. ³ Si ntsu'u ngu' nu cacha' jil'i ma ni cha' laca ndyu'ni ma jua'a, li' ñacui ma jil'i ngu' bi': "Ntsu'u cña nu cua'ni huru re cuentya jil'i ycu'i nu Xu'na na. Hora ti tya'a lo'o ya jil'i ni' chaca quiya'." Jua'a ñacui ma jil'i ngu' bi' li'.

⁴ Ndu'u ngu' ndyaa ngu' quichĩ sube ti bi'; nquije huru jil'i ngu' su ndũ to' calle, ndyaca' ni' nde toni' jil'i ngu'. Lo'o ngusatĩ' ngu' jil'i ni', ⁵ li' nchcui' sca ñati' nu ndũ cacua ti lo'o ngu' bi':

—¿Ni cha' laca ngusatĩ' ma jil'i huru jua? —nacui yu jil'i ngu'.

⁶ Ndacha' ngu' jil'i yu bi' ñi'ya cña nu ngulo Jesús jil'i ngu' cha' chcui' ngu' lo'o. Li' nda yu chacuayá' cha' tsa'a ngu' lo'o huru. ⁷ Ñaa lo'o ngu' jil'i huru slo Jesús li'. Ngusta ngu' camxa jil'i ngu' hichu' huru cha' tyucua Jesús hichu' ni', ndyaa tucua Jesús hichu' li'. ⁸ Lo'o jua'a ngusta ngu' xa' late' lo yuu tyucui' bi', jua'a ndyaa ngu' ngusi' yu ngu' sta' yaca cha' sta ngu' laca' lo yuu, cha' ca' tso' ña'a tyucui' su tyeje tacui huru lo'o Jesús.

⁹ Ngusi'ya ngu' nu ndyaa nde loo Jesús, ngusi'ya ngu' nu lijya nde chu'; lye tsa ndyu'ni chĩ ngu' loo Jesús:

—Cua'ni tlyu na jil'i ycu'i' Ndyosi —nacui ngu'—. Culacua ycu'i' Ni jil'i nu qui'yu re nu lijya lo'o chacuayá' jil'i ycu'i' nu Xu'na na. Masi juani ti, cua'ni tlyu na jil'i ycu'i' Ndyosi —nacui ngu'—. ¹⁰ Tso'o tsa si cua'ni tlyu na jil'i yu re, cha' cua ngulala ti cha' caca ycu'i' Ndyosi loo ca nde. Li' caca ñi'ya nu ngua lo'o ngua jyo'o cusu' David loo cua sa'ni la —nacui ngu'—. Masi juani ti, cua'ni tlyu na jil'i ycu'i' Ndyosi —nacui ngu'.

¹¹ Li' ndyalaa ngu' bi' lo'o Jesús to' quichĩ Jerusalén, ndyatĩ ngu' to' lo'o jil'i quichĩ bi'. Hora ti ndyaa na'a Jesús ne' laa tonu cajua li'. Na'a yu jil'i lcaa lo na nu ntucua cajua, lo'o li' ngxuyuu yu ñaa yu nde quichĩ Betania chaca quiya' lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, cha' ngusii' tsa li'.

Ngusta Jesús yabe' jil'i sca yaca quityi nu ná lo'o si'yu

¹² Lo'o ngxuee chaca tsa' li' ndu'u ngu' quichĩ Betania. Cuati ntyute' tsa Jesús li'. ¹³ Na'a yu cua tyijyu' xi su ndũ sca yaca quityi nu ntsu'u laca' jil'i. Ndyaa na'a yu si ntsu'u si'yu lo, pana laca' ti ntsu'u, ná ntsu'u si'yu lo bi' tsiya' ti, cha' tya lyiji tyalaa tyempo tyu'u si'yu lo yaca bi'.

¹⁴ —Nga'aa cacu ngu' tsiya' ti si'yu nu tyu'u lo yaca cua —nacui Jesús li'.

Lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús ni, ndyuna ngu' cha' nu nchcui' yu jil'i yaca bi'.

Ngulo'o Jesús jil'i ngu' cuxi nu ntsu'u ne' laa tonu

¹⁵ Tya ndyaa la ngu' xi, ndyalaa ngu' quichĩ Jerusalén. Li' ndyatĩ Jesús ndyaa ne' laa tonu jua, ngxuxana yu ngulo'o yu jil'i ngu' nu ndujui' yu'ba cajua; lo'o jil'i ngu' nu ndyi'ya yu'ba bi', ngulo'o yu jil'i ngu' bi'. Lo'o nu ngu' nu nchcutsa'a cña jil'i ñati' ni, ngxuxa yu mesa jil'i ngu' bi', jua'a ngxuxa yu yaca xlya jil'i ngu' nu ndujui' paloma. ¹⁶ Ná nda Jesús chacuayá' tyeje tacui ngu' lo'o yu'ba jil'i ngu' ca ne' laa tonu bi'. ¹⁷ Li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu' jua:

—Ndi'ya nscua lo quityi jil'i ycu'i' Ndyosi cuentya jil'i laa re: "Ni'j su caca chcui' lcaa ñati' lo'o ycu'i' Ndyosi, jua'a ñacui' ngu' cha' jil'i ni' 'na, nacui' Ni'". Jua'a nscua lo quityi —nacui Jesús li'—, pana juani, cua ngua'ni ma cha' to' tyi ngu' cuana laca ni' re —nacui Jesús jil'i ngu' bi'.

¹⁸ Ndyuna sti jo'ó nu laca loo cha' bi', jua'a ndyuna mstru cha' jo'ó. Na'a ngu' cha' quiña'a tsa ñati' ndaquiyá' ngu' jil'i cha' nu nclyu'u Jesús jil'i ngu', bi' cha' ntsii' nu ngu' tlyu bi' si caca tlyu la Jesús; ngua ti' nu ngu' tlyu bi' si caca ñi'ya caca cujuu' ngu' jil'i Jesús li'. ¹⁹ Lo'o cua ngusii' tsa, li' ñaa Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i. Ná ndyanu ngu' nde quichĩ tlyu bi' talya.

Ngüityi yaca quityi bi'

²⁰ Nguxee chaca tsa, li' xa' nteje tacui ngu' cacua ti su ndũ yaca quityi bi'. Cua ngüityi tsiya' ti yaca bi', tyucui ña'a lo'o quiche suu ngüityi. ²¹ Li' ntsu'u ti' Pedro cha' nu nchcui' Jesús jil'i yaca bi' tya la caa.

—Mstru, ña'a xi ca nde ña'a —nacui Pedro jil'i Jesús—. Cua ngüityi yaca quityi nu ngusta nu'u yabe' jil'i.

²² —Nga'a' cha' jlyu ti' ma jil'i ycu'i' Ndyosi —nacui Jesús jil'i ngu' li'—. ²³ Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani, cha' si chcui' ma lo'o ca'ya re: "Tyu'utsu' nu'u, yaa xcua nu'u nde lo hitya tyujo'o", ñacui ma, jua'a cua'ni ycu'i' Ni lo'o ca'ya bi'. Jua'a caca si chañi jil'i ma cha' jlyu ti' ma cha' caca sca cha' nu ñaa ma jil'i Ni, pana si ná jlyu ti' ma cha' nu nchcui' ycu'i' Ndyosi, ná caca bi' li'. ²⁴ Lo'o jua'a lcaa lo cha' nu ndijña ma jil'i ycu'i' Ni laja lo'o nchcui' ma lo'o Ni, chañi cha' ta ycu'i' Ni cha' bi' jil'i ma, si chañi cha' jlyu ti' ma jil'i Ni. ²⁵ La cui' jua'a, lcaa quiya' nu lo'o ndũ ma cha' chcui' ma lo'o ycu'i' Ndyosi, ntsu'u cha' cua'ni clyu ti' ma jil'i tya'a ñati' ma, si ntsu'u cha' ngusu'ba ñasi' ngu' jil'i ma. Li' ycu'i' Ndyosi Sti ma nu ntucua nde cua, caca jil'i Ni cua'ni clyu ti' Ni jil'i ma jil'i cha' cuxi nu ntsu'u jil'i ma. ²⁶ Pana ná cua'ni clyu ti' ycu'i' Ndyosi Sti ma jil'i ma jil'i cha' cuxi nu

ntsu'u ji'i mā, si ná lo'o cua'ni clyu ti' mā ji'i tya'a ñati mā.

Ndyu'ni Jesús cña chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi

²⁷ Li' xa' ndyalaa ngu' nde Jerusalén. Xa' ndyatj Jesús ndyaa xi ne' laa tonu jua. Na'a sti jo'ó tlyu ji'i yu, lo'o jua'a nu mstru cha' jo'ó lo'o ngu' cusu' nu laca loo ji'i quichí, na'a ngu' ji'i yu. Li' ndyu'u ti'i ngu' slo yu.

²⁸ —¿Tilaca laca nu nda chacuayá' jinu'u cha' cua'ni nu'u cña nu ndyu'ni nu'u? —nacuj ngu' ji'i Jesús—. ¿Tilaca laca nu ngulo cña jinu'u? —nacuj ngu'.

²⁹ —Lo'o jua'a na', xcuaane na' sca cha' ji'i cu'mā —nacuj Jesús li'—. Xacuj mā cha' bi' 'na, lo'o li' cacha' na' ji'i mā tilaca laca nu nda chacuayá' 'na —nacuj yu—. ³⁰ Ndi'ya laca cha' bi': ¿Tilaca laca nu ngulo cña ji'i jyo'o Juan cha' tyucuatya yu ji'i ngu'? ¿Ha ycu'i Ndyosi nda chacuayá' ji'i Juan bi' lijya? ¿Ha ñati chalyuu ti nda chacuayá' ji'i yu? Cacha' liñi cu'mā jna' —nacuj Jesús ji'i ngu'.

³¹ Li' cuanaa ti nchcui' nu ngu' tlyu bi' lo'o tya'a ngu':

—Si ñacuj na cha' ycu'i Ndyosi ngulo cña ji'i jyo'o Juan bi', li' xacuj yu cha' ji'i cua: “¿Ni cha' laca ná ndaquiya' mā ji'i cha' nu nchcui' yu lacua?” ³² ¿Ha tso'o la ñacuj na cha' ñati chalyuu ti ngulo cña ji'i Juan? —nacuj ngu' ji'i tya'a ngu'.

Na cua ntsij nu ngu' nu laca loo bi' ña'a ji'i lcaa ngu' nu ndi'i quichí bi'. Jlo ti' nu ngu' tlyu bi' cha' lcaa ngu' bi' cua ngusñi ngu' cha' ji'i jyo'o Juan cha' tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi ngua.

³³ —Ná jlo ti' ya —nacuj ngu' ji'i Jesús li'.

—Tso'o lacua —nacuj Jesús—. Lo'o jua'a na' ni, ná cacha' na' ji'i mā tilaca laca nu ngulo cña 'na cha' cua'ni na' cña nu ndyu'ni na' —nacuj yu ji'i nu ngu' tlyu bi'.

12

Cuij ji'i msu xña'a

¹ Lo'o li' nguxana Jesús nda yu sca cuij lo'o nu ngu' tlyu nu ndu cacua ti slo yu:

—Ntsu'u sca ñati, ndi'i xi tyuu tya'a yaca si'yu losu' tyixi ji'i nu cua ndyataa yu. Ngüñá yu sca lo'o chu' yaca bi'. Li' ngulu yu sca pilya tlyu ne' quee su tyatá si'yu, cha' tyu'u hitya tyixi ji'i si'yu bi'. Lo'o jua'a ngüñá yu sca ni'i su tyi'i ngu' cua' ji'i yaca si'yu bi'.

Li' nda yu ne' lo'o su ndu yaca bi' ngüñá xa' la ñati. Tsa cla'be ti si'yu nu tyu'u lo yaca bi' caja ji'i ycu'i li'. Li' ndu'u yu ndyaa yu xa' quichí tyijyu' la. ² Lo'o ndyalaa co' nu nga'a cha' cumí si'yu losu' bi', li' ngulo yu cña ji'i msu ji'i cha' tsa slo ñati bi', tsa squi'ya xi si'yu losu' tyixi nu nga'a cha' tyacua ji'i ycu'i. ³ Hora ti nteyeya' ngu' nu ndu loo cña bi' ji'i msu nu ndyalaa ca ti, ngujui'i ngu'

ji'i; ná nda ngu' ni sca ti si'yu losu' cacu xu'na cña bi'. ⁴ Xa' ngulo xu'na cña ji'i chaca msu cha' tsa na'a msu bi' ji'i yaca si'yu ji'i yu. Chaca quiya' ngua'ni lya' tsa ti' ngu' bi' ji'i msu nu ndyala slo ngu'. Ngujui'i ndacu' ngu' scau' hique msu bi', lo'o jua'a ngu' quee ji'i. ⁵ Xa' ngulo xu'na bi' cña ji'i chaca msu, lo'o li' ndyujuii ngu' ji'i nu msu bi'. Tyuu tya'a msu cua nda xu'na cña ji'i cha' tsa squi'ya ngu' si'yu losu' bi', pana ngua'ni lya' tsa ti' nu ñati bi' ji'i ca ta'a msu nu ndyaa slo ngu'. Ntsu'u msu bi' ñaa ngujui'i ti ngu' ji'i, lo'o jua'a ntsu'u nu ndyujuii ngu' ji'i tsiya' ti.

⁶ Chaca tya ñati ndyanu ji'i xu'na cña bi', sca sñi' yu nu tyaca'a tsa ji'i yu laca bi'. Li' nda xu'na cña ji'i sñi' ycu'i' ca cha' tsa na'a ji'i nu ngu' nu lya' ti' bi'. “Ná tyiquee' taquiya' ngu' ji'i sñi' na”, ngua ti' xu'na bi'. ⁷ Pana lo'o na'a nu ngu' nu lya' ti' bi' ji'i sñi' ycu'i' xu'na cña bi', li' nguxana ngu' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu': “Nu jua caca xu'na yaca re nde loo la”, nacuj ngu' ji'i tya'a ngu'. “Tso'o la si ca ta'a na cujuii clyu na ji'i yu, cha' tyanu yaca re cumentya ji'na tsiya' ti”, nacuj ngu'. ⁸ Li' ngusñi ngu' bi' ji'i sñi' xu'na cña bi', ndyujuii ngu' bi' ji'i; nguxcuaa ngu' ji'i jyo'o bi' ca chu' lo'o.

⁹ Yta nchcui' la Jesús lo'o ngu', nchcuane yu sca cha' ji'i ngu' li':

—¿Ñi'ya cua'ni xu'na cña bi' li'? —nacuj Jesús ji'i ngu'—. Ná tyiquee' ndi'ya cua'ni yu: tyaa ycu'i' xu'na cña bi' ca su ndu yaca bi'; li' cujuii yu ji'i lcaa ñati nu lya' ti' bi', cuati ta yu ji'i yaca si'yu bi' jña xa' la ñati cha' cua'ni ngu' cña ndacua. Jua'a cua'ni xu'na cña bi'.

¹⁰ ¿Ha bilya chcui' mā lo quityi ji'i ycu'i' Ndyosi su nscua ndi'ya?:

Ntsu'u sca quee nu nguxcuaa cuitiyi ni'i ji'i clyo, cha' ná tso'o ña'a quee bi' nti' ngu';

pana juani cua ngujui cña nu cua'ni quee bi', cha' ndu bi' su ndulo la cha' ji'i cumentya ji'i ycu'i' Ndyosi.

¹¹ Ycu'i' nu Xu'na na ngua'ni cha' jua'a ngua cha' bi', bi' cha' ndube tsa ti' na ji'i cha' tlyu bi'.

Jua'a nchcui' quityi —nacuj Jesús.

¹² Lo'o li' ngua ñasi' nu ngu' tlyu bi' ji'i Jesús, cha' ngua tii ngu' bi', cha' cua nchcui' Jesús cha' ji'i ycu'i' ngu' bi' laja lo'o nda yu cuij bi' lo'o ngu'. Xñi ngu' bi' ji'i Jesús ngua ti' ngu'; pana ná ngua ji'i ngu', cha' ntsij ngu' ji'i nu ñati quiña'a bi'. Bi' cha' ndu'u nu ngu' tlyu bi', ndyaa ngu' li'.

Cha' ji'i cñi cña loo ngu'

¹³ Ca tiya' la li' ngulo nu ngu' tlyu bi' cña ji'i tucua sna tya'a ngu' fariseo, jua'a ji'i xi ñati nu cumentya ji'i rey Herodes, cha' tsa ngu' ca slo Jesús, cha' chcui' cuayá' ngu' lo'o yu.

14 Lo'o cua ndyalaa ngu' slo yu, li' nchcui' ngu' lo'o yu:

—Mstru —nacuj' ngu' ji'i' Jesús—, jlo ti' ya cha' liñi tsa ndu'ni nu'u; la cui' cha' liñi nu ntsu'u ji'i' ycu' Ndyosi, bi' ti' cha' laca nu nclu'u nu'u ji'i' ngu'. Ná ndube ti' nu'u ñi'ya cha' nu nchcui' ngu' jinu'u. Sca ti' cuayá' nti' nu'u ña'a nu'u ji'i' lcaa ñati, masi ngu' ti'i, masi ngu' tonu. Tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, ¿ha tso'o si ta na cñi cña loo na cuentya ji'i' rey tlyu nu ndi'i' xa' tsu' bi'? —nacuj' ngu'—. ¿Ha ndu'ni tsa cha' ta na cñi bi' ji'i' ngu'? ¿Ha ná tso'o la masi ná ta na cñi bi' tsiya' ti?

15 Ngua tii Jesús cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu' bi'.

—¿Ni cha' laca nchcui' cuayá' ma' na jua'a? —nacuj' Jesús ji'i' ngu' bi'—. Ta ma' sca cñi plata 'na cha' ña'a na' ji'i'.

16 Li' nda ngu' sca cñi ji'i'. Nchcuane Jesús ji'i' ngu' li'.

—¿Tilaca nu ca ji'i' lcuu nu nga'a chu' cñi re? ¿Ti ji'i' xtañi yu nu nscua chu' cñi re? —nacuj' Jesús ji'i' ngu'.

—Xtañi nu rey tlyu nu ndi'i' xa' tsu', bi' nga'a chu' cñi cua —nacuj' ngu' li'.

17 —Tso'o —nacuj' Jesús li'—, ji'i' rey tlyu bi' tya ma' lcaa na nu nga'a' cha' ta ma' ji'i' lacua, lo'o jua'a ji'i' ycu' Ndyosi tya ma' lcaa na nu ntsu'u cha' tya ma' ji'i' Ni.

Ndube tsa ti' ngu' cha' nchca tsa ji'i' Jesús xtyacui cha' lo'o ngu' bi'.

Nchcuane ngu' ji'i' Jesús ñi'ya caca lo'o tyu'ú ngu' chaca quiya'

18 Lo'o li' ndyalaa xi ngu' saduceo slo Jesús; lo'o nu ngu' bi' ni, ná jlya ti' ngu' cha' tya tyu'ú jyo'o chaca quiya'. Nchcuane ngu' bi' sca cha' ji'i' Jesús li'.

19 —Mstru —nacuj' ngu' bi'—, sa'ni la nguscua jyo'o Moisés sca cha' lo' quityi cuentya ji'i' tya'a ngula ngu'. Nu lo'o cua ngujui tsaca yu ni, si cua ngujui clyo'o yu pana bilya caja sñi' yu, li' ntsu'u cña ji'i' tya'a ngula yu nu ntucua ycu' ti' cha' caja clyo'o lo'o nu cuna'a' clyo'o jyo'o tya'a yu. Li' chcui' ngu' ji'i' sñi' clyo' ngu' cha' sñi' nu qui' yu nu cua ngujui bi' laca bi', cha' ná chcuana' xtañi yu nu cua ngujui bi'. Jua'a' nchcui' Moisés cua sa'ni la. 20 ¿Ñi'ya caca li'? Ngua sca quiya' ndi'i' cati tya'a nu qui' yu, xcu' tya'a ngula ngu'. Ngujui clyo'o nu cusu' la, pana yala ti' ngujui li', lo'o bilya caja sñi' ngu'.

21 Lo'o jua'a' ngujui clyo'o nu cuna'a' ti' bi' lo'o chaca yu tya'a ngula jyo'o bi'. La cui' jua'a' ngujui nu qui' yu bi', lo'o bilya caja sñi' ngu'. Xa' ngujui clyo'o nu cuna'a' ti' bi' lo'o chaca yu tya'a jyo'o bi'. 22 Lo'o jua'a' ngua cha' ji'i' lo'o nu cati tya'a ngu' qui' yu bi'. Ná ngujui sñi' ngu' tsiya' ti. Su cua ndye, li' ngujui nu cuna'a' bi'. 23 Nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya' ni, ¿tilaca caca clyo'o nu

cuna'a' bi', cha' nu ca ta'a cati tya'a ngu' bi' cua nguti' lo'o nu cuna'a' bi'?

24 —Ná jlo ti' ma' tsiya' ti —nacuj' Jesús ji'i' ngu' bi'—, cha' ná nchca cuayá' ti' ma' ñi'ya cha' nu nscua lo' quityi ji'i' ycu' Ndyosi. Ná nchca cuayá' ti' ma' ñi'ya ña'a' cña tonu tsa nu nchca ji'i' ycu' Ndyosi cua'ni Ni. 25 Nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya', nga'aa ntsu'u cha' caja clyo'o ngu' li'. La cui' ñi'ya nu ndi'i' xca' ji'i' ycu' Ndyosi ca su ntucua Ni, la cui' jua'a' tyi'i' ngu' li'. 26 ¿Ha ná jlya ti' ma' cha' tyu'ú jyo'o chaca quiya'? ¿Ha bilya chcu' ma' lo' quityi nu nguscua jyo'o Moisés cua sa'ni la? Tso'o la si chcu' ma' ñi'ya nscua cha' ji'i' yaca quiche' bi', nu lo'o nchcui' ycu' Ndyosi lo'o Moisés ndi'ya: “Ycu' Ndyosi Xu'na Abram laca na”, nacuj' ycu' Ni ji'i' Moisés; “ycu' Ndyosi Xu'na Isaac laca na”, ycu' Ndyosi Xu'na Jacob laca na”. 27 Ná nacuj' quityi bi' cha' na cua ngua ycu' Ndyosi Xu'na ngu' bi', ña'a' ti' tya laca Ni Xu'na ngu' bi' juani; lo'o jua'a' laca ycu' Ndyosi Xu'na lcaa ñati' lu'ú. Bi' cha' nacuj' na' cha' ná ngua cuayá' ti' ma' tsiya' ti —nacuj' Jesús ji'i' nu ngu' saduceo bi'.

Cña nu ndulo la cha' cua'ni na cuentya ji'i' ycu' Ndyosi

28 Ndu sca mstru cha' jo'ó slo Jesús li'. Ndyuna mstru bi' ñi'ya nu nguxacuj' ngu' cha' ji'i' Jesús, ñi'ya ngua cha' tso'o tsa nchcui' Jesús lo'o ngu'. Lo'o li' nchcuane mstru bi' sca cha' ji'i' Jesús:

—Ca ta'a cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'na cha' cua'ni na ni, ¿ñi'ya cña laca nu ndulo la cha' cua'ni na ji'i'? —nacuj' ji'i' Jesús.

29 Li' nguxacuj' Jesús cha' ji'i' mstru bi'.

—Ndi'ya nchcui' cha' nu nscua clyo la bi': “Cu'ma' ngu' Israel, cua'a' jyaca ma' cha' sca ti ycu' Ndyosi laca nu Xu'na na” —nacuj' Jesús ji'i'—. 30 “Lo'o jua'a' ntsu'u cha' tyu'ú tyiquee ma' tyu'ú cha' ji'i' ma' lo'o ycu' Ndyosi nu Xu'na ma', nu lo'o lubii ti' cresiya ji'i' ma', jua'a' lo'o lcaa cha' nu nda'ya hique ma', jua'a' lo'o tyucui juersa ji'i' ma' tyu'ú cha' ji'i' ma' lo'o Ni.” 31 Lo'o jua'a' nscua chaca cha' nu nchcui' ndi'ya: “Cua'ni tya'na ti' ma' ji'i' tya'a ñati' ma' ñi'ya nu ndu'ni tya'na ti' ma' ji'i' ycu' ca ma'”. Nga'aa ntsu'u xa' la cña nu ndulo la ji'na cha' cua'ni na —nacuj' Jesús.

32 —Cha' liñi laca cha' nu nchcui' nu'u, mstru —nacuj' mstru bi' ji'i' Jesús—, chañi cha' nu nchcui' nu'u cha' sca ti ycu' Ndyosi nu chañi cha' laca Ni Xu'na na; nga'aa ntsu'u chaca. 33 Lo'o jua'a' tyucui tyiquee na nga'a' cha' tyu'ú cha' ji'na lo'o ycu' Ndyosi, jua'a' lo'o lcaa cha' nu nda'ya hique na, jua'a' lo'o tyucui juersa ji'na tyu'ú cha' ji'na lo'o Ni; ndu'ni tsa cha' cua'ni na jua'a'. Lo'o jua'a' cha' cua'ni tya'na ti' na ji'i' tya'a ñati' na, ñi'ya nu tya'na ti' na ña'a' na ji'i' ycu' ca na, tso'o tsa cha' bi'. Nu lo'o cua'ni na cña

jua'a, quiña'a tsa cha' tso'o ndyu'ni na li'. Xtyi la cha' ndulo ji'na cha' tsa'a lo'o na msta' nu caca ji'i' ycu'i' Ndyosi, masi msta' ndyaqu'i, masi na'ni lu'u' nu cuju'i na ca ne' laa cha' caca msta'.

³⁴ Ngua cuayá' tso'o ti' nu qui'yu bi', ngua ti' Jesús.

—Ná quiña'a' tsa lyiji jinu'u' cha' tyat'i nu'u' cha' ji'i' ycu'i' Ndyosi cha' caca Ni loo ne' cresiya jinu'u' —nacuj Jesús ji'i' mstru bi'.

Lo'o ndye nchcui' Jesús cha' bi', nga'aa nchcui' ngu' xi xa' la cha' lo'o, cha' ntsij' ngu' xi ji'i'.

Nchcuane Jesús ji'i' ngu' cuentya ji'i' Cristo

³⁵ Tya ndu' Jesús nclyu'u' yu ji'i' ngu' ne' laa tonu bi'. Li' nchcuane yu ji'i' ngu'!

—Nchcui' nu mstru cha' jo'ó bi' cha' la cui' ñati' tya'a ji'i' jyo'o David caca Cristo —nacuj Jesús ji'i' ngu'—. ¿Ni cha' laca nchcui' mstru bi' jua'a? ³⁶ Cua nchcui' ycu'i' jyo'o David tya sa'ni la cha' Xu'na yu laca ycu'i' Cristo. Xqui'ya cha' ngulu'u' Xtyi'i' ycu'i' Ndyosi ji'i' David, bi' cha' nguscua yu ndi'ya;

Ycu'i' Ni nu laca Xu'na na nacuj ji'i' Cristo nu Xu'na na':

“Tyucua nu'u' nde la'a tsu' cuj' na”, nacuj Ni, “ña'a' cuayá' nu cua'ni tye na' cha' ji'i' lcaa tya'a cusu'u' jinu'u',

cha' caca nu'u' loo ji'i' lcaa ca cha'”, nacuj ycu'i' Ndyosi nu Xu'na na ji'i' Cristo.

³⁷ Xu'na na', nchcui' jyo'o David ji'i' Cristo —nacuj Jesús ji'i' ngu'—. ¿Ni cha' laca nchcui' ngu' cha' ñati' tya'a ji'i' jyo'o David caca ycu'i' Cristo lacua?

Tso'o tsa ndyuna ñati' cha' nu nda Jesús, lo'o jua'a quiña'a' tsa ñati' ndu' ca bi'.

Ngusta Jesús qui'ya ji'i' mstru cha' jo'ó bi'

³⁸ Lo'o li' tya nclyu'u' la Jesús ji'i' ngu'!

—Tii' ti ti' ma' cha' ná cñilo'o mstru cha' jo'ó ji'i' ma'. Ndiya tsa ti' ngu' bi', cha' tyijiloo ngu' ji'i' xa' la ñati' —nacuj Jesús—. Lacu' ngu' bi' late' tso'o ña'a' nu tyucuj cu', cha' lye tsa cua'ni chj' xa' ñati' loo ngu' bi' lo'o ndya'a' ngu' lcaya'. ³⁹ Ndiya ti' mstru bi' tyucua lo yaca xlya nu tso'o la ña'a' ne' laa, jua'a tyucua ngu' bi' ca su' tso'o la lo'o ndyaca ta'a.

⁴⁰ Hasta nxlyaa' mstru bi' ni'i' ji'i' nu cuna'a' ti'i', jua'a' ji'i' lcaa na nu ntsu'u' ji'i' nu cuna'a' bi' nxlyaa' ngu'. Tyiquee' nchcui' mstru bi' lo'o ycu'i' Ndyosi; pana na cuiñi' ti ndu'ni ngu' jua'a', cha' ña'a' ñati' ji'i' ngu' nti' ngu'. Bi' cha' lye la xcube' Ni ji'i' mstru bi', nu lo'o tyalaa' tsa' cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i' lcaa ñati'.

Msta' nu nda sca nu cuna'a' ti'i'

⁴¹ Lo'o ndye nchcui' Jesús cha' bi', li' ndyaa' tucua yu xi ne' laa bi' cacua ti su' ndu' caju' su' nxu'ba' ngu' cñi' cha' caca msta'. Na'a' yu ji'i' nu quiña'a' tsa ñati' nu ndya'a' nsu'ba' msta' ne' caju' cajua. Ndyaa' xi ngu' culiya', quiña'a' tsa cñi' ngusu'ba' ngu' culiya' bi' ne'

caju' bi'. ⁴² Li' ndyalaa' sca nu cuna'a' ti'i', ngusu'ba' tucua tya'a ti cñi' sube ne' caju' bi', ñi'ya' nti' si laca bi' sca centavo ti. ⁴³ Li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a' ji'i' cha' caa' ngu' slo':

—Chañi' cha' nu nchcui' na' lo'o ma' —nacuj Jesús ji'i' ngu' bi'—, cha' tlyu la msta' nu nda nu cuna'a' ti'i' jua' que msta' nu nda lcaa lo xa' la ñati' nu ndya'a' re. ⁴⁴ Xa' ñati' ni, nda ngu' cñi' nu ntyucua ti ji'i' ngu'; pana nda nu cuna'a' ti'i' jua' lcaa na nu ntsu'u' ti xi ji'i', lcaa nu nga'a' cha' caja xi na cacu ma' cua nda bi' juani.

13

Ngulala ti cati' laa tonu

¹ Lo'o li' cua tyu'u' ti Jesús ne' laa tonu lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a' ji'i'.

—Mstru —nacuj tsaca yu ji'i' Jesús—, ña'a' tso'o nu'u' xi ji'i' laa tonu re cha' tso'o tsa ndya'. Tso'o tsa ña'a' quee nu ntsu'u' sii' ni'i' re —nacuj.

² —¿Ha cua na'a' ma' cha' tonu tsa ni'i' quee re? —nacuj Jesús ji'i' li'—. Nde loo la tyalaa' sca tsa' lo'o cuityi' ñati' ji'i' ni'i' re tsiya' ti, hasta nga'aa' tyanu ni sca quee nu xñi' ca'a' chu' tya'a'.

Cha' ti'i' nu caca lo'o cua tye ti chalyuu

³ Lo'o ndu'u' ngu' ndyaa' ngu' nde lo xlya ca'ya Olivos, ngua'a' ngu' xi su' tyaca' tso'o laa tonu bi'. Nga'a' Jesús lo'o Pedro lo'o Jacobo lo'o Juan lo'o Andrés, cuaana ti nchcuane ngu' bi' ji'i' yu li':

⁴ —Cuacha' nu'u' ji'i' ya, ¿ni jacua' cuityi' ngu' ji'i' laa tonu jua? —nacuj ngu' bi' ji'i' Jesús—. ¿Ñi'ya' caca ca cuayá' ti' ya nu lo'o cua caca ti cha' cuxi bi'?

⁵ Ngulu'u' la xi Jesús ji'i' ngu' li':

—Cui'ya ma' cuentya cha' ná tucui' cñilo'o ji'i' ma' —nacuj Jesús—. ⁶ Nde loo la caa' quiña'a' ñati' nu chcui' cha' cuiñi' ti ji'i' ycu'i' na'. Chcui' ngu' cha' ycu'i' Cristo laca ngu', lo'o jua'a' cñilo'o ngu' bi' ji'i' quiña'a' ñati' nu jly'a ti' cha' bi'.

⁷ Tyempo bi' cañi' cha' nxuu' tya'a' ngu' nasiyu' re lo'o ngu' xa' nasiyu', lo'o jua'a' caja cha' ji'i' ma' cha' nxuu' tya'a' ngu' nasiyu' tyijyu'. Ná cutsij' ma' li'. ⁸ Xuu' tya'a' ñati' sca tsu' lo'o ngu' chaca tsu', jua'a' xuu' tya'a' ñati' sca quich'i' tlyu lo'o ñati' chaca quich'i' tlyu, tyuu' se'j' clyacu' chalyuu li'. Lo'o jua'a' lcaa ti se'j' caja jbi'ña' ji'i' ngu'. Pana lcaa cha' bi' caca lo'o chca nguxana ti cha' chcube' ñati' chalyuu, si'i' na cua tye ti chalyuu li'.

⁹ Lo'o cu'ma' ni, tii' ti ti' ma' tyi'i' ma' li' —nacuj Jesús—. Tejeya' ñati' cuxi ji'i' ma', jua'a' sta' ngu' qui'ya ji'i' ma' slo' ngu' tisiya; quiji'i' ngu' bi' ji'i' ma', masi ca ne' laa ji'i' ngu'. Nga'a' cha' tsat'u' ma' slo' ngu' gobierno, slo' ngu' nu laca loo; cuentya jna' cacha' ma' lcaa cha' tso'o jna' ji'i' ngu' bi'. ¹⁰ Pana tya lyiji

tye chalyuu li', cha' clyo ntsu'u cha' cañi cha' tso'o cuentya jna' slo lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu. ¹¹ Ná cutsij mā lo'o tejeya' ngu' jil' mā cha' tsa lo'o ngu' jil' mā slo ngu' tisiya cha' caca cuayá' jil' mā lo'o ngu' bi', ni ná culaca tsa ti' mā ñi'ya cha' nu xacui mā jil' ngu' bi'; ta yucui' Ndyosi lcaa cha' nu nga'a cha' chcu' mā tsā bi'. Nga'aa si'li yucui' ti mā chcu' mā li', cha' lo'o tyucui chacuayá' jil' Xtyi'li yucui' Ndyosi chcu' mā. ¹² Cuxi tsa caca tyempo li'; cujuui cuañi' ñati' jil' tya'a ngu' cha' cujuui ngu' jil', jua'a cujuui cuañi' ngu' jil' sñi' ngu'. Lo'o nu ngu' cuañi' ni, caca ñasi' ngu' jil' sti ngu', jil' xtya'a ngu' li'; ta nu ngu' cuañi' bi' jil' sti ngu', jil' xtya'a ngu' cha' cujuui ngu' cuxi jil'. ¹³ Lye tsa caca ti' ti' lcaa ñati' jil' mā xqui'ya cha' ñati' jna' laca mā. Ná cube ti' mā; lcaa cu'mā nu talo mā jil' cha' cuxi bi' ña'a cuayá' nu tye chalyuu, cua'ni lyaá yucui' Ni jil' mā li'.

¹⁴ 'Cua nscua lo quityi jil' jyo'o cusu' Daniel nu ngua tu'ba jil' yucui' Ndyosi nu ngua sa'ni, cha' ca tiya' la ña'a mā cha' tyu sca na nu suba' tsa, nu cua'ni ñu'u jil' lcaa na lubii—. (Caca cuayá' ti' mā cha' bi' nu lo'o chcu' mā lo quityi re.) —Nu lo'o ña'a mā cha' ndu na suba' bi' ca ne' laa tonu su ná ntsu'u chacuayá' tyu —nacu' Jesús—, li' tso'o la si xna lcaa mā nu ndil' mā nde loyuu su cuentya Judea, xna mā cha' tyu'u cuatsi' mā laja ca'ya. ¹⁵ Xna clyā mā tsā bi' li'. Si nga'a ñati' que ni'j jil' li', nga'aa caca tyempo jil' ngu' bi' tyā ngu' nde ne' ni'j, cha' culo ngu' yu'ba nu ntsu'u jil' ngu'; nga'a cha' ca'ya clyā ngu' bi' nde lo yuu cha' xna clyā ngu' li'. ¹⁶ Lo'o jua'a si nga'a ñati' lo xtyā tsā bi', nga'aa caca tyempo xtyuu ngu' bi' ca to' tyi ngu' cha' squi'ya ngu' te' quicha' jil' ngu', cha' ntsu'u cha' xna clyā ngu' bi' li'. ¹⁷ Tya'na tsa nu cuna'a tana; jua'a nu cuna'a nu ntsu'u cubi' cuañi' nu tya ntyi', tya'na tsa caca ngu' bi' lo'o caca tsā bi'. ¹⁸ Tso'o si ña'a mā cha' jil' yucui' Ndyosi cha' ná caca tyempo tlyā' bi' nu lo'o ntsu'u cha' xna mā, ¹⁹ cha' lye tsa chcube' ngu' tsā bi'. Ni sca quiya' bilya chcube' ñati' chalyuu jua'a, tya lo'o ngüñá yucui' Ndyosi chalyuu. Lo'o jua'a tyempo nu caca nde loo la, nga'aa chcube' ngu' chaca quiya' jua'a. ²⁰ Pana cua nacui yucui' nu Xu'na na cha' xtyi la tsā caca tyempo nu chcube' ngu' ca li'. Si tyique' talo tyempo cuxi bi', nga'aa clyāá ni tsaca ñati' chalyuu li'. Pana xqui'ya cha' tya'na ti' yucui' Ni jil' ñati' jil' Ni, bi' cha' cua'ni Ni cha' xti ti tsā caca tyempo cuxi bi'.

²¹ 'Ca nde loo la ndi'ya chcu' nu ngu' cuiñi lo'o mā: “Ña'a mā ña'a, cua ndyalaa Cristo ca nde”, ñacu' ngu' cuiñi. Lo'o li': “Ña'a mā ña'a, cua ndyalaa Cristo quich' jua”, ñacu' xa' la nu cuiñi li'. Ná taquiya' mā jil' cha' nu chcu' ngu' bi'. ²² Cristo cuiñi caca ngu' bi'. Lo'o

jua'a tyu'u tucua xi nu cuiñi nu chcu' cha' tu'ba jil' yucui' Ndyosi laca yucui' ca ngu'; cha' cuiñi ti cua'ni ngu' bi' cha' tlyu, cha' cube tsa ti' xa' ñati. Cua'ni ngu' cuiñi bi' jua'a, cha' tyijiloo ngu' jil' mā nti' ngu', lo'o jua'a jil' lcaa ñati' nu cua ngusubi yucui' Ndyosi jil'. ²³ Cua ndacha' na' cha' bi' jil' mā juani, nu tya lyiji caca cha' cuxi bi', cha' cui'ya mā cuentya ñi'ya caca cha' bi', cha' caca tii ti' mā li'.

Ndi'ya caca lo'o chaca quiya' caq yucui' nu cua nda Ni jil' lijya cha' caca ñati

²⁴ Tya ngulu'u Jesús la xi cha' jil' ngu' li':

—Lo'o li' —nacu' yu—, nu lo'o ndye nchcube' ñati, caca talya ña'a xee cuichaa li', lo'o jua'a nga'aa tyaca' xee co' li'. ²⁵ Tyalú cui lo'o cualya nu ntsu'u nde cua ca lo yuu li', lo'o jua'a xquiña Ni jil' lcaa na nu ntsu'u nde cua. ²⁶ Lo'o na' nu cua nda Ni 'na lijyā cha' caca na' ñati' ni, ña'a ngu' 'na, cha' caa na' laja coo nu ndubi tsa ña'a. Lye xi ña'a caca li', cha' lo'o lcaa juersa 'na caa na'. ²⁷ Li' culo na' cña jil' quiña'a tsa tya'a xca' jil' yucui' Ndyosi, cha' tsa xca' bi', cha' xuti' se' jil' jil' lcaa ñati' nu cua ngusubi yucui' Ni jil'; tsa xca' bi' lcaa su ndi' ñati' bi' tyucui ña'a chalyuu.

²⁸ 'Ntsu'u sca cha' na ca tsa'a na xi lo'o ña'a na masi yaca quityi, masi yaca ntsati. Nu lo'o xana tyucua satí, li' caluu laca'; caca cuayá' ti' na li' cha' cua ngulala ti tyalaa ni tyo. ²⁹ Lo'o jua'a caca cuayá' ti' mā cha' cua tye ti lcaa cha'; nu lo'o ña'a mā tyu'u tucua lcuā ti cha' nu cua ndacha' na' jil' mā tsā, cua caa ti yucui' na' li'. ³⁰ Chañi cha' nu nchcu' na' lo'o mā, cha' lo'o bilya tye cha' jil' lcaa ñati' nu lu'ú chalyuu juani, li' caca lcaa cha' nde chalyuu ñi'ya nu ndacha' na' jil' mā tsā. ³¹ Tye cha' jil' lcaa na nu ntsu'u nde cua, tye cha' jil' chalyuu, pana ná tye tsiya' ti cha' nu cua nchcu' na' lo'o mā, cha' xcu' cha' liñi laca cha' nu nchcu' na'.

³² 'Ni sca ñati' ná jlo ti' ni tsā caca cha' bi', ni hora caca; masi xca' jil' yucui' Ndyosi, masi na' nu laca' nu sca ti Sñi' yucui' Ni, ná jlo ti' ya. Sca ti yucui' Ndyosi Sti na', jlo ti' Ni ni tsā caca bi'.

³³ 'Tii ti ti' mā tyi'j mā, cua'ni yala mā lo'o ntajatya ti mā jil' yucui' Ni, cha' ná jlo ti' mā ni jacua' caca tsā bi'. ³⁴ Ñi'ya laca lo'o cua tsa ti sca ñati' tlyu tyijyu': lo'o cua tsa ti yu, ta yu cña jil' msu cha' ña'asij ngu' to' tyi yu, sca cña sca msu bi'; cuati culo nu xu'na ni'j bi' cña jil' nu qui'yu nu ndu cua ca to' lo'o cha' cua'ni tii ti' yu. ³⁵ Jua'a cu'mā ni, tii ti' mā tyi'j mā cha' ná jlo ti' mā ni jacua' tyā nu Xu'na mā, masi nde ngusij, masi cla'be talya, masi hora nxi'ya ndye'e, masi lo'o cua nguxee chaca tsā. ³⁶ Tii ti ti' mā tyi'j mā lacua si tsiya' ca tyu'u tucua yu caa yu, cha' ná tyalaa yucui' nu Xu'na mā laja lo'o laja' ti

mā. ³⁷ Ndi'ya nchcui' na' lo'o mā, jua'a lo'o lcaa ñati: Tii ti ti' mā tyi'j mā lacua.

14

Cuaana ti ngüñi cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' xñi ngu' ji'i Jesús

¹ Tya lyiji tya tyucuaa tsā cha' caca ta'a pascua, li' ndyaca ta'a su ndacu ngu' xlyá nu ná ndya' lo'o scua tiye'. Nclyana sti jo'ó nu laca loo, nclyana mstru cha' jo'ó, ñi'ya nu cua'ni ngu' cha' caca tejeya' ngu' ji'i Jesús cuaana ti, cha' cujuui ngu' ji'i. ² Nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' ñi'ya cua'ni ngu' cña bi'!

—Ná tso'o tejeya' na ji'i' yu tsā ta'a —nacuj ngu'—. Caca ñasi' tsa lcaa ñati nu ndi'j ta'a si jua'a, tlyu tsa cha' cusu' caca bi' li'.

Nda'a sca nu cuna'a setye hique Jesús

³ Lo'o li' nga'a Jesús to' tyi Simón nu ngusñi quicha ndyatsu' cuaña'. Ca quichj Betania ntucua tyi nu Simón bi'. Lo'o nga'a ngu' to' mesa ndyacu ngu', li' ndyalaa sca nu cuna'a slo ngu' lo'o sca caatya quee alabastro, nu ngutsa'á lo'o setye tyixi xtyi' nu laca setye nardo; quiña'a tsa nga'a setye bi'. Li' ngucha nu cuna'a bi' tu'ba caatya, ngusalú setye lo xlyá hique Jesús su ntucua yu. ⁴ Bi' cha' ngua ñasi' xi ñati tya'a ndyacu ngu' nu lo'o na'a ngu' cha' bi'!

—¿Ni cha' ngusalú nu cuna'a setye cua jua'a ti? —nacuj ngu'—. ⁵ ¿Ni cha' ná ndyujui' ji'i' cha' caja xi cña cha' ta ji'i' ngu' ti'i? Sna siyento cñi plata nga'a tsa lo cua setye tyixi xtyi' bi' —nacuj ngu' ji'i' tya'a ngu'.

Lye tsa nchcui' ngu' lo'o nu cuna'a bi' li'.

⁶ —Nga'aa chcui' lye mā lo'o nu cuna'a re —nacuj Jesús ji'i' ngu'—. Ná cua'a mā ji'i'. Tso'o tsa cña nu ngua'ni nu cuna'a re cuentya jna'. ⁷ Lcaa tsā ndi'j ngu' ti'i lo'o mā nde chalyuu, bi' cha' taca cua'ni mā cha' tso'o lo'o ngu' ti'i ni jacua' nu nti' ti mā; pana nu na' ni, cua tye ti tsā nu tyi'j na' lo'o mā. ⁸ Cua ngua'ni nu cuna'a re lcaa ña'a cha' nu nchca ji'i'. Na cua ngua'ni ma' cha' caca tyixi xtyi' loo na' juani; masi tya lyiji cajaa na', yala la ngua'ni cho'o ma' ji'i' tyucui ña'a na' cha' xatsi' ngu' na. ⁹ Chañi cha' nu chcui' na' lo'o mā juani, cha' lcaa su cañi cha' jna' tyucui ña'a chalyuu, ca bi' cuna ñati lcaa cha' nu ngua'ni nu cuna'a re juani, cha' tyi'u ti' ngu' cha' tso'o tsa cña nu ngua'ni nu cuna'a re.

Ndyujui' Judas cresiya ji'i Jesús ji'i' ngu' xña'a

¹⁰ Lo'o Judas Iscariote ni, la cui' tya'a ngu' nu ndyaca tsā'a ji'i Jesús laca bi'. Li' ndu'u nu Judas bi' ndyaa slo sti jo'ó nu laca loo, cha' cujuui' cresiya ji'i Jesús ji'i' ngu' bi'. ¹¹ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee nu ngu' tlyu bi' lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Judas lo'o ngu', bi' cha' nacuj ngu' tlyu bi' ji'i' cha' ta

ngu' cñi ji'i'. Li' nclyana Judas ni hora caca ji'i' ta ji'i' Jesús ya' ngu' xña'a bi'.

Chaca tya quiya' ndyacu Jesús sij lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i'

¹² Lo'o ngua tsā clyo ji'i' ta'a nu ndacu ngu' xlyá nu ná lo'o scua tiye' ndya' bi', tsā bi' ndujuii ngu' xlyá' cuañi' cha' cacu ngu' ta'a pascua. Li' nchcuane ngu' nu ndyaca tsā'a ji'i' Jesús:

—¿Macala cua'ni cho'o ya na cha' cacu na sij nu cuentya ji'i' ta'a pascua? —nacuj ngu' ji'i' yu.

¹³ Li' ngulo Jesús cña ji'i' tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsā'a ji'i'!

—Yaa clyá mā lquichj —nacuj yu ji'i' ngu' bi'—. Cajua tyacua tya'a mā lo'o sca nu qui'yu nu ntucua sca te'j hitya scu' yu. Tsa lcaa mā ji'i' yu bi'. ¹⁴ Su tyatj yu ni'j, ndi'ya chcui' mā lo'o nu laca xu'na ni'j bi': “Ndi'ya nacuj nu mstru ji'na jinu'u: Cua'ni nu'u cha' tso'o cacha' nu'u 'na, ¿macala ntsu'u su cāa na' cha' cacu na' sij lo'o nu ngu' nu ndyaca tsā'a 'na, cha' cua'ni ya ta'a pascua?” Jua'a ñacu' mā ji'i' ngu' nu ca tyi bi'. ¹⁵ Li' culu'u yu sca se'j tlyu ji'i' mā, sca ba'a ni'j nde cua' nu cua laca ngua tso'o, nu ntsu'u lcaa na nu cua'ni'jo'o ji'na li'. Ca bi' cua'ni cho'o mā sij cacu na —nacuj Jesús.

¹⁶ Lo'o li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' lquichj ndyalaa ngu' to' ni'j bi', lo'o ñi'ya nu nacuj Jesús ji'i' ngu', jua'a ngua cha' bi'. Ngua'ni cho'o ngu' na cacu ngu' sij cuentya ji'i' ta'a pascua li'.

¹⁷ Lo'o cua ngusij, li' lijya Jesús lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsā'a ji'i'. ¹⁸ Laja lo'o nga'a ngu' ndyacu ngu', li' nchcui' Jesús lo'o ngu'!

—Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o mā —nacuj Jesús—; ntsu'u tsaca cu'mā nu stu'ba ti ndyacu lo'o na juani, nu cua cujuui' ti cresiya 'na ji'i' ngu' xña'a.

¹⁹ Xñi'j xi ti' ngu' ndi'j ngu' li'. Hora ti lcaa ngu' lo'o tya'a ngu', nguxana nchcui' ngu' lo'o Jesús:

—¿Ha na' nu ta jinu'u ya' ngu' xña'a? —nacuj tsaca ji'i'.

—¿Ha na'? —nacuj chaca ji'i' li'.

²⁰ —Sca yu tya'a nu tii tyucuaa tya'a mā, bi' laca nu cujuui' cresiya 'na ji'i' ngu' xña'a —nacuj Jesús ji'i' ngu'—. Sca yu tya'a mā nu stu'ba ti ndyacu lo'o na ne' sca ti ca'ña scuaa re —nacuj—. ²¹ Na' nu cua nda Ni 'na lijya cha' caca na' ñati ni, caca cha' jna' ñi'ya nu nscua cha' lo quityi cuentya jna' cua sa'ni la. Pana tya'na tsa ñati nu ta 'na ya' ngu' xña'a li', tso'o la ngua ji'i' yu masi ná ngula yu chalyuu tsiya' ti.

²² Tya ndyacu ngu' sij bi' lo'o ntejeja' Jesús ji'i' sca xlyá, ndya yu xlyá'be ji'i' ycu'i' Ndyosi cuentya ji'i' xlyá bi', ngusa'be yu ji'i', cha' tacha ji'i' ngu' cha' cacu ngu'.

—Cacu mā xlyá re —nacuj Jesús jil'j ngu'—, cha' ñi'ya nti' cuaña' na', jua'a nti' nu nde.

²³ Li' ntejeja' Jesús jil'j sca vaso vino, ndya yu xly'a'be jil'j ycuil' Ni, nda yu vaso jil'j ngu' cha' co'o ngu' li'. Ndyo'o lcaa ngu' vino bi' li'.

²⁴ —Ñi'ya nti' tañi na', jua'a nti' nu nde —nacuj Jesús jil'j ngu'—. Tyalú tañi na' cha' caja ñi'ya cuitiyi qui'ya nu ntsu'u jil'j lcaa ñati, cha' jua'a quiñi cha' jil'j ycuil' Ndyosi lo'o ñati chalyuu chaca quiya'. ²⁵ Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o mā, cha' nga'aa co'o na' vino chaca quiya', ña'a cuayá' tyalaa tsa bi' lo'o co'o na' vino cucui lo'o cu'mā ca su laca ycuil' Ndyosi loo; xa' co'o na' jil'j li'.

Chcui' Pedro lo'o ngu' cha' ná nslo jil'j Jesús tsiya' ti

²⁶ Lo'o ndyula tu'ba ngu' sca jil'j jil'j ycuil' Ndyosi, li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' nde ca'ya Olivos. ²⁷ Xa' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'j li'.

—Caca tyuju'u ti' lcaa cu'mā ña'a mā 'na —nacuj Jesús jil'j ngu'—. Xtyanu mā xi 'na ca ndyi la. Li' caca cha' nu nscua lo quityi jil'j ycuil' Ndyosi ndi'ya: “Lo'o cujuui na' jil'j nu ña'asji jil'j xly'a' bi', xna lcaa xly'a' tyaa ni' li'”. Jua'a nchcui' quityi. ²⁸ Pana nu lo'o tyu'u na' chaca quiya', tsa'a na' nde Galilea nu tya lyiji tsa'a cu'mā.

²⁹ —Masi lcaa ngu' xtyanu ngu' jinu'u, pana nu na' ni, ná xtyanu na' jinu'u tsiya' ti —nacuj Pedro jil'j Jesús li'.

³⁰ —Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o nu'u —nacuj Jesús jil'j Pedro—. Ca ndyi sna quiya' chcui' nu'u lo'o ñati cha' ná nslo nu'u 'na. Jua'a cha' ta nu'u lo'o ñati nu lo'o bilya xly'a' ndye'e tucua quiya' talya ndyi.

³¹ —Ná chcui' na' lo'o ñati cha' ná nslo na' jinu'u —nacuj Pedro jil'j Jesús—. Masi cujuui ngu' jinu'u, masi cua cujuui ti ngu' 'na, ná xacuj na' cha' jil'j ñati cha' ná nslo na' jinu'u —nacuj.

Lye tsa nchcui' Pedro, lo'o jua'a lcaa tya'a ngu', stu'ba ti nchcui' ngu'.

Nhcui' Jesús lo'o ycuil' Ndyosi Sti yu ca Getsemani

³² Lo'o li' ndyaa ngu' sca ne' lo'o su ndu xi yaca tyacala' ca su naa Getsemani.

—Cua'a mā xi ca ndacua ti —nacuj Jesús jil'j ngu' nu ndyaca tsa'a jil'j—. Tsa'a na' ca nde la xi cha' chcui' na' lo'o ycuil' Ndyosi Sti na' —nacuj yu.

³³ Ndyaa yu la xi li', ndyaa lo'o yu jil'j Pedro lo'o Jacobo lo'o Juan. Li' lye tsa ngua xñi'j ti' Jesús, ndya'a tsa cha' tyiquee yu xqui'ya cña tlyu nu cua tyacua ti jil'j yu.

³⁴ —Xñi'j tsa ti' na' juani —nacuj Jesús jil'j ngu'—, nga'aa talo na' cha' xñi'j tsa ti' na'. Tyanu mā ca nde ti, tii ti ti' mā tyil'j mā —nacuj.

³⁵ Tya ndyaa Jesús la xi ca nde bi' la, ndyatú sti' yu lo yuu ti, ngüijña yu jil'j ycuil' Ndyosi si caja ñi'ya nu caca cha' ná tyacua cha' cuxi jil'j yu.

³⁶ —Sti na' —nacuj Jesús jil'j ycuil' Ndyosi—, lcaa lo cña nchca cua'ni nu'u. Bi' cha' juani, ná ta nu'u chacuayá' tyacua cha' cuxi re 'na, si cajá la ñi'ya nu caca cua'ni na' cña re —nacuj Jesús jil'j ycuil' Ndyosi Sti yu—. Pana si' ñi'ya nu nti' na' cha' caca, masi cua'ni nu'u lo'o na' ñi'ya nu nti' ycuil' nu'u.

³⁷ Li' ñaa Jesús chaca quiya' su nga'a nu sna tya'a ngu'. Na laja' ti ngu' bi' li'.

—Simón —nacuj yu jil'j Pedro—, ¿ha laja' tsa nu'u? —nacuj—. ¿Ha ná nchca talo nu'u ni sca hora tii ti nu'u xi? ³⁸ Tii ti ti' mā tyil'j mā juani. Chcui' mā lo'o ycuil' Ndyosi cha' ná cua'ni nu cuiñaja ngana jil'j mā. Jlo ti' na' cha' tyucui tyiquee mā ntaja'a mā cua'ni mā cña re 'na; pana ná tyu'u sca juersa jil'j mā, bi' cha' yala tsa ndyaja' mā.

³⁹ Xa' ndyaa Jesús xi, la cui' ti cha' ngüijña yu jil'j ycuil' Ndyosi Sti yu chaca quiya'. ⁴⁰ Li' ñaa yu chaca quiya' slo ngu' bi'; pana xa' laja' ngu' bi', cha' lye tsa ndyu'u xcalá ngu'. Li' nga'aa jlo ti' ngu' ñi'ya xacuj ngu' cha' jil'j yu. ⁴¹ Xa' ndyaa Jesús li'. La cui' jua'a sna quiya' ñaa Jesús su ndi'j ngu'.

—¿Tya laja' mā? ¿Tya ntsiya cña' mā? —nacuj Jesús jil'j ngu'—. Cuayá' juani, cua ndyalaa hora nu tyaa lo'o ngu' jna' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati. Cua ta ti ñati jna' ya' ngu' xña'a' juani. ⁴² Tyatu mā, cha' tyaa na lacua, cha' cua ndyalaa yu nu cua ndyujui' cresiya jna' jil'j ngu' xña'a'.

Ndyaa lo'o ngu' jil'j Jesús preso

⁴³ Laja lo'o nchcui' Jesús, li' ndyalaa nu Judas bi' slo, la cui' tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil'j Jesús laca nu Judas bi'. Quiña'a tsa ngu' tyaala ndya'a ngu' lo'o Judas, ñati nu cua ngulo ngu' tsiya cña jil'j cha' caa caqui'ya ngu' jil'j Jesús; lo'o maxtyi cusu'u, lo'o yaca ndyi'ya ngu' lijya ngu'. Sti jo'ó nu laca loo, lo'o mstru cha' jo'ó, lo'o ngu' cusu', bi' laca nu ngulo cña jil'j ngu' tyaala bi'. ⁴⁴ Judas nu cua ta ti jil'j Jesús ya' ngu' cuxi bi' ni, cua nchcui' lo'o nu ngu' tyaala bi' cua tsa' la, ñi'ya nu cua'ni:

—Chcuicha' na' jil'j nu qui'yu bi', cuati cacu na' saca' yu —nacuj Judas jil'j ngu' tyaala—. Xñi'j mā jil'j hora ti, yaa lo'o clya mā jil'j yu bi' —nacuj.

⁴⁵ Bi' cha' lijya Judas bi' juani, ndyaa ca su ndy Jesús cha' chcuicha' jil'j yu.

—Nde ti ndu nu'u, mstru —nacuj Judas.

Ndyacu Judas saca' Jesús li'. ⁴⁶ Hora ti ntejeja' nu ngu' tyaala jil'j Jesús li', cha' tyaa lo'o ngu' jil'j yu.

⁴⁷ Lo'o li' sca ngu' nu tya'a ndya'a Jesús ngusicuā maxtyi jil'j, ngusi'yu cu' jyaca sca

msu jil'i sti jo'ó nu laca loo la. ⁴⁸ Li' nchcui' Jesús lo'ó nu ngu' tyaala bi':

—¿Ha lo'ó maxtyi cusuú lo'ó yaca ndya'a mā cha' tejeya' mā 'na? —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'—. ¿Ha sca ñati' cuaana laca na' lacua? ⁴⁹ Tyuú tsa tsá na'a mā 'na lo'ó nga'a na' ne' laa tonu, ngulu'u na' cha' jil'i ycuí' Ndyosi jil'i ñati', pana ná ntejeya' mā 'na li'. Jlo ti' na' ñi'ya nu ndyaca juani, cha' la cui' ña'a cha' nu nscua lo'ó quityi jil'i ycuí' Ndyosi cuentya jna', jua'a ndyaca juani.

⁵⁰ Li' nguxtyanu lcaa tya'a ndya'a Jesús jil'i yu, ngusna ngu'. ⁵¹ Sca ti yu cuañi' ndyanu, ndya'a lca'a jil'i ngu' nu ndyaa lo'ó jil'i Jesús. Sca tasá ti ngüixü' chü' yu cuañi' bi'. Lo'ó jua'a ngua ti' ngu' tyaala tejeya' ngu' jil'i yu cuañi' bi'; ⁵² bi' cha' nguxtyanu jil'i tasá jil'i ya' ngu', ngusna masi quichi' ti.

Ndu Jesús slo ngu' tisiya

⁵³ Lo'ó li' ndyaa lo'ó ngu' jil'i Jesús slo xu'na sti jo'ó. Cua ndyu'u ti' lcaa sti jo'ó nu laca loo lo'ó ngu' cusu' lo'ó mstru cha' jo'ó cajua, cua ndyu'u ti' ngu' slo xu'na sti jo'ó bi'. ⁵⁴ Tyijyu' ti ndyu'u lca'a Pedro chu' ngu' tyaala ña'a cuayá' nu ndyalaa ngu' ne' lo'ó jil'i xu'na sti jo'ó. Li' ngua'a Pedro slo ngu' nu nga'a cua' ca ni'i bi' su nga'a ngu' to' lquii' cha' caca chcatsu ngu'.

⁵⁵ Ngua ti' sti jo'ó nu laca loo lo'ó lcaa ngu' tisiya bi' sta ngu' qui'ya jil'i Jesús cha' cujuui ngu' jil'i yu, pana ná nquiye ñi'ya nu cujuui cuañi' ngu' jil'i yu. ⁵⁶ Ndyaa' tsa ngu' cuiñi slo ngu' cha' sta ngu' qui'ya jil'i Jesús, pana ná stu'ba nchcui' ngu' bi'. ⁵⁷ Su cua ndye li' ndü xi ngu' cuiñi, nchcui' ngu' lo'ó nu ngu' tlyu bi':

⁵⁸ —Cua ndyuna ya sca cha' nu nchcui' nu qui'yu re —nacuj sca ngu' cuiñi bi'—. Ndi'ya nchcui' yu: “Cuityi na' jil'i laa tonu re nu ngüñá ñati' chalyuu ti. Chu' sna tsá ti cua'ni na' cha' tya' chaca nu ná cuiñá ñati' chalyuu”, nacuj Jesús re. Cua ndyuna ya cha' jua'a nchcui' yu —nacuj ngu' cuiñi bi'.

⁵⁹ Pana ná stu'ba nchcui' nu ngu' cuiñi bi'.

⁶⁰ Lo'ó li' ndyatü sti jo'ó nu laca loo la slo lcaa ngu' tlyu, nchcui' lo'ó Jesús:

—¿Ha nga'aa ntsu'u cha' nu xacuj nu'u jil'i cua, cha' tyu'u lubii nu'u cuentya jil'i qui'ya nu ngusta ngu' jinu'u? —nacuj sti jo'ó bi' jil'i Jesús.

⁶¹ Tj ti ndü Jesús, ni sca cha' ná nguxacuj yu tsiya' ti. Bi' cha' xa' nchcuane sti jo'ó nu laca loo la jil'i yu li':

—¿Ha chañi cha' Cristo laca nu'u? —nacuj—. ¿Ha nu'u laca nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi nu ndu'ni tlyu na jil'i? —nacuj sti jo'ó bi' jil'i Jesús.

⁶² —Chañi cha' nu nda mā, na' lacá nu bi' —nacuj Jesús jil'i ngu' li'—. Lo'ó jua'a nde loo la ña'a mā 'na nu cua nda Ni 'na lijyaa' cha' caca na' ñati; ña'a mā 'na lo'ó ntucua na' la'a

tsu' cuj su tlyu bi', ca su ntucua ycuí' Ndyosi Sti na' nu lcaa tsiya' ti cña nchca jil'i Ni; ña'a mā 'na lo'ó caa' na' chaca quiya' laja coo nde cua li'.

⁶³ Ñasi' tsa sti jo'ó nu laca loo la, bi' cha' ngusaa' ste' ycuí' slo ngu'.

—Nga'aa nti' na cha' sta xa' la ñati' qui'ya jil'i nu qui'yu re —nacuj sti jo'ó bi' jil'i ngu'—. ⁶⁴ Na cua ndyuna mā cha' tonu tsa cha' suba' nu nchcui' yu re jil'i ycuí' Ndyosi, nu lo'ó nacuj yu cha' nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi laca ycuí' yu. ¿Ñi'ya chcui' mā jil'i cha' bi'?

Lcaa ngu' nguxacuj ngu' cha' jil'i nu laca loo bi', cha' nga'a cha' cajaa Jesús.

⁶⁵ Li' nguxana ngu' ndyu'ni lya' ti' ngu' jil'i Jesús; ngutu'u hitya sañi' ngu' loo yu, jua'a ndyijil'i ngu' jil'i laja lo'ó ndyacu' loo yu lo'ó sca late'.

—Juani ni, cua'ni nu'u cha' ca tii nu'u —nacuj ngu' jil'i Jesús li'—, cacha' nu'u jil'i ya, ¿tilaca laca nu ngujui' h'i?

Lo'ó nu ngu' nu ndü cua' bi', ngujui' ngu' ndacu' jil'i yu li'.

Nacu Pedro cha' ná nslo jil'i Jesús tsiya' ti

⁶⁶ Tya nga'a Pedro to' ni' jil'i xu'na sti jo'ó, lo'ó li' ndyu'u tucua sca nu cuna'a cua' nu ndu'ni cña jil'i sti jo'ó bi'. ⁶⁷ Nxfña'a nu cuna'a bi' jil'i Pedro su nga'a to' lquii', li' xa' nxfña'a tso'ó ca jil'i chaca quiya'.

—Lo'ó nu'u ndya'a lo'ó Jesús Nazaret bi' —nacuj nu cuna'a bi' jil'i.

⁶⁸ —Si' na' —nacuj Pedro—. Ná jlo ti' na'. Ná nchca cuayá' ti' na' ni cha' nchcui' nu'u —nacuj Pedro jil'i nu cuna'a bi'.

Li' ndu'u Pedro ndyaa to' lo'ó ti. Nxi'ya ndye'e li'. ⁶⁹ Xa' na'a nu cuna'a bi' jil'i chaca quiya', nguxana nchcui' lo'ó ngu' nu ndü cacua ti:

—Lo'ó nu qui'yu jua laca tya'a ngu' bi' —nacuj nu cuna'a bi'.

⁷⁰ Xa' nchcui' Pedro cha' ná lo'ó ycuí'. Pana ca tiya' la xi nchcui' ngu' nu ndü cacua ti lo'ó Pedro:

—Chañi cha' tya'a ndya'a ngu' bi' laca nu'u —nacuj ngu'—, cha' lo'ó nu'u laca ngu' Galilea —nacuj ngu' jil'i Pedro.

⁷¹ Li' nguxana Pedro ngua'ni jura cha' xcube' ycuí' Ni jil'i si cha' cuiñi chcui' lo'ó ngu'.

—Ná nslo na' jil'i nu qui'yu nu nchcui' tsa mā cha' jil'i —nacuj Pedro jil'i ngu'.

⁷² Hora ti xa' ngusi'ya ndye'e. Li' ntsu'u ti' Pedro ñi'ya ngua cha' nu cua nchcui' Jesús lo'ó tsa: “Ndi'ya cua'ni nu'u ndyi, Pedro; chcui' nu'u lo'ó ñati' sna quiya' cha' ná nslo nu'u 'na, nu lo'ó tya lijyí xi'ya ndye'e tucua quiya'”. Bi' cha' nxi'ya tsa Pedro li'.

15

Ndu Jesús nde loo Pilato nu laca loo

¹ Lo'o nguxee chaca tsá tya ndi'i sti jo'ó nu laca loo, lo'o ngu' cusu', lo'o mstru cha' jo'ó, ndi'i lcaa ngu' tisiya cha' chcu'i' ngu' lo'o tya'a ngu' ji'i cha' bi'. Li' ngusca' ngu' ji'i Jesús, ndyaa lo'o ngu' ji'i slo Pilato nu ngua gobernador romano cha' caca cuayá' ji'i. Nchcuane Pilato ji'i Jesús li'.

² —¿Ha nu'u laca rey ji'i ngu' judío?

—La cui' ñi'ya nu nacuj nu'u, la cui' laca na' —nacuj Jesús ji'i gobernador bi'.

³ Lo'o li' ngusta sti jo'ó nu laca loo quiña'a qui'ya ji'i Jesús slo nu Pilato bi'. ⁴ Li' xa' nchcu'i' Pilato lo'o Jesús:

—¿Ha ná nchca xacuj nu'u cha' ji'i ngu' jua? —nacuj Pilato ji'i—. Na cua quiña'a qui'ya ngusta ngu' jinu'u.

⁵ Nga'aa nchcu'i' Jesús lo'o ngu' tsiya' ti, lo'o ndube tsa ti' Pilato li'.

Ngulo Pilato cña cha' cujuui ngu' ji'i Jesús

⁶ Lcaa yija lo'o ndyaca tsa ta'a bi' ndu'ni lyaá nu laca gobernador ji'i sca ti preso, cua ña'a ca preso nu ndijña ngu' judío ji'i.

⁷ Ntsu'u tyuú tya'a ngu' ne' chcu'a, ngu' nu cua ndyujuii ji'i ñati laja lo'o ngusuú tya'a ngu' lo'o nu ngu' xa' tsu' nu laca loo. Sca preso bi' laca Barrabás. ⁸ Li' ndyu'u ti'i quiña'a ñati slo Pilato, ndijña ngu' ji'i cha' cua'ni lyaá ji'i sca preso ñi'ya nu ndu'ni nu laca loo lcaa yija.

⁹ —¿Ha cua nti' ma cha' cua'ni lyaá na' ji'i yu cua nu laca rey ji'i cu'ma ngu' judío? —nacuj Pilato ji'i nu ngu' quiña'a bi'.

¹⁰ Cua nchcu'i' Pilato jua'a xqui'ya cha' ngua tii cha' liye' tsa ti' sti jo'ó nu laca loo ji'i Jesús, bi' cha' ndya'a lo'o ngu' ji'i yu slo ycu'i' Pilato. ¹¹ Pana ndijña ngu' quiña'a ji'i Pilato cha' cua'ni lyaá ji'i Barrabás, si'i ji'i Jesús. Na cua nchcu'i' nu ngu' quiña'a bi' lo'o Pilato cha' clya'a ji'i Barrabás, xqui'ya cha' la cui' sti jo'ó nu laca loo cua nchcu'i' tsa lo'o ngu' cha' jua'a jña ngu' cha' ji'i Pilato. ¹² Xa' nchcuane Pilato ji'i ngu' li'.

—¿Ñi'ya cua'ni na' lo'o yu re, nu nchcu'i' ma ji'i cha' laca yu rey ji'i ngu' judío lacua? —nacuj Pilato ji'i nu ngu' quiña'a bi'.

¹³ Cuii ngusi'ya ngu' ji'i Pilato li'.

—Cujuii clya ji'i yu lo crusi —nacuj ngu' ji'i.

¹⁴ —¿Ni cha' laca cha' nti' ma cha' cujuui na' ji'i yu re? —nacuj Pilato ji'i ngu'—. ¿Ni qui'ya ntsu'u ji'i yu?

Lye la nxi'ya lo'o ngu' ji'i Pilato li'.

—Cujuii clya ji'i yu lo crusi.

¹⁵ Lo'o li' ngua'ni lyaá Pilato ji'i Barrabás cha' tyaala' tyiquee nu ngu' quiña'a bi'. Lo'o lye ngujui'i sendaru ji'i Jesús lo'o reta, li' ngulo Pilato cña ji'i sendaru cha' tyaal lo'o ngu' ji'i Jesús cha' cujuui' ca'a ngu' ji'i lo crusi.

¹⁶ Ndyaa lo'o sendaru ji'i Jesús nde ne' ni'i su ntucua ngu' nu laca loo bi', lo'o jua'a

ndyu'u ti'i ña'a lcaa sendaru nu ntsu'u ca-jua. ¹⁷ Li' nguxacu' ngu' ji'i Jesús lo'o sca late' cuaa ña'a. Ngúixi' ngu' lti quiche' chu' tya'a cha' caca sca sne', ngusta ngu' sne' bi' hique Jesús. ¹⁸ Li' ngua'ni tlyu ngu' ji'i yu cha' cuiñi ti:

—Tso'o ti tyi'i nu'u, rey ji'i ngu' judío —nacuj sendaru ji'i.

¹⁹ Nguxana ngu' ngujui'i ngu' yaca quii hique Jesús li'. Lye ngutu'u hitya sañi' ngu' loo yu. Li' ndyatú st'i ngu' slo yu, ñi'ya si cua'ni tlyu ngu' ji'i yu, masi cha' cuiñi ti.

²⁰ Nu lo'o ndye ngustí lo'o ngu' ji'i Jesús, li' ngulo ngu' late' cuaa ña'a bi' ji'i; xa' nguxacu' ngu' ste' ycu'i' ca yu li', cha' tsaal lo'o ngu' ji'i yu ca su cujuui' ca'a ngu' ji'i lo crusi. Ndu'u ngu' ndyaa lo'o ngu' ji'i yu li'.

Ngujui' ca'a ngu' ji'i Jesús lo crusi

²¹ Tyucuii lo'o ndya'a ngu', li' na'a ngu' sendaru ji'i Simón ngu' Cirene; sti Alejandro lo'o Rufo laca nu Simón bi'. Cua ñaa Simón ca su ndyaa cña ne' quixi', lo'o li' ngulo sendaru cña ji'i cha' qui'ya crusi bi' cuentya ji'i Jesús.

²² Li' ndyalaa lo'o ngu' ji'i Jesús ca su naa Gólgota. (Nu Gólgota ni, ca'ya su nscua tyijya hique jyo'o, jua'a nti' ñacu' cha' bi' cha'cña ji'na.) ²³ Li' nda ngu' vino nguxa' lo'o taná mirra cha' co'o Jesús, pana ná ntaja'a yu co'o yu vino bi'. ²⁴ Li' ngujui'i ca'a ngu' ji'i yu lo crusi. Lo'o li' ngújya ngu' sendaru lo'o tya'a ngu', cha' clyana ngu' cha' lo'o tya'a ngu' tilaca nu caja ste' Jesús ji'i. Jua'a ngua cha' ndye ndacha ngu' ste' Jesús ji'i tya'a ngu'.

²⁵ Hora cua caa nde tlyu ngua lo'o ngujui'i ca'a sendaru ji'i Jesús lo crusi. ²⁶ Nde hique crusi bi' cua nscua letra nu nchcu'i' ni qui'ya nu ngusta ngu' ji'i Jesús: “Nu nde laca rey ji'i ngu' judío”, nacuj letra bi'. ²⁷ La cui' tsá bi', ngujui'i ca'a ngu' ji'i tucua tya'a ngu' cuaana lo crusi se'i ti lo'o Jesús. Crusi ji'i tsaca ngu' cuaana bi' ndu' la'a tsu' cui' ji'i Jesús, crusi ji'i chaca ndu' la'a tsu' coca bi'. ²⁸ Jua'a ngua cha' nu nguscua jyo'o cusu' sa'ni lo quityi ji'i ycu'i' Ndyosi, nu nchcu'i' ndi'ya: “Ngua ti' ngu' cha' tya'a ngu' cuxi laca yu”. Jua'a cha' nscua lo quityi bi'.

²⁹ Ngustí lo'o tsa ngu' ji'i Jesús lo'o nteje tacui ngu' tyucuii, nchcu'i' tsa ngu' cha' suba' ji'i yu.

—Jaa, nu'u laca nu nchcu'i' cha' cuityi ji'i laa tonu jua —nacuj ngu' bi'—, lo'o li' nacuj nu'u cha' xa' cuiñá nu'u ji'i chaca quiyá' chu' sna tsá ti, ngua ti' nu'u. ³⁰ Cua'ni lyaá nu'u ji'i ycu'i' ca lacua; cua'ya clya nu'u lo crusi cua juani, si caca jinu'u —nacuj ngu'.

³¹ Lo'o sti jo'ó nu laca loo, lo'o jua'a mstru cha' jo'ó, ngustí lo'o ngu' ji'i Jesús.

—Ngua'ni lyaá yu ji'i xa' ñati —nacuj nu ngu' tlyu bi' ji'i tya'a ngu'—, pana ná nchca clya'a ycu'i' ca yu. ³² Cristo laca yu, nu rey ji'i

ngu' Israel tya'na la laca yu, nacuj yu. Tso'o la si ca'ya yu lo crusi ycu'i ti yu, cha' ña'a na si caca ji'i yu. Jlya ti' na ji'i yu li'—nacuj ngu' ji'i tya'a ngu'.

Lo'o jua'a nu ngu' cuaana tya'a ngujui' ca'a ngu' ji'i lo crusi, lo'o ngu' bi' nchcui' ngu' cha' suba' ji'i Jesús.

Ngujui Jesús

³³ Lo'o ndyalaa nde hora ngua talya xee tyucui ña'a loyuu. Sna hora ndalo cha' talya xee. ³⁴ Pana lo'o ngua hora cua sna nde ngusji, li' cui ngusi'ya Jesús:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —nacuj. (Ndi'ña nti' ñacuj cha' bi' cha'cña ji'na: Ndyosi 'na, Ndyosi 'na, ¿ni cha' laca ngulaya' nu'u 'na?)

³⁵ Ndyuna xi ngu' nu ndu cacua ti, pana ná ngua cuayá' ti' ngu' ni cha' nchcui' yu:

—Cua'a jyaca ma, nxi'ya yu ji'i jyo'o Elías —nacuj ngu' bi'.

³⁶ Li' ngusna sca ñati' ndyaa ndyiqui'ya sca quiche; ngüicha' ngu' ji'i quiche bi' lo'o vino tiye' li', ngusicua ngu' ji'i lo'o sca yaca quii cha' co'o Jesús.

—Jatya na xi —nacuj nu ñati' bi'—, ña'a na si caa jyo'o Elías cha' ta'ya ji'i Jesús lo crusi.

³⁷ Cui ngusi'ya Jesús li', ngujui li'. ³⁸ Hora ti ngutaa' late' tlyu nu ndacui ndyacu' tsa cla'be ne' laa tonu bi', nde cua nguxana ngutaa' late' bi' ña'a cuayá' nu ndyalaa ca lo yuu. ³⁹ Lo'o nu capitán nu laca loo ji'i sendaru nu ndu slo Jesús, na'a capitán bi' ñi'ya ngua'ni Jesús lo'o ngujui yu.

—Chañi cha' Sñi' ycu'i Ndyosi nu laca loo la laca jyo'o re —nacuj capitán bi'.

⁴⁰ Laja li' tyijyu' ti ndu sca taju ngu' cuna'a ña'a cui'ya ngu' ji'i Jesús; lo'o María Magdalena, lo'o chaca María xtya'a Jacobo nu cuañi' la, la cui' xtya'a José laca bi', lo'o Salomé ndu. ⁴¹ Nu lo'o tya ndya'a Jesús nde Galilea nu ngua tya tsubi' la, la cui' taju nu cuna'a bi' ndya'a lo'o yu, cha' nguxtyucua ngu' ji'i yu lo'o ndyaa' ngu' nu ndyacu ngu'. Lo'o jua'a ndu tyuu tya'a xa' la ngu' cuna'a cajua, tya'a ndyalaa ngu' lo'o Jesús nde quichí Jerusalén.

Nguat' jyo'o Jesús

⁴² Cua ngusji xi, la cui' tsa ta'a sji laca bi', cha' chaca tsa bi' caca tsa nu tyi' cña' ngu' judío. ⁴³ Lo'o jua'a ndi'i sca ngu' tisiya nu naa José, ngu' Arimatea ngua bi', sca ngu' tlyu. Lo'o José ndu ti' cha' cua tyalaa ti tsa cha' caca ycu'i' Ndyosi loo; bi' ngu'a'ni tlyu tyiquee, ndyaa slo Pilato cha' jña ji'i jyo'o Jesús cha' tyatsi'. ⁴⁴ Ndube tsa ti' Pilato si chañi cha' ngujui Jesús yala ti. Bi' cha' ngusi'ya ji'i nu capitán ji'i sendaru nu ndu cua quii'ya crusi cha' caa capitán bi' slo, cha' cacha' ji'i nu laca loo si chañi cha' ngujui Jesús. ⁴⁵ Li' nacuj capitán bi' ji'i Pilato cha' chañi cha' ngujui jyo'o bi'; bi'

cha' nda Pilato chacuayá' ji'i José cha' tsa lo'o ji'i jyo'o bi', cha' tyatsi'. ⁴⁶ Li' ngüi'ya José sca tasá tso'o tsa ña'a; nda'ya nu cusu' ji'i jyo'o bi', ngüixi tasá cucui hichu' jyo'o. Li' ndyaa lo'o ji'i ca sca tyuquee nu ngulu ngu' nde sii' cua'a, nguxatsi' ji'i jyo'o Jesús ne' tyuquee bi'. Li' nguxasu ngu' sca quee tonu to' tyuquee bi', tachaa ndacu' ngu' ji'i li'. ⁴⁷ Lo'o María Magdalena, lo'o María xtya'a José ni, na'a ngu' su nguatsi' jyo'o Jesús.

16

Ndyu' Jesús chaca quiya'

¹ Nu lo'o cua ndye tsa nu ndi'i cña' ngu' judío, li' nu María Magdalena lo'o María xtya'a Jacobo lo'o Salomé ni, ndyaa ngu' ngüi'ya ngu' setye tyixi xty'i; tsa lo'o ngu' ji'i setye bi', cha' ta'a setye bi' ña'a tsaca chu' jyo'o bi' nti' ngu'. ² Cua nguxee chaca tsa li', tsa clyo ji'i semana. Lo'o ntyucua cuichaa, li' hora ti ndu'u ngu' cuna'a bi' ndyaa ngu' su ntsu'u jyo'o Jesús tyuquee bi'. ³ Laja lo'o ndya'a ngu' tyucui' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Tilaca nu xtyucua ji'na cha' culotsu' na quee tonu nu ndyacu' to' tyuquee bi'? —nacuj ngu' ji'i tya'a ngu'.

⁴ Lo'o ndyalaa ngu' cacua ti, li' nguxña'a ngu' ji'i tyuquee bi', lo'o li' na'a ngu' cha' cua ndyaatsu' quee tonu nu ndyacu' to' tyuquee bi'; ntucua yaala to' tyuquee bi' li'. ⁵ Ndyatj ngu' nde ne' tyuquee, na'a ngu' ji'i sca nu quiyu cuañi', ngua ti' ngu'; ngatj tsa ña'a late' tyucuj cu' nu lacu' nu quiyu bi' nu nga'a la'a tsu' cu' su nscua jyo'o bi' nquicha'. Ndube tsa ti' nu ngu' cuna'a bi' ña'a ngu' ji'i.

⁶ —Ná cutsji ma —nacuj nu quiyu bi' ji'i nu ngu' cuna'a bi'—. Cua jlo ti' na' cha' ji'i Jesús Nazaret nu ndyujui ngu' ji'i lo crusi nclyana ma. Pana nga'aa ntsiya jyo'o bi' ca nde, cha' cua ndyu'u yu bi' chaca quiya'. Caa na'a ma xi ca nde su ngusta ngu' ji'i jyo'o bi'. ⁷ Li' yaa clya ma cacha' ma ji'i Pedro lo'o ji'i xa' la ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu, cha' cua tsa ti' ycu'i' yu nde loo ji'i ma nde Galilea; tyacua tya'a ma lo'o yu ca bi', ñi'ya nu cua nacuj yu ji'i ma tya tsubi'.

⁸ Li' ndu'u ngu' tyuquee nxna ngu' ndyaa ngu'. Lye tsa nchcua ngu', cha' ndube tsa ti' ngu'. Pana ná nchcui' ngu' lo'o xa' ñati tyucui' cha' ndyutsji ngu'.

Ndyu' tuca Jesús slo María Magdalena

⁹ La cui' tsa clyo ji'i semana ngua bi' lo'o ndyu'u Jesús chaca quiya'. Clyo ndyu'u tuca yu slo María Magdalena. Tya tsubi' la cua ngua'ni yu jo'o ji'i nu María bi', cua ngulo yu cati tya'a cui' cuxi nu ngusñi ji'i nu cuna'a bi'. ¹⁰ Lo'o cua na'a María ji'i ycu'i' Jesús, hora ti ndu'u María ñaa slo nu xa' la tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu, cha' cacha'

ji'i ngu' ñi'ya ngua cha'. Nxi'ya ngu' nga'a ngu', cha' xñi'i tsa ti' ngu' cha' ngujuui Jesús.
 11 Pana masi jua'a, ná nduna ngu' cha' nu nchcui' María lo'o ngu', cha' ná jlya ti' ngu' cha' cua ndyu'ú Jesús chaca quíya'; ná jlya ti' ngu' tsiya' ti cha' cua na'a María ji'i ycui' Jesús.

Ndyu'u tucua Jesús slo tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i

12 Tiya' la xi, li' ndyu'u tucua Jesús chaca quíya', ngulu'u loo yu ji'i tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i. Tyucuij su ndya'a ngu' nde ne' quixi', ca bi' ngulu'u loo ycui' Jesús ji'i ngu'. 13 Yala ti ñaa ngu' nde quichj, ndacha' ngu' cha' bi' ji'i tya'a ngu'; pana ná ndaquíya' ngu' ji'i cha' nu nchcui' nu tucua tya'a ñati bi'.

Cña nu ngulo Jesús ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i

14 Ca ngusij la xi, li' ndyu'u tucua Jesús slo nu tii chaca tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i su nga'a ngu' ndyacu ngu' to' mesa. Lye nchcui' yu lo'o ngu' bi' ni cha' laca ná jlya tso'o ti' ngu', ni cha' laca ndyacu' hique ngu'. Lo'o jua'a nchcui' yu lo'o ngu' ni cha' laca ná ndaquíya' ngu' ji'i ngu' tya'a ngu', nu cua na'a ji'i yu clyo lo'o ndyu'ú ca ti yu chaca quíya'.

15 —Tsa ma tyucui ña'a chalyuu —nacuj Jesús ji'i ngu' bi' li'—. Ta ma cha' lo'o lcaa ñati cuentya jna'. Chcui' ma lo'o ngu' cha' taca clyaa ngu' ji'i nu cuxi xqui'ya na'. 16 Nu lo'o xñi ñati cha' 'na, tyucuatya ngu' chacuayá' jna' li', clyaa ngu' bi' ji'i nu cuxi li'. Ñati nu ná tyaja'a xñi cha' 'na tsiya' ti, tyanu qui'ya ji'i ngu' li'. 17 Ñati nu xñi cha' 'na ni, cua'ni ngu' bi' cha' tonu chacuayá' jna', cha' cube tsa ti' xa' ñati: culo ngu' bi' ji'i cui'i cuxi nu ngusñi ji'i ñati; caja ñi'ya nu chcui' ngu' bi' cha' cña ji'i xa' ñati chacuayá' jna'; 18 masi xñi ngu' ji'i cuaña tyaala, masi co'o ngu' taná tyaala, ná sca cha' cuxi caca ji'i ngu' bi' li'; lo'o sta ya' ngu' bi' hichu' ngu' quicha, tyaca tso'o nu quicha bi' —nacuj Jesús ji'i ngu'.

Ndyaa Jesús nde cua

19 Lo'o ndye nchcui' Jesús nu Xu'na na, li' ngua'ni ycui' Ndyosi cha' ndu'u yu ndyaa yu nde cua; ndyaa tucua Jesús la'a tsu' cui' ji'i ycui' Ndyosi ca bi'. 20 Li' ndu'u ngu' nu ngua tsa'a ji'i, ndyaa ngu' lcaa quichj cha' chcui' ngu' cha' ji'i Jesús lo'o xa' ñati. Nxyucua tsa nu Xu'na na ji'i nu ngu' nu ngua tsa'a ji'i, hasta ngua cuayá' tso'o ti' ngu' lcaa quichj su ndyaa ngu' bi', cha' chañi tsa cha' nu nchcui' ngu' cuentya ji'i ycui' Ndyosi; ngua cuaya' ti' ngu' quichj bi' lo'o na'a ngu' cha' tonu nu ngua'ni ngu' bi' chacuayá' ji'i ycui' Ndyosi.

Tsa lo cua ti cha'.

Quityi nu nguscua San Lucas ñi'ya nu ngua cha' ji' Jesús

Cha'cña nu nscua clyo

¹ Cua quiña'a ñati nguscua lo quityi ñi'ya nu ngua lcaa cha' ji' Jesús nde su ndi'ya, quityi historia laca bi'. ² Lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu ngulu'u cha' bi' ji'na; ngu' bi' ni, cua na'a ngu' cha' bi' clyo, tya lo'o nguxana Jesús ngua'ni yu cña, lo'o jua'a ndyaa ngu' nchcui' ngu' cha' ji' Jesús lo'o lcaa ñati. ³ Bi' cha' lo'o na', ngulana tsa na' ñi'ya ngua lcaa cha' nu nteje tacui tya lo'o nguxana cha' bi'. Tso'o nti' na' si lo'o na' scua na' lcaa cha' bi', cha' tsa slo nu'u, cusu' Teófilo, ⁴ cha' caca cuayá' ti' nu'u tso'o la lcaa cha' nu nda ngu' lo'o nu'u.

Ndyaa xcá ji'ycui' Ndyosi ca slo Zacarías nu caca sti Juan Bautista

⁵ Tyempo nu ngua rey Herodes cña, lo'o ngua yu loo ji' ngu' loyuu su cuentya Judea, li' ndi' sca sti jo'ó nu naa Zacarías. Bi' ndya'a lo'o taju sti jo'ó nu ndu cña su ngutu jyo'o Abías nquicha'. Elisabet naa clyo'o yu bi', laca ma' la cui' ñati tya'a ji' jyo'o Aarón nu ngua sti jo'ó tya clyo la. ⁶ Liñi tsa ndu'ni tyucuaa ngu' bi' cuentya ji'ycui' Ndyosi, ndaquiya' ngu' lcaa cña ji'ycui' Ni; ndaquiya' tsa ngu' lcaa cha' nu cua nda Ni lo'o ñati cua sa'ni la, jua'a ná tucui nchcui' cha' cuxi ji' ngu' bi'. ⁷ Pana ná ntsu'u ni sca sñi' ngu'. Ná ndyiji sñi' Elisabet, lo'o jua'a ngusu' tsa juani.

⁸ Cua ndyalaa semana ji' taju sti jo'ó lo'o nga'a Zacarías, cha' cua'ni ngu' cña ne' laa. ⁹ Ndi'ya ngua'ni sti jo'ó nu ngua li': lcaa taju ngu' ngusubi ngu' ji' sca tya'a sti jo'ó ngu', cha' sca ti yu taca tyatj yu su tacati ne' laa tonu, cha' taquj yu yana jo'ó lo mesa ca bi' li'. Lo'o juani ndyanu cña bi' ji'ycui' Zacarías. ¹⁰ Hora nu ndyaquj yana jo'ó bi' ne' laa, li' ndyu'u ti' ngu' quichj nde liya' ti, nchcui' tya'na ngu' lo'o ycu' Ndyosi. ¹¹ Li' ndu'u tucua sca xcá ji'ycui' nu Xu'na na ca slo Zacarías su ndi' yu ne' laa, na'a yu cha' ndu xcá bi' la'a tsu' cuj slo mesa tacati su ndyaquj yana jo'ó. ¹² Lo'o na'a Zacarías ji' xcá bi', nga'aa jlo ti' yu ñi'ya cua'ni yu, cha' ndyutsj tsa yu ji'. ¹³ Nchcui' xcá bi' lo'o yu li':

—Ná cuntsj nu'u Zacarías —nacuj—. Cua ndyanu ycu' Ndyosi cha' nu tya'na tsa nchcui' nu'u lo'o Ni, bi' cha' cala sca sñi' Elisabet clyo'o nu'u. Juan caca naa yu, jua'a caca xtafi nu sta nu'u ji'. ¹⁴ Chaa tsa ti' caca tyiquee nu'u lo'o cua ngula nu piti bi'. Lo'o jua'a, tso'o tsa caca tyiquee quiña'a tsa

ñati lo'o ña'a ngu' ji' nu piti bi', ¹⁵ cha' nu bi' caca sca ñati tlyu nde loo ycu' Ndyosi. Ná co'o Juan bi' lcu' ngatsi, lo'o jua'a ni sca lo lcu' ná co'o yu. Tya hora nu cala yu, li' tyanu Xty'i' ycu' Ndyosi ne' cresiya ji' yu. ¹⁶ Cua'ni yu cha' xa' caca tso'o cresiya ji' quiña'a tya'a ngu' Israel, cha' taquiya' ngu' ji' ycu' Ndyosi nu Xu'na ngu'. ¹⁷ La cui' xty'i' nu nguti' ne' cresiya ji' jyo'o Elías nu ndyaa lo'o ycu' Ndyosi ji' tya sa'ni la, la cui' xty'i' bi' caca ji' Juan juani. Ca nde loo la caa Juan chcui' lo'o ñati, cha' tyaala' tyiquee ñati, cha' nga'aa xuu tya'a ngu' lo'o sñi' ngu'. Li' tsa cha' lcaa cha' nu ntsu'u tyiquee ngu', cha' taquiya' ngu' ji' lcaa cha' nu liñi. Jua'a chcui' Juan lo'o ngu' cha' cua'ni cho'o ngu' tyiquee ngu', cha' tyaja'a ngu' xñi ngu' cha' ji' ycu' Ndyosi. Li' caa ycu' Cristo.

¹⁸ Li' nchcuane Zacarías ji' nu xcá bi':

—¿Ñi'ya caca cha' ca cuayá' ti' na' si chañi ca cha' bi'? Cusu' tsa na', lo'o jua'a clyo'o na' cusu' tsa —nacuj Zacarías ji' xcá bi'.

¹⁹ —Gabriel naa na' —nacuj xcá ji' yu li'—. Na ndu ti na' ca slo ycu' Ndyosi; bi' laca nu nda 'na liyyaa cha' chcui' na' lo'o nu'u, cha' ta na' cha' tso'o re lo'o nu'u. ²⁰ Cua'a jyaca nu'u jna' juani: caca cu'u nu'u juani, cha' nga'aa caca chcui' nu'u ña'a cuayá' nu cala cubi' bi' jinu'u; jua'a caca jinu'u xqui'ya cha' ná jlyu ti' nu'u jna'. Chañi tyalaa tyempo bi', li' caca cuayá' ti' nu'u cha' cha' liñi laca lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o nu'u —nacuj xcá bi' ji' Zacarías.

²¹ Tya ndi' ngu' quichj to' laa, ntajaty ngu' ji' nu Zacarías bi' ña'a cuaya' nu tyu'u yu nde liya'; pana quiña'a tsa nclyacua ti' ngu' ni cha' tyiquee' tsa ngutu'u Zacarías nde ne' laa bi'. ²² Lo'o ndu'u Zacarías nde liya', li' nga'aa ngua chcui' yu lo'o ngu'. Ngua tii ngu' cha' ne' laa ngulu'uloo sca xee tlyu ji' yu nu ndu'u yaa ca slo ycu' Ndyosi. Li' se'j ti ndu yu ndyu'ni ya' yu ji' ngu', pana ndyanu cu'u ti yu.

²³ Lo'o cua ndye tsá lo'o ngua'ni Zacarías cña ne' laa, li' nguxtyuu yu ndyaa yu quichj tyi yu. ²⁴ Tiya' la li', ngua tii clyo'o yu, nu naa Elisabet ni, cha' ngujui sñi' ma'. Li' cua ntsu'u cua ca'yu co' nu xcu' ne' ni'j ti ndyanu ma'. ²⁵ Ndi'ya ngulacua ti' ma': “Ycu' Ndyosi nu Xu'na na laca nu ngua'ni cha' re cuentya jna'. Cua ngua'ni Ni cha' nga'aa chcui' la ñati cha' cuxi jna'.”

Nchcui' xcá ji'ycui' Ndyosi lo'o María cha' cua cala ti Jesús

²⁶ Lo'o cua ntsu'u scuá co' nu ndya'a tana Elisabet, li' ngulo ycu' Ndyosi cña ji' sca xcá ji' Ni, cha' tsa ca quichj Nazare. Lo'o nu xcá bi' ni, la cui' Gabriel laca bi'. ²⁷ Nda ycu' Ndyosi ji' xcá bi' ji' Ni cha' tsa slo sca nu cuna'a nu ntucua ycu' ti. Na cua

ngüiñi cha' jil'i nu cuna'a bi', cha' caja clyo'o lo'o sca nu qui'yu nu naa José; David laca xtañi nu qui'yu bi', sca ti xtañi yu lo'o jyo'o cusu' David nu ngutu'u sa'ni la. María naa nu cuna'a nu ntucua ycu'i' ti bi', lo'o jua'a la cui' tya'a nu Elisabet bi' laca María. ²⁸ Lo'o ndyalaa xcá slo nu cuna'a bi', li' nchcui' lo'o:

—Tso'o ti tyi'i' nu'u —nacuj xcá bi' jil'i—, tyaca'a tsa nu'u jil'i ycu'i' Ndyosi. Tso'o ndi'i' Ni lo'o nu'u —nacuj—. Quiña'a tsa cha' tso'o nda ycu'i' Ndyosi jinu'u, masi ná ndu'ni Ni jua'a lo'o xa' la nu cuna'a.

²⁹ Cua na'a María jil'i xcá bi'. Lo'o ndyuna María cha' nu nchcui' yu, li' ngulacua tsa ti' ni cha' laca nchcui' xcá bi' jua'a. Ndyutsij tsa li'. ³⁰ Xa' nchcui' xcá bi' lo'o nu cuna'a cuañi' bi' li':

—María —nacuj—, ná cutsij nu'u cha' cua nda ycu'i' Ndyosi sca cha' tso'o h'i —nacuj xcá bi' jil'i—, ³¹ Caca tana nu'u, caja sñi' nu'u; ñacuj nu'u cha' Jesús ca naa cubi' nu caja jinu'u. ³² Caca yu bi' sca ñati' tlyu. Ñacuj ngu' jil'i yu cha' Sñi' ycu'i' Ndyosi nu Xu'na na nu tlyu la caca yu. La cui' tya'a cña tlyu nu ngua'ni jyo'o rey David, nu tya'a yu nu yaa chalyuu cua sa'ni la, bi' cña laca nu ta ycu'i' nu Xu'na na jil'i Jesús. ³³ Cha' lcaa tsá ná tye cha' caca yu loo jil'i lcaa tya'a ngu' Israel; jua'a ná tye cha' culo yu cña jil'i lcaa ñati' chalyuu.

³⁴ Li' nchcui' María lo'o xcá bi':

—¿Ñi'ya caca re lacua, cha' nu bilya caja clyo'o na'? —nacuj María jil'i xcá bi'.

³⁵ Li' nda xcá sca cha' lo'o:

—Ta ycu'i' Ndyosi Xty'i' Ni cha' tyaa su ndi'i' nu'u, cha' tyu'u tyucui' ña'a nu'u; sca cha' tlyu nu cua'ni ycu'i' Ndyosi nu laca loo caca cha' bi'. Nu lo'o cala sñi' nu'u, sca ñati' nu lubii' tsa cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi caca cubi' nu cala bi', la cui' bi' laca nu caca naa Sñi' ycu'i' Ndyosi. ³⁶ Lo'o chaca cha' hcui' lo'o nu'u —nacuj xcá jil'i—, cha' lo'o Elisabet tya'a cusu' nu'u nguxana ngua tana, masi cusu' tsa ma'. Tya tsubi' la nacuj ngu' cha' ná ndyiji sñi' ma' tsiya' ti, lo'o juani cua ndya'a scuá co' ntsu'u sñi' ma'. ³⁷ Ni sca cha' ná tucui nti' ycu'i' Ndyosi.

³⁸ Li' nacuj María jil'i xcá bi' ndi'ya:

—Si nacuj ycu'i' Ndyosi cha' cala sñi' na' jua'a, cua laca cha' li'. Tso'o ntsu'u tyiquee na' cua'ni na' cña jil'i Ni, lcaa ña'a cña nu culo ycu'i' Ndyosi nu Xu'na na 'na —nacuj María. Li' ndu'u xcá bi', ndyaa.

Ndyaa María nde slo Elisabet tya'a

³⁹ Li' ndu'u María ndyaa yala ti nde sca quich'i nu ndi'i' laja ca'ya Judea. ⁴⁰ Li' ndyalaa María to' tyi Zacarias, nguxana nchcui' lo'o Elisabet; ⁴¹ pana laja lo'o ndyuna Elisabet cha' nu nchcui' María lo'o, hora ti ngüiña xi cubi' nu ntsu'u ne' ma'. Li' ngutsa'a tyiquee Elisabet ntsu'u Xty'i' ycu'i'

Ndyosi, ⁴² bi' cha' cui' tsa nchcui' ma' lo'o María li':

—Tlyu tsa cha' tso'o nu nda ycu'i' Ndyosi jinu'u —nacuj Elisabet jil'i María—. Ná cua'ni Ni jua'a lo'o xa' la nu cuna'a. Lo'o jua'a tyaca'a tsa cubi' nu ntsu'u jinu'u cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi —nacuj—. ⁴³ ¿Tilaca ta laca na' cha' cua ndyalaa nu'u nu caca xtya'a nu Xu'na na ca slo na'? ⁴⁴ Chañi cha' nu nda na' lo'o nu'u, cha' cua ngüiña xi cubi' nu ntsu'u ne' na' cha' chaa ti' yu laja lo'o ndyuna na' cha' nu nchcui' nu'u lo'o na'. ⁴⁵ Tso'o tsa tyiquee nu'u cha' jlyu ti' nu'u cha' jil'i ycu'i' Ndyosi, cha' cua'ni Ni lcaa cha' nu nda ycu'i' Ni lo'o nu'u.

Jua'a nacuj Elisabet jil'i María. ⁴⁶ Li' ngua'ni tlyu María jil'i ycu'i' Ndyosi:

Tyucui tyiquee na' cua'ni tlyu na' jil'i ycu'i' nu Xu'na na', nacuj María.

⁴⁷ Ca chaa ti' cresiya jna' xqui'ya ycu'i' Ndyosi nu ngua'ni lyaá jna'.

⁴⁸ Ndube tsa ti' ycu'i' Ni 'na cha' laca na' msu jil'i Ni, masi sca ñati' ti' laca na'.

Su nguxana ti juani, ñacuj lcaa ñati' nu li-
jya chalyuu nde loo la cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na'.

⁴⁹ Tlyu tsa cña nu ndu'ni ycu'i' Ndyosi, lo'o jua'a tlyu tsa cha' nu ndyu'ni Ni lo'o na';

lubii' tsa ycu'i' Ndyosi, nacuj María.

⁵⁰ Ná culaya' ycu'i' Ndyosi jil'i ñati' nu taquiya' jil'i cha' nu nchcui' Ni;

ña'a cuayá' lcaa tyempo lijya ñati' tyi'i' chalyuu, chañi cha' cua'ni tya'na ti' Ni jil'i ngu' bi'.

⁵¹ Quiña'a tsa cña tlyu cua ngua'ni Ni.

Cua ngua'ni tye Ni cha' jil'i ñati' nu xcui' cha' tyixi ndu'ni ngu' lo'o tya'a ngu'.

⁵² Cua ngulo'o Ni jil'i ñati' tlyu ca su ntucua tlyu ngu' nti' ngu',
cua nda Ni su tso'o la cha' tyi'i' ngu' ti'i', nacuj María.

⁵³ Cua ngua'ni Ni cha' tyaala' ti' ñati' nu lyiji tsa cha' tso'o jil'i,

pana ngulo Ni cña cha' nga'aa caja la cha' culiya' jil'i ngu' culiya'.

⁵⁴⁻⁵⁵ Nguxtyucua tsa Ni jil'i lcaa ngu' Israel tya'a na, cha' laca na' msu jil'i ycu'i' Ni; tso'o tsa ngüiña cha' jil'i Ni lo'o jyo'o cusu' jil'na.

Ná ngujlyaa ti' ycu'i' Ndyosi jil'na, ñati' tya'a jil'i jyo'o Abraham na; xcui' ngua tya'na ti' Ni jil'i ngu' tya'a na.

Lo'o ña'a ti' tya cua'ni tya'na ti' Ni jil'na lo'o jil'i sñi' na tyucui tyempo nde loo la.

⁵⁶ Tya xna co' ndyanu María slo Elisabet, li' ndu'u ñaa nde to' tyi.

Lo'o ngula Juan Bautista

⁵⁷ Cua ndyalaa tsá nu cala sñi' Elisabet. Qui'yu cubi' nu ngula jil'i. ⁵⁸ Lo'o ndyuna ngu' cha' ngula sñi' ma' cusu' bi', tso'o tsa

ntsu'u tyiquee lcaa ngu' tya'a, lo'o ngu' nu nga'a cacua ti. Li' ndyala' ngu' slo cha' ta ngu' cha' lo'o ma' cusu' bi', cha' tso'o tsa ngua'ni tya'na ti' nu Xu'na na ji'i ma'.⁵⁹ Lo'o ndu'u scua snu' tsa, li' ñaa ngu' toni'i cha' culacua ji'i nu piti cüenta ji'i ngu' judío lo'o ngusi'yu qui'ji yu. Cua sta ti ngu' xtafi Zacarias ji'i nu piti bi' ñi'ya nu naa xtafi sti,⁶⁰ lo'o li' ngua'a xtya'a nu piti bi' ji'i ngu':

—Nga'aa si'i jua'a caca naa yu —nacu' Elisabet ji'i ngu'—, Juan caca naa yu re.

⁶¹ —Ná ntsu'u tya'a ma' nu naa jua'a —nacu' ngu' tya'a ji'i ma' cusu' bi'.

⁶² Ngua'ni ya' ngu' ji'i sti nu piti li', cha' ña'a ti tya' cu'y nu cusu' bi'. Nchcuane ngu' ji'i yu li':

—¿Ñi'ya xtafi nu piti re scua nu'u nti nu'u? —nacu' ngu' ji'i.

⁶³ Li' ndijña nu cusu' sca ngoca' piti cha' lo bi' scua letra. Ndi'ya nguscua nu cusu' bi' li': “Juan ca naa yu”. Li' ngulacua tsa ti' lcaa ñati' nu ndi'i slo.⁶⁴ Hora ti ndyaala tu'ba Zacarias, nguxana ndyu'ni tlyu yu ji'i ycu' Ndyosi li'.⁶⁵ Ndube tsa ti' lcaa ñati' nu ndi'i cacua ti li'; lcaa ti su ndi'i ngu' nde quich' ca'ya su cüentya Judea bi', nda ngu' cha' lo'o tya'a ngu' ñi'ya nu ngua ji'i Zacarias.⁶⁶ Ngulacua tsa ti' lcaa ñati' nu ndyuna cha' bi':

—¿Ni cña caca nu piti re? —nacu' ngu' ji'i tya'a ngu'.

Chañi cha' tso'o tsa ndyu'ni ycu' Ndyosi lo'o nu piti bi'.

Ngua'ni ch' Zacarias loo ycu' Ndyosi, ndyula tu'ba yu sca ji'i

⁶⁷ Cua ngutsa'á tyiquee Zacarias ntsu'u nu Xty'i ycu' Ndyosi lo yu. Li' nguxana nu cusu' bi' nda cha' lo'o ñati' ca bi', lcaa ña'a cha' nu cua nda Ni lo'o ycu' yu. Ndi'ya nchcu' yu:

⁶⁸ Ntsu'u cha' cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi nu Xu'na na, nu laca ycu' Ndyosi ji'na ngu' Israel, nacui' nu cusu' bi' li'. Cua chaca quiya' nguxana nchcu' Ni lo'o ngu' tya'a na nu laca na ñati' ji'i ycu' Ni, juani ndyu'ni Ni cña cha' clyaa na ji'i nu cuxi.

⁶⁹ Cua nda ca ti ycu' Ndyosi lijya sca nu tso'o tsa nchca ji'i, cha' cua'ni lya'a yu ji'na ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'na;

bi' laca sca ñati' nu la cui' ñati' tya'a ji'i jyo'o David nu ngua'ni cña ji'i ycu' Ndyosi cua sa'ni la.

⁷⁰ La cui' jua'a cha' nu nda Ni lo'o ngu' tya'a na tya sa'ni la, cha' cua ngua tyu' siyento yija nu nda Ni cha' bi' lo'o jyo'o cusu' ji'na nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi.

⁷¹ Nacu' jyo'o cusu' bi', cha' cua'ni lya'a ycu' Ndyosi ji'na laja lo'o nxu' tya'a ñati' cuxi lo'o na,

lo'o jua'a cua'ni lya'a Ni ji'na laja lo'o ti' ti' ñati' ña'a ngu' ji'na.

⁷² Cua'ni tya'na ti' ycu' Ndyosi ji'na, lo'o jua'a ji'i jyo'o cusu' ji'na;

na' ngu'lyaa ti' ycu' Ni cha' nu cua ngüñi ji'i Ni lo'o jyo'o tya'a na cua sa'ni, nacui' jyo'o cusu' bi'.

⁷³ Nde laca cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o jyo'o Abraham, nu lo'o ngua'ni jura ycu' Ndyosi lo'o yu:

⁷⁴ nacui' Ni cha' culo Ni ji'na laja ñati' cuxi nu nxu' tya'a lo'o na;

jua'a cua'ni Ni cha' ná cutsii na, laja lo'o ndyu'ni na cña ji'i ycu' Ni tyucui tyempo lo'o ndi'i na nde chalyuu.

⁷⁵ Ta Ni chacuayá' bi' ji'na si lubii tyiquee na, si tyucui tyiquee na taquiya' na ji'i Ni, nacui' nu cusu' Zacarias li'.

⁷⁶ Lo'o nu'u juani, sñi', nacui' yu ji'i nu piti Juan, chcu' ngu' cha' nu'u laca nu ta cui' lo'o ñati' cüentya ji'i ycu' Ndyosi nu laca loo.

Tya'a nu'u ca nde loo la ji'i ycu' nu Xu'na na, cha' quiñi tso'o tyucui su caa ycu'.

⁷⁷ Culu'u nu'u ji'i ñati' cha' ji'i ycu' nu Xu'na na;

cua'ni nu'u cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' cua'ni clyu ti' ycu' Ndyosi ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu', cha' li' taca clyaa ngu' bi' ji'i nu cuxi.

⁷⁸ Ntsu'u tsa tyiquee ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'na; tya'na tsa ti' Ni ji'na, bi' cha' cua ta ti ycu' Ni ji'i Cristo cha' caa nde su ndi'i na.

Bi' laca sca xee tlyu nu tyu'u ne' cresiya ji'na, ñi'ya nti' xee ndubi nu ntyiji' su ndi'i na lo'o lijya ca ti cuichaa.

⁷⁹ Li' ta Ni xee bi' cha' tyu'u ne' cresiya ji'i ngu' nu nga'aa ndyiji ñi'ya cua'ni ngu', cha' talya tsa ña'a ne' cresiya ji'i ngu' bi'.

Masi tya lu'u ngu' bi', pana ñi'ya nti' si na cua ngujui nti' ngu', xqui'ya cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu'.

Culu'u Cristo ji'na ñi'ya cua'ni na cha' tyi'i ti ti na lo'o tya'a na.

Cua ndye cha' nu nda Zacarias li'.

⁸⁰ Cua ndyaluu la nu piti, lo'o jua'a cua ngua tlyu la tyiquee yu. Pana xcu' ne' quixi' ndi'i yu ña'a cuayá' nu nguluu yu, ña'a cuayá' nu ndu'u tucua yu slo ngu' Israel tya'a yu.

2

Lo'o ngula Jesús

¹ Tyempo bi', ñati' nu laca loo la tyucui ña'a chalyuu bi' ngua nu emperador; Augusto naa yu, lo'o li' ngulo yu cña cha' xcua xtafi ngu' lcaa quich' lo quityi. ² Bilya xcua xtafi ngu' jua'a nquicha', clyo juani cua'ni ngu' cha' xcua xtafi ngu'. La cui' tyempo laca

Cirenio gobernador nde loyuu su cuentya Siria, cña ji'j' nu emperador bi'. ³ Li' ndyaa lcaa ñati quich'i tyi jyo'o cusu' ji'j' ngu', cha' ca bi' nscua xtañi ngu' li'. ⁴⁻⁵ Cua ndi'j' sca quich'i nu naa Belén nde loyuu su cuentya Judea bi'; quich'i bi' laca quich'i tyi jyo'o David nu ngua jyo'o cusu' ji'j' José, bi' cha' ndu'u José quich'i Nazaret su laca quich'i tyi yu, ndyaa yu nde quich'i Belén. Stu'ba ti ndyaa yu lo'o María nu caca clyo'o yu, cha' xcua xtañi ngu', masi ngua tana nu cuna'a bi'. ⁶ Li' cua ndyala hora cala sñi' nu cuna'a bi', laja lo'o ndi'j' ngu' quich'i Belén bi'. ⁷ Qui'yu cubi' nu ngula ji'j' María bi', sñi' clyo nu cuna'a bi' laca cubi' bi'. Tso'o ngüixij' xtya'a late' hichu' cubi' bi', lo'o li' ngusta ji'j' cubi' ne' canoa su ndacu cuayu, cha' ná ngujui ni'j' su tyi'j' ngu' tsiya ti.

Ngua nu ntsu'u cua ji'j' xly'a talya bi' ndyuna cha' nu nchcui' ycu'i' Ndyosi lo'o

⁸ Cacia ti to' quich'i bi' ndya'a ngu' nu ña'asi'j' ji'j' xly'a' ji'j' ngu'. Talya bi' ntsu'u ngu' cua ji'j' taju xly'a' bi'. ⁹ Tsiya' ca ndu'u tucua sca xca ji'j' ycu'i' Ndyosi su ndi'j' ngu' ca bi'; jua'a ngujui'j' sca xee tlyu su ndi'j' ngu' bi', xee ji'j' ycu'i' Ndyosi laca bi'. Ndyutsij' tsa ngu' li'. ¹⁰ Pana nchcui' xca bi' lo'o ngu':

—Ná cutsij' mā tsiya' ti —nacuj—. Cua li'jya na' re cha' ta na' sca cha' tso'o lo'o mā —nacuj—. Tso'o tsa caca tyiquee lcaa ñati xqui'ya cha' nu ta na' lo'o mā juani —nacuj xca ji'j' ngu' bi'—. ¹¹ Cua li'jya na' cacha' na' ji'j' mā cha' juani cua ngula sca cubi' ca quich'i tyi mā, cha' la cui' quich'i tyi jyo'o David laca bi'; cubi' bi' laca nu cuityi qui'ya nu ntsu'u ji'j' mā. Bi' laca nu Cristo nu laca ycu'i' nu Xu'na na, nu cua nda ycu'i' Ndyosi ji'j' cha' li'jya lo yuu chalyuu —nacuj—. ¹² Si quije ji'j' mā su ntsiya sca cubi' nu tso'o tsa ngüixij' late' chu', nu ntsiya ne' canoa su ndacu cuayu, li' caca cuayá' ti' mā cha' bi' laca nu naa Cristo.

¹³ Lo'o ndye nchcui' xca bi' lo'o ngu', li' nde cua ndu'u tucua chaca taju xca nu quiña'a la nu ndu'u nde slo ycu'i' Ndyosi; tso'o tsa ndyu'ni tlyu xca bi' ji'j' ycu'i' Ndyosi. Ndi'ya nchcui' ngu' xca bi' lo'o ngu':

¹⁴ Cua'ni tlyu na ji'j' ycu'i' Ndyosi, masi ca bi' ca su tlyu su ntucua Ni, masi nde lo yuu chalyuu, cha' tlyu tsa laca ycu'i' Ni, nacuj ngu' xca bi' li'.

Cua'ni Ni cha' ti ti tyi'j' tyiquee ñati chalyuu lo'o ca cuayá' ti' ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'j' ngu', nacuj ngu' xca li'.

¹⁵ Nguxtyuu xca bi' ndyaa ngu' nde cua ca slo ycu'i' Ndyosi. Lo'o nu ngu' nu ndi'j' cua ji'j' xly'a' bi' ni, nguxana nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' li':

—Tyaa clyu na nde Belén —nacuj ngu' ji'j' tya'a ngu' li'—. Tsaa na'a na, na laca nu

ndyaca jua, ni cha' laca nu nchcui' ycu'i' Ndyosi lo'o na.

¹⁶ Yala ti ndyaa ngu' li'; nquije María lo'o José ji'j' ngu', ndi'j' ngu' lo'o sca cubi' nu ntsiya ti ne' canoa su ndacu cuayu. ¹⁷ Lo'o cua na'a ngu' ji'j' cubi' bi', li' ndacha' ngu' cha' bi' ji'j' xa' ñati, lcaa ña'a cha' nu nchcui' xca bi' lo'o ngu' cuentya ji'j' cubi' bi'. ¹⁸ Pana lo'o nchcui' ngu' nu ndya'a cua ji'j' xly'a' cha' bi' li', ngulacua tsa ti' nu xa' la ngu' bi'. ¹⁹ Tyiquee ti María ndyanu cha' bi', quiña'a tsa ngulacua ti' cha' ngua jua'a. ²⁰ Li' ngutu'u ngu' nu ndya'a cua ji'j' xly'a', ndyaa ngu'; tso'o tsa ndyu'ni tlyu ngu' ji'j' ycu'i' Ndyosi cuentya ji'j' lcaa cha' nu cua ndyuna ngu', cuentya ji'j' lcaa cha' nu cua na'a ngu'. Chañi cha' cua nteje tacui cha' bi', lcaa cha' nu cua nchcui' xca lo'o ngu' bi'.

Ngusta ngu' xtañi cubi', lo'o jua'a ngulacua ngu' ji'j'

²¹ Cua ndu'u scua snu' tsa, li' ngulacua ngu' ji'j' nu cubi' cuañi' bi' cuentya ji'j' ngu' judío. Li' ngusta ngu' xtañi cha' Jesús caca naa yu, nacuj ngu', cha' la cui' jua'a cua ndacha' xca ji'j' ycu'i' Ndyosi ji'j' María lo'o tya lyiji caca tana.

²² Tiya' la li', lo'o ndye nguxco'o ngu' tsa cuentya ji'j' lcaa cha' nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi sa'ni cha' cua ngula cubi', li' ndyaa lo'o ngu' ji'j' nu piti Jesús bi' ca quich'i Jerusalén cha' tya ngu' xly'a'be ji'j' ycu'i' Ndyosi cuentya ji'j' cubi' bi'. ²³ Jua'a ngua'ni ngu', cha' ndi'ya nscua lo quityi ji'j' ycu'i' Ndyosi nu Xu'na na: “Cubi' qui'yu nu ngula clyo ji'j' mā ni, ta mā ji'j' cha' caca yu cña ji'j' ycu'i' Ndyosi”, nacuj quityi. ²⁴ Bi' cha' ndyala ngu' bi', cha' sta ngu' msta nu nscua lo quityi cusu' bi'. Nu msta bi' laca tucua tya'a cru, masi tucua tya'a tyupe' sube ti.

²⁵ Tyempo bi' nde quich'i Jerusalén ndi'j' sca nu cusu' nu naa Simeón; ñati tso'o laca yu, nu ndaquiya' tsa cña ji'j' ycu'i' Ndyosi, nu ndalo tsa tyiquee nchcui' lo'o ycu'i' Ndyosi. Ntajatya tsa yu ji'j' sca ñati tlyu nu ta ycu'i' Ndyosi ji'j' cha' caa nde chalyuu, bi' laca Cristo nu caa cha' cua'ni lya'a ji'j' ngu' Israel ji'j' nu cuxi. Lo'o jua'a cua ndi'j' Xtyi'j' ycu'i' Ndyosi lo'o nu Simeón bi'; ²⁶ ngua'ni Ni cha' ca cuayá' ti' yu cha' ná cajaa chca yu ña'a cuayá' tyalaa tsa nu ña'a yu ji'j' nu Cristo, nu ta ycu'i' Ndyosi ji'j' cha' caa nde chalyuu. ²⁷ Tsa bi' ngua'ni Xtyi'j' ycu'i' Ndyosi cha' ndyaa nu cusu' bi' ca ne' laa tlyu, bi' cha' ndyaa clyu nu cusu' bi' li'. Ndi'j' yu lo'o ndyala sti xtya'a Jesús, ñaa lo'o ngu' ji'j' cubi' cha' cua'ni ngu' lo'o cua ña'a ca cha' cusu' nu nscua cha' cua'ni ngu' ne' laa. ²⁸ Li' ndaya' Simeón ji'j' nu cubi' bi', nguxana ndyu'ni tlyu yu ji'j' ycu'i' Ndyosi xqui'ya cubi' bi' li'. Ndi'ya nacuj yu ji'j' Ni:

²⁹ Ndyosi Xu'na ya, cua nda nu'u chacuayá' cha' cajaa na' tso'o ti, nacuj yu jil'i ycuu' Ndyosi.

Cua ndye ngua'ni nu'u cña nu nacuj nu'u cha' caca jna', cha' ndyu'ni na' cña cuentya jinu'u, nacuj nu cusu' bi'.

³⁰ Lo'o si'yu cloo ycuu' ca na' cua na'a na' jil'i ycuu' nu culo jil'i ñati' laja cha' cuxi nu ntsu'u jil'i ngu'.

³¹ Lo'o jua'a ñati' tyucui ña'a chalyuu, ña'a ngu' cha' bi'.

³² Caca ycuu' nu bi' sca xee tlyu nu tyu'u ne' cresiya jil'i ñati' tyucui ña'a chalyuu;

tlyu tsa cha' tso'o caca ycuu' nu bi' cuentya jil'i ñati' jinu'u, nu ngu' Israel bi'.

Jua'a cha' nda nu cusu' Simeón bi' lo'o ycuu' Ndyosi.

³³ Li' ndube tsa ti' José lo'o xtya'a Jesús, nu lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Simeón lo'o ycuu' Ndyosi, ñi'ya nu caca jil'i nu cubi' bi'. ³⁴⁻³⁵ Lo'o li' ngulacua nu cusu' Simeón jil'i ngu' bi'. Nde laca cha' nu nda nu cusu' lo'o María xtya'a Jesús li':

—Quiña'a tsa cha' tso'o caca jil'i ngu' Israel xqui'ya cubi' re —nacuj nu cusu' bi'—, masi ntsu'u ñati' nu chij' ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jil'i, pana ntsu'u ñati' nu caca chalyuu cucui jil'i xqui'ya cubi' re. Culo tu cubi' re lcaa cha' nu ntsu'u yacu' ne' cresiya jil'i ñati'; caca cubi' re sca cha' tlyu nu cua nda ycuu' Ndyosi jil'i ñati', masi ná tyaja'a lcaa ñati' tucua cha' jil'i —nacuj Simeón jil'i María xtya'a cubi' bi'—. Lo'o jua'a jinu'u —nacuj nu cusu' bi'—, tyacua sca cha' xñi' ti' jinu'u xqui'ya cha' ná taquiya' ngu' jil'i sñi' nu'u.

³⁶ Ntsu'u sca nu cuna'a nu laca tu'ba jil'i ycuu' Ndyosi, nu ndi'j ne' laa bi'; Ana naa nu cuna'a bi', sñi' Fanuel laca, lo'o la cui' ñati' ty'a'a jil'i ngu' Aser laca nu cuna'a bi'. Cusu' tsa ma' bi' juani. Tya cuañi' ma' lo'o ngu' jui clyo'o ma'; pana cati ti yija' nguti'j ma' lo'o clyo'o ma', lo'o li' ngu'juu' nu qui'yu bi'.

³⁷ Ndyanu ti'i ma' tyucui tyempo lo'o ndi'j ma' chalyuu, lo'o nu juani ntsu'u jacuayala ntucua jacua yija' ma'. Tyucui tyempo ndi'j ma' ca ne' laa tlyu bi', nde tsa lo'o jua'a nde talya ndyu'ni tlyu ma' jil'i ycuu' Ndyosi; ná ndacu ma' tyaja hora lo'o nchcui' ma' lo'o ycuu' Ndyosi. ³⁸ Lo'o ndye nchcui' Simeón lo'o xtya'a Jesús, la cui' hora bi' ndyalaa ma' Ana bi' ca su nga'a ngu' lo'o Jesús ca ne' laa, la cui' cubi' bi' ni. Ndyu tsa ma' xly'a'be jil'i ycuu' Ndyosi xqui'ya cha' cua na'a ma' jil'i nu cubi' bi'. Li' nchcui' tsa ma' lo'o tyuu' tya'a ngu' quich'i tyi ma', jua'a lo'o lcaa ngu' nu ndu ti' jil'i Cristo ña'a cuayá' tyalaa tsa nu cag' yu cha' cua'ni lya'a yu jil'i ngu' Jerusalén ya' ngu' xa' tsu'. Nacuj ma' jil'i ngu' bi', cha' nu cubi' bi' laca nu culo lyiji jil'i ngu' jil'i yabe' nu cua nxyanu ycuu' Ndyosi jil'i ngu'.

Nguxtyuu' ngu' ndyaa ngu' nde quich'i Nazaret

³⁹ Lo'o cua ndye ngua'ni ngu' lcaa cña nu nga'a cha' cua'ni ngu', cña nu ngulo ycuu' nu Xu'na na jil'i ngu' judío cua sa'ni la cha' cua'ni ngu', li' nguxtyuu' ngu' ndyaa ngu' ca nde loyuu' su cuentya Galilea; ndyalaa ngu' ca quich'i Nazaret nu laca quich'i tyi ngu' li'. ⁴⁰ Ca Nazaret bi' nguluu nu piti bi'; ngua lye la juersa jil'i yu, cua nchca cuayá' la ti' yu. Lo'o jua'a ycuu' Ndyosi, tso'o tsa nti' Ni ña'a Ni jil'i yu.

Nquije nu piti jil'i ngu' cusu' ca sunga'yu ne' laa

⁴¹ Lcaa yija' ndya'a ngu' cusu' jil'i nu piti bi' ta'a nde quich'i Jerusalén, cha' ca bi' ndyu'ni tlyu ngu' ta'a pascua. ⁴² Cua ntsu'u tii tyucuaa yija' Jesús, lo'o ndyaa ngu' ta'a ca Jerusalén ñi'ya nu ndu'ni ti' ngu' lcaa yija'. ⁴³ Nu lo'o cua ndyu'u ta'a, li' nguxtyuu' ngu' ndyaa ngu' nde quich'i tyi ngu'. Ndyanu ycuu' ti' Jesús ca quich'i bi', pana ná ngua cuayá' ti' xtya'a yu, ná jlo ti' ycuu' José cha' cua ndyanu yu; ⁴⁴ ngua ti' ngu' cha' ñaa yu laja tsa tlyu ti' ñati' nu ñaa tyucui' bi'. Jua'a cha' ngulacua ti' ngu', bi' cha' tya ndyaa la ngu' tyucui' tyucui' tsa. Chacua' li' ngulana ngu' jil'i yu laja ngu' tya'a tso'o yu, laja ngu' tya'a yu. ¿Ma' caja yu li'? ⁴⁵ Ná nquije yu jil'i ngu' tsiya' ti; bi' cha' xa' nguxtyuu' ngu' chaca quiya' nde Jerusalén, ncliyana ngu' jil'i nu piti Jesús bi' li'.

⁴⁶ Lo'o jua'a ngua li', tsa nchca tyuna nquije nu piti bi' jil'i ngu', nga'a yu ca ne' laa. Tyi'j ca chu' nu piti bi' ndi'j mstru nu ncliyu'u cha' jo'o ne' laa. Ndyanu nu piti bi' lcaa cha' nu nchcui' ngu', lo'o jua'a tyuu' tsa cha' nchcuane nu piti jil'i ngu' bi' li'. ⁴⁷ Lcaa ñati' nu nga'a cacua ti, ndube tsa ti' ngu' lo'o ndyuna ngu' cua ña'a ca cha' nu nda nu piti bi'; ndube tsa ti' ngu' cha' nchca tsa jil'i yu. ⁴⁸ Lo'o jua'a ngu' cusu' jil'i nu piti bi' ni, ndube tsa ti' ngu' bi' lo'o na'a ngu' jil'i yu cha' stu'ba ti ntucua yu lo'o ngu' tlyu bi'. Li' nchcui' xtya'a yu lo'o yu:

—¿Ni cha' laca ngua'ni nu'u jua'a, sñi'? —nacuj—. Quiña'a tsa ngulacua ti' na' lo'o sti nu'u macala su ndyanu nu'u.

⁴⁹ Li' nchcui' Jesús lo'o xtya'a yu:

—¿Ni cha' ndya'a ma' ncliyana ma' jna'? ¿Ha ná jlo ti' cu'ma' cha' ntsu'u cha' cua'ni na' cña jil'i Sti na'? —nacuj Jesús li'.

⁵⁰ Pana, ná ngua cuayá' ti' ngu' tsiya' ti lo'o nchcui' Jesús lo'o ngu' jua'a.

⁵¹ Li' ndu'u nu piti bi' ndyaa nde Nazaret chaca quiya' lo'o ngu' cusu' jil'i yu. Ña'a ti tya ndaquiya' tsa yu jil'i cha' nu nchcui' ngu' bi'. Lo'o jua'a xtya'a yu ni, nchco'o ma' lcaa cha' bi' ne' cresiya jil'i. ⁵² Ni'ya nu li'ya ndyaluu Jesús, jua'a li'ya ndyaca cuayá' la ti' yu. Tso'o tsa nti' ycuu' Ndyosi ña'a Ni jil'i yu;

lo'o jua'a ñati chalyuu, tso'o nchcui' ngu' lo'o ña'a ngu' ji'ly yu.

3

Nda Juan cuii lo'o ngu' ne' quixi' su ná ndi'i ñati

¹ Cua ntsu'u ti'yu yija cha' laca Tiberio emperador nu laca loo ji'i ñati tyucui ña'a chalyuu: Poncio Pilato laca loo nde loyuu su cuentya Judea cuentya ji'i nu Tiberio bi' li'; lo'o jua'a nu naa Herodes bi' ni, laca yu loo loyuu su cuentya Galilea tyempo bi'; lo'o Felipe, tya'a ngula Herodes bi', laca yu loo loyuu su cuentya Iturea lo'o jua'a loyuu su cuentya Traconite la cui' tyempo bi'; lo'o chaca nu naa Lisaniás, laca yu loo loyuu su cuentya Abilinia li'. ² La cui' tyempo bi' laca Anás lo'o Caifás xu'na sti jo'ó. Li' nda yucui' Ndyosi cha' lo'o Juan sñi' Zacarías ca su ndya'a yu ne' quixi', ³ bi' cha' ndu'u Juan ndya'a yu nde ñati' tyucui ña'a to' sta'a Jordán bi'; nchcui' tsa Juan lo'o lcaa ñati nu ndyu'u ti'j slo yu, cha' ca tyuju'u ti' ngu' ji'j qui'ya nu ntsu'u ji'j ngu', laca xtyanu ngu' lcaa cha' cuxi bi'. Li' ntyucuatya Juan ji'j ngu' bi'. Jua'a cui'ya yucui' Ndyosi cha' clyu ti' ji'j ngu' bi' li', nacuj Juan. ⁴ Laca cha' bi', ñi'ya laca cha' nu nguscua jyo'o cusu' Isaiás nu nda cha' ji'j yucui' Ndyosi lo'o ñati cua sa'ni la. Ndi'ya nchcui' quityi bi':

Cuij ndañi nxi'ya sca ñati ne' quixi':
“Xaala clya ma sca tyucuij su sca yucui' nu Xu'na na”, nacuj nu nxi'ya bi'.

“Xquiñi' tso'o ma tyucuij su tyeje tacui yucui'.

⁵ Cua'ni cha'á ma lcaa laja cua'a, jua'a cuityi ma lcaa ca'ya, lcaa cuati yuu; cua'ni liñi ma lcaa su nxyti'i tyucuij, jua'a cua'ni stu'ba tso'o ma tyucui ña'a tyucuij”, nacuj.

⁶ “Cua ngulala ti cha' ña'a ngu' tyucui ña'a chalyuu, cha' taca cua'ni lyaá yucui' Ndyosi ji'j ñati.”

Jua'a nguscua jyo'o Isaiás lo quityi bi'.

⁷ Quiñ'a ñati ndyalaa su ndu Juan cha' tyucuatya ngu'. Li' nchcui' Juan lo'o ngu' quiñ'a bi':

—Ñi'ya nti' cuaña tyaala, jua'a nti' cu'ma —nacuj Juan—. ¿Ha cua nchcutsi' ngu' ji'j ma lacua? ¿Ha juani ndube ti' ma cha' xcube' yucui' Ndyosi ji'j ma lo'o tye chalyuu? —nacuj—. ⁸ Tso'o lacua, culu'u ma ji'j ya si chañi cha' cua ngulochu' ma cha' cuxi nu ntsu'u ji'j ma; ná ñacu' ma cha' sñi' yucui' Ndyosi laca ma, xqui'ya cha' ndyu'u ma ji'j jyo'o Abraham. Cha' liñi ta na' lo'o ma —nacuj Juan—, cha' taca ji'j yucui' Ndyosi subí Ni ji'j xa' la ñati nu caca sñi' Abraham ñi'ya laca na juani, masi nti' ma cha' na ple ti nu xa' la ñati bi', masi nti' ma cha' ñi'ya laca quee re, jua'a ti laca ngu' —nacuj Juan ji'j ngu'—. ⁹ Ñi'ya ndu sca ñati lo'o hacha

ji'j cha' clyaja lo yaca si'yu ji'j yu, jua'a nti' yucui' Ndyosi. Si'yu yu bi' lcaa yaca nu ná nda si'yu tso'o, cha' tyaqui yaca bi' lo quii'; jua'a xcube' Ni ji'j ñati nu ná ntaja'a xtyanu cha' cuxi nu ntsu'u ji'j.

¹⁰ Lo'o ndye ndyuna ngu' cha' bi', li' ndacha' ngu' ji'j Juan bi':

—¿Ni cña cua'ni ya lacua?

¹¹ Li' ngulu'u Juan ji'j ngu':

—Nde laca cña nu cua'ni ma —nacuj Juan—. Si ntsu'u tucua tya'a camxa ji'j sca ma, ta ma tsaca ji'j sca ñati ti'i nu ná ntsu'u ji'j tsiya' ti; si ntsu'u na cacu ma, li' sa'be ma xi cha' ta ma xi cacu ñati nu ná ntsu'u tsiya' ti ji'j —nacuj Juan ji'j ngu'.

¹² Lo'o jua'a yaá xi ngu' cuxi nu nxñi cñi cña loo ngu' cuentya ji'j ngu' xa' tsu', yaá ngu' cha' tyucuatya Juan ji'j ngu'. Li' nchcuane ngu' bi' ji'j Juan:

—¿Ñi'ya cña cua'ni ya, mstru? —nacuj ngu' bi' ji'j Juan.

¹³ —Ná tyeje tacui cuayá' cha' culo ma cñi cña loo ngu' —nacuj Juan ji'j ngu' bi'.

¹⁴ Lo'o xi ngu' sendaru ndyalaa cha' cacha' ji'j Juan li':

—Jua'a cuare, ¿ñi'ya cña cua'ni ya? —nacuj sendaru bi'.

—Nga'aa xlyaa ma na nu ntsu'u ji'j ñati, ni nga'aa xcutsi' ma ji'j ngu'; nga'aa sta ma qui'ya laja ti ji'j ngu', cha' caja cha' bi' ji'j ma. Lo'o jua'a, nga'aa ñacu' ma cha' xti ti caya' ndyiji ji'j ma —nacuj Juan ji'j ngu' sendaru bi'.

¹⁵ Nclyaca tsa ti' ngu' su ndi'j ti ngu', cha' ngua ti' ngu' cha' Juan laca nu Cristo nu cua caá ti chalyuu. ¹⁶ Li' nchcui' Juan lo'o lcaa ngu' nu ndi'j bi':

—Lo'o hitya ti ntyucuatya na' ji'j ma —nacuj Juan—, pana cua caá ti chaca ñati slo cu'ma nu nchca la ji'j que na'. Lo'o na' cua'ni tlyu na' ji'j ñati bi'. Tso'o tsa cña ngujui 'na nti' na', masi caña ntsu'u quiya' ñati bi' sat'i' na' juata. Lo'o nu ñati bi' ni, ná tyucuatya yu ji'j ngu' lo'o hitya ti, pana cua'ni yu cha' tyanu Xtyi'i yucui' Ndyosi ne' cresiya ji'j ngu', nu lo'o tyucuatya yu ji'j ngu'. Lo'o li' cua'ni lubii Ni ji'j ngu' bi' lo'o xee ji'j Ni, cha' jua'a caca tso'o tyiquee ngu' —nacuj—. ¹⁷ Ñi'ya ndu'ni xu'na ltya, jua'a cua'ni Ni; ñi'ya ndyu'u co'o yu ji'j nscua' pana ndaquí yu cualya' lo'o nguti, jua'a sa'be tya'a Ni ji'j ñati. Li' su'ba Ni ji'j ñati cuxi cha' tyaqui ngu' lo quii' nu nga'aa ca tyubi'.

¹⁸ Jua'a quiñ'a tsa cuij nda Juan lo'o ñati, nu lo'o nchcui' yu lo'o ngu' ñi'ya laca cha' tso'o nu caca ji'j Jesús. ¹⁹ Lo'o li' ngusta Juan qui'ya ji'j gobernador Herodes cha' nguaana yucui' nu cusu' bi' ji'j Herodías clyo'o tya'a yu nu naa Felipe. Lo'o jua'a tya ntsu'u la xa' cha' cuxi nu ngua'ni nu cusu' Herodes bi'. ²⁰ Pana ná ndaquia' Herodes

bi' ji'i cha' nu nchcui' Juan lo'o, masi cuxi la ngua'ni yu, cha' ngusu'ba yu ji'i Juan ne' chcuá.

Ntyucuatya Juan ji'i Jesús

²¹ Nu lo'o tya lyiji tsaá Juan bi' ne' chcuá, tya ndú yu to' sta'a ntyucuatya yu ji'i quiña'a tsa ñati, li' ndyalaa Jesús slo cha' tyucuatya Juan ji'i. Laja lo'o ntyucuatya yu ji'i Jesús, li' nchcui' Jesús lo'o ycui' Ndyosi; ndyaala tyucuii ca nde cua li'. ²² Ngua'ya Xtyi'i ycui' Ndyosi su ndú Jesús; ñi'ya nu ndyacui sca tyupe', jua'a ngua'ya Xtyi'i ycui' Ndyosi lo xlya híque Jesús. Li' nguañi nchcui' ycui' Ndyosi nde cua:

—Sñi' na', tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' jinu'u. Tyaca'a tsa nu'u jna' —nacui ycui' Ndyosi ji'i Jesús.

Jyo'o cusu' ji'i Jesucristo

²³ Calaa tyii yija cua ntsu'u Jesús lo'o nguxana ndyu'ni yu cña ji'i ycui' Ndyosi Sti yu. Ngua ti' ngu' cha' José ngua sti yu,

lo'o sti José bi' ngua jyo'o Elí;

²⁴ lo'o sti Elí bi' ngua jyo'o Matat;

Leví ngua naa sti Matat bi';

Melqui ngua naa sti Leví bi';

Jana ngua naa sti Melqui bi';

lo'o chaca José ngua sti Jana bi';

²⁵ Matatías ngua naa sti José bi';

Amós ngua naa sti Matatías bi';

Nahum ngua naa sti Amós bi';

Eslí ngua naa sti Nahum bi';

Nagai ngua naa sti Eslí bi';

²⁶ Maat ngua naa sti Nagai bi';

lo'o chaca nu naa Matatías ngua sti Maat bi';

Semei ngua naa sti Matatías bi';

lo'o chaca nu naa José ngua sti Semei bi';

sñi' Judá ngua nu José bi';

²⁷ Joana ngua naa sti Judá bi';

Resa ngua naa sti Joana bi';

Zorobabel ngua naa sti Resa bi';

Salatiel ngua naa sti Zorobabel bi';

Neri ngua naa sti Salatiel bi';

²⁸ lo'o chaca nu naa Melqui ngua sti Neri bi';

Adi ngua naa sti Melqui bi';

Cosam ngua naa sti Adi bi';

Elmodam ngua naa sti Cosam bi';

Er ngua naa sti Elmodam bi';

²⁹ Josué ngua naa sti Er bi';

Eliezer ngua naa sti Josué bi';

Jorim ngua naa sti Eliezer bi';

lo'o chaca Matat ngua sti Jorim bi';

³⁰ lo'o chaca nu naa Leví ngua sti Matat bi';

Simeón ngua naa sti Leví bi';

lo'o chaca nu naa Judá ngua sti Simeón bi';

lo'o chaca nu naa José ngua sti Judá bi';

Jonán ngua naa sti José bi';

Eliaquim ngua naa sti Jonán bi';

³¹ Melea ngua naa sti Eliaquim bi';

Mainán ngua naa sti Melea bi';

Matata ngua naa sti Mainán bi';

Natán ngua naa sti Matata bi';

³² David ngua naa sti Natán bi';

Isaí ngua naa sti David bi';

Obed ngua naa sti Isaí bi';

Booz ngua naa sti Obed bi';

Salmón ngua naa sti Booz bi';

Naasón ngua naa sti Salmón bi';

³³ Aminadab ngua naa sti Naasón bi';

Aram ngua naa sti Aminadab bi';

Esrom ngua naa sti Aram bi';

Fares ngua naa sti Esrom bi';

lo'o chaca nu naa Judá ngua sti Fares bi';

³⁴ Jacob ngua naa sti Judá bi';

Isaac ngua naa sti Jacob bi';

Abraham ngua naa sti Isaac bi';

lo'o nu naa Taré ngua sti Abraham bi';

Nacor ngua naa sti Taré bi';

³⁵ Serug ngua naa sti Nacor bi';

Ragau ngua naa sti Serug bi';

Peleg ngua naa sti Ragau bi';

Heber ngua naa sti Peleg bi';

Sala ngua naa sti Heber bi';

³⁶ Cainán ngua naa sti Sala bi';

Arfaxad ngua naa sti Cainán bi';

Sem ngua naa sti Arfaxad bi';

Noé ngua naa sti Sem bi';

Lamec ngua naa sti Noé bi';

³⁷ Matusalén ngua naa sti Lamec bi';

Enoc ngua naa sti Matusalén bi';

Jared ngua naa sti Enoc bi';

Mahalaleel ngua naa sti Jared bi';

lo'o chaca nu naa Cainán ngua sti Mahalaleel bi';

³⁸ Enós ngua naa sti Cainán bi';

Set ngua naa sti Enós bi';

Adán ngua naa sti Set bi';

lo'o liñi la ñacui na cha' ycui' Ndyosi laca sti jyo'o Adán bi', cha' ycui' Ni laca nu cua ngüñá ji'i nu Adán bi'.

Lcaa ngu' nu nscua xtañi lo quityi re ni, ngua ngu' jyo'o cusu' ji'i Jesucristo nde chalyuu.

4

Ngua ti' nu xña'a tyijiloo ji'i Jesús

¹ Ngutsa'á tyiquee Jesús ndi'i Xtyi'i ycui' Ndyosi ne' cresiya ji'i, nu lo'o ndu'u Jesús to' sta'a Jordán ñaa chaca quiya'; nde sca natí' btyi su ná ndi'i ñati ndyaa li', ² cha' tu'ba tsá ndyaa lo'o Xtyi'i ycui' Ndyosi ji'i yu. Ca bi' nchcui' cuayá' nu xña'a lo'o Jesús. Nu lo'o ndu'u scua tu'ba tsá, ntyute' tsa Jesús li', cha' ná sca na ndyacu yu tsiya' ti. ³ Lo'o li' nchcui' nu xña'a bi' lo'o yu:

—Si chañi cha' nu sca ti Sñi' ycui' Ndyosi laca nu'u —nacui nu xña'a bi' ji'i—, cua'ni nu'u cha' caca nu quee re sca xlyá cacu na lacua.

⁴ Li' nchcui' Jesús lo'o:

—Lo quityi ji'i ycui' Ndyosi nscua cha' ndi'ya: “Si'i na cu'ú ñati chalyuu cha' cacu ngu' tyaja ti; lo'o cuna ngu' lcaa cha' nu

nchcui' ycuí' Ndyosi, li' chañi cha' tyu'ú ngu'", —nacuj Jesús jil' nu xña'a bi'.

⁵Li' ndyaa lo'o nu xña'a bi' jil' yu ca lo xlyca ca'ya cua. Sca hora ti ngulu'u nu xña'a bi' tyucui ña'a chalyuu jil' Jesús. ⁶Li' nchcui' nu xña'a bi' lo'o yu chaca quiyá':

—Ta na' chacuayá' jinu'u cha' caca nu'u loo jil' lcaa chalyuu jua —nacuj nu xña'a bi'—, cha' caja lcaa na nu ndi'j jua jinu'u —nacuj—. Ntsu'u chacuayá' bi' jna'. Lo'o jua'a ta na' chacuayá' bi' jil' cua ña'a ca ñatj nu nti' na' cha' caca loo —nacuj—. ⁷Sca ti si tyu' stj' nu'u loo na', si cua'ni tlyu nu'u jna', li' caja chacuayá' bi' jinu'u —nacuj nu xña'a bi' jil' Jesús.

⁸Li' nguxacuj Jesús cha' jil':

—Tyatsu' nu'u slo na', Satanás —nacuj—. Lo quityi jil' ycuí' Ndyosi ndi'ya nchcui': “Sca ti jil' ycuí' Ndyosi nu Xu'na ma' cua'ni tlyu ma' jil', sca ti cha' jil' ycuí' Ni nga'a cha' taquiyá' ma' nde chalyuu”. Si'j loo nu'u tyu' stj' na' lacua —nacuj Jesús jil'.

⁹Li' ndyaa lo'o nu xña'a bi' jil' Jesús nde quichj Jerusalén, ngusacuj jil' Jesús ndyaa ca que laa tonu bi'. Lo'o li' xa' nchcui' nu xña'a bi' lo'o yu:

—Si chañi cha' nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi laca nu'u —nacuj—, xtyú lo'o nu'u jil' ycuí' ca nu'u ca chcu'a re. ¹⁰Lo quityi jil' ycuí' Ndyosi ndi'ya nchcui':

Culo ycuí' Ndyosi cña jil' xcá jil' Ni cha' ña'asjij ngu' jinu'u.

¹¹Lo'o ya' ti xcá xatu' ngu' jinu'u li', cha' ná caca quicha quiyá' nu'u su tyú nu'u chuj' quee.

Jua'a nscua lo quityi jil' ycuí' Ndyosi —nacuj nu xña'a bi' jil' Jesús.

¹²Li' chaca quiyá' nguxacuj Jesús cha' jil' nu xña'a bi':

—Lo'o jua'a ndi'ya nchcui' lo quityi jil' ycuí' Ndyosi: “Ná chcui' cuayá' ma' lo'o ycuí' Ndyosi nu Xu'na ma'”, nacuj quityi.

¹³Cua ndye nchcui' nu xña'a bi' lo'o Jesús li', lo'o ná ngua jil' tyijiloo jil' yu tsiya' ti. Hora ti ndu'u nu xña'a bi' ndyaa li'; ca tiya' la caja ñi'ya caca nu tyijiloo jil' Jesús, ngua ti'.

Cua nguxana Jesús ndyu'ni cña jil' ycuí' Ndyosi ca Galilea

¹⁴Li' nguxtyuu Jesús ndyaa nde loyuu su cuentya Galilea chaca quiyá'. Tlyu tsa chacuayá' ngujui jil' Jesús xqui'ya Xtyl'j ycuí' Ndyosi, ña'a cuayá' tyucui ña'a loyuu ca bi' ndañi nchcui' ngu' cha' jil' yu. ¹⁵Lcaa quichj nu ndya'a yu nda yu cha' lo'o ngu' ca ne' laa jil' ngu' judio, lo'o jua'a lcaa ñatj ngua'ni chj ngu' loo Jesús.

Lo'o ndi'j Jesús nde quichj Nazaret

¹⁶Li' ndyalaa Jesús nde quichj Nazaret, su nguluu yu. Lo'o ndyalaa tsá nu ndi'j cña' ngu', li' ndyaa yu ne' laa jil' ngu', cha' xcui'

jua'a ndu'ni yu tsá bi'. Li' ndatu' Jesús cha' chcui' yu lo quityi nu nscua cha' jil' ycuí' Ndyosi; ¹⁷quityi nu nguscua jyo'o Isaías, bi' laca quityi nu nda ngu' jil' Jesús cha' chcui' yu lo. Li' nguscana Jesús quityi bi', ngulana macala nscua cha' nu nchcui' ndi'ya:

¹⁸Cua ngulacua ycuí' Ndyosi nu Xu'na na jna', nacuj lo quityi bi'.

Cua ngua'a loo Ni jna', bi' cha' cua ndi'j Xtyl'j ycuí' Ndyosi lo na', cha' chcui' na' cha' tso'o lo'o ngu' ti'i.

Cua nda Ni jna' lijyaa cha' cua'ni cho'o na' tyiquee ñatj nu xñi'j tsa ti', nacuj lo quityi bi'.

Ntsu'u cha' chcui' na' lo'o ngu' nu laca preso jil' nu xña'a, cha' cua tyu'u ti ngu' ya' nu xña'a bi'.

Ta na' xee nu tyu'u ne' cresiya jil' ñatj nu ndyacu' hique ngu'.

Lo'o lya' tsa ti' ngu' jil' tya'a ngu' ni, li' ta na' chacuayá' jil' ngu' cha' tyu'u ngu' laja ti.

¹⁹Na lijyá ti na' cha' chcui' na' lo'o ngu', cha' cua ndyalaa tyempo tso'o la nu nda ycuí' Ndyosi nu Xu'na na jil' ngu'.

Jua'a nscua lo quityi su nchcui' Jesús.

²⁰Li' nguxcatya'a Jesús quityi bi', xa' ndya yu quityi bi' jil' xirta ne' laa bi', xa' ndyaa tucua Jesús li'; pana lcaa ngu' nu ndi'j ne' laa bi' ña'a tsa ngu' jil' yu. ²¹Li' nguxana Jesús nda yu cha' lo'o ngu':

—Hasta juani cua ndu'u tucua cha' bi' su ntucua ycuí' ma', cha' nu ndyuna ca ti ma' —nacuj Jesús.

²²Ndube tsa ti' ngu' ña'a ngu' jil' Jesús cha' tso'o tsa nchcui' yu, jua'a ndiya tsa ti' ngu' cha' nu nda yu lo'o ngu'. Ndi'ya cha' nu nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' jil' yu li':

—¿Ha sil'i ca sñi' José laca yu re? —nacuj ngu'

²³Li' nguxacuj Jesús cha' jil' ngu' bi':

—Ná tyiquee' tiya' la xi ta ma' cha' re lo'o na': “Si nu jo'o laca nu'u, cua'ni nu'u jo'o jil' ycuí' ca lacua”. Lo'o jua'a ná tyiquee' ñacuj ma' jna': “Cua ndyuna ya cha' jil' lcaa cña tonu nu ngua'ni nu'u nde quichj Capernaum bi'”, ñacuj ma'. “La cui' jua'a cua'ni nu'u nde quichj tyi na lacua, cha' ña'a ya xi”, ñacuj ma' na li'. ²⁴Ta na' sca cha' lifi lo'o ma' lacua —nacuj Jesús—. Macala su chcui' sca ñatj cha' jil' ycuí' Ndyosi lo'o ngu' tya'a quichj tyi yu, ná taquiyá' ngu' jil' cha' nu nchcui' yu, cha' la cui' tya'a quichj tyi ngu' laca yu. ²⁵Tyempo lo'o nguti'j jyo'o cusu' Elías chalyuu —nacuj—, ntsu'u ti' ma' cha' cua nteje tacui sna yijá ntucua scua' co' nu ná ngua'ya tyo tsiya' ti; tlyu tsa jbi'ña ngua tyucui ña'a chalyuu li'. Tyuu tsa tya'a nu cuna'a ti'i nguti'j loyuu re tyempo bi'; ²⁶pana nda ycuí' Ndyosi jil' Elías cha' tsa yu slo sca ti nu cuna'a ti'i nu ndi'j nde quichj Sarepta, sca quichj tyijyu' la nde loyuu su

cuentya Sidón. Ná ndyaa Elías slo ni sca nu cuna'a'á ti'i tya'a quich'i tyi ngu' Israel. ²⁷ La cui' jua'a'á ngua lo'o nguti'i jyo'o Eliseo. La cui' tyempo bi', nguti'i tsa ngu' quicha nu ngutsu' cuaña' nde loyuu re; pana ni sca ngu' bi', ná ndyaca tso'o ngu' ji'i quicha bi'. Sca ti nu Naamán bi', sca ti nu bi' ndyaca tso'o; sca ngu' xa' tsu' ngua yu, cha' loyuu su cuentya Siria laca su ngutu'u yu —nacuj Jesús ji'i ngu' bi'.

²⁸ Laja lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Jesús su ndi'i ngu' ne' laa bi', ngua ñasi' tsa ngu' bi' li'. ²⁹ Lo'o li' ndyatú ngu' ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús, ngulo'o ngu' ji'i yu cha' tyu'u yu ca to' quich'i. Li' ntejeya' ngu' ji'i Jesús, ntojolaquí ngu' ji'i yu ña'a cuayá' ndyalaa ngu' lo'o yu ca to' cua'a, sca to' yuu nu ntsu'u to' quich'i bi'. Ngua ti' ngu' cha' xtyú ngu' ji'i yu tsa'a yu nde chcu'a'a, ³⁰ pana tso'o ca ti ndu'u Jesús ya' ngu'; ntejetacui yu laja ngu', ndyaa yu li'.

Sca ñati nu ngusñi cui'i cuxi ji'i

³¹ Li' cua ndi'i Jesús nde quich'i Capernaum, sca quich'i nu ndi'i nde loyuu su cuentya Galilea bi'. Nu lo'o ngua tsa nu ndi'i cña' ngu', li' nguxana Jesús ngulu'u yu ji'i ngu' ca ne' laa ji'i ngu'. ³² Ndube tsa ti' ngu' lo'o ndyuna ngu' cha' tso'o nu nda Jesús lo'o ngu'. Ngua ti' ngu' cha' tlyu tsa chacuayá' ntsu'u ji'i yu lo'o nchcui' yu lo'o ngu'.

³³ Ca ne' laa bi' ntsu'u sca nu qui'yu nu ngusñi sca cui'i cuxi ji'i. Cuij tsa ngusi'ya nu quicha bi' ji'i Jesús lo'o na'a cha' li'ya yu nde ne' laa:

³⁴ —¿Ni cña cua'ni nu'u ca nde, Jesús Nazaret? —nacuj nu qui'yu quicha bi'—. ¿Ha na cua nti' nu'u cua'ni tye nu'u cha' 'na tsiya' ti? Nslo tso'o na' jinu'u, cha' ycu'i nu lubii laca nu'u; cua nda ycu'i Ndyosi jinu'u li'ya ca nde.

³⁵ Ngua'a Jesús cha' ji'i nu quicha li'; ngulo yu cña ji'i cui'i cuxi bi', cha' nga'aa cua'ni cuxi lo'o yu quicha bi'.

—Chca'a t'j nu'u —nacuj Jesús—. Nga'aa cua'ni xña'a cui'i lo'o nu'u.

Li' nguxlyú nu cui'i cuxi bi' ji'i yu quicha nde loo su ndi'i ngu' quiña'a' bi'. Lo'o li' ndu'u nu cui'i cuxi bi' ndyaa, nga'aa ngua'ni cuxi lo'o nu quicha bi' li'. ³⁶ Ngulacua tsa ti' ngu' li', nguxana nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Macala ngu'ji cha' nu nchcui' Jesús cua? —nacuj ngu'—. ¿Ni cha' laca cha' tso'o tsa ngu'ji chacuayá' ji'i yu cha' culo yu cña ji'i cui'i cuxi? Hora ti nduna cui'i cuxi cha' nu nchcui' yu lo'o, ndu'u cui'i bi' ndyaa li' —nacuj ngu' ji'i tya'a ngu'.

³⁷ Bi' cha' nguañi cha' bi' tyucui ña'a' loyuu ca bi', nchcui' tsa ngu' cha' ji'i Jesús li'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i xtya'a laa Simón Pedro

³⁸ Li' ndu'u Jesús nde ne' laa, ndyaa yu to' tyi Pedro. Quicha tsa xtya'a laa Simón Pedro bi', cha' tlyu tsa tyique' ngusñi ji'i ma'. Tya'na tsa nchcui' ngu' lo'o Jesús cha' tsa na'a xi ji'i ma'. ³⁹ Ndu' ti Jesús slo ma' ña'a tsa yu ji'i ma'. Li' ngua'a yu ji'i tyique' bi', cha' tyu'u tyique' ji'i ma'. Hora ti ndaca'a ma', ngua'ni cña ti' ma' cha' caja xi na cacu ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i tyuu tya'a ngu' quicha

⁴⁰ Lo'o ndyaa cuichaa, li' ndyaa lo'o ngu' ji'i lcaa tya'a ngu' nu quicha tsa cha' ngusñi tyuu lo quicha ji'i ngu', ndyalaa ngu' ca slo Jesús. Li' ngusta ya' Jesús hichu' ngu' quicha cuentya scaa ti ngu'. Hora ti ndyaca tso'o ngu' li'. ⁴¹ Lo'o jua'a'á ngutu'u cui'i cuxi ji'i tyuu tya'a ngu' quicha bi' li'. Ndu'u si'ya cui'i bi' lo'o ndu'u ji'i ngu':

—Sca ti nu'u laca Sñi' ycu'i Ndyosi —nacuj cui'i bi' ji'i Jesús.

Li' ngua'a Jesús chacuayá' ji'i cui'i cuxi cha' nga'aa chcu'i bi' tsiya' ti. Cua ndyuloo cui'i bi' ji'i Jesús, cha' la cui' Cristo nu cua nda ycu'i Ndyosi ji'i li'ya chalyuu laca yu bi'.

Nda Jesús cuij lo'o ngu' ca nde Galilea

⁴² Lo'o nguxee chaca tsa, li' ndu'u Jesús ndyaa yu ca chaca se'i su tyi' ycu'i ti yu ca ne' quixi'. Ngulana tsa ngu' ji'i li', ña'a cuayá' nquije ji'i ngu' macala su nga'a yu. Ngua ti' ngu' tatsaa ngu' ji'i Jesús cha' nga'aa tsa'a yu xa' se'i. ⁴³ Li' nacuj Jesús ji'i ngu':

—Lo'o nde xa' quich'i ntsu'u cha' ta na' cha' tso'o nu ji'i ycu'i Ndyosi lo'o ñati, cha' cua ndyalaa tyempo cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'i ñati chalyuu. Bi' laca cña nu cua nda Ni jna' li'ya cha' chcu'i na' cuentya ji'i ycu'i Ni.

⁴⁴ Jua'a' ti ndyaa' Jesús lcaa ne' laa ji'i ngu' ca nde Galilea, nda yu cuij lo'o ngu'.

5

Nguxtyucua Jesús ji'i ngu' lo'o ndyaa ngu' cuta cualya

¹ Ngua sca tsa ndyaa Jesús to' tayu' Gensaret. Tyuu tsa tya'a ñati lca'a ji'i yu. Li' tachaa tsa ndi'i ngu' ca su ndu' yu to' tayu' bi', cha' ngua ti' ngu' cuna ngu' lo'o nchcui' yu cha' ji'i ycu'i Ndyosi. ² Cua na'a Jesús su ndacui tucua tya'a yaca ni'j sube ti ca to' tayu' bi'. Ná tucui nga'a' ne' yaca ni'j sube bi' tsiya' ti, pana cacua ti bi' ndu' ngu' ngu'i' ngu' taraya ji'i ngu', cha' cua ndye ngua'ni ngu' cña. ³ Li' ndyatú Jesús ne' sca yaca ni'j ji'i Simón, nchcui' lo'o yu cha' tucuni' yu ji'i yaca ni'j cha' tsa'a ca lo hitya la xi. Ndyaa tucua Jesús nde siyu' ti yaca ni'j bi', li' nguxana Jesús nclyu'u cha' ji'i ycu'i Ndyosi ji'i ngu' quiña'a' bi'. ⁴ Lo'o cua ndye ngulu'u Jesús ji'i ngu', li' nacuj ji'i Simón:

—Yaa mā lo'o yaca ni'i re ca su clyaa la hitya. Ca bi' cū mā taraya cha' caja cualya ji'i mā —nacuj Jesús.

⁵ Li' nguxacuj Simón cha' ji'i:

—Cusu! —nacuj—, tyucui talya nguta'a ya lo tayu' ngu ya taraya; ni sca na ná ngujui ji'i ya tsiya' ti. Pana si jua'a culo nu'u cña 'na, tsaa ya ca su nacuj nu'u cha' cū ya taraya cajuca —nacuj Simón li'.

⁶ Li' jua'a ngua'ni Simón lo'o tya'a ya, lo'o quiña'a tsa cualya ngujui ji'i ngu' li'. Xqui'ya cha' quiña'a tsa cualya ndyatü ne' taraya ji'i ngu', hasta ngutaa' taraya ji'i ngu' li'; ⁷ bi' cha' ngua'ni ya' ngu' ji'i tya'a ngu' nu nga'a ne' chaca yaca ni'i bi', cha' cãã ngu' xtyucua ngu' ji'i. Hora ti yãã ngu' li', ndojolaqui ngu' taraya ngutsa'á ne' ntsu'u cualya, cha' su'ba ngu' ji'i ne' yaca ni'i. Xi tya lyiji cha' clyu'u tyucuaa yaca ni'i bi' ne' hitya xqui'ya cualya bi'. ⁸ Lo'o na'a Simón Pedro lcaa cualya bi', ngua cuayá' ti' yu cha' xqui'ya Jesús ngujui cualya ji'i ngu'. Hora ti ndyatü sti' yu loo Jesús li', nchcui' yu lo'o:

—Tyu'u clyaa nu'u nde slo na', Xu'na —nacuj Simón ji'i—. Ntsu'u tsa xqui'ya na' cha' ñati chalyuu ti laca na'.

⁹ Ndube tsa ti' Simón, lo'o jua'a tya'a ndya'a yu ne' yaca ni'i ndube tsa ti' ngu', xqui'ya cha' quiña'a tsa cualya ngusñi ca ti ngu'. ¹⁰ Lo'o tyucuaa nu qui'yu sñi' Zebedeo nu nga'a ne' chaca yaca ni'i bi', nu naa Jacobo lo'o nu naa Juan ni, lo'o ngu' bi' ndyutsji tsa ngu'; la cui' tya'a ndya'a Simón cña laca ngu' bi'. Li' nchcui' Jesús lo'o Simón:

—Ná cutsij mā —nacuj—. Tya tsubi' la cua laca ti cña ngua'ni mā, xcui' cña cuta cualya ngua'ni mā; pana juani, ta na' xa' cña ji'i mā, cha' cãã lo'o mā ji'i xa' ñati ca slo na' —nacuj Jesús ji'i Simón, jua'a ji'i tya'a ndya'a yu cña.

¹¹ Lo'o ndyalaa yaca ni'i bi' ca to tayu' chaca quiya', li' ngxutyau nu ngu' bi' ji'i yaca ni'i, ndu'u ngu' ndyaa ngu' lo'o Jesús li'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca ngu' quicha nu ndyatsu' cuaña'

¹² Lo'o ndi'i ti Jesús sca quichi, li' ndyalaa sca yu quicha slo; lye tsa ndyatsu' cuaña' yu quicha bi'. Lo'o na'a yu ji'i Jesús, hora ti ndyatü sti' yu, ndyanu tu'ba yu hasta ca lo yuu. Tya'na tsa nchcui' yu lo'o Jesús li':

—Si nti' nu'u cha' tyaca tso'o na', jlo ti na' cha' taca jinu'u' cua'ni jua'a jna' —nacuj nu quicha bi'.

¹³ Li' ngusta ya' Jesús chu' yu su ndyatsu' cuaña' yu:

—Tyaja'a na' —nacuj Jesús ji'i—. Caca lubii tyucui ña'a nu'u juani ti.

Laja lo'o nchcui' Jesús jua'a, hora ti ndatsu' quicha nu ndyatsu' cuaña' yu li'. ¹⁴ Lo'o li' nacuj Jesús ji'i yu, cha' ná cacha'

yu ji'i ñati ñi'ya ngua ji'i yu. Ndi'ya nchcui' lo'o yu:

—Yaa clyaa nu'u chcui' lo'o sti jo'ó nu ndi'i ne' laa —nacuj Jesús ji'i nu quicha bi'—. Cajuca ta nu'u msta nu nacuj jyo'o Moisés cha' ta na ji'i ycu' Ndyosi lo'o ndyaca tso'o na ji'i quicha nu ntsu'u ji'na. Jua'a ca cuayá' ti' ñati lo'o ycu' sti jo'ó cha' cua ngua lubii tyucui ña'a nu'u. Nga'aa ca quicha nu'u juani.

¹⁵ Lcaa tsã cua nguañi la cha' ji'i Jesús li', cha' nchcui' tsa ngu' cha' ji'i. Bi' cha' quiña'a tsa ñati ndyu'u ti'i slo Jesús, cha' cuna ngu' ña'a cha' nu nda yu lo'o ngu', cha' cua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' ji'i quicha nu ntsu'u ji'i ngu'. ¹⁶ Pana ntsu'u quiya' ndu'u Jesús ndyaa yu ca ne' quixi', ca su caca tyi'i yu ycu' ti yu, cha' chcui' yu lo'o ycu' Ndyosi Sti yu ca bi'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca ñati nu nchcui' tyucui' tyucui' ña'a yu

¹⁷ Ngua sca tsã nclyu'u Jesús cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i tyuu tya'a ñati. Quichi tyi ngu' bi' laca lcaa quichi sube ti nu ntsu'u nde Galilea, nu ntsu'u nde Judea, nu ndi' cacia ti quichi Jerusalén. Laja nu tsa tlyu ti ñati bi', cua ndi' tyuu tya'a ngu' fariseo. (Tacati tsa ycu' ngu', nti' ngu'; lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ngu' ji'i xa' ñati.) Lo'o jua'a ndi' tyuu tya'a mstru nu ngulu'u cha' jo'ó ne' laa. Ngua tii lcaa ngu' nu ndi' ca bi', cha' ycu' Ndyosi laca nu nxyucua ji'i Jesús lo'o ndyu'u yu cha' ndyaca tso'o ngu' quicha. ¹⁸ Li' ndyalaa lo'o ngu' ji'i sca nu quicha nu ntsiya ne' catya, cha' cua nchcui' tyucui' tyucui' ña'a yu quicha bi'. Ngua ti' ngu' cha' tyati ngu' toni'i su nga'a Jesús, cha' tsaa lo'o ngu' ji'i nu quicha bi' ca su ndu ycu' Jesús, ña'a lo'o catya ngua ti' ngu'. ¹⁹ Pana ná ngujui ñi'ya nu tyati ngu' lo'o nu quicha bi' ni'i, cha' tachaa tsa ndi' ñati; bi' cha' ndyacuj ngu' nde que ni'i. Li' ngulotsu' ngu' cuxi'ña, ngucha ngu' yaca que ni'i, cha' jua'a ngujui ñi'ya nda'ya ngu' ji'i nu quicha bi' liñi ca su nga'a Jesús cla'be la su ndi' ñati. ²⁰ Lo'o ti ngua cuayá' ti' Jesús cha' jlyaa tsa ti' ngu' bi' ji'i, bi' cha' nacuj ji'i yu quicha bi'.

—Cusu! —nacuj—, na cua ngua'ni clyu ti' ycu' Ndyosi jinu'u' ji'i qui'ya nu ntsu'u jinu'u' —nacuj Jesús ji'i yu quicha bi'.

²¹ Li' ngulacua tsa ti' ngu' mstru cha' jo'ó lo'o ngu' fariseo: “¿Tilaca laca nu qui'yu re? ¿Ni cha' laca re? Cuxi tsa nchcui' yu cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o nchcui' yu jua'a”, nclyacua ti' ngu'. “Ná taca ji'i sca ñati chalyuu ñi'ya nti' yu re, ná taca cua'ni clyu ti' ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati; sca ti ycu' Ndyosi taca ji'i Ni cui'ty' Ni qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati.” Jua'a nclyacua ti' ngu'.

²²⁻²³ Cua jlo ti' Jesús ni cha' laca nu nclyacua ti' ngu'. Li' nchcuanu yu ji'i ngu' bi':

—¿Ni cha' laca nti' mā jua'a? ¿Ha nti' mā cha' tucui la laca si ñacui na' jil'i nu quicha cua cha' cua'ni clyu ti' ycu'i Ndyosi jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'i yu? ¿Ha nti' mā cha' yala la caca si ñacui na' jil'i nu quicha: “Tyatū clyu nu'u tyaa' nu'u?” ¿Ni cña yala la cua'ni na' cuentya jil'i yu cua lacua? ²⁴ Cua nti' na' cha' caca cuayá' ti' mā cha' cua nda ycu'i Ndyosi chacuayá' jna', cha' cui'ya na' cha' clyu ti' jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'i ñati' laja lo'o ndi'i na' nde chalyuu —nacui Jesús—. Xqui'ya cha' bi' cua nda Ni 'na lijyā nde chalyuu cha' caca na' ñati'.

Li' xa' nchcui' Jesús lo'o nu qui'yu nu nchcui' tyucui' tyucui' ña'a yu:

—Nde laca cha' nu nda na' lo'o nu'u —nacui Jesús jil'i yu—, tyatū clyu nu'u juani cha' tyaa nu'u nde to' tyi nu'u; tyaa lo'o nu'u jil'i catya su ngustii nu'u juani.

²⁵ Hora ti ndyatū yu quicha bi', laja lo'o na'a lcaa ñati' bi' jil'i. Li' ndyaa lo'o yu jil'i catya su ngustii yu tsā la. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu lo'o ndu'u yu ndyaa yu, bi' cha' ndyu'ni tlyu yu jil'i ycu'i Ndyosi. ²⁶ Ndube tsa ti' ngu' ca su ndi'i ti' ngu', li' lcaa ngu' ca bi' ngua'ni tlyu ngu' jil'i ycu'i Ndyosi:

—Bilya ña'a na cha' ngua'ni ycu'i Ndyosi sca cha' tlyu tsa lo'oa —nacui ngu' jil'i tyaa' ngu'.

Na ntsij ti' ngu' nchcui' ngu' lo'o tyaa' ngu' jua'a.

Ngusi'ya Jesús jil'i Leví cha' tyaa' yu lo'o

²⁷ Ca tiya' la lo'o ndyaa Jesús xi lquichj, li' na'a yu jil'i sca ñati' ca su ntucua yu nclyo yu cñi cña loo ngu'; Leví naa nu qui'yu bi'. Cña laca yu cha' culo yu cñi jil'i ñati' cuentya jil'i ngu' xa' tsu'. Li' nacui Jesús jil'i yu:

—Tyaa' lca'a nu'u jna' —nacui.

²⁸ Li' ndyatū Leví, nguxtyanu yu cña jil'i yu cha' tyaa' yu lo'o Jesús li'.

²⁹ Tiya' la li' ngua'ni Leví sca ta'a tlyu ca to' tyi yu, cha' cua'ni chí yu loo Jesús. Lo'o jua'a ndyalaa tyū tyaa' ngu' slo, tyaa' ndyu'ni Leví cña nclyo cñi cña loo ñati'; jua'a ndi'i xi xa' la ñati'. ³⁰ Li' nguxana ngu' fariseo nu tacati tsa ndu'ni ngu', nti' ngu', lo'o nu mstru cha' jo'o bi', nguxlyú ngu' cha' hichu' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús.

—¿Ni cha' laca cha' stu'ba ti' ndacu mā tyaja, stu'ba ti' nga'a mā lo'o ngu' cuxi cua? —nacui ngu'—. Msu jil'i ngu' xa' tsu' laca ngu' cua, nu cuiñi ti' nxñi quiñ'a'a tsa cñi cña loo ñati'. Lo'o jua'a ntucua xi xa' la ngu' nu ndyaa' calle ti.

³¹ Li' nguxacuj Jesús cha' jil'i ngu' bi':

—Ñati' nu tso'o tyucui' ña'a, ná clyana ngu' bi' jil'i sca nu jo'o; ngu' quicha laca nu ndyaana jil'i sca nu jo'o —nacui—. ³² Lo'o jua'a na', ná lijyā na' cha' culana na' jil'i ñati' nu nclyacua ti' ti' cha' tso'o tsa ycu'i' ca ngu';

na' cua lijyā na' cha' chcu'i' na' lo'o ngu' cuxi, cha' culochu' ngu' qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu'.

Ca cha' ti' ngu' laja lo'o ndi'i Jesús chalyuu

³³ Li' nchcuane ngu' jil'i Jesús:

—Lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Juan, lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i ngu' fariseo, ¿ni cha' lu'ba ti' nchcui' ngu' bi' lo'o ycu'i' Ndyosi? Lo'o jua'a ná ndacu ngu' tyaja tsā bi' lo'o nchcui' ngu' lo'o Ni. Pana ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u ni, xa' ña'a ndu'ni ngu' bi'; xcu'i' tso'o tsa ndacu ngu', xcu'i' tso'o tsa ndyil'yu ngu' —nacui ngu' jil'i Jesús.

³⁴ Ndi'ya nguxacuj Jesús cha' jil'i ngu' bi' li':

—Lo'o caja clyo'o ngu' ni, ndacu ngu' nu ndyaa' lo'o jil'i cutsii; ná ndi'i ngu' ntyute' ti' ngu' tsā bi', nu lo'o ndi'i ngu' lo'o cutsii —nacui Jesús—. ³⁵ Pana nu lo'o tyalaa tsā nu tyaa lo'o ngu' jil'i cutsii, li' ná cacu ngu' tyaa' tso'o cutsii; caca xñi' ti' ngu' li'. La cui' jua'a cha' ti' tyaa' tso'o na' juani, pana caca xñi' ti' ngu' nde loo la —nacui Jesús li'.

³⁶ Lo'o li' nda Jesús cūj re lo'o ngu':

—Ná nsa'be ngu' sa yu'be ste' cucui' ngu' cha' calya lo'o sca late' cusu' jil'i ngu'. Si jua'a cua'ni ngu', ná tyanu tso'o late' cucui' bi' li', tyatj' jlyacua su ngalya bi'; lo'o nu yu'be late' bi', ná stu'ba xee loo lo'o nu late' cusu' bi'. ³⁷ Lo'o chaca cha' ni —nacui Jesús jil'i ngu'—, ná nsu'ba ngu' jil'i lcui nu chca ndyu'u ti' ne' tyaca' cusu'. Si su'ba ngu' jil'i ne' tyaca' cusu', yala ti' catsu se'j tyaca' bi'; clyaa' tyaca', tye lcui tyalú li'. ³⁸ Ne' tyaca' cucui' tyu'u' lcui lo'o chca ndyu'u ti'. ³⁹ Pana lo'o cua ndyil'yu ngu' lcui nu cua cusu', ná nti' ngu' co'o ngu' lcui nu chca ndyu'u ti. “Tyixi la ndyil'yu lcui nu cua cusu' bi'”, ñacui ngu'.

Jua'a ngua' cha' nu nda Jesús lo'o ngu'.

6

Ná ndiya ti' ngu' cña nu ngua'ni tyaa' ndyaa' Jesús

¹ Lo'o ngua' sca tsā nu ndi'i cña' ngu', li' ndyaa' Jesús tyucuij, lijyā yu lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, nteje tacui ngu' su nscua xtya trigo jil'i ñati'. Laja lo'o nteje tacui ti' ngu', ngusuu ngu' xi si'yu trigo. Li' ngusatá ngu' jil'i tyuu ya' ti' ngu' cha' tyalú si'yu trigo bi'; ndyacu ngu' xi si'yu li'. ² Lo'o li' ntsu'u xi ngu' fariseo nu ndyaa' lca'a jil'i ngu' bi', nu lye tsa nchcui' lo'o ngu' taju jil'i Jesús:

—¿Ni cha' laca ndyu'ni mā cña jua'a, cha' ngusuu mā si'yu trigo cua? ¿Ha ná jlo' ti' mā cha' tsā tacati laca juani? Ná ntsu'u chacuayá' jil'na cua'ni na' cña tsā tacati —nacui ngu' fariseo bi'.

³ Li' nguxacuj Jesús cha' jil'i ngu' bi':

—¿Ha bilya chcu'i' mā lo' qui'ty' jil'i ycu'i' Ndyosi su nscua ñi'ya nu ngua'ni jyo'o David sa'ni? —nacui Jesús jil'i ngu'—. Ngua

sca tsá ntyute! tsa yu, lo'o jua'a ntyute! tsa lcaa ngu' tya'a ndya'a yu. ⁴ Jlo ti' yu cha' ntucua xlyá nu laca msta' jil' ycuil' Ndyosi lo mesa ne' ni'l' nu cuentya jil' ycuil' Ni ca-jua. Bi' cha' ndyaa ngu' ne' ni'l' bi'; ndyacu ngu' xlyá bi', masi ná ntsu'u chacuayá' cacu cua ña'a ca ñati' jil', cha' sca ti jil' ngu' sti jo'ó ntsu'u chacuayá' ndacu ngu' xlyá bi' —nacuj Jesús jil' ngu'.

⁵ Lo'o li' chaca cha' nchcui' Jesús lo'o ngu': —Lo'o na' nu cua nda ycuil' Ni lijyaa' cha' caca na' ñati' ni, laca na' loo, masi tsá nu ndil'j cña' ngu'.

Sca yu quicha nu nchcu' ya'

⁶ Ngua chaca tsá ta'a, tsá tacati jil' ngu', li' ndya'a Jesús ca ne' laa. Ca bi' ndyaa tucua yu, li' nguxana nclyu'u yu cha' jil' ycuil' Ndyosi jil' ñati'. Ca bi' nga'a sca ñati' nu ngüiti' ya' yu la'a tsu' cui' jil' yu. ⁷ Lo'o jua'a nga'a ngu' mstru cha' jo'ó ne' laa bi', lo'o ngu' fariseo nga'a lo'o. Ña'a tsa ngu' bi' jil' Jesús, si cua'ni Jesús jo'o jil' nu quicha bi' tsá tacati; nclzana ngu' cha', ñi'ya cacu sta ngu' qui'ya jil'. ⁸ Pana hora ti ngua caya'á' ti' Jesús lcaa ña'a cha' nu nclyacua ti' ngu'. Li' nacuj Jesús jil' yu nu nchcu' ya' bi':

—Tyatü clyu nu'u, yaa tyü cla'be laja ngu' jua —nacuj Jesús jil' nu quicha bi'.

Li' ndyatü yu quicha bi', ndyaa yu cajua su nacuj Jesús jil' yu. ⁹ Li' nda Jesús sca cha' lo'o nu ngu' nu ndu'ni ti cha' tacati bi':

—¿Ni cña tso'o la cha' cua'ni na tsá tacati lacua? —nacuj Jesús jil' ngu' bi'—. ¿Ha sca cña tso'o cua'ni na li'? ¿Ha tso'o la cua'ni na sca cña cuxi li', nti' ma? —nacuj—. ¿Ha tso'o la si cua'ni lyaá na jil' ñati' tsá bi', cha' ná cajaa ngu' li'? ¿Ha tso'o la nti' cu'ma masi ta na chacuayá' cajaa ñati' li'? —nacuj Jesús jil' ngu'.

¹⁰ Li' nguxña'a Jesús jil' lcaa ñati' nu ndil'j cacua ti slo, nchcui' lo'o nu quicha bi' li':

—Xquiñi nu'u ya'.

Jua'a ngua'ni yu bi', li' hora ti ndyaca tso'o ya' yu. ¹¹ Li' ngunasij' tsa nu ngu' nu ndu'ni cha' tacati bi', nguxana ngu' nda ngu' cha' lo'o tya'a ngu':

—¿Ñi'ya' cua'ni na cha' cua' na jil' yu jua cha' nga'aa cua'ni yu jua'a? —nacuj ngu' jil' tya'a ngu' li'.

Ngusubi Jesús jil' tii tyucuaa tya'a ñati' nu ca tsa'a jil'j

¹² Tyempo bi' ycuil' ti Jesús ndyaa sca ca'ya cha' chcuil' lo'o ycuil' Ndyosi Sti yu. Tyucui talya ngua'a yu nchcui' yu lo'o ycuil' Ndyosi li'. ¹³ Lo'o nguxee chaca tsa, li' ngusi'ya yu jil' ñati' nu ndya'a lo'o yu cha' tyaa' ngu' slo yu. Li' ngusubi yu jil' tii tyucuaa tya'a ngu'; nda yu chacuayá' jil' nu ngu' bi', cha' tsa culu'u ngu' jil' xa' ñati'. ¹⁴ Ndi'ya' naa xtañi' ngu' nu ngusubi Jesús jil' nu ngua tya li': Simón, nu ngusta Jesús chaca xtañi Pedro

naa yu, bi' laca tsaca ngu'; jua'a Andrés tya'a ngula Simón, jua'a Jacobo, jua'a Juan, jua'a Felipe, jua'a Bartolomé, ¹⁵ jua'a Mateo, jua'a Tomás, jua'a chaca Jacobo sñi' Alfeo, jua'a chaca Simón nu laca jil' taju ngu' cananista, ¹⁶ jua'a Judas tya'a Jacobo, jua'a Judas Iscariote nu cujui' cresiya jil' Jesús jil' ngu' cuxi ca tiya' la; jua'a naa ngu' nu cua ngusubi Jesús jil'.

Ngulu'u Jesús jil' quiña'a tsa ñati'

¹⁷ Li' nguxtyuu Jesús ngua'ya sii' cua'a bi' lo'o nu taju ñati' bi' jil', nguti'l' xi nde sca su ñati' lo'o nu tyuu tya'a ñati' nu ndyaca tsa'a jil' bi'. Lo'o jua'a ndyalaa quiña'a tsa xa' la ñati' slo Jesús, ngu' nu ndu'u loyuu su cuentya Judea, lo'o jua'a ngu' nu ndu'u nde quichí Jerusalén, lo'o jua'a ngu' nu ndu'u to' tyujo'o su ndil'j quichí Tiro, su ndil'j quichí Sidón. Cua ndyalaa ngu' ca bi', cha' cuna ngu' cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu'; jua'a nti' ngu' cha' cua'ni Jesús jo'o jil' quicha nu ntsu'u jil' ngu'. ¹⁸ Lo'o nu ñati' nu ngusñi cui'l' cuxi jil' ni, lo'o ngu' bi' nti' ngu' cha' tyaca tso'o ngu'. ¹⁹ Lcaa ngu' bi' nti' ngu' sta ya' ngu' chü' Jesús; nti' ngu' cha' cua'ni yu jo'o jil' lcaa ñati' quicha bi', xqui'ya cha' tlyu tsa chacuayá' ntsu'u jil' yu. Ndyaca tso'o lcaa ngu' quicha bi' li'.

Ñi'ya nu ngulu'u Jesús jil' ngu' nu ngua'a sii' cua'a

²⁰ Nguxña'a Jesús jil' nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil', li' nguxana nchcui' yu lo'o ngu' ndi'ya:

—Tso'o ntsu'u tyiquee cu'ma masi ti'l' ti ndil'j ma nde chalyuee —nacuj—. Ycuil' Ndyosi laca nu ña'asij' jil' ma, cha' bi' nu laca Xu'na ma.

²¹ Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee cu'ma masi ñi'ya nti' si ntyute' tsa ma juani, cha' lye tsa nti' ma cuna ma sca cha' liñi —nacuj—. Ca tiya' la, li' caca tyaala' ti' ma.

Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee cu'ma masi xñi'l' ti ti' cu'ma ndil'j ma chalyuee juani, cha' ca tiya' la ca chaa ti' ma li' —nacuj Jesús—.

²² Lo'o jua'a tso'o ti caca tyiquee cu'ma masi ti'l' ti' ngu' ña'a ngu' jil' ma, masi culo'o ngu' jil' ma ca su ndil'j ma, masi suba' tsa chcuil' ngu' lo'o ma, masi hasta nga'aa nti' ngu' chcuil' ngu' lo'o ma, xqui'ya cha' jlyu ti' ma jna', na' nu cua nda Ni lijyaa' cha' caca na' ñati'; ²³ tso'o tsa caca tyiquee ma li', caca chaa ti' ma, masi cua'ni ngu' lcaa cha' lya' ti' lo'o ma jua'a. Ná cube ti' ma, cua laca ndyu'u co'o ycuil' Ndyosi sca cha' tso'o nu cua tlyu xi nu tyacua jil' scaa ma ca su ntucua ycuil' Ni —nacuj Jesús li'—. La cui' jua'a ngua tya sa'ni la, cha' lya' tsa ti' jyo'o cusu' jil' ñati' nu ngua tu'ba jil' ycuil' Ndyosi cha' nchcui' Ni lo'o ñati' —nacuj Jesús—.

24 'Pana tya'na tsa cu'maṅ ngu' culiya'; masi chaa tsa ti' maṅ nquicha', cua laca ti tyempo caca chaa ti' maṅ —nacuj—.

25 'Lo'o jua'a tya'na tsa cu'maṅ nu tso'o tsa nguaala' ti' maṅ nde chalyuu juani, cha' quiña'a tsa cha' caca nu lyiji ji'i maṅ nde loo la —nacuj Jesús—.

'Lo'o jua'a tya'na tsa cu'maṅ nu lye tsa nxyi' lo'o maṅ ji'i tya'a ñati maṅ; ca tiya' la, li' lo'o cu'maṅ xi'ya maṅ cha' lye tsa caca xñi'i ti' maṅ —nacuj Jesús—.

26 'Lo'o jua'a tya'na tsa cu'maṅ lo'o tso'o tsa nchcui' lcaa ñati ji'i maṅ. La cui' jua'a ngua'ni jyo'o cusu' ji'i maṅ nu ngua sa'ni, cha' tso'o tsa nchcui' ngu' ji'i ngu' nu nchcui' cha' cuiñi ti ji'i ycu'i' Ndyosi lo'o ngu'; ndiya tsa ti' ngu' ji'i cha' cuiñi bi'.

Jua'a ngulu'u Jesús ji'i lcaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

Tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a cusuṅ na

27 Tya nchcui' la Jesús li':

—Ndi'ya chcui' na' lo'o cu'maṅ nu tyaja'a maṅ cua'a jyaca maṅ ji'i cha' nu nchcui' na': Tso'o ti tyu'u tyiquee maṅ ña'a maṅ ji'i tya'a cusuṅ maṅ, tso'o ti cua'ni maṅ lo'o ñati nu ti'i ti' ña'a ngu' ji'i maṅ. 28 La cui' tso'o ti chcui' maṅ lo'o ñati nu nda qui'ya ji'i maṅ, jua'a chcui' maṅ lo'o ycu'i' Ndyosi cuentya ji'i ñati nu nchcui' cha' suba' lo'o maṅ. 29 Lo'o quiji' ngu' ndacu' hique maṅ, li' xtyacui maṅ ta maṅ chaca tsu' saca' maṅ cha' quiji' ngu' ji'i maṅ chaca quiya' li'. Lo'o xlya'a sca ñati late' tonu tu'ba nu nchcu' maṅ, li' ta maṅ chacuayá' cha' lo'o camxa ji'i maṅ qui'ya ngu' tsa'a ngu'. 30 Ta maṅ ji'i ngu' na laca nu jña ngu' ji'i maṅ; lo'o qui'ya ngu' sca na ji'i maṅ, nga'aa ña maṅ ji'i chaca quiya'. 31 Nga'a cha' cua'ni tso'o maṅ lo'o ngu', si nti' maṅ cha' tso'o ti cua'ni ngu' lo'o maṅ.

32 'Jlo ti' na' cha' tso'o ntsu'u tyiquee maṅ ña'a maṅ ji'i cua laca ti ñati nu jua'a tso'o nti' ngu' ña'a ngu' ji'i maṅ; pana lo'o ñati cuxi, taca ji'i ngu' cua'ni ngu' tsa lo cua ti cha'. Cua nti' Ni cha' ña'a tso'o maṅ ji'i cua ña'a ca ñati, ni si'i sca ti ji'i tya'a tso'o ti maṅ. 33 Lo'o jua'a ndu'ni maṅ cha' tso'o lo'o ñati nu cua ngua'ni sca cha' tso'o lo'o maṅ; pana lo'o ñati cuxi, taca ji'i ngu' cua'ni ngu' la cui' jua'a. Cua nti' Ni cha' cua'ni maṅ cha' tso'o lo'o cua ña'a ca ñati, ni si'i sca ti lo'o tya'a tso'o ti maṅ. 34 Na ndijñi' ti maṅ ji'i ñati nu xtyucua sca cha' tso'o ji'i maṅ, nti' maṅ. ¿Ha tso'o tsa ndu'ni maṅ nti' maṅ li'? Lo'o ñati cuxi ni, stu'ba ti ndu'ni ngu' lo'o tya'a ngu', si xtyucua tya'a ngu' sca cha' tso'o ji'i ngu' li'. 35 Pana nu cu'maṅ ni, ntsu'u cha' tyu'u tso'o tyiquee maṅ ña'a maṅ ji'i tya'a cusuṅ maṅ, cua'ni maṅ cha' tso'o lo'o ngu' bi'. Ta maṅ jñi' ngu', ná tu ti' maṅ si ta ngu' sca cha' tso'o ji'i maṅ, si ná ta ngu'. Tlyu tsa cha' tso'o tyacua ji'i maṅ ca slo ycu'i' Ndyosi si

tso'o ntsu'u tyiquee maṅ ña'a maṅ ji'i ngu', cha' jua'a ndu'ni ñati nu laca sñi' ycu'i' Ndyosi. Lo'o ycu'i' Ndyosi ni, tya'na ti' Ni ji'i ngu', masi xña'a ngu', masi ná ndya ngu' xlya'be ji'i Ni; 36 bi' cha' cua'ni tya'na ti' maṅ ji'i ngu' lacua, ñi'ya nu tya'na ti' ycu'i' Ndyosi Sti na ji'i ngu'.

Ná ntsu'u cha' sta ngu' qui'ya ji'i tya'a ñati ngu'

37 'Ná sta maṅ qui'ya ji'i tya'a ñati maṅ, cha' li' ná ntsu'u cha' sta ycu'i' Ndyosi qui'ya ji'i maṅ. Ná xcube' maṅ ji'i tya'a ñati maṅ, cha' li' ná ntsu'u cha' xcube' ycu'i' Ndyosi ji'i maṅ. Cui'ya maṅ cha' clyu ti' ji'i tya'a ñati maṅ, cha' li' cui'ya ycu'i' Ndyosi cha' clyu ti' ji'i maṅ. 38 Ta maṅ cha' tso'o ji'i tya'a ñati maṅ, cha' li' ta ycu'i' Ndyosi cha' tso'o jua'a ji'i maṅ; tso'o tsa cuayá' ngutsa'a su'ba Ni cha' tso'o ne' cresiya ji'i maṅ li'. Ñi'ya nti' sca milya nu tachaa tsa nsu'ba ngu' na ne', cua nscui' ngu' ji'i cha' ca'ya ti'i la na bi', ntucua tsa tu'ba milya bi', jua'a laca lo'o cha' tso'o nu su'ba Ni ne' cresiya ji'i maṅ. Ñi'ya nu ndu'ni maṅ lo'o tya'a ñati maṅ, jua'a cua'ni ycu'i' Ndyosi lo'o cu'maṅ.

39 Nde laca cui' nu nda Jesús lo'o ngu' li':

—Sca nu cui'ya' ni, ¿ha taca culu'u tyucui' ji'i tya'a cui'ya' ni? Ná taca. Cuxi ti caca ji'i ngu' li', stu'ba ti tyú tyucuaa ngu' sca to' cua'a li', cha' ni sca ngu' bi' ná nhca ña'a ngu' tyucui' su li'ya ngu'. 40 Sca yu cuañi' nu ndyaca tsa'a ca ti, ná tyijilo yu ji'i mstru ji'i yu; tsa bi' ti cha', lo'o tye ca tsa'a yu, li' stu'ba ti cuayá' ngua tsa'a yu lo'o mstru ji'i yu.

41 '¿Ni cha' yala tsa chcui' maṅ ji'i sca cha' cuxi nu ntsu'u ji'i xa' la tya'a ñati maṅ, masi ñi'ya nti' si laca bi' sca satya yuu ti nu ndyatí' cloo ngu'? Pana ná ndube ti' maṅ cha' tlyu tsa cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ycu'i' maṅ, ñi'ya nti' si laca bi' sca nguti tlyu nu ntsu'u cloo ycu'i' ca maṅ. 42 '¿Ni cha' laca tlyu tsa tyiquee maṅ cha' chcui' maṅ lo'o tya'a ñati maṅ ndi'ya: "Ta nu'u chacuayá' culo na' yuu nu ntsu'u cloo nu'u?" Jua'a ñacu' maṅ, masi ná ña'a maṅ nguti nu ntsu'u cloo ycu'i' ca maṅ. ¡Na cuiñi maṅ! Clyo la tyu'u nu nguti tlyu nu ntsu'u cloo ycu'i' ca maṅ, li' taca ña'a maṅ tso'o la cha' culo maṅ satya yuu nu ntsu'u cloo tya'a ñati maṅ.

Nslo na ji'i sca yaca lo'o ña'a na si'yu nu nda yaca bi'

43 'Sca yaca tso'o, ná ta bi' si'yu nu ná tso'o. Jua'a sca yaca nu cua btyi ti, nga'aa ta bi' si'yu nu cacu na. 44 Lcaa yaca nslo ngu' ji'i lo'o ña'a ngu' ni si'yu laca ndyu'u lo. Ná nsuu ngu' si'yu tyixi ji'i sca yaca quiche'; la cui' ti jua'a, ná nsuu ngu' si'yu losu' tyixi ji'i lti quiche' yane. 45 Cua ña'a ca ñati nu tso'o tyiquee ni, tso'o tsa nchcui' ngu' bi'; lo'o cua ña'a ca ñati nu cuxi tyiquee ni, cuxi ti nchcui' ngu' bi' li'. Cua ña'a ca cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'i scaa ngu', jua'a nchcui' ngu'.

Tucua lo quiy'a ni'i ngüiñá ngu'

⁴⁶ Tya nda Jesús chaca cuij lo'o ngu' li':

—Ni cha' ndu'ni tsa ma jna' cha' Xu'na ma laca na', pana ná ndaquiy'a ma jil'i cha' nu nchcui' na' lo'o ma? —nacuj—. ⁴⁷ Bi' cha' ta na' sca cuij lo'o ma juani, ñi'ya laca sca ñati nu lijya ca slo na' cha' cuna yu cha' nu nchcui' na', lo'o li' ndaquiy'a yu cha' bi': ⁴⁸ cua laca yu ñi'ya laca sca nu qui'yu nu ngüiñá sca ni'i. Tso'o tsa ngüiñi tyuu su ndu quiy'a ni'i jil'i, cha' chu' quee tsiya' ti nscua quiy'a ni'i bi'. Li' lye tsa ngua'ya tyo. Lo'o cua ndyalaa hitya yuu ca quiy'a ni'i bi', cua xly'a'ba ti jil'i ni'i; pana ná ngua jil'i hitya yuu bi' xlyú jil'i ni'i bi', cha' tachaa tsa ndu quiy'a ni'i chu' quee bi'. ⁴⁹ Pana ndi'ya laca chaca ñati nu cua ndyuna cha' nu nchcui' na' lo'o, lo'o li' ná ndaquiy'a yu jil'i cha' bi': bi' laca ñi'ya laca chaca nu qui'yu nu ngüiñá sca ni'i jil'i lo yusi ti. Ná qui'ñi ndyaa quiy'a ni'i jil'i yu bi'. Lo'o li' ngua'ya tyo clyaa, ndyalaa hitya sta'a ca quiy'a ni'i bi'. Li' nguxlyú hitya yuu jil'i ni'i bi', ndye tsiya' ti nguxly'a'ba hitya yuu bi' jil'i.

7

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i sca msu jil'i xu'na sendaru

¹ Lo'o ndye nchcui' Jesús lo'o ñati bi', li' ndu'u yu ndyaa yu ca quich'i Capernaum. ² Ca bi' ndi'i sca capitán nu laca loo jil'i sendaru jil'i ngu' romano. Ntsu'u sca msu jil'i nu tyaca'a tsa jil'i; pana quicha tsa nu msu bi', cua cajaa ti. ³ Lo'o cua ndyuna nu capitán bi' quiña'a cha' nu nchcui' ngu' cha' jil'i Jesús, li' nchcui' xi lo'o ngu' cusu' nu ca tyi quich'i bi', cha' tsaag ngu' chcui' ngu' lo'o Jesús cuentya jil'i, cha' ñna ngu' jil'i Jesús cha' caa yu cua'ni yu jo'o jil'i msu quicha bi' jil'i. ⁴ Ndu'u ngu' ndyaa ngu' li'. Lo'o ndyalaa ngu' bi' ca slo Jesús, li' nguxana ngu' nchcui' ngu' lo'o yu cuentya jil'i nu capitán bi'.

—Tso'o tsa nu capitán bi' —nacuj ngu' jil'i Jesús—. Ndulo tsa yu jinu'u cha' cua'ni nu'u jo'o jil'i msu quicha bi' jil'i yu —nacuj ngu'—. ⁵ Cua ngui'i tsa nu cusu' bi' ji'na cha' ndi'i yu quich'i tyi na, hasta ycu'i' yu cua nda yu cñi cha' ty'a' laa ji'na quich'i re —nacuj ngu'.

⁶ Li' ndyaa Jesús lo'o ngu' bi'. Lo'o bilya tyalaa ngu' lo'o Jesús ca ni'i jil'i nu capitán bi', li' nda capitán jil'i xa' ty'a' tso'o cha' tsaag ngu' tyaca ty'a' ngu' lo'o Jesús ca tyucuij su lijya:

—Ndi'ya nchcui' nu capitán bi' —nacuj ngu' jil'i Jesús li'—: “Ná quiña'a tsa cha' culacua ti' nu'u, cusu'”, nacuj, “masi ná caa nu'u to' ni'i jna'”, nacuj. ⁷ “Bi' cha' ná lo'o na' ndya'a' ngu' ndyiqui'ya ngu' jinu'u tsa’”, nacuj. “Tsa bi' ti cña nti' na', si culo nu'u cña, tyaca tso'o msu jna' jua'a ti.” Jua'a nacuj nu capitán bi', cha' chcui' ya lo'o nu'u. ⁸ Chaca

cha' nacuj yu jil'i cua: “Lo'o jua'a na’”, nacuj yu, “ntsu'u xa' ñati nu laca loo la nu nclyo cña 'na. Lo'o jua'a nclyo na' cña jil'i sendaru nu cuentya jna'”, nacuj. “Tsaag ngu' lquich'i 'na, si culo na' cña jil'i ngu' cha' tsaag ngu'; lijya ngu' slo na', si xi'ya na' jil'i ngu' cha' caa ngu'; hora ti cua'ni msu jna' sca cña, si culo na' cña bi' jil'i yu”, nacuj nu capitán bi'. “Jua'a nu'u ni, jlo ti' na' cha' taca jinu'u culo nu'u cña cha' cati quicha bi'.” Tsa bi' ti cha' nti' capitán chcui' lo'o nu'u —nacuj ngu' ty'a' tso'o nu capitán bi' jil'i Jesús.

⁹ Lo'o cua ndyuna Jesús cha' nu nchcui' ngu' lo'o, ndube tsa ti' yu. Li' nguxtyacui Jesús su ndu tyucuij, nchcui' yu lo'o ñati nu ndya'a' lo'o yu:

—Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani —nacuj Jesús—, cha' bilya ña'a' na' jil'i sca ñati nu jly'a tsa ti' jil'i ycu'i' Ndyosi ñi'ya nu jly'a ti' nu capitán bi'. Tyucui ña'a' nasiyu Israel re, ná ntsu'u ngu' nu jly'a ti' jna' jua'a —nacuj Jesús jil'i ngu'.

¹⁰ Lo'o li' nguxtyu ty'a' tso'o nu capitán bi', ndyaa ngu' ca to' ni'i jil'i. Li' nquije cha' jil'i ngu' na' ngu' jil'i msu quicha bi', cha' cua ndyaca tso'o.

Ngua'ni Jesús cha' chaca quiy'a ndyu'u sca yu cuañi' nu ngujuii ca ti

¹¹ Tiya' la li' ndyaa Jesús sca quich'i ca su naa Naín; ndyaa nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i lo'o, lo'o jua'a quiña'a tsa xa' la ñati ndyaa ngu' lo'o. ¹² Lo'o cua ndyalaa ngu' ca to' quich'i bi', li' na'a' ngu' cha' ndyaa lo'o ngu' quich'i bi' jil'i sca jyo'o cha' cua tyatsi'. Sñi' sca nu cuna'a' ti'i laca jyo'o bi'; cua ndyanu ma' ycu'i' ti ma' nu lo'o ngujuii sñi' ma', cha' nu sca ti sñi' qui'yu ma' laca yu nu ngujuii bi'. Tyuu tsa ty'a' ngu' quich'i bi' ndya'a' ngu' lo'o ma'. ¹³ Lo'o na'a' Jesús nu Xu'na na jil'i jyo'o bi', ngua ty'a'na ti' yu jil'i nu cuna'a' ti'i xtya'a' jyo'o bi'. Li' nchcui' yu lo'o ma':

—Ná xi'ya nu'u —nacuj.

¹⁴ Li' yaa Jesús cacua la slo ngu' bi', ngusta ya' yu chu' caju. Li' ndatu' ngu' nu ndyi'ya jil'i jyo'o bi', nchcui' Jesús lo'o nu jyo'o bi':

—Yu cuañi' nu'u —nacuj—. Tyaca'a clyaa nu'u.

¹⁵ Hora ti ndaca'a' nu ngua jyo'o bi', nguxana nchcui' yu lo'o ngu' li'. Xa' ndya Jesús jil'i nu qui'yu cuañi' bi' jil'i xtya'a' yu li'. ¹⁶ Ndube tsa ti' lcaa ñati ca bi' lo'o na'a' ngu' jil'i yu nu ngujuii bi'. Li' nguxana ngu' ndyu'ni tlyu ngu' jil'i ycu'i' Ndyosi.

—Tlyu tsa ñati ndyalaa slo na juani —nacuj ngu'—, bi' laca nu chcui' lcaa cha' jil'i ycu'i' Ndyosi lo'o na.

Jua'a nacuj ngu' li'. Lo'o chaca cha' nacuj ngu':

—Cua ndyalaa ycu'i' Ndyosi juani cha' xtyucua Ni jil'i ñati jil'i ycu'i' Ni —nacuj ngu'.

¹⁷ Cua ngañi lye cha' jil'i lcaa cña tonu nu ndyu'ni Jesús tyucui ña'a loyuu su cuentya Judea; jua'a lcaa quich'i cacua ti, lo'o bi' ngañi cha' bi'.

Nda Juan jil'i ñati jil'i cha' tsaa ngu' ca slo Jesús

¹⁸ Ngujui cha' jil'i Juan ñi'ya nu ngua cajua, cha' nu ngu' cuañi' nu ndya'a lo'o Juan, bi' laca ngu' nu cua ndacha' jil'i yu. ¹⁹ Li' ngusi'ya Juan jil'i tucua tya'a ngu' tya'a ndya'a yu bi'. Ngulo yu cña jil'i ngu' cha' tsaa ngu', tsaa xcuane ngu' jil'i Jesús si chañi cha' ycu' yu laca yu Cristo, nu ñati tlyu nu cua caa ti; si tya ntsu'u cha' jatya la xi ngu' ña'a cuayá nu caa chaca ñati nu cua tlyu la. ²⁰ Li' ndyalaa ñati jil'i Juan ca su nga'a Jesús. Ndi'ya nacuj ngu' jil'i:

—Cua nda Juan nu ntyucuatya jil'i ngu' jil'i ya lijya ya —nacuj ngu'—, cha' xcuane ya jinu'u si chañi cha' la cui' Cristo laca nu'u, nu ñati tlyu nu cua caa ti nde chalyuu. Cua nti' ya cha' caja cha' liñi jil'i ya si tya ntsu'u cha' jatya la ya jil'i chaca ñati nu tlyu la.

²¹ Nu lo'o ndi' ngu' bi' slo Jesús, li' ngua'ni Jesús jo'o jil'i tyuu tya'a ñati; masi cua sa'ni ngusñi quicha jil'i ngu', masi quicha ndya'a ti, masi ngusñi cui'j cuxi jil'i ngu', hora ti ndyaca tso'o ngu' bi'. Lo'o nu cuityi', ngua'ni Jesús cha' ngulane xee cloo ngu' ña'a ngu' chaca quiya'. ²² Bi' cha' ndi'ya nguxacuj Jesús cha' jil'i ngu' bi' li':

—Yaa clya ma cacha' ma jil'i nu Juan bi' lcaa cha' nu cua na'a ma slo na', lcaa cha' nu cua ndyuna ma ca nde. Nacuj ma jil'i yu cha' xa' nda na' xee ña'a tyuu tya'a ngu' nu ngua cuityi'; lo'o juani tso'o tsa ndya'a ngu' nu ngua quicha quiya'; jua'a ca ngua lubii cuaña' ngu' nu ndyatsu' cuaña'; lo'o juani cua nduna tso'o ngu' nu ngua cu'u jyaca; jua'a xa' ndyu'u ngu' chaca quiya', ngu' nu cua ngujui; jua'a ngu' ti' ni, nduna ngu' cha' tso'o nu nda na' lo'o ngu' ñi'ya ndu'ni lyaá Ni jil'i ngu' jil'i nu cuxi. Jua'a ñacuj ma jil'i Juan bi'. ²³ Taca caca tso'o tyiquee ma si ná caca tyuju'u ti' ma ña'a ma jna' —nacuj Jesús jil'i ngu'.

²⁴ Li' nguxtyuu ngu' ndyaa ngu', ñati nu nguane Juan jil'i cha' caa bi'. Li' nguxana Jesús nchcui' cha' jil'i nu Juan bi' lo'o ñati nu ndyanu slo.

—¿Na laca ngua ti' ma, nu lo'o ndyaa na'a ma jil'i nu Juan bi' ca ne' quixi' su ná ndi' ñati? —nacuj Jesús—. Ngua ti' ma cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee yu nu lo'o nchcui' yu lo'o ñati, ñi'ya nti' lo'o ndyaa yaca quii tyucuaa chu' ca lo'o lijya cui'i. ¿Ha jua'a nti' ma? ²⁵ ¿Na laca ngua ti' ma lo'o na'a ma jil'i yu bi' lacua? ¿Ha tso'o tsa ste' yu lo'o na'a ma jil'i yu ca bi'? Cua ilo ti' ma cha' si' ne' quixi' ndi' ñati nu tso'o tsa ste', si' ne' quixi' ndi' ñati nu ntsu'u tsa cñi jil'i cha' culiji jua'a ti; to'

tyi nu culiya' nu laca rey, ca bi' ndi' ngu' bi'. ²⁶ Ná tyiquee' ngua tii ma cha' laca nu Juan bi' sca ñati nu nda cha' jil'i ycu' Ndyosi lo'o ñati; chañi cha' laca yu jua'a, pana lo'o sca cña tlyu la ngujui jil'i Juan. ²⁷ Ndi'ya nscua lo quityi cusu' cha' jil'i cña nu ntsu'u jil'i Juan bi':

Culo na' cña jil'i sca msu jna' cha' tsaa yu ca nde loo la su tya'a nu'u,

cha' saala clya yu tyucui' su caa ycu' nu'u, nacuj ycu' Ndyosi jil'i Cristo.

²⁸ Tya nchcui' la Jesús lo'o ngu' li':

—Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma jil'i Juan nu ntyucuatya jil'i ngu', cha' bilya cala sca ñati chalyuu nu jua'a tlyu tsa cña nu ntsu'u jil'i, ñi'ya nu laca jil'i Juan bi'. Pana cua lijya na' cha' caca na' loo jil'i ñati, lo'o juani cua ña'a ca ñati nu jlya ti' na, tlyu la cha' nu ntsu'u jil'i ngu' bi' que Juan, masi ti' ti ngu', masi cuañi' ngu' —nacuj Jesús.

²⁹ Lo'o ñati nu ndyaa slo Juan cha' tyucuatya yu jil'i ngu' tya tsubi' la ni, lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu', li' ngua'ni tlyu lcaa ngu' bi' jil'i ycu' Ndyosi, masi nu ngu' cuxi nu nxñi cñi cña loo ngu', masi xa' la ñati. ³⁰ Pana nu ngu' fariseo lo'o ngu' mstru cha' jo'o nu ná ntaja'a cha' tyucuatya Juan jil'i ngu' nu ngua li', ná ngua'ni ngu' cuentya jil'i cña nu ndyu'ni ycu' Ndyosi cha' nguxtyucua Ni jil'i ñati. Li' xa' nchcui' Jesús lo'o ngu':

³¹ —Ná tso'o tsiya' ti ñi'ya nu ndu'ni ñati chalyuu tyempo juani —nacuj—. ³² Ñi'ya ndu'ni nu sube nu ndya'a ndijya ti cla'be quich'i, jua'a ndu'ni ñati chalyuu juani. Taja ti' nu sube jil'i tya'a quiya' ngu', cha' ná nti' tya'a ngu' quijya la lo'o ngu' bi'. Li' nxi'ya nu sube jil'i tya'a ngu': “¿Ni cha' ná ntaja'a ma cula quiya' ma? Na nclya'a ya xi jil'i cha' jil'i ma”, nacuj nu sube. “¿Ni cha' ná ntaja'a ma ca xñi'j ti' ma lo'o cua? Na nclya'a ya mar-cha, na nxi'ya ya nga'a ya.” Lo'o cu'ma ni —nacuj Jesús—, la cui' jua'a ndyu'ni cu'ma ñati chalyuu juani; xcui' na taja ti' ma, cha' ná tso'o ntsu'u tyiquee ma tsiya' ti ña'a ma jil'i tya'a ñati ma. ³³ Nde ncluyú ti nchcui' ma —nacuj Jesús jil'i ngu'—. Lo'o yaa Juan nu ntyucuatya jil'i ñati chalyuu, ná ndyacu yu lo'o ma, ná ndyl'o yu lcu'i lo'o ma; li' nacuj ma cha' ntsu'u cui'i xña'a jil'i yu —nacuj Jesús jil'i ngu'—. ³⁴ Tiya' la li' ndu'u tucua na' nu cua nda ycu' Ndyosi lijya cha' caca na' ñati; tso'o ti ndacu na' lo'o ma li', stu'ba ti nga'a na' lo'o ma. Bi' cha' nchcui' ma jna': “Ña'a na ñi'ya nu ndu'ni nu jua juani”, nacuj ma jil'i tya'a ma, “xcui' na cacu ti yu jua nti' yu, xcui' na cu'bi ti yu ndya'a yu. Ná tso'o yu jua cha' laca yu tya'a tso'o ngu' nu nxñi cñi cña loo na, lo'o jua'a xi xa' la ngu' cuxi laca tya'a tso'o yu”, nacuj ma 'na. ³⁵ Lo'o jua'a nacuj ma cha' ná tso'o cha' nu nchcui'

na'; pana caca cuayá' ti' ma nde loo la cha' liñi tsa cha' nu nchcui' ngu', cha' cuentya ji'i ycuí' Ndyosi laca na'.

Ndyacu Jesús xlyaa ca slo scangu' fariseo

³⁶ Ntsu'u sca ngu' fariseo nu nchcui' lo'o Jesús cha' tsa cacu xlyaa lo'o yu ca toni' ji'i yu. Lo'o ngu' fariseo ni, tacati tsa ndu'ni ycuí' ngu', nti' ngu'. Li' ndyaa Jesús ca toni' ji'i yu, ndyaa tucua ca to' mesa. ³⁷ La cui' quichí bi' ndi' sca nu cuna'a nu quiña'a tsa nu qui'yu ntsu'u ji'i. Lo'o ngua cuaya' ti' nu cuna'a bi' cha' cu' ngyaa ndyalaa Jesús cacu xlyaa ca slo yu fariseo bi', li' cha' ji'i ti ndu'u nu cuna'a bi' ndyaa ca slo Jesús; ñaa lo'o cho' sca caatyá setye nu tyixi tsa xtyi'i. ³⁸ Ndyaca'a cho' cacua ti slo quiya' Jesús li'. Ndyunaa tsa cho', hasta ndyalú hitya cloo cho' chu' quiya' Jesús; lo'o quicha' hique cho' nsube' cho' chu' quiya' Jesús cha' xquityi ji'i quiya' yu. Nchcuicha' cho' quiya' Jesús li', nda'a cho' setye tyixi xtyi'i bi' chu' quiya' Jesús. ³⁹ Lo'o nu yu fariseo nu cua nchcui' lo'o Jesús cha' tsa cua'ni xlyaa ca slo yu ni, lo'o cua na'a yu ji'i nu cuna'a bi', ndi'ya cha' ngua'ya hique yu li': "Si'i cha' chañi laca re, cha' laca yu sca ñatí nu laca tu'ba ji'i ycuí' Ndyosi cha' chcuí' Ni lo'o na. Si la cui' laca yu, li' ta yu cuentya tilaca laca nu cuna'a nu nsta ya' lo quiya' yu juani; caca cuayá' ti' yu cha' sca nu cuna'a nu chiyá'a tsa ndu'ni su ndi' chalyuu laca nu cua."

⁴⁰ Li' nguxana Jesús nchcui' lo'o nu yu fariseo bi':

—Ntsu'u sca cha' nu ta na' lo'o nu'u, Simón —nacuj Jesús ji'i.

—Cuacha' clya nu'u jna', cusu' —nacuj yu fariseo ji'i li'.

⁴¹ Li' nchcuane Jesús sca cha' ji'i yu fariseo bi':

—Ntsu'u tucua tya'a ngu' nu ntsu'u tane' hichu' ngu', cha' ngüijñi' ngu' cñi ji'i sca nu culiya'. Tsaca yu ndacui yu ca'yu siyento paxu ji'i nu culiya' bi', lo'o chaca yu ndacui yu tu'ba tyi ti paxu ji'i li'. ⁴² Pana tyucuaa ngu' ná ngua ji'i ngu' tya ngu' cñi ji'i nu culiya' bi' li'. Bi' cha' nguta'achu' nu culiya' bi' ji'i cha' nu ndacui ngu' ji'i; ngüityi yu cuentya ji'i ngu', ngua'ni tye tane' ji'i tyucuaa ngu' jua'a ti. Cuacha' clya nu'u jna' lacua —nacuj Jesús ji'i yu fariseo bi'—, ¿tilaca laca nu tso'o la ntsu'u tyiquee ña'a ji'i nu culiya' bi'? Si tsaca yu, si chaca yu.

⁴³ Li' nguxacuj Simón cha' ji'i Jesús:

—Bi' laca nu quiña'a la ndacui, nu ngü'ya nu culiya' bi' cha' clyu ti' ji'i. Jua'a nti' na' —nacuj Simón.

—Chañi cha' nu nchcui' nu'u —nacuj Jesús li'.

⁴⁴ Lo'o nxña'a Jesús ca su nga'a nu cuna'a bi', li' xa' nchcui' lo'o nu Simón bi':

—Cui'ya nu'u xi cuentya ñi'ya nu ndyuni nu cuna'a cua —nacuj—. Nu lo'o ndyalaa na' toni' jinu'u tsa, ná nda nu'u hitya tyaati quiya' na'; pana nu cuna'a cua ni, cua ngüi' cho' quiya' na' lo'o hitya cloo cho', cua nguxquityi cho' quiya' na' lo'o quicha' que cho'. ⁴⁵ La cui' jua'a ná nchcuicha' nu'u jna' lo'o ndyalaa na' ni' re; pana nu cuna'a cua ni, tya lo'o ndyatí na' ñaa na' nde ni' re, tya lyiji tye chcuicha' cho' ji'i quiya' na'. ⁴⁶ Lo'o jua'a ná nda'a nu'u setye hique na' tsa; pana nu cuna'a cua ni, cua ngusalú cho' setye tyixi xtyi'i chu' quiya' na'. ⁴⁷ Nde laca cha' nu ndacha' na' jinu'u juani, cha' tso'o tsa ndyuni tya'na ti' nu cuna'a cua jna', bi' cha' ca cuayá' ti' na cha' cua ngüityi ycuí' Ndyosi qui'ya nu ntsu'u ji'i cho', masi quiña'a tsa qui'ya ntsu'u ji'i cho' ca slo Ni. Pana ñatí nu ná lye ntsu'u qui'ya ji'i cha' cuityi ycuí' Ndyosi ji'i, xti la xi cha' ndube ti' ngu' bi' ña'a ngu' ji'i ycuí' Ni —nacuj Jesús ji'i Simón.

⁴⁸ Li' nchcui' Jesús lo'o nu cuna'a bi':

—Cua ngüityi ycuí' Ndyosi laca qui'ya nu ntsu'u jinu'u —nacuj.

⁴⁹ Lo'o nu ñatí nu ñaa stu'ba ti lo'o Jesús cha' cacu ngu' xlyaa slo Simón, nguxana ngu' bi' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Tilaca laca nu qui'yu re? ¿Macala ngujui chacuayá' ji'i yu cha' cuityi yu qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu'? —nacuj ngu'.

⁵⁰ Pana ndi'ya nchcui' Jesús lo'o nu cuna'a bi' li':

—Cua ngulaá nu'u ji'i cha' cuxi nu ntsu'u jinu'u xqui'ya cha' jlyu ti' nu'u 'na. Ti ti tyi' tyiquee nu'u, tya nu'u lacua.

8

Nu ngu' cuna'a nu nxyucua ji'i Jesús

¹ Tiya' la li', ndu'u Jesús ndyaa yu tyuu tya'a quichí, masi quichí tonu, masi quichí sube. Nchcui' tsa yu cha' tso'o ji'i ycuí' Ndyosi lo'o ngu' quichí bi'; nchcui' yu cha' cua lijya ti ycuí' Ndyosi cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'i ñatí. Stu'ba ndya'a Jesús lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

² Lo'o jua'a, tyuu tya'a nu cuna'a ndyaa lo'o ngu'; cua ngua quicha nu ngu' cuna'a bi' tya tsubi' la, pana cua ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o ngu', lo'o jua'a cua ngulo yu cui' Cuxi nu ntsu'u ji'i ngu' bi'. Ndyaa sca nu cuna'a nu naa María Magdalena lo'o ngu', ji'i bi' cua ngutu'u cati tya'a cui' cuxi. ³ Lo'o jua'a Juana naa chaca nu ndya'a lo'o ngu'; clyo'o sca nu naa Chuzá laca nu Juana bi', sca yu nu ndyi'ya cña loo rey Herodes laca clyo'o bi'. Jua'a Susana, lo'o jua'a tya tyuu tya'a ngu' cuna'a nu nxyucua ji'i Jesús lo'o cña nu ntsu'u ji'i ngu'.

Cui' ji'i ñatí nu ndyataa si'yu

⁴ Lo'o li' quiña'a tsa ngu' quichí cacua ndu'u ngu' ñaa ngu' se'j ti cha' ña'a ngu' ji'i

Jesús. Nu lo'o cua ndyu'u ti'lj' ngu' quiña'a bi' tsa tlyu ti, li' nda Jesús sca cuij' lo'o ngu'. Ndi'ya cha' nu ngulu'u yu ji'lj' ngu' bi' li':

⁵—Cua ndyaa sca ñatj' cataa nscua' trigo ji'lj'. Ndi'ya ngua su nguscuj' yu si'yu bi': ndyú xi si'yu bi' tyucuij' su nteje tacui ngu', ngusatá quíya' ngu' si'yu bi' li'; jua'a ñaa quiñi ndyacu ni' ji'lj'. ⁶ Chaca ycu' si'yu bi' ndyú su lati tsa tu'ba yuu nscua chu' quee. Lo'o ntyucua si'yu bi', ná ngua caluu tso'o cha' ná qui'ñi ndyaa quiche suj; ndye calya bi' ndyanaa li', cha' ná tyacala' yuu bi'. ⁷ Chaca ycu' si'yu bi' ndyú su ndú yaca quiche' nquicha'; li' yala la ntyucua nu yaca quiche' bi', ña'a cuaya' nga'aa nda tyempo caluu calya trigo bi' tsiya' ti. ⁸ Chaca ycu' si'yu bi' ndyú su tso'o tsa yuu; tso'o tsa nguluu calya bi', quiña'a tsa si'yu ngutu'u lo juu bi' li'. Su ndyataa sca ti mílya si'yu, ca bi' tso'o tsa ngutu'u hasta sca siyento tya'a mílya si'yu li'.

Lo'o ndye nda Jesús cha' bi' lo'o ngu', li' cuij' tsa nchcui' yu ndi'ya:

—Cua'a jyaca m̄a si nti' m̄a cuna m̄a cha' tso'o nu nchcui' na' lo'o m̄a.

Nde nchcui' Jesús ni cha' laca nda yu cuij' lo'o ngu'

⁹ Li' nchcuane nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'lj' Jesús bi' ñi'ya ndyu'u cha' bi'. ¹⁰ Ndi'ya nguxacuj' Jesús cha' ji'lj' ngu':

—Cu'm̄a nu ndya'a m̄a lo'o na', ntsu'u tsa cha' nu nxyucua ycu'i' Ndyosi ji'lj' m̄a cha' caca cuayá' ti' m̄a scaa cha' nu ntsu'u yacu' ti cua sa'ni la; bi' cha' taca ca cuayá' ti' m̄a ñi'ya culo Ni cña ji'lj' ñatj'. Pana lo'o xa' ñatj' ni, xcui' lo'o cña cua nchcui' na' lo'o ngu' cha' ta na' sca cuij' lo'o ngu', cha' jua'a ná caca cuayá' ti' ngu', masi na'a' ngu' nquicha'; ná sca cha' tyanu híque ngu', masi cua ndyuna ngu' nquicha'.

Nchcui' Jesús ñi'ya ndyu'u cha' ji'lj' cuij' ji'lj' ñatj' nu ndyataa si'yu

¹¹ Ndi'ya ndyu'u cha' ji'lj' cuij' bi' —nacuj' Jesús ji'lj' ngu'—. Ñi'ya laca nu si'yu nu cua nscuj' yu bi', jua'a laca cha' tso'o nu nda ycu'i' Ndyosi lo'o ñatj'. ¹² Ñi'ya laca nu tsa ycu' si'yu nu ndyú tyucuij' bi', jua'a laca lo'o ñatj' nu cua ndyuna cha' tso'o bi' nquicha', lo'o li' hora ti lijya nu xña'a cha' cuityj' cha' tso'o nu ntsu'u ne' cresiya ji'lj' ngu' bi'; nga'aa ndyú'u ti' ngu' cha' tso'o bi', ni ná nchca clyaa' ngu' bi' ji'lj' nu cuxi li'. ¹³ Ñi'ya laca nu chaca ycu' si'yu nu ndyú lo yuu lati tu'ba chu' quee, jua'a laca lo'o ñatj' nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' lo'o ndyuna ngu' cha' tso'o bi' nquicha'. Pana ñi'ya nti' nu calya sube bi', cha' ná qui'ñi ndyaa quiche suj' chu' quee bi', jua'a nti' ñatj' bi', cha' xti ti tyempo ndalo ngu' lo'o ngusñi' ngu' cha' tso'o bi'; lo'o lya' ti' xa' ñatj' ji'lj' ngu' bi', yala ti tya'achu' ngu'

li'. ¹⁴ Ndi'ya laca cha' ji'lj' si'yu nu ndyalú laja yaca quiche'; bi' laca ñi'ya laca lo'o ñatj' nu cua ndyuna cha' tso'o bi' nquicha', pana ntsu'u tsa cña ji'lj' ngu', ntsu'u tsa cñi' ji'lj' ngu', lo'o jua'a ntsu'u tsa su culiji' ngu' cñi' cha' ji'lj' ti ngu'; bi' cha' ná nchca tyanu tso'o cha' tso'o bi' ne' cresiya ji'lj' ngu'. ¹⁵ Ñi'ya laca si'yu nu ndyú su tso'o tsa yuu, jua'a laca lo'o ñatj' nu tyucui tyiquee ngu' ndyuna ngu' cha' tso'o nu nda ycu'i' Ndyosi lo'o ngu'; ntaja'a ngu' ndaquiya' ngu' cua ña'a ca cha' nu nda Ni lo'o ngu'. Ndalo ngu' bi' li', ná xutacui' ngu' cha' ngusñi' ngu' cha' bi'. Li' tso'o tsa cha' tyu'ú ne' cresiya ji'lj' ngu' bi'.

Cuij' ji'lj' xee nu tyu'u ne' ni'lj'

¹⁶ Ná cua'a ngu' xee ni'lj', lo'o hora ti tacuj' ngu' loo xee bi' li'; la cui' ti, ná sta ngu' ji'lj' sca xee sca ne' qui'ña ti. Ná ndu'ni ngu' jua'a. Ndi'ya ndu'ni ngu' lo'o sca xee: nsta ngu' ji'lj' su cua, cha' clyane xee cha' tyaca' ña'a ngu' nu ndi'lj' ni'lj' bi'. ¹⁷ Lcaa cha' nu nsu'ba yacu' ngu' ji'lj', quijeloo cha' bi' ji'lj' ngu' ca tiya' la; lcaa cha' nu ntsu'u cuaana ti, quije cha' bi' ji'lj' ngu' ca tiya' la, cha' caca cuayá' ti' na ji'lj' cha' bi' li'.

¹⁸ Bi' cha' cua'a tso'o jyaca m̄a. Nu ñatj' nu jlya ti' cha' nu ndyaca tsa'a' ngu' ji'lj' Ni ni, tya ta la ycu'i' Ndyosi cha' lo'o ngu' bi'; pana ñatj' nu ná jlya ti', nu ná nti' ca tsa'a' ngu', cua'ni ycu'i' Ni cha' ná caca ji'lj' ngu' bi' ca tsa'a' ngu' cha' ji'lj' ycu'i' Ni tsiya' ti.

Ndyalaa xtya'a Jesús lo'o nu ngu' qui'yu tya'a Jesús

¹⁹ Lo'o li' ndyalaa xtya'a Jesús, ñaa lo'o ngu' qui'yu tya'a yu, ndyalaa ngu' su ndi'lj' yu li'. Ná ngua caa' ngu' cacua la slo, cha' quiña'a tsa ñatj' ndi'lj'. ²⁰ Bi' cha' ndyaa cha' slo Jesús li':

—Nde liya' ndú xtya'a nu'u lo'o tya'a nu'u. Cua nti' ngu' chcui' ngu' lo'o nu'u —nacuj' ngu' ji'lj'.

²¹ Li' nguxacuj' Jesús cha' ji'lj' ngu':

—Ñatj' nu nduna cha' nu nda ycu'i' Ndyosi lo'o, jua'a ndu'ni ngu' bi' cua ña'a ca cña nu nclyo Ni ji'lj' ngu', ñatj' bi' ndu'ni ñi'ya si laca ngu' xtya'a na', ñi'ya si laca ngu' tya'a na' —nacuj' Jesús ji'lj' ngu'.

Ngulo Jesús cña ji'lj' cui'lj' lo'o ji'lj' clyoo' lo tayu'

²² Ngua sca tsá ndu'u Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a' ji'lj' bi', ndyaa ngu' to' tayu'. Li' ndyaa ngu' ca ne' sca yaca ni'lj' piti ti.

—Ya'a m̄a tsaa na nde chaca tsu' tayu' re —nacuj' Jesús ji'lj' ngu'.

Ndyaa ngu' li'. ²³ Lo'o tya ndyaa ngu' lo'o yaca ni'lj' bi' lo hitya, ndyu'u tsa xcalá Jesús; hora ti ngujua' yu. Li' nguxana cui'lj', lye tsa ndyaca cui'lj' lo tayu' bi'. Li' ndyatú clyoo', ntyucua hitya ne' yaca ni'lj' bi'; cua quilyu'u ti bi' ne' hitya. ²⁴ Li' ndyaa nguxtyu'u ngu'

ji'i Jesús ca su ntsiya laja'. Nhcui' ngu' lo'o li':

—Cusu', cusu' —nacui' ngu' ji'i—, que ti' nu'u. Cua quilyu'u ti yaca ni'i re, cajaa na li'.

Ndaca'a Jesús li', ngulo yu cña ji'i cui'i lo'o ji'i clyoo' bi'. Hora ti ngua t'i bi' li'; nga'aa ndyaca cui'i, nga'aa ntyucua clyoo'. ²⁵ Li' nhcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi':

—¿Ni cha' ná jlya ti' mā ji'i ycu'i Ndyosi cha' caca ji'i Ni cua'ni Ni jua'a? —nacui' Jesús ji'i ngu' bi'.

Pana ntsij tsa ngu' bi', ndube tsa ti' ngu' ña'a' ngu' ji'i Jesús li'.

—¿Tilaca laca nu qui'yu re? —nacui' ngu' ji'i tya'a ngu'—, cha' lo'o cui'i ndaquiya' ji'i yu, lo'o jua'a nduna clyoo' lo' tayu' cha' nu nda yu —nacui' ngu' ji'i tya'a ndyaca tsa'a ngu'.

Ngulo Jesús ji'i cui'i xña'a' nu ntsu'u ji'i sca ñati

²⁶ Nde tsu' tayu' bi', loyuu su cuentya Galilea laca; lo'o nu chaca tsu' tayu' bi' loyuu su cuentya ngu' Gadara laca. Li' ndyaa ngu' ne' yaca ni'i piti ti bi', ndyalaa ngu' ca loyuu ji'i ngu' Gadara li'. ²⁷ Lo'o cua ndu'u ngu' ne' yaca ni'i bi', li' ndyaca tya'a Jesús lo'o sca nu qui'yu ngu' Gadara nu ntsu'u cui'i xña'a' ji'i. Cua sa'ni ngusñi cui'i ji'i yu; tya li' ná nhcu' yu late', ná ndi'i yu ni'i. Na ndya'a yu'u ti yu, ndyija' yu ne' lo'o jyo'o. ²⁸ Lo'o cua na'a yu ji'i Jesús, li' cui'i ngusi'ya yu, nclýu yu nde loo Jesús.

—¿Na laca cua'ni nu'u lo'o na', cusu' Jesús? —nacui' yu quicha bi'—. Jlo ti' na' cha' nu'u laca Sñi' ycu'i Ndyosi nu laca loo la. Cua'ni nu'u cha' clyu ti' jna', ná cua'ni nu'u cha' ti'i lo'o na' —nacui' yu quicha bi' ji'i Jesús.

²⁹ Jua'a' nacui' yu cha' ca ngulo Jesús cña ji'i cui'i xña'a' bi', cha' nga'aa xñi cui'i bi' ji'i yu. Tya tsubi' la quiña'a' quiya' cua nguxalú cui'i bi' ji'i yu; bi' cha' nguti' ngu' cua' ji'i yu, ndyaaca' ya' yu, ndyaaca' quiya' yu lo'o cadena chcu. Pana ná ngñi'ya yu cuentya ji'i cadena bi', yala ti ngusi'yu cu' chcu' bi'. Li' ngujolaqui cui'i xña'a' bi' ji'i yu, ngusna yu ca ne' quixi' su ná ndi'i ñati. ³⁰ Lo'o ndyaca tya'a Jesús lo'o yu quicha bi', li' nhcuane ji'i yu:

—¿Ni naa nu'u? —nacui' Jesús ji'i yu.

—Quiña'a' tsa lo naa na' —nacui' yu quicha bi' ji'i, cha' quiña'a' tsa cui'i xña'a' ndyu'ni lya' ti' ji'i yu.

³¹ Ntsij tsa cui'i xña'a' bi' si culo Jesús cña ji'i cha' tyaa cui'i bi' ca su laca tya' cui'i ca ne' yuu. Bi' cha' ngua'ni cui'i cha' ngüjña yu quicha bi' ji'i Jesús cha' ná culo yu cña cha' tya'u cui'i bi'. ³² Lo'o jua'a' tlyu tsa taju cube' nu ndya'a sii' ca'ya nu ndi'i cacua ti. Li' ngüjña yu quicha bi' chacuayá' ji'i Jesús

cha' tyanu cui'i xña'a' lo'o cube' bi'. Nda Jesús chacuayá' ji'i cui'i bi' li'. ³³ Lo'o li' ndu'u cui'i xña'a' bi' ji'i nu qui'yu quicha bi', ngusñi ji'i cube' li'. Hora ti ngusna cube' bi' sii' cua'a ca'ya, ndyú ni' ca lo hitya tayu' ngujui ni' li', cha' ndye ndyi'o ni' hitya tayu' bi' li'.

³⁴ Lo'o na'a' ngu' cha' bi', ngu' nu ndya'a lo'o cube' bi' ni, ngusna clyu ngu' li'. Ndyaa ngu' nde quich'i tyi ngu', ndyaa cacha' ngu' cha' bi' ji'i tya'a quich'i tyi ngu'; lo'o ji'i lcaa ngu' nu ndi'i ne' quixi' cacua ti, ndacha' ngu' ji'i ngu' bi' ñi'ya' ngua cha' bi'. ³⁵ Li' ndu'u ngu' quich'i bi', ndyaa na'a' ngu' xi ji'i, na ca ngua. Lo'o ndyalaa ngu' su nga'a Jesús, li' na'a' ngu' ji'i nu qui'yu nu ntsu'u cui'i xña'a' ji'i tsa la, cha' juani tso'o ti yu; lacu' yu ste' yu, ti ti ntucua yu nde slo quiya' Jesús. Ndyutsij tsa ngu' li'. ³⁶ Lo'o nu ñati nu cua na'a' lo'o ngulo Jesús cui'i bi' ji'i yu, ndacha' ngu' bi' ji'i tya'a ngu' ñi'ya' nu ngua cha' ngua tso'o yu. ³⁷ Li' nhcui' tsa lcaa ngu' quich'i bi' lo'o Jesús cha' tyu'utsu', cha' nga'aa tyanu la Jesús loyuu bi'; ntsij tsa ngu' ca tyi bi'. Bi' cha' ndu'u Jesús ndyaa yu ne' yaca ni'i piti bi'. ³⁸ Laja li' ndijña tsa nu qui'yu nu cua ngutu'u ca ti cui'i xña'a' ji'i, cha' lo'o yu tsa'a yu lo'o Jesús ne' yaca ni'i bi'; pana ná nda Jesús chacuayá' tya'a yu lo'o.

³⁹ —Xa' xtyuu nu'u tyaa nu'u to' tyi —nacui' Jesús ji'i yu nu ngua quicha bi'—. Ta nu'u cha' lo'o lcaa ngu', cua ña'a' ca cha' tlyu nu cua ngua'ni ycu'i Ndyosi lo'o nu'u.

Ndyaa yu li', nda yu cha' lo'o lcaa ñati tya'a quich'i tyi yu, lcaa ña'a' cha' tlyu nu cua ngua'ni Jesús lo'o yu.

Sñi' Jairo lo'o nu cuna'a' nu ndyala' ste' Jesús

⁴⁰ Lo'o li' nguxtyuu Jesús ñaa nde tsu' tayu' chaca quiya'. Chaa tsa ti' ngu' su ndi'i ngu' cha' ndyalaa yu tsu' re chaca quiya' li'; tso'o tsa nhcui' ngu' lo'o yu, cha' ntajatya tsa ngu' ji'i yu ni jacua' tyaa ycu'i yu chaca quiya'. ⁴¹ Lo'o cua ndyalaa Jesús, li' hora ti ndyalaa sca nu qui'yu nu naa Jairo slo; ngu' cusu' laca yu, loo laca yu ne' laa ji'i ngu' bi'. Yaa yu li', ndu' sti' yu nde loo Jesús, lye tsa ndijña yu cha' clyu ti' ji'i Jesús cha' tsa'a toni'i ji'i yu. ⁴² Sca ti sñi' ntsu'u ji'i nu Jairo bi', sca nu cuna'a' cuañi' nu ntsu'u ti tyucuaa ti yija. Pana juani quicha tsa nu piti bi', cua cajaa ti. Li' ndyaa Jesús lo'o nu cusu' bi', lo'o quiña'a' tsa ñati tya'a ndya'a lo'o; cha' quiña'a' ñati ni, tachaa tsa ndi'i ngu' slo Jesús.

⁴³ Laja ngu' bi' ndi'i sca nu cuna'a' quicha. Ndyé tii tyucuaa yija quicha tsa nu cuna'a' bi', lu'ba ti nda'ya tañi ma'. Cua ndye cñi ji'i ma' cusu' nguliji xcaya' ngu' jo'o, pana ni sca ñati ná ngua ji'i cua'ni jo'o ji'i ma'. ⁴⁴ Nu juani cua lijya' ma' bi' nde chu' Jesús, ndyala' quiya' ste' yu; hora ti ngusi'yu cu'

cha' ndyalú tañi ma', ngua tso'o ma'. ⁴⁵ Li' nchcuane Jesús ji'j' ngu' nu ndi'j' slo:

—¿Tilaca laca nu ndyala' na? —nacuj.

Lcaa ñati' nchcui' cha' ná tucui ndyala' ji'j' Jesús. Bi' cha' lo'o Pedro lo'o jua'a' xa' tya'a ndya'a' yu, nguxacuj ngu' cha' ji'j' Jesús li':

—Cusu' —nacuj ngu'—, tyi'j' ca chu' nu'u tachaa tsa ndi'j' ñati', hasta nsatá tsa ngu' chu' na. Ni cha' nchcui' nu'u lacua: “¿Tilaca laca nu ndyala' na?”

⁴⁶ Li' xa' nguxacuj Jesús cha' ji'j' ngu' chacua quiya':

—Chañi cha' cua ndyala' sca ñati' jna' —nacuj—. Ngua tii na' cha' juersa' na ndyaa ngua'ni jo'o ji'j' sca ñati'.

⁴⁷ Li' jlo ti' nu cuna'a' bi', cha' cua nquije cha' ji'j' Jesús, bi' cha' ya'a' ma' nchcui' lo'o yu, masi nchcu'a' tyucui ña'a' ma' li'jya ma' cha' ndyutsij ma'. Li' ndyatú sti' ma' nde su ndu Jesús; slo lcaa ñati' nu ndu ca bi' ndacha' ma' ji'j' yu ni cha' laca ndyala' ma' ste' yu, lo'o li' hora ti' ngua tso'o ma'. ⁴⁸ Li' nchcui' Jesús lo'o ma' cusu' bi':

—Cha' jlya ti' nu'u cha' caca ji'j' ycui' Ndyosi cua'ni Ni cña tonu bi', bi' cha' ngua tso'o nu'u, sñi' —nacuj Jesús ji'j' nu cuna'a' bi'—. Ná cube ti' nu'u, tyaa clya nu'u juani.

⁴⁹ Tya nchcui' Jesús, lo'o li' ndyalaa sca ñati' nu ndu'u to' tyi Jairo, nu cusu' bi' nu laca loo ne' laa ji'j' ngu' ca bi'. Ñati' bi' ndyaa nchcui' lo'o ycui' Jairo li':

—Cua ngujuii sñi' nu'u, cusu' —nacuj yu—. Nga'aa' chcui' nu'u lo'o nu cusu' jua cha' ca'a' toni'j' jinu'u.

⁵⁰ Pana cua ndyuna Jesús cha' nu nchcui' yu lo'o nu cusu' bi'.

—Ná cuntsij nu'u —nacuj Jesús—, sca ti si jlya ti' nu'u cha' caca ji'j' ycui' Ndyosi, li' caca tso'o nu piti sñi' nu'u —nacuj Jesús ji'j' Jairo.

⁵¹ Lo'o ndyalaa ngu' to' tyi Jairo, li' ná nda Jesús chacuayá' tyaa' tsa tlyu ti' ngu' ne' ni'j' lo'o yu; cua laca ti' ñati' tyaa' nde ni'j' nacuj yu.

—Lo'o Pedro, lo'o Jacobo, lo'o Juan, lo'o sti xtya'a' nu piti quicha re, tsa lo cua ti tya'a' ngu' tyaa' ngu' ni'j' re —nacuj yu.

⁵² Nxi'ya tsa xi xa' la ngu' ndi'j' ngu' nde liya' xqui'ya cha' ngujuii nu cuna'a' piti bi'. Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Ná xi'ya ma' —nacuj—. Si'i na ngujuii nu quicha re, na laja' ti re —nacuj Jesús ji'j' ngu'.

⁵³ Nxyti lo'o ngu' ji'j' Jesús li', cha' jlo ti' ngu' cha' chañi cha' ngujuii nu piti bi'. ⁵⁴ Li' ndyatú Jesús ni'j', ngusñi' ya' nu piti, jua'a' cuij nchcui' lo'o li':

—Tyaca'a' nu'u, mbixui' —nacuj.

⁵⁵ Li' xa' ndyalaa cui'j' cresiya ji'j' nu cuna'a' piti bi', hora ti' ndaca'a' li'; ngulo Jesús cña ji'j' ngu' cha' ta ngu' na cacu nu piti bi' li'. ⁵⁶ Ndube tsa ti' ngu' cusu' ji'j' nu piti bi', pana ngulo Jesús cña ji'j' ngu' cha' ná chcui' ngu' lo'o xa' ñati' ñi'ya nu ngua cha' bi'.

9

Ngulo Jesús cña ji'j' nu tii tyucuaa tya'a' ngu' bi', cha' tsa' ngu' chcui' ngu' lo'o ngu' xa' quichi'

¹ Nguxuti'j' Jesús ji'j' nu tii tyucuaa tya'a' ngu' nu ndyaca tsa'a' bi', cha' ta yu chacuayá' ji'j' ngu' cha' culo ngu' ji'j' lcaa lo cui'j' cuxi nu ntsu'u ji'j' ñati', lo'o jua'a' cua'ni ngu' jo'o ji'j' lcaa lo quicha nu ntsu'u ji'j' ñati'.

² Ngulo yu cña ji'j' nu tii tyucuaa tya'a' ngu' bi', cha' ta ngu' cha' tso'o ji'j' ycui' Ndyosi lo'o ngu' quichí su tsa' ngu', lo'o li' cua'ni ngu' cha' tyaca tso'o ngu' quicha. ³ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Ná sca na ná cui'ya ma' tsa' ma' tyucuij —nacuj yu ji'j' ngu'—, ni yaca xca, ni cui'j', ni tyaja, ni cña, ná cui'ya lo'o ma' ji'j'. Sca ti camxa nu ntsu'u ti ma' cui'ya ma' tsa' ma, ná cui'ya ma' chacua. ⁴ Cua ña'a' ca toni'j' su tyalaa ma' ni, ca bi' tyanu ma' hasta ña'a' cuayá' nu tyu'u ma' quichí bi' tyaa ma' li'.

⁵ Si ntsu'u quichí su ná ndiya ti' ngu' cha' nu nchcui' ma' lo'o ngu', su ná nti' ngu' cha' tyanu ma' slo ngu', hora ti' tsa' ma' xa' se'j'. Lo'o jua'a' salú ma' sñi' yuu nu ntsu'u quiya' ma' lo'o tyu'u ma' quichí bi'; xqui'ya cha' bi', caca cuayá' ti' ngu' quichí cha' cuxi tsa cña nu ngua'ni ngu' lo'o ma' li'.

⁶ Ndu'u ngu' ndyaa ngu' li', ndya'a' ngu' lcaa quichí sube ti' cajua. Li' nda ngu' cha' lo'o ngu' quichí bi' ñi'ya' ndu'ni' lya'a' Ni ji'j' ngu'; jua'a' ngua'ni ngu' jo'o ji'j' ngu' quicha nu ndi'j' lcaa quichí bi', ndyaca tso'o nu ngu' quicha bi' li'.

Ngujuii Juan nu ntyucuatya ji'j' ñati'

⁷ Tyempo bi' Herodes naa nu laca gobernador. Cua ngua cuayá' ti' yu lcaa cña nu ngua'ni Jesús, lo'o nu juani nclayacua tsa ti' yu: “¿Ti' ñati' laca nu Jesús bi'?” Tyuu' tya'a' ngu' nchcui' ngu' cha' cua ndyu'u'j' jyo'o Juan chacua quiya'. ⁸ Lo'o jua'a' ntsu'u ngu' nu nchcui' cha' Jesús laca jyo'o Elías nu nguti'j' chalyuu sa'ni la, cha' chacua quiya' ndyu'u'j' tucua jyo'o bi'; jua'a' ntsu'u ngu' nu nchcui' cha' la cui' jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'j' ycui' Ndyosi sa'ni la laca Jesús, cha' cua ndyu'u'j' jyo'o cusu' bi' chacua quiya', nacuj ngu'. ⁹ Pana ndi'ya' nacuj Herodes:

—Ycui' na' ngulu' cña cha' teje cu' ngu' scau' teje Juan. Lo'o nu Jesús bi' ni, nu quiña'a' tsa cha' ndañi nu nchcui' ngu' ji'j', ¿tilaca laca yu lacua?

Lo'o li' lye tsa ngua ti' Herodes cha' ña'a' ji'j' ycui' Jesús.

Nda Jesús na ndyacu ca'yu mil tya'a' ñati'

¹⁰ Nu lo'o nguxtyuu' ngu' tya'a' ndya'a' Jesús ndyalaa ngu' slo yu, li' nchcui' ngu' lo'o yu lcaa ña'a' cña nu ngua'ni ngu' ca su ndyaa ngu' bi'. Li' ndyaa yu lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a' ji'j' bi' sca se'j' su ná ntsu'u

ñatiŋŋua ti' yu, sca se'j cacua ti quich'i Bet-saida. ¹¹ Pana nu lo'o cua ngua jlo ti' xa' ñati macala su ndyaa Jesús, li' ndu'u lca'a' ñati' bi' ji'j' yu. Lo'o ndyalaa ngu' slo yu, li' ndyanu ngu' chcu' culu'u yu ji'j' ngu' ñi'ya' caca nde loo lo'o caca ycu'i' Ndyosi loo ne' crediya ji'j' ñati. Lo'o jua'a li'jya' ngu' quicha cha' cua'ni yu cha' tyaca tso'o ngu', nti' ngu'.

¹² Nu lo'o cua ngusii, li' ndyu'u ti'j' ñati nu ndyaca tsa'a' ji'j' Jesús ca slo yu cha' chcu'i' ngu' lo'o yu:

—Chcu'i' nu'u lo'o ngu' jua cha' tsaana ngu' na cacu ngu', su caja' ngu' talya ca quich'i sube ti jua —nacuj' ngu' nu ndyaca tsa'a' ji'j'—. Su ndi'j' na re, ná ntsu'u na cacu ngu' tsiya' ti —nacuj' ngu' bi' ji'j' Jesús.

¹³ —Cu'ma' ta ma' na cacu ngu' quiña'a' jua —nacuj' Jesús ji'j' nu ngu' nu ndyaca tsa'a' ji'j' li'.

—Xti tsa na ntsu'u ji'j' ya re —nacuj' ngu'—. Ca'yu tya'a ti xlyá teje' lo'o tucua tya'a ti cualya lo'o ji'j' ya. Sca ti si tsa'a ya tsaana ya scuaa cha' cacu lcaa ngu' re —nacuj' ngu' ji'j' Jesús li'.

¹⁴ Ca'yu mil tya'a ngu' qui'yu ti ndi'j' ngu' bi'. Li' nchcu'i' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a' ji'j':

—Chcu'i' ma' lo'o ngu' jua cha' tyaca'a' ngu' lo yu cuentya qui' ti, tu'ba tyii tya'a ngu' sca qui' —nacuj' yu ji'j' ngu'.

¹⁵ Lo'o jua'a ngua'ni nu tii tyucuaa tya'a ngu' lo'o nu ngu' quiña'a' bi', hora ti ndyaca'a' ngu'. ¹⁶ Li' ndaya' Jesús ji'j' nu ca'yu tya'a xlyá teje' lo'o ji'j' nu tucua tya'a cualya bi'. Nde cua' nguxña'a' yu cha' ndya xlyá'be ji'j' ycu'i' Ndyosi xqui'ya scuaa bi'. Li' ngusa'be yu scuaa bi', cuati nda yu yu'be bi' ji'j' ngu' tya'a ndya'a' yu cha' tacha ngu' ji'j' ngu' quiña'a' bi'. ¹⁷ Lcaa ngu' ndyacu ngu' scuaa bi' li', nguaala' ji'j' lcaa ngu'. Ca tiya' la ngutsa'a' tii tyucuaa tya'a chcubi ntsu'u yu'be xlyá lo'o cualya nu ndyanu, la cui' tya'a na nu ndyacu ngu' bi'.

Ndacha' liñi Pedro cha' ycu'i' nu Cristo laca Jesús

¹⁸ Ngua sca tsá ndi'j' Jesús ycu'i' ti nchcu'i' yu lo'o ycu'i' Ndyosi. Li' li'jya' ngu' nu ndyaca tsa'a' ji'j' ca slo yu. Nchcuane Jesús ji'j' ngu' bi' li':

—¿Tilaca ta laca na' nacuj' ngu'? —nacuj' Jesús ji'j' ngu' bi'.

¹⁹ —Ntsu'u ngu' nu nchcu'i' cha' jyo'o Juan nu ntyucuatya ji'j' ngu' tya tsubi' la laca nu'u —nacuj' ngu' ji'j'—, lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu nchcu'i' cha' jyo'o Elías laca nu'u, jua'a ntsu'u xi xa' la ngu' nu nchcu'i' cha' nu'u laca sca jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'j' ycu'i' Ndyosi sa'ni la; cua sa'ni tsa ngujui' ñati' bi', pana juani ndyu'ú chaca quiya' nacuj' ngu' bi'.

²⁰ —Cu'ma' ni —nacuj' Jesús ji'j' ngu' bi' li'—, ¿tilaca laca na' nti' cu'ma'?

Li' nacuj' Pedro ji'j':

—Cristo nu nda ycu'i' Ndyosi ji'j' li'jya' nde chalyuu, bi' laca nu'u —nacuj' Pedro ji'j'.

Nda Jesús cha' lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycu'i'

²¹ Lye tsa nchcu'i' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a' ji'j' cha' ná cacha' ngu' tsiya' ti ji'j' xa' ñati' cha' Cristo laca ycu'i'.

²² —Na' nu cua nda Ni 'na li'jya' cha' caca na' ñati' —nacuj' Jesús—, nscua cha' lye tsa xcube' ngu' jna'. Lo'o la cui' ti xtyanu ti'j' ngu' cusu' jna'; lo'o ngu' nu laca loo, lo'o ngu' mstru cha' jo'ó, xtyanu ti'j' ngu' jna'. Nga'a' cha' cujuui' ngu' 'na; pana lo'o tyu'u scua sna tsá, li' tyu'ú na' chaca quiya' ca su ntsiya na' cha' nguatsi' na'.

²³ Lo'o nteje tacui xi tyempo, li' nchcu'i' Jesús lo'o lcaa ngu':

—Si ntsu'u cu'ma' nu chañi cha' nti' ma' tsa'a ma' lo'o na' —nacuj' yu—, nga'a' cha' xtyanu ma' lcaa cha' nu ntsu'u tsa tyiquee ma' ji'j', cha' tya'a' ma' lo'o na' lcaa tsá, masi cujuui' ñati' ji'j' ma' xqui'ya na'. ²⁴ Chcuna' chalyuu ji'j' ma' si xcu'i' ncliyacua tsa ti' ma' ñi'ya' caca ji'j' ycu'i' ca ma'; pana si tyaja'a' ma' xñi ma' cha' jna', masi cujuui' ñati' ji'j' ma' xqui'ya na', quije chalyuu ji'j' ma' ca slo ycu'i' Ndyosi li'. ²⁵ Ná xtyucua tsiya' ti cha' culiyai' nu ntsu'u ji'j' ma', masi tlyu tsa chalyuu caja ji'j' ma, si xqui'ya cha' bi' chcuna' ma' cuentya ji'j' ycu'i' Ndyosi. ²⁶ Ca tyuju'u ti' na' nu cua nda Ni 'na li'jya' cha' caca na' ñati' lo'o ña'a' na' ji'j' ma, si cua ngua tyuju'u ti' ma' ña'a' ma' jna', masi ntyuju'u ti' ma' ji'j' cha' tso'o nu nchcu'i' ti' na'; nu lo'o caa' na' chaca quiya' nde loo la cha' caca na' loo ji'j' ñati, li' ca tyuju'u ti' na' lo'o ña'a' na' ji'j' ma. Ndubi tsa ña'a' loo na' caca xqui'ya xee ji'j' ycu'i' Ndyosi Sti na' li'; tu'ba ti caa' na' lo'o lcaa xca ji'j' ycu'i' Ni, xca' nu lubii' tsiya' ti. ²⁷ Chañi cha' nu nchcu'i' na' lo'o ma, cha' ntsu'u ngu' nu ndu' lo'o na chalyuu re juani, nu tya lyiji cajaa ngu' lo'o ca cuayá' ti' ngu' cha' cua nguxana cha' laca ycu'i' Ndyosi loo nde chalyuu.

Cua ngutsa'a' ña'a' tyucui' ña'a' loo Jesús ndu slo ngu'

²⁸ Nu lo'o cua ndu'u scua snu' tsá tya lo'o nchcu'i' Jesús cha' bi', li' ndyacu' yu sca ca'ya cha' chcu'i' yu lo'o ycu'i' Ndyosi; ndyaa lo'o yu ji'j' Pedro lo'o Jacobo lo'o Juan. ²⁹ Nu lo'o ndu' Jesús nchcu'i' lo'o ycu'i' Ndyosi Sti yu, li' hora ti ngutsa'a' ña'a' tyucui' ña'a' loo Jesús; ñi'ya' ña'a' sca xee nu ngat'i tsa, jua'a' ngat'i tsa ña'a' ste' yu. ³⁰ Li' ndu'u tucua tucua tya'a ngu' qui'yu ca slo Jesús, ndu' ti ngu' bi' nchcu'i' ngu' lo'o Jesús; jyo'o cusu' Moisés lo'o jyo'o cusu' Elías nu nguti'j' chalyuu sa'ni ngua ngu' bi'. ³¹ Lo'o jua'a' tyucui' ña'a' su ndu' ngu' ntyiji'j' sca xee nu lye tsa ña'a'. Nchcu'i' ngu' lo'o Jesús ji'j' lcaa ña'a' cña nu

cua nda ycuil' Ndyosi Sti yu cha' cua'ni yu nde loo la xi, nu lo'o cajaa yu nde quichí Jerusalén. ³² Masi ndyu'u tsa xcalá Pedro lo'o xa' tya'a ndi'j yu ca jua, pana tya tii ngu'; bi' cha' na'a ngu' bi' lcaa cha' tso'o ji'j Jesús, lo'o ji'j tyucuaa ngu' jyo'o nu nga'a slo yu. ³³ Nu lo'o cua tya ti tyucuaa ngu' bi', li' nacuj Pedro ji'j Jesús:

—Xu'na —nacuj—, tso'o tsa cha' ndi'j ya nde. Cuiñá ya sna tya'a chcu'ya: tsaca laca su tyi'j ycuil' nu'u, chaca su tyi'j La Moisés, lo'o chaca su tyi'j La Elías —nacuj.

Pana nu Pedro bi' ni, ná ngua cuayá' ti' yu ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' ycuil' ca yu. ³⁴ Tya nchcui' yu, lo'o li' ñaa sca coo nu ngüixij hichu' ngu'. Lye tsa ndyutsij ngu' su ntsu'u ngu' ne' coo bi', cha' lye tsa ña'a coo bi'. ³⁵ Li' nguañi xtyi'i sca ñati, pana hora ti ngua cuayá' ti' ngu' cha' nchcui' ycuil' Ndyosi laja coo bi'.

—La cui' yu re laca Sñi' na'; tyaca'a tsa yu 'na —nacuj Ni—. Cua'a jyaca ma' ji'j cha' nu chcui' yu re lo'o ma' —nacuj Ni.

³⁶ Lo'o cua ndyuna ngu' ña'a cha' nu nchcui' ycuil' Ndyosi ji'j Jesús, li' na'a ngu' cha' sca ti Jesús ndu bi'. Cuaana tya ndyaa ti'j ngu'; ni sca cha' nga'aa nchcui' ngu' lo'o xa' ñati, ñi'ya ngua cha' nu na'a ngu' sii' ca'ya bi'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'j sca yu cuañi' nu ngusñi cui'i cuxi ji'i

³⁷ Ca chaca tsá nu lo'o ngua'ya ngu' sii' ca'ya bi', tyuu tsa tya'a ngu' ndyaa ngu' ndyacia tya'a ngu' lo'o Jesús. ³⁸ Ndi'j sca nu qui'yu laja ñati quiña'a bi' nu cui'j nchcui' lo'o Jesús:

—Mstru —nacuj yu ji'j—, cua'ni cha' tso'o ña'a nu'u xi ji'j sñi' na', cha' sca ti bi' laca sñi' na' nu ntsu'u 'na. ³⁹ Ntsu'u tsa nxa'lu cui'j ji'j yu, ndu'ni bi' cha' cui'j nxi'ya yu li'; nxasu nu cui'j bi' ji'j yu ña'a cuayá' ndyu'u ngo' tu'ba yu. Cuxi tsa ndu'ni cui'j bi' lo'o yu, cha' ná ntaja'a bi' cula'a ji'j yu. ⁴⁰ Bi' cha' lye tsa ndijña na' ji'j nu ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u cha' culo ngu' ji'j cui'j cuxi nu ngusñi ji'j sñi' na', pana ná ngua ji'j ngu' culo ngu' ji'j tsiya' ti.

⁴¹ Li' nguxacuj Jesús cha' ji'j ngu':

—Ná jlya ti' ma' na' tsiya' ti, cu'ma' ñati chalyuu —nacuj Jesús—, cha' cuxi tsa cresiya ji'j ma'. Nga'aa tso'o tyanu na' slo ma', nga'aa talo tyiquee na' ji'j ma' tsiya' ti —nacuj Jesús ji'j ngu'—. Ça'a lo'o ji'j sñi' slo na' —nacuj Jesús ji'j sti nu quicha bi' li'.

⁴² Pana nu lo'o ñaa nu quicha bi' cacua la, li' nguxlyú cui'j cuxi bi' ji'j yu quicha bi' nde lo yuu, lo'o li' lye tsa nguxalú cui'j ji'j yu. Li' ngulo Jesús cña ji'j cui'j cuxi nu ntsu'u ji'j yu cha' tyu'u bi' tyaa, cua ndyaca tso'o yu quicha bi' li'. Cuati nacuj ji'j sti yu cha' ca'a qui'ya ji'j sñi', lo'o li' ndya Jesús ji'j yu

nu ngua quicha bi' ji'j sti yu chaca quiyá. ⁴³ Lcaa ngu' ndube tsa ti' ngu' lo'o ña'a ngu' cha' tlyu nu ndyu'ni ycuil' Ndyosi.

Xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' ntsu'u cha' cajaa ycuil'

Lcaa ngu' ndiya tsa ti' ngu' ña'a ngu' cña nu ndyu'ni Jesús. Pana laja lo'o ndube ti' ngu', li' nacuj Jesús ji'j nu ngu' nu ndya'a lo'o yu:

⁴⁴ —Cua'a jyaca ma' ji'j cha' re, culucua xi ti' ma' ji'j: Ntsu'u sca ñati nu cui'j cresiya 'na ji'j ngu' tisiya cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o na', masi na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati —nacuj Jesús.

⁴⁵ Pana ná nda nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j yu bi' cuentya, ná ngujui ñi'ya caca ca cuayá' ti' ngu' cha' bi'; jua'a ntsij tsa ngu' cha' xcuane ngu' ji'j ycuil' Jesús ñi'ya tyu'u cha' nu nchcui' yu lo'o ngu'.

Nchcui' ngu' cha' ndulo la cha' ji'j ycuil' ca ngu'

⁴⁶ Lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' ni, lye tsa nchcui' tube ngu' ñi'ya nu tya'a ngu' laca nu ndulo la cha' ji'j. ⁴⁷ Pana Jesús ni, hora ti ngua cuayá' ti' lcaa ña'a cha' nu ntsu'u tyiquee ngu'. Li' ngusñi yu ya' sca nu piti, ngusta yu ji'j nu piti cacua ti slo ycuil' yu. ⁴⁸ Li' nchcui' yu lo'o ngu' ndi'ya:

—Lo'o xtyucua ma' ji'j cua ña'a ca ñati cuentya jna', masi ñati ñi'ya laca nu piti re, la cui' jua'a na nxyucua ma' jna' laca —nacuj Jesús—. Jua'a ngu' nu tucua cña jna', lo'o cña ji'j ycuil' Ndyosi tucua ngu' bi' li', cha' ycuil' Ni laca nu nda jna' lijyaa ca slo cu'ma. La cui' nu piti la ji'j tya'a ma, nu ná ndulo cha' ji'j bi' nti' ma, bi' laca nu ndulo la cha' ji'j cuentya jna', nti' na'.

Sca ñati nu ná nxuu tya'a lo'o na ni, bi' laca nu taca ji'j xtyucua ji'na

⁴⁹ Li' nacuj Juan ji'j Jesús:

—Mstru —nacuj—, cua na'a ya cha' ndu chaca ñati nu nclyo ji'j cui'j cuxi nu ntsu'u ji'j ñati chacuayá' jinu'u, nacuj yu. Bi' cha' ngua'a ya ji'j yu bi', cha' nga'aa cua'ni yu jua'a, cha' ná lo'o yu bi' ndya'a yu ndyaca tsa'a yu lo'o ya.

⁵⁰ Pana ndi'ya nacuj Jesús ji'j li':

—Ná cua'a ma' ji'j, cha' sca ñati nu ná nxuu tya'a lo'o na, ná tyiquee' taca ji'j bi' xtyucua ji'na.

Ngua'a Jesús ji'j Jacobo lo'o ji'j Juan

⁵¹ Nu lo'o cua tyalaa ti tyempo cha' tyaa Jesús nde cua, li' ngüiñi ti' yu cha' tyaa yu nde Jerusalén. ⁵² Nda yu ji'j nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j yu cha' tsa'a ngu' tyucuij nde loo la, cha' chcui' ngu' lo'o ngu' quichí sube ti su tyeje tacui yu lo'o ngu'. Li' ndyaa ngu' bi' sca quichí sube ti, sca quichí tyi ngu' Samaria; ngulana ngu' su tyi'j ngu' li'. ⁵³ Pana ná ntaja'a ngu' quichí sube bi' ta

ngu' chacuayá' cha' tyanu ngu' bi' quichí, cha' jlo ti' ngu' quichí bi', cha' nde quichí Jerusalén tsaá ngu'. ⁵⁴ Nu lo'o ndyuna tya'a ndya'a Jesús cha' bi', Jacobo lo'o Juan naa nu ngu' bi', li' nacuj ngu' bi' jilí Jesús:

—Cusu' —nacuj ngu' bi'—, zha ná nti' nu'u cha' jña ya quíi' nde cua' cha' tyalú nde lo' yuu su ndi'j ngu' jua? Cua'ni tye bi' tsiya' ti jilí ngu' jua, tyaquí ngu'. Jua'á ngua'ni jyo'o cusu' Elías sa'ni —nacuj ngu' jilí Jesús.

⁵⁵ Li' ña'á tsa Jesús jilí ngu' bi', nchcui' yu lo'o ngu' bi' li':

—Ná nda má cuentya tsiya' ti ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' má —nacuj Jesús—, si'i Xtyi' ycuí' Ndyosi laca nu ngulu'u jilí má cha' chcui' má cha' cuxi jua'á; nu xña'á laca nu ngulu'u jilí má cha' chcui' má jua'á. ⁵⁶ Si'i cha' cua'ni tye na' chalyuu jilí ñati' nda ycuí' Ndyosi Sti na' 'na lijyáa cha' caca na' ñati; cha' cua'ni lyaá Ni jilí ñati' chalyuu, bi' cña ntsu'u cha' cua'ni na' —nacuj Jesús.

Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' xa' quichí sube ti.

Ñati nu chañi cha' nti' tya'á lo'o Jesús

⁵⁷ To' tyucuj su ndyaa ngu' na'á ngu' jilí sca nu qui'yu.

—Cusu' —nacuj yu—, lo'o na' nti' na' tsa'á lo'o nu'u, macala su tsaá nu'u tsa'a na' lo'o nu'u.

⁵⁸ Li' nguxacuj Jesús cha' jilí nu qui'yu bi': —Nu naa cuatya' ni, ne' xtyú ni' ndyu'u ni'; lo'o nu quiñi sube ni, ne' xlyatí ndyu'u ni'; lo'o na' ni, cualijyá na' chalyuu cha' caca na' ñati, pana ná ntsu'u su xtyi' na' caja' na', ná ntsu'u su chca'á cña' na'.

⁵⁹ Lo'o li' nacuj Jesús jilí chaca nu qui'yu:

—Caá tya'á nu'u lo'o na' —nacuj.

—Cusu' —nacuj yu jilí Jesús li'—, ta nu'u xi tyempo jna' cha' tyanu na' lo'o sti na' ña'á cuayá' nu cajaa sti na', cha' ña'á na' jilí tyatsi'.

⁶⁰ Li' nacuj Jesús jilí yu:

—Tya ntsu'u xi xa' la tya'a ñati' má nu taca xatsi' jilí nu cua nguijui; pana nu'u ni, ntsu'u cha' tsaá nu'u lo'o na' cha' chcui' nu'u cha' tso'o jilí ycuí' Ndyosi lo'o ñati.

⁶¹ Li' nacuj chaca nu qui'yu jilí Jesús:

—Cusu', lo'o na' nta' tsa'á lo'o nu'u —nacuj yu—, pana ta xi tyempo 'na cha' tsa'a na' salya' na' lo'o ngu' toni' 'na.

⁶² Li' nguxacuj Jesús cha' jilí nu qui'yu bi':

—Sca ñati' nu nguxana sca cña ni, ná caca tyu'u sca cña bi' jilí yu si tya'achu' yu jilí; ñi'ya nti' ñati' nu nclya'a yuu, ná ca cula'á tso'o yu yuu si ña'á yu nde chu' yu; la cui' jua'á lo'o caca ycuí' Ndyosi loo ne' cresiya jilí cu'má ñati' chalyuu ni, ná ta Ni cña cua'ni má cuentya jilí ycuí' si nti' má tya'achu' má jilí Ni.

10

Nda Jesús jilí snayalatyí tya'angu' ndyaa

¹ Nu lo'o cua nteje tacui cha' bi', li' ngusubi Jesús chaca snayala tyí tya'a ngu' cha' tsaá ngu' nde loo jilí yu; cuentya tu-cua tya'a ti ngu' tsaá ngu' lcaa se'j lo'o lcaa quichí su nga'á cha' tsaá yu nti' yu. ² Li' nchcui' yu lo'o ngu' bi':

—Chañi cha' ntsu'u tsa cña re, cha' chcui' na lo'o ñati' cha' xñi ngu' cha' nu nchcui' na' —nacuj Jesús jilí ngu' bi'—, lo'o jua'á, xti ti ngu' nu caca cua'ni cña re; bi' cha' chcui' má lo'o Sti na', ycuí' nu Xu'na cña re, cha' tya ta Ni xi xa' la tya'a ñati' nu taca jilí cua'ni cña re.

³ Yaa clya má lacua. Su ta na' jilí má tsaá má, ca bi' tyi'j má laja ñati' cuxi ñi'ya si ndi'j xlyá' cuañi' laja bo'o tyaala; pana tyi'j ycuí' Ni lo'o má cha' ná sca caca jilí má li'. ⁴ Ná cui'ya má cuiji su tyu'u cñi, ni xa' cuiji, ni caña ná chca'á quiya' má. Lo'o jua'á ná tyu má tyiquee' tyucuj lo'o ta má cha' lo'o ñati. ⁵ Nu lo'o tyalaa má toni'j jilí sca ñati, li' ndi'ya chcui' má lo'o ycuí' Ndyosi cuentya jilí ñati nu ndi'j ni'j bi':

“Tí ti tyi'j tyiquee ngu' nu ca tyi re”, ñacuj má jilí ycuí' Ndyosi li'.

⁶ Lo'o si chañi cha' nti' ngu' nu ndi'j ni'j bi' cuna la ngu' cha' jilí ycuí' Ndyosi, li' cua'ni Ni cha' tí ti tyi'j tyiquee ngu' bi'; pana si ná nti' ngu' cuna ngu' cha' bi', nga'aa culacua Ni jilí ngu' bi' jua'á. ⁷ Tyanu má toni'j jilí ngu' tso'o bi', cacu má co'o má cua ña'á ca na nu cacu ngu' bi'; sca ñati' nu ndyu'ni cña ni, ntsu'u chacuayá' jilí cha' cacu yu tyaja. Pana ná tya'á má lcua ti toni'j jilí ngu'.

⁸ Lo'o tyalaa má sca quichí su tso'o tsa chcui' ñati lo'o má, cacu má lcaa na nu ta ngu' jilí má, ⁹ cua'ni má jo'o jilí ngu' quicha nu ndi'j bi'. Lo'o li' ñacuj má jilí ngu' bi': “Cua ngulala cha' caca ycuí' Ndyosi loo ne' cresiya jilí cu'má”.

¹⁰ Pana lo'o tyalaa má sca quichí su ná nti' ngu' cha' chcui' má cha' jilí ycuí' Ndyosi lo'o ngu', hora ti tyu'u má nde to' calle ti. Li' ñacuj má jilí ngu': ¹¹ “Scuj ya quiya' ya cha' tyalú sni' yuu jilí quichí tyi má nu ngusñi ca'á quiya' ya; jua'á ca cuayá' ti' má li' cha' xqui'ya cha' cuxi tyiquee má, bi' cha' tyu'u ya quichí tyi má tyaa ya. Pana masi cuxi má, ntsu'u cha' ca cuayá' ti' má cha' cua ngulala cha' caca ycuí' Ndyosi loo ne' cresiya jilí má”, ñacuj má jilí ngu' quichí bi'.

¹² Nchcui' na' cha' bi' lo'o má juani, cha' nu lo'o tye chalyuu, li' tlyu la cha' ti' cáca jilí ngu' quichí bi'; xti la cha' chcube' ngu' jyo'o quichí Sodoma nu cuxi tsa ngua'ni cua sa'ni la.

Quichí su ná ntucua' ñati' cña jilí ycuí' Ndyosi

¹³ jTya'na tsa cu'má ngu' quichí Corazín! Lo'o jua'á, jtya'na tsa cu'má ngu' quichí Bet-saida! Cua quiñá'á tsa cha' tlyu nu cua na'á cu'má, lo'o ná nguju'u ti' má tsiya' ti jilí

cha' cuxi nu ndyu'ni ma. Cua sa'ni la xña'a tsa ngua ngu' quichí Tiro, lo'o ngu' quichí Sidón; ngu' xa' tsu' ngua ngu' bi'. Pana ná ngujui ñi'ya caca tyuju'u ti' ngu' bi' ji'lí cha' cuxi nu ngua'ni ngu', cha' bilya ña'a ngu' bi' ni sca cha' tlyu ñi'ya nu cua na'a cu'ma ngu' Israel; bi' cha' ná ngua xñi'lí ti' ngu', ná ndyacu' ngu' late' ngata, ni ná ngusu'ba ngu' jii hique ngu' ñi'ya nu ndu'ni ngu' su nscua jyo'o. ¹⁴ Liñi cacha' na' ji'lí ma cha' caca tso'o la ji'lí ngu' jyo'o quichí Tiro, lo'o ji'lí ngu' jyo'o quichí Sidón, nu lo'o tyalaa tsa tlyu lo'o cua'ni cuayá' ycuí' Ndyosi ji'lí ñati chalyuu; lye la xcube' Ni ji'lí cu'ma li', cha' ná nduna ma' tsiya' ti. ¹⁵ Lo'o cu'ma ngu' quichí Capernaum ni, nti' ma cha' tso'o tsa caca ji'lí quichí tyi ma. ¿Ha ná lo'o xcube' Ni ji'lí ma nti' ma? Pana culo'o Ni ji'lí ma' tyaa ma ca bilyaa.

Tya nchcui' la Jesús lo'o nu snayala tyii tya'a ngu' bi' li':

¹⁶ —Ñati nu cua'a jyaca ji'lí cha' nu ta cu'ma lo'o, ñi'ya si ndaca'a jyaca ngu' bi' ji'lí cha' nu ta na' lo'o ngu' laca; lo'o ñati nu xlyú cha' hichu' cu'ma, ñi'ya si nxyú ngu' bi' cha' hichu' na' laca. Lo'o jua'a ñati nu xlyú cha' hichu' na' ni, na nxyú ngu' cha' bi' hichu' ycuí' Ndyosi nu nda jna' liyyaa; jua'a laca cha' —nacuj Jesús ji'lí ngu'.

Ndu'u ngu' ndyaa ngu' li'.

Cua nguxtyuu' ngu' nu ngua'a loo Jesús cña ji'lí ñaa ngu'

¹⁷ Ca tiya' la nguxtyuu' nu snayala tyii tya'a ngu' ñaa ngu' slo Jesús. Chaa tsa ti' ngu'.

—Cusu' —nacuj ngu' ji'lí Jesús—, lo'o nu cui'lí cuxi ndaquiya' ji'lí cña nu ngulo ya ji'lí chacuayá' jinu'u —nacuj ngu'.

¹⁸ Nchcui' Jesús lo'o ngu' li':

—Jua'a tu'ni. Lo'o na' na'a na' ji'lí Satanás lo'o ndyú yu lo yuu; ñi'ya ndyalú tyi'yu nde lo yuu, jua'a ndyú yu. Ngulo'o ycuí' Ndyosi ji'lí nu xña'a bi' ca su tlyu su ntucua Ni nde cua, ndyú yu lo yuu li'; bi' cha' ndaquiya' cui'lí cuxi bi' ji'lí cha' nu nchcui' ma juani. ¹⁹ Lo'o jua'a cua nda na' chacuayá' ji'lí cu'ma cha' sta quia' ma hichu' cuaña, lo'o hichu' chuni'; chacuayá' jna' cua'a ma' chacuaya' ji'lí nu xña'a tsiya' ti. Lo'o jua'a ná ca cuxi ji'lí ma tsiya' ti, ni sca cha' cuxi ná tyacua ji'lí ma li'. ²⁰ Pana ná ntsu'u cha' ca chaa ti' ma cha' ndaquiya' cui'lí cuxi bi' ji'lí cña nu ngulo ma ji'lí, tso'o la ca chaa ti' ma cha' cua nscua xtañi ma ca su ntucua ycuí' Ndyosi nde cua.

Tso'o tsa ntsu'u tyiquee Jesús

²¹ Sca hora bi' tso'o tsa ntsu'u tyiquee Jesús xqu'i'ya cha' ndi'lí Xtyi'lí ycuí' Ndyosi lo'o yu. Bi' cha' nchcui' Jesús lo'o ycuí' Ndyosi Sti yu li':

—Sti na', cua'ni chí na' loo ycuí' nu'u juani. Nu'u laca ycuí' Ni nu laca loo nde cua,

jua'a laca nu'u loo nde lo yuu. Cua ngutu'u yacu' ti cha' bi' cuentya ji'lí ñati nu ngua tyu sa'ni la, cha' ná ca cuayá' ti' ngu' cha' bi' tsiya' ti, masi nchca tsa ji'lí ngu'; pana tsa xlya'be hí cha' cua ngulu'u tso'o nu'u cha' bi' ji'lí ñati jua'a ti juani, masi ná jlo tso'o ti' ñati bi'. Ndyu'ni tlyu na' jinu'u cha' jua'a ngua ti' ycuí' nu'u cha' caca —nacuj Jesús ji'lí ycuí' Ndyosi.

²² Li' nchcui' yu lo'o ngu' nu ndyaa cuentya ji'lí yu bi':

—Cua nda Sti na' lcaa na jna'. Ná tucui jlo ti' cha' laca na' Sñi' ycuí' Ni; sca ti ycuí' Sti na', bi' nu jlo ti'. Ná tucui jlo ti' tilaca laca ycuí' Sti na'; sca ti na', jlo ti' na' tilaca laca Ni. Lo'o jua'a ca jlo ti' xi xa' la ñati nu nti' na' cha' culu'u na' ji'lí ngu' tilaca laca ycuí' Sti na', ca cuayá' ti' ngu' bi' li'.

²³ Li' nguxtyacuí Jesús ca su ndu nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'lí, ndu ycuí' ti ngu' nchcui' yu lo'o ngu' bi' li':

—Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ñati nu ña'a cua ña'a ca cha' tlyu nu cua na'a cu'ma juani. ²⁴ Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o ma re, cha' quiña'a tsa ngu' nu ngua tu'ba ji'lí ycuí' Ndyosi sa'ni la, lo'o jua'a quiña'a rey nu ngua loo sa'ni la, cua ntajatyá tsa ngu' bi' ji'lí cha' tlyu nu cua na'a ma juani, cha' ña'a ngu' ji'lí nquicha'; cua ntajatyá tsa ngu' bi' ji'lí cha' nu nduna ma juani, cha' ngua ti' ngu' cuna ngu' nquicha'. Pana ngujuii ngu' li', lo'o bilya ña'a ngu' cha' bi', bilya cuna ngu' cha' bi' tsiya' ti —nacuj Jesús ji'lí ngu' nu ndyaca tsa'a ji'lí.

Sca cha' tso'o nu ngua'ni sca ngu' samaritano

²⁵ Li' ndatú sca mstru cha' jo'ó cha' chcuí' cuayá' yu lo'o Jesús. Lo'o li' nchcuan yu ji'lí Jesús:

—Mstru —nacuj—, ¿ñi'ya cua'ni na' cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye tsiya' ti jna'?

²⁶ Li' nguxtyacuí Jesús cha' lo'o yu:

—¿Ni cña ngulo ycuí' Ndyosi ji'lí na nu nscua lo quityi nu ngua sa'ni? ¿Ñi'ya ndyu'u ta cha' bi' nti' nu'u?

²⁷ Li' nchcui' mstru cha' jo'ó bi':

—Ndi'ya nchcui' cha' cusu' bi' —nacuj mstru bi'—, cha' tso'o tsa tyu'u tyiquee na ña'a na ji'lí ycuí' Ndyosi, jua'a tyucui tyiquee na taquiya' na ji'lí ycuí' Ni, jua'a cua'ni tlyu na ji'lí Ni lo'o lcaa cha' nu ca'ya hique na, jua'a tyucui juersa ji'lí na cua'ni tlyu na ji'lí ycuí' Ni. Lo'o jua'a nga'a cha' cua'ni tya'na ti' na ji'lí tya'a ñati na, ñi'ya nu nti' na cha' cua'ni tya'na ti' xa' ñati ji'lí na.

²⁸ Li' nacuj Jesús ji'lí yu bi':

—Tso'o tsa cha' nu nguxacu' nu'u 'na. Si jua'a cua'ni nu'u, caja chalyuu bi' jinu'u li'.

²⁹ Pana nu mstru cha' jo'ó bi' ni, cua nti' yu cha' tyu'u liñi la cha' nu cua nchcui' yu, bi' cha' nacuj yu ji'i Jesús:

—¿Tilaca laca tya'a ñati na' lacua?

³⁰ Li' nchcui' Jesús cuij re cha' xacuj cha' ji'i mstru bi':

—Ngutu'u sca ngu' tya'a quichj tyi na nde Jerusalén, ndyaa'a yu lijya yu tyucuij ndyaa nde calacui, nde quichj Jericó. Lo'o li' ndu'u tucua xi tucua sna tya'a ngu' cuana, nguxlyaa' ngu' lcaa na nu lo'o ji'i yu; ngulo ngu' ste' yu, li' ti'i tsa nguij' ngu' xña'a bi' ji'i yu ña'a cuayá' nu cua cajaa ti yu. Li' nguxtyanu ngu' ji'i yu ña'a ntsiya ti yu. ³¹ La cui' ti tyucuij bi' nteje tacui sca sti jo'ó tya'a quichj tyi na. Pana lo'o na'a sti jo'ó bi' ji'i nu quicha bi', li' yala ti nteje tacui chaca tsu' tyucuij, ndyaa li'. ³² Lo'o li' ñaa sca xirta, sca ngu' Levi, la cui' tyucuij bi'. Ndyaa na'a xi ji'i yu quicha bi'; pana lo'o na'a ji'i, tsa ndyubi ti nteje tacui xirta ndyaa li'. ³³ Lo'o la cui' tyucuij bi' ndyaa'a sca nu qui'y ngu' Samaria, sca ngu' xa' chalyuu. Lo'o na'a ji'i yu quicha bi', hora ti ngua tya'na ti' ji'i yu. ³⁴ Lo'o li' ndyaa ca su ntsiya yu quicha bi', ngua'ni jo'ó ji'i lcaa su quicha ji'i yu bi' lo'o setye, cuati lo'o vino ngua'ni jo'ó ji'i yu su quicha bi'. Li' ngüixij late' chu' yu su quicha bi', ngusta ji'i yu quicha bi' hichu' huru ji'i ycu'i', ndyaa lo'o ji'i yu ca to' tyi sca ñati; ca bi' ña'asij ngu' ji'i nu quicha bi' ngua ti'. ³⁵ Ca chaca tsá lo'o cua tsa ti nu ngu' samaritano bi', li' ngulo tucua tya'a cñi plata cha' ta ji'i ngu' nu ca ji'i ni' su ntsiya nu quicha bi'. Ndi'ya' nacuj ji'i ngu' ca tyi: “Ña'asij ma' ji'i yu quicha re. Lo'o si tya culiji la ma' cñi lo'o yu, lo'o xtyuu na' caa na' slo cu'ma' chaca quiya', li' tya na' cñi ji'i ma'”, nacuj nu samaritano bi'.

Lo'o cua ndye nda Jesús cuij re lo'o ngu', li' nchcuane yu ji'i mstru bi':

³⁶ —Tso'o lacua. Nu sna tya'a ñati nu nteje tacui tyucuij su ntsiya nu quicha bi' ni, ¿tilaca nu nguna'asij tso'o la ji'i yu nu ngua quicha bi'? ¿Tilaca laca nu chañi cha' laca tya'a ñati lo'o nu quicha bi'?

³⁷ —Nu ngua'ni tya'na ti' ji'i yu quicha bi' —nacuj mstru cha' jo'ó bi' ji'i Jesús.

Li' nacuj Jesús ji'i mstru bi':

—Yaa nu'u lacua, lo'o la cui' jua'a cua'ni nu'u lo'o tya'a ñati nu'u.

Ng'a' Jesús ca su ndi'j Marta lo'o María

³⁸ Ngusñi Jesús tyucuij, ndyaa yu lo'o ngu' tya'a ndyaa'a yu. Lo'o li' ndyalaa ngu' sca quichj piti ti su ndi'j sca nu cuna'a nu naa Marta. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee Marta cha' ndyalaa Jesús slo, cha' nti' tsa ma' cuna ma' lcaa ña'a cha' nu nda yu. ³⁹ Lo'o jua'a ntsu'u sca tya'a ngula Marta nu naa María. Hora ti ndyaca'a nu María bi' cacu ti slo Jesús cha' cuna cha' nu hcui' yu; ⁴⁰ pana nu Marta bi'

ni, quiña'a tsa cña ntsu'u cha' cua'ni ma'. Li' nchcui' ma' lo'o Jesús:

—Cusu' —nacuj Marta ji'i—, ¿ha ná ndube ti' nu'u cha' quiña'a tsa cña nguxtyanu María tya'a na' cha' cua'ni na' ycu'i' ti na'? Bi' cha' tso'o la si hcui' nu'u lo'o cho' lacua, cha' caa cho' xtyucua xi cho' na.

⁴¹ Li' nguxacuj Jesús cha' ji'i Marta:

—Marta, Marta, ntsu'u tsa cña jinu'u —nacuj Jesús—. Quiña'a tsa ncliyacua ti' nu'u xqui'ya lcaa cña sube nu ntsu'u jinu'u.

⁴² Pana tya lijyi sca cha' nu tso'o cua'ni nu'u, sca cha' nu ndulo la; bi' laca cha' nu cua nti' María cua'ni juani. Cua ndyu'ni cho' sca cña nu tso'o la, lo'o ná ntsu'u cha' xlyaa' xa' ñati cña bi' ji'i cho'.

11

Ñi'ya nu hcui' na lo'o ycu'i' Ndyosi

¹ Ngua sca tsa nga'a Jesús ndyu'ni tlyu ji'i ycu'i' Ndyosi. Lo'o ndye nchcui' yu lo'o Ni, li' nacuj sca ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Cusu' —nacuj—, culu'u nu'u ji'i ya ñi'ya caca hcui' ya lo'o ycu'i' Ndyosi, tsa ña'a nu ngulu'u jyo'o Juan ji'i ngu' nu nguta'a lo'o.

² Li' nacuj Jesús ji'i:

—Nu lo'o hcui' ma' lo'o ycu'i' Ndyosi, ndi'ya hcui' ma':

Ndyosi Sti ya nu ntcua nde cua, tacati tsa cha' jinu'u.

Caa nu'u nde chalyuu cha' caca nu'u loo ji'i ya.

Cua nti' ya cha' caca lcaa cha' nu nti' nu'u cha' caca nde chalyuu, ñi'ya nu ndyaca cha' nu nti' nu'u nde cua.

³ Ta nu'u na cacu ya tsá juani.

⁴ Cui'ya nu'u cha' clyu ti' ji'i ya ji'i lcaa cha' cuxi nu ngua'ni ya, cha' jua'a cua ngüi'ya ya cha' clyu ti' ji'i ñati nu ngua'ni cha' cuxi lo'o ya.

Ná ta nu'u chacuayá' cha' cojolaqui cha' cuxi ji'i ya, pana cua'ni lyaá nu'u ji'i ya ya' nu xña'a.

Jua'a ngulu'u Jesús ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi'. ⁵ Li' xa' nchcui' yu lo'o ngu' bi':

—Nde hcui' na' sca cha': Sca yu tya'a cu'ma' ntsu'u sca tya'a tso'o yu. Lo'o li' sca talya ntsu'u cla'be talya, ndyaa yu toni'j ji'i tya'a tso'o yu cha' ñacuj yu ji'i: “Tyocue, ta xi sna tya'a tyaja jñi' ti na' xi. ⁶ Cua ndyalaa ca ti sca yu tya'a tso'o na' toni'j na, lo'o ná ntsu'u tsiya' ti na nu ta na' cha' cacu yu.”

⁷ Lo'o li' nu yu ca tyi nu ntsu'u nde ni'j ji'i nguxacuj cha' ji'i yu: “Ná ntá' cha' hcui' cua ña'a ti lo'u. Cua ndyacu' toni'j na. Lo'o nu sube na, cua ntsiya ngu' lo qui'ña laja' ngu' lo'u. Ná caca tyatü na' cha' ta na' hñ”, nacuj tya'a tso'o yu ji'i yu bi'. ⁸ Ndi'ya' nacuj na' —nacuj Jesús ji'i ngu'—, masi ná ntaja'a tya'a tso'o yu tyatü cha' ta tyaja bi' ji'i yu bi', masi tso'o ti lo'o yu, pana tiya' la ngua

ti' tya'a tso'o yu ta cha' bi' ji'j' yu, xqui'ya cha' nga'aa nti' cha' xa' tsa'a yu xtyu'u yu ji'j' chaca quiya'; bi' cha' ndyatu' tya'a tso'o yu li', nda lcaa na nu nti' yu bi'.⁹ Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma' lacua: Lo'o jña ma' sca cha' ji'j' ycu'i' Ndyosi, ta Ni cha' bi' ji'j' ma' li'; lo'o culana ma' ji'j' ycu'i' Ni, quijeloo Ni ji'j' ma' li'; lo'o tyucui tyiquee ma' chcui' ma' lo'o ycu'i' Ni, taquiya' Ni ji'j' cha' nu chcui' ma' lo'o Ni li'.¹⁰ Lcaa ñati' nu jña sca cha' ji'j' ycu'i' Ndyosi ni, caja cha' bi' ji'j' ngu' li'; jua'a lcaa ñati' nu culana ji'j' ycu'i' Ni, quijeloo Ni ji'j' ngu' li'; la cui' jua'a, lcaa ñati' nu tyucui tyiquee chcui' lo'o Ni, taquiya' Ni ji'j' cha' nu chcui' ngu' lo'o Ni li'.

¹¹ Nu cu'ma' ñati' chalyuu nu ntsu'u nu sube ji'j' ma', ná nda ma' sca na cuxi cacu sñi' ma' lo'o jña ngu' na cacu ngu'. Ñi'ya nti' si jña ngu' xlyá cacu ngu', ná ta ma' sca quee cacu ngu' li'; si jña ngu' cualya cacu ngu', ná ta ma' cuaña ji'j' ngu' li';¹² si jña ngu' sca xcube, ná ta ma' sca chuni'j' cacu ngu' li'.¹³ Bi' cha' lacua, si jlo' ti' ma' cha' ta ma' na tso'o cacu sñi' ma', masi xña'a tyiquee ma', la cui' jua'a jlo' ti' ycu'i' Ndyosi Sti ma' nu ntucua nde cua; lye la cua'ni tya'na ti' Ni ji'j' ma', cha' tya ta Ni Xtyi'j' ycu'i' Ni tyanu ne' cresiya ji'j' ma' si jña ma' cha' bi' ji'j' Ni.

Ngusta ngu' qui'ya ji'j' Jesús

¹⁴ Ntsu'u sca nu qui'yu nu ngua cu'u' cha' cua ngusñi' sca cui'j' cuxi ji'j' yu, pana ngulo Jesús ji'j' cui'j' cuxi nu ngusñi' ji'j' yu, ndyaa bi' li'. Nu lo'o ngutu'u cui'j' nu ntsu'u ji'j' nu qui'yu cu'u' bi', ngua ji'j' yu nchcui' yu li'. Ndube tsa ti' ñati' lo'o na'a' ngu' cha' bi'.¹⁵ Pana ntsu'u ngu' nu nchcui' ndi'ya:

—Ndyo nu qui'yu cua ji'j' cui'j' cuxi chacuayá' ji'j' Beelzebú, nu laca xu'na lcaa lo cui'j' cuxi —nacuj' ngu'.

¹⁶ Lo'o li' xa' la ñati' ngua ti' ña'a' cuayá' ngu' ji'j' Jesús, bi' cha' ñi'jñi' ngu' ji'j' Jesús cha' cua'ni yu chaca cha' tlyu chacuayá' ji'j' ycu'i' Ndyosi nu ntucua nde cua.¹⁷ Pana cua ngua tii Jesús lcaa cha' nu nclayaca ti' ngu', bi' cha' nchcui' yu lo'o ngu' ndi'ya:

—Tye cha' ji'j' cua ña'a' ca quich'j' si xcui' cha' cusu' cua'ni ngu' lo'o tya'a ngu', si tsaca latya ngu' tisiya xu'u' tya'a ngu' lo'o chaca latya ngu'. La cui' jua'a lo'o ngu' tya'a ndi'j' ni'j', si ntsu'u cha' cusu' ji'j' ngu' lo'o xa' la tya'a ngu', nga'aa caja ñi'ya tyi'j' ngu' lo'o tya'a ngu' sca ti' ni'j' bi'.¹⁸ Bi' cha' ná talo cha' ji'j' Satanás si xu'u' tya'a nu Satanás bi' lo'o msu ji'j' ycu'i'; tye cha' ji'j' nu xña'a' yala ti' li'. Pana nu na' ni —nacuj' Jesús—, cua nacuj' ma' cha' ngulo na' ji'j' cui'j' cuxi nu ntsu'u ji'j' ñati' chacuayá' ji'j' Beelzebú nu laca xu'na cui'j' cuxi bi', jua'a nchcui' ma' 'na.¹⁹ ¿Ha cha' lifi' nchcui' ma' lo'o nchcui' ma' cha' chacuayá' ji'j' Beelzebú nclyo na' ji'j' cui'j' cuxi? Ná lifi' nchcui' ma' tsiya' ti,

cha' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a' ji'j' ma' nclyo ngu' ji'j' cui'j' cuxi; chacuayá' ji'j' ycu'i' Ndyosi nclyo ngu' cui'j' bi', nacuj' ma'. Xqui'ya ngu' bi' caca cuayá' ti' ma' lacua; caca cuayá' ti' ma' si cha' lifi' nchcui' ma', si cha' cui'ni ti nchcui' ma'.²⁰ Chacuayá' ji'j' ycu'i' Ndyosi nclyo na' ji'j' cui'j' cuxi nu ntsu'u ji'j' ñati', bi' cha' taca ca cuayá' ti' ma' cha' cua ndyala' tsá cha' caca ycu'i' Ndyosi loo ne' cresiya ji'j' ma'.

²¹ Ñi'ya nti' sca ñati' tyaala, ndu yu cua nde toni'j' ji'j' yu. Cua laca ndi'j' maxtyi ji'j' yu cacua ti su ndu yu, cha' jua'a ná sca caca ji'j' yu'ba nu ntsu'u ji'j' yu.²² Sca ti lo'o caa xa' la ñati' nu xña'a' la, tyijiloo ngu' bi' ji'j' yu li'; xlyaa' ngu' lcaa chcu' nu ntsu'u ji'j' yu su ndu yu cua, cuaana ngu' yu'ba ji'j' yu bi', cha' caja xi ji'j' ca ta'a' ngu' li'.

²³ Ñati' nu ná nti' xñi' cha' jna', na nxuu' tya'a ngu' bi' lo'o na' li', jua'a ndyu'u cha' bi'. Lo'o jua'a ñati' nu ná nxyucua 'na, na ndaca'a' ngu' bi' ji'j' tya'a ñati' ngu' cha' ná xñi' ngu' cha' jna' lacua.

Lo'o xtyuu' cui'j' cuxi chaca quiya'

²⁴ Lo'o xtyanu cui'j' cuxi ji'j' sca ñati', li' tya'a yu'u' cui'j' bi' ne' quix'j' tyijyu' su ná ntsu'u ñati'; tsa'a cui'j' cuxi bi' tsaana su chca'a' cui'j' x'i. Lo'o ná quije su chca'a' cui'j' bi' ni, li' ñacu'i: "Tya'a na' ni, xtyuu' na' nde su nguti'j' na' clyo".²⁵ Lo'o tyalaa cui'j' bi' slo ñati' bi' chaca quiya', li' ña'a' cha' laja ti ndi'j' cresiya ji'j' ñati' bi', si'i' na ngua tso'o la yu bi'.²⁶ Hora ti tsa'a cui'j' chaca quiya', tsaana ji'j' chaca cati tya'a cui'j' cuxi nu xña'a' la, cha' stu'ba ti xñi' lcaa cui'j' bi' ji'j' ñati' bi'; caja su tyi'j' cui'j' bi' lo'o ñati' bi' nti'. Caca cuxi la cha' ji'j' ñati' bi' li', cha' quiña'a' la cui'j' xñi' ji'j' yu li'.

Nu lo'o chañi' cha' tso'o ntsu'u tyiquee na

²⁷ Lo'o ndye nchcui' Jesús jua'a, li' nchcui' sca nu cuna'a' lo'o Jesús. Laja ñati' quiña'a' bi' ndu nu cuna'a' lo'o nchcui' bi'.

—Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma' cusu' xtya'a' nu'u' nu ngua'ni cala jinu'u', nu nda ndyati' nu'u' —nacuj' nu cuna'a' bi'.

²⁸ Li' nguxacuj' Jesús cha' ji'j':

—Si'i' cha' bi' —nacuj'—. Tso'o la ntsu'u tyiquee ñati' nu cua'a' jyaca ji'j' lcaa cha' nu nda ycu'i' Ndyosi lo'o ngu', nu taquiya' ji'j' lcaa cha' bi'.

Ngua ti' ñati' cuxi ña'a' ngu' sca cha' tlyu

²⁹ Tya ndyu'u ti'j' la ngu' slo Jesús tsa tlyu ti, li' chaca quiya' nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Xña'a' tsa ñati' chalyuu juani —nacuj' Jesús—. Cua nti' ngu' cha' cua'ni na' sca cha' tlyu chacuayá' ji'j' ycu'i' Ndyosi, cha' ña'a' cui'ya' ngu' ji'j' ñi'ya' si laca sca cuxe' ti. Pana ná cua'ni na' jua'a. Nga'a' cha' tyi'u' ti' ma' ñi'ya' nu ngua ji'j' jyo'o Jonás lo'o nguti'j' yu chalyuu tya sa'ni' la.³⁰ Tlyu tsa cha' ngua'ni

ycui' Ndyosi lo'o nu Jonás bi' tyucuij, nu lo'o ndyaa yu ca quichí Nínive cha' chcuí' yu cha' jilí ycuí' Ndyosi lo'o ngu' bi'. La cui' jua' a tlyu tsa cha' cua' ni Ni lo'o na' nu liyya cha' caca na' ñati' —nacuj Jesús—, cha' caya ñi'ya chcuí' na' cha' jilí Ni lo'o ñati' chalyuu juani. ³¹ Lo'o jua' a cua laca ntsu'u yabe' jilí cu'ma ñati' chalyuu ca slo ycuí' Ndyosi lo'o tye chalyuu xqui'ya cha' cuxi nu ngua' ni ma; li' tyu'u tucua sca jyo'o cusu' nu ngua reína nu ngua loo chalyuu sa'ni la, cha' sta ma' qui'ya jilí ma slo ycuí' Ni. Li' chcuí' ma' cusu' bi' ñi'ya ngua lo'o ndyaa ycuí' ma' slo jyo'o rey Salomón. Tyijyu' tsa quichí tyi ma' reína bi', pana cua ngujui cha' jilí ma' cha' ngua tsa jilí nu rey Salomón bi', cha' tso'o tsa cuj nda yu lo'o ñati; bi' cha' ndyalaa ma' slo rey bi' li', cha' cuna ma' cuj nu nda rey bi'. Pana cu'ma ni, ná ntaja'a ma cuna ma cha' jilí ycuí' Ndyosi, masi tlyu la cña ndyu'ni Ni juani, cha' ndilí na' chalyuu; xti la cha' ngua jilí jyo'o Salomón tya li'. ³² Lo'o jua' a lo'o ngu' jyo'o quichí Nínive ni, sta ngu' qui'ya jilí cu'ma tsa bi' lo'o cua'ni cuayá' ycuí' Ni jilí cu'ma. Cua ndyuna ngu' Nínive bi', nu lo'o nchcuí' Jonás lo'o ngu' chacuayá' jilí ycuí' Ndyosi; ngua tyuju'u ti' ngu' bi', ngxu'tyanu ngu' lcaa cha' cuxi nu ntsu'u jilí ngu' li'. Pana cu'ma ni, ná ntaja'a ma cuna ma cha' nu nda na' lo'o ma, masi tlyu la cña ndyu'ni ycuí' Ndyosi juani; xti la cha' ngua lo'o ndyaa jyo'o Jonás ca Nínive tyempo bi'.

Na laca nu ta xee nu tyu'u ne' cresiya jilí ñati

³³ Ná tucui xtyu'u jilí sca quii' cha' li' su'ba cuatsi' ti' ngu' jilí. Ná su'ba cuatsi' ngu' jilí ne' sca caju; masi ca cua ti' ngya' xee bi' to' candyeru, cha' ta xee lcaa su ndya'a ngu' ni'. ³⁴ Lo'o jua' a cu'ma ni, nda si'yu cloo ma xee cha' tyacá' ña'a ma chalyuu. Nu lo'o tso'o ti' si'yu cloo ma, li' taca ña'a ma cha' cua'ni ma lcaa lo cña nu ntsu'u cha' cua'ni ma, taca cua'ni ma xcuí' cña tso'o; pana si quicha si'yu cloo ma, ná caca cua'ni ma cña, cha' talya xee ña'a ma li'. ³⁵ Tii ti' ma laca; cui'ya ma cuentya cha' chañi cha' ntsu'u xee ne' cresiya jilí ma, cha' si' chalyuu cuxi ntsu'u tyiquee ma. ³⁶ Lo'o lubii ti' tyucui ña'a ma, lo'o ná ntsu'u cha' jilí ma tsiya' ti lo'o chalyuu cuxi bi', li' xee ti' ma, ñi'ya si tso'o tsa ntyijilí sca xee tyucui ña'a ma.

Nchcuí' Jesús jilí ngu' nu tacati tsa ndu'ni ycuí' ngu', nti' ngu'

³⁷ Nu lo'o ndye nchcuí' Jesús, li' nchcuí' sca ngu' fariseo lo'o cha' tsa to' tyi yu fariseo bi', cha' cacu ngu' xlyaa. Bi' cha' ndyaa Jesús lo'o yu, li' ndyaa tucua to' mesa jilí yu. ³⁸ Ndube xi ti' yu fariseo bi', nu lo'o na'a yu cha' ná ndyaati ya' Jesús ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío lo'o cua cacu ti' ngu'

tyaja. ³⁹ Li' nchcuí' ycuí' nu Xu'na na lo'o yu fariseo bi':

—Cu'ma ngu' fariseo —nacuj Jesús—, tso'o tsa ndyaati loo ma, ndyaati hichu' cuaña' ma, ñi'ya nti' ndyaati sca tasa, ndyaati sca ca'ña. Pana nde ne' cresiya jilí ma ni, xcuí' cha' cuxi ntsu'u; nti' ma xlyaa ma na nu ntsu'u jilí xa' ñati, lya' ti' ma jilí ñati. ⁴⁰ Tonto tsa cu'ma. ¿Ha si' sca ti ycuí' Ndyosi nu ngüñá tyucui ña'a na, masi nde ne' na, masi nde chu' na? Ngüñá Ni ya' na, lo'o jua' a ña'a Ni lcaa cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'na. ⁴¹ Pana si tyucui tyiquee ma ta ma lcaa cha' tso'o jilí ma cha' xtyucua ma jilí ngu' ti', li' tso'ua ycuí' Ndyosi cña nu ngua'ni ma cha' lubii cresiya jilí ma.

⁴² 'Tya'na tsa cu'ma ngu' fariseo —nacuj Jesús—. Tacati tsa ndu'ni ma lo'o ycuí' Ndyosi lo'o lcaa na xca ti nu ntsu'u jilí ma, jua' a lo'o nda ma msta jilí Ni ne' laa; sa yu'be lcaa quixi' nu tso'o xtyi', sa yu'be lcaa quixi' nu nda xtyi' jilí scaua, nda ma cha' bi' jilí ycuí' Ndyosi clyo lo'o ngü'ya ca ti ma jilí. Pana ná liñi ndu'ni cuayá' ma jilí ñati, lo'o jua' a ná ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jilí ycuí' Ndyosi tsiya' ti; bi' laca cña nu nga'a cha' cua'ni ma yala la, masi ña'a ti cua'ni ma nu xa' la cña sube bi'.

⁴³ 'Tya'na tsa cu'ma ngu' fariseo. Ndiya tsa ti' ma tyucua ma lo bancu su tso'o la ne' laa, jua' a ndiya tsa ti' ma cha' cua'ni chi' ngu' loo ma lo'o ndu' ma lcaya'.

⁴⁴ 'Tya'na tsa cu'ma ngu' fariseo, lo'o cu'ma ngu' mstru cha' jo'o, cha' na ndu'ni ti ma cha' tacati ma. Ñi'ya laca sca cuaá nu ntsiya ne' lo'o jyo'o, su ná sca na nscua chu', ni quee ná nscua, hasta nsta quiya' ngu' chu' bi', cha' ná jlo ti' ngu' cha' cuaá laca; jua' a laca cu'ma, cha' na ñilo'o ti ma jilí ñati.

⁴⁵ Li' nchcuí' sca mstru cha' jo'o lo'o Jesús: —Mstru —nacuj—, lo'o nchcuí' nu'u jua' a, lo'o jilí cuare nsta nu'u qui'ya.

⁴⁶ Nguxacuj Jesús cha' jilí yu bi' li':

—Lo'o cu'ma ngu' mstru cha' jo'o, tya'na tsa cu'ma. Ti' tsa cña nu nda ma cha' cua'ni ñati, ña'a cuayá' ná nchca jilí ngu' tsiya' ti cua'ni ngu' cña bi'. Lo'o cu'ma ni, ná nda ma xi ya' ma jilí ngu' cha' xtyucua ma jilí ngu'; ni sca tsu' ya' ma, ná xtyucua ma jilí ngu'.

⁴⁷ 'Tya'na tsa cu'ma, cha' tso'o tsa ni' ndiña ma hiquee cuaá su ntsiya jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jilí ycuí' Ndyosi cua sa'ni la; pana la cui' jyo'o cusu' tya'a ma laca nu ndyujui jilí jyo'o cusu' tso'o tyiquee bi'.

⁴⁸ Lo'o jua' a caca cuayá' ti' na cha' sca ti cuayá' cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ma lo'o jyo'o cusu' tya'a ma; na cua ndyujui jyo'o cusu' bi' jilí ñati nu ngua'ni cña jilí ycuí' Ndyosi cua sa'ni la, lo'o juani cu'ma laca nu ndiña ma ni' hiquee cuaá su ntsiya ngu' jyo'o nu ngua tu'ba jilí ycuí' Ndyosi bi'.

49 "Tii tsa ycu'i Ndyosi, bi' cha' ndi'ya nchcui' Ni tya sa'ni la: "Tya culo na' cña ji'i ngu' cha' caa ngu' slo ñati chalyuu. Chcui' ngu' bi' cha' liñi lo'o xa' ñati cuentya 'na. Lo'o li' cujuui ñati chalyuu ji'i tyuu tya'a ngu' bi', jua'a cua'ni lya' ti' ñati ji'i xa' la ngu' bi'", naccu' quityi ji'i ycu'i Ndyosi bi'. 50 Pana xcube' ycu'i Ndyosi ji'i ñati nu ndi' chalyuu re juani, xqui'ya cha' ndyujui ngu' ji'i lcaa jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi tya sa'ni la, tya lo'o ngüiñã Ni chalyuu tya clyo la; 51 tya lo'o ngujui jyo'o Abel, ña'a cuayá' nu ngujui jyo'o Zacarias, ndyujui tsa ngu' ji'i ñati ji'i ycu'i Ni. Lo'o nu Zacarias bi' ni, cla'be ne' laa ndu' yu; sca la'a ti ntucua mesa su ndyaqu' msta, chaca la'a nscua ni'ji nu tacati tsa ji'i ycu'i Ndyosi, cla'be laja bi' ndyujui ngu' ji'i yu. Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o ma, cha' xcube' ycu'i Ni ji'i cu'ma ñati chalyuu juani, xqui'ya cha' ngujui ngu' bi' cua sa'ni la.

52 "Tya'na tsa cu'ma, mstru cha' jo'ó. Cua nquijeloo ji'i ma ñi'ya nu ca tsa'a ma lcaa lo cha' nquicha', pana ná ntaja'a ycu'i ca ma ca tsa'a ma cha' bi' tsiya' ti; jua'a ndacu' ma cha' ji'i xa' ñati nu lo'o ngua ti' ngu' ca tsa'a ngu'.

53 Nu lo'o ndye nchcui' Jesús cha' bi', li' nguxana ngu' mstru cha' jo'ó bi', lo'o ngu' fariseo bi', nguxlyú ngu' cha' hichu' ycu'i Jesús. Cuxi tsa tyiquee ngu' bi', bi' cha' quiña'a tsa cha' tucu' nchcuane ngu' ji'i Jesús li'. 54 Ngua ti' ngu' bi' cuna ngu' sca cha' cuxi si tyu'u tsa tu'ba Jesús, cha' li' caja ñi'ya nu sta ngu' bi' qui'ya ji'i yu.

12

Nhcui' Jesús ji'i ñati nu tucua cha' ntsu'u tyiquee

1 Cua ndyu'u ti' tyuu tsa mil tya'a ñati slo Jesús li'. Tachaa tsa ndi' ngu' bi', ña'a cuayá' nu nsatá quiya' ngu' ji'i tya'a ngu'. Laja li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Tii ti' ma ji'i cña nu ndyu'ni ngu' fariseo, nu ngu' nu tacati tsa ndu'ni ycu'i ca ngu', nti' ngu'. 2 Tiya' la quijeloo ji'i ñati lcaa cha' nu ntsu'u yacu' ti juani; jua'a tiya' la caja ñi'ya nu ca cuayá' la ti' ñati lcaa cha' nu ndyaca cuaana ti juani. 3 Lcaa cha' nu cua nda ma lo'o ngu' toni' ti ji'i ngu', ca nde loo la cuna lcaa ñati cha' bi'; lcaa cha' nu cua nchcui' cuaana ti ma lo'o ngu', masi nga'a ya' ni'ji su ndi' ma, ca nde loo la cuji' tsa cañi xi'ya ngu' cha' bi' tyucui ña'a lquichí.

Nde cha' nu chañi cha' cutsii na ji'i

4 "Tya'a tso'o na' laca cu'ma, bi' cha' chcui' na' cha' re lo'o ma, cha' ná cutsii ma ji'i ñati chalyuu nu caca cujuui ji'na, cha' nu nga'aa caca cua'ni ngu' xa' la cha' cuxi ji'na ca tiya' la, nu lo'o cua ngujui na. 5 Cacha' na' ji'i ma

juani, ti ji'i nu chañi cha' nga'a cha' cutsii ma ji'i: ycu'i Ndyosi ni, cutsii ma ji'i Ni. Nu lo'o qui'ya Ni cresiya ji'i ñati, li' ntsu'u chacuayá' ji'i Ni cha' culo Ni cña ji'i cresiya ji'i ngu' cha' tsa'a ca bilyaa, si nti' Ni. Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani: tso'o la si cutsii ma ji'i ycu'i Ndyosi lacua.

6 "Cua jlo ti' ma cha' tsa'ña tsa nga'a quiñi sube nu ndujui' ngu', hasta ca'yu tya'a quiñi sube caja ji'i ma chu' tucua paxu ti; pana ycu'i Ndyosi ni, ña'asii Ni ji'i lcaa na'ni sube bi'. 7 Lo'o jua'a cu'ma, nda Ni cuentya ji'i scaa ma, cua jlo ti' Ni ni lcaa tya'a quicha' hique scaa ma; bi' cha' ná cutsii ma, cha' quiña'a tsa ntsu'u loo cu'ma ca slo ycu'i Ndyosi. Ná stu'ba ntsu'u loo quiñi sube lo'o ma tsiya' ti, masi lo'o quiña'a tsa bi'.

Ñati nu ná ntsii chcui' cha' liñi ji'i Jesús, masi slo xa' ñati

8 "Ndí'ya nchcui' na' lo'o ma juani: lo'o ná ca tyuju'u ti' ma chcui' ma slo xa' ñati chalyuu cha' laca ma ñati 'na, la cui' jua'a na' nu lijyaa cha' caca na' ñati, ná ca tyuju'u ti' na' chcui' na' cha' laca ma ñati 'na; chcui' na' jua'a ca su tyi' na' lo'o xa' ji'i ycu'i Ndyosi nde cua. 9 Pana si ntsu'u sca ma nu chcui' lo'o xa' ñati cha' ná ntsu'u cha' ji'i tsiya' ti lo'o na', la cui' jua'a na', tacu' na' cha' ji'i ñati bi' slo xa' ji'i ycu'i Ndyosi nde cua.

10 "Cua'ni clyu ti' ycu'i Ndyosi ji'i ñati nu chcui' cha' cuxi jna' nu lijyaa cha' caca na' ñati; pana ñati nu chcui' cha' cuxi ji'i cña nu ndu'ni Xtyi' ycu'i Ndyosi, nga'aa cua'ni clyu ti' Ni ji'i ñati bi'.

11 "Cu'ma nu laca ma ñati 'na ni, ná cutsii ma nu lo'o chcui' cuayá' ngu' lo'o ma ne' laa, masi nu lo'o cua'ni cuayá' ngu' ji'i ma slo ngu' nu laca cña. Ná culacua tsa ti' ma ñi'ya caca cha' nu chcui' ma lo'o ngu' bi', cha' clyaa ma ji'i ngu'; 12 Xtyi' ycu'i Ndyosi culu'u ji'i ma ñi'ya nu chcui' ma lo'o ngu' lo'o tyalaa tyempo bi'.

Nu culiya' tonto

13 Nga'a sca nu qui'yu laja ñati quiña'a. Nguxana yu nchcui' yu lo'o Jesús li':

—Cusu' —nacu' yu—, cuacha' clyu nu'u ji'i yu tya'a na' cha' tya'be cha' culiya' nu nguxtyanu sti ya ji'i ya lo'o yu.

14 Li' nguxacu' Jesús cha' ji'i yu bi':

—Si'i cña 'na laca cua, cha' cua'ni cuayá' na' ji'i ma; si'i cña 'na laca bi', cha' sa'be na' cha' culiya' nu tyacua ji'i scaa ma.

15 Lo'o li' chaca cha' nchcui' Jesús lo'o ñati nu nga'a slo:

—Tii ti' ma tyi' ma chalyuu. Ná tyacui tsa ti' ma ji'i lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ñati nu lo'o ndi' ma nde chalyuu; ná caja chalyuu chañi ca ji'na xqui'ya cha' culiya' na, ni si'i xqui'ya cha' ntsu'u quiña'a tsa cha' tso'o ji'na.

16 Lo'o li' nda Jesús cuji' re lo'o ngu':

—Ntsu'u sca yu culiya! Tso'o tsa yuu nu ntsu'u ji'i yu, quiña'a tsa ltya ngujui ji'i yu li'.
 17 Lo'o li' nguxana nu culiya' bi', ngulacua ti' yu ndi'ya: “¿Na ca cua'ni na' ni? Ná tyu'u scua su tyuco'o ltya 'na. 18 Ndi'ya cua'ni na' lacua: tso'o la cui'tyi na' lcaa ja'ba 'na cha' tya' xa' ni'j' tlyu la. Ca bi' xco'o na' ltya 'na, lo'o jua'a lcaa lo yu'ba 'na. 19 Li' chaa ti' na' ñacu' na! Tso'o tsa chalyuu nu ngujui 'na juani. Quiña'a tsa cha' tso'o cua ntsu'u co'o 'na, nu tyu'u scua tyu'u yija 'na. Juani lasa ti tyi'j' na' chalyuu; ntsu'u tsa na cacu na' nde loo la ni, masi co'o na' lcu'i, masi tya'a na' pasiya.” 20 Li' nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o yu: “Tonto tsa nclacua ti' nu'u. Talya ndyi ti cajaa nu'u”, nacuj Ni ji'j' nu culiya' bi'. “¿Ti ji'j' tyanu lcaa cha' tso'o nu cua nguxco'o ca ti nu'u, cha' caja jinu'u nguicha'?” nacuj Ni ji'j' nu culiya' bi'. 21 Jua'a caca ji'j' ñati' nu xcu'i cha' caca culiya' ycu'i ti' ngu' ndya'a tyiquee ngu', pana ná ndube ti' ngu' si caca ngu' ñati' tso'o cuentya ji'j' ycu'i Ndyosi.

Ña'asij ycu'i Ndyosi ji'j' sñi' Ni nu ndi'j' lo yuu chalyuu

22 Li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j':

—Ndi'ya cha' chcu'i na' lo'o ma' juani: Ná quiña'a tsa cha' culacua ti' ma' na laca nu lyiji ji'j' ma' cha' cacu ma' su ndi'j' ma' chalyuu, ni ná culacua tsa ti' ma' cha' ji'j' ste' ma'. 23 Cuayá' cha' lu'ú ti na, masi si'i quiña'a tsa na cacu na; cuayá' tsa si tso'o ti ti' na, masi si'i tso'o tsa ña'a ste' na. 24 Culacua xi ti' ma' ñi'ya laca ji'j' na'ni nu naa cui'tya'; ná ntyaa ni' nscua', ná ndu'ni ni' clacua, ná ntsu'u ni'j' ji'j' ni', ni ná ndiña' ni' ja'ba su xco'o ni' na cacu ni'; pana nda Ni na cacu ni' jua'a ti. Lo'o cu'ma' ni, quiña'a la ntsu'u loo cu'ma' que cui'tya' bi' cuentya ji'j' ycu'i Ndyosi. 25 Nga'aa caca caluu la ma' ni sa cla'be metro cua' la, masi quiña'a tsa cha' culacua ti' ma'; 26 masi cha' xca ti laca bi', ná nhca cua'ni ma' ji'j' tsiya' ti. Lo'o jua'a ná ntsu'u cha' culacua ti' ma' ji'j' sca cha' nu cua tonu la.

27 'Ña'a ma' xi queé nu ntsu'u laja quixi' jua. Tso'o tsa nda bi' queé, masi ná ndu'ni bi' cña, masi ná nhca ji'j' bi' cua'ni cha' caca late' cacu'. Ndi'ya ñacu' na' ji'j' ma' cuentya ji'j' jyo'o Salomón: culiya' tsa jyo'o bi', tso'o tsa ña'a ste' yu; pana ná stu'ba ña'a ste' yu lo'o queé jua, cha' nu queé jua ni, tso'o la ña'a bi'. 28 La cui' jua'a lo'o quii nu ndi'j' ne' quixi' jua juani, ndyaluu quii bi' tso'o ti; pana chaca tsa, li' nga'aa tyaca' cha' cua ndyaquj. Ycu'i Ndyosi ndu'ni cha' tso'o tsa ña'a quii; jua'a cu'ma' ni, chañi cha' ta ycu'i Ni late' cacu' ma', masi xti tsa cha' jlya ti' ma' ji'j' Ni. 29 Bi' cha' juani, nga'aa quiña'a tsa cha' culacua ti' ma': “¿Na ca cacu na juani? ¿Na ca co'o na juani?” Si'i na xcu'i tya'a jube

ma' tsaana ma' ji'j' cha' bi', 30 cha' xcu'i jua'a nclacua ti' lcaa ñati' chalyuu nu ndi'j' jua'a ti. Pana cu'ma' ni, ná cube ti' ma' jlo ti' ycu'i Sti ma' ñi'ya caca caja lcaa na nu lyiji cha' tyiji yu'u ji'j' ma' chalyuu. 31 Si'i xcu'i cuentya ji'j' ycu'i ca ti ma' culacua ti' ma'. Ndi'ya cua'ni ma': taquiya' ma' ji'j' lcaa cha' nu nchcui' ycu'i Ni, cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'j' ma' su ndi'j' ma' nde chalyuu; jua'a ta Ni lcaa na nu lyiji xi ji'j' ma' li'.

Lcaa na nu ntsu'u ji'na tya na ji'j' ycu'i Ndyosi

32 'Ná cutsij cu'ma'. Ñati' na laca ma', masi xti ti ngu' tya'a ma', cu'ma' nu laca ma' taju ñati' ji'j' ycu'i Ndyosi; cua' ngujui chalyuu tso'o ji'j' ma' cha' ycu'i Ndyosi Sti na laca loo ji'j' ma', cha' jua'a nti' ycu'i Ni. 33 Ná cube ti' ma', cuju'i ma' na nu ntsu'u ji'j' ma' cha' ta ma' cñi ji'j' ngu' ti'i. Lo'o jua'a nga'aa casu cuiji' su ntsu'u cñi ji'j' ma', nga'aa tye na nu nguxco'o ma' ca slo ycu'i Ndyosi nu ntucua nde cua; ca bi' nga'aa caca tyucuaana ngu' cñi bi', nga'aa caca cacu cuixu' ji'j'. 34 Cua ña'a ca cha' nu tyaca'a la ji'j' ma' chalyuu, tyanu cresiya ji'j' ma' ca su ntsu'u cha' bi', masi sca cha' tso'o nu ndyu'u co'o ji'j' ma' nde chalyuu, masi cha' tso'o nu cua nhco'o Ni cuentya ji'j' ma' ca su ntucua ycu'i Ni.

Tii ti' na tyi'j' na chalyuu

35-36 'Tii ti' ma' tyi'j' ma' chalyuu cha' caca cua'ni yala ma', ñi'ya lo'o ndu'ni yala ngu' msu nu ndi'j' na' asij ni'j' ji'j' ngu'. Talya laca lo'o cua ndyaa xu'na ni'j' bi' ta'a su caja clyo'o ngu'. Tya tii msu bi', tya lacu' ngu' ste' ngu', ña'a ti' ntsu'u xee ni'j' bi' su ndyanu ngu' msu to' tyi xu'na ngu'; tya tii ngu' cha' ntajatya ngu' ji'j' xu'na ngu', ni jacua' tyalaa ycu'i xu'na bi'. Lo'o tyalaa ycu'i, cuju'i' ya' yu toni'j' nde liya', yala ti saala msu bi' toni'j' ji'j' li'. 37 Tso'o tsa caca ji'j' msu bi', si tya tii ngu' nu lo'o tyalaa xu'na ngu' cha' cua'ni clyu' ngu' cña ji'j' xu'na ngu'. Cha' liñi ta na' lo'o ma', cha' ndi'ya ñacu' xu'na ni'j' bi' ji'j' ngu' msu ji'j': “Cua'a clyu ma' to' mesa”. Li' cua'ni cña ti' ycu'i xu'na ngu' cha' xacu ji'j' ngu'. 38 Tso'o tsa caca ji'j' ngu' bi' si tya tii ngu', masi talya tsa tyalaa ycu'i nu laca loo bi', masi tyeje tacui cla'be talya tyalaa yu.

39 'Nda ma' cuentya ñi'ya nu cua'ni sca xu'na ni'j', si jlo ti' yu ni hora tyalaa sca yu caaana ni'j'; cua'a yu toni'j', cha' ná ta yu chaucaya' caaana ngu' na nu ntsu'u ni'j'. 40 Lo'o jua'a cu'ma' ni, tii ti' tyi'j' ma' chalyuu; tyaa na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, ná tyiquee' tyaa na' sca hora nu ná culacua ti' ma' cha' caa' na'.

Nu msu nu ndaquiya' tso'o ji'j' xu'na yu

41 —Cusu' —nacuj Pedro ji'j' Jesús li'—, ¿ha lo'o cuare ti' nda nu'u cu'j' bi'? ¿Ha ná tso'o li'?

si cuna lcaa ñati cha' bi', nti' nu'u? —nacui Pedro.

⁴² Li' nguxacui Jesús cha' ji' yu:

—¿Ha ntsu'u cu'ma nu tyucui tyiquee ma ntaja'a ma cua'ni ma cña 'na? Ndi'ya cua'ni ma lacua: sca msu nu tso'o ni, ta xu'na yu cña ji' yu cha' caca yu loo ne' ni' ji' xu'na yu; culo xu'na yu cña ji' yu cha' xacu yu ji' lcaa ngu' nu ndi' ni' bi'. ⁴³ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee msu bi' lo'o caa xu'na yu chaca quiya', si chañi cha' ndyu'ni yu cña nu cua ngulo xu'na yu ji' yu. ⁴⁴ Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani, cha' tlyu la cña ta xu'na yu ji' msu bi' li', ña'a cuayá' caca yu loo ji' lcaa cña nu ntsu'u ji' xu'na yu bi'. ⁴⁵ Pana sca msu nu ná ndube ti' ji' cña nu ngulo xu'na yu ji' yu, hora ti ca'ya sca cha' cuxi hique yu: “Tiya' tsa caa xu'na na”, culacua ti' yu. Li' xana yu bi' cua'ni xña'a yu; cua'ni tyaala yu ji' tya'a msu yu, masi cuna'a, masi qui'yu ngu'. Tso'o tsa cacu yu scaua, tsa cu' ti co'o yu lcuí, tsa cu' ti tya'a yu cu'bi yu. ⁴⁶ Lo'o li' tsiya' ca tyu'u tucua xu'na yu sca tsa lo'o ná tii yu. Ná jlo ti' yu ni hora tyu'u tucua ycuí' nu xu'na yu chaca quiya', la cui' ti ná jlyu ti' yu si tyalaa xu'na yu tsa bi'. Li' ti' tsa xcube' xu'na yu ji' yu xña'a bi'. Stu'ba ti tsa yu ca bilyaa cha' chcube' yu lo'o ñati nu ná ndaquiya' ji' ycuí' Ndyosi tsiya' ti.

⁴⁷ Lo'o jlo ti' msu bi' ni cña ngulo xu'na yu ji' yu, lo'o li' ná yala ti' yu cha' cua'ni yu cña bi', xcube' xu'na yu ji' yu li'; ti' tsa quiji' xu'na yu ji' yu. ⁴⁸ Pana chaca msu nu ná ngua cuayá' ti' ni cña ngulo xu'na yu ji' yu, xti la cha' chcube' yu bi' li'; jo'o la xi quiji' xu'na yu ji' yu, masi ndacui cha' chcube' lye yu xqui'ya cña nu ná ngua'ni yu bi'. Nu lo'o ta ycuí' Ndyosi tyuu lo cha' ji'na, jua'a tyuu lo cña ndu'ni cha' cua'ni na cuentya ji' Ni; la cui' ti cha' lo'o xtyanu ñati quiña'a tsa cña ji'na, li' ndu'ni cha' cua'ni na quiña'a la cña cuentya ji' ngu' bi'.

Xuu tya'a ñati chalyuu xqui'ya Jesús

⁴⁹ Cua liya' na' nde chalyuu cha' cua'a na' qui' su ndi' ñati, pana tso'o la nti' na' si cua laca ndyaqui' qui' bi'. ⁵⁰ Cua xana ti sca cha' tlyu, cua tyatí ti na' sca cña, ñi'ya laca lo'o cua ntyucuatya ngu' na; bi' cha' lye tsa nclyacua ti' na' juani: ¿Ni jacua' xcua se'j cña bi'? ⁵¹ ¿Ha xcui' ti ti tyi' ñati chalyuu xqui'ya cha' cua liya' na' lo yuu, nti' ma? Si'i. Ná nchca tyi' ti ti ñati chalyuu, cha' na xuu tya'a ngu' nti' ngu'. ⁵² Ndi'ya caca juani: su ntsu'u ca'yu tya'a ñati tya'a ndi' sca ti ni'j, li' xana sna tya'a ngu' nu ná ngusñi ngu' cha' jna', xuu tya'a ngu' bi' lo'o nu tucua tya'a ngu' nu ngusñi cha' jna'; masi ntsu'u tucua tya'a ngu' nu ná ngusñi cha' jna' lo'o sna tya'a ngu' nu ngusñi cha' bi', la cui' ti xuu tya'a ngu' xqui'ya na' —nacui Jesús—. ⁵³ Xuu tya'a sca ñati lo'o sñi' qui'yu yu, jua'a

xuu tya'a sca yu qui'yu lo'o sti yu; xuu tya'a sca ma' cusu' lo'o sñi' cuna'a, jua'a xuu tya'a sca cuna'a cuañi' lo'o xtya'a; xuu tya'a sca ma' cusu' lo'o sñi' xii, jua'a xuu tya'a sca cuxi' lo'o xtya'a laa cho' xqui'ya na' —nacui Jesús.

Ná nchca ca tii ngu' na laca nu liya' nde loo la

⁵⁴ Chaca quiya' nchcui' Jesús lo'o ñati, nu lo'o ndi' ngu' slo:

—Nu cu'ma ni, ntsu'u quiya' ña'a ma ndyatú coo nde su ndyaa cuichaa, lo'o li' ñacu' ma: “Tyo ca'ya”. Chañi cha' ji' ma, ca'ya tyo tu'ni. ⁵⁵ Lo'o xana tyucua cui' liya' nde calacui, ni' ñacu' ma: “Cua xana caca tyique' juani”. Lo'o chañi, jua'a caca li'. ⁵⁶ ¿Cuiñi tsa cu'ma! Nchca ji' ma ña'a ma sca na nu ndyaca nde chalyuu, masi sca na nu ndyaca nde cua; sca nsló ma ji' cha' bi'. ¿Ni cha' laca ná nchca ca tii ma tsiya' ti na ca ndyaca jna' nde chalyuu juani? —nacui Jesús ji' ngu'.

Tso'o la xquiñi clyu na cha' ji'na lo'o tya'a cusu' na

⁵⁷ ¿Ni cha' laca ná nchca quiñi tso'o cha' ji' ma lo'o tya'a ma? ⁵⁸ Ndi'ya tso'o la cua'ni ma, si ntsu'u cha' tsa lo'o sca ñati ji' ma slo bese cha' sta yu qui'ya ji' ma: cua'ni cña ti' ma cha' xquiñi ma cha' ji' ma lo'o yu laja lo'o tya ndyaa ti ma tyucui. Pana si ná cua'ni ma jua'a, li' tya bese ji' ma ya' policia. Lo'o ngu' bi' ni, su'ba ngu' ji' ma ne' chcu'a li'. ⁵⁹ Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma, cha' nga'aa tyu'u ma tsiya' ti ña'a cuayá' nu ta ma lcaa ca centavo nu ndiña ñati bi' ji' ma.

13

Nga'a cha' culochu' na ji' cha' cuxi nu ndyu'ni na

¹ La cui' tyempo bi' ndi' xi ñati ca su ndu Jesús. Ndacha' ngu' bi' ji' yu li', ñi'ya ngua lo'o ndyujuii gobernador Pilato ji' tyuu tya'a ngu' Galilea. Laja lo'o ndyu'ni tacati nu ngu' Galilea bi' ne' laa, nu lo'o ndyujuii ngu' na'ni nu caca masti' ycuí' Ndyosi, li' ndyujuii sendaru nu ji' nu Pilato bi' ji' ngu' bi', nacui ngu'. ² Nchcui' Jesús lo'o ngu' li':

—¿Ha xqui'ya cha' xña'a tsa ngu' Galilea, bi' cha' ndyujuii Pilato ji' ngu', nti' ma? Ná xña'a lye ngu' bi'. Na ngua'ni ti ngu' ñi'ya nu ndu'ni tya'a quichí tyi ngu', ³ si'i na cuxi la ngua'ni ngu' bi'. Lo'o jua'a cu'ma ni, si ná ca tyuju'u ti' ma ji' lcaa cha' cuxi nu ndyu'ni ma, cha' culochu' ma cha' bi', la cui' ti cha' nscua cha' cajaa ma li' —nacui Jesús ji' ngu'—. ⁴ Lo'o nu xa' taju ti'ñu xna tya'a ñati bi' ni, ngujuii ngu' bi' ca to' hitya Siloé lo'o nclyu ni'j cua' bi' hichu' ngu' li'. ¿Ha xqui'ya cha' xña'a tsa ngu' ngua jua'a nti' cu'ma? Ná xña'a lye ngu' bi'. Na ngua'ni ti ngu' ñi'ya nu

ndu'ni tya'a ngu' quichj Jerusalén, ⁵ si'i na cuxi la ngua'ni ngu' bi'. Lo'o jua'a cu'ma ni, si ná ca tyuju'u ti' mā jil'i lcaa cha' cuxi nu ndyu'ni mā, cha' culochu' mā cha' bi', la cui' ti cha' nscua cha' cajaa cu'ma.

Yaca quityi nu ná nda si'yu tsiya' ti

⁶ Li' ndacha' Jesús cha' re jil'i ngu':

—Ndi'j sca lo ñati' nu ntsu'u sca yaca quityi nu tso'o tsa jil'i, yaca nu nda si'yu tyacala'; ndu yaca bi' laja su ndyataa yu yaca si'yu losu' tyixi. Tiya' la li' ndyaa na'a yu jil'i yaca quityi bi' si ntsu'u si'yu lo. Ni sca si'yu ná nga'a lo, ná sca na ngujui jil'i yu tsiya' ti. ⁷ Bi' cha' nacuj ycu' yu jil'i nu ndyu'ni cña ne' lo'o bi': “Ndacui sna yija ñaa na', yaa na'a na' si ntsu'u si'yu lo yaca quityi re, lo'o ná ngujui 'na tsiya' ti. Xi'yu jil'i, culo jil'i tsiya' ti, cha' na ndu laja ti yaca re; tso'o la si xa' la na cataa na lo yuu re”, nacuj nu ca jil'i yuu bi'. ⁸ Li' nguxacuj nu ndyu'ni cña ne' lo'o bi' cha' jil'i xu'na yu: “Xtyanu nu'u jil'i yaca re chaca tya yija, cusu'”, nacuj yu. “Xtyi' na' yuu su ntucua suu yaca re, su'ba na' quiña'a xi yuu cataa suu. ⁹ Ná tyiquee' si tyaja'a si'yu, tyu'u jua'a li'; pana si ná tyu'u tsiya' ti, si'yu nu'u jil'i li'.”

Sca tsá ta'a ngua'ni Jesús jo'o jil'i sca nu cuna'a nu nchcu' tyucú'

¹⁰ Ngua sca tsá ta'a lo'o ndi'j Jesús ne' laa nchcu' yu jil'i ñati'. ¹¹ Ndacua nga'a sca nu cuna'a nu ngusñi cui'j cuxi jil'i. Xqui'ya cui'j bi' ngua quicha ma' ti'ñu xna yija; cua nchcu' hichu' ma' tsiya' ti, ña'a cuayá' nu nga'aa ngua jil'i ma' xquiñi jil'i ycu' ma'. ¹² Lo'o na'a Jesús jil'i ma' cusu' bi', li' nchcu' yu lo'o ma':

—Cua ndyaca tso'o nu'u juani, nga'aa tyacua quicha jua jinu'u chaca quiya' —nacuj yu jil'i ma' cusu' bi'.

¹³ Lo'o li' ngusta ya' Jesús hichu' ma'. Hora ti nguiñi tyucuj hichu' ma'. Li' nacuj ma' cha' tlyu tsa cña ndu'ni ycu' Ndyosi. ¹⁴ Pana nu qui'yu nu laca loo ne' laa bi' ni, ngunasi' tsa yu bi', cha' ngua'ni Jesús jo'o jil'i ngu' tsá ta'a.

—Scuá tsá tso'o cha' cua'ni na cña —nacuj nu laca loo bi'—, bi' tsá tso'o cha' tyaa mā cha' caca jo'o jil'i mā; nga'aa caa mā tsá ta'a li' —nacuj.

¹⁵ —Cuiñi tsa nu'u —nacuj Jesús jil'i nu laca loo ne' laa bi' li'—. Lcaa cu'ma lo'o tya'a mā nsatij' mā toro jil'i mā, masi huru jil'i mā, cha' tsaa lo'o mā jil'i ni' cha' co'o ni' hitya, masi tsá ta'a —nacuj yu—. ¹⁶ Lo'o jua'a nu cuna'a re nu la cui' tya'a ñati' jil'i jyo'o Abraham ni, cua ti'ñu xna yija nguta'a ma' ndatsaa Satanás jil'i ma'. ¿Ha ná tso'o nti' mā si cua'ni lyaá na' jil'i ma', masi tsá ta'a? —nacuj Jesús.

¹⁷ Nguju'u tsa ti' ngu' tya'a cusu' Jesús cha' nguxacuj yu cha' jil'i nu laca loo bi'

jua'a. Pana tso'o tsa ntsu'u tyiquee nu xa' la ñati' nu ndu ca bi', cha' na'a ngu' lcaa cña tonu nu ngua'ni Jesús.

Cuij jil'i si'yu cuxee

¹⁸ Li' xa' ngulu'u Jesús sca cha' jil'i ngu':

—Chaca cha' chcu' na' lo'o mā juani, cha' caca cuayá' ti' mā ñi'ya caca lo'o laca ycu' Ni loo ne' cresiya jil'i mā: ¹⁹ Laca cha' bi' ñi'ya nti' sca ti si'yu cuxee, nu ndyaa lo'o sca ñati' jil'i ndyataa yu jil'i ne' lo'o jil'i yu. Lo'o li', lo'o cua ndyaluu la, sca yaca tonu tsa laca bi'. Li' nguxana ndyalaa quiñi cha' cuiñá ni' xlyati' laja stá' yaca bi', cha' tso'o tsa tonu yaca bi'.

Cuij jil'i scuá tiye'

²⁰ Chaca quiya' nda Jesús sca cuij lo'o ngu':

—Chaca cha' chcu' na' lo'o mā ñi'ya caca lo'o laca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i mā —nacuj—, ²¹ Laca cha' bi' ñi'ya laca sca ycu' scuá tiye' nu ngusu'ba sca nu cuna'a lo sna tya'a sca' catyá xlyá, nguixa' li', cha' tsa tlyu ti tyacuj scuá bi'.

Nu toni'j chubi ti

²² Tyucuj su ndyaa Jesús lo'o ngu' ca Jerusalén, ndya'a ngu' nde tyuu tya'a quichj tonu; lo'o jua'a tyuu tya'a quichj sube ndya'a ngu', cha' chcu' yu cha' jil'i ycu' Ndyosi lo'o ngu' quichj bi'. ²³ Laja li' nchcuane sca ñati' jil'i yu:

—¿Ha xti ti ñati' nu cua'ni lyaá Ni jil'i lo'o cua tye ti chalyuu, cusu'? —nacuj.

Nguxacuj Jesús cha' jil'i ñati' bi' li':

²⁴ —Chubi tsa toni'j su tyatj mā ca bi', bi' cha' cua'ni yala mā cha' quije tyucuj jil'i mā nu tyalaa ca toni'j bi'. Ndi'ya ñacuj na' jil'i mā: Ntsu'u quiña'a tsa ñati' nu cua nchcu' cha' cua tyatj ti ngu' toni'j bi', pana na ndu'ni ti ngu' jua'a; ná nchca quije jil'i ngu' tsiya' ti ñi'ya caca nu tyatj ngu' toni'j bi'. ²⁵ Li' tyatj xu'na ni'j bi', cha' tacu' yu toni'j bi'. Lo'o tyalaa cu'ma, ni' xana mā cujui'j ya' mā toni'j bi', chcu' mā lo'o: “Xaala mā toni'j, cusu'”. Li' ñacuj yu jil'i mā: “Ná jlo ti' na' ti ñati' laca cu'ma”. ²⁶ Lo'o li' xacuj mā cha' jil'i: “Cusu', cua ndyacu ya tyaja lo'o nu'u, cua ndyi'o ya hitya lo'o nu'u. Cua ndyaa nu'u ngulu'u nu'u jil'i tya'a quichj tyi ya”, ñacuj mā. ²⁷ Chaca quiya' chcu' yu lo'o mā li': “Ná jlo ti' na' tsiya' ti, ti ñati' laca cu'ma. Tyaa clyá mā tso'o la; nga'aa nti' na' ña'a na' jil'i mā, cha' ñati' cuxi laca mā.”

²⁸ Xi'ya tsa mā li', cacu la'ya mā cha' lye tsa ñasi' mā. Ca xñi'j tsa ti' mā lo'o ña'a mā su ndi'j quiña'a tsa ñati' slo ycu' Ndyosi ca lo'o tye chalyuu; masi jyo'o Abraham, masi jyo'o Isaac, masi jyo'o Jacob, masi lcaa jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil'i ycu' Ndyosi sa'ni la, ña'a mā jil'i ngu' ndi'j ngu' ca bi'. Lo'o cu'ma ni, xtyanu Ni jil'i mā nde liya'. ²⁹ Lcaa quichj chalyuu ntsu'u ngu' nu tyaa ngu' cacu ngu' lo'o ycu' Ndyosi, nu lo'o caca Ni loo lo'o

tye chalyuu; nde su ntyucua cuichaa tyu'u ngu' tyaa ngu', jua'a tyu'u ngu' nde su ndyaa cuichaa, lo'o nde tyá' tyu'u ngu', lo'o nde calacui tyu'u ngu', tyaa laaa ngu' ca su tlyu su ntucua ycu'i Ni. ³⁰ Lo'o li' nde loo la caca xi ngu' nu tyu'u tucua su cua tye ti cha'; jua'a nde chu' la tyanu xi ngu' nu ndu'u tucua clyo.

Ntsu'u tsa tyiquee Jesús ña'a ji'i ngu' quichí Jerusalén

³¹ La cui' tyempo bi' lijya xi tyia' ngu' fariseo cha' chcu'i lo'o Jesús:

—Tyaa clya nu'u juani —nacui ngu' ji'i—. Tyu'u nu'u su ndi'i nu'u re, yaa nu'u tyi'i chaca se'i, cha' cua nti' rey Herodes cujuu jinu'u.

³² Nhcui' Jesús lo'o ngu' bi' li':

—Yaa cacha' mā cha' re ji'i nu cusu' tyaaala bi': “Tsā juani lo'o tsā quee tya tyi'i na' xi chalyuu re cha' culo na' cui'i cuxi nu ntsu'u ji'i ñati, cha' cua'ni na' cha' tyaca tso'o xa' la ngu' quicha. Cuati tsā nu nhca tyuna, li' tye cña nu nda ycu'i Ndyosi Sti na' cha' cua'ni na'.” Jua'a ñacu'i mā ji'i nu cusu' bi'. ³³ Tyaa' na' re juani. Tya quiña'a xi tyucui' lyiji su tyaa' na' juani, jua'a la quee, jua'a tsā nu nhca tyuna li'. Ycu'i cu'mā jlo ti' mā cha' nde quichí Jerusalén ndyijii laaa ngu' nu laca tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi —nacui Jesús ji'i ngu' fariseo bi'—. Bi' cha' tsa'a na' ca quichí bi' cha' cajaa na', si jua'a laca na' tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi nti' mā —nacui Jesús li'—.

³⁴ Tyaa' na' tsa cu'mā ngu' Jerusalén, cha' tucui tsa cha' nu ntsu'u ji'i mā. Tya sa'ni ndujui mā ji'i ngu' nu laca tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi, ngujui' mā quee ji'i ñati nu ngua'a lo Ni cña ji'i. Tyuu tsa quiya' ngua ti' na' cha' cua'ni tyaca'a na' ji'i mā, cha' ná ca cuxi ji'i mā; ñi'ya nti' sca su'u nu nxuti' ji'i sñi' ne' lu'be ni', jua'a nti' na' cua'ni na' lo'o mā, pana ná nda mā chacuayá' 'na tsiya' ti. ³⁵ Bi' cha' xñi' ti' tyanu quichí tyi mā juani. Nga'aa ña'a mā 'na ña'a cuayá' nu tyalaa tyempo nu chcu'i mā cha' 'na: “Tso'o tsa ndyu'ni ycu'i Ndyosi xqui'ya yu nu lijya chacuayá' ji'i ycu'i nu Xu'na na”, ñacu'i mā li'.

14

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca nu qui'yu nu nhcube' tsa quicha qui' ji'i

¹ Sca tsā nu ndi'i cña' ngu' ndyaa Jesús ndyacu yu xlyaa to' tyi xu'na ngu' fariseo. Lo'o xa' ngu' fariseo ni, na'a tsa ngu' ji'i Jesús li'. ² Nde loo Jesús nga'a sca nu qui'yu nu nhcube' quicha qui' ji'i. ³ Li' nhcuane Jesús ji'i ngu' mstru cha' jo'ó lo'o ji'i ngu' fariseo bi':

—¿Ha ntsu'u chacuayá' cha' cua'ni na jo'o ji'i sca nu quicha tsā ta'a, nti' mā? —nacui

Jesús ji'i ngu' bi'—. ¿Ha ná ntsu'u chacuayá' cha' cua'ni na jo'o ji'i ngu' li'?

⁴ Pana nga'aa nhcui' ngu' bi' tsiya' ti. Li' ntejeya' Jesús ji'i nu quicha bi', ngua'ni cha' ndyaca tso'o yu. Lo'o li' nhcui' lo'o yu bi':

—Tyaa nu'u to' tyi —nacui Jesús ji'i yu.

⁵ Li' xa' nhcui' Jesús lo'o ngu' fariseo bi' chaca quiya':

—¿Ñi'ya nti' cu'mā? ¿Ñi'ya cua'ni mā si tyú sca huru ji'i mā, si tyú sca toro ne' tyuu tsā nu ndi'i cña' ngu'? ¿Ha si'i hora ti tsaam culo mā ji'i ni', masi tsā ta'a tlyu laca?

⁶ Lo'o ná ngujui ñi'ya nu xacu'i ngu' cha' ji'i Jesús tsiya' ti li'.

Ñati nu tsa tyi'i lo'o ngu' ta'a nu caja clyo'o ngu'

⁷ Li' na'a Jesús cha' ngulana tsa ngu' fariseo bi' yaca xlyu cha' tyucua ngu' su tso'o la nu nde que mesa. Bi' cha' nda Jesús cui' re ji'i ngu' bi' li':

⁸ —Nu lo'o tsaam mā su ndyaca ta'a caja clyo'o ngu', ná tyaca'a mā su tlyu su tyucua ngu' nu laca loo. ¿Ñi'ya cua'ni mā si tyalaa xa' ñati nu cua tlyu la cha' ntsu'u ji'i que cu'mā? ⁹ Lo'o li' nu ñati nu ndyu'ni ta'a nu cua nhcui' lo'o mā tya clyo cha' cāā mā ni, ná tyiquee' chcu'i yu lo'o mā ndi'ya: “Ta mā su ntucua mā ji'i nu cusu' cua”, ñacu'i yu. Lo'o li' ca tyuju'u tsa ti' mā, tsaam mā tyaca'a mā ca su ná ntsu'u yaca xlyu, ca bi' tyaca'a mā tsiya' ti li'. ¹⁰ Si'i xcu'i na clyana mā su tso'o tyaca'a mā lacua. Nu lo'o tsaam mā sca ta'a, yaa mā tyucua mā sca la'a ti su taca tyucua cua ña'a ca ñati. Lo'o li' cāā nu laca loo ji'i ta'a cha' chcu'i yu lo'o mā: “Cusu'”, ñacu'i yu ji'i mā, “cuāā nu'u cha' tyucua xi ca su tso'o la re”. Jua'a caca cha' la loo ycu'i cu'mā laja ñati quiña'a nu ntucua to' mesa li'. ¹¹ Cua ña'a ca ñati nu nti' cha' tlyu la cha' laca ji'i ycu'i, bi' laca nu ca tyuju'u ti' ca tiya' la; lo'o nu ñati nu xti ti cha' ntsu'u tyiquee ycu'i yu, xtyucua ycu'i Ndyosi ji'i yu bi' li', cha' caca tlyu la tyiquee yu ca tiya' la.

¹² Li' ndi'ya nacui Jesús ji'i nu ñati nu cua nhcui' lo'o cha' cāā tyi'i ta'a ca slo yu:

—Nu lo'o chcu'i mā lo'o ngu' cha' cāā ngu' cacu ngu' xlyaa lo'o mā, si'i lo'o tyaa' tso'o ti mā chcu'i mā, ni si'i lo'o tyaa' ngula ti mā chcu'i mā, ni si'i lo'o tyaa' tyijyu' ti mā chcu'i mā, ni si'i lo'o ngu' culiya' ti nu ntucua tyi cacua ti slo mā chcu'i mā li'. Stu'ba ti cua'ni ngu' bi' lo'o mā ca tiya' la, nu lo'o ntsu'u sca ta'a ji'i ngu'; ñi'ya nu ngua'ni mā lo'o ngu', jua'a cua'ni ngu' bi' lo'o mā li'. ¹³ Pana si'i jua'a cua'ni mā; nu lo'o cua'ni mā sca ta'a, li' xuti' mā ji'i ngu' ti'i, lo'o ji'i ngu' quicha, lo'o ji'i ngu' nu cu' quiya', lo'o ji'i ngu' cui'tyi' cha' cacu ngu' lo'o mā. ¹⁴ Li' tso'o tsa tyi'i mā chalyuu si jua'a cua'ni mā, cha' nu ngu' quicha bi' ni, ná caja ñi'ya nu tya ngu' cha' tso'o ji'i mā. Pana tiya' la caja cha' tso'o

ji'i mā, nu lo'o tyu'ú mā chaca quiya' lo'o lcaa ngu' jyo'o nu ngua tso'o cresiya ji'i ngu' cuentya ji'i ycuí' Ndyosi lo'o tya nguti' ngu' chalyuu.

Cuij ji'i sca ta'a tlyu nu ngua'ni ngu'

¹⁵ Tya ndi'i ngu' to' mesa, ngua'a jyaca ngu' ji'i cha' nu nda Jesús lo'o ngu'. Li' nguxacuj sca yu tya'a ntucua ngu' cha' ji'i Jesús:

—Tso'o tsa caca ji'i ñati nu cacu scuaa ca su laca ycuí' Ndyosi loo —nacuj yu bi'.

¹⁶ Li' nguxacuj Jesús sca cuij ji'i yu, cha' ca cuayá' ti' ngu' ñi'ya caca ji'i ñati chalyuu lo'o caa ycuí' Ndyosi cha' caca Ni loo.

—Sca nu qui'yu ngua'ni sca ta'a, nda yu sca sji' cha' cacu ngu' —nacuj Jesús ji'i ngu'—. Cua nchcui' yu lo'o quina'a tsa ñati cha' tyi' ngu' ta'a. ¹⁷ Nu lo'o cua ndyalaa hora caca sji, li' ngulo yu cña ji'i msu ji'i cha' tsaa chcuí' lo'o ngu' ndi'ya: “Cua laca ngua tso'o scuaa nu caca sji ji'i mā, nacuj xu'na na”. ¹⁸ Li' lcaa ngu' nu cua nchcui' yu lo'o tya tsubi' la cha' caa ngu' ta'a bi', nguxana ngu' ndijña ngu' cha' clyu ti' ji'i yu. Ndi'ya nacuj tsaca ngu': “Cua'ni clyu ti' nu' jna', ná caca 'na caa na' slo nu' juani. Ntsu'u cha' tsa'a tsaa na'a na' sca se'i su ngü'ya ca ti' na' yuu, bi' cha' nti' na' cha' cua'ni clyu ti' nu' 'na.” ¹⁹ Lo'o li' nacuj chaca yu: “Na ngü'ya ca ti' na' ca'yu latya toro masu; bi' cha' tsa'a cua'ni cuayá' na' lo'o ni', si cua caca cua'ni ni' cña. Cua'ni clyu ti' nu' jna', ná caca 'na caa na' slo nu' juani.” ²⁰ Li' nacuj chaca yu: “Na ngujü' clyo'o ca ti' na', bi' cha' ná ntsu'u chacuayá' caa na' slo nu' juani”. ²¹ Lo'o ndyalaa msu slo xu'na chaca quiya', li' lcaa cha' nu nacuj ngu' ji'i ndacha' ji'i xu'na. Lye tsa ngunasí' xu'na ni'i bi' li'. Lo'o li' nacuj yu ji'i msu bi': “Yaa clyu nu'u lquichí chaca quiya' cha' chcuí' nu'u lo'o ngu' nu ntsu'u nde calle jua, cha' caa ngu' ta'a slo na'. Chcuí' nu'u lo'o ngu' ti'i, lo'o ngu' quicha, lo'o ngu' nu cu' quiya', lo'o ngu' cuityi', lo'o lcaa ngu' quicha; li' tyaa lo'o ji'i lcaa ngu' bi' ca nde”, nacuj xu'na msu bi'. ²² Ca tiya' la li' nacuj nu msu bi' ji'i xu'na: “Cusu”, nacuj, “cua ngua'ni na' lcaa cña nu ngulo nu'na 'na, lo'o ña'a ti tya ntsu'u la se'i su tyi' ngu' ta'a re.” ²³ Li' nacuj ycuí' nu xu'na msu bi': “Yaa nu'u nde calle, lcaa tyucuj, cua'ni nu'u juersa lo'o ngu' cha' tyaa ngu' ne' ni'i 'na, cha' cha'a ni'i re 'na tyi' ñati. ²⁴ Ndi'ya cha' ta' na' lo'o nu'u, cha' ni tsaca ngu' nu cua nchcui' na' lo'o tya clyo la, nga'aa cacu ngu' bi' sji re 'na tsiya' ti”, nacuj xu'na ni'i bi'.

Cua ndye cuij nu nda Jesús lo'o ngu' li'.

Tlyu tsa cña caca lo'o xñi na cha' ji'i Jesús

²⁵ Quina'a tsa ñati ndya'a lo'o Jesús, lo'o li' nchcui' yu lo'o ngu' chaca quiya':

²⁶ —¿Ha nti' mā tya'a mā lo'o na? Ná caca ji'i mā xñi mā cha' jna' si lye la ntsu'u tyiquee mā ji'i sti mā, masi ji'i xtya'a mā, masi ji'i clyo'o mā, masi ji'i sñi' mā, masi ji'i tya'a ngula mā masi qui'yu masi cuna'a; masi lye la ntsu'u tyiquee mā ji'i ycuí' ca ti mā cha' ña'asi mā ji'i ycuí' ca mā, ná taca caca mā ñati jna' jua'a. ²⁷ Si ná tyaja'a mā xñi mā tyucuj nu culu'u na' ji'i mā, ná caca mā ñati jna' li'; ntsu'u cha' xñi mā tyucuj bi', masi cujuí' ñati ji'i mā xqui'ya cha' jna'. ²⁸ Si ntsu'u cu'ma nu nti' mā cuiñá mā sca ni'i tlyu, ¿ha ná culacua ti' mā clyo ni' tsa lo cñi cua'nijo' ji'i mā cha' tya' la ná caca cua'ni? Clyo culo mā cuentya ni tsa lo cñi cua'nijo' ji'i mā, cha' ña'a mā si tyu'u scua cñi ji'i mā ña'a cuayá' nu xcua se'i cña bi'. ²⁹ Si cuiñá mā quiya' ni'i, lo'o ca tiya' la ná caca cua'ni tye mā ni'i bi', xtyi' lo'o ti ngu' ji'i mā li'. Lcaa ñati, nu lo'o ña'a ngu' cña bi', li' xana chcuí' ngu'; xtyi' lo'o ngu' ji'i xu'na cña bi' li'. ³⁰ “Nu ñati jua ngua ti' cuiñá yu sca ni'i tlyu, pana ná ngua ji'i yu sta se'i yu cña bi'”, ñacuj ngu'.

³¹ Ndi'ya nti' sca rey nu nti' xuj tyu' tya'a lo'o chaca rey. ¿Ha ná culo yu cuentya clyo si tyu'u scua tií mil tya'a ti sendaru, cha' tyijiloo ji'i chaca rey nu lo'o calaa mil tya'a sendaru lijya cusu? ³² Lo'o si jlo ti' cha' ná caca ji'i rey bi', nu lo'o tya tyijyu' lijya nu chaca rey bi', li' hora ti ta yu ji'i ñati cha' tsaa ngu' slo nu chaca rey bi', cha' ca ti cha' cusu bi' hora ca ti. Jua'a cua'ni rey bi' —nacuj Jesús—. ³³ Lo'o jua'a cua ña'a ca cu'ma nu lye la ntsu'u tyiquee mā ji'i lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i mā, ná taca caca mā ñati jna' li'.

Cha' ji'i teje' nu ná tso'o tsiya' ti

³⁴ Tso'o tsa teje'; pana si tye cha' cñi' nu ntsu'u ji'i, nga'aa caja ñi'ya nu cua'nijo' teje' bi' ji'i ngu' li'. ³⁵ Ná tso'o tsiya' ti, ni cha' salú na ji'i lo yuu cha' xtyucua ji'i yuu, ná tso'o; masi quixa' na ji'i lo'o yuu cataa, ná tso'o tsiya' ti, bi' cha' nga'a cha' xcuaa na ji'i —nacuj Jesús—. Cua'a jyaca tso'o mā ji'i cha' nu nda na' lo'o mā, si tyaja'a mā cuna mā —nacuj Jesús ji'i ngu'.

15

Cuij ji'i sca xlya' nu cua ngua' ji'i ngu'

¹ Lcaa nu msu ji'i ngu' xa' tsu' nu cuiñi ti nxñi quina'a tsa cñi cña loo ngu' bi' ni, ñaa ngu' slo Jesús cha' cña ngu' ni cha' nda yu; jua'a xa' la ngu' cuxi, ñaa ngu' slo Jesús li'. ² Bi' cha' nguxana ngu' fariseo, lo'o jua'a ngu' mstru cha' jo'ó, ngusta ngu' qui'ya ji'i Jesús:

—Ndiya ti' yu re cua'ni tya'a yu lo'o ngu' cuxi jua. Stu'ba ti ndacu yu tyaja lo'o ngu' cuxi —nacuj ngu' bi'.

³ Li' nda Jesús sca cuij lo'o ngu':

4—Nu cu'ma ni, si ntsu'u sca siyento tya'a xlya' jil'i ma, lo'o li' nguna' tsaca jil'i ma —nacuj Jesús—, ¿ha ná xtyanu ma jil'i nu quiña'a la tya'a xlya' nu ndyanu taju ti su tso'o ti ndil'i ni' ne' quixi'? Lo'o li' tsaa ma tsaana ma jil'i xlya' nu nguna' bi' jil'i ma ña'a cuayá' nu quije bi' jil'i ma. 5 Nu lo'o cua nquije xlya' bi' jil'i ma, tso'o tsa caca tyiquee ma li'. Hora ti sta ma jil'i ni' tyijya scu ma, 6 tyaa lo'o ma jil'i tonil'i. Lo'o cua ndyalaa ma to' tyi ma, li' xuti'i ma jil'i lcaa tya'a tso'o ma lo'o jil'i tya'a nga'a ti ma, cha' ñacu' ma jil'i ngu' ndi'ya: “Ca chaa ti' ma lo'o ya juani cha' cua nquije xlya' nu cua nguna' jil'i ya”. 7 Ndi'ya ñacu' na' jil'i ma: ca chaa tsa ti' ycu' Ndyosi lo'o ñatj jil'i Ni ca su ntucua ycu' Ni —nacuj Jesús jil'i ngu' fariseo li'—, ca chaa ti' ngu' bi' masi sca ti ñatj chalyuu ca tyuju'u ti' jil'i cha' cuxi nu ntsu'u jil'i, culochu' yu jil'i cha' cuxi bi' li'. Ná ntsu'u cha' culacua ti' Ni cuentya jil'i nu jacuayala tyii ntucua caa tya'a ñatj tso'o nu ná ntsu'u cha' cuxi jil'i ngu', nti' ngu'.

Cui' jil'i sca cñi nu cua nguna' jil'i ngu'

8 Nda Jesús chaca cui' lo'o ngu' li':

—¿Ñi'ya cua'ni sca nu cuna'a nu ntsu'u ti tya'a cñi plata jil'i? Si nguna' sca cñi plata bi' jil'i, ¿ñi'ya cua'ni li'? Nti' na' cha' cua' ma' xi quii' cha' culaja tso'o ni' bi', ña'a cuayá' nu quije cñi bi' jil'i. 9 Lo'o cua nquije cñi bi' jil'i, li' xuti'i nu cuna'a bi' jil'i lcaa tya'a tso'o lo'o jil'i lcaa tya'a nga'a cacua ti, cha' cacha' jil'i ngu' ndi'ya: “Ca chaa ti' ma lo'o na' juani, cha' cua nquije cñi nu nguna' bi' jna'”. 10 Chaa ti' nu cuna'a bi', cha' cua nquije cñi jil'i; la cui' jua'a ca slo ycu' Ndyosi, chaa tsa ti' ycu' Ni lo'o ñatj jil'i Ni nde cua, masi sca ti ñatj chalyuu ca tyuju'u ti' jil'i cha' cuxi nu ntsu'u jil'i, culochu' yu jil'i cha' cuxi bi' li'.

Sca nu qui'yu cuañi' nu ntucuna' ycu' ca ti' yu chalyuu jil'i

11 Nda Jesús chaca cui' lo'o ngu' li':

—Ntsu'u sca nu cusu' nu ntsu'u tucua tya'a sñi' qui'yu jil'i yu. 12 Lo'o nu cuañi' la ni, nacuj yu jil'i sti yu: “Sti na”, nacuj, “xtyanu clya nu'u lcaa cha' tso'o nu nga'a cha' tyacua jna’”. Lo'o li' hora ti ndacha sti yu cha' tso'o nu ntsu'u jil'i tyucuaa sñi'. 13 Cua xtyi tyempo ndyaca, li' ndyujui' nu qui'yu tya cuañi' la lcaa cha' tso'o nu nda sti yu jil'i. Lo'o ngujui cñi ndy'i'ya yu, ndyaa yu tyijyu' li'. Ca chaca tsu' nu ndyalaa yu, li' xcui' na ngua'ni ñu'u ti yu chalyuu jil'i yu; nguliji ñu'u ti yu cñi bi' jil'i yu. 14 Pana nu lo'o cua ndye cñi jil'i yu nguliji yu, li' ngua sca jbi'ña tlyu ca loyuu su ndya'a yu; ná ntsu'u na cacu yu, lye tsa ntyute' yu li'. 15 La cui' quich'i su ntsu'u yu bi' ndyaa yu ne' xña jil'i sca ñatj; ngulo nu ñatj bi' cña jil'i yu, li' ndyaa yu ne' sca lo'o jil'i ñatj bi' su ntsu'u cube' jil'i, cha' xacu yu jil'i cube' bi' jil'i

ngu'. 16 Lo'o li' ngua ti' yu si tyaala' la jil'i yu lo'o cacu yu si'yu quixi' tya'a nu ndacu cube', cha' ná tucui nda na cacu yu, lo'o jua'a ntyute' tsa yu li'. 17 Hasta li' ngulacua tso'o ti' yu: “¿Ni lcaa tya'a msu ntsu'u to' tyi sti na' ndyu'ni cña? Ná ndyiji jbi'ña jil'i ngu' bi', hasta ntyucua na ndyacu jil'i ngu'. Lo'o na' ni, nga'a na' ca nde ndyiji jbi'ña 'na cha' nga'aa ndyiji na cacu na'. 18 Tso'o la tya'a na' nde to' tyi sti na' cha' chcu' na' lo'o: Sti na', ñacu' na' jil'i, cua ntsu'u tsa qui'ya hichu' na' cuentya jil'i ycu' Ndyosi lo'o cuentya jinu'u, cha' nguta'a yu'u ti na'. 19 Nga'aa ntsu'u cha' ñacu' nu' cha' sñi' nu'u laca na'; tso'o la masi ñi'ya nu ndu'ni nu'u lo'o msu jinu'u, jua'a ti' cua'ni nu'u lo'o na'.” Jua'a ngulacua ti' yu cha' chcu' yu lo'o sti yu. 20 Li' ngutu'u yu ndyaa yu tyucui' cha' ñaa yu nde to' tyi sti yu.

‘Tya tyijyu' ñaa yu lo'o na'a sti yu jil'i yu. Hora ti ndyaa sti yu ndyacu tya'a lo'o yu; ngútyi sti yu jil'i yu li', nchcuicha' sti yu jil'i yu cha' ngua tya'na ti' sti yu jil'i yu. 21 Li' nacuj yu jil'i sti yu: “Sti na”, nacuj yu, “cua ntsu'u tsa qui'ya hichu' na' cuentya jil'i ycu' Ndyosi lo'o jua'a cuentya jinu'u. Nga'aa ntsu'u cha' ñacu' nu'u cha' sñi' nu'u laca na'.” 22 Li' nacuj ycu' nu cusu' jil'i msu: “Yaa clya ma culo ma late' nu tso'o la cha' xacu' ma jil'i yu re. Sta ma sca cui' sne ya' yu, su'ba ma caña quiya' yu. 23 Lo'o li' tsaa squi'ya ma chqueru nu ta'a la cha' cujuui ma jil'i cha' cacu na. Cua'ni na sca ta'a, 24 cha' ngua ti' na cha' ca ngujui sñi' na' re, lo'o juani xa' ndyu'u tucua yu; cua nguna' yu ngua ti' na', lo'o xa' ndyalaa yu.” Hora ti nguxana ngua'ni ngu' sca ta'a li'.

25 Jua'a ndyaca cha' lo'o ndyalaa sñi' nu cua cusu' la, ndyalaa yu ndyaa yu cña. Cua tyalaa ti yu tonil'i jil'i yu, lo'o ndyuna yu nclya'a ngu' musca, cha' ca laca ndyaca jil'i lo'o ndyalaa yu. 26 Li' ngusi'ya yu jil'i sca yu cuañi', nchcuane yu jil'i: “¿Na laca ndyaca jua?” 27 Li' nguxacu' nu yu cuañi' bi' jil'i yu: “Yu tya'a nu'u nu ndya'a yu'u, cua xa' ndyalaa yu bi' juani”, nacuj. “Bi' cha' nacuj sti nu'u cha' cujuui ya chqueru nu tso'o la ña'a bi', cha' tso'o tsa nti' sti nu'u cha' cua ndyalaa yu tso'o ti.” 28 Ngunasij' tsa sñi' nu cua cusu' la bi' li'. Lo'o na'a sti yu cha' ná ntaja'a yu tyaa yu ca tonil'i, li' ndyaa sti yu cha' chcu' lo'o yu. 29 Li' nacuj yu jil'i sti yu: “Jlo ti' nu'u ni cua lcaa yija ndi'i' na' ndyu'ni na' cña jinu'u, lo'o ni sca quiya' ná ngua'ni xña'a na' lo'o nu'u; lcaa cña nu ngulo nu'u 'na, ngua'ni na' jil'i. Pana ni sca quiya' ná nda nu'u masi sca chivo piti ti jna' cha' cua'ni na' ta'a lo'o tya'a tso'o na'. 30 Nu juani chaca quiya' ndyalaa sñi' nu'u nu ndye cñi jinu'u nguliji ñu'u ti yu lo'o sa'a yu. Lo'o ndyalaa yu bi', hora ti ndyujui ma chqueru ta'a cha' caca ta'a jil'i”, nacuj sñi' nu cua cusu'

la. ³¹ Li' nacuj nu cusu' sti yu jil' yu: "Chañi cha' lcaa tsá ndi' nu'u lo'o na'. Lo'o jua'a lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jna', na jinu'u laca lcaa cha' bi'. ³² Pana juani, tso'o la cha' cua'ni na sca ta'a cha' ndyalaa tya'a nu'u chaca quiyá'. Ngua ti' na cha' cua ngujuii yu, pana xa' ndyu'u tucua yu chaca quiyá'; cua nguna' yu ngua ti' na, pana ndyalaa yu chaca quiyá'. Bi' cha' ndyu'ni na sca jii juani, cha' chaa tsa ti' na."

16

Sca msu laca loo nu tajua' ti ngua'ni, masi cuxi ti tyiquee yu

¹ Li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil':

—Ntsu'u sca nu culiya', lo'o jua'a cua ntsu'u sca ñati' nu laca loo jil' msu jil' yu culiya' bi'. Lo'o li' ndacha' ngu' jil' nu culiya' bi', cha' cua tye ti cha' tso'o nu ntsu'u jil' yu, cha' nguliji ñu'u ti msu nu laca loo jil' cha' tso'o bi'. ² Li' ngusi'ya xu'na jil' msu nu laca loo bi', cha' xcuane jil' msu bi': "¿Ni cha' ta laca nu nchcui' ngu' lo'o na' cha' jinu'u?", nacuj yu. "¿Ni cña ndyu'ni nu'u nu cua nchcui' ngu' lo'o na'? Tya nu'u cuentya jna' juani, cuacha' clya nu'u cha' jna', ña'a cha' nu cua ngua'ni nu'u. Nga'aa caca nu'u loo jil' msu 'na juani." ³ Quiña'a tsa ngulacua ti' msu nu laca loo bi' li': "¿Na laca cua'ni na' juani, si nga'aa ta xu'na na' cña nu cua'ni na'? Nga'aa jlo ti' na' ñi'ya' cua'ni na' li'. Ná qué na' cha' cua'ni na' cña loo yu; lo'o si tsa'a jña na' msta, la cui' ti jua'a ca tyuju'u tsa ti' na' li'. ⁴ Pana cua jlo ti' na' ñi'ya' nu cua'ni na' cha' caja su tyi' na' toni' jil' ñati', nu lo'o nga'aa ta xu'na na' cña nu cua'ni na'." Jua'a ngulacua ti' msu bi', cha' cuxi ti tyiquee yu. ⁵ Li' ngusi'ya yu jil' lcaa ñati' nu ndacui jil' xu'na yu, nchcuane yu jil' ngu' li': "¿Ni tsa lo ta ndacui nu'u jil' xu'na na'?" nacuj yu jil' tsaca ngu'. ⁶ "Sca mil tya'a litro setye ndacui na' jil'", nacuj ngu' bi' li'. Hora ti nacuj msu nu laca loo bi' jil' ngu' bi': "Nde nscua quityi nu nscua cuentya jinu'u. Cua'a clya nu'u re cha' cuiña chaca quityi, nu ñacuj cha' ca'yu siyento ti litro setye ndacui nu'u jil' nu cusu' bi'", nacuj msu bi' jil'. ⁷ Li' nchcuane yu jil' chaca ngu': "Nu'u ni, ¿ni tsa lo ndacui jil' xu'na na'?" "Sca siyento tya'a cuju' nscua' trigo", nacuj ngu' bi' li'. "Haa", nacuj yu, "nde nscua quityi nu nscua cuentya jinu'u", nacuj nu msu bi'. "Cua'a clya nu'u ca nde cha' scua chaca quityi nu ñacuj cha' jacuayala tya'a cuju' ti, tsa bi' ti ndacui jil' nu cusu'." ⁸ Tiya' la ngua cuayá' ti' ycu' nu laca xu'na yu ñi'ya' nu ndyu'ni yu. "Tajua' tsa ndyu'ni msu nu laca loo bi' 'na laja lo'o ndyu'ni yu cña", nacuj nu cusu' culiya' bi'.

Lo'o li' tya nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Lo'o cu'ma ni, nu nti' tsa ma taquiyá' ma jil' lcaa cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi —nacuj—, taca ca tsa'a ma xi lo'o ña'a ma ñi'ya nu ndu'ni xa' la ñati' chalyuu lo'o tya'a ngu', masi cuxi ti ngu'.

⁹ Ndi'ya' chcui' na' lo'o ma lacua: Tso'o ti cua'ni ma lo'o lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jil' ma nde chalyuu; xtyucua ma jil' xa' ñati' lo'o cha' tso'o nu ntsu'u jil' ma ña'a cuayá' tye chalyuu jil' ma, cha' jua'a caja tya'a tso'o ma nde chalyuu. Lo'o li' ta ycu' Ndyosi su tyi' ma slo Ni, su ná nga'a cha' tye chalyuu jil' ma li'.

¹⁰ Ñati' nu tso'o tsa ngua'ni lyiji sca cña piti ti, jua'a tso'o tsa cua'ni ngu' bi', masi sca cña nu cua tlyu la; pana ñati' nu ñilo'o jil' xu'na ngu' lo'o cua'ni ngu' sca cña piti ti, ná tyiquee' ná caca cua'ni ngu' bi' sca cña nu cua tlyu la. ¹¹ Si ná nchca cña'asii ma sca cha' tso'o nu ntsu'u jil' ma nde chalyuu, ni ná ta ycu' Ndyosi sca cña tso'o la cha' cua'ni ma cuentya jil' ycu' Ni. ¹² Lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jil' ma chalyuu, na nda ycu' Ndyosi cha' bi' jña ti ma; si ná cua'ni tso'o ti ma lo'o cha' bi', ¿ñi'ya' cua'ni ma lo'o cha' tso'o nu nda Ni cha' tyanu ne' cresiya jil' ma?

¹³ Sca msu ni, ná caca cua'ni yu cña jil' tucua tya'a xu'na yu sca tyempo ti; jil' sca ti xu'na yu taca cua'ni yu cña. Ná tyiquee' ti' ti' yu ña'a yu jil' tsaca ñati' li', cuati jil' chaca ñati' bi' tso'o ntsu'u tyiquee yu ña'a yu jil'; hasta tso'o la cua'ni yu cña jil' ñati' bi', pana jil' tsaca ñati' bi', lasa la cua'ni yu cña jil'. Ná caca xñi na cha' jil' ycu' Ndyosi nu Xu'na na si ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na jil' cñi, cha' ñi'ya' si laca chaca xu'na na, jua'a laca cñi bi' li'.

¹⁴ Pana ntsu'u tsa tyiquee ngu' fariseo cha' jil' cñi, bi' cha' lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Jesús, ngusti lo'o ti ngu' jil' yu. ¹⁵ Li' ngxtyacui Jesús cha' lo'o ngu' bi':

—Cu'ma —nacuj yu—, tso'o tsa ndu'ni ma cha' ña'a ti xa' ñati' jil' ma, pana cua jlo ti' ycu' Ndyosi lcaa ña'a cha' nu ntsu'u tyiquee ma. Ñati' nu tlyu tsa ndu'ni jil' ycu' ca ngu', xtyanu ti' ycu' Ndyosi jil' ngu' bi'.

Ñi'ya' ndyaca lo'o cha' tso'o nu jil' ycu' Ndyosi

¹⁶ Nu tyempo cua sa'ni la ni, ntsu'u cha' cusu' jil' ñati, la cui' cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o Moisés, jua'a lo'o ngu' nu ngua tu'ba jil' Ni tya sa'ni la; pana nu lo'o ñaa Juan, tya li' nguxana ngañi cha' tso'o jil' ycu' Ndyosi, cha' caca Ni loo ne' tyiquee ñati. Quiña'a tsa ñati, lye tsa nda ngu' juersa cha' xñi ngu' cha' jil' ycu' Ndyosi.

¹⁷ Ná tlyu cña tye lcaa na nu ntsu'u nde cua, jua'a tye tyucui ña'a chalyuu; pana ná tye tsiya' ti ni sca si'yu cha' jil' lcaa cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o na nu ngua sa'ni la.

Nhcuil' Jesús cha' j'i'í ñati nu xtyanu ti'í j'i'í clyo'o

¹⁸ Tya nhcuil' la Jesús lo'o ngu' li':

—Lo'o culo sca ñati' quityi cha' xtyanu yu j'i'í clyo'o yu, cha' xa' caja clyo'o yu lo'o xa' nu cuna'a, cha' suba' ndyu'ni yu bi' li'. Lo'o jua'a lo'o caja clyo'o sca nu qui'yu lo'o sca nu cuna'a nu cua nguxtyanu clyo'o j'i'í, masi cuentya j'i'í ley, la cui' ti cha' suba' laca nu ndyu'ni nu qui'yu bi' li'.

Cha' j'i'í sca nu culiya' lo'o sca yu ti'í nu naa Lázaro

¹⁹ Cua ntsu'u sca nu culiya', lo'o xcui' late' quiña'a nga'a, xcui' late' tso'o ña'a nhcu' yu. Lo'o jua'a lye tsa ndyu'ni yu, lcaa tsá ndyaca ta'a slo yu. ²⁰ Pana ntsu'u sca ñati' ti'í nu naa Lázaro, nu xcui' quichu' ntucua tyucui ña'a yu. Toni'í ti j'i'í nu culiya' bi' nhca'a Lázaro lcaa tsá. ²¹ Cua nti' yu ti'í bi' masi cacu yu satya na nu ndyalú to' mesa su ndyacu nu culiya' bi' li'. Lo'o jua'a ndya'a xne' su nga'a yu cha' nclye'e loo quichu' nu ntsu'u hichu' yu ti'í bi'. ²² Ndyalaa tsá nu ngujuii nu ti'í bi'; lo'o nu xca' j'i'í ycuil' Ndyosi ni, ndyaa lo'o ngu' j'i'í ca slo jyo'o cusu' Abraham, ca su tlyu nu ngua'ni cho'o ycuil' Ndyosi. Lo'o jua'a ngujuii nu culiya' bi', nguxatsi' ngu' j'i'í li'. ²³ Pana nu lo'o cua ntsu'u nu culiya' bi' su nhcube' yu ca bilyaa, li' ngusicua hique yu na'a yu j'i'í jyo'o cusu' Abraham tyijyu' ti, lo'o jua'a na'a yu cha' stu'ba ti ntucua jyo'o Lázaro lo'o. ²⁴ Li' ngusi'ya nu culiya' bi' j'i'í Abraham: “Sti ya Abraham, cua'ni tya'na ti' nu'u jna'. Ta nu'u j'i'í Lázaro jua cha' caa' calo'o xi hitya cha' co'o na', masi lo'o sne ti yu cuicha' yu xi tu'ba na' cha' ca'ya tyacala' xi lte'e na', cha' lye tsa tyique' nti' na' su ntsu'u na' lo quii' re.” ²⁵ Li' nacuj' jyo'o Abraham j'i'í: “Sñi'í, nacuj', tso'o tsa ngua h'i lo'o nguti'í nu'u nde chalyuu. Lo'o Lázaro re ni, si'í jua'a ngua j'i'í yu, cha' lye tsa nhcube' yu su nguti'í yu chalyuu. Bi' cha' caja su tso'o tyi'í yu ca nde juani; lo'o nu'u ni, nga'a cha' chcube' nu'u.” ²⁶ Tya ntsu'u la cha' j'i'í cuare nde su ndi'í ya, ntsu'u sca laja cua'a tlyu cla'be laja su ndi'í cuare lo'o cu'ma; bi' cha' si ntsu'u ngu' nu nti' tsa nde slo cu'ma, ná caca j'i'í ngu' tyaa ngu'. Lo'o jua'a cu'ma nu ntsu'u ma nde jua, ná caca j'i'í ma tyaa ma ca nde.” ²⁷ Li' tya'na tsa nhcuil' nu culiya' bi' lo'o: “Cua'ni nu'u sca cha' tso'o lo'o na', Abraham sti na'”, nacuj' nu culiya' bi'. “Ta j'i'í Lázaro cha' tsa yu to' tyi sti na', ²⁸ ca su ntsu'u ca'yu tya'a ngu' tya'a na', cha' chcuil' yu lo'o ngu', cha' ná caa' ngu' ca nde su ntsu'u na' nhcube' na'.” ²⁹ Pana nacuj' Abraham j'i'í: “Cua jlo ti' ngu' bi' lcaa ña'a cha' nu nguscua jyo'o Moisés; jua'a nu xa' la quityi j'i'í ycuil' Ndyosi nu nguscua jyo'o cusu' cua sa'ni, ntsu'u bi' j'i'í ngu' tya'a nu'u. Tso'o si cua'a jyaca ngu' j'i'í cha' nu nscua

lo quityi bi'.” ³⁰ Li' nguxacuj' nu culiya' bi' cha' j'i'í: “Tso'o lacua, sti na' Abraham. Pana si tsa'a sca ngu' jyo'o re ca su ndi'í ngu', li' culochu' ngu' cha' cuxi nu ndyu'ni ngu'.” ³¹ Xa' nhcuil' jyo'o Abraham lo'o nu culiya' bi' li': “Lo'o ná nti' ngu' taquiya' ngu' j'i'í cha' nu nguscua Moisés, lo'o jua'a ná taquiya' ngu' j'i'í jyo'o cusu' nu ngua'a loo ycuil' Ndyosi cña j'i'í cha' chcuil' lo'o ñati', la cui' jua'a ná taquiya' ngu' j'i'í xa' la cha' nu ta Ni lo'o ngu', masi tyu'ú sca nu cua ngujuii chaca quiya' cha' chcuil' lo'o ngu'”.

17

Cuxi tsa caca si ntsu'u sca qui'ya nu ndulo la j'i'na

¹ Chaca quiya' nhcuil' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a j'i'í:

—Ntsu'u tsa ngu' nu nhcuil' lo'o na cha' cua'ni na sca cha' cuxi, pana tya'na tsa sca ñati' nu ndatsaa j'i'í tya'a cha' cua'ni cha' cuxi lo'o. ² Tso'o la si tsa'a ngu' xcuaa' ngu' j'i'í yu lo tyujo'o lo'o sca quee quichi tyaaca' yane yu, cha' nga'aa caja ñi'ya yu tatsaa yu j'i'í ni sca ñati' ñi'ya nti' nu sube re, cha' cua'ni ngu' cha' cuxi lo'o yu.

³ Cui'ya ma' cuentya si cua'ni sca ngu' tya'a ndya'a ma' sca cha' cuxi lo'o ma'. Li' chcuil' ma' lo'o yu cha' nga'aa cua'ni yu cha' cuxi bi' lo'o ma'. Lo'o si tya'achu' yu j'i'í cha' cuxi bi', cua'ni ma' cha' clyu ti' j'i'í yu li'; ⁴ masi cati quiya' ta yu cha' ñasi' ti' j'i'í ma' sca tsá, lo'o cati quiya' caa' yu cha' chcuil' yu lo'o ma': “Cui'ya ma' cha' clyu ti' jna', nga'aa cua'ni na' jua'a juani”, ñacu' yu, li' nga'a cha' cui'ya ma' cha' clyu ti' j'i'í yu.

Quiña'a tsa cha' caca j'i'na si jlyu ti' na j'i'í ycuil' Ndyosi

⁵ Li' nacuj' nu ngu' nu ndyaca tsa'a j'i'í Jesús:

—Xtyucua nu'u j'i'í ya cha' taca jlyu la ti' ya cha' jinu'u —nacuj' ngu' j'i'í.

⁶ —Jlo ti' ma' cha' piti tsa sca si'yu cuxee —nacuj' Jesús j'i'í ngu'—, lo'o jua'a cu'ma ni, ná quiña'a tsa cha' nhca j'i'í ma'. Pana masi xti ti cha' jlyu ti' ma' j'i'í ycuil' Sti na', taca ñacu' ma' j'i'í yaca quityi re: “Tyu'utsu' nu'u ca su ndú re, yaa nu'u tyu' nde lo hitya tyujo'o”. Lo'o li' ña'a ma' cha' taquiya' yaca bi' cha' nu cua'ni ma' jyo'o.

Ñi'ya nu nga'a cha' cua'ni na si ndyu'ni na cña j'i'í ycuil' Ndyosi

⁷ ¿Ñi'ya nti' cu'ma ni? ¿Ñi'ya cua'ni ma' si ntsu'u sca msu j'i'í ma' nu ndyaa ne' quixi' cha' cula'a yuu cuentya j'i'í ma', masi ndyaa yu cha' cña'asii yu j'i'í bata j'i'í ma'? Nde ngusii lo'o ndyalaa ca ti msu bi' ndyaa yu cña bi', ná tyiquee' ná chcuil' ma' lo'o yu ndi'ya: “Tyaa clyu cua'a to' mesa cha' cua'ni nu'u sji' juani”. ⁸ Ná yala ñacu' ma' j'i'í yu

jua'a, nti' na'. Ná tyiquee' ndi'ya chcu' mā lo'o yu: "Cua'ni cho'o clya caque' sji' cha' cacu ya. Clyo cacu ya co'o ya, cuati cacu co'o nu'u'u", ñacui mā j'i' msu bi'.⁹ ¿Ha tya mā xlya'be j'i' msu bi', cha' ndaquiya' yu cña nu ngulo mā j'i'í? Ná ndu'ni xu'na msu jua'a.¹⁰ Ñi'ya laca msu, jua'a laca cu'ma; nu lo'o ngua'ni mā lcaa cña nu culo ycu'í Ndyosi j'i'í mā, nga'a cha' ñacui mā li': "Msu cuxi ti laca cuare, cha' cña nu nga'a cha' cua'ni ti ya, tsa bi' ti cña ngua'ni ya", ñacui mā.

Ngua'ni Jesús jo'o j'i'í tii tya'a ñati nu ngusñi quicha nu ndyatsu' cuaña' j'i'í

¹¹ Nu lo'o ngusñi Jesús tyucui' ndyaa nde Jerusalén, li' nteje tacui ngu' loyuu su cuentya Galilea, ndyaa ngu' nde loyuu su cuentya Samaria.¹² Nu lo'o ndyalaa Jesús sca quichí piti bi', li' ndyacua tya'a yu lo'o tii tya'a ngu' quicha nu cua lijya ngu' slo yu; quicha nu ndyatsu' cuaña' ntsu'u j'i'í ngu' bi'. Pana tyijyu' ti ndyatú ngu' slo Jesús,¹³ cui' tsa nchcui' ngu' lo'o yu li':

—Cusu' Jesús —nacui' ngu' li'—, cua'ni tya'na ti' nu'u' j'i'í cua.

¹⁴ Nu lo'o na'a Jesús j'i'í ngu', li' nacui' yu: —Yaa clya mā slo sti jo'ó cha' ña'a yu j'i'í tyucui' ña'a mā —nacui'.

Ndu'u ngu' ndyaa ngu' li'. Pana su ndyaa ngu' tyucui' ti, ngua tii ngu' cha' xa' ngua lubii cuaña' ngu'; ndye cha' quicha ngu' li'.¹⁵ Bi' cha' ngxuyuu tsaca yu quicha bi', cui' tsa nchcui' yu ndyu'ni chj yu loo ycu'í Ndyosi.¹⁶ Li' ndyatú sti' yu slo Jesús, ndyaa stii yu lo yuu nde loo yu cha' ndya yu xlya'be j'i'í Jesús. Ngu' Samaria laca yu bi', ngu' xa' tsu' laca yu.¹⁷ Li' nacui' Jesús:

—¿Ha si'í tii tya'a ngu' nu ndyatsu' cuaña' ngu' ndyaca tso'o ngu' tsa? ¿Mala ngua nu chaca caa tya'a ngu' bi' juani? ¹⁸ Sca ti yu re nu si'í ngu' Israel tya'a na laca, bi' laca nu ngxuyuu cha' cua'ni tlyu yu j'i'í ycu'í Ndyosi.

¹⁹ Li' nchcui' Jesús lo'o nu qui'yu bi': —Tyatú nu'u' cha' tyaa nu'u' juani —nacui'—. Cua ngua tso'o nu'u' juani cha' jlyu ti' nu'u' cha' nu nda na' lo'o nu'u'.

Ndi'ya caca lo'o tyalaa tyempo cha' caca ycu'í Ndyosi loo ne' cresiya j'i'í ñati

²⁰ Lo'o li' nchcuane ngu' fariseo j'i'í Jesús ni jacua' tyalaa tyempo cha' caca ycu'í Ndyosi loo j'i'í ñati. Nguxacui' Jesús cha' j'i'í ngu' bi' li':

—Si'í sca na nu tyaca' lijya tyijyu' laca cha' bi'.²¹ Ná caca ñacui' na ndi'ya: "Nde ti ndú bi'"; masi ndi'ya ná ñacui' na: "Ndejua ntucua bi'". Na cua laca ycu'í Ni loo ca ne' cresiya j'i'í ñati juani.

²² Li' nacui' Jesús j'i'í ngu' nu ndyaca tsa'a j'i'í:

—Nde loo la tyalaa tyempo nu nti' tsa mā ña'a mā 'na, masi chaca tya tsá nde chalyuu

tya tyi'í na' lo'o mā nti' mā, na' nu cua nda ycu'í Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati; pana nga'aa ña'a mā 'na li'.²³ Chcu'í ngu' lo'o mā cha' jna' li': "Nde ti ndú yu"; lo'o jua'a chcu'í ngu': "Ndacua ndú ycu'í yu". Pana ná tsaam, ná taquiya' mā j'i'í cha' cuiñi nu nchcui' ngu' bi' —nacui' Jesús j'i'í ngu'—.

²⁴ Se'j' ti ntyij'i'í xee tyi'yu nu lo'o ndyubi, pana tyaca' ña'a ngu' xee bi' tyucui nde cua; jua'a caca lo'o na' nu lijyaa cha' caca na' ñati, nu lo'o tyalaa tsá bi' lo'o ña'a ngu' jna' cha' caa na' chaca quiya'.²⁵ Pana clyo nscua cha' lye tsa chcube' ycu'í na'. La cui' jua'a ngu' tya'a quichí tyi na xtyanu ti'í ngu' 'na.

²⁶ Ñi'ya ngua j'i'í ñati nu nguti'j' chalyuu sa'ni la, tya'a stu'ba ngu' lo'o jyo'o Noé bi', jua'a caca j'i'í ñati chalyuu lo'o chaca quiya' tyaa na' nu lijyaa cha' caca na' ñati.²⁷ Tya'a stu'ba jyo'o Noé bi' ni, ngua'ni ngu' ta'a, ndyacu ngu', ndyi'o ngu', ngu'iy clyo'o ngu'; tsa bi' ti cha' ndube ti' ngu' ña'a cuaya' nu ndyalaa tyempo ngüñá nu Noé bi' yaca ni'j' tonu. Li' ndyatú yu ne' yaca ni'j' bi' lo'o lcaa na nu ntsu'u j'i'í yu. Lo'o li' ngua'ya tyo clyaa bi', ndye ñati chalyuu ngu'ñi' ngu'.

²⁸ Lo'o la cui' ñi'ya ngua j'i'í ngu' quichí su nguti'j' jyo'o Lot, jua'a caca j'i'í ñati chalyuu tsá bi'. Tya'a quichí tyi Lot ni, ndyacu ngu', ndyi'o ngu', ngü'ya ngu' yu'ba, ndyujui' ngu' yu'ba, ndyataa ngu' xtya, ngüñá ngu' ni'j'; tsa bi' ti cña nu ndiya ti' ngu' ngua'ni ngu' bi',²⁹ ña'a cuaya' nu ngulo ycu'í Ndyosi j'i'í yu Lot bi' nde quichí Sodoma bi'. Li' ngusalú Ni quii' lo'o yuu sufri ndyaquí lo yuu. Ndye cha' j'i'í lcaa ngu' Sodoma bi'; tya'a stu'ba Lot ni, ngu'ñi' lcaa ngu'.³⁰ Jua'a caca tsá bi' lo'o tyaa na' nu lijyaa cha' caca na' ñati; lo'o ña'a ngu' 'na chaca quiya', ná ca tii ngu' ni tsá caca bi'.

³¹ Nu lo'o tyalaa tsá bi', si ntsu'u ngu' nu ndú ca que ni'j' j'i'í ngu', lo'o ca'ya ngu' ná caca tyempo j'i'í ngu' cha' culo ngu' yu'ba j'i'í ngu' nu ndi'j' nde ni'j' j'i'í ngu'. Lo'o jua'a si ntsu'u ngu' ne' quixi', ná caca tyempo j'i'í ngu' cha' xtyuu ngu' tyaa ngu' nde to' tyi ngu'.³² Tyi'u ti' mā ñi'ya nu ngua j'i'í nu cuna'a j'i'í Lot tyempo bi'; ngua ti' ma' xtyuu ma' nde quichí, li' ngua'ni ycu'í Ndyosi cha' ndyaca ma' sca quee.³³ Chcuna' chalyuu j'i'í mā si xcu'í ncliyacu tsa ti' mā ñi'ya nu caca j'i'í ycu'í ca mā; pana quije chalyuu j'i'í mā si tyaja'a mā, masi cuju'ñi' ñati j'i'í mā xqui'ya na'.

³⁴ Cacha' na' j'i'í mā ñi'ya nu caca si talya lo'o caa na'; si ntsiya tucua tya'a ñati laja' lo sca qui'ña ti, qui'ya ycu'í Ndyosi j'i'í tsaca, tyanu chaca ycu'í ti li'.³⁵ Lo'o jua'a si nga'a tucua tya'a nu cuna'a ndyoo ngu' ndacua, qui'ya Ni j'i'í tsaca, tyanu chaca li'.³⁶ Lo'o jua'a si ntsu'u tucua tya'a nu qui'yu lo cña j'i'í ngu' ne' quixi', qui'ya Ni j'i'í tsaca, tyanu chaca li'.

³⁷ Lo'o ndyuna ngu' cha' bi', li' ndacha' ngu' ji' Jesús:

—¿Macala caca jua'a, cusu'? —nacuj' ngu'.

Li' nguxacuj' Jesús cha' ji' ngu':

—Ca su ntsiya sca na tyucú, ca bi' tyu'u ti'j' culéxu; jua'a nu lo'o tyu'u ti'j' ñati lo'o tye chalyuu, chcube' tsa ngu' li'.

18

Cuij' ji' nu cuna'a ti' nu cua ndatsaa ji' bese

¹ Ngulu'u Jesús ji' ngu' cha' lu'ba ti' chcu' ngu' lo'o ycu' Ndyosi, cha' ná ca taja ti' ngu' tsiya' ti lo'o chcu' ngu' lo'o Ni. Ndi'ya ndyu'u cuij' nu nda Jesús lo'o ngu' li':

² —Sca quich' ntsu'u sca bese nu ná ndu'ni ch' loo ycu' Ndyosi, lo'o jua'a ná sca cha' ndube ti' yu. ³ La cui' quich' bi' ntsu'u sca nu cuna'a ti'i. Li' ndyaa ma' bi' ndyaa na'a ma' ji' bese bi', cha' ntsu'u cha' cuxi nu ndyu'ni xa' ñati lo'o ma'; ngua ti' ma' cha' quini' tso'o cha' ji' ma' lo'o tya'a cusu' ma' slo bese. ⁴ Tyu' quiya' ndyaa ma' bi' slo bese, lo'o ná ndaquiya' bese bi' ji' cha' nu nda ma' bi' lo'o. Ca tiya' la li' ngulacua ti' nu bese bi': “Masi ná ndaquiya' na' ji' cha' nu nchcu' ycu' Ndyosi, ni ji' cha' nu nchcu' sca ñati chalyuu ná ndube ti' na'; ⁵ pana cua'ni na' tisiya ji' cha' nu nchcu' nu cuna'a ti' re, cha' ña'a ti' ndya'a nu cuna'a re nchcu' cua' ña'a ti' lo'o na'. Bi' cha' cua'a na' xi ji'”, nacuj' bese bi', “cua'ni na' tisiya ji' cha' nu nchcu' ma' re, cha' nga'aa caa la ma' su'ba ñasi' ma' na.”

⁶ Tya nchcu' la Jesús lo'o ngu' li':

—Jua'a nchcu' nu bese xña'a bi', li' nguxtyucua yu ji' ma' bi', masi ná tso'o tyiquee yu —nacuj' Jesús ji' ngu'—. ⁷ Pana tso'o tsa tyiquee ycu' Ndyosi, yala ti' xtyucua Ni ji' ñati nu cua ngusubi Ni ji', nu tya'na tsa nxi'ya ji' Ni tsa lo'o talya. ¿Ha tiya' tsa xtyucua Ni ji' ngu' nti' ma'? ⁸ Ñacu' na' ji' ma' cha' hora ti' xtyucua Ni ji' ngu' bi', cua'ni Ni cha' ti' ti' tyi' ngu'. Pana nu lo'o chaca quiya' tyaa na' nu cua nda Ni 'na lijya' cha' caca na' ñati, ¿ha ña'a ti' tya quije 'na ñati nu jlya ti' ji' ycu' Ndyosi Sti na'?

Sca cuij' ji' tuca lo' ñati nu ndyaa ne' laa

⁹ Nde chaca cuij' nu nda Jesús lo'o ngu': sca cuij' cuentya ji' ngu' nu tyixi tsa ndu'ni ji' ycu' ca ti' ngu', cha' xcu' cha' liñi ndu'ni ngu' bi' nti' ngu', cha' xcu' nxyi lo'o ti' ngu' bi' ji' xa' ñati. Ndi'ya nchcu' Jesús li':

¹⁰ —Tucua tya'a ñati ndyaa ne' laa tlyu cha' chcu' ngu' lo'o ycu' Ndyosi. Tsaca ngu' bi' laca ngu' fariseo nu tacati tsa ndu'ni ycu' ngu', nti' ngu'; chaca ngu' laca sca ngu' cuxi nu nclyo cñi cña loo ngu' cuentya ji' ngu' xa' tsu'. ¹¹ Nu yu fariseo bi' ni, na ndu' ti yu, ndi'ya nchcu' yu lo'o ycu' Ndyosi li': “Ndyosi”, nacuj', “tsa xlya'be jinu'u cha' ná

ndu'ni na' ñi'ya nu ndu'ni xa' ñati; xña'a tsa ndu'ni ngu', cuaana tsa ngu', suba' tsa ndu'ni ngu' lo'o clyo'o xa' ñati. Pana na' ni, ná ndu'ni na' jua'a, ni ná ndu'ni na' ñi'ya ndu'ni yu cuxi cua nu cuiñi ti' nxiñi quina'a tsa cñi cña loo ngu'”, nacuj' nu yu fariseo bi' ji' ycu' Ndyosi. ¹² “Tucua quiya' sca semana ná ndacu' na' tyaja cha' ndu'ni tlyu na' jinu'u. Lo'o jua'a nda na' sa yu'be lcaa na nu ngua'ni na' ngana scaa semana jinu'u”, nacuj' yu fariseo bi'. ¹³ Pana nu qui'yu nu nclyo cñi cña loo ngu' ni, tyijyu' ti ndyatú yu; ná ntsu'u tyiquee yu cha' sicuaa yu xi cloo yu nde cua, cha' xñi' tsa ti' yu ndu' yu ndyu'u ti yu tyiquee yu laja lo'o nchcu' yu lo'o ycu' Ndyosi: “Cua'ni tya'na ti' nu' jna', Ndyosi Sti na', cha' ntsu'u tsa qui'ya jna'”, nacuj' nu qui'yu bi'. Tsa bi' ti cha' nchcu' yu.

¹⁴ Ndi'ya laca cha' nu nti' na' chcu' na' lo'o ma, cha' nu qui'yu nu nclyo cñi cña loo ngu' bi' ni, cua ngüity' ycu' Ndyosi qui'ya nu ntsu'u ji' yu bi'; tso'o ti tyiquee yu lo'o nguxtyu' yu ndyaa yu to' tyi yu. Pana ná ngua ji' yu fariseo bi' jua'a, cha' nu ñati nu tlyu tsa ndu'ni ji' ycu' ca ti, ntsu'u cha' caca tyuju'u ti' ñati bi' ca tiya' la; pana ñati nu tyuju'u tsa ti' ji' cha' cuxi nu ntsu'u ji' juani, ca tiya' la caca tso'o la cresiya ji' cuentya ji' ycu' Ndyosi.

Ngulacuj' Jesús ji' nu sube

¹⁵ Lo'o ni' ñaa lo'o ngu' ji' nu sube cuañi' cha' sta ya' ycu' Jesús hique ngu' sube bi'. Pana nu lo'o na'a nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' ji' ñati nu lijya lo'o nu sube bi', lo'o ti nguxana ngu' bi' ngua'ni tyaala ngu' ji' ñati nu lijya bi'. ¹⁶ Li' ngusi'ya Jesús ji' nu sube cha' caa ngu' slo yu. Li' nchcu' yu lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji' bi':

—Ta ma' chacuayá' cha' caa nu sube ca slo na' —nacuj'—, cha' sca nu sube ni, tso'o tsa nxñi cha' tso'o ji' ycu' Ndyosi tyucui tyiquee bi' tsiya' ti. Lo'o jua'a taca culo Ni cña ji' ñati nu jua'a jlya ti' ji' Ni, ñi'ya lo'o jlya ti' nu sube ji' Ni. ¹⁷ Cha' liñi nda na' re lo'o ma: Ñati nu ná xñi cha' tso'o ji' ycu' Ndyosi ñi'ya nu nxñi sca nu sube cha' bi', ná ntsu'u chacuayá' tyati' ñati bi' ca su laca ycu' Ni loo.

Nchcu' sca nu culiya' lo'o Jesús

¹⁸ Ndacua ndu' sca ñati tlyu nu laca loo ji' ngu' judío. Li' nchcuane yu bi' ji' Jesús:

—Mstru, tso'o tsa ndu'ni nu' —nacuj'—, ¿Ñi'ya cua'ni na' cha' caja chalyuu nu ná nga'a' cha' tye 'na? —nacuj' nu qui'yu bi'.

¹⁹ Li' nguxacuj' Jesús cha' ji' yu:

—¿Ni cha' laca nacuj' nu' cha' tso'o tsa na'? —nacuj' Jesús ji' yu bi'—. Sca ti ycu' Ndyosi laca nu chañi cha' tso'o laca Ni. ²⁰ Cua jlo ti' nu' lcaa cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji' ñati tya sa'ni la, cha' nu nchcu' quityi ndi'ya: “Ná cua'ni ma' cha' suba' lo'o

clyo'o xa' ñati', nacuj quityi bi'. "Ná cujui ma jil'i tya'a ñati' ma; ná cuaana ma; ná chcuil' ma cuentyu jil'i tya'a ñati' ma; cua'ni tlyu ma jil'i sti xtya'a ma, jua'a tucua ma cha' nu nchcuil' ngu' cusu' jil'i ma lo'o ma." Jua'a cha' nu ngxutyanu ycuil' Ndyosi jina tya sa'ni la.

²¹ —Tya lo'o cuañi' na' cua ndaquiyi' na' lcaa cha' bi' —nacuj nu qui'yu bi' jil'i Jesús.

²² Nu lo'o ndyuna Jesús cha' bi', li' nacuj:

—Chaca tya cha' tya lyiji cua'ni nu'u: yaa cujui' lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jinu'u, cha' tyu'u cñi nu ta jil'i ngu' ti'i; tyacua xi cha' tso'o jinu'u nde loo la ca su ntucua ycuil' Ndyosi li'. Lo'o cua ngua'ni nu'u cña bi', li' taca tya'a nu'u lo'o na'.

²³ Nu lo'o ndyuna nu qui'yu bi' cha' nu nchcuil' Jesús, hora ti ngua xñil'i ti' yu, cha' culiya' tsa yu. ²⁴ Lo'o na'a Jesús cha' xñil'i tsa ti' yu, li' nacuj jil'i ngu' nu ndi'i slo:

—Tucui tsa laca cha' jil'i ngu' culiya' cha' tyat' ngu' lo cha' jil'i ycuil' Ndyosi, cha' caca Ni loo ne' cresiya jil'i ngu'. ²⁵ Lasa la cña laca cha' teyje tacui sca na'ni quiya' cuxa, masi sca na'ni tonu, ñi'ya laca sca camello. Lasa la cha' bi'; tucui la cña laca cha' tyat' sca ngu' culiya' ca su laca ycuil' Ndyosi loo —nacuj Jesús.

²⁶ Lo'o ndyuna ngu' cha' bi', ndube tsa ti' ngu'.

—¿Tilaca taca jil'i clyaa jil'i nu cuxi lacua, cha' tyalaa ca slo ycuil' Ndyosi? —nacuj ngu'.

²⁷ —Bi' laca sca cha' nu ná nchca cua'ni ni sca ñati' chalyuu; pana ycuil' Ndyosi ni, nchca jil'i Ni cua'ni Ni cha' tyalaa ngu' slo Ni —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'.

²⁸ —Cusu' —nacuj Pedro jil'i—, cua ngxutyanu ya lcaa cha' nu ntsu'u jil'i ya cha' tya'a ya lo'o nu'u, ñi'ya nu nacuj nu'u cha' cua'ni ya —nacuj.

²⁹ Li' ngxucuj Jesús cha' jil'i yu:

—Cha' liñi nda na' lo'o ma juani, cha' ná ntsu'u ni sca ñati' nu ndyaa tyijyu' cha' cua'ni cña cuentya jil'i ycuil' Ndyosi, lo'o li' ngxutyanu na' jil'i ngu' bi' jua'a ti. Ntsu'u quiya' ndyanu lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jil'i ngu' bi', nu lo'o ndyaa ngu' cuentya jil'i ycuil' Ni; masi tyi ngu', masi clyo'o ngu', masi sti ngu', masi xtya'a ngu', masi sñi' ngu', ngxutyanu ngu' lcaa bi'. ³⁰ Pana quiña'a la cha' tso'o caja jil'i ngu' bi' chalyuu juani, tsa ña'a cha' nu nguna' jil'i ngu' bi', ngua ti' ngu'; jua'a nde loo la, li' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ngu' bi'.

Xa' nchcuil' Jesús lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycuil'

³¹ Sca se'l ti ngusi'ya Jesús jil'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, cha' tyu'u ti' ngu' slo yu cha' chcuil' yu lo'o ngu':

—Tsaa na nde Jerusalén juani —nacuj yu—, su caca lcaa cña nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil'i ycuil' Ndyosi cua sa'ni la, nu nguscua ngu' jil'i cua ña'a ca cha' nu caca 'na, na' nu liyyaa cha' caca na' ñati. ³² Cua ta ti ngu' 'na jil'i ngu' xa' tsu' cha' xtyí lo'o ngu' 'na, cha' chcuil' ngu' cha' ti' 'na, lo'o jua'a tu'u ngu' hitya sañi' ngu' 'na. ³³ Clyo quiji' ngu' 'na lo'o reta, cuati cujui' ngu' 'na. Pana tsa nchca tyuna ni, li' tyu'u na' chaca quiya'; ná tyanu na' lo'o ngu' jyo'o.

³⁴ Lcaa ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús bi', ná ngua cuayá' ti' ngu' cha' bi', ni ná jlo ti' ngu' ni cha' laca nchcuil' yu jua'a. Sca cha' tucui ngua, ná nda ngu' cuentya ñi'ya ndyu'u cha' bi'.

Ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o sca nu cuityi' ngu' Jericó

³⁵ Cua tyalaa ti Jesús to' quichí Jericó li'. Ca bi' nga'a sca nu cuityi' to' tyucuj, ndijña yu msta. ³⁶ Cha' quiña'a tsa ñati ndañi liyya tyucuj, bi' cha' nchcuane nu cuityi' bi' jil'i xa' ñati:

—¿Na ca ndyaca re? —nacuj yu.

³⁷ Li' nacuj ngu' jil'i yu cha' Jesús Nazaret bi' liyya tyucuj juani. ³⁸ Li' cuij tsa ngusi'ya nu cuityi' bi':

—Jesús, cha' David ngua jyo'o cusu' jinu'u —nacuj yu—, cua'ni tya'na ti' nu'u jna' —nacuj.

³⁹ Ngu' nu ndyaa nde loo bi' ngusi'ya lo'o ngu' jil'i yu cha' ca ti yu cha' nxi'ya yu; pana ná ndyuna yu, cuij la nxi'ya yu li':

—Nu'u ni, nu tya'a ñati' jil'i jyo'o David —nacuj yu—, cua'ni tya'na ti' nu'u jna'.

⁴⁰ Li' ndatu' Jesús cha' chcuil' lo'o ngu' cha' caa lo'o ngu' jil'i yu quicha bi' slo. Nu lo'o cua ndu yu cacua ti slo, li' nchcuane Jesús jil'i yu cuityi' bi':

⁴¹ —¿Na laca nu nti' nu'u cha' cua'ni na' lo'o nu'u? —nacuj Jesús jil'i.

—Cusu' —nacuj yu—, nti' na' cha' cua'ni nu'u jo'o jil'i si'yu cloo na' —nacuj nu cuityi' bi'.

⁴² —Caca tso'o cloo nu'u lacua —nacuj Jesús jil'i—. Xqui'ya cha' jly'a ti' nu'u cha' 'na, bi' cha' tyaca tso'o nu'u juani —nacuj Jesús.

⁴³ Hora ti ndyaca tso'o loo nu cuityi' bi', ngua jil'i yu na'a yu. Lo'o li' ndu'u yu ndya'a yu lo'o Jesús, ndyu'ni tlyu yu jil'i ycuil' Ndyosi. Lo'o jua'a lcaa ñati' nu na'a cha' bi', lo'o ngu' bi' ngua'ni tlyu ngu' jil'i ycuil' Ndyosi li'.

19

Jesús lo'o Zaqueo

¹ Lo'o li' ndya'a Jesús ndyaa yu cla'be quichí Jericó bi'. ² Ca bi' ntsu'u sca nu qui'yu culiya' nu naa Zaqueo, xu'na ngu' nu nclyo cña cña loo ngu' laca yu. ³ Cua nti' yu tyuloo yu jil'i Jesús, pana ná nchca ña'a yu jil'i cha'

quiña'a tsa ñati ndi'i. Lo'o Zaqueo ni, sata' ti yu. ⁴ Li' ngusna yu ndyatu yu nde loo ngu'; cha' ña'a cuaana ti yu jil'i Jesús, ndyacu' yu lo sca yaca quityi tyucui' su nga'a cha' tyeje tacui Jesús cacua ti. ⁵ Nu lo'o nteje tacui ti, li' nguxña'a Jesús nde cua, nchcui' lo'o Zaqueo bi'!

—Zaqueo —nacuj Jesús jil'i yu—, cua'ya clya nu'u, cha' nga'a cha' tyalaa na' to' tyi nu'u juani.

⁶ Yala ntcha ti ngua'ya Zaqueo, cha' ndiya tsa ti' yu cha' nu nchcui' Jesús lo'o yu; tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu ta yu su tyi'i Jesús. ⁷ Nu lo'o na'a ngu' cha' ndyaa Jesús slo Zaqueo bi', lcaa ngu' lye tsa nchcui' tube ngu' cha' ndyaa Jesús cha' tyanu toni'i jil'i sca ngu' cuxi, sca ñati nu ntsu'u tsa qui'ya jil'i. ⁸ Li' ndatu Zaqueo cha' chcui' lo'o Jesús:

—Ña'a xi ya'a, cusu' —nacuj yu—, Ta na' sa cla'be cha' tso'o nu ntsu'u 'na jil'i ngu' ti'i. Si tya ntsu'u na nu nguaana na' cha' cua ngu'iñilo'o na' jil'i ngu', tya na' na bi' jil'i ngu', masi jacua tsa lo cua quije jil'i ngu' —nacuj Zaqueo li'.

⁹ —Juani cua ngula'a ngu' nu ndi'i ni'i re jil'i nu cuxi nu ntsu'u jil'i ngu' —nacuj Jesús li'—, cha' jua'a nu qui'yu re ni, tya'a ñati na lo'o jyo'o Abraham laca yu. ¹⁰ Cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati cha' clyana na' jil'i ñati nu nguna' chalyuu jil'i xqui'ya nu cuxi, lo'o jua'a cua'ni lya'a na' jil'i ngu' bi'.

Cuij jil'i tii tya'a cñi oro

¹¹ Laja lo'o nga'a ti ngu' ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu', li' nda yu sca cuij lo'o ngu'. Na cua ngulala ti tyalaa ngu' lo'o Jesús to' quich'i Jerusalén, lo'o ngua tii ngu' cha' ycu'i' Jesús laca nu Cristo, nu ñati tlyu nu cua caa ti chalyuu; ngua ti' ngu' cha' la cui' hora nu caca Ni loo jil'i ngu' laca li'. ¹² Bi' cha' nda Jesús cuij re lo'o ngu':

—Ntsu'u sca nu qui'yu, sca ñati tso'o. Cua tsaa ti yu tyijyu' ca chaca chalyuu, ca su caja cña jil'i yu cha' caca yu loo jil'i ngu' tya'a quich'i tyi yu; lo'o cua ngujui cña bi' jil'i yu, hora ti xtyuu yu tyaa yu chaca quiya', nti' yu. ¹³ Nu lo'o tya lyiji tsaa yu, li' ngusi'ya yu jil'i tii tya'a ñati nu laca msu jil'i yu, cha' ta yu sca cñi jil'i scaa ngu', sca cñi oro nu quiña'a ntsu'u loo. Li' nacuj yu jil'i ngu' msu bi': “Cua'ni ma ngana lo'o cñi re tyucui tyempo nu tsa'a juani, ña'a cuayá' nu tyaa na' chaca quiya'”, nacuj yu jil'i ngu'. ¹⁴ Pana nu ñati tya'a quich'i tyi yu, ná tso'o nti' ngu' ña'a ngu' jil'i yu. Li' ngua'a lo ngu' bi' cña jil'i sca taju ñati cha' tsaa lca'a ngu' jil'i yu, cha' ñacu' ngu' jil'i nu laca loo tyijyu' ndi'ya: “Ná nti' ya cha' caca nu qui'yu jua rey jil'i ya, cha' caca yu loo quich'i tyi ya”, nacuj ngu'. Pana ná ndube ti' nu laca loo tsiya' ti bi', cha' nchcui' ngu' jua'a. ¹⁵ Bi' cha' ñaa yu lo'o cua ngujui cña cha' laca yu rey, ndyalaa yu to' tyi yu

chaca quiya' li'. Nu lo'o ndyalaa yu, li' ngulo yu cña cha' tyaa ngu' msu nu nda yu cñi jil'i cha' cua'ni ngu' cña lo'o, cha' ca cuayá' ti' yu ni tsa lo ngua'ni ngu' ngana lo'o scaa cñi bi'. ¹⁶ Nacuj msu nu ndyalaa clyo bi': “Tii tya'a tsa lo nu nda nu'u 'na ngua'ni na' ngana”, nacuj msu bi' jil'i yu. ¹⁷ Li' nguxacu' rey cha' jil'i msu bi': “Tso'o tsa lacua. Sca msu tso'o laca nu'u. Liñi tsa ngua'ni nu'u, masi lo'o sca cña xti ti; bi' cha' ta na' chacuayá' cha' caca nu'u loo jil'i tii tya'a quich'i cuentya jna'.” ¹⁸ Ndyalaa chaca msu li': “Cusu'”, nacuj, “ca'yu tya'a tsa lo nu nda nu'u 'na ngua'ni na' ngana”, nacuj. ¹⁹ La cui' ti cha' nacuj rey bi' jil'i: “Culo nu'u cña jil'i ca'yu tya'a quich'i cuentya jna' lacua”, nacuj rey jil'i msu bi'. ²⁰ Li' ndyalaa chaca msu bi': “Cusu'”, nacuj, “nde ñaaloo'na cñi jinu'u, cha' cua nguxco'o tso'o na' jil'i ne' sca pañito. ²¹ Ntsij na' xi ña'a na' jinu'u, cha' sca qui'yu tiji laca nu'u. Nscua' nu nchcuá' xa' ñati, bi' laca nu ndyiji jinu'u; lo'o jua'a ndu'ni nu'u clacua, masi xa' ñati ngua'ni cña bi'.” ²² Li' nacuj rey bi' jil'i: “Msu nu xña'a tsa laca nu'u. Xqui'ya cha' nchcui' nu'u jua'a, bi' cha' sta na' qui'ya h'i li'”, nacuj rey. “Jlo ti nu'u cha' laca na' sca ñati tiji, cha' nscua' nu nchcuá' xa' ñati, bi' laca nu caja jna'; jua'a ndu'ni na' clacua, masi xa' ñati ngua'ni cña bi', nacuj nu'u. ²³ ¿Ni cha' laca ná nda nu'u cña 'na jña xa' ñati lacua, cha' nu lo'o xtyuu na' tyaa na' chaca quiya', quije cñi 'na li'? Lo'o xi sñi' cñi quije 'na li' cha' tya ngu' 'na.” ²⁴ Li' nacuj rey jil'i ngu' nu ndi'i re: “Xñi ma cñi jil'i yu re cha' ta ma jil'i msu tso'o nu cua ntsu'u tii tya'a cñi oro jil'i”. ²⁵ “Cusu'”, nacuj ngu' bi' jil'i rey bi' li', “na cua ntsu'u tii tya'a cñi oro jil'i yu bi'. ¿Ni cha' tya caja la xa' cñi jil'i yu?” ²⁶ Nguxacu' rey cha' jil'i ngu' li': “Jua'a laca lo'o ñati nu ntsu'u sca cha' jil'i, tya ta na' quiña'a la cha' jil'i ñati bi'; pana ñati nu xixi ca cha' ntsu'u jil'i ni, si ná nti' cua'ni cña lo'o, hasta xlyaa na' nu xti ti cha' nu ntsu'u jil'i li'. ²⁷ Lo'o juani ni, nu ngu' tya'a cusu' na' nu ná ngua ti' cha' caca na' rey jil'i ngu', tyaa lo'o clyu ma jil'i ngu' bi' ca nde, cha' cujui ma jil'i ngu' ca slo na'.”

Ngua'ni ch'i ngu' loo Jesús lo'o ndyalaa yu nde quich'i Jerusalén

²⁸ Lo'o cua nchcui' Jesús cha' bi', li' ndu'u yu ndyaa yu tyucui' tsaa nde Jerusalén. ²⁹ Nu lo'o cua tyalaa ti ngu' to' quich'i Betfagé, jua'a to' quich'i Betania nu nscua sii' ca'ya Olivos, li' ngulo Jesús cña jil'i tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i.

³⁰ —Yaa ma ca quich'i piti jua nu cacua ti ndyaca. Nu lo'o tyalaa ma jua, li' quije sca huru cuañi' jil'i ma nu ndy ndyaca' ni', nu bilya tyucua ngu' chu' tsiya' ti. Xati' ma jil'i cha' tyaa ma tyaa lo'o ma jil'i ni' ca nde. ³¹ Si ntsu'u nu ñacu' jil'i ma: “¿Ni cha' laca nxati'

mā jil'i huru cua?" li' ñacuj mā jil'i ngu' bi': "Jesús nu Xu'na mā nti' jil'i ni'".

³² Ndyaa ngu' nu ndyaca tsa'a' jil'i li'. La cui' ñi'ya nu cha' nu nacuj Jesús, jua'a' ngua. ³³ Nu lo'o ndu' ngu' nxa'ti' ngu' huru bi', li' nchcuane nu laca xu'na huru bi' jil'i ngu':

—¿Ni cha' laca nxa'ti' mā huru cua?

³⁴ Li' nguxacuj ngu' cha' jil'i:

—Na cua'nijo'o ni' jil'i nu Xu'na na.

³⁵ Ñaa lo'o ngu' jil'i huru bi' slo Jesús li'. Ngusta ngu' ste' ngu' hichu' ni', lo'o li' ngusacuj ngu' jil'i Jesús hichu' ni' bi'. ³⁶ Ñi'ya su ndyaa Jesús tyucuij, jua'a' nguscana ngu' late' lo yuu li'. ³⁷ Cua ca'ya ti'j ti' ngu' sii' ca'ya Olivos, li' lo'o ti' nguxana ngu' ndyu'ni tlyu ngu' jil'i ycu' Ndyosi, cha' quiña'a' tsa cha' tlyu cua na'a' ngu'; cuij ngusi'ya ngu' cha' chaa tsa ti' ngu' li'.

³⁸ —Tso'o tsa ndyu'ni ycu' Ndyosi xqui'ya yu nu lijya re chacuayá' jil'i ycu' Ni nu Xu'na na, cha' caca nu nde loo jil'na —nacuj ngu'—. Tj ti' tyil'i lcaa na nu ntsu'u nde cua, nu cuentya jil'i ycu' Ni laca. Masi juani ti' cua'ni tlyu na jil'i ycu' Ndyosi.

³⁹ Ntsu'u sca tucua ti' ngu' fariseo laja ñati bi', lo'o li' nchcui' ngu' lo'o Jesús:

—Mstru —nacuj ngu' bi'—, chcu' nu'u lo'o ñati nu ndya'a' lo'o nu'u cua, cha' tj ti' chca'a' tu'ba ngu' xi.

⁴⁰ Nguxacuj Jesús cha' jil'i ngu' li':

—Si ca ti' ngu' re juani, xi'ya cua ña'a' ca quee li' —nacuj Jesús.

⁴¹ Lo'o cua ndyalaa Jesús cacua ti' to' quich'i Jerusalén, ngusi'ya tsa yu lo'o na'a' yu quich'i bi'. Li' nacuj yu jil'i ngu':

⁴² —Masi tsá juani ti' nu lo'o tya ndyiji xi tyempo jil'i mā, si tyaja'a' mā cuna mā, taca ta na' sca cha' lo'o mā; tso'o tsa caca jil'i mā li', tj ti' tyil'i mā li'. Pana juani —nacuj Jesús—, ná nchca ca cuaya' ti' mā cha' re, cha' cua ntsu'u yacu' ti' cha' re jil'i mā —nacuj—.

⁴³ Pana tyalaa sca tsá cuxi jil'i mā. Lo'o li' cuiña' ngu' tya'a' cusu'ba mā ngutu yuu tyucui ña'a' to' quich'i. Li' su'ba lo'o ngu' bi' tyucui ña'a' to' quich'i. ⁴⁴ Cuityi' ngu' quich'i tyi mā, ña'a' lo yuu ti, cujuui' ngu' jil'i tya'a' ndi'j mā; ná xtyanu ngu' ni sca quee nscua chu' tya'a' quich'i tyi mā, xqui'ya cha' ná ndyuloo mā jna' hora juani lo'o ñaa na' nu laca na' Sñi' ycu' Ndyosi ca su ndi'j mā.

Ngulo'o Jesús jil'i ngu' cuxi nu ntsu'u ne' laa tonu

⁴⁵ Lo'o li' ndyaa Jesús lquich'i, ndyatj yu ndyaa yu ne' laa tonu bi'. Li' nguxana yu ngulo'o yu jil'i ngu' nu ndyujui' yu'ba; jua'a' jil'i ngu' nu ndyi'ya yu'ba ca bi', lo'o jil'i ngu' bi' ngulo'o Jesús li'. ⁴⁶ Nchcui' yu lo'o ngu' li':

—Ndi'ya cha' nu nscua lo' quityi jil'i ycu' Ndyosi cuentya jil'i laa re —nacuj Jesús—: “Ni'j su caca chcu' lcaa ñati lo'o ycu' Ndyosi, jua'a' ñacuj ngu' cha' jil'i ni'j 'na”,

nacuj ycu' Ndyosi. Jua'a' nscua lo' quityi, pana juani cua ngua'ni mā jil'i cha' to' tyi ngu' cuaana laca ni'j re —nacuj Jesús jil'i ngu' bi'.

⁴⁷ Lcaa tsá ndya'a' Jesús nclyu'u jil'i ngu' ne' laa bi'. Lo'o ngu' sti jo'ó nu laca loo, lo'o mstru cha' jo'ó, lo'o ngu' cusu' jil'i quich'i, ndya'a' ngu' nclyana ngu' ñi'ya caca cua'ni ngu' cha' cujuui' ngu' jil'i Jesús. ⁴⁸ Pana ná ngujui' ñi'ya nu cua'ni ngu' cha' cuxi bi', cha' cua quiña'a' tsa ñati ndya'a' lo'o yu, lo'o jua'a' ndiya tsa ti' ngu' nduna ngu' cha' nu nchcui' yu.

20

Ndyu'ni Jesús cña chacuayá' jil'i ycu' Ndyosi

¹ Ngua sca tsá nga'a' Jesús ne' laa nclyu'u yu jil'i ñati; nchcui' yu cha' jil'i ycu' Ndyosi, ñi'ya nu ndu'ni lyaá Ni jil'i ngu'. Lo'o li' lijya lcaa sti jo'ó nu laca loo, lo'o mstru cha' jo'ó, lo'o ngu' cusu' jil'i quich'i bi', stu'ba ti' lijya ngu' slo Jesús. ² Nchcuane ngu' bi' jil'i Jesús li':

—Cacha' clyu jil'i ya: ¿tilaca nda chacuayá' jinu'u' cha' cua'ni cña nu ndyu'ni nu'u? —nacuj ngu'.

³ Li' nguxacuj Jesús cha' jil'i ngu' bi':

—Jua'a' na' xcuaane na' sca cha' jil'i mā cha' xacuj mā cha' 'na: ⁴ ¿Tilaca nda chacuayá' jil'i jyo'o Juan cha' ntyucuatya yu jil'i ngu' lacua? ¿Ha ycu' Ndyosi? ¿Ha ñati chalyuu nda chacuayá' jil'i yu?

⁵ Lo'o li' nguxana ngu' nchcui' tube ngu' lo'o tya'a' ngu':

—¿Ñi'ya ñacuj na juani? —nacuj ngu' jil'i tya'a' ngu'—. Si ñacuj na cha' ycu' Ndyosi nda chacuayá' jil'i Juan bi', li' ndi'ya xacuj yu jua cha' jil'na: “¿Ni cha' ná jlyu ti' mā cha' nu ngulu'u yu lacua?” ⁶ Si ñacuj na cha' ñati chalyuu nda chacuayá' jil'i Juan bi' ni, li' cujuui' nu quiña'a' tsa ñati nu ndi'j re ji'na lo'o quee, cha' tu'ba jil'i ycu' Ndyosi cha' nchcui' Ni lo'o ñati ngua jyo'o Juan bi', nti' ngu'.

⁷ Li' nguxacuj nu ngu' tlyu bi' cha' ná jlo ti' ngu' tilaca nda chacuayá' jil'i jyo'o Juan bi', cha' ntyucuatya yu jil'i ngu'.

⁸ Li' nacuj Jesús jil'i ngu':

—La cui' ti na', ná cacha' na' jil'i mā tilaca nda chacuayá' cha' cua'ni na' cña re —nacuj.

Cuij jil'i msu xña'a' jil'i ngu'

⁹ Lo'o ti' nguxana Jesús nda sca cuij lo'o ngu' nu ndu' slo:

—Ntsu'u sca nu qui'yu nu ntsu'u sca lo'o su ndyataa yu yaca si'yu losu' tyixi jil'i yu. Lo'o li' nda yu yuu su ndu'ni yu cña ngúñña xa' ñati. Chacua' li' ndu'u yu ndyaa yu tyi'jyu' tyu' tsa tyempo. ¹⁰ Nu lo'o cua ndyalaa tyempo suu ngu' si'yu bi', li' ngulo nu xu'na yuu bi' cña jil'i sca msu jil'i yu, cha' tsaa jña

ji'j' ngu' nu ndyu'ni cña ne' lo'o ji'j' yu, cha' ta ngu' sa yu'be si'yu nu nga'a cha' tyacua ji'j' xu'na yuu bi'. Pana nu ngu' bi' ni, ngujui'j' ngu' ji'j' msu bi', ngulo'o ngu' ji'j'; lo'o ngxuytu' yu ñaa yu slo xu'na yu, ni sca na ná nda ngu' ji'j'. ¹¹ Li' nda xu'na yuu bi' chaca msu ndyaa. Pana la cui' jua'a ngua'ni ngu' lo'o nu chaca msu bi'; chiyaa' tsa nchcui' ngu' lo'o, li' ngujui'j' ngu' ji'j', lo'o la cui' jua'a ná nda ngu' ni sca si'yu ji'j'. ¹² Xa' nda xu'na yuu bi' ji'j' chaca msu ndyaa, cha' jña yu na nu ntsu'u lo cña bi'. Pana lo'o yu bi', ti' tsa ngua'ni quicha ngu' nu ndyu'ni cña bi' ji'j', ña'a' cuayá' nu ngulo'o ngu' ji'j' nde chu' lo'o bi'.

¹³ 'Lo'o li' ngulacua ti' xu'na yuu bi': "¿Ñi'ya' cua'ni na' juani? Ndi'ya' cua'ni na': Ta na' ji'j' sñi' ycu' ca na' nu tyaca'a tsa jna' cha' tsa' ca bi'. Ná tyiquee' tyaja'a' ngu' taquiya' ngu' ji'j' yu bi'", nacuj' xu'na yuu bi' li'. ¹⁴ Nu lo'o na'a' ngu' nu ndyu'ni cña ne' lo'o bi' ji'j' yu cuañi' cha' li'ya yu, li' ndi'ya' nchcui' ngu' lo'o tya'a' ngu': "Yu' cua laca nu nti' cha' qui'ya ji'j' cña re. ¿Ñi'ya' cua'ni na' cha' cuju'ni na' ji'j' cha' tyanu cña re ji'na, cha' caca na' xu'na lo'o re?" nacuj' nu ngu' cuxi bi' ji'j' tya'a' ngu' li'. ¹⁵ Hora ti' ngulo'o ngu' ji'j' sñi' xu'na yuu bi' chu' lo'o. Li' ndyujui' ngu' ji'j'.

Li' nchcuane Jesús ji'j' ngu' nu ndyuna cui' bi':

—¿Na laca cua'ni nu xu'na yuu bi' lo'o nu ngu' cuxi bi', nti' ma? ¹⁶ Ncliyacua ti' na' cha' ca'á ycu' xu'na yuu tu'ni, cha' cuju'ni ji'j' nu ngu' cuxi bi', lo'o lo' ta yuu bi' ji'j' xa' ñati' cha' cua'ni ngu' cña ndacua.

Lo'o ndyuna ngu' cha' bi', li' nacuj' ngu':

—¿Ná cua'ni ycu' Ndyosi jua'a'!

¹⁷ Na'a' tsa Jesús ji'j' ngu', li' xa' nchcui' lo'o ngu' chaca quiya':

—¿Ni cha' laca nu nchcui' quityi' cusu' ji'j' ycu' Ndyosi lacua? Ndi'ya' nchcui' quityi' bi':

La cui' quee tonu nu nguxcu'aa' cuityi' ni'j' ji'j' cha' ná tso'o ña'a' nti' ngu',
cua ngujui' cña nu cua'ni quee bi' juani;
ndu bi' su ndulo la cha' ji'j' cuentya ji'j' ycu' Ndyosi.

¹⁸ Na' laca' ñi'ya' laca quee tonu bi' —nacuj' Jesús—, cha' ñi'ya' nu ngua'ni cuityi' ni'j' lo'o quee bi', jua'a' ndyu'ni ma' lo'o na'. Pana si' nti' ñati' cua'a' ji'j' cha' jna', nga'aa' tso'o tyi'j' ñati' bi' li'; lo'o cua'ni cuayá' Ni' ji'j' laca ñati' chalyuu, tye cha' tsiya' ti' ji'j' ñati' nu ná ntaja'a' xñi' cha' jna' lo'o tya' nguti'j' ngu' nde chalyuu.

Cha' ji'j' cñi' cña loo ngu'

¹⁹ Lo'o li' laca sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' mstru cha' jo'ó, ngua' ti' ngu' cha' xñi' ngu' ji'j' Jesús cha' tyaa lo'o ngu' ji'j' preso la cui' hora bi'; cua ngua' cuayá' ti' ngu' bi', cha'

ji'j' ycu' ngu' nchcui' Jesús lo'o nchcui' yu cui' bi'. Pana ntsij' ngu' xi' ji'j' ñati' quichi' bi'. ²⁰ Li' ngusta ngu' ji'j' ñati' cha' tyu' cua' ji'j' Jesús, cha' cui'ya' ngu' cuentya ni' cha' ta yu; cuaana ti' ngua'ni ngu' jua'a', cha' culacua ti' Jesús cha' ñati' tso'o laca ngu'. Na' cua nti' ngu' cha' cuna ngu' sca cha' nu tyu'u tu'ba Jesús, lo'o li' xqui'ya' cha' bi' taca ji'j' ngu' sta ngu' qui'ya' ji'j' yu. Li' tyaa lo'o ngu' ji'j' yu ya' ngu' gobierno, cha' cua'ni cuayá' ngu' ji'j' yu. ²¹ Bi' cha' nchcuane ngu' cuiñi' bi' ji'j' Jesús li':

—Mstru —nacuj' nu ngu' cuiñi' bi'—, jlo' ti' ya' cha' xcu' cha' liñi' nchcui' nu'u'. Tso'o tsa ndyu'u laca cha' nu ngulu'u nu'u'. Si' na' tyaca'a' la ndu'ni nu'u' ji'j' sca ngu'; masi' culiya' ngu', masi' nchca' tsa ji'j' ngu', stu'ba ti' ndu'ni nu'u' lo'o cua' ña'a' ca' ñati'. Cha' liñi' ji'j' ycu' Ndyosi nclu'u nu'u'. ²² Tyu'u' cha' clyu' ti' jinu'u', cacha' liñi' nu'u' ji'j' ya: ¿Ha' ntsu'u' chacuayá' ji'na' cha' ta na' cñi' cña loo na' ji'j' rey tlyu' nu ndi'j' xa' tsu' bi', o tso'o la si' ná ta na' cñi' cña loo ji'j' rey bi'? —nacuj' ñati' bi' ji'j' Jesús.

²³ Ngua' tii Jesús ña'a' cha' cuiñi' nu ntsu'u' tyiquee' ngu' lo'o nchcuane ngu' ji'j' yu jua'a'. Li' nacuj' yu ji'j' ngu':

—¿Ni cha' laca nchcui' cuayá' ma' jua'a' lo'o na'? —nacuj' yu ji'j' ngu'—. ²⁴ Culu'u' ma' sca cñi' plata 'na.

Li' ngulu'u' ngu' nu cñi' plata bi' ji'j' yu.

—¿Tilaca laca nu ca' ji'j' lcu' nu nga'a' chu' cñi' re? ¿Ti' ji'j' xtañi' yu nu nscua' chu' cñi' re? —nacuj' Jesús ji'j' nu ngu' cuiñi' bi' li'.

²⁵ Nguxacuj' ngu' cha' ji'j' yu li':

—Xtañi' rey tlyu' nu ndi'j' xa' tsu', bi' nga'a' chu' cñi' cua —nacuj' ngu' li'.

—Tso'o —nacuj' Jesús li'—, ji'j' rey tlyu' bi' tya' ma' laca na' nu nga'a' cha' ta ma' ji'j' lacua; jua'a' ji'j' ycu' Ndyosi tya' ma' laca na' nu ntsu'u' cha' tya' ma' ji'j' Ni.

²⁶ Ná ngujui' ñi'ya' nu sta ngu' qui'ya' ji'j' Jesús nde su ndi'j' ngu' quichi' bi'. Pana ndube tsa ti' ngu' ji'j' yu xqui'ya' cha' nu cua' nguxacuj' yu ji'j' ngu' bi', bi' cha' ti' tya' ndyaa ti'j' ngu' bi' li'.

Nchcuane ngu' ji'j' Jesús ñi'ya' caca nu lo'o tyu'u' jyo'o ñati' chaca quiya'

²⁷ Ca' tiya' la li' ndyalaa' chaca taju' ngu' judío, ndyaa' na'a' ngu' ji'j' Jesús. Ngu' sadyuceo laca ngu' bi', ngu' nu nacuj' cha' ná ntsu'u' ni' sca jyo'o nu taca' ji'j' tyu'u' chaca quiya'. ²⁸ Lo'o li' nacuj' ngu' bi' ji'j' Jesús:

—Mstru —nacuj' ngu'—, nu ngua' sa'ni' nguscua' jyo'o Moisés sca cha' lo' quityi' nu ndyanu' ji'na. Ndi'ya' nchcui' cha' bi': nu lo'o cua' ngujui' sca nu qui'yu' lo'o ndyanu' ti'j' clyo'o yu, si' ná ndi'j' ni' sca sñi' ngu', li' ntsu'u' cha' ji'j' tya'a' ngula' yu nu ntucua' ycu' ti' cha' caja clyo'o lo'o nu cuna'a' ti' bi'. Lo'o caja sñi' ngu' li', sñi' tya'a' yu nu cua' ngujui' laca sñi' clyo' ñacuj' ngu'. ²⁹ Pana ndi'ya' ngua' sca

quiyá: Nguti'j cati tya'a ngu' qui'yu xcui' tya'a ngula ngu'. Ngujui clyo'o nu cusu' la, pana ngujui yu lo'o bilya caja ni sca sñi' yu. ³⁰ Tya'a ngula yu nu nhca tyucuaa ngujui clyo'o lo'o nu cuna'a ti'i bi' li', pana la cui' ti ngujui yu lo'o bilya caja sñi' yu. ³¹ Lo'o jua'a tya'a ngula yu nu nhca tyuna, bi' ngujui clyo'o lo'o nu cuna'a bi'; jua'a lcaa tya'a ngu' bi', ngujui clyo'o ngu' lo'o nu cuna'a bi'. Pana ngujui ca ta'a cati tya'a ngu' qui'yu bi', lo'o ni sca sñi' ngu' ná ntsu'u lo'o nu cuna'a bi'. ³² Ca su ndye cha' li', lo'o nu cuna'a bi' ngujui li' —nacuj ngu' j'i' Jesús—. ³³ Nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiyá, ¿tilaca laca nu caca clyo'o nu cuna'a bi' chañi ca? Lo'o ngutu'ú nu cuna'a bi' chalyuu, ngujui clyo'o cho' lo'o tsaca yu, lo'o li' ngujui clyo'o cho' lo'o chaca yu, ña'a cuayá nu ngujui clyo'o lo'o ca ta'a cati tya'a ngu' bi'. ¿Tilaca laca nu chañi ca cha' ngua clyo'o cho' bi'?

³⁴ Li' ngxacuj Jesús cha' j'i' ngu' bi':

—Nde chalyuu cua ña'a ca ngu' qui'yu lo'o ngu' cuna'a ndyiji clyo'o ngu'. ³⁵ Pana ñatj nu caja chaca chalyuu nu ná nga'a cha' tye j'i' ngu' ca slo ycu' Ndyosi ni, nu lo'o tyu'ú ngu' bi' chaca quiyá, nga'aa caja clyo'o ngu', ni nga'aa ta ngu' j'i' sñi' ngu' cha' caca clyo'o ngu', ³⁶ cha' ca bi' nga'aa ntsu'u cha' cajaa ngu' tsiya' ti. Caca ngu' bi' ñi'ya laca xca nu ndi'j slo ycu' Ndyosi; caca ngu' sñi' ycu' Ndyosi tsiya' ti, cha' cua ndyu'ú ngu' chaca quiyá. ³⁷ Jyo'o cusu' Moisés ndacha' j'i' na cha' chañi cha' tyu'ú jyo'o ñatj chaca quiyá'. Lo quityi bi' nguscua Moisés ñi'ya ngua lo'o na'a yu yaca ca'cña ti nu ndyatj quii' tyucui ña'a lo yaca bi', pana ná ndye ndyaquj bi'. Li' nguañi nchcui' ycu' Ndyosi laja quii' bi' lo'o nacuj Ni cha' Xu'na jyo'o Abraham laca Ni, Xu'na jyo'o Isaac laca Ni, Xu'na jyo'o Jacob laca Ni. Ñatj tya'a na nu nguti'j chalyuu re cua sa'ni la ngua ngu' jyo'o bi'. ³⁸ Pana ná nacuj quityi bi', cha' na cua ngua ycu' Ndyosi Xu'na ngu' bi', masi ña'a ti tya laca Ni Xu'na ngu' bi' juani; jua'a ndyu'ú cha' bi'. Bi' cha' lo'o j'i' ñatj lu'ú laca Ni loo, lo'o jua'a nti' tsa Ni cha' lcaa ñatj chalyuu tyi'j cuentya j'i' ycu' Ni —nacuj Jesús.

³⁹ Li' nacuj sca tucua ti mstru cha' jo'ó bi' j'i' Jesús:

—Cusu', tso'o tsa nchcui' nu'ú —nacuj ngu' j'i'.

⁴⁰ Ndyutsij ngu' li'. Nga'aa ngua'ni tyiquee ngu' cha' chcui' ngu' xi xa' la cha' lo'o Jesús.

Nchcuane Jesús j'i' ngu' cuentya j'i' nu Cristo

⁴¹ Li' nchcuane Jesús j'i' ngu':

—¿Ni cha' laca nacuj ngu' cha' rey David ngua jyo'o cusu' j'i' Cristo? ⁴² Ndi'ya cha' nguscua ycu' David bi' lo quityi Salmos:

Ycu' Ndyosi nu laca Xu'na na nacuj j'i' Cristo nu Xu'na na':

“Tyucua nu'ú nde la'a tsu' cuj 'na, cha' stu'ba ti caca nu'ú loo lo'o na”, nacuj Ni,

⁴³ “ña'a cuayá nu cua'ni tye na' cha' j'i' lcaa tya'a cusu' nu'ú”, nacuj ycu' Ndyosi j'i' Cristo li'.

⁴⁴ Xu'na na', ngua'ni ycu' David j'i' Cristo. ¿Ñi'ya caca chcui' ngu' cha' jyo'o cusu' ti j'i' Cristo ngua David lacua?

Ngusta Jesús qui'ya j'i' mstru cha' jo'ó bi'

⁴⁵ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a j'i'j. Lo'o jua'a lcaa ñatj nu ndi'j slo nhca'a jyaca ngu' j'i' cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

⁴⁶ —Tii ti ti' ma cha' ná cñilo'o mstru cha' jo'ó jua j'i'j ma. Ndiya tsa ti' mstru bi', cha' laca ngu' tlyu; bi' cha' lacu' ngu' bi' late' tyucui' cu', cha' lye tsa cua'ni chj' ngu' loo ngu' bi' lo'o tsa'a ngu' bi' lcaya', jua'a nti' ngu' mstru bi'. Xcui' lo yaca xlya nu tso'o la ña'a ntyucua ngu' bi' ne' laa j'i'j ngu', jua'a ntyucua ngu' bi' ca su tso'o la lo'o ndya'a ngu' bi' ta'a. ⁴⁷ Hasta nxlyaa ngu' bi' ña'a tsaca ni'j j'i'j nu cuna'a ti'i. Cñilo'o ti ngu' bi' j'i'j ñatj cha' ñatj tso'o laca ngu' bi'; bi' cha' quiña'a tsa cha' jo'ó nchcui' ngu', tyiquee' tsa nchcui' ngu' lo'o ycu' Ndyosi li'. Pana tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu' bi'; bi' cha' tlyu la cha' ti' caca j'i'j ngu' bi', lye la chcube' ngu' bi' li'.

21

Cha' tso'o j'i'j nu cuna'a ti'i

¹ Lo'o li' na'a Jesús j'i'j ngu' culiya' nu ndya'a ne' laa, cha' nsu'ba ngu' cñi ne' cñá' su tyu'u msta. ² Lo'o jua'a na'a yu j'i'j sca nu cuna'a ti'i nu ngusu'ba tucua tya'a ti cñi sube ne' cñá' bi'. ³ Li' nchcui' Jesús lo'o tya'a ndya'a yu:

—Chañi cha' nu nda na' lo'o ma, cha' quiña'a la cñi nda nu cuna'a ti'i jua que lcaa xa' ñatj. ⁴ Nu ngu' culiya' jua ni, nda ngu' xi cñi nu cua ntyucua ti j'i'j ngu'; lo'o nu cuna'a ti'j jua ni, ti'j tsa, pana cua nda ma' lcaa nu ntsu'u ti xi j'i'j ma' cha' tyiji yu'ú j'i'j ma' chalyuu re.

Ngulala ti catj nu laa tonu bi'

⁵ La cui' hora ndu xi ñatj nchcui' ngu' cha' j'i'j laa tonu bi', lo'o jua'a nchcui' ngu' cha' j'i'j quee nu tso'o tsa ña'a nu ntsu'u j'i'j laa bi'; nchcui' ngu' cha' j'i'j na nu tso'o tsa ña'a, na nu cua nda ngu' ña'a msta ti j'i'j cha' caca tso'o la ña'a ne' laa bi'. Li' nchcui' Jesús cha' j'i'j laa bi':

⁶ —Tyalaa tsa nu tye cha' j'i'j lcaa na nu ña'a cu'ma re juani catj, ña'a cuayá nu nga'aa tyanu ni sca quee nu xñi ca'a chu' tya'a.

Cha' ti'í nu caca lo'o cua tye ti chalyuu

⁷Li' nchcuane ngu' ji'í Jesús:

—Mstru, ¿ni jacua' caca cha' bi'? —nacují ngu' ji'í Jesús—. ¿Ñi'ya caca ca cuayá' ti'í ya lo'o cua caca ti' cha' cuxi bi'?

⁸—Cui'ya ma cuentya —nacují Jesús li'—, cha' ná tucui cñilo'o ji'í ma. Quiña'a tsa ngu' caa ngu' nu ñacují cha' Cristo laca ycuí' ca ngu': "Juani ndyalaa tyempo bi'", ñacují ngu' bi'. Pana ná xñi ma cha' ji'í ngu' bi'. ⁹Nu lo'o caca cha' ji'í ma cha' cua li'ya tyempo cusuu, masi nde quichí tye ma, masi tyijyu', ná cutsijí ma li'. Nga'a cha' caca lcaa cha' bi' clyo la, pana tya lyiji tyalaa hora tye chalyuu.

¹⁰Li' tya nda la Jesús cha' lo'o ngu':

—Xuu tya'a ñati sca tsu' lo'o ngu' chaca tsu', jua'a xuu tya'a ñati sca quichí tlyu lo'o ñati chaca quichí tonu. ¹¹Lye tsa clyacují chalyuu li', lye tsa caca jbi'ña ji'í ngu'; cua ña'a ca quichí caa quicha tyala na xñi ji'í lcaa ngu' li'. Lye tsa ña'a caca nde cua, tyi'í yutsijí tya chalyuu lo'o ña'a ngu' sca na tlyu nu tyaca nde cua.

¹²Lo'o cu'ma ni, nu lo'o tya lyiji caca cha' bi', li' xñi ngu' ji'í ma cha' sca' ngu' ji'í ma, ta ngu' cha' ti'í ji'í ma, sta ngu' qui'ya ji'í ma su ndyu'u ti'í ngu' ne' laa; lo'o jua'a su'ba ngu' ji'í ma ne' chcuca, tsa lo'o ngu' ji'í ma slo rey, jua'a slo xa' ngu' nu laca loo, xqui'ya cha' ngusñi ma cha' na. ¹³Masi cuxi tsa caca cha', pana caca tyempo ji'í ma cha' chcuí' ma cha' jna' lo'o ngu' li'. ¹⁴Ná quiña'a tsa cha' clyacua ti' ma yala la, ñi'ya nu chcuí' ma lo'o ngu' nu laca cña cha' cua'ni lyaá ycuí' ca ti' ma ji'í ma. ¹⁵La cui' hora bi' cua'ni ná cha' ca'ya cha' hique ma cha' ca jlo ti' ma ñi'ya nu chcuí' ma lo'o ngu' bi', cha' ná caca cha' nu xtyacui tya'a cusuu ma lo'o ma, cha' ná caca ñi'ya nu chcuí' loo ngu' ji'í ma. ¹⁶La cui' sti ma, la cui' ngu' tya'a ngula ma, masi tya'a tyijyu' ti ma, masi tya'a tso'o ma, la cui' ca ngu' bi' tsa lo'o ngu' ji'í ma slo ngu' tisiya. Lo'o ntsu'u cu'ma nu cujuui ngu' ji'í ma li', ¹⁷cha' tyucui ña'a chalyuu ntsu'u quiña'a tsa ngu' nu ti'í ti' ngu' ña'a ngu' ji'í ma xqui'ya na'. ¹⁸Pana ná chcuca' ni sca quicha' hique cu'ma cuentya ji'í ycuí' Ndyosi. ¹⁹Nu lo'o cua ndalo ma ji'í lcaa cha' cuxi bi', li' tya caca chalyuu ji'í ma lo'o cua ndye cha'.

²⁰Pana nu lo'o ña'a ma cha' nsu'ba lo'o ngu' cusuu tyi'í ca to' quichí Jerusalén re, li' ca cuayá' ti' ma cha' cua tye ti cha' ji'í quichí tye ma re. ²¹Lo'o li' lcaa cu'ma, lo'o lcaa ngu' nu tya ndi'í loyuu su cuentya Judea re, nga'a cha' xna ma tya ma tyu'u cuatsi' ma nde ca'ya; jua'a ngu' nu ndi'í quichí Jerusalén re, ntsu'u cha' tyu'utsu' ngu' quichí re; jua'a ngu' nu ndi'í ne' qui'xi', nga'aa caca tyempo cha' tya' ngu' nde quichí. ²²Tsa chcuca' ma caca tsá bi', lo'o li' nga'a cha' tyu'u tucua

lcaa cha' nu nscua lo quityi cusu' cha' caca. ²³Tya'na tsa caca ji'í ngu' cuna'a nu ntsu'u sñi' tsá bi'; jua'a tya'na tsa caca ji'í nu ngu' cuna'a nu ntsu'u cubi' cuañi' nu tya ndyati', cha' lye tsa tyu'u cha' ti'í lo yuu; cuxi tsa cha' ti'í caca ji'í ngu' li'. ²⁴Ntsu'u ngu' nu cajaa laja cha' cusuu bi', lo'o jua'a ntsu'u xa' la ngu' nu tyaa ngu' preso lcaa lo yuu su cuentya ji'í xa' nasiyu tyijyu' la. Satá quiya' ngu' xa' tsu' bi' ji'í quichí Jerusalén re, ña'a cuayá' nu tye tyempo nu ngujui chacuayá' ji'í ngu' bi', cha' caca ngu' loo ca nde.

Ndi'ya caca lo'o chaca quiya' caa ycuí' nu cua nda Ni' ji'í li'ya cha' caca ñati

²⁵Tyu'u tucua cuayá' nu tyaca' ña'a ngu' lo cuichaa li', jua'a lo co', la cui' jua'a lo cualya nu ntsu'u nde cua. Lo'o li' lye tsa quichí cha' hique ñati chalyuu; cutsijí tsa ngu' li', xqui'ya cha' lye tsa cañi ntyijijí clyoo' lo hitya tyujo'o. ²⁶Hasta tyucua ti' ti'í ñati, xqui'ya cha' cutsijí tsa ngu' laja lo'o ntajaty ngu' si tya caca la cha' cuxi bi'; lye tsa culacua ti' ngu' na ca caca chalyuu. Lo'o jua'a lye tsa quiña lcaa cui' nu ntsu'u nde cua. ²⁷Li' ña'a ngu' ji'í ycuí' na' nu cua nda Ni' na li'ya' cha' caca na' ñati, ña'a ngu' lo'o tya' na' laja coo nu ndubi tsa ña'a. Tlyu tsa chacuayá' ngujui jna' cha' tya' na' li'; jua'a lye tsa qui'ji'í xee loo na' lo'o caa na' li', nu lo'o caca na' loo. ²⁸Nu lo'o xana caca cha' bi', li' cua'ni tlyu ma tyiquee ma, taca ca cha' ti' ma chaca quiya' cha' na ngulala tsa clyaa ma li' —nacují Jesús.

²⁹Lo'o jua'a nda Jesús chaca cui' re lo'o ngu' li':

—Ña'a ma xi' ji'í cua ña'a ca yaca quityi, ña'a ma xi' ji'í yaca ntsati; ³⁰lo'o ña'a ma cha' cua ntyucua laca', li' nchca cuayá' ti' ma cha' cua ngulala ti' caca ni tya. ³¹La cui' jua'a caca lo'o caca lcaa cha' nu cua nchcuí' na', li' ca cuayá' ti' ma cha' cua caa ti' ycuí' Ndyosi cha' caca Ni loo. ³²Chañi cha' nu nda na' lo'o ma —nacují Jesús—, caca lcaa cha' bi' lo'o bilya tye cha' ji'í ñati nu lu'ú chalyuu juani. ³³Tye cha' ji'í lcaa na nu ntsu'u nde cua, tye cha' ji'í lcaa na nu ntsu'u nde lo yuu, pana ná tye cha' ji'í cha' nu cua nchcuí' na' lo'o ma; nga'a cha' caca cha' bi'.

³⁴Cui'ya ma cuentya, cua'a ma ji'í ycuí' ca ma cha' tii ti' ma tyi'í ma lo'o tyalaa tsá bi'; si culijí yu'u ti' ma chalyuu ji'í ma jua'a ti' lo'o ndya'a tsa ma calle, lo'o cu'bi ti' ma, la cui' jua'a si ntsu'u tyuu tya'a cha' nu ndube tsa ti' ma ji'í, ná caca tyi'í ma tii ti' ma li'. Ni'ya ndyacu' sca lo'o, ³⁵jua'a caca nu lo'o tyalaa tsá bi' ca su ndi'í lcaa ñati lu'ú tyucui ña'a chalyuu. ³⁶Tii ti' ma tyi'í ma chalyuu lacua. Lcaa tyempo chcuí' ma lo'o ycuí' Ndyosi cha' xtyucua Ni' ji'í ma, cha' talo ma lo'o caca cha' cuxi bi' chalyuu. Lo'o li' caca ñi'ya nu tyalaa ma su tyucua ycuí' na'

nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, cha' cua'ni cuayá' na' j'i' m̄a —nacu' Jesús j'i' ngu'.

³⁷ Lcaa ts̄a ndacua ndya'a Jesús ncliyu' u yu j'i' ngu' ne' laa tonu ca quich'i Jerusalén bi'; lcaa talya ndyu' u ndyaa yu ndi' yu nde lo ca'ya nu ntucua cacua ti, nu naa ca'ya Olivos. ³⁸ Lcaa ts̄a, tlya tsa ndya'a quiña'a ñati ne' laa tonu bi', cha' cuna ngu' ni cha' nda Jesús.

22

Cuaana ti ngüñi cha' j'i' ngu' lo'o tya'a ngu' cha' xñi ngu' j'i' Jesús

¹ Cua ngulala ta'a nu lo'o ndacu ngu' judío sca lo xlyá nu ná lo'o scuá tiye' ndya'; ta'a pascua, jua'a naa ta'a bi'. ² Lo'o nu ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o mstru cha' jo'ó bi' ni, ncliyana ngu' ñi'ya caca cha' cuju' ngu' j'i' Jesús, masi ntsij' ngu' j'i' ñati quich'i.

³ Li' ndyat' ycu' nu xña'a nu naa Satanás ne' cresiya j'i' Judas Iscariote, masi la cui' tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a j'i' Jesús laca yu bi'. ⁴ Bi' laca nu ndyaa, ndyaa na'a j'i' ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o j'i' ngu' nu laca cña ne' laa. Li' nchcui' yu lo'o ngu' bi' ñi'ya nu cua'ni yu cha' tya yu j'i' Jesús ya' policia, cha' tyaa lo'o ngu' j'i' slo sti jo'ó bi'. ⁵ Tso'o tsa ngua ti' ngu' sti jo'ó bi'. Lo'o li' nacuj' ngu' bi' j'i' yu cha' ta ngu' cñi j'i'; ⁶ ngüñi cha' j'i' yu lo'o ngu', bi' cha' nguxana yu ngulana yu ñi'ya nu cua'ni yu cha' tyaa lo'o yu j'i' Jesús laja lo'o ná ndi' ñati.

Chaca tya quiya' ndyacu Jesús sij' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a j'i'

⁷ Li' ndyalaa ts̄a ta'a nu ndacu ngu' xlyá tiji; la cui' ts̄a bi' ntsu'u cha' cuju' ngu' xlyá cuañi' cha' cacu ngu' sji' ta'a pascua bi'. ⁸ Li' ngulo Jesús cña j'i' Juan lo'o j'i' Pedro:

—Yaa clya m̄a cha' cua'ni cho'o m̄a sij' nu cacu na cuentya j'i' ta'a pascua —nacu' yu j'i' ngu' bi'.

⁹ Li' nchcuane ngu' bi' j'i' yu:

—¿Macala nti' nu' cha' cua'ni cho'o ya sij' bi'?

¹⁰ Nguxacu' Jesús cha' j'i' ngu' bi' li':

—Nu lo'o tyalaa m̄a to' quich'i, li' tyacua tya'a m̄a lo'o sca nu qui' yu nu ntucua sca tel' hitya scu' yu —nacu' Jesús—. Tyu'u lca'a m̄a j'i' yu ña'a cuayá' nu tyalaa m̄a toni' su tyati' yu ni'j'. ¹¹ Li' chcui' m̄a lo'o ngu' ca tyi bi': “Ndi'ya ñacu' mstru ji'na jinu'u: ¿Macala ntucua cuarto su caa' na' cha' cacu na' sij' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a 'na, cha' cua'ni ya ta'a pascua re?” ñacu' m̄a j'i' yu. ¹² Li' culu'u yu sca cuarto j'i' m̄a, sca cuarto tlyu ca cua' la nu cua laca ngua tso'o. Ca bi' cua'ni cho'o m̄a sij' bi' —nacu' Jesús j'i' ngu'.

¹³ Ndu'u ngu' ndyaa ngu' bi' li'; lo'o ñi'ya nu nacuj' Jesús j'i' ngu' cha' caca cha' bi',

jua'a ngua cha'. Li' ngua'ni cho'o ngu' sij' cuentya j'i' ta'a pascua bi'.

¹⁴ Nu lo'o ndyalaa hora cha' cacu ngu' sij', li' ndyaa tucua Jesús to' mesa lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a j'i' bi'. ¹⁵ Li' nacuj' yu j'i' ngu' bi':

—Tya sa'ni nti' tsa na' cha' cacu na' sij' ta'a pascua re lo'o cu'm̄a, nu lo'o tya lyiji ti cajaa na' —nacu' Jesús—. ¹⁶ Nti' na' cacha' na' j'i' m̄a cha' ni chaca quiya' nga'aa cua'ni na' ta'a re lo'o cu'm̄a ña'a cuayá' nu tye chalyuu, lo'o li' cacu na' stu'ba ti lo'o caca ycu' Ndyosi loo j'i' lcaa ñati.

¹⁷ Li' ngusñi Jesús sca vaso vino, ndya xly'a'be j'i' ycu' Ndyosi li'. Ndi'ya nacuj' yu j'i' nu ngu' nu ndyaca tsa'a j'i' bi' li':

—Co'o m̄a vino nu ntsu'u ne' vaso re, lo'o jua'a ta m̄a vino re co'o ca ta'a tya'a m̄a —nacu' Jesús li'—. ¹⁸ Chañi cha' nu ndacha' na' j'i' m̄a, cha' nga'aa co'o na' vino lo'o m̄a ña'a cuayá' nu caca ycu' Ndyosi loo j'i' lcaa ñati.

¹⁹ Nu lo'o cua ntsu'u xlyá bi' ya' Jesús, li' ndya xly'a'be j'i' ycu' Ndyosi, cuati ngusa'be yu xlyá bi', cha' tacha j'i' ngu'. Li' nchcui' yu lo'o ngu':

—Nde laca na', ycu' cuaña' na' laca re. Na cua nda ycu' Ndyosi Sti na' 'na cha' cajaa na' cha' caca tso'o cha' j'i' cu'm̄a. Tyi'u ti' m̄a 'na lo'o cacu m̄a xlyá re.

²⁰ La cui' jua'a ngua'ni Jesús lo'o vaso bi' lo'o ndye ndyacu ngu'.

—Lo'o co'o m̄a vino re tyi'u ti' m̄a j'i' cha' cucui nu cua quiñi ti j'i' ycu' Ndyosi lo'o m̄a —nacu' Jesús li'—. Nu lo'o cajaa na' lo' crusi, li' tyalú tañi na' xqui'ya cu'm̄a.

²¹ Pana nga'a yu juani la cui' yu nu cuju' cresiya 'na j'i' ngu' cuxi; stu'ba ti nga'a yu bi' to' mesa re lo'o na' —nacu' Jesús li'—.

²² Nga'a cha' tsa'a na' nu cua lijyaa cha' caca na' ñati, tsa'a tyucui' su cua nscua cuayá' cha' tsa'a cuentya j'i' ycu' Ndyosi Sti na'. Pana tya'na tsa nu qui' yu nu cua cuju' ti cresiya 'na j'i' ngu' cuxi bi'.

²³ Li' nguxana ngu' nchcui' ngu' lo'o tya'a ndi' ti ngu':

—¿Tilaca laca nu tya j'i' mstru ji'na re ya' ngu' xña'a? —nacu' ngu'.

Nchcui' tyucuaa ti' ngu' lo'o tya'a ndyaca tsa'a ti ngu'

²⁴ Lo'o ti nguxana ngu' nchcui' tyucuaa ti' ngu' lo'o tya'a ndyaca tsa'a ti ngu', nchcui' ngu' cha' j'i' tilaca nu caca loo la j'i' tya'a ngu'. ²⁵ Laja li' xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' chaca quiya':

—Cua ña'a ca xu'na chalyuu, tso'o tsa nclyo bi' cña j'i' ñati j'i'; ñati nu tso'o tsa ndu'ni laca nu laca loo bi', nacuj' ngu' li'.

²⁶ Pana cu'm̄a ni, ná ntsu'u cha' cua'ni m̄a jua'a lo'o tya'a m̄a. Ndi'ya cua'ni m̄a tso'o la: nu lo'o nti' m̄a cha' ndulo la cha' j'i' m̄a

que cha' ji'j' tya'a mā ni, li' nga'a cha' cua'ni mā ñi'ya si laca mā nu cuañi' la ji'j' tya'a mā —nacu' Jesús ji'j' ngu' bi'—. Jua'a cu'mā nu nti' mā culo mā cña ji'j' tya'a mā ni, nga'a cha' cua'ni mā cña cuentya ji'j' lcaa tya'a mā. ²⁷ ¿Tilaca laca nu ndulo la cha' ji'j' lacua? ¿Ha nu ntucua to' mesa cha' cacu? ¿Ha msu nu nxacu ji'j' yu? Chañi cha' yu nu ntucua to' mesa ni, bi' laca nu ndulo la cha' ji'j', cha' bi' laca xu'na ngu'. Pana nu na' ni, ñi'ya si laca na' sca msu ji'j' mā, jua'a ti ndi'j' na' laja cu'mā —nacu' Jesús—.

²⁸ 'Cu'mā ni, cua ndi'j' mā lo'o na' lcaa tyempo lo'o nchcub'e' na' ndi'j' na' chalyuu re, ²⁹ bi' cha' ta na' sca cña tso'o nu cua'ni mā cha' caca mā cña lo'o na'; cña bi' caca ñi'ya laca cña nu nda Sti na' 'na, cha' caca na' loo. ³⁰ Nga'a cha' stu'ba ti cacu mā co'o mā lo'o na' ca su tlyu bi' su tyucua na'; nga'a cha' stu'ba ti tyi'j' mā lo'o na' nu lo'o cua'ni cuayá' na' ji'j' lcaa ñati; lo'o jua'a cua'ni cuayá' mā ji'j' tya'a ñati mā, nu tii tyucuaa tya'a taju ngu' Israel tya'a na.

Chcui' Pedro lo'o ngu' cha' ná nslo yu ji'j' Jesús tsiya' ti

³¹ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o Simón Pedro bi':

—Simón —nacu'—, laca cha' ñi'ya laca si cua ngüijña Satanás chacuayá' cha' cua'ni lya' ti' ji'j' lcaa cu'mā; cua nti' yu cua'ni cuayá' yu ji'j' mā, cha' xcutsij yu ji'j' mā. Ñi'ya laca lo'o nscui' ngu' ji'j' si'yu trigo cha' tyubii ji'j', jua'a cua'ni yu lo'o mā, nti' yu. ³² Pana cua ngüijña na' ji'j' ycu' Ndyosi Sti na' cha' jinu'u Pedro, cha' ná tye cha' jlyu ti' nu'u 'na. Lo'o cua nteje tacui cha' cuxi bi' h̄j, nu lo'o xa' chcui' nu'u cha' 'na, li' taca xtyucua nu'u ji'j' xa' la tya'a mā cha' tso'o la xñi' ngu' cha' 'na.

³³ —Cusu' —nacu' Simón li'—, ná ndu'ni cha' jna' masi tsa'a lo'o nu'u ne' chcuá, masi cajaa na' lo'o nu'u —nacu' ji'j' Jesús.

³⁴ —Ndi'ya nchcui' na' lo'o nu'u juani, Pedro —nacu' Jesús ji'j'—, cha' nu lo'o tya lyiji xi'ya ndye'e talya juani, li' sna quiya' ñacu' nu'u cha' ná nslo nu'u 'na.

Cua ngulala ti hora nu chcub'e' Jesús

³⁵ Li' nchcuane Jesús ji'j' ngu':

—Nu lo'o ngulo na' cña ji'j' mā cha' tsa'a mā xa' quich̄j nu ná lo'o cuju' cñi' ji'j' mā, ná lo'o xa' cuju', ná lo'o caña ji'j' mā, ¿ha ntsu'u na nu lyiji ji'j' mā li'?

—Ná sca na lyiji ji'j' ya li' —nguxacu' ngu' cha' ji'j'.

³⁶ Li' nacui' Jesús ji'j' ngu':

—Jua'a ngua tu'ni, pana xa' ña'a nga'a cha' cua'ni mā juani. Nu cu'mā nu ntsu'u cuju' cñi' ji'j' mā ni, lo'o bi' cui'ya mā tsa'a mā, lo'o xa' cuju' lo'o; si ná ntsu'u maxtyi cusu' ji'j' mā, nga'a cha' cuju' mā ste' mā cha' cui'ya mā maxtyi. ³⁷ Jua'a cha' nchcui'

na' lo'o mā cha' nga'a cha' tyu'u tucua cha' cuxi nu nchcui' quityi cusu' cha' caca 'na. Ndi'ya nscua cha': “Ñi'ya nu ndu'ni ngu' lo'o ñati cuxi, jua'a cua'ni ngu' lo'o ycu' Cristo”. Lcaa cha' nu nscua cha' caca 'na, jua'a caca 'na na' ni —nacu' Jesús ji'j' ngu'.

³⁸ Li' nacui' ngu' bi' ji'j':

—Cusu', nde ntsu'u tucua tya'a maxtyi cusu' —nacu' ngu'.

—Cuayá' cua lacua —nacu' Jesús li'.

Nhcui' Jesús lo'o ycu' Ndyosi Sti yu ca Getsemani'

³⁹ Li' ndu'u Jesús ndyaa yu ca lo ca'ya Olivos, ñi'ya nu ndu'ni ti yu. Lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j' bi', ndu'u lca'a ngu' ji'j' yu li'. ⁴⁰ Nu lo'o ndyalaa ngu' ca bi', li' nacui' Jesús ji'j' ngu':

—Chcui' mā lo'o ycu' Ndyosi Sti na' cha' ná tyijiloo nu xña'a ji'j' mā —nacu'.

⁴¹ Li' ndu'utsu' Jesús nde slo ngu' ña'a cuayá' nu tyalaa sca quee cu na, ca bi' ndyatu' stí' Jesús cha' chcui' lo'o ycu' Ndyosi.

⁴² —Sti na' —nacu' yu—, ¿ha ná ntsu'u xi xa' la ña'a nu na caca cua'ni na' cña re, cha' nga'aa chcub'e' la na' lo'o cña tlyu re jinu'u? —nacu' Jesús ji'j' ycu' Ndyosi Sti yu—. Pana nti' na' cha' cua'ni na' cua' ña'a ca cña nu nti' nu'u cha' cua'ni na'.

⁴³ Li' ndu'u tucua sca xcā nu ngutu'u slo ycu' Ndyosi nde cua, cha' ta la juersa ji'j' Jesús. ⁴⁴ Nu lo'o lye tsa nchcub'e' Jesús, li' lye la nhcui' yu lo'o ycu' Ndyosi. Lo'o li' ntyucua jatá Jesús, ndyalú nchcua' lo yuu; ñi'ya si nchcua' tañi ycu', jua'a ña'a.

⁴⁵ Ndye nchcui' Jesús lo'o ycu' Ndyosi Sti yu, li' nguxtyuu yu ñaa yu slo nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j' yu. Li' nquije ngu' ji'j' yu, ndi'j' ngu' laja' ngu' cha' ndye juersa ji'j' ngu', cha' xñi'j' tsa ti' ngu'. ⁴⁶ Li' nacui' yu ji'j' ngu':

—¿Ni cha' laca ndi'j' mā laja' ti mā? Tyatu clyā mā cha' chcui' mā lo'o ycu' Ndyosi, cha' ná tyijiloo nu xña'a ji'j' mā.

Ndyaa lo'o ngu' ji'j' Jesús preso

⁴⁷ Tya nchcui' ca Jesús lo'o ngu' bi', li' ndyalaa quiña'a tsa ñati. Nu naa Judas bi', tsaca yu tya'a nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j' Jesús ni, ngulu'u yu tyucui' ji'j' ngu' quiña'a bi'. Ñaa yu ca slo Jesús cha' chcuicha' yu saca' Jesús. ⁴⁸ Li' nchcui' Jesús lo'o yu bi':

—Judas —nacu'—, ¿ha bi' cha' chcuicha' nu'u 'na cha' tya nu'u 'na ya' ngu' cuxi, na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati?

⁴⁹ Lo'o na'a' ngu' nu ndu' lo'o Jesús ñi'ya caca cha' bi', li' nchcuane ngu' ji'j' yu:

—Cusu' —nacu' ngu'—, ¿ha cua'a ya jinu'u lo'o maxtyi, cha' ná caa ngu' cua'?

⁵⁰ Li' ngusicua' tsaca tya'a ngu' bi' maxtyi ji'j' yu, ngusi' yu yu jyaca sca msu ji'j' xu'na sti jo'ó; ngusi' yu cu' yu scua' jyaca la'a tsu' cui' ji'j' yu. ⁵¹ Li' nacui' Jesús ji'j' ngu':

—Cuayá tsa lo cua ti. Ta ti'j ma maxtyi ji'j ma.

Li' ngusta ya' Jesús lo scua' jyaca msu bi', ngua tso'lo ca scua' jyaca yu li'. ⁵² Lo'lo ti nchcui' Jesús lo'lo ngu' sti jo'ó nu laca loo, lo'lo ngu' nu laca cña ne' laa, jua'a lo'lo ngu' cusu' ji'j quichij, lcaa ngu' nu ñaa cha' tyaa lo'lo ngu' ji'j:

—¿Ha na ndu'u cu'ma lijya ma lo'lo maxtyi ji'j ma, lo'lo yaca ji'j ma, cha' quiji'j yaca ma 'na ñi'ya nu ntyiji'j na ji'j sca cuaana? ⁵³ Lcaa tsá lo'lo nguti'j na' lo'lo cu'ma ne' laa tonu bi', ni sca quiya' ná ngusacuyi' ya' cu'ma 'na. Pana cua ngujui xi tyempo ji'j ma cha' cua'ni ma cha' cuxi bi' juani, cha' cua nda nu xña'a chacuayá' ji'j ma; la cui' nu bi' laca loo ji'j ma.

Lye tsa nchcui' Pedro cha' ná nslo yu ji'j Jesús

⁵⁴ Lo'lo li' ngusñi ngu' ji'j Jesús cha' caca preso, ndyaa lo'lo ngu' ji'j nde toni'j ji'j xu'na sti jo'ó. Lo'lo Pedro ni, ndyaa laca'a yu ji'j ngu' tyijyu' ti li'. ⁵⁵ Ca bi' nguxtyu'u ngu' xi quii' cla'be la su laja to' ni'j, lo'lo li' ndyu'u ti'j ngu' to' lquii' bi'; lo'lo Pedro ndyaca'a laja ngu'. ⁵⁶ Li' na'a sca nu cuna'a cua' ji'j ngu' cha' lo'lo Pedro nga'a to' lquii' bi'. Ña'a tsa nu cuna'a bi' ji'j yu, li' nchcui' lo'lo ngu':

—Lo'lo nu qui'yu re ndya'a lo'lo nu Jesús bi' —nacuj ji'j ngu'.

⁵⁷ Hora ti nguxacuj Pedro cha' ji'j nu cuna'a bi':

—Ma' cusu', ná nslo na' ji'j yu jua —nacuj Pedro li'.

⁵⁸ Ca tiya' la xi na'a chaca ñati'j ji'j.

—Lo'lo nu'u laca tyaa' ndya'a ngu' jua —nacuj ñati'j bi' ji'j Pedro.

—Si' na' —nacuj yu—. Ná laca na' tyaa' ndya'a ngu' jua —nacuj Pedro ji'j ngu'.

⁵⁹ Cua nteje tacui sca hora, li' nchcui' chaca ñati'j lo'lo tyaa' ndya'a ti yu ndacua:

—Chañi cha' lo'lo nu qui'yu re ndya'a lo'lo preso jua, cha' lo'lo yu re laca ngu' Galilea —nacuj yu li'.

⁶⁰ —Chocue —nacuj Pedro li'—, ná jlo ti' na' ni cha' nchcui' nu'u.

La cui' hora nu lo'lo tya ndu' Pedro nchcui', li' ngusi'ya sca ndye'e. ⁶¹ Li' nguxtyacui loo Jesús su ndu' ne' ni'j, cha' ña'a ji'j Pedro. Hora ti ndyi'u ti' Pedro cha' nu cua nchcui' Jesús lo'lo yu tya tsá la. Ndi'ya ngua cha' bi': “Nu lo'lo tya lyiji xi'ya ndye'e talya juani, li' sna quiya' ñacuj nu'u cha' ná nslo nu'u 'na”, nacuj Jesús tya li'. ⁶² Li' ndu'u Pedro nde liya', lye tsa ndyunaa yu cha' ngua xñi'j tsa ti' yu.

Nxtvi' lo'lo ngu' ji'j Jesús

⁶³ Lo'lo ngu' nu ndu' cua' ji'j Jesús ni, nxyti' lo'lo tsa ngu' ji'j Jesús, lo'lo jua'a ngujui'j ngu' ji'j yu. ⁶⁴ Ndacuj' ngu' cloo Jesús lo'lo sca late',

cua ti ngujui'j ya' ngu' saca' yu. Li' nacuj' ngu' ji'j yu:

—Ca tii nu'u, ¿tilaca laca nu ngujui'j jinu'u laca?

⁶⁵ Lo'lo jua'a quiña'a la cha' suba' nchcui' ngu' bi' lo'lo Jesús li'.

Ndu Jesús nde loo ngu' nu laca cña

⁶⁶ Lo'lo nguxee, li' ndyu'u ti'j ngu' cusu' ji'j ngu' judío, lo'lo ngu' sti jo'ó nu laca loo, lo'lo ngu' mstru cha' jo'ó; ndyaa lo'lo ngu' ji'j Jesús nde loo ña'a taju ngu' tisiya bi'. Ca bi' nguxana ngu' ndacha' ngu' ji'j yu:

⁶⁷ —Cuacha' clya nu'u ji'j ya si nu'u laca Cristo —nacuj ngu' ji'j yu.

Nguxacuj Jesús cha' ji'j ngu' li':

—Masi ñacuj na' ji'j ma jua'a, ná jlyu ti' ma 'na. ⁶⁸ Masi xcuane na' sca cha' ji'j ma, ná xacuj ma cha' 'na. Cua jlo ta' cha' ná culaá ma 'na. ⁶⁹ Pana nde loo la tyucua na' nu lijyaa cha' caca na' ñati, tyucua na' nde la'a tsu' cui' ji'j ycu' Ndyosi nu lcaa tsiya' ti cña nchca ji'j Ni.

⁷⁰ Lo'lo ti nchcuane lcaa ngu' tonu ji'j yu:

—¿Ha nu'u laca Sñi' ycu' Ndyosi laca?

Li' xa' nguxacuj Jesús cha' ji'j ngu' chaca quiya':

—Chañi cha' nu nchcui' cu'ma lo'lo nacuj ma cha' bi' laca na' —nacuj yu ji'j ngu'.

⁷¹ —Nga'aa nti' culana na xa' la ñati'j nu jlo ti' —nacuj ngu' li'—. Cua ndyuna lcaa na cha' nu nchcui' yu re. Tu'ba ycu' ca yu cua ndu'u cha' cuiñi.

23

Ndu Jesús nde loo Pilato nu laca loo

¹ Ndatu lcaa ngu' tisiya li', ndyaa lo'lo ngu' ji'j Jesús slo Pilato nu ngua gobernador romano tyempo bi'. ² Ca bi' nguxana ngu' ngusta ngu' qui'ya ji'j Jesús:

—Cua ngusñi ya ji'j nu qui'yu re, cha' ndatsaa tsa yu ji'j ngu' judío tya'a ya. Nacuj yu cha' ná ntsu'u chacuayá' ta ya cñi cña loo ya ji'j nu laca cña ji'j cu'ma, ngu' romano; lo'lo jua'a lye tsa nchcui' yu cha' ycu' yu laca Cristo, ñi'ya si laca yu rey ji'j ya —nacuj ngu' ji'j Pilato.

³ Li' nchcuane Pilato ji'j Jesús:

—¿Ha rey ji'j ngu' judío laca nu'u? —nacuj.

Li' nguxacuj Jesús cha' ji'j Pilato bi':

—La cui' cha' nu cua nchcui' nu'u, la cui' bi' laca na' —nacuj.

⁴ Li' nacuj Pilato ji'j ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'lo ji'j xa' la ngu' nu ndya'a lo'lo:

—Ná nquije ni sca cha' cuxi 'na cha' sta na' qui'ya ji'j yu re —nacuj Pilato.

⁵ Pana nu ngu' bi' ni, chaca quiya' lye la nchcui' ngu', cui' tsa ngusi'ya ngu' ji'j Pilato bi' li':

—Na ngusu'ba ñas' ti yu re ji'j lcaa ñati' Judea lo'lo cha' nu ngulu'u yu ji'j ngu'

—nacuj ngu—. Nde Galilea nguxana yu re, lo'o hasta ca nde nclyu'u yu cha' cuxi bi' ji'i ngu' juani.

Ndu Jesús nde loo Herodes

⁶ Lo'o cua ndyuna Pilato cha' bi', li' nchcuane yu ji'i ngu' si nde Galilea ngutu'u Jesús li'ya.

⁷—La cui'—nacuj ngu'.

Li' ndyi'u ti' Pilato cha' ndi'i Herodes quich'i Jerusalén tsa' bi'. Lo'o nu Herodes ni, laca yu loo loyuu su cuentya Galilea; bi' cha' nda Pilato ji'i Jesús ndyaa slo Herodes bi' li'. ⁸ Lo'o na'a Herodes ji'i Jesús, tso'o tsa ngua tyiquee yu li', cha' cua sa'ni tsa nti' yu ña'a yu ji'i Jesús. Cua ndyuna yu lo'o nchcui' ngu' cha' ji'i Jesús, lo'o nti' tsa yu ña'a yu sca cha' tlyu nu cua'ni Jesús. ⁹ Quiña'a tsa cha' nchcuane yu ji'i Jesús li', pana ná nguxacu' Jesús cha' ji'i yu tsiya' ti. ¹⁰ Lo'o jua'a ndi'i ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' mstru cha' jo'ó; ngu' bi' laca nu ngusta qui'ya ji'i Jesús, lo'o juani tya quiña'a tsa cha' cuxi nchcui' ngu' bi' ji'i. ¹¹ Li' ngua'ni lya' ti Herodes ji'i Jesús; jua'a sendaru ji'i yu, cuxi tsa ngua'ni ngu' lo'o. Cha' caja ñi'ya nu xtyi' lo'o ngu' ji'i, li' nguxacu' ngu' late' tso'o tsa ña'a ji'i; late' ndubi ña'a ñi'ya ña'a ste' rey nguxacu' ngu' ji'i. Lo'o li' nda Herodes ji'i Jesús ndyaa chaca quiya' slo Pilato. ¹² Tsa' bi' ngua stu'ba cha' ji'i Herodes lo'o Pilato chaca quiya'; tya'a cusu'u ngu' ngua ngu' bi', pana juani cua ndyaca tya'a tso'o ngu'.

Ngulo Pilato cña cha' cujuui ngu' ji'i Jesús

¹³ Li' nguxuti'i Pilato ji'i lcaa sti jo'ó nu laca loo, lo'o ji'i lcaa ngu' tisiya, lo'o ji'i lcaa ñati. ¹⁴ Nchcui' yu lo'o ngu' li'.

—La cui' cu'ma ñaa lo'o ma' ji'i nu qui'yu re slo na', nu nacuj ma' cha' lye tsa ndu'ni yu cha' ná tyi'i ti ti ngu'—nacuj yu ji'i ngu'—. Pana cua nchcui' na' lo'o yu re slo lcaa cu'ma; cua na'a ma' cha' ná nquije ni sca qui'ya ji'i yu 'na, ñi'ya nu qui'ya nu ngusta cu'ma ji'i yu. ¹⁵ La cui' jua'a Herodes, ná ngujui ñi'ya qui'ya nu sta nu cusu' bi' ji'i nu Jesús re, bi' cha' cua nda nu cusu' bi' ji'i yu ñaa slo na' chaca quiya'. Ná sca cha' cuxi ná ngua'ni yu lacua, bi' cha' ná ndu'ni tsa cha' cajaa yu cuentya jna'. ¹⁶ Xcube' na' xi ji'i yu clyo, cuati culaá na' ji'i yu li'—nacuj Pilato ji'i ngu'.

¹⁷ Lcaa yija lo'o ndyaca tsa ta'a pascua bi', li' ndu'ni lyaá nu laca gobernador ji'i sca ti preso jua'a ti; ¹⁸ bi' cha' nguxana ngu', tyucui ña'a taju ngu' stu'ba ti, cui' tsa nxi'ya ngu' ndijña ngu' chaca preso ji'i Pilato:

—Si'i nu qui'yu re cua'ni lyaá nu'u ji'i—nacuj ngu'—. Yaa lo'o ji'i yu re. Culaá ji'i nu Barrabás bi' cha' tyu'u.

¹⁹ Na cua ngusu'ba ngu' ji'i nu Barrabás bi' ne' chcu'a xqui'ya cha' ndatsaa tsa ji'i ñati quich'i cha' xu'u tya'a ngu' lo'o ngu' xa' tsu'

nu laca loo. Cuati cua ndyujui Barrabás ji'i ñati. ²⁰ Pana ngua ti' Pilato culaá ji'i Jesús, bi' cha' xa' nchcui' yu lo'o ngu'. ²¹ Cui' la nguxacu' nu quiña'a tsa ñati bi' cha' ji'i Pilato li'.

—¡Cujui' ca'a clyo ji'i yu loo crusi cha' cajaa yu!—nacuj ngu'—. ¡Cujui' ca'a clyo ji'i yu loo crusi!—nacuj ngu' quiña'a bi' li'.

²² Nu nchca tyuna quiya' nchcui' Pilato lo'o ngu' li'.

—¿Ni cha' cuxi ngua'ni yu re? Ná nquije ni sca cha' cuxi ji'i yu 'na—nacuj Pilato—, bi' cha' ná ndu'ni tsa cha' cajaa yu. Tso'o la si na xcube' ti na' ji'i yu, ca tiya' la li' culaá na' ji'i yu.

²³ Li' cui' la ngusi'ya ngu' nguxacu' ngu' cha' ji'i nu Pilato bi', cha' cujuui' ca'a clyo ji'i Jesús loo crusi. Lye tsa nchcui' ngu', jua'a sti jo'ó nu laca loo nchcui' tsa ngu', bi' cha' ntaja'a Pilato cua'ni ña'a cha' nu ngua ti' ngu'. ²⁴ Li' nda yu chacuayá' cha' caca cha' nu ngüjña ngu'. ²⁵ Lo'o jua'a ngulo laja ti ji'i yu Barrabás nu ngua'ni tsa cha' cusu'u, hasta ndyujui ji'i ñati, cha' bi' laca nu ngusubi ngu' quich'i cha' tyu'u ne' chcu'a tyaa tsa bi'. Lo'o li' ndya Pilato ji'i Jesús ji'i ngu' cha' cua'ni ngu' ña'a cha' nu nti' ti ngu' cua'ni ngu' lo'o.

Ngujui' ca'a ngu' ji'i Jesús lo crusi

²⁶ Lo'o li' ndyaa ngu' sendaru, ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús cha' cujuui' ca'a ngu' ji'i lo crusi. Li' ndyaca tya'a ngu' sendaru lo'o sca ñati nu naa Simón, nu lo'o ñaa yu ndyaa yu ne' quixi'; ngu' quich'i Cirene laca yu bi'. Lo'o li' ngulo ngu' cña ji'i yu cha' tsa lo'o yu ji'i crusi cuentya ji'i Jesús.

²⁷ Quiña'a tsa ñati lca'a ngu' ji'i Jesús ndyaa. Jua'a ndya'a quiña'a tsa nu cuna'a, ndyuna tsa ngu'; cui' tsa nxi'ya ngu' cha' tiji' tsa ti' ngu' ji'i Jesús. ²⁸ Li' nguxña'a Jesús su ndu' ngu' cuna'a bi', cha' chcui' lo'o ngu'.

—Cu'ma ngu' cuna'a Jerusalén re, ná xi'ya ma' xqui'ya na'—nacuj Jesús ji'i ngu'—. Tso'o la xi'ya ma' xqui'ya ycu'i' ca ti ma', cuati xqui'ya sñi' ma'. ²⁹ Cua tyalaa ti tyempo cuxi, lo'o li' ñacu' ngu' ndi'ya: “Juani tso'o la ndi'i nu cuna'a nu ná ngujui sñi', nu bilya cua'ni cala sca ñati, nu bilya ta cati' sca nu sube”, ñacu' ngu'. ³⁰ Li' xana ñati xi'ya ngu': “Tso'o la si clyo'ya ca'ya chichu' na, masi tyacu' cuati yuu hichu' na, cha' tye cha' ji'na tsiya' ti”. Jua'a ñacu' ngu' li'. ³¹ Ña'a ma' ñi'ya nu ndyu'ni ngu' lo'o na' juani. ¿Ñi'ya ta cua'ni ngu' lo'o cu'ma ngu' judío li' lacua? Tso'o tsa cha' nu ntsu'u jna'; ntsu'u tsa chalyuu jna', cha' ñi'ya nti' sca yaca cuañi', jua'a nti' na'. Pana cu'ma ni, ná tso'o cha' nu ntsu'u ji'i ma; na culiji yu'u ti cha' bi' ji'i ma' jua'a ti, cha' ñi'ya nti' sca yaca ncui, jua'a nti' cu'ma—nacuj Jesús ji'i ngu' bi'.

³² Lo'o jua'a ndyaa lo'o ngu' ji'i tya tyucuaa tya'a ñati nu tlyu tsa qui'ya ntsu'u ji'i; ndyaa lo'o ngu' ji'i tyucuaa ñati bi', cha' cui' yuui ngu' ji'i ñati bi' stu'ba ti lo'o Jesús. ³³ Lo'o ndyalaa ngu' su naa La Calavera (ca'ya su nscua tyi'ya hiqee jyo'o), li' ngu'ji'i ca'a ngu' ji'i Jesús lo crusi ca bi'. La cui' jua'a ngu'ji'i ca'a ngu' ji'i tyucuaa ñati nu ntsu'u qui'ya tlyu ji'i bi'; ngu'ji'i ca'a ngu' ji'i tsaca yu cuxi bi' lo chaca yaca crusi nu ndu la'a tsu' cui' ji'i Jesús, cuati ngu'ji'i ca'a ngu' ji'i chaca yu cuxi bi' lo chaca yaca crusi nu ndu la'a tsu' coca. ³⁴ Lo'o tya ndi'i ngu' nu ngu'ji'i ca'a ji'i ngu' lo crusi, li' nchcui' Jesús lo'o ycu' Ndyosi Sti yu:

—Sti na' —nacuj yu—, cui'ya nu'u cha' clyu ti' ji'i ngu' re, cha' ná jlo ti' ngu' ni cha' laca ndyu'ni ngu' jua'a.

Li' ndacha ngu' sendaru bi' ste' Jesús ji'i tya'a ngu' laja lo'o ndijya ti ngu' lo'o tya'a ngu'. ³⁵ Lo'o jua'a ndi'i tsa ñati cha' ña'a cui'ya ngu' ji'i Jesús. Lo'o ngu' tisiya ni, nxyi lo'o ngu' ji'i Jesús li'. Ndi'ya nacuj ngu' bi'.

—Ngu'a'ni lyaá yu ji'i xa' ñati nquicha'; pana juani ntsu'u cha' cua'ni lyaá yu ji'i ycu' ca ti yu, si chañi cha' laca yu Cristo nu ngusubi ycu' Ndyosi ji'i li'ya chalyuu re —nacuj ngu' bi'.

³⁶ Lo'o jua'a ngu' sendaru bi', ngustí lo'o ngu' ji'i yu ñaa ngu' cacua ti su ndu crusi, cuati nda ngu' vino tye' cha' co'o yu. ³⁷ Li' ndu'ni ngu' bi' ji'i yu ndi'ya:

—Cua'ni lyaá nu'u ji'i ycu' ca si laca nu'u rey ji'i ngu' judío —nacuj ngu' sendaru bi' ji'i Jesús.

³⁸ Cua nscua letra nde que la su nga'a Jesús lo crusi bi'; ndi'ya nchcui' letra bi': “Nu nde laca rey ji'i ngu' judío”. Sna lo cha'cña ji'i ngu' nscua cha' bi': cha'cña ji'i ngu' griego nscua, lo'o cha'cña ji'i ngu' latín nscua, lo'o cha'cña ji'i ngu' judío nscua.

³⁹ Li' chiya'a tsa nchcui' sca nu cuaana tya'a nga'a Jesús lo crusi:

—Si chañi cha' Cristo laca nu'u, cua'ni lyaá nu'u ji'i ycu' ca nu'u lacua; lo'o jua'a cua'ni lyaá nu'u ji'i cuare —nacuj ji'i Jesús.

⁴⁰ Li' nguxacuj chaca nu cuaana cha' ji'i tya'a:

—¿Ha ná ntsij nu'u ji'i ycu' Ndyosi lacua? Stu'ba nchcub' ngu' ji'i ca ta'a sna na juani —nacuj ji'i tya'a cuaana—. ⁴¹ Liñi tsa ntsu'u cha' nchcub' ngu' ji'na, cha' bi' laca caya' ji'i cha' cuxi nu ngua'ni na; pana nu ñati re ni, ná ntsu'u cha' cuxi nu ngua'ni yu.

⁴² Li' nacuj yu bi' ji'i Jesús:

—Cusu' Jesús —nacuj—, tucua nu'u cha' jna' nu lo'o xana nu'u cha' caca nu'u loo nde chalyuu —nacuj nu cuaana bi'.

⁴³ Nguxacuj Jesús cha' ji'i li':

—Chañi cha' nda na' lo'o nu'u —nacuj—, juani ti taca tyi'i nu'u lo'o na' ca su tso'o nde

cua, ca su ntucua ycu' Ndyosi —nacuj Jesús ji'i.

Ngujui Jesús

⁴⁴ Lo'o cua ngua nde hora, li' ngua talya tyucui ña'a loyuu; ngua cha' bi' hasta ña'a cuayá' nu ndyalaa hora cua sna nde ngusi, ⁴⁵ jua'a ngua talya loo cuichaa. Lo'o jua'a nu late' tlyu nu ndacui ne' laa tonu bi', ndya'be late' bi' cla'be la. ⁴⁶ Hora bi' cui' tsa ngusi'ya Jesús:

—Sti na', qui'ya nu'u cresiya 'na —nacuj yu.

Nu lo'o cua nchcui' yu cha' bi', hora ti ngu'ji'i yu li'.

⁴⁷ Lo'o na'a nu capitán ji'i sendaru romano ñi'ya ngua cha' bi', li' ngua'ni tlyu ji'i ycu' Ndyosi. Ndi'ya nchcui' li':

—Chañi cha' ná ntsu'u qui'ya ji'i jyo'o re tsiya' ti —nacuj nu capitán ji'i sendaru bi'.

⁴⁸ Li' lcaa ñati nu ndi'i hora bi', nu na'a lcaa cha' nu ngua bi', ndu'u ngu' ndyaa ngu' li'. Ndyu'u tya ngu' tyiquee ngu' ndyaa ngu' cha' xñi' tsa ti' ngu'. ⁴⁹ Pana ndyanu lcaa ngu' tya'a tso'o Jesús ca su ndu crusi, jua'a nu cuna'a nu cua ndya'a lo'o yu nu lo'o nguxana ti cña ji'i yu nde Galilea, ndyanu ngu' bi' tyijyu' ti ña'a cui'ya ngu' cha' nu ndyaca bi'.

Nguat'si jyo'o Jesús

⁵⁰ Cua ntsu'u sca ñati tso'o nu ndyu'ni tlyu ji'i ycu' Ndyosi, José naa nu qui'yu bi'. Arimatea laca quich' tyi; loyuu su cuentya Judea, bi' ndi'i quich' tyi. Sca nu laca cña laca nu José bi', stu'ba ti ntucua lo'o lcaa ngu' tisiya ji'i ngu' judío. ⁵¹ Tya tsubi' cua ntajaty nu José bi' ni jacua' caa ycu' Ndyosi cha' caca Ni loo nde chalyuu, bi' cha' ná ngua stu'ba cha' ji'i lo'o tya'a ngu' tisiya lo'o ngusta ngu' qui'ya ji'i Jesús. ⁵² Ndyaa José li', ndyaa slo Pilato cha' ña chacuayá' tsa lo'o ji'i jyo'o Jesús cha' xatsi' ji'i jyo'o bi'. ⁵³ Lo'o cua nda'ya ngu' ji'i jyo'o bi' lo crusi, li' ngüixi José sca tasá lubii hichu' jyo'o Jesús; ndyaa lo'o ji'i jyo'o bi' ngusu'ba ji'i ne' cuaá nu ngulu ngu' sii' cua'a, su bilya xatsi' ngu' ji'i ñati tsiya' ti. ⁵⁴ Tsá ta'a sji' laca, bi' cha' tii ti ndi'i ngu' cha' cua xana ti ta'a.

⁵⁵ Lo'o nu ngu' cuna'a nu ñaa lo'o Jesús nde Galilea ni, ndyaa lca'a ngu' ji'i nu José bi', ndyaa na'a ngu' cuaá ji'i, cha' cui'ya ngu' cuentya mala ngusta ngu' ji'i jyo'o Jesús bi'. ⁵⁶ Li' nguxtyuu ngu' ñaa ngu' nde quich' chaca quiya'. Li' ngua'ni cho'o ngu' hitya tyixi xtyi'i, jua'a setye nu tso'o tsa xtyi'i cha' tyu'u chu' jyo'o bi'. Pana ngua'a cña' ngu' tsá ta'a bi', ñi'ya nu nscua cña lo quityi nu ngua sa'ni cha' cua'ni ngu'.

24

Ndyu'ú Jesús chaca quiya'

¹ Nu lo'o cua quixee ti tsá clyo jil'i semana bi', tlya tsa ndyaa nu ngu' cuna'a bi' to' cuaá su nguatsi' jyo'o Jesús. Ndyi'ya ngu' hitya tyixi xtyi'i nu cua ngua'ni cho'o ngu'. Lo'o xa' nu cuna'a ndyaa ngu' lo'o. ² Ngulaa ngu' to' cuaá, li' na'a ngu' quee nu ndyacu' to' cuaá bi', cha' nga'aa ntsiya quee bi' to' cuaá; ntucua yaala ti cuaá bi'. ³ Li' ndyatj' ngu' ne' cuaá cha' ña'a ngu', pana nga'aa ntsiya jyo'o Jesús. ⁴ Ndyutsij' tsa ngu' li', nga'aa jlo ti' ngu' ñi'ya nu cua'ni ngu'. Li' na'a ngu' cha' ndu' tucua tya'a nu qui'yu slo ngu'; ndubi tsa ña'a late' lacu' nu ngu' qui'yu bi'. ⁵ Ntyucua tii ti'j' ngu' li', ndyaca'a ngu' lyuu cha' ndyutsij' tsa ngu' jil'i nu ngu' qui'yu bi'. Lo'o li' nchcui' ngu' qui'yu bi' lo'o ngu':

—¿Ni cha' laca nlyana ma jil'i sca nu lu'u laja ngu' jyo'o re? —nacu' ngu'—. ⁶ Nga'aa ntsiya yu bi' ca nde, cha' cua ndyu'u yu chaca quiya'. Tyi'u ti' ma ñi'ya nu nacuj' yu jil'i ma lo'o tya ndi'j' ma ca Galilea. ⁷ Cua nacuj' yu cha' ycu' nu lijya cha' caca yu ñati' ni, nga'a cha' ta ngu' jil'i yu ya' ngu' xña'a, cha' cuju'i'j' ca'a ngu' jil'i yu lo crusi. Lo'o chu' sna tsá, li' tyu'u yu chaca quiya' nacuj' yu.

⁸ Li' ndyi'u ti' ngu' cuna'a bi' lcaa cha' nu nda Jesús lo'o ngu' tya tsubi' la cuentya jil'i ycu' yu. ⁹ Nguxtyuu ngu' ñaa ngu' nde quich'i, ndyalaa ngu' slo nu tii chaca tya'a ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesús. Li' ndacha' ngu' cuna'a bi' lcaa cha' bi' jil'i ngu', lo'o jua'a lcaa ngu' nu nguta'a lo'o Jesús ndyuna ngu' cha' bi' li'. ¹⁰ Ndi'ya naa ngu' cuna'a nu ndyaa to' cuaá bi': ndyaa María Magdalena, cuati Juana, lo'o María xtya'a Jacobo, lo'o xi xa' la ngu' cuna'a. ¹¹ Pana si'i jua'a ngua, ngua ti' ngu' nu ngua tsa'a bi'; na nguich'i tsa cha' hique ngu' cuna'a bi', ngua ti' ngu'. Ná jly'a ti' ngu' cha' nu nda ngu' cuna'a bi' lo'o ngu' tsiya' ti.

¹² Sca ti Pedro, hora ti ngusna ndyaa to' cuaá bi'. Chacua' na'a Pedro ne' cuaá bi', cha' ntsiya ti tasá nu ngüixij' hichu' jyo'o Jesús nquicha', na'a cha' chaca se'j' nde la'a ti ntsiya late' bi'; lo'o li' ngutu'u Pedro ñaa nde toni'j', ngulacua tsa ti' na laca ngua cha' ndyaa jyo'o bi'.

Su ndyaa ngu' tyucuij' nde Emaús

¹³ La cui' tsá bi' ndu'u ndyaa tucua tya'a ngu' nde quich'i Emaús. Quich'i bi' ntsu'u tii chaca kilómetro cuayá' tyijyu' jil'i Jerusalén. ¹⁴ Ndyaa ti ngu' tyucuij', nchcui' tsa ngu' lo'o tya'a ngu' jil'i lcaa cha' nu ngua bi'. ¹⁵ Tya nchcui' tube ngu' jil'i cha' bi', lo'o li' ndyalaa ycu' Jesús slo ngu', stu'ba ti ndya'a yu lo'o ngu'. ¹⁶ Masi na'a ngu' xi jil'i Jesús, pana ná ngua tyuloo tso'o ngu' jil'i yu, cha' ntsu'u sca cha' nu ngua'a jil'i ngu'. ¹⁷ Li' nchcuane Jesús jil'i ngu':

—¿Ni cha' nchcui' tube cu'ma lo'o lijya ma tyucuij' re? ¿Ni cha' laca xña'i' ti' ma? —nacu' Jesús jil'i ngu'.

Se'j' ti ndyatj' ngu', ¹⁸ lo'o li' nguxacu'j' tsaca nu naa Cleofas cha' jil'i Jesús:

—Tyucui' ña'a chalyuu cua jlo ti' ngu' na laca nu ngua nde Jerusalén tsá nu nteje tacui ca ti. ¿Ha sca ti nu'u nu ná jlo ti' na laca nu ngua nde Jerusalén bi'? Jlo ti' lcaa ngu' xa' quich'i nu ñaa ta'a.

¹⁹ —¿Na laca ngua? —nacu' Jesús jil'i ngu'.

Li' nguxacu'j' ngu' cha' jil'i yu:

—Cha' jil'i Jesús Nazaret —nacu' ngu'—, tu'ba jil'i ycu' Ndyosi ngua yu bi' nchcui' Ni lo'o ñati'. Ngua tsa jil'i cha' tu'ba, lo'o jua'a ngua tsa jil'i ngua'ni quina'a tsa cha' tlyu cuentya jil'i ycu' Ndyosi; jua'a quina'a tsa ñati' na'a jil'i cha' tlyu bi'. ²⁰ Li' nu ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' nu laca cña, nda ngu' jil'i yu ndyaa cha' cuju'i'j' ngu' jil'i yu lo crusi. ²¹ Cua sna tsá nteje tacui nu ngua cha' bi'. Lo'o cuare ni, jly'a tsa ti' ya jil'i yu nquicha', cha' bi' laca nu cua'ni lya'a jil'i ngu' Israel tya'a na, cha' nga'aa caca loo ngu' xa' tsu' jil'na, cha' tyi'j' tso'o ti na loyuu quich'i tyi na, ngua ti' ya. ²² Pana juani nchcutsij' xi ngu' cuna'a tya'a ndya'a ya jil'i ya, cha' tly'a tsa juani ndyaa ngu' cuna'a bi' to' cuaá, ²³ lo'o nga'aa nquije jyo'o Jesús bi' jil'i ngu'. Ñaa ngu' li', nda ngu' cha' lo'o ya cha' cua na'a ngu' sca cha' tlyu. Na ngulu'uloo ti tucua tya'a xca' jil'i ycu' Ndyosi jil'i ngu' ngua ti' nu ngu' cuna'a bi'; nacuj' xca' bi' jil'i ngu' cha' lu'u Jesús juani. ²⁴ Lo'o ti ndyaa xi ngu' tya'a ngua tsa'a cua to' cuaá li'. Lo'o li' na'a ngu' jil'i xca' bi' ñi'ya nu nacuj' ngu' cuna'a bi' jil'i ya, pana ná na'a ngu' jil'i ycu' Jesús.

²⁵ Li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu tya'a ndyaa yu tyucuij':

—Lyiji tsa cha' jil'i cu'ma cha' ca cuayá' ti' ma scaa cha'; tiya' tsa nxñi ma lcaa cha' nu nda ngu' jyo'o nu ngua tu'ba jil'i ycu' Ndyosi sa'ni la. ²⁶ ¿Ha si'i na cua ntsu'u cha' chcube' nu laca Cristo bi' ñi'ya nu ngua juani? Tiya' la li' tyalaa Cristo su tso'o tsa ña'a su tyucua ycu' li'.

²⁷ Li' nguxana Jesús ngulu'u yu cha' jil'i ngu', ña'a cha' nu cua nscua lo quityi cusu' cha' jil'i ycu' yu. Nguxana ngu' lo'o quityi nu nguscua jyo'o Moisés, lo'o li' nchcui' ngu' lo lcaa quityi nu nguscua ngu' nu ngua tu'ba jil'i ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni.

²⁸ Cua tyalaa ti ngu' ca quich'i su tsa'a ngu', li' ngua'ni Jesús ñi'ya si na tya tsa'a la yu tyucuij' tyijyu' la. ²⁹ Pana ndatsaa tsa ngu' jil'i yu cha' tyanu yu slo ngu'. Nacu' ngu' jil'i yu:

—Tyanu nu'u lo'o cua cha' cua ngusij' tsa juani, cua ca talya ti.

Li' ndyatj' Jesús ndyaa ni'j' cha' tyanu yu lo'o ngu'. ³⁰ Pana nu lo'o cua nga'a yu lo'o ngu' to' mesa, li' ngusñi yu sca xlyá, ndya yu

xlyá'be jì'j ycuì' Ndyosi; lo'o li' ngusa'be yu xlyá' bi', cha' ta yu jì'j ngu'. ³¹ Bi' hora laca nu ndyaa'la cloo ngu', cha' ndyulo' tso'o ngu' jì'j yu. Li' ngulijj yu' yu slo ngu', nga'aa na'a'q ngu' jì'j yu li'. ³² Hora ti nacuj tsaca jì'j ty'a'a:

—¿Ha ná chañi cha' tso'o tsa ngua ti' na? —nacuj—. Tj ti nguti'j cresiya jì'na lo'o lijya ycuì' nchcui' lo'o na tyucuij, nu lo'o nda yu cha' lo'o na, ñi'ya' nu nchcui' quityi cusu' —nacuj jì'j ty'a'a.

³³ Li' xtyi'i ti ndyanu ngu', hora ti ngusñi ngu' tyucuij ngxutyu' ngu' ñaa ngu' nde Jerusalén chaca quiya'. Ca bi' ndyalaa ngu' ca su ndyu'u ti'j nu tii chaca ty'a'a ngu' nu ngua tsa'a'q jì'j Jesús bi', lo'o xi xa' la ty'a'a ndya'a ngu' ndi'j ngu' bi'. ³⁴ Hora ti nchcui' ngu' nu nga'a'q ni'j bi' lo'o ngu' nu ndyalaa ca ti li':

—Chañi cha' cua ndyu'u Jesús chaca quiya' —nacuj ngu'—. Cua na'a'q Simón jì'j yu.

³⁵ Lo'o nu ngu' nu ndyaa nde Emaús ni, nda ngu' cha' lo'o ty'a'a ngu' ñi'ya' nu ngua jì'j ngu' tyucuij; nacuj ngu' ñi'ya' ngua cha' ndyulo' ngu' jì'j ycuì' Jesús nu lo'o ngulacua' yu jì'j xlyá' bi'.

Ngulu'uloo Jesús jì'j ngu' nu ndyaca tsa'a'q jì'j yu

³⁶ Tya nchcui' ti ngu' jì'j cha' bi' lo'o ty'a'a ngu', lo'o li' ñaa ycuì' Jesús. Ndatu' yu cla'be laja ngu' cha' chcui' yu lo'o ngu':

—Tj ti tyi'j tyiquee ma —nacuj yu jì'j ngu' bi' li'.

³⁷ Ntsjij ty'a ngu' ndi'j ngu' li', nclyacua tsa ti' ngu', cha' sca cui'j ti na'a'q ngu', nti' ngu'.

³⁸ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—¿Ni cha' laca ntsjij ma ndi'j ma? —nacuj—. ¿Ni cha' laca nclyacua tsa ti' ma? —nacuj yu jì'j ngu'—. ³⁹ Ña'a'q ma ya' na', ña'a'q ma quiya' na'; la cui' ti na' laca. Cala' ma 'na, cha' taca jly'a ti' ma cha' na' laca. Sca cui'j ti ni, ná ntsu'u cuaña' jì'j, lo'o jua'a'q tyijya' ná ntsu'u jì'j; pana cua na'a'q ma cha' ntsu'u cuaña' 'na —nacuj Jesús jì'j ngu'.

⁴⁰ Li' ngulu'u ya' ycuì' yu, ngulu'u quiya' yu jì'j ngu'. ⁴¹ Ná ngua tyuloo tso'o ngu' jì'j yu xqui'ya cha' chaa tsa ti' ngu' ngua, cha' ndube tsa ti' ngu' ña'a'q ngu' jì'j yu. Bi' cha' nacuj Jesús jì'j ngu':

—¿Ha ntsu'u na cacu na' jì'j ma?

⁴² Li' nda ngu' sa yu'be cualya ngü'i' jì'j yu, lo'o sa yu'be jble' cuiña'a' cuityu.

⁴³ —Tso'o —nacuj Jesús li'.

Ngusñi yu jì'j na bi', ndyacu yu jì'j nde slo ngu' li'. ⁴⁴ Lo'o ti nchcui' yu lo'o ngu' li':

—Cha' nu ngua ca ti 'na, bi' laca cha' nu cua ndacha' na' jì'j ma lo'o ty'a ndi'j na' lo'o cu'ma' ty'a tsubi' la —nacuj yu—. Cua nacuj na' jì'j ma cha' nga'a'q cha' caca 'na lcaa cha' nu cua nscua cuentya 'na lo quityi nu

nguscua jyo'o Moisés, lo'o jua'a'q lo quityi nu nguscua jyo'o ngu' nu ngua tu'ba jì'j ycuì' Ndyosi nu ngua sa'ni, lo'o jua'a'q lo quityi Salmos nscua cha' bi'.

⁴⁵ Li' ngulu'u Jesús jì'j ngu' ña'a'q cha' nu nchcui' quityi cusu' bi'. ⁴⁶ Nacuj yu jì'j ngu':

—Cua sa'ni nscua cha' cajaa ycuì' na' nu laca na' nu Cristo bi', lo'o tsá nchca tyuna lo'o cua ngujui' na', li' nscua cha' tyu'u na' chaca quiya'. ⁴⁷ Li' ntsu'u cha' ta ngu' cha' jì'j ycuì' na' lo'o ñati' tyucui' ña'a'q chalyuu. Nde Jerusalén xana ma cacha' ma cha' bi' jì'j ngu' clyo. Nga'a'q cha' chcui' ma lo'o ñati' cha' ca tyu'u'u ti' ngu' jì'j cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ngu', cha' xtyanu ngu' jì'j cha' cuxi nu ndu'ni ngu'; li' cua'ni clyu ti' ycuì' Ndyosi jì'j lcaa quiy'a nu ntsu'u jì'j ngu'. ⁴⁸ Lo'o cu'ma' ni, taca chcui' ma cuentya jna', cha' jlo ti' ma lcaa ña'a'q nu cua ngua 'na. ⁴⁹ Lo'o jua'a'q ta na' Xtyi'i ycuì' na' jì'j ma, cha' cua nchcui' Sti na' cha' ta Ni Xtyi'i ycuì' Ni jì'j ma; bi' cha' tyanu ma nde Jerusalén re, ña'a'q cuayá' nu caja juersa jì'j Xtyi'i ycuì' Ndyosi jì'j ma. Tyu'u bi' nde cua' cha' ca'q tyanu ne' cresiya jì'j ma.

Ndyacu Jesús ndyaa yu nde cua

⁵⁰ Li' ndu'u Jesús quichì' Jerusalén bi', ndyaa lo'o yu jì'j ngu' ca to' quichì' Betania bi'. Nde bi' ngusicua' ya' Jesús cha' culacua yu jì'j ngu'. ⁵¹ Laja lo'o nclyacua' yu jì'j ngu', hora ti ndu'u yu ndyaa yu nde cua li'. ⁵² Ngua'ni tlyu ngu' bi' jì'j yu, li' xa' ngxutyu' ngu' ñaa ngu' nde Jerusalén. Tso'o tsa ngua tyiquee ngu' li', ⁵³ lu'ba tsa ndya'a'q ngu' ne' laa cha' ndyu'ni tlyu ngu' jì'j ycuì' Ndyosi. Tsa lo cua ti cha'.

Quityi nu nguscua San Juan ñi'ya ngua cha' ji'i Jesús

Ngua nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi ñati

¹ Nu ngua tya clyo la ndi'i ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a ndi'i yu nu laca tyucui cha' ji'i ycu'i Ndyosi; nguti'i yu bi' lo'o ycu'i Ndyosi. Nu yu nu laca cha' bi', stu'ba ntsu'u cha' ji'i yu lo'o ycu'i Ndyosi. ² Stu'ba ti nguti'i yu bi' lo'o ycu'i Ndyosi nu ngua tya clyo la. ³ Lo'o yu bi' ngüiñá Ni lcaa lo na; ni sca na nu ntsu'u chalyuu, ná ngüiñá Ni ji'i si ná lo'o yu bi'. ⁴ Ca slo ycu'i Ndyosi ndu'u yu bi' yaa cha' caca tso'o cresiya ji'i ñati chalyuu na. Ngua'ni yu cha' caca cuayá' ti' na lcaa cha' liñi, xqui'ya xee nu ta Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na. ⁵ Ña'a ti tya ntyjiji' xee bi' su talya nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu' cuxi, cha' ná caca ji'i ngu' cuxi xubi' xee bi'.

⁶⁻⁷ Nda ycu'i Ni ji'i Juan cha' chcu'i lo'o ñati cha' ji'i xee nu cua ta ti Ni cha' tyu'u ne' cresiya ji'i ñati. Cua yaa Juan cha' ta cha' bi' lo'o ñati, cha' xñi lcaa ñati cha' ji'i ycu'i Ndyosi xqui'ya cha' nu nchcu'i Juan lo'o ngu'. ⁸ Si'i nu xee nu nda ycu'i Ndyosi laca ycu'i Juan, na yaa ti Juan cha' culu'u cha' bi' ji'i ñati. ⁹ Nu laca xee nu chañi ca, cua lijya yu bi' lo' yuu cha' ta xee nu caca tyu'u ne' cresiya ji'i cua ña'a ca ñati.

¹⁰ Ndi'i yu bi' lo' yuu, la cui' ti cha' nu cua nda ycu'i Ni lo'o ñati. Lo'o yu bi' ngüiñá Ni chalyuu, pana ná ndyuloo ñati chalyuu ji'i yu bi' li'. ¹¹ Yaa yu bi' chalyuu su laca tyi nquicha', lo'o jua'a ñati chalyuu nu ngüiñá yu, ná ndyuloo ngu' ji'i yu. ¹² Pana ndi'i xi ñati nu cua ngusñi cha' ji'i yu, jlyá ti' ngu' bi' ji'i yu li'; ji'i ñati bi' nda Ni chacuayá' cha' caca ngu' bi' sñi' ycu'i Ndyosi. ¹³ Lo'o ñati nu laca sñi' ycu'i Ndyosi ni, ná nclya ngu' bi' ñi'ya nu nclya scaa sñi' ñati; sñi' ycu'i Ndyosi laca ngu' bi', si'i sca ñati chalyuu laca nu ndu'ni cucui cresiya ji'i ngu' bi'.

¹⁴ Ngua yu bi' ñati, la cui' yu nu laca cha' ji'i ycu'i Ndyosi. Stu'ba ti nguti'i yu lo'o na nde chalyuu. Cua na'a yu ji'i yu cha' tlyu tsa cha' ntsu'u ji'i yu, cha' laca yu sca' ti Sñi' ycu'i Ndyosi. Xcu'i tso'o tsa ndu'ni yu lo'o na, xcu'i cha' liñi nchcu'i yu. ¹⁵ Nde laca cha' nu nchcu'i Juan cha' ji'i nu Jesús bi'. Cui' nchcu'i Juan li'.

—Nu nde laca nu qui'yu nu ni na' ji'i ma cha' tyu'u tucua tiya' la nde chalyuu —nacu' Juan—, masi tlyu la cha' ntsu'u ji'i ycu'i yu que na'. Jua'a ni na' ji'i ma, cha' nu lo'o bilya cala na' cua lu'u ycu'i yu.

¹⁶ Lcaa na tsiya' ti ntsu'u ji'i Jesús, lo'o lcaa tsá ndyiji cha' tso'o ji'na xqui'ya Jesús. ¹⁷ Cua sa'ni nda jyo'o Moisés cha' lo'o ñati,

lcaa ña'a cña nu ntsu'u cha' cua'ni ñati cuentya ji'i ycu'i Ndyosi. Pana nu lo'o yaa Jesucristo ni, xa' ña'a ngua'ni Ni; nda tsa Ni cha' xly'a'be ji'na, ngulu'u Ni cha' liñi ji'na li'. ¹⁸ Ni sca ñati ná na'a ngu' ji'i ycu'i Ndyosi; sca ti Jesús nu ngulu'u ji'na ñati chalyuu na ñi'ya laca ycu'i Ndyosi. Lo'o nu Jesús bi' ni, laca yu nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi, nu tyaca'a tsa ji'i Ni.

Nchcuane ngu' judío ji'i Juan Bautista:
“¿Tilaca laca nu'u?”

¹⁹ Nda Juan cha' lo'o tyuu tya'a sti jo'ó lo'o ngu' xirta; ngutu'u ngu' nde quich'i Jerusalén, ndyalaa ngu' su ndi'i nu Juan bi' li'. Cua ngulo ngu' judío nu ndi'i ca bi' cña ji'i ngu' bi', cha' caa ngu' slo Juan cha' xcuane ngu' ji'i Juan tilaca laca. ²⁰ Ná ntyuju'u ti' Juan; liñi nda cha' lo'o ngu' cha' si'i ycu'i laca Cristo, nu ñati tlyu nu nda Ni ji'i cha' caa nde chalyuu.

²¹ —¿Tilaca laca nu'u lacua? —nacu' ngu'—. ¿Ha jyo'o Elías laca nu'u?

—Si'i bi' laca na' —nacu' Juan.

—Cua tyu'u tucua ti sca nu cusu' nu chcu'i cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o ya, nti' ya —nacu' ngu'—. ¿Ha si'i nu bi' laca nu'u?

—Si'i na' —nacu' Juan li'.

²² —¿Tilaca ta laca nu'u? —nacu' ngu'—. Ntsu'u cha' xacu' ya cha' ji'i ñati nu ngulo cña ji'i ya cha' caa ya ca nde. ¿Ñi'ya cha' nchcu'i ta nu'u cha' ji'i ycu'i ca?

²³ Li' nguxacu' Juan cha' ji'i ngu' bi'.

—Ndi'ya cha' ndu'ni na' lo'o cui' nchcu'i na' nda na' cha' lo'o ñati su ndu' na' ne' quixi': “Xquiñi clya ma tyucui su caa nu Xu'na na”. Bi' laca sca cha' ji'i ycu'i Ndyosi nu cua nchcu'i jyo'o Isaías lo'o ngu' sa'ni.

²⁴ Lo'o xi ngu' fariseo nguti'i laja ngu' nu yaa slo Juan. Tacati tsa ndu'ni ngu' bi'. ²⁵ Nchcu'i ngu' bi' lo'o Juan li'.

—¿Ni cha' laca ndu' nu'u ntyucuatya nu'u ji'i ngu' si si'i nu ñati tlyu bi' laca nu'u, si si'i jyo'o Elías laca nu'u, si si'i nu cusu' nu chcu'i cha' ji'i ycu'i Ndyosi laca nu'u?

²⁶ —Lo'o hitya ti ntyucuatya na' ji'i ngu' —nacu' Juan—. Pana ndu' chaca ñati slo cu'ma juani, masi ná nsló ma ji'i yu bi'. Tiya' la yaa nu ndu' bi' nde chalyuu, ná ngula yala la; pana tlyu la cha' nu ntsu'u ji'i ycu'i, sube la cha' jna' —nacu' Juan ji'i ngu'—. ²⁷ Tso'o tsa cña ngujui 'na nti' na' —nacu'—, masi caña nu ntsu'u quiya' ñati bi' sat'i' na' juata.

²⁸ Jua'a ngua nde loyuu su cuentya Betábara, ca su ndu' Juan ntyucuatya ji'i ngu'. Nde chaca tsu' sta'a Jordán ntsu'u Betábara bi'.

Nu msta lu'u cha' cuityi qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati

²⁹ Ca chaca tsá na'a Juan cha' cua lijya ti Jesús slo. Lo'o li' nacu' Juan ji'i ñati nu ndu' slo:

—Ñá'a tso'o ma jii' nu cusu' cua —nacuj—, Cua ngusubi ycuu' Ndyosi jii' nu cua cha' caca yu sca msta' lu'ú, cha' cuityi' lcaá qui'ya nu ntsu'u jii' ñati' chalyuu —nacuj—. ³⁰ Cha' jii' yu bi' nchcui' na', nu lo'o ni na' jii' ma cha' cua tyu'u tucua ti sca ñati' loyuu re. Tlyu la cha' jii' yu bi' que na', masi tiya' la ndu'u tucua bi'. Jua'a ni na' jii' ma cha' nu lo'o tya lyiji cala na', cua lu'ú yu bi'. ³¹ Lo'o na' ni, ná ndyuloo na' jii' ycuu' yu bi'; pana cua yaá na' ntyucuatya na' jii' ñati' lo'o hitya ti cha' caca tyuloo ngu' Israel jii' yu bi'.

³² Chaca quiya' tso'o tsa nchcui' Juan cha' jii' Jesús lo'o ngu':

—Cua na'a na' lo'o ngutu'u Xtyi' ycuu' Ndyosi nde cua yaá ngua'ya lo Jesús ñi'ya nda'ya sca paloma —nacuj—. ³³ Ná ndyuloo na' jii' Jesús clyo, pana ycuu' Ndyosi laca nu ndacha' cha' bi' 'na, ycuu' Ndyosi laca nu ngulo cña jna' cha' tyucuatya jii' ngu'. Ndi'ya nchcui' Ni lo'o na': "Lo'o ña'a nu'u cha' lijya nda'ya Xtyi' ycuu' Na' lo sca ñati'", nacuj Ni, "li' caca cuayá' ti' nu'u cha' yu bi' laca nu tyucuatya jii' ngu' lo'o Xtyi' ycuu' Na', nga'aa si'i lo'o hitya ti". ³⁴ Ycuu' ti na' cua na'a na' jii' cha' bi'. Chañi' cha' nu nchcui' na' lo'o cu'ma, cha' yu bi' laca nu sca ti Sñi' ycuu' Ndyosi; na cua ngusubi Ni jii' yu bi'.

Ñati nu ndyaca tsa'a jii' Jesús nu ngua clyo

³⁵ Ngua chaca tsa, xa' ndu Juan, ndu lo'o tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jii'; yaá Jesús li'. ³⁶ Na'a Juan jii' yu, lo'o li' nchcui' Juan cha' jii' Jesús:

—Nu cua caca msta' lu'ú nu cua ngusubi ycuu' Ndyosi jii' cha' cajaa yu xqui'ya na.

³⁷ Lo'o ndyuna nu tucua tya'a ngu' bi' cha' nu nacuj Juan, li' ndyaa lca'a ngu' bi' jii' Jesús. ³⁸ Nguxtyacui Jesús tyucuij su yaá, na'a yu cha' lca'a ngu' bi' jii'. Li' nchcuane Jesús jii' ngu':

—¿Na laca tsaana cu'ma?

—Mstru —nacuj ngu' jii' Jesús—, ¿macala ndi' nu'u?

—Caá na'a ma xi 'na —nacuj Jesús li'.

³⁹ Bi' cha' ndyaa ngu' ni'i' ca su ndyalaa Jesús, ndyaa chcuu' ngu' lo'o yu. Ngua hora cua jacua nde ngusii' lo'o ndyalaa ngu' ca bi', lo'o li' ndyanu ngu' lo'o yu tyucui nde ngusii'.

⁴⁰ Ngua tucua tya'a ñati' nu ngutu'u lca'a jii' Jesús li', nu lo'o cua ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Juan lo'o ngu'. Tsaá yu bi' nu naa Andrés, tya'a ngula Simón Pedro laca. ⁴¹ Hora ti ndyaa Andrés ndyaana jii' tya'a, la cui' nu Simón bi'. Li' nchcui' Andrés lo'o:

—Cua nquijeloo jii' ya ñi'ya nu laca Cristo, nu ñati' tlyu nu nda Ni jii' lijya nde chalyuu —nacuj.

⁴² Lo'o li' ndyaa lo'o jii' Simón ca slo Jesús. Ña'a tsa Jesús jii' Simón bi', ndi'ya nacuj yu jii' li':

—Simón naa nu'u —nacuj—, sñi' Jonás laca nu'u; pana Cefas ca naa nu'u nde loo la —ñi'ya nti' na chcuu' na cha'cña jii'na: sca quee; stu'ba ti ndyu'u cha' bi' lo'o Pedro.

Ngusi'ya Jesús jii' Felipe lo'o jii' Natanael

⁴³ Ca chaca tsa, li' ngua ti' Jesús tyaá yu nde Galilea. Li' ndyacua tya'a yu lo'o sca nu qui'yu nu naa Felipe:

—Ya'a nu'u lo'o na' —nacuj Jesús jii' Felipe li'.

⁴⁴ La cui' ngu' Galilea laca Felipe bi', jua'a laca Andrés lo'o Pedro; quichj Betsaida laca quichj tyi ngu'.

⁴⁵ Li' ndyaa Felipe cha' chcuu' lo'o Natanael tya'a ndya'a nu Felipe bi':

—Cua na'a ya jii' Cristo, nu ñati' tlyu nu cua sa'ni nguscua jyo'o Moisés cha' jii' lo quityi jii' ycuu' Ndyosi —nacuj Felipe—. La cui' cha' jii' yu bi' cua nchcui' lcaá jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jii' ycuu' Ndyosi sa'ni. Jesús naa yu bi', sñi' sca nu naa José. Nazaret laca quichj tyi yu.

⁴⁶ —¿Ha tso'o quichj bi'? —nacuj Natanael—. ¿Ha ntsu'u ñati' tso'o nde quichj Nazaret bi'?

—Yaa na'a nu'u xi jii' lacua —nacuj Felipe.

⁴⁷ Lo'o na'a Jesús cha' lijya Natanael slo, li' nacuj:

—Nde cua lijya sca ngu' Israel nu chañi cha' ndyu'ni tlyu jii' ycuu' Ndyosi. Ná ntsu'u cha' cuiñi jii' yu jua tsiya' ti.

⁴⁸ Nchcuane Natanael jii' Jesús li':

—¿Ñi'ya ngua jinu'u, cusu', cha' ndyuloo nu'u jna'?

Li' nacuj Jesús:

—Lo'o tya lyiji chcuu' Felipe lo'o nu'u, tya li' na'a na' jinu'u ca su ndu ne' yaca quityi ca bi'.

⁴⁹ —Mstru —nacuj Natanael—, chañi cha' nu'u laca nu sca ti Sñi' ycuu' Ndyosi, nu'u laca Rey nu laca loo jii' ngu' Israel.

⁵⁰ Lo'o li' nguxacuj Jesús cha' jii' Natanael: —¿Ha bi' cha' jlyá ti' nu'u jna' —nacuj yu—, xqui'ya cha' cua nchcui' na' lo'o nu'u cha' cua na'a na' jinu'u ca ne' yaca quityi bi'? —nacuj—. Cha' xca ti laca bi', tonu la cha' ña'a nu'u nde loo la.

⁵¹ Lo'o li' nacuj Jesús jii' ngu':

—Ta na' sca cha' liñi' lo'o ma juani —nacuj yu—. Nde loo la ña'a ma cha' tyucua yaala ca su ntucua ycuu' Ndyosi nde cua. Li' caca cuayá' ti' ma cha' cua nda Ni 'na lijya cha' caca na' ñati' chalyuu. Lo'o ca su tyu' na' bi', ca bi' ña'a ma jii' ngu' xca nu ndi' slo ycuu' Ndyosi; tya'a ngu' bi', tyacuj ngu' bi' nde cua, ca'ya ngu' bi' nde su tyu' na'.

2

Ndyaa Jesús su ngujui clyo'o ngu'

¹⁻² Lo'o ngua sna tsa, li' ndyaa xtya'a Jesús su ngujui clyo'o ngu' ca quichj Caná nde

loyuu su cuentya Galilea. Lo'o jua'a cua nguane ngu' j'i' Jesús lo'o j'i' nu ngu' nu ndyaca tsa'a j'i', bi' cha' lo'o ngu' bi' ndyaa ngu' ta'a. ³ Lo'o lo' nga'aa ngujui vino co'o ngu' nu ndi'i ta'a bi', ndye bi'. Li' ndyaa xtya'a Jesús ndyaa cacha' j'i' yu:

—Cua ndye vino ndyo'o ngu' —nacuj.

⁴ Nguxacuj Jesús cha' j'i' xtya'a li'.

—¿Ha cña 'na laca cua? Tya lyiji tyalaa hora cha' culu'u loo na' j'i' ñati tilaca laca na'.

⁵ Masi jua'a nchcui' yu, ndi'ya nchcui' xtya'a yu lo'o msu li':

—Cua'ni ma ñi'ya nu ñacuj yu cha' cua'ni ma —nacuj.

⁶ Nde cua ti ndu scua tya'a quityu' hitya, quityu' tonu ndya' lo'o quee laca bi'. Lo'o ngutsa'a quityu' bi', ntsu'u masi jacuayala litro, masi sca siyentu litro hitya, cha' cua laca cña nu ntsu'u j'i' ngu' judío bi', cha' qui'i quiya' ngu' lo'o tsa'a ngu' ni'i. ⁷ Li' nacuj Jesús j'i' msu bi':

—Cua'ni cha'a ma quityu' cua lo'o hitya.

Ngua'ni cha'a ngu' quityu' bi' ña'a cuayá' nu ngutsa'a tso'o.

⁸ —Culo ma xi hitya —nacuj Jesús li'—. Yaa lo'o ma j'i' cha' co'o nu ñati nu ndyu'ni ta'a re.

Jua'a ngua'ni ngu' li', nda ngu' xi hitya co'o ngu'. ⁹ Ndyo'o cuayá' nu laca loo j'i' ta'a bi', lo'o li' vino ndyaca. Ná jlo ti' nu cusu' bi' macala ngutu'u vino bi', msu ti' jlo ti' cha' hitya ndyaa ndyiqui'ya ngu' tsa laca vino bi'. Li' ngusi'ya nu laca loo j'i' ta'a bi' j'i' cutsii, nchcui' lo'o:

¹⁰ —Xa' ñati ni —nacuj—, xcui' vino nu tso'o la laca nu nda ngu' ndyi'yu ñati lo'o nxana ti' ta'a; ña'a cuayá' nu nguaala' ti' ngu' cha' ndyo'o tsa ngu' vino bi', ca li' nda ngu' vino cuxi la cha' co'o ngu' nu ndi'i ta'a —nacuj nu laca loo j'i' ta'a j'i' cutsii—. Pana nu'u ni, masi cua tye ti' ta'a, hasta li' nda nu'u vino nu tso'o la cha' co'o na. Tso'o tsa bi'.

¹¹ Ca quichí Caná nde loyuu su cuentya Galilea ngua cha' bi' lo'o nguxana ngua'ni Jesús cha' tlyu cuentya j'i' ycuí' Ndyosi. Lo'o cha' tlyu bi' ngulu'u loo ycuí' Jesús j'i' ngu', cha' ña'a ngu' cha' tlyu tsa cha' nu ntsu'u j'i' ycuí' yu. Bi' cha' nguxana ngu' nu ndyaca tsa'a j'i' yu, jlyu ti' ngu' j'i' ycuí' ca Jesús.

¹² Tiya' la li' ngutu'u Jesús ndyaa yu nde quichí Capernaum. Ndyaa yu lo'o xtya'a yu, lo'o ngu' qui'yu tya'a yu, lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a j'i' yu ndyaa ngu'; pana xti ti' tsa ndyanu ngu' ca bi'.

Ngulo'o Jesús j'i' ngu' cuxi nu ntsu'u ne' laa tonu

¹³ Cua ngulala ti' ta'a pascua j'i' ngu' judío bi', lo'o li' ndyaa Jesús ta'a nde Jerusalén. ¹⁴ Ndyaa Jesús ne' laa tonu ca bi', lo'o li' na'a

yu cha' ndi'i tsa ngu' ndyu'ni ngu' ngana ne' laa bi'; ndujui' tsa ngu' toro, ndujui' ngu' xlyu, ndujui' ngu' paloma cha' caca msta j'i' ngu' ne' laa. Lo'o jua'a nga'a ngu' nu ndu'ni ngana j'i' ñati lo'o nchcutsa'a ngu' cñi nu cua'nijo'o j'i' ngu' ne' laa, ntucua ngu' bi' to' mesa j'i' ngu'. ¹⁵ Lo'o li' ngusñi Jesús sca reta cha' quiji'i yu j'i' ngu' nu ndyu'ni ngana bi', cha' culo'o yu j'i' ngu' bi' tyu'u ngu' to' laa bi'; lo'o xlyu j'i' ngu', lo'o toro j'i' ngu', lo'o lcaa yu'ba j'i' ngu', ngulo'o yu j'i' ngu' ndu'u ngu' nde liya'. Li' nguxlyu yu mesa su ntucua ngu' nu nchcutsa'a cñi, nchcuagá yu j'i' cñi bi'. ¹⁶ Li' nacuj Jesús j'i' ñati nu ndujui' paloma bi':

—Yaa lo'o ma j'i' yu'ba cua nde liya' —nacuj yu—. Nga'aa cua'ni ma cha' ni'i lcaya' caca ni'i tlyu re j'i' Sti na'.

¹⁷ Li' ndyi'u ti' nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' j'i' sca cha' nu nscua lo quityi j'i' ycuí' Ndyosi cua sa'ni la: “Caca ñu'u ti' na' cha' tiji' tsa ti' na' j'i' ni'i su laca tyi nu'u”, nacuj quityi bi'.

¹⁸ Nasí' tsa ngu' judío li', bi' cha' nchcuane ngu' j'i' Jesús ndi'ya:

—¿Tilaca laca nu nda chacuayá' cha' cua'ni nu'u jua'a? ¿Ñi'ya cua'ni nu'u cha' jlyu ti' ya h'i'?

¹⁹ —Cuityi ma ni'i re —nacuj Jesús—, lo'o li' chu' sna tsa xa' cuiñá' na' j'i' chaca quiya'.

²⁰ Li' nacuj ngu' j'i' Jesús:

—Tu'ba ntucua scua yija ndye ndya' laa tlyu re —nacuj ngu'—. ¿Ha taca jinu'u cuiñá' j'i' chaca quiya' chu' sna tsa ti'?

²¹ Pana si'i cha' j'i' laa tlyu nchcui' Jesús, masi nda yu sca cha' lo'o ngu' ñi'ya nu caca j'i' ycuí' ca yu, ñi'ya nu tyu'u ycuí' chaca quiya' lo'o cua ngujui yu. ²² Bi' cha' lo'o cua ndyu'u Jesús chaca quiya', li' ndyi'u ti' ngu' nu ndyaca tsa'a j'i' ñi'ya nu nacuj Jesús j'i' ngu' tsa bi'; li' jlyu ti' ngu' cha' nu nscua lo quityi j'i' ycuí' Ndyosi nu ngua sa'ni, lo'o jua'a jlyu ti' ngu' ña'a cha' nu nda Jesús lo'o ngu' tya li'.

Jlo ti' Jesús ñi'ya nu ntsu'u tyiquee lcaa ñati

²³ Lo'o ndi'i Jesús Jerusalén ta'a pascua bi', li' nxana quiña'a ñati jlyu ti' ngu' cha' j'i' ycuí' yu, nu lo'o cua na'a ngu' lcaa cha' tlyu nu ngua'ni yu. ²⁴ Pana jlo ti' Jesús cha' ná jlyu tso'o ti' ngu' j'i', cha' tso'o tsa ndyuloo yu j'i' ngu', lcaa ña'a cha' nu ntsu'u ne' cresiya j'i' scaa ñati. ²⁵ Ná ntsu'u cha' cacha' xa' ñati j'i' yu ñi'ya ntsu'u cresiya j'i' scaa ngu', cha' jlo tsa ti' ycuí' ca yu ñi'ya ntsu'u cresiya j'i' lcaa ñati.

3

Jesús lo'o Nicodemo

¹ Ntsu'u sca ngu' cusu' j'i' ngu' judío nu naa Nicodemo, ngu' fariseo laca. Lo'o ngu'

fariseo ni, tacati tsa ndu'ni ycu'i' ngu', nti' ngu'. ² Ndyaa nu cusu' bi' sca talya nu nga'a Jesús:

—Mstru Jesús —nacuj—, jlo ti' ngu' cha' nu'u laca sca mstru nu nda ycu'i' Ndyosi jil'i lijya chalyuu, cha' ná nga jinu'u cua'ni ni sca cha' tlyu si ná nxyucua ycu'i' Ndyosi jinu'u. Ná nchca jil'i ñati chalyuu cua'ni ngu' jua'a —nacuj Nicodemo jil'i Jesús.

³ Li' nchcui' Jesús lo'o:

—Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o nu'u juani: ndu'ni ycu'i' Ndyosi Sti na' cha' cala ñati chaca quiya', si nti' ngu' xñi ngu' cha' jil'i ycu'i' Ni cha' caca Ni loo ne' cresiya jil'i ngu' —nacuj.

⁴ —¿Ñi'ya caca cala na chaca quiya' si cua cusu' na? —nacuj Nicodemo jil'i Jesús— ¿Ha taca tyat'i na ne' xtya'a na chaca quiya' cha' xa' cala na? —nacuj.

⁵⁻⁶ —Ta na' sca cha' liñi lo'o nu'u juani —nacuj Jesús—. Ñati laca nu nclya lo'o ndu'ni cala ñati chalyuu jil'i, pana Xtyi' ycu'i' Ndyosi laca nu ndu'ni cha' cha' a cresiya jil'i ngu' —nacuj Jesús—. Ntsu'u cha' caca cucui cresiya jil'i ma si cua nti' ma cha' culo ycu'i' Ndyosi cña jil'i ma. Ntsu'u cha' tyu'u ma lo hitya, lo'o jua'a ntsu'u cha' tyanu Xtyi' ycu'i' Ndyosi ne' cresiya jil'i ma —nacuj Jesús jil'i Nicodemo—. ⁷ Ná culacua tsa ti' nu'u cha' nchcui' na' lo'o nu'u cha' ntsu'u cha' cala ñati chaca quiya'. ⁸ Cui'i' ni, nchca cui'i' macala su nti'; masi nduna na cha' ndañi nchca cui'i' li', pana ná nchca cuayá' ti' na macala ngutu'u, ma nde tsa cui'i' bi' li' —nacuj yu—. La cui' jua'a laca lo'o Xtyi' ycu'i' Ndyosi, ná nchca cuayá' ti' ngu' ñi'ya nu ndu'ni Ni cha' caca cui' cresiya jil'i ngu' —nacuj Jesús jil'i.

⁹ —¿Ñi'ya jua'a? ¿Ñi'ya caca cha' bi'? —nacuj Nicodemo li'.

¹⁰ Li' ngxuyacu'i Jesús cha' lo'o:

—¿Ha si'i mstru cusu' laca nu'u jil'i ngu' judío? ¿Ni cha' laca ná nda nu'u cumentya jil'i cha' bi' lacua? —nacuj yu—. ¹¹ Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o nu'u. Nu cuare, liñi nchcui' ya jil'i sca cha' nu cua jlo ti' ya, sca cha' nu cua na'a ya, pana ná ntucua' ma tsiya' ti cha' nu nchcui' ya —nacuj yu—. ¹² Ntsu'u cha' nu nchcui' na' lo'o cu'ma cumentya jil'i chalyuu re, pana ná jlyu ti' ma cha' bi'. ¿Ñi'ya caca cha' jlyu ti' ma jna' si chcui' na' lo'o ma scaa cha' nu ntsu'u jil'i ycu'i' Ndyosi nu laca loo? —nacuj Jesús jil'i Nicodemo—.

¹³ 'Bilya tsa ni tsaca ñati ca slo ycu'i' Ndyosi. Sca ti na' nu nda ycu'i' Ndyosi 'na lijya cha' caca na' ñati, cua ndya'a na' ca-jua, cha' cajua laca tyi na'. ¹⁴ Lo'o nguti' jyo'o Moisés nde nat'i' btyi bi' cua sa'ni la, ngusicua yu jil'i sca cuaña chcu'a nu ndacu'i ch'u' yaca cha' ña'a ngu' cuaña bi', cha' caca jo'o jil'i quicha nu ntsu'u jil'i ngu' bi' —nacuj

Jesús—. Ñi'ya nu ngusicua jil'i cuaña bi', jua'a nga'a cha' sicua ngu' jna' lo crusi, na' nu lijya cha' caca na' ñati. ¹⁵ Lo'o li' cua ña'a ca cu'ma nu xñi ma cha' jna', li' caca chalyuu tso'o jil'i ma, chalyuu nu ná nga'a cha' tye —nacuj Jesús jil'i Nicodemo—.

Ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jil'i ñati

¹⁶ 'Ntsu'u tsa tyiquee ycu'i' Ndyosi ña'a Ni jil'i ñati chalyuu, bi' cha' cua nda ycu'i' Ni jna' nu laca Sñi' ycu'i' ca Ni lijya na' chalyuu. Ná tsa ñati ca bilya si xñi ngu' cha' jna', nu laca sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi; caca chalyuu tso'o jil'i ngu' bi', chalyuu nu ná nga'a cha' tye —nacuj Jesús—. ¹⁷ Si'i cha' sta ycu'i' Ndyosi Sti na' qu'i'ya jil'i ñati chalyuu nda Ni jna' lijya na' chalyuu, na cua lijya na' cha' cui'ty'i na' qu'i'ya nu ntsu'u jil'i ñati chalyuu; bi' cha' cua nda Ni jna' lijya na' —nacuj Jesús—.

¹⁸ 'Ná xcube' ycu'i' Ndyosi jil'i cua ña'a ca ñati nu xñi cha' jna'. Cua ngua'ni cuayá' Ni jil'i laca ñati nu ná nxñi cha' jna', cha' xcube' Ni jil'i ngu', cha' ná ntaja'a ngu' jlyu ti' ngu' jna' cha' laca nu sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi —nacuj Jesús—. ¹⁹ Na cua nda ycu'i' Ndyosi xee lijya lo yuu, pana ná ntaja'a ñati chalyuu tyi'i su xee bi'. Ntsu'u tsa ngu' nu ndiya la ti' tyi'i ngu' su talya ña'a, cha' xña'a tsa ngu' bi'; bi' cha' ntsu'u qu'i'ya nu ngusta Ni jil'i ngu' bi'. ²⁰ Ná nti' nu ñati xña'a bi' cha' ta ycu'i' Ndyosi xee nu tyu'u ne' cresiya jil'i ngu'. Tyijyu' ti ndya'a ngu' bi' su ná ña'a xa' ñati jil'i ngu', xqu'i'ya cha' xcu'i' cha' cuxi ndu'ni ngu' bi' —nacuj Jesús—. ²¹ Ñati nu xñi laca cha' liñi nu nda Ni lo'o ñati ni, nda ycu'i' Ndyosi xee nu tyu'u ne' cresiya jil'i ngu' bi'. Ndi'i ngu' su xee bi', cha' taca ca jlo ti' xa' ñati cha' ndyu'ni ngu' bi' cua ña'a ca cña nu nclyo ycu'i' Ndyosi jil'i ngu'.

Xa' nda Juan Bautista cha' jil'i Jesús lo'o ñati

²² Tiya' la li' ndyaa Jesús, ndyaa lo'o ñati nu ndyaca tsa'a jil'i yu, nguti'i' ngu' xi nde loyuu su cumentya Judea. Ntyucuatya Jesús jil'i ngu' ca bi'. ²³ Lo'o jua'a nga'a Juan cacua ti, cha' lo'o tya ntyucuatya Juan jil'i ngu'. Sca se'j su naa Enón, ca bi' ngutu' Juan, cacua ti jil'i sca se'j su naa Salim. Ca bi' ntyucuatya jil'i ngu' cha' ca bi' ntsu'u tsa hitya. Ndyaa tsa ngu' cha' tyucuatya jil'i ngu'. ²⁴ Tya lyiji su'ba ngu' jil'i Juan ne' chcu'a tyempo bi'.

²⁵ Lo'o li' nda xi ngu' judío cha' cusu' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Juan; nguxlyú ngu' cha' hichu' tya'a ngu' ñi'ya nu tso'o la cua'ni ngu' cha' caca lubii cresiya jil'i ngu' cumentya jil'i ycu'i' Ndyosi. ²⁶ Bi' cha' ya'a ngu' slo Juan cha' chcu'i' ngu' lo'o:

—Mstru —nacuj ngu'—, nu ñati nu ya'a slo nu'u nde chaca tsu' sta'a Jordán tya tsubi' la, la cui' nu nacuj nu'u cha' loo la laca ycu'i'

yu, cua ndyalaa yu bi' ntyucuatya yu ji'i ñati nde tsu' re juani. Ndyaa'á tsa ngu' slo.

²⁷ Li' nguxacuj Juan cha' ji'i ngu' bi':

—Tsa lo cua ti cña nchca ji'i scaa na cua'ni na, tsa ña'á nu nda ycuí' Ndyosi chacuayá' cua'ni scaa na —nacuj—. ²⁸ Cua ndyuna mā ñi'ya nu ni na' ji'i mā tsubi' ti, cha' si'i na' laca Cristo, nu ñati tlyu nu cua caa ti chalyuu. Cua laca ti cña ntsu'u jna' cha' yala la ngutu'u tucua na' loyuu re cha' quiñi tyucujj su caa ycuí' —nacuj Juan—. ²⁹ Ñi'ya nu laca lo'o ngujui clyo'o ngu', sca ti nu cutsii bi' ngujui clyo'o lo'o nu cuxijj; pana lcaa tya'a tso'o cutsii nu ndi'j ca bi', tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu'. Ñi'ya lo'o chaa ti' ngu' ndi'j ngu' lo'o ngujui clyo'o ngu', jua'á na' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' ña'á na' ji'i ngu' nu ndya'á lo'o Jesús —nacuj Juan—. ³⁰ Lo'o jua'á caca tlyu la ycuí' yu, sube la nscua cha' caca na' li'.

Nde slo ycuí' Ndyosi ngutu'u Jesús

³¹ Loo la laca ycuí' Cristo cha' ngutu'u yu nde cua ca su ntucua ycuí' Ndyosi, yaa yu nde chalyuu. Pana nu Juan ni, sñi' sca ñati chalyuu ngua bi'; nde chalyuu ntsu'u tyi, nchcui' ñi'ya nu nchcui' ñati ti. Nu Jesucristo ni, yaa yu bi' nde cua ca su ndi'j ycuí' Ndyosi, ³² nda yu cha' liñi lo'o na cuentya ji'i lcaa na nu cua na'á yu, lcaa cha' nu cua ndyuna yu ca bi'. Pana ná ntaja'á ñati xñi cha' nu nda yu lo'o ngu'. ³³ Si taquiya' na ji'j cha' nu nda Jesús, li' ndu'ni na lo'o tya'a na cha' liñi tsa laca cha' nu nda ycuí' Ndyosi lo'o na. ³⁴ Nda Ni ji'i nu Jesucristo bi' yaa chalyuu, lo'o jua'á xcuí' cha' ji'i ycuí' Ndyosi nda yu lo'o na xqui'ya Xtyi'í ycuí' Ndyosi. Lo'o ycuí' Ndyosi ni, ná ntsu'u cha' tye cha' ta Ni Xtyi'í ycuí' Ni ji'na. ³⁵ Ntsu'u tsa tyiquee ycuí' Ndyosi Sti yu ña'á Ni ji'i Sñi' Ni, la cui' Jesús bi'; lo'o jua'á lcaa chacuayá' nu ntsu'u ji'i ycuí' Ni, la cui' ti cua nda Ni ji'i Sñi' Ni li'ya. ³⁶ Lo'o xñi ñati cha' ji'i Jesús, Sñi' ycuí' Ndyosi, ná nga'á cha' tye chalyuu tso'o nu ta Ni ji'i ngu' bi'. Pana ñati nu ná taquiya' tsiya' ti ji'i cha' nu nchcui' Jesús, ná ta Ni chalyuu tso'o ji'i ngu' bi'; xcube' tsa Ni ji'i ngu' bi' li'.

4

Nu cuna'á ngu' Samaria

¹ Lo'o li' ndyuna ngu' fariseo, nda ngu' cuentya cha' quiña'á la ñati ndya'á lo'o Jesús cha' caca tsa'á ngu' ji'i yu, jua'á ntyucuatya yu ji'i ngu'; xti la ngu' ndi'j nu ndyaca tsa'á ji'i Juan. ² Pana si'í ycuí' Jesús nu ntyucuatya ji'i ngu' bi'; nu ngu' cuañi' nu ndyaca tsa'á ji'i, bi' laca nu ntyucuatya ji'i ngu'. ³ Nu lo'o ngua cuayá' ti' Jesús cha' cua ndyuna ngu' fariseo cha' bi', li' ndu'u yu nde loyuu su cuentya Judea, ndyaa yu chaca quiya' ca loyuu su cuentya Galilea bi' li'.

⁴ Nu lo'o ndyaa Jesús tyucujj, nteje tacui yu nde loyuu su cuentya Samaria. ⁵ Li' ndyalaa yu quichi' Sicar, sca quichi' su ndi'j ngu' Samaria. Ndi'j quichi' bi' lo yuu nu nda jyo'o Jacob ji'i jyo'o José sñi'. ⁶ Ca bi' ndu sca tyuu pilya nu nacuj ngu' cha' tyuu ji'i jyo'o Jacob laca bi'. Nde hora ngua li', lo'o jua'á ngua cña' tsa Jesús tyucujj. Li' ndyaa tucua yu to' tyuu bi'. ⁷⁻⁸ Cua ndyaa ngu' nu ndyaca tsa'á ji'i lquichj, ndyaa ngu' cui'ya ngu' na cacu ngu'. Lo'o li' yaa sca nu cuna'á ngu' Samaria yaa qui'ya hitya.

—¿Ha ná ta xi hitya co'o na? —nacuj Jesús ji'i nu cuna'á bi'.

⁹ —Ngu' judío laca nu'u —nacuj nu cuna'á bi'—, lo'o na', ngu' Samaria laca na'. ¿Ni cha' laca ndijña nu'u hitya jna' cha' co'o nu'u? —nacuj nu cuna'á bi'.

Nacuj jua'á cha' ná ntsu'u cha' ji'i ngu' Samaria lo'o ngu' judío tyempo bi'. ¹⁰ Li' nguxacuj Jesús cha' ji'i nu cuna'á bi':

—¿Ha ná jlo ca ti' nu'u ña'á cha' tso'o nu nda ycuí' Ndyosi ji'i ñati? —nacuj Jesús—. Si jlo ca ti' nu'u tilaca laca nu ngüjña hitya co'o jinu'u, ná tyiquee' chcuí' nu'u lo'o na' cha' ta na' hitya co'o ycuí' nu'u li' —nacuj—, lo'o li' ta na' hitya co'o nu'u nu chañi ca cha' cua'ni cu'u cresiya jinu'u.

¹¹ —Cusu' —nacuj nu cuna'á bi' ji'i Jesús—, qui'ni tsa tyuu re; ná lo'o cubeta jinu'u —nacuj—. ¿Ñi'ya caca culo nu'u hitya cha' cua'ni cu'u nu'u 'na? —nacuj—. ¹² ¿Ha tlyu la nu'u que jyo'o cusu' Jacob ji'na nu nda tyuu re ji'i ya? —nacuj—. Ndyi'yu jyo'o bi' hitya tyuu re, lo'o jua'á ndyi'yu sñi' yu, lo'o scu' ngu' ndyi'yu hitya re.

¹³ —Lo'o co'o ngu' hitya tyuu re —nacuj Jesús—, xa' tyucua nguityi ngu' tiya' la —nacuj yu—. ¹⁴ Lo'o co'o ngu' hitya nu ta na', nga'aa tyucua nguityi ngu' tsiya' ti li' —nacuj—. Ta na' sca lo hitya co'o ngu' nu cua'ni cu'u cresiya ji'i ngu'. Ndi'ya laca bi': ñi'ya si laca sca suu hitya nde ne' cresiya ji'i ngu', jua'á ná nga'á cha' tye chalyuu ji'i ngu' li'.

¹⁵ Li' nguxacuj nu cuna'á bi' cha' ji'i Jesús:

—Ta clyu nu'u hitya bi' co'o na', cusu' —nacuj—, cha' nga'aa tyucua nguityi na', cha' nga'aa ta cña 'na cha' caa qui'ya na' hitya ca nde.

¹⁶ Li' nchcui' Jesús lo'o nu cuna'á bi':

—Yaa clyu nu'u yaaqui'ya ji'i clyo'o cha' caa ca nde.

¹⁷ —Ná ntsu'u clyo'o na' —nacuj nu cuna'á bi' li'.

—Liñi nchcui' nu'u lo'o na' cha' ná ntsu'u clyo'o nu'u —nacuj Jesús li'—. ¹⁸ Cua ca'yu quiya' ngujui clyo'o nu'u sa'ni la, lo'o jua'á si'í clyo'o laca nu qui'yu nu nga'á lo'o nu'u juani —nacuj—. Liñi tsa cha' nu nchcui' nu'u lo'o na'.

¹⁹ —Cusu' —nacuj nu cuna'a bi'—, cua ngua cuayá' ti' na' juani cha' tii tsa nu'u; sca nu laca tu'ba jil'i ycu'i Ndyosi cha' nchcui' Ni lo'o ñati laca nu'u —nacuj—. ²⁰ Ca'ya cua cua ni, tacati tsa ca'ya cua' cua jil'i jyo'o cusu' jil'i ya, cha' nde bi' ti ngua'ni tlyu ngu' jyo'o bi' jil'i ycu'i Ndyosi; pana xa' cha' nti' cu'ma' ngu' judío, cha' nacuj ma' cha' ntsu'u cha' cua'ni tlyu na jil'i ycu'i Ndyosi sca ti ca ne' laa tlyu ca Jerusalén.

²¹ —Cua'a jyaca nu'u jna' —nacuj Jesús jil'i nu cuna'a bi'—. Cua ngulala ti tyempo cha' nga'aa cua'ni tlyu ma' jil'i ycu'i Ndyosi nde ca'ya tacati cua, ni si'i ca quichí Jerusalén —nacuj—. ²² Cu'ma' ngu' Samaria ni, lo'o ndu'ni tlyu ma' jil'i ycu'i Ndyosi ná nslo ma' ti jil'i ndu'ni tlyu ma; pana ngu' judío cuare, nslo ya ti jil'i ndu'ni tlyu ya, cha' sca ngu' quichí tyi ya laca nu ñati tlyu nu cua'ni lyaá jil'i lcaa ñati —nacuj Jesús jil'i nu cuna'a bi'—. ²³ Cua ngulala ti hora, cua la cui' hora ndyaca juani, cha' cua'ni tlyu ma' jil'i ycu'i Ndyosi tyucui tyiquee ma. Lo'o jua'a xtyucua Xtyi'i ycu'i Ni jil'i ma' li', cha' jua'a nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni na lo'o cua'ni tlyu na jil'i Ni. ²⁴ Ná taca ña'a na jil'i ycu'i Ndyosi; ñi'ya laca sca xee nu tso'o tsa ntyijil'i lijya, jua'a laca ycu'i Ndyosi. Ñati nu chañi cha' nti' ngu' cua'ni tlyu ngu' jil'i ycu'i Ni, nga'a cha' cua'ni tlyu ngu' jil'i Ni tyucui tyiquee ngu'; xtyucua Xtyi'i ycu'i Ndyosi jil'i ngu' bi' li'.

²⁵ Lo'o li' nguxtyacui nu cuna'a bi' cha' lo'o Jesús chaca quíya':

—Nda na' cuentya cha' cua caa' ti sca ñati tlyu nu ta ycu'i Ndyosi jil'i cha' caa' chalyuu, nu caca naa Cristo —nacuj—. Lo'o caa' yu bi', li' culu'u liñi yu lcaa cha' tucui jina'.

²⁶ Li' nacuj Jesús jil'i nu cuna'a bi':

—La cui' bi' laca na' nu nchcui' lo'o nu'u juani.

²⁷ Li' xa' yaa ñati nu ndyaca tsa'a jil'i, ndube tsa ti' ngu' cha' ntucua Jesús ndya cha' lo'o sca nu cuna'a'. Pana ná nchcuane ngu' jil'i nu cusu' bi': ¿Ni cha' nti' nu cuna'a cua lo'o nu'u? ¿Ni cha' nda nu'u lo'o nu cuna'a cua? ²⁸ Li' ngusta nu cuna'a bi' te'í hitya lo yuu, ngutu'u ndyaa lquichí; ndyaa cho' ndyaa ndacha' cho' jil'i ngu' quichí cha' tsa' ngu' tsa' na'a' ngu' jil'i Jesús.

²⁹ —Cajua ti ndu sca ñati nu tii tsa —nacuj nu cuna'a bi'—. Lcua ti lo cña nu ngua'ni na' yaa na' chalyuu, lcaa cha' bi' cua ndacha' nu cusu' bi' jna'. ¿Ha bi' nu laca Cristo nu ñati tlyu nu cua caa' ti, nti' cu'ma'?

³⁰ Li' ngutu'u ngu' ndyaa ngu' ca su ntu-cua Jesús. ³¹ Laja li' ndu ñati nu ndyaca tsa'a jil'i, tya'na nchcui' ngu' lo'o Jesús cha' cacu yu xi tyaja.

—Mstru —nacuj ngu'—, cacu nu'u xi.

³² —Cua nguaala' ti' na' —nacuj Jesús li'—. Cua ntsu'u xi na ndyacu na' re nu ná nslo ma' jil'i.

³³ Li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i lo'o tya'a ngu':

—¿Ha yaa' ngu' yaa' lo'o ngu' na cacu yu? —nacuj ngu'.

³⁴ Ndi'ya nacuj Jesús jil'i ngu' bi' li':

—Lo'o ndu'ni na' cña jil'i ycu'i Ndyosi Sti na', li' ndyaaala' ti' na' ñi'ya si cua ndyacu na', ñi'ya si cua ndyo'o na' hitya —nacuj yu—. Nga'a cha' cua'ni tye na' cña nu nda Ni 'na lijyaa' nde chalyuu —nacuj—. ³⁵ ¿Ha ná chañi cha' nu nchcui' ngu' ndi'ya? “Lo'o caca jacua co', lo'o ti caca clacua” —nacuj Jesús jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i—. Pana chaca cha' ñacu' na' jil'i ma' juani, cha' xña'a ma' xi jil'i ñati quíña'a jua nu cua lijya ti slo na —nacuj—. Nti' tsa ngu' bi' cuna ngu' cha' nu chcu' na' lo'o ngu'. Ñi'ya laca sca xtya nu tso'o tsa ndyatsi, cha' cua ngulala ti caca clacua, jua'a laca ngu' bi'. ³⁶ Caja xcaya' msu 'na nu cua'ni clacua bi', ni ná nga'a cha' tye cña nu cua'ni msu bi'. Lo'o li' stu'ba ti caca chaa ti' ngu' bi' lo'o ngu' nu cua ngusañi si'yu, la cui' ñati nu ngusañi cha' tso'o jil'i ycu'i Ndyosi lcaa su ndi' ñati tya clyo la; stu'ba ti caca chaa ti' ngu' bi' lo'o ñati nu cua na'a lo'o ndyati ca cha' bi' ne' cresiya jil'i ngu' —nacuj Jesús jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i—. ³⁷ Chañi laca cha' nu nchcui' ngu': “Tsaca laca nu ndyataa nscua', chaca laca nu cua'ni clacua”. ³⁸ Nu cu'ma' ni, cua ngulo na' cña jil'i ma' —nacuj Jesús—, cha' tsa' ma' cua'ni tye ma' sca cña nu bilya cua'ni ma, cha' tyaa ma' tyaa lo'o ma' jil'i ñati ca slo na', cua ña'a ca ñati nu xñi cha' 'na. Xa' ñati cua ngua'ni cña bi' yala la, lo'o juani ña'a ma' ñi'ya nu ndu'u tucua cña nu ngua'ni ngu' tya li'.

³⁹ Lo'o jua'a tyuu tya'a ngu' Samaria, ngu' ca tyi ni, cua ngusñi ngu' cha' jil'i Jesús xquí'ya cha' nu nda nu cuna'a bi' lo'o ngu': “Lcua ti lo cña nu ngua'ni na' yaa' na' chalyuu, lcaa cha' bi' nchcui' nu cusu' bi' lo'o na'”, nacuj nu cuna'a bi' jil'i ngu'. ⁴⁰ Lo'o li' ndyalaa ngu' Samaria bi' ca su ntucua Jesús, tya'na nchcui' ngu' lo'o Jesús cha' tyanu la xi quichí tyi ngu'. Bi' cha' ndyanu Jesús ca bi' tya tyucuaa tsa' li'. ⁴¹ Lo'o ndyuna la ngu' cha' nu nda ycu'i Jesús lo'o ngu', cua quíña'a la ngu' ngusñi ngu' cha' jil'i yu. ⁴² Li' nacuj ngu' bi' jil'i nu cuna'a bi':

—Si'i xquí'ya nu'u ngusñi ya cha' jil'i yu juani. Na cua nchcui' ycu'i yu lo'o ya, bi' cha' jlyá ti' ya cha' nu nchcui' yu; cua nda ya cuentya cha' chañi cha' laca nu cusu' re Cristo, nu ñati tlyu nu cua caa' ti cha' cua'ni lyaá jil'i lcaa ñati chalyuu.

Ngua'ni Jesús jo'o jil'i sñi' ngu' laca cña

⁴³ Lo'o ndu'u scua tucua tsá bi', li' ngutu'u Jesús loyuu su cuentya Samaría ndyaa nde loyuu su cuentya Galilea. ⁴⁴ Cua nacuj yu cha' nga'aa ndu'ni chí ngu' loo ñatj tya'a quichj tyi ngu', si ta ñatj bi' cha' jilj ycuí' Ndyosi lo'o ngu'; bi' cha' ndyaa yu nde Galilea chaca quiyá'. ⁴⁵ Lo'o cu ndyalaa yu nde loyuu bi', tso'o tsa nchcui' ngu' Galilea lo'o. Cua na'a ngu' bi' lcaa cña tonu nu ngua'ni Jesús nu lo'o ndyaa yu ta'a quichj Jerusalén bi', cha' lo'o ngu' bi' ndyaa ngu' ta'a.

⁴⁶ Lo'o li' xa' ndyaa Jesús ca quichj Caná loyuu su cuentya Galilea chaca quiyá'; quichj bi' ngua su ngüñá Jesús vino lo'o hitya ti, cha' co'o ngu' nu nguti'j ta'a bi'. Ca bi' ntsu'u sca ñatj tya nu ndya'a' ne' xña jilj rey, pana quicha tsa sñi' ntsiya ca to' tyi nu cusu' bi' nde quichj Capernaum. ⁴⁷ Lo'o cu ndyuna nu laca cña bi', cha' ngutu'u Jesús loyuu su cuentya Judea ndyalaa yu sca quichj cacua ti su ndi'j nu cusu' bi', la cui' nde loyuu su cuentya Galilea, li' ndyaa nu cusu' bi' slo Jesús. Ndiñña tsa cha' clyu ti' jilj Jesús cha' tsaa yu quichj tyi nu cusu' bi', cha' tsaa yu cua'ni yu jo'o jilj nu piti quicha bi', cha' cua cajaa ti.

⁴⁸ —¿Ni jacua' jlyá ti' ma' jilj ycuí' Ndyosi? —nacuj Jesús jilj nu cusu' bi' li'—. ¿Ha ná jlyá ti' ma' cha' caca cua'ni Ni cña si ná lo'o cua'ni na' sca cña tonu cha' ña'a cui'ya ma' xi jilj'?

⁴⁹ —Cusu' —nacuj nu laca cña bi' jilj Jesús—, cua'ni cha' tso'o tsaa nu'u to' tyi na' juani, nu lo'o bilya cajaa ti sñi' na'.

⁵⁰ —Tyaa nu'u ca to' tyi —nacuj Jesús jilj—, ca tso'o sñi' nu'u jua'a ti. Ná cajaa bi'.

Jlyá ti' nu laca cña bi' cha' nu nchcui' Jesús lo'o. Li' ngutu'u nu cusu' bi' ndyaa quichj tyi. ⁵¹ Tyucuij bi' su nguxtyuu ndyaa, ndyacuá tya'a lo'o msu jilj:

—Tya lu'ú sñi' nu'u, cusu' —nacuj msu jilj—. Nga'aa cajaa bi' juani.

⁵² —¿Ni hora ngua tso'o la sñi' na'? —nchcuane nu laca cña bi' jilj msu li'.

—Tya la caa, hora cua tsaca nde ngusj, li' ndyu'u tyique' jilj —nacuj msu jilj'.

⁵³ Li' ngua cuayá' ti' sti nu piti bi', cha' la cui' hora lo'o nchcui' Jesús lo'o cha' tyaca tso'o sñi', la cui' hora bi' ngua tso'o sñi'. Li' jlyá ti' nu cusu' jilj Jesús, lo'o jua'a jlyá ti' lcaa ngu' nu ndi'j ca to'ni'j jilj.

⁵⁴ Cua ngua tucua quiyá' nu ngua'ni Jesús sca cña tonu cuentya jilj ycuí' Ndyosi nde loyuu su cuentya Galilea bi', tya lo'o nguxtyuu yu nde Galilea.

5

Ngu' nu nchcu' tyucuj nu ntsiya to' tayu'

¹ Chaca yija lo'o ngua ta'a nde Jerusalén cuentya jilj ngu' judío, ndyaa Jesús ta'a chaca quiyá' li'. ² Nde Jerusalén bi' ntsu'u

sca to' lo'o quichj su naa to' lo'o jilj xlyá'. Ca bi' nscua sca tayu' piti, Betesda naa tayu' bi' cha'cña jilj ngu' judío bi'. ³ Tyi'j ca to' tayu' piti bi' ndacui ca'yu tya'a corredor su ndi'j quiña'a tsa ngu' quicha; nu cuityi', nu cu' quiyá', nu nchcu' tyucuj, ndi'j ngu' ca bi' ntajatyá ngu' ña'a cuayá' nu quiña lo hitya tayu' bi'. ⁴ Nda ti' ngu' quichj bi', cha' tyijyu' ndacui cuayá' ti nda'ya sca xca jilj ycuí' Ndyosi nu yaa nde cua, ndyaa ne' hitya tayu' bi', cha' xquiña lo hitya bi'; nu quicha nu ndyaa yala la ndyaata chcu to' hitya bi' lo'o nguiña ca ti lo hitya, bi' laca nu ndyaca tso'o jilj cua ña'a ca quicha nu ntsu'u jilj, nacuj ngu'. ⁵ Cua ntsiya sca nu quicha quiyá' ca bi'; cua calaa tyii ntucua snu' yija ntsiya quicha. ⁶ Lo'o na'a Jesús jilj nu quicha bi' ca su ntsiya, li' ngua cuayá' ti' yu cha' cua sa'ni ntsiya. Li' nchcuane Jesús jilj nu quicha bi' si chañi cha' nti' tyaca tso'o.

⁷ —Cusu' —nacuj jilj Jesús—, ná tucui ntsu'u 'na nu caa xtyucua xi 'na cha' tsaa lo'o 'na to' hitya lo'o nguiña lo hitya bi'. Ndatu ca na' lo'o yala la ndyaa xi xa' ñatj lo tayu' cua.

⁸ —Tyatj clyá nu'u juani —nacuj Jesús li'—, xcu' late' cua hñ lo'o jaa' cua, tyaa lo'o jilj to' tyi.

⁹ Lo'o li' jua'a ngua, hora ti ndyaca tso'o nu quicha bi'. Li' nguxana ndu'u ta'a, ndyaa lo'o jilj jaa' jilj. Tsá saru ngua li'. Tacati tsa tsá bi' jilj ngu' judío, nga'aa ndu'ni ngu' cña li'. ¹⁰ Bi' cha' nchcui' nu ngu' judío bi' lo'o nu ngua quicha bi':

—Tsá nu ndi'j cña' ngu' laca juani —nacuj ngu' bi' jilj—. Ná ntsu'u chacuayá' jinu'u tsiya' ti cha' tya'a lo'o jilj jaa' cua hñ juani.

¹¹ Li' nguxtyacui nu ngua quicha cha' lo'o ngu':

—Nu ngua'ni jo'o 'na, bi' laca nu ngulo cña 'na cha' tya'a na' tyaa lo'u jilj jaa' re toni'j 'na li' —nacuj.

¹² —¿Tilaca ngulo cña hñ cha' tyaa lo'o jilj jaa' cua hñ? —nacuj ngu' bi'.

¹³ Ná jlo ti' nu ngua quicha quiyá' bi' tilaca ngua'ni jo'o jilj. Nguti'j tsa ngu' ca bi', lo'o ná tucui na'a' jilj Jesús lo'o ngutu'u ndyaa.

¹⁴ Ca ngusj la xa' ndyacuá tya'a Jesús lo'o nu ngua quicha bi' lo'o ndya'a yu ne' laa. Li' nacuj Jesús jilj:

—Cua ndyaca tso'o nu'u juani —nacuj yu—, bi' cha' xtyanu nu'u tyucuij cuxi cua hñ cha' nga'aa tyacuá xa' quicha tlyu la hñ.

¹⁵ Ndyaa nu ngua quicha bi' li', ndyaa ndacha' jilj ngu' judío bi', cha' Jesús naa nu ngua'ni cha' ndyaca tso'o. ¹⁶ Ngua cuayá' ti' ngu' bi' li', cha' ngua'ni Jesús cha' tlyu lo'o nu quicha bi' tsá ta'a lo'o ndi'j cña' ngu', bi' cha' ngunasj' tsa ngu' judío bi' jilj Jesús. Nguxana ngu' bi' ngulacua cuxi ti' ngu' ña'a ngu' jilj yu, ngua ti' ngu' cujuui ngu' jilj yu. ¹⁷ Pana nguxtyacui Jesús cha' lo'o ngu' li':

—Tya lyiji tye cua'ni Sti na' cña —nacuj Jesús—, lo'o jua'á na' ni ndyu'ni na' cña.

¹⁸ Bi' cha' chij tsa ntsu'u tyiquee ngu' judío bi' ña'á ngu' jil' Jesús, ntsu'u tsa ngu' bi' nu nti' cujuui jil' Jesús li'. Ti'í ti' ngu' bi' ña'á ngu' jil' yu, cha' ná ndaquiya' yu tsá ta'á jil' ngu', nacuj ngu'. Ná ndiya' ti' ngu' tsiya' ti cha' nacuj Jesús cha' ycuí' Ndyosi laca Sti yu, cha' stu'ba nti' ycuí' ca yu lo'o ycuí' Ndyosi.

Ycuí' Ndyosi Sti yu laca nu cua nda chacuayá' jil' Jesús

¹⁹ Li' ngucacuj Jesús cha' jil' ngu' judío bi': —Ta na' sca cha' liñi lo'o ma juani —nacuj yu—. Ná sca cña caca cua'ni na' ycuí' ti na', na' nu lacá Sñi' ycuí' Ndyosi. Ñi'ya cña nu ña'á na' cha' ndu'ni Sti na', jua'á ti cña ndu'ni na' —nacuj—. ²⁰ Ycuí' Sti na' ni, ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'á Ni jna', cha' Sñi' ycuí' Ni laca na' —nacuj Jesús—. Lcaa cña nu ndu'ni Sti na', nclu'u Ni jna'. Lo'o jua'á tya cua'ni la Ni cña tonu nu bilya ña'á ma jil', cha' cube ti' ma jil' ycuí' Ni. ²¹ Xa' ta ycuí' Ndyosi chalyuu jil' ngu' chaca quiya', jil' cua ña'á ca ñati' nu nti' Ni cha' ta Ni chalyuu jil', lo'o jua'á la cui' cña ndu'ni na' nu lacá Sñi' ycuí' Ni, ta na' chaca chalyuu jil' lcau ti ñati' nu nti' na' cha' ta jil' —nacuj Jesús jil' ngu'—. ²² Ná ndu'ni cuayá' Sti na' jil' ñati' chalyuu; na cua nda Ni chacuayá' jna', cha' Sñi' ycuí' Ni lacá, cha' cua'ni cuayá' na' jil' lcaa ñati'. ²³ Cua nti' Ni cha' cua'ni chj lcaa ñati' loo na' ñi'ya nu ndu'ni chj ngu' loo ycuí' Ni. Pana si ná tyaja'á ñati' cua'ni chj ngu' loo na' nu lacá Sñi' ycuí' Ni, la cui' jua'á ná taca cua'ni chj ngu' loo ycuí' Ndyosi nu nda 'na lijyaa.

²⁴ Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o ma juani: Cua ña'á ca ñati' nu taquiya' jil' lcaa cha' nu chcuí' na' lo'o ngu', lcaa ñati' nu jlyá ti' jil' ycuí' Ndyosi Sti na' nu nda jna' lijyaa, bi' ngu' laca nu ná nga'á cha' tye chalyuu tso'o nu ta ycuí' Ndyosi jil' ngu' bi'. Ná cua'ni cuayá' Ni jil' ngu' bi', ná nscua cha' cajaa ngu' bi'; lcaa tyempo tyil' ngu' bi' lo'o ycuí' Ndyosi —nacuj Jesús jil' ngu'—. ²⁵ Lo'o jua'á ta na' chaca cha' liñi lo'o ma —nacuj—. Cua ngulala ti hora, cua la cui' hora ndyalaa juani, cha' xi'ya na' nu lacá Sñi' ycuí' Ndyosi jil' lcaa ñati' nu ndi'j chalyuu; ñi'ya laca si na cua nguui' ngu' laca, xqui'ya cha' cuxi nu ntsu'u jil' ngu'. Lo'o cuna ngu' bi' cha' nu chcuí' na' lo'o ngu', li' caca chalyuu tso'o jil' ngu', lcaa ñati' nu xñi cha' jna' —nacuj Jesús jil' ngu'—. ²⁶ Nchca jil' ycuí' Ndyosi Sti na' cua'ni cha' xtyacui cresiya jil' ngu' cuxi bi', nchca jil' Ni ta Ni chalyuu nu ná nga'á cha' tye jil' ngu'. Lo'o jua'á stu'ba nchca jna' lo'o Sti na', cha' cua nda Sti na' chacuayá' cha' cua'ni na' jua'á —nacuj Jesús—. ²⁷ Lo'o jua'á ntsu'u chacuayá' jna' cha' cua'ni cuayá' na' jil' ñati' chalyuu, xqui'ya cha' cua lijyá na' chalyuu laca nu' ñati'. ²⁸ Ná quiña'á tsa cha'

culacua ti' ma; chañi cha' tyalaa hora lo'o cañi xi'ya ycuí' Ndyosi Sti na' jil' lcaa jyo'o ca su ndi'j ngu' nguatsi' ngu'. Li' taquiya' ngu' bi' cha' nu chcuí' Ni, tyu'u ngu' ne' cuayá tyaa ngu' mala su ntsu'u cha' tsa ngu'. ²⁹ Ñati' nu ngua tso'o cresiya jil' ni, tyaa ngu' bi' tyil' ngu' lo'o ycuí' Ndyosi; pana ñati' nu ntsu'u cha' cuxi jil', tyaa ngu' bi' ca su xcube' Ni jil' ngu', su tye tsiya' ti cha' jil' ngu' —nacuj Jesús—.

Chañi cha' stu'ba cha' nu ntsu'u jil' Jesús lo'o ycuí' Ndyosi Sti yu

³⁰ Ná sca cña caca 'na si sca ti na' —nacuj Jesús—. Lo'o ndyu'ni cuayá' na' jil' ñati', ndu'ni na' ñi'ya nu nacuj Sti na' 'na cha' cua'ni na'. Stu'ba ndu'ni cuayá' na' jil' cua ña'á ca ñati', cha' ndu'ni na' ñi'ya nu nti' ycuí' Sti na' nu nda 'na lijyaa chalyuu; ná ndu'ni na' sca cha' nu nda'ya hique ti na' —nacuj Jesús li'—. ³¹ Ni si'í na ngulo hique ti na' cha' nu nchcuí' na' lo'o ma. Ná jlyá ti' xa' ñati' si jua'á ti chcuí' na'. ³² Ntsu'u chaca nu jlo ti' cha' liñi laca cha' nu nchcuí' na', lo'o jua'á jlo ti' na' cha' liñi nchcuí' nu bi' —nacuj—. ³³ Cua nda ma msu nu ndyaa slo nu Juan bi', lo'o chañi cha' nu nchcuí' Juan lo'o msu bi' cuentya jna'. ³⁴ Pana ná ntsu'u cha' caca sca nu chcuí' cha' liñi cuentya jna'. Na nda ti na' cha' bi' lo'o ma cha' caca ñi'ya clyaa ycuí' ma tsá bi' lo'o caca cuayá' jil' ma slo ycuí' Ndyosi. ³⁵ Nu Juan ni —nacuj Jesús li'—, nda yu cha' jna' lo'o ngu' ñi'ya si laca yu sca xee nu ndubi tsa, nu nda xee tyil' ca chu' su ndi'j yu bi'. Lo'o jua'á tso'o xi' ngua ti' ma lo'o nchcuí' Juan lo'o ma li' —nacuj—. ³⁶ Pana xti ti cha' 'na nchcuí' Juan lo'o ma; cua quiña'á la cha' caca ña'á ma juani cuentya jna', nu lo'o ña'á ma cña tonu nu nda Sti na' 'na cha' cua'ni na'. Tya cua'ni na' cña bi' ña'á cuayá' tye bi'. Xqui'ya cña bi' caca cuayá' ti' ma cha' ycuí' Sti na' ngulo cña jna' cha' caá na' nde chalyuu re —nacuj Jesús—. ³⁷ Jua'á ngulu'u liñi Sti na' cha' 'na jil' ma, cha' la cui' Sti na' laca nu cua nda jna' lijyaa. Lo'o cu'ña ni, bilya cuna ma cha' nu nchcuí' Ni, bilya ña'á ma jil' ycuí' Ni. ³⁸ Ná ndyanu cha' nu nchcuí' Sti na' ne' cresiya jil' ma, cha' ná jlyá ti' ma jna' cha' laca na' Sñi' ycuí' Ndyosi nu cua nda Ni 'na lijyaa chalyuu —nacuj—. ³⁹ Lcaa tsá nchcuí' tsa ma lo quityi cusu' jil' ycuí' Ndyosi; nti' ma cha' lo'o chcuí' ma lo quityi bi', li' caca chalyuu nu ná nga'á cha' tye jil' ma. Chañi cha' nu nscua lo quityi bi', jua'á taca tyuloo ñati' jna' lo'o chcuí' ngu' lo quityi bi'. ⁴⁰ Pana ná ntaja'á ma jña ma chalyuu tso'o bi' jna'. ⁴¹ Si'í na nti' na' cha' cua'ni chj ñati' loo na' —nacuj Jesús jil' ngu'—. ⁴² Pana cu'ma ni, jlo ti' na' cha' xa' ña'á ndu'ni cu'ma, xqui'ya cha' ná ntsu'u tyiquee ma tsiya' ti jil' ycuí' Ndyosi Sti na'. ⁴³ Cua nda ycuí' Ndyosi 'na

lijya na' cha' cua'ni na' cña jil'i Ni, pana ná ndaca'a jyaca ma' jil'i cha' nu nchcui' na' lo'o ma'. Si cãa xa' ñat'i nu cua'ni cña jil'i ycu'i' ca ti ngu', hora ti xni ma' cha' jil'i ngu' bi' li'. ⁴⁴ Bi' cha' ná caja ñi'ya caca xñi ma' cha' jil'i ycu'i' Ndyosi —nacuj Jesús—. Ndulo cha' jil'i ma' cha' tso'o ti chcu'i' ñat'i jil'i ma', pana ná ndulo cha' jil'i ma' cha' tso'o ti cua'ni ycu'i' Ndyosi lo'o ma'. ⁴⁵ Si'i na' nu stã qui'ya jil'i ma' slo ycu'i' Ndyosi —nacuj Jesús jil'i ngu'—. Cua laca nscua qui'ya jil'i ma' xqui'ya cha' nu cua nda jyo'o Moisés lo'o ma' nu ngua tya sa'ni bi', la cui' cha' nu jly tsa ti' ma' jil'i, nacuj ma'. ⁴⁶ Yala ti xñi ma' cha' jna' si chañi cha' ngusñi ma' cha' nu nda jyo'o Moisés bi' lo'o ma' —nacuj Jesús li'—. Cha' jna' nguscua jyo'o bi' lo' quityi bi', ⁴⁷ pana ná ngusñi ma' tsiya' ti cha' nu nguscua jyo'o bi'. Lo'o jua'a çñi'ya cua'ni ma' cha' xñi ma' cha' nu chcu'i' na' lo'o ma' lacua?

6

Nda Jesús na ndyacu ca'yu mil tya'a ñati

¹ Tiya' la li' ndu'u Jesús ndyaa nde chaca tsu' tayu' Galilea, la cui' tayu' Tiberias naa tayu' bi'. ² Tsa tlyu ti ndyaa lca'a quiña'a ñati jil'i yu, bi' ñati laca nu cua na'a cña tonu nu ngua'ni yu lo'o ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' quicha. ³ Li' ndyaa Jesús sca lo' cuatij, ndyaa tucua xi ca bi' lo'o ñati nu ndyaca tsa'a jil'i. ⁴ Cua ngulala ti ta'a pascua ngua bi' li', ta'a tlyu jil'i ngu' judío. ⁵ Lo'o li' na'a Jesús cha' tsa tlyu ti ndyalaa quiña'a tsa ñati ca su ntucua ycu'i'. Li' nchcuane yu jil'i Felipe:

—¿Macala cui'ya na tyaja cha' cacu ñati quiña'a cua? —nacuj Jesús.

⁶ Jlo ti' Jesús ñi'ya cua cua'ni ti ycu'i', pana cua nti' yu cua'ni cuayá' yu jil'i Felipe ñi'ya ña'a cua'ni nu Felipe bi'. ⁷ Lo'o li' nguxacuj Felipe cha' jil'i yu:

—Ná tyu'u scua tucua mil paxu cha' cui'ya na na cacu lca'a ngu' re, masi xca ti caja xi cacu scaa ngu' —nacuj.

⁸ Pana ndu sca yu nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús, nu naa Andrés, tya'a ngula Simón Pedro laca bi'. Nchcui' Andrés lo'o Jesús li':

⁹ —Ndu sca nu piti qui'yu re —nacuj Andrés—, lo'o xi ca'yu tya'a xlyá teje' jil'i, lo'o tucua tya'a cualya sube jil'i —nacuj—. Pana ná tyu'u scua cha' bi' cha' cacu ñati quiña'a re —nacuj Andrés jil'i Jesús.

¹⁰ —Chcui' ma' xi lo'o ñati quiña'a cua cha' tyaca'a ngu' xi lo' yuu —nacuj Jesús li'.

Sij xi loyuu su tso'o bi' lo'o quiña'a tsa quui sube ndi'j ca bi'. Ca'yu mil tya'a ngu' qui'yu ti nguti'j tsa bi', nu nguti'j lo' quii bi'. ¹¹ Lo'o li' ndaya' Jesús jil'i xlyá bi', ndya yu xlyá'be jil'i ycu'i' Ndyosi cha' cua nda Ni na cacu ngu'. Li' ngusa'be Jesús xlyá bi', nda yu jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, lo'o ngu' bi' laca nu ndacha xlyá jil'i ngu' quiña'a bi' ca su ndi'j

ngu'. Lo'o cualya bi' nda Jesús cacu ngu'. Li' ndyacu ngu' ña'a cuayá' nu nguaala' ti' lca'a ngu'. ¹² Lo'o cua ndye ndyacu ngu', li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i chaca quiya':

—Xuti'j ma' lca'a yu'be nu ndyanu su ndyacu ngu' jua cha' ná chcu'na' bi' —nacuj yu.

¹³ Jua'a ngua'ni ngu' li', lo'o ndyanu tii tyucuaa tya'a chcu'bi ngutsa'a ntsu'u xlyá yu'be bi', yu'be nu ndyanu su ndyacu ngu'.

¹⁴ Lo'o cua na'a ngu' cña tonu nu ngua'ni ca Jesús, li' nacuj ngu':

—Chañi cha' yu jua laca nu cusu' nu chcu'i' cha' jil'i ycu'i' Ndyosi lo'o na, nu cua tyu'u tucua ti nde chalyuu.

¹⁵ Hora ti ngua tii Jesús cha' ngua ti' ngu' taya' ngu' jil'i, cha' tsa'a lo'o ngu' jil'i cha' caca yu rey nu caca loo jil'i ngu'. Bi' cha' ndu'utsu' Jesús ndyaa cuanaa ti nde ca'ya, ndyaa yu sca ti yu.

Ndyaa Jesús lo hitya tayu'

¹⁶ Cua ndyaa cuichaa li', lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i ni, cua ndyaa ngu' nde to' tayu' chaca quiya'. ¹⁷ Ndyat' ngu' ne' yaca ni'j cha' xa' xtyuu ngu', cha' tyu'u ngu' nde chaca tsu' tayu', cha' tyalaa ngu' ca quich'i Capernaum chaca quiya', ngua ti' ngu'. Cua ngua talya li', pana bilya tyalaa Jesús su ndi'j ngu'. ¹⁸ Lye tsa nchca cui'j lo hitya tayu' bi', hasta ndyat' clyoo'. ¹⁹ Cua ndyaa lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i yaca ni'j jil'i ngu' xi ca'yu scua kilómetro cuayá' tyijyu', li' na'a ngu' cha' lijya Jesús su ndi'j ngu'; cuayá' lo ti hitya ndya'a yu lijya yu lo hitya. Ndyutsij tsa ngu' lo'o na'a ngu' jil'i yu. ²⁰ Bi' cha' hora ti nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Ná cutsij ma', na' laça re —nacuj.

²¹ Tso'o tsa ngua ti' ngu' cha' ndyat' Jesús ne' yaca ni'j bi'. Lo'o li' yala ti ngutu'u yaca ni'j chaca tsu' tayu' bi'.

Lijya lca'a ngu' jil'i Jesús

²² Ca chaca tsã li', tya ndi'j ñati tsa tlyu ti la cui' ca to' tayu' bi'. Sca ti yaca ni'j bi' na'a ngu' ngutacui to' hitya ngusij la caa, pana jlo ti' ngu' cha' ná ndyaa Jesús ne' yaca ni'j bi' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i; ycu'i' ti ngu' ndyaa ngu'. ²³ Lo'o li' ngulaa xi xa' la yaca ni'j nu ngutu'u nde quich'i Tiberias, ndyacu to' hitya cacua ti su ndyacu ngu' xlyá nu cua nda ycu'i' nu Xu'na na xlyá'be jil'i ycu'i' Ndyosi cuentya jil'i. ²⁴ Lo'o cua ngua cuayá' ti' ngu' cha' nga'aa ndi'j Jesús to' tayu' bi', lo'o jua'a nga'aa ndi'j nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i ca bi', li' ndyat' ngu' ne' yaca ni'j nu ndyalaa bi', ndyaa ngu' ca quich'i Capernaum ndyaa ngu' jil'i Jesús.

Sca lo tyaja nu chañi cua'ni cha' tyala' ti' na

²⁵ Ca chaca tsu' bi' nnyacua ngu' jil'i Jesús. Lo'o ti nchcuane ngu' jil'i yu li':

—Mstru —nacuj ngu!—, ¿ni hora ngutu'u nu'u lijya ti nde?

²⁶ Li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu':

—Ndube tsa ti na' cha' cua lijya mā yaana mā jna' xqui'ya cha' nda na' xlyá nu ndyacu mā tsubi' ti —nacuj—. Nguaala' ti' mā lo'o ndyacu mā li'. Chañi cha' xqui'ya cha' bi' lijya mā yaana mā jna', si'i xqui'ya cña tonu nu ngua'ni na' cuentya ji'j' ycu' Ndyosi. ²⁷ Tso'o la —nacuj Jesús li'—, si' cua'ni cña ti' mā cha' caja sca cha' nu talo ji'j' mā; chañi cha' tyaala' ti' mā li', si' caja chalyuu nu ná nga'a' cha' tye ji'j' mā. Nu na cacu na ni, xtyl'i ti talo na bi', yala ti quiñu'u na bi'. Pana na' nu lijya' cha' caca na' ñati, ta na' sca cha' tso'o ji'j' mā nu cua'ni cha' tyaala' ti' mā, lo'o ná tye tsiya' ti cha' bi' ji'j' mā —nacuj—. Na cua nda ycu' Ndyosi Sti na' cha' chacuyá' jna' cha' ta na' cha' tso'o bi' ji'j' mā.

²⁸ Li' nchcuane ngu' ji'j' Jesús:

—¿Ni'ya cua'ni ya lacua, cha' caca cua'ni ya cña nu nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni ya?

²⁹ —Ndi'ya laca cña nu nti' ycu' Ndyosi cha' cua'ni mā —nacuj Jesús—. Xñi mā cha' jna', cha' na' laca Sñi' ycu' Ndyosi, cha' cua nda Ni' na lijya' chalyuu.

³⁰ Li' tya nchcuane la ngu' ji'j' Jesús:

—¿Ni'ya ña'a' cña nu cua'ni nu'u lacua? ¿Ni'ya ña'a' cña tonu nu cua'ni nu'u cha' ña'a' cui'ya ya xi ji'j', cha' xñi ya cha' jinu'u li'? —nacuj ngu' ji'j' Jesús—. ³¹ Cua nda ycu' Ndyosi na ndyacu jyo'o cusu' ji'na lo'o nguta'a' yu'u ngu' lo' nat'i' btyi nu ngua sa'ni li'. Ndi'ya nscua lo' quityi cusu' ji'j' cha' bi': “Cua nda Ni na ndyacu ngu', na nu ngutu'u ca su ntucua ycu' Ndyosi ngua'ya nde lo' yuu”.

³² Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' chaca quiya':

—Liñi tsa cha' nu nchcui' na' lo'o mā juani: Ycu' Ndyosi Sti na' laca nu ta cha' tso'o nu cacu mā, la cui' cha' bi' laca nu ndyuu' nde su ndi'j' ycu' Ni; si'i la cui' cha' ñi'ya nu nda jyo'o Moisés ndyacu ngu' cua sa'ni —nacuj—. ³³ Juani ta Sti na' sca lo' cha' tso'o nu cacu mā nu chañi cha' cua'ni cha' tyaala' ti' mā lo'o caja cha' bi' ji'j' mā, ñi'ya laca lo'o ndyacu mā tyaja. Ndu'u cha' tso'o bi' ca su ndi'j' ycu' Ndyosi, lijya' bi' nde lo' yuu, nda bi' chalyuu nu ná nga'a' cha' tye ji'j' mā.

³⁴ —Cusu' —nacuj ngu' ji'j' Jesús—, ta clya nu'u cha' tso'o bi' cacu ya, lo'o li' cacu ya ji'j' laca tsa.

³⁵ —Ni'ya ndu'ni tyaja lo'o ndye ndyacu na ji'j', jua'a' cua'ni na' lo'o ñati, si' xñi ngu' cha' jna' —nacuj Jesús li'—. Ta na' sca chalyuu ji'j' ngu' su xcui' ndyaala' ti' ngu' —nacuj Jesús ji'j' ngu' bi'—. Lo'o lcaa ñati nu tyu'u cha' ji'j' ngu' lo'o na', nga'aa' jña la ngu' xa' lo na cacu ngu'; lo'o xñi ngu' cha' jna', nga'aa' tyucua nguityi ngu' li' —nacuj—.

³⁶ Pana nu cu'mā ni, ñi'ya nu ni na' ji'j' mā tsubi' cha' ná jlyá ti' mā jna', masi cua na'a' mā jna' —nacuj Jesús—. ³⁷ Lcaa ñati nu cua nda Sti na' jna', ngu' nu ngusñi cha' jna' ni, caca ngu' bi' ñati' na li'. Tucua na' cha' ji'j' ngu' bi', ná culo'o na' ji'j' ngu' cha' tyaa ngu' chaca se'j'. ³⁸ Cua ngutu'u na' nde slo ycu' Ndyosi Sti na', lijya' na' nde lo' yuu cha' cua'ni na' cña nu ngulo Sti na' 'na; si'i cha' cua'ni na' ñi'ya nu nta' cua'ni ta —nacuj Jesús—. ³⁹ Na cua nti' Sti na' cha' ná chcuna' ni sca ñati nu cua ngusñi cha' 'na. Lo'o li' cua'ni na' cha' tyu'u ngu' chaca quiya' lo'o cua tye ti chalyuu —nacuj—. ⁴⁰ Nde laca cña nu nti' Sti na' nu cua nda jna' lijya' cha' caca: cua nti' Ni cha' ná tye chalyuu su tyi'j' ngu' lo'o Ni, lcaa ñati nu ndyuloo jna' cha' laca Sñi' Ni, lcaa ñati nu xñi cha' jna'. Lo'o li' chañi cha' cua'ni na' cha' tyu'u ngu' chaca quiya' lo'o cua tye ti chalyuu.

⁴¹ Lo'o li' ná ndiya ti' ngu' judío cha' nchcui' Jesús lo'o ngu' ndi'ya: “Ni'ya nu ndu'ni tyaja, jua'a' cua'ni na' si' xñi sca ñati cha' jna'. Sca ti na' nu ngutu'u ca su ntucua ycu' Ndyosi, sca ti na' taca cua'ni na' cha' tyaala' ti' ñati”, nacuj Jesús. Nda tsa ngu' cha' lo'o tya'a' ngu' cha' ná tso'o cha' bi'. ⁴² Li' nacuj ngu':

—¿Ha si'i Jesús sñi' José laca nu jua? —nacuj ngu'—. Cua nslo na ji'j' sti yu lo'o xtya'a' yu. ¿Ni'ya ndyuu' cha' nu nchcui' yu jua cha' cua ngutu'u yu ca su ntucua ycu' Ndyosi?

⁴³ Li' ngxutyacui Jesús cha' lo'o ngu':

—Nga'aa' chcui' tsa mā lo'o tya'a' mā ji'j' cha' nu nda na' lo'o mā tsa —nacuj—. ⁴⁴ Ná tucui caca ñati jna' si' ná lo'o ycu' Ndyosi Sti na' ngua'ni cha' caca ngu' jua'a'. Lo'o li' na' laca nu cua'ni cha' tyu'u ngu' bi' chaca quiya' lo'o cua tye ti chalyuu —nacuj Jesús—. ⁴⁵ Ndi'ya nchcui' sca cha' nu ngus-cua sca jyo'o cusu' lo' quityi nu ngua sa'ni: “Ycu' Ndyosi laca nu culu'u cha' ji'j' ycu' Ni ji'j' ñati”, nacuj quityi bi'. Bi' cha' ñati 'na caca lcaa ñati nu taquiya' cha' ji'j' ycu' Ndyosi Sti na', lcaa ñati nu caca tsa'a' cha' nu culu'u Ni ji'j' ngu'.

⁴⁶ Ná nacuj na' cha' cua na'a' ñati chalyuu ji'j' Sti na' —nacuj Jesús—. Bilya. Sca ti na' cua na'a' na' ji'j' ycu' Ni, cha' cua ngutu'u na' ca slo Ni. ⁴⁷ Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o mā juani, cha' ñati nu ngusñi cha' ji'j' ycu' Ndyosi ni, cua laca nguiy' chalyuu nu ná nga'a' cha' tye ji'j' ngu' —nacuj—. ⁴⁸ Ta na' sca chalyuu ji'j' ngu' su xcui' ndyaala' tso'o ti' ngu'. ⁴⁹ Cua ndyacu jyo'o cusu' ji'j' mā na nu nda ycu' Ndyosi ji'j' ngu', ngua'ya bi' lo' yuu lo' nat'i' btyi ca su nguti'j' ngu'; pana nga'aa' lu'u ngu' bi' juani, masi ndyacu ngu' na bi' sa'ni la. ⁵⁰ Ndi'ya nchcui' na' lo'o mā juani —nacuj Jesús—, cuentya ji'j' la cui' cha'

tso'o nu ta Ni ji'i ñati, nu chañi cua'ni cha' tyaala' ti' ngu': slo ycu'i Ndyosi ngutu'u cha' tso'o bi', lija' bi' chalyuu; chañi cha' lo'o cacu sca ñati ji'i na bi', ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ngu' li'. ⁵¹ Na' laca nu cha' tso'o nu caja ji'i ñati —nacu' Jesús—. Ngutu'u na' nde slo ycu'i Ndyosi lija' na' chalyuu cha' caca na' ñati, cha' caja ñi'ya nu tyaala' ti' ngu'. Nu lo'o xñi ñati cha' jna', ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ngu' bi' li'; ta na' tyucui ña'a na' ji'i ngu', cha' jua'a caja chalyuu cucui ji'i ngu'.

⁵² Li' nguxana ngu' judío bi', lye tsa nxlyú ngu' cha' hichu' tya'a ngu'.

—¿Ñi'ya cua'ni nu jua si ta yu cuaña' ycu'i ca yu cha' cacu na? —nacu' ngu' ji'i tya'a ngu'.

⁵³ Li' nguxacu' Jesús cha' ji'i ngu':

—Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o ma juani —nacu'—, ná taca ca tso'o cresiya ji'i ma si ná caja lcaa cha' nu ji'i ycu'i na' ji'i ma, na' nu cua lija' chalyuu cha' caca na' ñati. Nga'a cha' tyat' cha' bi' ne' cresiya ji'i ma, ñi'ya si cacu ma, si co'o ma sca na —nacu' Jesús—. ⁵⁴ Cua ña'a ca ñati nu jua'a ti caja tyucui ña'a ycu'i na' ji'i ngu', ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ngu' bi'. Cua'ni na' cha' tyu'u ngu' bi' chaca quiya' lo'o cua tye ti chalyuu —nacu' Jesús—. ⁵⁵ Chañi cha' taca caja tyucui ña'a ycu'i na' ji'i ma, ñi'ya laca si caja cuaña' na' cha' cacu ma, ñi'ya laca si caja tañi na' cha' co'o ma. ⁵⁶ Lo'o cua ña'a ca ñati nu jua'a cacu ngu', nu jua'a co'o ngu' cha' nu ta na' ji'i ngu' —nacu'—, lcaa tsa tyi' ngu' bi' lo'o na', tyi' na' lo'o ngu' bi' li'.

⁵⁷ Lcaa tyempo lu'u Sti na' nu nda 'na lija' ca nde, lo'o jua'a chacuayá' ji'i ycu'i Ni lu'u na'; chacuayá' 'na tyu'u ñati nu xñi cha' 'na, ñati nu caja tyucui ña'a na' ji'i. ⁵⁸ Na' laca nu cha' tso'o nu cacu ngu' bi' —nacu' Jesús ji'i ngu'—, cha' ngutu'u na' nde slo ycu'i Ndyosi lija' na' lo' yuu; si'i la cui' tya'a na nu ndyacu jyo'o cusu' ji'na lo nati' btyi' cua sa'ni —nacu'—. Nga'aa lu'u ngu' bi' juani, masi cua ndyacu ngu' cha' bi' nu ngua sa'ni li'; pana lo'o caja cha' tso'o bi' ji'i ma cha' cacu ma —nacu'—, ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ma li'.

⁵⁹ Jua'a cha' ngulu'u Jesús ji'i ngu' Capernaum nde ni'i su ndyu'u ti'i ngu' cha' cuna ngu' cha' ji'i ycu'i Ndyosi.

Taca caca cucui cresiya ji'na si taquiya' na cha' nu nda Jesús

⁶⁰ Lo'o ndyuna tyu'u tya'a ñati nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús cha' nu nchcui' yu, li' nacui' ngu' bi':

—Tlyu tsa cha' nchcui' nu cusu' re lo'o na. Tso'o la si nga'aa cuna na cha' bi' tsiya' ti.

⁶¹ Jlo ti' Jesús cha' nchcui' tsa nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' lo'o tya'a ngu' cuentya ji'i

cha' nu cua nda ca ti yu lo'o ngu', bi' cha' nchcui' yu lo'o ngu' chaca quiya':

—¿Ha ngua tyuju'u ti' ma 'na xqui'ya cha' nu nchcui' na' lo'o ma? —nacu' yu—. ⁶² ¿Ñi'ya ta culacua ti' ma lo'o ña'a ma jna' cha' tya'a na' ca su ngutu'u na' clyo, na' nu lija' chalyuu cha' caca na' ñati? —nacu' Jesús ji'i ngu' bi'—. ⁶³ Nu xtyi'i nu ta Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na, bi' laca nu nda chalyuu tso'o ji'na; si'i xqui'ya juersa nu ntsu'u ji'i cuaña' ti na lu'u na —nacu' Jesús—. Lo'o jua'a lcaa cha' nu nda na' lo'o ma juani, cuentya ji'i sca na nu ta ycu'i Ndyosi ji'i ñati laca cha' bi'; sca cha' nu tyu'u ne' cresiya ji'i ñati laca bi'; caja chalyuu ji'i ngu' si taquiya' ngu' ji'i cha' bi'. ⁶⁴ Pana tya ntsu'u xi ngu' tya'a ndya'a ma nu ná jly'a ti' jna' —nacu' Jesús li'.

Tya lo'o nguxana ti cha', tya li' ngua tii Jesús tilaca laca nu ná jly'a ti' ji'i yu, tilaca laca nu cuju'i' cresiya ji'i yu ca tiya' la. ⁶⁵ Li' nacui' Jesús:

—Bi' cha' nacui' na' ji'i ma tsa cha' ná tucui caca ñati jna' si ná cua'ni Sti na' cha' ñati 'na caca ngu' bi'.

⁶⁶ Lo'o jua'a ngua li', ngua tyuju'u ti' tyu'u tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús; nga'aa ntaja'a ngu' bi' tya'a lo'o yu. ⁶⁷ Li' nchcuane Jesús ji'i nu tii tyucuaa tya'a ñati bi':

—¿Ha lo'o cu'ma nti' ma tyanu ma 'na?

⁶⁸ Li' nguxacu' Simón Pedro cha' ji'i Jesús:

—Cusu' —nacu'—, ¿ma nde ntsu'u chaca se'i su tsa'a ya cha' cuna ya lcaa ña'a cha' liñi nu nchcui' nu'u? Ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ya si cua'a jyaca ya ji'i cha' nu nchcui' nu'u —nacu'—. ⁶⁹ Jly'a ti' ya jinu'u. Cua jlo ti' ya cha' ycu'i Ndyosi laca nu cua ngusubi jinu'u, cha' sca ti nu'u nu chañi cha' laca nu'u Sñi' ycu'i Ndyosi nu lija' chalyuu.

⁷⁰ Li' nacui' Jesús:

—Jua'a na', cua ngusubi na' ji'i ca ta'a tii tyucuaa tya'a ma, masi cuiñaja caca tsaca ma.

⁷¹ Nu nti' Jesús ñacu' cha' Judas sñi' Simón Iscariote, bi' laca nu ta ji'i Jesús ji'i ngu' xña'a ca tiya' la. Lo'o nu Judas bi' ni, lo'o bi' nga'a laja nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús.

7

Ná jly'a ti' tya'a Jesús ji'i yu

¹ Tiya' la li' xcui' nde loyuu su cuentya Galilea ndya'a Jesús; nga'aa ndya'a yu loyuu su cuentya Judea bi', cha' nti' tsa ngu' bi' cuju'i' ngu' ji'i. ² Cua ngulala sca ta'a ji'i ngu' judío, nu ndu'ni ngu' ji'i: ta'a chcu'a'y'a. ³ Lo'o li' nacui' nu ngu' qui'yu tya'a Jesús:

—Tyu'u nu'u su ndi'i nu'u re, yaa nu'u nde loyuu su cuentya Judea tso'o la —nacu' tya'a yu ji'i Jesús—. Ntsu'u tsa ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u cajua; tso'o culu'u nu'u

xi cha' tlyu nu ndu'ni nu'u jil'i ngu' bi'. ⁴ Ná cua'ni nu'u cña bi' cuaana ti si nti' nu'u cha' tyuloo lcaa ñati' h; culu'u loo ycu'i' nu'u jil'i lcaa ñati' cha' taca jinu'u cua'ni cha' tlyu jua'a.

⁵ Jua'a nchcui' ngu', cha' lo'o ngu' tya'a Jesús ni, ná jly'a ti' ngu' jil'i yu. ⁶ Li' nacuj Jesús:

—Tya lyiji tyalaa la cui' tyempo nu tya'a na' ca bi'. Cua ña'a ca tsa tso'o cha' tsa ca'ma —nacuj Jesús—, ⁷ cha' ná liye' ti' ngu' ña'a ngu' jil'i ma; pana liye' tsa ti' ngu' ña'a ngu' 'na, cha' nchcui' liñi na' lo'o ngu' cuentya jil'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu' —nacuj—. ⁸ Yaa cly'a ycu'i' ca ma ta'a bi'; ná tsa'a na', cha' tya lyiji tyalaa la cui' tyempo nu tya'a ca bi'.

⁹ Nga'aa nchcui' la Jesús li'. Ndyanu yu nde Galilea.

Ndi' Jesús ta'a chcu'a yu

¹⁰ Ndyaa nu ngu' qui'yu tya'a Jesús ta'a. Ca tiya' la lo'o ycu'i' Jesús ndyaa. Ná ndyaa yu tsa tlyu ti lo'o xa' ñati', ycu'i' ti yu ndyaa yu cha' ná ña'a ñati' jil'i yu. ¹¹ Lo'o ndyaca ta'a bi', li' ndya'a ngu' judío ndya'ana ngu' jil'i yu: —¿Macala ndya'a yu bi'? —ndu'ni ngu'.

¹² Quiña'a tsa cha' nda ngu' quich'i bi' lo'o tya'a ngu' cuentya jil'i Jesús. Ntsu'u ngu' nu nchcui' ndi'ya: “Tso'o tsa ñati' bi’”. Lo'o ntsu'u xi xa' la ngu' nu ndu'ni: “Si'i. Xcui' cha' cuiñi' nda yu, na ñilo'o ti yu jil'i ngu'”. ¹³ Pana ntsij' ngu' si cuna ngu' judío cha' nu nchcui' ngu', bi' cha' cuaana ti nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu'.

¹⁴ Sca semana ndalo ta'a bi'. Lo'o jua'a tsa nchca jacua jil'i ta'a, li' ndyaa Jesús ne' laa tonu; nguxana yu nclyu'u yu jil'i ngu' ca bi' li'. ¹⁵ Ndube tsa ti' ngu' judío cha' nchca tsa jil'i Jesús:

—¿Ni cha' laca cha' nchca tsa jil'i yu jua nclyu'u yu jil'i ñati'? Ná tyuu yija' nguta'a yu scuelya, ná ngua tsa'a tso'o yu jua —nacuj ngu'.

¹⁶ Li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu' nu ndi'j ne' laa bi':

—Ná nclyu'u na' jil'i ngu' cha' nu nda'ya hique ycu'i' ca ti na'; ña'a cha' nu nchcyacua ti' ycu'i' Ndyosi nu nda 'na lijya' chalyuu, bi' laca cha' nu nclyu'u na' jil'i ngu' —nacuj Jesús—. ¹⁷ Si nti' ma' cua'ni ma' cña nu nti' ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni ma, li' caca cuayá' ti' ma mala ngutu'u cha' nu nclyu'u na' jil'i ngu', si slo ycu'i' Ndyosi ngutu'u cha' bi', si sca cha' nu nda'ya hique ti na' laca cha' bi' —nacuj yu—. ¹⁸ Sca ñati' nu nchcui' cha' jil'i ycu'i' ca lo'o ngu', jua'a nti' yu cha' caca tlyu ycu'i' ca ti yu. Xa' ña'a ndu'ni na', cha' tyucui tyiquee na' ndu'ni tlyu na' jil'i ycu'i' Ndyosi nu Xu'na na' nu ngulo cña 'na caa' na' nde chalyuu. Ná ntsu'u cha' cuiñi' 'na tsiya' ti.

¹⁹ ¿Ha si'i la cui' jyo'o cusu' Moisés nu ngulu'u jil'na cha' cua'ni na lcaa cña nu nti' ycu'i' Ndyosi? Pana ná ndaquiya' ma' tsiya' ti jil'i cha' bi' —nacuj Jesús—. Lo'o nu juani nti' ma' cujuui ma' jna'. ¿Ni cha' laca bi'?

²⁰ —Ñi'ya nti' sca nu xña'a, jua'a nti' nu'u —ndu'ni ngu' jil'i Jesús li'—. ¿Tilaca nti' cujuui jinu'u lacua?

²¹ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' chaca quiya':

—Sca ti quiya' ngua'ni na' sca cha' tlyu tsa ta'a tsa nu tacati tsa jil'i ma, lo'o li' ndube tsa ti' ma. ²² Ntsu'u sca cña nu ndaquiya' tsa ma jil'i —nacuj yu—, sca cña laca nu nda jyo'o Moisés cha' lo'o ma sa'ni cha' cua'ni ma; ni si'i Moisés bi' ngua nu nda cha' bi' lo'o ma, cha' cua sa'ni la lo'o bilya cala ycu'i' Moisés ndu'ni jyo'o cusu' jil'i ma cña bi'. Ndyi'u tsa ti' ma cha' si'yu ma lo quiji nu sube qui'yu sñi' ma cha' culacua' ngu', masi tsa nu ndi'j cña' ngu' laca bi' —nacuj Jesús—. ²³ Nu lo'o ndu'u scua snu' tsa tya lo'o ngula sñi' ma, ndu'ni ma' cña bi', masi ndi'j cña' ngu' cha' ta'a, cha' ndaquiya' ma lcaa cha' nu cuna nda Moisés lo'o na. Bi' cha' juani, ¿ni cha' laca cha' ñasi' ma' na? —nacuj Jesús—. Laca cha' ngua'ni na' cha' ngua tso'o sca ñati', masi sca tsa ndi'j quiya' ngu' ngua bi'. ²⁴ Ná tso'o cua'ni cuayá' ma jil'i sca ñati' lo'o ña'a ti ma jil'i —nacuj yu—. Ni'ya nu tyu'u liñi cha' jil'i sca ngu', jua'a cua'ni cuayá' ma jil'i ngu' tso'o la.

Nchcui' Jesús mala ngutu'u yu lijya yu

²⁵ Lo'o ndyuna xi ngu' quich'i Jerusalén cha' bi', li' nguxana nchcui' ngu' jil'i:

—Nu ñati' jua, ¿ha si'i na nclyana ngu' jil'i yu cha' cujuui ngu' jil'i? —nacuj ngu'—.

²⁶ Lo'o juani ña'a ma ñi'ya nu ndyu'ni yu jua, ndy yu nchcui' yu su ndi'j lcaa ñati'. Ná nchca jil'i ngu' tsiya' ti cua'a ngu' jil'i yu cha' nga'aa chcui' yu —nacuj ngu' jil'i tya'a ngu'—. ¿Ha ngujui cha' jil'i nu laca loo jil'na lacua, cha' nu jua laca Cristo, nu ñati' tlyu nu cua caa' ti? ²⁷ Pana jlo ti' na macala ngutu'u yu jua. Si'i jua'a caca lo'o nu Cristo nu ñati' tlyu nu ntajaya na jil'i cha' caa. Lo'o caa nu bi', ná tucui caca cuayá' ti' mala tyu'u nu bi' caa.

²⁸ Bi' cha' cuji' nchcui' Jesús ca su ndy yu nclyu'u jil'i ngu' ne' laa tonu bi':

—Chañi cha' nslo ma' 'na, chañi cha' jlo ti' ma mala ngutu'u na' —nacuj—, pana si'i cuentya jna' lijya' na' ca nde. Sca ti ycu'i' Ndyosi nda 'na lijya' chalyuu, lo'o jua'a ná nslo ma' jil'i nu bi' —nacuj—. ²⁹ Nslo na' jil'i ycu'i' Ni, cha' ca slo Ni ngutu'u na' lijya; ycu'i' Ni laca nu ngulo cña 'na cha' caa' na' ca nde.

³⁰ Lo'o ndye nchcui' Jesús cha' bi', li' ndyalaa xi ngu' slo yu, ngua ti' ngu' cha' taya' ngu' jil'i yu. Pana ni sca ngu' ná ndaya' ngu' jil'i yu, cha' tya lyiji tyalaa tyempo jil'i

Ni cha' xñi ngu' jil'i yu. ³¹ Masi jua'a ngua'ni ngu' bi', tya ndi'i quina'a ñati nu ngusñi cha' jil'i yu. Nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' li'.

—La cui' ña'a cña tonu cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi ndu'ni yu re, ñi'ya nu nscua lo quityi cha' cua'ni nu ñati tlyu nu cua caa ti; bi' laca yu re, nti' ya —nacu' ngu'.

Ngua ti' ngu' fariseo su'ba ji'i Jesús ne' chcu'

³² Cua ndyuna ngu' fariseo ña'a cha' nu nchcui' ngu' quich'i jil'i Jesús. Bi' cha' ngulo ngu' cña ji'i policia ne' laa cha' tsaa ngu' taya' ngu' jil'i Jesús. Jua'a ngua'ni sti jo'ó nu laca loo lo'o nu ngu' fariseo bi'. ³³ Li' nacui' Jesús ji'i ñati nu ndi'i ne' laa tonu bi'.

—Tya tyi'i na' la xi lo'o ma nde lo yuu chalyuu —nacu'—, lo'o li' tya'a na' slo ycu'i' nu Xu'na na' nu nda' na liyyaa ca nde —nacu'—.

³⁴ Li' tsana ma jna' macala su ndi'i na', lo'o ná quije na' jil'i ma tsiya' ti, cha' ná caja chacuayá' tyalaa ma ca su tyi'i na' li'.

³⁵ —¿Macala tsaa yu jua, su ná taca quije yu ji'na? —nacu' nu ngu' judío bi' jil'i tya'a ngu'—. ¿Ha tsaa yu tyijyu' la ca su ndi'i xa' la ngu' judío tya'a na? ¿Ha tsaa yu cha' culu'u yu cha' jil'i ycu'i' Ndyosi jil'i xa' ñati nu ndi'i ca bi'? —nacu' ngu'—. ³⁶ ¿Ñi'ya nti' yu jua cha' nchcui' yu ndi'ya: “Tsana ma jna' macala su ndi'i na', lo'o ná quije na' jil'i ma tsiya' ti, cha' ná caja chacuayá' tyalaa ma ca su tyi'i na' li'?” —nacu' ngu'.

Su' hitya nu tyu'u ne' cresiya ji'i ngu'

³⁷ Lo'o cua tye ti ta'a, tsá ycu'i' ta'a li' tya ndu' Jesús ne' laa tonu. Cui' nchcui' yu lo'o ñati ca bi'.

—Lo'o nguityi ca ma hitya, caa ma ca slo na' cha' ta na' hitya co'o ma —nacu' yu—.

³⁸ Ñati nu ntsu'u cha' jil'i lo'o na' caca jil'i ngu' bi' ñi'ya laca si ntsu'u sca su' hitya ne' cresiya jil'i ngu'. Tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u ne' cresiya jil'i ngu' bi', cha' cua'ni tso'o ngu' bi' lo'o tya'a ñati ngu' li' —nacu' Jesús jil'i ngu'—. Lo quityi jil'i ycu'i' Ndyosi nguscua cha' jua'a caca jil'i ngu' bi'.

³⁹ Cua nti' Jesús chcu'i' lo'o ngu' cha' cua ta ti Ni Xtyi' ycu'i' Ni cha' tyanu ne' cresiya jil'i ñati nu cua ngusñi cha' jil'i ycu'i' Ni, bi' cha' nacui' yu jua'a. Bilya ta ycu'i' Ndyosi Xtyi' ycu'i' Ni caa nde chalyuu, xqui'ya cha' bilya tyaa Jesús ca su tlyu su ntucua ycu'i' Ndyosi Sti yu.

Ná stu'ba nchcui' ngu' ji'i Jesús

⁴⁰ Lo'o ndyuna ngu' quich'i cha' bi', ntsu'u ngu' nu nchcui' jil'i Jesús ndi'ya:

—Chañi cha' yu jua laca nu cusu' nu cua caa ti cha' chcu'i' cha' jil'i ycu'i' Ndyosi lo'o na.

⁴¹ Lo'o jua'a nchcui' xi xa' la ngu' cha' jil'i yu:

—Yu jua laca nu ñati tlyu nu nda ycu'i' Ndyosi jil'i cha' caa —nacu' ngu'.

Li' ngxutyacui xa' la ngu' quich'i cha' lo'o tya'a ngu'.

—Pana si'i nde Galilea tyu'u nu ñati tlyu bi', si'i jua'a caca. ⁴² Lo quityi cusu' bi' nscua cha' sca ñati tya'a jil'i jyo'o David caca nu ñati tlyu bi'; quich'i Belén cala yu bi', cha' quich'i tyi ngu' David laca bi'.

⁴³ Ná ngua stu'ba cha' jil'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' jil'i Jesús. ⁴⁴ Pana ná tucui ntejeya' jil'i yu, masi ntsu'u ngu' nu ngua ti' ngu' xñi ngu' jil'i.

Ná jly'a ti' ngu' laca cña ji'i Jesús

⁴⁵ Chaca quiy'a ndyaa nu policia ne' laa bi' slo sti jo'ó nu laca loo, slo ngu' fariseo. Li' nchcuane ngu' jil'i policia:

—¿Ni cha' laca ná lo'o yu bi' liyya ma slo cua?

⁴⁶ Li' nacui' policia:

—Bilya cuna ya nchcui' sca ñati ñi'ya nu nchcui' yu jua.

⁴⁷ Nguxacui' ngu' fariseo cha' jil'i ngu' bi'.

—¿Ha lo'o jil'i cu'ma ñilo'o yu jua lacua? —nacu' ngu'—. ⁴⁸ Ná ntsu'u ni sca ñati nu laca loo ji'na nu ngusñi cha' jil'i yu bi'. Ni ngu' fariseo cua, ná jly'a ti' ya cha' nu nchcui' yu —nacu' ngu'—. ⁴⁹ Ná tso'o ngu' quich'i, xcui' cha' cuxi ntsu'u jil'i ngu', xqui'ya cha' ná ndaquiy'a ngu' jil'i cha' nu nda jyo'o Moisés lo'o na.

⁵⁰ Li' ndyatú tsaca ngu' fariseo laja ngu' bi'; Nicodemo naa yu, la cui' nu cusu' nu cua ndyaa slo Jesús talya bi' laca yu.

⁵¹ —Lo'o cua'ni cuayá' na jil'i sca ñati —nacu' Nicodemo li'—, ná nscua chacuayá' ji'na cha' xcube' na jil'i ñati bi' si tya lyiji cuna na lcaa cha' nu ta yu, si bilya caca cuayá' ti' na ñi'ya laca cha' cuxi nu ngua'ni yu bi' —nacu'.

⁵² —¿Ha la cui' ngu' Galilea laca nu'u lacua? —nacu' tya'a fariseo jil'i Nicodemo li'—. Lo quityi jil'i ycu'i' Ndyosi nu nscua sa'ni ña'a nu'u xi, cha' caca cuayá' la ti' nu'u cha' si'i nde Galilea tyu'u ñati nu culu'u cha' jil'i ycu'i' Ndyosi ji'na.

Ngusta ngu' qui'ya ji'i sca nu cuna'a

⁵³ Li' ndyaa ngu' to' tyi ngu'.

8

¹ Li' ndu'u Jesús, ndyaa yu sca ti nde ca'ya Olivus cha' chcu'i' yu lo'o ycu'i' Ndyosi.

² Pana tsa cua cuxee ti, xa' ndatu' Jesús ne' laa tonu. Li' ndyu'u ti' lcaa ñati ca slo yu. Ca bi' ndyaca'a yu ngulu'u yu cha' jil'i ycu'i' Ndyosi jil'i ngu'. ³ Li' yaa ngu' fariseo bi' slo Jesús, lo'o ngu' mstru' cha' jo'ó, yaa lo'o ngu' jil'i sca nu cuna'a nu ndacu' qui'ya jil'i. Cua ngu'ni nu cuna'a bi' jil'i ngu' la cui' tyempo nu ngua'a cho' lo'o cloy'o xa' ñati. Li' nguxatú ngu' bi' jil'i nu cuna'a bi' cla'be laja su ndi'i ngu'. ⁴ Nchcui' ngu' lo'o Jesús li':

—Mstru —nacuj ngu' bi'—, cua ngujui nu cuna'a re ji'i ya la cui' tyempo lo'o ngua'a cho' lo'o clyo'o xa' ñati —nacuj ngu' ji'i Jesús—. ⁵ Cuentya ji'na, cuentya ji'i cha' nu cua nda jyo'o Moisés lo'o na, ntsu'u cha' cuju'i na quee ji'i cho' cua cha' cuju'i na ji'i. ¿Ni'ya ñacuj ta nu'u ji'i?

⁶ Na nchcui' cuayá' ti ngu' bi' lo'o Jesús, cha' cua nti' ngu' caja cha' ji'i ngu' ñi'ya caca sta ngu' qui'ya ji'i Jesús. Bi' cha' ñi'ya nu nga'a ti yu ndati'ichu' yu xi, nguscua lo'o sne ya' ti yu lo yuu. ⁷ Lo'o jua'a nchcuane ngu' ji'i Jesús chaca qui'ya'. Li' ndaca'a liñi Jesús, nchcui' yu lo'o ngu' nu ya'a lo'o ji'i nu cuna'a bi':

—Lo'o ntsu'u tsaca cu'ma nu ná ntsu'u qui'ya ji'i ma —nacuj yu—, bi' caca nu cuju'i quee ji'i nu cuna'a cua clyo.

⁸ Li' xa' ndati'ichu' Jesús nscua lo'o sne ya' ti yu lo yuu, nga'aa nchcui' yu li'. ⁹ Lo'o ndyuna ngu' cha' bi', nguxana ngu' ngutu'u ngu' ndyaa ngu' li', cha' cua jlo ti' ngu' cha' ntsu'u qui'ya ji'i ycu'i ngu'. Clyo la ndyaa nu ngu' cusu' la, li' ndyaa lca'a ngu' cuentya sca ti ngu'. Li' ndyanu Jesús chaca tya yu, lo'o ña'a ti ndu nu cuna'a bi' ntajatyá ji'i yu ni jacua' chcui' yu lo'o. ¹⁰ Ndaca'a Jesús chaca qui'ya', li' nacuj yu ji'i nu cuna'a bi':

—¿Macala ndyaa ngu' jua? —nacuj—. ¿Ha tya ndu nu ngusta qui'ya jinu'u?

¹¹ —Ná tucui ndu nu ngusta qui'ya 'na, cusu' —nacuj nu cuna'a bi'.

—Tso'o lacua —nacuj Jesús ji'i—. Jua'a na', ná ntsu'u qui'ya nu sta na' jinu'u. Tyaa clyo nu'u juani —nacuj—, nga'aa cua'ni la nu'u cha' cuxi.

Xee nu tyu'ú ne' cresiya ji'i ñati laca Jesús

¹² Chaca qui'ya' nda Jesús cha' lo'o ngu' ne' laa bi'.

—Na' laca nu nda xee cha' tyu'ú ne' cresiya ji'i ñati —nacuj yu—. Tyanu xee lubii jna' ne' cresiya ji'i ñati nu xñi cha' jna', lo'o jua'a ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ngu' bi' li'; nga'aa ntsu'u cha' tya'a yu'u ngu' bi', ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu ná ntsu'u xee jna' ne' cresiya ji'i tsiya' ti.

¹³ Li' nacuj ngu' fariseo ji'i Jesús:

—Sca ti nu'u nda cha' liñi cuentya ji'i ycu'i ca. Ná tucua' ngu' cha' jinu'u si chcui' nu'u jua'a.

¹⁴ Nguxtyacui Jesús cha' lo'o ngu' li':

—Tucua' ngu' cha' nu ta na' lo'o ngu' tu'ni. Masi sca ti na' nda cha' liñi cuentya ji'i ycu'i ca na' —nacuj yu—. Cua jlo ti' na' macala ngutu'u na', lo'o cua jlo ti' na' ma nde tsa'a; pana nu cu'ma ni, ná jlo ti' ma tsiya' ti mala ngutu'u na', ná jlo ti' ma ma nde tsa'a —nacuj Jesús ji'i ngu'—. ¹⁵ Cua laca ngusta ma yabe' chu' na'. Lo'o ndyu'ni ma jua'a, ndyu'ni ma ñi'ya ndu'ni ñati chalyuu ti. Si'i na li'ya na' chalyuu cha' sta na' yabe' chu'

ñati —nacuj—, ¹⁶ pana taca cua'ni cuayá' na' ji'i ñati. Lo'o cua'ni cuayá' na' ji'i ngu' ni, liñi cha' nu ta na' li', cha' si'i ycu'i ti na' cua'ni cuayá' na' ji'i ngu' li'; lo'o na' lo'o ycu'i Ndyosi nu nda jna' li'ya re, stu'ba ti cua'ni cuayá' ya ji'i ngu' li' —nacuj Jesús—. ¹⁷ Ndaquiya' tsa na' ji'i cha' cusu' nu nscua lo' quityi cua sa'ni la; ndacua nscua sca cha' nu nchcui' cha' tyu'u lubii ñati ji'i scaa cha' nu ntsu'u ji'i, nu lo'o stu'ba ti chcui' tucua tya'a ngu' ji'i cha' bi'. ¹⁸ Tsaca ngu' bi' laca na' —nacuj Jesús—, cha' nchcui' na' cha' liñi cuentya ji'i ycu'i ca na'; nu chaca ngu' bi' laca Sti na' nu nda jna' li'ya re.

¹⁹ —¿Macala ntsu'u Sti nu'u lacua? —nacuj ngu' ji'i Jesús li'.

—Ná nslo ma jna' tsiya' ti, lo'o la cui' ti ná nslo ma ji'i Sti na' —nacuj Jesús ji'i ngu'—. Si cua ndyuloo ma jna', la cui' jua'a cua ndyuloo ma ji'i Sti na' li'.

²⁰ Nacuj Jesús jua'a lo'o ngulu'u yu ji'i ngu' ne' laa tonu, ntucua yu cacua ti su ndu' cñá' su cuju'i' ngu' cñi nu caca msta' ji'i ngu' ne' laa. Lo'o ná tucui ngua'ni cha' tejeya' ji'i Jesús, cha' tsa lo'o ji'i yu ni'j chcu'a, cha' tya lyiji tyalaa tyempo ji'i yu cha' xcube' ngu' xña'a ji'i yu.

“Ná caja chacuayá' tsa'a ma ca su tyi'í na”

²¹ Li' xa' nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Tsa'a na' —nacuj yu—, li' tsaana ma jna' ca su ndya'a na', pana ná quije na' ji'i ma tsiya' ti —nacuj—. Tya lyiji quije na' ji'i ma lo'o cajaa ycu'i ma ña'a lo'o cresiya cuxi ji'i ma, pana ná caja chacuayá' tsa'a ma ca su tyi'í na' li'.

²² —¿Ha cuju'i yu ji'i ycu'i ca yu? —nacuj ngu' judío ji'i tya'a ngu'—. ¿Ha jua'a ntsu'u tyiquee yu lo'o nacuj yu: “Ná caja chacuayá' tsa'a ma ca su tyi'í na' li'”?

²³ Bi' cha' tya nda la Jesús xi cha' lo'o ngu' bi':

—Nde chalyuu su ndi'j cu'ma cuxi tsa ndu'ni ñati; pana na' ni, chaca chalyuu ca slo ycu'i Ndyosi ngutu'u na' —nacuj yu—. Cua ngui'j ma ji'i nu cuxi nu ndu'ni ñati chalyuu; pana na' ni, ntsu'u tyiquee na' ji'i ycu'i Ndyosi Sti na' ca su ntucua ycu'i Ni —nacuj Jesús—. ²⁴ Bi' cha' ni na' ji'i ma cha' cajaa ycu'i ma ña'a lo'o cresiya cuxi ji'i ma; chañi cha' bi': cajaa ma ña'a lo'o cresiya cuxi ji'i ma, si ná jlyá ti' ma cha' laca na' ñi'ya nu ni na' ji'i ma cha' laca na'.

²⁵ —¿Tilaca laca nu'u lacua? —nacuj ngu' ji'i Jesús li'.

—Tya tsubi' ni na' ji'i ma tilaca laca na' —nacuj Jesús li'—. ²⁶ Tya quiña'a la cha' taca chcui' na' lo'o ma nquicha' cuentya ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ma; pana liñi tsa cha' nu nda ycu'i Ndyosi nu nda 'na li'ya, lo'o jua'a

cua ña'a ca cha' nu nda Ni lo'o na', bi' ti cha' laca nu nda na' lo'o ñati chalyuu.

²⁷ Ná ngua cuayá' ti' ngu' cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' jil' ycu' Ndyosi Sti yu.

²⁸ Bi' cha' tya nchcui' la Jesús lo'o ngu' li':

—Tiya' la lo'o sicua mā jna' lo crusi, li' caca cuayá' ti' mā cha' laca na' ñi'ya nu ni na' jil' mā, na' nu liyya chalyuu cha' caca ñati —nacuj Jesús—. Ná sca cña ndu'ni na' chacuayá' jil' ycu' ca na'; ycu' Ndyosi Sti na', bi' laca nu ngulu'u 'na lcaa ca cha' nu nchcui' na' —nacuj—. ²⁹ Lcaa tsā ndil' Ni lo'o na', ycu' Ni laca nu nda jna' liyya re. Ná nguxtyanu Sti na' jna', cha' xcu' cña nu ndiya ti' Ni, bi' laca cña nu ndu'ni na'.

³⁰ Lo'o ndyuna ngu' cha' nchcui' Jesús jua'a, tyu' tya'a ngu' ngusñi hiqie ti ngu' cha' nu nchcui' yu.

“Nga'aa tatsaa ngu' jil' mā cha' cua'ni mā cña cuxi”

³¹ Lo'o li' nda Jesús cha' lo'o ngu' judío nu jlya ti' jil' yu.

—Lo'o tyanu cha' nu nclyu'u na' jil' mā ne' cresiya jil' mā, cha' jil' ycu' Ndyosi bi', li' chañi cha' laca mā ñati nu ndyaca tsa'a jna' —nacuj Jesús jil' ngu'—. ³² Li' taca ca cuayá' ti' mā lcaa cha' liñi; ná tucui caca tatsaa jil' mā cha' cua'ni mā cña cuxi ca su ndil' mā, xqui'ya cha' jlo ti' mā cha' liñi bi'.

³³ —Ñati jil' jyo'o Abraham laca ya —nacuj ngu' judío bi'—, ni sca ñati bilya tatsaa jil' ya cha' cua'ni ya cña cuxi. ¿Ñi'ya nti' ta nu'u lo'o nacuj nu'u cha': “Nga'aa tatsaa ngu' jil' mā cha' cua'ni mā cña cuxi ca su ndil' mā?” —nacuj ngu' judío bi' jil' Jesús.

³⁴ —Liñi tsa cha' ta na' lo'o mā juani —nacuj Jesús li'—, cha' cua laca ntsu'u xu'na ñati chalyuu, lcaa ca ñati nu ntsu'u qu'ya jil' ngu'. ³⁵ Lo'o sca ñati nu ntsu'u xu'na ni, cua laca ti hora ndiyiji cha' tso'o jil' ca su ndil' yu to' tyi xu'na yu, cha' si'i ñi'ya laca sñi' laca msu nu ndil' slo xu'na yu. Pana sñi' nu xu'na bi', lcaa tyempo ndil' sñi' lo'o sti, ndiyiji tsa cha' tso'o jil' —nacuj Jesús—. ³⁶ Na' nu laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi ni, lo'o cua'ni lyaá na' jil' mā, chañi cha' nga'aa caca tatsaa ngu' jil' mā cha' cua'ni ma cña cuxi chaca quiya' ca su ndil' mā —nacuj—. ³⁷ Cua jlo ti' na' cha' tya'a ñati jil' jyo'o Abraham laca cu'mā, pana cua nti' mā cujuui mā jna' cha' ná ntucua mā cha' nu nchcui' na' lo'o mā —nacuj Jesús—. ³⁸ Nclyu'u na' jil' mā cua ña'a ca cha' nu cua na'a na' slo ycu' Ndyosi Sti na', bi' laca cha' nu nchcui' na' lo'o mā. Lo'o cu'mā ni, ndu'ni mā lcaa ña'a cña nu ngua tsa'a mā jil' sti mā, bi' cña ndu'ni mā.

³⁹ Li' nguxtyacui ngu' cha' lo'o Jesús:

—Jyo'o Abraham bi' ngua jyo'o cusu' jil' ya, nu nguti' cua sa'ni la —nacuj ngu'.

—Si chañi cha' laca mā tya'a ñati jil' jyo'o Abraham bi', li' cua'ni mā ñi'ya nu ngua'ni ycu' Abraham bi' —nacuj Jesús jil' ngu' bi'—. ⁴⁰ Pana juani nti' tsa mā cujuui mā jna', masi xcu' cha' liñi nclu'u na' jil' mā, la cui' cha' liñi nu nda ycu' Ndyosi lo'o na. ⁴¹ Ná ngua'ni jyo'o Abraham jua'a —nacuj Jesús—. Chaca nu laca sti cu'mā, lo'o jua'a cña nu nclyo nu bi', bi' laca cña nu ndiya la ti' mā cha' ndu'ni mā.

—Si'i sñi' nu xña'a laca ya —nacuj ngu'—. Sca ti ycu' Ndyosi laca Sti ya —ndu'ni ngu' judío lo'o Jesús li'.

⁴² —¿Ha ycu' Ndyosi laca Sti cu'mā laca? ¿Ni cha' laca ná ntsu'u tyiquee mā ña'a mā jna' laca? —nacuj Jesús—. Nde slo ycu' Ndyosi ngutu'u na'; xqui'ya Ni, bi' cha' ndil' na' nde chalyuu —nacuj Jesús—. Si'i cuentya jil' ycu' ca ti na' liyya na' chalyuu, ngulo ycu' Ndyosi cña jna' cha' cā ca na'.

⁴³ ¿Ni cha' laca ná ndaca'a jyaca mā jil' cha' nu nchcui' na' lo'o mā? —nacuj Jesús jil' ngu' li'—. Ná nchca jil' mā tsiya' ti caca cuayá' ti' mā cha' nu nda na' lo'o mā —nacuj yu jil' ngu' judío bi'—. ⁴⁴ Ycu' nu xña'a laca sti cu'mā, lo'o jua'a nti' mā cua'ni mā la cui' cña nu ngulo nu bi' jil' mā. Tya lo'o nguxana chalyuu, tya li' nguxana ndyu'ni ñu'u nu bi' jil' cresiya jil' ñati —nacuj Jesús—. Ná ngutu'u nu bi' ca su ntsu'u suu cha' liñi, ná ntsu'u cha' liñi jil' nu bi' tsiya' ti —nacuj—. Lo'o ñilo'o nu bi' jil' ñati, xquicha' ycu' ca laca cha' cuiñi nu nda nu bi' lo'o ngu'. Sca nu cuiñi laca nu xña'a, bi' laca sti lcaa nu cuiñi. ⁴⁵ Nda na' cha' liñi lo'o mā, bi' cha' ná jlya ti' mā jna' tsiya' ti, cha' si'i cha' cuiñi nda na' lo'o mā. ⁴⁶ Ná caca ñacu' mā cha' ntsu'u xqui'ya na'; pana lo'o ta na' sca cha' liñi lo'o mā, ¿ni cha' laca ná jlya ti' mā 'na li'? ⁴⁷ Lcaa ñati nu nacuj cha' ycu' Ndyosi laca Sti ngu', tyaja'a ngu' bi' cuna ngu' lcaa cha' nu nchcui' Ni lo'o ngu' —nacuj Jesús jil' ngu' judío bi'—. Pana si'i sñi' ycu' Ndyosi laca cu'mā, bi' cha' ná nti' mā cuna mā cha' nu nchcui' na' lo'o mā tsiya' ti.

Cua laca lu'ú Jesús lo'o nguti' jyo'o Abraham tya sa'ni la

⁴⁸ Li' nguxtyacui ngu' judío cha' lo'o Jesús:

—Liñi cha' nu nchcui' ya jinu'u juani, cha' ngu' Samaria laca nu'u. Ñi'ya nti' sca nu xña'a, jua'a nti' nu'u —nacuj ngu' li'.

⁴⁹ —Ná ntsu'u cui' cuxi jna' tsiya' ti —nacuj Jesús—. Ch' tsa ndu'ni na' loo ycu' Ndyosi Sti na'; lo'o cu'mā ni, ná ndu'ni ch' mā loo na'. ⁵⁰ Pana si'i cha' nti' na' cha' cua'ni tlyu ngu' jil' ycu' na', cha' ycu' Ndyosi Sti na' ndu'ni cha' caca tlyu na'. Sca ti ycu' Ndyosi laca nu cua'ni cuayá' jil' lcaa ñati. ⁵¹ Lo'o chañi tsa cha' nu ta na' lo'o cu'mā ndi'ya: Lo'o taquiya' ngu' jil' cha' nu

nclyu'u na' jil'i ngu', ná tye chalyuu tso'o nu ta na' jil'i ngu' bi', masi cajaa ngu'.

⁵² Li' xa' nchcui' ngu' judío bi' lo'o Jesús chaca quiyá:

—Juani jlo ti' ya cha' ñi'ya nti' sca nu xña'a, jua'a nti' nu'u —nacuj ngu'—. Sa'ni ngujuii jyo'o Abraham, sa'ni ngujuii nu xa' la jyo'o cusu' nu nda cha' jil'i ycu' Ndyosi lo'o ñati. ¿Ñi'ya nti' nu'u lo'o nacuj ca ti nu'u? “Ná nga'a cha' tye chalyuu jil'i ñati nu taquiyá' jil'i cha' nu nclyu'u na' jil'i?” —nacuj ngu'—. ⁵³ ¿Ha nti' nu'u cha' xti la cha' jlo ti' jyo'o cusu' Abraham jil'i ya, quiña'a la cha' jlo ti' ycu' nu'u lacua? ¿Ha jua'a nti' nu'u? Lo'o jyo'o Abraham, lo'o nu xa' la jyo'o cusu' bi', cua ngujuii lcaa ngu' bi'. ¿Tilaca laca nu'u, nti' nu'u?

⁵⁴ Lo'o li' nacuj Jesús:

—Ná tso'o na' tsiya' ti si cua'ni na' cha' caca tlyu ycu' ca ti na', pana ycu' Ndyosi Sti na' ndu'ni cha' caca tlyu na' —nacuj—. Ndu'ni ma' cha' Sti ma' laca ycu' Ndyosi; ⁵⁵ masi ná ndyuloo ma' jil'i Ni, pana jua'a ndu'ni ma'. Nslo na' jil'i Ni tu'ni. Ná taca ñacuj na' cha' ná nslo na' jil'i Ni; cuiñi na' si jua'a ñacuj na', ñi'ya laca cu'ma, cha' cuiñi tsa ma'. Chañi cha' nslo na' jil'i Ni, jua'a ndaquiyá' na' jil'i lcaa cha' nu nchcui' Ni lo'o na' —nacuj Jesús jil'i ngu' judío bi'—. ⁵⁶ Nu Abraham jyo'o cusu' jil'i ma' ni, lye tsa ngua ti' yu ña'a yu jna' lo'o cala na' chalyuu. Lo'o li' ndi'ya ngua, cha' cua na'a nu cusu' jna', tso'o tsa ndyu'u tyiquee yu li'.

⁵⁷ Li' lye nchcui' ngu' judío lo'o Jesús:

—Bilya caca tu'ba yijá nu'u —nacuj ngu' jil'i—. ¿Ñi'ya ngua cha' cua na'a nu'u jil'i jyo'o Abraham lacua?

⁵⁸ —Lifi' tsa cha' nu nchcui' na' lo'o cu'ma juani —nacuj Jesús—, cha' cua laca lu'ú na' lo'o ngula jyo'o Abraham bi'.

⁵⁹ Li' ngusñi ngu' quee cha' cu ngu' jil'i Jesús cujuu' ngu' jil'i li', pana ndyu'u cuatsi' yu jil'i ngu'. Ngutu'u yu ne' laa bi', nteje tacui yu cla'be su ndi'j ñati ndyaa yu li'.

9

Nu qui'yu nu ca ña'a cuityi' lo'o ngula

¹ To' tyucuii su ndyaa Jesús, na'a yu jil'i sca ngu' cuityi', ca ña'a cuityi' lo'o ngula nu quicha bi'. ² Li' nchcuane nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' jil'i Jesús:

—Mstru —nacuj ngu'—, ¿tilaca ntsu'u qui'ya jil'i cha' cuityi' cloo yu cua lo'o ngula yu? ¿Ha ycu' yu? ¿Ha ngu' cusu' jil'i yu ndacui qui'ya jil'i?

³ —Si'i xqui'ya yu cua, si'i xqui'ya ngu' cusu' jil'i yu —nacuj Jesús jil'i ngu'—. Na cuityi' yu lo'o ngula yu cha' taca ña'a ngu' ñi'ya laca cña tonu nu cua'ni ycu' Ndyosi lo'o cua'ni Ni cha' tyaca tso'o yu. ⁴ Lo'o tya xee nga'a cha' cua'ni na cña —nacuj Jesús—,

lo'o cua ndyaa cuichaa nga'aa caca cua'ni ni sca na cña li'. Lo'o jua'a laca lo'o na' —nacuj—, nga'a cha' cua'ni na' lcaa ña'a cña nu ngulo ycu' Ndyosi jna' lo'o nda Ni jna' lijya na' ca nde —nacuj Jesús—. ⁵ Lo'o tya tyi'i na' chalyuu, tya ta na' xee nu tyu'ú ne' cresiya jil'i ñati.

⁶ Ndye nchcui' Jesús, li' ngusalú yu xi hitya sañi' lo yuu, cha' nguxa' xi lo'o yuu cha' caca nana'. Nda'a yu nana' bi' chu' scua' cloo nu quicha bi'. ⁷ Li' nacuj Jesús jil'i:

—Yaa nu'u, caata chcu nde tojo'o Siloé —tojo'o bi' naa Siloé cha'cña jil'i ngu', ñi'ya nti' si ñacuj na' cha'cña jil'i na: tojo'o “su nacuj jil'i ngu' cha' tsa'aa ngu”.

Bi' cha' ndyaa nu quicha bi' ndyaata tojo'o bi' li'. Lo'o ñaa li', cua ndyaca tso'o cloo. ⁸ Lo'o li' nu ngu' nu ndi'j cacua ti su ndi'j nu ngua quicha bi', nu cua na'a su ngüjña msta tsubi' la, li' nchcui' ngu' bi' jil'i:

—Nu qui'yu re, ¿ha la cui' yu re laca nu ngua'a calle ngüjña yu msta jil'i ngu'?

⁹ —La cui' yu bi'— nacuj tsa'aa ngu'.

—Si'i yu bi', masi sca ti cuaya' ña'a loo yu bi'— nacuj chaca ngu'.

Lo'o li' nguxacuj ycu' nu qui'yu bi' cha' jil'i ngu' bi':

—La cui' yu bi' laca na'.

¹⁰ Li' nchcuane ngu' jil'i yu:

—¿Ñi'ya ngua cha' ndyaca tso'o cloo nu'u juani?

¹¹ —Nu ñati nu naa Jesús, bi' laca nu nguxa' xi nana' cha' nguta'a chu' scua' cloo na' —nacuj nu qui'yu bi'—. Lo'o li' ngulo yu bi' cña 'na cha' tsa'a na' caata nde tojo'o Siloé, bi' cha' ndya'a ndyaata ca bi'; hora ti ngua tso'o cloo na', tyaca' tso'o ña'a na' juani.

¹² —¿Ma nde ndyaa yu bi'? —nacuj ngu' jil'i li'.

—Ná jlo ti' na' —nacuj.

Nchcui' ngu' fariseo lo'o nu ngua cuityi'

¹³ Ndyaa lo'o ngu' jil'i nu qui'yu nu ngua cuityi' bi' slo ngu' fariseo ne' laa. ¹⁴ Tsa nu ndi'j cña' ngu' ngua bi', tsa tacati ngua nu lo'o nguxa' Jesús nana' bi', ngua'ni yu jo'o jil'i cloo nu cuityi' bi'. ¹⁵ Lo'o li' nguxana ngu' fariseo, nchcuane ngu' jil'i nu ngua cuityi' bi':

—¿Ñi'ya ngua cha' ngua tso'o cloo nu'u?

—Nguta'a yu nana' chu' scua' cloo na' —nacuj nu qui'yu bi'—, li' ndyaa na' ndyaata chcu, tyaca' tso'o ña'a na' juani —nacuj.

¹⁶ Li' ntsu'u xi ngu' fariseo nu nacuj:

—Si'i slo ycu' Ndyosi yaa nu Jesús bi', bi' cha' ná ndaquiyá' yu tsa' ta'a jil'i ngu'.

Lo'o jua'a ntsu'u xi xa' ñati nu nchcui' jil'i yu ndi'ya:

—¿Ñi'ya caca jil'i yu bi' cua'ni yu cña tonu cuentya jil'i ycuil' Ndyosi si jua'a ntsu'u tsa qui'ya jil'i yu?

Ná stu'ba cha' nu nchcui' ngu' bi' jil'i Jesús.
17 Li' xa' nchcuane ngu' jil'i nu ngua cuityi' bi':

—Nu'u ni, ¿ñi'ya chcui' ta nu'u cha' jil'i yu bi' juani, cha' cua ngua'ni yu jo'o jil'i cloo nu'u?

Li' nguxacuj nu qui'yu bi' cha' jil'i ngu':

—Sca nu cusu' nu nda cha' jil'i ycuil' Ndyosi lo'o ñati, jua'a laca yu bi' —nacuj.

18 Ná jlya ti' nu ngu' judío bi', cha' ca ña'a cuityi' nu qui'yu bi' lo'o ngula, lo'o nu juani tyaca' tso'o xee ña'a. Su ndye cha', li' ngusi'ya ngu' jil'i ngu' cusu' jil'i. 19 Li' nchcuane ngu' jil'i ngu' cusu' bi':

—¿Ha sñi' cu'ma laca yu re? —nacuj ngu'—. ¿Ñi'ya ngua li'? ¿Ha ca ña'a cuityi' yu lo'o ngula yu? ¿Ñi'ya ngua cha' ña'a yu juani?

20 Li' nguxacuj sti xtya'a cha' jil'i ngu' fariseo bi':

—Jlo ti' ya cha' sñi' ya laca yu, jlo ti' ya cha' ca ña'a cuityi' yu lo'o ngula yu —nacuj ngu'—, 21 pana ná nda ya cuentya tsiya' ti ñi'ya ngua cha' nguij' xee nu ntsu'u cloo yu juani. Ná jlo ti' ya tilaca laca nu ngua'ni jo'o jil'i yu. Xcuane ma jil'i ycuil' yu; cua tlyu yu bi', ycuil' yu taca ta liñi yu cha' lo'o ma.

22 Jua'a nacuj sti xtya'a nu qui'yu bi' jil'i ngu', cha' ntsij' tsa ngu' jil'i ngu' judío bi'; na cua ngua'ni stu'ba ngu' laca cña cha' jil'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' culo'o ngu' jil'i ñati ne' laa, cua ña'a ca ñati nu ñacu' cha' Jesús laca Cristo, nu ñati tlyu nu nda ycuil' Ndyosi jil'i lijya chalyuu. Nga'aa ta ngu' judío bi' chacuayá' tsa ngu' ne' laa li'. 23 Bi' cha' nacuj sti xtya'a nu ngua cuityi' bi': “Xcuane ma jil'i ycuil' yu, cua tlyu yu bi'”.

24 Tya ngusi'ya ngu' jil'i nu ngua cuityi' bi' chaca quiya', lo'o li' lye nchcui' ngu' lo'o:

—Chacuayá' jil'i ycuil' Ndyosi, ta nu'u cha' liñi lo'o ya juani —nacuj ngu' jil'i—. Cua jlo ti' ya cha' ntsu'u tsa qui'ya jil'i nu Jesús bi'.

25 —Ná nda na' cuentya si ntsu'u qui'ya jil'i yu —nacuj nu ngua cuityi' bi'—. Jlo ti' na' cha' cuityi' na' clyo, lo'o juani cua ntsu'u xee cloo na'. Tsa bi' ti cha' jlo ti' na'.

26 —¿Ñi'ya ngua'ni yu bi' lo'o nu'u lacua? —nacuj ngu'—. ¿Ñi'ya ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o cloo nu'u juani?

27 —Cua ndacha' na' jil'i ma tsaqua quiya' tsa, lo'o ná ngua'a jyaca ma jil'i cha' bi' —nacuj nu qui'yu bi'—. ¿Ni cha' laca xa' nti' ma cuna ma cha' bi' chaca quiya'? ¿Ha lo'o cu'ma nti' ma caca tsa'a ma cha' jil'i yu?

28 Li' nchcui' nu ngu' judío bi' cha' ti' lo'o: —Nu'u laca sca nu ndyaca tsa'a jil'i yu bi' —nacuj ngu'—, cuare laca ya ñati nu ndyaca tsa'a jil'i jyo'o cusu' Moisés. 29 Jlya ti' ya

cha' nda ycuil' Ndyosi cha' lo'o nu Moisés bi', pana ná jlo ti' ya tsiya' ti ma nde ngutu'u nu Jesús bi' lijya.

30 Li' ngxutyacu' nu qui'yu bi' cha' lo'o ngu' fariseo bi':

—Tlyu tsa cha' nda ma lo'o na' juani —nacuj—. Nde cua ti ndu sca nu qui'yu nu ngua'ni ca ti jo'o cloo na', lo'o ná jlo ti' ma tsiya' ti ma nde ngutu'u yu lijya yu —nacuj—. 31 Jlo ti' lcaa tya'a na cha' ná ndaquiya' ycuil' Ndyosi jil'i cha' nu nchcui' ñati cuxi lo'o Ni; ndaquiya' Ni jil'i ngu' lo'o nchcui' ñati nu ndu'ni tacati, ñati nu ndu'ni cña nu ngulo Ni jil'i —nacuj—. 32 Tya lo'o nguxana chalyuu, bilya cua'ni ngu' cha' tlyu'u xee cloo ñati chaca quiya' nu lo'o ca ña'a cuityi' ngu' lo'o ngula ngu'. 33 Ná caca jil'i yu bi' cua'ni yu cña bi' si si' ca slo ycuil' Ndyosi ngutu'u yu.

34 —Ngu' cuxi laca nu'u, pana nti' nu'u culu'u xi cha' jo'o jil'i ya —nacuj ngu' judío li'—. Cuxi nu'u lo'o ngula nu'u, jua'a cuxi ti nguluu nu'u —nacuj ngu'.

Lo'o li' ngulo'o ngu' jil'i nu qui'yu bi', nga'aa nda ngu' chacuayá' tsa ne' laa tsiya' ti.

Na cuityi' ngu' cha' ná jlya ti' ngu'

35 Li' nguij' cha' jil'i Jesús, ndyuna yu cha' ngulo'o ngu' jil'i nu qui'yu bi' ne' laa. Lo'o nguiyacua Jesús jil'i, nchcuane yu jil'i li':

—¿Ha jlya ca ti' nu'u jil'i ycuil' nu cua lijya chalyuu cha' caca ñati? —nacuj Jesús jil'i.

36 —¿Tilaca laca yu bi', cusu'? —nacuj nu qui'yu bi'—. Nti' tsa na' xñi na' cha' jil'i.

37 —Cua na'a nu'u jil'i yu bi' —nacuj Jesús—. Na' laca bi', na' nu nchcui' lo'o nu'u juani ti.

38 Hora ti ndyatú sti' nu qui'yu bi' slo Jesús.

—Jlya ti' na' jinu'u, Xu'na —nacuj.

39 Li' nchcui' Jesús lo'o:

—Cua lijya na' chalyuu cha' cua'ni cuayá' na' jil'i ñati, tilaca laca nu xñi cha' jna', tilaca laca nu ná tyaja'a xñi cha' jna' —nacuj Jesús—. Ta na' xee nu tlyu' ne' cresiya jil'i ngu' nu xñi cha' jna', masi ñi'ya nti' cuityi' ti ngu' ndi' ngu' chalyuu; tacu' na' xee jil'i ngu' nu ná tyaja'a xñi cha' jna' tsiya' ti, masi ndu'ni ngu' cha' tso'o tsa ycuil' ngu'.

40 Ndú xi ngu' fariseo slo Jesús lo'o nchcui' yu jua'a.

—¿Ha cuityi' cua lacua? —nacuj ngu' jil'i yu.

41 —Ná ntsu'u qui'ya jil'i ma, si jlo ti' ma cha' cuityi' ti ma —nacuj Jesús—. Cha' nchcui' ma cha' taca ña'a ma, bi' cha' ña'a ti ntsu'u qui'ya jil'i ma.

10

Cui' jil'i lo'o su ndy'i' xly'a talya

¹Ta na' sca cha' liñi lo'o ma juani —nacuĵ Jesús jĵi' ngu' judío li'—. Tachaa tsa ndya' lo'o su ndyĵi' xlya' talya. Lo'o ndya'a ngu' ne' lo'o bi', sca ti to' lo'o nga'a' cha' tyatĵi' ngu'. Nu cuaana laca nu ndyacuĵ que lo'o, ndyatĵi' chaca se'ĵi' li' —nacuĵ Jesús—. ²Nde to' lo'o ndyatĵi' nu laca xu'na xlya' bi'. ³Nslo nu ntsu'u cua to' lo'o jĵi' xu'na xlya', bi' cha' nda chacuayá' ndyatĵi' yu bi' ne' lo'o —nacuĵ Jesús—. Nslo xlya' xtyi' xu'na ni'; lo'o nxi'ya yu jĵi' xlya' jĵi' ycuĵi' ca, lijya ni' slo yu, ndya'a lo'o yu jĵi' xlya' bi' li'. ⁴Lo'o cua ngutu'u lcaa xlya' nde liya', li' nde loo la ntyucua nu laca xu'na ni', nde chu' la lca'a xlya' jĵi' yu, cha' nduna ni' lo'o nxi'ya xu'na ni' jĵi' ni'. ⁵Ná ndyu'u lca'a ni' jĵi' xa' ñati; lo'o nduna ni' cha' nu nchcui' xa' ñati lo'o ni', xna ni' li', cha' ná nslo ni' xtyi' xi' ñati.

⁶Bi' ngua sca cha' nu nchcui' ne' ti Jesús lo'o ngu', pana ná ngua cuayá' ti' ngu' tsiya' ti ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu' li'.

Ña'asĵi' tso'o Jesús jĵi' xlya' jĵi' yu

⁷Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o ngu' chaca quiya':

—Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o ma —nacuĵ Jesús—. Ycuĵi' ti na' laca to' lo'o bi', cha' nchca'a na' to' lo'o su ndyatĵi' ni'. ⁸Ná ndaquiya' xlya' bi' jĵi' ñati nu yaa yala la, cha' xcuĵi' nu cuaana laca ngu' bi'; tsa cu' ti ntyucuaana ngu' na nu ntsu'u jĵi' tya'a ñati ngu' —nacuĵ—. ⁹Nu nga'a' to' lo'o, tso'o tsa ña'asĵi' jĵi' xlya' jĵi'; lo'o jua'a' na', tso'o tsa ña'asĵi' na' jĵi' ñati 'na —nacuĵ Jesús—. Taca tyeje tacuĵi' ngu' cha' tyatĵi' ngu' ne' lo'o su nga'a' na', cha' ná caca cuxi jĵi' ngu' bi' li'. Tso'o ti tyatĵi' ngu' ne' lo'o su nga'a' na', tso'o ti tyu'u ngu' chaca quiya', ñi'ya nu ndu'ni xlya'. Caja ñi'ya tyiji yu'u jĵi' ngu' bi' li', ñi'ya laca lo'o ndyĵi' na ndacu xlya'.

¹⁰Tsa cu' ti cña cuaana ndu'ni nu ngu' cuaana bi' —nacuĵ Jesús—. Ndyaa' ngu' bi' cha' cua'ni ñu'u ngu' jĵi' ñati, cha' chcu'na' cresiya jĵi' ñati bi'; na cua lijya na' cha' ta na' chalyuu tso'o jĵi' ñati, su caca tyĵi' ngu' tyucui tyiquee ngu' li' —nacuĵ—. ¹¹Tso'o tsa ña'asĵi' na' jĵi' xlya' 'na. Ycuĵi' ca na' tyaja'a Na' caja'a cha' ná cajaan xlya' jna', cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a' na' jĵi' ngu' —nacuĵ—. ¹²Sca msu ti ni, ná ña'asĵi' tso'o jĵi' xlya', xna yu lo'o ña'a' yu cha' lijya bo'o. Si'i ycuĵi' yu nu laca loo jĵi' xlya', si'i ycuĵi' yu nu ca jĵi' ni', nti' yu. Bi' cha' caca lya' ti' bo'o jĵi' taju xlya' bi', li' tyijyu' cañi xlya' xna ni' —nacuĵ Jesús—. ¹³Nxna msu tyijyu' cha' ne' xña ti jĵi' ngu' ndya'a yu, si'i na jĵi' yu laca xlya' bi'.

¹⁴Tso'o tsa ña'asĵi' na' jĵi' xlya' 'na. Nslo na' jĵi' ñati jna', lo'o jua'a' cua nguĵi' ñati bi' jna'. ¹⁵Ñi'ya nslo Sti na' jna', jua'a' nslo na' jĵi' Sti na'; ñi'ya ntsu'u cha' jĵi' Sti na' lo'o na', jua'a' ntsu'u cha' jna' lo'o ñati jna'. Ycuĵi'

ca na' tyaja'a na' cajaan cha' ná tye cresiya jĵi' ñati 'na —nacuĵ Jesús jĵi' ngu'—. ¹⁶Tya ntsu'u la xa' ñati 'na nu ndi' xi' quichĵi, nu ná stu'ba nga'a' lo'o taju ñati re; nga'a' cha' tsa'a na' tsaqui'ya na' jĵi' ngu' bi', cha' lo'o ngu' bi' tyaa' ngu' ca ne' lo'o re. Lo'o li' cuna ngu' cha' nu chcuĵi' na' lo'o ngu'; caca ngu' sca ti taju ñati 'na, lo'o jua'a' caca na' nu sca ti Xu'na ngu' —nacuĵ Jesús—.

¹⁷Tye chalyuu 'na, cajaan na' cha' tyu'ú na' chaca quiya' ca tiya' la, bi' cha' ntsu'u tsa tyiquee Sti na' ña'a' 'na. ¹⁸Ná tucui xlyaa cresiya 'na, ycuĵi' ca ti na' ntaja'a na' cajaan —nacuĵ Jesús—. Taca cua'ni na' jua'a', cha' cua nda ycuĵi' Ndyosi Sti na' chacuayá' cajaan na', lo'o jua'a' cua nda Ni chacuayá' cha' tyu'ú na' chaca quiya'.

¹⁹Tya chaca quiya' ná stu'ba cha' jĵi' ngu' judío lo'o tya'a ngu' cha' nchcui' Jesús jua'a'. ²⁰Ntsu'u tsa ngu' nu nacuĵi' ndi'ya:

—Ñi'ya nti' sca nu xña'a, jua'a' nti' yu cua. Na tonto yu. Ná ntsu'u cha' cuna na cha' nu nchcui' yu cua.

²¹Li' nacuĵi' xa' la ñati:

—Ná taca chcuĵi' ngu' ñi'ya nu nchcui' yu cua juani si ntsu'u cui' xña'a' jĵi' ngu'. ¿Ha caca jĵi' nu xña'a' cua'ni cha' tyaca tso'o cloo nu cui'ya'? Ná taca jĵi'.

Nxuu tya'a ngu' judío lo'o Jesús

²²Tyempo tlya' ngua li', nu lo'o sube tsa tsa. Nde quichĵi Jerusalén ndyu'ni tlyu ngu' jĵi' ta'a su ngulacua' jĵi' laa tonu ca bi'. ²³Ndyaa Jesús to' laa ca su nchcui' ngu' jĵi': “Corredor jĵi' Salomón”. ²⁴Li' ndyu'u ti'ĵi tyuu tya'a ngu' judío slo Jesús, nchcuane ngu' jĵi' yu:

—¿Ni jacua' chcuĵi' liñi nu'u lo'o cua, cha' caca cuayá' ti' ya si nu'u laca nu ñati tlyu nu ta ycuĵi' Ndyosi jĵi' caa? —nacuĵ ngu' jĵi' Jesús—. Ná talo ya si ná cacha' nu'u lcaa cha' jĵi' cua. Tso'o si chcuĵi' liñi nu'u juani.

²⁵—Jua'a' ni na' tsaca quiya' jĵi' ma —nacuĵ Jesús jĵi' ngu' bi' li'—, lo'o ná jlya ti' ma cha' nu nchcui' na' lo'o ma tsiya' ti —nacuĵ—. Lo'o ña'a' ma cha' ndu'ni na' cña tonu bi' chacuayá' jĵi' Sti na', ndyĵi' cha' liñi jĵi' ma li'; ²⁶pana ná jlya ti' ma jĵi' cña bi', cha' si'i taju ñati 'na laca ma. Nacuĵ na' jua'a' jĵi' ma tsubi' —nacuĵ Jesús jĵi' ngu'—.

²⁷Ñi'ya ndu'ni xlya', jua'a' nduna ñati 'na jna' lo'o nchcui' na' lo'o ngu'. Cua nslo na' jĵi' ngu', cua ndya'a' ngu' lo'o na'. ²⁸Ná nga'a' cha' tye chalyuu nu ta na' jĵi' ngu' bi', ná chcu'na' cresiya jĵi' ngu' li'. Ná tucui caca jĵi' xlyaa' jĵi' ñati bi' 'na, cha' tso'o tsa ña'asĵi' na' jĵi' ñati bi' —nacuĵ Jesús—. ²⁹Na cua nda Sti na' ñati bi' jna', lo'o jua'a' nga'aa ntsu'u chaca nu stu'ba tlyu lo'o ycuĵi' Ni; bi' cha' ná tucui caca jĵi' xlyaa' jĵi' ngu' bi', nu lo'o ña'asĵi' Sti na' jĵi' ngu'. ³⁰Lo'o jua'a' stu'ba ntsu'u

cha' jil'i ycuil' Ndyosi Sti na' lo'o na' —nacuj Jesús.

³¹ Chaca quiyá' ngusñi nu ngu' judío bi' quee cha' cū ngu' jil'i Jesús, cujuii ngu' jil'i.

³² Li' nchcui' yu lo'o ngu' bi':

—Cua quiña'a tsa cña tso'o ngua'ni na' chacuayá' jil'i Sti na' slo cu' ma, lo'o jua'a cua na'a mā cña nu ngua'ni na'. ¿Ha xqui'ya sca cña tso'o nu ngua'ni na', bi' cha' nti' mā cuta mā quee 'na?

³³ Li' nguxtyacui nu ngu' judío bi' cha' lo'o Jesús:

—Ná cujuii ya jinu'u lo'o quee xqui'ya sca cña tso'o nu ngua'ni nu'u —nacuj ngu'—, xqui'ya cha' cuxi nu nchcui' nu'u jil'i ycuil' Ndyosi, bi' cha' cū ya quee jinu'u. Sñi' ñati chalyuu ti laca nu'u, pana ndu'ni nu'u cha' laca nu'u ycuil' Ndyosi.

³⁴ Li' nacuj Jesús jil'i ngu':

—Lo quityi nscua cha' cusu' nu jlya tsa ti' mā, ntsu'u sca cha' nu nchcui' ndi'ya: “Ndyosi laca laca cu'mā cuentya jna” —nacuj Jesús—. ³⁵ Jlo ti' na caca ná caca jil'na tacu' na ni sca cha' nu nda ycuil' Ndyosi lo'o na. Sca cha' nu nchcui' quityi bi' ni, nacuj cha' ñi'ya laca ycuil' Ndyosi, jua'a laca ñati nu ndaquiya' cha' nu nda Ni lo'o.

³⁶ ¿Ni cha' laca ngusta cu'mā qui'ya jna' slo ycuil' Ndyosi lo'o nacuj mā cha' nchcui' na' cha' cuxi jil'i ycuil' Ni? —nacuj Jesús—. Cua ngusubi Stí na' jna', nda Ni 'na lijya' nde chalyuu. ¿Ni cha' laca ná tso'o nti' mā cha' nacuj na' cha' nu sca ti Sñi' ycuil' Ndyosi laca na'? ³⁷ Ná ntsu'u cha' jlya ti' mā jna' —nacuj Jesús li'—, si ná ndu'ni na' cua ña'a ca cña nu ndu'ni Sti na' —nacuj—. ³⁸ Pana nu lo'o ndu'ni na' cña jil'i ycuil' Ndyosi, li' caca jlya ti' mā jna' xqui'ya cña nu ndu'ni na' bi', masi ná jlya ti' mā cha' nu nchcui' na'. Lo'o li' caca cuayá' ti' mā, caca jlo ti' mā, cha' stu'ba ntsu'u cha' jil'i Sti na' lo'o na', stu'ba ntsu'u cha' jna' lo'o Sti na'.

³⁹ Chaca quiyá' ngua'ni cuayá' ngu' si caca taya' ngu' jil'i Jesús. Li' nga'aa ndyanu yu, laja ti ngu' ngutu'u yu ngulaá yu jil'i ngu'.

⁴⁰ Li' ndyaa Jesús chaca quiyá', ndyaa chaca tsu' sta'a Jordán ca su ngutu Juan ntyucuatya jil'i ngu' tya clyo. Nde bi' nguti'j yu, lo'o jua'a ndya'a tsa ngu' slo. ⁴¹ Li' nacuj ngu' jil'i tya'a ngu':

—Ná ngua'ni Juan ni sca cña tonu cha' cube ti' na jil'i. Pana liñi tsa ndyu'u laca cha' nu nchcui' nu Juan bi' tya tsubi' la cuentya jil'i nu qui'yu re.

⁴² Lo'o li' cua nguxana tyuu tya'a ngu', jlya ti' ngu' jil'i Jesús lo'o nguti'j ngu' nde bi'.

11

Ngujuii Lázaro

¹ Ndi'j sca nu qui'yu nu naa Lázaro. Quicha tsa bi'. Ngu' quichj Betania laca, lo'o

jua'a María lo'o Marta laca tya'a ngula nu qui'yu bi'. ² (Tya'a ngula María laca Lázaro nu quicha bi', lo'o jua'a María laca nu su'ba setye tyixi xty'i' chu' quiyá' Jesús nde loo la, lo'o li' sube' cho' quichá' que ycuil' cho' quiyá' Jesús cha' quityi.) ³ Cua nda tyucuaa nu cuna'a bi' cha' ndyaa ca slo Jesús:

—Tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, Xu'na —nacuj ngu' cuna'a bi'—, nde lijya cha', cha' caca cuayá' ti' nu'u cha' ntsiya tya'a tso'o nu'u, quicha tsa yu.

⁴ Lo'o ndyuna Jesús cha' bi', li' nacuj:

—Ná nga'a cha' cajaa nu quicha bi'. Na quicha yu bi' cha' caca tlyu la ycuil' Ndyosi, cha' cua'ni tlyu ngu' jna', cha' na' laca nu sca ti Sñi' ycuil' Ndyosi. Lo'o ña'a ngu' ñi'ya cña tonu nu cua'ni na' cha' caca jo'o jil'i yu, li' cua'ni tlyu ngu' jil'i ycuil' Ndyosi.

⁵⁻⁶ Lo'o ndyuna Jesús cha' quicha Lázaro, li' tya ndyanu Jesús tya tyucuaa tsá su ndi'j bi', masi ntsu'u tsa tyiquee yu ña'a yu jil'i ca ta'a sna ngu' bi', jil'i Marta, lo'o jil'i nu chaca cho' tya'a Marta, lo'o jil'i ycuil' Lázaro. ⁷ Tiya' la, li' nacuj Jesús jil'i ñati nu ndyaca tsa'a jil'i:

—Tyaa na xtyuu na nde loyuu su cuentya Judea —nacuj.

⁸ Li' nguxacuj ngu' bi' cha' jil'i:

—Mstru —nacuj ngu'—, ná sa'ni ngua bi' lo'o ngua ti' ngu' judío bi' cū ngu' quee jinu'u cha' cujuii ngu' jinu'u, ngua ti' ngu'. ¿Ha cua tsa'a ti nu'u nde jua chaca quiyá'? —nacuj ngu'.

⁹ Li' nacuj Jesús jil'i ngu' bi':

—Tii tyucuaa ti hora ntsu'u jil'i sca tsá. Lo'o tya'a na ndacuá, ná sca na tyacua quiyá' na, tyaca' su ndya'a na cha' tya xee —nacuj—. ¹⁰ Lo'o tyu'u ta'a na talya, li' tyacua sca na nga'a tyucuj quiyá' na, cha' ná tyaca' xee ña'a na jil'i li'.

¹¹ Lo'o cua nchcui' Jesús jua'a, li' nacuj:

—Cua laja' Lázaro tya'a tso'o na. Nde jua tsa'a na' juani cha' xtyuu jil'i yu.

¹² —Mstru —nacuj ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i—, lo'o laja' ca yu, li' tyaca tso'o yu.

¹³ Ngua ti' ngu' cha' ndyu'u xcalá yu, masi nti' Jesús ñacu' jil'i ngu' cha' chañi cha' ngujuii yu. ¹⁴ Lo'o li' liñi nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Ngujuii Lázaro —nacuj—. ¹⁵ Tso'o ti nti' na' cha' ná nguti'j na' nde jua lo'o ngujuii yu. Juani taca tyu'u tso'o cha' jil'i ycuil' mā, taca xñi tso'o la mā cha' jna' —nacuj—. Tyaa na ca su nscua jyo'o.

¹⁶ Li' nchcui' Tomás nu Culaca' lo'o tya'a ndyaca tsa'a jil'i Jesús:

—Tyaa na lo'o nu cusu' lacua, cha' stu'ba ti cajaa na lo'o —nacuj Tomás.

“Tyu'u tya'a ngula nu'u chaca quiyá”

¹⁷ Lo'o ndyalaa Jesús ca bi', ngujui cha' jil'i yu cha' cua jacua tsá nguatsi' jyo'o Lázaro.

¹⁸ Ná tyijyu' ndyi'ya tya'a quichj Betania bi' lo'o quichj Jerusalén, ntsu'u xi tucua ti

kilómetro cla'be cuayá' tyijyu' ndi'j quichí bi'.¹⁹ Lo'o li' quiña'a' ngu' quichí tonu bi' ndyaa cha' xtyucua ngu' jil'j Marta lo'o jil'j María cha' ngujuii tya'a ngula ngu'.²⁰ Tya cuayá' ndyuna ngu' cha' cua lijya Jesús, hora ti ngutu'u Marta ndyaa cha' tyacua tya'a lo'o Jesús tyucuij. Sca ti María ndyanu ni'j.²¹ Lo'o li' nchcui' Marta lo'o Jesús:

—Ná ngujuii tya'a ngula na' si nguti'j nu'u ca nde, cusu' —nacuj nu cuna'a' bi' jil'j Jesús—. ²² Pana jlo ti' na' cha' masi juani cua'ni ycu' Ndyosi lcaa cha' nu ñña nu'u jil'j Ni.

²³ Li' nguxacuj Jesús cha' jil'j Marta bi':

—Tyu'ú tya'a ngula nu'u chaca quiya'.

²⁴ —Jlo ti' na' cha' chaca quiya' tyu'ú yu bi' nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o lo'o cua tye ti chalyuu —nacuj Marta.

²⁵ Li' nguxtyacui Jesús cha' lo'o nu cuna'a' bi':

—Na' laca nu ndu'ni cha' tyu'ú ñati, na' laca nu ndu'ni cha' chañi caca tso'o cresiya jil'j ñati —nacuj Jesús—. Masi cajaa ngu', tya tyu'ú ngu' bi' chaca quiya', caja chalyuu cucui jil'j ngu' si cua ngusñi ngu' cha' jna' —nacuj Jesús jil'j Marta—. ²⁶ Lo'o jua'a' lcaa ñati nu tso'o ti ndi'j tyiquee cha' ngusñi ngu' cha' jna', ná nscua cha' cajaa ngu' bi' tsiya' ti. ¿Ha jlya ti' nu'u cha' bi'?

²⁷ —Chañi cha' jlya ti' na', cusu' —nacuj nu cuna'a' bi'—. Hasta juani jlya ti' na' cha' nu'u laca Cristo nu ñati tlyu bi', nu'u laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi, lo'o jua'a' cua nda Ni jinu'u lijya.

Lo'o Jesús ndyuna yu

²⁸ Ndye nchcui' Marta, li' ndyaa nu cuna'a' bi', cuaana ti ngusi'ya jil'j María tya'a ngula: —Cua tyalaa ti nu Mstru bi' juani —nacuj—. Nxi'ya yu jinu'u cha' tsaa nu'u slo yu.

²⁹ Lo'o ndyuna María cha' bi', hora ti ngutu'u ndyaa slo Jesús li'. ³⁰ Tya lyiji tyalaa Jesús quichí, tya nga'a yu su ndyacua tya'a Marta lo'o yu tya tsá la. ³¹ Lo'o nu ngu' judío nu ndi'j nxyucua jil'j María ni'j ni, lo'o na'a ngu' cha' tsa tsiya' ca ngutu'u María ndyaa, li' ndyaa lca'a' ngu' jil'j cho'; ngua ti' ngu' cha' to' cuaá ndyaa cho' cha' cunaa cho'.

³² Lo'o li' ndyalaa María ca su ndu Jesús. Lo'o na'a' cho' jil'j yu, hora ti ngutu' sti' cho' slo Jesús. Lo'o li' nacuj María bi':

—Si nguti'j nu'u tsubi', cusu' —nacuj—, ná ngujuii tya'a ngula na' li'.

³³ Xñi'j tsa ñaa xtyi'j Jesús li', ndube tsa ti' yu cha' ndyuna María, lo'o jua'a' ngusi'ya tsa ngu' judío tya'a ndya'a' María. ³⁴ Li' nchcuane Jesús jil'j ngu':

—¿Macala nguxatsi' ma' jil'j jyo'o bi'?

—Tsa na'a' na xi jil'j, cusu' —nacuj ngu' li'.

³⁵ Lo'o Jesús ngusi'ya li'.

³⁶ —Tyaca'a tsa jyo'o bi' jil'j Jesús, ntsu'u tsa tyiquee yu ña'a' yu jil'j —nacuj ngu' judío bi'.

³⁷ Lo'o jua'a' ndi'j xi ngu' nu nacuj:

—¿Ni cha' laca ná ngujui ñi'ya nu cua'ni yu cha' ná cajaa Lázaro nquicha'? Nchca jil'j yu cua'ni yu cha' tyaca tso'o cloo ngu' cuityj'.

Ndyu'ú Lázaro chaca quiya'

³⁸ Ca chaca quiya' xñi'j tsa ñaa xtyi'j Jesús, lo'o li' ndyaa yu ca to' cuaá. Sca tyuquee laca, lo'o ndu sca quee tlyu ndyacu' tu'ba tyuquee bi'.

³⁹ —Clyatsu' ma' quee cua —nacuj Jesús.

Li' nchcui' Marta tya'a ngula jyo'o bi' lo'o Jesús:

—Tyucuj tsa xtyi'j caca si tyu'utsu' quee cua, cusu' —nacuj—. Cua jacua tsá nguatsi' jyo'o re.

⁴⁰ Li' nacuj Jesús:

—Caca ña'a' ma' cha' tlyu tsa nu ndu'ni ycu' Ndyosi nu lo'o jlya ti' ma' jil'j Ni. ¿Ha si' jua'a' ni na' jil'j ma' tsá?

⁴¹ Li' ngulotsu' ngu' quee nu ndyacu' tu'ba tyuquee bi'. Li' nguxña'a' Jesús nde cua.

—Sti na' —nacuj Jesús li'—, tsa xly'a'be h'i cha' cua ndyuna nu'u cha' nu nchcui' na' lo'o nu'u. ⁴² Lcaa tsá cua jlo ti' na' cha' nduna nu'u lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o nu'u; pana nchcui' na' lo'o nu'u juani xqui'ya ñati nu ndi'j re, cha' taca ca jlya ti' ngu' jna' cha' chañi cha' cha' nda nu'u jna' lijya' chalyuu.

⁴³ Li' cu'j tsa nchcui' Jesús:

—Lázaro, tyu'u nu'u su ntsu'u nu'u ndacua, tyaa nu'u nde liya' re.

⁴⁴ Li' ngutu'u nu ngua jyo'o bi'; ña'a' ti tya ngüixi'j late' ngati' tyucui ña'a' hichu', ña'a' ti tya ndyacu' chaca late' loo.

—Xati' cly'a ma' late' nu ntsu'u chu' yu cua —nacuj Jesús jil'j ngu'—, cha' ta ma' chacuayá' tya'a yu.

Nchcui' ngu' ñi'ya caca cuju'j ngu' jil'j Jesús

⁴⁵ Lo'o li' quiña'a' tya'a ngu' judío bi' jlya ti' ngu' jil'j Jesús, ñati nu ndi'j nxyucua jil'j María tsá la, cha' cua na'a' ngu' cha' tlyu nu ngua'ni ca ti Jesús cuentya jil'j ycu' Ndyosi.

⁴⁶ Pana ntsu'u xi ngu' bi' nu hora ti ndyaa slo ngu' fariseo, nda ngu' cha' lo'o ngu' ñi'ya nu ngua'ni Jesús. ⁴⁷ Bi' cha' nu ngu' sti' jo'ó nu laca loo lo'o ngu' fariseo bi', nguxana nxi'ya ngu' jil'j lcaa ngu' tsiya, cha' tyu'u ti'j ngu'. Lo'o li' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Ñi'ya cua'ni na juani? —nacuj ngu'—.

Quiña'a' tsa cha' tlyu ndyu'ni nu qui'yu bi'.
⁴⁸ Lo'o ta na chacuayá' jil'j yu cha' tya cua'ni la yu jua'a', li' xñi' lcaa ngu' quichí cha' jil'j yu. Li' ca'a' ngu' romano cha' cuityj' ngu' laa tlyu jil'na, culo'o ngu' jil'j ñati' tya'a na su ndi'j ngu' —nacuj ngu'.

⁴⁹ Li' ndatu tsaca ngu'; Caifás naa yu, lo'o jua'a yija bi' laca yu xu'na sti jo'ó. Nchcui' yu lo'o ngu' bi' li':

—Ni sca na ná jlo ti' ma, ⁵⁰ ná nchca tii ma tsiya' ti —nacu' yu—. Tso'o la caca ji'i ma si cajaa sca ti ñati, cha' ná cajaa lcaa ngu' quichí tyi na. Cuxi la cña caca si cui'tiyi' ngu' tyucui ña'a nasiyu re.

⁵¹ Si'i cha' nu ngua'ya hique ycui' ca yu nchcui' yu jua'a; cha' yija bi' ngua yu xu'na sti jo'ó, bi' cha' nacui' yu jua'a, cha' cuentya ji'i ycui' Ndyosi nda yu cha' lo'o ngu', ni cña caca ji'i Jesús ca nde loo la lo'o cajaa Jesús lo crusi. Si'i xqui'ya ñati chalyuu jua ti cajaa Jesús, ⁵² masi cajaa Jesús cuentya ji'i lcaa ñati lcuca ti ña'a chalyuu, cha' stu'ba ti caca tyiquee lcaa ñati nu jlya ti' ji'i ycui' Ndyosi, ngu' nu cua ngusubi ycui' Ndyosi ji'i cha' caca ngu' sñi' Ni.

⁵³ Lo'o li' nguxana nchcui' ngu' nu laca cña lo'o tya'a ngu' ñi'ya nu caca cujuui' ngu' ji'i Jesús; ⁵⁴ bi' cha' ngua'aa ndyaa Jesús su ndi'i' ngu' judío, ngu' ngu' yu loyuu bi', ndyaa yu chaca loyuu su tyijyu' la xi, ca to' yuu btyi. Ndyalaa yu sca quichí su naa Efraín li', ca bi' nguti'i' Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

⁵⁵ Cua ngulala tsa ta'a pascua, bi' laca sca ta'a ji'i ngu' judío. Quiña'a ngu' ngutu'u ngu' quichí tyi ngu', masi quichí ne' quixi', ndyalaa ngu' quichí Jerusalén li'. Yala ti ngua'ni lubii' ngu' tyucui' ña'a ngu' cuentya ji'i ycui' Ndyosi, nu lo'o tya lyiji ti caca ta'a. ⁵⁶ Li' ndyaa ngu' ndyaana ngu' macala ntsu'u Jesús. Lo'o ndi'i' ngu' ne' laa, li' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Ni'ya nti' ma? —nacui' ngu'—. ¿Ha caa yu ta'a nti' ma?

⁵⁷ Ndube tsa ti' ngu' cha' lo'o nu ngu' sti jo'ó nu laca loo bi', lo'o ngu' fariseo, cua ngulo ngu' cña ji'i lcaa ngu' quichí; nacui' sti jo'ó cha' lo'o caca cha' ji'i ngu' macala ntsu'u Jesús, hora ti ntsu'u cha' cacha' ngu' ji'i ngu' nu laca loo. Li' tsa'a ngu' policía xñi' ngu' ji'i Jesús, nti' ngu' nu laca loo bi'.

12

Nda'a sca nu cuna'a setye chu' quiya' Jesús

¹ Tya lyiji tya xcuá tsá cha' caca ta'a pas-cua, li' ñaa Jesús nde quichí Betania chaca quiya'. Laca Betania quichí tyi Lázaro nu ngujuii' tya tsubi' la, lo'o li' ngua'ni Jesús cha' ndyu'ú yu chaca quiya'. ² Li' nda ngu' sca sji' ji'i Jesús, cha' tso'o tsa nti' ngu' cha' ndyalaa yu slo ngu'. Nda Marta na ndyacu ngu' li', lo'o jua'a stu'ba ti ntucua Lázaro lo'o ngu' su ndyacu ngu' sji' lo'o Jesús. ³ Li' ndyalaa lo'o María ji'i sca lyura setye tyixi xtyi'i. Quiña'a tsa nga'a setye bi' ji'i, cha' tyucui' setye ji'i quixi' nardo laca. Li' nda'a María

setye bi' chu' quiya' Jesús, lo'o quicha' que ycui' María ngusube' chu' quiya' yu; tyucui' ña'a ni'i ntyucua xtyi'i setye tyixi xtyi'i bi' li'.

⁴ Nga'a Judas sñi' Simón Iscariote lo'o ngu', cha' ñati nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús laca. La cui' bi' laca nu cujuui' cresiya ji'i Jesús ji'i ngu' cuxi ca tiya' la. Na'a nu Judas bi' ñi'ya nu ngua'ni María, lo'o li' lye nchcui' ni cha' laca ngua'ni María jua'a:

⁵ —¿Ni cha' laca ná ngua caya' setye tyixi xtyi'i ji'i nu cuna'a cua cha' caca cñi xtyucua ji'i ngu' ti'i? —nacui' nu Judas bi'—. Ná tyiquee' caca tyuu mil paxu lo setye bi'.

⁶ Cha' caana Judas, bi' cha' nacui' jua'a, si'i cha' tya'na ti' ji'i ngu' ti'i. Ycui' ca Judas laca loo ji'i cuiji' su ntsu'u cñi ji'i ngu' tya'a ndya'a lo'o Jesús, pana na ntyucuaana Judas cñi nu ntsu'u ji'i lcaa ngu' bi'.

⁷ —Ta ma chacuayá' cua'ni nu cuna'a cua jua'a —nacui' Jesús—. Na cua nguxco'o cho' setye bi' cha' cua'ni jo'o ji'i ngu' lo'o cua ngulala ti xatsi' ngu' jna' —nacui'—. ⁸ Lcaa tyempo ndi'i' ngu' ti' lo'o ma nde chalyuu, lcaa tsá taca xtyucua ma ji'i ngu' bi' nquicha'; pana nu na' ni, ná tyuu tsá tyi' na' slo cu'ma.

Lo'o ji'i Lázaro ngua ti' ngu' cujuui' ngu' ji'i

⁹ Ngujui' cha' ji'i ngu' cha' ndi'i' Jesús ca bi', lo'o li' ndyaa quiña'a tya'a ngu' judío; tsa tlyu ti ngu' ndyaa na'a ngu' ji'i Jesús. Lo'o jua'a nti' ngu' ña'a ngu' ji'i nu ngua jyo'o Lázaro bi', cha' ngua'ni Jesús cha' ndyu'ú chaca quiya'. ¹⁰ Lo'o li' ngua'ni stu'ba sti jo'ó nu laca loo cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu', cha' lo'o ji'i Lázaro cujuui' ngu', ¹¹ cha' xqui'ya nu Lázaro bi', bi' cha' nguxtyanu quiña'a tya'a ngu' judío ji'i sti jo'ó, cha' ngusñi' ngu' cha' ji'i Jesús.

Ngua'ni chi' ngu' loo Jesús lo'o ndyalaa yu nde Jerusalén

¹² Quiña'a tsa ñati ndyaa ngu' ta'a bi'. Ca chaca tsá, li' ndyuna ngu' cha' cua liija tyi Jesús nde Jerusalén; bi' cha' ngutu'u ngu' bi' ndyaa ngu' tsa tlyu ti cha' tyacua tya'a ngu' lo'o Jesús. ¹³ Ndyaa lo'o ngu' ste' nga, lo'o jua'a cui' ngusi'ya ngu' li':

—Cua'ni tlyu na ji'i ycui' Ndyosi Sti na —nacui' ngu' ji'i Jesús—. Culacua Ni jinu'u cha' liija nu'u lo'o chacuayá' ji'i ycui' nu Xu'na na. Masi juani ti, culacua Ni jinu'u cha' nu'u laca Rey nu laca loo ji'i ngu' Israel.

¹⁴ Li' ngujui' sca huru ji'i Jesús, ndyaa tu-cua yu chu' huru bi', cha' ndi'ya nscua cha' lo quityi' cusu':

¹⁵ Ná cutsii' cu'ma ngu' ca tyi quichí Sión;

cua liija nu Xu'na ma, ntucua yu chu' sca huru.

¹⁶ Tyempo li' ná ngua cuayá' ti' ngu' cha' bi'. Pana ca tiya' la, lo'o cua ngua lcaa cha' tlyu nu ndyanu cha' cua'ni Jesús lo'o yaa yu lo yuu, nu lo'o ngua tlyu Jesús ca su ntucua

yu lo'o ycuu! Ni nde cua, li' ndyi'u ti' ngu' nu ndyaca tsa'a' j'i' yu, ndyi'u ti' ngu' j'i' cha' nu nscua lo' quityi bi' cua sa'ni la; ndyi'u ti' ngu' cha' la cui' jua'a' ngua j'i' Jesús.

¹⁷ Jua'a' ngua li'. Nu ñati' nu nguti' slo Jesús nu lo'o ngusi' y Jesús j'i' jyo'o Lázaro ca tyuquee su nguatsi' cha' tyu'u Lázaro chaca quiyá, nda ngu' cha' lo'o ngu' quichí ñi'ya nu ngua cha' bi'; ¹⁸ bi' cha' ngutu'u ñati' quiña'a' bi', ndyaa ngu' cha' tyacua tya'a ngu' lo'o Jesús tyucui, cha' cua ndyuna ngu' ñi'ya ngua'ni Jesús cña tonu bi' lo'o Lázaro. ¹⁹ Li' nchcui' ngu' fariseo lo'o tya'a ngu':

—Ña'a' mā j'i' yu bi'. ¿Ñi'ya' cua'ni na juani? Ná caca j'i'na tsiya' ti' tacu' na cha' j'i' yu bi'. Tyucui ña'a' chalyuu ngusñi' ngu' cha' j'i' yu juani.

Lijya xi ngu' xa' tsu' nclyana ngu' j'i' Jesús
²⁰ Lo'o ngu' griego ndyalaa laja ñati' nu ndya'a' ta'a' bi' nde Jerusalén. ²¹ Ñaa xi ngu' griego bi' slo Felipe li'. Quichí Betsaida laca quichí tyi nu Felipe bi'; nde loyuu su cuentya Galilea, ca bi' ndi' quichí bi'. Li' nchcui' ngu' bi' lo'o Felipe:

—Tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, cusu', cua nti' ya tyacua tya'a' ya xi lo'o Jesús —nacuj' ngu'.

²² Li' ngutu'u Felipe ndyaa slo Andrés tya'a' quichí tyi; stu'ba ti' ndyaa ngu', ndyaa cacha' ngu' j'i' Jesús. ²³ Lo'o li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu':

—Cua ndyalaa hora cha' caca tlyu ycuu' na' lo'o cajaa na', na' nu cua lijyaa chalyuu cha' caca ñati' —nacuj' Jesús—. ²⁴ Liñi' tsa cha' nu ta na' lo'o mā juani, cha' sca si'yu nu ndyataa ngu' ni, ñi'ya laca sca si'yu trigo, tyanu si'yu bi' jua'a' ti' si ná cataa ngu' j'i' lo yuu —nacuj'—. Lo'o cua ndyataa ngu' si'yu bi' lo yuu, li' catsu' sca' si'yu bi', ñi'ya laca si' na ngujui ti. Pana nu lo'o tyucua si'yu bi', quiña'a' tsa si'yu tyu'u lo bi' li'. ²⁵ Jua'a' laca lo'o ñati' nu nti' xñi' cha' 'na —nacuj' Jesús—. Cua ña'a' ca ñati' nu lye tsa ndu'ni tyaca'a' j'i' ycuu' ca ngu', chcuna' chalyuu j'i' ngu'; pana ñati' nu ná ntsjij' cajaa ngu' xqui'ya na', bi' laca nu caja chalyuu nu ná nga'a' cha' tye j'i' ngu'. ²⁶ Lo'o nti' ñati' cua'ni cña 'na —nacuj' Jesús li'—, nga'a' cha' tsa' ngu' mala nti' na' cha' tsa'a, cha' li' taca tyi' msu bi' 'na ca su ndi' ycuu' na'; lo'o ycuu' Sti Na' cua'ni chj' Ni loo ngu' nu cua'ni cña 'na li'.

Nda Jesús cha' lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycuu' yu

²⁷ Tya nchcui' la Jesús lo'o ngu' li':
—Quiña'a' tsa cha' nclyacua ti' na' juani. ¿Ha tso'o la si jña na' j'i' ycuu' Ndyosi Sti na' cha' cua'ni Ni cha' ná tyacua cha' cuxi re 'na? Si'i, ná chcui' na' jua'a'. Cua ndyalaa hora 'na juani cha' caca lca cña nu nga'a' cha' caca 'na.

²⁸ Li' nchcui' Jesús lo'o ycuu' Ndyosi Sti yu: —Sti na', tso'o la si caca tlyu ycuu' nu'u.

Li' nguañi nchcui' ycuu' Ndyosi nde cua. Ndi'ya nchcui' Ni:

—Cua laca ndu'ni tlyu ngu' j'i' ycuu' ca na', lo'o jua'a' tya caca tlyu la na' chaca quiyá' xqui'ya nu'u.

²⁹ Li' nacuj' nu ñati' quiña'a' nu ndi' cacua ti cha' nguañi nchcui' tyi'yu, ngua ti' ngu'. Xa' la ñati' nacuj' cha' nde cua ndyu'u cha' nu nda sca xca' j'i' ycuu' Ndyosi lo'o Jesús. ³⁰ Pana ndi'ya nacuj' ycuu' Jesús:

—Xqui'ya cu'ma laca cha' nguañi nchcui' ycuu' Ndyosi nde cua, si' xqui'ya na' —nacuj' Jesús—. ³¹ Cua ndyalaa hora cha' cua'ni cuayá' Ni j'i' lca ñati' chalyuu, nu lo'o tyijiloo na' tsiya' ti' j'i' nu xña'a' nu laca loo nde chalyuu —nacuj' Jesús j'i' ngu'—. ³² Lo'o sicua' ngu' cuxi jna' ca su ndi' na' lo yuu, cujuu' ca'a' ngu' jna' lo crusi, li' cuane na' j'i' lca ñati' cha' xñi' ngu' cha' 'na.

³³ Jua'a' nacuj' Jesús cha' caca cuayá' ti' ngu' ñi'ya nu caca lo'o cujuu' ngu' j'i' yu. ³⁴ Li' nguxyacu' ngu' cha' lo'o Jesús:

—Cua ndyuna ya lo'o nchcui' ngu' lo quityi cusu' j'i'na, cha' ndi'ya nscua, cha' ná nga'a' cha' tye tsa' j'i' Cristo, nu ñati' tlyu nu ta ycuu' Ndyosi j'i' lijya —nacuj' ngu'—. ¿Ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' nu'u cha' ntsu'u cha' cujuu' ca'a' ngu' j'i' lo crusi, j'i' Cristo nu yaa chalyuu cha' caca ñati'? ¿Ñi'ya ña'a' ñati' laca nu Cristo bi'?

³⁵ Li' nguxyacu' Jesús cha' lo'o ngu':

—Tya xi ca tsa' tya tyi' na' slo cu'ma, na' nu ta xee nu tyu'u ne' cresiya j'i' ñati' —nacuj' Jesús—. Bi' cha' juani yaa mā su nga'a' cha' tsa'a mā lo'o tya xee ti, cha' ná cua'ni nu cuxi ngana j'i' mā, nu cuxi nu nda talya chalyuu. Nu lo'o talya ña'a' su ndya'a' na, ná jlo ti' na ma nde ndya'a' na li'. ³⁶ Lo'o jua'a' cu'ma —nacuj' Jesús j'i' ngu'—, tso'o la si xñi' mā cha' jna' laja lo'o tya ndi' na' chalyuu, na' nu ta xee nu tyu'u ne' cresiya j'i' cu'ma ñati' chalyuu. Li' tyucui tyiquee mā caca mā ñati' j'i' ycuu' Ndyosi.

Ndye nchcui' Jesús jua'a' lo'o ngu', li' ngutu'u yu ndyaa yu ca su ná quije yu j'i' ngu'.

Suu' cha' xqui'ya bi' ná jlya ti' ngu' judío j'i' Jesús

³⁷ Masi cua ngua'ni Jesús quiña'a' cha' tlyu slo ñati' bi', ná ntaja'a' ngu' xñi' ngu' cha' nu nchcui' yu. ³⁸ Jua'a' ngua cha' caca lca cha' nu nguscua jyo'o Isaías lo' quityi j'i' ycuu' Ndyosi cua sa'ni la:

Ndyosi Xu'na na', nacuj' lo quityi bi' j'i', ná ntaja'a' ngu' re xñi' ngu' cha' jinu'u, cha' nu nda ya lo'o ngu'.

Ná ngua cuayá' ti' ngu' tsiya' ti' si nu'u ndu'ni cha' tlyu slo ngu'.

Jua'a' laca cha' nu nscua lo quityi bi'. ³⁹ Bi' cha' ná ngua j'i' ngu' judío bi' xñi' ngu' cha'

ji'i Jesús. Lo'o jua'a ntsu'u chaca cha' nu nguscua jyo'o Isaiás bi':

⁴⁰ Cua ndacu' ycu'i' Ndyosi hique ngu' bi', ngua'ni Ni cha' cu'u ti hique ngu' bi'.

Jua'a ngua cha' ná ña'a ngu' ni cha' laca bi', cha' ná caca cuayá' ti' ngu' cha' bi'.

Lo'o jua'a ná ntaja'a ngu' culochu' ngu' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ngu',

bi' cha' ná nhca cui'ya na' cha' clyu ti' ji'i ngu' ji'i cha' cuxi bi' li', nacui' ycu'i' Ni.

⁴¹ Nguscua jyo'o Isaiás jua'a cha' cua ngua tii cha' tlyu tsa caca nu Cristo; cha' ji'i' ycu'i' yu bi' nhcui' jyo'o Isaiás li'.

⁴² Lo'o jua'a ngua, ndi'i' xi ngu' nu laca cña nu jlyá ti' ji'i' Jesús; pana ntsii' ngu' bi' ji'i' ngu' fariseo, bi' cha' ná ntaja'a ngu' chcu'i' ngu' cha' ji'i' Jesús ca slo ñati. Ntsii' ngu' si cua'a ngu' fariseo ji'i' ngu' cha' nga'aa ca tsaá ngu' ne' laa ji'i' tya'a ngu' judío. ⁴³ Ndiya la ti' ngu' bi' cha' tso'o ti' chcu'i' ñati chalyuu cha' ji'i' ycu'i' ngu'. Ná nti' ngu' cha' caca tso'o tyiquee ycu'i' Ndyosi ña'a Ni ji'i' ngu'.

Tilaca laca nu sta qui'ya ji'i' ñati chalyuu

⁴⁴ Li' cui' tsa nhcui' Jesús lo'o ngu':

—Nu lo'o ngusñi ñati cha' jna' ni, si'i' ji'i' sca ti na' jlyá ti' ngu' bi' li'; lo'o ji'i' ycu'i' Ndyosi nu nda 'na lijyaa nde chalyuu xñi ngu' cha' li' —nacui'—. ⁴⁵ Lo'o ña'a ñati jna', li' ña'a ngu' ji'i' ycu'i' Ni nu nclyo cña jna'. ⁴⁶ Cua lijyá na' chalyuu cha' caca na' ñi'ya laca sca xee nu tyu'u ne' cresiya ji'i' ñati. Lo'o xñi ñati cha' jna', li' nga'aa tyi'i' ngu' chalyuu ñi'ya laca si ná ntsu'u xee ne' cresiya ji'i' ngu' xqui'ya cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. ⁴⁷ Nda na' cha' lo'o ngu'; pana si cuna ngu' cha' bi', lo'o li' ná taquiya' ngu' ji'i' cha' bi', si'i' na' nu sta qui'ya ji'i' ngu' bi' li' —nacui' Jesús—. Ná lijyá na' cha' cua'ni cuayá' na' ji'i' ñati chalyuu; cha' cua'ni lyaá na' ji'i' ngu', bi' cha' lijyá na'. ⁴⁸ Pana cua ndyuna ñati lo'o nhcui' na' lo'o ngu'; bi' laca cha' nu tyanu cuentya ji'i' ngu', nu lo'o cua'ni cuayá' ycu'i' Ndyosi ji'i' ngu' lo'o cua ndye chalyuu —nacui' Jesús—. Ca li' cua'ni cuayá' Ni ji'i' laca ñati nu ná ndaquiya' ji'i' cha' nu nhcui' na', nu ná ntaja'a xñi cha' nu nhcui' na' lo'o ngu'. ⁴⁹ Si'i' chacuayá' ji'i' ycu'i' ca ti na' nhcui' na' lo'o ñati; ycu'i' Ndyosi Sti na' nu cua nda jna' lijyaa chalyuu, bi' laca nu ngulo cña 'na ñi'ya cha' nu ta na', ñi'ya ña'a cha' nu chcu'i' na' lo'o ñati —nacui' yu—. ⁵⁰ Jlo ti' na' cha' talo tsa lcaa cña nu nda Sti na' cha' cua'ni mā, ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i' mā si taquiya' mā ji'i' cha' bi' —nacui' Jesús ji'i' ngu'—. Bi' cha' tsa ña'a cha' nu cua nhcui' Sti na' lo'o na', bi' laca cha' nu nhcui' na' lo'o mā juani.

13

Ngui' Jesús quiya' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i'

¹ Tyucuaa tsá tya lijyá cha' caca ta'a pas-cua bi'; jlo ti' Jesús cha' cua ngulala tyempo ji'i', cha' tyu'u yu chalyuu re tyaa yu ca slo ycu'i' Ndyosi Sti yu. Xcu'i' cua ntsu'u tsa tyiquee Jesús ña'a ji'i' ñati chalyuu nu ngusñi cha' ji'i' yu; lo'o ña'a ti tya ntsu'u tsa tyiquee yu ña'a yu ji'i' ñati bi' li', ña'a cuayá' nu tye chalyuu ji'i'.

² Laja li' cua ngua'ni nu xña'a cha' ngua'ya cha' hique Judas sñi' Simón Iscariote cha' cuju'i' cresiya ji'i' Jesús ji'i' ngu' cuxi. ³ Jlo ti' Jesús cha' laca cha' nu ntsu'u ji'i' ycu'i' Ndyosi Sti yu cua nda Ni ji'i' yu. Lo'o jua'a jlo ti' yu cha' cua ngutu'u yu ca slo ycu'i' Ndyosi yaa yu chalyuu, cha' cua tyaa ti yu ca slo ycu'i' Ndyosi chaca quiya'. Masi jlo ti' Jesús cha' bi', ⁴ pana ndatu' Jesús to' mesa laja lo'o ndyacu ngu' sñi, ngulo yu late' tyucui' nu lacu' yu, ndaya' yu chaca late' cha' sca' yu sii' yu; ⁵ li' ngui' yu hitya ne' sca tsi'yu, ndyaa ngui' yu quiya' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i', nguxquityi yu quiya' ngu' lo'o late' nu ndyaca' sii' yu.

⁶ Lo'o ndyalaa Jesús ca su ntucua Simón Pedro, li' nhcui' Pedro lo'o yu:

—¿Ha nu'u, cusu'? ¿Ha qui' nu'u quiya' na'? —nacui' Pedro ji'i'.

⁷ —Ná nhca cuayá' ti' nu'u juani ni cha' laca ndyu'ni na' jua'a —nacui' Jesús ji'i'—, pana ca tiya' la xi caca cuayá' ti' nu'u.

⁸ —Ná caja chacuayá' jinu'u qui' nu'u quiya' na' tsiya' ti' —nacui' Pedro li'.

Nguxtyacu' Jesús cha' lo'o Pedro li':

—Ná caca tyu'u cha' jinu'u lo'o na' si ná qui' na' quiya' nu'u —nacui' yu.

⁹ —Tso'o lacua, cusu' —nacui' Simón Pedro li'—. Si'i' quiya' ti na' qui' nu'u lacua, lo'o ya' na' lo'o scua' que na' xcaata nu'u.

¹⁰ —Lubii tsa tyucui' ña'a na si cua ndyaata na chcu —nacui' Jesús li'—, nga'aa nti' na caata na chcu chaca quiya' li'. Pana quiya' ti na tyaat' nu tyat' na ni. Lo'o jua'a cu'mā, masi lubii tsa cresiya ji'i' mā, tya ntsu'u chaca yu laja cu'mā nu ná lubii cresiya ji'i'.

¹¹ Jua'a nacui' Jesús: “Ntsu'u chaca yu laja cu'mā nu ná lubii cresiya ji'i'”, nacui', cha' cua jlo ti' Jesús tilaca laca nu cuju'i' cresiya ji'i' yu ji'i' ngu' cuxi.

¹² Lo'o ndye ngui' Jesús quiya' ngu', xa' ndyacu' ste' yu, xa' ndyaa tucua yu to' mesa. Li' nhcui' yu lo'o ngu':

—¿Ha ngua cuayá' ti' mā na laca nu ngua'ni na' lo'o ngui' na' quiya' mā jua'a? —nacui' yu—. ¹³ “Mstru”, ndu'ni mā 'na; “Xu'na ya”, ndu'ni mā 'na, lo'o chañi tsa cha' bi'. Jua'a laca na' cuentya ji'i' mā —nacui' yu—. ¹⁴ Na' nu laca Xu'na mā, na' nu laca Mstru ji'i' mā ni, cua ngui' na' quiya' mā; bi' cha' jua'a ntsu'u cha' qui' ycu'i' mā quiya' tya'a mā —nacui' yu—. ¹⁵ Ngua ti' na' cha' ña'a mā ñi'ya nu ngua'ni na', cha' ñi'ya ngua'ni na' lo'o nguxtyucua na' ji'i' mā, jua'a

nts'u cha' cua'ni ma' cha' xtyucua ma' ji'i tya'a ma' —nacuj Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—. ¹⁶ Cha' liñi nchcui' na' lo'o cu'ma, cha' ñati nu laca xu'na ngu', bi' laca loo ji'i ngu', si'i msu nu laca loo; ñati nu nclyo cña ji'i nu tsa lquich'i, bi' laca loo, si'i nu ndya'a lquich'i ti. ¹⁷ Lo'o juani lo'o ngua cuayá' ti' ma' lcaa ña'a cha' nu nda ca ti na' lo'o ma, tso'o tsa caca tyiquee ma' li', si taquiya' ma' ji'i cha' bi' —nacuj—.

¹⁸ 'Ná nchcui' na' ji'i lcaa cu'ma. Jlo ti' na' ti ji'i ngusubi na' cha' caca tsa'a ngu' jna' —nacuj Jesús—. Tya sa'ni ngusua ngu' sca cha' ji'i ycu' Ndyosi lo' quityi ndi'ya: "La cui' ñati nu stu'ba ndyacu tyaja lo'o na', bi' laca nu xuy tya'a lo'o na' juani"; jlo ti' na' cha' nga'a cha' caca cha' bi' —nacuj Jesús—. ¹⁹ Na nda ti na' sca cha' lo'o ma' juani, nu lo'o tya lyiji caca cha' bi'; lo'o cua ngua jua'a, li' caca jlya ti' ma' jna', cha' chañi cha' laca na' nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi nu liyya chalyuu, ñi'ya nu ni na' ji'i ma'. ²⁰ Ta na' sca cha' liñi lo'o ma' —nacuj yu—. Nu lo'o taquiya' ma' ji'i sca ñati nu ta na' cha' tya'a slo ma, li' stu'ba laca si taquiya' ma' jna'; lo'o taquiya' ma' jna', li' stu'ba laca si taquiya' ma' ji'i ycu' Ndyosi Sti na' nu nda jna' liyya.

Ndacha' Jesús ji'i ngu' tilaca laca nu cuju' cresiya ji'i yu ji'i ngu' xña'a

²¹ Lo'o nchcui' Jesús jua'a, ti' tsa nti' cresiya ji'i yu nda yu cha' lo'o ngu' bi':

—Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o ma' juani, cha' nts'u sca ngu' tya'a ma' nu cuju' cresiya 'na ji'i ngu' cuxi —nacuj Jesús li'.

²² Ndube tsa ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, nguxña'a ngu' ji'i tya'a ngu' li'; ná nda ngu' cuentya tsiya' ti ti ji'i cha' nu nchcui' yu. ²³ Pana ntsiya tsaca lo ngoca' cacua ti su ntucua Jesús; tyaca'a tsa nu qui'yu bi' ji'i Jesús, ²⁴ bi' cha' ngua'ni que ti Simón Pedro ji'i yu bi', nchcuane ji'i:

—¿Ti ji'i nchcui' nu cusu' lo'o nacuj jua'a?

²⁵ Bi' cha' ngusni yane nu qui'yu bi' nde ch'u' ña'a ntsiya ti, cha' caca cacua la ji'i Jesús. Li' nchcui' lo'o Jesús:

—Xu'na, ¿tilaca laca nu bi'? —nacuj.

²⁶ —Ndi'ya' cua'ni na' —nacuj Jesús ji'i li'—. Ta'a na' sa yu'be tyaja 'na ne' ca'ña scuaa re. Ñati nu ta na' yu'be tyaja bi' ji'i cha' cacu, nu bi' laca nu ni na' ji'i ma.

Li' nda'a Jesús sa yu'be tyaja ne' ca'ña, nda ji'i Judas, sñi' Simón Iscariote. ²⁷ Lo'o ngusñi Judas ji'i tyaja bi', la cui' hora bi' ndyati ycu' nu xña'a nu naa Satanás, ndyaa ne' cresiya ji'i nu Judas bi'. Li' nacuj Jesús ji'i:

—Yaa clya nu'u lquich'i cua hi.

²⁸ Ná tucui nu ntucua to' mesa ngua cuayá' ti' ni cha' laca nchcui' Jesús lo'o Judas jua'a. ²⁹ La cui' Judas laca nu laca loo ji'i cuju' cñi nu tsa tlyu nts'u'u cñi ji'i lcaa ngu' bi'; bi' cha' nts'u'u ngu' nu ngua ti' cha' cua

ngulo Jesús cña ji'i cha' tsa cui'ya sca na nu cua'nijo'o ji'i ngu' cha' caca ta'a; jua'a ngua ti' xa' la ngu' cha' nts'u'u cña ji'i Judas cha' tsa ta msta' ji'i ngu' ti'i. ³⁰ Bi' cha' lo'o ndye ndyacu Judas tyaja bi', ngutu'u ndyaa ña'a talya ti li'.

Sca cña cucui cha' cua'ni na

³¹ Lo'o ngutu'u Judas ndyaa, li' nchcui' Jesús lo'o ñati nu ndyanu bi':

—Cua ndyu'ni ycu' Ndyosi cha' caca tlyu na', na' nu cua liyya chalyuu cha' caca na' ñati —nacuj yu—. Lo'o ji'i ycu' Ni cua'ni tlyu ngu' xqui'ya na' —nacuj—. ³² Nu lo'o ndu'ni na' cha' caca tlyu Sti na' xqui'ya cha' laca na' Sñi' ycu' Ni, la cui' jua'a cua'ni Ni cha' caca tlyu la na'; yala ti cua'ni Ni jua'a. ³³ Sñi' na' —nacuj Jesús ji'i ngu' bi' li'—, tya xi ca tsa tya tyi' na' nde chalyuu lo'o ma. Ñi'ya nu ni na' ji'i ngu' judio tya tsubi', la cui' ti cha' ta na' lo'o ma' juani: Tsaana ma' jna', pana ná caja chacuayá' tsa ma' ca su tsa'a —nacuj yu—. ³⁴ Nde chcu' na' sca cña cucui lo'o ma' cha' cua'ni ma: Nga'a cha' tso'o ti tyu'u tyiquee ma' ña'a ma' ji'i tya'a ñati ma; ñi'ya nts'u'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i ma, la cui' jua'a nga'a cha' tyu'u tyiquee ma' ña'a ma' ji'i tya'a ñati ma. ³⁵ Li' caca cuayá' ti' lcaa ñati cha' ñati nu ndyaca tsa'a 'na laca ma, si tso'o nts'u'u tyiquee ma' ña'a ma' ji'i tya'a ñati ma —nacuj Jesús.

Nacuj Jesús cha' cua' xtyanu ti Pedro ji'i

³⁶ Li' nchcui' Simón Pedro lo'o Jesús:

—Xu'na —nacuj—, ¿macala tsa nu'u?

—Ná caja chacuayá' cha' tya'a nu'u lo'o na' ca su tsa'a —nacuj Jesús—. Ca tiya' la tsa nu'u.

³⁷ Li' nchcuane Pedro ji'i yu:

—¿Ni cha' laca ná nti' nu'u cha' tya'a na' lo'o nu'u ca su tsa nu'u juani ti? —nacuj—. Cajaan na' si caca clya' ycu' nu'u.

³⁸ —¿Ha chañi hi' cha' tyaja'a nu'u cajaa cha' clya'a na'? —nacuj Jesús ji'i—. Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o nu'u juani: Lo'o tya lyiji ti xi'ya ndye'e nde tya, sna quiya' xacu' nu'u cha' ji'i ngu' cha' ná nslu nu'u 'na.

14

Nclyu'u Jesús chaca tyucui' cucui ji'na

¹ 'Ná quiña'a tsa cha' culacua ti' ma cuentya 'na —nacuj Jesús ji'i ngu' li'—. Cua ngusñi ma' cha' ji'i ycu' Ndyosi, jua'a xñi tso'o ma' cha' jna' li'. ² Quiña'a tsa su tso'o nts'u'u su tyi' ma' ca slo ycu' Ndyosi Sti na'. Tsa'a na' ca bi' cha' cua'ni cho'o na' su tyi' ma. Ná nchcui' na' lo'o cu'ma jua'a, si si'i cha' liñi nu nchcui' na' lo'o ma —nacuj Jesús—. ³ Lo'o jua'a tsa'a na' cha' cua'ni cho'o na' su tyi' ma, li' ca'a na' lo yuu chaca quiya', caqui'ya na' ji'i ma' cha' tyi' ma' lo'o

na'. ⁴ Cua jlo ti' mā macala su tsa'a na', jlo ti' mā ñi'ya nu cua'ni na' cha' tsa'a ca jua.

⁵ —Cusu' —nacuj Tomás—, ná jlo ti' ya macala tsa'a nu'u. ¿Ñi'ya cua'ni ya cha' quije tyucuj bi' j'i' ya? —nacuj j'i' Jesús.

⁶ —Na' laca nu nclyu'u tyucuj —nacuj Jesús li'—, na' nclyu'u lcaa cha' nu liñi ca; na' nda chalyuu tso'o j'i' ngu', chalyuu nu ná nga'a cha' tye. Ná taca j'i' ngu' tyalaa ngu' ca slo ycu'i Ndyosi si ná lo'o na' —nacuj Jesús—. ⁷ Ndyuloo mā 'na, bi' cha' jua'a cua ndyuloo mā j'i' Sti na' li'; cua ndyuloo mā j'i' Ni juani, cha' cua na'a mā j'i' ycu'i Ni nu lo'o cua na'a mā jna'.

⁸ Li' nchcuane Felipe j'i' Jesús:

—Cusu' —nacuj—, culu'u nu'u j'i' Sti nu'u j'i' ya, tsa bi' ti cha' nti' ya.

⁹ —Felipe —nacuj Jesús j'i'—, cua tyuu tsa tsa ndi'i na' lo'o cu'ma, ¿ha tya lyiji tyuloo mā jna'? —nacuj—. Cua na'a mā 'na, bi' cha' jua'a j'i' Sti na' cua na'a mā li'. ¿Na laca nti' nu'u lo'o ndi'ya nchcui' nu'u lo'o na': Culu'u nu'u j'i' Sti nu'u j'i' ya? —nacuj Jesús j'i' Felipe—. ¹⁰ ¿Ha ná j'ya ti' mā cha' stu'ba ntsu'u cha' 'na lo'o ycu'i Ndyosi Sti na'? Lo'o jua'a lcaa hora ndi'i ycu'i Ndyosi Sti na' lo'o na' —nacuj—. Si'i' cha' nu ngulo hique ti na' nu nchcui' na' lo'o mā; stu'ba ntsu'u cha' j'i' Sti na' lo'o na', lo'o ycu'i Ni laca nu nclyo cña 'na, ñi'ya nu cua'ni na'. ¹¹ Xñi mā cha' jna' lacua, cha' nu nacuj na' j'i' mā cha' stu'ba ntsu'u cha' 'na lo'o ycu'i Ndyosi Sti na'. Si ná caca j'ya ti' mā 'na jua'a, li' tso'o masi xqui'ya cña tonu nu ndu'ni na', bi' cha' j'ya ti' mā jna' —nacuj Jesús—. ¹² Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o mā juani, cha' lcaa ñati nu xñi cha' jna', taca cua'ni ngu' la cui' ña'a cña tonu nu ndu'ni ycu'i na'; lo'o jua'a tlyu la cña caca cua'ni ngu' bi' li', cha' cua tya'a ti na' ca su ndi'i ycu'i Ndyosi Sti na' —nacuj Jesús—. ¹³ Bi' cha' juani lcaa cha' nu jña mā j'i' ycu'i Ndyosi chacuayá' jna', cua'ni na' cha' bi' —nacuj—. Jua'a j'i' ycu'i Ndyosi Sti na' cua'ni tlyu ngu', nu lo'o cua'ni tlyu ngu' 'na nu laca Sñi' ycu'i Ni. ¹⁴ Lcaa cha' nu jña mā j'i' Sti na' chacuayá' jna', cua'ni na' cha' bi' li'.

Caa Xtyi'i ycu'i Ndyosi xtyucua Ni j'i'na

¹⁵ "Taquiya' mā j'i' lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o mā, si chañi cha' ntsu'u tyiquee mā 'na —nacuj Jesús—. ¹⁶ Lo'o tya'a na', li' chcui' na' lo'o ycu'i Ndyosi Sti na' cha' ta Ni chaca nu xtyucua j'i' mā; bi' laca Xtyi'i ycu'i Ndyosi nu laca suu lcaa cha' liñi. Tyanu nu bi' lo'o mā ña'a cuayá' nu tye chalyuu —nacuj—. ¹⁷ Ná caca tyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya j'i' ñati cuxi, cha' ná nchca ña'a ngu' bi' j'i' Ni, ná nslo ngu' tilaca laca ycu'i Ni. Nu cu'ma, nslo mā j'i' Ni xqui'ya cha' ndi'i nu bi' lo'o mā, lo'o jua'a cua tyanu ti Ni ne' cresiya j'i' mā —nacuj

Jesús j'i' ngu'—. ¹⁸ Ná xtyanu na' j'i' mā ycu'i ti mā, ñi'ya si laca mā ñati nu ná tucui ntsu'u j'i' mā —nacuj—, tya caa na' su ndi'i mā chaca quiya'. ¹⁹ Ca tiya' la xi, li' nga'aa ña'a ñati chalyuu jna'; pana cu'ma, tya ña'a mā jna'. Li' caca tso'o tyiquee mā, xqui'ya cha' lu'u na'. ²⁰ Lo'o jua'a caca cuayá' ti' mā cha' stu'ba ntsu'u cha' jna' lo'o Sti na', cha' ntsu'u cha' j'i' mā lo'o na' —nacuj Jesús—, lo'o jua'a ntsu'u cha' jna' lo'o cu'ma. ²¹ Lcaa ñati nu chañi cha' ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jna', bi' laca ñati nu cua'a jyaca j'i' lcaa cha' nu chcui' na' lo'o ngu'; taquiya' ngu' bi' j'i' cha' bi' —nacuj—. Lo'o ntsu'u tsa tyiquee ngu' ña'a ngu' jna', jua'a Sti na' ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni j'i' ngu' bi' li'. Lo'o na', tso'o tsa caca tyiquee na' ña'a na' j'i' ngu' bi', cuati culu'u na' j'i' ngu' bi' lcaa cha' ñi'ya nu laca ycu'i Na'.

²² Li' nchcui' nu chaca Judas bi', si'i' nu naa Judas Iscariote:

—Nu lo'o nacuj nu'u cha' culu'u nu'u ñi'ya nu laca ycu'i ca nu'u j'i' cuare ti, ná lo'o j'i' xa' ñati, ¿ñi'ya ta nti' nu'u, Xu'na? —nacuj nu Judas bi' j'i' Jesús.

²³ —Ñati nu chañi cha' ntsu'u tsa tyiquee jna', taquiya' ngu' j'i' lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o ngu' —nacuj Jesús—. Lo'o li' tso'o tsa caca tyiquee ycu'i Ndyosi Sti na' ña'a Ni j'i' ngu' bi'. Cuati caa ya lo'o Sti na' cha' tyanu ya lo'o ngu' bi' —nacuj Jesús—. ²⁴ Pana ñati nu ná ntsu'u tyiquee jna', ná ndaquiya' ngu' tsiya' ti j'i' cha' nu nchcui' na' lo'o ngu'. Cua ndyuna cu'ma cha' nu nda Sti na' 'na cha' culu'u j'i' mā, cha' si'i' sca cha' nu nda'ya hique ti na' laca cha' nu nda na' lo'o mā.

²⁵ "Cua nchcui' na' lcaa cha' bi' lo'o tya ndi'i ti na' lo'o mā. ²⁶ Tiya' la li' caca cuayá' la ti' mā lcaa cha', nu lo'o culu'u Xtyi'i ycu'i Ndyosi cha' bi' j'i' mā —nacuj Jesús—. Na cua ta ti ycu'i Ndyosi Sti na' j'i' Xtyi'i ycu'i Ni cha' caa Ni chalyuu cha' xtyucua Ni j'i' mā lcaa hora chacuayá' jna'. Lo'o jua'a cua'ni nu bi' cha' tyi'u ti' mā lcaa cha' nu cua nchcui' na' lo'o mā.

²⁷ "Ndi'ya cua'ni na' lo'o mā cha' cua tya'a ti na': cua'ni na' cha' ti ti tyi'i tyiquee mā. Ná nchca j'i' ñati chalyuu tyi'i ti ti ngu', pana ycu'i na' cua'ni na' cha' ti ti tyi'i mā —nacuj Jesús—. Nga'aa culacua tsa ti' mā, nga'aa cutsij mā —nacuj—. ²⁸ Cua ndyuna mā lo'o nchcui' na' ndi'ya: "Tya'a na', pana ca tiya' la li' caa na' su ndi'i mā chaca quiya'". Bi' cha' taca ca cha' ti' mā lo'o cuna mā cha' cua tya'a ti na' slo ycu'i Ndyosi Sti na', si chañi cha' ntsu'u tyiquee mā ña'a mā jna'. Cua tlyu la cha' nu ntsu'u j'i' ycu'i Ndyosi Sti na', sube la cha' jna' —nacuj Jesús—. ²⁹ Jua'a ni na' j'i' mā lo'o tya lyiji caca cha' bi'; pana lo'o cua ndya'a na', li' taca j'ya ti' mā cha' bi'.

³⁰ "Nga'aa quiña'a tsa cha' chcui' na' lo'o mā juani —nacuj Jesús li'—. Cua lija nu

xña'a nu laca loo nde chalyuu, cua lijya nu bi' ca su ndi'i na re. Ná ntsu'u chacuaya' j'i'i nu bi' cha' caca loo jna'. ³¹ Pana nga'a cha' caca cuaya' ti' ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' j'i'i ycu'i Ndyosi Sti na', bi' cha' ndu'ni na' lcaa cña nu nclyo ycu'i Ni 'na —nacuj Jesús—. Pana juani tyatü clya ma, ya'a clya ma lo'o na'.

15

Yaca si'yu lo'o sta' yaca si'yu bi'

¹ 'Na' laca ñi'ya laca sca suu yaca nu nda si'yu tyixi, jua'a laca na' —nacuj Jesús j'i'i ngu'—. Lo'o ycu'i Ndyosi Sti na' laca nu ca j'i'i yaca bi'. ² Tso'o tsa ña'asij Sti na' j'i'i lcaa sta' yaca bi', lo'o na' laca yaca bi'. Ca quiya' sta' yaca nsi'yu Ni j'i'i, nu lo'o ná nda si'yu lo tsiya' ti. Nsubii Ni xi lo yaca nu nda si'yu tso'o, cha' tya quiña'a la si'yu tyu'u lo bi'; ³ lo'o jua'a cu'ma ni —nacuj Jesús—, cua laca ngusubii na' j'i'i ma nu lo'o ngusñi ma cha' nu nchcui' na' lo'o ma. ⁴ Cua'ni stu'ba tyiquee ma lo'o na', cha' stu'ba ti nhca tyiquee na' lo'o ma. Ndi'ya laca ñi'ya si laca na' sca suu yaca, lo'o jua'a cu'ma laca ma sta' yaca bi' —nacuj—. Pana sca sta' yaca si'yu ni, nga'aa ta sta' bi' si'yu si si'yu ngu' j'i'i ca quiya' sta' bi'; sca ti si stu'ba ti caluu sta' bi' ñi'ya ntucua ti j'i'i suu yaca, li' ta sta' bi' si'yu —nacuj—. Jua'a lo'o cu'ma, ná taca tyu'u cha' tso'o ne' cresiya j'i'i ma cha' xtyucua ma j'i'i xa' ñati si ná stu'ba caca tyiquee ma lo'o na'.

⁵ 'Ñi'ya laca suu yaca nu nda si'yu tyixi j'i'i, jua'a laca na' cuentya j'i'i ma, cha' na' laca suu cha' tso'o nu ntsu'u j'i'i ma —nacuj Jesús j'i'i ngu'—. Ñi'ya laca sta' yaca bi', jua'a laca cu'ma, si ngusñi ma cha' 'na. Stu'ba ti caca tyiquee ma lo'o na', li' caja quiña'a la cha' tso'o nu tyu'u ne' cresiya j'i'i ma su ndi'i ma chalyuu, si laca na' suu cha' tso'o j'i'i ma. Ni sca cha' ná caca j'i'i ma si ná stu'ba caca tyiquee ma lo'o na' —nacuj Jesús—. ⁶ Culaya' Sti na' j'i'i ñati nu ná stu'ba nhca tyiquee ngu' lo'o na', ñi'ya lo'o nhcauagu' ngu' sta' yaca nu cua ndyanaa; nxuti'i montón ngu' sta' yaca btyi bi', nsta ngu' j'i'i lo quii' cha' tye tyaquí bi'.

⁷ 'Nu lo'o stu'ba ti ntsu'u tyiquee ma lo'o na' —nacuj Jesús—, nu lo'o tyanu cha' nu nchcui' na' ne' cresiya j'i'i ma, li' taca jña ma sca cha' j'i'i Sti na', lo'o jua'a ta Ni cha' bi' j'i'i ma. ⁸ Cua'ni tlyu ngu' j'i'i ycu'i Ndyosi Sti na', si ña'a ngu' cha' tso'o tsa ndu'ni ma lo'o xa' ñati. Li' caca cuaya' ti' xa' ñati cha' ñati nu ndyaca tsa'a 'na laca ma —nacuj—. ⁹ 'Ñi'ya nu ntsu'u tyiquee Sti na' ña'a Ni jna', jua'a ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' j'i'i cu'ma. ¹⁰ Lcaa tsa tyi'u ti' ma su ndi'i ma cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' j'i'i ma. Jua'a tso'o tsa caca tyiquee na' ña'a na' j'i'i ma si taquiya'

ma j'i'i lcaa cha' nu nda na' lo'o ma. Lo'o jua'a na' —nacuj Jesús— cua ngua'ni na' lcaa cña nu ngulo Sti na' 'na. Jlo ti' na' cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jna' tyucui su ndi'i na'.

¹¹ 'Nhcui' na' jua'a lo'o cu'ma, cha' lo'o ña'a ma cha' chaa ti' na' ndu'ni na' cña j'i'i ycu'i Ndyosi Sti na', la cui' jua'a cu'ma, ná nga'a cha' tye cha' caca chaa ti' ma. ¹² Nde laca cña nu ta na' j'i'i ma —nacuj Jesús—, cha' tso'o ti caca tyiquee ma ña'a ma j'i'i tya'a ñati ma, ñi'ya ntsu'u tyiquee na' ña'aa j'i'i ma. ¹³ Si jua'a ntsu'u tyiquee na' ña'a na j'i'i tya'a tso'o na, li' cua'ni lya'a na j'i'i ngu' bi', masi cajaa ycu'i na; nga'aa ntsu'u xa' cña tlyu la nu caca cua'ni na cha' xtyucua na j'i'i tya'a tso'o na. ¹⁴ Tya'a tso'o na' laca cu'ma si taquiya' ma j'i'i cha' nu nda na' lo'o ma —nacuj Jesús—, ¹⁵ nga'aa ñacu'i na' cha' msu jna' laca ma. Sca msu ti ni, ná jlo ti' yu lcaa cña nu ntsu'u j'i'i xu'na yu. Ni na' cha' tya'a tso'o na' laca ma, cha' cua ngulu'u na' j'i'i ma lcaa cha' nu cua ndyuna na' slo Sti na'. ¹⁶ Si'i cu'ma nu ngusubi ma 'na cha' tya'a ma lo'o na' —nacuj Jesús—, na' laca nu cua nchcui' na' lo'o ma clyo. Tya li' ngulo na' cña j'i'i ma cha' xcui' cha' tso'o tyu'u ne' cresiya j'i'i ma, cha' jua'a talo cña tso'o nu ndu'ni ma; li' cua'ni Sti na' lcaa cha' nu jña ma j'i'i Ni chacuaya' 'na. ¹⁷ Bi' cha' juani ndulo tsa cña re j'i'i ma cha' cua'ni ma: cha' tso'o tsa caca tyiquee ma ña'a ma j'i'i tya'a ñati ma.

Na lya' ti' ñati chalyuu j'i'i Jesús lo'o jua'a j'i'i ñati j'i'i

¹⁸ Tya nchcui' la Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a j'i'i li':

—Chañi cha' ntsu'u quiya' liye' ti ti' tya'a ñati ma j'i'i ma. Ná cube tsa ti' ma li', cua jlo ti' ma cha' tya clyo la jua'a ngua'ni liye' ti' ngu' jna' —nacuj Jesús—. ¹⁹ Si cua'ni ma ñi'ya nu ndu'ni ñati cuxi nde chalyuu, li' chcui' tso'o ngu' lo'o ma, ñi'ya si laca ma tya'a ngu'. Pana juani nga'aa ntsu'u cha' j'i'i ma lo'o cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu, cha' cua ngusubi na' j'i'i ma cha' caca ma ñati 'na; bi' cha' liye' tsa ti' ngu' ña'a ngu' j'i'i ma —nacuj—. ²⁰ Tyi'u ti' ma cha' nu nchcui' na' lo'o ma tsubi': “Nu laca loo laca nu nclyo cña, si'i ngu' msu ti". Ñi'ya ndu'ni lya' ti' ngu' jna', jua'a cua'ni lya' ti' ngu' j'i'i ma. Ná ndaquiya' ngu' j'i'i cha' nu ngulu'u na' j'i'i ngu', la cui' jua'a ná taquiya' ngu' j'i'i cha' nu chcui' cu'ma lo'o ngu' bi'. ²¹ Jua'a cua'ni ngu' lo'o cu'ma xqui'ya na' —nacuj Jesús—, cha' ná nslo ngu' tilaca laca nu nda 'na lijya nde chalyuu.

²² 'Ná ntsu'u qui'ya j'i'i ngu' bi' lo'o bilya caa na' chcui' na' lo'o ngu'; pana juani ni, nga'aa cua'ni clyo ti' ycu'i Ndyosi j'i'i ngu' bi' j'i'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. ²³ Nu lo'o liye' ti' ngu' ña'a ngu' jna', jua'a j'i'i ycu'i Ndyosi

Sti na liye' ti' ngu' ña'a' ngu' ji'i Ni —nacuj Jesús—. ²⁴ Ná ntsu'u qui'ya ji'i ngu' bi' clyo, pana juani ni, cua nguti'i na' slo ngu' bi', cua ngua'ni na' cña nu ná caca ji'i xa' ñati cua'ni; cua na'a' ngu' lcaa ña'a' cña tonu nu ngua'ni na', bi' cha' liye' ti' ngu' ña'a' ngu' jna'. Lo'o jua'a' ji'i Sti na' liye' ti' ngu' ña'a' ngu' ji'i Ni, bi' cha' cua ndyanu yabe' hichu' ngu' bi' —nacuj Jesús—. ²⁵ Nga'a' cha' caca cha' jua'a', cha' nu nscua lo quityi cusu' ji'i ngu' bi'; ndi'ya nchcui' cha' bi': "Liy'e' ti' ngu' ña'a' ngu' jna', masi ná ntsu'u suu cha' ji'i ngu' cha' cua'ni ngu' jua'a'".

²⁶ Cua'ni na' cha' caa nu laca Xtyi'i ycu'i Ni lo yuu, Xtyi'i nu ndu'u slo ycu'i Ndyosi —nacuj Jesús—. Bi' laca nu culu'u ji'i ma lcaa cha' nu liñi ca, bi' laca nu xtyucua ji'i ma lcaa tyempo chacuayá' 'na. Nu lo'o caa nu bi' lo yuu, li' culu'u Ni lcaa cha' liñi nu ntsu'u 'na ji'i ma —nacuj Jesús—. ²⁷ Lo'o cu'ma' ni, cua nguti'i ma lo'o na' tya clyo, bi' cha' taca ji'i ma chcu'i liñi ma cha' jna' lo'o xa' ñati.

16

¹ Yala la nchcui' na' lcaa cha' bi' lo'o ma, cha' ná xtyanu ma cha' jna' lo'o cua'ni lya' ti' ngu' ji'i ma, ² masi ná ta ngu' chacuayá' ji'i ma cha' tsaa ma ne' laa ji'i ngu' li' —nacuj Jesús—. Tyalaa sca tyempo nu culacua ti' ngu' cha' cña tacati cua'ni ngu' si cuji' ngu' ji'i ngu' tya'a ma. ³ Jua'a' cua'ni ngu' bi', cha' ná nslo ngu' ji'i ycu'i Ndyosi Sti na'; la cui' jua'a' ná nslo ngu' jna' —nacuj Jesús—. ⁴ Cua nchcui' na' lcaa cha' bi' lo'o ma juani, cha' nu lo'o tyalaa tyempo cuxi bi', li' taca tyi'u ti' ma ñi'ya nu cua nchcui' na' lo'o ma juani.

Cña nu ndu'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi

"Tya clyo ná nda na' cha' bi' lo'o ma, cha' tya ndi' na' lo'o ma —nacuj Jesús—. ⁵ Pana juani cua tsa'a ti na' ca su ndi' ycu'i Ndyosi Sti na' nu nda 'na liyyaa, masi bilya xcuane ma jna' ma nde tsa'a. ⁶ Xñi'i tsa ti' ma xqui'ya cha' nu nda na' lo'o ma tsá. ⁷ Pana ná cube tsa ti' ma. Cha' liñi nda na' lo'o ma juani —nacuj Jesús—, cha' tso'o la tyi'i ma si cua ndya'a na'. Ná caa Xtyi'i ycu'i Ni nu xtyucua ji'i ma lcaa tsá si ná tya'a na', cha' nu lo'o tya'a na', li' ta na' ji'i nu bi' caa Ni. ⁸ Nu lo'o caa Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo yuu chalyuu —nacuj Jesús—, cua'ni Ni cha' cube ti' lcau ti tya'a ñati chalyuu cha' ntsu'u qui'ya nu ngusta ycu'i Ndyosi ji'i ngu'; jua'a' cua'ni Ni cha' tyi'u ti' ñati jna', cha' liñi tsa laca ycu'i na'; jua'a' cua'ni Ni cha' ca cuayá' ti' ñati cha' ntsu'u cha' cua'ni cuayá' ycu'i Ndyosi ji'i lcaa ñati chalyuu —nacuj—. ⁹ Cua'ni Xtyi'i ycu'i Ni cha' cube ti' ngu' cha' ntsu'u qui'ya ji'i ngu' cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, xqui'ya cha' jlo ti' ngu' cha' ná ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcui' na' —nacuj Jesús—. ¹⁰ Lo'o

jua'a' cua'ni Ni cha' tyi'u ti' ngu' jna' cha' liñi tsa ndu'ni na', cha' liñi tsa cha' nu nchcui' na'; pana cua tsa'a ti na' slo ycu'i Ndyosi Sti na', lo'o li' nga'aa ña'a' ma 'na —nacuj—. ¹¹ Jua'a' cua'ni Ni cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' ntsu'u cha' cua'ni cuayá' ycu'i Ndyosi ji'i lcaa ñati chalyuu, xqui'ya cha' cua ngusta Ni yabe' hichu' nu xña'a' nu laca loo ji'i ñati chalyuu.

¹² Tya quiña'a' la cha' ntsu'u cha' nti' na' chcu'i na' lo'o ma nquicha' —nacuj Jesús ji'i ñati nu ndyaca tsa'a ji'i—, pana ná talo ma cua'a' jyaca ma ji'i cha' bi' juani, cha' tucui tsa cha' bi'. ¹³ Nu lo'o caa Xtyi'i ycu'i Ndyosi nu tyu'u nde slo ycu'i Ni, li' culu'u nu bi' lcaa cha' nu liñi ca ji'i ma; li' chcu'i liñi nu bi' lo'o ma lcaa cha' nu cuentya 'na —nacuj—. Ná chcu'i nu bi' chacuayá' ji'i ycu'i ca Ni; tsa ña'a' cha' nu cua ndyuna ti Ni ca slo ycu'i Ndyosi, bi' ti cha' ta nu bi' lo'o ma —nacuj Jesús—. Lo'o jua'a' ta nu bi' cha' lo'o ma, lcaa cha' nu ca cha' jna'. ¹⁴ Cua'ni tlyu Xtyi'i ycu'i Ni jna'. Lcaa cha' nu culu'u nu bi' ji'i ma, cha' jna' laca bi'; na' laca suu cha' bi' —nacuj Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—. ¹⁵ Lcaa cha' nu ntsu'u ji'i ycu'i Ndyosi Sti na' cua nda Ni 'na; bi' cha' ni na' ji'i ma lacua, cha' lcaa cha' nu culu'u Xtyi'i ycu'i Ndyosi ji'i ma, cha' jna' laca bi'.

Caca chaa ti' na, masi xñi'i tsa ti' na ndi' na

¹⁶ 'Ca tiya' la xi, nga'aa ña'a' ma jna', xqui'ya cha' tya'a na' slo ycu'i Ndyosi Sti na'; pana tiya' la li' ña'a' ma jna' chaca quiya' —nacuj Jesús.

¹⁷ Lo'o li' ntsu'u xi ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús nu ndi'ya nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu'.

—Nacuj nu cusu' cha' ngulala ti cha' nga'aa ña'a' na ji'i ycu'i yu —nacuj ngu' bi'—. Lo'o li' nacuj yu cha' tiya' la ña'a' na ji'i yu chaca quiya'. Lo'o jua'a' chaca cha' nacuj nu cusu', cha' tsaa yu ca slo ycu'i Ndyosi Sti yu.

¹⁸ ¿Ñi'ya ntsu'u ta cha' nu nchcui' nu cusu' jua cha' "tiya' la xi"? —nchcuane ngu' ji'i tya'a ngu'—. Ná jlo ti' na ni cha' laca nchcui' nu cusu' jua'a'.

¹⁹ Cua jlo ti' Jesús lcaa ña'a' cha' nu nti' ngu' xcuane ngu' ji'i, bi' cha' nguxyacu' yu cha' lo'o ngu' bi' li'.

—Cua nacuj na' ji'i ma cha' ca tiya' la xi nga'aa ña'a' ma jna', lo'o jua'a' ca tiya' la, li' ña'a' ma jna' chaca quiya'. ¿Ha xqui'ya cha' bi' nchcui' tsa ma lo'o tya'a ma? ²⁰ Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o ma juani —nacuj Jesús ji'i ngu' bi' li'—, cha' chañi xi'ya ma, chañi cunaa ma nu lo'o cua ndya'a na', masi chaa ti' xa' la ñati chalyuu. Pana ná cube tsa ti' ma, masi xñi'i ti' ma; caca chaa ti' ma lo'o tyu'ú na' chaca quiya' li'. ²¹ Lo'o cua ndyalaa hora cha' cala sñi' sca nu cuna'a' ni —nacuj Jesús—, ti'i tsa cña caca ji'i nu

cuna'a bi'; pana lo'o ngula cubi' bi', li' cilyaa ti' nu cuna'a bi' cha' ti' tsa cña bi' ji'i, tso'o tsa ntsu'u tyiquee cha' cua laca ngula sca ñati. ²² Lo'o jua'a cu'ma —nacuï—, xti ti tyempo caca xñi'i ti' ma; pana caa na' caa na'a' na' ji'i ma' chaca quiyá', lo'o li' caca chaa ti' ma' chaca quiyá'. Ná tucui taca cua'a ji'i ma' cha' ná caca chaa ti' ma' li'.

²³ Nu lo'o tyalaa tyempo bi', nga'aa si'i jna' jña ma' sca cha' —nacuï Jesús—. Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o ma, cha' lcaa cha' nu jña ma' ji'i ycuï Ndyosi Sti na' chacuayá' 'na, ta Ni cha' bi' ji'i ma' —nacuï—. ²⁴ Si'i chacuayá' 'na ngüjña ma' cha' ji'i ycuï Ndyosi Sti na' sa'ni la; pana jua'a jña ma' cha' ji'i Ni juani, cha' caja cha' bi' ji'i ma, cha' xcui' na caca chaa ti' ma' su ndi'i ma' li'.

Cua ntijiloo Jesús ji'i nu xña'a

²⁵ Xcui' cuij ti' nda na' lo'o ma —nacuï Jesús—, cha' caca cuayá' ti' ma' scaa cha'; pana tyalaa sca tsa lo'o nga'aa si'i cuij ti' chcuï' na' lo'o ma' li', liñi ti ta na' cha' lo'o ma' cha' ji'i ycuï Ndyosi Sti na'. ²⁶ Nu lo'o tyalaa tyempo bi' —nacuï—, li' taca jña ma' cha' ji'i ycuï Ndyosi Sti na' chacuayá' 'na. Ná ni na' ji'i ma' cha' chcuï' na' lo'o Sti na' cuentya ji'i ma, cha' jua'a ta Ni lcaa cha' nu jña ma' ji'i Ni; ²⁷ la cui' ycuï' Ndyosi Sti na' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'i ma. Ntsu'u tyiquee ma' ña'a ma' jna', jua'a jlyá ti' ma' cha' ca slo ycuï' Ndyosi ngutu'u na', bi' cha' ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni ji'i ma —nacuï—. ²⁸ Nde su ndi'i Sti na' ngutu'u na' lijya na' nde chalyuu; lo'o juani cua tyu'u ti na' chalyuu, tsa'a na' ca slo Sti na' chaca quiyá'.

²⁹ Li' nchcuï' ngu' nu ndyaca tsa'a' bi' lo'o Jesús:

—Tso'o tsa nchca cuayá' ti' ya cha' nu nda nu'u lo'o ya juani —nacuï ngu' ji'i—, nga'aa si'i ñi'ya nchcuï' sca cuij ti' nda nu'u cha', ³⁰ bi' cha' ná ntsu'u cha' xcuae ngu' ni tsaca cha' jinu'u. Juani tso'o tsa nchca cuayá' ti' ya cha' jlo ti' nu'u lcaa ca cha', bi' cha' jlyá ti' ya cha' ca slo ycuï' Ndyosi ngutu'u nu'u.

³¹ Li' nacuï Jesús ji'i ngu':

—Ha jlyá ti' ma' jna' juani —nacuï Jesús—. ³² Cua'a jyaca ma' xi ji'i cha' nu chcuï' na' re lacua: Cua ngulala ti' hora, cua la cui' hora ndyaca juani cha' tyaa ma' toni'i ji'i scaa ma. Li' tyanu na' ycuï' ti na' —nacuï—, pana si'i sca ti na' tyanu na', cha' stu'ba ndi'i Sti na' lo'o na'. ³³ Cua nda na' lcaa cha' bi' lo'o ma' cha' ti' ti' tyi'i tyiquee ma' xqui'ya na' —nacuï—. Nde chalyuu ti' ti' ñati ña'a ji'i ma. Pana ná cube ti' ma, cua'ni tlyu tyiquee ma; na' laca' lobe nde chalyuu, cha' cua ntijiloo na' tsiya' ti' ji'i nu xña'a.

17

Nchcuï' Jesús lo'o ycuï' Ndyosi Sti yu cuentya ji'i ñati ji'i

¹ Lo'o ndye nchcuï' Jesús cha' bi', li' ngxña'a yu nde cua, lo'o jua'a cuij tsa nchcuï' yu lo'o ycuï' Ndyosi Sti yu:

—Chcuï' na' lo'o nu'u, cha' nu'u laca Sti na' —nacuï—. Cua ndyalaa hora 'na cha' cajaa. Lo'o juani cua'ni nu'u cha' caca tlyu la na', cha' laca na' Sñi' nu'u, cha' li' taca cua'ni na' cha' caca tlyu la ycuï' nu'u. ² Na cua nda nu'u chacuayá' jna' cha' caca na' loo ji'i lcaa ñati, cha' ta na' chaca chalyuu ji'i ñati nu nda nu'u 'na, chalyuu nu ná nga'a cha' tye —nacuï Jesús ji'i ycuï' Ndyosi Sti yu—. ³ Chalyuu nu ta na' ji'i ngu' laca cha' tyuloo ngu' jinu'u, nu'u nu laca sca ti ycuï' Ndyosi nu ntucua nde cua; lo'o jua'a tyuloo ngu' jna', cha' laca na' Jesucristo nu nda nu'u lijyaa.

⁴ Nde lo yuu re su nguti'i na' cua ngua'ni na' cha' tlyu tsa laca nu'u —nacuï Jesús—, jua'a cua ndye ngua'ni na' lcaa cña nu nda nu'u 'na cha' cua'ni na' ca nde. ⁵ Sti na' laca nu'u, bi' cha' cua'ni nu'u cha' caca tlyu la na', ñi'ya ngua nu lo'o nguti'i na' lo'o nu'u tya clyo lo'o tya lyiji xana chalyuu. Cua'ni nu'u cha' caca tlyu na', la cui' ñi'ya laca tlyu nu'u ca su ntucua nu'u.

⁶ Lcaa ca cha' ñi'ya laca ycuï' nu'u ni, cua ndye nchcuï' na' cha' bi' lo'o ñati chalyuu nu cua ngusubi nu'u ji'i cha' caca ñati jna', ña'a cuayá' nu ndyuloo tso'o ngu' jinu'u —nacuï—. Ñati jinu'u laca ngu' bi', pana cua nda nu'u ngu' bi' jna'. Cua nda quiyá' ngu' lcaa cha' nu nda nu'u lo'o ngu'. ⁷ Lo'o jua'a ngua cuayá' ti' ngu' juani cha' nu'u laca nu nda lcaa cña nu ngua'ni na', cha' lcaa ca cha' nu ntsu'u jna', na cua nda nu'u jna'. ⁸ Lo'o jua'a cua ngulu'u na' ji'i ngu' lcaa cha' nu ngulu'u nu'u —nacuï Jesús—, nda quiyá' tsa ngu' cha' bi' juani. Jlo tsa ti' ngu' cha' ca slo nu'u ngutu'u na' lijyaa, jlyá ti' ngu' cha' nu'u laca nu cua nda jna' lijyaa.

⁹ Sti na', chcuï' na' lo'o nu'u juani —nacuï Jesús—, cha' xtyucua nu'u ji'i ngu' bi'. Ná chcuï' na' ji'i cua ña'a ca ñati chalyuu, sca ti ji'i ñati nu nda nu'u jna' chcuï' na' cha' lo'o nu'u, cha' laca ngu' bi' ñati jinu'u. ¹⁰ Lcaa ngu' nu ngusñi cha' 'na, laca ngu' bi' ñati jinu'u —nacuï—. La cui' ti cha', ñati jna' laca ngu', xqui'ya cha' laca ngu' ñati ji'i ycuï' nu'u. Lo'o ña'a xa' ñati chalyuu ji'i ngu' bi', hora ti caca cuayá' ti' ngu' cha' tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u jna'.

¹¹ Nga'aa tyi'i na' lo yuu chalyuu —nacuï Jesús—, cha' cua tyaa ti na' nde su ntucua nu'u; pana ngu' bi', tya tyi'i la ngu' nde chalyuu. Lubii tsa laca nu'u, Sti na', bi' cha' ndijña na' cha' clyu ti' jinu'u cuentya ji'i ngu' nu cua nda nu'u 'na. Cua nti' na' cha' cua'a nu'u ji'i ngu' bi' lo'o juersa ji'i ycuï' nu'u, cha' ná quiñu'u tyiquee ngu'. Ñi'ya nu stu'ba cha' jinu'u lo'o na' —nacuï—, jua'a

cua'ni nu'u lo'o ngu' bi', cha' caca stu'ba creseyia ji'i ngu' bi' lo'o tya'a ngu' nu ngusñi cha' jinu'u. ¹² Lo'o tya ndi'i na' lo'o ñati nu nda nu'u 'na —nacu' Jesús—, li' ndaca'a na' ji'i ngu' bi' lo'o juera ji'i ycu' nu'u. Ná nda na' chacuayá' tyacua cha' cuxi ji'i ngu'; ni tsaca ngu' bi', ná nguna' chalyuu ji'i ngu'. Sca ti nu ñati nu nguscua tya sa'ni la cha' chcuna' cha' ji'i, bi' laca nu ndye cha' ji'i tsiya' ti, cha' nga'a cha' caca lcaa cha' nu nguscua ngu' lo' quityi cusu' cuentya jinu'u.

¹³ 'Bi' cha' juani tyaa na' su ntucua nu'u, Sti na' —nacu' Jesús ji'i ycu' Ndyosi Sti yu—. Lo'o tya ndi'i na' nde chalyuu, li' nda na' cha' bi' lo'o ngu', cha' ñi'ya lo'o cha'a ti' ycu' na' re, jua'a caca cha'a ti' ngu' bi' tyucui tyiquee ngu'. ¹⁴ Lcaa cha' nu cua nchcui' nu'u lo'o na', cua nda na' cha' bi' lo'o ngu' bi' —nacu'—. Lo'o juani, ñi'ya lo'o liye' ti' ñati chalyuu 'na, jua'a ca liye' ti' ñati ña'a' ji'i ngu' bi', xqui'ya cha' ná ntsu'u cha' ji'i ya lo'o nu cuxi nu ntsu'u nde chalyuu. ¹⁵ Bi' cha' chcu' na' lo'o nu'u juani, Sti na' —nacu' Jesús—, cha' nti' na' cha' ña'asi' nu'u ji'i ngu' bi', cha' ná cua'ni lya' ti' nu xña'a' ji'i ngu', masi si'i cha' caa' caqui'ya nu'u ji'i ngu' bi' chcu' na' lo'o nu'u. ¹⁶ Jua'a na' lo'o ngu' bi', ná ntsu'u cha' ji'i ya lo'o nu cuxi nu ntsu'u nde chalyuu —nacu'—. ¹⁷ Liñi tsa cha' nu nda nu'u, lo'o jua'a' tya ta la nu'u cha' liñi bi' lo'o ngu' bi', cha' cha'a creseyia ji'i ngu'; nga'aa si'i cha' cuxi tyu'u tyiquee ngu' bi', ñi'ya lo'o ntsu'u tyiquee ngu' tya sa'ni la. ¹⁸ Ni'ya nda nu'u 'na cha' liyya nde chalyuu —nacu' Jesús ji'i ycu' Ndyosi Sti yu—, jua'a' cua nda na' ji'i ngu' bi', cha' tsa'a ngu' culu'u ngu' cha' jinu'u nde lo tyucui ña'a' chalyuu. ¹⁹ Lo'o juani ta na' tyucui ña'a' ycu' ca na' cuentya ji'i ñati bi', cha' cua'ni na' lcaa cña nu nti' nu'u cha' cua'ni na' —nacu'—. Lo'o jua'a' lcaa ñati nu ngusñi cha' jinu'u ni, nti' na' cha' cha'a' creseyia ji'i ngu', cha' ta nu'u cha' liñi nu tyanu ne' creseyia ji'i ngu' cuentya jinu'u.

²⁰ 'Si'i sca ti ji'i ngu' nu cua ngusñi cha' 'na chcu' na' lo'o nu'u —nacu' Jesús ji'i ycu' Ndyosi Sti yu—, lo'o chcu' na' cha' ji'i lcaa ñati nu xña' cha' jna' ca tiya' la, nu lo'o chcu' ngu' lo'o ñati bi'; lo'o cha' ji'i ñati bi' chcu' na' lo'o nu'u juani —nacu'—.

²¹ Ndiña na' jinu'u cha' caca stu'ba creseyia ji'i ngu' bi' lo'o tya'a ngu'. Sti na', ñi'ya stu'ba ntsu'u cha' jinu'u lo'o na', ñi'ya stu'ba nchca tyiquee na' lo'o nu'u, jua'a' cua'ni nu'u cha' caca stu'ba tyiquee ngu' bi' lo'o na; li' taca jlya ti' xa' ñati cha' nu'u nda 'na liyya —nacu' Jesús—. ²² Cua ngu'ni nu'u cha' caca tlyu na' nde chalyuu, lo'o jua'a' cua ngu'ni na' cha' caca ñati bi' ñi'ya laca ycu' na'. Ñi'ya lo'o stu'ba tsa nchca tyiquee nu'u lo'o na', jua'a' nti' na' cha' caca

stu'ba tyiquee ngu' bi' lo'o tya'a ngu'. ²³ Nu lo'o stu'ba ti ntsu'u tyiquee na' lo'o ngu' bi', lo'o jua'a' stu'ba ntsu'u tyiquee nu'u lo'o na' —nacu'—, li' chañi cha' caca stu'ba creseyia ji'i ngu' lo'o tya'a ngu'. Lo'o li' caca cuayá' ti' xa' ñati chalyuu cha' cua nda nu'u 'na liyya lo yuu, cha' ñi'ya lo'o tyaca'a na' jinu'u, jua'a' cua'ni tyaca'a nu'u ji'i ngu' nu ngusñi cha' 'na.

²⁴ 'Sti na' —nacu' Jesús ji'i ycu' Ndyosi Sti yu—, cua nti' na' cha' tyi'i ñati nu nda nu'u 'na ca su tyucua na'. Li' ña'a' ngu' bi' 'na nde su tlyu la su nda nu'u 'na, cha' tyaca'a tsa na' jinu'u tya lo'o tya lyji xana chalyuu. ²⁵ Sti na' —nacu' Jesús—, xcu' cha' liñi ndu'ni nu'u. Nslo na' jinu'u, masi ná nslo ñati chalyuu jinu'u. Pana jlo ti' ñati nu ngusñi cha' jna' cha' nu'u laca nu nda 'na liyya nde chalyuu. ²⁶ Cua ngulu'u na' ji'i ngu' bi' lcaa cha' nu nda nu'u jna', lo'o jua'a' tya cua'ni la na' cha' ca cuayá' tso'o ti' ngu' bi' tilaca laca nu'u. Bi' cha' taca caca tso'o tyiquee ngu' ña'a' ngu' ji'i tya'a ñati ngu', ñi'ya ntsu'u tsa tyiquee nu'u ña'a' nu'u 'na, lo'o li' tyanu Xtyi'i ycu' na' ne' creseyia ji'i ngu'.

18

Ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús preso

¹ Ndye nchcu' Jesús cha' bi' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a' ji'i, li' ngutu'u Jesús ndyaa yu lo'o ngu'. Nteje tacui ngu' ndyaa ngu' ca chaca tsu' sta'a Cedrón, sca sta'a lati nu nscua to' quich' Jerusalén. Tacala' xi lo yuu nde bi' su ndi'i xi yaca cuiñi ji'i ngu', ca bi' ndyaa Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a' ji'i. ² Lo'o nu Judas nu cua ndyujui' creseyia ji'i Jesús ji'i ngu' cuxi ni, lo'o Judas jlo ti' mala su ndyaa ngu', cha' cua tyu' quiya' ndyu'u ti' ngu' nu ndyaca tsa'a' ji'i lo'o Jesús ca bi'. ³ Bi' cha' ndyaa lo'o Judas ji'i sca taju sendaru lo'o policia nu nda ngu' tlyu ji'i ndyaa, la cui' sti jo'o nu laca loo bi' lo'o ngu' fariseo. Lo'o xee lámpara, lo'o quii' quityee, lo'o chcu' cusu' ntucua ya' ngu' ndyaa ngu'. Li' ndyaa lo'o Judas ji'i ngu' bi' ca su ndi'i yaca cuiñi bi'. ⁴ Jlo ti' Jesús lcaa cha' nu nga'a' cha' cua'ni ngu' lo'o yu, bi' cha' ndyaa yu ndyacu' tya'a yu lo'o ngu' xña'a' bi' tyucui su liyya ngu'. Li' nchcuane Jesús ji'i ngu'.

—¿Ti ji'i liyya ma yaana ma? —nacu' yu ji'i ngu' bi'.

⁵ —Ji'i Jesús, ngu' Nazaret, bi' laca nu nclyana ya ji'i —nacu' ngu'.

—Na' laca bi' —nacu' Jesús ji'i ngu' li'.

Lo'o jua'a' stu'ba ti ndy' Judas lo'o ngu', nu Judas nu cua ndyujui' creseyia ji'i Jesús ji'i nu ngu' xña'a' bi'. ⁶ Lo'o cua nchcu' Jesús cha': "Na' laca bi'", nacu' yu, hora ti nguta'achu' ngu' li', ndyaa stii ngu' lo yuu. ⁷ Chaca quiya' nchcuane Jesús ji'i ngu'.

—¿Ti ji' ncllyana mā ndya'a mā? —nacuj.
—Ji' Jesús, ngu' Nazaret, yu bi' laca nu nti' ya —nacuj ngu'.

⁸—Cua ni na' ji' mā tsā cha' na' laca bi' —nacuj Jesús ji' ngu' li'—. Si jna' ti nti' mā, ta mā chacuayá' tyaa laja ti nu xa' la ngu' tya'a ndya'a na' re.

⁹Nchcui' Jesús lo'o ngu' jua'a, cha' caca ñi'ya nu cua nchcui' ca Jesús lo'o ycu'i' Ndyosi Sti yu, nu lo'o cua nacuj yu ndi'ya: “Ni tsaca ñati nu cua nda nu'u 'na, ná nguna' ngu' 'na”. ¹⁰Li' ngulo Simón Pedro xlyu cusu'u nu nga'a sii', ngujui' Pedro xlyu ji' ngu', ngusi'yu cu' jyaca la'a tsu' cu' sca nu naa Malco; msu ji' xu'na sti jo'ó laca bi'. ¹¹Hora ti nchcui' Jesús lo'o Pedro:

—Xco'o clyu xlyu cua h̄i ne' quiji'. Na cua nda ycu'i' Ndyosi Sti na' chacuayá' ji' ngu' cha' xcube' ngu' 'na. ¿Ha ná tso'o cha' jua'a caca 'na nti' nu'u'?

Ndu Jesús nde loo xu'na sti jo'ó

¹²Cua ngua li', lo'o nu sendaru, lo'o xu'na sendaru, lo'o policia ji' ngu' judío, ntejeya' ngu' ji' Jesús, tachaa ngusca' ngu' ji' yu li'. ¹³Clyo ndyaa lo'o ngu' ji' yu slo sca nu cusu' nu naa Anás, sti laa Caifás nu ngua xu'na sti jo'ó yija bi'. ¹⁴La cui' Caifás ngua nu nda cha' lo'o ngu' judío tya tsubi' la cha' caca tso'o la xi ji' ngu' quich̄i masi cajaa sca ñati, cha' ná ntsu'u cha' cajaa lcaa ñati li'.

Ndyutsij Pedro cha' tyuloo ji' Jesús slo ñati

¹⁵Ndy'a Simón Pedro lca'a ji' Jesús ty-ijyu' ti. Lo'o jua'a chaca nu ndyaca tsa'a ji' Jesús, lo'o nu qui'yu bi' lca'a ji' Jesús. Ndyuloo tso'o nu bi' ji' sti jo'ó Anás, bi' cha' ndyaa lca'a ji' Jesús ca nde ni' tlyu, nu laca to' tyi sti jo'ó bi'. ¹⁶Pana ndyanu Pedro nde liya'; bi' cha' ndyaa nu chaca, ndyaa nchcui' lo'o sca nu cuna'a cua' nu ndu cua toni'. Li' ndyaa lo'o ji' Pedro nde ni'. ¹⁷Nacuj nu cuna'a cua' nu ndu toni' bi' ji' Pedro:

—¿Ha lo'o nu'u ndyaca tsa'a ji' yu jua lacua? —nacuj nu cuna'a bi' ji'.

—Si' na' —nacuj Pedro.

¹⁸Laja li' nu ngu' msu lo'o ngu' policia bi', cua ngxu'tyu'u ngu' quii' nchcubi' nde bi', cha' tlyu' tsa; ndu ngu' to' lquii' bi', cha' caca chcatsy' ngu'. Lo'o Pedro ndu lo'o ngu' bi' li', cha' lo'o nti' caca chcatsy' ti' to' lquii'.

Nchcuane sti jo'ó nu laca loo ji' Jesús

¹⁹Nchcuane sti jo'ó nu laca loo ji' Jesús li': —¿Tilaca laca nu ndyaca tsa'a jinu'u'?

¿Ni'ya cha' laca nu nclu'u nu'u' ji' ngu'?

²⁰Li' ngxucuj Jesús cha' ji' sti jo'ó bi': —Lcua ti se'j su ndya'a na', liñi nchcui' na' lo'o ngu' ña'a cuayá' nu cuna lcaa ñati —nacuj yu—. Masi ne' laa sube ti, masi ne' laa tlyu, lcaa su ndyu'u ti' ngu' judío, ca bi' ngulu'u na' ji' ngu'; ni sca quiya' ná

nchcui' na' cuaana ti lo'o ngu'. ²¹¿Ni cha' laca nchcuane nu'u' jna'? Cuacha' nu'u' ji' ñati nu cua ndyuna cha' nu nchcui' na' ni cha' nda na' lo'o ngu' bi'. Jlo ti' ngu' lcaa cha' nu ngulu'u na' ji' ngu'.

²²Lo'o nchcui' Jesús jua'a, li' ngujui' ya' sca policia tu'ba yu:

—Ná tso'o xacuj nu'u' cha' jua'a ji' sti jo'ó nu laca loo —nacuj policia li'.

²³—Si cuxi ti nchcui' na' ngua ti' mā, cuacha' clyu mā 'na ni cha' cuxi laca bi' —nacuj Jesús li'—. Pana cua nchcui' na' cha' liñi lo'o mā. ¿Ni cha' laca ngujui' ya' mā tu'ba na' li'? —nacuj Jesús.

²⁴Li' ngulo nu cusu' Anás cña ji' ngu' cha' tyaa lo'o ngu' ji' Jesús, ña'a ndyaca' ti, slo Caifás, nu laca xu'na sti jo'ó bi'.

Tya chaca quiya' ná ntaja'a Pedro ta cha' liñi lo'o ngu'

²⁵Laja li' ndu Pedro to' lquii' cha' caca chcatsy' ti'. Nchcui' nu xa' ñati nu ndi' nde bi' lo'o Pedro li':

—¿Ha lo'o nu'u ndyaca tsa'a ji' yu jua?

Ná ntaja'a Pedro ta cha' liñi lo'o ngu'.

—Ná lo'o na' —nacuj.

²⁶Lo'o nde bi' ndi' sca msu ji' xu'na sti jo'ó bi', la cui' tya'a lo'o nu ngusi'yu cu' Pedro jyaca bi'. Nchcui' msu bi' lo'o Pedro li':

—¿Ha ná cua na'a na' h̄i tsaca quiya' tsā lo'o ndyaa nu'u' lo'o yu jua ne' yaca cuiñi bi'? —nacuj msu bi'.

²⁷Xa' nchcui' Pedro cha' ná lo'o ndyaa, lo'o la cui' hora li' ngusi'ya ndye'e.

Ngua cuayá' ji' Jesús slo Pilato

²⁸Li' ngutu'u ngu' slo Caifás, ndyaa lo'o ngu' ji' Jesús ca su ndi' nu gobernador romano nu naa Pilato. Cua cuxee ti ndyaca li', bi' cha' ná ntaja'a nu ngu' judío bi' tyat' ngu' ne' ni' ji' gobernador; tacati tsa ndu'ni ngu' bi' xqui'ya ta'a. Ngua ti' ngu' cha' quif'u' cha' ji' ngu' si tyat' ngu' ne' ni' ji' ngu' xa' tsu', cha' ná ntsu'u chacuayá' cacu ngu' s̄i ta'a bi' li'; ²⁹bi' cha' ngutu'u nu naa Pilato, nu laca gobernador bi', ndyaa slo ngu' judío cha' xcuane ji' ngu' ndi'ya:

—¿Ni qui'ya ngusta mā hichu' yu re? —nacuj Pilato ji' ngu'.

³⁰Li' ngxu'tyacu' ngu' cha' lo'o Pilato:

—Si ná ntsu'u quiya' ji' yu, ná caa lo'o ya ji' yu slo nu'u, cusu' —nacuj ngu' ji'.

³¹—Yaa lo'o mā ji' yu re cha' cua'ni cuayá' mā ji' yu cuentya ji' cha' cusu' nu ntsu'u ji' ycu'i' ca mā —nacuj Pilato ji' ngu' li'.

Nguxacuj nu ngu' judío bi' cha' ji' Pilato li':

—Ná ntsu'u chacuayá' ji' ya cha' cujuui ya ji' sca ñati jua'a, cha' ngu' judío laca ya —nacuj ngu'.

³²Lo'o ngua'ni ngu' jua'a, li' ngutu'u tucua cha' nu cua nchcui' Jesús lo'o ngu', ñi'ya ña'a

cajaa ycuui' ca. ³³ Li' ngxuetyuu Pilato ndyaa toni'i j'i'i, ngusi'ya ji'i Jesús cha' tyaa slo:

—¿Ha nu'u' laca rey nu laca loo ji'i' ngu' judío? —nacuj Pilato ji'i' Jesús.

³⁴ Nchcui' Jesús lo'o nu cusu' bi' li':

—¿Ha cha' ngua'ya hique ycuui' ca nu'u' laca cha' cua? ¿Ha xa' ñati' ndacha' jinu'u' cha' jua'a laca na'? —nacuj Jesús ji'i' Pilato.

³⁵ —¿Ha ngu' judío laca na' nti' nu'u' y? —nacuj Pilato li'—. Jlo ti' nu'u' cha' ñati' tyaa quich'i tyi nu'u', lo'o jua'a sti jo'ó nu laca loo ji'i' ngu', bi' ngu' laca nu cua yaa lo'o jinu'u' cha' ca cuayá' jinu'u' slo na'.

³⁶ —Si laca na' sca rey jua'a —nacuj Jesús—, li' cua nxuu' tyaa ngu' tyaa ndyaa na' lo'o ngu' judío jua cha' ná xñi ngu' 'na —nacuj—. Pana si'i' ñati' chalyuu laca nu cua ngusta 'na cha' caca na' loo ji'i' ngu'.

³⁷ —¿Ha laca nu'u' rey lacua? —nacuj Pilato.

Li' ngxuetyacui Jesús cha' lo'o nu cusu' bi' chaca quiya':

—Nu'u' nacuj cha' laca na' rey. Cña nu ntsu'u' 'na laca cha' chcui' liñi na' ji'i' lcaa cha' nu ntsu'u' slo ycuui' Ndyosi lo'o ngu'; bi' cha' ngula na' chalyuu, bi' cha' lijya na' lo yuu cha' chcui' liñi na' lcaa cha' ji'i' ycuui' Ndyosi lo'o ñati'. Cuna ngu' lcaa cha' nu nchcui' na' si ná ndyacuj' hique ngu' ji'i' cha' liñi bi'.

³⁸ Li' nchcui' Pilato lo'o Jesús:

—Ná jlo ti' na' si ntsu'u' cha' liñi jua'a nde chalyuu —nacuj.

Ngulo Pilato cña cha' cujuui ngu' ji'i' Jesús

Li' ngutu'u Pilato nde liya', ndyaa nde su ndu nu ngu' judío bi' chaca quiya'.

—Cuentya jna', ná ntsu'u' qui'ya ji'i' yu jua, ná ntsu'u' cha' xcube' na' ji'i' yu —nacuj Pilato ji'i' ngu' judío—. ³⁹ Pana cua ngui'i' ma cha' ndu'ni lyaá na' ji'i' sca ngu' preso lcaa yija lo'o nchca tsá ta'a pascua —nacuj Pilato li'—. ¿Ha cua nti' ma cha' cua'ni lyaá na' ji'i' yu jua nu laca rey ji'i' cu'ma ngu' judío?

⁴⁰ Cuij' ngusi'ya lo'o ngu' ji'i' chaca quiya':

—Si'i' ji'i' yu jua nti' ya. Ji'i' Barrabás cua'ni lyaá nu'u' —nacuj ngu'.

Lo'o nu naa Barrabás ni, si'i' ñati' tso'o laca bi'; tyaala tsa Barrabás, la cui' ñati' cuaana laca.

19

¹ Li' ngulo Pilato cña cha' tyaa lo'o ngu' ji'i' Jesús, cha' ti'i' tsa quiji'i' ngu' ji'i' yu lo'o juata.

² Ngúñá ngu' sendaru sca sne' quiche' cha' sta ngu' hique Jesús, li' nda ngu' sca late' cuaa ña'a cha' cacu' yu, ñi'ya ña'a si laca yu rey. ³ Li' lu'ba ti, lu'ba ti ndyaa ngu' slo yu cha' chcuicha' ngu' ji'i' yu; na cuiñi ti ngu' cha' ndyu'ni ch'i ngu' loo yu.

—Tso'o ti tyi'i' nu'u', cusu', cha' nu'u' laca rey nu laca loo ji'i' ngu' judío —ndu'ni ngu' ji'i' Jesús li'.

Lo'o li' nguijui' ya' ngu' loo Jesús.

⁴ Chaca quiya' ngutu'u Pilato ni'i' ndyaa su ndi'i' ngu' judío.

—Cua lijya yu jua —nacuj Pilato—, lijya lo'o na' ji'i' yu jua slo ma chaca quiya', cha' caca cuayá' ti' ma cha' ná ntsu'u' qui'ya ji'i' yu cuentya jna'.

⁵ Li' ngutu'u Jesús lo'o sne' quiche' ntucua hique yu, lo'o late' cuaa ña'a lacu' yu.

—Ña'a ma ji'i' yu cua ña'a —nacuj Pilato li'.

⁶ Lo'o sti jo'ó nu laca loo lo'o msu ji'i' ngu' ni, cuij' ngusi'ya lo'o ngu' ji'i' Pilato lo'o na'a ngu' ji'i' Jesús lijya.

—¡Cujuii clya ma ji'i' yu! ¡Cujuii clya ma ji'i' yu jua! —nacuj ngu' ji'i'.

Nchcui' Pilato lo'o ngu' li':

—Ycuui' ca ma yaa lo'o ma ji'i' yu cha' cujuui' ca'a ma ji'i' lo crusi —nacuj Pilato ji'i' ngu'—. Cuentya jna' ná ntsu'u' qui'ya ji'i' yu.

⁷ Li' nguxacuj' ngu' judío cha' ji'i' Pilato bi':

—Ntsu'u' sca cha' ji'i' cuare —nacuj ngu'—.

Cuentya ji'i' ya ntsu'u' qui'ya ji'i' yu, cha' nacuj yu cha' laca yu nu sca ti Sñi' ycuui' Ndyosi; xqui'ya cha' bi' ntsu'u' cha' cajaa yu.

⁸ Lo'o ndyuna Pilato cha' bi', ndyutsii' tsa yu li'. ⁹ Xa' ngxuetyuu Pilato ndyaa nde ni'i' ji'i', nchcuane ji'i' Jesús:

—¿Macala ngutu'u nu'u' lijya?

Ná nguxacuj' Jesús cha' ji'i' tsiya' ti li'.

¹⁰ —¿Ni cha' laca ná nti' nu'u' chcui' lo'o na'? —nacuj Pilato ji'i' Jesús—. Cua jlo ti' nu'u' cha' ntsu'u' chacuayá' 'na cha' cua'ni lyaá na' jinu'u', lo'o jua'a ntsu'u' chacuayá' 'na cha' cujuui na' jinu'u' lo crusi.

¹¹ —Ná ntsu'u' chacuayá' jinu'u' tsiya' ti cha' caca nu'u' loo jna' —nacuj Jesús ji'i' Pilato—. Ycuui' Ndyosi nu laca loo la, bi' laca nu ta chacuayá' ji'na; bi' cha' tlyu la qui'ya ntsu'u' ji'i' yu nu cua ndyujui' cresiya 'na jinu'u'.

¹² Li' nguxana ndyu'ni cña ti' Pilato, si caja ñi'ya yu nu cua'ni lyaá yu ji'i' Jesús. Pana ña'a ti ndu'ni nu ngu' judío bi', cuij' ngusi'ya lo'o ngu' ji'i' Pilato:

—Si cua'ni lyaá nu'u' ji'i' nu qui'yu jua ni, li' nga'aa tso'o nu'u' cuentya ji'i' César nu laca xu'na cu'ma ngu' romano —nacuj ngu'—. Cua nacuj nu qui'yu jua cha' sca rey laca yu, bi' cha' tya'a cusuu' yu ji'i' César nu laca xu'na ma.

¹³ Lo'o ndyuna Pilato ñi'ya nacuj ngu' judío bi', li' ndu'u' yu ndyaa tucua yu ca su ndu'ni cuayá' yu ji'i' ngu'. Li' ngulo yu cña cha' caa lo'o ngu' ji'i' Jesús ca su ntucua yu, la cui' se'i' su ntsiya quee cuaja' nu ngua naa Gabata cha'cña ji'i' ngu' judío. ¹⁴ Nde hora ngua bi', tsá ta'a sji' ji'i' ta'a pascua. Lo'o li' nacuj Pilato ji'i' ngu' judío:

—Yu re laca rey nu laca loo ji'i' ma.

¹⁵ Lye tsa nchcui' ngu' judío lo'o Pilato li':

—¡Yaa lo'o ma ji'i' yu! ¡Yaa lo'o ma ji'i' yu! Cujuii clya ma ji'i' yu lo crusi.

—¿Ha nti' ma' cha' cujuui ya ji'i rey nu laca loo ji'i ma? —nacuj Pilato ji'i ngu'.

—Nga'aa ntsu'u chaca rey nu laca loo ji'na —nguxacuj ngu' ji'i—. Sca ti César laca loo ji'na.

¹⁶ Bi' cha' jua'a ngua li'. Ngulo Pilato cña ji'i sendaru cha' cujuui ngu' ji'i Jesús, cha' cujuui' ca'a ngu' ji'i yu lo crusi li'.

Ngujui' ca'a ngu' ji'i Jesús lo crusi

¹⁷ Li' ndaya' sendaru ji'i Jesús, ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús ca su cajaa yu. Ngüi'ya Jesús ji'i crusi nu ji'i ycuui' ca yu, ndyaa yu li'. Ndyaa lo'o ngu' ji'i yu nde su naa Gólgota cha'cña ji'i ngu' judío, nu jua'a nti' tyu'u cha'cña bi': Su nscua tyijya hique jyo'o. ¹⁸ Ca bi' ngujui' ca'a ngu' ji'i Jesús lo crusi, lo'o tya tyucuaa tya'a ñati' tya'a ndyujui ngu' ji'i lo'o Jesús; la'a tsu' cuj' nguxtyu ngu' crusi ji'i tsaca yu, la'a tsu' coca nguxtyu ngu' crusi ji'i chaca yu li'. Crusi ji'i Jesús nguxtyu ngu' cla'be la. ¹⁹ Li' ngulo Pilato cña cha' ndi'ya scua sca cha' hique crusi bi': “Nu nde laca Jesús Nazaret, rey ji'i ngu' judío”. Jua'a cha' nguscua bi'. ²⁰ Quiña'a tsa ngu' judío na'a ji'i cha' nu nscua hique crusi bi', cha' ná tyijyu', to' quich'i ti ngua su ndyujui ngu' ji'i Jesús lo crusi. Sna lo cha'cña ji'i ngu' nscua cha' bi' hique crusi: cha'cña ji'i ngu' judío nscua bi', cha'cña ji'i ngu' latín nscua bi', lo'o cha'cña ji'i ngu' griego nscua bi'. ²¹ Bi' cha' ndyaa sti jo'ó nu laca loo ji'i ngu' judío, ndyaa cacha' ngu' ji'i Pilato:

—Ná tso'o cha' nguscua nu'u cha' rey laca yu bi', cha' laca yu loo ji'i cuare ngu' judío —nacuj ngu'—. Tso'o la si scua nu'u cha' ycuui' yu nacuj yu cha' laca yu rey ji'i ngu' judío.

²² Li' nguxacuj Pilato cha' ji'i ngu':

—Tyanu cha' bi' ñi'ya nu nscua ti, na cua nscua juani —nacuj.

²³ Lo'o cua ngujui' ca'a sendaru ji'i Jesús lo crusi, li' ndaya' sendaru bi' ste' yu. Ndi'i jacua tya'a sendaru ca bi' lo'o cua ngusa'be ngu' ste' Jesús cha' caja xi ndaca ji'i ca ta'a jacua ngu'. Lo'o late' tyucui ji'i Jesús ndaya' ngu' ji'i. Ña'a tsa cu' ti ngalya late' bi', ná ntsu'u su nguyacua late' bi'. ²⁴ Bi' cha' nacuj ngu' ji'i tya'a ngu':

—Ná cusaa' na late' re. Quijya na lo'o tya'a na cha' quije cha' ji'na tilaca nu ca ji'i late' re.

Lo'o jua'a ngua cuayá' ti' na cha' chañi cha' nu nscua lo quityi cusu cua' sa'ni, nu nchcui' ndi'ya: “Cua ngusa'be ngu' ste' na' lo'o tya'a ngu', cua ngüjya ngu' lo'o tya'a ngu' cha' quije cha' ji'i ngu' tilaca nu ca ji'i late' bi'”. Jua'a nacuj lo quityi bi', lo'o la cui' jua'a ngua'ni ngu' sendaru bi' li'.

²⁵ Laja li' ndu' xtya'a Jesús cacua ti su ngujui' ca'a ngu' ji'i yu lo crusi bi'. Ndu' lo'o sca nu cuna'a tya'a ngula, lo'o María clyo'o

Cleofas, lo'o María Magdalena. ²⁶ Na'a Jesús ji'i xtya'a yu, lo'o jua'a na'a yu ji'i sca nu qui'yu nu ndyaca tsa'a ji'i nu tyaca'a tsa ji'i Jesús bi', na'a yu cha' stu'ba ti ndu' ngu' cacua ti slo crusi. Li' nacuj Jesús ji'i xtya'a yu:

—Ma'a —nacuj—, yu cua caca sñi' nu'u juani.

²⁷ Lo'o jua'a nchcui' Jesús lo'o nu qui'yu bi':

—Ma' cusu' cua caca xtya'a nu'u juani.

Li' ndyaa lo'o nu qui'yu bi' ji'i xtya'a Jesús, nda su tyi'i ma' ca toni'i ji'i li'.

Ngujui Jesús

²⁸ Jua'a ngua lo'o cua ngua tii Jesús cha' cua ngua lcaa cha' nu ntsu'u cha' caca ji'i ycuui' yu, li' nacuj yu ñi'ya nu nacuj sca cha' nu nscua lo quityi cusu':

—Nguityi tsa na' hitya —nacuj yu.

²⁹ Nde jua ndu' sca te'j' vino tiye'. Li' ngujui' ngu' sca quiche ne' te'j' su ntsu'u vino bi', ña'a cuayá' nu ngutsa' tso'o ti; ngusta ngu' quiche bi' si' chcuá cha, nguscua ngu' ji'i quiche ña'a cuayá' nu tyalaa ca su ntucua tu'ba Jesús. ³⁰ Lo'o cua nguxcui Jesús vino bi', li' nacuj yu:

—Cua ngua lcaa cha'.

Li' ngua'ya tacui hique yu, ngujui yu li'.

Ndyojo' sendaru chcuá cha sii' Jesús

³¹ Ta'a sñi' pascua ngua, lo'o jua'a ná nti' nu ngu' judío bi', cha' tyanu jyo'o lo crusi chaca tsa. Ndube tsa ti' ngu' cha' tacati tsa tsa ta'a bi'; bi' cha' ndyaa ngu' slo Pilato, ngüjña ngu' cha' ji'i nu cusu' cha' cula'a sendaru tyijya quiya' ngu' nu ndacui lo crusi, cha' cajaa clya ngu' li'. Hasta li' caja ñi'ya nu caca ta'ya ngu' ji'i jyo'o bi' lo yu. ³² Bi' cha' ndyaa sendaru ca su ndu' crusi ji'i tya'a ngujui Jesús; ngula'a ngu' quiya' su ndyaa ngu' clyo, li' ngula'a ngu' quiya' nu chaca. ³³ Pana lo'o ndyaa ngu' ca su ndu' crusi ji'i Jesús, li' na'a ngu' cha' cua laca ngujui yu, bi' cha' nga'aa ngula'a ngu' quiya' Jesús.

³⁴ Ña'a cuayá' nu ndyojo' sca sendaru chcuá cha sii' Jesús, li' tsiya' ca ndyalú tañi nguxa' lo'o hitya lubii. ³⁵ Lo'o na' nu nscua quityi re, Juan laca na', na'a na' cha' jua'a ña'a ngua cha' bi'. Chañi cha' jlo ti' na', bi' cha' nchcui' na' cha' liñi lo'o cu'ma, cha' lo'o ma' taca jlyu ti ma' cha' bi'. ³⁶ Cua ngua jua'a, ñi'ya nu nscua cha' lo quityi ji'i ycuui' Ndyosi ndi'ya: “Ná catsa ni tsaca tyijya yu”. ³⁷ Lo'o ntsu'u chaca cha' nu nscua lo quityi bi' nu nchcui' ndi'ya: “Ndyojo' ñati' chcuá cha sii' yu, lo'o li' nguxña'a ngu' bi' ji'i nu quicha bi'”.

Nguatsi' jyo'o Jesús

³⁸ Nde ngusñi la ndyaa tsaca yu nu naa José Arimatea slo nu Pilato bi'. La cui' ñati' nu ngua tsa'a ji'i Jesús laca bi', masi

cuaana ti ndyaca tsa'a nu José bi'. Ntsijj yu si ca cuayá' ti' ngu' judío tya'a quichi tyi yu cha' ndyaca tsa'a yu jil'i Jesús. Ndyaa yu ngüijña yu chacuayá' jil'i Pilato cha' tsa lo'o yu jil'i jyo'o Jesús cha' tyatsi', lo'o li' nda Pilato chacuayá' tya lo'o yu jil'i. Li' ndyaa José ca su ndu crusi, ndyaa ndyiqui'ya jil'i jyo'o Jesús, cha' tsa lo'o yu jil'i ca to' cuaá. ³⁹ Lo'o Nicodemo nguxtyucua jil'i yu, la cui' Nicodemo nu ndyaa slo Jesús talya tya sa'ni xi bi'. Ndyaa lo'o Nicodemo sca yu'ba styi' yaca nu tyixi xtyi'i; mirra naa sca lo styi' yaca bi', nguxa' lo'o chaca nu naa áloes. Calaa tyi' kilo cuayá' ti' yu'ba bi'. ⁴⁰ Ngusta ngu' na tyixi xtyi'i bi' lo sca late' lati loo, li' ngüixij ngu' late' bi' tyucui' ña'a hichu' jyo'o Jesús, ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío nu lo'o nxatsi' ngu' jil'i jyo'o nu ndyijii jil'i ngu'. ⁴¹ Ca su ngujui' ca'a ngu' jil'i ngu' lo crusi, ca bi' ntsu'u sca lo'o su ndi'j yaca tyacala' jil'i ngu'. Ne' lo'o bi' ntsu'u sca tyuquee nu ngulu ca ti ngu' sii' cua'a cha' caca cuaá jil'i ngu'. Bilya tyatsi' ngu' ne' cuaá bi'. ⁴² Cacia ti ntucua tyuquee bi', bi' cha' ndacua ti nguxatsi' ngu' jil'i jyo'o Jesús li', cha' cua ca talya ti ta'a sij pascua, chaentya jil'i ngu' judío.

20

Ndyu'u Jesús chaca quiya'

¹ Ndyu'u scua cuacha li', tsá clyo jil'i semana; jua'a tya lyiji quixee tso'o ti, lo'o ngutu'u María Magdalena ndyaa to' cuaá. Na'a cha' cua laca ngutu'u tsu' quee tlyu nu ndyacu' to' cuaá bi', ² bi' cha' ngusna María ndyaa ca su nga'a Simón Pedro lo'o chaca nu qui'yu nu ndyaca tsa'a nu tyaca'a tsa jil'i Jesús. Ndacha' María jil'i ngu' bi':

—Cua ngulo ngu' jil'i jyo'o Xu'na na su nguxatsi' ngu' jil'i ne' tyuquee —nacuj María jil'i ngu'—. Ná jlo ti' ya mala ndyaa lo'o ngu' jil'i.

³ Li' ngutu'u Pedro lo'o nu chaca yu, ngusna ngu' ndyaa ngu' nde to' cuaá. ⁴ Tyucuaa ngu' ngusna ngu', pana lye la ngusna nu chaca yu, yala la ngulaa bi' to' cuaá. ⁵ Li' nguxña'a yu ne' tyuquee bi', na'a yu cha' tya ntsiya late' lati loo nu ngüixij ngu' chu' jyo'o, pana ná ndyaa yu ca ne' tyuquee bi'. ⁶ Li' ngulaa Simón Pedro to' cuaá lijya lca'a jil'i nu chaca yu bi'. Hora ti ndyatj Pedro ndyaa ne' tyuquee, na'a cha' ndi'j late' lati loo bi' tyuquee bi'. ⁷ Lo'o jua'a na'a Pedro late' nu ndyacu' loo jyo'o, nguxcu' ti late' bi', ntsiya chaca se'j; nga'aa ntsiya lo'o late' lati loo nu ngüixij chu' jyo'o, ycu' ti late' bi' ntsiya. ⁸ Li' lo'o nu chaca yu nu ngulaa yala la, lo'o yu bi' ndyatj yu ne' tyuquee, ndyaa na'a yu ñi'ya ña'a ne' cuaá. Ca li' jlya tso'o ti' yu; ⁹ li' ngua cuayá' ti' ngu' cha' ñi'ya nu nscua lo quityi cusu' cha' ntsu'u cha' tyu'ús Jesús chaca quiya' lo'o

nguatsi', jua'a ngua cha' bi'. ¹⁰ Li' nguxtyuu ngu', tyucuaa ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesús bi', ndyaa ngu' su ndi'j ngu' tya'a ngua tsa'a ngu'.

Ngutu'u tuj Jesús su ndu María Magdalena

¹¹ Pana nu María bi' ni, ndyanu cho' to' tyuquee bi', ndyunaa tsa cho'. Laja lo'o ndyunaa ti cho', li' nguxña'a cho' nde ne' tyuquee bi', ¹² na'a jil'i tucua tya'a xca jil'i ycu' Ndyosi nu ngutu'u yaa nde cua. Ngatj tsa ña'a ste' ngu' nu ndu'u tucua nde bi'. Ca su nguscua jyo'o Jesús tya la ti ti, ca bi' ndyaa tucua ngu'; tsaca yu ndyaa tucua nde su nguscua hique jyo'o bi', chaca yu ndyaa tucua nde su nguscua quiya' yu. ¹³ Li' nchcuane xca bi' jil'i María:

—¿Ni cha' laca lye tsa ndyunaa nu'u?

Li' nguxacu' María cha' jil'i xca bi':

—Cua ngulo ngu' jil'i jyo'o Xu'na na' —nacuj—, lo'o ná jlo ti' na' mala ndyaa lo'o ngu' jil'i ndyaa.

¹⁴ Lo'o ndye nchcu' María lo'o xca bi', nguxña'a cho' nde chu' cho', lo'o li' na'a cho' cha' ndu Jesús nde bi', pana ná ndyuloo María jil'i yu. ¹⁵ Li' nchcuane Jesús jil'i:

—¿Ni cha' laca lye tsa ndyunaa nu'u?

—nacuj yu jil'i nu María bi'—. ¿Ti jil'i nclyana nu'u ndya'a?

Ngua ti' María cha' nu ca jil'i yaca tyacala' laca nu ndu bi', bi' cha' nchcu' lo'o yu li':

—Si nu'u laca nu ngulotsu' jil'i jyo'o nu nguatsi' re, cusu' —nacuj jil'i yu—, cua'ni nu'u cha' tso'o cuacha' clya xi 'na mala ndyaa lo'o nu'u jil'i, cha' li' tsa lo'o na' jil'i jyo'o bi' chaca se'j su tso'o la.

¹⁶ —¡María! —nacuj Jesús jil'i li'.

Lo'o li' nguxtyacu' María na'a su ndu Jesús.

—¡Raboni! —nacuj. (Sca cha' hebreo laca; La Mstru 'na, jua'a nti' ñacu' cha' bi'.)

¹⁷ Li' nchcu' Jesús lo'o María:

—Ná cala' nu'u jna' cha' tya lyiji tya'a na' nde cua ca su ntucua Sti na' —nacuj—. Nu juani, yaa clya nu'u su ndi'j nu xa' la ñati nu cua ngusñi' cha' 'na, yaa cacha' nu'u jil'i ngu' bi', cha' cua tyacu' ti na' tya'a na' ca su ntucua ycu' Ndyosi Sti na', nu laca Sti ma. Tya'a na' ca su ntucua ycu' Ndyosi nu Xu'na na', nu bi' nu laca ycu' Ndyosi nu Xu'na ma.

¹⁸ Li' ndyaa María Magdalena su ndi'j ngu' nu ngua tsa'a jil'i, ndyaa cacha' jil'i ngu':

—Cua na'a na' jil'i ycu' nu Xu'na na tsa —nacuj.

Lo'o li' nda nu cuna'a bi' cha' lo'o ngu', lcaa ña'a cha' nu cua nacuj Jesús jil'i.

Xa' la tyempo lo'o ndu'u tucua Jesús slo ñati jil'i

¹⁹ La cui' talya tsá clyo jil'i semana bi', cua nga'a ya' ni'j su ndyuu ti'j ngu' nu ngua

tsa'a jil'i Jesús, cha' ntsii ngu' jil'i ngu' judío. Li' yaa Jesús, ndatu slo ngu' bi'.

—Tí ti tyi'i tyiquee ma, ná culacua tsa ti' ma —nacu' yu jil'i ngu' bi'.

²⁰ Li' ngulu'u Jesús tyuu ya' yu jil'i ngu', ngulu'u yu sii' yu jil'i ngu', nu ngua quicha yu. Lo'o na'a ngu' nu ngua tsa'a jil'i ycu' nu Xu'na ngu', tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' li'.

²¹ Chaca quiya' nchcui' Jesús lo'o ngu' li':

—Tí ti tyi'i tyiquee ma, ná culacua tsa ti' ma —nacu' yu jil'i ngu'—. Ñi'ya lo'o nda Sti na' 'na lijyaa chalyuu, jua'a ta na' jil'i ma cha' tsa'a ma tyucu' ña'a chalyuu.

²² Ngulo tu'u Jesús lo ngu' bi' li'.

—Tyanu Xty'i ycu' Ndyosi ne' cresiya jil'i ma juani —nacu' yu jil'i ngu' bi'—. ²³ Cua'ni clyu ti' ycu' Ndyosi jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'i ñati lo'o hcui' ma lo'o ngu' cha' cua'ni clyu ti' Ni jil'i ngu', lo'o jua'a tyanu qui'ya nu ntsu'u jil'i ñati lo'o hcui' ma lo'o ngu' cha' ná cua'ni clyu ti' Ni jil'i ngu'.

Na'a Tomás jil'i ycu' Jesús

²⁴ Cua ntsu'u sca nu qui'yu tya'a nu tii tyucuaa tya'a ngu', nu naa Tomás nu Culaca'. Ná lo'o Tomás ndi'i lo'o nu xa' tya'a ngu' nu ngua tsa'a bi', nu lo'o ndyaa Jesús slo ngu'.

²⁵ Li' nacui' ngu' tya'a ngua tsa'a jil'i Tomás:

—Cua na'a ya jil'i ycu' nu Xu'na na —nacu' ngu'.

Li' nchcui' Tomás lo'o ngu':

—Lo'o cua na'a la' ca su ngujuo' ngu' clavo ya' ycu', li' jly'a ti' na' cha' la cui' yu laca bi' —nacu'—. Lo'o cua ndyojo' sne ya' na' cuityu nu ngujuo' ngu' clavo ya' yu, lo'o cua ndyojo' ya' na' ca su ntucua cuityu sii' yu, ca li' jly'a ti' na' —nacu' Tomás.

²⁶ Li' cua ndu'u sca snu' tsa, ndyalaa ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesús toni'i chaca quiya'; lo'o Tomás ndi'i lo'o ngu' li'. Cua ndyacu' toni'i, li' ndyatí Jesús ni'i jua'a ti, ndyatú yu slo ngu' bi'. Li' nchcui' yu lo'o ngu':

—Tí ti tyi'i tyiquee ma.

²⁷ Li' nchcui' Jesús lo'o ycu' Tomás:

—Cuaa nu'u ca nde, cojo' sne ya' nu'u su ntucua cuityu ya' na' —nacu'—. Ña'a tso'o nu'u su ntucua cuityu ya' na' re. Cuaa nu'u, cojo' ya' sii' na'. Nga'aa cua'ni nu'u cha' ná jly'a ti' nu'u 'na, taca jly'a tso'o ti' nu'u 'na juani —nacu' Jesús.

²⁸ —Xu'na na' laca nu'u, cusu' —nacu' Tomás jil'i Jesús—, lo'o jua'a Ndyosi jna' laca nu'u.

²⁹ —Jly'a ti' nu'u juani cha' cua na'a nu'u jna' —nacu' Jesús jil'i Tomás—, pana tso'o la caca tyiquee ñati nu jly'a ti' 'na lo'o bilya ña'a ngu' 'na.

Ni cha' laca na nscua quityi re

³⁰ Chañi cha' ngua'ni Jesús quiña'a la cha' tlyu cha' cube ti' ñati jil'i ycu' Ndyosi Sti yu. Na'a ngu' nu ngua tsa'a jil'i cha' bi', masi ná nchcui' quityi re cha' jil'i laca cha' bi'.

³¹ Cha' nu nscua lo quityi re ni, nscua bi' cha' taca jly'a ti' ma cha' Jesús laca Cristo nu cua nda ycu' Ndyosi jil'i lijya chalyuu, cha' taca xñi ma cha' jil'i Jesús, cha' laca yu nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi. Li' caja chalyuu tso'o nu ná nga'a cha' tye jil'i ma chacuayá' jil'i ycu' Jesús.

21

Ngutu'u tucua Jesús su ndu ngu' to' tayu'

¹ Tiya' la xi xa' ngulu'u loo Jesús jil'i nu ngu' nu ngua tsa'a jil'i, nu lo'o ndyaa ngu' nde to' tayu' Tiberias. Ndi'ya ngua cha' bi':

² Tsa tlyu ti ndyaa Simón Pedro, lo'o Tomás nu Culaca', lo'o Natanael ngu' quichí Cana, sca quichí nu ndi'i nde loyuu su cuentya Galilea; lo'o sñi' Zebedeo, lo'o tya tyucuaa tya'a ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesús, ndyaa ngu' to' tayu' bi'. ³ Li' nacui' Simón Pedro jil'i ngu' bi':

—Tsa na cuta cualya —nacu'.

—Tsa taju ti na tsa'a na lacua —nacu' ngu' jil'i tya'a ngu' li'.

Ndyatí ngu' ne' yaca ni'i ndyaa ngu' li', pana ná sca na ngujui jil'i ngu' ndyaa ngu' talya bi'. ⁴ Tsa cua cuxee ti chaca tsa, li' ndu Jesús to' tayu'. Tya ntsu'u ngu' lo hitya, pana ná jlo ti' ngu' nu ngua tsa'a jil'i yu si la cui' Jesús laca nu ndu to' tayu' bi'. ⁵ Li' ngusi'ya lo'o Jesús jil'i ngu':

—¿Ha ngujui xi na cacu ma, La?

—Ná sca na ngujui jil'i ya tsiya' ti —nacu' ngu' jil'i yu li'.

⁶ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ntsu'u lo hitya bi':

—Cú ma taraya jil'i ma nde la'a tsu' cui, tsu' bi' caja xi cualya jil'i ma —nacu' yu.

Ngua'ni ngu' jua'a, lo'o nga'aa ngua jil'i ngu' tyojolaqui ngu' jil'i taraya tya'a nde ne' yaca ni'i bi'; quiña'a tsa cualya ndyatí ne' taraya jil'i ngu'. ⁷ Li' nchcui' nu qui'yu nu ngua tsa'a jil'i Jesús nu tyaca'a tsa jil'i yu, nacui' jil'i Pedro:

—Nu ndu ca bi' laca ycu' nu Xu'na na —nacu'.

Nu lo'o ndyuna Pedro cha' bi', li' ndyacu' ste' cha' quichi' ti ndyu'ni cña, ngutacua Pedro ndyú lo hitya, ngutu'u to' tayu'. ⁸ Tiya' la ngutu'u nu xa' la ñati bi' lo'o yaca ni'i; ndyojolaqui ngu' jil'i taraya ngutsa'a ntsu'u cualya ne', ngutu'u ngu' to' hitya. Ná tyijyu' ntsu'u ngu' to' tayu' bi', cuayá' sca siyento metro ti ndyaa ngu' lo hitya bi'. ⁹ Lo'o ngua'ya ngu' to' hitya, ngutu'u ngu' ne' yaca ni'i bi', li' na'a ngu' cha' cua laca ndyu'u tu'u quii' nchcubi'; nscua cualya nchcui' lo quii', lo'o xi xlyá nscua. ¹⁰ Nchcui' Jesús lo'o ngu' li':

—Tya'a lo'o ma xi cualya nu ngujui jil'i ma ca nde —nacu' yu jil'i ngu'.

11 Li' ndyatí Pedro ne' yaca ni'í, ngujo-laquí taraya ngutu'u ca lo yuu btyi; ngutsa'á ne' taraya bi' ntsu'u cualya tonu. Sca siyento cla'be ntucua sna tya'a cualya ndyatí ne' taraya ji'í ngu', ni ná ngutaa' taraya, masi quíña'a tsa cualya ndyatí ne'.

12 —Tyaá ma cacu ma msaá —nacuj Jesús ji'í ngu' bi' li'.

Pana ná tucui ngua ti' xcuane ji'í: ¿tilaca laca nu'ú? Jlo ti' ngu' cha' la cui' Jesús nu Xu'na ngu' laca yu bi'. 13 Li' ndyaa Jesús slo ngu', ndaya' xlyá cha' ta yu cacu ngu' bi'; jua'á lo'o cualya nda yu ndyacu ngu'.

14 Cua ngua sna quíya' li' nu ngulu'u loo Jesús ji'í nu ngu' nu ngua tsa'á ji'í, tya lo'o ndyu'ú yu chaca quíya' lo'o ngujuú yu.

Nhcui' Jesús lo'o Simón Pedro

15 Lo'o ndye ngua'ni ngu' msaá, li' nchcuane Jesús ji'í Simón Pedro:

—Simón, sñi' Juan —nacuj Jesús ji'í—, ¿ha ntsu'u la tyiquee nu'ú ña'a jna'? ¿Ha ntsu'u la tyiquee nu'ú ña'a ji'í tya'a tso'o nu'ú?

Li' ngxacuj Pedro cha' ji'í Jesús:

—Cua jlo ti' nu'ú, Xu'na, cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'áá jinu'u —nacuj Pedro ji'í.

—Culu'u nu'ú cha' 'na ji'í ñati nu ngusñi ca ti cha' bi' lacua, ñi'ya lo'o ña'asii nu'ú ji'í na'ni cuañi' scu' nu'ú —nacuj Jesús ji'í Pedro.

16 Xa' nhcui' Jesús lo'o chaca quíya':

—Simón, sñi' Juan —nacuj—, ¿ha chañi cha' hī cha' ntsu'u tyiquee nu'ú ña'a 'na?

—Xu'na, cua jlo ti' nu'ú cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'áá jinu'u —nacuj Pedro ji'í Jesús.

—Ña'asii nu'ú ji'í ñati 'na lacua —nacuj Jesús ji'í li'.

17 Cua ngua sna quíya' nu nchcuane Jesús ji'í:

—¿Ha chañi hī cha' ntsu'u tyiquee nu'ú ña'a 'na?

Cua xñi'í ti' Pedro cha' cua sna quíya' nchcuane Jesús ji'í si chañi cha' ntsu'u tyiquee ña'a ji'í yu, bi' cha' nhcui' ndi'ya:

—Lcaa ca cha' jlo ti' nu'ú, Xu'na —nacuj Pedro ji'í yu—. Cua jlo ti' nu'ú cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jinu'u.

—Culu'u nu'ú cha' 'na ji'í ñati 'na lacua —nacuj Jesús ji'í—. 18 Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o nu'ú juani, cha' nu lo'o ngua cuañi' nu'ú ni —nacuj Jesús—, li' ngua ji'í ycu' ca nu'ú sca' nu'ú juata ndi'í sii' nu'ú, ngua jinu'u tsa macala su nti' nu'ú tsa li'; pana lo'o casu' nu'ú, li' xquiñi nu'ú scu' cha' sca' tachaa ngu' xa' chalyuu jinu'u, li' tsa lo'o ngu' jinu'u macala su ná nti' nu'ú tsa.

19 Nacuj Jesús jua'a cha' caca cuayá' ti' Pedro ñi'ya ña'a cujuú ngu' ji'í ca tiya' la; xqui'ya cha' cajaa Pedro jua'a, bi' cha' lye la cua'ni tlyu xa' ñati ji'í ycu' Ndyosi li'.

—Tya'a nu'ú lo'o na' lacua —nacuj Jesús ji'í Pedro li'.

Nu qui'yu nu tyaca'a tsa ji'í Jesús

20 Li' ngxuñña'a Pedro ca su ndi'í nu xa' la tya'a ngu', na'a cha' lca'a nu qui'yu nu ngua tsa'a ji'í Jesús, nu tyaca'a tsa ji'í yu, lijya lca'a bi' ji'í ngu'. La cui' bi' laca nu tya tsubi' la ngxuñi yane nde chu' cha' caca cacua la slo Jesús su ndyacu ngu' sii, cha' nchcuane ji'í Jesús ndi'ya: “¿Xu'na, tilaca laca nu cuju' cresiya jinu'u ji'í ngu' cuxi?” nacuj. 21 Na'a Pedro cha' lca'a nu qui'yu bi' ji'í ngu', bi' cha' nchcuane Pedro ji'í Jesús:

—¿Na ca caca ji'í yu bi' nde loo la? —nacuj Pedro ji'í.

22 Ngxacuj Jesús cha' ji'í Pedro li':

—Ná culacua tsa ti' nu'ú —nacuj yu ji'í—. Si nti' na' cha' tyanu yu chalyuu re ni jacua' nu tyaa na' chaca quíya', ná ntsu'u cha' cube ti' nu'ú ji'í cha' bi' —nacuj Jesús—. Nu'ú ni, tya'a nu'ú lo'o na'.

23 Lo'o ndyuna ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í Jesús cha' bi', nhcui' tsa ngu' lo'o tya'a ngu' cha' nga'aa nscua cha' cajaa nu qui'yu bi' ngua ti' ngu'. Pana liñi la cha', ná nacuj Jesús cha' ná cajaa chca; tsa bi' ti cha' nacuj yu: “Ná culacua tsa ti' nu'ú. Sinti' na' cha' tyanu yu chalyuu re ni jacua' nu tyaa na' chaca quíya', ná ntsu'u cha' cube ti' nu'ú”. Tsa bi' ti cha' nda Jesús lo'o ngu'.

24 Lo'o na' laca nu qui'yu nu ngua tsa'a ji'í Jesús bi'. Na' nguscuá cha' re lo quityi, lo'o jlo ti' na' cha' liñi tsa nhcui' na' lo'o ma. Jlo ti' na' cha' liñi laca lcaa cha' nu nscua na' re.

25 Lo'o jua'a tya ntsu'u quiñña'a la cha' nu ngua'ni Jesús; si lo quityi scua ngu' cha' ji'í lcaa ca cha' nu ngua'ni Jesús nu lo'o yaa yu nde chalyuu, ná tyu'u scua tyucui ña'a chalyuu cha' tyuco'o quityi bi', nti' na'. Tsa lo cua ti cha' nscua na' re.

Ndi'ya ngua'ni ñati tya cloy lo'o ngua tsa'a ngu' ji'i Jesús

Nhcu'i Jesús cha' caq Xtyi'i ycu'i Ni

¹ Tya tsubi' la cua nscua na' sca quityi nu ndyaa slo nu'u, Teófilo. Quityi bi' ndacha' ji'i' cua ña'a ca cña na ngua'ni Jesús, cua ña'a ca cha' nu ngulu'u Jesús tya lo'o nguxana ndyu'ni yu cña, ² lcaa cha' nu ngua'ni yu lo'o nguti'i yu nde chalyuu. Bilya tyaa Jesús sca slo ycu'i Ndyosi lo'o ngusubi yu ji'i' nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu tsa'a chcu'i' cha' ji'i' ycu'i' yu nde chalyuu. Nguxtyucua Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ji'i' Jesús lo'o ngulo yu cña ji'i' nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi', ñi'ya ntsu'u cña nu cua'ni ngu' bi'. ³ Lo'o cua nguju'i Jesús, ndyu'ú yu chaca quiya', li' ndu'u tucua yu slo ngu' bi'. Tya tu'ba tsá ndya'a Jesús chalyuu, lo'o jua'a tyuu quiya' ndu'u tucua yu slo ngu' bi'; tso'o tsa ngulu'u yu ji'i' ngu' cha' chañi cha' cua ndyu'ú yu chaca quiya'. Lo'o jua'a ngulu'u yu ji'i' ngu' bi' ñi'ya nu caca ycu'i' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i' ñati. ⁴ Bilya tyaa Jesús lo'o nhcu'i' yu lo'o ngu' bi', cha' tyanu ngu' quich'i Jerusalén.

—Jatya ma ca quich'i re —nacuj Jesús ji'i' ngu'—, ña'a cuayá' nu caq Xtyi'i ycu'i' Ndyosi cha' tyanu Ni ne' cresiya ji'i' ma, ñi'ya nhcu'i' Sti na' tya sa'ni la; jua'a nda na' la cui' ti cha' lo'o ma tsubi' ti. ⁵ Cloy cua ntyucuatya Juan ji'i' ñati lo'o hitya ti; pana cua tyalaa ti tsá nu caq Xtyi'i ycu'i' Ndyosi cha' tyanu ne' cresiya ji'i' ma, jua'a tyucuatya ycu'i' Ndyosi ji'i' ma.

Ndyaa Jesús nde cua

⁶ Li' lcaa tya'a ngu' cua ndyu'u ti'i' ngu' se'i' ti, nhcuane ngu' bi' ji'i' Jesús li':

—Xu'na —nacuj ngu'—, zha si'i' juani nu cua'ni nu'u cha' tyanu cha' ji'i' cua, cha' caca ya loo ji'i' loyuu su cuentya quich'i tyi ya chaca quiya', cha' la cui' ngu' Israel laca ya?

⁷ Nguxacuj Jesús cha' ji'i' ngu' bi' li':

—Ná ndyi'ya ma chacuayá' cha' caca cuayá' ti' ma ni tsá caca, ni tyempo caca nu cua'ni ycu'i' Ndyosi cña. Sca ti ycu'i' Ndyosi Sti na' jlo ti' cha' bi', nguxtyanu tso'o Ni cha' ji'i'. ⁸ Juani xa' chcu'i' na' lo'o ma, cha' caca ñi'ya cua'ni ma nu lo'o tyanu Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ne' cresiya ji'i' ma, cha' li' taca chcu'i' ma cha' tso'o lo'o lcaa ñati, nu cha' ji'i' ycu'i' na'. Chcu'i' ma lo'o ngu' nde quich'i Jerusalén, jua'a lo'o ngu' loyuu su cuentya Judea, jua'a lo'o ngu' loyuu cacua ti nu naa Samaria bi'; chcu'i' ma lo'o ngu' lcaa quich'i su ndi'i' ngu' chalyuu.

⁹ Lo'o cua ndye nhcu'i' Jesús cha' bi', laja lo'o na'a ngu' ji'i' ndyiqui'ya ycu'i' Ndyosi ji'i'

yu ndyaa yu nde cua li'. Ndyacu' sca coo hichu' yu cha' nga'aa tyaca' ña'a ngu' ji'i' yu. ¹⁰ Hora nu ndyaa bi', li' nguxña'a ngu' nde cua. Lo'o ti ndu' tucua tya'a ñati nu ngati ste'. Ndu' ngu' slo ngu' bi' li', ¹¹ nhcu'i' ngu' lo'o ngu' bi':

—Cu'ma ngu' Galilea —nacuj ngu'—, zni cha' laca ndu' ma ña'a ma nde cua? —nacuj ngu'—. Jesús nu nguxtyanu ca ti ji'i' ma cua ndyaa nde cua, tya caq yu lo yuu chaca quiya'. Ñi'ya nu tyaca' lo'o ndyaa yu, jua'a tyaca' lo'o caq yu chaca quiya' —nacuj ngu' nu ngati ste' bi' li'.

Ngusubi ngu' ji'i' Matías cha' cua'ni cña loo Judas

¹² Li' ndu'u ngu' nde lo' cuati' Olivos, nguxtyuu ngu' nde quich'i Jerusalén. Cacia ti ndi'i' quich'i; ná ntsu'u chacuayá' ji'i' ngu' judío cha' tsa'a ngu' tyijyu' la tsá ta'a, nu lo'o ndi'i' cña' ngu'. ¹³ Yala ti ndyalaa ngu' quich'i bi', li' ndyaa ngu' ni'i' tucua ba'a su ndi'i' ngu': ndyaa Pedro, lo'o Jacobo, lo'o Juan, lo'o Andrés, lo'o Felipe, lo'o Tomás, lo'o Bartolomé, lo'o Mateo, lo'o chaca Jacobo sñi' Alfeo, lo'o Simón nu ngua sca ngu' ji'i' taju cananista, lo'o Judas tya'a Jacobo. ¹⁴ Stu'ba ti nclacua ti' ngu' bi', lu'ba ti nhcu'i' ngu' lo'o ycu'i' Ndyosi. Lo'o tya'a Jesús ndi'i' lo'o ngu' bi', lo'o María xtya'a Jesús, lo'o tyuu tya'a nu cuna'a nu ndya'a lo'o yu.

¹⁵ Ngua sca tsá ndyu'u ti'i' lcaa ñati nu cua ngusñi cha' ji'i' Jesucristo ca quich'i bi'; sca siyento ntucua calaa tya'a ñati ntsu'u nu ngutu'u ti'i' tsá bi'. Li' ndatu' Pedro cha' chcu'i' yu lo'o ngu' bi':

¹⁶ —Cu'ma tya'a ndi'i' na re —nacuj Pedro ji'i' ngu' bi'—, nu ngua sa'ni nguxtyucua Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ji'i' jyo'o cusu' David lo'o nguscua jyo'o bi' lo' quityi ñi'ya caca cña nu cua'ni jyo'o Judas nde loo la. Ycu'i' Judas ngulu'u tyucui' ji'i' ngu' xña'a lo'o ngusñi ngu' ji'i' Jesús preso; pana ñi'ya nu ndyanu cha' caca ji'i' yu, jua'a ngua cha' bi'. ¹⁷ Stu'ba ti nguta'a jyo'o Judas lo'o na, stu'ba ti ngua'ni yu cña lo'o na nquicha'.

¹⁸ Lo'o li' ndyaa jyo'o bi' ngüi'ya sca yuu lo'o caya' nu nda ngu' ji'i' yu cha' ngua'ni yu cha' cuxi, nu lo'o ndyujui' yu cresiya ji'i' Jesús ji'i' ngu' xña'a bi'. Ycu'i' ca yu nguxtyu yu ji'i' yu lo yuu, ngutaa' ne' yu ndu'u tri se'i' yu, nguju'i yu li'. ¹⁹ Hora ti ngua cuayá' ti' lcaa ngu' quich'i Jerusalén, bi' cha' nhcu'i' ngu' cha'cña ji'i' ngu' cha' Acéldama naa yuu su nclyu' yu; ndi'ya ndyu'u cha'cña bi': “Yuu su ndyalú tañi ñati”. ²⁰ Lo'o jua'a ngutu'u tucua cha' nu nguscua jyo'o cusu' lo' quityi Salmos nu nhcu'i' ndi'ya:

Laja ti tyanu tyi yu,

nga'aa tyanu ñati lu'ú cajua.

Lo'o xa' nhcu'i' quityi bi' chaca quiya':

Cua'ni xa' ñati cña su ndu yu.

'Jua'a nchcui' quityi bi' —nacui Pedro j'i' ngu'—, ²¹⁻²² bi' cha' juani tso'o si' cua'ni xa' ñati' tya'a na cña loo jyo'o Judas. Ñati' bi' caca sca ngu' tya'a na nu ndya'a lo'o na lcaa tsá lo'o nguti'i Jesús lo'o na chalyuu re. Ndyaa' yu lo'o na, masi clyo lo'o ntyucuatya jyo'o juan j'i' ñati, masi tsubi' ti lo'o ndu'u Jesús ndyaa nde cua. Ñati' bi' cua na'a ñi'ya ngua lo'o ndyu'u Jesús chaca quiya' lo'o cua ngujuii, bi' cha' taca chcui' yu lo'o xa' ñati' cha' caca cuayá' ti' ngu' ñi'ya nu ngua cha' bi'.

²³ Li' ngusubi ngu' tucua tya'a nu qui'yu; sca yu nu naa José Barsabás nu nchcui' ngu' cha' Justo naa yu, lo'o chaca yu nu naa Matías. ²⁴ Li' nchcui' lcaa ngu' bi' lo'o ycui' Ndyosi:

—Ndyosi nu Xu'na ya —nacui ngu'—, jlo ti' nu'u ñi'ya nu ntsu'u tyiquee lcaa ñati' chalyuu. Culu'u nu'u j'i' ya ti j'i' nu tucua tya'a nu qui'yu re nu cua ngusubi ycui' nu'u j'i', ²⁵ cha' taca tsaa yu bi' xa' quichí, cha' chcui' yu cha' jinu'u cña su ndu jyo'o Judas nguicha'. Na cua nguxyanu jyo'o bi' cña cha' xña'a tsa bi', lo'o li' ndyaa ca su ndyanu cha' tsaa.

²⁶ Li' ngua'ni ngu' sca cña cha' ngusubi ngu' j'i' tsaca ngu', ti j'i' tyanu cña bi'. Jua'a nquijeloo j'i' ngu' cha' Matías caca ñati' bi'. Li' stu'ba ti ndya'a yu bi' lo'o nu tii chaca tya'a ngu' cha' caca tya'a ngu' nu nda Ni cña j'i' cha' chcui' cha' j'i' Jesucristo nde lo yuu chalyuu.

2

Ndyalaa Xtyi'i ycui' Ndyosi

¹ Ngua tsá ta'a Pentecostés, sca ta'a j'i' ngu' judío, li' ndyu'u ti' lcaa ñati' nu ngusñi' cha' j'i' Jesucristo ca bi' se'j' ti. ² Hora ti nguañi' nde ne' ni'j' su nga'a ngu' ñi'ya laca lo'o lye tsa ndyaca cui'i. Lcaa ngu' bi' ndyuna ngu' lo'o nguañi' bi'. ³ Li' ndu'u tucua tyuu tya'a na ñi'ya slu quii' ti ña'a, ngutacui' bi' lo xlyá hiquee lcaa ngu' bi'; ⁴ jua'a ngua lo'o ndyanu Xtyi'i ycui' Ndyosi ne' cresiya j'i' lcaa ngu' bi'. Li' nguxana nchcui' ngu' cha'cña j'i' xa' ñati, cha' Xtyi'i ycui' Ndyosi ngua'ni lo'o ngu' cha' ngua j'i' ngu' li'.

⁵ Tyempo nu ndyaca ta'a bi' nde quichí Jerusalén ndi'i quina'a tsa ngu' judío; ngutu'u ngu' lijya ngu' tyuu quichí loyuu tyijyu', cha' ndu'ni tlyu ngu' bi' j'i' ycui' Ndyosi. ⁶ Li' nguxana ndyu'u ti' ngu' bi' ca su ndañi' cha' bi'. Ná ngua cuayá' ti' ngu' bi' tsiya' ti ñi'ya nu ngua, cha' lcaa ngu' tyijyu' ndyuna ngu' cha' nchcui' nu ñati' j'i' Jesucristo bi' cha'cña j'i' ycui' ca ngu' tyijyu' bi'. ⁷ Ndube tsa ti' ngu' tyijyu' bi' li', ngulacua tsa ti' ngu' bi':

—¿Ha si'i xcui' ngu' quichí su cuentya Galilea laca ngu' jua? —nacui ngu' bi' lo'o tya'a ngu'—. ⁸ ¿Ni cha' laca ndyuna na nchcui' ngu' jua cha'cña j'i'na? —nacui ngu'—. ⁹ Quina'a tsa quichí ndu'u na: laca na ngu' Partia, ngu' Media, ngu' Elam, ngu' Mesopotamia, ngu' Judea, ngu' Capadocia, ngu' Ponto, ngu' loyuu su cuentya Asia, ¹⁰ ngu' Frigia, ngu' Panfilia, ngu' Egipto, ngu' Africa nu ndi' nde loo la j'i' quichí Cirene; lo'o jua'a ngu' romano, lo'o ndi' ngu' bi' ca nde —nacui ngu' bi'—. Ntsu'u nu laca sñi' ngu' judío tya'a na, lo'o jua'a ntsu'u xa' ngu' romano nu stu'ba ti ndyu'ni tlyu j'i' ycui' Ni lo'o na. ¹¹ Lo'o jua'a ndi' ngu' Creta, ndi' ngu' Arabia. Pana lcaa na lo'o tya'a na ndyuna na nchcui' ngu' cha'cña j'i'na, stu'ba ti ndyuna na lcaa ña'a cha' tlyu nu ngua'ni ycui' Ndyosi.

¹² Ndube tsa ti' lcaa ngu' bi'. Ná jlo ti' ngu' tsiya' ti na ca ngua. Tya nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' li':

—¿Na laca ndyaca re? —nacui ngu' bi'.

¹³ Lo'o jua'a nxyi' lo'o xa' la ñati' j'i' ñati' j'i' Jesucristo bi':

—Cu'bi tsa ngu' jua cha' nchcui' ngu' jua'a —nacui ngu'.

Cha' nu nchcui' Pedro lo'o ngu'

¹⁴ Lo'o li' ndu Pedro lo'o nu tii chaca tya'a ñati' bi', cui' nchcui' yu lo'o nu ngu' quina'a bi' li':

—Ngu' cusu' cu'má, ngu' judío —nacui Pedro—, lo'o lcaa cu'má nu ndi' nde quichí Jerusalén juani —nacui yu—, cua'a jyaca má j'i' cha' nu chcui' na' lo'o má —nacui yu—. ¹⁵ Cu'bi cuare, nti' má; pana si'i na cu'bi cuare, cha' hora cua caa nde tlyu ti laca juani. ¹⁶ Ndi'ya ndyaca cha' re: na cua ngua cha' tlyu bi', ñi'ya nu nchcui' cha' nu cua nguscua jyo'o cusu' Joel nu ngua sa'ni la. Ndi'ya nchcui' quityi bi':

¹⁷ Tyempo nde loo la lo'o cua tye ti chalyuu, nacui ycui' Ndyosi,

ta na' Xtyi'i ycui' na' cha' tyanu ne' cresiya j'i' ñati' chalyuu, nacui Ni.

Li' ta sñi' má cha' jna' lo'o ngu'.

Lo'o jua'a ña'a ngu' cuañi' cha' tlyu nu ndu'ni ycui' Ni,

culu'u na' cha' tlyu bi' j'i' ngu';

lo'o jua'a chcui' xcalá ngu' cusu'.

¹⁸ Ta na' Xtyi'i ycui' na' cha' tyanu ne' cresiya j'i' lcaa ñati' nu ndu'ni cña nu nclyo na' j'i' ngu' bi', nacui Ni.

Li' chcui' ñati' bi' lcaa cha' na ta na' lo'o ngu' cha' chcui' ngu'.

¹⁹ Cua'ni na' cha' tlyu nde cua, lo'o jua'a cua'ni na' cha' tlyu nde lo yuu; lye tyalú tañi li', tyaquí quii' tonu, xcui' sñii caca nde lo yuu, nacui Ni.

²⁰ Na' laca ycui' nu Xu'na má;

cua tyalaa ti tsá lo'o cua'ni cuayá' na' jil'i lcaa ñati chalyuu.

Cua'ni na' cha' tyacu' lo xee cuichaa, cha' nga'a ña'a caca co', ñi'ya tañi ña'a, nacuj Ni.

Sca tsá tlyu tsa caca bi', liñi caca cuayá' ti' lcaa ñati chalyuu lo'o tyalaa tsá bi'.

²¹ Pana cua'ni lyaá na' jil'i lcaa ñati nu ndijña cha' clyu ti' na.

Jua'a nchcui' ycu' Ndyosi. Nguscua jyo'o Joel cha' bi' lo quityi —nacuj Pedro—.

²² 'Cu'ma ngu' Israel —nacuj yu—, cua'a jyaça ma' jil'i cha' nu chcu' na' lo'o ma' juani: Ngu' Nazaret laca Jesús. Nguxtyucua ycu' Ni jil'i yu lo'o ngua'ni yu xcui' cña tonu ca slo ma'. Ngulacua tsa ti' ma' lo'o na'a ma' cña tonu bi', lo'o ngua cuayá' ti' ma' cha' xcui' cña jil'i ycu' Ndyosi ngua. ²³ Cua sa'ni la cua jlo ti' ycu' Ndyosi, tya li' cua nchcui' Ni ñi'ya nu caca jil'i Jesús. Ndacha' lo Ni jil'i ngu' cha' cujuui ñati cuxi jil'i ycu' Jesús. Jua'a ngua li'; tsubi' ti ngusñi ma' jil'i yu, ngujil'i ca'a ma' jil'i yu lo crusi. Cua ndyujui ma' jil'i yu lo'o nda ma' cña jil'i ñati cuxi bi', cha' cua ngua'ni ngu' cña cuxi bi' cuentya jil'i ma', ñi'ya nu nacuj Ni cha' caca. ²⁴ Pana ná nscua cha' tyanu Jesús ne' cuaá ña'a jyo'o ti yu, bi' cha' ngua'ni ycu' Ndyosi Sti yu cha' ndyu'ú yu chaca quiya'. ²⁵ Cua ntsu'u chaca cha' nu nguscua jyo'o cusu' David sa'ni la nu nchcui' cuentya jil'i Jesús ndi'ya:

Xu'na, nacuj yu, xcui' ndya'a nu'u lo'o na'; cacua tsa nga'a nu'u slo na', cha' caca tlyu tyiquee na' lo'o nxyucua nu'u jna';

²⁶ bi' cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na', jua'a tso'o tsa nchcui' na' xqui'ya nu'u, cha' chaa tsa ti' na'.

Ti' ti ndi'i tyucui ña'a na' xqui'ya cha' ndi'i nu'u cha' ña'asij nu'u jna'.

²⁷ Ná tyanu cresiya jna' su ndi'i jyo'o, xqui'ya cha' ná ta nu'u chacua'yá' catsu' cuaña' na' jua'a ti, cha' ntsu'u tsa tyiquee nu'u ña'a nu'u jna';

²⁸ cua ngulu'u nu'u tyucuij su tsa'a na' cha' tyil'i na' ca slo nu'u.

Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' stu'ba ti tyil'i na' lo'o nu'u li'.

Jua'a nguscua jyo'o David lo quityi.

²⁹ Pana jlo ti' cu'ma cha' chañi cha' ngu-jui David, nu jyo'o cusu' jina —nacuj Pedro—. Sa'ni tsa ngujui bi'; nguxatsi' ngu' jil'i li', lo'o jua'a tya ntsiya cuaá jil'i jyo'o bi' juani. ³⁰ Tu'ba jil'i ycu' Ndyosi ngua jyo'o David bi'; jlo ti' yu cha' nda Ni cha' liñi lo'o yu lo'o nchcui' Ni cha' sca ñati tya'a natj jil'i ycu' yu cala nde loo la, bi' caca nu Cristo. Caca Cristo bi' rey, ñi'ya lo'o ngua ycu' David rey. ³¹ Ngua cuayá' ti' yu tya sa'ni la cha' ntsu'u cha' tyu'ú nu Cristo bi' chaca quiya' lo'o cua ngujui, bi' cha' nchcui' yu cha' ná tyanu cresiya jil'i Cristo su ndi'i jyo'o, ná catsu' cuaña' Cristo li'. ³² Cha' liñi laca

cha' ngua'ni ycu' Ndyosi cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya' —nacuj Pedro—. Liñi nda ya cha' lo'o cu'ma, cha' cua na'a ya jil'i yu chaca quiya' cha' lu'ú yu. ³³ Li' ñaa ycu' Ndyosi yaqui'ya Ni jil'i Jesús cha' tyaa yu ca slo ycu' Ni. Juani ndi'i Jesús nde la'a tsu' clyu su tlyu ca su ntucua ycu' Ndyosi. Cua nda ycu' Ndyosi Sti yu Xty'i ycu' Ni jil'i Jesús, lo'o nu juani cua nda Jesús Xty'i ycu' Ni cha' tyalaa nde chalyuu. Lcaa cha' nu cua ndyuna ma, lcaa cha' nu cua na'a ma tsá juani, bi' laca cña nu ngua'ni ycu' Jesús. ³⁴ Ná ndyaa jyo'o David ña'a lu'ú ti ca slo ycu' Ndyosi, bi' cha' jlo ti' na cha' si'i cha' jil'i ycu' ca yu nchcui' cha' nu nguscua nu David bi' lo quityi, nu ndi'ya nchcui'.

Cua nchcui' ycu' Ndyosi lo'o nu Xu'na na': “Tyucua nu'u la'a tsu' cui jna'.

³⁵ Caca nu'u loo jil'i lcaa ñati nu laca tya'a cusuu nu'u”, nacuj ycu' Ndyosi jil'i.

Jua'a nguscua jyo'o David lo quityi —nacuj Pedro—.

³⁶ 'Ntsu'u sca cha' jil'i ycu' Jesús nu nga'a cha' ca cuayá' ti' lcaa na nu laca na ngu' Israel: La cui' Jesús nu ngujui' ca'a na jil'i lo crusi cha' cujuui na jil'i, la cui' yu bi', cua nda ycu' Ndyosi chacua'yá' jil'i yu cha' caca yu Xu'na na, cha' laca yu nu Cristo.

³⁷ Lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Pedro, ntyuju'u tsa ti' ngu' li'. Nchcuane ngu' jil'i Pedro lo'o jil'i lcaa ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesús tya clyo:

—¿Ñi'ya cua'ni ya juani? —nacuj ngu' jil'i ngu' bi'.

³⁸ —Tso'o si caca tyuju'u ti' ma' jil'i cha' cuxi, lcaa cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ma' xtyanu ma' jil'i li' —nacuj Pedro jil'i ngu'—. Lo'o jua'a tyucuatya ngu' jil'i ma' chacua'yá' jil'i Jesús li'. Cuityi Ni lcaa qui'ya nu ntsu'u jil'i ma' li', jua'a ta Ni Xty'i ycu' Ni cha' tyanu Ni ne' cresiya jil'i ma'. ³⁹ Liñi tsa cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o ma' lo'o nchcui' Ni cha' tyanu Xty'i ycu' Ni ne' cresiya jil'i ma, lo'o ne' cresiya jil'i sñi' ma' tyanu Xty'i ycu' Ni, lo'o ne' cresiya jil'i ngu' nu ndi'i tyijyu' tyanu Ni; tyanu Ni ne' cresiya jil'i lcaa ñati nu cua ngusubi ycu' Ndyosi jil'i.

⁴⁰ Tya quiña'a la cha' nchcui' Pedro lo'o ngu' li'. Liñi tsa ngulo yu cña jil'i ngu':

—Xtyanu ma' jil'i ñati nu ndu'ni xcui' cha' cuxi —nacuj yu jil'i ngu'.

⁴¹ Lcaa ngu' nu jlyu ti' cha' nu nchcui' Pedro lo'o ngu', ndyaa ngu' bi' cha' tyucuatya ngu' jil'i ngu' bi' chacua'yá' jil'i Jesús. La cui' tsá bi' nguxana sna mil tya'a ñati ngusñi ngu' cha' jil'i Jesucristo. ⁴² Ndyuna tso'o lcaa ngu' bi' cha' nu ngulu'u ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesucristo tya clyo jil'i ngu'. Tso'o ntsu'u tyiquee ngu' bi', stu'ba ti ndi'i ngu', lu'ba ti nchcui' ngu' lo'o ycu' Ndyosi; stu'ba ti ndacu ngu', stu'ba ti ndyu'ni tlyu lcaa ngu' bi' jil'i Jesucristo.

Ndi'ya ngua'ni ñati j'i' Jesucristo clyo

⁴³ Ndube tsa ti' lcaa ngu' quich'i bi' j'i' cña nu ndyu'ni ycu'i' Ndyosi, cha' cua quiña'a cña tonu ngua'ni ngu' nu ngua tsa'a j'i' Jesucristo tya clyo chacuayá' j'i' Ni. ⁴⁴ Lcaa ngu' stu'ba ti ndi'j' ngu' lo'o tya'a ngu' nu ntsu'u cha' j'i' Jesucristo, nda ngu' cha' tso'o nu ntsu'u j'i' ngu' cha' tacha ngu' j'i' tya'a ngu'; ⁴⁵ ndyujui' ngu' lcaa na nu ntsu'u j'i' ngu', cha' caja cña' na tacha ngu' j'i' tya'a ngu' nu ná ntsu'u cha' tso'o j'i' tsiya' ti. ⁴⁶ Lcaa tsá ndyu'u ti'j' ngu' bi' ne' laa tonu j'i' ngu' judío, jua'a stu'ba ti ndacu ngu' bi' to' tyi tya'a ngu'. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' bi', tso'o ti nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu', ⁴⁷ cha' ndu'ni tlyu ngu' bi' j'i' ycu'i' Ndyosi. Tso'o nchcui' lcaa ñati quich'i j'i' ngu' bi', jua'a lcaa tsá quiña'a la ñati ngusñi ngu' cha' j'i' Jesucristo; ndyu'ni lyaá Ni j'i' ngu' bi' li'. Bi' cha' quiña'a la ñati ndyatu nu ndyu'u ti'j' lo'o taju ñati j'i' Jesucristo bi' li'.

3

Ngua'ni ngu' jo'o j'i' nu quicha quiya'

¹ Ngua sca tsá ndyaa Pedro lo'o Juan ne' laa tonu. Hora cua sna nde ngusñi ngua, bi' hora laca nu nchcui' ngu' loyuu bi' lo'o ycu'i' Ndyosi. ² Nga'a sca nu quicha quiya' to' laa, ca ña'a quicha quiya' yu nu lo'o ngula yu. Lcaa tsá ndya'a lo'o tya'a nu quicha bi' j'i' yu to' laa tonu, nu to' laa nu nda'ya tsa ña'a ndu'ni ngu' quich'i j'i'. Nga'a yu to' laa ndijña yu msta' j'i' ngu' nu lo'o lijya ngu' to' laa li'. ³ Cua na'a nu quicha bi' j'i' Pedro lo'o j'i' Juan, lijya ngu' cha' tsa'a ngu' ne' laa, ngüijña yu msta' j'i' ngu' bi' li'. ⁴ Ndyatu se'j' ti Pedro lo'o Juan cha' ña'a tso'o ngu' j'i' nu quicha bi'. Li' ndacha' Pedro j'i' yu:

—Ña'a nu'u xi j'i' ya —nacuj Pedro j'i' yu.

⁵ Ndyuna tso'o yu, ngua ti' yu cha' cua ta ti ngu' msta' j'i' yu.

⁶ —Ná ntsu'u cña jna' —nacuj Pedro j'i'—, chaca lo cña ntsu'u jna' cha' cua'ni na' lo'o nu'u —nacuj—. ¡Chacuayá' j'i' Jesucristo Nazaret ni!, tyatu nu'u cha' tya'a nu'u ycu'i' ti.

⁷ Li' ngusñi Pedro ya' yu tsu' cui' cha' xatu j'i' yu li'. Hora ti ngua tso'o quiya' yu, lo'o yane quiya' yu ngua tso'o. ⁸ Tajua' tsa ndatu yu bi', nguxana yu ndya'a yu li'; ndyatj' yu ndyaa yu ne' laa tonu lo'o ngu' bi' li', ndya'a yu ndyacu' yu cha' cha' tsa ti' yu, cha' ngua tso'o quiya' yu ndya'a yu. Ngua'ni tlyu yu j'i' ycu'i' Ndyosi cha' ngua'ni Ni cha' ngua tso'o quiya' yu. ⁹ Cua na'a lcaa ñati j'i' yu ne' laa, cha' tso'o ti nchca ndya'a yu, cha' ndyu'ni tlyu yu j'i' ycu'i' Ndyosi. ¹⁰ Nslo ngu' j'i' yu, cha' la cui' yu quicha quiya' nu cua nchca'a to' laa bi' ndijña yu msta' j'i' ngu' lcaa tsa laca yu bi'. Ndube tsa ti' ngu' li', ngulacua tsa ti' ngu' cha' tsa ngua tso'o quiya' yu.

Cha' nu nda Pedro lo'o quiña'a ñati

¹¹ Ndu Pedro lo'o Juan to' laa tonu su nacuj ngu' “Corredor j'i' Salomón” li'. Lo'o nu qui' yu nu ngua tso'o quiya' bi' ni, ndu yu lo'o ngu'; ña'a ti nga'a yu ngusñi yu ya' ngu' bi'. Li' quiña'a tsa ngu' quich'i ngusna lijya slo ngu' bi', cha' ndube tsa ti' nu ngu' quiña'a bi' ñi'ya nu ngua, cha' ngua tso'o quiya' yu quicha bi' li'. ¹² Cua na'a Pedro j'i' ñati cha' quiña'a tsa ngu' ndyalaa ngu' slo. Li' nchcui' Pedro lo'o ngu' quiña'a bi' ñi'ya nu ngua j'i' nu quicha bi':

—Cu'ma ngu' Israel —nacuj Pedro j'i' ngu'—, ¿ni cha' laca ndube tsa ti' ma? —nacuj—. Na ndu ti ma nxña'a tsa ma j'i' ya —nacuj—. Ndube tsa ti' ma ña'a ma na ca ndyaca j'i' nu qui' yu re. Nacuj ma cha' nchca tsa j'i' yu; ngua'ni ya cha' ndyaca lo'o yu re xqui'ya cha' tso'o tsa cha' nu ndu'ni ya lcaa tsá, nti' ma. Si' jua'a. Jesús laca nu ngua'ni cha' ndyaca tso'o quiya' yu re. ¹³ Ycu'i' Ndyosi Sti na ni, la cui' Ni laca nu ngua'ni tlyu jyo'o cusu' j'i' na j'i' tya sa'ni la, masi jyo'o Abraham, masi jyo'o Isaac, masi jyo'o Jacob; lcaa jyo'o cusu' j'i' na ngua'ni tlyu ngu' j'i' ycu'i' Ndyosi bi'. Ycu'i' Ndyosi laca nu cua nda chacuayá' j'i' Jesús Sñi' ycu'i' Ni cha' caca tlyu yu. Ntejeja' ma j'i' nu Jesús bi' tsubi' ti, ndyaa lo'o ma j'i' yu, ndyaa ma ngusta ma qui'ya j'i' yu slo ngu' nu laca loo; nu lo'o ngua ti' gobernador Pilato cha' tyu'u Jesús laja ti, ná ntaja'a ma li'. ¹⁴ Xcu'i' cha' tso'o ngua'ni nu Jesús bi', xcu'i' lubii cresiya j'i' yu, lo'o ná nda ma chacuayá' tyu'u yu laja ti li'. Ngüijña ma chacuayá' j'i' gobernador bi', cha' tyu'u laja ti chaca nu laca preso, nu cua ndyujui' j'i' tyuu tya'a ñati. ¹⁵ Lo'o li' ngüijña ma chacuayá' cujuui' ngu' j'i' Jesús, masi ycu'i' Jesús laca nu nda chalyuu nu ná nga'a cha' tye j'i' ñati. Li' ngua'ni ycu'i' Ndyosi cha' ndyu'u Jesús chaca quiya' lo'o cua ngujui' yu. Jlo ti' ya cha' chañi laca cha' cua ndyu'u yu chaca quiya', cha' cua na'a yu j'i' yu ña'a lu'ú ti yu chaca quiya'.

¹⁶ Cua nslo ma j'i' nu qui' yu re nu ngua quicha yu nquicha' —nacuj Pedro j'i' ngu'—. Lo'o juani cua ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o yu re, xqui'ya cha' jly'a ti' ya j'i' Jesús. Nchca tsa j'i' nu Jesús bi' cua'ni cha' tyaca tso'o ñati; taca ña'a ma cha' chañi cha' bi', cha' ngua tso'o yu re juani.

¹⁷ Cu'ma ngu' tya'a quich'i tyi na, jlo ti' na' cha' ná ngua ti' ma tilaca ngua Jesús nu lo'o ngüijña ma chacuayá' cha' cujuui' sendaru j'i' yu. Lo'o jua'a nu ngu' nu laca loo j'i' ma, ná ngua ti' ngu' na laca nu ngua'ni ngu', si cha' tso'o, si cha' cuxi ngua'ni ngu' li'. ¹⁸ Cua laca cha' juani, la cui' cha' nu nda ycu'i' Ndyosi lo'o jyo'o cusu' j'i' na sa'ni la, la cui' cha' nu nguscua ngu' lo quityi j'i' ycu'i' Ndyosi. Quityi bi' nchcui' cha' ti'

tsa cua'ni quicha ngu' jil'i Jesucristo; jua'a cujuui ngu' jil'i Jesús, la cui' Jesús nu nda ycu'i' Ndyosi jil'i yaa lo yuu chalyuu. ¹⁹ Bi' cha' ntsu'u cha' ca tyuju'u ti' ma jil'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ma jil'i, cuati jña ma cha' clyu ti' jil'i ycu'i' Ndyosi cha' cuityi Ni lcaa cha' cuxi nu ngua'ni ma. Cua'ni nu Xu'na na cha' taca ca tso'o cresiya jil'i ma chaca quiya' li'. ²⁰ Cuati culo ycu'i' Ndyosi cña jil'i Jesús cha' tyaa chaca quiya', la cui' Jesús nu ngusubi Ni jil'i cha' caca nu Xu'na na. ²¹ Ntsu'u cha' tyanu Jesús ca slo Ni nu juani ti; pana tiya' la, li' tyalaa sca tsá lo'o chaca quiya' cua'ni cucui ycu'i' Ndyosi jil'i lcaa na nu ntsu'u chalyuu, cha' li' tyaa Jesús. Jua'a laca cha' nu nda ycu'i' Ndyosi lo'o jyo'o cusu' jil'na, cha' nu nguscua ngu' lo quityi cua sa'ni la. ²² Tyempo bi' ndi'ya nguscua jyo'o Moisés bi': "Ñi'ya ngulo ycu'i' Ndyosi cña jna' cha' ta na' cha' jil'i Ni lo'o ma, jua'a culo nu Xu'na na cña jil'i sca nu cusu' tyaa quich'i tyi na ca nde loo la. Taquiya' ma lcaa cha' nu hcui' nu cusu' bi' lo'o ma. ²³ Si ntsu'u sca ñati nu ná nti' taquiya' cha' nu ta nu cusu' bi', tye cha' jil'i ñati bi' li'; ná caca ñati bi' ñati jil'i ycu'i' Ndyosi." Jua'a nscua cha' lo quityi bi'.

²⁴ "La cui' jua'a nguscua lcaa jyo'o cusu' jil'na lo quityi jil'i ycu'i' Ndyosi sa'ni la; masi quityi nu nguscua jyo'o Samuel, masi quityi nu nguscua lcaa jyo'o cusu' bi', nguscua ngu' cha' caa Jesucristo lo yuu chalyuu. Lo'o juani cua ngua cha' nu nchcui' ngu' bi'. ²⁵ Lcaa na laca na tya'a ñati jil'i jyo'o cusu' nu nguscua quityi jil'i ycu'i' Ndyosi bi'; na cua ngüñi cha' jil'i Ni lo'o jyo'o cusu' jil'na bi', lo'o jua'a ngua cha' ndyanu cha' bi' cuentya jil'na juani, cha' tya'a ñati jil'i jyo'o cusu' bi' laca na. Ndi'ya nchcui' ycu'i' Ndyosi lo'o Abraham, nu jyo'o cusu' jil'na bi': "Sca ñati tya'a nu'u nu tyi' chalyuu nde loo la", nacui' Ni jil'i, "bi' laca nu cua'ni cho'o cresiya jil'i lcaa lo ñati chalyuu". ²⁶ Ngua'ni ycu'i' Ndyosi cha' ndyu'u nu sca ti Sñi' ycu'i' ca chaca quiya' lo'o ngujuii yu, jua'a ngulo Ni cña jil'i yu cha' clyo caa yu ca slo na ca nde. Cua nti' Ni cha' ca lubii cresiya jil'na, bi' cha' cua ñaa Sñi' ycu'i' Ni cha' xtyucua jil'na, cha' caca culotsu' na jil'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u jil'na.

4

Ndyaa lo'o ngu' jil'i Pedro lo'o jil'i Juan

¹ Tya ndu Pedro lo'o Juan nchcui' lo'o ngu' ne' laa nu lo'o ngulaa sti jo'ó. Yaa ngu' lo'o xu'na ngu' policia nu ndi'j cua ne' laa tonu, lo'o nu ngu' saduceo yaa. ² Nasi' tsa ngu' bi', cha' nclyu'u Pedro lo'o Juan jil'i ñati; nclyu'u ngu' cha' ñi'ya lo'o ndyu'u Jesucristo chaca quiya' lo'o ngujuii yu, jua'a nga'a cha' tyu'u lcaa jyo'o ñati chaca quiya' nde loo la. ³ Li' ngulo ngu' cña cha' xñi ngu' policia jil'i Pedro

lo'o jil'i Juan, cha' su'ba ngu' jil'i ne' hcua sca talya, cha' ngusi' tsa lo'o ngujuii ngu' bi' jil'i ngu'. ⁴ Tso'o tsa ndyuna quiña'a ñati cha' jil'i ycu'i' Ndyosi nu ngulu'u ngu' bi' jil'i ngu', hora ti ngusñi ngu' cha' bi'. Cua ntsu'u ca'yu mil tya'a nu qui'yu ti nu ngusñi cha' jil'i Jesucristo li'.

⁵ Ca chaca tsá ndyu'u ti'j ngu' nu laca loo jil'i ngu' quich'i Jerusalén, lo'o ngu' cusu' jil'i quich'i, lo'o ñati nu nclu'u cha' jo'ó jil'i ngu' ne' laa. ⁶ Nga'a Anás nu ngua xu'na sti jo'ó, jua'a nga'a Caifás, lo'o Juan, lo'o Alejandro, nga'a lcaa tya'a sti jo'ó nu laca loo. ⁷ Ngulo ngu' jil'i Pedro lo'o jil'i Juan ne' hcua, ñaa lo'o ngu' jil'i ngu' bi' ca slo ngu' nu laca loo. Li' nchcuane nu ngu' cusu' bi' jil'i ngu':

—¿Ñi'ya ngua'ni ma cha' ndyaca tso'o yu quicha quiya' bi'? —nacui' ngu' jil'i ngu'—. ¿Tilaca laca nu nda chacuayá' cha' cua'ni ma jo'ó jil'i yu?

⁸ Li' tso'o tsa ngxutyucua Xtyi'i ycu'i' Ndyosi jil'i Pedro, bi' cha' ngua jil'i yu ngxu-acui' yu cha' jil'i ngu' nu laca loo, jua'a jil'i ngu' cusu' bi':

—Cua'ma ngu' cusu' nu laca loo jil'i ya —nacui' Pedro jil'i ngu'—, ⁹ cua nchcuane ma jil'i ya ni cha' laca ngxutyucua ya jil'i yu re nu ngua quicha quiya' —nacui'—, ni cha' ngua'ni ya jo'ó jil'i yu re —nacui'—. ¹⁰ Cua'a jyaca ma xi lacua. Ta na' sca cha' lo'o ma, lo'o lcaa ngu' loyuu re, cha' ycu'i' Jesucristo laca nu ngua'ni cha' ndyaca tso'o nu quicha re. La cui' Jesús Nazaret nu ndyujuii ma jil'i lo crusi, bi' laca nu cua ngua'ni ycu'i' Ndyosi cha' ndyu'u chaca quiya' lo'o ngujuii. Ycu'i' Jesús bi' nda chacuayá' cha' ngua tso'o quiya' yu re, bi' cha' ndu yu ca nde tso'o ti yu juani. ¹¹ Ni'ya laca sca cuityi ni'j nu nchcuaa sca quee tonu cha' ná tso'o nti' cuityi, masi stu'ba tsa ña'a loo, jua'a laca cu'ma cha' ná ntaja'a ma cuna ma cha' nu cua nchcui' Jesús lo'o ma; ñi'ya laca quee bi' nu cua nchcuaa ma jil'i, jua'a laca ycu'i' Jesús, cha' ná ndaquiya' ma jil'i yu tsiya' ti. Pana juani loo la laca nu Jesús bi', ¹² bi' cha' nchca jil'i cua'ni lyaá jil'na jil'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u jil'na; ná ntsu'u xa' ñati tyucui' ña'a chalyuu nu nchca la jil'i, cha' sca ti jil'i Jesús cua nda ycu'i' Ndyosi chacuayá' cua'ni cña bi'.

¹³ Ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Pedro, cuati ña'a tsa ngu' jil'i Pedro lo'o Juan:

—¿Ni cha' laca ná ntsij' ngu' re nchcui' ngu' lo'o na? —nacui' ngu'—. Si'i ñati tlyu laca ngu', si'i ñati nu ngua tsa'a quityi laca ngu' re.

Li' ngua tii ngu' cusu' cha' cua nguta'a ngu' lo'o Jesús. ¹⁴ Nga'aa ngujui la cha' nu hcui' ngu' cusu' lo'o ngu' bi', cha' stu'ba ti ndu ngu' lo'o yu nu ngua quicha bi'. ¹⁵ Li' ngulo ngu' cña cha' tyu'u nu ca ta'a sna ti

ngu' bi' nde liya', cha' cuaana ti hcui' ngu' cusu' lo'o tya'a ti ngu':

¹⁶ —¿Ñi'ya cua'ni na lo'o ngu' jua? —nacuj' ngu' cusu'—. Cua ngua'ni ngu' sca cha' tlyu, lo'o jlo ti' lcaa ngu' quichj' Jerusalén re cha' bi' —nacuj' ngu'—. Ná taca ñacuj' na cha' cha' cuiñi laca bi' —nacuj' ngu'—. ¹⁷ Pana ná tso'o si cuna xa' la ñati' cha' ji' Jesús; bi' cha' tso'o si xcutsij' na ji' ngu' jua, cha' ná culu'u ngu' ji' xa' ñati' tilaca laca Jesucristo.

¹⁸ Li' ngusi'ya ngu' cusu' ji' ngu' bi', cha' tyaa ngu' nde ni'j' chaca quiya'. Ngulo ngu' cusu' cña ji' ngu' bi' li':

—Nga'aa hcui' ma' tsiya' ti cha' ji' Jesucristo lo'o xa' ñati' —nacuj' ngu' cusu' ji' ngu'.

¹⁹ Nguxacuj' Pedro lo'o Juan cha' ji' ngu' ngu' cusu' bi' li':

—Ná cube tsa ti' cu'ma, ngu' cusu' —nacuj' ngu' ji' ngu' bi'—. ¿Ha ntsu'u cha' cua'ni ya cña nu culo cu'ma ji' ya? ¿Ha ná tso'o la nti' cu'ma cha' cua'ni ya cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji' ya? ²⁰ Tso'o la nti' ya cha' cua'ni ya cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji' ya; bi' cha' ná tye hccha cha' hcui' ya lo'o ñati', lcaa cha' nu cua na'a ya ji' Jesús, lo'o lcaa cha' nu cua ndyuna ya, cha' nu nchcui' yu lo'o ya.

²¹ Ngua ti' ngu' cusu' xcutsij' ngu' ji' Pedro lo'o Juan, bi' cha' chaca quiya' lye la nchcui' ngu' cusu' bi' lo'o ngu'. Lo'o li' nda ngu' cusu' chacuayá' cha' tyaa ngu' laja ti; ná ngua ji' ngu' nu laca loo xcube' ngu' ji' Pedro lo'o ji' Juan, cha' ndyutsij' ngu' cusu' bi' ji' ngu' quichj', cha' nu ngu' quichj' ni, lye tsa ndya xly'a'be ngu' ji' ycu' Ndyosi cha' ngua tso'o yu quicha quiya' bi'. ²² Cua nteje tacui tu'ba yija ngu' nu quicha bi' lo'o ngua'ni Ni cha' ndyaca tso'o yu.

Ca ta'a ñati' ji' Jesucristo nchcui' lo'o ycu' Ndyosi

²³ Nu lo'o nda ngu' cusu' chacuayá' cha' tyaa ngu' laja ti, li' hora ti ndu'u ngu' ndyaa ngu' ca slo nu ngu' tya'a ndya'a ngu'. Nda Pedro lo'o Juan cha' lo'o lcaa tya'a ngu', lcaa ña'a cha' nu nchcui' sti jo'o, lcaa ña'a cha' nu nda ngu' cusu' bi' lo'o ngu'. ²⁴ Lo'o cua ndyuna tya'a ngu' cha' bi', stu'ba ti nchcui' lcaa ngu' lo'o ycu' Ndyosi li':

—Ndyosi Sti ya —nacuj' ngu'—, nu'u laca nu Xu'na ya, nu'u laca nu laca loo la —nacuj' ngu'—. Cua ngüiñá nu'u lcaa chalyuu, lo'o lcaa nde cua, lo'o lcaa tyuj'o'o; cua ngüiñá nu'u lcaa na nu ntsu'u chalyuu —nacuj' ngu'—. ²⁵ Nda nu'u Xtyi' ycu' nu'u ji' David jyo'o cusu' ji' ya, nu lo'o nguscua yu cha' cuentya jinu'u lo' quityi. Ndi'ya nscua cha' lo' quityi bi':

¿Ni cha' laca tyaala tsa ngu' xa' loyuu?

Nclyacua tsa ti' ngu' bi', cha' cua'ni cuxi ngu'; pana ná nchca ji' ngu' cua'ni ngu' cha' cuxi bi'.

²⁶ Cua ndyu'u ti' lcaa nu laca xu'na chalyuu re lo'o nu laca loo ji' lcaa quichj', cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o ycu' Ndyosi nu Xu'na na, jua'a lo'o Cristo nu ngusubi ycu' Ndyosi ji'.

²⁷⁻²⁸ Ñi'ya nu cua nchcui' quityi jinu'u nu nguscua jyo'o David sa'ni la bi' —nacuj' ngu' ji' ycu' Ndyosi Sti na—, jua'a cua ndyu'u ti' ngu' nu laca loo ji' quichj' re cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o Jesús Sñi' ycu' nu'u, masi xcui' lubii tsiya' ti cresiya ji' nu Jesús bi'; la cui' yu laca nu ngusubi nu'u ji' —nacuj' ngu'—. Ndyu'u ti' Herodes lo'o Poncio Pilato, lo'o ngu' xa' loyuu, lo'o ngu' tya'a ya nde loyuu re. Li' ngua'ni ngu' lcaa cña nu nda nu'u chacuayá' ji' ngu' bi' cha' cua'ni ngu'; ñi'ya nu nda nu'u cha' lo'o ngu' sa'ni, la cui' jua'a ngua cha' yija re —nacuj' ngu' ji' ycu' Ndyosi—. ²⁹ Xu'na ya, ña'a nu'u ca nde juani cha' tyaala tsa ngu' ña'a ngu' ji' ya. Nti' ya cua'ni ya cña nu ngulo nu'u ji' ya, bi' cha' xtyucua nu'u ji' ya juani cha' caja juersa ji' ya, cha' ná cutsij' ya nu lo'o ta ya cha' jinu'u lo'o ñati' re —nacuj' ngu'—. ³⁰ Ta nu'u chacuayá' cha' tyaca tso'o ngu' quicha; cua'ni Jesús Sñi' nu'u nu xcui' lubii cresiya ji' quiña'a tsa cña tonu, cha' jua'a cube tsa ti' ngu' jinu'u. Tsa lo cua ti cha' hcui' ya juani.

³¹ Lo'o cua ndye cha' nchcui' ngu' lo'o ycu' Ndyosi, li' ngüiñá ni' su nga'a ngu' bi'. La cui' hora jlo ti' ngu' cha' chañi cha' ndyanu Xtyi' ycu' Ndyosi ne' cresiya ji' lcaa ngu' bi' li', bi' cha' nga'aa ndyutsij' ngu' lo'o nda ngu' cha' ji' ycu' Ndyosi lo'o xa' ñati'.

Lcaa na nu ntsu'u ji' ngu' ngusa'be ngu' ji' lo'o lcaa tya'a ngu'

³² Se'j' ti ndi'j' lcaa ngu' nu ngusñi cha' ji' Jesucristo, stu'ba tsa ndu'ni lcaa ngu' bi' lo'o tya'a ngu', sca ti cha' ntsu'u tyiquee lcaa ngu'. Nda ngu' lcaa na nu ntsu'u ji' ngu' cha' xtyucua ji' lcaa ngu' lo'o tya'a ngu'.

³³ Lo'o nu ngu' nu ngua tsa'a ji' Jesucristo tya clyo ni, tlyu tsa tyiquee ngu' nchcui' ngu' lo'o xa' ñati' cha' cua na'a ycu' ca ngu' ji' Jesús nu Xu'na na lo'o cua ndyu'u yu chaca quiya', nu lo'o ngujuii yu. Lo'o jua'a nguxtyucua ycu' Ni ji' lcaa ngu' bi', cha' tso'o ti cua'ni ngu' lo'o lcaa ñati'. ³⁴ Tso'o tsa tyiquee lcaa ngu' nu ntsu'u cha' ji' lo'o Jesucristo, bi' cha' ni sca tya'a ngu' nga'aa ntsu'u na nu lyiji ji' ngu', cha' lcaa ngu' nu ntsu'u ni' ji' lcaa nu ntsu'u xi yuu ji', ndyujui' ngu' na bi', cha' caja ñi'ya tyiji yu'u ji' ngu' lo'o tya'a ngu'. ³⁵ Nda ngu' cñi bi' ji' ngu' nu ngua tsa'a ji' Jesucristo tya clyo cha' tacha ngu' cha' bi' ji' tya'a ngu' li'. Ngu' bi' jlo ti' si ntsu'u na nu lyiji ji' xa' tya'a ngu'.

³⁶ La cui' jua'a ngua'ni sca ngu' Chipre nu naa José. Ngu' Levi laca yu; ñi'ya ndu'ni xirta cña ne' laa, jua'a ndu'ni ngu' Levi' bi' cña. Xa' xtañi ngusta nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi' jii' nu José bi'; Bernabé ngua xtañi yu li', cha' tso'o tsa nxaala' yu tyiquee tya'a ñati. ³⁷ Ntsu'u xi yuu jii' yu bi'. Lo'o cua ndyujui' yu yuu bi' jii' xa' ñati, li' ñaa nu Bernabé bi', nda yu lcaa cña caya' lo yuu bi' jii' ngu' nu ngua tsa'a jii' Jesucristo tya clyo.

5

Ñilo'o Ananías lo'o Safira jii'yucui' Ndyosi

¹ Lo'o jua'a ntsu'u chaca yu nu naa Ananías, lo'o clyo'o yu naa Safira. Ndyujui' ngu' xi yuu jii' ngu' jii' xa' ñati. ² Li' ndyaa nu qui'yu bi' slo nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngua tsa'a jii' Jesucristo tya clyo; pana tsa cla'be ti cña nda yu jii' ngu', cha' cuana ti nguxco'o yu nu chaca tya cla'be cña bi' toni' jii' yu. Lo'o jua'a ngua cuayá' ti' clyo'o yu lcaa ña'a nu ngua'ni yu bi'. ³ Nhcui' Pedro lo'o yu li':

—Ananías—nacuj—, ¿na laca ngua hi? ¿Ni cha' laca nda nu'u chacuayá' jii' nu xña'a nu naa Satanás cha' caca loo ne' cresiya jinu'u? Bi' laca nu ngua'ni cha' nguñilo'o nu'u jii' Xty'i' yucui' Ndyosi —nacuj Pedro jii' yu bi'—. Nacuj nu'u cha' nde laca lcaa cña nu ngujui jinu'u lo yuu bi', lo'o si'i lcaa cña laca re. ⁴ Yuu jinu'u laca bi' nquicha', lo'o jua'a cua ntsu'u chacuayá' jinu'u cua'ni na laca nu nti' nu'u cua'ni lo'o cña bi'. ¿Ni cha' laca nguñilo'o nu'u jii' ya lacua? Ná liñi cha' nu ngua'ni nu'u, cha' nu cua nacuj nu'u cha' lcaa cña bi' laca re, lo'o si'i jua'a laca bi'. Si'i lo'o ñati ti nda nu'u cha' cuiñi bi', lo'o yucui' Ndyosi cua nda nu'u cha' cuiñi bi' —nacuj Pedro jii' nu qui'yu bi'.

⁵ Lo'o ndyuna Ananías cha' bi', li' nclýu yu lo yuu. Na nclýu ti yu, ngujui yu li'. Ndyutsii tsa lcaa ngu' nu ndi'j cacua ti li'. ⁶ Yala ti lijya xi ngu' cuañi', ngüixi ngu' late' chü' jyo'o bi', ngulo ngu' jii' nde liya'. Li' ndyaa lo'o ngu' jii', ndyaa cha' tyatsi'.

⁷ Cua nteje tacui sna hora lo'o ñaa clyo'o jyo'o bi' li', pana ná jlo ti' ma' na laca ngua jii' jyo'o bi'. ⁸ Li' nhcui' Pedro lo'o nu cuna'a bi':

—Cacha' nu'u jna' —nacuj jii'—, ¿ha tsa lo cua ti cña nda ngu' jii' ma' cha' ndyujui' ma' yuu bi' jii' ngu'?

—Chañi —nacuj nu cuna'a bi'—, la cui' tsa lo cua ti cña nda ngu' jii' ya.

⁹ —¿Ni cha' laca ngua'ni ma' jua'a? —nacuj Pedro li'—. Tyucuaa ma, cua ngua'ni stu'ba ma' cha' lo'o tya'a ma' cha' cua'ni cuayá' ma' jii' Xty'i' yucui' Ndyosi, si jlo ti' Ni, si ná jlo ti' Ni cha' cuiñi ma' —nacuj—. Cua'a jyacá xi ñi'ya ndañi quiya' ngu' cuañi'

nu lijya ndyaa nguxatsi' ngu' jii' jyo'o clyo'o nu'u. La cui' jua'a tsa lo'o ngu' jinu'u juani.

¹⁰ Hora ti nclýu nu cuna'a bi' lo yuu; slo ti Pedro nclýu, ngujui ca li'. Li' ñaa ngu' cuañi' na'a ngu' cha' lo'o nu cuna'a bi' ngujui. Hora ti ndyi'ya ngu' jii' jyo'o ma', ndyaa lo'o ngu' jii', ndyaa cha' tyatsi' si' ti cuaá su nguatsi' jyo'o clyo'o; ca bi' nguxatsi' ngu' jii'. ¹¹ Ndyutsii tsa lcaa ngu' nu ngusñi cha' jii' Jesucristo cha' jua'a ngua jii' jyo'o Ananías lo'o clyo'o yu, lo'o jua'a ndyutsii tsa lcaa ñati nu ndyuna cha' bi'.

Ngua'ni ngu' tyuu tya'a cha' tlyu chacuayá' jii'yucui' Ndyosi

¹² Quiña'a tsa chacuayá' nda yucui' Ndyosi jii' ngu' nu ngua tsa'a jii' Jesucristo tya clyo, bi' cha' ngua'ni ngu' quiña'a tsa cha' tlyu ca su ndi'j ngu' quichí. Ngulacua tsa ti' ngu' quichí xqui'ya cña tlyu bi'. Lcaa ngu' nu ngusñi cha' jii' Jesucristo ni, ndyuu ti' ngu' ca su nacuj ngu': “Corredor jii' Salomón”, cha' stu'ba ti ntsu'u tyiquee lcaa ngu' bi'; ca to' laa tonu laca corredor bi'. ¹³ Xa' la ngu' quichí ni, ndyutsii tsa ngu'; ná ndya'a ngu' slo ngu' bi', masi tso'o tsa nhcui' ngu' jii' lcaa ñati nu ntsu'u cha' jii' lo'o Jesucristo. ¹⁴ Li' ndyuna tyuu tya'a ñati cha' jii' yucui' Jesucristo nu Xu'na na, jlyu ti' ngu' cha' bi' li'. Stu'ba ti ngusñi ngu' cha' bi', masi nu cuna'a, masi nu qui'yu, ngusñi ngu' cha' jii' yucui' nu Xu'na na. ¹⁵ Li' ndyaa ngu' quichí bi', ndyaa qui'ya ngu' jii' ngu' quicha nu ntsiya slo ngu'. Li' ngusta ngu' jii' ngu' quicha bi' lo jaa', masi lo qui'ña, cha' tsa lo'o ngu' jii' ngu' quicha bi' ca to' calle su tyeje tacui Pedro. Ngua ti' ngu' masi cua'a ti tyacala' nu nda Pedro loo ngu' quicha bi', nu lo'o nteje tacui yu. Tyaca tso'o nu quicha bi' li'. ¹⁶ Nguañi cha' bi' lcaa quichí cacua ti, lcaa su ndi'j ñati quicha; bi' cha' ñaa lo'o ngu' jii' lcaa ngu' quicha nu ntsu'u slo ngu', lo'o jii' ngu' nu cua ngusñi cui'j cuxi jii'. Naa lo'o ngu' jii' ngu' quicha bi' nde quichí Jerusalén slo Pedro, lo'o jua'a ngua tso'o lcaa nu ngu' quicha bi' li'.

Nhcube' ngu' jii' Pedro lo'o Juan

¹⁷ Nási' tsa xu'na sti jo'ó ña'a jii' ngu' nu ngua tsa'a jii' Jesús tya clyo, xqui'ya cha' quiña'a tsa cña tlyu ndyuu'ni ngu' cuenta jii' Jesús. Lo'o jua'a ngu' saduceo nu tya'a ndya'a sti jo'ó ni, ti' ti' ngu' ña'a ngu' jii' ngu' bi'. ¹⁸ Bi' cha' ngulo ngu' cña cha' xñi ngu' jii' ca ta'a nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi', cha' tsa lo'o ngu' jii' ngu' bi' ne' chcuá. ¹⁹ Nu lo'o ngua talya, li' ndyalaa sca xca jii' yucui' Ndyosi, ngusaala toni' su ntsu'u ngu' ne' chcuá cha' tyu'u ngu' nde liya'. Lo'o cua ngutu'u ngu' nde liya', li' nhcui' xca bi' lo'o ngu':

²⁰ —Yaa clyu ma' —nacuj—, yaa ma' ne' laa tonu jua cha' culu'u ma' cha' jii' Jesús

jil'i tya'a ñati mā —nacuj—. Ta mā cha' lo'o ngu' ñi'nga caca cucui cresiya jil'i ngu' xqui'ya Jesucristo.

²¹ Ndaquiya' ngu' bi' jil'i cha' nu nchcui' xca' bi' lo'o ngu'; bi' cha' lo'o nguxee, li' ndyati ngu' bi' ndyaa ngu' ne' laa tonu cha' culu'u ngu' cha' bi' jil'i ñati nu ndi'i ca bi'.

Li' ndyaa xu'na sti jo'ó lo'o ngu' tya'a ndya'a yu, ngulo yu cña cha' tyu'u ti'i lcaa ngu' cusu', lcaa nu laca loo jil'i ngu' Israel. Cuati ngulo yu cña cha' tsa'a ngu', tsa'a culo ngu' jil'i ngu' nu ntsu'u ne' chcu'a bi', cha' tyaa ngu' bi' slo yu. ²² Ndyaa ngu' li'; pana nu lo'o ndyalaa ngu' toni'i chcu'a, nga'aa tucui ntsu'u ne' chcu'a bi'. Hora ti nguxtyu'u ngu' ñaa ngu' slo nu ngu' cusu' bi'.

²³ —Ndyalaa ya toni'i chcu'a —nacuj ngu' jil'i ngu' nu laca loo bi'—. Nga'a ya' toni'i chcu'a bi', lo'o ña'a ti tya ndi'i ngu' cu'a —nacuj—. Pana nu lo'o ngusaala ya toni'i chcu'a, nga'aa tucui ndi'i ne' chcu'a na'a ya li'.

²⁴ Ngulacua tsa ti' sti jo'ó lo'o nu laca loo jil'i ngu' policia nu nga'a cu'a, nu lo'o ndyuna ngu' cha' nga'aa ntsu'u preso bi'. ²⁵ Li' ndyalaa sca ñati slo ngu'.

—¿Ha ná jlo ti' mā mala ndi'i ngu' nu ngusu'ba mā jil'i ne' chcu'a la caa? —nacuj yu jil'i nu ngu' cusu' bi'—. Cua ndi'i ngu' bi' ne' laa tonu nclyu'u ngu' jil'i ñati ca bi'.

²⁶ Hora ti ndu'u nu laca loo jil'i ngu' nu nga'a cu'a bi', ndyaa ndyiqui'ya jil'i preso bi'. Lo'o nu ngu' policia nu nga'a cu'a ni, ndyaa ngu' lo'o. Ná ngulo policia juersa jil'i ngu' lo'o ngusñi ngu' bi' jil'i ngu', cha' ntsi'i policia jil'i ngu' quich'i, ñi'ya si cu ngu' quee jil'i ycu'i policia. ²⁷ Ñaa lo'o ngu' jil'i ngu' bi' slo ngu' cusu' cha' ca cuayá' jil'i ngu' bi'. Li' nguxana sti jo'ó nu laca loo bi' nchcui' lo'o ngu'.

²⁸ —Cua ngulo ya cña jil'i mā —nacuj sti jo'ó jil'i ngu' preso—, cha' ná culu'u mā cha' jil'i jyo'o Jesús bi' jil'i ñati —nacuj—. ¿Na laca ngua jil'i mā juani? ¿Ni cha' laca ná nduna mā? —nacuj—. Nclyu'u mā cha' bi' jil'i lcaa ngu' quich'i Jerusalén re, lo'o jua'a nti' mā sta mā qui'ya jil'i ya cha' ndyujuii ya jil'i Jesús.

²⁹ Nguxacuj Pedro cha' jil'i sti jo'ó bi' li', cuentya jil'i lcaa ngu' nu nga tsa'a jil'i Jesucristo tya clyo nchcui' yu:

—Ntsu'u cha' taquiya' ya jil'i cña nu ngulo ycu'i Ndyosi jil'i ya, masi xa' cña culo ñati chalyuu jil'i ya —nacuj Pedro jil'i ngu'—.

³⁰ Cua ndyujuii mā jil'i Jesús, ngujui'i ca'a mā jil'i lo crusi. Lo'o juani ni, ycu'i Ndyosi nu ngua ycu'i Ndyosi jil'i lcaa jyo'o cusu' jil'na, bi' laca Ni nu ngua'ni cha' ndyu'u Jesús chaca quiya'. ³¹ Nchca jil'i Jesús bi' cuityl yu cha' cuxi nu ntsu'u jil'i ñati chalyuu. Ycu'i Jesús laca nu Xu'na na, bi' cha' la'a tsu' cu'i ca su ntucua Ni nda ycu'i Ndyosi su tyi'i Jesús. Ngua'ni Ni jua'a cha' caja ñi'ya caca tyuju'u

ti' na nu laca na ngu' Israel jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'na, lo'o jua'a cui'ya Ni cha' clyu ti' jil'na li'. ³² Cha' liñi nchcui' ya lo'o mā cha' cua na'a ya jil'i ycu'i Jesús bi'. Cua nda ycu'i Ndyosi Xtyi'i ycu'i Ni cha' tyanu ne' cresiya jil'i lcaa ñati nu ndu'ni cña nu ngulo Ni jil'i ngu'. Lo'o jua'a Xtyi'i ycu'i Ndyosi laca nu ndu'ni cha' taca ca jlo ti' ya cha' chañi laca cha' jil'i Jesucristo nu nclyu'u ya jil'i lcaa ñati.

³³ Lye tsa ngunasi' ngu' cusu' li', lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Pedro lo'o ngu'; nti' tsa ngu' cujuui ngu' jil'i ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesucristo bi' li'. ³⁴ Pana hora ti ndatu sca nu cusu' slo ngu' li'. Gamaliel naa nu cusu' bi'. Ngu' fariseo laca nu Gamaliel bi', nu tso'o tsa nclyu'u cha' jil'i ycu'i Ndyosi jil'i tya'a quich'i tyi yu. Nclyu'u yu cha' nu nguscua jyo'o cusu' lo quityi sa'ni, lo'o jua'a ndiya tsa ti' lcaa ñati ña'a ngu' jil'i nu cusu' bi'. Juani nchcui' yu lo'o ngu' cha' tso'o la si tsa'a nu ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesucristo bi' nde liya' sca hora ti. ³⁵ Lo'o li' nchcui' nu Gamaliel bi' lo'o lcaa ngu' cusu' bi'.

—Cu'ma, laca mā loo jil'i ngu' Israel —nacuj yu jil'i ngu'—, tso'o la si cui'ya na cuentya ñi'ya cña nu cua'ni na lo'o ngu' nu ndu'nde liya' bi' —nacuj—. ³⁶ Ntsu'u ti' na cha' tya tsubi' la ngulaa sca nu qui'yu nu tyaala tsa, nu naa Teudas; nguti'i yu xi loyuu re. Jlya tsa ti' ngu' cha' nu nchcui' yu bi', cha' nacuj yu cha' ñati tlyu ngua yu. Li' ndya'a jacua siyento tya'a ñati lo'o yu; pana nu lo'o ndyujuii ñati jil'i yu, li' ngusna lyiji nu ñati tya'a ndya'a yu li'. Ndye cha' jil'i yu jua'a ti li'. ³⁷ Chaca quiya' ndyalaa sca ngu' Galilea tyempo lo'o nguscua ngu' nu laca cña xtañi ngu' quich'i, jyo'o Judas ngua bi'. Ngusi'ana jyo'o Judas bi' jil'i tyuu tya'a ñati cha' tyu'u lca'a ngu' jil'i yu, cha' xuu tya'a ngu' lo'o ngu' sendaru. Lo'o li' ñi'ya nu ngua jil'i Teudas bi', jua'a ngua lo'o Judas bi', cha' ndyujuii ñati jil'i yu. Ndye cha' jil'i yu jua'a ti li', ngusna lcaa ngu' tya'a ndya'a yu. ³⁸ Bi' cha' juani, tso'o la si ná sca na cua'ni na lo'o ngu' nu ndu'nde liya' bi'; tso'o la si nga'aa cala' na jil'i ngu' bi'. Si ñati ti ngulo cña jil'i ngu' bi', tye cha' jil'i ngu' jua'a ti li'; ³⁹ si chañi cha' ycu'i Ndyosi laca nu ngulo Ni cña jil'i ngu' bi', cu'ma ná nchca jil'i mā cua'ni tye mā cha' jil'i ngu' bi' li'. Na nxuu tya'a mā lo'o ycu'i Ndyosi laca si cua'a mā jil'i ñati jil'i Ni.

⁴⁰ Ndyuna ngu' cusu' cha' nu nchcui' nu cusu' bi' lo'o ngu'. Li' ngusi'ya ngu' jil'i ngu' nu ndu'nde liya' bi' cha' tyaa ngu' nde ni'i chaca quiya'. Ngulo ngu' cña jil'i xca' cha' quiji'i jil'i preso bi'. Li' liñi tsa ngulo ngu' cusu' bi' cña jil'i preso bi', cha' nga'aa chcu'i ngu' cha' jil'i Jesucristo lo'o xa' ñati. Lo'o cua ndye cha', li' ndyaa laja ti ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesucristo. ⁴¹ Ndu'u ngu', chaa tsa ti' ngu' li', masi cua nchcube' ngu' nu laca loo bi' jil'i ngu' xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' jil'i Jesús.

⁴² Lcaa tsá nclyu'u ngu' jil'i ñati ne' laa tonu, lo'o jua'a nde to' tyi ñati; xcui' nclyu'u ngu' cha' jil'i Jesucristo jil'i ngu', cha' Jesús laca ycu'i' nu Xu'na na, cha' bi' laca nu ntajatyá tsa ngu' jil'i tya tsubi' la.

6

Nda ngu' cña jil'i nu cati tya'a ñati

¹ Tyempo bi' ngua quiña'a la ngu' tya'a ngu' judío nu cua ngusñi cha' jil'i Jesucristo, pana ná stu'ba ntsu'u tyiquee ngu' nu nchcui' cha' griego lo'o ngu' nu nchcui' cha' cña jil'i ngu' judío:

—Ná stu'ba ndacha ngu' na cacu nu cuna'a ti'i —nacu' ngu' nu nchcui' cha' griego—. Ná tso'o ndu'ni ngu', cha' nda ngu' jil'i nu cuna'a ti'i nu nchcui' cha' cña jil'i ngu' judío, lo'o jua'a ná nda ngu' jil'i nu cuna'a ti'i tya'a ya nu nchcui' cha' griego —nacu' ngu'.

² Bi' cha' ngwane nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi' jil'i ngu' cha' tyu'u ti'i lcaa ngu' nu laca ñati jil'i Jesucristo, cha' chcu'i' ngu' lo'o ñati bi':

—Ntsu'u cña jil'i ya cha' culu'u ya cha' jil'i ycu'i' Ndyosi jil'i lcaa ñati —nacu' ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesús bi'—, bi' cha' ná tso'o si xcui' ndya'a tyiquee ya jil'i na cacu ngu' re —nacu' ngu' bi'—. ³ Cu'ma ngu' tya'a na, tso'o la si subí ma tya checati tya'a ngu' tya'a ma nu caca cña bi', cha' stu'ba ti xtyucua ngu' jil'i lcaa ngu' ti'i tya'a na. Nga'a cha' caca ngu' bi' ñati nu tso'o tsaa nchcui' ngu' jil'i, ñati nu nclyu'cu' tso'o ti', ñati nu ntsu'u Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ne' cresiya jil'i cha' ta la juersa jil'i, cha' taca cña'asi' tso'o ngu' lcaa na nu ntsu'u jil'na. Tso'o si jua'a laca ñati nu cua'a lo ma cña jil'i cha' caca ngu' cña bi'.

⁴ Li' caja la xi tyempo cha' chcu'i' ya lo'o ycu'i' Ndyosi, cha' culu'u ya cha' jil'i Jesucristo jil'i xa' ñati.

⁵ —Tso'o lacua —nacu' lcaa ngu'—, jua'a cua'ni ya.

Li' ngusubi ngu' jil'i Esteban, sca yu nu jlya tsa ti' jil'i Jesucristo; chañi cha' ntsu'u Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ne' cresiya jil'i yu bi'. Lo'o jua'a ngusubi ngu' jil'i Felipe, lo'o jil'i Prócoro, lo'o jil'i Nicanor, lo'o jil'i Timón, lo'o jil'i Parmenas, lo'o jil'i Nicolás nu ngu' quichí Antioquia. Ni'ya nu jlya ti' ngu' judío, jua'a jlya ti' Nicolás nu ngua tya clyo la. ⁶ Li' ndyaa lo'o lcaa ñati nu ndi'i bi' jil'i nu cati tya'a ngu' bi' slo nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesucristo tya clyo. Lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi' ni, nchcui' ngu' lo'o ycu'i' Ndyosi cha' jil'i nu cati tya'a ngu' bi'. Cuati ngusta ya' ngu' hique nu cati tya'a ngu' bi' chacuayá' jil'i ycu'i' Ndyosi, cha' tyanu ngu' lo cña bi'.

⁷ Lcaa tsá nda ngu' cha' jil'i ycu'i' Ndyosi lo'o quiña'a la ñati nu ntaja'a cua'a jyaca jil'i cha' bi'. Jua'a ngua quiña'a la ngu' nu

ndyaca tsa'a cha' jil'i Jesucristo nde quichí Jerusalén, lo'o jua'a ngua tyuu tya'a sti jo'ó jil'i ngu' judío nu ngusñi cha' jil'i Jesucristo li'.

Ngusñi ngu' jil'i Esteban

⁸ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee nu Esteban bi' xqui'ya Xtyi'i ycu'i' Ndyosi. Cua nda ycu'i' Ndyosi chacuayá' cha' ngua'ni yu tyuu tya'a cña tonu cha' cube tsa ti' xa' ñati. ⁹ Pana ntsu'u ñati nu lijya ngutu'u nde xa' loyuu nu naa Cirene, lo'o ngu' quichí Alejandria, lo'o ngu' Cilicia, lo'o ngu' Asia; ca ta'a ngu' ndya'a ngu' ne' laa jil'i ngu' libertades, su ndyu'u ti'i ngu' nu ngua preso jil'i ngu' tsubi' la. Li' nguxana ngu' bi' nxuu tya'a tsa ngu' lo'o Esteban. ¹⁰ Ná ngua jil'i ngu' cua'ni ngu' ngana jil'i Esteban, cha' cua nda Xtyi'i ycu'i' Ndyosi juersa jil'i yu cha' caja ñi'ya xtyacui yu cha' lo'o ngu' bi'. ¹¹ Li' ngwane ngu' bi' jil'i xa' ñati cha' ta ngu' xi cha' cuiñi lo'o ngu' quichí. Nacu' ngu' cuiñi bi' cha' cua ndyuna ngu' cha' suba' nu nchcui' Esteban jil'i ycu'i' Ndyosi; lo'o jua'a jil'i jyo'o Moisés nchcui' yu cha' cuxi, nacu' ngu' cuiñi bi'. ¹² Nda ngu' cuiñi bi' cha' bi' lo'o lcaa ngu' quichí, masi lo'o ngu' cusu', masi lo'o ngu' nu nclyu'u cha' jo'ó ne' laa. Ndyuna ngu' cha' nu nchcui' nu ngu' cuiñi bi' lo'o ngu', ngunasi' tsa ngu' jil'i Esteban li'. Ngusñi ngu' jil'i yu, ndyaa lo'o ngu' jil'i yu slo ngu' nu laca loo cha' caca cuayá' jil'i yu lo'o ngu'.

¹³ Lo'o jua'a ndacua nga'a ngu' nu nchcui' cha' cuiñi bi':

—Lcaa tsá chiya'a nchcui' nu qui'yu re —nacu' ngu' cuiñi bi'—. Nchcui' ca'a yu jil'i laa tonu re, lo'o jua'a nchcui' ca'a yu jil'i quityi nu nscua cña lo, la cui' cña nu ngulo ycu'i' Ndyosi jil'na —nacu'. ¹⁴ Cua ndyuna ya lo'o nchcui' yu re cha' cua'ni ñu'u Jesús jil'i laa tonu re, la cui' Jesús Nazaret ni. Lo'o jua'a xa' la cha' ngulu'u yu jil'i ñati, nu ná stu'ba lo'o cha' nu nguscua jyo'o Moisés cua sa'ni la; pana cua nguscua liñi jyo'o Moisés lcaa ña'a cña jil'i ycu'i' Ndyosi nu nga'a cha' cua'ni na —nacu' nu ngu' cuiñi bi' jil'i ngu'.

¹⁵ Ña'a tsa ngu' cusu' nu laca loo bi' jil'i Esteban li', cha' ñi'ya ña'a loo xca jil'i ycu'i' Ndyosi, jua'a ña'a loo Esteban, cha' laca yu sca ñati nu lubii tsa cresiya jil'i.

7

Cha' nu nchcui' Esteban lo'o ngu' nu laca loo

¹ Li' nchcuane xu'na sti jo'ó jil'i Esteban:

—¿Ha cha' liñi laca cha' nu nchcui' ngu' re? —nacu'.

² Nguxacu' Esteban cha' jil'i li':

—Cu'ma ngu' cusu', cu'ma ngu' tya'a quichí tyi na —nacu' yu—, cui'ya ma cha' clyo ti' na, chcu'i' na' xi lo'o ma —nacu' yu—. Tlyu tsa cha' ntsu'u jil'i ycu'i' Ndyosi nu ndu'ni tlyu na jil'i Ni. Cua sa'ni ngulu'u

loo Ni jil'i jyo'o cusu' ji'na nu ngua naa Abraham. Tya ndi'l'i jyo'o cusu' bi' nde quich'i tyi yu, nde loyuu su cuentya Mesopotamia, cha' bilya tyalaa yu ca quich'i Harán nu ngua li'. ³ "Xtyanu nu'u jil'i loyuu quich'i tyi nu'u, tyu'utsu' nu'u jil'i ngu' tya'a nu'u", nacui ycu'i Ndyosi jil'i Abraham bi' li'. "Tsa'a nu'u ca chaca chalyuu ca su culu'u na' jinu'u cha' tyi'l'i nu'u", nacui Ni. ⁴ Bi' cha' ngutu'u Abraham loyuu jil'i ngu' Caldea, ndyaa yu quich'i Harán, ndyanu yu ca quich'i bi' tyuu yija. Nu lo'o ngujuui sti Abraham, li' ngulo ycu'i Ndyosi cña jil'i yu cha' tsa'a yu tyijyu' la ña'a cuayá' nu ndyalaa yu loyuu re su ndi'l'i na juani. ⁵ Pana ná nda ycu'i Ndyosi chacuayá' caja yuu jil'i yu tsiya' ti, lo'o jua'a ni sca sñi' Abraham ná ntsu'u tyempo bi'. Li' nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o yu: "Ta na' yuu re jinu'u, jua'a jil'i sñi' nu'u ca tiya' la, nu lo'o cua ntsu'u nu sube jinu'u", nacui ycu'i Ndyosi jil'i yu. ⁶ Lo'o li' nda ycu'i Ndyosi cha' lo'o Abraham chaca quiya': "Tsa'a sñi' ste' nu'u nde ca chaca chalyuu", nacui Ni. "Li' tyanu ñati jinu'u tyijyu' chaca tyajacua siyento yija, nu xcube' ngu' ca tyi jil'i ñati jinu'u", nacui Ni. "Ntsu'u cha' cua'ni ngu' cña jil'i ngu' ca tyi bi' laja ti, ná lo'o caya'. ⁷ Li' xcube' na' jil'i ngu' bi' xqui'ya cha' ti'i tsa xcube' ngu' jil'i ñati jinu'u. Tyu'u ñati jinu'u loyuu bi' li', tya'a ngu' ca nde chaca quiya', cua'ni tlyu ngu' bi' jna' li'." ⁸ Ngüiñi cha' jil'i ycu'i Ndyosi lo'o jyo'o Abraham li'; bi' cha' ngulo Ni cña jil'i yu cha' xi'yu ngu' quiji' lcaa nu qui'yu sñi' yu, cha' jua'a tyi'u ti' sñi' yu cha' cua ngüiñi cha' jil'i ycu'i Ndyosi lo'o sti ngu'. Jua'a ngua cha', ngusi'yu jyo'o Abraham quiji' sñi' nu ntsu'u ca snu' ti tsa ngula; la cui' Isaac ngua naa sñi' yu. Nu lo'o cua ngusu' jyo'o Isaac bi', li' ngula sñi' yu, lo'o la cui' jua'a ngua'ni yu, cha' ngusi'yu quiji' sñi' yu. Jacob ngua naa sñi' yu, lo'o li' sti tyucuaa tya'a sñi' ngula jil'i jyo'o Jacob bi'; jyo'o cusu' jil'i lcaa na laca ngu' bi'.

⁹ "Tsaca sñi' Jacob ngua naa José. Ngua sca tsa ngua ñasi' tsa tya'a yu jil'i nu José bi', bi' cha' ndyujui' ngu' jil'i yu jil'i xa' ñati. Ngüi'ya ngu' jil'i nu José bi', ndyaa lo'o ngu' jil'i yu ca loyuu su cuentya Egipto. Pana ná ngulaya' ycu'i Ndyosi jil'i José, ¹⁰ ngua'ni Ni cha' nga'aa ngua'ni cuxi ngu' lo'o yu li'. Tyempo bi' ntsu'u rey jil'i ngu' Egipto nu ngua naa Faraón, lo'o li' ngua'ni ycu'i Ndyosi cha' ngua cuayá' ti' Faraón cha' ngu' ti' ngua nu José bi'. Bi' cha' ndiya ti' rey Faraón jil'i yu, nda rey cña jil'i yu, cha' ngua nu José bi' loo jil'i lcaa ngu' Egipto, lo'o jua'a jil'i lcaa msu nu ntsu'u tonil'i jil'i rey Faraón bi'.

¹¹ Lo'o li' ndyalaa sca jbi'ña loyuu Egipto, lo'o jua'a ca loyuu su cuentya Canaán. Ti'i tsa ña'a ndyanu ngu', nga'aa ngujui na cacu jyo'o cusu' ji'na. ¹² Li' ngujui cha' jil'i Jacob

cha' tya ntsu'u na cacu ngu' ca loyuu Egipto, bi' cha' ngulo yu cña jil'i sñi' yu cha' tsa'a squi'ya ngu' nscua' cha' cacu ngu' lo'o tya'a ngu', la cui' sñi' yu bi' laca jyo'o cusu' ji'na. Li' ndyaa ngu' bi' sca quiya'. ¹³ Lo'o ndyaa ngu' nu nchca tyucuaa quiya', li' ngua cha' ndyuloo ngu' jil'i jyo'o José, cha' la cui' tya'a ngu' laca yu. Ngua cuayá' ti' rey Faraón tilaca laca sti José, tilaca laca tya'a yu li'. ¹⁴ Lo'o li' nda José cha' ndyaa cacua' jil'i sti yu cha' tya'a nu cusu' ca su ndi'l'i yu lo'o lcaa tya'a yu. Cua ntsu'u snayala tyii nga'yu tya'a ngu' tya'a sti José tyempo bi'. ¹⁵ Ndyaa nu Jacob bi' nde loyuu su cuentya Egipto lo'o lcaa tya'a ngu' li', jua'a tya ndalo nu cusu' xi tyuu yija hasta ña'a cuayá' nu ngujuui yu. Li' ngujuui lcaa sñi' jyo'o Jacob, nu jyo'o cusu' ji'na bi' ni. ¹⁶ Pana ná ndyanu tyijya jyo'o cusu' ji'na ca loyuu su cuentya Egipto, cha' nu lo'o ndu'u ngu' ndyaa ngu', ndyaa lo'o ngu' jil'i tyijya jyo'o bi', cha' xatsi' ngu' jil'i tyijya chaca quiya' ne' tyuquee nde quich'i Siquem; tyuquee bi' ngua nu ngüi'ya jyo'o Abraham jil'i ngu' Hamor nu ngua tya sa'ni la, cha' tsa'a sñi' tsa'a xatsi' jil'i ycu'i.

¹⁷ Cua ndyatu' la tya'a jyo'o cusu' ji'na ca loyuu su cuentya Egipto; li' ndyalaa tyempo nu nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o jyo'o Abraham nu ngua sa'ni la, tyempo cha' tyu'u ngu' tyaa ngu'. ¹⁸ Xa' rey ngua loo jil'i ngu' Egipto li', nu bilya cuna tilaca ngua jyo'o José bi'. ¹⁹ Ngüñilo'o rey bi' jil'i jyo'o cusu' ji'na, nguxcube' rey bi' jil'i ngu'. Jua'a ngulo rey bi' cña cha' xcuaa ngu' jil'i lcaa cubi' qui'yu jil'i ngu', cha' cajaa cubi', cha' nga'aa catu' la ngu' bi'. ²⁰ Tyempo bi' ngula jyo'o Moisés, lo'o jua'a tso'o tsa ntsu'u tyiquee ycu'i Ndyosi ña'a jil'i nu piti bi'. Sna co' ti nguti'l'y yu lo'o xtya'a yu lo'o sti yu, cha' nguxcati' xtya'a yu jil'i yu. ²¹ Li' ndyalaa tyempo nu ntsu'u cha' xcuaa ngu' cusu' jil'i cubi' bi'. Pana sca nu cuna'a sñi' rey xña'a bi' nquije cubi' bi' jil'i, ndyl'ya jil'i ndyaa to' tyi li' cha' caca cubi' sñi' miña'a. ²² Nu lo'o cua ngusu' la nu Moisés bi', ngua tsa'a yu lcaa cha' nu jlo ti' ngu' tii nde loyuu su cuentya Egipto. Jlo tsa ti' nu Moisés bi' ña'a cha' nu chcu'i yu lo'o ngu', cha' ngua tsa jil'i yu.

²³ Cua ntsu'u tu'ba yija Moisés, lo'o nti' tsa yu tsa'a na'a yu jil'i ngu' Israel tya'a yu, si tso'o ndi'l'i ngu'. ²⁴ Li' na'a yu jil'i sca ngu' Egipto nu ti'i tsa nchcube' jil'i sca ngu' Israel. Nguxtyucua Moisés jil'i nu ngu' tya'a yu bi', ngujuui' yu jil'i nu ngu' Egipto bi' ña'a cuayá' nu ndyujuii yu jil'i bi'. ²⁵ Ndi'ya ngulacua ti' Moisés li': "Juani ngua cuayá' ti' tya'a na' cha' cua'ni lyaá Ni jil'i ngu' Israel tya'a na' xqui'ya na". Jua'a ngulacua ti' ña'a Moisés bi', pana si'i cha' bi' nti' ngu' Israel tya'a yu. ²⁶ Nguxee chaca tsa ndyalaa yu ca su ngusu' tya'a tucua tya'a ngu' Israel. Ná ndiya ti' Moisés cha' nxuu tya'a ngu' bi': "¿Ni

cha' laca nxuü tya'a ma?" nacuj yu jil'j ngu' li'. "La cui' ca ngu' tya'a na laca ma. Ná tso'o cha' nxuü tya'a ma." ²⁷ Li' ntejeja' chaca nu xña'a la bi' jil'j Moisés, ngxuacuj cha' jil'j yu ndi'ya: "¿Tilaca laca nu nda chacuayá' jinu'u cha' caca nu'u loo jil'j cua?" nacuj jil'j nu Moisés bi', "¿Ha cua'ni cuayá' nu'u jil'j cua?" nacuj. ²⁸ "Ñi'ya nu ndyujuii nu'u jil'j nu ngu' Egipto bi' la caa, ¿ha jua'a cujuui nu'u jna' nti' nu'u juani?" ²⁹ Nu lo'o ndyuna Moisés cha' bi', li' ngusna yu, ndyaa yu ca chaca chalyuu su naa Madián. Ngu' xta laca nu Moisés bi', nu nguti'j yu loyuu bi'. Ngujui cloy'o yu li', lo'o jua'a ngujui tucua tya'a sñi' clio' yu yu.

³⁰ Cua nteje tacui tu'ba yija, li' ntsu'u sca tsá nga'a Moisés sca loyuu btyi su ná ntsu'u hitya nu co'o ngu'. Cacia ti sca ca'ya nu naa Sinaí, ca bi' ndya'a yu li'. Na'a yu sca yaca quiche' ndyaquü, pana laja quii' bi' ngulu'u loo sca xca jil'j ycuí' Ndyosi jil'j yu. ³¹ Ndube tsa ti' Moisés li'. Ndyaa yu cacua la xi slo yaca quiche' bi', lo'o li' ndyuna yu cha' nu nchcui' ycuí' Ndyosi nu Xu'na na lo'o yu: ³² "Ycuí' Ndyosi laca na'", nacuj nu Xu'na na. "La cui' na' laca, ngua'ni tlyu jyo'o cusu' jinu'u jna'", nacuj Ni. "Lo'o jyo'o Abraham, lo'o jyo'o Isaac, lo'o jyo'o Jacob ngua'ni tlyu ngu' 'na." Ndyutsij tsa nu Moisés bi' li', hasta nchcuá tya yu; nga'aa ngua'ña'a cui'ya yu jil'j quii' tsiya' ti. ³³ Chaca quiya' nchcui' ycuí' nu Xu'na na lo'o yu li': "Clyo clyu nu'u caña nu nga'a quiya' nu'u", nacuj Ni, "cha' slo na' ndu nu'u. Tacati tsa ca nde cha' ycuí' Ndyosi laca na." ³⁴ Cua na'a na' jil'j lcaa ngu' Israel tya'a nu'u ca su ndi'j ngu' nde loyuu Egipto. Cua ngusubi na' jil'j lcaa cu'ma cha' caca ma' ñati' 'na, pana juani lye tsa nchcube' ngu' cuxi bi' jil'j ñati' 'na. Ndyuna na' cha' xñi'j tsa ndañi nxi'ya ngu', bi' cha' ndyalaa na' cha' cua'ni lyaá na' jil'j ngu'. Juani culo na' cña jinu'u cha' xtyuu nu'u tyaa nu'u nde loyuu su cuentya Egipto chaca quiya'."

³⁵ Nu ngua sa'ni la ná ntaja'a ngu' Israel tya'a yu cha' caca nu Moisés bi' loo jil'j ngu': "¿Tilaca laca nu nda chacuayá' jinu'u cha' caca nu'u loo jil'j cua, cha' cua'ni cuayá' nu'u jil'j cua?" nacuj ngu' jil'j yu sa'ni la. Pana la cui' Moisés bi' ni, cua ngusubi ycuí' Ndyosi jil'j yu cha' caca yu loo jil'j ngu' Israel tya'a yu, cha' cua'ni lyaá Ni jil'j ngu' bi', cha' ti' tsa nchcube' ngu' bi'; bi' cha' ngulo ycuí' Ndyosi cña jil'j Moisés nu lo'o na'a yu jil'j xca jil'j ycuí' Ndyosi ndu laja yaca quiche' su ndyaquü bi'. ³⁶ Nda ycuí' Ndyosi chacuayá' jil'j jyo'o Moisés cha' cua'ni yu cña tonu cha' cube ti' ngu' ca loyuu su cuentya Egipto. Xqui'ya cha' ngua jil'j yu ngua'ni yu cña tonu bi', bi' cha' ngua jil'j yu ngulo yu cña jil'j lcaa ngu' Israel tya'a yu, cha' ngutu'u ngu' loyuu su cuentya Egipto nguta'a lo'o Moisés jil'j ngu' bi'. Xa' ngua'ni yu cña tonu to' tyujo'o nu

naa Tyujo'o Nga'a. Li' nguta'a yu lo'o ngu' nde sca loyuu btyi su ná ntsu'u hitya nu co'o ngu', lo'o jua'a chaca quiya' ngua'ni yu cña tonu cha' cube ti' ngu' jil'j ycuí' Ndyosi. Cua tu'ba yija nguta'a nu Moisés bi' lo'o ngu'. ³⁷ La cui' Moisés ngua nu nchcui' lo'o ngu' bi' ndi'ya: "Cua ngulo ycuí' Ndyosi cña jna' cha' ta na' cha' jil'j Ni lo'o ma, la cui' jua'a culo Ni cña jil'j chaca ngu' tya'a na nde loo la", nacuj nu Moisés bi' jil'j ngu' nu ngua li'. ³⁸ La cui' Moisés bi' nga'a lo'o ngu' ca su ndyu'u til'j ngu' cla'be loyuu btyi bi'. Li' nchcui' xca jil'j ycuí' Ndyosi lo'o nu cusu' bi' ca lo xlyu ca'ya su naa Sinaí. Lo'o jua'a nda Moisés cha' bi' lo'o lcaa ngu' bi', la cui' jyo'o cusu' jil'na laca ngu' bi'. Nu cha' nu cua nchcui' Moisés lo'o ngu' bi' li', ná nga'a cha' tye cha' bi' tsiya' ti; bi' cha' tya ntsu'u cha' nu nguscua jyo'o Moisés bi', cha' ca cuayá' ti' na jil'j juani.

³⁹ Pana ná ndyuna tso'o jyo'o cusu' jil'na cha' nu nda Moisés lo'o ngu', cha' ná nti' ngu' cua'a jyaca ngu' jil'j. Ndyi'u tsa ti' ngu' cha' jil'j loyuu su cuentya Egipto, bi' cha' ngua ti' ngu' xtyuu ngu' loyuu bi' chaca quiya'. ⁴⁰ Tya ntsu'u nu Moisés bi' lo ca'ya, lo'o li' ndi'ya ngua'ne ngu' jil'j jyo'o Aarón nu ngua sca sti jo'o: "¿Ha ná cuiñá nu'u sca jo'o cuentya jil'na cha' cua'ni tlyu na jil'j, ñi'ya ndu'ni tlyu ngu' jil'j sca jo'o?" nacuj ngu' jil'j nu Aarón bi'. "Cua ngulu'u Moisés tyucuii jil'na su ngutu'u na loyuu su cuentya Egipto, pana juani nga'aa jlo ti' na na laca ngua jil'j yu bi'." ⁴¹ Li' ngüñá ngu' sca toro cuañi' lo'o oro cha' caca bi' jo'o jil'j ngu'. Ndyujuii ngu' bata ca slo jo'o bi' jil'j ngu', cha' ta ngu' msta jil'j jo'o, cha' cua'ni tlyu ngu' jil'j jo'o bi'. Chaa tsa ti' ngu' lo'o na'a ngu' jil'j jo'o nu ngüñá ycuí' ca ngu' jil'j. ⁴² Xa' ña'a cha' ngulacua ycuí' Ndyosi ña'a Ni jil'j ngu': "Culaya' na' jil'j ngu' jua tsiya' ti cha' ndyu'ni ngu' cña cuxi bi' li'", nacuj Ni. "Xcui' cha' xña'a nti' ngu' jua." Jua'a ngulacua ti' ycuí' Ndyosi, bi' cha' nguxtyanu Ni jil'j ngu' cha' cua'ni tlyu ngu' bi' jil'j lcaa na nu ntsu'u nde cua; jo'o laca cuichaa ngua ti' ngu' li', jo'o laca co' ngua ti' ngu', lo'o cualya, lo'o cuii. Xcui' cha' cuxi ngua'ni ngu' li'. Cuentya jil'j cha' cuxi nu ngua'ni ngu', bi' laca cha' nu nguscua jyo'o cusu' lo quityi jil'j ycuí' Ndyosi ndi'ya:

Ngu' Israel laca lcaa ma; nguta'a yu'u ma tu'ba yija lo nat'j btyi, nacuj ycuí' Ndyosi.

¿Ni cha' laca ná ngua'ni tlyu ma' na tyempo bi' lo'o ndyujuii ma' na'ni bi'?

Si'i na tyucui tyiquee ma' nda ma' na'ni bi', cha' caca ni' msta' na.

⁴³ Ndyi'ya lo'o ma' jil'j ni'j sube jil'j jo'o Moloc, ndyi'ya lo'o ma' jil'j sca cuii nu laca jo'o Renfán;

tucua tya'a jo'o bi' ngüñá ma' cha' caca jo'o bi' xu'na ma.

Bi' cha' cua'ni na' cha' tsa'a lo'o ngu' xa' tsu' jil'i mā nde chaca chalyuu nu tyijyu' la;
tsaa mā chaca tsu', nde quich'i Babilonia cha' chcube' mā cajua.

Jua'a nchcui' ycu'i' Ndyosi lo'o nguscua jyo'o cusu' cha' jil'i Ni lo quityi nu ngua sa'ni.

⁴⁴Nguta'a yu'u jyo'o cusu' jil'na ca lo nati' btyi. Ntsu'u sca ni'l' quiji na'ni ti jil'i ngu', nu ndyi'ya lo'o ngu' jil'i ndya'a ngu', cha' ndyi'u ti' ngu' jil'i ycu'i' Ndyosi xqui'ya ni'l' quiji bi'. Ycu'i' Ndyosi ngulu'u cña jil'i jyo'o Moisés bi' ñi'ya nu cuiñá ngu' ni'l' bi'. ⁴⁵Nu lo'o ngujuii nu Moisés bi', li' ngusubi Ni jil'i jyo'o Josué cha' caca yu loo jil'i jyo'o cusu' jil'na. Lo'o ni'l' quiji bi', ñaa lo'o ngu' jil'i lo'o ndyalaa ngu' loyuu re. Li' ngulo'o ycu'i' Ndyosi jil'i xa' la ñati, ngulo'o Ni jil'i lcaa ngu' ca tyi bi', cha' tyanu yuu re laja ti. Nguxtyanu ngu' jil'i ni'l' quiji bi' to' tyi sca ñati hasta ña'a cuayá' nu ndyalaa tyempo lo'o ngua jyo'o David loo jil'i ngu'. ⁴⁶Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ycu'i' Ndyosi ña'a Ni jil'i nu David bi'. Li' ngua ti' David cuiñá sca ni'l' su caca tyi ycu'i' Ndyosi, cha' ycu'i' Ndyosi laca loo jil'i ñati jil'i Jacob. ⁴⁷Pana ná tso'o nti' ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni David jua'a; nu lo'o cua nguluu sñi' jyo'o David nu ngua naa Salomón, li' nda ycu'i' Ndyosi chacuayá' jil'i yu cuañi' bi', cha' cuiñá yu ni'l' bi'. ⁴⁸Lo'o ycu'i' Ndyosi ni, ná ntaja'a Ni tyanu Ni ne' ni'l' nu ngüñá ñati ti, cha' laca ycu'i' Ndyosi loo jil'i lcaa ca chalyuu. Ñi'ya nguscua sca jyo'o cusu' cha' cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi tya sa'ni la:
⁴⁹Ntsu'u tyi na' nde cua, nacuj ycu'i' Ndyosi nu Xu'na na.

Sca ti na' ndyi'ya loo na' jil'i tyucui ña'a chalyuu, nacuj Ni,
bi' cha' ná ca cuiñá sca ñati chalyuu sca ni'l' su tyil' na', nacuj Ni,
ná ntsu'u su xtyii cña' na'.

⁵⁰Ycu'i' na' ngüñá na' lcaa na nu ntsu'u tyucui ña'a chalyuu.

⁵¹Tya nchcui' la Esteban lo'o ngu' cusu' li':
—Ná ntaja'a mā taquiya' mā cha' nu nchcui' ycu'i' Ndyosi lo'o mā. Tacalya tsa hique mā, cha' ná nduna mā cha' jil'i ycu'i' Ndyosi tsiya' ti; jua'a lcaa tsa chíi nti' mā lo'o ncliyacia ti' mā cha' jil'i Xtyi'i ycu'i' Ndyosi. La cui' ñi'ya ngua'ni jyo'o cusu' jil'na cha' cuxi sa'ni, la cui' jua'a ndyu'ni mā juani.
⁵²Cua nguxcube' jyo'o cusu' jil'na jil'i lcaa jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil'i ycu'i' Ndyosi cha' nchcui' Ni lo'o ñati cua sa'ni. Cua ndyujuii ngu' bi' jil'i jyo'o cusu' nu nguscua cha' jil'i ycu'i' Ndyosi ndi'ya: “Tyalaa sca ñati nde chalyuu re; xcu'i' lubii tsa cresiya jil'i yu bi' caca”, nacuj jyo'o cusu' bi'. Lo'o jua'a tsubi' ti cua ndyalaa la cui' ñati nu nchcui' quityi cha' jil'i. Chiya'a tsa ngua'ni mā nu lo'o ndyujuii mā jil'i yu. ⁵³Xca jil'i ycu'i' Ndyosi laca nu nda cha' jil'i ycu'i' Ndyosi lo'o mā

sa'ni la, cña nu ngulo ycu'i' Ni jil'i mā laca cha' bi'. Tya ntsu'u quityi bi' jil'i mā juani, pana ná ntaja'a mā taquiya' mā jil'i cha' nu nchcui' ycu'i' Ndyosi lo'o mā lo quityi bi'.

Ndyujuii ngu' jil'i Esteban

⁵⁴Nu lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Esteban, ngua ñasi' tsa ngu' li', tyaala tsa ndil'i cloo ngu' cha' ñasi' ngu'. ⁵⁵Nxña'a Esteban nde cua, li' na'a yu sca xee thyu tsa nu ngua'ni Xtyi'i ycu'i' Ndyosi cha' ña'a yu jil'i; xee jil'i ycu'i' Ndyosi ngua bi'. Lo'o li' na'a yu jil'i ycu'i' Jesús ndu la'a tsu' cuj ca su ntucua ycu'i' Ndyosi.

⁵⁶—Ña'a mā yi'a —nacuj Esteban jil'i ngu' li'—, cua ngusaala ycu'i' Ndyosi nde cua —nacuj—. Cua na'a na' jil'i ycu'i' nu nda Ni jil'i lijya cha' laca yu ñati, ndu yu la'a tsu' cuj ca su ntucua ycu'i' Ndyosi.

⁵⁷Cuij tsa ngusi'ya ngu' li', ndacu' ngu' jyaca ngu' cha' nga'aa nti' ngu' cuna ngu' cha' nu nchcui' Esteban. ⁵⁸Ntejeya' ngu' jil'i nu Esteban bi', lo'o li' yala ntchaa ngutu'u ngu' ndyaa lo'o ngu' jil'i yu nde to' quich'i. Li' ngu' ngu' quee jil'i yu cha' cujuui ngu' jil'i yu, pana ngusta ngu' bi' ste' ngu' ca su ndu sca yu cuañi' nu naa Saulo. ⁵⁹Laja lo'o ngu' quee jil'i nu Esteban bi', nchcui' yu lo'o Jesús:

—Jesús Xu'na na' —nacuj Esteban—, cua'ni nu'u cha' tso'o qui'ya nu'u cresiya jna'.

⁶⁰Li' ngucha stj' yu lo'o lye tsa nchcui' yu chaca quiya':

—Xu'na na' —nacuj yu—, ná sta nu'u qui'ya jil'i ñati re cha' ngu' ngu' quee jna' —nacuj Esteban jil'i Jesús.

Lo'o jua'a tsa tsiya' ca ngujuii yu li'.

8

Tyaala tsa Saulo jil'i ñati jil'i Jesucristo

¹Tso'o tsa ngua ti' nu Saulo bi', cha' cua ndyujuii ngu' jil'i Esteban. La cui' tsa bi' nguxana yu, ti'l' tsa nchcube' yu jil'i ngu' nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Jesucristo ca quich'i Jerusalén. Lya' tsa ti' yu jil'i ngu' bi'; bi' cha' ngusñi ngu' tyucuij, ndyaa ngu' xa' la quich'i nde loyuu su cuentya Judea, lo'o jua'a loyuu su cuentya Samaria. Pana nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesucristo tya clyo ni, ndyanu ngu' bi' nde Jerusalén. ²Lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu xñi'l' tsa ti' xqui'ya cha' ngujuii Esteban. Tyuu tya'a ngu' bi', ngu' nu tyucui tyiquee ngu' ndyu'ni tlyu ngu' jil'i ycu'i' Ndyosi ni, ndyaa lo'o ngu' bi' jil'i jyo'o Esteban ca su nguatsi'; jua'a nxi'ya tsa ngu' nu ndyaa lo'o jil'i bi'. ³Lo'o nu Saulo bi' ni, ngua ti' yu cha' lye tsa xcube' yu jil'i lcaa ñati jil'i Jesucristo li'. Ndyat' yu ca ni'l' jil'i ngu', ntejeya' yu jil'i ngu' qui'yu bi', ntejeya' yu jil'i ngu' cuna'a bi', cha' tya'a lo'o yu jil'i ngu' ne' chcu'a.

Ndyalaa cha' ji'i Jesús loyuu su cuentya Samaria

⁴ Lo'o nu ngu' nu ndyaa xa' quich'i bi' ni, nda ngu' cha' ji'i Cristo nu Xu'na na lo'o ngu' lcaa quich'i ca su ndyaa ngu'. ⁵ La cui' jua'a ndya'a sca ñat'i nu naa Felipe, ndyaa yu nde loyuu su cuentya Samaria; li' ndyalaa yu sca quich'i ca bi', nda yu cha' ji'i Jesucristo lo'o ngu' quich'i bi'. ⁶ Tso'o tsa ndyuna lcaa ngu' quich'i cha' bi', lo'o jua'a na'a ngu' cña tonu cuentya ji'i ycu'i Ndyosi nu ngua'ni Felipe slo ngu'. ⁷ Ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o tyuu tya'a ngu' quicha, jua'a ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' nu ngusñi cui'i cuxi ji'i. Cui' nxi'ya ngu' nu ntsu'u cui'i cuxi ji'i, cuati ndu'u nu cui'i cuxi nu ntsu'u ji'i ngu' bi' ndyaa. Lo'o jua'a ngua tso'o ngu' nu quicha quiya', ngua tso'o ngu' nu nchcui' tyijya. ⁸ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee lcaa ngu' quich'i bi' li'.

⁹ Quich'i bi' ndi'i sca nu qui'yu nu naa Simón, ngu' cucha'a laca bi'. Nchcui' nu Simón bi' cha' ngu' tlyu laca ycu'i ca; lo'o jua'a ngusñi ngu' quich'i cha' nu nchcui', jlyu ti' ngu' cha' laca nu Simón bi' sca ñat'i tlyu. ¹⁰ Ndaquiya' ngu' culiya' ji'i; lo'o jua'a ngu' ti'i, lo'o ngu' nu laca loo ji'i quich'i, lo'o nu sube, lcaa ngu' lo'o tya'a ngu' ndyuna tso'o ngu' lcaa cha' nu nchcui' nu Simón bi'.

—Cua nda ycu'i Ndyosi chacuayá' ji'i nu qui'yu re cha' cua'ni cua ña'a ca cña tonu nu nti' yu cua'ni yu —nacuj ngu' quich'i bi' li'.

¹¹ Cua tyuu yija ngua'ni cucha'a nu Simón bi' ji'i lcaa ñat'i quicha, bi' cha' jlyu ti' ngu' lcaa cha' nu nchcui' yu cucha'a bi', nu lo'o bilya tyalaa Felipe quich'i bi'. ¹² Li' ndyalaa Felipe ca bi', nda yu cha' ji'i Jesucristo lo'o lcaa ngu' quich'i; ndacha' yu ji'i ngu' ñi'ya caca si laca ycu'i Ni loo ne' cresiya ji'i ngu'. ¹³ Ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Felipe li', ngusñi ngu' cha' bi'; bi' cha' ntyucuatya yu ji'i lcaa ñat'i nu ngusñi cha' bi', masi ngu' qui'yu, masi ngu' cuna'a. ¹³ Lo'o ycu'i Simón ni, ngusñi cha' bi' li', jua'a ntyucuatya Felipe ji'i. Li' lcaa tsá ndya'a lca'a ji'i Felipe, cha' ndube tsa ti' Simón lo'o na'a lcaa cña tonu nu ngua'ni nu Felipe bi'.

¹⁴ Li' ndyuna ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo nu ndyanu ca Jerusalén cha' lo'o ngu' Samaria bi', cua ngusñi ngu' cha' ji'i ycu'i Ndyosi. Cuati ngulo ngu' bi' cña ji'i Pedro lo'o Juan cha' tsaa ngu' ca loyuu su cuentya Samaria bi'. ¹⁵ Ndyalaa ngu' ca bi', li' nchcui' ngu' lo'o ycu'i Ndyosi cuentya ji'i lcaa ngu' quich'i nu cua ngusñi cha' ji'i Jesucristo ca bi', ngüijña ngu' ji'i ycu'i Ndyosi cha' ta Ni Xty'i ycu'i Ni, cha' tyanu Ni ne' cresiya ji'i ngu' bi'. ¹⁶ Bilya tyanu Xty'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' bi', masi cua ntyucuatya Felipe ji'i ngu' nu lo'o ngua ti' ngu' caca ngu' ñat'i ji'i Jesucristo. ¹⁷ Ngusta

ya' Pedro lo'o Juan hique ngu', li' ndyanu Xty'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' bi'.

¹⁸⁻¹⁹ Na'a Simón cha' nu lo'o ngusta ya' ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo hique ngu', ndyanu Xty'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' li'. Nchcui' Simón lo'o ngu' bi' li':

—Ta na' cñi ji'i mą si xyucua mą jna' cha' jua'a cua'ni na' xi cña jua —nacuj Simón—. Lo'o na' nta' cha' sta ya' na' hique ñat'i cha' tyanu Xty'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' —nacuj.

²⁰ —Stu'ba ti' cua'ni tye ycu'i Ndyosi jinu'u lo'o lcaa cñi jinu'u —nacuj Pedro ji'i Simón li'—. Nu cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ycu'i Ndyosi, ná taca ca caya' bi' —nacuj—. ²¹ Ná ntsu'u cha' jinu'u lo'o ycu'i Ndyosi tsiya' ti, bi' cha' ná ta Ni chacuayá' jinu'u cha' cua'ni nu'u cña lo'o ya. ²² Culochu' nu'u ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jinu'u, cha' caca chcui' nu'u lo'o ycu'i Ndyosi cha' cui'ya Ni cha' clyu ti' jinu'u ji'i lcaa cha' cuxi nu ngua'ni nu'u. ²³ Jlo ti' na' lcaa ña'a cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jinu'u, cha' tyaala tsa nu'u; ya' nu xña'a cua ntsu'u nu'u, bi' cha' ndacha' na' jinu'u juani cha' culochu' nu'u ji'i cha' cuxi nu ntsu'u jinu'u.

²⁴ Nguxacuj Simón cha' ji'i ngu' li':

—Cua'ni mą cha' tso'o chcui' mą lo'o ycu'i nu Xu'na na cuentya jna' —nacuj Simón ji'i ngu'—, cha' cui'ya Ni cha' clyu ti' 'na —nacuj—, cha' nga'aa cua'ni ycu'i Ndyosi ñi'ya nu nacuj mą jna'.

²⁵ Quíña'a la cha' ji'i ycu'i Ndyosi ngulu'u Pedro lo'o Juan ji'i ngu' li', nchcui' ngu' ñi'ya ngua lcaa cha' ji'i Jesús. Lo'o li' ndu'u ngu' yaa ngu' nde Jerusalén. Cla'be tyucuij nteje tacui ngu' tyuu quich'i loyuu su cuentya Samaria, ngulu'u ngu' ji'i ngu' lcaa quich'i bi' ñi'ya nu ndu'ni lyaá Jesús ji'i ñat'i chalyuu.

Ndyacua tya'a Felipe lo'o sca ngu' Etiopía

²⁶ Lo'o li' nchcui' sca xca' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o Felipe:

—Nsló nu'u tyucuij nu ndu'u Jerusalén ndyaa nde quich'i Gaza. Tsaa nu'u xi tyucuij bi' —nacuj xca' bi' ji'i Felipe.

Nscua tyucuij bi' nde sca nat'i btyi su ná ntsu'u hitya. ²⁷ Li' ndu'u Felipe ndyaa tyucuij bi', lo'o li' na'a ji'i sca nu qui'yu ngu' Etiopía. Sca ñat'i tlyu laca nu cusu' bi', cha' laca yu loo ji'i lcaa cñi nu ntsu'u ji'i reina nu laca loo ji'i loyuu Etiopía bi'; nu cuna'a reina bi' ngua naa Candace. Cua ndyaa nu qui'yu bi' Jerusalén cha' cua'ni tlyu yu ji'i ycu'i Ndyosi. ²⁸ Li' nguxyuu tyucuij ñaa yu cha' tyaa quich'i tyi yu. Ntucua yu ne' carreta nu ntojolaqui cuayu ji'i, nchcui' yu lo quityi nu ngusca jyo'o Isaías cuentya ji'i ycu'i Ndyosi. ²⁹ Nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o Felipe li'; Xty'i ycu'i Ni nu ndyanu ne' cresiya ji'i Felipe nchcui' ndi'ya:

—Yaa nu'u cha' jyacua j'i'j carreta jua —nacu' Ni j'i'j Felipe.

³⁰ Ngusna tsa Felipe ndyaa lca'a j'i'j carreta li'. Sii' ti carreta ndya'a xi, lo'o jua'a ndyuna cha' nu nchcui' nu cusu' bi' lo' quityi laja lo'o ntucua ne' carreta; la cui' quityi nu nguscua jyo'o Isaías ngua bi'. Li' nguxana nchcui' Felipe lo'o nu cusu' bi':

—¿Tsa'a xi la? —nacu' Felipe j'i'j.

—Tsa'a xi.

—¿Ha nchca cuayá' ti' nu'u cha' nu nchcui' nu'u lo' quityi cua? —nacu' Felipe j'i'j.

³¹ —Ná nchca jna' cha' ná ntsu'u nu culu'u 'na —nacu' nu cusu' bi' li'—. Tyacu' nu'u ne' carreta re cha' tyaa na stu'ba ti.

Li' ndyaa tucua Felipe ne' carreta lo'o nu cusu' bi'. ³² Stu'ba ti nchcui' tyucuaa ngu' lo' quityi j'i'j ycu' Ndyosi nu ntsu'u ya' nu cusu' bi'; la cui' laca' quityi su na'a cui'ya nu cusu' bi', la cui' se'j' bi' nchcui' tyucuaa ngu' li'. Ndi'ya nchcui' quityi bi':

Tsaa lo'o ngu' j'i'j yu cha' cujuui ngu' j'i'j, ñi'ya si laca yu sca xly'a.

Lo'o jua'a, ñi'ya ndu'ni xly'a nu ná nxi'ya lo'o nsi'yu ngu' quicha' hichu' ni',

jua'a cua'ni yu nu cala nde loo la; masi cujuui ngu' j'i'j yu, ná sca cha' xacu' yu j'i'j ngu' bi' li'.

³³ Lye tsa xcube' ngu' j'i'j yu bi', cha' ná liñi cua'ni cuayá' ngu' nu laca loo j'i'j yu.

La cui' jua'a, ná caca chcui' na cha' tya caja sñi' yu,

xqui'ya cha' cua cujuui ti ngu' j'i'j yu bi'; nga'aa tyiquee' tyi'j yu nde chalyuu li'.

Jua'a nscua cha' lo' quityi bi'.

³⁴ Li' nchcuane nu cusu' Etiópia bi' j'i'j Felipe:

—Cua'ni nu'u cha' tso'o culu'u xi jna' lo' quityi re —nacu' yu j'i'j—. ¿Ti j'i'j cujuui ngu' nacu' quityi re? —nacu' yu—. ¿Ha nguscua ca jyo'o cusu' Isaías cha' j'i'j ycu' ca ti? ¿Ha si'i' cha' j'i'j chaca nu qui'yu nguscua jyo'o cusu' bi'?

³⁵ Nguxacu' Felipe cha' j'i'j nu cusu' bi' li'; ngulu'u Felipe ñi'ya nu ndyu'u cha' nu nscua lo' quityi bi' j'i'j, lca'a cha' j'i'j Jesucristo ngulu'u j'i'j nu cusu' bi' li'. ³⁶ Nu lo'o ndyaa ngu' tyucui' bi', li' ndyalaa ngu' ca sa ntsu'u hitya. Li' nchcui' nu cusu' bi' lo'o Felipe:

—Nde nscua hitya —nacu' yu—. ¿Ha ná cua'ni cha' tso'o ta chacuayá' tyucuatya nu'u jna'?

³⁷ —Tso'o —nacu' Felipe j'i'j—. Tso'o si chañi cha' tyucui tyiquee nu'u ngusñi nu'u cha' j'i'j Jesucristo.

—Cua ngusñi na' cha' bi' tu'ni —nacu' nu cusu' bi'—. Jlya ti' na' cha' sca ti Jesucristo laca Sñi' ycu' Ndyosi.

³⁸ Li' nchcui' nu cusu' bi' lo'o msu j'i'j cha' tsatu' carreta j'i'j cha' ca'ya nu cusu' bi' loyuu lo'o Felipe. Ndyaa ngu' lo' hitya, ntyucuatya

Felipe j'i'j nu cusu' bi' li'. ³⁹ Ndye ntyucuatya j'i'j, li' ndu'u ngu' lo' hitya bi'. Hora ti ndyaa Felipe, ndyaa lo'o Xty'i' ycu' Ndyosi j'i'j cha' tsa'a chaca se'j'; nga'aa na'a nu cusu' bi' j'i'j Felipe li'. Ndyaa nu cusu', nu ngu' Etiópia bi' ni, ndyaa yu ca loyuu quich'i tyi yu li'; jua'a tso'o tsa ntsu'u tyiquee nu cusu' bi' li'. ⁴⁰ Nu lo'o ngua tii nu Felipe bi', cua ndyalaa quich'i Azoto. Ndyaa nde su ndi'j tyuu tya'a quich'i cha' culu'u cha' j'i'j Jesucristo j'i'j ñati bi'. Ca tiya' la, li' ndyalaa Felipe nde quich'i Cesarea.

9

Nguxcutsa'a ycu' Ndyosi cresiya j'i'j Saulo

¹ Ña'a ti ñasi' tsa Saulo j'i'j lca'a ngu' nu ngusñi cha' j'i'j ycu' nu Xu'na na. Nti' tsa Saulo xcube' yu j'i'j ngu' bi', ña'a cuayá' nu cujuui yu j'i'j ngu' nti' yu; bi' cha' ndyaa yu ca slo xu'ná sti jo'ó j'i'j ngu' judío, ² cha' nti' yu culo yu quityi chacuayá' j'i'j cha' tsa sca' yu j'i'j ngu' nu ngusñi cha' j'i'j Jesucristo. Nti' yu tsa'a yu quich'i Damasco cha' culu'u yu quityi chacuayá' bi' j'i'j ngu' nu laca loo ne' laa bi', nu laa j'i'j ngu' judío bi'. Li' nti' Saulo sca' j'i'j ñati j'i'j Jesucristo quich'i bi', cha' xtyuu yu tyaa lo'o yu j'i'j ngu' nde Jerusalén; masi ngu' qui'yu, masi ngu' cuna'a, lca'a ti ña'a ñati bi' tejeya' yu j'i'j ngu', nti' yu. ³ Ngusñi yu tyucui' ndyaa yu ca quich'i Damasco bi' li'. Cua tyalaa ti yu quich'i bi', li' tsi tsiya' ca ngua'a sca xee tlyu j'i'j ycu' Ndyosi slo yu; lca'a su ndu' Saulo ntyij'i' xee bi' lo' yuu. ⁴ Nclyu yu lo' yuu lo'o ndyuna yu cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o yu:

—Saulo, Saulo —nacu' Ni—, ¿ni cha' laca lye tsa nxuu tya'a nu'u lo'o na'?

⁵ —¿Tilaca laca nu'u, Cusu'? —nacu' Saulo.

—Jesús laca na' —nacu' Ni—. Na nxuu tya'a nu'u lo'o na' laca —nacu' Ni—. La cui' ca nu'u ndu'ni cha' quicha' ti' ycu' nu'u. Ñi'ya nu ndu'ni sca toro, jua'a ndu'ni nu'u; na ntyij'i' quiya' toro la cui' se'j' su ndatu' ngu' yaca cha siyu' ni', lo'o jua'a nu'u, ndu'ni ñu'u j'i'j ycu' ca ti nu'u.

⁶ Lye tsa nchcu' Saulo cha' ndyutsij yu li'.

—¿Ñi'ya nu nti' nu'u cha' cua'ni na', Xu'na? —nacu' Saulo li'.

—Tyatu' nu'u ni —nacu' Jesús j'i'j— cha' tye tyalaa ca quich'i Damasco jua. Ca ndacua ndi'j sca ñati nu culu'u jinu'u ñi'ya caca cña nu cua'ni nu'u cuentya jna'.

⁷ Ndyutsij tsa ngu' tya'a ndya'a Saulo, nga'aa ngua chcu' ngu' li'; cua ndyuna ngu' cha' nchcui' ycu' Ndyosi lo'o Saulo, masi ná na'a ngu' j'i'j Ni, tilaca laca nu cu nchcui'.

⁸ Li' ndatu' Saulo, ngusaala yu cloo yu; pana nga'aa ngua ña'a yu, ngua talya loo yu tsiya' ti. Li' ntejeya' chaca ñati ya' yu cha' nga'aa ngua ña'a yu, ndyaa lo'o ngu' j'i'j yu nde

quichí Damasco. ⁹ Sna tsá ndyanu yu sca ni'i ti; ná sca na ndyacu yu chu' sna tsá, ni xixi ca na, ná ndyo'o yu, lo'o xcui' talya ña'a xee cloo yu.

¹⁰ La cui' quichí Damasco ndi'i sca nu qui'yu nu naa Ananías, nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo. Ñi'ya laca lo'o nchcui' xcalá na, jua'a nchcui' ycui' nu Xu'na na lo'o Ananías bi'.

—Ananías —nacuj Ni.

—Nde ti nga'a na', Xu'na —nacuj Ananías.

¹¹ —Yaa nu'u toni'i ji'i Judas nu ntucua to' calle liñi bi' —nacuj nu Xu'na na—, yaa xcuane nu'u ji'i ngu' bi' si ndi'i Saulo nu ca tyi quichí Tarso ndacua. Nta' cha' tsaa nu'u ca slo yu bi', xqui'ya cha' nga'a yu nchcui' yu lo'o ycui' Ndyosi Sti na' juani. ¹² La cui' jua'a cua ngua'ni Ni cha' nchcui' xcalá yu; laja xcalá yu na'a yu jinu'u cha' ndyaa nu'u slo yu cha' cua'ni nu'u jo'o ji'i cloo yu, cha' sta ya' nu'u lo yu cha' tyaca tso'o cloo yu chaca quiya'.

¹³ —Xu'na —nacuj Ananías—, tyuu quiya' cua ndañi cha' nu nchcui' ngu' ji'i nu Saulo bi', cha' tyaala tsa yu ji'i ñati jinu'u nu ndi'i nde quichí Jerusalén. ¹⁴ Lo'o juani cua ndyalaa yu quichí re, ndyi'ya lo'o yu ji'i quityi chacuayá' ji'i xu'na sti jo'o cha' sca' ji'i cua, lcaa ngu' tya'a ya nu ngusñi ya cha' ji'i ycui' nu'u.

¹⁵ Nguxacuj ycui' nu Xu'na na cha' ji'i Ananías li':

—Ntsu'u cha' tsaa nu'u ca slo nu Saulo bi' —nacuj Ni ji'i—. Cua ngusubi na' ji'i yu cha' cua'ni yu cña jna' —nacuj Ni—. Tsaa yu bi' ca slo ngu' xa' loyuu, tsaa yu ca slo nu laca xu'na loyuu tyijyu', lo'o jua'a tsaa yu ca slo tya'a ma, nu ngu' Israel bi'. Ta yu cha' jna' lo'o lcaa ñati ca su tya'a yu, bi' laca cña jna' nu cua'ni yu. ¹⁶ Culu'u na' ji'i yu ñi'ya cha' ti'i nu tyacua ji'i yu lo'o ta yu cha' jna' lo'o ñati.

¹⁷ Li' ndyaa Ananías slo Saulo ca to' tyi Judas bi'. Ndyatí Ananías ni'i, ngusta ya' yu lo Saulo, nchcui' yu lo Saulo bi' li':

—Saulo, tya'a na' —nacuj yu—. La cui' Jesucristo nu laca Xu'na na cua ngulu'uloo Ni jinu'u tyucuj su lija nu'u ca quichí re. Lo'o nu juani cua ngulo nu Xu'na na cña na cha' caa na slo nu'u cha' cua'ni na' jo'o ji'i cloo nu'u, cha' caca ña'a nu'u chaca quiya'; bi' cha' lija na' slo nu'u juani, xqui'ya cha' nti' Xtyi'i ycui' Ndyosi tyanu ne' cresiya jinu'u.

¹⁸ Nu lo'o ndyaala cloo Saulo, ngua ti' yu cha' ngutu'u sca na cloo yu, ñi'ya si laca sa yu'be quiji. Hora ti ngua tso'o cloo yu li', ña'a tso'o yu chaca quiya'. Li' ntyucuatya Ananías ji'i yu. ¹⁹ Lo'o li' ndyacu Saulo cha' quije juersa ji'i yu chaca quiya', cha' ñi'ya ngua yu tya tsubi' la, jua'a ndyaca yu chaca quiya'. Li' stu'ba nguti'i yu xi lo'o ñati ji'i Jesucristo ca quichí Damasco bi'.

Nhcui' Saulo cha' ji'i Jesucristo lo'o ngu' quichí Damasco

²⁰ Hora ti nguxana Saulo ndya'a yu lcaa ne' laa ji'i ngu' judío quichí bi', ngulu'u yu ji'i ngu' cha' chañi cha' laca Jesús nu sca ti Sñi' ycui' Ndyosi. ²¹ Quiña'a tsaa ngulacua ti' ngu' lo'o ndyuna ngu' cha' bi'.

—¿Ha si'i Saulo jua laca nu lye tsa nchcube' ji'i ñati ji'i Jesucristo ca quichí Jerusalén? —nacuj ngu' ji'i tya'a ngu'—. ¿Ha si'i nu jua laca nu ndyalaa nde quichí re cha' sca' ji'i ñati bi', cha' caca cuayá' ji'i ngu' ca slo xu'na sti jo'o?

²² Lye la ngulu'u Saulo ji'i ngu' cha' chañi cha' Cristo laca ycui' Jesús. la cui' nu cua nda ycui' Ndyosi ji'i yaa chalyuu. Nga'aa ngujui la ñi'ya nu xacuj ngu' cha' ji'i nu Saulo bi' li', lcaa tya'a ngu' judío nu ndi'i quichí Damasco bi'.

Ngula'a Saulo ji'i ngu' judío

²³ Cua nteje tacui tyuu tsá, li' nguane ngu' judío ji'i tya'a ngu' cha' cujuui ngu' ji'i Saulo.

²⁴ Pana ngua tii Saulo cha' cua nti' ngu' cujuui ngu' ji'i. Ca to' quichí bi' ntsu'u sca lo'o tlyu, xcui' quee laca lo'o bi'; cua tsá lo'o bi', lo'o jua'a lcaa to' lo'o bi' nga'a ngu' cua cha' xñi ngu' ji'i Saulo. Ntsu'u ngu' cua to' lo'o tsá talya. ²⁵ Ngua sca talya, li' ndyalaa xi tya'a ñati ji'i Jesucristo; ndyacu ngu' que lo'o bi', cha' culo ngu' ji'i Saulo ne' lo'o. Li' ndyatí Saulo ne' sca chcubi tlyu, lo'o li' nda'ya ngu' ji'i Saulo, ngua'ya yu chaca chu' lo'o lo'o reta; ndu'u yu ne' chcubi li', ngusñi yu tyucuj ndyaa yu.

Ndyalaa Saulo ca Jerusalén

²⁶ Ndyalaa Saulo ca quichí Jerusalén li', ndyalaa yu slo ñati ji'i Jesucristo ca quichí bi'. Pana ndyutsii ngu' bi' ji'i Saulo, cha' ná jlyá ti' ngu' cha' chañi cha' cua ngusñi yu cha' ji'i Jesús. ²⁷ Li' ndyaa lo'o Bernabé ji'i yu slo ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo, cha' hcui' yu lo'o ngu':

—Cua na'a Saulo re ji'i ycui' nu Xu'na na —nacuj Bernabé ji'i ngu'—. Cua na'a yu ji'i ycui' Jesús nu lo'o ndya'a yu nde quichí Damasco, nchcui' Ni lo'o yu li' —nacuj—. Lo'o jua'a ná ndyutsii Saulo li', ngulu'u yu cha' ji'i Jesucristo ji'i ngu' quichí bi'.

²⁸ Li' jlyá tso'o ti' ngu' cha' nu nchcui' Bernabé ji'i Saulo, bi' cha' ndyanu Saulo lo'o ngu' quichí Jerusalén cha' tya'a ndya'a ngu' cña laca yu. ²⁹ Lo'o jua'a ná ndyutsii yu, nda yu cha' ji'i ycui' Jesús lo'o ngu' quichí bi'. Pana ndi'i xi ngu' judío nu nchcui' cha' griego, nchcui' ngu' bi' lo'o Saulo li'; lye tsa nxuu tya'a ngu' lo'o yu li', hasta ngua ti' ngu' bi' cujuui ngu' ji'i yu. ³⁰ Ngua tii nu ngu' tya'a ndya'a lo'o Saulo cha' nti' ngu' bi' cujuui ngu' ji'i yu, bi' cha' ngutu'u ngu' ndyaa lo'o ngu' ji'i yu nde quichí Cesarea. Nhcui' ngu' lo'o

Saulo li', cha' tso'o la si tyaa yu ca quichí Tarso.

³¹ Li' ndyaa ti'j ti' ñati' jil'i Jesucristo, masi ca loyuu Judea, masi ca loyuu Galilea, masi ca loyuu Samaria; lcaa tsá ndyaca tsa'a la ngu' cha' jil'i Jesucristo. Ndyu'ni tlyu ngu' jil'i Jesús, lo'o jua'a ndyuni ngu' lcaa cña nu nti' ycu'i Ndyosi nu Xu'na na cha' cua'ni ngu'. Xtyi' ycu'i Ndyosi nda juersa jil'i ngu' bi', lo'o jua'a ndyatú la ngu' nu ngusñi cha' jil'i Jesús li'.

Ngua'ni Pedro jo'o jil'i Eneas

³² Lo'o nu Pedro bi' ni, ndyaa'a Pedro slo lcaa ngu' nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Jesucristo, lcaa ti quichí su ndi'j ngu' bi'. Li' ndyalaa yu ca su ndi'j ñati' jil'i Jesucristo bi' ca quichí Lida. ³³ Lo'o jua'a ndi'j sca nu qui'yu quicha nu naa Eneas quichí bi'; cua nchcu' tyucu' yu, cua snu' yija ntsiya yu lo qui'ña li'. ³⁴ Li' nchcu' Pedro lo'o yu quicha bi':

—Eneas —nacuj— cua ngua'ni Jesucristo cha' ndyaca tso'o nu'u juani —nacuj—. Bi' cha' tyatú nu'u, xcua tso'o late' lo qui'ña cua.

Hora ti ndatú Eneas li'. ³⁵ Lcaa ñati' na'a ngu' jil'i nu Eneas bi', cha' ndyaca tso'o yu; na'a ngu' tya'a quichí tyi yu, lo'o jua'a ngu' quichí Sarón na'a ngu' jil'i yu. Li' ngusñi ngu' cha' jil'i ycu'i Jesús nu Xu'na na, ngulochu' ngu' jil'i cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jil'i ngu'.

Ndyu'ú Dorcas chaca quiya'

³⁶ Cua ndi'j sca nu cuna'a nu naa Tabita nde quichí Jope, jua'a ñati' jil'i Jesucristo laca ma' bi'. Dorcas nchcu' ngu' cha'cña jil'i ngu' griego jil'i ma'. Tso'o tsa tyiquee nu cuna'a bi', tso'o tsa nxyucua ma' jil'i lcaa ngu' ti'i. ³⁷ Pana la cui' tyempo nu lo'o ndi'j Pedro quichí Lida, ngusñi sca quicha jil'i ma', ngu'juu' ma' li'. Nu lo'o cua nguxcaata ngu' jil'i jyo'o, li' ndyaa lo'o ngu' jil'i ngusta ngu' jil'i ca chaca ba'a ni'j bi' nde cua. ³⁸ Cua ngu'ji cha' jil'i ngu' cha' ndi'j Pedro quichí Lida, bi' cha' nguane nu ñati' jil'i Jesucristo jil'i tucua tya'a ñati' jil'i cha' tsa'a ngu' cuane ngu' jil'i Pedro cha' caa yu hora ti, cha' cacua ti quichí Jope ndi'j quichí Lida bi'. Ngulaa ngu' slo Pedro li', nchcu' ngu' lo'o yu:

—Cua'ni cha' tso'o caa nu'u nde quichí Jope lo'o ya hora ti —nacuj ngu' jil'i nu Pedro bi' li'.

³⁹ Hora ti ndu'u Pedro lijya lo'o ngu' li'. Nu lo'o ndyalaa ngu' ca toni'j, ngulu'u ngu' jil'i Pedro macala nu nscua jyo'o bi'. Ndi'j lcaa nu cuna'a ti'i ca slo, nxi'ya tsa ngu' ndi'j ngu' cha' cua ngu'juu'. Nda ngu' cha' lo'o Pedro cha' quiña'a tsa cha' tso'o ngua'ni nu jyo'o bi' lo'o ngu', jua'a ngulu'u ngu' jil'i yu lcaa late' nu cua ngu'jyaca nu jyo'o bi' cha' ta xlyabe ti jil'i ngu'. ⁴⁰ Nchcu' Pedro lo'o ngu' li':

—Tyu'u ma' xi nde liya' —nacuj yu jil'i ngu'.

Nu lo'o ndye ndu'u ngu' nde liya', li' ndyatu stí' Pedro nchcu' yu lo'o ycu'i Ndyosi. Nu lo'o ndye nchcu' yu lo'o ycu'i Ndyosi, li' ndyaa yu nde su nscua jyo'o bi', nchcu' yu lo'o jyo'o bi' li':

—Tabita —nacuj yu—, tyatú nu'u juani.

Lo'o li' tsa tsiya' ca nguxuti'j Tabita bi' cloo; li' nguxña'a jil'i Pedro, hora ti ndaca'a li'. ⁴¹ Ngusñi Pedro ya' ma', nguxatú yu jil'i ma'; li' ngusi'ya yu jil'i ngu' nu ndi'j nde liya'. Hora ti ñaa nu ñati' jil'i Jesucristo bi' nde ni'j lo'o lcaa nu cuna'a ti'i bi', na'a ngu' jil'i Tabita cha' cua ndyuni ma' chaca quiya'. ⁴² Lcaa ngu' quichí Jope ni, nu lo'o ndyuna ngu' ñi'ya ngua cha' jil'i nu cuna'a bi', ndube tsa ti' ngu' li'; quiña'a tsa ngu' bi' ngusñi ngu' cha' jil'i ycu'i Jesús nu Xu'na na li'. ⁴³ Ndyanu Pedro tyu' tsá quichí Jope bi' li'; to' tyi Simón nu cui'ty quiji, ca bi' ndyanu yu.

10

Nchcu' Pedro lo'o Cornelio

¹ Ndi'j sca nu qui'yu nu naa Cornelio ca quichí Cesarea; laca Cornelio capitán jil'i sca latya ngu' sendaru nu nacuj ngu' cha' latya Italiano laca ngu'. ² Ndyu'ni tlyu nu Cornelio bi' jil'i ycu'i Ndyosi lo'o lcaa ngu' tya'a nga'a ti yu, masi ngu' xa' tsu' laca yu. Tso'o tsa tyiquee yu, nxyucua tsa yu jil'i ngu' ti'i. Lcaa tsá ntsu'u yu nchcu' yu lo'o ycu'i Ndyosi. ³ Lo'o li' ntsu'u sca tsá ndyalaa sca xca jil'i ycu'i Ndyosi slo yu bi', hora cua sna nde ngusii ndyalaa xca bi'. Ñi'ya ngua si nchcu' xcalá ti yu, jua'a ngua cha' bi'. Li' nchcu' xca bi' lo'o yu:

—Cornelio —nacuj xca jil'i yu.

⁴ Ndyutsij tsa Cornelio lo'o na'a yu jil'i xca bi' li'.

—Xu'na —nacuj yu—, ¿ñi'ya cha' laca nti' nu'u jna'?

—Cua ndyuna ycu'i Ndyosi cha' nu cua nchcu' nu'u lo'o Ni —nacuj xca bi'—. Lo'o jua'a cua na'a Ni cha' tso'o tsa ndu'ni nu'u lo'o ngu' ti'i, bi' cha' cua ndy'u'ni tyi' ycu'i Ndyosi jinu'u'. ⁵ Juani culo nu'u cña jil'i ngu' cha' tsa'a ngu' quichí Jope. Quichí bi' ndi'j sca nu qui'yu nu naa Simón, lo'o xtañi yu laca Pedro. ⁶ Cua ndyalaa yu toni'j jil'i chaca Simón nu laca cui'ty quiji nu ntucua tyi cacua ti to' tyuj'o'o. Ta nu Simón Pedro bi' sca cha' lo'o nu'u, ni cña ntsu'u cha' cua'ni nu'u.

⁷ Ndu'u xca jil'i ycu'i Ndyosi bi', ndyaa li'. Lo'o li' ngusi'ya Cornelio jil'i tucua tya'a msu jil'i, lo'o jil'i sca sendaru nu ndu'ni cña jil'i; lo'o sendaru bi' ndy'u'ni tlyu yu jil'i ycu'i Ndyosi. ⁸ Li' nchcu' Cornelio lo'o nu ca ta'a sna ngu' lcaa ña'a cha' nu ngua jil'i ycu'i tsá; li' ngulo

yu cña jil'i ngu' cha' tsaa ngu' tsaqui'ya ngu' jil'i Pedro ca quich'i Jope bi'.

⁹ Nguxee chaca tsá ndya'a ngu' nde tyucui Jope. Lo'o ndyalaa nde hora, xi tya lyiji tyalaa ngu' quich'i bi'. La cui' hora bi' ndyacu'i Pedro ndya'u yu que ni'i cha' chcu'i yu lo'o ycu'i Ndyosi. Jlyacua tsa que ni'i bi'.

¹⁰ Li' ntucua Pedro ntyute' tsa yu, jña tsa ti' yu cacu yu li', na cua nguxana ndyique' ngu' scuaa, pana tya lyiji xi caque'. Lo'o li' ngua'ya xcalá yu, nchcui' xcalá yu ña'a nu ntucua ti yu que ni'i bi'. ¹¹ Laca cha' nxña'a yu nde cua, na'a yu ngusaala ycu'i Ndyosi nde cua; ngutacui ñi'ya nti' sca tsá tlyu tsa nu ndyaaca' juu ca ta'a jacua jyaca, lijya ndati'j tsá bi' lo yuu. Jua'a ña'a nti' yu. ¹² Tyuu tsa tya'a na'ni cuxi ntsu'u ne' tsá nu ndati'j nde lo yuu bi'; ntsu'u na'ni nu ntucua quiya', ntsu'u na'ni lu'be, lo'o jua'a ntsu'u cuaña. ¹³ Li' ndyuna Pedro cha' nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o yu, ngua ti' yu:

—Pedro —nacuj Ni jil'i yu—, cujuii clya nu'u jil'i na'ni cua cha' cacu nu'u jil'i.

¹⁴ —Ná nchca jna', Xu'na —nacuj Pedro jil'i—. Ni sca quiya' bilya cacu na' cuaña na'ni jua; na'ni cuxi laca jua cuentya jil'i cuare.

¹⁵ Xa' nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o yu li':
—Ná tso'o ñacu' nu'u cha' na'ni cuxi laca jua, si cua nacuj ycu'i Ndyosi cha' lubii ni'.

¹⁶ Sna quiya' nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o Pedro jua'a, li' ndyuc'o tsá bi' ndyaa nde cua chaca quiya', ña'a ndacu' ti lo'o juu. ¹⁷ Laja lo'o ndube tsa ti' Pedro, cha' ná ngua cuayá' ti' yu ni cha' laca nchcui' xcalá jua'a, li' ndyalaa ngu' bi' to' ni'i; la cui' nu ca ta'a sna ngu' nu ngulo Cornelio cña jil'i cha' caa ngu' laca ngu' bi'. Cua nchcuaa ngu' jil'i ngu' quich'i mala ntucua tyi Simón nu laca cuityi quij'i, jua'a ndyalaa ngu' to' ni'i. ¹⁸ Li' cui' ndacha' ngu' jil'i nu laca tyi si nga'a Simón Pedro. ¹⁹ Laja li' quña'a tsa ngulacua ti' Pedro ni cha' nchcui' xcalá yu, lo'o li' nchcui' Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o yu:

—Cua ndyalaa sna tya'a ñati' ncliyana ngu' jinu'u —nacuj Ni jil'i Pedro ña'a ntucua ti yu que ni'i—. ²⁰ Cua'ya nu'u yala ti cha' tsaa nu'u lo'o ngu' re. Ná cube ti' nu'u cha' jil'i ngu', na' ngulu' cña jil'i ngu' cha' caa ngu' ca nde.

²¹ Li' hora ti ngua'ya Pedro cha' chcu'i lo'o ngu' bi'.

—La cui' na' laca nu ndya'a ma ncliyana ma —nacuj Pedro jil'i ngu'—. ¿Ni cña cua'ni ta na' jil'i ma nti' ma?

²² —Cua ngulo nu cusu' Cornelio cña jil'i ya cha' caa ya ca nde —nacuj ngu' jil'i Pedro—. Tso'o tsa tyiquee nu Cornelio bi', ndu'ni tlyu yu jil'i ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a tso'o tsa nchcui' laca ngu' judío tya'a nu'u jil'i nu cusu' bi'. Cua ndacha' xca jil'i ycu'i Ndyosi jil'i Cornelio cha' ta yu jil'i ya caa ya

ca nde, caqui'ya ya jinu'u cha' tsaa na ca slo nu cusu' bi', ca quich'i Cesarea. Ntsu'u cha' cuna ycu'i Cornelio cua ña'a ca cha' nu chcu'i nu'u lo'o.

²³ —Tya'a ma ni'i —nacuj Pedro jil'i ngu'—. Ntsu'u su caju' ma ca nde. Ca la quee tsaa na cajua.

Nguxee chaca tsá, li' ndu'u ngu' quich'i Jope ndyaa ngu', ndyaa ngu' lo'o tucua sna tya'a ñati' jil'i Jesucristo na ca tyi quich'i bi'.

²⁴ Tsá nchca tyucuaa ndyalaa ngu' quich'i Cesarea. Nga'a Cornelio ntajatyá jil'i ngu'; cua laca ndyu'u ti'i ngu' toni'i jil'i, lcaa ñati' tya'a nu cusu' lo'o tya'a ndya'a ti ngu'. ²⁵ Nu lo'o ndyalaa Pedro to' tyi Cornelio, li' ndu'u nu cusu' ñaa nde liya', ndyatú st'i nde loo Pedro cha' cua'ni tlyu jil'i yu ngua ti' Cornelio, ñi'ya ndu'ni tlyu na jil'i ycu'i Ndyosi. ²⁶ Hora ti ndaya' Pedro ya' Cornelio, nguxatú yu jil'i nu cusu' bi' li'.

—Tyatú nu'u, cusu' —nacuj Pedro jil'i—, tyucuaa na laca na ñati' chalyuu ti.

²⁷ Tya nchcui' la Pedro lo'o ngu' lo'o ndyatú ngu' ndyaa ngu' ni'i. Li' na'a Pedro cha' cu bi' quña'a ñati' ndyu'u ti'i ni'i bi'. ²⁸ Nda Pedro cha' lo'o ngu' bi' li'.

—Jlo ti' ma cha' ná ntsu'u chacuayá' jil'i cua nu laca ya ngu' judío, cha' tyu'u ti'i ya lo'o cu'ma ngu' xa' tsu' —nacuj Pedro jil'i ngu'—. Ná ntsu'u chacuayá' tyatú ya ni'i jil'i ngu' xa' tsu' —nacuj—. Pana cua ngulu'u ycu'i Ndyosi jna' cha' ná tso'o chcu'i na' jil'i xa' ñati' cha' ñati' cuxi laca ngu', cha' si'i ñati' lubii laca ngu', masi ngu' xa' tsu' laca ngu'. ²⁹ Bi' cha' lijya na' ca nde juani. Nu lo'o ndyalaa ti msu jinu'u ca slo na', hora ti ndu'u na' lijya na' lo'o ngu' re; nga'aa nchcui' tsa na' lo'o msu bi'. Bi' cha' juani, ¿ni cña cua'ni ta na' jil'i cu'ma nti' ma?

³⁰ Nguxacuj Cornelio cha' jil'i Pedro li'.

—Cua ngua jacua tsá nchcui' na' lo'o ycu'i Ndyosi su nga'a na' ni'i re —nacuj jil'i Pedro—, lo'o hora ti ndyalaa sca ñati' slo na' nu lacu' late' ngati, hasta ntyijil'i xee ndubi lo late' bi'. Hora cua sna nde ngusij ndyalaa yu bi', nu lo'o bilya cacu na' li'. ³¹ Nchcui' yu bi' lo'o na': “Cornelio”, nacuj yu, “cua ndyuna ycu'i Ndyosi cha' nu nchcui' nu'u lo'o Ni, jua'a cua na'a ycu'i Ni cha' tso'o tsa ndu'ni nu'u lo'o ngu' ti'i; bi' cha' cua ndyi'u ti' ycu'i Ndyosi jinu'u”. ³² Juani culo nu'u cña jil'i ngu' cha' tsaa ngu' quich'i Jope; quich'i bi' ndyalaa sca nu qui'yu nu naa Simón, lo'o xtañi yu laca Pedro. Tsaá ngu', tsaá cacha' ngu' jil'i yu cha' caa yu ca nde. Cua ndi'i yu to' tyi chaca Simón nu laca cuityi quij'i nu ntucua tyi cacua ti to' tyujo'o. Nu lo'o tyalaa yu ca nde, li' culu'u yu sca cha' nu tso'o tsa jinu'u.” ³³ Jua'a nacuj ñati' bi' jna' —nacuj Cornelio—. Bi' cha' hora ti ngulo na' cña jil'i ngu' cha' tsaa ngu' ca su ndi'i nu'u. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' ndyalaa nu'u slo na'

juani; bi' cha' cua ndyu'u ti'lj lcaa tya'a ya se'i ti chacuayá' jil'i ycu'i Ndyosi, cha' cuna ya lcaa cha' nu cua nda ycu'i Ni lo'o nu'u cha' chcu'i lo'o ya.

*Cha' nu nchcu'i Pedro lo'o ngu' slo Corne-
lio*

³⁴ Li' nguxana Pedro ngulu'u yu jil'i ngu' bi':

—Juani cua ngua cuayá' ti' na' cha' stu'ba tsa ndu'ni ycu'i Ndyosi lo'o lcaa ñati' chalyuu —nacuj—. ³⁵ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ycu'i Ndyosi ña'a Ni jil'i lcaa ñati' chalyuu nu chañi cha' ndu'ni tlyu ngu' jil'i ycu'i Ni, ñati' nu ndu'ni lcaa ña'a cha' nu nti' Ni. ³⁶ Cua nda ycu'i Ndyosi cha' lo'o ya nu laca ya ngu' Israel, cha' ti' ti tyil'i cresiya jil'i ñati' chalyuu xqu'i'ya Jesucristo, nu laca Xu'na lcaa ñati'. ³⁷ Jlo tso'o ti' ma ña'a cha' nu nteje tacui tya tsubi' la loyuu re, su ca tyi ngu' judío. Clyo nda Juan cha' bi' lo'o ngu' nu lo'o ntyucuatya jil'i ngu', li' nda Jesús cha' bi' lo'o ngu' ca loyuu su cuentya Galilea. Tiya' la li' nda Jesús cha' bi' lo'o lcaa ngu' tya'a ngu' Israel. ³⁸ Jlo ti' ma ñi'ya nguti'i Jesús chalyuu, la cui' Jesús Nazaret. Cua ngusubi ycu'i Ndyosi Sti yu jil'i Jesús, nda la Ni juersa jil'i nu Jesús bi' nu lo'o ndyalaa Xtyi'i ycu'i Ni lo' yu. Lcaa su nguta'a yu ngua'ni yu cha' tso'o lo'o ñati', lo'o jua'a ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' nu quicha tsa, masi ñati' nu ntsu'u tsa cha' ti' jil'i xqu'i'ya cha' ngusñi cui'i cuxi jil'i ngu'. Ngua'ni Jesús cña jua'a, cha' nguxtyucua ycu'i Ndyosi jil'i yu. ³⁹ Cua na'a ya lcaa cña nu ngua'ni Jesús ca quich'i Jerusalén, lo'o jua'a cña nu ngua'ni yu lcaa quich'i tyi ngu' judío tya'a ya. Na cua nguta'a ya lo'o yu, bi' cha' chañi cha' nu nchcu'i ya lo'o ma. Li' ntejeya' ngu' jil'i Jesús, ngujui'i ca'a ngu' jil'i yu lo' crusi; jua'a ngujui' yu li'. ⁴⁰ Pana nu lo'o ndya'a sna tsa, li' ngua'ni ycu'i Ndyosi cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya'. ⁴¹ Li' ndu'u tucua yu nde su ndi'i ya; ná na'a lcaa ngu' quich'i bi' jil'i yu, cua laca ti' ñati' tya'a ya na'a ya jil'i yu. Cua ngusubi ycu'i Ndyosi jil'i ya cha' culu'u ya cha' jil'i ycu'i Ni jil'i xa' ñati', bi' cha' cua na'a ya jil'i Jesús lo'o ndyu'ú yu chaca quiya'. Stu'ba ti' ndyacu ya lo'o ycu'i yu li'. ⁴² Tya li' cua ngulo Jesús cña jil'i ya cha' ta ya cha' liñi jil'i ycu'i lo'o ñati', cha' cua nda ycu'i Ndyosi cña jil'i nu Jesús bi', cha' cua'ni cuayá' yu jil'i lcaa ñati' chalyuu, masi nu cua ngujui', masi nu tya lu'ú. ⁴³ Na cua ngusca jyo'o cusu' xi cha' lo' quityi jil'i ycu'i Ndyosi nu ngua sa'ni; lcaa quityi bi' nchcu'i cha' ntsu'u cha' caa sca ñati' tlyu lo' yuu chalyuu tyempo nde loo la; bi' laca nu cuityi yabe' nu ntsu'u jil'i lcaa ñati', si xñi ngu' cha' jil'i yu, nacuj cha' nu nscua lo' quityi bi'. Na cua ndyalaa yu bi' lo' yuu re juani, Jesús naa yu.

*Ndyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya jil'i
ngu' xa' tsu'*

⁴⁴ Tya ndu' Pedro nchcu'i lo'o ngu' bi', lo'o li' ndyalaa Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya jil'i lcaa ñati' nu ndyuna cha' nu nclyu'u Pedro jil'i ngu'. ⁴⁵ Ndube tsa ti' ñati' jil'i Jesucristo tya'a ndya'a Pedro. Ngu' judío laca ngu' bi', bi' cha' ndube tsa ti' ngu' cha' lo'o ngu' xa' tsu', cua nda ycu'i Ndyosi Xtyi'i ycu'i Ni cha' tyanu ne' cresiya jil'i ngu'. ⁴⁶ Li' jlo ti' nu ngu' judío bi', cha' chañi cha' cua nda ycu'i Ndyosi Xtyi'i ycu'i Ni jil'i Cornelio lo'o jil'i tya'a yu, nu lo'o ndyuna ngu' cha' nchcu'i ngu' bi' cha'cña jil'i ngu' xa' quich'i, masi bilya chcu'i ngu' jua'a nquicha'. Lo'o jua'a lye tsa ngua'ni tlyu ngu' bi' jil'i ycu'i Ndyosi. Li' nchcu'i Pedro lo'o tya'a ndya'a yu:

⁴⁷ —Ñi'ya nu lo'o ndyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'na, la cui' jua'a cua ndyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya jil'i ngu' re juani —nacuj Pedro jil'i tya'a ndya'a yu—, bi' cha' tso'o la si tyucuatya na jil'i ngu' re.

⁴⁸ Li' nchcu'i ngu' bi' lo'o ñati' tya'a Corne-
lio bi':

—Tso'o la si tyucuatya ya jil'i ma juani, cha' ca cuayá' ti' ngu' quich'i re cha' ñati' jil'i Jesucristo laca ma.

Lo'o li' xa' nchcu'i nu ngu' ca tyi lo'o Pedro cha' tyanu yu la xi lo'o ngu' bi'.

11

*Nchcu'i Pedro lo'o ñati' jil'i Jesucristo ca
Jerusalén*

¹ Cua ngujui cha' jil'i quina'a ñati' nu ndi'i loyuu su cuentya Judea, cha' lo'o ngu' xa' tsu' cua ngusñi ngu' cha' jil'i Jesús; cua ngujui cha' jil'i ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesucristo tya clyo, lo'o jua'a cua ngujui cha' bi' jil'i lcaa ñati' jil'i Jesucristo nu ndi'i ca bi'. ² Bi' cha' lo'o nguxtyuu Pedro ñaa yu nde quich'i Jerusalén, ndyaca tya'a yu lo'o xi ngu' judío nu ngusñi cha' jil'i Jesús, pana ña'a ti' tya tiji' ti' ngu' jil'i cha' cusu'. ³ Li' nchcuane ngu' jil'i Pedro:

—¿Ni cha' laca ndyaa nu'u slo ngu' xa' tsu'? —nacuj ngu' jil'i Pedro—. ¿Ni cha' laca ndyacu nu'u stu'ba ti' lo'o ngu' bi'?

⁴ Li' nchcu'i Pedro lo'o ngu' ñi'ya nu ngua lo'o ndyaa yu slo ngu' bi':

⁵ —Ngua sca tsa nga'a na' ca quich'i Jope —nacuj Pedro—. Laja lo'o nchcu'i na' lo'o ycu'i Ndyosi, li' ñaa sca xcalá na'. Laja lo'o nchcu'i xcalá, li' nguxña'a na' nde cua; ñi'ya sca tasá tlyu, jua'a ña'a na nu lijya ndati'i nde cua cha' ca'ya nde lo' yuu. Ca ta'a jacua jyaca tasá bi' ntucua juu, jua'a tso'o ti' lijya tasá bi' ndati'i lo' yuu ca su nga'a na'. ⁶ Li' na'a tsa na' jil'i na nu ntsu'u ne' tasá bi', cha' na'a na' cha' ntsu'u tyuu tsa lo' na'ni: ntsu'u na'ni nu ntucua quiya', ntsu'u na'ni tyaala, lo'o jua'a ntsu'u cuaña, ntsu'u na'ni lu'be. ⁷ Li' nchcu'i ycu'i Ndyosi lo'o na' Pedro—,

nacuj Ni, “cujuii clya nu'u jiji na'ni cua cha' cacu nu'u jiji”.⁸ Lo'o li' nguxacuj na' cha' jiji Ni: “Ná nchca 'na cacuj na'ni nu ña'a jua'a, Xu'na”, nacuj na' jiji Ni. “Ni sca quiyá' bilya cacu na' jiji na'ni cuxi jua, cha' nchcui' cuare cha' ná tso'o cacu ya na'ni nu ña'a jua'a.”⁹ Li' xa' nguañi nchcui' ycui' Ni nde cūa: “Ná tso'o ñacuj nu'u cha' laca bi' na'ni cuxi, cha' na cua nacuj ycui' Ndyosi cha' laca bi' na'ni lubii”.¹⁰ Sna quiyá' nteje tacui cha' bi' su nga'a na', li' nguxtyacui tasá bi' ndyaa nde cūa chaca quiyá'.¹¹ Hora ti ndyalaa sna tya'a ñati ca ni'i su nga'a na' li'. Cua ngulo sca ngu' quichí Cesarea cña jiji ngu' bi', cha' cāa ngu' su ndi'i na'.¹² Nchcui' Xtyi'i ycui' Ndyosi lo'o na' li', cha' ná culacua tsa ti' na', cha' tsa'a na' lo'o ngu' bi'. Ca ta'a scua ñati re ndyaa ngu' lo'o na' slo ñati bi' ca quichí Cesarea.¹³ Li' nda nu cusu' bi' cha' lo'o ya ñi'ya ngua cha' bi'. Cua na'a yu sca xcā jiji ycui' Ndyosi nu ndyatí lijya ni'i jiji yu cha' ta sca cha' lo'o yu: “Culo nu'u cña jiji msu jinu'u”, nacuj xcā bi' jiji nu cusu' bi', “cha' tsa'a msu ca quichí Jope, cha' tsa'a cacha' jiji Simón Pedro cha' cāa yu ca nde.¹⁴ La cui' Simón bi' ta cha' lo'o nu'u, lo'o lcaa tya'a nu'u, cha' caja ñi'ya nu cua'ni lyaá ycui' Ndyosi jiji mā.” Jua'a nacuj xcā bi' jiji nu cusu' bi'.¹⁵ Li' ndyalaa ya ca to' tyi ngu' bi'. Nguxana na' ngulu'u na' cha' jiji ngu', lo'o li' hora ti ngua'ya Xtyi'i ycui' Ndyosi lo' ngu'. La cui' ñi'ya ndyanu Xtyi'i ycui' Ni ne' cresiya ji'na nu ngua tya clyo, la cui' jua'a ndyanu Xtyi'i Ni ne' cresiya jiji ngu' bi' li'.¹⁶ Ntsu'u ti' na' li', cha' tya tsubi' la nchcui' ycui' nu Xu'na na lo'o na ndi'ya: “Tsubi' cua ntyucuatya Juan jiji ñati lo'o hitya ti”, nacuj, “pana xa' ña'a cua'ni ycui' Ndyosi cha' caca lubii cresiya jiji mā nu lo'o tyanu Xtyi'i ycui' Ndyosi ne' cresiya jiji mā”.¹⁷ Na cua nda ycui' Ndyosi Xtyi'i ycui' Ni jiji ngu' xa' tsu' la cui' ñi'ya nu nda Ni Xtyi'i ycui' Ni ji'na, nu lo'o ngusñi na cha' jiji Jesucristo nu Xu'na na; bi' cha' ná tso'o si cua'a na cña nu ndu'ni ycui' Ndyosi lacua.

¹⁸ Nu lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Pedro lo'o ngu', nga'aa ngua chcui' tyaala ngu' bi' lo'o Pedro. Li' ngua'ni tlyu ngu' bi' jiji ycui' Ndyosi. Ndi'ya nchcui' ngu' lo'o Ni li':

—Ndyosi Sti ya, tso'o tsa ndu'ni nu'u lo'o ngu' xa' tsu', masi si'i ngu' judío laca ngu' bi' —nacuj ngu' jiji ycui' Ndyosi—. Ndu'ni nu'u cha' ca tyuju'u ti' ngu' jiji lcaa cha' cuxi nu ntsu'u jiji ngu', cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jiji ngu' bi'.

Ñati jiji Jesucristo nde quichí Antioquia

¹⁹ Cua sa'ni xi ngua lo'o ndyujuii ngu' jiji Esteban, lo'o la cui' tyempo bi' ngua ti' ngu' xcube' ngu' jiji lcaa ngu' nu ntsu'u cha' jiji lo'o Jesús; bi' cha' tyuu tsa tya'a ngu'

bi' ndatsu' ngu' ndyaa ngu' tyijyu'. Ntsu'u ngu' nu ndyaa ca loyuu su cuentya Feni-cia, ntsu'u tya'a ngu' nu ndyaa ca loyuu su cuentya Chipre, lo'o jua'a ntsu'u tya'a ngu' nu ndyaa ca quichí Antioquia. Lcaa su ndyaa ngu' ngulu'u ngu' cha' tso'o jiji Jesucristo jiji tya'a ngu' judío ti, ná ngulu'u ngu' cha' bi' jiji xa' ñati.²⁰ Tiya' la li', ndyaa xi xa' la ñati jiji Jesús ca quichí Antioquia; ngu' ca tyi loyuu su cuentya Chipre lo'o jua'a loyuu su cuentya Cirene laca ngu' bi'. Nchcui' ngu' bi' lo'o lcaa ngu' quichí, masi lo'o ngu' judío, masi lo'o xa' ñati; ngulu'u ngu' cha' tso'o jiji Jesucristo jiji lcaa ngu' quichí bi'.²¹ Tlyu tsa chacuayá' ntsu'u jiji ngu' xqui'ya Jesús nu Xu'na na, bi' cha' ngusñi quiña'a ñati cha' jiji ycui' Ni, bi' cha' nguxtyanu ngu' cha' cuxi nu ntsu'u tsa tyiquee ngu' jiji clyo.

²² Li' ngujui cha' bi' jiji taju ñati jiji Jesucristo nu ndi'i nde Jerusalén, bi' cha' nchcui' ngu' lo'o Bernabé cha' tsa'a yu ca quichí Antioquia.²³ Li' ndu'u Bernabé ndyaa yu, ndyalaa yu ca quichí bi', na'a yu ñi'ya laca cha' tso'o nu ngua'ni ycui' Ndyosi lo'o ngu' bi'. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee Bernabé li'. Nda yu sca cuij lo'o taju ñati jiji Jesucristo ca bi', cha' tyucui tyiquee ngu' cua'ni ngu' cña lcaa tsā, lcaa ña'a cña nu nti' ycui' nu Xu'na na cha' cua'ni na.²⁴ Tso'o tsa tyiquee Bernabé; cua ndyanu Xtyi'i ycui' Ndyosi ne' cresiya jiji yu, lo'o jua'a tso'o tsa jlya ti' yu jiji Jesucristo. Bi' cha' quiña'a la ñati cua ngusñi ngu' cha' jiji nu Xu'na na xqui'ya nu Bernabé bi' li'.

²⁵ Lo'o li' ndu'u yu bi' ndyaa yu nde quichí Tarso, ndyaana yu jiji Saulo. Lo'o nquije yu jiji, li' ngutu'u yu ñaa lo'o yu jiji Saulo ca quichí Antioquia chaca quiyá'.²⁶ Li' nguti' ngu' sca yija lo'o taju ñati jiji Jesucristo ca bi', nclu'u ngu' jiji quiña'a ñati. Quichí Antioquia bi' ngua su ngutu'u sūu cha' nu nchcui' ngu' cha' ngu' cristiano laca ñati nu ngusñi cha' jiji Jesucristo.

²⁷ Tyempo bi' ndyalaa tucua sna la tya'a ñati nu ngua tu'ba jiji ycui' Ndyosi. Ndu'u ngu' quichí Jerusalén ndyalaa ngu' quichí Antioquia li'.²⁸ Agabo naa tsaca ngu' bi'. Cua nda Xtyi'i ycui' Ndyosi sca cuij lo'o nu Agabo bi' cha' chcui' yu lo'o ngu'. Li' nchcui' Agabo lo'o ngu' cha' cua cāa ti sca jbi'ña tlyu tsa tyucui ña'a chalyuu. Chañi cha' jua'a ngua cha' nu nda Agabo bi', pana nde loo la ngua cha' bi', nu lo'o ngua Claudio rey nu laca loo.²⁹ Li' ngüñi cha' jiji ñati jiji Jesús lo'o tya'a ngu' cha' ta ngu' msta jiji tya'a ti' ti ngu', ngu' nu ndi'i quichí su cuentya Judea.³⁰ Jua'a ngua'ni ngu' li'. Nda ngu' msta bi' jiji Bernabé lo'o jiji Saulo cha' tsa'a lo'o ngu' jiji, cha' ta ngu' cñi bi' jiji ngu' cusu' ca bi'. Li' tacha ngu' cñi bi', caja xi ndaca ti jiji tya'a ti' ti ngu'.

12

Ndyujuii ngu' ji'i Jacobo lo'o ngusu'ba ngu' ji'i Pedro ne' chcuá

¹ Nu ngua tyempo bi', rey nu ngua naa Herodes ni, nchcubé' tsa ji'i ñati ji'i Jesucristo. ² Ngulo rey bi' cña ji'i msu ji'i cha' cujuui ngu' ji'i Jacobo lo'o maxtyi. (Jacobó bi' ngua tya'a ngula Juan.) ³ Chaa tsa ti' ngu' judío cha' ndyujuii rey ji'i Jacobo, bi' cha' lo'o ji'i Pedro ntejeya' nu rey bi' li'. La cui' tsá nu ngusñi rey ji'i yu, li' ngua sca ta'a ji'i ngu' judío, ta'a nu lo'o ndacu ngu' xlyá tiji nu ná lo'o scua tiye' ndya'. ⁴ Ntejeya' ngu' ji'i Pedro, li' ndyaa lo'o ngu' ji'i, ngusu'ba ngu' ji'i ne' chcuá. Li' ndyatú jacua latya sendaru cua ji'i, jacua tya'a sendaru ntsu'u ji'i sca latya ngu'; ndi'i ngu' bi' cua to' ni'i chcuá su ntsu'u Pedro. Nu lo'o tye tsá ta'a pascua, li' tyu'u ti'j lcaa ngu' quichi cha' cua'ni cuayá' nu Herodes bi' ji'i Pedro, nti' ycuu' rey bi'; ⁵ bi' cha' ntsu'u cha' ña'asii tso'o sendaru ji'i yu lo'o ntsu'u yu ne' chcuá. Pana laja li' lye tsa nchcui' tya'a ñati ji'i Jesucristo lo'o ycuu' Ndyosi cha' cua'ni lyaá Ni ji'i Pedro.

Ncloy ycuu' Ndyosi ji'i Pedro ne' chcuá

⁶ Cua ngua talya li'. Chaca tsá cua culo ti Herodes ji'i Pedro cha' ca cuayá' ji'i yu slo ngu' quichi bi'. Cua ngusca' ngu' ji'i Pedro lo'o tucua tya'a carena, sca carena ntsu'u ya' sca sendaru. Lo'o jua'a ndu xal' la sendaru cua toni'i chcuá nde liya'. Li' ngua'ya xcalá ti Pedro. ⁷ Laja lo'o laja' ti yu, hora ti ndu'u tucua sca xcá ji'i ycuu' Ndyosi su nga'a yu. Tso'o tsa xee ngulane ne' ni'i chcuá li'. Nguxtyu'u xcá bi' ji'i Pedro, nchcui' xcá lo'o yu li':

—Tyatu' clya nu'u —nacui' xcá bi' ji'i yu.

Hora ti ndyatí' carena chcuá nu ndyaaca' ya' yu. ⁸ Xa' nchcui' xcá lo'o yu li':

—Xcá' nu'u sii' —nacui'—. Xu'ba nu'u caña quiya'.

Ngua'ni Pedro jua'a, lo'o li' nchcui' xcá lo'o yu chaca quiya':

—Quixii nu'u te' quichá' hichu'. Ya'a clya tyu'u lca'a nu'u jna' —nacui' xcá bi' ji'i.

⁹ Li' ndu'u lca'a Pedro ji'i xcá bi', pana ná ngua tii yu cha' chañi cha' ndyalaa xcá ji'i ycuu' Ndyosi slo yu; ngua ti' yu cha' laja xcalá ti yu ngua cha' bi'. ¹⁰ Nteje tacui ngu' slo sendaru nu nga'a cua ne' ni'i chcuá, lo'o jua'a nteje tacui ngu' slo xi xa' la sendaru nu nga'a cua. Li' ndyalaa ngu' ca toni'i chcuá tlyu, xcui' chcuá laca toni'i bi'. Lo'o li' ndyaala toni'i bi' ycuu' ti; jua'a ngua ngutu'u ngu' to' calle, ndyaa ngu' ndyalaa ngu' nde sca jyaca calle bi'. Lo'o li' ndu'u nu xcá bi' ndyaa, chaca tya Pedro ndyanu calle bi'. ¹¹ Li' nda Pedro cuentya:

—Juani nchca cuayá' ti' na' cha' cua ngulo ycuu' nu Xu'na na' cña ji'i xcá bi' ji'i Ni, cha' nu ñaa ngulo jna' ni'i chcuá jua —nacui'

yu—. Ngua ti' Herodes xcube' jna', cha' xña'a tsa ntsu'u tyiquee ngu' judío tya'a na' ña'a ngu' jna'; pana ná ngua ji'i cua'ni cña cuxi bi'.

¹² Ngulacua tsa ti' Pedro su ndu ycuu' ti yu. Nu lo'o ngua cuayá' ti' yu, li' ndyaa yu ca slo María xtya'a Juan Marcos. Ca ni'i bi' ndyuu' ti' tyuu tya'a ñati ji'i Jesús, nchcui' ngu' lo'o ycuu' Ndyosi. ¹³ Ngujuu'i ya' yu toni'i, lo'o li' sca nu cuna'a cuañi' nu naa Rode, bi' nu ndyaa na'a toni'i. Ña'a ndu ti nu cuna'a bi' toni'i nde ni'i ti. ¹⁴ Hora ti ndyuloo nu cuna'a bi' xtyi'i Pedro lo'o nchcui' yu. Chaa tsa ti' cho' li'. Ngusna cho' ndyaa chcuu' lo'o tya'a ndi'i cho' ni'i bi', pana ña'a ti tya ndu ycuu' Pedro nde liya' cha' bilya saala ngu' toni'i.

¹⁵ —Cua ngua tonto hique nu'u —nacui' ngu' ji'i Rode li'.

Pana lye la nchcui' nu cuna'a bi' lo'o ngu' li', cha' chañi cha' Pedro laca nu ndu toni'i bi' nde liya'.

—Si'i —nacui' ngu' li'—. ¿Ha si'i nu xcá ji'i ycuu' Ndyosi nu ña'asii ji'i Pedro laca bi'? —nacui' ngu' ji'i.

¹⁶ Ña'a ti tya ndu Pedro nde liya' ntyiji'i ya' yu toni'i. Li' ndyaa ngu' cha' saala ngu' toni'i. Lo'o na'a ngu' ji'i Pedro ndu, li' ndube tsa ti' ngu' cha' cua ndyalaa ycuu' yu. ¹⁷ Ngua'ni ya' yu ji'i ngu' li', cha' ca ti' ti ngu'. Ndacha' yu ji'i ngu' ñi'ya ngua lo'o ngua'ni ycuu' Ndyosi nu Xu'na na cha' tso'o cha' ngulo Ni ji'i yu ne' chcuá.

—Chcui' mā lo'o Jacobo lo'o lcaa ngu' tya'a ndya'a na —nacui' Pedro ji'i ngu'—, ta mā cha' lo'o ngu' ñi'ya nu ngua'ni ycuu' Ni lo'o na' lo'o ngulo Ni 'na ne' chcuá.

Ndu'u yu ni'i ndyaa ya xa' se'i li'.

¹⁸ Nu lo'o nguxe xca tsá quña'a tsa ngulacua ti' sendaru bi', cha' nga'aa ngua cuayá' ti' ngu' macala ndyaa Pedro. ¹⁹ Li' ngulo rey Herodes cña ji'i sendaru cha' tsaá ngu' tsaana ngu' ji'i yu. Ndyaa ngu' li', pana nga'aa nquiye yu ji'i sendaru bi'. Li' nchcuane Herodes ji'i sendaru nu nga'a cua ji'i Pedro ni'i chcuá, pana nga'a ndyiji ñi'ya nu nacui' sendaru cha' ji'i rey, cha' ná jlo ti' ngu' ñi'ya ngua ji'i Pedro; bi' cha' ngulo Herodes cña ji'i xa' sendaru cha' cujuui ngu' ji'i lcaa sendaru nu nga'a cua ji'i nu Pedro bi'. Li' ndu'u rey bi' lyouu su cuentya Judea, ndyaa ca quichi Cesarea, cha' ca bi' tyi'i xi ngua ti'.

Ngujuii Herodes

²⁰ Lo'o li' ngua ñasi' tsa nu Herodes bi' ji'i ngu' quichi Tiro, lo'o jua'a ji'i ngu' quichi Sidón. Nu ngua tya cloy la cua nda rey Herodes na cacu ngu' quichi bi', lo'o li' nga'aa nda rey na cacu ngu', cha' ñasi' tsa ti' rey ña'a ji'i ngu'. Stu'ba ti ntsu'u tyiquee lcaa ngu' quichi bi' lo'o tya'a ngu', cha' tsaá

ngu' slo rey cha' chcu' ngu' lo'o. Li' tso'o tsa nchcu' ngu' quich' lo'o nu cusu' Blasto nu laca cña ji'j' rey bi'; bi' cha' tso'o nchcu' nu Blasto bi' lo'o rey cuentya ji'j' ngu' quich' bi', cha' tyaala' cha' ji'j' rey lo'o ngu' bi'. ²¹ Li' ngusta Herodes sca tsá cha' t'yu'u ti'j' ngu' sca se'j' ti. Ndyacu' Herodes lcaa late' tso'o nu ntsu'u ji'j' cha' laca rey, ndyaa ntucua lo yaca xlya tso'o nu ntyucua ycu' rey, cha' ta sca cu'j' lo'o ngu' nu lo'o ndyu'u ti'j' ngu' slo. Li' nguxana rey nda cu'j' lo'o ngu' bi'. ²² Cu'j' tsa ngusi'ya lo'o ngu' ji'j' rey li':

—Ndyosi laca nu'u —nacuj' ngu' ji'j' rey—. Si'i sca ñati chalyuu ti laca nu'u nu nchcu' lo'o cuare juani.

²³ Hora ti ndyalaa sca xca ji'j' ycu' Ndyosi slo rey cha' ta sca quicha tlyu ji'j' nu Herodes bi', ndyat' conu' ne' rey bi' li'. Ti'i tsa ne' rey li', cha' ndyacu conu' bi' ne'. Ngujui rey li', cha' cua nda chacuayá' ji'j' ngu' cha' ngua'ni tlyu ngu' ji'j' rey ñi'ya nu ndu'ni tlyu na ji'j' ycu' Ndyosi; masi sca ñati chalyuu ti ngua rey bi', pana nda chacuayá' cha' cua'ni tlyu ngu' ji'j'.

²⁴ Li' quiña'a tsa ñati ndyuna cha' ji'j' ycu' nu Xu'na na, ndyat' la ngu' nu ngusñi cha' ji'j' Jesucristo li'.

²⁵ Nu lo'o cua ndye cña ji'j' Bernabé lo'o Saulo ca quich' Jerusalén, li' nguxtyuu ngu' ñaa ngu' nde quich' Antioquia chaca quiya'. Ñaa lo'o ngu' ji'j' Juan, la cui' nu naa Juan Marcos.

13

Nguxana Bernabé lo'o Saulo ngua'ni ngu' cña ji'j' ycu' Ndyosi

¹ Nu taju ñati ji'j' Jesucristo ca quich' Antioquia bi' ni, laja ngu' bi' ntsu'u xi ngu' nu laca tu'ba ji'j' ycu' Ndyosi. La cui' jua'a laja ngu' bi' tya ntsu'u la xa' tya'a ngu' nu tso'o tsa nclyu'u cha' ji'j' ycu' Ndyosi ji'j' tya'a ngu'; ngu' nu nclyu'u ji'j' tya'a ngu' ngua Bernabé, lo'o Simón nu ngata, lo'o Lucio Cirene, lo'o Saulo, lo'o Manaén. (Nu Manaén bi' ngua tya'a miña'a Herodes nu laca gobernador ji'j' loyuu su cuentya Galilea.) ² Ngua sca tsá nu lo'o tyucui tsá ná ndyacu ngu' taju bi', xqui'ya cha' ngua'ni tlyu ngu' ji'j' ycu' Ndyosi nu Xu'na na. Li' nchcu' Xty'i' ycu' Ndyosi lo'o ngu' bi':

—Ta ma chacuayá' ji'j' Bernabé lo'o jua'a ji'j' Saulo, cha' tsa'a ngu' xa' quich' cha' cua'ni ngu' cña nu ta na' ji'j' ngu' cha' cua'ni ngu' —nacuj' ycu' Ndyosi ji'j' ngu'.

³ Tyuu hora ná ndyacu ngu' li', cha' tsa cu' ti nchcu' ngu' lo'o ycu' Ndyosi. Li' ngusta ya' lcaa tya'a ñati ji'j' Jesucristo bi' hique Bernabé, lo'o jua'a hique Saulo, cha' tso'o ti tsa'a ngu' ca su cua'ni ngu' cña cuentya ji'j' ycu' Ndyosi.

Nda ngu' cha' ji'j' ycu' Ndyosi ca loyuu su cuentya Chipre

⁴ Li' ndyaa Bernabé lo'o Saulo ca quich' Seleucia cha' tyat' ngu' ne' yaca ni'i, cha' tsa'a ngu' chaca tsu' tyujo'o ca loyuu su naa Chipre. Ca bi' cua'ni ngu' cña nu ngulo Xty'i' ycu' Ndyosi ji'j' ngu'. ⁵ Li' ndyaa ngu' ne' yaca ni'i ca quich' Salamina. Lo'o ndyalaa ngu' chaca tsu' bi', li' ndyat' ngu' ndyaa ngu' ne' laa ji'j' ngu' judío quich' bi', cha' culu'u ngu' cha' ji'j' ycu' Ndyosi ji'j' ñati nu ndi'j' ne' laa bi'. Tyempo bi' tya ndya'a Juan lo'o ngu' cha' xtyucua ji'j' ngu'. ⁶ Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' tyuu tya'a quich' nde Chipre bi', ndyaa ngu' ndyalaa ngu' ca quich' Pafos li'. Quich' bi' ndyacu tya'a ngu' lo'o sca nu qui'yu nu cucha'a tsa nu naa Barjesús. Ngu' judío laca nu qui'yu bi', lo'o jua'a nacuj' ngu' cha' laca yu tu'ba ji'j' ycu' Ndyosi; pana si'i cha' liñi nda yu. ⁷ Ndi'j' nu cucha'a bi' slo gobernador nu naa Sergio Paulo. Ngua tsa nu gobernador bi', lo'o jua'a nti' tsa cuna cha' ji'j' ycu' Ndyosi; bi' cha' nguane gobernador ji'j' Bernabé lo'o ji'j' Saulo cha' caa' ngu' ca slo, cha' culu'u ngu' cha' bi' ji'j'. ⁸ Pana ná ndiya ti' nu cucha'a bi' nu lo'o ndyuna gobernador cha' ji'j' ycu' Ndyosi. (Elimas naa nu cucha'a bi' cha' cña ji'j' ngu' quich' Pafos bi'.) Lye tsa nxuu tya'a yu lo'o Saulo lo'o Bernabé, cha' cua nti' yu cua'a yu ji'j' gobernador cha' nga'aa xñi nu cusu' bi' cha' ji'j' ycu' Ndyosi nu nchcu' ngu' lo'o. ⁹ Li' na'a tsa Pablo ji'j' nu cucha'a bi'. (Nu juani naa Pablo nu ngua naa Saulo clyo.) Xty'i' ycu' Ndyosi laca nu nda juersa ji'j' nu Pablo bi', ¹⁰ bi' cha' nchcu' lo'o nu cucha'a bi':

—Lye tsa ñilo'o nu'u ji'j' ngu' —nacuj' Pablo ji'j' nu cucha'a bi'—. Liye' tsa ti' nu'u ña'a nu'u ji'j' ya, cha' msu ji'j' nu xña'a laca nu'u —nacuj'—. Ndaca'a tsa nu'u ji'j' ngu' cha' ná cua'ni ngu' sca cha' tso'o ti; bi' cha' juani culo na' cña jinu'u cha' nga'aa cua'a nu'u ji'j' ngu' nu nti' xñi cha' ji'j' ycu' Ndyosi nu Xu'na ya. ¹¹ Xcube' nu Xu'na ya jinu'u juani, cha' nga'aa caja ñi'ya ña'a nu'u xee cua'; tyuu tsá tyanu cu'yi' ti nu'u li'.

Hora ti ngua cuity' yu cucha'a bi' li', nga'aa ngua ña'a yu tsiya' ti. Li' ncliana yu ji'j' sca ñati nu xñi ya' yu cha' tsa'a lo'o ji'j' yu nde liya'. ¹² Lo'o na'a gobernador cha' ngua cuity' nu cucha'a bi', li' hora ti ngusñi nu cusu' bi' cha' ji'j' Jesucristo. Jua'a ndube tsa ti' nu cusu' bi' ji'j' cha' nu ngulu'u ngu' ji'j' cuentya ji'j' ycu' nu Xu'na na.

Ndyaa Pablo lo'o Bernabé ca quich' Antioquia Písidia

¹³ Lo'o li' ndu'u Pablo lo'o tya'a ndya'a yu, ndu'u ngu' quich' Pafos ndyaa ngu'. Ndyat' ngu' ne' yaca ni'i ndyaa ngu' chaca tsu' tyujo'o, ndyalaa ngu' ca quich' Perge ca loyuu su cuentya Panfilia li'. Nga'aa ndya'a

Juan lo'o ngu' li', na cua ndyaa yu quichj tyi yu. ¹⁴ Ndu'u ngu' quichj Perge ndyaa ngu' chaca quichj Antioquia ca loyuu su cuentya Pisidia. Nu ngua tsa ta'a nu ndi'j cña' ngu', li' ndyatj Pablo lo'o Bernabé ndyaa ngu' ne' laa ji'j ngu' judío. Ca bi' ndyaa tucua ngu' xi. ¹⁵ Li' nchcui' sca nu cusu' lo quityi ji'j ycuu' Ndyosi cha' cuna lcaa ñati' nu ndi'j ne' laa bi'; nchcui' lo quityi nu nscua cña nu ngulo Ni ji'j ngu', li' nchcui' nu cusu' bi' sca cha' nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'j ycuu' Ndyosi nu ngua sa'ni. Lo'o li' nchcuane nu cusu' nu laca loo ne' laa bi' ji'j Pablo lo'o Bernabé:

—¿Ha ntsu'u sca cuij ji'j ma cha' ta ma lo'o ya juani? —nacuj ji'j ngu'.

¹⁶ Li' ndyatj Pablo ngua'ni ya' yu ji'j ngu' cha' cua'á jyaca ngu' ji'j yu. Nchcui' Pablo lo'o ngu' li':

—Tyu'u cha' clyu ti' ji'j ma cua'á jyaca ma ji'j cha' nu chcui' na' lo'o ma juani —nacuj Pablo ji'j ngu'—. Ngu' Israel laca na, lo'o jua'á ndu'ni tlyu na ji'j ycuu' Ndyosi. ¹⁷ La cui' ycuu' Ndyosi nu ndu'ni tlyu na ji'j, la cui' Ni laca nu ngusubi ji'j jyo'o cusu' ji'na cha' tyu'u tucua quiña'á ñati' ji'j ngu' nde loo la. Tya ndi'j jyo'o cusu' ji'na ca loyuu Egipto lo'o ndyatj quiña'á tsa tya'a ngu', masi si'i quichj tyi ngu' ngua quichj bi'. Li' tlyu tsa cña ngua'ni ycuu' Ndyosi, cha' ngulo Ni ji'j jyo'o cusu' ji'na ca loyuu Egipto bi'. Jua'á ngua cuayá' ti' xa' ñati' chalyuu cha' tonu tsa cña nu ndu'ni ycuu' Ndyosi nde chalyuu. ¹⁸ Nu lo'o nguta'á ngu' loyuu btyi bi' tya tu'ba yija, ndalo tsa tyiquee ycuu' Ni ji'j jyo'o cusu' ji'na li', masi quiña'á tsa cha' cuxi ngua'ni ngu' bi'. ¹⁹ Li' ngua'ni tye Ni cha' ji'j cati tya'a nación ñati' nu nguti'j loyuu su cuentya Canaán, la cui' ñati' nu nguti'j loyuu bi' tya clyo la; nda Ni yuu bi' cha' caja su tyi'j jyo'o cusu' ji'na li'. ²⁰ Lo'o jua'á nda Ni ñati' nu ngua loo ji'j jyo'o cusu' ji'na cuentya ji'j ycuu' Ndyosi. Li' cua ndya'a jacua siyento cla'be yija, tya lo'o ndyalaa ngu' loyuu Canaán bi', ña'á cuayá' nu ngula jyo'o Samuel nu ngua tu'ba ji'j ycuu' Ndyosi. ²¹ Li' ngüjña ngu' ji'j ycuu' Ndyosi cha' ta Ni sca rey cha' caca loo ji'j ngu', bi' cha' nda Ni ji'j jyo'o Saúl sñi' Cis ji'j ngu'; ngua yu bi' loo ji'j ngu' tu'ba yija li'. Jyo'o Saúl bi' ngua tya'a ñati' ji'j ngu' Benjamín. ²² Nu lo'o ndye tu'ba yija, li' nga'aa nda Ni cña bi' ji'j yu bi', nda Ni jyo'o David cha' caca loo ji'j ngu' cña su ndy Saúl nquicha'. Cua nchcui' ycuu' Ndyosi cha' ji'j nu jyo'o David bi': “Ntsu'u tsa tyiquee na' ña'á na' ji'j David sñi' Isai”, nacuj ycuu' Ndyosi. “Cua nda na' cuentya cha' laca yu bi' sca ñati' nu tyaja'á cua'ni lcaa cña nu nti' na' cha' cua'ni yu.” ²³ Cua sa'ni nda ycuu' Ndyosi cha' lo'o na cha' nde loo la cala sca ñati' tya'a ji'j jyo'o David bi', nu cua'ni lyaá ji'j lcaa na nu laca na ngu' Israel; yu bi' laca

Jesús. ²⁴ Nu lo'o bilya xana Jesús culu'u cha' ji'j ngu' tya'a quichj tyi na, nda jyo'o Juan cha' lo'o ngu' tya'a na, cha' ca tyuju'u ti' ngu' tya'a na ji'j qui'ya nu ntsu'u ji'j ngu' lo'o ycuu' Ndyosi. Lo'o li' ntyucuatya jyo'o Juan bi' ji'j ngu' nu ngusñi cha' bi'. ²⁵ Nu lo'o cua tye ti cña ji'j jyo'o Juan bi', li' nchcui' yu lo'o ngu' tya'a quichj tyi na ndi'ya: “Xa' ñati' ntajatya ma ji'j”, nacuj Juan ji'j ngu'; “si'i na' laca”, nacuj yu. “Ca nde loo la caç sca ñati' nu tlyu la chacuayá' ntsu'u ji'j. Lo'o na', cua'ni tlyu na' ji'j ñati' bi'; tso'o tsa caca tyiquee na' masi caña nu ntsu'u quiya' ñati' bi' sati' na' juata ti.” Jua'á nchcui' jyo'o Juan cuentya ji'j Jesús.

²⁶ Lcaa na nu laca na la cui' tya'a ñati' ji'j jyo'o Abraham, lo'o jua'á lcaa ma nu ndaquiya' ma ji'j ycuu' Ndyosi, cuentya ji'j lcaa na laca cha' tso'o nu nda Ni lo'o na, cha' tso'o nu nchcui' ñi'ya ndu'ni lyaá Ni ji'j ñati' chalyuu. ²⁷ Ná ngua cuayá' ti' ngu' quichj Jerusalén tilaca laca Jesús, lo'o jua'á ná ngua cuayá' ti' ngu' nu laca loo ji'j quichj bi' tilaca laca yu. Ná nda ngu' cuentya ñi'ya ndyu'u cha' nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'j ycuu' Ndyosi sa'ni; masi ndyuna ngu' lo'o ndya'á nchcui' ngu' lo quityi bi' ne' laa lcaa tsa nu ndi'j cña' ngu', ná nda ngu' cuentya si cha' ji'j ycuu' Jesús nchcui' quityi bi'. Bi' cha' cuxi tsa cña ngua'ni ngu' lo'o Jesús nu lo'o ngusta ngu' qui'ya ji'j yu. La cui' tya'a cña nu nguscua jyo'o cusu' lo quityi cha' cua'ni ngu' lo'o yu, cua ngua'ni ngu' li'. ²⁸ Masi ná ntsu'u qui'ya ji'j Jesús tsiya' ti, ngüjña ngu' ji'j gobernador, la cui' nu Pilato bi', cha' culo cña ji'j ngu' cha' cujuu' ngu' ji'j Jesús. ²⁹ Nu lo'o cua ndye ngua'ni ngu' lcaa cha' ñi'ya nchcui' lo quityi bi' cha' caca ji'j Jesús, li' nda'ya ngu' ji'j jyo'o bi' su nga'á lo crusi, nguxatsi' ngu' ji'j jyo'o bi' li'. ³⁰ Pana ngua'ni ycuu' Ndyosi cha' ndyu'u yu chaca quiya' li'. ³¹ Tyuu tsa ndu'u tucua ycuu' ca Jesús su ndi'j ngu' tya'a ndya'á yu. La cui' ngu' nu cua ñaa lo'o yu tya lo'o ndu'u ngu' nde Galilea ñaa ngu' ca quichj Jerusalén, bi' ngu' laca nu nda cha' liñi ji'j Jesús lo'o ñati' juani.

³² Lo'o juani cua lijya ya ca nde cha' culu'u ya cha' tso'o ji'j ycuu' Ndyosi bi' ji'j cu'ma. Tya sa'ni la cua ngüñi cha' ji'j ycuu' Ndyosi lo'o jyo'o cusu' ji'na; ³³ lo'o nu juani cua ngua'ni Ni cha' bi' cuentya ji'na, nu lo'o cua ndyu'u Jesús chaca quiya'. Ndi'ya nchcui' Salmo nu nchca tyucuaa cha' ji'j Jesús: “Sñi' na' laca nu'u”, nacuj ycuu' Ni ji'j Jesús. “Juani cua ngua'ni na' cha' tyu'u nu'u chalyuu.” ³⁴ Chaca cha' nchcui' quityi cha' ji'j ycuu' Ndyosi cha' tyu'u Jesús chaca quiya' lo'o ndyujuii ngu' ji'j, lo'o jua'á nchcui' quityi bi' cha' ná quiñu'u cuaña' Jesús ne' cuaá. “Ta na' lcaa cha' tso'o ji'j ma, la cui' ña'á cha' tso'o nu nchcui' na' lo'o David cha' caja ji'j ma”, nacuj ycuu' Ni.

³⁵ Lo'o jua'a ntsu'u chaca Salmo, chaca jii jii' ycu'i' Ndyosi, nu nchcui' ñi'ya nu nacui' Jesús jii' ycu'i' Ni: "Jlo ti' na' cha' ná ta nu'u chacuayá' quiñu'u cuaña' na', cha' na' laca Sñi' ycu'i' nu'u", nacui'. ³⁶ Ngua'ni jyo'o David cña jii' ycu'i' Ndyosi laca tyempo lo'o nguti' nu cusu' bi' chalyuu. Lo'o ngujuii yu, li' nguxatsi' ngu' jii' se'j ti lo'o xa' la jyo'o cusu' ji'na; ndye cuaña' yu ngutsu' li'. ³⁷ Pana Jesús ni, ná ngunu'u cuaña' Jesús lo'o nguatsi' yu, xqui'ya cha' ngua'ni ycu'i' Ndyosi cha' ndyu'u yu chaca quiya'. ³⁸ Bi' cha' ntsu'u cha' ca cuayá' ti' lcaa cu'ma, cha' xqui'ya Jesús cua'ni clyu ti' ycu'i' Ndyosi jii' lcaa cha' cuxi nu ngua'ni ma; ³⁹ taca tyu'u laja ti ma jii' qui'ya nu ntsu'u jii' ma si xñi ma cha' jii' Jesús. Ná ndu'ni cha' masi tso'o tsa ndaquiya' ma jii' lcaa cha' nu nguscua jyo'o Moisés sa'ni, ná nchca jii' cha' bi' cuityi' qui'ya nu ntsu'u jii' ma. ⁴⁰ Tso'o la si cui'ya ma cuentya cha' ná tyacua cha' cuxi jii' ma, la cui' cha' nu nguscua jyo'o cusu' sa'ni cuentya jii' cu'ma nu nchcui' ndi'ya:

⁴¹ Clyacua tso'o ti' ma, lcaa cu'ma nu nti' ma xtyi' lo'o ma jii' ycu'i' Ndyosi;

cube xi ti' ma, tyaa ma cuana ti' li'.
Ycu'i' Ndyosi laca na', nu tlyu tsa cña tonu cua'ni na' tyempo nu ndi'j ma chalyuu, nacui' Ni.

Ná caca jlya ti' ma cha' ndu'ni na' cña bi' tsiya' ti,
masi tso'o tsa culu'u ñati' ñi'ya laca cha' bi' jii' ma.

Cua ndye nchcui' Pablo lo'o ngu' li'.

⁴² Na cua tyu'u ti ngu' ne' laa tsa ngu', lo'o li' ngüi'ña tsa tyuu tya'a ñati' bi' jii' Pablo lo'o jii' Bernabé cha' culu'u la ngu' cha' jii' Jesús jii' ngu' chaca quiya' ca xnu' tsa. ⁴³ Jua'a lo'o ndye ndyu'u ti' ngu' ne' laa bi', li' ndyaa ngu' lo'o Pablo lo'o Bernabé. Tyuu tya'a ngu' judío ndyaa ngu' lo'o ngu' bi', lo'o jua'a xa' ñati' nu ndu'ni tlyu jii' ycu'i' Ndyosi stu'ba ti lo'o nu ngu' judío bi', la cui' ti ndyaa ngu' lo'o ngu' bi' li'. Ngulu'u la ngu' bi' jii' nu quiña'a' ngu' bi' li', cha' tso'o ti tyanu cha' jii' Jesús tyiquee ngu', cha' ca cuayá' tso'o ti' ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee ycu'i' Ndyosi ña'a' Ni jii' lcaa ñati' chalyuu.

⁴⁴ Nu lo'o ngua snu' tsa, li' ndyu'u ti' lcaa tya'a ngu' quich'i' ne' laa bi', cha' cuna ngu' cha' jii' ycu'i' Ndyosi chaca quiya'. ⁴⁵ Ñasi' tsa nu ngu' judío bi' lo'o na'a' ngu' jii' nu quiña'a' tsa ñati' bi'. Nchcui' suba' ngu' judío lo'o Pablo li', nacui' ngu' cha' cuiñi' tsa cha' nu nclu'u yu bi'. ⁴⁶ Pana ná ndyutsi' Pablo lo'o Bernabé cha' xacu' ngu' cha' jii' ngu' judío bi':

—Clyo ntsu'u cha' chcui' ya cha' jii' ycu'i' Ndyosi lo'o ma nquicha', cha' ngu' judío tya'a na laca ma. Pana juani tsa ya culu'u ya cha' bi' jii' ngu' xa' tsu', xqui'ya cha' ná ntaja'a' ma cuna ma cha' nu nchcui' ya. Na

cua ngüi'ni cha' jii' ma lo'o tya'a ma, cha' ná nti' ma caca chalyuu nu ná nga'a' cha' tye jii' ma. ⁴⁷ Jua'a cña ngulo ycu'i' nu Xu'na na jii' ya nu nchcui' quityi' cusu' bi' ndi'ya:

Ñi'ya nti' sca xee ndubi nu nclyu'u xee tyi-
jyu',

jua'a nga'a' cha' ta ma cha' jna' lo'o ngu' xa' tsu', nacui' ycu'i' Ndyosi,
cha' ca cuayá' ti' lcaa ñati' chalyuu tilaca laca nu cua'ni lyaá jii' ngu'.

⁴⁸ Ndyuna nu ngu' xa' tsu' cha' bi', lo'o li' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu'. Tso'o tsa laca cha' jii' ycu'i' Ndyosi nu Xu'na na, ngulacua ti' ngu' bi'; jua'a ngusñi' ngu' cha' bi'. Jlya ti' ngu' bi' cha' jii' Jesús, lcaa ngu' nu cua ngusubi ycu'i' Ndyosi jii'; ngujui chalyuu nu ná nga'a' cha' tye jii' ngu' bi' li'. ⁴⁹ Jua'a ngua, lo'o li' ndyaa ngu', ndya'a' nchcui' ngu' cha' jii' nu Xu'na na lo'o lcaa ñati' lcaa quichi' ca loyuu bi'. ⁵⁰ Hora ti nchcui' ngu' judío lo'o ngu' nu laca loo jii' quichi', jua'a lo'o ngu' cuna'a' tlyu, cha' su'ba ñasi' jii' ngu' quichi' lo'o ña'a' ngu' jii' Pablo lo'o Bernabé. Ngua ti' ti' ngu' jii' ngu' bi' li', ngulo'o ngu' jii' ngu' bi', cha' tsa Pablo lo'o Bernabé xa' se'j. ⁵¹ Lo'o li' nu Pablo lo'o Bernabé bi' ni, ngusalú ngu' snii yuu nu ntsu'u quiya' ngu' to' quichi'. Jua'a ngua'ni ngu' cha' ta ngu' quichi' bi' cuentya cha' ná tso'o cña nu ngua'ni ngu', nu lo'o ngulo'o ngu' quichi' jii' tyucuaa ngu' bi'. Ndu'u ngu' ndyaa ngu' ca quichi' Iconio li'. ⁵² Lo'o nu ñati' jii' Jesucristo nu ndyanu quichi' Antioquia bi' ni, chaa ti' ndyanu ngu' quichi' tyi ngu' cha' cua ndyanu Xtyi' ycu'i' Ndyosi ne' cresiya jii' ngu'.

14

Ndi'j Pablo lo'o Bernabé ca quich'i Iconio

¹ Lo'o cua ndyalaa Pablo lo'o Bernabé ca quich'i Iconio, ndyati' ngu' ndyaa ngu' ne' laa jii' ngu' judío tya'a ngu'. Ndejua ngulu'u ngu' cha' jii' Jesús; bi' cha' quiña'a' tsa ngu' ngusñi' ngu' cha' bi', masi ngu' judío, masi xa' ñati. ² Li' hora ti ngunasi' xa' la tya'a ngu' judío, ngu' nu ná jlya ti' cha' bi'. Su'ba ñasi' ngu' jii' xa' ñati nti' ngu', cñilo'o ngu' jii' ngu' quich'i nti' ngu', cha' ca ti' ti' ngu' ña'a' ngu' jii' ngu' nu ngusñi' ngu' bi'. ³ Tyiquee' xi ndyanu Pablo lo'o Bernabé quich'i bi', cha' ná ndyutsi' ngu' culu'u ngu' cha' jii' nu Xu'na na jii' ngu' quich'i bi'. Lo'o jua'a ngua'ni Pablo lo'o Bernabé cña tonu chacuayá' jii' ycu'i' Ndyosi, bi' cha' ngua jii' ngu' quich'i ta ngu' cuentya cha' xcui' cha' liñi nclyu'u ngu' bi' jii' ngu'. ⁴ Ná stu'ba cha' jii' ngu' quich'i lo'o tya'a ngu' li'. Ntsu'u ngu' nu ndaquiya' tsa jii' tya'a ngu' judío, lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu ndaquiya' jii' cha' nu nda ngu' nu ndya'a' nchcui' cha' jii' Jesucristo bi'. ⁵ Li' ngüi'ni cha' jii' ngu' judío

bi' lo'o xa' ñati tya'a quichĩ tyi ngu', lo'o nu laca loo jil' quichĩ, cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o Pablo lo'o tya'a ndya'a yu; nti' ngu' cu ngu' quee jil' ngu' bi'. ⁶ Pana ngua cuayá' ti' Pablo lo'o tya'a ndya'a yu cha' bi', ngusna ngu' ndyaa ngu' ca xa' quichĩ loyuu su cuentya Licaonia li', ndyalaa ngu' ca quichĩ Lистра. Lo'o li' ndyaa lye la ngu' ca quichĩ Derbe lo'o lcaa quichĩ cacua ti. ⁷ Ngulu'u ngu' cha' bi' jil' ngu' lcaa quichĩ, cha' ndu'ni lyaá Jesús jil' ñati chalyuu.

Ngu ngu' quee jil' Pablo ca quichĩ Lистра

⁸ Ndi' sca nu qui'yu ca quichĩ Lистра bi' nu ná nchca tya'a tsiya' ti, cha' quicha quiya'. Ni sca quiya' ná ngua jil' nu qui'yu bi' tyatu, xqui'ya cha' quicha quiyaa' tya lo'o ngula; xcui' na nchca'a ti nu quicha bi'. ⁹ Tso'o tsa ndyuna nu quicha bi' laja lo'o nclyu'u Pablo jil' ngu'; li' na'a yu jil' nu quicha bi', ngua cuayá' ti' yu cha' jlya ti' nu quicha cha' taca jil' ycu' Ndyosi cua'ni cha' tyaca tso'o. ¹⁰ Li' nchcui' Pablo lo'o nu quicha bi':

—Tyatũ liñi nu'u juani —nacuj Pablo jil'.

Hora ti ndatu nu quicha bi', ngua jil' ndya'a li'. ¹¹ Quiña'a ñati' cua na'a ñi'ya nu ngua jil' nu quicha bi', bi' cha' ndube tsa ti' ngu'. Li' nxi'ya lo'o tsa ngu' jil' tya'a ngu':

—Cua ndyalaa tuca tya'a jo'ó ca slo na juani —nacuj ngu'—. Ñi'ya ña'a ñati, jua'a ña'a jo'ó re —nacuj ngu' jil' tya'a ngu' cha'cña jil' ngu' Licaonia.

¹² Nchcui' ngu' cha' jo'ó Júpiter laca Bernabé, lo'o jo'ó Mercurio laca Pablo nacuj ngu', xqui'ya cha' nda tsa Pablo cha' lo'o ngu'. ¹³ Ntsu'u sca laa jil' jo'ó Júpiter ca to' quichĩ bi', lo'o jua'a ndi' sca sti jo'ó cuentya jil' laa bi'. Li' yala ti ndyalaa sti jo'ó bi' lo'o toro, lo'o jua'a ndi' tyaaca' queé yani toro bi'. Ngua ti' lcaa ngu' bi' cujuui' ngu' jil' toro bi' li', cha' cua'ni tlyu ngu' jil' nu tucua tya'a jo'ó nu ndyalaa ca ti slo ngu'. ¹⁴ Ñati nu ndya'a tyijyu' nchcui' cha' jil' Jesucristo laca Pablo lo'o Bernabé ni, bi' cha' ngua xñi' tsa ti' tyucuaa ngu' lo'o nda ngu' cuentya ñi'ya nu ndyu'ni ngu' quichĩ bi'. Li' ngusaa' ycu' ca ngu' ste' ngu', cha' caca cuayá' ti' ngu' quichĩ cha' ná tso'o cña nu ndyu'ni ngu'. Li' ngusna Pablo lo'o Bernabé ndyaa ngu' lcaa laja ñati quiña'a bi', cuij' tsa ngusi'ya lo'o ngu' jil' ngu' quichĩ bi':

¹⁵ —Ngu' cusu' cu'ma —nacuj Pablo lo'o Bernabé jil' ngu' quichĩ—. ¿Ni cha' laca ndyu'ni ma jua'a? —nacuj ngu'—. Laca ya ñati chalyuu ti, ñi'ya nu laca cu'ma; si'i ndyosi laca ya. Cua ndyalaa ya ca nde cha' ta ya cha' lo'o ma, cha' jil' ycu' Ndyosi nu lu'u ca. Ná tso'o cua'ni tlyu ma jil' xa' la jo'ó, sca ti jil' ycu' Ndyosi nu lu'u nga'a cha' tyu'u tyiquee ma jil'; bi' laca nu ngüñá lcaa na nu ntsu'u lo yuu, lo'o lcaa na nu ntsu'u nde cua, lo'o lcaa tyujo'o, lo'o lcaa na nu ntsu'u

ca bi'. ¹⁶ Cua sa'ni la ndalo tsa tyiquee ycu' Ndyosi ña'a Ni jil' lcaa ñati chalyuu, masi ngua'ni ngu' cua ña'a ca cha' cuxi nu nti' ngu' cha' cua'ni ngu'. ¹⁷ Lo'o jua'a nda Ni lcaa cha' tso'o nu ndyiji ji'na: nda Ni tyo nu nda'ya lo yuu cha' caluu tso'o si'yu nu ntyaa na, cha' tso'o caca clacua ji'na li'; ndyiji cha' bi' ji'na cha' cacu tso'o na, cha' jua'a tso'o tsa caca tyiquee na li'. Jua'a laca cha' nu nclyu'u ycu' Ndyosi ji'na cha' caca cuayá' ti' na tilaca laca Ni.

¹⁸ Tyucuaa ngu' bi', lye tsa nchcui' ngu' lo'o ngu' quichĩ, pana lqui'ya tsa ngua cuayá' ti' ngu' quichĩ cha' ná tso'o tsiya' ti' si cujuui' ngu' toro cha' cua'ni tlyu ngu' jil' ngu' bi'.

¹⁹ Lo'o li' ndyalaa la xi ngu' judío nu xña'a tsa tyiquee, ngu' nu ndu'u quichĩ Antioquia bi'; lo'o xa' la tya'a ngu' nu ndu'u quichĩ Iconio ndyalaa ngu'. Nchcui' ngu' bi' lo'o ngu' quichĩ cha' su'ba ñasi' ngu' jil' ngu' quichĩ bi' lo'o Pablo. Li' ngu' quichĩ quee jil' Pablo cha' ngua ti' ngu' cujuui' ngu' jil' yu bi'. Lo'o ngua ti' ngu' cha' ca ngujuui yu, li' ngujolaqui ngu' jil' yu ndyaa lo'o ngu' jil' yu ca to' quichĩ. ²⁰ Pana ndyu'u ti' ngu' nu ngusñi cha' jil' Jesucristo slo Pablo su ntsiya yu; li' ndaca'a yu, ndyaa yu nde quichĩ lo'o ngu' chaca quiya'. Ca chaca tsá ndu'u Pablo lo'o Bernabé ndyaa ngu' ca quichĩ Derbe.

²¹ Li' nda ngu' cha' lo'o ngu' quichĩ ñi'ya nu ndu'ni lyaá Jesús jil' ñati chalyuu, bi' cha' quiña'a ngu' quichĩ bi' ntaja'a ngu' xñi' ngu' cha' jil' Jesús. Li' nguxtyuu Pablo lo'o Bernabé ñaa ngu' nde quichĩ Lистра lo'o quichĩ Iconio lo'o quichĩ Antioquia bi' chaca quiya'. ²² Ca ta'a quichĩ su ndyaa ngu' bi', nchcui' ngu' lo'o ñati jil' Jesucristo cha' tso'o la tyat' tyiquee ngu' lo cha' jil' Jesús, cha' tlyu cua'ni tyiquee ngu', cha' ná cutsji' ngu' tsiya' ti.

—Cua'ni lya' ti' ngu' ji'na tu'ni —nacuj Pablo lo'o Bernabé jil' ngu'—, lo'o jua'a xcube' ngu' ji'na; pana lo'o cua nteje tacui cha' bi', li' tsa na tyi' na su laca ycu' Ndyosi loo.

²³ Lo'o jua'a ngusubi Pablo lo'o Bernabé jil' ñati cha' caca ngu' loo jil' scaa taju ñati jil' Jesucristo nu ndi' scaa quichĩ tyi ngu'; ngua'ni Pablo lo'o Bernabé cña bi' lcaa quichĩ su ndyaa ngu'. Tyuu hora ná ndyacu ngu' tyaja tsá nu lo'o nchcui' ngu' lo'o ycu' Ndyosi cha' subí ngu' jil' ñati nu caca loo jil' taju tya'a ngu'. Ndiña ngu' jil' ycu' nu Xu'na na cha' cua'ni Ni jil' ngu' bi', cha' ná caca cuxi jil' ngu', cha' tso'o tsa ngusñi lcaa ñati bi' cha' jil' ycu' Ni.

Nguxtyuu Pablo lo'o Bernabé ndyaa ngu' ca quichĩ Antioquia Siria

²⁴ Ndu'u nu Pablo lo'o Bernabé bi', ndyaa ngu' li', nteje tacui ngu' loyuu su cuentya

Pisidia, ndyalaa ngu' loyuu su cuentya Panfilia li', ²⁵ cha' tsaa ngu' ca quichí Perge. Ngulu'u ngu' jilí ngu' quichí bi' ñi'ya laca cha' jilí Jesucristo. Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' ca quichí Atalia, ²⁶ ndyatí ngu' ne' yaca ni'í ndyaa ngu' chaca tsu' tyuj'o' bi' ca quichí Antioquia su nguti'í ngu' clyo. La cui' quichí bi' ndi'í ngu' nu lo'o ngusta ya' tya'a ngu' lo ngu' cuentya jilí Jesucristo, nu lo'o cua tsaa ti ngu' tyijyu' tya clyo. Cua ndye cña su ndyaa ngu' tyijyu' juani, ²⁷ bi' cha' ndyalaa ngu' chaca quiya' quichí Antioquia bi'. Li' ndyu'u ti'í lcaa ñati jilí Jesucristo slo ngu'; ndú Pablo lo'o Bernabé nda ngu' cha' lo'o tya'a ngu', lcaa ña'a cha' nu cua ngua'ni ycuí' Ndyosi lo'o ngu' ca su ndyaa ngu' tyijyu', cha' jua'a cua nda Ni chacuayá' cha' xñi ngu' xa' tsu' cha' jilí Jesucristo. ²⁸ Tyiquee' ndyanu Pablo lo'o Bernabé quichí bi', stu'ba ti ndi'í ngu' lo'o tya'a ñati jilí Jesucristo quichí bi'.

15

Ndyu'u ti'í ngu' ca quichí Jerusalén

¹ Ngua sca tsá ndyalaa xi ñati nu ndu'u nde loyuu su cuentya Judea, ndyalaa ngu' quichí Antioquia bi'. Li' nguxana nclyu'u ngu' jilí ñati jilí Jesucristo cha' ná chañi cha' cua'ni lyaá ycuí' Ndyosi jilí ngu', si bilya xi'yu ngu' quiji ngu' qui'yu bi', cha' culacua ngu'. Jua'a laca cña nu ngulo jyo'o Moisés jilí ngu' sa'ni cha' cua'ni ngu', nacuj ngu' bi'. ² Li' nguxana Pablo lo'o Bernabé nxlyú ngu' cha' hichu' ngu' bi'. Xqui'ya cha' ná nchca caca stu'ba cha' bi' lo'o ngu' tsiya' ti, bi' cha' nu ñati jilí Jesucristo bi' ni, ngusubi ngu' jilí Pablo, lo'o jilí Bernabé, lo'o jilí xi xa' la ñati, cha' tsaa ngu' nde quichí Jerusalén. Tsaa ngu' slo ngu' nu ngua tsa'a' jilí Jesucristo tya clyo, slo ngu' cusu' nu jilí la cui' tya'a taju ngu', cha' chcuí' tube ngu' ñi'ya cha' cha' bi' jilí ngu': si xi'yu ngu' quiji ngu', si ná xi'yu ngu' quiji ngu'.

³ Li' nchcuí' salya' ngu' lo'o tya'a ngu', lcaa ngu' taju ñati jilí Jesucristo quichí Antioquia ngusalya' lo'o Pablo, lo'o Bernabé, lo'o tya'a ndya'a ngu'. Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' tyucuij nu tsaa nde Jerusalén. Nteje tacui ngu' loyuu su cuentya Fenicia, lo'o loyuu su cuentya Samaria, nchcuí' ngu' lo'o lcaa taju ñati jilí Jesucristo nu ndi'í quichí tyucuij nu nteje tacui ngu'. Ndacha' ngu' ñi'ya nu ngua'ni ycuí' Ndyosi, cha' nguxutsa'a Ni cresiya jilí ngu' xa' tsu', cha' juani cua ngusñi ngu' xa' tsu' cha' jilí ycuí' Ndyosi. Lo'o ndyuna ngu' quichí bi' cha' bi', tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' li', cha' lo'o ñati xa' tsu' ngusñi ngu' cha' jilí Jesucristo; nga'aa si'í ngu' judío ti nu ngusñi cha' bi'.

⁴ Ndyalaa Pablo lo'o Bernabé lo'o tya'a ndya'a ngu' ca quichí Jerusalén li'. Tso'o

nchcuí' ñati jilí Jesucristo bi' lo'o ngu' li'; jua'a ndi'í ngu' nu ngua tsa'a' jilí Jesús tya clyo, ndi'í ngu' nu laca loo jilí taju ñati quichí bi'. Lo'o li' nguxana Pablo lo'o Bernabé ndacha' ngu' jilí ngu' bi' ñi'ya nu ngua'ni ycuí' Ndyosi lo'o ñati xa' tsu' ca su ndyaa ngu'. ⁵ Pana lo'o xi ngu' fariseo nu ngusñi cha' jilí Jesucristo nga'a' lo'o ngu' bi'. Li' ndatu ngu' fariseo bi' cha' chcuí' ngu':

—Nga'a cha' xi'yu ngu' quiji nu qui'yu ngu' xa' tsu' nu ngusñi cha' jilí Jesús, cha' culacua ngu'— nacuj ngu' fariseo bi'— Ntsu'u cha' taquiya' ngu' bi' lcaa cha' nu nguscua jyo'o Moisés sa'ni— nacuj ngu'.

⁶ Li' ndyu'u ti'í lcaa ngu' nu ngua tsa'a' jilí Jesucristo tya clyo lo'o lcaa ngu' nu laca loo jilí taju ñati bi'; nda ngu' cha' lo'o tya'a ngu', si tso'o cha' culacua ngu' jua'a, si ná tso'o laca cha' culacua ngu'. ⁷ Lye tsa nchcuí' tube ngu' cha' bi', lo'o li' ndatu Pedro nchcuí' lo'o ngu':

—Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jilí Jesucristo— nacuj Pedro— Jlo ti' ma tilaca laca na'. Clyo ngusubi ycuí' Ndyosi jna' nu lo'o tya nguti'í na' lo'o cu'ma, cha' tsa'a' culu'u na' jilí ngu' xa' tsu' ñi'ya ndu'ni lyaá Jesús jilí ñati chalyuu. Lo'o jua'a ngusñi ngu' bi' cha' jilí Jesús li'. ⁸ Cua na'a ycuí' Ndyosi lcaa ña'a' nu ntsu'u tyiquee ngu' bi', lo'o li' nda Ni Xtyi'í ycuí' Ni cha' tyanu ne' cresiya jilí ngu' bi', masi ngu' xa' tsu' laca ngu'. Ñi'ya nu ngua'ni ycuí' Ndyosi lo'o na, la cui' jua'a ngua'ni Ni lo'o ngu' xa' tsu' bi'; ⁹ stu'ba ngua'ni Ni, masi lo'o na, masi lo'o ngu' xa' tsu' bi'. Nu lo'o ngusñi ngu' cha' jilí Ni, li' ngua'ni lubii Ni cresiya jilí ngu' bi'. ¹⁰ Lo'o nu juani, ná ndiya ti' ma cña nu ngua'ni ycuí' Ni lo'o ngu' bi'; nti' ma cha' cua'ni ngu' bi' lcaa cña ñi'ya nu nguxtyanu jyo'o Moisés jilí na. Pana tucui tsa cña bi', ná ngua jilí na tsiya' ti cua'ni na lcaa cña bi'; ni lcaa jyo'o cusu' jilí na, ná ngua jilí ngu' cua'ni ngu' cña tucui bi'. ¹¹ Ná tso'o cha' chcuí' ma jua'a. Cua ngusñi na cha' jilí Ni, cha' ngua'ni lyaá ycuí' Jesús jilí na jilí qui'ya nu ntsu'u jilí na, xqui'ya cha' tso'o ti nti' Ni ña'a' Ni jilí na; la cui' jua'a ngua'ni Ni lo'o ngu' xa' tsu' nu ngusñi cha' jilí Ni.

¹² Cuaana ti ndi'í lcaa ngu' li'. Tso'o ti ndyuna ngu' lo'o nda Bernabé lo'o Pablo cha' lo'o ngu', lcaa ña'a' cha' tlyu nu ngua'ni ycuí' Ndyosi ca su nguta'a' ngu' slo ñati xa' tsu'. ¹³ Lo'o ndye nda Bernabé lo'o Pablo cha' lo'o ngu', li' nchcuí' Jacobo lo'o lcaa ngu' bi':

—Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jilí Jesucristo— nacuj Jacobo jilí ngu'—, cua'a' jyaca ma xi' na. ¹⁴ Cua nchcuí' Simón Pedro lo'o na ñi'ya nu ngua'ni ycuí' Ndyosi tya clyo, nu lo'o nguxana ndyuna ngu' xa' tsu' cha' jilí Ni. Li' nguxana Ni ngusubi Ni jilí tyuu tya'a ñati bi', cha' lo'o ngu' bi' caca ngu' ñati jilí ycuí'

Ndyosi. ¹⁵ Cua sa'ni ngusua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i' Ndyosi la cui' tya'a cha', nu lo'o nchcui' quityi ji'i ycu'i' Ndyosi ndi'ya: ¹⁶ Tya'a na' chaca quiya', nacui ycu'i' Ni.

Ñi'ya laca sca ni'i ngunu'u, jua'a nti' cu'ma, cha' cua ngui'yaa ti' ma' jna', nacui' Ni. Pana ñi'ya lo'o ndu'ni tiji' ngu' sca ni'i nu cua ngunu'u bi', la cui' jua'a xa' cua'ni na' cha' taquiya' ma' jna'.

Li' taca taquiya' ma' jna' ñi'ya ndaquiya' jyo'o cusu' ji'i ma' jna', nu lo'o tya lu'u jyo'o cusu' David.

¹⁷ Na' laca nu Xu'na nu laca loo.

Jua'a cua'ni na' lo'o ma, cha' clyana cua ña'a ca ngu' xa' tsu' jna'; na cua ngusubi na' ji'i ñati' bi' sa'ni, cha' caca ngu' ñati' jna'.

¹⁸ Jua'a nacui' ycu'i' Ndyosi lo'o nda Ni cha' lo'o jyo'o cusu' nu ngua sa'ni, cha' cua jlo ti' Ni lcaa ña'a cña nu cua'ni Ni nde loo la.

¹⁹ 'Bi' cha' nti' na' cha' ná tso'o si tatsaa na ji'i ngu' xa' tsu' nu ngusñi cha' ji'i Jesús cha' taquiya' ngu' lcaa cha' cusu' ji'i ngu' judío tya'a na juani, nu lo'o nguxana ca ti cha' nchcusa' Ni cresiya ji'i ngu' cha' caca ngu' ñati' ji'i ycu'i' Ni —nacui' Jacobo—. ²⁰ Tsa bi' ti cha' cua'ni na, nti' na'; scua na xi cha' tso'o cha' tsa slo ngu' bi' nu nacui' ndi'ya: Ná tso'o si cacu ngu' msta ji'i jo'ó, xqui'ya cha' cua'ni ñu'u msta bi' ji'i cresiya ji'na si cacu na ji'i; lo'o jua'a ná tso'o tsiya' ti tyu'u cha' ji'i ngu' lo'o clyo'o xa' ñati'; ná tso'o cacu ngu' na'ni nu ná ndye ndyalú tañi ji'i ni', nu lo'o cua ndyujui' ngu' ji'i; ni ná tso'o cacu ngu' tañi. ²¹ Pana cuentya ji'i cha' nu ngusua jyo'o Moisés nu ngua sa'ni, tsa lo cua ti cha' scua na cha' tsa slo ngu' xa' tsu', cha' jua'a ntsu'u quityi nu ngusua jyo'o bi' ne' laa ji'i ngu' judío lcaa quichi. Ndyaa' ngu' ne' laa tsa nu ndi' cña' ngu', lcaa semana ña'a ngu' lo quityi bi'.

Nga'aa nchcui' la Jacobo bi' li'.

²² Ngua stu'ba cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' li', lcaa ñati' ji'i Jesucristo nde Jerusalén, lo'o ngu' nu ngua tsa'a ji'i Jesucristo tya clyo, lo'o ngu' nu laca loo ji'i taju ngu'. Li' ngua ti' ngu' cha' subi ngu' xi xa' la tya'a ngu' cha' tsa ngu' lo'o Pablo lo'o Bernabé ca quichi Antioquia; ngusubi ngu' ji'i Judas nu laca xtañi Barsabás, lo'o ji'i Silas, ñati' nu ndaquiya' tsa ngu' bi' ji'i. ²³ Ndyaa lo'o ngu' ji'i quityi nu ngusua ngu' Jerusalén bi'.

"Xlyo ni'i ji'i lcaa ma", nacui' quityi bi', "lcaa cu'ma nu laca ma ñati' ji'i Jesucristo tya'a na, masi ngu' xa' tsu' laca ma, masi ndi'i ma ca quichi Antioquia, masi ndi'i ma ca quichi loyuu su cuentya Siria, masi ndi'i ma ca quichi loyuu su cuentya Cilicia. Cuare nu nguta'a ya lo'o Jesucristo tya clyo, lo'o ngu' cusu' ji'i taju tya'a na re, lo'o tyuu tya'a ñati' ji'i Jesús ca nde, stu'ba ti nscua ya quityi

re cha' caa ca slo ma. ²⁴ Cua ndyuna ya cha' cua ndyaa xi ngu' tya'a ya ca slo cu'ma, lo'o jua'a cua ngulu'u ngu' ji'i ma cha' ntsu'u cha' xi'yu ma quiji' ngu' qui'yu tya'a ma; nacui' ngu' bi' cha' ntsu'u cha' cua'ni ma lcaa cña nu ngusua jyo'o Moisés lo quityi nu ngua sa'ni. Pana ná ngulo ya cña ji'i ngu' bi', cha' tsa ngu' slo cu'ma; jlo ti' ya cha' xñi' xi ti' ma ndi'i ma nu lo'o ná nchca cuayá' ti' ma si cha' liñi laca cha' bi'. ²⁵ Bi' cha' juani cua ngua stu'ba cha' ji'i ya lo'o tya'a cuare, ngusubi ya tucua tya'a ngu' tya'a ya, la cui' ñati' ji'i Jesucristo tya'a na laca ngu'; tsa ngu' slo ma lo'o Bernabé lo'o Pablo tya'a na. Ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'i nu ngu' tya'a na bi', ²⁶ masi ntsu'u tyuu tya'a ñati' nu ngua ti' cujuui' ngu' ji'i tya'a na bi' xqui'ya cña nu ngulo Jesucristo nu Xu'na na ji'i ngu' tya'a na bi'. ²⁷ Judas lo'o Silas laca ngu' nu cua ngulo ya cña ji'i cha' tsa ngu' slo ma, cha' ta ngu' cha' liñi lo'o ma. ²⁸ Nguxtyucua Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ji'i cuare lo'o nchcui' ya lo'o tya'a ya, bi' cha' ndi'ya ti chcui' ya lo'o ma juani, cha' ná tso'o si culo ya xa' la cña tucui' ji'i ma: ²⁹ Ná tso'o cacu ma' cuañi' na'ni nu laca msta, nu cua nda ngu' ji'i jo'ó; ná tso'o cacu ma' tañi; ná tso'o cacu ma' na'ni nu ná ndye ndyalú tañi lo'o ndyujui' ngu' ji'i; la cui' ti cha' ná tso'o tsiya' ti si tyu'u cha' ji'i ma lo'o clyo'o xa' ñati'. Si taquiya' ma ji'i lcaa cha' nu nscua re, tso'o ti tyi'i ma li'. Tsa lo cua ti cha' nscua ya."

³⁰ Li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' lo'o quityi bi', ndyalaa ngu' ca quichi Antioquia. Ndyu'u ti'i lcaa ñati' ji'i Jesucristo quichi bi' lo'o nda ngu' quityi ji'i ñati' bi'. ³¹ Lo'o cua nchcui' ngu' bi' lo quityi, li' tso'o tsa ngua tyiquee ngu' xqui'ya cha' nu nchcui' quityi lo'o ngu'. ³² Tu'ba ji'i ycu'i' Ndyosi ngua nu Judas lo'o Silas bi', bi' cha' ngua ji'i ngu' ngulu'u ngu' xi ji'i ngu' quichi bi'; li' tlyu la ngua tyiquee lcaa ñati' ji'i Jesucristo bi', xqui'ya cha' nu ngulu'u ngu' bi' ji'i ngu'. ³³ Tyiquee' xi nguti' ngu' bi' quichi Antioquia, li' nchcui' salya' ñati' ji'i Jesucristo lo'o ngu'. Nti' tya'a ngu' cha' xtyucua ycu'i' Ndyosi ji'i ngu' tyucui' su ñaa ngu' nde slo xa' la tya'a ngu'. ³⁴ Li' nacui' Silas cha' nga'aa tyaa ycu'i' yu, tyanu yu lo'o ngu'. ³⁵ Lo'o jua'a ndyanu Pablo lo'o Bernabé quichi Antioquia bi'; ngulu'u la ngu' ji'i tya'a ngu', nda la ngu' cha' ji'i ycu'i' nu Xu'na na lo'o tya'a ngu'. Lo'o jua'a tya ntsu'u tya tyuu la tya'a ngu' nu ndi'i ndejuu nu nchcui' cha' ji'i ycu'i' nu Xu'na na lo'o tya'a ngu'.

Ndyaa Pablo chaca quiya' cha' chcui' cha' ji'i Jesucristo nde xa' quichi

³⁶ Ngua sca tsa nchcui' Pablo lo'o Bernabé: —Tya'a na —nacui—, tsa'a na chaca quiya' slo ñati' nu tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo, ngu' nu ndi'i tyijyu' —nacui' Pablo

ji'i Bernabé—. Xa' tsaá na lcaa quichí su ngulu'u na cha' ji'i Jesucristo tsubi', tsaá na'á na si tso'lo ti ndi'i tya'a na bi'.

³⁷ Ngua ti' Bernabé cha' lo'o Juan tsaá Juan lo'o ngu', la cui' nu Juan Marcos bi'.
³⁸ Pana ná nti' Pablo tsaá lo'o ji'i Juan, cha' lo'o ngulaa ngu' nde loyuu su cuentya Panfilia tya clyo, ndu'u Juan ndyaa li', cha' nga'aa ndalo Juan cha' cua'ni cña bi'.
³⁹ Ná stu'ba ntsu'u tyiquee Pablo lo'o Bernabé li', nga'aa ndya'á ngu' stu'ba ti; bi' cha' ndyaa Bernabé ndyatí ne' yaca ni'i cha' tsaá ca loyuu Chipre chaca quiya'; lo'o nu Marcos bi' ndyaa lo'o Bernabé li'.

⁴⁰ Li' ngusubi Pablo ji'i Silas cha' tsaá lo'o. Ndu'u ngu' ndyaa ngu' li', nu lo'o cua nchcui' tya'a ngu' lo'o ycai' Ndyosi nu Xu'na na cha' xtyucua Ni ji'i ngu' tyucuii.
⁴¹ Ndyaa ngu' ca loyuu su cuentya Siria, li' ndyaa la ngu' ca loyuu su cuentya Cilicia; nchcui' ngu' lo'o tya'a ñati ji'i Jesucristo nu ndyu'u ti'i tsa tlyu ti ca bi', cha' tlyu cua'ni tyiquee ngu', cha' tyatí tachaa la cha' ji'i Jesús tyiquee ngu'.

16

Ndyaa Timoteo lo'o Pablo lo'o Silas

¹ Ndyalaa Pablo lo'o Silas ca quichí Derbe, li' ndyalaa ngu' ca quichí Lистра. Quichí bi' ndyacia tya'a ngu' lo'o sca yu cuañi' tya'a ngusñi ngu' cha' ji'i Jesucristo nu naa Timoteo. Xtya'á yu laca sca nu cuna'á judío nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo, pana ngu' griego ngua sti yu. ² Nu ñati ji'i Jesús ca quichí Lистра bi', tso'lo tsa nchcui' ngu' cha' ji'i nu Timoteo bi', lo'o jua'á tso'lo nchcui' ngu' ji'i yu bi' ca quichí Iconia. ³ Ngua ti' Pablo cha' tsaá Timoteo lo'o ngu' li', bi' cha' ngusi'yu Pablo quiji Timoteo cha' culacua yu. Ná ca ñasi' ngu' judío lcaa quichí su tya'á yu lo'o ngu' li', masi jlo ti' lcaa ngu' cha' ngu' griego ngua sti yu. ⁴ Nchcui' ngu' lo'o tya'a ñati ji'i Jesús lcaa quichí su ndya'á ngu', cha' ca cuayá' ti' ngu' bi' lcaa ña'á cha' nu nguscua ngu' Jerusalén lo quityi bi'; nguscua ngu' nu ngua tsa'á ji'i Jesús tya clyo lo'o ngu' cusu' quityi bi', cha' ca cuayá' ti' ngu' xa' tsu' lcaa ña'á cña nu ntsu'u cha' cua'ni ngu' nu laca ñati ji'i Jesucristo. ⁵ Lo'o ndyuna ngu' cha' bi', li' cua ngua tlyu la tyiquee ngu' cha' ji'i Jesucristo; nga'aa ndyutsji' ngu' li'. Lo'o jua'á ngua cha' lcaa tsá ndyatí la ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo.

Nchcui' sca ngu' Macedonia lo'o Pablo laja xcalá yu

⁶ Lo'o li' ná nda Xtyi'i ycai' Ndyosi chacuayá' ji'i ngu' cha' culu'u ngu' cha' ji'i Jesucristo ca quichí nde loyuu su cuentya Asia, bi' cha' nteje tacui ngu' loyuu su cuentya Frigia, lo'o jua'á loyuu su cuentya Galacia, ⁷ ndyalaa ngu' tyucuii nu tsaá

ca loyuu su cuentya Misia li'. Ngulacua ti' ngu' cha' tya tsaá la ngu' ca loyuu su cuentya Bitinia, pana ná nda Xtyi'i ycai' Jesús chacuayá' cha' tsaá ngu' cajua; ⁸ bi' cha' nteje tacui ngu' loyuu su cuentya Misia ndyaa lye la ngu', ndyalaa ngu' quichí Troas ca to' tyujo'lo li'. ⁹ Ngua sca talya laja lo'o ndi'i Pablo quichí bi', li' nchcui' xcalá yu. Cua na'á Pablo sca ngu' Macedonia nu ndacha' ji'i yu: "Tyeje tacui ma chaca tsu' tyujo'lo, caa ma xa' tsu' ca nde Macedonia, loyuu quichí tyi na'", nacui nu qui'yu bi', "cha' xtyucua ma ji'i cua'", nacui ji'i Pablo laja xcalá. ¹⁰ Lo'o li' ngusñi ya tyucuii cha' tsaá ya chaca tsu' tyujo'lo bi' ca loyuu Macedonia, xqui'ya cha' nchcui' xcalá Pablo. (Lo'o na' ndya'á na' lo'o ngu'. Lucas naa na', na' nu nscua quityi re.) Jlo ti' ya cha' ycai' Ndyosi laca nu ngulo cña ji'i ya cha' tsaá ya ndejua, cha' ta ya cha' ji'i Jesucristo lo'o ñati nu ndi'i ndejua.

Ndi' Pablo lo'o Silas ca quichí Filipos

¹¹ Hora ti ndyaa ya ndyatí ya ne' yaca ni'i cha' tsaá ya chaca tsu', ndu'u ya ndyaa ya li'. Cuati na'á ya ca su naa Samotracia, sca loyuu piti ti cla'be tyujo'lo laca bi'. Ca chaca tsá ndyalaa ya chaca tsu' tyujo'lo bi', ca quichí Neápolis. ¹² Ca bi' ngusñi ya tyucuii ndyaa ya nde quichí Filipos, quichí nu laca loo ji'i lcaa quichí loyuu su cuentya Macedonia laca quichí Filipos bi'. (Lo'o nguxana ti quichí bi', nguiñá ngu' romano ji'i.) Lo'o li' ndyanu ya tyuu tsá quichí bi'. ¹³ Lo'o nu ngua tsá nu ndi'i cña' ngu' judío, li' ndu'u ya quichí ndyaa ya ca to' sta'á su ndyu'u ti'i ngu' judío cha' chcui' ngu' lo'o ycai' Ndyosi tsá bi'; ngulu'u ya xi ji'i ngu' cuna'á nu ndyu'u ti'i ndacua ti. ¹⁴ Lidia naa sca nu cuna'á bi'; ngu' Tiatira laca, lo'o cña ji'i laca cha' ndujui' late' nde quichí Filipos bi', sca lo late' nu cuaa ña'á, nu tso'lo xi ña'á. Ndu'ni tlyu ma' cusu' bi' ji'i ycai' Ndyosi, cha' tso'lo ndyuna ma' cha' ji'i ycai' Ndyosi nu Xu'na na; jua'á nguxtyucua Ni ji'i ma' cha' cui'ya tso'lo cuentya ñi'ya nu ndyu'u cha' nu ngulu'u Pablo ji'i ngu'. ¹⁵ Li' ntyucuatya ngu' ji'i Lidia lo'o ji'i lcaa tya'a ngu' nu ndi'i slo.

—Si chañi cha' ncliyacua ti' ma' cha' laca na' ñati ji'i Jesucristo —nacui nu cuna'á bi' ji'i ya—, tyaa ma' to' tyi na', tyanu ma' xi slo cua lacua.

Tyuu quiya' nchcui' ma' lo'o ya cha' tsaá ya, bi' cha' ndyaa ya lo'o ma' ca toni' ji'i ma'.

¹⁶ Ngua sca tsá ndyaa ya su ndyu'u ti'i ngu' cha' chcui' ngu' lo'o ycai' Ndyosi, lo'o li' ndyacia tya'a ya lo'o sca nu cuna'á cuañi' tyucuii. Quicha nu cuna'á bi', cha' cua sa'ni tsa ngusñi cui' ji'i. Cuentya ji'i cui' bi' nchca ti nu cuna'á bi' ñi'ya nu lija tyempo ji'i ngu' ca nde loo la, bi' laca cha' nu nda

cuij' bi' lo'o nu cuna'a' bi'. Msu nu ngüi'ya ti ngu' laca nu cuna'a' bi', lo'o ná nda xu'na cho' caya' j'i'. Ngu'a'ni tsa xu'na cho' ngana, cha' nda ngu' quich'i quiña'a' tsa cñi' j'i' xu'na cho', cha' caya' cha' j'i' ngu' ñi'ya nu caca j'i' ngu' nde loo la lo'o nchcui' nu cuna'a' bi' lo'o ngu'. ¹⁷ Ndyaa lca'a' cho' j'i' Pablo lo'o j'i' cuare. Cuij' tsa ngusi'ya nu cuna'a' quicha bi' lija:

—Msu j'i' ycu' Ndyosi nu laca loo laca ngu' re —nacuj' nu quicha bi'—. Culu'u ngu' j'i' ma ñi'ya nu cua'ni lyaá ycu' Ndyosi j'i' ma.

¹⁸ Tyuü tsá lca'a' nu cuna'a' bi' j'i' ya, lo'o la cui' jua'a' nxi'ya tsa. Li' nga'aa ndiya ti' Pablo cha' nxi'ya cho'. Nguxtyacui' yu nde chu' yu tyucuij' su ndyaa yu, nchcui' yu lo'o nu cuna'a' quicha bi' cha' j'i' cuij' nu ngusñi j'i' cho', cha' tyu'u cuij' bi' tyaa li':

—Chacuayá' j'i' Jesucristo nchcui' na' —nacuj' Pablo j'i'. —Tyu'u cuij' nu ntsu'u laja cuaña' nu'u juani, tyaa nde liya'.

Hora ti ngutu'u cuij' bi' ndyaa li'. Ngua tso'o nu cuna'a' bi' li'.

¹⁹ Tyaaala tsa ngu' nu laca xu'na nu cuna'a' bi'. Hora ti ngusñi xu'na bi' j'i' Pablo lo'o j'i' Silas, ndyaa lo'o xu'na bi' j'i' ngu' slo ngu' nu laca loo j'i' quich'i, cha' nda xu'nu nu cuna'a' bi' cuentya cha' nga'aa caca cua'ni ngu' ngana lo'o nu cuna'a' bi' si nga'aa ntsu'u cuij' cuxi j'i'. ²⁰ Ngusta ngu' qui'ya j'i' Pablo lo'o Silas ca slo bese li':

—Ngu' judío laca ngu' re —nacuj' ngu' j'i' bese—. Cuxi tsa ndyu'ni ngu' re, bi' cha' ñasi' tsa ngu' quich'i juani. ²¹ Xa' cha' nclu'u ngu' re j'i'na nu ná ntsu'u chacuayá' j'i'na cha' cua'ni na, cha' ngu' romano laca na.

²² Ñasi' tsa lca'a' ngu' quich'i li'. Ngulo bese cña cha' tyu'u ste' Pablo lo'o ste' Silas, cha' quijij' ngu' j'i' ngu' bi' lo'o yaca. ²³ Quiña'a' tsa quiya' ngujuij' yaca ngu' j'i' ngu' bi', li' ngusu'ba ngu' j'i' ngu' bi' ne' chcuá. Lo'o jua'a' ngulo ngu' cña j'i' ngu' nu nga'a' cua' to' ni'j' chcuá cha' tso'o tsa ña'asi' ngu' j'i' ngu' bi'. ²⁴ Bi' cha' ngua'ni clya nu laca loo j'i' ni'j' chcuá bi', ngusu'ba yu j'i' ngu' ne' cuarto cla'be ni'j' chcuá bi', lo'o li' ngusca' yu quiya' ngu' lo'o yaca.

²⁵ Nu lo'o ngua cla'be talya nga'a' Pablo lo'o Silas ne' chcuá bi'; nchcui' ngu' lo'o ycu' Ndyosi, ndyula tu'ba ngu' j'i' j'i' ycu' Ni. Lo'o jua'a' ndyuna lca'a' preso tyaa ntsu'u ngu' ne' chcuá. ²⁶ Tsi tsyaa ca ngulacuj' chalyu'u li', lye tsa ngüiña' ni'j' chcuá; ndyaala lca'a' toni'j' chcuá bi' li', xqui'ya cha' ngulacuj' tsa chalyuu, lo'o jua'a' ngusi'yu cu' juu' chcuá su ndyaaca' ngu'. ²⁷ Hora ti ngue ti' nu laca loo j'i' ni'j' chcuá bi', na'a' yu cha' ntucua yaala toni'j'. Ndyutsij' tsa yu li', cha' ngulacua ti' yu cha' cua ngusna lca'a' preso j'i'. Hora ti ngusñi yu maxtyi j'i' cha' cujuü yu

j'i' ycu' ca yu. ²⁸ Cuij' ngusi'ya Pablo j'i' yu li':

—Ná ntsu'u cha' cua'ni nu'u jua'a' —nacuj' Pablo j'i' yu—. Nde ti ndi'j' lca'a' cuare.

²⁹ Ngusi'ya nu laca loo cha' caá lo'o ngu' j'i' quii'. Li' ndyatj' yu ni'j' chcuá, lye tsa nchcuá yu lija yu li', cha' ndyutsij' tsa yu. Ndatu' stj' yu slo Pablo lo'o Silas li'. ³⁰ Li' ngulo yu j'i' ngu' ne' chcuá.

—Cusu' —nacuj' yu j'i' Pablo lo'o Silas—, cuxi tsa ñati' laca na'. ¿Ñi'ya' cua'ni na' cha' cua'ni lyaá Ni jna'? —nacuj' nu laca loo bi'.

³¹ —Xñi' nu'u cha' j'i' ycu' Jesucristo nu Xu'na na —nacuj' Pablo j'i' yu—, bi' nu taca j'i' cua'ni lyaá j'i' lca'a' ma, lo'o jinu'u, lo'o j'i' sñi' nu'u, lo'o j'i' lca'a' ngu' nu ndi'j' slo nu'u.

³² Nu Pablo lo'o Silas ni, ngulu'u ngu' cha' j'i' Jesús j'i' lca'a' ngu' nu ndi'j' ca slo nu laca loo j'i' ni'j' chcuá bi' li'. ³³ Talya tsa ngua li', pana ngui'j' nu laca loo bi' j'i' su ti'j' j'i' Pablo lo'o j'i' Silas, su ngujuij' yaca ngu' j'i' ngu'. Li' ntyucuatya ngu' j'i' nu laca loo bi', lo'o j'i' lca'a' ngu' nu ndi'j' slo. ³⁴ Ndyaa lo'o yu j'i' Pablo lo'o Silas ni'j' j'i' yu, cha' ta yu na cacu ngu'. Tso'o tsa tyiquee nu laca loo bi' juani, cha' cua ngusñi yu cha' j'i' ycu' Ndyosi; la cui' ti tso'o ntsu'u tyiquee lca'a' ngu' nu ndi'j' slo yu.

³⁵ Nguxee chaca tsa, li' ngulo bese cña j'i' policia' cha' tsaa ngu' chcu' ngu' lo'o nu laca loo j'i' ni'j' chcuá bi', cha' culaá j'i' ngu' bi'. ³⁶ Li' nchcui' nu laca loo bi' lo'o Pablo lo'o Silas:

—Cua ngulo bese cña jna' cha' culaá na' j'i' ma —nacuj' yu j'i' ngu'—, bi' cha' tso'o ti tyaa ma lacua.

³⁷ —Ná tso'o —nacuj' Pablo j'i' policia'—. Cua na'a' lca'a' ngu' quich'i re nu lo'o ngujuij' yaca ngu' j'i' ya, masi ngu' romano laca cuare. Bilya ca cuayá' j'i' ya lo'o ngusu'ba ngu' j'i' ya ne' chcuá re —nacuj'—. Lo'o juani nti' ngu' cha' culaá ngu' j'i' ya cuaana ti. Si'i' jua'a' nga'a' cha' caca. Tso'o la caá ycu' ngu' cha' culaá ngu' j'i' ya.

³⁸ Ndyaa policia' li', ndacha' ngu' j'i' bese lca'a' ña'a' cha' nu nchcui' Pablo lo'o ngu'. Nu lo'o ngua cuayá' ti' bese cha' ngu' romano laca Pablo lo'o Silas, ndyutsij' tsa bese bi' li'. ³⁹ Hora ti ndyaa ycu' bese ca to' ni'j' chcuá li':

—Cusu' —nacuj' bese bi' j'i' Pablo lo'o Silas—, cui'ya ma' cha' clyu ti' j'i' ya —nacuj'.

Ngulaá ngu' j'i' Pablo lo'o Silas li'.

—Cua'ni ma' cha' tso'o tyaa ma' chaca quich'i —nacuj' ngu' j'i' Pablo lo'o Silas.

⁴⁰ Li' ndu'u Pablo lo'o Silas ni'j' chcuá, ndyaa ngu' slo ma' Lidia chaca quiya'. Xa' nchcui' ngu' lo'o ñati' j'i' Jesucristo bi', cha' caca tlyu tyiquee ngu' xqui'ya Jesús. Ndu'u ngu' ndyaa ngu' li'.

17

Ñasi' tsa ngu' Tesalónica

¹ Ndyaa Pablo lo'o Silas tyucuij nde Tesalónica. Cloy nteje tacui ngu' quichij Anfípolis, li' nteje tacui ngu' quichij Apolonia, lo'o li' ndyalaa ngu' nde quichij Tesalónica. Ntucua sca laa jilij ngu' judío quichij bi', ² bi' cha' ndyaa Pablo ne' laa bi' ñi'ya nu ndya'a yu ne' laa jilij ngu' judío lcaa quichij. Tsa nu ndi'j cña' ngu' judío ndyu'u ti'j ngu' quichij ne' laa, lo'o jua'a ndyatij Pablo ndyaa yu ne' laa tsá bi'. Cua ndyaa sna semana nchcui' yu lo'o ngu' ca bi'; ³ ngulu'u yu cha' jilij ycu' Ndyosi jilij ngu', cha' nu nchcui' quityi cusu' jilij Cristo ñi'ya nu ntsu'u cha' xcube' ngu' jilij, lo'o li' ñi'ya tyu'ú nu Cristo bi' chaca quiyá' lo'o cua ndyujuij ngu' jilij.

—Nchcui' na' lo'o mā cha' jilij Jesús —nacuij Pablo jilij ngu' li'—. Ñi'ya nu nchcui' quityi jilij nu Cristo bi', la cui' jua'a ngua jilij Jesús —nacuij—. La cui' Cristo laca nu Jesús bi'.

⁴ Ngusñi tucua sna tya'a ti ngu' judío cha' bi', li' ndya'a ngu' bi' lo'o Pablo lo'o Silas; jua'a ngusñi tyuu' tya'a ngu' griego nu ndu'ni tlyu jilij ycu' Ndyosi cha' bi'; jua'a tyuu' tya'a nu cuna'a tlyu nu ndi'j quichij bi', ngusñi ngu' cha' bi' li'. ⁵ Pana ñasi' tsa ngu' judío nu ná jlyá ti' cha' bi'; tyaaala tsa ngu' bi', bi' cha' nchcui' ngu' lo'o ñatij xña'a nu xcui' ndya'a calle ti, ñatij taja ti, cha' xtyucua ngu' xña'a bi' jilij ngu'. Cuxi tsa ngua'ni ngu' bi' li', lo'o jua'a ngua ñasi' lcaa ngu' quichij. Ndyaa ngu' slo Jasón li', ndyatij ngu' ni'j jilij yu Jasón bi', cha' ncllyana ngu' jilij Pablo lo'o Silas. Xñi' ngu' jilij ngu' bi' nti' ngu', cha' tsaa lo'o ngu' jilij Pablo lo'o Silas ca slo ngu' quichij. ⁶ Pana ná nquije Pablo lo'o Silas jilij ngu', bi' cha' ngusñi ngu' jilij ycu' Jasón lo'o jilij tya'a ndya'a yu, ndyaa lo'o ngu' jilij ngu' bi' ca slo ngu' tisiya. Cuij nchcui' ngu' lo'o ngu' tisiya li', ngusta ngu' quiyá' jilij Jasón lo'o jilij tya'a ndya'a yu:

—Tyaala tsa ngu' bi' —nacuij nu ngu' xña'a bi'—. Lcaa quichij su ndya'a ngu' bi' nga'aa si'i ti ti ndi'j ngu' quichij bi' xqui'ya cha' cuxi nu nchcui' ngu' bi' —nacuij ngu'—. Lo'o juani cua ndyalaa ngu' xña'a bi' quichij tyi na, ⁷ ndi'j ngu' slo yu Jasón re. Ná ndaquiyá' ngu' bi' jilij cña nu ngulo rey tlyu jilina nu laca na ngu' romano, cha' nchcui' ngu' cha' ntsu'u chaca rey nu tlyu la nu naa Jesús; bi' laca nu taca culo cña jilina, nacuij ngu' bi'.

⁸ Lo'o ngua cuayá' ti' ngu' tisiya quiyá' nu ngusta ngu' jilij ngu' bi', ñasi' tsa ngu' li', ñasi' lcaa ngu' quichij; ⁹ bi' cha' ngüjña ngu' tisiya cñi jilij Jasón lo'o jilij tya'a ndya'a yu xqui'ya Pablo, lo'o jua'a xqui'ya Silas. Nda ngu' cñi, lo'o ti ngutu'u ngu' laja ti li', nu Jasón lo'o tya'a ndya'a yu.

Ndyalaa Pablo lo'o Silas nde quichij Berea

¹⁰ Nu ngu' nu ntsu'u cha' jilij lo'o Jesús ca bi', hora ti ngua'ni cho'o ngu' tyucuij jilij Pablo lo'o Silas cha' tya'a ngu'; la cui' talya ndu'u ngu' ndyaa ngu' ca quichij Berea. Lo'o ndyalaa ngu' nde quichij bi', li' ndyatij ngu' ndyaa ngu' ne' laa jilij ngu' judío.

¹¹ Tso'o la tyiquee ngu' quichij Berea bi'; si'i na cuxi tyiquee ngu' bi' ñi'ya laca tyiquee ngu' Tesalónica. Nti' tsa ngu' cuna ngu' cua ña'a ca cha' nu nda Pablo lo'o Silas lo'o ngu'. Lcaa tsá ncllyana ngu' lo' quityi jilij ycu' Ndyosi si cha' liñi tya'a nu nchcui' ngu' bi'; ¹² bi' cha' ngusñi tyuu' tya'a ngu' quichij cha' bi', lo'o ngu' judío, lo'o jua'a ngu' griego, masi nu qui'yu, masi nu cuna'a tlyu, ngusñi ngu' cha' bi'. ¹³ Li' ngujui cha' jilij ngu' judío nu ndi'j nde quichij Tesalónica cha' ncllyu'u Pablo cha' jilij ycu' Ndyosi jilij ngu' Berea. Ngua ñasi' tsa ngu' bi' li', yala ti ndyalaa ngu' ca quichij Berea bi' li'. Ndyaa ngu' nda ngu' sca cha' cuiñi lo'o ngu' quichij bi', cha' xuu' tya'a ngu' lo'o Pablo. ¹⁴ Lo'o ngua tii ñatij jilij Jesucristo cha' jua'a nti' ngu' judío bi', hora ti ngusalya' ngu' lo'o Pablo cha' tya'a yu tyucuij to' tyujo'o; pana ndyanu Silas lo'o Timoteo quichij bi'. ¹⁵ Ndyaa xi ngu' Berea lo'o Pablo ña'a cuayá' nu ndyalaa ngu' ca quichij Atenas. Hora ti nguxtyuu' ngu' Berea nde quichij tyi ngu' li', cha' ta ngu' cha' lo'o Silas lo'o Timoteo, cha' lo'o ngu' tsaa ngu' yala ti xi cha' tyacua tya'a ngu' lo'o Pablo ca quichij Atenas bi'.

Ca quichij Atenas

¹⁶ Ntajatya Pablo jilij Silas lo'o Timoteo ña'a cuayá' nu tyalaa ngu' ca quichij Atenas. Xñi' tsa ti' Pablo lo'o na'a yu cha' quíña'a tsa jo'ó ntsu'u quichij bi'; ¹⁷ bi' cha' nchcui' yu lo'o ngu' ca ne' laa jilij ngu' judío bi', nchcui' yu lo'o ngu' judío, jua'a lo'o ngu' xa' tsu' nu ndu'ni tlyu jilij ycu' Ndyosi cajua, lo'o jua'a nchcui' yu lo'o lcaa ngu' nu ndi'j lo caya'. Lcaa tsá ncllyu'u yu jilij ngu' quichij bi'. ¹⁸ Cua ntsu'u sca taju ngu' nde quichij bi', ngu' nu ndyaca tsa'a jilij cha' nu ncllyu'u ngu' epicúreo, lo'o jua'a ntsu'u chaca taju ngu' nu ndyaca tsa'a jilij cha' nu ncllyu'u ngu' estoico. Ndyacua tya'a nu ngu' nu ndyaca tsa'a tyucuaa lo cha' bi' lo'o Pablo li'. Nchcui' tsa ngu' cha' jilij yu lo'o tya'a ngu':

—¿Ni cha' nda nu qui'yu re nu nchcui' tsa lo'o na? —nacuij ngu' jilij tya'a ngu'.

—¿Ha si'i cha' jilij xa' jo'ó nchcui' yu? —nacuij tya'a ngu' li'.

Pana cua ndyana ngu' lo'o ngulu'u Pablo cha' jilij Jesús, cha' ngulu'u yu jilij ngu' ñi'ya ngua cha' ndyu'ú Jesús chaca quiyá'. ¹⁹ Li' ngusñi ngu' ya' Pablo cha' tsaa lo'o ngu' jilij ca su ndyu'u ti'j ngu' cusu' quichij bi', sca yuu laja ti nu naa Areópago.

—Nti' ya cha' caca cuayá' ti' ya, ¿ñi'ya ndyu'u cha' nu nclyu'u nu'u' j'i' ya? —nacuj ngu' j'i' Pablo—. Sca cha' cucui laca cha' nu nchcui' nu'u' re; ²⁰ bilya cuna ya cha' bi', tya lyiji ta ya cuentya —nacuj ngu'—. Bi' cha' juani, ta nu'u' cha' lo'o ya ¿ñi'ya ndyu'u cha' bi'?

²¹ Nu ngu' quichj Atenas ni, xcui' nti' ngu' cuna ngu' cua ña'a ca cha' cucui nu caca chcui' ngu' lo'o tya'a ngu', sca cha' nu bilya cuna ngu'. La cui' jua'a ndu'ni lcaa ngu' xa' tsu' nu ndi'j quichj bi', xcui' ca ndiya ti' ngu' chcui' ngu' j'i' sca cha' cucui.

²² Bi' cha' ndatu Pablo ca'be laja ñati ca Areópago bi', nchcui' yu lo'o ngu' li':

—Cu'ma ngu' Atenas —nacuj Pablo j'i' ngu'—. Cua na'a na' cha' jlya tsa ti' ma j'i' jo'ó nu ntsu'u j'i' ma —nacuj yu—. ²³ Ndyaa na'a na' xi calle quichj re, lo'o li' na'a na' lcaa jo'ó nu cuentya j'i' cu'ma. Li' na'a na' sca mesa nu ndu' laja ti' su nscua sca cha' cña nde sii' mesa bi' nu ndi'ya nchcui': “Nde laca mesa j'i' jo'ó nu bilya tyuloo ya j'i'”. Cha' j'i' ycu' Ndyosi nu bilya slo ma tilaca laca Ni, cha' j'i' nu ycu' Ndyosi bi' ta na' lo'o ma juani —nacuj yu—.

²⁴ ‘Cua ngüiñá ycu' Ndyosi tyucui ña'a chalyuu lo'o lcaa na nu ntsu'u chalyuu; laca ycu' Ndyosi nu Xu'na nu laca loo, masi nde cua, masi nde lo yuu chalyuu —nacuj Pablo j'i' ngu'—. Pana ná ndi'j Ni ne' sca laa nu ndiñá ñati ti. ²⁵ Ni sca cha' ná lyiji j'i' ycu' Ndyosi, ná nga'a cha' xñi Ni ni sca na nu nda ñati j'i' Ni. Cua ngua'ni cu'ú Ni j'i' lcaa ñati, cua nda Ni xtyi'i ngu' cha' tyu'ú ne' cresiya j'i' scaa ngu', lo'o jua'a cua nda Ni lcaa cha' nu ntsu'u j'i' ñati chalyuu.

²⁶ ‘Cua ngüiñá ycu' Ndyosi j'i' lcaa ñati chalyuu lo'o sca ti lo cuaña' ñati. Lo'o jua'a ngusta ycu' Ndyosi ni tyempo cala scaa ngu', ndu'ni Ni mala su caca quichj tyi scaa ngu'. ²⁷ Na cua nda Ni j'i' ñati lijya ngu' chalyuu cha' clyana ngu' j'i' ycu' Ni, cha' quije Ni j'i' ngu'. Pana ná tyijyu' ndi'j ycu' Ndyosi j'i'na, cacua ti su ndi'j lcaa na ndi'j ycu' Ni. ²⁸ Chacuayá' j'i' Ni lu'ú na, chacuayá' j'i' Ni ndya'a na, lo'o jua'a chacuayá' j'i' Ni ndyu'ni na lcaa cña. Ntsu'u sca cha' nu nguscua jyo'o ngu' tii tya'a ma lo quityi sa'ni, cha' nu ndi'ya nchcui': “Tya'a ycu' Ndyosi laca na”. Jua'a nacuj jyo'o cusu' bi' j'i' ma.

²⁹ Si chañi cha' ycu' Ndyosi laca tya'a na —nacuj Pablo j'i' ngu'—, ná taca chcui' na cha' laca Ni sca lcuj, masi lcuj oro, masi lcuj plata, masi lcuj quee ndu'. Na ndiñá ti ñati chalyuu lcuj bi' ñi'ya nu nda'ya cha' hique ti ngu' cha' cuiñá ngu' j'i'. ³⁰ Cua ndalo tsa tyiquee ycu' Ndyosi j'i' ñati chalyuu tyempo sa'ni lo'o bilya ca jlo ti' ngu' lcaa cha' bi', pana juani cua ngulo Ni cña j'i' lcaa ñati chalyuu cha' culochu' ngu' lcaa cha' cuxi nu ntsu'u j'i' ngu'. ³¹ Cua ngusta Ni sca tsá cha'

cua'ni cuayá' Ni j'i' lcaa ñati chalyuu, lo'o jua'a cua ngusubi Ni sca ñati nu caca bese. Jesucristo laca bi'. Tso'o tsa ngua'ni Ni cha' tyanu tachaa cha' bi' j'i' ñati chalyuu, nu lo'o ngua'ni Ni cha' ndyu'ú nu ñati bi' chaca quiyá' lo'o cua ndyujuii ngu' j'i'.

³² Nu lo'o ndyuna ngu' quichj cha' bi', cha' cua ndyu'ú sca ñati chaca quiyá' ca su ntsiya ngujuii, li' nxyti lo'o tsa ngu' j'i' Pablo. Lo'o jua'a ntsu'u xi xa' la ngu' nu nchcui' lo'o yu:

—Culu'u nu'u' cha' bi' j'i' ya chaca quiyá' chaca tsá —nacuj ngu' bi' j'i' yu.

³³ Li' ngutu'u Pablo ca Areópago su ntucua ngu'. ³⁴ Pana ndu'u lca'a xi ngu' j'i' yu li', xqui'ya cha' jlya ti' ngu' bi' cha' nu cua nchcui' yu lo'o ngu'. Sca nu qui'yu nu naa Dionisio ngusñi cha' bi', masi laca Dionisio sca ngu' cusu' nu ndya'a ca Areópago; jua'a sca nu cuna'a nu naa Dámaris ngusñi cha' bi', lo'o xi xa' la ñati ngusñi cha' bi'.

18

Ca quichj Corinto

¹ Li' ndu'u Pablo quichj Atenas ndyaa yu ca quichj Corinto. ² Quichj bi' ndyacua tya'a yu lo'o sca ngu' judío nu naa Aquila, ngu' quichj Ponto laca nu Aquila bi'. Nguti'j ngu' nde Italia nquicha', nu Aquila bi' lo'o clyo'o nu naa Priscila; pana ndu'utsu' ngu' ndyalaa ngu' nde quichj Corinto, nu lo'o ngulo rey Claudio cña cha' culo'o ngu' j'i' lcaa ngu' judío nu nguti'j quichj Roma, quichj nu laca loo j'i' loyuu su cuentya Italia bi'. Toni'j j'i' nu Aquila bi' ndyalaa Pablo li'. ³ Stu'ba ti ngua'ni Pablo cña lo'o ngu' bi' li', cha' cuityi ni'i late' laca ngu'; bi' cha' ndyanu yu slo ngu' cha' cua'ni yu cña lo'o ngu'. ⁴ Ndyaa Pablo ne' laa j'i' ngu' judío lcaa tsá ta'a nu ndi'j cña' ngu', cha' culu'u yu cha' j'i' Jesús j'i' ngu' nu ndyu'u ti'j li', masi j'i' ngu' judío, masi j'i' ngu' xa' tsu'.

⁵ Cua ndu'u Silas lo'o Timoteo ca Macedonia, li' ndyalaa ngu' slo Pablo. Lo'o cua ndyalaa ngu' bi', li' lcaa tsá lcaa hora nclyu'u Pablo cha' j'i' Jesús j'i' ngu' judío. Nchcui' yu cha' laca Jesús ycu' Cristo, nu ntajatyá tsa ngu' j'i' cha' caa nde chalyuu. ⁶ Pana ngunas' tsa ngu' judío bi' j'i' Pablo li', suba' tsa nchcui' ngu' lo'o; bi' cha' nguscuj yu ste' yu slo ngu' cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' cuxi tsa nchcui' ngu' lo'o yu.

—Nguna' tsa ndu'ni cu'ma —nacuj Pablo j'i' ngu'—. Xqui'ya ycu' ma laca; ná ntsu'u qui'ya 'na, cha' xcui' cha' liñi laca nu ngulu'u na' j'i' ma. Cua tya'a ti na' lacua. Juani tsa'a na' cha' ta na' cha' re lo'o ngu' xa' tsu', cha' ná nduna cu'ma, ngu' judío.

⁷ Li' ndu'u yu ne' laa bi', ndyaa yu ca slo sca ñati nu naa Justo; cacua ti to' laa bi' ntucua tyi yu. Sca ñati nu ndyu'ni tlyu j'i' ycu' Ndyosi laca nu Justo bi'. ⁸ Lo'o jua'a

yu Crispo ngusñi cha' jil'i ycuil' nu Xu'na na. Crispo laca sca nu cusu' nu laca loo ne' laa jil'i ngu' judío. Jlya ti' nu Crispo bi' jil'i ycuil' nu Xu'na na, lo'o jua'a jlya ti' lcaa ngu' nu ndil'i slo. Quiña'a tya'a ngu' Corinto ngusñi ngu' cha' jil'i Jesús, bi' cha' ntyucuatya ngu' bi' li'.⁹ Lo'o li' cua na'a Pablo jil'i Jesús nu Xu'na na, ñi'ya si na nchcui' xcalá yu ngua.

—Ná cutsji nu'u—nacuj Jesús jil'i yu—. Ná ca taja ti' nu'u cha' culu'u nu'u cha' jna' jil'i ñati—nacuj Ni—. ¹⁰ Ndi'l' na' lo'o nu'u cha' xtyucua na' jinu'u, bi' cha' nga'aa caca xñi ngu' jinu'u cha' xcube' ngu' hi. Lo'o jua'a ntsu'u tsa ngu' quich'i re nu laca xñi ngu' cha' jna' nde loo la, si ta nu'u cha' lo'o ngu'.

¹¹ Li' ndyanu Pablo sca yijá cla'be ca quich'i Corinto bi', xcui' cha' jil'i Jesús ngulu'u yu jil'i ngu' quich'i bi'.

¹² Lo'o li' ngua Galión gobernador jil'i loyuu su cuentya Acaya bi'; tyempo bi' ndyu'u ti'l' tyuu tya'a ngu' judío se'l' ti cha' xuu tya'a ngu' lo'o Pablo, masi tya'a ngu' judío laca yu. Li' ngusñi ngu' bi' jil'i yu cha' tsa lo'o ngu' jil'i yu ca slo ngu' tisiya;¹³ ngusta ngu' qui'ya jil'i yu ca slo nu gobernador bi' li'.

—Ndyaa nu qui'yu re laja quich'i tyi na, pana ná tso'o cha' nu nclu'u yu jil'i ñati—nacuj ngu' jil'i nu laca loo bi'—. Nclu'u yu jil'i ngu' cha' xa' ña'a cua'ni tlyu ngu' jil'i ycuil' Ndyosi, masi ná nda gobierno chacuayá' cha' cua'ni ngu' jua'a.

¹⁴ Ngua ti' Pablo xacuj yu cha' jil'i ngu' li', pana clyo nchcui' nu cusu' Galión bi'.

—Ná tyiquee' taquiya' na' jil'i cha' nu nchcui' cu'ma ngu' judío, si ntsu'u sca cha' nu cuxi tsa—nacuj Galión bi' jil'i ngu'—. Pana si'l' jua'a laca cha' re—nacuj—. ¹⁵ Cua ñasi' má xqui'ya cha' ncluyu' yu re xi xa' lo cha' jil'i ngu'. Sca cha' jil'i jo'ó cuentya jil'i cu'ma laca cha' re, cha' ná stu'ba cha' nu nchcui' yu lo'o cha' nu nchcui' cu'ma cuentya jil'i cha' cusu' nu ntsu'u jil'i ma; bi' cha' ná ndiya ti' ma cha' nclu'u yu cha' bi' jil'i ngu'. Cua'ni cuayá' ycuil' ca ti ma jil'i cha' re lacua. Ná ndu'ni cha' caa lo'o cu'ma jil'i yu ca slo na'.

¹⁶ Lo'o li' ngulo gobernador cña cha' culo ngu' jil'i ngu' judío nde liya'. ¹⁷ Li' hora ti' ndaya' lcaa ngu' quich'i bi' jil'i nu cusu' Sóstenes, cha' laca nu cusu' bi' loo ne' laa jil'i ngu' judío. Ti'l' tsa ngujui'l' ngu' jil'i nu cusu' bi' ca slo gobernador Galión; pana nu Galión bi' ni, ná ndube ti' bi' tisiya' ti.

Ngua sna quiya' lo'o ndyaa Pablo ca chacatsu'

¹⁸ Tya ndyanu Pablo quich'i bi' tya tyuu tsa; li' ngutu'u yu ndyaa yu lo'o Aquila lo'o Priscila bi', ndyaa ngu' ne' yaca ni'l' ca quich'i Cencrea. Li' tsa ycuil' Pablo ca loyuu su cuentya Siria. Ca quich'i Cencrea

bi' ngusi'yu ngu' quicha' hique Pablo, cha' caca cuayá' ti' ngu' jua'a cha' ntsu'u sca cha' nu cua ngüñi jil'i yu lo'o ycuil' Ndyosi tya tsubi' la. ¹⁹ Ndu'u ngu' ndyaa ngu' ne' yaca ni'l', li' ndyalaa ngu' ca quich'i Efeso su tyanu Aquila lo'o Priscila. Ndyat'i Pablo ycuil' ti ne' laa cha' chcuil' yu lo'o ca ta'a ngu' judío nu ndyu'u ti'l' cajua. ²⁰ Ngua ti' ngu' quich'i bi' cha' tyanu Pablo nde quich'i tyi ngu', pana ná ntaja'a yu. ²¹ Ngusalaya' yu lo'o ngu' bi' li':

—Ntsu'u cha' tsa'a na' ca Jerusalén cha' cua ngulala ta'a—nacuj Pablo jil'i ngu'—. Li' xtyuu na' chaca quiya' nde quich'i re, si jua'a nti' ycuil' Ndyosi—nacuj yu.

Ndu'u Pablo quich'i Efeso ndyat'i yu ne' yaca ni'l', ndyaa yu li'. ²² Lo'o cua ndyalaa yaca ni'l' bi' ca quich'i Cesarea, li' ndu'u Pablo ndyaa yu ca quich'i Jerusalén. Tso'o ti nchcui' yu lo'o tya'a ñati jil'i Jesucristo cajua, lo'o li' hora ti' ndyaa yu ca quich'i Antioquia. ²³ Ndyanu yu sca tucua co' ca quich'i bi', li' ndu'u yu ndyaa yu chaca quiya' cha' tsa yu ca slo lcaa taju ñati jil'i Jesucristo nu ndil'i ca loyuu su cuentya Galacia, su cuentya Frigia. Nchcui' li' lo'o ngu' cha' tyanu tachaa la cha' jil'i Jesucristo tyiquee ngu'.

Ndyalaa Apolos ca quich'i Efeso

²⁴ La cui' tyempo ndyalaa sca nu qui'yu ngu' judío nde quich'i Efeso. Apolos naa yu bi', lo'o Alejandría naa quich'i tyi yu. Jlo tsa ti' yu lcaa cha' jil'i ycuil' Ndyosi nu nscua lo quityi tya sa'ni la, lo'o jua'a tso'o tsa nchcui' yu cha' jil'i ycuil' Ndyosi lo'o ñati. ²⁵ Tya tsubi' la cua ngulu'u tso'o ngu' jil'i yu lcaa cha' nu cuentya jil'i ycuil' nu Xu'na na; bi' cha' yala ti' ti' yu, ná taja ti' yu tsiya' ti cha' chcuil' yu cha' bi'. Tso'o tsa ncluyu' yu cha' jil'i Jesús lo'o ñati li'; jua'a ntyucuatya yu jil'i ngu' ñi'ya nu ntyucuatya jyo'o Juan, cha' bilya ca cuayá' ti' yu lcaa cha' jil'i Jesús. ²⁶ Ná ntsij yu Apolos cha' culu'u yu jil'i ngu' ne' laa jil'i ngu' judío, pana nu lo'o ndyuna Priscila lo'o Aquila ñi'ya nu ngulu'u yu cha' jil'i ngu' ne' laa, li' nchcui' ngu' lo'o yu. Liñi la ngulu'u ngu' jil'i Apolos ñi'ya nu xñi ngu' tyucui' jil'i ycuil' Ni li'. ²⁷ Ca tiya' la ngua ti' Apolos tsa yu ca loyuu su cuentya Acaya. Tso'o ntsu'u tyiquee tya'a ñati jil'i Jesucristo cha' tsa yu cajua, bi' cha' nguscua ngu' sca quityi cha' tsa slo tya'a ñati jil'i Jesucristo cajua, cha' tso'o ti chcuil' ngu' lo'o yu nu lo'o tyalaa yu ca su ndil'i ngu'. Ndyaa yu li', ndyalaa yu ca loyuu su cuentya Acaya bi'. Li' nguxtyucua tsa yu jil'i ngu' nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Jesucristo lcaa quich'i su ndyaa yu. Xqui'ya cha' tso'o tsa tyiquee ycuil' Ndyosi ña'a Ni jil'i ngu', bi' cha' cua ngusñi ngu' cha' jil'i Ni. ²⁸ Ngulu'u nu Apolos bi' jil'i lcaa ngu' cha' cuiñi tsa laca cha' nu nda nu ngu' judío bi', masi ñati tya'a yu laca ngu'; jua'a ngulu'u

yu cha' jil'i ycuil' Ndyosi nu nscua lo quityi tya sa'ni la, nu nchcui' cha' jil'i nu Cristo nu ntajaty tsa ngu' jil'i bi'. Cristo laca Jesús, nacui' yu. Tso'o tsa nchcui' yu, bi' cha' ná tucui' ngua jil'i tacu' cha' jil'i yu.

19

Ndyalaa Pablo ca quichi Efeso

¹ Laja lo'o ndi'i Apolos quichi Corinto, la cui' tyempo bi' ndyaa Pablo nde ca'ya, ña'a cuayá' nu ndyalaa yu nde quichi Efeso. Ca bi' ndyacua tya'a yu lo'o xi ñati' nu ndyu'ni tlyu jil'i ycuil' Ndyosi.

² —¿Ha cua ndyanu Xtyi'i ycuil' Ndyosi ne' cresiya jil'i ma tya lo'o ngusñi ma cha' jil'i ycuil' Ni? —nacui' Pablo jil'i ngu'.

—Ná ndyanu Ni —nacui' ngu' jil'i Pablo—. Ná jlo ti' ya na laca nu naa Xtyi'i ycuil' Ndyosi.

³ —¿Ni cha' laca ntyucuatya ngu' jil'i ma laca? —nacui' Pablo jil'i ngu' li'.

—Cua ntyucuatya ngu' jil'i ya ñi'ya nu ngulu'u jyo'o Juan jil'i ngu' cha' caca —nacui' ngu' jil'i yu.

⁴ —Cua ntyucuatya Juan jil'i ñati' cha' caca cuayá' ti' xa' ñati' cha' cua ngulochu' ngu' bi' lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jil'i ngu' —nacui' Pablo jil'i ngu'—. Nchcui' Juan lo'o ngu' cha' cua caa ti' chaca ñati' nu laca Jesucristo, lo'o jua'a ntsu'u cha' xñi ngu' cha' jil'i yu bi' li'.

⁵ Ndyuna ngu' cha' nu ngulu'u Pablo jil'i ngu', bi' cha' chaca quiyá' ntyucuatya ngu' cuentya jil'i ycuil' Jesús nu Xu'na na. ⁶ Li' ngusta ya' Pablo hique ngu'. Ndyanu Xtyi'i ycuil' Ndyosi ne' cresiya jil'i ngu' li'; hora ti' nchcui' ngu' cha'ña jil'i xa' ñati', lo'o jua'a nchcui' ngu' ña'a cha' nu nda ycuil' Ni jil'i ngu' cha' chcui' ngu' lo'o tya'a ngu'. ⁷ Tii tyucuaa tya'a ngu' qui'yu ngua nu cua ntyucuatya li'.

⁸ Lo'o li' ndyaa Pablo ne' laa jil'i ngu' judío cha' chcui' yu cha' jil'i ycuil' Ndyosi lo'o ngu', cha' culu'u yu jil'i ngu' ñi'ya nclyo ycuil' Ni cña. Ndyá'a sna co' nu ngua'ni yu jua'a.

⁹ Pana ntsu'u ngu' nu nchcui' cuxi jil'i cha' nu nclu'u Pablo bi', xqui'ya cha' liye' ti' ngu'; ná ntaja'a ngu' bi' xñi ngu' cha' jil'i Jesús. Li' ndu'u Pablo ndyaa lo'o yu jil'i ngu' nu cua ngusñi cha' bi', ndyaa ngu' nde ne' ni'j' scuela jil'i sca nu cusu' nu naa Tiranno. Li' tya ngulu'u yu jil'i ngu' lcaa tsá. ¹⁰ Tucua yija ngua'ni yu jua'a, ña'a cuayá' nu ndyuna lcaa ngu' loyuu su cuentya Asia cha' jil'i Jesús. Nchcui' yu lo'o lcaa ngu' bi', masi lo'o ngu' judío, masi lo'o xa' la ngu'. ¹¹ Lo'o jua'a nda ycuil' Ndyosi chacuayá' jil'i Pablo cha' cua'ni yu tyu'u tya'a cña tonu ca slo ngu', bi' cha' ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' quicha. ¹² Lo'o jua'a ngusñi ngu' lcaa late' nu cua ndyala' Pablo jil'i, ndyaa lo'o ngu' jil'i late' bi'

ca slo ngu' quicha tya'a ngu'. Ngua tso'o nu ngu' quicha bi' li', lo'o jua'a ngu' quicha nu ngusñi cui'i' cuxi jil'i, ndu'utsu' cui'i' jil'i ngu' bi' ndyaa li'.

¹³ Quichi bi' ndi'i xi ngu' judío nu ná ntsu'u quichi tyi, na ndyaa yu'u ti ngu' bi'. Nchcui' ngu' cha' nchca jil'i ngu' bi' culo ngu' cui'i' cuxi nu ngusñi jil'i ngu' quicha. Lo'o li' ngua ti' ngu' cha' culo ngu' cui'i' chacuayá' jil'i Jesús nu Xu'na na, masi ná ngusñi ngu' cha' jil'i ycuil' Jesús.

—Chacuayá' jil'i Jesús tyu'utsu' cui'i' nu ngusñi jil'i ma —nacui' ngu' jil'i ngu' quicha bi'—, la cui' Jesús nu nclu'u Pablo cha' jil'i —nacui' ngu'.

¹⁴ Jua'a ngua'ni nu cati tya'a sñi' Esceva; lo'o nu cusu' Esceva ni, ngua bi' sca sti jo'ó nu laca loo cuentya jil'i ngu' judío. ¹⁵ Jua'a nchcui' sñi' Esceva bi' sca quiyá', lo'o hora ti' ngxacu' nu quicha bi' cha' jil'i ngu' bi' li'.

—Cua nslo na' jil'i Jesús —nacui' cui'i' bi'—, lo'o jua'a nslo na' jil'i Pablo, ti ñati' laca bi' —nacui'—. Pana nu cu'ma ni, çtilaca laca cu'ma?

¹⁶ Li' ntejeja' nu quicha bi' jil'i ca ta'a sñi' Esceva, ngua'ni lya' ti' jil'i ngu', ngujui' tsa jil'i ngu'. Hora ti' ngusna ngu' ña'a quichi' ti ngu', cha' ndye ste' ngu' ngutaa'. Ti'i tsa ngua quicha ngu' bi' li'. ¹⁷ Lo'o li' ngujui' cha' bi' jil'i lcaa ngu' quichi Efeso, masi ngu' judío, masi xa' la ñati'. Ndyutsii' tsa ngu' li', lo'o jua'a ngua'ni tlyu ngu' jil'i ycuil' Jesús nu Xu'na na li'.

¹⁸ Lo'o li' yaa tyu'u tya'a ngu' nu cua ngusñi cha' jil'i Jesús, nu ntyuju'u tsa ti' jil'i lcaa cha' cuxi nu ngua'ni ngu'; ¹⁹ jua'a ngu' nu ngua'ni cucha'a, yaa lo'o ngu' jil'i quityi cuxi bi' jil'i ngu', ndaqu' ngu' quityi cucha'a bi' li'. Ngulacua ngu' ni tsa lo' nga'a quityi nu ndaqu' ngu' bi'; tu'ba tyi mil cñi plata, tsa lo cua ntsu'u lo quityi nu ndaqu' ngu' bi' li'. ²⁰ Jua'a ngua cha' qui'ña'a la ñati' ngua cuayá' ti' cha' jil'i ycuil' nu Xu'na na, ngua cuayá' ti' ngu' cha' tlyu tsa laca cha' jil'i ycuil' nu Xu'na na.

²¹ Lo'o li' ngua ti' Pablo cha' tsaa yu ca loyuu su cuentya Macedonia, lo'o ca loyuu su cuentya Acaya, cha' tsaa yu slo lcaa taju ñati' jil'i Jesucristo nu ndi'i loyuu bi'. Nde loo la, li' tsaa yu ca Jerusalén ngua ti' yu. Lo'o jua'a nchcui' Pablo cha' lo'o ntsu'u cha' tsaa yu ca nde quichi Roma ca tiya' la. ²² Pana clyo nchcui' yu lo'o Timoteo lo'o Erasto cha' tsaa ngu' ca Macedonia nde loo la jil'i yu, tyanu la xi ycuil' yu nde loyuu Asia, nti' yu.

Ñasi' tsa ngu' Efeso

²³ Li' nguxana ngunasil' ngu' quichi Efeso xqui'ya ñati' nu ngusñi tyucui' jil'i ycuil' nu Xu'na na. ²⁴ Ndi'ya ngua cha': Sca ñati' nu naa Demetrio ngua su'u cha' ñasi' ngu' bi'; cui'ty plata laca Demetrio bi', ndi'ya yu lcu'i

plata jil'i ni'l'i su ndya'a'ā ngu' quich'i ndu'ni tlyu ngu' jil'i jo'ō xu'na quich'i, nu jo'ō Diana bi'. Lo'o jua'a'ā ndyiji tsa ngana jil'i ngu' xqui'ya cña bi'. Ntsu'u tsa msu jil'i Demetrio, cha' nxyucua msu bi' jil'i yu lo'o cña bi' jil'i. ²⁵ Li' ndyu'u ti'l'i lcaa ñati jil'i yu, lo'o jua'a'ā lcaa cuityi plata nu ntsu'u quich'i bi', ndyu'u ti'l'i ngu' se'j' ti.

—Cu'ma' tya'a ndu'ni na cña —nacuj Demetrio jil'i ngu'—, jlo ti' ma' cha' ndyiji tsa ngana ji'na lo'o cña nu ntsu'u ji'na —nacuj yu—. ²⁶ Lo'o juani cua na'a'ā ma' cha' ndya'a'ā nu Pablo bi' quich'i tyi na re, lo'o jua'a'ā ndya'a'ā yu nde lcaa quich'i loyuu su cuentya Asia re. Cua ndyuna ma' cha' nu nclyu'u yu bi' jil'i ngu', cha' ná tso'o cua'ni tlyu ngu' jil'i jo'ō nu ndiñá ñati ti; si'i' ycu'i' Ndyosi laca jo'ō bi', nacuj Pablo. Lo'o nu juani ntsu'u tsa ngu' quich'i re nu ngusñi' cha' nu nchcui' yu bi'. ²⁷ Cuxi tsa ndyu'u cha' bi', si nga'aa nti' ngu' cui'ya ngu' lcu'i' nu ndiñá na; nga'aa caja cña nu cua'ni na li'. Lo'o li' nga'aa tyaja'a'ā ngu' cua'ni tlyu ngu' jil'i xtya'a'ā na jo'ō Diana nu laca loo tsiya' ti ne' laa jil'i quich'i tyi na re. Juani lcaa ñati loyuu su cuentya Asia ndyu'ni tlyu jil'i jo'ō bi', lo'o jua'a'ā lcaa ñati tyucui' ña'a'ā chalyuu ndyu'ni tlyu jil'i. Ná tso'o si cua'ni tye ngu' cha' jil'i jo'ō tlyu nu ntsu'u ji'na.

²⁸ Lo'o ndyuna ngu' nu ndiñá lcu'i' jo'ō cha' bi', ñasi' tsa ngu' li'. Cuij' ngusi'ya lo'o ngu' jil'i tya'a'ā ngu' li'.

—Tlyu tsa xtya'a'ā na jo'ō Diana, bi' laca jo'ō jil'i lcaa ngu' Efeso tya'a'ā na —nacuj ngu'.

²⁹ Ná jlo ti' ngu' quich'i na laca ngua jil'i ngu' cha' nxi'ya tsa ngu' jua'a'ā, pana ngusna lcaa ngu' ndyaa ngu' cha' ña'a'ā cui'ya ngu' xi jil'i. Li' ntejeya' ngu' jil'i Gayo lo'o Aristarco xqui'ya cha' ndya'a'ā ngu' lo'o Pablo, masi ngu' Macedonia laca ngu' bi', ndyaa lo'o ngu' bi' jil'i ngu' ca su ndyu'u ti'l'i ngu' quich'i. ³⁰ Li' ngua ti' Pablo tsa su ndyu'u ti'l'i ngu' cha' chcu'i' yu lo'o ngu' quich'i bi', pana nu tya'a'ā ñati jil'i Jesús bi', ngua'a'ā ngu' jil'i yu cha' ná tsa yu. ³¹ Lo'o jua'a'ā ntsu'u xi tya'a'ā tso'o Pablo nu laca loo jil'i loyuu su cuentya Asia bi', lo'o ngu' bi' nda ngu' cha' lo'o Pablo cha' ná tsa ycu'i' yu tsiya' ti ca su ndyu'u ti'l'i ngu' quich'i. ³² Quiña'a'ā tsa ñati ndyu'u ti'l'i se'j' ti li'; pana sca cha' nchcui' tsaca ngu', xa' cha' nchcui' chaca ngu' li', cha' ná jlo ti' ngu' quich'i ni cha' laca cha' ndyu'u ti'l'i ngu'. ³³ Li' ndyolojaqu'i ngu' judío jil'i sca nu qui'yu cha' tyu yu ca nde loo ngu' quich'i bi', Alejandro naa yu bi'. Li' ngua'ni ya' yu cha' ca ti lcaa ngu', cha' caja ñi'ya nu chcu'i' yu lo'o ngu'. ³⁴ Pana nu lo'o ngua ti' ngu' cha' lo'o Alejandro laca ngu' judío, lye la nxi'ya lo'o ngu' li'. Ndye tucua hora nu xcui' ngusi'ya lo'o ti nu ngu' quiña'a'ā bi' jil'i tya'a'ā ngu' ndi'ya:

—Tlyu tsa xtya'a'ā na jo'ō Diana, bi' laca jo'ō jil'i lcaa ngu' Efeso tya'a'ā na —ndu'ni ngu'.

³⁵ Lo'o li' ngua'ni scaranu quich'i bi' cha' ngua ti nu ngu' quiña'a'ā bi'.

—Cu'ma' ngu' Efeso —nacuj scaranu bi' jil'i ngu' quich'i—, jlo ti' lcaa ñati chalyuu cha' ngu' tya'a'ā na laca nu ña'asñi' na jil'i laa jil'i xtya'a'ā na jo'ō Diana —nacuj yu—, na ña'asñi' na jil'i ycu'i' jo'ō Diana nu ndyú nde cua.

³⁶ Ná tucui taca ñacuj cha' si'i' jua'a'ā laca cha' bi'; bi' cha' cuaana ti ma' lacua, culacua xi ti' ma' na laca ndyu'ni ti ma' juani. ³⁷ Cua ñaa lo'o ma' jil'i ngu' re, masi ni sca cha' cuxi ná ngua'ni ngu' ne' laa jil'i ma', ni sca quiyá' ná nchcui' suba' ngu' jil'i jo'ō jil'i ma'. ³⁸ Lo'o Demetrio ni, lo'o tya'a'ā ndu'ni Demetrio cña bi', si ntsu'u qui'ya cha' sta ngu' jil'i ngu' re, ntsu'u cha' tsa ngu' ca toni'i cña; ca slo bese sta ngu' qui'ya jil'i ngu', cha' ca cuayá' cha' bi' li'. ³⁹ Si ntsu'u xa' la cha' nu nti' ma' chcu'i' ma' jil'i ngu', chcu'i' ma' lo'o ngu' cusu' quich'i re la cui' tsá lo'o tyu'u ti'l'i ngu'. ⁴⁰ ¿Ñi'ya' caca chcu'i' na lo'o gobierno? Si caa ngu' gobierno bi' sta ngu' qui'ya jil'i quich'i re cha' lye tsa ngusñu' tya'a'ā na tsá juani, nga'aa ntsu'u cha' nu xacu' na jil'i ngu' bi' li'. Ná tyiquee' culacua ti' ngu' bi' cha' na nxuu tya'a'ā na lo'o ycu'i' gobierno li'.

⁴¹ Jua'a'ā nchcu'i' scaranu lo'o ñati quiña'a'ā, lo'o li' ngulo yu cña jil'i ngu' cha' tya'a'ā ngu' to' tyi ngu'. Lo'o jua'a'ā ngua cha' ngua ti' cha' bi', ndyaa ngu' li'.

20

Tsaa Pablo ca Macedonia lo'o ca Grecia

¹ Nu lo'o cua ndye cha' ngunasi' ngu' quich'i, li' ngusi'ya Pablo jil'i lcaa ñati jil'i Jesucristo nu ndi'i quich'i bi', cha' tya'a'ā ngu' ca slo. Li' ngulu'u yu la xi jil'i ngu'; jua'a'ā ngusalya' yu lo'o ngu', ndu'u yu ndyaa yu ca loyuu su cuentya Macedonia li'. ² Nguta'a'ā yu ca slo lcaa taju ñati jil'i Jesucristo nu ndi'i loyuu bi', lo'o jua'a'ā tlyu ngua'ni tyiquee' ngu' xqui'ya lcaa cha' nu ngulu'u yu jil'i ngu' bi'. Lo'o li' ndyaa yu chaca loyuu su cuentya Grecia; ³ loyuu bi' ndyanu yu sna co'. Li' cua tsa ti yu ne' yaca ni'i' ca loyuu su cuentya Siria, lo'o li' ngua tii yu cha' ngua ti' tya'a'ā ngu' judío cua'ni cuxi lo'o yu, bi' cha' xa' tyucuij' ndyaa yu li'; ndyaa yu nguxtyuu yu tyucuij' ndyaa nde Macedonia. ⁴ Ndyaa'ā Sópater ngu' Bera lo'o ya, lo'o jua'a'ā Aristarco lo'o Segundo ngu' Tesalónica, lo'o jua'a'ā Gayo ngu' Derbe, lo'o Timoteo bi', lo'o jua'a'ā Tíquico lo'o Tróximo ngu' Asia; ca ta'a'ā ya ndya'a'ā ya lo'o yu li'. ⁵ Lo'o li' lcaa ngu' tya'a'ā ndya'a'ā Pablo bi', ndyaa ngu' nde loo la ca quich'i Troas; ⁶ ndyanu Pablo lo'o na' ti (la cui' Lucas laca na' nu nscua cha' quityi re). Ndyanu yu nde quich'i Filipos cha' tyeje

tacui ta'a lo'o ndacu ngu' xlyá nu ná lo'o scua tye' ndya'. Ndu'u ya ndyaa ya li', ndyatí ya ne' yaca ni'í cha' tsaa ya tyacua tya'a ya lo'o ngu' bi' ca quichí Troas. Ca'yu tsá nguti'í ya ne' yaca ni'í cha' tyaala ya chaca tsu' tyujo'o bi', lo'o li' cati tsá nguti'í lcaa ya quichí bi'.

Ndyalaa Pablo ca quichí Troas

⁷ Lo'o ngua tsá domingo, li' ndyu'u ti'í ngu' nu ntsu'u cha' ji'í lo'o Jesús cha' stu'ba ti cacu ngu' sji. Nclyu'u Pablo cha' ji'í ycuí Ndyosi ji'í ngu' li'; hasta ca cla'be talya nclyu'u yu ji'í ngu', xqui'ya cha' chaca tsá cua tyaa ti ya li'. ⁸ Ndyu'u ti'í ya sca ba'a ni'í nde cua su nchca tyuna ba'a ni'í bi'. Quiña'a quii' ntsu'u ne' ni'í bi'. ⁹ Lo'o jua'a nga'a sca nu qui'yu cuañi' nu naa Eutico, nu ntucua nde tyuni'í ventana. Ndyu'u tsa xcalá yu cuañi' bi', cha' tyiquee' tsa nchcui' Pablo. Li' ngua'ya xcalá yu, ndyú yu lo yuu nde liya'. Ndyaa ngu' cha' xatu ngu' ji'í yu, pana cua ngujuii yu. ¹⁰ Li' hora ti ngua'ya Pablo lo ndyiya', ndyaa ngütyi Pablo ji'í yu nu ngujuii bi', lo'o ntejeya' Pablo ji'í yu bi' li'.

—Ná ca xñi'í ti' mǎ, na lu'ú yu re juani —nacuj Pablo ji'í ngu' li'.

¹¹ Xa' ndyacu' Pablo ndyaa lo ndyiya', li' ngua'ni yu sji. Lo'o li' xa' nguxana ngulu'u yu ji'í ngu' ña'a cuaya' nguxee chaca tsá. Ndu'u ya ndyaa ya li'. ¹² Lo'o nu yu cuañi' nu ngua tso'o ca ti ni, ndyaa lo'o ngu' ji'í yu ca to' tyi yu. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' cha' cua ndyu'ú yu chaca quiya'.

Ndu'u ngu' quichí Troas, ndyaa ngu' ca Mileto

¹³ Lo'o li' ndu'u ya ndyaa ya nde loo la, ndyatí ya ne' yaca ni'í cha' tsaa ya ca quichí Asón, pana ndyanu ycuí Pablo cha' tsaa yu xa' tyucuij nde lo yuu btyi. ¹⁴ Xa' ndyacu' tya'a yu lo'o ya ca quichí Asón bi', ndyatí yu ne' yaca ni'í lo'o ya, ndyaa ya ca quichí Mitilene li'. ¹⁵ Xa' ndu'u ya ndyaa ya li', nteje tacui ya loyuu su cuentya Quo; ca chaca tsá li' ndyalaa ya ca quichí Samos. Nde loo la ndyanu ya xi nde quichí Trogilio, lo'o jua'a ca chaca tsá ndyalaa ya ca quichí Mileto. ¹⁶ Ná ndyaa ya ca quichí Efeso, cha' ná ntaja'a Pablo tyanu yu tyiquee' ca loyuu su cuentya Asia bi'; ngua ti' yu tsaa clyá yu ca Jerusalén cha' tyi'í yu quichí bi' lo'o caca tsá ta'a Pentecostés, si caca ji'í.

Ngulu'u Pablo ji'í ngu' cusu' ji'í taju ñati ji'í Jesucristo nu ndi'í quichí Efeso

¹⁷ Laja lo'o ndyanu ya ca Mileto bi', nda Pablo sca cha' ndyaa slo ngu' cusu' ji'í taju ñati ji'í Jesucristo ca quichí Efeso, si tyaa ngu' slo yu. ¹⁸ Nu lo'o ndyalaa ngu', li' ngulu'u Pablo xi ji'í ngu':

—Cua jlo ti' mǎ ñi'ya nu ngua'ni na' lcaa tsá lo'o nguti'í na' ca loyuu su cuentya Asia re, su ndi'í na' quichí tyi mǎ —nacuj Pablo ji'í ngu'—. ¹⁹ Jlo ti' mǎ cha' lcaa tsá ngua'ni na' cña ji'í Jesús tyucui tyiquee na'; ná ngua'ni tyucuaa ti' na' lo'o mǎ. Lo'o jua'a ngusi'ya tsa na' xqui'ya ñati cuxi loyuu re. Ngua quicha ti' na' nu lo'o ngua ti' nu ngu' judío tya'a na' cua'ni cuxi ngu' lo'o na'. ²⁰ Jlo ti' mǎ cha' lcaa tsá tsa cu' ti nclu'u na' lcaa cha' tso'o bi' ji'í mǎ, cha' taca tyi'í tso'o la cresiya ji'í mǎ, masi ngulu'u na' ji'í mǎ nu lo'o ndyu'u ti'í mǎ tsa tlyu ti', masi ngulu'u na' ji'í mǎ ca to' tyi scaa ti mǎ. ²¹ Sca ti cuaya' nchcui' na' lo'o lcaa ngu', masi lo'o ngu' judío tya'a na', masi lo'o xa' la ñati; sca ti cha' ngulu'u na' ji'í lcaa mǎ, cha' nga'a cha' culochu' mǎ ji'í lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'í mǎ lo'o xñi mǎ cha' ji'í Jesucristo nu Xu'na na. ²² Lo'o nu juani tsa'a ca Jerusalén, cha' jua'a cua ndatsaa Xtyi'í ycuí Ni'na cha' tsa'a ca ndacua, masi ná nchca cuaya' ti' na' ñi'ya nu caca jna' lo'o tyalaa na' caju. ²³ Tsa bi' ti cha' jlo ti' na' cha' lcaa quichí su ndya'a na' nacuj ngu' cha' cua tejeya' ti ngu' jna', cha' su'ba ngu' jna' ne' chcuq; nacuj ngu' cha' lye tsa ca quicha ti' na' ca quichí Jerusalén bi'. Tsa lo cua ti cha' jlo ti' na', cha' jua'a laca cha' nu cua nda Xtyi'í ycuí Ndyosi lo'o na'. ²⁴ Pana ná ntsii na' xqui'ya cha' nu nchcui' ngu' bi', ná ndu'ni cha' jna' masi cujuii ngu' jna'. Sca ti cha' nti' na', cha' tso'o ti tye cña nu nda ycuí Jesús jna', cha' ta na' cha' tso'o ji'í ycuí Ndyosi lo'o xa' ñati, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'í ñati chalyuu.

²⁵ Cua nguta'a na' lo'o cu'mǎ, cua ngulu'u na' ji'í mǎ lcaa ña'a cña nu nclyo ycuí Ni; pana juani chañi cha' nu nchcui' na' re, cha' nga'aa ña'a na' ji'í mǎ chaca quiya'. ²⁶ Bi' cha' nchcui' na' lo'o mǎ juani, cha' ná ndacu' na' qui'ya si chcuna' cresiya ji'í sca ñati tya'a cu'mǎ. ²⁷ Cua nda na' cha' lo'o mǎ, lcaa cha nu' ngua ti' ycuí Ndyosi cua'ni Ni lo'o mǎ; ni sca cha' ná ndyu'u cuaana ti tyiquee na'. ²⁸ Nu juani ntsu'u cha' ña'asii mǎ ji'í ycuí ca mǎ, lo'o jua'a ña'asii mǎ ji'í ca ta'a ñati ji'í Jesucristo ca quichí tyi mǎ, cha' cua nda Xtyi'í ycuí Ndyosi cña ji'í mǎ cha' caca mǎ loo ji'í taju ñati bi'. Tlyu tsa cña nu ngua'ni ycuí nu Xu'na na cha' ca ti qui'ya nu ntsu'u ji'na tya lo'o ngujuii yu lo crusi, nu lo'o ndyalú tañi ycuí ca yu. ²⁹ Jlo ti' na' cha' nu lo'o nga'aa ndya'a na' ca nde, li' caa ñati cuiñi cha' cua'ni ñu'u ji'í taju ñati tya'a mǎ; ñi'ya ndu'ni tyaala bo'o ji'í sca taju xlyá, jua'a cua'ni ñu'u nu ngu' cuiñi bi' ji'í taju ñati tya'a ndya'a mǎ. ³⁰ Lo'o jua'a laja ycuí ngu' tya'a mǎ tyu'u tucua xi ngu' cuiñi bi'; cha' cuiñi ti culu'u ngu' bi' ji'í lcaa tya'a ñati ji'í Jesucristo, cha' nga'aa tyi'u ti' ngu' ni sca cha' liñi nu cua nchcui' mǎ lo'o ngu'. ³¹ Cui'ya mǎ cuentya lacua. Tyi'u ti' mǎ cha'

cua ndya'a sna yija ngulu'u na' jil'i ma tsa lo'o talya, lo'o jua'a ntsu'u quiya' ngusi'ya tsa na' xqui'ya cu'ma.

³² Xtyanu na' jil'i cu'ma ya' ycu'i Ndyosi cha' xtyucua Ni jil'i ma juani. Taquiya' ma jil'i lcaa cha' nu cua nda ycu'i Ndyosi lo'o ma, la cui' cha' laca nu ndu'ni cha' caca nguula ti' cresiya jil'i ma, cha' tlyu tsa laca cha' jil'i ycu'i Ndyosi. Jua'a caca cuaya' ti' ma cha' quiña'a tsa cha' tso'o tyacua jil'i ma stu'ba ti' lo'o lcaa ñati nu ngusubi ycu'i Ndyosi jil'i. ³³ Ná ngua ti' na' xñi na' cñi jil'i ngu'; ni late' nu ta ngu' na, ná ntaja'a na' xñi na' jil'i. ³⁴ Jo ti' ma cha' ycu'i na' ngua'ni na' cña lo'o ya' ti' na' cha' caca cñi cha' tyiji yu'u jna' chalyuu. Lo'o jua'a tya nda na' xlya'be jil'i ngu' nu ndya'a lo'o na'. ³⁵ Ngua'ni na' jua'a cha' culu'u na' jil'i ma ñi'ya nu cua'ni ma lo'o ngu' nu ntsu'u tsa cha' nu lyiji jil'i. La cui' jua'a ntsu'u cha' tyi'u ti' na' jil'i cha' nu cua' nchcui' ycu'i Jesús nu Xu'na na lo'o na ndi'ya: "Tso'o ntsu'u tyiquee ma si ta ngu' sca cha' xlya'be jil'i ma, pana tlyu la cha' tso'o laca si ta ma sca cha' xlya'be jil'i tya'a ñati ma", nacuj Jesús jil'na.

³⁶ Lo'o cua ndye nchcui' Pablo lo'o ngu', li' ngutu sti' ya cha' chcui' ya lo'o ycu'i Ndyosi; stu'ba ti' nchcui' lcaa ya lo'o ycu'i Ni li'. ³⁷ Lo'o jua'a nxi'ya tsa ngu' bi' laja lo'o ngüitya' ngu' jil'i Pablo, nchcuicha' ngu' jil'i yu lo'o nchcui' salya' ngu' lo'o. ³⁸ Xñi' tsa ti' ngu' cha' nchcui' Pablo cha' nga'aa ña'a ngu' bi' jil'i yu. Li' ndyaa lo'o latya ngu' bi' jil'i ya tyucui' cha' tyaa ya ne' yaca ni'j chaca quiya'.

21

Tsaa Pablo ca Jerusalén

¹ Nguxtyanu ya jil'i tya'a ya li'. Ndu'u ya ndyaa ya ne' yaca ni'j ca loyuu su cuentya Cos. Ca chaca tsá ndyalaa ya ca quich'i Rodas, lo'o li' ndyalaa ya ca quich'i Pátara. ² La cui' quich'i bi' ngujui chaca yaca ni'j jil'i ya nu cua tsaa ti' nde loyuu su cuentya Fenicia. Ndyatj ya ne' yaca ni'j bi', ndu'u ya ndyaa ya li'. ³ Cua nteje tacui ya cacua ti' loyuu su cuentya Chipre, la'a tsu' coca ndyanu yuu btyi' bi', cha' tsaa liñi ya ca loyuu su cuentya Siria. Ntsu'u cha' tsaa yaca ni'j ca quich'i Tiro cha' tyanu yu'ba jil'i ndejua. Lo'o ndyalaa ya quich'i bi' ndu'u ya ne' yaca ni'j bi', ⁴ ndyaa ya slo taju ñati jil'i Jesucristo nu ndi'j quich'i bi'; ndyanu ya cati tsá lo'o ngu' bi' li'. Nchcui' ngu' bi' lo'o Pablo cha' ná tsaa yu ca quich'i Jerusalén, cha' cua ngua'ni Xtyi' ycu'i Ndyosi cha' ngua cuaya' ti' ngu' bi' ñi'ya nu caca jil'i Pablo ca quich'i bi'. ⁵ Lo'o ndye cati tsá, li' ndu'u ya ndyaa ya. Nguxtyucua lcaa tya'a ngu' jil'i ya tyucui' su ndyaa ya to' tyujo'o; lo'o jua'a lcaa nu cuna'a lo'o nu sube jil'i ngu', ndyaa ngu'

lo'o ya. Li' ngutu sti' lcaa ya ca to' tyujo'o cha' stu'ba ti' chcui' ya lo'o ycu'i Ndyosi. ⁶ Ngusalya' ngu' lo'o ya, ngüitya' ngu' jil'i ya, li' ndyatj ya ne' yaca ni'j; cuati nguxtyuu ngu' yaa ngu' nde toni'j jil'i ngu'.

⁷ Ndu'u ya quich'i Tiro ndyaa ya ca quich'i Tolemaida. Xa' ndu'u ya ne' yaca ni'j li'; nchcuicha' ya jil'i ñati jil'i Jesucristo tya'a na nu ndi'j quich'i bi', jua'a ndyanu ya lo'o ngu' sca talya ti. ⁸ Ca chaca tsá ndu'u ya ndyaa ya tyucui' ca quich'i Cesarea; ndyalaa ya to' tyi Felipe li', la cui' Felipe nu nchcui' lo'o ngu' cha' jil'i Jesucristo nu Xu'na na. Nga'a Felipe jil'i nu cati tya'a ngu' nu laca cña jil'i ñati nu ngusñi cha' jil'i Jesús tya clyo. Ndyanu ya slo yu li'. ⁹ Ntsu'u jacua tya'a sñi' Felipe, xcu'i cuna'a nu ntucua ycu'i ti laca sñi' yu. Cua nda ycu'i Ndyosi chacuaya' jil'i nu cuna'a bi', cha' chcui' ngu' cua ña'a ca cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o ngu' cha' chcui' ngu' lo'o ñati. ¹⁰ Cua nguti' ya slo ngu' tyuu tsá, lo'o li' ndyalaa sca nu qui'yu nu naa Agabo; ca loyuu su cuentya Judea ndu'u yu bi'. Sca nu laca tu'ba jil'i ycu'i Ndyosi laca yu bi', tii tsaa yu. ¹¹ Lo'o ndyalaa ya ca slo ya, li' ngulo yu juata nu ndyaa' sii' Pablo, li' ya' yu lo'o quiya' yu ngusca' yu lo'o juata bi'.

—Cua nchcui' Xtyi' ycu'i Ndyosi lo'o na' cha' ñi'ya nu ndyaa' ycu'i na', jua'a sca' ngu' judío tya'a na jil'i ñati nu ca jil'i juata re ca Jerusalén —nacuj Agabo jil'i ya—. Tsaa lo'o ngu' jil'i ñati bi' slo ngu' xa' tsu' cha' xcube' ngu' jil'i yu —nacuj.

¹² Ndyuna ya cha' nu nchcui' Agabo, lo'o li' ca ta'a ya lo'o ngu' Cesarea tya'a na, tya'na nchcui' ya lo'o Pablo cha' ná tsaa yu ca Jerusalén.

¹³ —¿Ni cha' laca nxi'ya ma? —nacuj Pablo jil'i ya li'—. ¿Ni cha' laca ndyu'ni ma cha' ca xñi' ti' na'? —nacuj—. Cua laca cha' tsa'a ca Jerusalén; tyaja'a na' tsa'a, masi lo'o sca' ngu' jna', masi lo'o cujuji ngu' jna' cajua xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

¹⁴ Ngua cuaya' ti' ya li' cha' ná ngua jil'i ya cua'a ya jil'i yu.

—Tso'o si caca ñi'ya nu nacuj ycu'i Ndyosi cha' caca lacua —nacuj ya li'.

¹⁵ Lo'o ngua'ni cho'o ya jil'i ya, li' ndu'u ya ndyaa ya ca Jerusalén. ¹⁶ Tyuu tya'a ngu' tya'a na ndyaa lo'o jil'i ya cha' culu'u ngu' jil'i ya macala ndi'j chaca yu tya'a na nu naa Mnasón. Ngu' Chipre laca nu Mnasón bi'. Cua ngusñi yu cha' jil'i Jesús tya sa'ni la, lo'o nu juani ntucua tyi yu ca Jerusalén. Slo yu bi' ndyanu ya li'.

Ndyacua tya'a Pablo lo'o Jacobo

¹⁷ Tso'o ntsu'u tyiquee ñati jil'i Jesucristo tya'a na cha' cua ndyalaa ya ca Jerusalén. ¹⁸ Nguxee chaca tsá ndyaa Pablo lo'o ya ca slo Jacobo. Cajua ndyu'u ti'j lcaa ngu' cusu' jil'i ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesucristo

quichí bi'. ¹⁹ Nchcuicha' Pablo jil'i ngu' bi', li' nchcui' yu lo'o ngu', ndacha' yu lcaa ña'a cña nu ngua'ni ycuí' Ndyosi lo'o nguti'i ya slo ngu' xa' tsu'. ²⁰ Nu lo'o cua ndyuna ngu' cha' bi', li' ngua'ni tlyu ngu' jil'i ycuí' Ndyosi. Nchcui' ngu' lo'o Pablo li':

—Tso'o tsa lacua —nacuj ngu' jil'i yu—. Juani ni, jlo ti' nu'u cha' cua ntsu'u tyuu mil tya'a ngu' judío tya'a na nu ngusñi cha' jil'i Jesús tya tsubi' la. Nacuj ngu' cha' ntsu'u cha' taquiya' lcaa na lo'o tya'a na cua ña'a ca cha' cusu' nu nguxtyanu jyo'o Moisés ji'na cua sa'ni la —nacuj ngu'—. ²¹ Lo'o jua'a cua nguijelo cha' jil'i ngu' cha' ngulu'u nu'u jil'i ngu' judío tya'a na, lo'o ndi'i xa' quichí, cha' nga'aa ntsu'u cha' taquiya' ngu' bi' jil'i cha' cusu' nu nguscua jyo'o Moisés bi', ni ná ntsu'u cha' xi'yu ngu' quiji sñi' ngu' cha' culacua ngu'; ngulu'u nu'u cha' ná nga'a cha' cua'ni ngu' bi' ñi'ya nu ndu'ni na cha' laca na ngu' judío, nacuj ngu'. ²² ¿Na laca cua'ni na lacua? Ná tyiquee' tyu'u ti'i lcaa ngu' judío tya'a na, lo'o caja cha' jil'i ngu' cha' cua ndyalaa nu'u quichí re. ²³ Bi' cha' ta ya sca cuji lo'o nu'u ñi'ya nu cua'ni nu'u juani. Cua ndi'i jacua tya'a ngu' qui'yu re nu cua ngüifi sca cha' jil'i ngu' lo'o ycuí' Ndyosi. ²⁴ Tsaa lo'o nu'u jil'i ngu' bi', cha' stu'ba ti cua'ni lyiji ma cha' nu cua ngüifi jil'i ngu' bi' lo'o ycuí' Ndyosi. Nu'u cui'ya lcaa na nu nga'a cha' caca msta jil'i ngu' ne' laa. Li' taca xi'yu ngu' quicha' hique ngu' lo'o cua ndye cha' bi'. Caca cuayá' ti' lcaa ngu' li', cha' lo'o nu'u ndaquiya' nu'u jil'i lcaa cha' nu nguxtyanu jyo'o cusu' ji'na, cha' si' cha' liñi nu cua nchcui' ñati' jinu'u li'. ²⁵ Lo'o nu ngu' xa' tsu' nu cua ngusñi cha' jil'i Jesucristo ni, cua nguscua ya sca quityi cha' tsaa slo ngu' bi', cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' ná ntsu'u cha' cua'ni ngu' lcaa lo cha' nu ntsu'u jil'i ngu' judío tya'a na. Nguscua ya cha' ndi'ya: ná tso'o cacu ngu' cuaña' na'ni nu cacu ngu' cha' caca msta jil'i jo'ó, ni ná tso'o cacu ngu' tañi, ni ná tso'o cacu ngu' na'ni nu ná ndyalú tso'o tañi ni' lo'o ndyujui' ngu' jil'i, ni ná tso'o chca'a ngu' lo'o ñati' nu si'i clyo'o ngu'.

Ngusñi ngu' jil'i Pablo preso to' laa tlyu

²⁶ Ca chaca tsá, li' ndyaa lo'o Pablo jil'i nu jacua tya'a ñati' bi', ngua'ni lubii' ngu' jil'i ycuí' ca ngu' cuentya jil'i ycuí' Ndyosi. Li' ndyaa ngu' ne' laa tlyu, cha' cacha' ngu' jil'i ngu' bi' ni tsá tye tyuco'o tsá jil'i ngu' lo'o tya'a ngu', cha' li' taca çá ngu' ne' laa jua, çá lo'o ngu' msta nu ta ngu' jil'i ycuí' Ndyosi li'.

²⁷ Cua tya'a ti cati tsá, cua tye ti cña jil'i ngu'. Pana cua ntsu'u xi' ngu' judío nu laca tyi ca Asia, lo'o jua'a cua na'a ngu' bi' jil'i Pablo su ndya'a yu ne' laa tlyu bi'. Hora ti ngua'ni cuji' ngu' bi' sca cuentyu lo'o

ngu' quichí, cha' caca ñasi' ngu' jil'i Pablo li'. ²⁸ Ngusi'ya ngu' judío bi' jil'i ngu' quichí li':

—Cu'ma ngu' Israel tya'a na —nacuj ngu'—, xtyucua ma jil'i ya —nacuj ngu'—. Cua ngulu'u nu qui'yu re jil'i ngu' lcaa quichí su nguta'a yu cha' ná tso'o na nu laca na ngu' judío; ná tso'o cha' cua'ni tlyu na jil'i cha' nu nguscua jyo'o Moisés, lo'o jua'a ná tso'o laa tlyu re, nacuj yu re. Lo'o chaca cha' ni, cua ndyaa lo'o yu re jil'i ngu' xa' tsu' ne' laa tlyu re cha' cua'ni ñu'u ngu' jil'i laa su ndu'ni tlyu na jil'i ycuí' Ndyosi.

²⁹ Nchcui' ngu' jua'a cha' cua na'a ngu' jil'i Pablo ndya'a lquichí lo'o Trófimo, sca ngu' Efeso. Ngua ti' ngu' li', cha' cua ndyaa lo'o yu jil'i ne' laa tlyu bi'.

³⁰ Nxna li'ya lcaa ngu' quichí li', cha' tejeya' ngu' jil'i Pablo. Hora ti ngulo'o ngu' jil'i yu ne' laa, ndacu' ngu' to' laa li'. ³¹ Ngua ti' ngu' cujuui' ngu' jil'i Pablo; pana ndyaa xi xa' la ngu' slo nu xu'na sendaru ngu' romano, ndyaa cacha' ngu' jil'i cha' lye tsa nxuu tya'a lcaa ngu' quichí. ³² Bi' cha' ngulo nu xu'na sendaru bi' cña jil'i capitán jil'i cha' tsaa lo'o ngu' jil'i ña'a latya sendaru, tsaa ngu' lo'o ycuí' xu'na ngu' bi' ca su ndi'i ngu' quichí. Ngusna ngu' ndyaa ngu' su ndyuu ti'i lcaa ngu' quichí li'. Nga'aa ngujui'i ngu' quichí jil'i Pablo lo'o na'a ngu' jil'i sendaru lo'o xu'na sendaru bi' li'ya. ³³ Li' ndyaa xu'na sendaru bi' cacua ti slo nu Pablo bi'; ngulo cña cha' tejeya' sendaru jil'i yu, cha' sca' ngu' jil'i yu lo'o tucua tya'a carena chcuá. Li' nchcuane xu'na sendaru bi' jil'i ngu' quichí, cha' caca cuayá' ti' ycuí' tilaca laca preso bi' jil'i, ñi'ya laca qui'ya nu ntsu'u jil'i yu. ³⁴ Pana nxi'ya tsa ngu' quichí ndi'i ngu' li'; nxi'ya tsaca ngu' lo'o nxi'ya chaca ngu', bi' cha' ná jlo ti' xu'na sendaru bi' na laca ngua jil'i ngu'. Li' ngulo cña cha' tsaa lo'o sendaru jil'i Pablo ca to' tyi sendaru. ³⁵ Lo'o cua ndyalaa sendaru su tyacu'i lo ndyia' to' ni' jil'i ngu', li' ngusñi sendaru jil'i Pablo, ngüi'ya cua ngu' jil'i yu cha' ñasi' tsa ngu' quichí jil'i yu. ³⁶ Tlyu tsa taju ñati' nu ndyaa lca'a jil'i sendaru.

—Cujui' clyu ma jil'i —nacuj ngu' bi' jil'i sendaru bi'.

Nda Pablo cha' lo'o ngu' quichí ñi'ya ngua jil'i yu

³⁷ Cua tyatí ti ngu' toni' jil'i sendaru, li' nchcui' Pablo lo'o xu'na sendaru bi':

—Cusu', cua'ni cha' tso'o ta nu'u chacuayá' chcuí' na' xi —nacuj Pablo jil'i.

—¿Ha nchca jinu'u chcuí' cha' griego? —nacuj xu'na sendaru jil'i Pablo li'.

—Nchca 'na —nacuj Pablo.

³⁸ —¿Ha si'i nu'u laca nu ngu' Egipto nu ngua loo jil'i ngu' nu ngusu' tya'a lo'o go-bierno tsubi'? —nacuj jil'i Pablo—. ¿Ha si'i

nu'u ndyaa lo'o jil'i jacua mil tya'a ñati cuxi ca lo nati' btyi?

³⁹ —Si'i na' —nacuj Pablo—. Ngu' judío laca na'. Tarso naa quich'i tyi na', la cui' sca quich'i tlyu xi ca loyuu su cuentya Cilicia —nacuj—. Cua'ni nu'u cha' tso'o ta nu'u chacuayá' jna' hcui' na' xi lo'o ngu' quich'i re juani.

⁴⁰ Li' nda xu'na sendaru chacuayá' hcui' Pablo, bi' cha' ndatu' yu lo ndyiaa' quee bi' li', ngutacui ya' yu cha' ca ti nu ngu' quina'a bi'. Lo'o ngua ti ngu', li' cha' hebreo nchcui' Pablo lo'o ngu', cha' bi' laca cha'cña jil'i ngu' judío.

22

¹ —Cu'ma ngu' cusu', ngu' tya'a na' —nacuj Pablo jil'i ngu'—, cua'a jyaca ma jil'i cha' nu hcui' na' lo'o ma —nacuj—, si caca cua'ni lyaá na' jil'i ycu' ca na' lo'o hcui' na' lo'o ma.

² Ndyuna ngu' judío cha' nchcui' Pablo cha'cña jil'i ngu' lo'o ngu', bi' cha' ti ti ndi'i ngu' laja lo'o nchcui' yu:

³ —Tya'a cu'ma ngu' judío laca na' —nacuj Pablo jil'i ngu'—, Quich'i Tarso ngula na' ca loyuu su cuentya Cilicia; tiya' la ndyalaa na' quich'i Jerusalén re, cha' ngua tsa'a na' slo mstru Gamaliel li'. Tso'o ngua tsa'a na' lcaa cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o jyo'o cusu' ji'na nu nscua lo' quityi. Tyucui tyiquee na' ngua ti' na' taquiya' na' lcaa cha' jil'i ycu' Ndyosi, la cui' ñi'ya nu ndyu'ni ma tsá juani. ⁴ Cua sa'ni la lo'o ycu' na' lca'a cusu' na' jil'i ngu' nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Jesucristo, cha' cujuui na' jil'i ngu'. Ntejeya' na' jil'i ngu' bi', masi ngu' qui'yu, masi ngu' cuna'a, ngusu'ba na' jil'i ngu' ne' hcua. ⁵ Jlo ti' xu'na sti jo'ó, lo'o jua'a ngu' cusu' quich'i re ni, jlo ti' ngu' cha' bi'; bi' cha' cua nda ngu' quityi jna' nu nguscua ngu' cha' tsa'a slo ngu' judío tya'a na ca quich'i Damasco. Ndyaa na' ca bi' cha' clyana la na' jil'i ñati nu cua ngusñi cha' jil'i Jesucristo, cha' tyaa lo'o na' jil'i ngu' bi' nde Jerusalén re, cha' xcube' ma jil'i ngu' bi'.

Nda Pablo cha' lo'o ngu' ñi'ya ngux-cutsa' Jesús cresiya jil'i yu

⁶ Ndyaa na' tyucui, cua tyalaa ti na' ca quich'i Damasco bi'. Nde hora ngua, lo'o tsi tsiya' ca ndaca'a sca xee tlyu jil'i ycu' Ndyosi nde cua; tyucui ña'a lo yuu su ndu na' ngujui' xee bi'. ⁷ Nclyu na' tyucui li', ndyuna na' cha' nchcui' sca ñati lo'o na': "Saulo, Saulo", nacuj yu, "¿ni cha' laca nxuu tya'a nu'u lo'o na'?" ⁸ "¿Tilaca laca nu'u, cusu'?" nacuj na' jil'i li'. "Jesús Nazaret laca na'", nacuj yu jna'. "Nxxu tya'a nu'u lo'o ycu' na', bi' cha' nchca quicha ti' na'." ⁹ Cua na'a' ngu' nu ndya'a lo'o na' xee bi'. Ndyutsi tsa ngu' li', masi ná ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Jesús lo'o na'. ¹⁰ "¿Na laca nu nti'

nu'u cha' cua'ni na', Xu'na?" nacuj na' jil'i Jesús li'. "Tyatu nu'u", nacuj nu Xu'na na jna', "tsaa nu'u ca quich'i Damasco. Ndejua ndi'i sca ñati nu culu'u jinu'u lcaa ña'a cña nu ntsu'u cha' cua'ni nu'u." ¹¹ Ngua cuityi' na' xqui'ya xee tlyu bi' li', bi' cha' nu ngu' tya'a ndya'a na' bi', ngusñi ngu' ya' na' cha' tsa'a la ya tyucui nde quich'i Damasco bi'.

¹² Ndi'i sca nu cusu' nu naa Ananías quich'i bi', nu ndaquiya' tsa jil'i lcaa cha' nu nguscua jyo'o Moisés lo' quityi sa'ni. Lcaa ngu' judío tya'a na nu ndi'i quich'i Damasco ni, nchcui' ngu' cha' tso'o tsa tyiquee nu Ananías bi'. ¹³ Ndyalaa nu cusu' bi' slo na' li': "Saulo tya'a na", nacuj yu jna', "cua'ni ycu' Ndyosi cha' tyaala cloo nu'u chaca quiya' juani". Hora ti ndyaala cloo na' chaca quiya', na'a na' jil'i ycu' Ananías li'. ¹⁴ "Ycu' Ndyosi nu ngua'ni tlyu sti na jil'i, bi' laca nu ngusubi jinu'u cua sa'ni la", nacuj Ananías jna'. "Ngusubi ycu' Ni jinu'u cha' ca cuayá' ti' nu'u ña'a cha' nu nti' ycu' Ni, cha' ña'a nu'u jil'i ycu' nu liñi ca, cha' cuna nu'u cha' nu hcui' Ni lo'o nu'u", nacuj jna'. ¹⁵ "Ntsu'u cha' tsa nu'u slo lcaa ñati cha' cacha' nu'u jil'i ngu' lcaa ña'a cha' nu cua na'a nu'u, lcaa ña'a cha' jil'i ycu' Ndyosi nu cua ndyuna nu'u. ¹⁶ Nga'aa ntsu'u cha' jatya la nu'u ca nde; tyatu clyu nu'u juani; cua ngüityi ycu' Ni qui'ya nu ntsu'u jinu'u, xqui'ya cha' ngusñi nu'u cha' jil'i Jesús. Lo'o li' tyucuatya ngu' jinu'u." Jua'a nchcui' Ananías lo'o na' li'.

Ndyaa Pablo slo ngu' xa' tsu'

¹⁷ Nu lo'o nguxtyu' na' nde Jerusalén, li' ndyaa na' ne' laa tlyu jua cha' hcui' na' lo'o ycu' Ndyosi. Ni'ya nti' si nchcui' sca xcalá na, ¹⁸ jua'a cua na'a na' jil'i ycu' nu Xu'na na. "Tyaa clyu nu'u", nacuj nu Xu'na na jna', "tyu'u nu'u quich'i Jerusalén re; yaa clyu nu'u", nacuj Ni, "cha' ná jlyu ti' ngu' nde lo'o hcui' nu'u cha' jna' lo'o ngu'." ¹⁹ "Xu'na", nacuj na' jil'i nu Xu'na na li', "jlo ti' ngu' quich'i re cha' nguta'a na' ne' laa lcaa quich'i, cha' ngusñi na' jil'i ngu' nu ntsu'u cha' jil'i lo'o nu'u, ngusu'ba na' jil'i ngu' bi' ne' hcua, ngujui' na' jil'i ngu' bi'. ²⁰ Nu lo'o ngu' ngu' quee jil'i Esteban, ndyalú tañi yu; ndyujui ngu' jil'i yu xqui'ya cha' liñi nchcui' yu cha' jinu'u lo'o ngu'. Lo'o na' ni, stu'ba ti ndu na' lo'o ngu' bi' li', nguna'asñi na' ste' ngu' nu ndyujui jil'i yu. Tso'o nti' na' ti' tyempo bi', nu lo'o na'a na' cha' cua ngujui yu bi'." Jua'a nchcui' na' lo'o ycu' Ndyosi ne' laa bi'. ²¹ "Tyaa nu'u juani", nacuj ycu' nu Xu'na na jna' li'. "Culo na' cña jinu'u cha' tsa'a nu'u xa' quich'i tyjyu' la, cha' culu'u nu'u jil'i xa' ñati; nga'aa si'i jil'i ngu' judío tya'a nu'u ti culu'u nu'u."

Ntsu'u Pablo preso jil'i xu'na sendaru

²² Lo'o ndyuna ngu' quichí cha' bi', nga'aa nti' ngu' cuna la ngu' cha' li'. Nxi'ya lo'o tsa ngu' jil'i sendaru cha' ñasi' ngu':

—Cujui mā jil'i nu qui'yu re —nacui ngu'—. Nga'aa tso'o cha' tyil'i yu chalyuu.

²³ Cuij ngusi'ya lo'o ngu' jil'i Pablo li', ngusaa' ngu' ste' ycuil' ca ngu', ngusñi ngu' yuu ngu' nde cua cha' ñasi' tsa ngu'. ²⁴ Bi' cha' ngulo xu'na sendaru cña cha' tsaa lo'o sendaru jil'i preso ni'lí, cha' quijil'i sendaru jil'i yu lo'o juata nu ntsu'u chcuá laja. Cua'ni ngu' jua'a ngua ti' xu'na sendaru, cha' li' tyaja'a yu cacha' yu ña'a cha' cuxi nu ngua'ni yu, cha' ngusi'ya tsa ngu' quichí xqui'ya cha' bi'. ²⁵ Cua ngusca' ngu' jil'i yu cha' quijil'i juata ngu' jil'i yu, lo'o li' nchcui' Pablo lo'o nu capitán bi':

—¿Ha ntsu'u chacuayá' jil'i mā quijil'i mā jil'i sca ngu' romano? —nacui Pablo jil'i capitán—. ¿Ha si'lí na cua'ni cuayá' ngu' tisiya jil'i ngu' romano clyo?

²⁶ Hora ti ngusna capitán ndyaa nda xi cha' lo'o xu'na sendaru li':

—Cui'ya nu'ú cuentya ñi'ya ña'a cua'ni nu'ú lo'o nu qui'yu jua —nacui capitán jil'i xu'na—. Sca ngu' romano laca yu.

²⁷ Hora ti lijya nu xu'na sendaru bi' slo Pablo li'.

—¿Ha chañi cha' nu'ú laca ngu' romano? —nacui jil'i Pablo.

—Chañi —nacui Pablo jil'i.

²⁸ —Quiña'a tsa caya' nda na' cha' laca na' ngu' romano —nacui xu'na sendaru li'.

—Ná lo'o caya' nda na', cha' ngu' romano laca sti na' —nacui Pablo jil'i.

²⁹ Nu sendaru nu ndil'i slo yu cha' quijil'i ngu' jil'i yu ni, hora ti ndatsu' ngu' lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' yu. Li' cua ndyutsij tsa xu'na sendaru cha' cua ngulo cña jil'i ngu', cha' ngusca' ngu' jil'i sca ngu' romano, masi ná lo'o chacuayá' jil'i ycuil' bese.

Ndu Pablo slo ngu' nu laca loo jil'i ngu' judío

³⁰ Ca chaca tsá tya nti' xu'na sendaru ca cuayá' ti' ni qui'ya laca nu ngusta ngu' judío bi' jil'i Pablo. Ngusatí' ngu' carena chcuá nu ndyaa' Pablo li'. Ngulo xu'na sendaru bi' cña jil'i sti jo'ó tlyu lo'o jil'i lcaa ngu' cusu' cha' tyu'u ti'lí ngu' se'lí ti. Li' ndyaa lo'o jil'i Pablo ca slo ngu' bi'.

23

¹ Cua ndyuu' ti'lí lcaa ngu' cusu' bi'. Li' ña'a tsa Pablo jil'i ngu' cusu' nu cua'ni cuayá' jil'i yu.

—Cu'mā ngu' cusu' tya'a na' —nacui Pablo jil'i ngu' li'—, lcaa tsá tso'o ndil'i na'. Lubii cresiya jna' cuentya jil'i ycuil' Ndyosi.

² Ananías naa nu laca xu'na sti jo'ó bi'; li' ngulo nu Ananías bi' cña jil'i ngu' nu ndu cacua ti cha' quijil'i ya' ngu' tu'ba Pablo.

³ —La cui' jua'a quijil'i ycuil' Ndyosi jinu'u tu'ni —nacui Pablo jil'i xu'na sti jo'ó bi' li'—. Cuiñi nu'ú. ¿Ha liñi tsa ndu'ni nu'ú nti'? Nde ndyuu'ni cuayá' mā jna' cuentya jil'i chacuayá' nu ntsu'u jil'na, pana cua ngulo nu'ú cña cha' quijil'i ya' ngu' tu'ba na', masi ná ntsu'u chacuayá' cua'ni nu'ú jua'a.

⁴ Nchcui' ngu' nu ndu' cacua ti lo'o Pablo li':

—¿Ha nchcui' suba' nu'ú lo'o xu'na sti jo'ó nu laca cña jil'i ycuil' Ndyosi? —nacui ngu' jil'i Pablo.

⁵ —Cu'mā ngu' cusu' tya'a na' —nacui Pablo—, ná jlo ti' na' si xu'na sti jo'ó laca jua. Ná tso'o cha' nu nchcui' na' si jua'a, cha' cua nscua sca cha' lo quityi jil'i ycuil' Ndyosi ndi'ya: “Ná chcui' cuxi mā jil'i xu'na mā”.

⁶ Pana ngua cuayá' ti' Pablo li' cha' nga'a ngu' fariseo, lo'o jua'a nga'a xi ngu' saduceo laja ngu' cusu' bi'. Cuij nchcui' Pablo chaca quiya' li':

—Cu'mā ngu' cusu' tya'a na' —nacui yu jil'i ngu'—, ngu' fariseo laca na' —nacui Pablo—, lo'o jua'a ngu' fariseo ngua sti na'. Ndyuu'ni cuayá' mā jna' xqui'ya cha' jlyu ti' na' cha' ntsu'u cha' tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya' ca nde loo la.

⁷ Nu lo'o ndyuna ngu' cha' bi', li' ngxulyú ngu' cha' hichu' tya'a ngu'; ngu' fariseo nxuu' tya'a lo'o ngu' saduceo li'. ⁸ Ná jlyu ti' ngu' saduceo cha' tya taca tyu'ú sca ñatí chaca quiya' lo'o cua ngujuii, ni ná jlyu ti' ngu' cha' ntsu'u xca jil'i ycuil' Ndyosi, ni ná jlyu ti' ngu' cha' ntsu'u cui'lí; pana ngu' fariseo ni, jlyu ti' ngu' lcaa cha' bi'. ⁹ Bi' cha' lye tsa nxuu' tya'a ngu' bi'. Lo'o li' ndyatú xi ngu' fariseo nu nslo tso'o jil'i quityi jil'i ycuil' Ndyosi.

—Ná ngua'ni nu qui'yu re cha' cuxi —nacui ngu' bi'—, Ná tso'o xuu' tya'a na lo'o ycuil' Ndyosi si chañi cha' cua nchcui' sca cui'lí tso'o lo'o yu re, si cua nchcui' sca xca jil'i ycuil' Ndyosi lo'o yu.

¹⁰ Lye la nxuu' tya'a ngu' xqui'ya cha' bi' li'. Ngulacua tsa ti' xu'na sendaru si cujuui ngu' jil'i Pablo, bi' cha' ngulo cña jil'i sendaru cha' tejeya' ngu' jil'i Pablo, cha' xa' tsaa lo'o ngu' jil'i yu ca to' tyi sendaru chaca quiya'.

¹¹ Lo'o ngua talya lye, li' ndyalaa ycuil' nu Xu'na na slo Pablo.

—Cua'ni tlyu tyiquee nu'ú Pablo —nacui Ni—. Ñi'ya cua nchcui' nu'ú cha' jna' nde quichí Jerusalén re, jua'a ntsu'u cha' chcui' nu'ú cha' jna' ca quichí Roma.

Ngua ti' ngu' cujuui ngu' jil'i Pablo

¹² Lo'o cua ngxuee chaca tsá, li' ngüñi cha' jil'i ngu' judío lo'o tya'a ngu' cha' cujuui ngu' jil'i Pablo. Ndi'ya ngua'ni ngu' jura li':

—Ñã'a ycuí' Ndyosi ji'na cha' chañi' ca cha' ná cacu na ná co'o na tsiya' ti ñã'a cuayá' nu cua ndyujuii na ji'j nu Pablo bi' —nacuj' ngu' ji'j tya'a ngu'.

¹³ Cua ntsu'u tu'ba tya'a ñati' nu ngua ti' cua'ni cña cuxi bi'. ¹⁴ Bi' cha' ndyaa ngu', nchcui' ngu' lo'o sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' cusu' quichj bi':

—Cua ngüiñi cha' ji'j ya lo'o ycuí' Ndyosi —nacuj' ngu' ji'j ngu' nu laca loo—. Nchcui' ya lo'o Ni cha' ná cacu ya tsiya' ti ñã'a cuayá' nu cua ndyujuii ya ji'j nu Pablo bi' —nacuj' ngu'—. ¹⁵ Bi' cha' juani, lcaa cu'ma ngu' cusu' lo'o ngu' tisiya, jña ma ji'j xu'na sendaru bi' cha' caa lo'o ngu' ji'j Pablo ca slo ma chaca quiya'. Ta ma cha' lo'o ngu' cha' tya nti' ma cua'ni cuayá' ma la xi ji'j yu bi'. Li' tsa ya chca'a cuaana ya to' tyucuij, cha' cujuui ya ji'j yu laja lo'o tyeje tacui ngu' lo'o yu li'.

¹⁶ Laja li' cua ngujui cha' ji'j sñi' tya'a Pablo, ñã'a cha' nu nchcui' ngu' bi'. Yala ti ndyaa yu cuañi' bi' to' tyi sendaru cha' ta yu cha' lo'o chi tya'a yu. ¹⁷ Li' ngusi'ya Pablo ji'j sca capitán:

—Cua'ni cha' tso'o tsa lo'o ji'j yu cuañi' re ca slo xu'na ma —nacuj' Pablo ji'j—. Ntsu'u sca cha' nu ta yu lo'o nu laca xu'na ma.

¹⁸ Ndyaa lo'o capitán ji'j yu cuañi' bi' slo xu'na ngu' li':

—Cua ngusi'ya Pablo jna' —nacuj' capitán ji'j xu'na—, nu Pablo nu ntsu'u ne' chcuá —nacuj' capitán—. Nacu' yu 'na cha' caa lo'o na' ji'j yu cuañi' re slo nu'u, cha' ntsu'u sca cha' nu nti' chcui' lo'o nu'u.

¹⁹ Ntejeja' xu'na sendaru ya' yu cuañi' bi' li', ndyaa lo'o ji'j su ná cuna xa' ñati' cha' nu chcui':

—¿Ha ntsu'u sca cha' nu nti' nu'u chcui' lo'o na'? —nacuj' xu'na sendaru ji'j yu cuañi' bi' li'.

²⁰ —Cua ngüiñi cha' ji'j nu ngu' judío bi' lo'o tya'a ngu' cha' jña ngu' cha' clyu ti' jinu'u, cha' caa lo'o nu'u ji'j Pablo ca slo ngu' tisiya bi' la quee —nacuj' yu cuañi' bi' ji'j xu'na sendaru li'—. Chcui' ngu' lo'o nu'u cha' tya nti' la ngu' cua'ni cuayá' ngu' xi ji'j Pablo slo ngu'. ²¹ Cha' cuiñi laca bi'. Cua ntsu'u masi tu'ba tya'a ñati' nu ntajaty ngu' ji'j ma cuaana ti to' tyucuij bi'; cua nchcui' ngu' bi' lo'o ycuí' Ndyosi cha' ná cacu ngu' ná co'o ngu' tsiya' ti, ñã'a cuayá' nu cua ndyujuii ngu' ji'j nu Pablo bi'. Lo'o jua'a cua laca ndi'j ngu' juani, ntajaty ngu' cha' chcui' ngu' lo'o nu'u.

²² Li' ngulo xu'na sendaru cña ji'j yu cuañi' bi', cha' ná cacha' ji'j xa' ñati' cha' nu cua nda lo'o sendaru. Li' ngusalya' yu cuañi' bi' lo'o xu'na sendaru, ndu'u ndyaa.

Nda xu'na sendaru ji'j Pablo cha' tsa yu ca slo Félix nu laca gobernador

²³ Lo'o li' ngusi'ya xu'na sendaru ji'j tucua tya'a capitán cha' caa ngu' slo. Ngulo cña ji'j capitán bi', cha' cua'ni cho'o ngu' ji'j ngu' cha' tsa ngu' lo'o quíña'a tya'a sendaru ca quichj Cesarea; nacuj' cha' hora cua caa nde talya tsa ngu'. Tsa lo'o ngu' ji'j tucua siyento tya'a sendaru nu tya'a quiya' ti, lo'o jua'a tya xna yala tyi tya'a sendaru nu tyucua hichu' cuayu ti, lo'o jua'a tya tyucuaa siyento tya'a sendaru nu tya'a lo'o cly chcuá, tsa lo'o ngu' ji'j li'. ²⁴ Lo'o jua'a ngulo cña cha' cua'ni cho'o ngu' ji'j cuayu nu tyucua Pablo. Ntsu'u cha' cua'a tso'o sendaru ji'j Pablo tyucuij ñã'a cuayá' nu tyalaa tso'o ti yu ca slo gobernador Félix. ²⁵ Li' nguscua xu'na sendaru sca quityi cha' tsa slo nu Félix bi'; ndi'ya nchcui' quityi bi':

²⁶ “Claudio Lisias nscua quityi re cha' tsa slo nu'u, gobernador Félix, cha' nu'u laca loo. Xlyo ni'i. ²⁷ Cua ntejeja' ngu' judío ji'j nu qui'yu re, cua cujuui nu ngu' ji'j yu lo'o ndyalaa ná lo'o sendaru. Ngua tii na' cha' ngu' romano laca yu re, bi' cha' ngulo na' ji'j yu ya' ngu' cuxi bi'. ²⁸ Lo'o li' ngua ti' na' ca cuayá' ti' na' ni qui'ya ntsu'u ji'j yu lo'o ngu', bi' cha' ndyaa lo'o na' ji'j yu ca slo ngu' nu laca loo ji'j ngu' judío. ²⁹ Li' ngua cuayá' ti' na' cha' cua ngusta ngu' qui'ya ji'j yu cuentya ji'j cha' cusu' nu ntsu'u ji'j tya'a ngu' judío ti, pana ná ntsu'u cha' cujuui ngu' ji'j yu, ná ntsu'u cha' su'ba ngu' ji'j yu ne' chcuá. ³⁰ Li' ngua tii na' cha' cuaana ti cua ngüiñi cha' ji'j tyu' tya'a ngu' judío cha' cujuui ngu' ji'j yu re, bi' cha' nda na' ji'j yu lijya yu slo nu'u juani. Ngulo na' cña ji'j nu ngu' judío bi', cha' caa ngu' ca slo nu'u cha' sta ngu' qui'ya ji'j yu re, si ntsu'u sca qui'ya ji'j yu cuentya ji'j ngu'. Tsa lo cua ti cha' nscua na' juani.” Jua'a nguscua nu xu'na sendaru bi' lo quityi.

³¹ Ni'ya nu ngulo xu'na sendaru cña ji'j ngu', jua'a ngua cha' bi' li'. Lo'o ngua talya, li' ndyaa ngu' ndyaa qui'ya ngu' ji'j Pablo, ndyaa lo'o ngu' ji'j yu ca quichj Antipatris. ³² Ca chaca tsá nguxtyu' sendaru nu ndya'a quiya' ti, ñaa ngu' nde to' tyi ngu'. Tya ndyaa la ngu' nu ntucua hichu' cuayu bi', ndyaa lo'o ngu' ji'j Pablo tyucuij. ³³ Ndyalaa ngu' ca quichj Cesarea li', nda ngu' quityi ji'j gobernador, lo'o jua'a nguxtyanu ngu' ji'j preso slo nu cusu' bi' li'. ³⁴ Nchcui' gobernador lo quityi bi', li' nchcuane ji'j Pablo ma ngu' laca. Nguxacu Pablo cha' ji'j li':

—Loyuu su cuentya Cilicia ndi'j quichj tyi na' —nacuj' Pablo.

³⁵ —Ñã'a na' ñi'ya caca cha' jinu'u lo'o caa ngu' bi' slo na' cha' sta ngu' qui'ya jinu'u —nacuj' gobernador ji'j Pablo.

Lo'o li' ngulo nu gobernador bi' cña ji'j sendaru cha' tyi'j ngu' sendaru cua ji'j Pablo ca toni'j cña su ngutucua jyo'o rey Herodes cua sa'ni la.

24

Ndacha' Pablo ji'i Félix ñi'ya ngua ji'i yu

¹ Lo'o cua ndya'a ca'yu tsa, li' ndyalaa Ananías nu xu'na sti jo'lo bi'; ndyalaa yu lo'o ngu' cusu' lo'o sca ñati nu laca tu'ba nu naa Tértulo. Li' ndyaa ngu' bi' slo gobernador cha' sta ngu' qui'ya ji'i Pablo, ² bi' cha' ngulo gobernador cña ji'i sendaru cha' caa lo'o ngu' ji'i Pablo ca slo. Li' nchcui' Tértulo bi' lo'o Félix nu laca gobernador bi':

—Cha' clyu ti' tyu'u jinu'u, cusu', chcui' ya xi lo'o nu'u —nacuj Tértulo—. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya cha' xcui' cña tso'o ndu'ni nu'u lo'o laca nu'u loo loyuu chalyuu re. Tso'o ti ndi'j ya, cha' tso'o tsa jlo ti' nu'u ñi'ya culo nu'u cña ji'i ya —nacuj—. ³ Bi' cha' tso'o ntsu'u tyiquee ya cha' xcui' cña tso'o ndu'ni nu'u lo'o ya, macala ndyu'ni nu'u cña. Lo'o nu' juani ndyu'ni chj ya loo nu'u, cusu' —nacuj—. ⁴ Cui'ya cha' clyu ti' ji'i ya, masi sca hora ti' culo laja nu'u xi; cua'ni nu'u sna Ndyosi cuna xi lo'o chcui' na' sca cha' re lo'o nu'u. ⁵ Cua li'ya ya ca nde cha' cacha' liñi ya jinu'u lcaa ña'a cña cuxi nu' ngua'ni yu re. Nslo ya ji'i yu re cha' suba' tsa nchcui' yu, lya' tsa ti' yu. Nsu'ba yu cha' cusu' ji'i ñati lcaa quichj su ndya'a yu slo ngu' judío tya'a ya, cha' yu re laca loo ji'i taju ngu' nazareno. ⁶ Ngua ti' yu tsa lo'o yu ji'i xi ngu' xa' tsu' ca ne' laa ji'i cuare, ca su ná ntsu'u chacuayá' cha' tsa xa' ñati; bi' cha' ntejeja' ya ji'i yu, ndyaa lo'o ya ji'i yu cha' ca cuayá' ji'i yu lo'o ya xqui'ya cha' cusu' nu' ntsu'u ji'i ya. ⁷ Li' ndyalaa Lisias nu' xu'na sendaru quichj bi'. Tyaala tsa ngua bi' lo'o nguxlyaa ji'i nu' Pablo bi' ya' ya, ndyaa lo'o ngu' ji'i yu li'. ⁸ Ngulo Lisias cña ji'i ya cha' caa ya slo nu'u cha' sta ya qui'ya ji'i yu ca nde. Tso'o la si xcuane nu'u ji'i yu si cha' liñi nchcui' ya ji'i yu.

⁹ Lo'o jua'a nchcui' nu' ngu' judío nu' ndu' lo'o Tértulo bi', cha' liñi tsa cha' nu' nchcui' Tértulo cuentya ji'i Pablo. ¹⁰ Nda gobernador chacuayá' chcui' ycu' Pablo li':

—Tso'o ntsu'u tyiquee na' si caca cua'ni lyaá na' ji'i ycu' ca na' laja lo'o chcui' na' lo'o nu'u —nacuj Pablo ji'i Félix bi'—. Cua jlo ti' na' cha' cua tyuu yija laca nu'u loo ji'i nacióne re —nacuj—. ¹¹ Liñi cha' nu' nchcui' na' re, taca ca cuayá' ti' nu'u cha' liñi tsa laca cha' bi'. Cua tii tyucuaa ti' tsa ntsu'u lo'o ndyalaa na' nde quichj Jerusalén cha' cua'ni tlyu na' ji'i ycu' Ndyosi. ¹² Ná nguxlyú na' cha' hichu' ñati; ná ngua'ni cuxi na' lo'o ñati, masi ne' laa tonu, masi xa' ne' laa, masi laja quichj ti, ná nchcui' na' cha' cuxi lo'o ñati li'. ¹³ Qui'ya laja ti' ngusta ngu' re 'na. Ná tucui ndu' nu' taca chcui' cha' liñi laca cha' nu' nchcui' ngu' re jna'. ¹⁴ Chañi laca cha' ndu'ni tlyu na' ji'i ycu' Ni, la cui' ycu' Ndyosi bi' laca nu' ngua'ni tlyu jyo'o cusu'

ji'i ya ji'i Ni. Lo'o jua'a cua ngusñi na' cha' cucui nu' cua nda ycu' Ndyosi lo'o na nu' ngua tsubi' ti, masi nchcui' ngu' re cha' cha' cuiñi laca bi'. Pana ña'a ti tya ndaquiya' na' ji'i lcaa cha' nu' nguscua jyo'o Moises lo' quityi sa'ni, lo'o jua'a ndaquiya' na' ji'i lcaa quityi nu' nguscua jyo'o cusu' nu' ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi nu' ngua sa'ni. ¹⁵ Ñi'ya nu' jlyu ti' ngu' judío re, jua'a jlyu ti' na'. Chañi cha' cua'ni ycu' Ndyosi cha' tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya', masi ñati tso'o ngua jyo'o bi', masi ñati cuxi ngua ngu'; ¹⁶ bi' cha' nti' na' cua'ni na' xcui' cha' tso'o laja lo'o ndi'j na' chalyuu, cha' ná caja ñi'ya nu' cutsji na' ca slo ycu' Ndyosi, lo'o jua'a ná cutsji na' slo ñati ti li'.

¹⁷ Tyuu yija ndya'a na' xa' quichj tyijyu' la, lo'o tsubi' ti nguxtyuu na' ndyalaa na' nde loyuu su ndi'j quichj tyi ya chaca quiya', cha' ta na' sca msta nu' xtyucua xi ji'i ngu' ti'i nde jua, la cui' msta nu' cua nda ngu' tyijyu' cha' tsa slo ngu' ti'i bi'. Lo'o jua'a na', ngua ti' na' cha' ta na' sca msta ji'i ycu' Ndyosi. ¹⁸ Ñi'ya nu' nscua cha' cua'ni ya cha' laca ya ngu' judío, jua'a ngua'ni lubii na' ji'i ycu' ca na' cha' tsa'a ne' laa. Nga'a na' ne' laa tonu li', nda na' msta bi'; tj' ti nguti'na' ne' laa, ná ndi'j quiña'a ñati. Lo'o li' ndyalaa xi ngu' judío tya'a ya nu' ca tyi loyuu su cuentya Asia, na'a ngu' bi' jna' li'. ¹⁹ ¿Ni cha' laca ná ñaa ngu' bi' ca nde cha' sta ngu' qui'ya jna' lacua, si chañi cha' ntsu'u qui'ya 'na lo'o ngu'? ²⁰ Masi ná ñaa ngu' bi', pana taca xcuane nu'u ji'i ngu' re ñi'ya laca qui'ya nu' ntsu'u jna', nu' nguijeloo ji'i ngu' tisiyu nu' lo'o ndu' na' slo ngu' nu' laca loo bi'. ²¹ Ná jlo ti' na' si chcui' ngu' cha' cuxi ngua cha' bi', nu' lo'o cui' nchcui' na' lo'o ngu' ndi'ya; "Ndyu'ni cuayá' ma jna' juani xqui'ya cha' jlyu ti' na' cha' chañi, cua'ni ycu' Ndyosi cha' tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya'", nacuj na' ji'i ngu' li'.

²² Ndyuna Félix lcaa cha' nu' nchcui' Pablo, lo'o li' ná ntaja'a yu cua'ni cuayá' yu ji'i Pablo la cui' tsa bi'; jlo ti' Félix ñi'ya nu' nchca ji'i ñati nu' ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo, bi' cha' ca tiya' la ngua ti' yu.

—Tso'o la si xa' chcui' ma lo'o na' chaca quiya' lo'o tyalaa Lisias, nu' xu'na sendaru bi' —nacuj Félix ji'i ngu'.

²³ Li' nchcui' Félix lo'o capitán ji'i sendaru nu' nga'a cua ji'i Pablo, cha' ta chacuayá' ji'i yu cha' cua'ni yu ñi'ya nu' nti' ti yu, masi ña'a ti tya chca'a ngu' cua ji'i yu; jua'a nda chacuayá' cha' caa ngu' tya'a ndya'a yu ca slo yu cha' ta ngu' na laca nu' lyiji xi ji'i. Ndu'u Félix ndyaa li'.

²⁴ Lo'o nteje tacui la xi tsa, li' ndyalaa Félix quichj bi' chaca quiya'; stu'ba ti ndyalaa nu' cusu' bi' lo'o clyo'o nu' naa Drusila, ngu' judío laca nu' cuna'a bi'. Li' ngulo Félix cña

cha' caa lo'o ngu' ji'i Pablo slo, cha' culu'u Pablo ñi'ya nu ntsu'u cha' cua'ni ngu' si xñi ngu' cha' ji'i Jesucristo. ²⁵ Li' ngulu'u Pablo ji'i ngu' cha' nti' ycu'i Ndyosi cha' xcui' cha' liñi ti cua'ni ñati chalyuu, cha' cua'a ngu' ji'i ycu'i ca ngu' cha' nga'aa cua'ni ngu' cha' cuxi, bi' laca cña nu nti' ycu'i Ndyosi; jua'a ngulu'u yu cha' ntsu'u cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati nu lo'o cua ndye chalyuu. Ndyutsji xi Félix li'.

—Tya nu'u juani —nacuj nu cusu' bi' ji'i Pablo—. Xi'ya na' jinu'u chaca quiya' si ntsu'u sca hora nu laja xi jna'.

²⁶ Ndi'ya ngulacua ti' Félix: si tyiquee' tyanu Pablo ne' chcuá, li' ta yu cñi cha' culaá Félix ji'i yu; bi' cha' lu'ba ti nxi'ya Félix ji'i yu cha' caa yu ca slo. ²⁷ Jua'a ti nteje tacui tucua yija. Li' ngutsa'a nu laca loo; nga'aa si'i Félix laca gobernador li', Porcio Festo naa gobernador cui. Pana nguxtyanu Félix ji'i Pablo ne' chcuá cha' caca tso'o tyiquee ngu' judío ña'a ngu' ji'i ycu'i Félix, ngua ti' nu cusu' bi'.

25

Ndu Pablo slo Festo

¹ Lo'o li' ndyalaa Festo ca quichi' Cesarea cha' caca yu gobernador. Sna tsa ti nguti'i yu quichi' bi', li' ndyaa clya yu ca quichi' Jerusalén. ² Nu lo'o ndyalaa yu quichi' bi', li' nu sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' cusu' ji'i ngu' judío ni, nchcui' ngu' cha' ti' ji'i Pablo ca slo Festo bi' li'; ³ jua'a ndijña ngu' ji'i yu si cua'ni yu cha' tso'o cha' caa lo'o ji'i Pablo ca Jerusalén. Ndi'ña ngu' jua'a cha' cuaana ti cua ngüñi cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' cujuui ngu' ji'i Pablo laja lo'o ñaa lo'o ngu' ji'i tyucui. ⁴ Pana ná ntaja'a Festo tsiya' ti; nacuj yu cha' ca quichi' Cesarea ntsu'u Pablo ne' chcuá, lo'o jua'a yala ti xtyuu ycu'i yu nde quichi' bi'.

⁵ —Tso'o la si stu'ba ti tsaá ngu' nu laca loo ji'i ma' lo'o na' —nacuj Festo ji'i ngu'—. Tsaá ma' lo'o na' ca Cesarea cha' sta ma' qui'ya ji'i yu bi' cajua, si ntsu'u sca cha' cuxi nu ngua'ni yu lo'o ma'.

⁶ Nguti'i nu cusu' Festo snu' tsa, masi ti tsa nguti'i yu ca Jerusalén, li' nguxtyuu yu ndyaa yu nde Cesarea chaca quiya'. Ca chaca tsa ntucua Festo lo yaca xlya tso'o ca su ntucua ycu'i gobernador nu lo'o ndyu'u ti'i ngu' cha' ca cuayá' ji'i ngu'. Li' ngulo yu cña ji'i ngu' cha' caa lo'o ngu' ji'i Pablo ca slo yu. ⁷ Ñaa lo'o ngu' ji'i Pablo li'. Lo'o jua'a ndi'ni nu ngu' nu laca loo ji'i quichi' Jerusalén, cua ndyalaa ca ti ngu'. Caca ti slo Pablo ndu ngu' bi', lo'o li' tlyu tsa qui'ya ngusta ngu' ji'i nu Pablo bi'; pana ná tucui ndu nu chcu'i si cha' liñi laca nu nchcu'i ngu' bi' ji'i Pablo. ⁸ Nchcu'i ycu'i Pablo lo'o ngu' bi' cha' tyu'u lubii cha' ji'i ycu'i lo'o ngu'.

—Ni sca cha' cuxi ná ngua'ni na' —nacuj Pablo—. Ná ngua'ni na' cha' cuxi cuentya ji'i cha' cusu' nu ntsu'u ji'i ngu' judío tya'a ya, ni ná ngua'ni cuxi na' ne' laa tonu, la cui' ti ná ngua'ni na' cha' cuxi cuentya ji'i cña nu ngulo rey nu laca loo ji'i ngu' romano; bi' cha' nti' na' cha' ná ntsu'u qui'ya 'na.

⁹ Pana nu Festo bi' ni, ngua ti' yu cha' cua'ni tya'a yu lo'o ngu' judío, bi' cha' nchcuane yu ji'i Pablo ndi'ya:

—¿Ha nti' nu'u tsaá ca Jerusalén? —nacuj Festo ji'i Pablo—, cha' ca cuayá' jinu'u lo'o na' ca ndacua.

¹⁰ —Ca nde laca su ndu'ni cuaya' ma' ji'na cuentya ji'i rey ji'i ngu' romano nu laca loo la —nacuj Pablo ji'i nu cusu' bi'—, ca nde ca cuayá' jna' lo'o nu'u lacua —nacuj—. Jlo tso'o ti' nu'u cha' ni sca cha' cuxi ná ngua'ni na' cuentya ji'i ngu' judío tya'a na'. ¹¹ Si'i ñati xña'a laca na'; lo'o tyalaa hora cha' cajaa na', ná cutsii na' cha' cajaa li'. Si ná laca na' ñati xña'a, ná ntsu'u cha' ta nu'u chacuayá' tsaá na' slo ngu' bi' li'; bi' cha' jña na' chacuayá' jinu'u juani cha' tsa'a ca slo ycu'i rey ji'i ngu' romano nu laca loo la, cha' cua'ni cuayá' yu bi' jna' cajua.

¹² Nu lo'o cua ndyuna Festo cha' bi', li' nchcu'i yu xi lo'o ngu' cusu' nu nxyucua ji'i yu. Li' nchcu'i yu lo'o Pablo chaca quiya':

—Tso'o —nacuj Festo ji'i Pablo—. Cua ndijña nu'u cha' tsaá slo rey ji'i ngu' romano nu laca loo la cha' caca cuayá' jinu'u ca quichi' bi', tsaá nu'u ca bi' lacua.

Ndu Pablo slo rey Agripa

¹³ Nu lo'o cua nteje tacui xi tsa, li' ndyalaa rey Agripa ca quichi' Cesarea. Ndyalaa rey lo'o sca nu cuna'a tya'a nu naa Berenice, cha' ta ngu' xlyo ni'i ji'i nu cusu' Festo bi'. ¹⁴ Tyuu tsa ndyanu ngu' slo Festo. Laja li' nchcu'i Festo cha' ji'i Pablo lo'o ngu':

—Ntsu'u sca ñati ca nde nu ngusu'ba Félix ji'i ne' chcuá —nacuj Festo ji'i ngu'—. ¹⁵ Nu lo'o nguti'i na' nde Jerusalén, li' nu sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' cusu' ji'i quichi' bi' ni, nchcu'i ngu' lo'o na', ngusta ngu' qui'ya ji'i yu bi'; ngua ti' ngu' cha' culo na' cña cha' cujuui ngu' ji'i yu li'. ¹⁶ Pana nguxacuj na' cha' ji'i ngu' cha' si'i jua'a ndu'ni ngu' romano; ná taca cua'ni cuayá' ya ji'i yu, nu lo'o bilya ta ya tyempo ji'i yu cha' tyu'u lubii cha' ji'i ycu'i yu lo'o ngu' su ndu'ni nu ngusta qui'ya ji'i. ¹⁷ Ndyalaa ngu' ca nde slo na' li'. Lo'o ngua chaca tsa, hora ti ntucua na' lo yaca xlya tso'o ca su ntucua gobernador nu lo'o ndu'ni cuayá' na' ji'i ñati. Li' ngulo na' cña cha' caa lo'o ngu' ji'i nu qui'yu bi'. ¹⁸ Ngua ti' na' cha' cua ngua'ni yu sca cha' cuxi, pana si'i jua'a ngua qui'ya nu ngusta ngu' bi' hichu' yu; ¹⁹ cuentya ji'i cha' nu jlya tsa ti' ngu' judío ti, tsa bi' ti cha' ngua bi'. Lo'o jua'a nchcu'i ngu' cha' ji'i sca ñati nu

naa Jesús nu cua ngujuui, nacuj ngu', pana nacuj nu Pablo bi' cha' xa' ndyu'ú nu Jesús bi' chaca quiya'. ²⁰ Ná jlo ti' na' ñi'ya quifñi cha' jna' lo'o ngu' bi'. Li' nchcuane na' jil'i Pablo si nti' yu tsaa yu ca Jerusalén cha' ca cuayá' jil'i yu lo'o na' cajúa; ²¹ pana cua ndijña Pablo chacuayá' jna' cha' ca cuayá' jil'i yu ca slo rey Augusto nu laca loo la. Bi' cha' ngulo na' cña cha' tyanu yu ne' chcuá, cha' ta na' jil'i yu cha' tsaa yu slo rey nu laca loo la bi'.

²² Nhcui' rey Agripa lo'o Festo li':

—Lo'o na' ntá' cuna na' cha' nu nhcui' yu bi' —nacuj Agripa jil'i.

—La quee taca cuna nu'ú ni cha' ta yu —nacuj Festo li'.

²³ Ca chaca tsá nu Agripa lo'o ma' Berenice bi', ndyacu' lcaa ste' ngu' nu tso'o tsa ña'a cha' cua'ni ch'i ngu' quich'i loo. Li' ndyaa ngu' su ndyu'u ti'i ngu'; lo'o lcaa xu'na sendaru, lo'o ngu' nu laca loo jil'i quich'i, ndya'a ngu' lo'o ngu' bi'. Li' ngusi'ya Festo jil'i sendaru cha' caá lo'o ngu' jil'i Pablo ca slo.

²⁴ —Ña'a nu'ú yi'a, rey Agripa —nacuj Festo—, jua'a lcaa cu'má nu ndyu'u ti'i má ca nde, ña'a tso'o má jil'i nu qui'yu re. Cua tyu'u tya'a ngu' judío nhcui' cha' jil'i yu re lo'o na', masi ca Jerusalén, masi quich'i Cesarea re. Lcaa quiya' lo'o nhcui' ngu' lo'o na' nacuj ngu' cha' ntsu'u cha' cajaa yu, ²⁵ pana ná nchca cuayá' ti' na' ni cha' laca cha' ntsu'u cha' cajaa yu. Li' ngüjña yu 'na cha' ca cuayá' jil'i yu lo'o rey Augusto nu laca loo la, bi' cha' ngulacua ti' na' cha' ta na' jil'i yu cha' tsaa yu ca slo rey bi'. ²⁶ Tsa bi' ti' cha', ná jlo ti' na' ñi'ya nu scaa na' quityi nu tsaa slo xu'na na', nu rey nu laca loo la bi', cha' ta na' xi cha' cuentya jil'i yu re. Bi' cha' ngusi'ya na' jil'i yu cha' caá yu tyatu yu slo lcaa cu'má, jua'a slo ycu' nu'ú, rey Agripa. Juani taca xcuane nu'ú jil'i yu na laca nu ngua'ni yu, li' caja ñi'ya scaa na' cha' lo quityi bi'. ²⁷ Ná taca tsaa yu preso cajaa si ná lo'o quityi nu nscua ñi'ya laca qui'ya nu ntsu'u jil'i yu.

26

Nhcui' Pablo si caca cua'ni lyaá jil'i ycu'!

¹ —Ta na' chacuayá' chcu' nu'ú juani, si caca tyu'u lubii cha' jinu'ú lo'o ngu' re —nacuj rey Agripa jil'i Pablo li'.

Ngua'ni ya' Pablo jil'i rey, li' nguxana nhcui' yu lo'o ngu':

² —Tso'o ntsu'u tyiquee na', rey Agripa —nacuj Pablo—, cha' slo nu'ú ndu na' juani —nacuj—, cha' ta na' sca cha' lo'o cu'má, ñi'ya nu ngua cha' ngusta ngu' judío tya'a na qui'ya bi' jna'. ³ Jlo ti' na' cha' nchca cuayá' ti' nu'ú lcaa cha' cusu' nu ntsu'u jil'i ngu' judío tya'a na; nu lo'o lye tsa nhcui' ngu' lo'o tya'a ngu', nchca cuayá' ti' nu'ú li'.

Bi' cha' cua'ni nu'ú cha' tso'o, talo tyiquee nu'ú cua'a jyaac nu'ú jil'i lcaa cha' nu chcu' na' lo'o nu'ú juani.

Nu lo'o bilya culu'u loo Jesucristo jil'i Pablo

⁴ Jlo ti' lcaa ngu' judío tya'a na ñi'ya nu ngua'ni na' lcaa yija lo'o nguti'i na' ca quich'i tyi na', masi lo'o nguti'i na' ca quich'i Jerusalén; ⁵ jlo ti' ngu' cha' bi'. Si nti' ngu', taca chcu' ngu' lo'o má cha' ngu' fariseo laca na' tya lo'o cuañi' na', lo'o jua'a liñi la ndaquiya' ngu' fariseo jil'i lcaa cha' cusu' nu ntsu'u jil'i ngu' judío. ⁶ Ñi'ya nu jlya ti' jyo'o cusu' jil'i na cha' nu nhcui' ycu' Ndyosi lo'o ngu', jua'a jlya ti' na' juani; bi' cha' nchca cuayá' jna' lo'o má juani. ⁷ Ca ta'a tii tyucuaa tya'a taju ngu' Israel nu laca ngu' tya'a na ni, ntajatya ngu' ni jacua' cua'ni ycu' Ndyosi cha' tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya'; bi' cha' ndu'ni tlyu ngu' jil'i ycu' Ndyosi, lcaa tsá lo'o lcaa talya ndu'ni tlyu ngu' jil'i Ni. La cui' jua'a lo'o na', jlya ti' na' cha' bi', rey Agripa; bi' cha' laca ngusta ngu' judío tya'a na qui'ya jna'. ⁸ ¿Ni cha' laca ntsu'u ñati cu'má nu ná jlya ti' cha' nchca jil'i ycu' Ndyosi cua'ni Ni cha' tyu'ú jyo'o chaca quiya'?

Ngua'ni lya' ti' Pablo jil'i nu ñati jil'i Jesucristo nu ngua sa'ni la

⁹ Cloyo ngua ti' na' cha' lye tsa xcube' na' jil'i ñati nu cua ngusñi cha' jil'i Jesús Nazaret, ¹⁰ bi' cha' ngua'ni lya' ti' na' jil'i ngu' bi' ca quich'i Jerusalén. Ngusñi na' jil'i tyu'u tya'a ñati jil'i Jesucristo li', ngusu'ba na' jil'i ngu' ne' chcuá xqui'ya chacuayá' nu cua nda sti jo'ó nu laca loo jna'; stu'ba ntsu'u tyiquee na' lo'o ngu' nu ndyujuui jil'i ñati jil'i Jesucristo bi'. ¹¹ Chañi cha' lye tsa ngua'ni lya' ti' na' jil'i ñati bi', ngua tsa ti' na' cha' xtyanu ngu' tsiya' ti' cha' jil'i Jesús. Jua'a ngua'ni na' lcaa ne' laa jil'i ngu' judío, masi quich'i loyuu re, masi quich'i tyijyu' la su ngusna ngu', cha' ñasi' tsa na' jil'i ngu' bi'.

Ngusñi Pablo cha' jil'i Jesucristo

¹² Lo'o li' ngua sca tsa ndya'a na' tyucuij su tsaa quich'i Damasco. Ntsu'u quityi chacuayá' nu nda sti jo'ó nu laca loo la jna', cha' cua'ni na' la cui' cña cuxi bi' ca quich'i bi'. ¹³ Nde hora ngua, rey Agripa, li' ndaca'a sca xee tlyu jil'i ycu' Ndyosi nde cua; lcaa su ndu cua lo'o tya'a ndya'a ya nguju'i' xee bi' lo yuu. Jo'o la nguju'i' xee cuichaa, lye la nguju'i' xee bi'. ¹⁴ Lcaa ya nclyu ya tyucuij bi', cha' ndyutsij tsa ya. Li' nhcui' Ni xi lo'o na'; cha'cña 'na, cha'cña jil'i ngu' judío nhcui' Ni lo'o na': “Saulo, Saulo”, nacuj Ni jna’, “¿ni cha' laca lye tsa nxyu tya'a nu'ú lo'o na'?” nacuj Ni. “La cui' ca nu'ú ndu'ni cha' quicha ti' ycu' nu'ú; ñi'ya ndu'ni sca toro, jua'a ndu'ni nu'ú. Na ntyijil'i quiya' toro la cui' se'j su ndatu ngu' yaca cha siyu'

ni'; lo'o jua'a nu'u, ndu'ni ñu'u jil'i ycu'i ca ti nu'u." ¹⁵ "¿Tilaca laca nu'u, Xu'na?" ni na' jil'i Ni li'. "Jesús laca na'", nacuj Ni. "Jil'i ycu'i na' ndyu'ni nu'u cha' ca quicha ti' na'", nacuj Ni. ¹⁶ "Tyatu nu'u juani. Cua ngulu'u loo na' jinu'u juani cha' cua'ni nu'u cña jna', cha' cacha' nu'u jil'i xa' ñati cha' cua na'a nu'u jna' tsá juani. Lo'o jua'a ntsu'u cha' ta nu'u cha' lo'o ngu', lcaa ña'a cha' nu culu'u na' jinu'u nde loo la. ¹⁷ Cua'ni lyaá na' jinu'u ya' ngu' judío tya'a cusu'u nu'u, lo'o jil'i ngu' xa' tsu' si cua'ni tyaala ngu'. Lo'o jua'a culo na' cña jinu'u cha' tsaá nu'u slo ngu' xa' tsu', ¹⁸ cha' ñi'ya si ndya'a ngu' cuityi', jua'a ndya'a ñati bi' chalyuu; ñi'ya si talya tsa ña'a su ndya'a ngu', jua'a ndyu'ni ngu' bi'. Bi' cha' ntsu'u cha' culu'u nu'u cha' jna' jil'i ngu' bi', cha' xñi ngu' cha' jna'. Li' nga'aa tya'a ngu' su talya ña'a, ñi'ya si cuityi' ti ngu'; taca tya'a ngu' tyucui su xee cuentya jil'i ycu'i Ndyosi, taca ña'a ngu' li'. Satanás laca nu nclyo cña jil'i ngu' bi' juani, pana ca li' caca ngu' ñati jil'i ycu'i Ndyosi. Ntsu'u cha' xñi ngu' bi' cha' jna', cha' taca cui'ya ycu'i Ni cha' clyu ti' jil'i cha' cuxi nu ntsu'u jil'i ngu' bi'. Li' caca stu'ba cha' jil'i ngu' bi' lo'o ñati nu cua lubii cresiya jil'i xqui'ya na'", nacuj ycu'i Jesús 'na li'.

Ndaquiya' Pablo jil'i cha' nu nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o yu

¹⁹ 'Cusu' rey Agripa, cua ngua'ni na' cña nu ngulo Jesús jna', nu lo'o ngulu'u loo Jesús jna'. ²⁰ Cloy ngulu'u na' jil'i ngu' judío tya'a na nu ndi' ca quichí Damasco, cha' culochu' ngu' jil'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u tsa tyiquee ngu' jil'i tya sa'ni la, cha' xñi ngu' cha' jil'i ycu'i Ndyosi li'; lo'o jua'a xcui' cha' tso'o ntsu'u cha' cua'ni ngu' li', cha' ca cuayá ti' xa' ñati cha' cua nguxcutsa'a Ni cresiya jil'i ngu' bi'. La cui' jua'a ngulu'u na' jil'i ngu' Jerusalén, lo'o jil'i ngu' lcaa quichí nu ndi' loyuu su cuentya Judea re. Lo'o li' ngulu'u na' cha' bi' jil'i ngu' xa' tsu'. ²¹ Bi' cha' ntejeya' ngu' judío tya'a na jna' to' laa tlyu, cha' ngua ti' ngu' cha' cujuui ngu' jna'. ²² Ná sca nti' na' lo cña re, cha' nxyucua ycu'i Ndyosi jna' lcaa tsá cha' culu'u na' cha' jil'i Ni jil'i lcaa ñati, masi jil'i ngu' tlyu, masi jil'i ngu' ti'i. La cui' ti cha' nclyu'u na' jil'i ngu' juani ñi'ya nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil'i ycu'i Ndyosi nu ngua sa'ni la; cua nguscua ngu' lcaa cha' nu caca nde loo la, lo'o la cui' cha' bi' laca nu nguscua jyo'o Moisés. ²³ Cua nguscua ngu' cha' lye tsa xcube' ñati jil'i nu Cristo bi' nde loo la; ntsu'u cha' cajaa yu, lo'o li' Cristo laca nu clyo nu tyu'ú chaca quiya' lo'o cua ngujuui yu. Cua nguscua ngu' cha' tyu'ú yu chaca quiya' cha' cua'ni lyaá Ni jil'i lcaa na, masi ngu' judío tya'a na, masi ngu' xa' tsu'. Jua'a nclyu'u na' jil'i ñati.

Ngua tsa ti' Pablo cha' xñi rey Agripa cha' jil'i Jesús

²⁴ Nu lo'o nchcui' Pablo jua'a lo'o ngu', li' lye nchcui' Festo lo'o:

—Na loco nu'u, Pablo —nacuj Festo jil'i—. Cha' lye tsa nchcui' nu'u lo quityi, bi' cha' cua ngüichí yaa hique nu'u —nacuj.

²⁵ Nguxacuj Pablo cha' jil'i nu cusu' bi' li':

—Si'i na loco na', cusu' —nacuj Pablo jil'i Festo—. Ná nguichí cha' nu nchcui' na', xcui' cha' liñi nda na' lo'o ma. ²⁶ Cua jlo ti' rey Agripa re, xqui'ya cha' nchca cuayá ti' nu cusu' cha' bi'; bi' cha' tlyu tyiquee na' lo'o nchcui' na' lo'o nu cusu' re. Lo'o jua'a jlo ti' nu cusu' ñi'ya ngua cha' bi', cha' si'i na cuaana ti ngua cha' jil'i Jesús. ²⁷ Cusu' rey Agripa, cha' jlyu ti' nu'u cha' nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil'i ycu'i Ndyosi nu ngua sa'ni? Jlo ti' na' cha' lo'o nu'u jlyu ti' cha' bi' —nacuj Pablo jil'i rey Agripa.

²⁸ —¿Ha yala ti nti' nu'u cha' caca na' ñati jil'i Jesucristo? —nacuj rey Agripa jil'i Pablo li'.

²⁹ —Masi yala ti, masi ca tiya' la —nacuj Pablo—, tso'o tsa si xñi lcaa tya'a ma cha' bi', lo'o nu'u, rey Agripa, lo'o lcaa cu'ma nu ndyuna ma cha' nu nchcui' na' lo'o ma tsá juani; tso'o tsa si caca stu'ba cha' jil'i ma lo'o na' lo'o xñi ma cha' bi' li'. Sca ti cha' ná tso'o, si sca' ngu' jil'i ma lo'o carena chcuá ñi'ya nu ngusca' ngu' jna'.

³⁰ Cua ndye nchcui' Pablo lo'o ngu', li' ndatu rey, ndatu gobernador lo'o ma' Berenice, lo'o jua'a ndatu lcaa ngu' nu nga'a lo'o ngu' bi' li'. ³¹ Ndu'u ngu' li'ya ngu' nde liya' li'. Nchcui' tsaca ngu' lo'o tya'a ngu':

—Ná ntsu'u cha' cuxi nu ngua'ni nu qui'yu jua —nacuj ngu' jil'i tya'a ngu'—. Ná ntsu'u cha' cujuui ngu' jil'i yu, ni ná ntsu'u cha' tyu'ú yu ne' chcuá.

³² Nchcui' Agripa lo'o Festo li':

—Taca culaá na jil'i yu re nquicha', si ná ngüijña ycu'i yu cha' ca cuayá' jil'i yu ca slo rey nu laca loo la —nacuj Agripa jil'i Festo.

27

Nda ngu' jil'i Pablo ndyaa ca quichí Roma

¹ Lo'o li' ngua stu'ba cha' jil'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' ta ngu' jil'i Pablo tsaá yu ca loyuu su cuentya Italia. Lo'o na' nu nscua quityi re, nguta'a na' lo'o ngu' li'. Ngulo ngu' cña jil'i sca capitán jil'i sendaru nu naa Julio cha' tsaá lo'o jil'i Pablo lo'o xa' preso. Julio laca capitán jil'i taju sendaru nu cuentya jil'i Augusto. ² Lo'o jua'a ndyaa Aristarco ngu' Tesalónica lo'o ya. (Quichí Tesalónica ndi' ca loyuu su cuentya Macedonia.) Ndyaa ya ndyatí ya ne' sca yaca ni'i nu cua tsaá ti nde tyuu tya'a quichí nde loyuu su cuentya Asia. Lo'o jua'a quichí tyi xu'na yaca ni'i bi' naa Adramitio. ³ Ndu'u ya ndyaa ya li', ca

chaca tsá ndyalaa ya ca quichj Sidón. Tso'o tsa tyiquee nu Julio bi', nda bi' chacuayá' jilj Pablo cha' tsaá yu slo tya'a tso'o yu nu ndilj quichj bi', cha' xtyucua xi tya'a yu jilj yu. ⁴Lo'o li' ndu'u ya ndyaa ya chaca quiyá' lo'o yaca ni'j bi'. Cacia ti tu'ba yuu Chipre nteje tacui ya li'; la'a tsu' coca ndyanu loyuu btyi bi', cha' ná nda cui'j chacuayá' tsaá ya chaca tsu' loyuu bi'. ⁵Jua'a ngua cha' ndyaa ya tyucuij lo tyujo'o nu nteje tacui cacua ti tu'ba yuu Cilicia lo'o Panfilia, ña'a cuayá' nu ndyalaa ya quichj Mira ca loyuu su cuentya Licia.

⁶Ca quichj bi' ngujui chaca yaca ni'j jilj capitán jilj sendaru bi'. Quichj tyi xu'na yaca ni'j bi' naa Alejandría. Na cua tsaá ti bi' ca loyuu su cuentya Italia, bi' cha' ngulo capitán bi' cña jilj ya cha' tyatj ya ne' yaca ni'j bi', cha' tsaá lo'o jilj ya ndejua. ⁷Tyuu tsa tsá nguta'a ya lo hitya li', cha' tiya' tsa ndya'a yaca ni'j bi'. Lqui'ya ti ndyalaa ya cacua ti quichj Gnido li', cha' lye tsa ngua'a cui'j jilj yaca ni'j bi'. Li' nteje tacui ya cacua ti to' quichj Salmón cha' tsaá ya cacua la to' yuu nu naa Creta nu ndilj cla'be tyujo'o, cha' nga'aa ndyaca lye cui'j nde jua, ngua ti' ngu'. ⁸Tiya' tsa ndya'a yaca ni'j bi', laja lo'o nteje tacui cacua ti to' loyuu bi'; li' ndyalaa ya su naa Buenos Puertos, nu ndilj cacua ti quichj Lasea.

⁹Cua quiña'a tsa tsá nguna' jilj ya xqui'ya cui'j bi', cha' lqui'ya tsa cua nteje tacui yaca ni'j lo tyujo'o tyucuij su lija ya ca Buenos Puertos. Cua ndyatj co' tlya' nu lye tsa ndyaca cui'j tya' li'; bi' cha' nchcui' Pablo lo'o ngu' nu laca loo li'.

¹⁰—Nga'aa tso'o cha' tsaá la na juani, cusu'—nacuj Pablo jilj ngu'—. Cua ngua tii na' cha' quiñu'u yaca ni'j re, chcuana' lcaa yu'ba li'—nacuj—, lo'o jua'a ntsu'u nu cajaa lo hitya li'.

¹¹Pana ná ndyuna capitán jilj sendaru cha' nu nchcui' Pablo lo'o; jlo la ti' ngu' nu nclya' ya' yaca ni'j lo'o nu laca loo jilj yaca ni'j bi', ngua ti' ngu'. ¹²Tyuu tya'a ngu', ngulacua ti' ngu' cha' tso'o la si tya tsaá la yaca ni'j bi' ca quichj Fenice ca nde loo la xi; la cui' loyuu Creta bi' ndilj quichj Fenice, pana nde loo la xi. Jlo ti' ngu' cha' nde quichj Fenice tso'o la tyanu yaca ni'j tyucui tyempo tlya', cha' ná ndyaca lye cui'j tlya' ndejua; bi' cha' ná tso'o tyanu yaca ni'j ca Buenos Puertos, ngua ti' ngu'.

Lye tsa ndyaca cui'j lo tyujo'o

¹³Lo'o li' nguxana ndyaca sca cui'j tso'o, bi' cha' ngulacua ti' ngu' cha' tso'o la masi tsaá clya ya ca quichj Fenice bi'. Ndu'u ya ndyaa ya lo'o yaca ni'j li'. Ndyanu ya cacua ti to' loyuu su cuentya Creta bi', ¹⁴pana tiya' la ngutsa'a cui'j; chaca quiyá' tyaala tsa ngua bi' li', cha' nde lo yuu btyi bi' lija

cui'j. Tyaala tsa cui'j nu naa Nordeste bi', ¹⁵nducuni'j cui'j bi' jilj yaca ni'j macala su nti' tsaá lo'o jilj ya li'. ¹⁶Nteje tacui ya cacua ti su ndilj sca yuu cla'be sube ti nu naa Claudia; jo'o la xi ngua cui'j sca hora ti li', bi' cha' sa cu' ti ntucua laqui ya jilj canoa cha' tyu'u bi' lo hitya, cha' xco'o ya jilj ne' yaca ni'j. Ntucua juu hique canoa bi', cha' tyucua laqui ya jilj. ¹⁷Nu lo'o cua ndyu'u co'o canoa bi', li' ngúixij ngu' reta tonu sii' tyi'j ca chu' yaca ni'j bi', cha' ná cula'a clyoo' jilj yaca ni'j. Ntsij tsa ngu' si tyacua ya su lati hitya cla'be tyujo'o, ca lo yusj nu naa Sirte, bi' cha' nda'ya ngu' tasá nu ngutacui lo yaca ni'j cha' nga'aa tucuni'j cui'j jilj late' bi', cha' nga'aa xna lo'o lye cui'j jilj yaca ni'j bi' li'. ¹⁸Ca chaca tsá ña'a ti lye tsa ndyaca cui'j, lo'o jua'a lye tsa ntyijij clyoo' jilj yaca ni'j, bi' cha' nguxana ngu' nchcuagá ngu' yu'ba nu ntsu'u ne' yaca ni'j lo hitya tyujo'o. ¹⁹Tsa nchca tyuna, li' nchcuagá ya lcaa ya' xña nu ntucua jilj yaca ni'j bi', nu ndu'ni ngu' cña lo'o nquicha'; lo'o ya' ycu'j ya nguxcuagá ya ya' xña bi' lo hitya. ²⁰Tyuu tsá nga'aa na'a ya xee cuichaa li', nga'aa na'a ya cualya lo'o cui'j nu nga'aa nde cua, hasta lo'o nga'aa tyu'u ya xqui'ya cui'j tyaala bi', ngulacua ti' ya.

²¹Cua ngua tyuu tsá nu nga'aa ndyacu ya tsiya' ti, bi' cha' ndatj Pablo cha' chcu' yu lo'o ngu' bi' li'.

—Cu'má ngu' tya'a ndya'a na —nacuj Pablo jilj ngu'—, tso'o la ngua si ca ngú'ya má cuentya jilj cha' nu nchcui' na' lo'o má tya clyo, cha' tyanu na ca loyuu su cuentya Creta bi'. Juani nguna' yu'ba jilj má, lo'o jua'a cua ngunu'u yaca ni'j re. ²²Pana cua'ni tlyu tyiquee má juani, taca jlya ti' má cha' ni sca má ná nscua cha' cajaa má, masi chcuana' yaca ni'j re. ²³Jlo ti' má cha' ycu'j Ndyosi laca nu Xu'na na', cha' cña jilj ycu'j Ni ndyu'ni na'. Talya ti ngulu'u loo sca xcá jilj ycu'j Ndyosi 'na; ²⁴ndi'ya nchcui' nu bi' lo'o na': “Ná cutsij nu'u, Pablo”, nacuj xcá bi' jna'. “Na cua nscua cha' tyatj nu'u slo rey jilj ngu' romano nu laca loo la”, nacuj, “bi' cha' cua'ni lyaá ycu'j Ndyosi jilj lcaa ngu' tya'a ndya'a nu'u ne' yaca ni'j re xqui'ya nu'u, cha' nu'u laca tu'ba jilj Ni.” ²⁵Cua'ni tlyu tyiquee má lacua. Jlya ti' na' cha' nu cua nchcui' ycu'j Ndyosi lo'o na'; jlo ti' na' cha' caca cha' ji'na ñi'ya nu nacuj xcá jilj ycu'j Ndyosi jna', ²⁶masi clyo ntsu'u cha' tsaá lo'o cui'j ji'na ca sca loyuu cla'be tyujo'o.

²⁷Cua ndye tucua semana nu ndyaa lo'o cui'j jilj ya jua'a ti, ca li' ndyalaa ya sca tyujo'o su nchcui' ngu' jilj, tyujo'o Adria. Ngua cla'be talya nu lo'o ngua tii ngu' nu nclya' ya' yaca ni'j cha' ntsu'u yuu btyi cacua ti; ²⁸bi' cha' ngusu'ba cuayá' ngu' jilj hitya, ni tsa lo cuayá' clyaa hitya. Li'

nquije cha' jil'i ngu' cha' calaa tyii ntucua scuá metro cuayá' clyaa hitya bi'. Ca nde loo la xi ngusu'ba cuayá' ngu' jil'i hitya chaca quiyá', calaa ntucua cati ti metro cuayá' clyaa hitya li'. ²⁹Ntsii ngu' si tya'ni ca'a siyu' yaca ni'i' chu' quee tlyu, bi' cha' nguxlyu'u ngu' jacua tya'a chcuá ngratu lo juu nde siyu' yaca ni'i', cha' nga'aa tya'a la. Lo'o li' ndyutsii tya ngu' ndi'i' ngu', ntajatya ngu' ña'a cuayá' nu quixee chaca tsa. ³⁰Laja li' nu ngu' nu ndyala' ya' yaca ni'i' bi' ni, cuaana ti nda'ya ngu' jil'i canoa lo hitya lo'o juu; cha' cuiñi ti nchcui' ngu' cha' cua tsa ti ngu' xlyu'u ngu' xa' chcuá ngratu nde que yaca ni'i', cha' ngua ti' ngu' tyaa ngu' cuaana ti ne' canoa bi'. ³¹Li' nchcui' Pablo lo'o sendaru, jua'a lo'o capitán jil'i ngu':

—Si ná tyanu ngu' nu ndyala' ya' yaca ni'i', cajaa lcaa mā ne' hitya —nacui' Pablo jil'i sendaru.

³²Hora ti ngusi'yu sendaru juu nu ndyaaca' jil'i canoa li', nguxtyú ngu' jil'i jua'a ti lo hitya, ndyaa li'; ná lo'o ñati ndyaa.

³³Cua quixee ti chaca tsa, li' nchcui' Pablo lo'o ngu' cha' cacu ngu' xi.

—Cua ndye tucua semana juani —nacui' Pablo jil'i ngu'—, lo'o ná ndyacu mā tsiya' ti, ni ná ngujua' tso'o mā —nacui'—. ³⁴Tso'o la si cacu mā xi juani cha' caja juersa jil'i mā. Ni sca cu'mā ná nscua cha' cajaa mā, ni ná ca quicha mā.

³⁵Lo'o ndye nchcui' Pablo lo'o ngu', li' ngusñi' yu sca xlyá. Ndyu yu xlyá'be jil'i ycuil' Ndyosi slo lcaa ngu', ngusa'be yu xlyá bi', ndyacu yu li'. ³⁶Tso'o la ngua tyiquee ngu' cha' na'a ngu' ñi'ya nu ngua'ni Pablo, bi' cha' ndyacu lcaa ngu' xi li'; ³⁷tucua siyento ntucua snayala tyii ntucua scuá tya'a ñati, tsa lo cua tya'a ya ntsu'u ya ne' yaca ni'i' bi'. ³⁸Lcaa ngu' ndyacu ngu' ña'a cuayá' nu nguaala' ti' ngu'. Li' ngulo ngu' yu'ba jil'i, ndye nguxcuáa ngu' jil'i lcaa si'yu trigo bi' lo hitya, cha' ca lasa la xi yaca ni'i' li'.

Ndye cha' jil'i yaca ni'i'

³⁹Lo'o nguxee chaca tsa, li' na'a ya cha' cua ndyalaa ya sca to' yuu, pana ná ngüi'ya ngu' cuentya macala laca su ndyalaa ya. Na'a ngu' su nga'a xi yusi' to' yuu btyi bi', lo'o jua'a ti ti nscua hitya ca bi'. Ngua ti' ngu' cha' tso'o la si xtyii yaca ni'i' lo yusii bi', si caja ñi'ya nu tyeje tacui yaca ni'i' cajua; ⁴⁰bi' cha' ngusi'yu ngu' reta jil'i chcuá ngratu su ndyaaca' yaca ni'i' nde siyu', ndyanu chcuá ngratu ne' hitya. Li' ngusatí' ngu' ya' yaca ni'i', ngutacui ngu' tasá lo yaca cha' tucuni'i' cui'i' jil'i yaca ni'i' tsa ca bi'. ⁴¹Ndyaa ya li', ndyalaa yaca ni'i' sca se'i' su nxna tucua tya'a ya' hitya. Lati tsa hitya jua xqui'ya yusi, bi' cha' ndyaa scua hique yaca ni'i' lo yusi bi' li', nguxana nclya'a clyoo' tonu jil'i siyu' yaca ni'i' bi' li'. ⁴²Ngulacua ti' sendaru cha'

si ntsu'u cha' xcuatya ngu' lo hitya, lo'o ti xna lcaa preso jil'i ngu'; bi' cha' ngulacua ti' ngu' cha' tso'o la cujuui ngu' jil'i lcaa preso yala ti. ⁴³Pana ná nda capitán chacuayá' jil'i sendaru cha' cujuui ngu' jil'i preso, cha' ná nti' capitán bi' cujuui jil'i Pablo. Li' ngulo capitán cña jil'i lcaa ngu' nu nchca jil'i ngu' xcuatya ngu', cha' tsa ngu' lo hitya cha' tyu'u tso'o ti ngu' ca loyuu btyi; ⁴⁴ngu' nu ná nchca xcuatya ni, ntsu'u cha' xñi ngu' ngoca', masi xñi ngu' yu'be yaca ni'i' ti bi'. Lo'o jua'a tso'o ti ndyalaa lcaa ya to' yuu btyi bi' li'.

28

Ndi'i Pablo loyuu su cuentya Malta nde cla'be tyujo'o

¹Cua ndu'u ya to' tyujo'o, lo'o li' nchcui' ngu' ca tyi lo'o ya cha' loyuu su ca tyi ngu' bi' naa Malta. ²Ngua'ni tya'na ti' ngu' ca tyi jil'i ya li'; nguxtyu'u ngu' sca quii' tlyu to' hitya, xqui'ya cha' nda'ya tyo, lo'o jua'a tya' tsa ndyaca, li' nchcui' ngu' lo'o ya cha' tsa ya to' lquii' cha' ca chcatsu ya xi. ³Ndyaa Pablo xi xaca, li' ngusta yu la xi yaca lo quii'; cha' tyique' tsa, hora ti ndyu'u tucua sca cuaña tyaala nu ndyacu ya' yu, li' ndyanu ndacui' cuaña ya' yu. ⁴Na'a ngu' ca tyi jil'i cuaña nu ndacui' ya' Pablo, lo'o hora ti nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' li':

—Ñati nu cua ndyujuii jil'i tya'a laca nu qui'yu cua —nacui' ngu' jil'i tya'a ngu'—. Masi cua ngulaa yu jil'i tyujo'o, pana cajaa yu juani, cha' ñati xña'a laca yu.

⁵Li' nchquña Pablo ya' yu cha' xtyú jil'i cuaña lo quii', ngua ti' yu. Na sca ngua jil'i yu li'. ⁶Ntajatya ngu' ca tyi, ña'a tsa ngu' jil'i yu si tyacui quii' ya' Pablo, si clyú yu lo yuu cha' cajaa yu, ngua ti' ngu'. Tyiquee' ntajatya ngu', li' na'a ngu' cha' ná sca ngua jil'i Pablo; xa' ngulacua ti' ngu' li', xa' cha' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—Sca jo'o laca nu qui'yu re —nacui' ngu' jil'i tya'a ngu' li'.

⁷Cacua ti su ndi'i ya cua nscua xi yuu jil'i sca nu cusu' nu naa Publio. Lo'o nu Publio ni, laca bi' loo jil'i yuu cla'be nu naa Malta bi'. Li' nchcui' ycuil' nu cusu' bi' lo'o ya cha' tsa ya ca to' tyi ycuil'. Ndyaa ya li'; sna tsa nguti'i' ya lo'o nu cusu' bi', lo'o tso'o tsa ngua tyiquee nu cusu' bi' ña'a jil'i ya. ⁸Ngua quicha sti Publio; ntsu'u tyique' jil'i, lo'o jua'a cutse' tañi ndyu'ni jil'i. Ndyaa na'a Pablo jil'i sti Publio bi' li'. Nchcui' yu lo'o ycuil' Ndyosi cuentya jil'i nu quicha bi', ngusta ya' yu chu' nu quicha; hora ti ngua tso'o nu quicha bi' li'. ⁹Lo'o li' ngujui cha' bi' jil'i lcaa ngu' quicha nu ndi'i' loyuu bi', cuati ndyalaa ngu' slo ya cha' cua'ni Pablo jo'o jil'i ngu'; ndyaca tso'o ngu' bi' li'. ¹⁰Quiña'a tsa cha' tso'o nda ngu' jil'i ya li', lo'o jua'a lye tsa

ngua'ni chí ngu' loo ya ña'a cuayá' nu ndu'u ya ndyaa ya. La cui' tsá bi', ñaa lo'o ngu' jí' lcaa na nu lyiji jí' ya, ngusu'ba ngu' jí' ne' yaca ni'j cha' tsaa ya lo'o.

Ndyalaa Pablo ca quichí Roma

¹¹ Sna co' nguti'j ya loyuu su cuentya Malta bi', li' ndyatí ya ne' sca yaca ni'j cha' tyaa ya; na cua ndyanu yaca ni'j bi' nde Malta tyucui tyempo tlya'. Alejandría naa quichí tyi xu'na yaca ni'j bi', lo'o jua'a cua ndu' lcuí jo'ó que yaca ni'j bi', la cui' lcuí jo'ó culaca' Cástor lo'o Pólux. (Jua'a naa jo'ó bi'.) Ndu'u ya ndyaa ya lo'o yaca ni'j bi' li'.

¹² Xti ti tsá ngua lo'o ndyalaa ya ca quichí Siracusa, lo'o li' sna tsá nguti'j ya quichí bi'.

¹³ Xa' ndu'u ya li', ndyaa yaca ni'j cacua ti to' yuu btyi cha' tyalaa ya ca quichí Regio. Ca chaca tsá tso'o tsa ndyaca cui'j, bi' cha' tsá nchca tyuna ndyalaa ya ca quichí Puteoli.

¹⁴ Ca bi' ndyacuua tya'a ya lo'o tyuu tya'a ngu' nu laca tya'a ñati jí' Jesucristo. Nchcui' ngu' lo'o ya cha' tyanu ya slo ngu', bi' cha' cati tsá nguti'j ya lo'o ngu' bi'. Li' ndu'u ya ndyaa ya tyucui' nu ndyaa quichí Roma. ¹⁵ Cua ngujui cha' jí' tya'a ñati jí' Jesucristo nu ca tyi nde Roma cha' cua líjya ya tyucui'j, bi' cha' ndu'u ngu' to' tyi ngu' líjya ngu' cha' tyacuua tya'a ngu' lo'o ya tyucui'j. Ndyacuua tya'a ya lo'o sca taju ngu' bi' ca quichí Foro de Apio, lo'o li' ndyacuua tya'a ya lo'o chaca taju ngu' ca su naa Tres Tabernas; ndya tsa Pablo xly'a'be jí' ycuí' Ndyosi lo'o na'a yu jí' ca ta'a ngu' bi', ngua tlyu la tyiquee yu li'.

¹⁶ Ndyalaa ya ca quichí tlyu nu naa Roma li', ndyalaa lo'o capitán jí' lcaa preso bi' slo xu'na chaca latya sendaru nu ndi'j cua cajua. Lo'o li' nda ngu' chacuayá' jí' Pablo cha' tyi'j yu xa' ni'j, masi ña'a ti ndi'j sca sendaru cua jí' yu lcaa hora.

Ngulu'u Pablo cha' jí' ycuí' nu Xu'na na ca Roma

¹⁷ Cua ngua sna tsá tya lo'o ndyalaa ya ca quichí Roma, li' nda Pablo cha' ndyaa slo ngu' cusu' jí' taju tya'a ngu' judío nu ndi'j quichí bi'. Ndyu'u ti'j ngu' slo Pablo li':

—Cu'ma ngu' cusu' tya'a na —nacu'j Pablo jí'j ngu'—, ná sca cha' cuxi ngua'ni na' lo'o ngu' judío tya'a na; ná sca cha' cuxi ngua'ni na' cuentya jí'j cha' cusu' nu jlyu ti' na, nu nda jyo'o cusu' jí'na lo'o na. Pana ntejeya' ngu' jna' ca Jerusalén, preso laca na' lo'o nda ngu' jna' ya' ngu' romano. ¹⁸ Ngua cuayá' jna' lo'o ngu' romano bi' li'; pana nacuj ngu' bi' cha' ná ntsu'u qui'ya 'na xqui'ya bi' cuuii ngu' jna'. Ngua ti' ngu' bi' cua'ni lyaá ngu' jna' li'. ¹⁹ Ná ntaja'a nu laca loo jí'j ngu' judío tya'a na tsiya' ti. Su cua ndye, li' ngüjñá na' cha' ca cuayá' jna' lo'o rey jí'j ngu' romano nu laca loo la, nu ndi'j quichí re, masi ná nti' na' sta na' qui'ya jí'j ngu' tya'a quichí tyi na. ²⁰ Lo'o nu juani nti' na' ña'a na' jí'j ma

cha' chcui' na' lo'o ma, bi' cha' cua nda na' cha' líjya slo ma, cha' cua'ni ma cha' tso'o caa ma ca slo na'. Ca ta'a na laca na ngu' Israel; jua'a ntajatyá tsa na jí'j ycuí' Ndyosi, ni jacua' cua'ni Ni lcaa cha' nu cua nchcui' Ni lo'o jyo'o cusu' jí'na cua sa'ni la. Lo'o na', jlyu ti' na' cha' bi' stu'ba ti lo'o cu'ma, bi' cha' ngusca' ngu' jna' lo'o carena chcuá re.

²¹ Nguxacuj ngu' cusu' cha' jí'j Pablo li':

—Bilya tyalaa ni sca quityi slo ya nu cua nguscuua ngu' nu ndi'j loyuu su cuentya Judea cha' chcui' cha' jinu'u lo'o ya —nacu'j ngu' jí'j Pablo—. Bilya tyalaa xa' ngu' judío tya'a na nu nti' chcui' cha' cuxi jinu'u lo'o ya —nacu'j ngu'—. ²² Nti' ya cuna ya tyucui' ña'a cha' nu ntsu'u cha' ta nu'u lo'o ya cuentya jí'j tyucui'j cucui bi', cha' jlo ti' ya cha' lcaa quichí ntsu'u ngu' nu ñasi' tsa jí'j ngu' nu cua ngusñi tyucui'j bi'.

²³ Li' ngüfñi cha' jí'j ngu' ni tsa tyu'u ti'j lcaa ngu' slo Pablo. Tsá bi' qui'ña'a tsá ñati ndyu'u ti'j slo yu. Tyucui' tsa ngulu'u yu jí'j ngu'; ngulu'u yu ñi'ya nu nclyo ycuí' Ndyosi cña, ñi'ya ngua cha' nu nguscuua jyo'o Moisés cuentya jí'j Ni, ñi'ya ngua cha' nu nguscuua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jí'j Ni lo quityi lo'o nchcui' ngu' cha' jí'j Jesús. ²⁴ Ntsu'u ngu' nu jlyu ti' cha' nu nchcui' Pablo lo'o ngu' li', lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu ná jlyu ti' cha' bi' tsiya' ti; ²⁵ ná nchca ca stu'ba tyiquee ngu'. Li' ngua ti' ngu' tyaa ngu', pana xa' nchcui' Pablo lo'o ngu':

—Liñi tsa cha' nu nda Xtyi'j ycuí' Ndyosi lo'o jyo'o Isaias nu ngua tu'ba jí'j ycuí' Ndyosi nu ngua sa'ni, cha' nu nchcui' bi' lo'o jyo'o cusu' jí'na. Ndi'ya ntsu'u cha' bi':

²⁶ Tsaa nu'u slo ngu' jua cha' chcui' nu'u lo'o ngu' cua ña'a ca cha' nu ta na' lo'o nu'u, nacuj ycuí' Ndyosi.

Ndi'ya chcui' nu'u lo'o ngu':

Ná tyiquee' cuna má cha' jna', pana ná ca cuayá' ti' má ñi'ya ndyu'u cha' nu cua ndyuna ma;

ná tyiquee' ña'a má cha' jna', pana ná ta má cuentya ni cha' nu cua na'a má.

²⁷ Tacalya tsa cresiya jí'j ngu' tya'a ma, cha' ná nti' ngu' bi' taquiya' ngu' jí'j cha' nu nchcui' na' tsiya' ti.

Ná nduna tso'o ngu' bi', xqui'ya cha' ná ntaja'a ngu' ca cuayá' ti' ngu' cha' jna';

ná nti' ngu' bi' ta ngu' cuentya, cha' ná nchca jí'j ngu' ña'a tso'o ngu';

ná ntaja'a ngu' bi' culochu' ngu' jí'j cha' cuxi nu ntsu'u jí'j ngu'.

Bi' cha' ná nchca cui'ya na' cha' clyu ti' jí'j ngu' xqui'ya cha' cuxi bi'.

Jua'a nacuj ycuí' Ndyosi jí'j ngu'. ²⁸ Taca ca cuayá' ti' má juani cha' cua nguxana Ni nda Ni cha' jí'j ycuí' Ni ndyaa ca su ndi'j ngu' xa' tsu'; tyaja'a Ni cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u jí'j ngu' bi', nu lo'o xñi ngu' cha' jí'j Ni. Lo'o

jua'a nga'aa caca tye cha' bi' juani, chañi
cha' cuna ngu' bi' cha' ji'i ycui' Ndyosi.

²⁹ Lo'o ndye nchcui' Pablo, li' ndu'u ca ta'a
ngu' judío ndyaa ngu'; pana lye tsa nguxlyú
ngu' cha' hichu' tya'a ngu'.

³⁰ Tucua yija ndyanu Pablo ca Roma ne'
sca ni'i ngüijña ti. Tso'o ntsu'u tyiquee yu
ña'a yu ji'i lcaa ngu' nu ndya'a slo yu, ³¹ ná
ntsiu yu culu'u yu ji'i ngu' ñi'ya caca ycui'
Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ngu'. Lo'o jua'a ná
ngua'a ngu' ji'i yu cha' ná ta yu lcaa cha' ji'i
Jesucristo lo'o ngu'.

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñati j'i Jesucristo nde quichi Roma

¹ Pablo laca na' nu nscua quityi re cha' caa nde quichi Roma ca su ndi'i ma, cu'ma nu ngusñi ma cha' j'i' Jesucristo. Ndyu'ni na' cña j'i' ycu' Ndyosi, cha' ycu' Ni ngusubi Ni jna' cha' tsa'a na' chcu' na' cha' tso'o j'i' Ni lo'o ñati.

² Nu lo'o tya lyiji caa Jesucristo nde chalyuu, tya li' cua nchcu' liñi ycu' Ndyosi ñi'ya nu caca cha' bi' tyempo nu liya nde loo la. Cua nda Ni cha' bi' lo'o xi ñati nu ngua tu'ba j'i' ycu' Ni, cha' nchcu' Ni lo'o ñati nu ngua sa'ni la; nguscua ngu' cha' bi' lo quityi li'. ³ Cha' tso'o j'i' Jesucristo nu Xu'na na, nu laca Sñi' ycu' Ndyosi, bi' laca cha' nu nscua lo quityi bi'. Ngula Jesús lo yuu ñi'ya nu nclya cua ña'a ca sñi' ñati, cha' la cui' tya'a ñati j'i' jyo'o David laca Jesús; ⁴ lo'o jua'a laca Jesús nu sca ti Sñi' nu ntsu'u j'i' ycu' Ndyosi. Ndi'ya caca cuayá' tso'o ti' na cha' bi': chacuayá' j'i' ycu' Ndyosi Sti yu ndyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o cua ngujui yu, tlyu tsa cha' ngua'ni Ni li'. Nu lo'o nda ycu' Ndyosi Xtyi' ycu' Ni j'i' Jesús, nda Ni cha' lo'o na cha' Sñi' ycu' ca Ni laca nu Jesús bi'. ⁵ Tso'o tsa ngua'ni ycu' Ndyosi lo'o na' xqui'ya Jesucristo. Cua ngulo Ni cña jna' cha' tsa'a na' tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'i ñati; chacuayá' j'i' ycu' Ni tsa'a na' chcu' na' cha' tso'o j'i' ycu' Ndyosi lo'o ñati. Nti' Ni cha' caja ñati j'i' ycu' Ni lcu'a ti se'l, ñati nu xñi cha' j'i' ycu' Ni, ñati nu taquiya' j'i' cha' nu nchcu' Ni. ⁶ Lo'o cu'ma ni, cua ngusubi Ni j'i' ma cha' caca ma ñati j'i' Jesucristo.

⁷ Nscua na' quityi re cha' caa nde quichi Roma ca su ndi'i ma. Nda na' xlyo ni'i j'i' ma cuentya j'i' ycu' Ndyosi Sti na, cuentya j'i' Jesucristo nu Xu'na na, cha' ntsu'u tsa tyiquee ycu' Ndyosi ña'a Ni j'i' ma. Cua ngusubi Ni j'i' ma cha' tyucui tyiquee ma taca caca ma ñati j'i' Ni. Ndi'ya nti' na, cha' ña'a ti cua'ni ycu' Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi' tyiquee ma xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

Nti' tsa Pablo tsa'a na'q xi j'i' ngu' bi'

⁸ Su nguxana ti quityi re, ndyu'ni tlyu na' j'i' ycu' Ndyosi xqui'ya Jesucristo. Tso'o tsa nti' na' cha' cua ngusñi lcaa tya'a ma cha' j'i' Jesús, ca lcaa quichi ndañi cha' jly'a ti' ma cha' bi'. ⁹ Lo'o na' ni, cua ngujui cña jna' cha' chcu' na' cha' tso'o j'i' Jesucristo Sñi' ycu' Ndyosi lo'o xa' ñati; tyucui tyiquee na' ndyu'ni na' cña bi' cuentya j'i' Ni. Jlo ti' ycu'

Ndyosi cha' lu'ba ti ndyi'u ti' na' j'i' ma laja lo'o nchcu' na' lo'o ycu' Ni. ¹⁰ Lo'o jua'a lcaa tsa ndi'ña na' chacuayá' j'i' Ni cha' tsa'a na' slo cu'ma, cha' tyi' na' xi lo'o ma, cua ña'a ca hora nu nti' ycu' Ni. ¹¹ Nti' tsa na' tyacua tya'a na' xi lo'o cu'ma, cha' cua nti' na' ta sca cui' lo'o ma; Xtyi' ycu' Ndyosi laca nu xtyucua 'na, cha' taca jly'a la ti' ma j'i' Jesús. Li' tyatí la ti' tyiquee ma. ¹² Tso'o si caca cua'ni na cha' caca tyatí la ti' tyiquee tya'a na, cha' stu'ba ti xñi tso'o la na cha' j'i' Jesús li'.

¹³ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' j'i' Jesús, nti' na' cha' caca cuayá' ti' ma ñi'ya nu ntsu'u tyiquee na' ña'a na' j'i' cu'ma. Tyuu quiya' ngua ti' na' caa na' ca su ndi'i ma, pana hasta juani bilya caja ñi'ya caca nu caa na'. Ñi'ya nu ngua'ni na' ca xa' louyu chalyuu, jua'a cua nti' na' cha' caca su ndi'i cu'ma; nti' na' cha' taquiya' xa' la ñati cha' j'i' Jesús, lo'o jua'a nti' na' cha' tya culu'u la na' cha' bi' j'i' ma. ¹⁴ Cua ngulo Ni cña 'na cha' tsa'a chcu' lo'o ngu' xa' tsu', masi ndi' ngu' bi' quichi tonu, masi ndi' ngu' tyiyu' la ca ne' quixi'; ngulo Ni cña jna' cha' sca ti cha' chcu' na' lo'o ngu', masi lo'o ngu' nu nchca tsa j'i', masi lo'o ngu' nu ná ndyi'ya cuentya tsiya' ti. ¹⁵ Bi' cha' nti' na' tsa'a cha' chcu' na' cha' tso'o j'i' ycu' Ndyosi lo'o cu'ma ngu' Roma, ñi'ya lo'o cua nda na' cha' bi' lo'o xa' ñati.

Tlyu tsa cha' tso'o nu ntsu'u j'i' cha' nu nda Jesús cha' chcu' na' lo'o ñati

¹⁶ Ná ntyuju'u ti' na' tsiya' ti cha' culu'u na' cha' tso'o nu ntsu'u j'i' Jesús j'i' ñati. Lijya cha' bi' lo'o lcaa chacuayá' j'i' ycu' Ndyosi, cha' cua'ni lyaá Ni j'i' lcaa ñati nu xñi cha' j'i' ycu' Ni. Tya clyo nda Ni cha' tso'o bi' lo'o ngu' judío ti, li' lo'o nda Ni cha' tso'o bi' lo'o ngu' xa' tsu'. ¹⁷ Lo'o cuna na cha' tso'o j'i' Jesús bi', li' caca cuayá' ti' na ñi'ya ndu'ni ycu' Ndyosi cha' ca tso'o cresiya j'i' ñati cuxi; xqui'ya cha' nu jly'a ti' na j'i' cña nu ngua'ni Jesús, bi' cha' taca caca tso'o cresiya j'i' ñati cuxi na, sca ti si xñi na cha' j'i' ycu' Ni. Ndi'ya ndyu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu': "Nu lo'o jly'a ti' na j'i' ycu' Ni cha' taca cua'ni Ni cha' caca tso'o cresiya j'i'na, li' caca sca chalyuu nu cáa nga'a cha' tye ji'na".

Yabe' nu ndyanu hichu' ñati chalyuu

¹⁸ Lo'o cuna na cha' j'i' Jesús bi', li' ca cuayá' ti' na cha' ñasí' tsa ycu' Ndyosi ca su ntucua Ni nde cua; xcube' tsa ycu' Ni j'i' cua ña'a ca ñati cuxi. Na ñasí' Ni j'i' ngu' bi', cha' cuxi tsa ndu'ni ngu'; cuxi tsa ngu' bi', lo'o jua'a ná nda ngu' chacuayá' cuna xa' ñati lcaa ña'a cha' liñi nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o ñati chalyuu. ¹⁹ Nchca cuayá' ti' ngu' cuxi bi' lcaa lo cha' nu caca cuayá' ti' ñati nquicha, cha' j'i' ycu' Ndyosi, cha' cua ngulu'u ycu' Ni cha' bi' j'i' ngu'. ²⁰ Ycu'

Ndyosi ni, ná nchca ji'na ña'a na ji'lí Ni ca su ntucua Ni nde cua, ni ná taca ca cuayá' ti' na ñi'ya laca cha' ná tye chca cha' tlyu nu ndu'ni Ni. Pana tya lo'o ngxaxana chalyuu tya clyo, tya li' taca tyuloo na ji'lí ycu'i Ni; tya li' ngxui ñi'ya caca cuayá' ti' na tilaca laca ycu'i Ni, si clyana na ji'lí Ni. Taca tyuloo ñatí ji'lí Ni lo'o ña'a' ngu' ji'lí lcaa lo na nu ngüñá Ni. Bi' cha' ná ntsu'u cha' clyu ti' ji'lí ycu'i Ndyosi lo'o ñatí cuxi bi'. ²¹ Masi nsló ngu' cuxi bi' tilaca laca ycu'i Ni, ná ntaja'a ngu' bi' cua'ni tlyu ngu' ji'lí Ni; masi ycu'i Ndyosi laca Ni, ná ndya ngu' bi' xlya'be ji'lí Ni. Xcui' cha' cuxi ti' ntsu'u tyiquee ngu'. Ngüchí yaa cha' hique ngu' cha' ná ntaja'a ngu' xñi ngu' cha' liñi bi'. ²² Nacu' ngu' cha' nchca tsa ji'lí ycu'i ca ngu', pana lye tsa ndyu'ni tyucuaa ti' ngu' lo'o nchcui' ngu' jua'a; ple tsa ngu' xqui'ya cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. ²³ Ná nti' ngu' cua'ni tlyu ngu' ji'lí ycu'i Ndyosi nu laca loo la, la cui' Ni laca nu ná tye chalyuu ji'lí tsiya' ti'; ndiya la ti' ngu' cua'ni tlyu ngu' ji'lí lcu' ñatí nu ndyijii ti. Lo'o jua'a' ndu'ni tlyu ngu' ji'lí lcu' quiñi nu ndacui nde cua, lo'o ji'lí lcu' na'ni nu ntucua quiya', lo'o ji'lí lcu' na'ni nu nsube' nti' ni' lo yuu; bi' laca cha' nu ndu'ni tlyu ngu' ji'lí.

²⁴ Bi' cha' cua ngulaya' Ni ji'lí ngu' cuxi bi'; juani cua nda Ni tyempo ji'lí ngu' cha' caca suba' ngu', cha' cua'ni suba' ngu' lo'o tya'a ngu', sca lo cha' cuxi nu ntyuju'u tsa ti' na cha' chcui' na ji'lí. ²⁵ Cua ngxuxyanu ngu' bi' lcaa cha' liñi nu ngulu'u ycu'i Ndyosi ji'lí ngu', ndiya la ti' ngu' cha' xñi ngu' lcaa ti lo cha' cuiñi; ndu'ni tlyu ngu' ji'lí jo'ó cuiñi, ndaquiya' ngu' ji'lí lcu' scaa na nu cua ngüñá ti ycu'i Ndyosi, nga'aa si'lí ji'lí ycu'i Ni nu ngüñá cha' bi' ndu'ni tlyu ngu'. La cui' ycu'i Ndyosi nu ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'lí, cha' xcui' tso'o ti' ndu'ni Ni lo'o na laca Ni. Jua'a' laca cha' tu'ni.

²⁶ Nguxtyanu Ni ji'lí ngu' cuxi lacua, cha' cua'ni suba' ngu' lo'o tya'a ngu'; sca lo cha' cuxi nu ná nti' na chcui' na ji'lí lo'o ñatí, bi' laca cha' cuxi nu ndu'ni ngu' bi'. La cui' ti nu ngu' cuna'a' nga'aa ndi'lí lo'o ngu' qui'yu ñi'ya nu ndi'lí cua ña'a ca ñatí tso'o, xcui' lo'o tya'a cuna'a' ti ndu'ni ngu' cha' suba'; ²⁷ lo'o jua'a' nu ngu' qui'yu nga'aa ndi'lí lo'o ngu' cuna'a' ñi'ya nu ndi'lí ñatí, ndacui tsa ti' ngu' ji'lí xa' qui'yu, ndu'ni suba' ngu' lo'o tya'a qui'yu ngu'. Laja cuaña' ti ngu' nda ycu'i Ndyosi cha' ti'lí ji'lí ngu', cha' cuxi tsa cña nu ndyu'ni ngu' bi'.

²⁸ Jua'a' laca ji'lí ngu', cha' ná nti' ngu' tyuloo ngu' ji'lí ycu'i Ndyosi; bi' cha' ngxuxyanu Ni ji'lí ngu' cha' cua'ni ngu' cha' cuxi bi', nda Ni xi tyempo cua'ni ngu' ñi'ya nu nti' ti ngu' cua'ni ngu'. ²⁹ Ná tso'o tsiya' ti cña nu ndu'ni ngu' lo'o tya'a ñatí ngu': xcui' cha' suba' ti ndu'ni ngu', cuxi tsa ndu'ni ngu'; ndacui tsa ti' ngu' ji'lí scaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'lí tya'a

ñatí ngu', ti'lí tsa ti' ngu' ña'a' ngu' ji'lí tya'a ngu'; nti' ngu' cha' tso'o la caca ji'lí ycu'i ngu' que ji'lí xa' la tya'a ngu', pana nxuu tya'a ngu' bi' hasta ndujuii ngu' ji'lí tya'a ngu'; ndu'ni ngu' ngana ji'lí tya'a ngu'; chiya'a tsa cha' ntsu'u tyiquee ngu' ña'a' ngu' ji'lí tya'a ñatí ngu', hasta nclo que ngu' cuentyu ji'lí tya'a ngu', ³⁰ hasta nchcui' ngu' cha' ti'lí ji'lí tya'a ngu'; liye' ti' ngu' ña'a' ngu' ji'lí ycu'i Ndyosi, cha' suba' nchcui' ngu'; tyixi ndu'ni ngu' lo'o tya'a ngu', ndu'ni tyucuaa tsa ti' ngu' lo'o tya'a ñatí ngu'. Lo'o jua'a' tya nclyana la ngu' cha' cuxi nu cua'ni ngu', ni ná ndaquiya' ngu' ji'lí sti ngu', ji'lí xtya'a ngu'. ³¹ Ni sca cha' ná ndube ti' ngu' bi' tsiya' ti; ná ndu'ni ngu' ni sca cña nu cua nacui' ngu' cha' cua'ni ngu'. Ná ntsu'u tyiquee ngu' ña'a' ngu' ji'lí tya'a ngu', ñi'ya ndu'ni ñatí tso'o; la cui' ti ná ndu'ni tya'na ti' ngu' ji'lí tya'a ngu'. ³² Nda ngu' bi' cuentya cha' nu cua nchcui' ycu'i Ndyosi ji'lí ngu', cha' ntsu'u cha' cajaa ngu' bi' xqui'ya cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. Masi jlo ti' ngu' cha' bi', ná ndube ti' ngu' bi'; ña'a' ti ndu'ni ngu' cha' cuxi bi' ji'lí ngu'. Lo'o jua'a' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' lo'o ña'a' ngu' ji'lí xa' ñatí nu ndyu'ni la cui' tya'a cha' cuxi bi'.

2

Liñi tsa cua'ni cuayá' ycu'i Ndyosi ji'lí ñatí chalyuu

¹ Lo'o cu'ma' ni, nchcui' tsa ma' ji'lí sca cha' cuxi nu ndyu'ni ñatí; pana ná caja ñi'ya nu cua'ni clyu ti' Ni ji'lí ycu'i ma, nu lo'o nclotyó ma' qui'ya nu ntsu'u ji'lí xa' ñatí, lo'o jua'a' ycu'i ca ma' ntsu'u qui'ya bi' ji'lí ma. Ñi'ya ndu'ni cuayá' bese ji'lí ñatí cuxi, jua'a' ndu'ni ma, nu lo'o nchcui' ma' jua'a' ji'lí ñatí; pana stu'ba ntsu'u qui'ya ji'lí ma' lo'o nu ñatí cuxi bi'. ² Cua jlo ti' ma' cha' liñi tsa ndu'ni ycu'i Ndyosi lo'o nchcubi' Ni ji'lí ngu' nu ndu'ni lcaa lo cha' cuxi. ³ ¿Ni cha' laca nti' ma' cha' ná caca ji'lí cu'ma' ñi'ya nu ndyaca ji'lí nu ngu' cuxi bi'? Cha' cuiñi, ná clya'a ma' ji'lí ycu'i Ndyosi nu lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'lí lcaa ñatí; na nsta ma' qui'ya ji'lí ñatí bi', masi ndu'ni ma' la cui' tya'a cha' cuxi nu ndu'ni ngu' bi'. ⁴ ¿Ni cha' laca ná ndube ti' ma' cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ycu'i Ndyosi ña'a' Ni ji'na? Ntucua' Ni cña ji'na, ndalo tsa tyiquee Ni ji'na; tso'o tsa nti' ycu'i Ndyosi ña'a' Ni ji'na, cha' caja ñi'ya nu tya'achu' na ji'lí cha' cuxi nu ndiya tsa ti' na ji'lí. ⁵ Ná ntaja'a' ma' taquiya' ma' ji'lí cha' nu nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o ma', ná ntaja'a' ma' ca tyuju'u ti' ma' tsiya' ti; bi' cha' ndyanu cha' xcube' Ni ji'lí ma' lo'o tyalaa tsa, nu lo'o ña'a' ngu' cha' liñi tsa cua'ni cuayá' Ni ji'lí ñatí chalyuu. ⁶ Tsa bi' tya Ni ji'na tsa ña'a' nu ngua'ni na lo'o nguti'lí na chalyuu; ⁷ sca chalyuu tso'o nu ná nga'a' cha' tye, bi' laca nu ta Ni ji'lí ngu' tso'o, nu ná nchca taja ti' ndu'ni ngu' cña tso'o lo'o tya'a

ngu'. Xcui' ndya'a cha' tyiquee ngu' bi' ji'i cha' tso'o nu ntsu'u ca slo ycu'i' Ndyosi, xcui' nti' ngu' cha' tyi'i' tso'o ti ngu' cuentya ji'i' Ni, xcui' ndube ti' ngu' ji'i' chalyuu nu liyya nde loo la. ⁸ Pana nu ñati' cuxi ni, nu xcui' cha' ji'i' ngu' ca ngu' ntsu'u tyiquee ngu', tlyu tsa cha' ti' ta Ni ji'i' ngu' bi'; ñas'i' tsa ycu'i' Ndyosi ji'i' lcaa ngu' bi', cha' ná ntaja'a ngu' taquiya' ngu' tsiya' ti ji'i' lcaa cha' liñi nu nclyu'u Ni ji'i' ngu', cha' ndijña tsa ti' ngu' ji'i' cua ña'a ca cha' cuxi nu ña'a ngu'. ⁹ Xcub'e' tsa Ni ji'i' ngu' bi' li', tlyu tsa cha' ti' caca ji'i' lcaa ñati' chalyuu, cua ña'a ca ñati' nu ndu'ni xcui' cha' cuxi. Clyo tyacua cha' ti' bi' ji'i' ngu' judío, li' la cui' jua'a tyacua ji'i' ngu' xa' tsu', nu si'i' ngu' judío laca ngu'. ¹⁰ Pana lcaa ñati' nu ndu'ni cha' tso'o ni, ta ycu'i' Ndyosi cha' tso'o nu ntsu'u ca slo Ni ji'i' ngu' bi'; cua'ni ch'i' loo Ni ji'i' ngu' bi' ca slo ycu'i' Ni li', cua'ni Ni cha' ti' ti tyi'i' tyiquee ngu' li'. Clyo tyacua cha' tso'o bi' ji'i' ngu' judío, lo'o li' la cui' jua'a tyacua ji'i' ngu' xa' tsu'.

¹¹ Si'i' cua laca ti ñati' nu ndu'ni tyaca'a ycu'i' Ndyosi ji'i', sca ti cuayá' ndu'ni Ni lo'o cua ña'a ca ñati' chalyuu. ¹² Ngu' xa' tsu' ni, masi bilya cuna ngu' lcaa cha' nu cua nda Moisés lo'o ngu' judío, pana tye cha' ji'i' ngu' jua'a ti, si ntsu'u qui'ya ji'i' ngu'. La cui' jua'a xcub'e' ycu'i' Ndyosi ji'i' ngu' judío, nu cua ndyuna cha' liñi nu nda jyo'o Moisés lo'o ngu'; si ntsu'u qui'ya ji'i' ngu', cua'ni cuayá' Ni ji'i' ngu' cuentya ji'i' cha' nu nchcui' Moisés bi' li'. Lo'o jua'a sca ti cuayá' cua'ni cuayá' Ni ji'i' lcaa ñati' nu ndu'ni cha' cuxi. ¹³ Ná caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i' ycu'i' Ndyosi lo'o ndyuna ti na cha' liñi nu nda Ni lo'o na; sca ti si taquiya' na ji'i' cha' bi', si cua'ni na lcaa ña'a cña nu ngulo Ni ji'na, li' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'i' Ni. ¹⁴⁻¹⁵ Ntsu'u ngu' xa' tsu' ni, cua laca ndu'ni ngu' ñi'ya nu nscua lo quityi ji'i' ycu'i' Ndyosi, masi bilya cuna ngu' cha' bi'. Jua'a jlo ti' na cha' nchca cuayá' ti' ngu' bi' ni cña laca nu nti' ycu'i' Ndyosi, xqui'ya cha' tyucui tyiquee ngu' ndu'ni ngu' tsa ña'a cha' nu nda ycu'i' Ndyosi lo'o ngu' judío sa'ni la, masi bilya ta Ni cha' lo'o ngu' xa' tsu' bi'; hiqúe ti ngu' bi' nda'ya cha' tso'o nu ndu'ni ngu' lo'o tya'a ñati' ngu'. Lo'o jua'a hora ti nda ngu' bi' cuentya cha' qui'ya laca lo'o ndyu'ni ngu' sca cha' cuxi, pana ná ntsu'u cha' culacua ti' ngu' lo'o ndu'ni ngu' sca cha' tso'o. ¹⁶ Jua'a caca lacua, nu lo'o tyu'u lubii lcaa cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'i' ñati', tsá li' lo'o culo Ni cña ji'i' Jesucristo cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i' lcaa ñati'; la cui' tyempo bi' culotú Ni lcaa cha' nu ntsu'u cuaana ti ne' cresiya ji'i' ngu'. Jua'a laca cha' nu nchcui' na' lo'o ñati' laja lo'o nclyu'u na' cha' tso'o ji'i' ycu'i' Ndyosi ji'i' ngu'.

Cña nu ngulo ycu'i' Ndyosi ji'i' jyo'o Moisés

cha' cua'ni ngu' judío

¹⁷ Pana nu cu'ma ni, nacui' ma cha' ngu' judío laca ma, bi' cha' jlya tsa ti' ma ji'i' lcaa cha' nu nda ycu'i' Ndyosi lo'o jyo'o Moisés nu ngua sa'ni. Lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ma lo'o xa' ñati', cha' nacui' ma cha' sca ti cu'ma laca ma ñati' ji'i' ycu'i' Ndyosi. ¹⁸ Na cua jlo ti' ma ñi'ya laca cña nu nti' ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni ma, nti' ma; cua nguscua Moisés cha' bi' lo quityi cuentya ji'i' ngu', bi' cha' ti' cua nda la ma xi cuentya ñi'ya laca sca cha' tso'o, ñi'ya laca sca cha' cuxi. ¹⁹ Lo'o jua'a nti' ma, cha' ycu'i' ma nchca ji'i' ma culu'u ma tyucui' liñi ji'i' ñati' nu ná jlo ti'; nti' ma cha' taca ta ma cha' lo'o ngu' nu ná ndyiji ñi'ya nu caca cuayá' ti' ngu' sca cha' liñi; ²⁰ nti' ma cha' taca culu'u qui'i' ma ji'i' ñati' nu ná nduna tso'o, cha' ple ti' ngu' xi; cha' caca ma mstru ji'i' ñati' nu bilya caca tsa'a tsiya' ti. Nti' ma cha' caca ma jua'a, xqui'ya cha' jlya tsa ti' ma cha' nu nguscua jyo'o Moisés bi'; laja cha' bi' nscua lcaa cha' nu caca jlo ti' na, lcaa cha' liñi nu ntsu'u nde chalyuu, nti' ma. ²¹ Na nclyu'u ma ji'i' tya'a ñati' ma tu'ni, ¿ni cha' laca ná nchca culu'u ma ji'i' ycu'i' ca ti ma? Nacui' ma cha' ná tso'o cuaana ngu' na nu ntsu'u ji'i' xa' ñati'. ¿Ha ná lo'o cu'ma tya ntucuaana ma ntsu'u qui'ya? ²² Nacui' ma cha' ná tso'o tyu'u cha' ji'i' ngu' lo'o clyo'o xa' ñati'. ¿Ni cha' laca cha' lo'o cu'ma ndu'ni ma cha' cuxi bi' lacua? Si ná ndiya ti' ma tsiya' ti lo'o ndu'ni tlyu xa' ñati' ji'i' jo'ó nu si'i' ycu'i' Ndyosi laca, ¿ni cha' laca ndya'a ma ntucuaana ma cha' tso'o nu ntsu'u ne' laa ji'i' ngu' bi'? ²³ Nacui' ma cha' tso'o la tsiya' ti laca cha' nu nda jyo'o Moisés lo'o ma, pana ndyu'ni tsa ma cha' cuxi lo'o ycu'i' Ndyosi nu lo'o ná ndaquiya' ma ji'i' cha' bi'. ²⁴ Na ndu'ni ti ma ñi'ya nu nacui' quityi cusu', quityi ji'i' ycu'i' Ndyosi nu nchcui' ndi'ya: "Cuxi tsa nchcui' ngu' xa' tsu' ji'i' ycu'i' Ndyosi xqui'ya cu'ma". Jua'a cha' nscua lo quityi.

²⁵ Jlya tsa ti' ma cha' nu nacui' cha' si'yu ma quiji' ngu' qui'yu sñi' ma lo'o tya cuañi' ngu', cha' culacua ngu'. Tso'o tsa si lo'o taquiya' ma lcaa cha' nu nda ycu'i' Ndyosi lo'o jyo'o Moisés; pana si ná taquiya' ma lcaa cha' bi', cua laca ma ñi'ya si ná nsi'yu quiji' ma tsiya' ti li'. ²⁶ Lo'o jua'a nu ngu' xa' tsu' nu ná nsi'yu quiji' ngu' ni, si taquiya' ngu' bi' cha' nu nda Moisés lo'o na, li' stu'ba ti tucua ycu'i' Ndyosi cha' ji'i' ngu' bi', ñi'ya ntucua Ni cha' ji'i' ngu' judío tya'a na nu cua nsi'yu quiji' ngu'. ²⁷ Chañi' cha' ná ngua'a cuayá' lo quiji' ngu' bi' jua'a; ná ntsu'u cha' bi' ji'i' ngu', cha' ngu' xa' tsu' laca ngu'. Pana si ndu'ni ngu' bi' lcaa cña nu nti' Ni cha' cua'ni ngu', ta ngu' cha' tyuju'u ti' ji'i' cu'ma ngu' judío, cha' ná ndaquiya' ma ji'i' cha' bi', masi cua ndyuna ma cha' liñi ji'i' ycu'i' Ndyosi, masi cua ngua'a cuayá' lo quiji' ma. ²⁸ Si'i' na

tyucui tyiquee ngu' judío laca na lo' o tacati tsa ndyu'ni na ji'j ycu' Ni cha' ña'a ti ngu' ji'na. Ná caca cña jua'a, masi ngua'a cuayá' lo quiji na; ²⁹ si'i jua'a laca na ngu' judío. Tyucui tyiquee ngu' judío laca na lo' o xñi tso'o na cha' ji'j ycu' Ndyosi; liñi la tycu' cha' ji'na lo' o Ni si chca'a cuayá' ji'j ycu' Ndyosi ca ne' cresiya ji'na. Li' taca culo Ni cña ji'na lo' o Xty'i' ycu' Ni, si'i lo' o sca cha' nu nscua lo' o quityi ti. Lo' o li' tso'o tsa cua'ni ycu' Ndyosi lo' o na, nga'aa si'i ñati chalyuu ti nu chcu' tso'o ji'na li'.

3

¹ Tso'o ti xi na cha' laca na ngu' judío lacua, tso'o xi cha' nsi'yu quiji na, cha' jua'a ngulacua na. ² Ndi'ya laca sca cha' tso'o nu ntsu'u ji'na cha' laca na ngu' judío: Sca ti lo' o ngu' judío tya'a na cua nda ycu' Ndyosi cha' ji'j Ni tya clyo. ³ Masi ntsu'u xi ngu' judío nu nga'aa jlya ti' ji'j ycu' Ndyosi, ná culaya' Ni ji'j cua ña'a ca ngu' judío xqui'ya nu xti ti ñati bi'. ⁴ Ná nti' Ni cua'ni Ni jua'a. Xcu' cha' liñi ndu'ni ycu' Ndyosi lo' o ñati ji'j Ni, masi cha' cuiñi laca nu ndu'ni lcaua ti lo' ñati chalyuu. Cua nscua sca cha' ji'j ycu' Ndyosi lo' o quityi nu nchcu' ndi'ya:

Lo' o chcu' nu'u, li' caca cuayá' ti' ngu' cha' liñi tsa ndu'ni nu'u;
lo' o caca cuayá' jinu'u slo ñati, taca cua'ni lyaá nu'u ji'j ycu' ca li'.

⁵ Cha' nu na ni, ntsu'u tsa cha' cuxi nu ndyu'ni na; lo' o nu cha' cuxi bi' ni, ndu'ni cha' taca ca cuayá' la ti' na cha' liñi tsa laca ycu' Ndyosi. ¿Ni'ya ta ñacuj na li'? ¿Ha ná liñi ndu'ni Ni lo' o na? ¿Ha ná tso'o si xcube' Ni ji'na lo' o ndyu'ni na cha' cuxi? Ntsu'u ñati nu nchcu' jua'a. ⁶ Pana liñi tsa ndu'ni Ni. Ná caca xcube' Ni ji'j ñati chalyuu xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'j ngu', si ná liñi ndu'ni cuayá' Ni ji'j lcaa ñati.

⁷ Ná tyiquee' ñacuj ngu' cha' na cuiñi na'. Tso'o, cha' cuiñi nda na' lacua. Pana xqui'ya na', bi' cha' nchca cuayá' la ti' xa' ñati cha' liñi nu nda ycu' Ndyosi lo' o na; jua'a ndyu'ni tlyu la ngu' ji'j Ni xqui'ya na'. Ná ntsu'u cha' sta Ni qui'ya 'na lacua. ⁸ La cui' ti ná tso'o laca cha' cua'ni la na cha' cuxi cha' caca tso'o la cha' ji'na nde loo la; pana ntsu'u ngu' nu ñilo' o ji'j tya'a ngu' lo' o nchcu' ngu' cha' jua'a laca cha' cuxi nu nchcu' ya. Liñi tsa cua'ni ycu' Ndyosi lo' o xcube' Ni ji'j ngu' nu nchcu' cha' cuiñi ji'na jua'a.

Lcaa ñati ntsu'u qui'ya ji'j ngu' cuentya ji'j ycu' Ndyosi

⁹ Ndi'ya ñacuj na lacua: Ná caca chcu' na cha' tso'o la na cha' laca na ngu' judío, cha' si'i cha' bi' tsiya' ti; cua ngua cuayá' ca ti' na cha' stu'ba ti ntsu'u cha' cuxi ji'j ngu' judío lo' o ji'j ngu' xa' tsu', cha' ntsu'u tsa cha' cuxi nu laca loo ji'j lcaa ñati chalyuu. ¹⁰ La

cui' cha' nscua lo' o quityi ji'j ycu' Ndyosi nu nchcu' ndi'ya:
Ni tsaca ngu' ná ntsu'u nu xcu' cha' tso'o ndu'ni;

¹¹ ná ntsu'u ñati nu nchca cuayá' ti' cha' ji'j ycu' Ndyosi,
ná tucui nclanya ji'j ycu' Ni.

¹² Cua ndyu'utsu' lcaa ngu' ji'j tyucuij liñi, stu'ba ti ngua cuxi cresiya ji'j lcaa ngu';

ná ntsu'u ni sca ñati nu xcu' cha' tso'o ndu'ni.

¹³ Ñi'ya nti' xty'i' tyucu' nu ntsu'u to' cuaá nu tya lyiji tyacu' lo, jua'a laca ngu' bi', cha' xcu' cha' cuxi ndyu'u tu'ba ngu'.

Lye tsa ñilo' o ngu' ji'j tya'a ngu' laja lo' o nchcu' ti ngu'.

Ñi'ya laca hitya tyaala nu ntsu'u tu'ba cuaña, jua'a laca ngu', cha' tyaala tsa nchcu' ngu'.

¹⁴ Ná nxutacui ngu' cha' nda ngu' qui'ya ji'j tya'a ngu';

¹⁵ cujuij clya ngu' bi' ji'j tya'a ngu', nti' ngu'.

¹⁶ Xcu' na cua ndu'ni ñu'u ngu' ji'j tya'a ngu', ndu'ni ngu' cha' ca xñi'j ti' xa' ñati macala su ndya'a ngu' bi'.

¹⁷ Ná nslu ngu' ji'j tyucuij liñi nu cua'ni cha' ti ti tyi'j tyiquee ngu'.

¹⁸ Pana ná ntsi'j ngu' tsiya' ti ña'a ngu' ji'j ycu' Ndyosi, nacuj ngu'.

Jua'a cha' nscua lo' o quityi bi'.

¹⁹ Cua jlo ti' na cha' cua nscua lcaa cha' cusu' bi', cha' cube ti' ngu' judío nu ntsu'u cha' ji'j lo' o cha' bi'; jua'a nguscua jyo' o cusu', cha' cua nti' ycu' Ndyosi cha' caca cuayá' ti' lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu cha' ná caca ñi'ya nu cua'ni lyaá ngu' ji'j ycu' ca ngu' lo' o Ni, cha' nga'a cha' cua'ni cuayá' Ni ji'j ngu'. ²⁰ Masi cua'ni na lcaa ca cha' nu nguscua ngu' lo' o quityi cusu' bi', ná caca ca tso'o tyiquee na cuentya ji'j ycu' Ndyosi lo' o ndyu'ni ti na jua'a; tsa bi' ti cña ndu'ni quityi bi', cha' caca cuayá' ti' na cha' ntsu'u tsa qui'ya ji'na cuentya ji'j ycu' Ndyosi.

Cua'ni lyaá ycu' Ndyosi ji'j ñati lo' o xñi ngu' cha' ji'j Jesucristo

²¹ Lo' o juani cua ngutu'u tucua sca cha' cucui nde chalyuu, ná stu'ba tsiya' ti cha' bi' lo' o cha' cusu' bi'. Lo' o nclyu'u ycu' Ndyosi cha' bi' ji'na, li' caca cuayá' ti' na ñi'ya caca ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'j ycu' Ni. Cua nscua xi cha' nu nchcu' ji'j cha' bi' lo' o quityi cusu' bi', masi lo' o quityi nu nguscua jyo' o cusu' nu ngua tu'ba ji'j ycu' Ndyosi nchcu' Ni lo' o ñati sa'ni. ²² Nchcu' quityi cha' cua'ni ycu' Ndyosi cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'j ycu' Ni, si xñi na cha' ji'j Jesucristo. Stu'ba ti cua'ni Ni lo' o ca ta'a na nu laca na ngu' judío; jua'a lo' o lcaa ñati nu cua ngusñi cha' ji'j ycu' Ndyosi ca chaca tsu' chalyuu, stu'ba ti cua'ni Ni lo' o lcaa

ñati. ²³ Lcaa na ntsu'u quí'ya ji'na cuentya ji'j' ycu'i' Ndyosi, cha' ná ngua'ni na tsiya' ti cña nu nti' Ni cha' cua'ni na. ²⁴ Pana cua'ni Ni cha' caca tso'o cresiya ji'na, cha' tso'o ti ntsu'u tyiquee Ni ña'á Ni ji'na; sca cha' tso'o nu ngua'ni ti Ni cuentya ji'na laca, cha' tlyu tsa cña nu ngua'ni ycu'i' Jesucristo cha' cati' qui'ya nu ntsu'u ji'na, nu lo'o ngujuii' yu lo crusi cha' cua'ni lyaá yu ji'na. ²⁵ Nda ycu'i' Ndyosi ji'j' Jesús ñaa chalyuu cha' tyaja'a yu cajaa yu; masi ycu'i' yu chcube' yu cña loo lcaa ñati chalyuu, cha' qui'ya ycu'i' yu yabe' nu ntsu'u ji'na. Caca cha' bi' ji'na si tyaja'a na xñi na cha' ji'j' Jesús. Lo'o jua'a nti' Ni culu'u Ni ji'na cha' xcui' cha' liñi' ndu'ni Ni lo'o na, masi ná ngua'ni cuentya Ni ji'j' qui'ya nu ntsu'u ji'j' jyo'o cusu' ji'na; pana ndalo tsa tyiquee Ni ji'j' ngu' bi' li'. ²⁶ Nu juani ngulu'u Ni ji'na cha' liñi' tsa ndu'ni ycu'i' Ni; jua'a taca ji'j' Ni cua'ni lubii' cresiya ji'j' scaa na, si tyaja'a na xñi na cha' ji'j' Jesús.

²⁷ Cha' cuiñi' nhcui' na si ñacu' na cha' nhca tsa ji'j' ycu'i' ca na ñati' chalyuu, cua'ni na cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'j' ycu'i' Ndyosi. Ná taca. Lye tsa ndyu'ni tyucuaa ti' na lo'o Ni si jua'a nti' na. ¿Ñi'ya jua'a? Ná nhca ji'na cua'ni na cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'j' ycu'i' Ndyosi lo'o taquiya' ti na lcaa cha' cusu', sca ti nu lo'o xñi na cha' ji'j' Jesús caca tso'o cresiya ji'na. Pana nga'aa tso'o chcu'i' na cha' tyixi li', cha' si'j' ycu'i' na laca nu ndu'ni cha' ca tso'o cresiya ji'j' ycu'i' ca na. ²⁸ Bi' cha' ni na' ji'j' ma' cha' ntsu'u sca ti ña'a, ñi'ya nu caca ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'j' ycu'i' Ndyosi; ntsu'u cha' xñi na cha' ji'j' Jesús, masi ná nhca ji'na cua'ni na lcaa lo cha' cusu' nu ngusca ngu' sa'ni.

²⁹ Si'j' sca ti ji'j' ngu' judío ti laca ycu'i' Ndyosi loo, lo'o ji'j' ngu' xa' tsu' laca Ni loo. ³⁰ Chañi' tsa laca cha' bi', cha' sca ti ycu'i' Ndyosi laca loo tyucui' ña'a' chalyuu; ná ntsu'u chaca nu laca loo la. Cua'ni Ni cha' caca tso'o cresiya ji'j' ngu' judío lo'o xñi ngu' cha' ji'j' Ni; la cui' jua'a cua'ni Ni cha' caca tso'o cresiya ji'j' ngu' xa' tsu', nu lo'o xñi ngu' bi' cha' ji'j' Ni. ³¹ Tso'o lacua. Na jlyu ti ti' na ji'j' cña nu ngua'ni Jesús, tsa bi' ti cha' cua'ni na cha' clyaa na ji'j' lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'na. ¿Ha nga'aa ntsu'u cha' taquiya' na lcaa cha' nu ngusca jyo'o cusu' cha' cua'ni na lacua? Si'j' cha' bi', masi tso'o la taquiya' na cha' cusu' bi' juani, nu lo'o ngusñi na cha' ji'j' Jesús.

4

Ñi'ya ngua ji'j' Abraham

¹ Juani ta na' sca cha' lo'o ma' ñi'ya ngua ji'j' Abraham, nu jyo'o cusu' ji'na nu ngua tya sa'ni. ² Ycu'i' ca Abraham ni, ná ngua cua'ni yu cha' ca tso'o cresiya ji'j' ycu'i' ca yu

cuentya ji'j' ycu'i' Ndyosi, ni ná ngua ji'j' yu xacu' yu cha' ji'j' ycu'i' Ndyosi cha' ngua ji'j' ycu'i' yu. ³ Nde laca cha' nu nscua lo quityi' ji'j' ycu'i' Ndyosi: "Ngusñi Abraham cha' nu nda ycu'i' Ndyosi lo'o yu; bi' cha' nguñi' cha' ji'j' Ni lo'o yu cha' caca tso'o cresiya ji'j' yu, xqui'ya cha' jlyu ti ti' yu ji'j' Ni". Jua'a nscua lo quityi' bi'. ⁴ Lo'o ndya'a na ne' xña ji'j' ñati ni, nda ngu' xcaya' na li'; si'j' na nda laja ti ngu' cñi ji'na, cñi nu ndacui' ngu' ji'na laca, cha' ngua'ni na cña. ⁵ Pana nu lo'o jlyu ti ti' na ji'j' Jesús cha' ngulotsu' yu yabe' nu ntsu'u ji'na, li' taca xquiñi' Ni cha' ji'j' Ni lo'o na cha' caca tso'o cresiya ji'na, masi ná sca na ndacui' Ni ji'na. ⁶ Tya sa'ni la nacuj' jyo'o David cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ñati' nu cua laca ngua'ni lubii' ycu'i' Ndyosi cresiya ji'j'. Cua nacuj' Ni cha' lubii' cresiya ji'j' ngu', masi ná sca cña ngua'ni ngu' cuentya ji'j' Ni cha' caca lubii' ycu'i' ngu'. ⁷ Li' nacuj' David ndi'ya:

Tso'o ntsu'u tyiquee na lo'o cua'ni clyu ti' Ni ji'na ji'j' qui'ya nu ntsu'u ji'na, lo'o culotsu' Ni yabe' nu ntsu'u ji'na, nacuj'.

⁸ Tso'o ntsu'u tyiquee na si nga'aa cua'ni Ni cuentya ji'j' lcaa cha' cuxi nu cua ngua'ni na.

⁹ Si'j' xcui' ngu' judío ti nu tso'o ntsu'u tyiquee ngu' jua'a, taca ñacu' na cha' lo'o ngu' xa' tsu' caca tso'o tyiquee ngu' jua'a. Cua nhcui' ca ti na cha' ngusñi Abraham cha' nu nda ycu'i' Ndyosi lo'o yu, bi' cha' cua nacuj' Ni ji'j' yu cha' ca tso'o cresiya ji'j' yu cuentya ji'j' ycu'i' Ndyosi, xqui'ya cha' jlyu ti ti' yu ji'j' Ni. ¹⁰ ¿Ni jacua' ngua cha' bi'? ¿Ha cua laca cha' cua nsi'yu lo quiji' yu ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío cha' clyacua ngu'? Si'j'. Tya lyiji xi'yu ngu' quiji' yu tyempo bi'; ¹¹ ca tiya' la, li' ngulacua yu jua'a. Sca cuayá' ti ngua bi', cha' caca cuayá' ti' ngu' cha' ngua tso'o cresiya ji'j' yu cuentya ji'j' ycu'i' Ndyosi, nu lo'o jlyu ti ti' yu ji'j' Ni. Yala la ngua cha' ngusñi yu cha' ji'j' ycu'i' Ndyosi, tiya' la ngulacua yu. Bi' cha' lcaa ma' nu ntsu'u ma' xa' tsu' nu ngusñi ma' cha' ji'j' Jesús, laca ma' ñi'ya laca si Abraham laca jyo'o cusu' ji'j' ma' nu yaq' chalyuu tya clyo la. Lo'o xñi cua ña'a ca na cha' ji'j' Jesús, li' quiñi' cha' ji'j' ycu'i' Ndyosi lo'o na cha' caca lubii' cresiya ji'na. ¹² La cui' jua'a laca tyiquee ngu' judío tya'a na nu tsu'ba ti ngusñi cha' ji'j' Jesucristo lo'o na. Chañi' cha' Abraham ngua jyo'o cusu' ji'j' ngu'; pana tso'o la cha' jlyu ti ti' ngu' ji'j' ycu'i' Ndyosi, ñi'ya jlyu ti' nu jyo'o Abraham bi', masi tya lyiji clyacua yu.

Ngüñi' cha' ji'j' Ni lo'o ñati' xqui'ya cha' jlyu ti' ngu' ji'j' cña nu ngua'ni Jesús

¹³ Lo'o jua'a ngua cha' nguñi' cha' ji'j' ycu'i' Ndyosi lo'o jyo'o Abraham, lo'o ñati' ji'j' Abraham nu ñaa chalyuu ca tiya' la; nacuj' Ni cha' tyucui' ña'a' chalyuu caca ji'j' ngu' bi' ca tiya'

la. Pana bilya ta Ni cha' lo'o jyo'o Moisés nu ngua li', cha' bilya cala nu Moisés bi'; bi' cha' ná ndaquiya' jyo'o Abraham ji'j cña nu ngulo Moisés, cha' tya lyiji caja cha' bi' ji'j ngu'. Ngua tso'o cresiya ji'j ngu' bi' cuentya ji'j ycu'i' Ndyosi xqui'ya cha' jly'a ti' ngu' ji'j cha' nu nchcui' Ni, bi' cha' ngüiñi cha' ji'j Ni lo'o ngu'. ¹⁴ Ná nti' ycu'i' Ndyosi cha' tsa lo cua ti ngu' caja chalyuu cucui ji'j ngu', ngu' nu taquiya' ji'j lcaa cha' nu nda jyo'o cusu' lo'o ngu'; tya nti' Ni cha' xñi' cua ña'a ca ñati cha' ji'j Jesús, cha' jua'a ti' taca quiñi cha' ji'j ycu'i' Ndyosi lo'o ngu' li'. ¹⁵ Xcui' na xcube' ti Ni ji'na, nu lo'o caca cuayá' ji'na slo ycu'i' Ndyosi cuentya ji'j cha' cusu' bi'; pana ná caja ñi'ya nu sta Ni qui'ya ji'na si ná nscua sca cha' nu ndaca'a ji'na jua'a.

¹⁶ Ngüiñi cha' ji'j Ni lo'o jyo'o Abraham lo'o ngusñi ti yu cha' ji'j Ni, cha' caca cuayá' ti' lcaa na cha' xcui' cha' tso'o ntsu'u tyiquee Ni; bi' cha' nda Ni cha' bi' lo'o na. Ndyanu cha' bi' ji'j lcaa ñati ji'j Abraham nu cala chalyuu ca nde loo la. Ni si'i' tsa lo cua ti ñati nu taquiya' ji'j cha' cusu' ti laca nu tyanu cha' tso'o bi' ji'j, la cui' jua'a tyanu cha' bi' ji'j lcaa ñati tya'a na nu xñi na cha' ji'j ycu'i' Ndyosi ñi'ya ngusñi ycu'i' Abraham cha' ji'j Ni; jua'a nti' na lo'o nacuj na cha' sti lcaa na ngua jyo'o Abraham bi' cuentya ji'j ycu'i' Ndyosi. ¹⁷ Ndi'ya nchcui' cha' nu nda Ni lo'o Abraham, nu nscua lo quityi: "Cua nda na' chacuayá' cha' caca nu'u sti tyuu lo tya'a ñati nu catu chalyuu nde loo la", nacuj Ni ji'j Abraham. Cua ngüiñi cha' ji'j ycu'i' Ndyosi lo'o jyo'o Abraham sa'ni, cha' ngusñi yu cha' nu cua nchcui' ycu'i' Ndyosi lo'o yu, la cui' Ni nu ndyu'ni cha' tyu'ú jyo'o chaca quiya'. Lo'o jua'a ngulo Ni cña cha' tyu'u tuclaa lcaa cha' nde loo la, cha' nu cua nacuj Ni ji'j yu lo'o nchcui' Ni ñi'ya si cua laca ndi'j cha' bi' ji'j yu nu ngua li'.

¹⁸ Masi ngua ti' jyo'o Abraham cha' ná caja sñi', ná ndube ti' yu; jly'a ti' yu ji'j ycu'i' Ndyosi, ntajaty yu ni jacua' caja sñi' yu. Bi' cha' ngua jyo'o Abraham sti tyuu tya'a ñati nu ndyatlu lo yuu ca nde loo la, ñi'ya nu cua nchcui' Ni lo'o yu: "Quiñi'a tsa ñati tyu'u jinu'u tyempo nde loo la", nacuj Ni ji'j yu. ¹⁹ Ná ngujlyaa ti' Abraham cha' bi'; ña'a ti' jly'a ti' yu cha' nu cua nda ycu'i' Ndyosi lo'o yu, masi ndube ti' yu cha' ngusu' tsa yu, cha' cua tyalaa ti' sca siyento yija ntsu'u yu. Jlo ti' yu cha' cua ngulala ti' cajaa tyucuaa ngu', lo'o ycu'i', lo'o ma' Sara cloy'o yu; nga'aa ntsu'u tyempo cha' caja sñi' Sara, ngua ti' yu. ²⁰ Pana ná nguta'achu' yu, ná ngujlyaa ti' yu cha' nu cua nchcui' Ni lo'o yu; jly'a tso'o ti' yu cha' bi'. Ngua'ni tlyu yu ji'j ycu'i' Ndyosi, ²¹ cha' jlo ti' yu cha' taca ji'j Ni cua'ni lyiji Ni ji'j cha' nu ngüiñi ji'j Ni lo'o yu. ²² Bi' cha' nda Ni chacuayá' cha' caca tso'o cresiya ji'j yu, xqui'ya cha' jly'a tsa ti' yu ji'j Ni.

²³ Jua'a nscua lcaa cha' bi' lo quityi nu nchcui' cha' ngüiñi cha' ji'j Ni lo'o nu Abraham bi', cha' ngua tso'o cresiya ji'j yu lo'o ngusñi ti yu cha' ji'j ycu'i' Ni. Si'i' cuentya ji'j jyo'o Abraham ti' nscua cha' bi', ²⁴ masi lo'o cuentya ji'na nscua cha' caca jua'a; lo'o ji'na cua nchcui' ycu'i' Ndyosi cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'j ycu'i' Ni si xñi na cha' ji'j Ni, la cui' Ni nu ngua'ni cha' ndyu'ú Jesús nu Xu'na na chaca quiya' lo'o ngujuii yu. ²⁵ Nda Ni chacuayá' cujuui ngu' ji'j Jesús, cha' cuityi qui'ya nu ntsu'u ji'na; lo'o li' ndyu'ú Jesús chaca quiya', cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'j ycu'i' Ndyosi.

5

Ñi'ya caca lo'o caca stu'ba cha' ji'j ngu' lo'o ycu'i' Ndyosi

¹ Jua'a laca lacua; xqui'ya cha' ngusñi ti na cha' ji'j Jesús, bi' cha' cua ngua tso'o cresiya ji'na cuentya ji'j ycu'i' Ndyosi. Lo'o li' ti' ti' ndi'j tyiquee na, stu'ba ti' ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu'i' Ndyosi xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na. ² Tso'o tsa ndyu'ni ycu'i' Ndyosi lo'o na chacuayá' ji'j Cristo, nu lo'o ngusñi na cha' ji'j nu Cristo bi'. Ngua'ni Ni cha' ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu'i' Ni, bi' cha' nga'aa ntsu'u cha' tya'achu' na ji'j Ni; tso'o tsa ntsu'u tyiquee na, cha' jlo ti' na cha' ca tiya' la caja sca se'j nu tso'o tsa su tyi'j na ca su ntucua ycu'i' Ndyosi, cha' jua'a tso'o ti' ndu'ni Ni lo'o na. ³ Masi juani tso'o ntsu'u tyiquee na laja lo'o ndi'j na chalyuu; masi lya' tsa ti' ngu' ji'na, jlo ti' na cha' taca talo na lo'o nchcui' na jua'a. ⁴ Lo'o ngualoo cha' ti' bi', cua jlo ti' na cha' cua ngua'ni cuayá' ti Ni ji'na. Lo'o li' si ña'a ti' tya tso'o cresiya ji'na cuentya ji'j ycu'i' Ndyosi, li' cua ndu ti' na cha' caca tso'o ji'na nde loo la. ⁵ Lo'o jua'a si'i' sca cha' nu nda ti' na laca cha' bi', sca cha' chañi laca bi'; cua'ni Ni ji'j. Cua ngua'ni Ni cha' ca ti' cresiya ji'na, cha' ntsu'u tsa tyiquee ycu'i' Ndyosi ña'a Ni ji'na; ngua'ni Ni jua'a nu lo'o nda Ni Xtyi'j ycu'i' Ni ji'na.

⁶ Jlo ti' na cha' ná caca cua'ni lyaá na ji'j ycu'i' ca ti na ji'j qui'ya nu ntsu'u ji'na; pana lo'o ndyalaa la cui' hora nu ngusta ycu'i' Ndyosi, li' ngujuii Jesús xqui'ya na, ñati cuxi na. ⁷ Tlyu tsa cha' cua'ni na si tyaja'a na cajaa na cha' caja ñi'ya nu cua'ni lyaá na ji'j chaca ñati; masi sca ñati nu xcui' cha' tso'o ndu'ni, ná nti' na cajaa na cuentya ji'j yu. Sca ti si sca ñati nu tso'o tsa ndu'ni laca bi', tso'o tsa nchcui' lo'o tya'a, ná tyiquee' tyaja'a sca ngu' cajaa cuentya ji'j ñati bi', si caca cua'ni lyaá ngu' ji'j nu ñati bi' li'. ⁸ Pana jua'a ngua'ni ycu'i' Ndyosi lo'o na, cha' culu'u Ni ji'na cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na; nda Ni ji'j Cristo cha' cajaa cuentya ji'na, masi tya ntsu'u tsa qui'ya

ji'na. ⁹ Tso'o lacua. Cua laca ngua tso'o cre-siya ji'na cuentya ji'j ycu'i Ndyosi, xqui'ya cha' ndyalú tañi ycu'i Cristo lo'o ngujuui yu lo crusi. La cui' jua'a cua lijya nclyaá na juani; xqui'ya Cristo nga'aa xcube' Ni ji'na lo'o tye chalyuu. ¹⁰ Tya'a cusuq ycu'i Ndyosi ngua na; pana juani ngua stu'ba cha' ji'na lo'o Ni, nu lo'o ngujuui Sñi' ycu'i Ni lo crusi. Bi' cha' juani ngua t̄i cha' ji'na lo'o ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a cua'ni lyaá Ni ji'na xqui'ya cha' cua ndyu'ú nu Jesús bi' chaca quiya'. ¹¹ Ni si'i tsa lo cua ti cha', masi lo'o cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'j ycu'i Ndyosi xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na, cha' bi' laca nu ngua'ni cha' caca ca stu'ba cha' ji'na lo'o Ni.

Xqui'ya sca ti ñati ngua cuxi chalyuu

¹² Cua ngua cha', xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni sca ti jyo'o cusu' nu naa Adán, bi' cha' nguxana cha' ntsu'u qui'ya ji'j ñati chalyuu; bi' cha' ntsu'u cha' ndyijii ñati. Lo'o jua'a tiya' la ntsu'u cha' cajaa lcaa na, cha' ntsu'u qui'ya ji'j lcaa na. ¹³ Jua'a ntsu'u qui'ya ji'j ñati chalyuu nu ngua tya clyo, masi bilya culo ycu'i Ndyosi cña cha' ná cua'ni ngu' cha' cuxi tyempo bi'. Tsa bi' ti cha', ná nacuj ngu' cha' qui'ya ngua, cha' ná jlo ti' ngu' cha' ná ndiya ti' Ni cña cuxi nu ndyu'ni ngu'. ¹⁴ Tya lo'o ngutu'ú nu Adán bi' chalyuu, hasta ca lo'o nda ycu'i Ndyosi cha' lo'o jyo'o Moisés, xcui' ngujuui ñati xqui'ya cha' ntsu'u tsa qui'ya ji'j ngu', masi ná stu'ba cha' cuxi nu ngua'ni ngu' bi' ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Adán tya clyo, nu lo'o ná ndaquiya' yu sca cña nu ngulo ycu'i Ndyosi ji'j yu. Sca lo ti cña ngua'ni jyo'o Adán, sca ti cha' cuxi ngua'ni yu; pana nu Jesucristo nu ñaa chalyuu tiya' la ni, chaca lo cña ngua'ni yu, cña tso'o ngua'ni.

¹⁵ Nu jyo'o Adán ni, ngxutyau nu yabe' hichu' na xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni ycu'i ca yu; xqui'ya sca ti nu qui'yu bi' ngua cuxi chalyuu tya li', bi' cha' quiña'a tsa ñati ndyijii. Pana juani ni, xqui'ya sca ti ñati nu naa Jesucristo, chaca lo cha' nda ycu'i Ndyosi lo'o na, sca cha' tso'o tsa laca bi'; tlyu tsa cha' tso'o nu ngua'ni ycu'i Ndyosi cuentya ji'na li'. Nacuj Ni cha' laja ti taca cua'ni lyaá Ni ji'na ji'j lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'na. Lo'o jua'a quiña'a tsa ñati laca nu ndyu'ni Ni cha' ndyaca lubii cresiya ji'j ngu'. ¹⁶ Ná stu'ba ndyu'ú cha' ji'j cña nu ngua'ni jyo'o Adán lo'o cña nu ndyu'ni ycu'i Ndyosi. Nu Adán bi' ni, sca ti cha' cuxi ngua'ni yu su clyo, lo'o li' ndyanu yabe' hichu' yu; lo'o jua'a ndyanu yabe' hichu' lcaa na lo'o tya'a na juani xqui'ya cha' cuxi bi'. Lo'o juani quiña'a tsa cha' cuxi ndu'ni na lacua. Pana Jesús ni, sca cña laja ti ngua'ni cuentya ji'na nu lo'o ngua'ni lyaá ji'na ji'j nu cuxi; ngua'ni Ni cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'j

ycu'i Ndyosi li'. ¹⁷ Ntsu'u cha' cajaa na xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'j nu sca ti Adán bi', masi sca ti cha' cuxi ngua'ni yu; pana tlyu la cña ndyu'ni ycu'i Ndyosi cuentya ji'na juani, nu lo'o ndyu'ni lubii Ni cresiya ji'na. Quiña'a tsa cha' xlya'be ngua'ni Ni lo'o na; jua'a caca chalyuu cucui ji'na juani xqui'ya Jesucristo, masi sca ti ñati laca bi'.

¹⁸ Ndi'ya ngua li': lo'o ngua'ni jyo'o Adán cha' cuxi bi', la cui' jua'a ndyanu yabe' hichu' na, lo'o hichu' lcaa tya'a ñati na. Pana ndi'ya ndyu'ú cha' lo'o ngua'ni Jesucristo sca cha' tso'o: li' laja ti ngua'ni Ni cha' cuityi Ni yabe' nu ntsu'u hichu' na, cha' caca chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na. ¹⁹ Tya clyo cua ntsu'u sca ñati nu ná ndaquiya' ji'j cña nu ngulo ycu'i Ndyosi ji'j yu, bi' cha' ndyanu qui'ya ji'j lcaa na lo'o tya'a na juani. Lo'o tiya' la li', yaa chaca ñati nu ndaquiya' ji'j cña nu ngulo Ni ji'j; xqui'ya nu bi' ndyaca tso'o cresiya ji'j lcaa na cuentya ji'j ycu'i Ndyosi juani.

²⁰ Nu lo'o cuna na ni cña laca nu nclyo ycu'i Ndyosi ji'na, li' nchca cuayá' la ti' na ñi'ya laca qui'ya nu sta Ni ji'na. Masi ndube tsa ti' na cha' ntsu'u tsa cha' cuxi ji'na, la cui' jua'a jlo ti' na cha' ntaja'a Ni cua'ni lyaá Ni ji'na; jlo ti' na cha' nchca ji'j Ni, cha' tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o na. ²¹ Nu cuxi laca loo ji'na, bi' cha' ndyijii na; pana juani nti' ycu'i Ndyosi caca Ni loo ji'na, cha' tya'na tsa ti' Ni ji'na. Lo'o caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'j Ni, li' ta Ni sca chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na xqui'ya Jesús nu Xu'na na.

6

Xqui'ya Cristo, bi' cha' taca caca chalyuu cucui ji'j ñati

¹ Ndi'ya ñacuj na lacua: Ná tso'o si ña'a ti tya cua'ni na cha' cuxi, cha' li' tya quiña'a la cha' tso'o cua'ni ycu'i Ndyosi lo'o na, nti' na. ² Ná tso'o tsiya' ti cua'ni na ñi'ya nu ngua'ni na sa'ni la. Juani laca na ñi'ya laca si cua ngujuui na lo'o Cristo, cha' xa' tyucuij tsa na juani; ná tso'o si ña'a ti tya cua'ni na cha' cuxi lacua. ³ Nu lo'o ntyucuatya ngu' ji'na lo'o nguxana ca ti cha' tyu'ú cha' ji'na lo'o Jesucristo, li' ñi'ya si na cua ngujuui na stu'ba ti lo'o Jesús, jua'a ngua. ⁴ Lo'o ntyucuatya ngu' ji'na, ndyaa na ne' hitya li', ñi'ya laca si cua ndyaa na nguatsi' na stu'ba ti lo'o Cristo ne' cuaá. Ca bi' ntsiya jyo'o na, cha' taca tyu'ú na chaca quiya', ñi'ya lo'o ngutu'ú na nde lo hitya, cha' jua'a tlyu tsa cha' nu ngua'ni ycu'i Ndyosi Sti yu nu lo'o ndyu'ú Cristo chaca quiya'. Lo'o jua'a caca sca chalyuu cucui ji'na xqui'ya Cristo.

⁵ Jua'a ndyaca cha' cua laca ntsu'u cha' ji'na lo'o nu Cristo bi'. Ngujuui yu nu lo'o ngüityi yu qui'ya nu ntsu'u ji'na. Lo'o na ni, ñi'ya laca si na cua ngujuui na, jua'a

laca na; pana lo'o tyyú na chaca quiya', li' caja chaca chalyuu cucui ji'na, ñi'ya lo'o ndyu'u Jesús chaca quiya'.⁶ Cuxi tsa ñatj ngua na; pana juani laca na ñi'ya laca si lo'o na ngujui na lo sca crusi lo'o ngujui ycuí' Jesús, cha' ngütyi yu tsiya' ti cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'na li'. Bi' cha' juani nga'aa caca ji'j cha' cuxi bi' caca loo ji'na chaca quiya'.⁷ Lo'o cua ngujui sca ñatj ni, cua ndye cha' ji'j lo'o qui'ya nu ntsu'u ji'j nde chalyuu li'.⁸ Lo'o na laca na jua'a, nu lo'o ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, cha' laca na ñi'ya si cua ngujui na lo'o Cristo; lo'o li' caca na ñi'ya laca si cua ndyu'ú na lo'o Cristo chaca quiya'.⁹ Jlo ti' na cha' cua ngulo Ni ji'j Cristo ca su ntsiya nguatsi' yu; nga'aa cajaa yu chaca quiya', nga'aa caca tyatsi' yu chaca quiya'.¹⁰ Cua ngujui Cristo, cha' sca ti quiya' cua'ni tye Ni ji'j lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'j ñatj chalyuu na; lo'o li' cua ndyu'ú yu chaca quiya', cha' tyucui tyempo tyi'j yu cuentya ji'j ycuí' Ndyosi Sti yu.¹¹ Lo'o jua'a cu'ma ni, ñi'ya si cua ngua'ni tye ma tsiya' ti ji'j cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'j ma, jua'a culacua ti' ma; ñi'ya si cua ndyu'ú ma chaca quiya' cha' xcui' cua'ni ma cña ji'j ycuí' Ndyosi stu'ba ti lo'o Jesucristo nu Xu'na na, jua'a culacua ti' ma.

¹² Bi' cha' juani nga'aa ta ma chacuayá' cha' caca loo cha' cuxi bi' ji'j ma lo'o ndi'j ma nde chalyuu. Ná tso'o cha' taquiya' na ji'j lcaa lo cha' cuxi nu jña ti' na cha' cua'ni na ji'j, cha' laca na ñatj chalyuu ti.¹³ Ni sca ti tsu' ya' ma, ni sca ti tsu' quiya' ma, ná ta ma ji'j cha' jña nu xña'a, cha' ná caca ma msu ji'j nu bi', cha' ná cua'ni ma cha' cuxi lo'o. Xa' ña'a culacua ti' ma juani; ta ma tyucui ña'a ma cha' caca ma cuentya ji'j ycuí' Ndyosi, ñi'ya laca si ngujui ma tsaca quiya', lo'o li' xa' ndyu'ú ma chaca quiya'. Bi' cha' juani nga'a cha' ta ma tyucui ña'a ma cha' cua'ni ma cña ji'j ycuí' Ndyosi, laja lo'o ndu'ni ma cha' tso'o ca su ndi'j ma.¹⁴ Nga'aa si'i nu cuxi nu ntsu'u chalyuu nu caca loo ji'j ma juani. Si'i xcui' cha' ntsj ti' ma tyi'j ma chalyuu, ñi'ya si lo'o nchcube' tsa cha' cusu' bi' ji'j ma; taca tyi'j tso'o ti ma chalyuu juani, cha' xcui' tlyu tsa cha' tso'o nu ndyu'ni Ni lo'o ma.

Nga'a cha' cui'ya ngu' cuentya tilaca laca nu laca loo ji'j ngu'

¹⁵ Ná tso'o ñacu' na cha' juani nga'aa ntsu'u cha' taquiya' na ji'j cha' cusu' bi', cha' ndaquiya' na ji'j cha' nu nchcui' ycuí' Ndyosi nu xcui' cha' xlya'be ti ndu'ni lo'o na. Ná tso'o laca si tya cua'ni la na cha' cuxi li', cha' nga'aa ntsu'u chacuayá' ji'na cha' cua'ni na jua'a.¹⁶ Nu lo'o ndya'a na ne' xña ji'j sca ñatj ni, taquiya' na sca cña nu culo ñatj bi' ji'na li'; jlo ti' na cha' nu ñatj bi' laca xu'na na, lo'o jua'a nga'a cha' taquiya' na ji'j

cha' nu nchcui' nu xu'na bi'. Lo'o nu cuxi nu ndyu'ni cha' caca na cuxi ni, si ndyu'ni cha' cuxi bi' cha' laca bi' loo ji'na, li' ntsu'u cha' cajaa na tsiya' ti; pana si ycuí' Ndyosi laca loo ji'na, taquiya' na ji'j cha' nu nchcui' Ni li', caca tso'o cresiya ji'na li'.¹⁷⁻¹⁸ Tso'o sca nti' na' cha' tyucui tyiquee ma ndyu'ni ma cña ji'j ycuí' Ndyosi, tsa ña'a cha' nu ngulu'u ngu' ji'j ma. Nu cha' cuxi, bi' laca nu ngua loo ji'j ma; pana lo'o cua ndyaa ma ji'j nu cuxi bi', li' nguxana ma ndu'ni ma cña cha' caja chaca chalyuu su caca lubii cresiya ji'j ma, cha' ycuí' Ndyosi laca loo ji'j ma juani.¹⁹ Jua'a laca cha' nu nda na' lo'o cu'ma, cha' caca cuayá' la ti' ma tilaca laca nu laca loo ji'j ma. Tya tsubi' la cua nda ma tyucui ña'a ma cha' cua'ni ma cha' suba', cha' cua'ni ma cha' cuxi, lo'o jua'a lye la ndyaca cha' cuxi ji'j ma li'; bi' cha' juani ta ma tyucui ña'a ma cha' xcui' cña tso'o cua'ni ma, cha' xcui' cuentya ji'j ycuí' Ndyosi tyi'j ma chalyuu.

²⁰ Cua tsubi' la lo'o tya ndu'ni ma xcui' cha' cuxi, ná ngua ji'j ma cua'ni ma cña tso'o ñi'ya nu nti' ycuí' Ndyosi cha' cua'ni na; ²¹ ni sca quiya' ná ngua tso'o cha' ji'j ma lo'o ngua'ni ma cha' cuxi nu ngua li'. Lo'o juani ntyuju'u tsa ti' ma xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni ma. Tsa bi' ti cña ndu'ni nu cha' cuxi bi', cha' cua'ni tye bi' ji'j ñatj si taquiya' ngu' ji'j; nga'aa caca tyu'u cha' ji'j ngu' lo'o ycuí' Ndyosi si jua'a ndu'ni ngu'.²² Pana juani ni, nga'aa caca ji'j nu cuxi bi' culo cña ji'j ma, cha' cua ndyatj ma lo cña ji'j ycuí' Ndyosi. Chaa ti' ma ndyu'ni ma cña ji'j Ni juani, cha' xcui' na ndi'j ma chalyuu cuentya ji'j ycuí' Ni; li' ná nga'a cha' tye chalyuu nu ta Ni ji'j ma lo'o cua ndye lcaa cha'.²³ Tsa bi' ti caya' caja ji'na ndu'ni na cha' cuxi, cha' chcuna' lyiji cresiya ji'na lo'o; pana si stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús nu Xu'na na, li' ta ycuí' Ndyosi sca chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na. Sca cha' xlya'be nu nda ti Ni ji'na laca.

7

Cua nscua sca cha' nu ndaca'a ji'j ñatj nu ntsu'u clyo'o

¹ Cu'ma ngu' tya'a na, ntsu'u ngu' tya'a ma nu tso'o tsa jlo ti' lcaa cña nu ngulo ycuí' Ndyosi ji'na; cua jlo ti' ma cha' ndatsaa cha' bi' ji'na tyucui tyempo lo'o tya lu'ú ti na.

² Ñi'ya laca sca nu cuna'a nu ntsu'u clyo'o ni, cuentya ji'j cña nu ngulo Ni ji'j jyo'o cusu' ji'na bi', nga'a cha' tyi'j nu cuna'a bi' lo'o clyo'o tyucui tyempo lo'o tya lu'ú ti yu; sca ti nu lo'o cua ngujui yu, li' nga'aa cua'a cha' bi' ji'j nu cuna'a bi', nga'aa ntsu'u nu cuentya ji'j li'.³ Ndi'ya laca cha': si tyu'u cha' ji'j nu cuna'a bi' lo'o chaca nu qui'yu lo'o tya lu'ú ti clyo'o, cña cuxi laca nu cua'ni nu cuna'a bi' li'. Pana si cua ngujui clyo'o

nu cuna'á bi', nga'aa ndatsaa cha' bi' jilí; taca caja clyo'o nu cuna'á bi' lo'o xa' nu qui'yu, cha' si'i sca cña cuxi laca nu cua'ni li', nu lo'o nga'aa lu'tú clyo'o nu cuna'á bi'.

⁴ Ndi'ya laca na juani cuentya jilí cha' cusu' nu ndaquiya' tsa na jilí tya sa'ni la: ñi'ya laca sca nu cuna'á nu nga'aa ntsu'u clyo'o, jua'á laca lcaa tya'a na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo. Na cua ngujui Cristo lo crusi, bi' cha' juani nga'aa ntsu'u cha' ji'na lo'o nu cha' cusu' bi'. Cua ngua stu'ba cha' ji'na lo'o Cristo nu lo'o ndyu'tú yu chaca quiya' lo'o cua ngujui yu, bi' cha' taca ji'na cua'ni na cña jilí ycuí' Ndyosi laja lo'o tya ndi'í ti na nde chalyuu. ⁵ Nu ngua cua tsubi' la, cuxi ti ndi'í na, cha' ñatí chalyuu laca na; ngua ti' na cua'ni na lcaa lo cha' cuxi nu ndiya ti' na jilí, masi cua ndyuna na cha' cusu' nu nti' cua'a ji'na. Bi' cha' la cui' cha' cuxi bi' ngua'ni lo'o na cha' chcuna' lyiji chalyuu ji'na. ⁶ Pana juani cua ndi'í laja ti na cuentya jilí nu cha' cusu' bi', nga'aa caca jilí cha' bi' culo cña ji'na. Cua ngua laja ji'na juani cha' cua'ni na cña nu nti' ycuí' Ndyosi, xqui'ya cha' cua ngujui chaca chalyuu cucui nu nda Xtyi'í ycuí' Ndyosi ji'na.

Loo laca nu cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jilí ngu'

⁷ Ndi'ya ñacuí na lacua: Si'i la cui' cha' cusu' nu ndu'ni cha' caca cuxi. Nu lo'o bilya cuna na' cha' bi', bilya ca cuayá' ti' na' na ca laca sca cha' cuxi; ná ngua cuayá' ti' na' nquicha', masi cui' tsa laca cha' tyacu' ti' na' jilí sca na nu ntsu'u jilí tya'a na'. Pana lo'o cua ndyuna na' ni cña ngulo ycuí' Ndyosi ji'na, cha' ná tyacu' ti' na' jilí cha' bi' tsiya' ti, li' ngua cuayá' ti' na' cha' ná tso'o laca cha' ndacu' ti' na' jilí sca na jua'á. ⁸ Pana ngua'ni nu cuxi ngana 'na li'. Masi jlo ti' na' cha' cuxi tsa cha' bi', ña'á ti' ndiya ti' na' cua'ni na' lcaa lo cha' cuxi; si ná lo'o nscua sca cha' nu cua'a 'na, ná ta na' cuentya cha' cuxi laca sca cña nu ndyu'ni na'. ⁹ Ngua ti' na' cha' tso'o tsa nguti'í na', nu lo'o tya lyiji ca cuayá' ti' na' ni cha' nda cha' cusu' bi'; pana nu lo'o ngua cuayá' ti' na', li' ngua tii na' cha' ntsu'u tsa qui'ya jna'. Na cua chcuna' ti chalyuu 'na ngua li'. ¹⁰ Ngua ti' ycuí' Ndyosi cha' caja chalyuu ji'na nquicha', nu lo'o taquiya' na jilí lcaa cña nu ngulo Ni nu ngua sa'ni. Pana si'í jua'á ngua lo'o na'; cua chcuna' ti chalyuu 'na li', cha' ngua tii na' cha' ntsu'u tsa qui'ya 'na li'. ¹¹ Cha' cuxi laca nu ngua'ni ngana 'na; bi' cha' tya ngua'ni la na' cha' cuxi, masi cua nchcui' cha' cusu' bi' lo'o na' cha' ná cua'ni na' jua'á. Na nchcube' tsa cha' cuxi bi' 'na, cua laca cha' 'na ñi'ya laca si cua ngujui na'.

¹² Cha'ni cha' sca cha' tso'o jilí ycuí' Ndyosi laca cha' cusu' bi'; lcaa cña nu ngulo Ni ji'na, ca slo ycuí' Ni ngutu'u cha' bi'. Lifi tsa

ndu'ni ycuí' Ndyosi, tso'o tsa ndyu'u cha' nu nda Ni lo'o na; ¹³ bi' cha' ná taca ñacuí na' cha' cua chcuna' ti chalyuu 'na xqui'ya cha' bi'. Cha' cuxi nu ndyu'ni na', bi' laca nu ndu'ni ñu'u jilí chalyuu 'na. Lo'o juani nchca cuayá' ti' na' ñi'ya laca sca cha' cuxi; laja lo'o ndyuna na' cha' tso'o tsa ndyu'u cha' cusu' bi', la cui' hora li' ndu'ni nu cha' cuxi bi' ngana 'na. Bi' cha' tso'o la nchca cuayá' ti' na' cha' lye tsa laca nu cha' cuxi nu ndu'ni na'.

¹⁴ Jlo ti' na' cha' cña nu ngulo ycuí' Ndyosi laca nu cha' cusu' bi'; sca ti si lo'o Xtyi'í ycuí' Ndyosi cua'ni cña ne' cresiya ji'na, li' taca ji'na taquiya' na jilí cña bi'. Pana nu na' ni, ñatí chalyuu ti laca na', loo la laca nu cha' cuxi bi' ne' cresiya jna'. ¹⁵ Ná nchca ca cuayá' ti' na' ni cha' laca ndu'ni na' xcuí' cha' cuxi. Nti' na' cua'ni na' sca cña tso'o nquicha', pana ná nchca 'na tsiya' ti; cha' cuxi nu ná ndiya ti' na' jilí, bi' laca nu ndu'ni na'. ¹⁶ Cha' ná tso'o nti' na' lo'o ndu'ni na' cha' cuxi bi', bi' cha' jlo ti' na' cha' stu'ba ntsu'u cha' jna' lo'o nu cha' cusu' bi', masi ná ndaquiya' na' jilí. ¹⁷ Bi' cha' lacua, si'í ycuí' na' laca nu ndu'ni cha' cuxi bi'; masi nu cha' cuxi nu laca loo ne' cresiya jna', bi' laca nu ndatsaa 'na cha' cua'ni na' jilí li'. ¹⁸ Cua jlo ti' na' cha' ná tso'o laca cha' nu ntsu'u ne' cresiya jna', cha' ñatí chalyuu ti laca na'; masi nti' tsa na' cua'ni na' xcuí' cha' tso'o nquicha', pana ná nchca jna' tsiya' ti. ¹⁹ Ná nchca jna' cua'ni na' cha' tso'o nu nti' na' cua'ni; ña'á ti' ndu'ni na' cha' cuxi, masi nga'aa nti' na' cua'ni na' jua'á. ²⁰ Ndi'ya ndyu'u cha' lacua: lo'o ndyu'ni na' sca cha' nu ná tso'o nti' na', si'í ycuí' na' nu ndu'ni cha' cuxi bi' li'; masi nu cha' cuxi nu laca loo ne' cresiya jna', bi' laca nu ndatsaa 'na cha' ndyu'ni na' jilí.

²¹ Lo'o li' ndi'ya ndyaca cha' 'na lacua: Masi nti' tsa na' cua'ni na' sca cha' tso'o nquicha', nchca cuayá' ti' na' cha' xcuí' cha' cuxi ntsu'u ne' cresiya jna'. ²² Tyucui tyiquee na' ndiya tsa ti' na' cua'ni na' lcaa cña nu ngulo ycuí' Ndyosi ji'na nu ngua sa'ni; ²³ pana nchca cuayá' ti' na' cha' ndi'í chaca nu laca loo jilí tyucui ña'á na'. Nxuu tya'a bi' lo'o lcaa cha' tso'o nu ntsu'u tyiquee na' jilí; bi' laca cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jna', nu ndu'ni lo'o na' cha' cua'ni na' cña jilí, ñi'ya nti' si cua laca na' sca preso.

²⁴ Xñi'í tsa ti' na' lacua. ¿Tilaca caca jilí cua'ni lyaá jilí tyucui ña'á na', cha' nga'aa cua'ni na' cha' cuxi jua'á? Cua chcuna' ti chalyuu 'na xqui'ya cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya 'na. ²⁵ Sca ti ycuí' Ndyosi Sti na taca jilí Ni cua'ni lyaá Ni 'na, xqui'ya cña nu ngua'ni Jesucristo nu Xu'na na. ¡Bi' cha' quiña'á tsa xlya'be tya na' jilí ycuí' Ndyosi lacua! Pana tsa bi' ti cha' jlo ti' na', cha' nga'á cha' taquiya' na' jilí cña nu ngulo ycuí'

Ndyosi; ná nchca jna' cua'ni lyaá na' jil' yycui' ca na' cha' ñati chalyuu ti laca na', lo'o jua'a ña'a ti tya ndyu'ni ñati chalyuu cha' cuxi.

8

Chalyuu cucui nu ntsu'u jil' ngu' xqui'ya Xtyi'i yycui' Ndyosi

¹ Pana juani ni, ndi'ya ngua'ni yycui' Ndyosi: Nga'aa ndyanu yabe' hichu' na, si stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo; nga'aa taca jil' nu cuxi nu ntsu'u chalyuu cojolaqui ji'na juani, cha' Xtyi'i yycui' Ndyosi laca loo ji'na lo'o ndi' na nde chalyuu. ² Nu lo'o laca Xtyi'i yycui' Ndyosi loo ji'na, li' caja chalyuu cucui ji'na xqui'ya Jesucristo, cha' stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o Ni; na cua ngulo Ni ji'na ya' nu cuxi nu ndyu'ni cha' chcuna' chalyuu ji'na. ³ Cua ngua'ni Ni sca cha' tlyu nu ná ngua cua'ni nu cha' cusu' nu nda jyo'o Moisés lo'o ñati nu ngua sa'ni. Ná ngua cña cha' bi', xqui'ya cha' cuxi tsa tyiquee ñati chalyuu na; pana ngua jil' yycui' Ndyosi cua'ni cha' tlyu bi', nu lo'o nda Ni jil' Sñi' yycui' ca Ni yaá chalyuu re cha' ngua ñati. Nda Ni jil' nu Jesús bi' yaá, cha' caca yu sca msta' lu'ú; bi' laca msta' nu ngua jil' cuityi' qui'ya nu ntsu'u ji'na. Ngua Jesús ñati; stu'ba ti ngua yu ñi'ya laca cua ña'a ca ñati chalyuu, cha' jua'a ngua jil' yu cua'ni tye yu jil' qui'ya nu ntsu'u jil' ñati cuxi na. Bi' cha' ngua Ni ñati. ⁴ Lo'o nu juani taca cua'ni na cña nu ngulo Ni ji'na, la cui' cña laca nu nchcui' cha' cusu' bi' cha' cua'ni na; taca cua'ni na jil' juani, xqui'ya cha' nga'aa caca cojolaqui nu cuxi nu ntsu'u chalyuu ji'na, cha' Xtyi'i yycui' Ndyosi laca loo ji'na lo'o ndi' na chalyuu juani.

⁵ Nu lo'o cua'ni na ñi'ya nu ndu'ni ñati chalyuu ti, la cui' cha' cuxi nu ntsu'u jil' ñati bi', bi' laca loo ne' cresiya ji'na li'; pana si Xtyi'i yycui' Ndyosi laca loo ji'na lo'o ndi' na chalyuu, li' taca taquiya' na jil' lcaa cha' nu nchcui' yycui' Ndyosi. ⁶ Chcuna' chalyuu ji'na, si xcu' cua'ni na cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu ti; pana caja chalyuu cucui ji'na cha' ti ti tyi' tyiquee na, si taquiya' na jil' lcaa cha' nu nchcui' yycui' Ndyosi. ⁷ Tya'a cusu' yycui' Ndyosi laca na, si ña'a ti ndu'ni na cha' cuxi ñi'ya nu ndu'ni ñati chalyuu ti; ná nchca ji'na tsiya' ti taquiya' na jil' cha' nu nda yycui' Ni lo'o na, si ña'a ti tya nti' na cua'ni na cha' cuxi. ⁸ Bi' cha' ná taca ji'na cua'ni na cña nu nti' yycui' Ni cha' cua'ni na, si tiji' tsa ti' na jil' cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu.

⁹ Nga'aa si' jua'a ndi' ma juani, nga'aa nchca tiji' ti' ma jil' cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu; stu'ba ntsu'u cha' jil' ma lo'o yycui' Ndyosi juani, cha' cua nda yycui' Ndyosi Xtyi'i Ni cha' tyanu ne' cresiya jil' ma. Lo'o jua'a ná ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo tsiya'

ti, si bilya tyanu Xtyi'i yycui' Ni ne' cresiya ji'na, la cui' Xtyi'i nu ndyu'u jil' Cristo. ¹⁰ Masi ngua'ni nu cuxi nu ntsu'u chalyuu cha' chcuna' chalyuu jil' ma, pana tya lu'ú ma juani, xqui'ya cha' lu'ú Xtyi'i yycui' Ni ne' cresiya jil' ma si ntsu'u cha' jil' ma lo'o Cristo. Ndyanu Xtyi'i yycui' Ni lo'o ma nu lo'o ngua tso'o cresiya jil' ma cuentya jil' yycui' Ndyosi chacuayá' jil' Jesús. ¹¹ La cui' Xtyi'i yycui' Ndyosi laca bi', la cui' laca nu ngulo jil' jyo'o Jesús ca su ntsiya nguatsi', ndyu'ú yu chaca quiya' li'. Lo'o jua'a cua nda yycui' Ndyosi Xtyi'i yycui' Ni cha' tyanu ne' cresiya jil' ma, cha' nu lo'o cajaa ma, li' cua'ni Ni cha' tyu'ú ma chaca quiya' xqui'ya Xtyi'i yycui' Ni.

¹² Cu'ma ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, juani nga'aa caca jil' ñati culo ngu' cña ji'na, cha' cua'ni na cha' cuxi ñi'ya ndu'ni ñati chalyuu ti. ¹³ Chcuna' chalyuu jil' ma si xcu' culana ma jil' cha' cuxi lo'o ndi' ma chalyuu; pana chacuayá' jil' Xtyi'i yycui' Ni taca tyijiloo ma jil' cha' cuxi nu ntsu'u jil' ma, cha' nga'aa cua'ni la ma jil'. Caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil' ma li'.

¹⁴ Cua ña'a ca na, cua' laca na sñi' yycui' Ndyosi si ndu'ni na cua ña'a ca cña nu nclyo Xtyi'i yycui' Ndyosi ji'na. ¹⁵ Na cua nda yycui' Ndyosi Xtyi'i Ni jil' ma, cha' ndu'ni Xtyi'i Ni cha' caca ma sñi' yycui' Ndyosi; ndu'ni bi' cha' ndi'ya taca chcu' na lo'o yycui' Ndyosi: "Sti ya", ñacuj na jil' Ni. Si' cha' cuxi ndu'ni Xtyi'i Ni nu lo'o nclyo bi' cña jil' ma, si' cha' xcutsii jil' ma ñi'ya nu ntsij ma cua sa'ni la, si' jua'a cña ndu'ni nu bi'. ¹⁶ Cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'na ni, stu'ba nchcui' cha' bi' lo'o cha' nu nda Xtyi'i Ni lo'o na, cha' cua laca na sñi' yycui' Ni. ¹⁷ Nu lo'o cua laca na sñi' yycui' Ni, lo'o ji'na tyacua lcaa cha' tso'o nu ta Ni li', lcaa ña'a cha' nu cua nda Ni jil' Cristo; pana si cua nti' na cha' stu'ba ti tyi' na lo'o Cristo ca su tlyu ca su ntucua Ni, bi' ntsu'u cha' talo na lo'o ndyu'ni lya' ti' ngu' ji'na nde chalyuu ti, ñi'ya ndalo yycui' Cristo lo'o ngua'ni lya' ti' ngu' jil' yu.

¹⁸ Ntsu'u quiya' ndyiji xi cha' ti' ji'na laja lo'o ndi' ti na nde chalyuu; pana xca ti cha' laca cha' bi', ná stu'ba laca cha' ti' bi' lo'o cha' tso'o nu caja ji'na ca nde loo la, nti' na'. Lo'o jua'a tya lyiji culu'u Ni lcaa cha' ji'na, ñi'ya caca cha' tso'o bi' nde loo la. ¹⁹ Lcaa ca na lu'ú nu cua ngüiñá yycui' Ndyosi nde chalyuu ni, ntajatya tsa na bi' jil' yycui' Ndyosi, ni jacua' culu'u Ni jil' ñati chalyuu tilaca nu chañi cha' laca ngu' sñi' yycui' Ni. ²⁰ Cua ngunu'u lcaa chalyuu; lcaa lo na nu ntsu'u nde chalyuu ni, ná lcaa na bi' ngua ñi'ya nu ngua ti' yycui' Ndyosi cha' caca cha' bi' lo'o ngüiñá Ni jil'. Cua nguxtyanu Ni chalyuu cha' tyanu jua'a ti, masi si' jua'a ndiya ti' lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu bi'. Pana ná nga'a cha' tyanu cha' jua'a tyucu tyempo;

²¹ cua tyalaa ti sca tsá nu tye lcaa cha' cuxi nu ndu'ni cha' quiñu'u chalyuu, lcaa cha' cuxi nu laca loo ji'na. Lo'o li' tso'o tsa caca lcaa lo na nu ngüñá Ni nde chalyuu, cha' stu'ba ti cua'ni lyaá Ni ji'j nu na bi' lo'o ji'na nu laca na sñi' ycu'i Ni. ²² Tya lyiji caca cha' tlyu bi', pana jlo ti' na cha' ntsu'u tsa cha' ti'í, ntsu'u tsa cha' quicha ti' ji'j lcaa na nu ngüñá ycu'i Ndyosi nde chalyuu. Ñi'ya lo'o lijya ti'í ji'j sca nu cuna'a cha' cua cala ti sñi', jua'a ntsu'u cha' ti'í chalyuu juani. ²³ La cui' jua'a lo'o lcaa tya'a na nu ntsu'u Xtyi'i ycu'i Ndyosi ji'na, nxi'ya na ndi'j na cha' ntsu'u tsa cha' ti'j ji'na juani. Na cua nda Ni Xtyi'i ycu'i Ni ji'na lo'o ndi'j na nde chalyuu, sca cha' tso'o nu nda Ni ji'na yala la laca. Laja li' ntajaty tsa na ji'j tsá tlyu bi', cha' cua'ni lyaá lyiji Ni ji'na, cha' xcutsa'a Ni ji'j tyucui ña'a na li'. Lo'o li' ta Ni su tyi'j na slo Ni, cha' cua laca na sñi' ycu'i Ni. ²⁴ Jly ti' na cha' ngua'ni lyaá Ni ji'na, masi nga'a cha' jatya na ji'j tsá tlyu bi', cha' cua'ni tye Ni cña nu ndyu'ni Ni. Sca na nu ntajaty na ji'j ni, lo'o cua na'a na ji'j, cha' ndu'u tucua cha' bi', nga'aa nti' cha' jatya la na ji'j li'; si'í na tya ntajaty na ji'j, na cua na'a na ji'j li'. ²⁵ Pana lo'o chañi cha' tya ntajaty na ji'j sca cha', li' ntsu'u cha' talo na ji'j, masi tya lyiji ña'a na ji'j, masi talo na tyiquee' ña'a cuayá' nu ña'a na na ji'j cha' cua ndyu'u tucua.

²⁶ Bi' cha' laca cha' nxyucua Xtyi'i ycu'i Ndyosi ji'na, cha' ná nhca ji'na tsiya' ti. Ná jlo ti' na ñi'ya nu tso'o la chcu'i na lo'o ycu'i Ndyosi, pana Xtyi'i ycu'i Ni laca nu nclu'u ji'na ñi'ya nu chcu'i na lo'o Ni. Cua jlo ti' Xtyi'i ycu'i Ni cha' ti'j tsa cha' nu ntsu'u tyiquee na, cha' ná ndyiji ñi'ya caca chcu'i na cha' bi' lo'o Ni; bi' cha' lo'o Xtyi'i ycu'i Ndyosi nhcu'i lo'o ycu'i Ndyosi Sti na cuentya ji'na li'. ²⁷ Nclyoty ycu'i Ndyosi lcaa ca cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'j ñati. Lo'o jua'a jlo ti' Ni lcaa cha' nu nti' Xtyi'i ycu'i Ni ta lo'o Ni, cha' nu lo'o ndijña nu bi' sca cha' ji'j ycu'i Ndyosi Sti na cuentya ji'na, stu'ba nti' Xtyi'i Ni lo'o lcaa cha' nu nclyacua ti' ycu'i Ndyosi Sti na.

Nga'aa ntsu'u nu cuxi nu caca cua'ni cha' culaya' ycu'i Ndyosi ji'j ñati ji'j Ni

²⁸ Jlo ti' na cha' cua nda ycu'i Ndyosi chacuayá' ñi'ya caca lcaa cha' nu ndyaca chalyuu, cha' caca tso'o chalyuu su ndi'j na si ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'j Ni. Na cua ngusubi Ni ji'na juani, cha' caca na ñi'ya nu ngua ti' Ni tya clyo cha' caca na. ²⁹ Masi tya lo'o nguxana chalyuu, tya li' jlo ti' ycu'i Ni tilaca laca nu tyaja'a xñi cha' ji'j Ni nde loo la. Ngua ti' Ni cha' caca na ñi'ya laca Jesús, Sñi' ycu'i ca Ni, ngua ti' Ni cha' caca Jesús tya'a na; quiña'a tsa tya'a sñi' ycu'i Ni caca na li', pana loo la laca Jesús. ³⁰ Jua'a ngua ti' Ni tya clyo la cha' caca na, bi' cha'

ngusubi Ni ji'na. Nu lo'o cua ngusubi Ni ji'na, li' ngua'ni Ni cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'j Ni; nu lo'o ndye caca tso'o cresiya ji'na, li' ta Ni su tyi'j na ca su tlyu ca su ntucua ycu'i Ni.

³¹ Lo'o cua ndyuna na lcaa cha' tso'o bi', li' taca ñacu' na cha' ná ntsu'u nu caca xuu tya'a lo'o na, cha' ycu'i Ndyosi laca nu ndi'j lo'o na. ³² Ná nda ycu'i Ndyosi chacuayá' ji'j Jesús cha' tya'achu' yu ji'j cña ji'j Ni jua'a ti, masi nu sca ti Sñi' ycu'i Ni laca yu; nda Ni ji'j yu cha' cajaa lo crusi cuentya ji'j lcaa na lo'o tya'a na. Cua nda Ni lcaa cha' tso'o nu ji'j ycu'i ca Ni ji'j Jesús, la cui' nu laca nu sca ti Sñi' ycu'i Ni. Lo'o jua'a sca ti cuayá' nu ta Ni cha' bi' ji'na, ñi'ya lo'o nda Ni cha' bi' ji'j Sñi' ycu'i Ni. ³³ Ná tucui taca sta qui'ya ji'na lacua, cha' cua laca ngusubi ycu'i Ndyosi ji'na; ycu'i Ndyosi laca nu cua ngulo yabe' ji'j lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'na. ³⁴ Ná ntsu'u nu caca xcube' ji'na li', cha' xqui'ya na cua ngujui Jesús, xqui'ya na cua ndyu'u yu chacu quiya'. Lo'o juani ntucua Cristo la'a tsu' cu'j ca su ntucua ycu'i Ndyosi, ndijña yu cha' clyu ti' ji'j ycu'i Ndyosi Sti yu cuentya ji'na. ³⁵ Ni sca cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu ná taca cua'ni cha' culaya' Cristo ji'na juani, cha' ntsu'u tsa tyiquee nu Cristo bi' ña'a Ni ji'na. Ná sca caca ji'na, masi quicha tsa na, masi ti'í ti ndi'j na chalyuu, masi xcube' tsa ngu' ji'na, masi ndyiji jbi'ña ji'na, masi tye ste' na ngusu, masi ntsu'u tsa cha' cuxi su ndi'j ti na, masi cujuui ngu' ji'na; lcaa cha' bi' ná caca cua'ni cha' culaya' Cristo ji'na. ³⁶ Ndi'ya nhcu'i sca cha' nu nscua lo quityi ji'j ycu'i Ndyosi:

Xqui'ya ycu'i Ndyosi, cua ña'a ca hora ndyu-juui ngu' ji'na.

Ndyu'ni ngu' lo'o na ñi'ya si laca na xly'a, la cui' xly'a nu ndya'a lo'o ngu' ji'j slo ñati nu ndujui ji'j.

³⁷ Masi jua'a, lye tsa ntyijiloo na ji'j nu cuxi bi'; nga'aa nhca ji'j nu cuxi bi' culo cña ji'na tsiya' ti xqui'ya Jesús, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na. ³⁸ Bi' cha' jlo ti' na juani cha' nga'aa ntsu'u ni sca na nu caca cua'ni cha' culaya' ycu'i Ndyosi ji'na, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na; masi cua ngujui na, masi tya lu'u na, ná culaya' Ni ji'na. Ni xcá ji'j ycu'i Ndyosi nu ntucua nde cua, ni sca cui'j nu laca loo nde lo yuu, ná nhca ji'j tsiya' ti cua'ni cha' culaya' Ni ji'na. Masi chalyuu su ndi'j na juani, masi chalyuu nu caca nde loo la, ná culaya' Ni ji'na. Ná ntsu'u nu laca loo nde chalyuu nu nhca ji'j culo ji'na ya' nu Xu'na na; ³⁹ ná sca na nu ntsu'u nde cua, ná sca na nu ntsu'u nde qui'ñi ne' yuu, ná sca na tyucui ña'a chalyuu nu ngüñá ycu'i Ndyosi, ná caja ñi'ya nu culo ji'na ya' Jesucristo nu Xu'na na, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na.

9

Na cua ngusubi ycu'i Ndyosi ji'i ngu' judío cha' caca ngu' ñati ji'i Ni

¹ Ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Cristo laca na', bi' cha' xcui' cha' liñi ta na' lo'o cu'ma; si'i cha' cuiñi nchcui' na'. Xtyi'i ycu'i Ndyosi ngua'ni cha' ngua'ya cha' hiqee na', bi' cha' liñi tsa cha' nu ta na' lo'o ma juani. ² Xñi'ji tsa ti' na', ti'i tsa ntsu'u tyiquee na' xqui'ya ngu' judío tya'a na'; ³ tyucui tyiquee na' tyaja'a na' cha' masi tyanu yabe' nu ntsu'u ji'i ngu' bi' hichu' ycu'i ca na', masi nga'aa ña'a Cristo jna' tsiya' ti nti' na', si jua'a ti taca cua'ni lyaá Ni ji'i ngu' tya'a quich'i tyi na' bi'. ⁴ Laca ngu' bi' la cui' tya'a ñati ji'i jyo'o cusu' Israel, ñati ji'i nu yaá chalyuu nde loo la; sca ti tañi ntsu'u ji'i ngu' lo'o jyo'o bi', lo'o jua'a cua nda ycu'i Ndyosi chacuayá' cha' caca ngu' bi' ñati ji'i ycu'i Ni. Tlyu tsa cha' nu ngua'ni Ni, cha' ntaja'a ycu'i Ni tyi' Ni lo'o ngu' bi'. Cua ngüñi cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o ngu' bi'; cua ngulo Ni cña ji'i Moisés, lcaa ña'a cña nu culo yu ji'i ngu' bi'; cua nda Ni cha' lo'o ngu' bi', ñi'ya nu caca lo'o cua'ni tlyu ngu' ji'i ycu'i Ni; lo'o jua'a yala la nda Ni cha' lo'o ngu' bi', ñi'ya nu caca ji'i Cristo nu ntsu'u cha' caá nde loo la. ⁵ Sñi' jyo'o cusu' ji'na laca ngu' bi'. Nu lo'o ngula Cristo chalyuu ngua Ni ñati, la cui' tya'a ngu' Israel ngua yu li'. La cui' jua'a laca Cristo ycu'i Ndyosi nu laca loo ji'i lcaa na tsiya' ti, bi' cha' lcaa tyempo ndu'ni tlyu ngu' ji'i Ni. Chañi tsa cha' bi'.

⁶ Si'i na ngujlyaa ti' ycu'i Ndyosi cha' nu ngxuquiñi Ni lo'o ngu' Israel tya sa'ni la, cha' nu cua'ni lyaá Ni ji'i ngu'; pana nu tya'a ñati ji'i jyo'o Israel nu yaá chalyuu nde loo la ni, ná lcaa ngu' bi' ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcui' ycu'i Ndyosi, ñi'ya ndaquiya' ycu'i jyo'o Israel ji'i cha' bi' cua sa'ni la. ⁷ Lo'o jua'a si'i cua ña'a ca ñati tya'a ji'i jyo'o Abraham nu chañi ca laca ngu' judío. Ná stu'ba ngua'ni jyo'o Abraham lo'o lcaa sñi' yu, cha' cua nda ycu'i Ndyosi cha' lo'o yu tsa tyabi la ndi'ya: "Sca ti sñi' nu'yu, nu Isaac ni, ji'i bi' tucua' na' cha' ji'i; jua'a tucua' na' cha' ji'i lcaa ñati nu tyu'ü ji'i yu tyempo nde loo la", nacui' ycu'i Ndyosi ji'i Abraham. ⁸ Jua'a nchca cuayá' ti' na cha' ná caca ngu' sñi' ycu'i Ndyosi sca ti xqui'ya cha' tya'a ñati ji'i jyo'o Abraham lo'o ji'i jyo'o Israel laca ngu'; sca ti si tyucui tyiquee ngu' jly'a ti' ngu' cha' cua'ni Ni lcaa cña nu ngüñi cha' ji'i Ni lo'o ngu' tya sa'ni la cha' cua'ni Ni, li' chañi cha' laca ngu' ñati ji'i ycu'i Ni. ⁹ Nde laca cña nu cua ngüñi cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o jyo'o Abraham cua sa'ni li': "Chaca yija tyaa na'", nacui' Ni ji'i Abraham. "Hasta ca li' ta na' sca sñi' nu'yu lo'o ma' Sara."

¹⁰ Cua nchcui' ycu'i Ndyosi cha' bi' lo'o nu Isaac bi'. Cloy'o jyo'o cusu' Isaac bi' ngua

naa Rebeca. Lo'o li' ngula tucua tya'a sñi' nu Rebeca bi' lo'o sca ti sti ngu'. ¹¹⁻¹³ Masi tya lyiji cala nu sube bi', tya lyiji cuna ngu' ni sca cha' tso'o, ni sca cha' cuxi, li' ndacha' ycu'i Ndyosi ji'i Rebeca: "Nu cala clyo ni, bi' caca msu ji'i nu cuañi' la", nacui' Ni. Ndi'ya cha' nu nscua lo' quityi lo'o nchcui' ycu'i Ndyosi ji'i tyucuaa nu sube bi': "Tyaca'a tsa Jacob 'na", nacui' Ni, "pana nga'aa ndiya ti' na' ji'i Esaú tsiya' ti". Jua'a ndyanu cha', cha' ntsu'u chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi cha' sube Ni ji'i cua ña'a ca ñati nu nti' ycu'i Ni; si'i xqui'ya cña nu ndyu'ni ti na caca na ñati ji'i ycu'i Ndyosi lacua.

¹⁴ ¿Ha tso'o ñacui' na cha' ná liñi ndu'ni ycu'i Ndyosi lacua? Ná taca chcu'i na jua'a. ¹⁵ Nde laca cha' nu nda Ni lo'o Moisés tya sa'ni la: "Cua ña'a ca ñati nu nti' na' cua'ni tya'na ti' na' ji'i, bi' laca ñati nu cua'ni tya'na ti' na' ji'i", nacui' Ni. "Tso'o nti' na' ña'a na' ji'i cua ña'a ca ñati nu ntsu'u tyiquee na' ña'aa ji'i." ¹⁶ Bi' cha' laca cha' si'i na ndu'ni clyu ti' ycu'i Ndyosi ji'na xqui'ya cha' nu ndiya ti' na' ji'i Ni, si'i na ndu'ni clyu ti' Ni ji'na xqui'ya cha' nguula tsa ndyu'ni na cña ji'i Ni; laca cha' tya'na ti' Ni ña'a Ni ji'na, bi' cha' ngua'ni lyaá Ni ji'na. ¹⁷ Ntsu'u sca cha' nu nscua lo' quityi cusu', la cui' cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o jyo'o rey ji'i ngu' Egipto nu ngua li': "Cua nda na' chacuayá' jin'u'yu cha' caca nu'yu rey", nacui' Ni, "cha' caca cuayá' ti' nu'yu cha' nguula tsa cña nu ndu'ni na' chalyuu. Lo'o jua'a caca cuayá' ti' ñati tyucui ña'a chalyuu tilaca laca na'", nacui' Ni ji'i rey bi'. ¹⁸ Ca cuayá' ti' na li', cha' tya'na ti' Ni ña'a Ni ji'i cua ña'a ca ñati nu nti' Ni cua'ni tya'na ti' Ni ji'i; jua'a ndacu' Ni cha' ji'i cua ña'a ca ñati nu nti' ti Ni tacy' Ni cha' ji'i, cha' nga'aa cuna ngu' cha' ji'i Ni.

¹⁹ ¿Ni cha' laca nsta ycu'i Ndyosi qui'ya ji'i ñati chalyuu lacua, si jua'a ná nchca ji'na tsiya' ti' cua'ni na xi xa' la cha', si jua'a cua laca ngusubi ycu'i Ndyosi ji'i ña'a ñati nu nti' ti Ni ji'i? ²⁰ Pana na nu laca na ñati chalyuu ti, ná tso'o si xlyu na cha' jua'a hichu' ycu'i Ndyosi. Ñi'ya laca sca quityu' ni, ná nchca ji'i quityu' bi' xlyu cha' hichu' ñati nu ngüñi ji'i lo'o yuu; ná nchca chcu'i quityu' bi' ndi'ya: "¿Ni cha' laca ngüñi nu'yu jna' jua'a?" ²¹ Ntsu'u chacuayá' ji'i cui' yu cha' cuiñá ma' na laca nu nti' ma' cuiñá ma' lo'o yuu ji'i. Taca ji'i ma' cuiñá ma' sca quityu' tso'o nu quiñá'a nga'a, lo'o jua'a taca ji'i ma' cuiñá ma' sca quityu' nu canta' ti ña'a, si jua'a nti' ma'; masi lo'o la cui' tya'a yuu ndya' nu tso'o bi', lo'o jua'a ndya' nu canta' ti bi'.

²² Ngua ti' ycu'i Ndyosi culu'u Ni ji'na ñi'ya ña'a xcube' Ni ji'i ñati cuxi, cha' ca cuayá' ti' na cha' nguula tsa cña nu ndu'ni Ni. Ndalo tsa tyiquee Ni ji'i ñati cuxi bi', masi cua ntsu'u tsa chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi

cha' ca ñasi' Ni ji'j' ngu', cha' jua'a cuityi Ni ji'j' ngu' tsiya' ti. ²³ Pana ngua ti' Ni cha' caca cuayá' ti' na ñi'ya tlyu tsa cha' tso'o nu ndyu'ni Ni lo'o na, cha' tya'na tsa ti' Ni ña'a Ni ji'na. Tya tsubi' la cua ngusubi ycuí' Ndyosi ji'na, cha' lo'o na caja cha' tso'o nu ntsu'u ji'j' ycuí' Ndyosi ji'na. ²⁴ Ñati' ji'j' ycuí' Ndyosi laca na; stu'ba ti ngusubi Ni ji'na, masi laca na ngu' judío, masi laca na ngu' xa' tsu'. ²⁵ Bi' laca cha' nu nguscua jyo'o Oseas lo quityi, nu lo'o nacui' ycuí' Ndyosi ndi'ya: Cusubi na' ji'j' ñati' nu caca ñati' jna', masi si'i' jua'a ngua ngu' nquicha';

la cui' ñati' nu ná ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'j' nquicha',
la cui' ngu' bi' tso'o tsa caca tyiquee na' ña'a na' ji'j' ngu' juani, nacui' Ni.

²⁶ Lcaa quichí su nacui' ji'j' ngu' bi' tya tsubi' la: "Si'i' ñati' ji'j' ycuí' Ndyosi laca ma", ca bi' ñacui' ji'j' ngu' juani: "Sñi' ycuí' Ndyosi nu lu'ú ca laca ma".

²⁷⁻²⁸ Lo'o jua'a ntsu'u chaca cha' nu nchcui' jyo'o Isaías ji'j' ngu' Israel ndi'ya: "Ná ndu'ni cha' masi quiña'a tsa ñati' tyu'ú ji'j' Israel nde loo la; masi ñi'ya laca yusj nu ndi'j' to' tyujo'o, tsa lo cua tya'a ñati' caca na. Cua nacui' ycuí' Ndyosi nu Xu'na na cha' yala ti cuityi Ni ji'na nu lo'o xcube' Ni ji'na, pana tya tyanu xi tya ñati' tya'a na nu cua'ni lyaá Ni ji'na." ²⁹ La cui' jua'a nchcui' Isaías chaca cha' ndi'ya:

Tya sa'ni la ndye cha' tsiya' ti ji'j' ngu' quichí Sodoma lo'o ji'j' ngu' quichí Gomorra; la cui' jua'a taca cua'ni tye ycuí' nu Xu'na na ji'j' lcaa ngu' Israel tya'a na.

Pana cua nda Ni chacuayá' clyaá tucua sna tya'a ti ngu' tya'a na, xqui'ya cha' tya'na tsa ti' Ni ña'a Ni ji'na.

Ná ntaja'angu' judío xñi'ngu' cha' tso'o nu nda Jesucristo lo'o ngu'

³⁰ Ndi'ya ñacui' na lacua: Cua ngua tso'o cresiya ji'j' ngu' xa' tsu' cuentya ji'j' ycuí' Ndyosi, xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' ji'j' Jesús, masi si'i' ngu' judío laca ngu' bi'; ngua tso'o cresiya ji'j' ngu' bi' xqui'ya cha' jlyu ti' ngu' cha' nu nchcui' ycuí' Ndyosi, si'i' na ngua'ni tsa ngu' cña cha' caca tso'o cresiya ji'j' ycuí' ca ngu'. ³¹ Pana nu ngu' nu ngutu'ú ji'j' jyo'o Israel ni, ná ngujui' ñi'ya caca tso'o cresiya ji'j' ngu' cuentya ji'j' ycuí' Ndyosi; cua ndyuna ngu' cha' nu nda Ni lo'o ngu' nquicha', pana ná ndaquia' ngu' lcaa cha' bi'. ³² ¿Ni cha' laca ná ngua tso'o cresiya ji'j' ngu' judío lacua? Laca cha' ná jlyu ti' ngu' cha' taca ji'j' Jesús cua'ni cho'o ji'j' cresiya ji'j' ñati'. Nti' nu ngu' judío bi' cha' caca tso'o cresiya ji'j' ngu' cuentya ji'j' ycuí' Ndyosi laja lo'o ndyu'ni ti ngu' cña nu ngulo jyo'o Moisés ji'j' ngu'. Ngua cuxi cha' ji'j' ngu' li', ñi'ya laca si cua nclýu ti'j' ngu' chu' sca quee nu ntsiya cla'be tyucui' su ndya'a ngu'. ³³ Cha'

ji'j' quee bi' nscua sca cha' lo quityi cusu', nu nchcui' ndi'ya:

Sta na' sca quee nu xtyii tyucui' su ndya'a ngu' Israel, ngu' quichí Sión bi', nacui' ycuí' Ndyosi.

Jesús laca ñi'ya laca quee bi', lo'o jua'a ta Jesús sca cha' tyuju'u ti' ji'j' ngu' bi'; tyuu tya'a ngu' bi' ca tyuju'u ti' ngu' xqui'ya Jesús bi'. Pana ná ntsu'u cha' caca taja ti' ngu' ji'j' Jesús, si cua ngusñi ngu' cha' ji'j'.

10

¹ Cu'ma ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús, tyucui tyiquee na' lye tsa nchcui' tya'na na' lo'o ycuí' Ndyosi, cha' cua'ni lyaá Ni ji'j' ngu' judío tya'a na'. ² Liñi tsa cha' nu chcui' na' ji'j' ngu' bi', cha' tso'o tsa ndu'ni tlyu ngu' ji'j' ycuí' Ndyosi nquicha', pana ná jlo tso'o ti' ngu' ñi'ya laca cña nu nti' Ni cha' cua'ni ngu'; ³ ná nchca cuayá' ti' ngu' bi' ñi'ya ndu'ni Ni cha' ca tso'o cresiya ji'j' ñati' cuentya ji'j' ycuí' Ni. Xa' ña'a nti' ngu' bi'; cha' ji'j' ycuí' ca ngu' nclýana ngu' ñi'ya caca tso'o cresiya ji'j' ngu', cha' ná ntaja'a ngu' jlyu ti' ngu' ji'j' cña nu ndyu'ni ycuí' Ndyosi. ⁴ Pana cua ñaa Jesús chalyuu juani, cua ngusñi na cha' ji'j' yu, bi' cha' taca ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'j' ycuí' Ndyosi; nga'aa nti' cha' taquiya' tsa na cha' cusu' nu cua nda jyo'o Moisés bi', cha' si jua'a taca ca tso'o cresiya ji'na.

⁵ Ndi'ya laca cha' nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi lo'o nchcui' yu ñi'ya caca tso'o cresiya ji'na, si taquiya' na lcaa cha' cusu' bi': "Tso'o ti tyi'j' na chalyuu, si cua'ni na lcaa ca cña nu ngulo ycuí' Ndyosi ji'na". Jua'a nchcui' quityi bi'. ⁶ Pana chaca cha' nscua lo quityi ñi'ya caca ca tso'o cresiya ji'na lo'o xñi ti na cha' ji'j' Jesús; ndi'ya nchcui' quityi bi': "Ná nga'a cha' tsa na tsaana na ji'j' Cristo ca su ntucua ycuí' Ndyosi nde cua", nacui' quityi, "cha' tyaa lo'o na ji'j' Cristo nde lo yuu. ⁷ Ná nga'a cha' tsa na tsaana na ji'j' Cristo ca su ntsiya jyo'o", nacui' quityi, "cha' tyaa lo'o na ji'j' nde lo yuu chaca quia'." ⁸ Ndi'ya ntsu'u cha' lo'o jlyu ti' na ji'j' Ni: "Cacua tsa ntsu'u cha' ji'j' Jesús ji'na. Taca tyu'u cha' ji'j' Cristo nde tu'ba na, taca tyu'u cha' bi' nde ne' cresiya ji'na." Bi' laca cha' tso'o nu ta na lo'o ngu', cha' taca cua'ni lyaá Ni ji'na ji'j' nu cuxi, si chañi cha' xñi na cha' ji'j' Jesús. ⁹ Tsa bi' ti cha' nti', cha' cacha' na ji'j' ngu' cha' Jesús laca nu Xu'na na, lo'o jua'a tyucui tyiquee na jlyu ti' na cha' ngua'ni ycuí' Ndyosi cha' ndyu'ú Jesús chaca quia' ca su nguatsi'. Li' taca ji'j' Ni cua'ni lyaá Ni ji'na, ¹⁰ cha' nde ne' cresiya ji'na ntsu'u cha' ji'j' Jesús nu cua ngusñi na, lo'o la cui' jua'a nde tu'ba na ntsu'u cha' ji'j' Jesús nu nchcui' na lo'o ñati; li' taca ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'j' ycuí' Ndyosi, lo'o

jua'a cua'ni lyaá Ni ji'na ji'l' lcaa cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu.

¹¹ Cua nscua chaca cha' lo quityi ji'l' ycuí' Ndyosi ndi'ya: "Ni tsaca na, tya'a ngusñi na cha' ji'l' ycuí' Ndyosi, ná ntsu'u cha' caca taja ti' na ji'l' Ni li'". Jua'a nchcui' quityi. ¹² Sca ti cuayá' tyacua cha' bi' ji'l' ngu' judío, la cui' jua'a tyacua cha' bi' ji'l' ngu' xa' tsu', cha' sca ti ycuí' Ndyosi nu Xu'na na laca loo ji'l' lcaa ñati chalyuu; sca ti cuayá' tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o lcaa ñati nu jña cha' clyu ti' ji'l' ycuí' Ni chacuayá' ji'l' Jesús. ¹³ Ndi'ya ndyu'u cha' nu nscua lo quityi cusu': "Cua'ni lyaá Ni ji'l' lcaa ñati nu jña cha' clyu ti' ji'l' Ni chacuayá' ji'l' ycuí' nu Xu'na na". ¹⁴ Pana ná caca chcui' ngu' lo'o ycuí' Ndyosi chacuayá' ji'l' Jesús si bilya xñi ngu' cha' ji'l' yu; jua'a ná caca xñi ngu' cha' ji'l' Jesús si bilya cuna ngu' cha' bi'; ni ná caca cuna ngu' cha' bi' si bilya caja ñati nu ta cha' bi' lo'o ngu'. ¹⁵ Pana ná tucui caca ji'l' tsa cha' ta cha' bi' lo'o xa' la ngu' si ná culo Ni cña ji'l' cha' tsa. Ndi'ya nchcui' quityi cusu': "Tso'o tsa nti' na lo'o tyalaa ngu' slo na cha' ta ngu' cha' tso'o ji'l' ycuí' Ndyosi lo'o na, cha' culu'u ngu' ñi'ya caca cha' ti ti tyi'l' tyiquee na". Jua'a nchcui' quityi.

¹⁶ Ná ndyuna tso'o lcaa ñati cha' nu nda na lo'o ngu', nu lo'o ndacha' na ji'l' ngu' ñi'ya cua'ni lyaá Ni ji'l' ñati. La cui' jua'a ngua lo'o jyo'o Isaías cua sa'ni. "Ndyosi Xu'na ya, ná tucui ndu' tsiya' ti nu ngusñi cha' jinu'u nu nchcui' ya lo'o ngu'", nacuj jyo'o bi'. ¹⁷ Pana nu na ni, cua ngusñi na cha' ji'l' Jesús nu ngua tya clyo, tya lo'o ndyuna na cha' tso'o nu cua nchcui' ngu' lo'o na cha' ji'l' Cristo.

¹⁸ Nti' na' xcuane na' sca cha' ji'l' cu'ma: ¿Ha bilya cuna ngu' judío cha' ji'l' Cristo lacua? Cua ndyuna ngu', cha' cua nscua sca cha' lo quityi cusu' nu nchcui' ndi'ya:

Tyucui ña'a chalyuu nguañi cha' nu nda ngu' lo'o;

lcaa se'l' ndyalaa cha' nu nchcui' ngu', masi ca su cua tyijyu' la cua ndyalaa cha' bi'.

Jua'a nchcui' quityi. ¹⁹ Chaca cha' xcuane na' ji'l' ma li': ¿Ha ná nda ngu' judío cuentya ñi'ya ndyu'u cha' bi' lacua? Sa'ni tsa ngus-cua jyo'o Moisés cha' ji'l' ngu' bi', ndi'ya nchcui' quityi bi':

Cua'ni na' cha' caca liye' ti' ma ña'a ma ji'l' xa' ñati nu si'l' ñati tso'o laca ngu' nti' ma, nacuj Ni.

Nacuj ma cha' ple tsa ngu'; ná nchca cuayá' ti' ngu', nti' ma.

Ta na' cha' ñasi' ti' ji'l' ma, xqui'ya cha' cua ngusñi ñati bi' cha' jna'; masi cu'ma ni, ná nti' ma cuna ma cha' jna', nacuj Ni.

²⁰ Lo'o jua'a liñi tsa cha' nu nda jyo'o Isaías nu ngua sa'ni cuentya ji'l' ycuí' Ndyosi:

La cui' ñati nu bilya clyana ngu' cha' na, cua ngujui cha' jna' ji'l' ngu' juani, nacuj Ni.

Masi bilya jña ngu' sca cha' tso'o jna', cua nclyu'uloo na' ji'l' ngu' bi' juani.

²¹ Pana xa' ña'a ngusua jyo'o Isaías cha' ji'l' ngu' Israel: "Tyucui tsa ngusi'zana na' ji'l' ngu'", nacuj Ni, "pana ná ndaquiya' ngu' bi' na tsiya' ti; xcui' na nxuu tya'a ti ngu' lo'o na". Jua'a nchcui' quityi.

11

Si'i lcaa ngu' judío nu ngxu'tyanu ngu' ji'l' ycuí' Ni

¹ Ná nti' ycuí' Ndyosi tsiya' ti culaya' Ni ji'l' ngu' judío, cha' laca ngu' ñati ji'l' ycuí' Ni. Lo'o jua'a ycuí' na' laca na' ngu' judío, cha' sca ti lo tañi na' lo'o jyo'o Abraham; laca na' tya'a jyo'o cusu' Benjamín. ² Nu ngua sa'ni ngusubi ycuí' Ndyosi ji'l' ngu' Israel, cha' caca ngu' ñati ji'l' Ni; juani nga'aa culaya' Ni ji'l' ngu' bi'. ¿Ha ná ntsu'u ti' ma cha' nu nscua lo quityi cuentya ji'l' nu Elias bi'? Sca jyo'o cusu' nu nda cha' ji'l' ycuí' Ndyosi lo'o ñati sa'ni ngua jyo'o Elias bi'; pana nu lo'o nchcui' Elias lo'o ycuí' Ndyosi, ngusta yu qui'ya ji'l' ngu' Israel ndi'ya: ³ "Ndyosi Xu'na na, cua ndyujuii ngu' bi' ji'l' lcaa ñati nu laca tu'ba jinu'u", nacuj nu Elias bi'. "Cua ngüityi ngu' ji'l' lcaa su tlyu su ndu'ni tlyu ya jinu'u nquicha'. Chaca tya na' ndyanu na' juani; lo'o jua'a na', cujuui ngu' jna' cua nti' ngu'", nacuj yu ji'l' ycuí' Ndyosi. ⁴ Li' ngxuacu' Ni cha' ji'l' yu bi': "Ná cube ti' nu'u. Tya ndu tya chcati mil tya'a ngu' qui'yu nu caca cña' na, ñati nu bilya tyu st'i slo lcuj jo'o Baal", nacuj Ni ji'l' Elias. ⁵ La cui' jua'a laca tyempo juani, si'l' lcaa ngu' judío nu ngxu'tyanu ngu' ji'l' ycuí' Ndyosi; tya ndi'l' xi ñati nu cua ngusubi Ni ji'l', xqui'ya cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni ji'l' ñati bi'. ⁶ La cui' jua'a tya'na tsa ti' Ni ña'a Ni ji'na, bi' cha' tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o na. Si'l' na clyaa na ji'l' nu cuxi xqui'ya sca cña nu ngua'ni ycuí' ca ti na, cha' ná ntsu'u cha' ñacu' na cha' ycuí' Ndyosi ngua'ni lyaá ji'na si' cua ngua'ni lyaá na ji'l' ycuí' ca na, nti' na.

⁷ Ndi'ya ngua li': Ná lcaa ngu' Israel ngua ji'l' ngu' cua'ni ngu' cha' ca tso'o cresiya ji'l' ngu' cuentya ji'l' ycuí' Ndyosi, ñi'ya ngua ti' ngu' cha' cua'ni ngu'. Ñati nu ngusubi ycuí' Ndyosi ji'l' ni, ngujui ñi'ya caca cha' bi' ji'l' ngu'; pana nu xa' la tya'a ngu' Israel bi', tsa tyempo ti ndyacu' jyaca ngu'. ⁸ Ndi'ya nchcui' quityi cusu' cha' ji'l' ngu' bi': "Nga'aa nda ycuí' Ndyosi chacuayá' cha' ca cuayá' ti' ngu' bi'. Laca ngu' bi' ñi'ya si ntsu'u cloo ngu', pana ná sca na ña'a ngu' tsiya' ti; laca ngu' ñi'ya si ntucua' jyaca ngu', pana ná nduna ngu' tsiya' ti. Lo'o jua'a ña'a ti ndu'ni

ngu' bi' juani." ⁹ La cui' tya'a cha' nda jyo'o rey David, lo'o nacuj yu ndi'ya:

Quiña'a tsa cha' tso'o ngusta ycu' Ndyosi lo mesa ji'i ngu' Israel,

pana cua ngunu'u cresiya ji'i ngu' xqui'ya cha' tso'o bi';

bi' cha' nchcube' Ni ji'i ngu', ñi'ya laca si na cua ndyú ngu' ne' sca lco'o,

ñi'ya laca si na cua nclý ngu' cha' ntyucua quee quiya' ngu'.

¹⁰ Tso'o si caca cui'yi' ti ngu', cha' nga'aa caca ña'a ngu';

tso'o si caja cña ti'ji' ji'i ngu', cha' catsa hichu' ngu' tsiya' ti.

Jua'a nscua lo quityi bi'.

Ñi'ya cua'ni lyaá Ni ji'i ngu' xa' tsu'

¹¹ Chaca cha' ñacuj na' juani: Nu lo'o nclý ngu' judío bi', si' na ngua cuxi ji'i ngu' tsiya' ti; xqui'ya cha' ná ndaquiya' ngu' bi' tsiya' ti ji'i ycu' Ndyosi, bi' cha' ngujui la xi tyempo ji'i ngu' xa' tsu' cha' clyana ngu' ji'i ycu' Ndyosi, cha' cua'ni lyaá Ni ji'i ngu'. Cua nti' ycu' Ndyosi cha' ña'a ngu' judío ñi'ya ngusñi ngu' xa' tsu' cha' ji'i ycu' Ni, lo'o li' jña ngu' judío cha' clyu ti' ji'i ycu' Ni cha' cua'ni lyaá Ni ji'i ycu' ca ngu'. ¹² Jua'a ngua cha' tso'o la ndyuna ngu' tyucui ña'a chalyuu cha' ji'i ycu' Ndyosi, masi cha' cuxi ngua'ni ngu' judío bi'. La cui' jua'a ngua tso'o la cha' ji'i ngu' xa' tsu' cuentya ji'i ycu' Ndyosi, masi ngua cuxi la chalyuu ji'i ycu' ngu' judío. Bi' cha' tlyu tsa cha' tso'o caca, nu lo'o xcutsa'a Ni tyiquee cua ña'a ca ngu' judío lo'o xñi ngu' cha' tso'o nu ji'i Jesús.

¹³ Lo'o cu'ma ngu' xa' tsu' ni, nti' na' ta na' xi cha' lo'o ma. Ycu' Ndyosi laca nu ngusubi 'na, cha' tsa'a na' ta na' cha' ji'i Jesús lo'o cu'ma nu ndi'ji ma xa' tsu'. Nchcui' na' lo'o cu'ma jua'a, xqui'ya cha' ndulo tsa cña nu nda Ni 'na. ¹⁴ Nti' tsa na' cha' lo'o xi ngu' judío tya'a na' jña ngu' ji'i ycu' Ndyosi, cha' ta Ni la cui' ti cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ma ji'i ngu' judío bi', cha' caca cua'ni lyaá Ni ji'i ngu' bi'. ¹⁵ Nu lo'o ngulaya' Ni ji'i ngu' judío, li' ngua'ni Ni cha' caca stu'ba cha' ji'i ycu' Ni lo'o ngu' xa' tsu'. Tso'o la tsiya' ti caca cha' lo'o quiñi cha' ji'i Ni lo'o ngu' judío chaca quiya', cha' li' caca ji'i lcaa ñati ñi'ya laca si xa' ta Ni chalyuu ji'i ñati nu cua ngujui. ¹⁶ Cuentya ji'i ngu' judío ni, na ji'i ycu' Ndyosi laca sca xlyá nu ndya' tya clyo, lo'o li' si cua nda ngu' tsa lo cua ji'i Ni, na ji'i ycu' Ni laca ña'a tsaca ngua'ni sca xlyá bi'. La cui' jua'a laca lo'o sca yaca nu ndyataa ngu' cha' caca cuentya ji'i ycu' Ndyosi; lo'o caluu yaca bi', lo'o cuentya ji'i ycu' Ni caca lcaa ñati yaca bi'. Ndi'ya ndyu'u tyucuaa cha' bi', cha' ñi'ya ngua jyo'o Abraham ñati ji'i ycu' Ndyosi cha' ngusñi yu cha' ji'i Ni, jua'a laca lcaa ñati chalyuu ñati ji'i ycu' Ndyosi, nu lo'o xñi ngu' cha' ji'i Ni.

¹⁷ Laca ngu' judío ñi'ya si laca ngu' sca yaca cuiñi, sca yaca olivo ni. Na cua ngusi'yu ycu' Ndyosi ji'i tyuu tya'a sta' yaca bi', ngulotsu' Ni ji'i sta' yaca bi' li'; pana juani la cui' ca su ngutucua sta' yaca bi' nquicha', ndacua ngusca' Ni tyuu tya'a sta' yaca quixi', cha' xñi ca'a sta' yaca quixi' bi' ji'i yaca cuiñi bi'. Ñi'ya laca sta' yaca quixi', jua'a laca cu'ma ngu' xa' tsu', cha' cua ngujui la cui' cha' tso'o ji'i ma, ña'a cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ngu' judío. Laca ma ñi'ya laca si sca ti suu yaca laca ma lo'o ngu' judío, si sca ti si'ye laca ma lo'o ngu' bi'. ¹⁸ Bi' cha' ná tso'o laca si culacua ti' ma cha' tso'o la cu'ma, cuxi la ngu' judío, nu ngu' nu laca ñi'ya laca sta' ycu' yaca. Si jua'a nti' ma, tso'o la si tyi'u ti' ma cha' si' cu'ma nu ndyu'ni cu'u ma ji'i suu yaca bi', la cui' suu bi' laca nu nda cha' tso'o ji'i cu'ma.

¹⁹ Ná tyiquee' ñacuj ma 'na: "Ca su ngusi'yu Ni ji'i sta' yaca bi', ca bi' ngujui su xñi ca'a ya ji'i yaca olivo bi'", ñacuj ma. ²⁰ Chañi cha' ji'i ma. Pana ndi'ya laca cha': cua ngulotsu' ycu' Ndyosi ji'i ngu' judío ji'i yaca bi', xqui'ya cha' ná ngusñi ngu' cha' ji'i Ni; pana cu'ma ni, xqui'ya cha' ngusñi ma cha' ji'i ycu' Ni, bi' ti cha' cua ngujui chacuayá' ji'i ma cha' xñi ca'a ma ji'i yaca bi' ca su ntuca ma juani. Bi' cha' ná ntsu'u cha' cua'ni tyucuaa ti' ma lo'o ngu' judío bi'. Culacua tso'o ti' ma xi. ²¹ Ná ngua'ni ycu' Ndyosi cha' clyu ti' ji'i ngu' judío, ngu' nu laca sta' ycu' yaca bi'; ngusi'yu cu' Ni ji'i sta' bi'. Lo'o jua'a ná cui'ya Ni cha' clyu ti' ji'i cu'ma, si jua'a xtyanu ma ji'i ycu' Ni. ²² Cui'ya ma cuentya lacua, cha' taca ji'i Ni cua'ni tso'o Ni lo'o ñati, lo'o jua'a xa' tyempo taca ji'i Ni cua'ni tyaala Ni ji'i ñati, si jua'a nti' Ni. Tyaala tsa ngua'ni Ni lo'o ngu' bi', xqui'ya cha' ná ndaquiya' ngu' ji'i ycu' Ni; lo'o jua'a tso'o ti cua'ni Ni lo'o cu'ma, si ña'a ti taquiya' ma ji'i Ni nu ndyu'ni tsa cha' tso'o lo'o ma. Si nga'aa taquiya' ma ji'i cha' nu nchcui' Ni, la cui' jua'a culaya' Ni ji'i ma li'. ²³ Pana xa' quiñi cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ngu' judío, si xcutsa'a ngu' bi' cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu', si taquiya' ngu' ji'i ycu' Ni chaca quiya'. Li' xñi ca'a ngu' ji'i suu yaca bi' chaca quiya', la cui' se'ji' bi' su ngutucua ngu'; taca ji'i ycu' Ndyosi sta tso'o Ni ji'i ngu' judío chaca quiya' ca la cui' su tso'o su ngutucua ngu' clyo. ²⁴ Ná stu'ba cha' ji'i ma lo'o ngu' judío cua sa'ni la. Na cua ngulotsu' ti Ni ji'i ma ca su ngutucua ma lo sca suu yaca quixi'; li' cua ngusca' Ni ji'i ma, cha' xñi ca'a ma ji'i suu yaca cuiñi bi'. Pana si' jua'a ndyaluu yaca bi' clyo. Lo'o nu ngu' judío ni, ná tlyu cña masi xa' sca' Ni ji'i ngu' lo la cui' suu yaca su ngutucua ngu' tya clyo; yala ti xñi ca'a ngu' ji'i suu yaca bi' chaca quiya', cha' sta' ycu' yaca bi' laca ngu'.

Lo'o cua'ni lyaá Ni ji'j lcaa ngu' judío

²⁵ Cu'ma ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, nti' na' cha' caca cuayá' ti' ma cha' tucui re, sca cha' ji'j ycuui' Ndyosi nu ntsu'u cuatsi' ti nquicha'; lo'o caca cuayá' ti' ma cha' re, nga'aa chcuui' ma cha' tyixi lo'o ngu' judío li'. Ndi'ya laca cha': Quiña'a tsa tya'a ngu' judío ntsu'u nu ndyacu' hique ngu' tsiya' ti, cha' ná caca cuna ngu' cha' ji'j Jesús; ña'a cuayá' nu tye cuna lcaa ngu' xa' tsu' nu nga'a cha' xñi cha' ji'j Jesús, ²⁶ li' cua'ni lyaá ycuui' Ndyosi ji'j lcaa ngu' nu chañi ca tya'a ñati ji'j Israel. Ndi'ya nscua cha' lo quityi cusu':

Tyaa nu cua'ni lyaá ji'j ma, nde quichj Sión bi' tyu'u yu caa yu.

Culotsu' yu bi' lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'j ngu' Israel tya'a yu,

²⁷ lo'o li' cuityj na' lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'j ngu' bi', nacuj ycuui' Ndyosi.

Li' tyu'u tucua cha' nu nguxquiñi na' lo'o ngu' bi' nu ngua sa'ni.

Jua'a nchcui' quityi.

²⁸ Tya'a cusu'u ycuui' Ndyosi laca ngu' judío juani, xqui'ya cha' ná jlyá ti' ngu' cha' chañi cha' cua ngua'ni lyaá Ni ji'j ngu'; bi' cha' cua ngujuu la xi tyempo ji'j cu'ma ngu' xa' tsu', cha' xñi ma cha' ji'j Jesucristo xqui'ya ngu' judío. Pana ña'a ti tya ntsu'u tsa tyiquee ycuui' Ndyosi ña'a Ni ji'j ngu' bi', xqui'ya cha' cua ngusubi Ni ji'j jyo'o cusu' ji'j ngu' bi' tya clyo cha' caca ngu' ñati ji'j Ni. ²⁹ Ná tya'achy' ycuui' Ni ji'j sca cha' nu cua nda Ni lo'o na, ná culaya' Ni ji'j sca ñati nu ntsu'u cha' ji'j lo'o ycuui' Ni. ³⁰ Lo'o jua'a cu'ma, ná ndaquiya' ma cha' ji'j ycuui' Ndyosi cua sa'ni la; pana tya'na ti' Ni ña'a Ni ji'j ma nu lo'o nga'aa jlyá ti' ngu' judío ji'j Ni. ³¹ Masi ná ndaquiya' ngu' judío bi' ji'j ycuui' Ndyosi juani, pana la cui' jua'a cua'ni tya'na ti' ycuui' Ndyosi ji'j ngu' bi' ca nde loo la, ñi'ya nu ndu'ni tya'na ti' Ni ji'j ma. ³² Sca ti cuayá' nguxtyanu Ni ji'j lcaa ñati chalyuu cha' ná taquiya' ngu' ji'j ycuui' Ni, si jua'a nti' ngu', cha' jua'a ná ntaja'a ngu' taquiya' ngu' ji'j Ni tsiya' ti. Pana tiya' la li' caca ji'j ycuui' Ni cua'ni tya'na ti' Ni ji'j ngu' lo'o clyana ngu' ji'j Ni chaca quiya'.

³³ Tlyu tsa cha' tso'o ndyu'u ca slo ycuui' Ndyosi; lcaa cha' nchca cuayá' ti' Ni, lcaa cha' jlo ti' ycuui' Ni. Sca ti ycuui' Ndyosi jlo ti' na ca laca nu lijya nde loo la, sca ti ycuui' Ndyosi jlo ti' na laca nu ndu'ni ycuui' Ni. Ndi'ya cha' nscua lo quityi cusu' cuentya ji'j cha' bi': ³⁴ “¿Tilaca caca cuayá' ti' ñi'ya laca cha' nu ca'ya hique ycuui' Ni? ¿Ha ntsu'u ñati nu nchca ji'j ta sca cui' lo'o ycuui' Ndyosi?

³⁵ Ná caja ñi'ya nu ta na sca na nu ñia ycuui' Ni, cha' tiya' la tya Ni caya' ji'j ji'na.” ³⁶ Lcaa na nu ntsu'u chalyuu, na ji'j ycuui' Ndyosi laca bi', cha' cua ngüña' ycuui' Ni lcaa na, cha' caca bi' cña ji'j Ni. Nga'aa caca tye cha'

cua'ni tlyu na ji'j ycuui' Ndyosi. Lo'o jua'a chañi tsa cha' bi'.

12*Ta na tyucui ña'a na ji'j ycuui' Ndyosi cha' xcui' na tyi'j na chalyuu cuentya ji'j Ni*

¹ Cu'ma ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, xqui'ya cha' lye tsa ndu'ni tya'na ti' Ni ji'na, bi' cha' nchcui' na' lo'o ma juani. Ta ma tyucui ña'a ma ji'j ycuui' Ndyosi, cha' cua'ni ma cua ña'a ca cña nu nti' Ni cha' cua'ni ma nde chalyuu; ta ma tyucui ña'a ma ji'j Ni cha' xcui' na tyi'j ma chalyuu cuentya ji'j ycuui' Ni, cha' laca ma ñi'ya nti' sca msta' lu'u ti. La cui' jua'a nti' ycuui' Ndyosi, cha' laca ma ñati ji'j Ni. Na cua laca ntsu'u cha' cua'ni ma jua'a. ² Nga'aa ta ma tyempo cha' tatsaa ngu' ji'j ma cha' cua'ni ma cha' cuxi; xa' ña'a tyi'j ma chalyuu juani, cha' cua nchcutsa'a Ni lcaa cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'j ma. Bi' cha' caca cuayá' ti' ma cua ña'a ca cña nu nti' ycuui' Ndyosi cha' cua'ni ma: ña'a cña laca nu tso'o la cha' cua'ni ma, ña'a cña nu ndiya la ti' ycuui' Ndyosi ji'j, ña'a cña nu tyu'u tso'o la ji'j ma su cua ndye cha' bi'; lcaa cha' bi' caca cuayá' ti' ma li'.

³ Tlyu tsa cha' tso'o nu ngua'ni ycuui' Ndyosi lo'o na, nu lo'o nda Ni cña jna'; bi' cha' nchcui' tsa na' lo'o ma juani, cha' nga'aa cua'ni tyucuaa ti' ma lo'o xa' ñati. Nga'a cha' culacua ti' ma cha' lcaa cña nu cua nchca ji'j ma juani, Cristo ngua'ni cha' caca ji'j ma, nu lo'o ngusñi ma cha' ji'j Ni. ⁴ Tyuu tsa tya'a tyijya ntsu'u laja cuaña' scaa na, pana scaa cña ntsu'u ji'j scaa tyijya bi'. ⁵ Lo'o jua'a laca na, lcaa tya'a na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, cha' masi tyuu tsa ngu' tya'a na, pana sca ti taju ñati laca na lo'o tya'a na; sca ti ñati laca tsaca na, pana lcaa na stu'ba ti ntsu'u cha' ji'na lo'o tya'a na.

⁶ Xi xa' la cña nchca cua'ni sa scaa na, ña'a cña nu nda Ni chacuayá' cha' cua'ni scaa na, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni ji'na. Nu lo'o ntsu'u ngu' tyiquee nu nchca ji'j ngu' chcuui' ngu' sca cha' nu nti' ycuui' Ndyosi ta Ni lo'o ma, bi' cña cua'ni ngu' lacua. La cui' ñi'ya nduna ngu' bi' cha' nu nda ycuui' Ndyosi, ñi'ya ngusñi ngu' cha' bi', la cui' jua'a ta ngu' cha' bi' lo'o ma. ⁷ Lo'o nchca ji'j tsaca ma xtyucua ma ji'j tya'a ma, tyucui tyiquee ma xtyucua ma ji'j ngu' bi' lacua. Lo'o nchca ji'j tsaca ma culu'u ma cha' lifi ji'j tya'a ma, tyucui tyiquee ma culu'u ma cha' bi' ji'j ngu' lacua. ⁸ Nu lo'o ta ma sca cui' cuentya ji'j ycuui' Ndyosi lo'o ngu', tyucui tyiquee ma ta ma cha' bi' lacua. Nu lo'o ta ma cha' xly'a'be ji'j ngu', tyucui tyiquee ma ta ma cha' tso'o ji'j ngu' lacua. Si laca ma loo ji'j ngu' tya'a ma, cui'ya ma cuentya cha' tso'o ti cua'ni ma lacua. Nu lo'o cua'ni

tya'na ti ma jii' ngu', tso'o ti caca tyiquee ma laja lo'o cua'ni ma cña bi' cuentya jii' ngu' li'.

Ni'ya nu tso'o la tyi'i na chalyuu si ñati jii' ycu'i Ndyosi laca na

⁹ Cua'ni ma cha' tso'o tsa caca tyiquee ma ña'a ma jii' xa' la ñati, cha' si'i sca cha' nu nda ti ma laca bi', nu lo'o chcu'i' tso'o ma lo'o ngu', masi lo'o cua'ni ma cha' tso'o lo'o ngu'. Nga'aa taquiya' ma jii' cha' cuxi, tyucui tyiquee ma clyana ma jii' cha' tso'o.

¹⁰ Ndi'ya caca tyiquee ma ña'a ma jii' ngu' tya'a ntsu'u cha' jii' ma lo'o Cristo: taca ñi'ya si laca ngu' bi' tya'a ngula ma tsiya' ti; bi' cha' cua'ni chi ma loo tya'a ma, xti ti cha' tyu'u tyiquee ycu'i' ca ma li'.

¹¹ Ná cua'ni taja ma lo'o cua'ni ma cña jii' ycu'i' Ndyosi; na cua ndyanu Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ca ne' cresiya jii' ma, bi' cha' caca tlyu tyiquee ma cha' cua'ni la ma cña bi'.

¹² Ndu'ni cha' tso'o tsa caca tyiquee ma lo'o jatya ma jii' ycu'i' Ndyosi cha' caa Ni cua'ni lyaá Ni jii' ma. Ná xtyanu ma jii' cha' bi', masi ti'i tsa xcube' ngu' jii' ma su ndi'i ma chalyuu. Lcaa tsá chcu'i' ma lo'o ycu'i' Ndyosi Sti na.

¹³ Nu lo'o lyiji sca na jii' sca ngu' tya'a ngusñi ma cha' jii' Cristo, nga'a cha' tya'be cha' tso'o nu ntsu'u jii' ycu'i' ca ma, cha' ta ma na jii' ngu' bi', na laca nu lyiji jii' ngu'. Lcaa tyempo ta ma to' tyi ma cha' tyi'i ñati nu liya ti.

¹⁴ Chcu'i' ma lo'o ycu'i' Ndyosi cuentya jii' ñati nu ndyu'ni lya' ti jii' ma; pana ná ñña ma cha' tyanu yabe' jii' ngu' bi', masi xcu'i' cha' tso'o ti jña ma cuentya jii' ngu' bi'.

¹⁵ Cua'ni chaa ti' ma lo'o xa' ñati, nu lo'o ña'a ma jii' ngu' cha' chaa ti' ngu' ndi'i ngu'; lo'o jua'a tso'o si caca xñi'i ti' ma lo'o ngu', nu lo'o ña'a ma cha' xñi'i ti' ngu' ndi'i ngu'. Cua'ni ma cha' caca stu'ba tyiquee ma lo'o xa' ñati.

¹⁶ Sca ti cha' chcu'i' ma lo'o lcaa ngu' tya'a ntsu'u cha' jii' ma lo'o Jesucristo; ná cua'ni tyucuaa ti' ma lo'o ngu' ti'i tya'a ma, tso'o ti chcu'i' ma lo'o ngu' bi'. Stu'ba ti tya'a ma lo'o ngu' bi', ná culacua ti' ma cha' nchca la jii' ycu'i' ca ma.

¹⁷ Nu lo'o cuxi ti cua'ni ngu' lo'o ma, ná tya ma cha' cuxi jii' ngu' chaca quiya'; clyana ma sca cña tso'o nu caca cua'ni ma cuentya jii' ngu', cha' jua'a ña'a tsa ñati jii' na.

¹⁸ Cua'ni ma cha' cajá ñi'ya tyi'i tso'o ti ma lo'o lcaa ñati, cha' ná caja tya'a cusu'u ma. ¹⁹ Cu'ma tya'a tso'o na', ni sca quiya' ná xtyacui ma cha' cuxi jii' ngu' nu cua'ni lya' ti' jii' ma, masi ta ma tyempo jii' ycu'i' Ndyosi cha' xcube' Ni jii' ngu' bi'. Tso'o la jua'a. La cui' jua'a ndyu'u cha' nu nscua lo quityi cusu' ndi'ya: "Cña 'na laca cha' caca ñasi' na' jii' ngu', cha' ta na' nu ti'i jii' ngu', nacuj Ni". Bi' laca cha' liñi nu nda ycu'i' nu Xu'na

na lo'o na. ²⁰ Lo'o jua'a tya nda Ni xi xa' la cha': "Nu lo'o ngujui jbi'ña jii' tya'a cusu'u ma", nacuj Ni, "tso'o la si ta ma na cacu ngu' bi'; nu lo'o nguityi tsa tya'a cusu'u ma hitya, ta ma na co'o ngu' li'. Jua'a ta ma sca cha' tyuju'u ti' jii' ngu'." Jua'a cha' nscua lo quityi. ²¹ Bi' cha' nga'aa ta ma tyempo jii' nu cuxi cha' cua'ni bi' ngana jii' ma. Juani taca tyijiloo ma jii' nu cuxi, xqui'ya cha' xcu'i' cha' tso'o ndyu'ni ma.

13

¹ Lcaa cu'ma ngu' tya'a na, nga'a cha' taquiya' ma jii' ngu' nu laca cña. Ycu'i' Ndyosi laca nu cua nda chacuayá' jii' ngu' bi', cha' caca ngu' loo jii' na; ná ntsu'u chaca nu taca ta chacuayá' bi' jii' ngu'. ² Bi' cha' lacua, nu lo'o xuu tya'a na lo'o ngu' nu laca cña, laca ñi'ya si nxuu na lo'o ycu'i' Ndyosi, cha' ycu'i' Ni ngusta Ni jii' ngu' bi' cha' caca ngu' loo jii' na. Si jua'a xuu tya'a na lo'o ngu', caja ñi'ya nu xcube' ngu' jii' na li'; ³ pana ná caca xcutsij ngu' nu laca loo jii' na si cña tso'o ti ndyu'ni na, sca ti jii' ngu' xña'a xcutsij ngu' bi'. Si chañi cha' nti, ma cha' ná xcutsij ma jii' ngu' nu laca cña, xcu'i' cha' tso'o ti cua'ni ma li'. Ná tyiquee' lo'o ngu' nu laca cña bi' cua'ni chi ngu' loo ma, si jua'a xcu'i' cha' tso'o ti ndu'ni ma. ⁴ Chacuayá' jii' ycu'i' Ndyosi laca ngu' bi' loo jii' na, cha' taca xtyucua ngu' jii' na; pana si cua'ni ma cha' cuxi, li' ntsu'u cha' xcutsij ma, cha' ntsu'u chacuayá' xcube' ngu' bi' jii' ma li'. Chacuayá' jii' Ni laca ngu' bi' loo jii' na lacua, cuentya jii' Ni nchcube' ngu' jii' ngu' cuxi; ⁵ bi' cha' ntsu'u cha' taquiya' ma jii' cha' nu nchcu'i' ngu' bi'. Xcube' ngu' bi' jii' na si ná taquiya' na jii' ngu'. Lo'o jua'a jlo ti' na cha' nga'a cha' taquiya' na jii' ngu' bi', xqui'ya cha' liñi nu ntsu'u hique scaa na. ⁶ La cui' jua'a sca cha' tso'o laca si tya ma lcaa cña cña loo nu jña ngu' bi' jii' ma, cha' msu jii' ycu'i' Ndyosi laca ngu' nu laca cña bi', cha' bi' laca cña nu nda Ni jii' ngu' bi', cha' cua'ni ngu' nde chalyuu.

⁷ Tya ma jii' ngu' laca cña lcaa na nu ntsu'u chacuayá' jii' ngu' cha' jña ngu' jii' ma. Ná tyacui ma cña cña loo, ni ná tyacui ma cña jii' sca cña nu cua ngua'ni ngu'; tya ma caya' bi' jii' ngu'. Lo'o jua'a cua'ni tlyu ma jii' ngu' bi', cua'ni chi ma loo ngu', tucua ma cña jii' ngu' bi'. ⁸ Nga'aa su'ba ma tane' hichu' ma. Sca lo ti cña lyiji cha' cua'ni ma lo'o xa' ñati, cha' tso'o tsa cua'ni ma ña'a ma jii' ngu'; cua laca ndyu'ni ma lcaa cña nu ngulo ycu'i' Ndyosi jii' na, nu lo'o tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jii' tya'a ñati ma. ⁹ Tyuu lo cña ngulo Ni jii' ñati nu lo'o nda Ni cha' lo'o Moisés nu ngua sa'ni; ndi'ya nacuj Ni: "Ná tyu'u cha' jii' ma lo'o clyo'o xa' ñati", nacuj Ni. "Ná cujuu' ma jii' tya'a ñati ma. Ná cuaana ma na nu ntsu'u jii' tya'a ñati ma. Ná tyacui ti' ma na nu ntsu'u jii' tya'a ñati ma", nacuj Ni.

Sca ti cuayá' ndyu'u lcaa cha' bi' lo'o chaca cha' nu nchcui' quityi re: "Ntsu'u cha' cua'ni tya'na ti' mā jil' tya'a ñati mā, ñi'ya laca si ndu'ni tya'na ti' mā jil' ycu' ca mā", nacui Ni. ¹⁰ Nu lo'o ntsu'u tyiquee na ña'a na jil' tya'a ñati na jua'a, ná taca cua'ni na cha' cuxi lo'o ngu' bi' li'. Bi' cha' na cua ndye ndyu'ni na lcaa cña nu ngulo ycu' Ndyosi ji'na, nu lo'o cua'ni tya'na ti' na jil' tya'a ñati na, cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na jil' ngu'.

¹¹ Cua'ni mā cha' tyi'u ti' mā lcaa cha' bi'. Cua jlo ti' mā cha' cua ndyalaa hora cha' clyana na jil' ycu' Ndyosi; bi' cha' juani que ti' mā lacua, cha' tii ti' mā tyi' mā chalyuu. Cua tyaa ti ycu' Jesús cha' cua'ni lyaá Ni ji'na, cha' caqui'ya Ni ji'na. Nu lo'o ngusñi na cha' jil' Jesús tya clyo, li' ngua ti' na cha' tya lyiji tsa tyalaa tsá bi' cha' tyaa ycu' Jesús; pana juani cua ngulala ti tyalaa tsá bi'. ¹² Ñi'ya laca chalyuu talya, jua'a laca lo'o ndil' na chalyuu, xqui'ya cha' cuxi nu ntsu'u ji'na. Pana juani cua tye ti talya bi', cua tyaa ti Cristo cha' culotsu' Ni cha' cuxi bi'. Li' caca chalyuu ji'na ñi'ya si cua nguxee tso'o, cha' lubii tsa xee caca li'. Bi' cha' nga'a cha' xtyanu na jil' cha' cuxi nu ndu'ni ngu', cha' cuxi tsa tyiquee ngu' nu ndya'a chalyuu talya bi'. Cua'ni cho'o na tyucui ña'a na, cha' nguula tsa cua'ni na cña cuentya jil' Cristo nde chalyuu, ñi'ya si laca na ñati nu xcu' ndya'a ndacuá ti su caca ña'a ñati ji'na. Li' ná tso'o laca si culiji na chalyuu ji'na jua'a ti lo'o ndya'a na cha' cu'bi na, masi xa' la juersa ji'na culiji na lo'o xcu' ndil' ti na ta'a. Ná tso'o bi'. Lo'o jua'a ná ntsu'u cha' cua'ni suba' na lo'o xa' ñati, ná ntsu'u cha' clyana na xa' la cha' cuxi nu cua'ni na lo'o ñati; ni nga'aa clyana na cha' cusu lo'o ngu', nga'aa cua'ni liye' ti na jil' ngu'. ¹⁴ Ta mā chacuayá' cha' caca loo ycu' Jesucristo nu Xu'na na jil' tyucui ña'a mā; nga'aa taquiya' na jil' lcaa lo cha' cuxi, cha' nu tiji' tsa ti' na jil' xqui'ya cha' laca na ñati ti.

14

Ná chcu' ngu' cha' cuxi jil' xa' la ñati tya'a ntsu'u cha' jil' ngu' lo'o Cristo

¹ Tso'o ti chcu' mā lo'o sca ñati tya'a ngusñi na cha' jil' Jesús, masi tya lyiji ca cuayá' tso'o ti' cha' bi'; ná xuu tya'a mā lo'o nu ñati bi' xqui'ya sca cha' nu ná nchca cuayá' tso'o ti'. ² Ntsu'u ñati nu jlya tsa ti' jil' Cristo, bi' cha' ná ntsii ngu' cacu ngu' lcaa lo na. Xa' la ñati nu ná jlya tso'o ti' jil' Cristo, ntsii ngu' bi' si cua'ni ngu' cha' cuxi xqui'ya sca na cacu ngu'; bi' cha' ná ntaja'a ngu' bi' cacu ngu' cuaña'. Ndacu ngu' si'yu, ndacu ngu' cuu, ndacu ngu' caatyá, tsa bi' ti na ndacu ngu' bi'. ³ Pana nu ngu' nu ná

ntsii ndacu cuaña' ni, ná tso'o si xtyi lo'o ngu' jil' xa' la tya'a ngu' nu ntsii cacu bi'. La cui' ti cha', nu ngu' nu ntsii cacu cuaña' bi', ná tso'o si chcu' cuxi ngu' bi' jil' ngu' nu ndacu lcaa lo na nu nda ycu' Ndyosi cha' cacu na, cha' cua nda Ni chacuayá' jil' ngu' cha' caca ngu' sñi' ycu' Ni. ⁴ Ná tso'o si chcu' cuxi mā jil' xa' la ñati tya'a ngusñi na cha' jil' Ni. Ycu' Ndyosi laca Xu'na ngu', si' cuentya jil' cu'mā laca ngu' bi'; cuentya jil' ycu' Ndyosi laca cña nu ndyu'ni ngu', si cha' tso'o ndyu'ni ngu', si cha' cuxi ndyu'ni ngu'. Lo'o jua'a ná tyacua cha' cuxi jil' ngu' xqui'ya cha' bi', cha' lo'o ngu' bi' ngusñi ngu' cha' jil' ycu' nu Xu'na na; jua'a xtyucua Ni jil' ngu', cha' tyi' tso'o ti ngu' chalyuu cuentya jil' ycu' Ni.

⁵ Ntsu'u ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo nu ndu'ni tacati jil' sca tsá, ná ntsu'u cha' jil' xa' la tsá cuentya jil' ngu' bi'; xa' la ñati nchcu' cha' na jil' ycu' Ndyosi laca lcaa tsa. Ta mā chacuayá' cua'ni scaa ñati tsa ña'a nu nclyacua ti' ycu' ca ngu'. ⁶ Si tacati tsa sca tsá cuentya jil' tsaca ngu', bi' laca tsá nu nga'a cha' cua'ni ch' ngu' bi' loo ycu' Ndyosi lacua; lo'o jua'a taca cua'ni ch' nu xa' la ñati loo ycu' Ndyosi, masi ná ntsu'u cha' tacati jil' ngu' lo'o tsá bi'. La cui' jua'a ndyu'u cha' lo'o ñati nu ná ntsii cacu cuaña' bi'; xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' jil' ycu' Ndyosi, bi' cha' ná ntsii ngu' bi'. Ndyu ngu' xlya'be jil' ycu' Ni lo'o ndacu ngu' jil'. Lo'o nu ntsii cacu cuaña' bi' ni, la cui' ti xqui'ya ycu' Ndyosi ntsii ngu' cacu ngu' jil'; lo'o ngu' bi' ndya ngu' xlya'be jil' ycu' nu Xu'na na cha' nda Ni na cacu ngu'.

⁷ Ntsu'u cha' caca na cña jil' Ni, masi tya lu'ú na, masi cajaa na. Si' cha' jil' ycu' ti na ndil' na chalyuu, si' cha' jil' ycu' ti na cajaa na; ⁸ cha' caca na cña jil' ycu' Ndyosi, bi' cha' ndil' na lo yuu chalyuu. Nu lo'o ntsu'u cha' cajaa na, cha' jil' Ni laca li', cha' na jil' ycu' Ni laca na, masi tya lu'ú na, masi cua ngu'uu na. ⁹ Cua ngu'uu ni Cristo, lo'o jua'a cua ndyu'ú Cristo chaca quiya', cha' ca cuayá' ti lcaa ngu' cha' ycu' Ndyosi laca Xu'na lcaa jyo'o nu ngusñi cha' jil' Ni nu lo'o nguti' ngu' chalyuu. Lo'o jua'a ycu' Ni laca Xu'na ñati nu jlya ti' jil' Ni nde chalyuu juani.

¹⁰ Ñati jil' Cristo laca cua ña'a ca ngu' tya'a ngusñi na cha' jil' Ni, bi' cha' ná nga'a cha' chcu' cuxi mā jil' cña nu ndu'ni scaa ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo. Ná chcu' cuxi mā jil' ngu' bi', ñi'ya nu ngua'ni mā tya tsubi' la; ntsu'u cha' tyalaa tsá bi' lo'o tyaa lcaa tya'a na ca su ntucua ycu' Ndyosi. Nde loo ycu' Ni tsatu na li', cha' cua'ni cuayá' Ni ji'na. ¹¹ Ntsu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu' nu nacuj ycu' Ndyosi ndi'ya: Ycu' Ndyosi lu'ú laca na, nacuj Ni, nga'a cha' tyatj stj' lcaa ñati nde loo su

ntucua na',
cha' chcu' lifni ngu' lo'o tya'a ñati cha' laca
na' ycu' Ndyosi Sti ngu'.

¹² Bi' cha' lacua, lcaa na lo'o tya'a na nga'a
cha' xacu' na cha' j'i' ycu' Ndyosi lo'o tyalaa
tsa' bi', lcaa cha' ñi'ya nu ngua'ni scaa na lo'o
ña na chalyuu.

*Ná ta ngu' tyempo j'i' tya'a ngu' cha'
tya'achu' ngu' j'i' Jesús*

¹³ Nga'aa chcu' cuxi ma' j'i' cña nu ndyu'ni
scaa ngu' tya'a ngusñi ma' cha' j'i' Jesús
lacua. Ndi'ya cua'ni ma' juani: nga'aa ta
ma' tyempo j'i' ngu' tya'a ma' cha' cua'ni
ngu' cha' cuxi xqui'ya cu'ma'. ¹⁴ Cua nchcu'
Cristo lo'o na', cua jlo ti' na' cha' ni sca na
cuxi ná nda ycu' Ndyosi cha' cacu ñati; lcaa
na nu ndacu ñati chalyuu, na tso'o laca bi'.
Pana ntsu'u ñati nu ná nchca cacu sca na,
xqui'ya cha' nti' ti ngu' cha' na cuxi laca bi';
cuxi tsa laca na bi' cuentya j'i' ngu' bi' si
cacu ngu' j'i' li'. ¹⁵ Lo'o ngu' tya'a ntsu'u cha'
j'i' ma' lo'o Jesús ni, si ña'a ngu' cha' ndyacu
ma' sca na nu ná ntsu'u chacuayá' cacu ycu'
ngu', nti' ngu', chiya'a culacua ti' ngu' bi'
li'; ñi'ya laca si ná tso'o ntsu'u tyiquee ma'
ña'a ma' j'i' ngu', bi' cha' ndyacu ma' na bi'
culacua ti' ngu'. Ná tso'o' jua'a. Ná ntsu'u
chacuayá' j'i' ma' cacu ma' na laca nu nti'
ti ma, si jua'a cua'ni ma' cha' xtyanu ngu'
tya'a ma' cha' j'i' Cristo xqui'ya cha' ndyacu
ma' na bi'. Lo'o ngu' bi', laca ngu' cuentya
j'i' ycu' Ndyosi; xqui'ya ngu' bi', bi' cha'
ngujui Cristo. ¹⁶ Masi ndi' tso'o ti ma, ná
nga'a cha' ta ma' tyempo j'i' ngu' cha' chcu'
ngu' cha' cuxi j'i' cña nu ndyu'ni ma' xqui'ya
cha' ndyacu ma' na bi'. ¹⁷ Nu lo'o laca ycu'
Ndyosi loo j'i' na ni, ná ndulo tsa cha' j'i' na
cuentya j'i' sca na nu ndacu na, sca na nu
co'o na; nu ndulo tsa j'i' na laca cha' tyaa
Xtyi' ycu' Ndyosi tyanu xe' cresiya j'i' na,
cha' ca tso'o cresiya j'i' na xqui'ya Jesús. Bi'
cha' ti ti taca tyi' tyiquee na chalyuu, taca
ca chaa ti' na xqui'ya ycu' Ndyosi; lcaa cha'
bi' cacu nu lo'o laca Ni loo j'i' na. ¹⁸ Li' tso'o
ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni j'i' ma, lo'o jua'a
ñati chalyuu cua'ni ch'i' ngu' loo ma, si cua'ni
ma' lcaa ña'a cña nu ngulu'u Cristo j'i' na.

¹⁹ Tso'o lacua. Lcaa tya'a na nga'a cha'
clyana na cua ña'a ca cha' nu cua'ni cha'
caca tyi' tso'o na lo'o tya'a ñati na, ña'a
cha' nu cua'ni cha' xtyucua na j'i' tya'a ñati
na, cha' tso'o ti tyi' na cuentya j'i' Cristo;
²⁰ ná cua'ni ñu'u ma' j'i' cña nu ndyu'ni ycu'
Ndyosi xqui'ya sca na nu ndacu ma. Chafi
cha' tso'o tsa laca lcaa na nu nda Ni cha'
cacu ñati, pana caca cuxi na bi' cuentya j'i'
ma, si ntsu'u ngu' nu xtyanu cha' j'i' Jesús
xqui'ya cha' ndacu ma' j'i'. ²¹ Tso'o la masi
ná cacu ma' cuaña' tsiya' ti, masi ná co'o
ma' lcui tsiya' ti, si nti' ma' cha' cuxi laca na
bi' cuentya j'i' tya'a ñati ma. Ni sca na ná

cua'ni ma' nu cua'ni cha' tya'achu' ngu' tya'a
ma' j'i' Jesús, cha' cua'ni ngu' cha' cuxi, cha'
quiñu'u cresiya j'i' ngu'. ²² Nu lo'o nti' ma'
cha' tso'o tsa cuentya j'i' ycu' Ndyosi laca
sca cña nu ndu'ni ma, masi ntsu'u ñati nu
ná ndiya ti' cha' ndu'ni ma' jua'a, tsiya' ti
cua'ni ma' cña bi' li' ca su nga'a ycu' ti ma,
ca su ña'a sca ti ycu' Ndyosi j'i' ma. Tso'o
tsa ntsu'u tyiquee ñati nu ngu' ndu'ni jua'a,
ná ntsu'u cha' culacua tsa ti' ngu' bi'; cua jlo
ti' ngu' bi' cha' si' cha' cuxi nu ndu'ni ngu'.
²³ Pana ná tso'o ndyu'ni ñati lo'o ndyacu
cuaña' si nti' ngu' cha' cuxi laca cha' bi'
cuentya j'i' ycu' Ni; qui'ya laca j'i' ngu' bi',
cha' si' na tyucui tyiquee ngu' ndyacu ngu'
cuaña' bi' li'. Lcaa cña nu ndyu'ni na cha'
siya' ti tyiquee na, qui'ya j'i' na laca bi'.

15

*Si' xcu' cña j'i' ycu' ca na nu tyu'u ty-
iquee na*

¹ Lcaa na nu nguula ti' tyiquee na xqui'ya
cha' ngusñi na cha' j'i' Cristo, ntsu'u cha'
talo tyiquee na j'i' tya'a ngusñi na cha' j'i'
Cristo nu tya lyiji xñi tso'o cha' bi'; ntsu'u
cha' xtyucua na j'i' ngu'. Si' xcu' cña j'i'
ycu' ca na nu nga'a cha' tyu'u tyiquee na j'i';
² clyana na ñi'ya caca cha' caca tso'o j'i' ngu'
tya'a na nu nga'a cacua ti slo na. Xtyucua
na j'i' ngu' bi', cha' tyati' la ti' tyiquee ngu'
lo'o jlyu ti' ngu' j'i' Cristo; ³ ñi'ya nu ngua'ni
ycu' Cristo, ni sca cña ná ngua'ni yu cha' j'i'
ti yu. Cua ntsu'u sca cha' nu nscua lo quityi
cusu', sca cha' nu nda yu lo'o ycu' Ndyosi
Sti yu ndi'ya: "Lcaa cha' cuxi nu nchcu'
ngu' jinu'u, cua ndyanu cha' bi' hichu' na;
yabe' nu ngusta ngu' jinu'u laca bi'". ⁴ Lcaa
quityi nu nguscua jyo'o cusu' tya sa'ni la ni,
nclyu'u quityi bi' j'i' na ñi'ya nu caca jatya na
j'i' sca cha' nu lijya nde loo la; nda quityi
cha' lo'o na ñi'ya xtyucua ycu' Ndyosi j'i' na
cha' talo tsa tyiquee na laja lo'o ndu' ti' na
j'i' Ni. ⁵ Lo'o jua'a cua nti' ya cha' tyucua
Ni j'i' cu'ma, la cui' nu sca ti ycu' Ndyosi nu
nxyucua j'i' lcaa na cha' talo tyiquee na, nu
ndu'ni cha' ca tlyu tyiquee na. Xtyucua Ni
j'i' cu'ma, cha' jua'a talo tyiquee ma' j'i' tya'a
ntsu'u cha' j'i' ma' lo'o Ni, cha' caca stu'ba
tyiquee ma' lo'o tya'a ma' xqui'ya Jesucristo.
⁶ Lo'o ngua stu'ba cha' j'i' ma' lo'o tya'a ma,
li' sca ti cha' taca tyu'u tyiquee ma, sca ti cha'
taca tyu'u tu'ba ma' lo'o cua'ni tlyu ma' j'i'
ycu' Ndyosi Sti na, nu laca Sti Jesucristo nu
Xu'na na.

Ndumangu' xa' tsu' cha' tso'o nu nda Jesús

⁷ Ñi'ya tso'o tsa nchcu' Cristo lo'o ma,
jua'a nga'a cha' chcu' tso'o ma' lo'o tya'a ñati
ma, cha' caca ñi'ya cua'ni tlyu ngu' j'i' ycu'
Ndyosi lo'o ña'a ngu' j'i' ma. ⁸ Cua ñaa Cristo
cha' cua'ni lyaá yu j'i' ngu' judío, ñi'ya nu
ngüñi cha' j'i' ycu' Ndyosi lo'o jyo'o cusu'

ji'ly sa'ni la; caca cuayá' ti' na jua'a cha'liñi tsa cha' nu nda Ni lo'o jyo'o cusu' bi'. ⁹ Ñaa nu Cristo bi', cha' jua'a caja ñi'ya nu cua'ni tlyu ngu' xa' tsu' mā ji'ly ycu'i' Ndyosi, cha' lo'o ji'ly cu'mā cua'ni tya'na tsa ti' Ni, ñi'ya nu ndyu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu' nu ndi'ya nchcui':

Cua'ni tlyu na' jinu'u laja ngu' xa' tsu', xqu'i'ya cha' ngua'ni lyaá nu'u ji'ly ngu';

cula tu'ba na' jii jinu'u, cha' cua'ni chi' na' loo nu'u, nacuj jyo'o David.

¹⁰ Ntsu'u chaca cha' nu nscua lo quityi cusu' nu nchcui' ndi'ya:

Cu'mā ngu' xa' tsu', stu'ba ti ca chaa ti' mā lo'o lcaa ñati' nu ngusubi ycu'i' Ndyosi ji'ly, nacuj jyo'o Moisés.

¹¹ Lo'o jua'a tya ntsu'u chaca cha' nu nchcui' ndi'ya:

Cua'ni tlyu lcaa ngu' xa' tsu' ji'ly ycu'i' nu Xu'na na;

lcaa ngu' cula tu'ba ngu' jii nu chcui' cha' ji'ly lcaa cha' tlyu nu ngua'ni ycu'i' Ni, nacuj jyo'o David.

¹² Lo'o jyo'o Isaías nguscua sca cha' lo quityi cusu' nu nacuj ndi'ya:

Tyu'u tucua sca ñati' tya'a ñati' ji'ly jyo'o Isaí, caa' yu bi' lo yuu cha' caca yu loo ji'ly ngu' xa' tsu'.

Ndu' ti' ngu' xa' tsu' ji'ly yu bi', cha' cua'ni lyaá yu ji'ly ngu'.

Jua'a nchcui' quityi cusu' bi'.

¹³ Bi' cha' juani nti' na' cha' cua'ni Ni cha' xñi tso'o la mā cha' ji'ly ycu'i' Ni, cha' tso'o tsa caca tyiquee mā, cha' ti' ta taca tyi'ly tyiquee mā li'. Nu lo'o tyanu Xtyi'ly ycu'i' Ndyosi ne' cresiya ji'na, li' nga'aa caca taja ti' na lo'o ntajaty na ji'ly ycu'i' Ndyosi cha' caa' Ni.

¹⁴ Cu'mā tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, nslo tsa na' ji'ly mā cha' tso'o tsa tyiquee mā; tso'o tsa nchca cuayá' ti' mā cha' ji'ly Cristo, lo'o jua'a nchca tsa ji'ly mā ta mā cuji' lo'o ngu' tya'a mā. ¹⁵ Cua nscua na' quityi re cha' caa' ca su ndi'ly mā; ná ntsij na' tsiya' ti cha' chcui' na' cha' bi' lo'o mā, cha' xñi tso'o la mā cha' bi'. Ntsu'u chacuyá' cha' chcui' na' lo'o mā, cha' ycu'i' Ndyosi cua nda Ni cña bi' 'na, cha' tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o na'. ¹⁶ Cua ngusubi ycu'i' Ndyosi 'na cha' cua'ni na' cña ji'ly Jesucristo; cña bi' laca cha' tsa'a na' ta na' cha' tso'o ji'ly ycu'i' Ndyosi lo'o ngu' xa' tsu', lcaa su ndi'ly ngu'. Jua'a ndyu'ni na', cha' tyucui tyiquee ngu' caca ngu' bi' ñati' ji'ly ycu'i' Ndyosi xqu'i'ya cña nu cua'ni Xtyi'ly ycu'i' Ndyosi ne' cresiya ji'ly ngu'. Li' tyaja'a Ni quifi' cha' ji'ly Ni lo'o ngu' bi' xqu'i'ya na'.

¹⁷ Xqu'i'ya Jesucristo ntsu'u tsa cha' nu taca chcui' na' lo'o cu'mā nquicha'; taca chcui' na' ji'ly cña nu cua ngua'ni na' cuentya ji'ly ycu'i' Ndyosi, ni si'li' cha' cua'ni tyucuaa' ti' na' lo'o mā laca si chcui' na' jua'a. ¹⁸ Pana tsa bi' ti cha' chcui' na' lo'o mā, cha' ji'ly cña

nu ngua'ni Jesús, cha' caja ñi'ya nu taquiyá' ngu' xa' tsu' ji'ly cha' nu nchcui' ycu'i' Ndyosi. Si'li' sca ti na' nu ngua'ni na' cña bi', pana Xtyi'ly ycu'i' Ndyosi ngua'ni cña lo'o na' lo'o nchcui' na' lo'o ngu'. ¹⁹ Ngua'ni Ni cña tonu nu ná ca cua'ni ñati' chalyuu, cha' cube ti' xa' ñati' cha' ycu'i' Ndyosi laca nu ndyu'ni cña bi'. Jua'a ngua cha' cua ndya'a na' ndi'ly na' ca loyuu tyijyu' la. Nguxana na' nde quichí Jerusalén, ña'a cuayá' ndyalaa na' loyuu su cuentya Ilírico. Lcaa quichí su ndya'a na', quiña'a tsa cha' tso'o ji'ly Cristo nda na' lo'o ngu' ña'a cuayá' nu ngua' na'. ²⁰ Lye tsa ndyu'ni cña ti' na', cha' tsa'a na' tsaana na' lcau ti quichí su bilya cuna ngu' cha' ji'ly Cristo. Bi' ti quichí ndyanu na' nclu'u na' cha' tso'o bi' ji'ly ngu', cha' ná nti' na' tyatí yu'u na' lo'o cña nu ndyu'ni xa' tya'a ñati' ji'ly Cristo. ²¹ Nti' na' cha' tyu'u tucua sca cha' nu nscua lo quityi cusu' nu nchcui' ndi'ya:

Ca quichí su bilya chcui' ngu' cha' ji'ly ycu'i' Ndyosi lo'o ngu', ca bi' tyuloo tso'o ñati' ji'ly ycu'i' Ndyosi;

ca su bilya cuna ngu' cha' ji'ly ycu'i' Ni, ca bi' ca cuayá' tso'o ti' ñati' cha' ji'ly Ni.

Nti' tsa Pablo tsa ca quichí Roma

²² Tyijyu' tsa ndya'a na', bi' cha' bilya caja ñi'ya nu caa' na' ca su ndi'ly mā, ²³ masi cua ngua tyuu yija nu ngua ti' na' cha' caa' na' chcu'i' lo'o mā. Ca juani ngua laja 'na lijyaa, cha' nga'aa ntsu'u cña nu cua'ni na' ca nde; ²⁴ bi' cha' cua nti' na' cha' caa' na' tyi'ly na' xi ca su ndi'ly mā, tyucuij su tsa'a nde España. Li' taca ta na' xi cha' lo'o mā. Nu lo'o ngua chaa xi ti' na lo'o tya'a na, li' taca chcu'i' salya' mā lo'o na', cha' xtyucua mā jna' tyucuij su tsa'a' nde loo la. ²⁵⁻²⁶ Pana clyo la ntsu'u cha' tsa'a na' nde quichí Jerusalén. Nu ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo nu ndi'ly nde Macedonia, nu ndi'ly nde Acaya ni, tso'o tsa tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'ly xa' ñati'; bi' cha' cua nguxuti'ly ngu' tsa ycu'i' cñi nu caca msta', cha' cua nti' ngu' xtyucua ngu' ji'ly ngu' ti' tya'a na, nu ñati' ji'ly Cristo nu ndi'ly nde Jerusalén. Bi' cha' tsa'a na' tsa lo'o na' ji'ly cñi bi' ca slo ngu' ti' bi'. ²⁷ Chañi cha' tyucui tsa tyiquee ngu' bi' nda ngu' msta' bi'. Taca ñacu' na cha' ñi'ya laca si na ndacu' ti ngu' bi' ji'ly tya'a ngu', jua'a laca cña nu ndyu'ni ngu' juani. Tya clyo ngu' judío laca nu cua nda cha' ji'ly Cristo lo'o ngu' xa' tsu'; xqu'i'ya cha' bi' ngua tso'o cresiya ji'ly ngu' cuentya ji'ly ycu'i' Ndyosi, masi ngu' xa' tsu' laca ngu'. Bi' cha' juani lo'o ngua ti' nu ngu' judío bi', tso'o si xtyucua ngu' xa' tsu' ji'ly ngu' bi', cha' tya'a ñati' ji'ly Cristo laca ngu'. ²⁸ Clyo cua'ni na' cha' xcua se'li' ti cña bi', ña'a cuayá' nu cua nda na' cñi bi' ji'ly ngu'; li' xñi na' tyucuij tsa'a nde España. Pana laja tyucuij teje tacui na' ca su ndi'ly cu'mā. ²⁹ Nu lo'o tyalaa na', li' jlo ti' na' cha' quiña'a tsa cha' tso'o ji'ly Cristo

ntsu'u cha' chcu'i na' lo'o ma, cha' caja ñi'ya nu tyatí la ti' tyiquee ma li'.

³⁰ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i ycu'i Ndyosi, tyu'u cha' clyu ti' jil'i ma lo'o na' xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na, cha' jua'a ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma jil'i tya'a ñati ma, xqui'ya cña nu ndyu'ni Xtyi'i ycu'i Ni ne' cresiya jil'i ma. Cua'ni ma cha' caca stu'ba tyiquee ma lo'o na', cha' lu'ba tsa chcu'i ma lo'o ycu'i Ndyosi cuentya jna'. ³¹ Jña ma cha' clyu ti' jil'i ycu'i Ni, cha' clyaa' na' jil'i nu ngu' tyaala nu ná jlyu ti' tsiya' ti cha' jil'i Cristo, nu ngu' nu ndi'i nde Judea ni. Lo'o jua'a jña ma cha' jil'i Ni cuentya jil'i ñati jil'i ycu'i Ndyosi nu ndi'i nde Jerusalén, cha' tso'o ti tyu'u tyiquee ngu' tya'a na chcu'i ngu' lo'o na', nu lo'o xñi ngu' msta' nu ta na' jil'i ngu'. ³² Lo'o jua'a jña ma cha' jil'i Ni, cha' tso'o ti caca tyiquee na' lo'o tyalaa na' ca su ndi'i ma, cha' xa' caca nguula ti' tyiquee na' nu lo'o tyi'i na' lo'o ma, si jua'a nti' Ni cha' caca. ³³ Xtyucua Ni jil'i lcaa cu'ma lacua, la cui' ycu'i Ndyosi nu ndu'ni cha' t'í ti tyi'i tyiquee na nde chalyuu. Chañi tsa cha' caca jua'a.

16

Nchcuicha' Pablo jil'i tyuu tya'a ñati jil'i Cristo

¹⁻² Lo'o tyalaa ma' Febe slo ma, chcu'i tso'o ma lo'o ma' xqui'ya ycu'i nu Xu'na na, ñi'ya nu nga'a cha' cua'ni ma, cha' tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo laca ma' bi'. Tya'a na laca ma' Febe, ndyu'ni ma' cña cuentya jil'i taju ñati jil'i Cristo nu ndi'i quichí Cencrea. Ta ma na nu lyiji jil'i ma' cusu' bi', cha' cua nguxtyucua tsa ma' jil'i quiña'a tsa ñati tya tsubi' la; lo'o jua'a na', cua nguxtyucua tsa ma' jna'.

³ Chcuicha' ma jil'i Priscila lo'o Aquila, tya'a ndyu'ni na' cña jil'i Jesucristo. ⁴ Cua tsubi' la hasta cua cajaa ti ycu'i ngu' ngua cuentya jna', cha' ngua'ni lyaá ngu' jna' lo'o ntsu'u na' sca su cuxi tsa. Lo'o ycu'i na' ndya na' xlya'be jil'i ngu' bi'; jua'a lcaa tya'a ngu' xa' tsu' nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Cristo nde quichí tyijyu' la, jua'a nti' ngu', cha' ta ngu' tsa xlya'be jil'i ngu' bi'. ⁵ Cuati chcuicha' ma jil'i lcaa ñati jil'i Cristo nu ndyu'u ti'j ca toni'j jil'i nu Aquila bi'. Lo'o jua'a chcuicha' ma jil'i Epeneto tya'a tso'o na', ngu' Asia nu clyo ngusñi cha' jil'i Cristo laca yu bi'. ⁶ Jua'a chcuicha' ma jil'i María, cha' ngua'ni tsa ma' cña cuentya jil'i ma. ⁷ Lo'o jua'a chcuicha' ma jil'i Andrónico lo'o Junias tya'a quichí tyi na', tya'a ngutu'u na' ni'j chcuu. Tyucuaa ngu' bi' laca ngu' ñati nu cua nda Cristo jil'i ndyaa, cha' ta ngu' cha' jil'i ycu'i Ndyosi lo'o ngu' nu cua tyijyu' la; nguula tsa cña nu ngua'ni ngu' cuentya jil'i nu Xu'na na. Pana yala la ngusñi ngu' bi' cha' jil'i Jesús, lo'o li' tya' la ngusñi na' cha' bi'.

⁸ Lo'o jua'a chcuicha' ma jil'i lcaa ngu' tya'a nscua xtañi ngu' lo' quityi re: jil'i Amplias, cha' tyaca'a tsa yu 'na xqui'ya ycu'i nu Xu'na na; ⁹ lo'o jua'a jil'i Urbano, tya'a ndyu'ni na' cña jil'i Jesucristo; jua'a jil'i Estaquis, la cui' jua'a tyaca'a tsa yu 'na; ¹⁰ jua'a jil'i Apeles, cha' yu jlo ti' na cha' ngusñi tso'o yu cha' jil'i Cristo xqui'ya lcaa cña nu ngua jil'i yu cuentya jil'i Cristo; jua'a jil'i lcaa ngu' tya'a Aristóbulo; ¹¹ jua'a jil'i Herodión tya'a quichí tyi na'; jua'a jil'i lcaa ngu' tya'a Narciso nu jlyu ti' jil'i ycu'i nu Xu'na na; ¹² jua'a jil'i Trifena lo'o Trifosa, nu ndyu'ni tsa cña jil'i ycu'i nu Xu'na na; jua'a jil'i Pérsida tya'a tso'o na', cha' quiña'a tsa cña tso'o jil'i ycu'i nu Xu'na na ngua'ni ma' bi'; ¹³ lo'o jua'a chcuicha' ma jil'i Rufo, sca ñati jil'i Cristo nu tso'o tsa cha' nchcu'i ngu' jil'i; lo'o jua'a jil'i xtya'a Rufo, nu nguna'asi' tsa jna' ñi'ya si laca ma' xtya'a na'; ¹⁴ lo'o jua'a jil'i Asíncrito, jil'i Flegonte, jil'i Hermas, jil'i Patrobas, jil'i Hermes, lo'o jua'a jil'i lcaa tya'a ñati jil'i Cristo nu ndyu'u ti'j ca slo ngu' bi'; ¹⁵ lo'o jua'a chcuicha' ma jil'i Filólogo, jil'i Julia, jil'i Nereo, jil'i nu cuna'a tya'a ngula yu, jil'i Olimpas; lo'o jua'a jil'i lcaa tya'a ngu' nu stu'ba ntsu'u cha' jil'i ngu' lo'o Cristo. Nti' na' cha' chcuicha' ma jil'i lcaa ñati bi' cuentya jna'.

¹⁶ Nu lo'o chcuicha' ma jil'i tya'a ma, tyucui tyiquee ma quityi ma jil'i tya'a ma chacuayá' jil'i Cristo. Lcaa taju ñati nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Cristo ca nde, cua nti' ngu' chcuicha' ngu' jil'i ma.

¹⁷ Cu'ma tya'a ntsu'u cha' jil'i na lo'o Cristo, lye chcu'i na' lo'o ma juani, cha' ti ti' tyi'j ma xi, cha' ná tyu'u tucua ñati nu ta cha' cusu' jil'i ma lo'o tya'a ma, cha' ná tacu' loo ngu' bi' cha' liñi jil'i Cristo nu cua ndyuna ma. Ná xñi ma cha' jil'i ngu' bi', ¹⁸ cha' si' cña jil'i Cristo laca bi', si xa' la cha' nchcu'i ngu' lo'o ma. Ndu'ni ngu' bi' lcaa cha' cuxi nu nclyacua ti' ycu'i ngu' cha' cua'ni ngu'. Lo'o jua'a ndyu'ni ngu' cha' quichí yaa cha' hique ngu' ti'i, cha' tso'o tsa ndañi cha' nu nda ngu', cha' tajua' ti nchcu'i ngu'. ¹⁹ Pana nu cu'ma ni, tso'o tsa nchcu'i ñati cha' jil'i ma lcaa quichí, cha' tso'o tsa ndaquiyua' ma cha' jil'i Cristo. Tso'o tsa nti' na' ña'a na' jil'i ma lo'o nduna na' cha' bi'; cua nti' na' cha' yala ti tyatí ti' ma cha' cua'ni ma' cua ña'a ca cha' tso'o, cha' ná tyatí ti' ma tsiya' ti cha' cua'ni ma' ni sca cha' cuxi. ²⁰ Ná tyuu tsá lyiji cha' cua'ni tye ycu'i Ndyosi jil'i nu xña'a, cha' nga'aa tyaca' cña cuxi nu ndu'ni nu xña'a bi' tsiya' ti. Cua'ni Ni cha' t'í ti tyi'j tyiquee ma, ñi'ya ntsu'u tyiquee ycu'i Ni; lo'o jua'a ña'a ti' cua'ni Jesucristo nu Xu'na na cha' tso'o lo'o lcaa tya'a ma.

²¹ Lo'o Timoteo tya'a ndya'a na' cña, lo'o Lucio, lo'o Jasnón, lo'o Sosipater ngu' tya'a

quichĩ tyi na', cua nti' ngu' chcuicha' ngu' jĩĩ ma.

²² Cuati lo'o na', scaranu jĩĩ Pablo laca na' lo'o nscua ya quityi re, Tercio naa na'; lo'o na', nti' na' chcuicha' na' jĩĩ ma chacuayá' jĩĩ ycuí' nu Xu'na na.

²³ Lo'o yu Gayo nda yu cha' lo'o na' cha' chcuicha' na' jĩĩ ma; la cui' to' tyi yu nda yu su tyi'ĩ na', jua'a nda yu toni'ĩ jĩĩ yu su tyu'u ti'ĩ ña'a taju ñati' nu ntsu'u cha' jĩĩ lo'o Cristo re. Cuati lo'o Erasto nu laca loo jĩĩ cñi quichĩ re, nti' yu chcuicha' yu jĩĩ ma; la cui' ti cha' nti' Cuarto, yu tya'a na.

²⁴ Bi' cha' lacua, xtyucua ycuí' Jesucristo nu Xu'na na jĩĩ lcaa ma lo'o tya'a ma, ña'a ti cua'ni Ni cha' tso'o lo'o ma; jua'a nti' na cha' caca.

Ngusalya' Pablo lo'o ngu'

²⁵ Cua'ni tlyu na jĩĩ ycuí' Ndyosi lacua. Taca jĩĩ Ni ta Ni juersa jĩĩ ma, cha' tyi'ĩ ma ñi'ya nu nga'a cha' tyi'ĩ ti na chalyuu, si xñi tso'o na cha' jĩĩ Jesús. Cha' tso'o jĩĩ la cui' Jesucristo, bi' laca cha' nu nda na' lo'o ngu', masi tyuu tsa siyento yija ntsu'u cuatsi' ti cha' nu nchcui' ñi'ya nu cua'ni ycuí' Ndyosi nde loo la; ²⁶ pana juani cua ngulu'u tso'o Ni cha' bi' ji'na. Bi' cha' nga'a cha' cañi cha' jĩĩ Cristo tyucui ña'a lo yuu chalyuu su ndi'ĩ ñati ña'a cuayá' cuna lcaa ngu' xa' tsu', cha' taca xñi ngu' cha' jĩĩ sca ti ycuí' Ndyosi, cha' taquiya' ngu' jĩĩ cha' nu nchcui' Ni. La cui' cha' bi' laca nu cua nscua lo quityi jĩĩ ycuí' Ndyosi, nu nguscua jyo'o cusu' ñi'ya caca cha' nde loo la. Ngua ti' ycuí' Ndyosi cha' caca cha' bi', bi' cha' jua'a ndyaca juani; ycuí' Ndyosi laca nu ná nga'a cha' tye chalyuu jĩĩ Ni tsiya' ti.

²⁷ Sca ti ycuí' Ndyosi jlo ti' lcaa cha', bi' cha' lcaa tyempo ná nga'a cha' tye cha' cua'ni tlyu na jĩĩ ycuí' Ni chacuayá' jĩĩ Jesucristo. Jua'a nti' na cha' caca tu'ni.

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñati j'i Jesucristo nde quichi Corinto

¹ Pablo laca na' nu nscua quityi re, lo'o jua'a stu'ba ti ntucua na' lo'o Sóstenes tya'a ndyu'ni na' cña. Chacuayá' j'i' ycuí' Ndyosi ndya'a na' nchcui' na' cha' j'i' Jesucristo lo'o lcaa ñati. ² Nscua na' quityi re cha' caa slo cu'ma, ngu' taju ñati j'i' Jesucristo nu ndi'j ma nde quichi Corinto. Xqui'ya Jesucristo cua ngusubi Ni j'i' ma, lo'o juani laca ma ñati j'i' ycuí' Ni; nga'a cha' tyi'u ti' ma j'i' Ni lcau ti lo cña nu ndu'ni ma su ndi'j ma chalyuu. Stu'ba cha' j'i' ma lo'o cua ña'a ca ñati nu ndu'ni tlyu j'i' Jesucristo nu Xu'na na tyucui ña'a chalyuu, cha' ñi'ya laca Ni Xu'na na, jua'a laca Ni Xu'na ngu' bi'. ³ Ndi'ya nti' na: cha' ña'a ti cua'ni ycuí' Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'j tyiquee ma xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

Lcaa cha' tso'o nu caja j'na xqui'ya Cristo

⁴ Lcaa tsá nda na' xlya'be j'i' ycuí' Ndyosi xqui'ya cu'ma, cha' cua nda Ni cha' tso'o lo'o ma xqui'ya Jesucristo. ⁵ Ntsu'u tsa cha' nu cua nda ycuí' Ndyosi lo'o ma, cha' cua ngua stu'ba cha' j'i' ma lo'o Cristo; bi' laca cha' nu ntsu'u ne' cresiya j'i' ma juani. Bi' cha' cua jlo tso'o ti' ma lcaa cha' nu j'i' Jesús, lo'o jua'a nchca j'i' ma nchcui' ma cha' bi' lo'o ñati. ⁶ Jua'a nchca cuayá' ti' xa' ñati cha' liñi laca cha' nu ngusñi ma j'i' Jesús, cha' cua na'a ngu' lcaa cña nu ndu'ni ma su ndi'j ma chalyuu. ⁷ Ná sca cha' lyiji j'i' ma ne' cresiya j'i' ma; lcaa cña nchca j'i' ma tyempo juani, xqui'ya cha' ndu tsa ti' ma cha' caa Jesucristo nu Xu'na na chaca quiya'. ⁸ Ycuí' Jesús laca nu cua'ni cha' tyanu tachaa cha' ne' cresiya j'i' ma ña'a cuayá' nu tye chalyuu j'i' ma. Lo'o li' ná ntsu'u qui'ya nu sta ycuí' Ndyosi hichu' ma lo'o caa Jesucristo nu Xu'na na cha' cua'ni cuayá' Ni j'i' ñati chalyuu. ⁹ Ycuí' Ndyosi ndu'ni cña, lcaa cña nu cua nacuj Ni cha' cua'ni Ni; bi' laca nu ngusubi j'i' ma cha' caca stu'ba cha' j'i' ma lo'o Jesucristo nu Xu'na na, nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi.

Tsa cla'be ti ngu' nchcui' ngu' tsaca cha'

¹⁰ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' j'i' Cristo, chcuí' na' lo'o cu'ma juani chacuayá' j'i' ycuí' Jesucristo nu Xu'na na, cha' caca stu'ba cha' j'i' lcaa cu'ma lo'o tya'a ma, cha' ná chcuí' ma tucua lo cha'. Tso'o ti tyi'j ma lo'o tya'a ma, sca ti cha' culacua ti' ma, sca ti cha' tyu'u tyiquee ma. ¹¹ Tsubi' ti ngujui cha' jna', nu lo'o nacuj ngu' tya'a Cloé' na

cha' ntsu'u tsa cha' cusu' j'i' ma lo'o tya'a ma, cha' ná stu'ba cha' j'i' ma lo'o tya'a ma; ¹² xa' ña'a nchcui' sa scaa ma. Ntsu'u sca taju j'i' ma nu nacuj: "J'i' Pablo ngusñi ya cha'"; chaca taju j'i' ma nacuj: "Ñati j'i' Apolos laca ya"; jua'a tya xa' la ngu' taju j'i' ma nacuj ngu': "Ñati j'i' Pedro laca ya"; jua'a tya xa' la ngu' nacuj: "Ñati j'i' Cristo laca ya". ¹³ ¿Ha tyu' tya'a nu laca Cristo ntsu'u chalyuu cha' cua'ni lya'a j'i' ma lacua? ¿Ha jna' nu ngujui' ca'a ngu' 'na lo crusi cha' cajaan na' xqui'ya cu'ma? ¿Ha cuentya jna' cua ntyucuatya ma? ¹⁴ Ni tsaca ma ná ntyucuatya na' j'i' ma. Tso'o jua'a nti' na' cuentya j'i' ycuí' Ndyosi cha' si' na' laca nu ngua'ni j'i', masi ntsu'u tucua tya'a ti ngu' nu cua ntyucuatya na' j'i', yu Crispo lo'o yu Gayo. ¹⁵ Ná ca ñacu'j ngu' cha' cua ntyucuatya ma cuentya jna' lacua. ¹⁶ Tyu'u cha' clyu ti' j'i' ma, ndyi'u ti' na' cha' lo'o j'i' yu Estéfanos, lo'o j'i' ngu' tya'a ndi'j yu, cua ntyucuatya na' j'i' ngu' bi'; pana ná ntsu'u ti' na' si' cua ntyucuatya na' j'i' xa' la ngu'. ¹⁷ Si' cha' tyucuatya na' j'i' ñati nda ycuí' Ndyosi cña 'na liyya; cua ngulo Ni cña 'na cha' tsa'a chcuí' cha' tso'o nu ntsu'u j'i' Jesús lo'o ñati. Si' na liyya na' lo'o qui'ña'a tsa cha' nu culo hique ti na', ñi'ya nchcui' ñati chalyuu nu nchca tsa j'i'; si jua'a, ná ca cuaya' ti' ñati ñi'ya ngua cha' tlyu nu ngua'ni Cristo lo'o ngujui yu lo crusi.

Cristo ntucua su' lcaa cha' nu cua nti' ycuí' Ndyosi cha' caca cuayá' ti' na' j'i'

¹⁸ Ñati nu ngunu'u chalyuu j'i' xqui'ya cha' cuxi nu ndu'ni ngu', ná nchca cuayá' ti' ngu' bi' tsiya' ti; na nxyti lo'o ti ngu' j'i' na si chcuí' na lo'o ngu' ñi'ya ntsu'u cha' j'i' Cristo, cha' ngujui yu lo crusi xqui'ya na cha' cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u j'i' na. Pana nu na ni, nu clya'a na j'i' qui'ya nu ntsu'u j'i' na xqui'ya Cristo, tlyu tsa cña ngua'ni ycuí' Ndyosi, jua'a nti' na. ¹⁹ Ntsu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu' j'i' ycuí' Ndyosi nu nchcui' ndi'ya:

Cua'ni tye na' j'i' lcaa cha' nu nchcui' ñati nu nchca tsa j'i', nacuj ycuí' Ndyosi.

Nga'aa taquiya' na' j'i' cha' nu nclyo hique ti ñati nu ngua tsa'a tso'o ti, nacuj Ni.

²⁰ ¿Ni cña tso'o cuentya j'i' ycuí' Ndyosi ndu'ni ñati nu nchca tsa j'i' lacua? ¿Ni cña ndu'ni ngu' nu ngua tsa'a tso'o ti? ¿Ni cña ndu'ni ngu' nu nchca tsa nchcui' lacua? Sca ti nde chalyuu cua'ni'jo'o cña bi' j'i' ngu'. Cua nacuj ycuí' Ndyosi j'i' na cha' ná tso'o tsiya' ti sca cha' nu ngua tsa'a ñati chalyuu ti, cha' tonto laca bi'. ²¹ Ngua'ni Ni cha' ná caja ñi'ya tyuloo ñati chalyuu j'i' Ni cha' hique ti ngu'; jua'a tso'o la, ngua ti' ycuí' Ndyosi. Pana ndu'ni lya'a Ni j'i' ñati nu xñi cha' j'i' Ni; la cui' cha' nu ndacha' na j'i' ngu', masi cha' tonto nchcui' na, nacuj ngu' li'.

²² Cua nti' ngu' judío cha' cua'ni na sca cha' tlyu slo ngu', cha' jly'a ti' ngu' cha' nu chcu'i' na lo'o li'; cuati nu ngu' xa' tsu' ni, cua nti' ngu' cha' tso'o tsa jlo ti' na lcaa cha' lo'o chcu'i' na lo'o ngu'. ²³ Pana nu na ni, ndacha' na jil'i ngu' cha' jil'i Cristo nu cua ngujuii lo crusi cha' cua'ni lyaá jil'na. Li' chiya'a nti' ngu' judío lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcu'i' na re; lo'o jua'a ngu' xa' tsu', cha' tonto nchcu'i' na nti' ngu' bi', si'i cha' bi' tsiya' ti nti' ngu' bi'. ²⁴ Pana xa' ña'a nti' lcaa tya'a na nu cua ngusubi ycu'i' Ndyosi jil'na, masi laca na ngu' judío, masi laca na ngu' xa' tsu'. Sca ti cha' jil'i Cristo nchcu'i' na, cha' jil'i ycu'i' Cristo ntsu'u lcaa chacuayá', lcaa cha' tso'o nu cua nti' ycu'i' Ndyosi cha' caca cuayá' ti' na. ²⁵ Tso'o tsa ndyu'u cua ña'a ca cha' nu nchcu'i' ycu'i' Ndyosi, masi ñacuj ñatj chalyuu cha' tonto tsa laca cha' bi'; pana cuxi la ndyu'u lcaa cha' tlyu nu nda ñatj chalyuu nu nchca tsa jil'i, nti' ngu'. La cui' jua'a nguula la cña ndyaca, cua ña'a ca cña nu ndu'ni ycu'i' Ndyosi, masi ñacuj ngu' cha' ná nchca jil'i Ni; pana cuxi la cña ndyaca nu ndu'ni ycu'i' ca ñatj. ²⁶ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo, tyi'u ti' ma juani ñi'ya ña'a ñatj ngua ma tya clyo, nu lo'o ngusubi ca ti Ni jil'i ma; sca tucua ti ma nu nchca tsa jil'i ma; si'i ñatj tlyu laca ma, si'i ñatj culiya' laca ma su ndi'i ma chalyuu, sca tucua ti cu'ma nu tso'o laca xi jil'i ma. ²⁷ La cui' cu'ma nu nacuj ngu' cha' ná tso'o ma tsiya' ti, nu juani laca ma ñatj nu nti' la ycu'i' Ndyosi jil'i. Jua'a cua nti' ycu'i' Ndyosi ta cha' tyuju'u ti' jil'i ñatj nu nchca tsa chcu'i', nti' ycu'i' ngu'; bi' cha' cua ngusubi Ni jil'i cu'ma, masi ñatj ti' laca ma. Lo'o jua'a ndu'ni Ni cha' tyuju'u ti' ñatj nu tlyu tsa cña nchca jil'i, nti' ycu'i' ngu'; bi' cha' ngusubi Ni jil'i cu'ma nu ná nchca lye jil'i ma. ²⁸ Ndu'ni Ni cha' nga'aa nchca chcu'i' tsiya' ti nu ñatj nu ndulo tsa jil'i ycu'i' ca; bi' cha' nsubi Ni jil'i ngu' ti'i, nsubi Ni jil'i ngu' nu nxyi' lo'o ñatj jil'i, nsubi Ni jil'i ngu' nu ná sca na ntsu'u jil'i tsiya' ti, bi' ngu' laca nu nsubi ycu'i' Ndyosi jil'i cha' caca ngu' ñatj jil'i. ²⁹ Jua'a ca cuayá' ti' lcaa na cha' ná tso'o si cua'ni tyucuaa ti' na jil'i tya'a ñatj na, si ndube ti' na jil'i ycu'i' Ndyosi. ³⁰ Ndi'ya laca cha': cua nacuj ycu'i' Ndyosi cha' caca stu'ba cha' jil'na lo'o Jesucristo, lo'o jua'a cua nda Ni jil'i Jesucristo jil'na. Masi ná nchca jil'na, pana nu Jesucristo ni, lcaa cha' nchca jil'i ycu'i'. Xqui'ya nu Jesús bi' nchca tso'o cresiya jil'na ñatj cuxi na cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi; xqui'ya Jesús taca caca na ñatj jil'i ycu'i' Ndyosi, cha' Jesús laca nu ngua'ni lyaá jil'na jil'i nu cuxi. ³¹ Bi' cha' cua'ni na ndi'ya, ñi'ya nu nscua lo quityi cusu': "Si nti' na chcu'i' na lo'o xa' ñatj cuentya jil'i sca cha' tlyu, li' tso'o la si chcu'i' na jil'i cha' tlyu nu ngua'ni ycu'i' nu Xu'na na". Jua'a nacuj quityi bi'.

2

Ni cha' laca ngujui'i ca'a ngu' jil'i Cristo lo crusi

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo, tyi'u ti' ma ñi'ya ngua'ni na' tya clyo, lo'o ndyalaa na' su ndi'i ma cha' chcu'i' na' lo'o ma cha' tso'o nu cua nda ycu'i' Ndyosi lo'o na, cha' jil'i Jesucristo bi'; ná quiña'a tsa cha' tucui nchcu'i' na' lo'o cu'ma li', si'i cha' nchca tsa na' nchcu'i' na' lo'o cu'ma li'. ² Laja lo'o nguti'i na' quich'i tya ma, ngüñi ti' na' cha' ná ta na' xi xa' la cha' lo'o ma tsiya' ti; sca ti cha' jil'i ycu'i' Jesucristo, la cui' Cristo nu ngujui'i ca'a ngu' jil'i lo crusi, tsa bi' ti cha' nchcu'i' na' lo'o ma li'. ³ Lo'o ndyalaa na' su ndi'i ma, nguna'a tya ti' na' ndu na' li'; nchcu'a tya na' cha' ngulacua tsa ti' na' ni cha' xacuj ma' na li'. ⁴ Lo'o nda na' cha' bi' lo'o ma, ná ngulana na' quiña'a tsa cha' nu tyu'u tu'ba na', ná ngua'ni na' ñi'ya nu ndu'ni ñatj nu nchca tsa chcu'i'. Pana cua nda ycu'i' Ndyosi juersa jna'; cua nchcu'i' na' lo'o ma lcaa cha' nu cua nda Xtyi'i ycu'i' Ndyosi lo'o na', cha' caca cuayá' tso'o ti' ma. ⁵ Xqui'ya cña nu ngua'ni ycu'i' Ndyosi, bi' cha' ngusñi ma cha' jil'i Jesús li'; si'i xqui'ya sca cha' nu ngulo hique ti na' cha' nchca tsa jna'.

Sca cha' tso'o nu nti' ycu'i' Ndyosi chcu'i' Ni lo'o ñatj

⁶ Masi jua'a, cua ntsu'u cha' tso'o nu nchcu'i' na lo'o ñatj nu nduna tso'o cha' jil'i ycu'i' Ndyosi; cha' nu ngua'ya hique ycu'i' Ndyosi laca cha' bi', si'i sca cha' nu jlo ti' ñatj chalyuu. La cui' ti ná jlo ti' nu laca loo chalyuu cha' bi', masi cua lijya tye cha' culo ngu' bi' cña. ⁷ Cua nda ycu'i' Ndyosi cha' tso'o bi' lo'o na cha' chcu'i' na lo'o ñatj. Bilya caca cuayá' ti' ñatj chalyuu jil'i cha' bi' tya sa'ni la, cha' ná nti' Ni cha' cuna ñatj nu ngua li'. Pana tya lo'o bilya tya' chalyuu, tya li' ngulacua ti' Ni ñi'ya nu cua'ni Ni; ngua ti' ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni lyaá Ni jil'na lo'o xñi na cha' jil'i Jesús. Tlyu tsa cha' tso'o caca jil'na li'. ⁸ Ni sca ñatj nu laca loo chalyuu, ná ngua cuayá' ti' ngu' cha' bi'. Si ngua jlo ti' ngu' cha' bi', ñi'ya nu ngua ti' ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni Ni, ná ngujui'i ca'a ngu' bi' jil'i Jesús lo crusi li', ycu'i' Jesús nu Xu'na na nu tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u jil'i. ⁹ Ñi'ya nu nscua cha' lo quityi cusu', jua'a laca cha' bi'. Ndi'ya nchcu'i' quityi bi':

Cua ngua'ni cho'o ycu'i' Ndyosi cha' tso'o nu tyacua jil'i ñatj nu ntsu'u tyiquee jil'i ycu'i' Ni;

laca bi' cha' nu bilya ña'a ñatj chalyuu jil'i, cha' nu bilya cuna ñatj jil'i,

ni ná ngulacua ti' ngu' cha' caca cha' bi'.

¹⁰ Pana nu na, ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo, cua ngulu'u Ni jil'na ñi'ya caca cha' tso'o bi' xqui'ya Xtyi'i ycu'i' Ni nu cua

nda Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na. Tso'o tsa ndacha' loo Xtyi'i ycu'i Ni ji'na lcaa cha' nu ntsu'u tyiquee ycu'i Ndyosi cha' cua'ni Ni nde chalyuu, tso'o tsa jlo ti' na cha' bi' xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ni.

¹¹ Nu ñati chalyuu na ni, hique ti na ntsu'u co'o lcaa cha' nu ntsu'u tyiquee na; sca ti ycu'i na lo'o ycu'i Ndyosi caca jlo ti' na lcaa cha' nu nclycua ti' na. Lo'o jua'a laca ycu'i Ndyosi, sca ti Xtyi'i ycu'i Ni jlo ti' lcaa cha' nu ntsu'u tyiquee Ni. ¹² Si'i sca cui'j cuxi nu ntsu'u nde chalyuu ti laca Xtyi'i nu cua nda Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na juani; na cua nda Ni Xtyi'i ycu'i Ni ji'na, cha' cua ngusñi na cha' ji'j Ni. Lo'o jua'a xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ni caca cuayá' ti' na lcaa cña tso'o nu ndu'ni Ni ne' cresiya ji'na. ¹³ Nu lo'o cacha' na cha' tso'o nu ji'j ycu'i Ndyosi bi' ji'j ñati ji'j ycu'i Ni, nu ngu' nu ntsu'u Xtyi'i ycu'i Ni ne' cresiya ji'j, li' clyana na sca cha' nu chcu'i na, sca cha' nu ta Xtyi'i ycu'i Ni lo'o na; ná clyana na quiña'a tsa cha' chcu'i na ñi'ya nu ndu'ni ñati nu nchca tsa ji'j ycu'i ca ngu'.

¹⁴ Pana ñati nu ná stu'ba cha' ji'j lo'o ycu'i Ndyosi ni, ná taca ca cuayá' ti' ngu' bi' ni sca cña nu ndu'ni ycu'i Ndyosi cuentya ji'j Xtyi'i ycu'i Ni; ná nchca ca cuayá' ti' ngu' bi' ji'j cha' bi' tsiya' ti. Sca ti si ntsu'u Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'na, li' caca cuayá' ti' na ni cha' laca bi', bi' cha' ná sca cha' laca nti' ngu' bi'. ¹⁵ Taca ca cuayá' ti' na ñi'ya ndyu'u lcaa cha' si cua ntsu'u Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'na, lo'o li' ná taca xacuj ngu' xi xa' la cha' ji'na. ¹⁶ Ndi'ya nscua lo' quityi ji'j ycu'i Ndyosi: “¿Tilaca nchca cuayá' ti' ni cha' laca nu nda'ya hique ycu'i Ndyosi? ¿Ha caca ji'na ta na sca cui'j lo'o Ni?” nacuj quityi. Pana nu na ni, xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi cua ngujui cha' ji'na ni cha' laca nu nclycua ti' ycu'i Cristo.

3

Sca ti cña ji'j ycu'i Ndyosi ndu'ni ca ta'a ngu' nu ngulu'u cha' ji'j Jesús

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'j ycu'i Ndyosi, tyucui tyempo lo'o nguti'j na' ca slo ma nu ngua tya li', ná ngua 'na chcu'i na' lcaa cha' nu ngua ti' na' chcu'i' lo'o ma, cha' bilya xñi tso'o ma cha' ji'j Xtyi'i ycu'i Ndyosi nu nda Ni ji'na. Xti ti cha' nchcu'i na' lo'o ma li', cha' ña'a ti cuxi ti ngulacua ti' ma. Ñi'ya laca nu sube cuañi', jua'a ngua cu'ma, cha' bilya xñi tso'o ma cha' ji'j ycu'i Ndyosi; ² bi' cha' tiya' ti ngulu'u na' scaa cha' ji'j ma. Ñi'ya laca lo'o sca cubi' cuañi', styi' xtya'a ti ntyi' cubi' bi', cha' ná nchca cacu tso'o; jua'a ngua cu'ma, cha' ná ngua cuna tso'o ma scaa cha'. Masi juani tya lyiji cua'ni yala ma cha' ca tsa'a tso'o ma, ³ cha' ña'a ti tya ndiya la ti' ma ña'a cha' cuxi nu ndyu'ni ñati chalyuu. Nu lo'o liye' ti' ma ji'j tya'a ñati

ma, nu lo'o lye nxuu tya'a ma, tyaca' tyijyu' cha' ndiya la ti' ma cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu. Tya ndu'ni ma ñi'ya nu ndu'ni ñati cuxi. ⁴ Nu lo'o ñacuj sca ngu' tya'a ma cha' ndi'ya: “Ñati ji'j Pablo laca ya”, cuati ñacuj xa' la ngu' tya'a ma cha' ndi'ya: “Ñati ji'j Apolos laca ya”, ñi'ya ndu'ni ñati cuxi, jua'a ndu'ni ma li'.

⁵ ¿Tilaca laca nu Apolos bi' lacua? ¿Tilaca laca na' lacua? ¿Ha si'i cña ji'j ycu'i Ndyosi ndyu'ni ca ta'a ya? ¿Ha si'i xqui'ya cha' nda ya cha' lo'o ma, bi' cha' ngusñi ma cha' ji'j Cristo li'? Cua laca cña ndyu'ni scaa ya, la cui' cña ñi'ya nu cua nda ycu'i nu Xu'na na cha' cua'ni ya. ⁶ Ñi'ya laca sca ñati nu cataa sca si'yu, lo'o li' chaca laca nu su'ba hitya suu na cuiñi' bi', jua'a laca cuare lo'o ma; na' laca nu yaa ndacha' na' cha' bi' ji'j ma su clyo, lo'o tiya' la li' ñaa Apolos nda la cha' bi' lo'o ma. Pana sca ti ycu'i Ndyosi laca nu ndu'ni cha' tyanu tso'o cha' bi' ne' cresiya ji'j ma; ⁷ ná ndu'ni cha' tilaca laca nu cua nda cha' bi' lo'o ma tya clyo la, ná ndu'ni cha' tilaca laca nu tya nda la cha' bi' lo'o ma ca tiya' la. Sca ti ycu'i Ndyosi laca nu ndulo tsa cha' ji'j, cha' ycu'i Ndyosi laca nu ndu'ni cha' tyanu tachaa cha' ji'j Ni ne' cresiya ji'j ma. ⁸ Sca ti cuayá' ndu'ni ya lo'o tya'a ya, masi nda ya cha' lo'o cu'ma su clyo, masi nclyu'u tso'o la ya cha' bi' ji'j ma ca tiya' la. Ycu'i Ndyosi ni, tya ta la Ni cha' tso'o ji'j ya, tsa ña'a nu ndyu'ni tso'o ya cña ji'j Ni. ⁹ Tya'a ndyu'ni ya cña ji'j ycu'i Ndyosi laca cuare; lo'o cu'ma ni, ndu'ni Ni cña ne' cresiya ji'j ma, cña ji'j ycu'i Ndyosi laca bi'.

Lo'o jua'a taca ta na' chaca cui'j lo'o ma juani: ñi'ya si laca ma sca ni'j tonu, jua'a laca ma cuentya ji'j ycu'i Ndyosi; ¹⁰ lo'o na', ñi'ya nti' sca cuityi ni'j cuentya ji'j ycu'i Ndyosi, jua'a laca na' lo'o cu'ma, laja lo'o nclyu'u na' ji'j ma cha' ji'j ycu'i Ni. Ndi'ya ndyu'ni na' lo'o ma: ñi'ya nti' si cua ngusta tso'o na' quiya' sca ni'j, lo'o li' ndyalaa xa' la ngu' cuityi cha' cua'ni lyiji ngu' cha' tya' ni'j bi', bi' laca ñati nu tya'a ndya'a na' cña nu cua ngulu'u tso'o la ji'j ma. Lcaa ngu' cuityi nga'a cha' culacua ti' clyo ñi'ya ña'a xana tya' ni'j; lo'o jua'a lcaa ya tya'a ndyu'ni ya cña, nga'a cha' cui'ya tso'o ya cuentya ñi'ya nu caca culu'u tso'o la ya cha' bi' ji'j ñati. ¹¹ Jua'a laca cha' lacua: cua laca ngusta ycu'i Ndyosi ji'j Jesucristo, cha' sca ti ya bi' caca suu lcaa cha' bi', cha' ycu'i Jesús laca nu ntucua quiya' cha' nu cua ngusñi na ji'j ycu'i Ndyosi Sti na; nga'aa ntsu'u xa' la jo'o xa' la ñati nu laca suu cha' bi'. ¹² Ntsu'u ngu' tya'a na nu nclyu'u tso'o la ji'j lcaa tya'a na, ñi'ya nti' si cuiñá chca ngu' sca ni'j tso'o, ñi'ya laca si tya' ni'j bi' masi lo'o oro, masi lo'o plata, masi lo'o quee ndubi nu quiña'a tsa nga'a tya' ni'j bi'. Pana ntsu'u xa' la ngu' tya'a

na nu cuxi la nclyu'u jil'i tya'a, ñi'ya laca si cuiñá chca ngu' sca ni'l'i yaca ti, nu canta' ti tya' lo'o quii lo'o quixij ti. ¹³ Tiya' la li' lo'o caa Jesucristo chaca quiya' cha' cua'ni cuayá' jil'i ñati' chalyuu, li' quijeloo cha' jil'i ycu'i' Ndyosi ñi'ya ña'a cña nu ngua'ni scaa ngu'. Tsa' bi' tsa' cña nu ngua'ni scaa ñati' lo sca quii' tlyu, cha' cua'ni cuayá' Ni jil'i; si tyaqu'i cña bi', ná tso'o ngua cña bi' li'; si ná tyaqu'i, li' caca cuayá' ti' Ni cha' tso'o tsa cña bi' li'. ¹⁴ Nu lo'o talo cña nu ngua'ni sca ñati' lo'o cua ndyaa lo quii' bi', li' ta Ni cha' tso'o nu tyacua jil'i ñati' bi'. ¹⁵ Cuati' ñati' nu tyaqu'i cña jil'i lo quii' bi', nga'aa ña'a'ni scaa li'; chcuna' cña bi' tsiya' ti. Pana tya culaá Ni jil'i ngu' bi', masi tya xi tya lyiji cha' tyaqu'i ycu'i' ngu'.

¹⁶⁻¹⁷ Nu laa tlyu su ndu'ni tlyu ngu' judío jil'i ycu'i' Ndyosi tyaca'a tsa jil'i Ni laca bi', cha' cuentya jil'i Ni ndya' ni'l'i bi'; tyaala tsa ycu'i' Ni si cua'ni ñu'u ñati' jil'i laa bi'. Lo'o cu'ma ni, tyucui ña'a' taju cu'ma nu ngusñi ma' cha' jil'i Cristo, tyaca'a tsa ma' cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi; na cua ndyanu Xtyi' ycu'i' Ndyosi ne' cresiya jil'i ma'. Lo'o jua'a' cua'ni tye ycu'i' Ni jil'i cua ña'a' ca ñati' nu cua'ni ñu'u tyucui' jil'i sca ñati' nu tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús.

¹⁸ Cua ngusñi na cha' jil'i Cristo, bi' cha' tso'o la si ná cñilo'o na jil'i ycu'i' ca na cha' ngua tsa jil'i na, ñi'ya ndu'ni ñati' chalyuu nu ngua tsa jil'i ngu'. Ná tso'o si jua'a' ncliyacua ti' na; nga'a' cha' culacua ti' na cha' ná ngua jil'i na tsiya' ti, lo'o li' taca cua'ni ycu'i' Ndyosi cha' ca'ya sca cha' liñi hique na. ¹⁹ Masi ndu'ni ñati' chalyuu cha' ngua tsa jil'i, cha' tso'o tsa ncliyacua ti' ngu', si'l'i jua'a' nti' ycu'i' Ndyosi ña'a' Ni jil'i ngu' bi'; ná tso'o tsiya' ti cha' nu nchcui' ñati' chalyuu nti' Ni. Cua nscua sca cha' lo quityi cusu' nu nchcui' ndi'ya: "Ndu'ni ycu'i' Ndyosi cha' quich'i yaa cha' hique ñati' chalyuu, masi tso'o tsa ndu'ni ngu' nti' ngu'", nacui' lo quityi. ²⁰ Lo'o ndi'ya laca cha' nu nscua chaca se'l'i lo quityi bi': "Cua jlo ti' ycu'i' Ndyosi cha' ná tso'o tsiya' ti cha' nu nchcui' ñati' chalyuu nu nchca tsa jil'i ndu'ni". ²¹ Bi' cha' nga'aa cua'ni tyixi ma' lo'o tya'a ma', nga'aa tyu'u lca'a' tsa ma' jil'i sca ti ñati' tya'a ya. Cuentya jil'i cu'ma laca cua ña'a' ca tya'a ndyuni ya cña, ²² masi na', masi Apolos, masi Pedro; lo'o jua'a' cuentya jil'i cu'ma laca cua ña'a' ca cha' nu ndyaca nde chalyuu, masi lu'u na, masi cua ngujui na, masi sca cha' nu ndyaca juani, masi sca cha' nu caca tyempo nde loo la; cuentya jil'i cu'ma laca lca'a' cha' nu ndyaca nde chalyuu lacua. ²³ Pana cu'ma ni, cuentya jil'i Cristo laca ma'; lo'o nu Cristo bi', cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi laca Ni.

4

Cristo laca nu nda cña bi' jil'i Pablo lo'o jil'i tya'a ndya'a yu cña

¹ Nga'a' cha' tyi'u ti' ma' cha' cña jil'i ycu'i' Cristo ndyu'ni ya. Na ndi'ya lo ya cña cha' culu'u ya jil'i ñati' lca'a' cha' nu cua ngulu'u ycu'i' Ndyosi jil'i ya; sca cha' nu bilya cuna ñati' chalyuu tsiya' ti, bi' laca cha' nu culu'u ya jil'i ngu'. ² Lo'o ñati' nu cui'ya loo sca cña ni, lca'a' tsa nga'a' cha' tyi'u ti' ngu' jil'i lca'a' cña nu culo xu'na ngu' jil'i ngu'. ³ Cuentya jna', ná ntsij na' jil'i ma', ná ntsij na' jil'i cua ña'a' ca cha' nu chcui' ma' jna'; masi chcui' cua ña'a' ca ñati' chalyuu jna', ná ntsij na' jil'i ngu' tsiya' ti. Ná sca cha' cuxi ntsu'u jna' si nti' ngu' sta ngu' qui'ya 'na, nti' na'; ⁴ lo'o jua'a' cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi, ná ntsu'u cha' cuxi nu ngua'ni na', nti' na'. Pana ná ñacui' na' cha' ná ntsu'u cha' sta Ni qui'ya 'na tsiya' ti, sca ti ycu'i' Ndyosi nu Xu'na na taca cua'ni cuayá' Ni jna' ca lo'o tye chalyuu. ⁵ Lo'o jua'a' cu'ma, ná yala tsa clyacua ti' ma' cha' sta ma' qui'ya jil'i sca ñati; jatya ma' ña'a' cuayá' caa' ycu'i' nu Xu'na na, bi' laca nu cua'ni cuayá' jil'i ca ta'a na. Li' culotu Ni jil'i lca'a' cha' cuxi nu ntsu'u cuaana ti ne' cresiya jil'i na, masi sca cha' nu ná nti' na' cacha' na jil'i tya'a ñati' chalyuu na. Jua'a' cacha' Ni lca'a' cha' nu ntsu'u ne' cresiya jil'i lca'a' ñati' chalyuu, lo'o li' ta Ni nu tso'o jil'i na, cua ña'a' ca cha' tso'o nu ñacui' Ni cha' tyacua jil'i scaa na.

⁶ Nchcui' na' cha' bi' lo'o cu'ma cha' taca tyi'l'i tso'o ti ma'. Cua nchcui' tsa na' jil'i tyucuaa ya, ná lo'o Apolos, cha' taca culacua xi ti' ma' ñi'ya ntsu'u cha' jil'i ya; jua'a' caca cuayá' ti' ma' cha' ná tso'o ñi' ma' xi xa' la cha', nu si'l'i ñi'ya nu nscua lo quityi cha' jil'i ycu'i' Ndyosi. Ná tso'o cha' chcui' tso'o ma' lo'o sca yu tya'a ya nu lca'a' tsa ma' jil'i, lo'o li' cua'ni ña'a' ma' lo'o chaca yu tya'a ya. ⁷ Ni cha' laca cha' ndulo tsa cha' jil'i ycu'i' ma' cuentya jil'i ma', pana ná ndube ti' ma' jil'i xa' ñati'? Ycu'i' Ndyosi cua nda lca'a' na nu ntsu'u jil'i ma', lca'a' cña nu nchca jil'i ma'; bi' cha' lacua ná ntsu'u cha' cua'ni tyucuaa ti' ma' jil'i tya'a ma'. Si'l'i xqui'ya cña nu ndyuni ycu'i' ma' ngutsa'a' chalyuu jil'i ma', xqui'ya ycu'i' Ndyosi cua laca ma' ñi'ya nu laca ma' juani.

⁸ Ndu'ni ma' cha' ndulo tsa cha' jil'i ycu'i' ma', nga'aa ntsu'u na nu lyiji jil'i ma' tsiya' ti, nti' ma'; ndyu'ni ma' ñi'ya nu ndu'ni ngu' culiya', ndi'l'i ma' ñi'ya ndi'l'i nu laca loo chalyuu. Lo'o cuare ni, si'l'i ñati' tlyu laca ya, nti' ma'. Pana si cha'ni cha' laca ma' loo jil'i ya, cha' ná ta ma' chacuayá' masi caca stu'ba xi cha' jil'i ya lo'o ma' li', cha' lo'o ya caca ya ñati' tlyu li'? ⁹ Nti' na' cha' cua nguxtyanu ycu'i' Ndyosi jil'i cuare, masi clyo ngulo Ni cña jil'i ya cha' tsa ya tyijyu' cha' chcui' ya cha' jil'i Ni; pana nu juani tyanu chu' la ya jil'i lca'a' ngu' tya'a na, ñi'ya laca preso nu

tyiquee' ntajaty cha' kujuii ngu' ji'i. Cua laca ya sca cuxe', masi ña'a ñati chalyuu ji'i ya, masi xca nu ntsu'u ji'i ycu'i Ndyosi nde cua ña'a ji'i ya. ¹⁰ ¡Xqui'ya ycu'i Cristo tonto tsa ya tu'ni! Lo'o cu'ma ni, nti' ma cha' tso'o tsa jlo ti' ma cha' ji'i Cristo. ¡Xti la cña nchca ji'i cuare, nguula la cña nchca ji'i cu'ma nti' ma! ¡Chiya'a la ndu'ni ngu' lo'o cuare tu'ni; ch'i la ndu'ni ngu' loo cu'ma! ¹¹ Masi la cui' tyempo juani ti ntsu'u quiya' lo'o ná ndyiji na cacu ya, ná ndyiji na co'o ya, masi late' cusu lacu' ya ntsu'u quiya'; ntyiji' ngu' ji'i ya, ni ná ntsu'u tyi cua, xcui' na ndya'a yu'u ti ya. ¹² Ti'i tsa cña nu ndu'ni ya cha' caja ñi'ya nu tyiji yu'u ji'i ya chalyuu. Nu lo'o ti'i tsa cha' nu nda ngu' lo'o ya, ná nsacu' tu'ba ya ji'i ngu'; tso'o ti nchcui' ya lo'o ngu' li'. Lo'o ndu'ni lya' ti ngu' ji'i ya, ndalo ya li'; ná nsacu' ya' ya ji'i ngu' tsiya' ti. ¹³ Masi chiya'a tsa nchcui' ngu' lo'o ya, ndalo tyiquee ya ji'i ngu' li', nxaala' ya cha' ji'i ngu'. Masi juani ña'a ti tya ndyu'ni cuxi ñati lo'o cua, ñi'ya si laca ya nana' nu ndyanu lo hitya yuu; ñi'ya nti' sca nguti nu nchcu' ngu', jua'a laca ya cha' ná ntsu'u cuentya ya tsiya' ti, ndu'ni ngu' lo'o tya'a ngu'.

¹⁴ Lo'o nscua na' quityi re, ná nti' na' cha' ca tyuju'u ti' ma; tsa bi' ti cha' nti' na' cha' cua'a na' ji'i ma cha' ná cua'ni tyixi ma lo'o ya. Na tyaca'a cu'ma jna' ñi'ya si laca ma sñi' na'. ¹⁵ Ntsu'u tsa ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo nu taca xyucua ngu' ji'i ma, pana sca ti na' ndu'ni na' ñi'ya nu ndu'ni sti ma, cha' ndye ndacha' na' cha' tso'o nu cua nda Jesucristo lo'o na ji'i ma; xqui'ya na' ngusñi ma cha' ji'i Jesús. ¹⁶ Bi' cha' juani nchcui' tsa na' lo'o ma cha' cua'ni ma ñi'ya nu cua na'a ma cha' ndu'ni na'.

¹⁷ Juani nda na' ji'i yu Timoteo lijya yu ca su ndi' ma, cha' laca nu Timoteo bi' ñi'ya laca sca sñi' na', cha' tyaca'a tsa yu 'na; jua'a tso'o tsa ngusñi yu cha' ji'i Jesucristo. Lcaa se' su ndya'a na' slo taju ñati ji'i Jesús nu ndi' sca quich'i, ca bi' nclyu'u na' ña'a cha' tso'o nu nga'a cha' cua'ni na chalyuu nu lo'o cua ngusñi na cha' ji'i Jesucristo; jua'a ndu'ni na' tyucui tyempo xqui'ya Jesucristo. Lo'o Timoteo cacha' yu ji'i ma cha' jua'a ndu'ni na'. ¹⁸ ¿Ni cña ndu'ni xi ngu' tya'a ma nu lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ji'i tya'a ma? Ná caa na' ca quich'i Corinto slo ma, nti' ma. ¹⁹ Pana ná cube ti' ma, caa na' yala ti ca su ndi' ma chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi nu Xu'na na. Lo'o li' quijeloo cha' ji'i ma jna', nu lo'o ña'a na' ñi'ya ndyu'ni nu ngu' tyixi bi'; si'i na ntucua na' ji'i ngu' xqui'ya cha' nu nda ti ngu' bi' li'. ²⁰ Ná taca tyati' yu'u na cha' ji'i ycu'i Ndyosi cha' laca Ni loo ji'na si na nchcui' ti na cha' ji'i Ni; na cua nti' Ni cha' cua'ni na cña ji'i Ni, tsa ña'a cña nu ndu'ni ycu'i Ni. ²¹ Cua jlo ti' na' cha' tso'o la caca ji'i ma si tso'o ti tyu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i

ma lo'o tyalaa na' ca slo ma; tso'o la si tso'o ti chcui' na' lo'o cu'ma li'. Ná tso'o ca ti' ma si ta na' cha' cusu lo'o ma li'.

5

Nga'a cha' culo'o ngu' ji'i tya'a ngu' nu ngua'ni cha' cuxi

¹ Cua ngujui cha' 'na, cua ndyuna na' cha' suba' tsa ngua'ni sca ñati tya'a ngusñi ma cha' ji'i Jesucristo; ngua'ni yu sca cña nu cuxi tsa. Pana ni ngu' xa' tsu', ná ndu'ni ngu' tsa lo cua cha' cuxi, masi ná ndacu'ya ngu' ji'i ycu'i Ndyosi tsiya' ti. Ndi'ya cña ngua'ni yu: ngua'a yu lo'o xtya'a miña'a yu. ² Lo'o ña'a ti tya ndu'ni tyucuaa ti' ma ji'i tya'a ma, masi nga'a cha' ca xñi' tsa ti' ma xqui'ya cha' cuxi bi'. Nga'a tsa cha' culo'o ma ji'i ñati nu ngua'ni cha' cuxi bi', cha' nga'aa tya'a yu stu'ba ti lo'o cu'ma. ³ Sca ti cuayá' ndyu'u cha', masi ná ndi' na' lo'o ma juani cha' cua'ni cuayá' na' ji'i yu bi'; pana cacua tsa slo cu'ma ndi' na', nti' na', xqui'ya cha' ndyi'u tsa ti' na' ji'i ma. Cua laca ngusta na' quitya ji'i ñati nu ngua'ni cha' cuxi bi'. ⁴ Bi' cha' lacua tyu'u ti' ma tsa tlyu ti ma chacuayá' ji'i Jesús nu Xu'na na, cha' cua'ni cuayá' ma ji'i yu bi' yala ti. Sca ti cha' ntsu'u tyiquee na' lo'o ma, lo'o jua'a cua nda ycu'i Jesucristo chacuayá' cha' cua'ni ma jua'a. ⁵ Li' xtyanu ma ji'i yu bi' ya' nu xña'a. Masi quiñu'u ycu'i yu li', quiñu'u cha' ji'i yu su ndi' yu chalyuu, pana ca lo'o tye chalyuu, ca li' cua'ni lya'a ycu'i nu Xu'na na ji'i yu, qui'ya Ni cresiya ji'i yu.

⁶ Si'i cha' tso'o ndu'ni ma cha' ndu'ni tyucuaa ti' ma ji'i tya'a ma. ¿Ha ná jlo ti' ma ñi'ya ndu'ni sca tiye'? Masi xti ti sca tiye' tyu'u ji'i catyá xlyá, cua'ni bi' cha' tyacu' quiña'a sca li'. ⁷ La cui' jua'a laca cu'ma, cha' ntsu'u qui'ya bi' chu' ma. Laca qui'ya bi' ji'i ma ñi'ya laca sca tiye' nu nga'aa tso'o tsiya' ti; tso'o si xcuaa ma ji'i, chaca quiya' quixa' cucui sca bi'. Lo'o jua'a cu'ma, nga'a cha' culotsu' ma qui'ya nu ntsu'u ji'i ma, cha' xcutsa'a Ni cha' nu ntsu'u tyiquee ma, cha' caca lubii cresiya ji'i ma. Na cua laca lubii bi' ji'i ma xqui'ya Jesús. Lo'o caca ta'a pascua ni, li' tyi'u ti' na cha' ngua'ni tye ycu'i Cristo ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'na. Xqui'ya lcaa na ngujui Ni lo crusi, ngua Cristo msta lu'u cuentya ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'na. ⁸ Bi' tso'o la si tyi'u ti' na ji'i Cristo lcaa tsa, cha' xa' ña'a cua'ni na li'; tso'o ti cua'ni na lo'o ñati, xcui' cha' liñi chcui' na lo'o ñati. Laca na ñi'ya laca xlyá cui nu ndya' chaca quiya' li'; nga'aa ntsu'u cha' cua'ni na ñi'ya nu ngua'ni na sa'ni lo'o ntsu'u cha' cuxi ji'na, lo'o ntsu'u cha' suba' ji'na, cha' ngua na ñi'ya ngua tsa ycu' xlyá nu ná tso'o tyempo bi'.

⁹ Lo quityi nu nda na' ndyaa slo mā tya clyo la, bi' nguscua na' cha' ná cua'ni tya'a mā lo'o ñat̄i nu xcui' cha' suba' ndu'ni; ¹⁰ pana ná nguscua na' cha' nga'aa chcu' mā tsiya' ti lo'o ñat̄i cuxi bi'. Ntsu'u tsa ñat̄i chalyuu nu ná ndaquiya' j'i' ycu' Ndyosi, nu ndu'ni suba', nu ndacui' ti', nu cuaana, nu ndu'ni tlyu j'i' lcu' jo'ó ti; lo'o jua'a ná caca tyu'utsu' na j'i' ngu' bi', sca ti si tyu'u na chalyuu tyaa na tsiya' ti. ¹¹ Pana ná tso'o cha' tyu'u cha' j'i' mā lo'o ñat̄i nu ndu'ni jua'a, masi ndu'ni ngu' bi' lo'o mā cha' tya'a ñat̄i j'i' Jesucristo laca ngu' bi'; bi' laca cha' nu ngua ti' na' chcu' lo'o mā. Ná caca stu'ba cha' j'i' mā lo'o ngu' si suba' ndu'ni ngu', si ndacui' ti' ngu', si ndu'ni tlyu ngu' j'i' lcu' jo'ó ti, si cuxi tsa nchcu' ngu' lo'o ñat̄i, si cu'bi' ngu', si cuaana ngu'; ná caca xñi mā cha' j'i' ngu' nu ndu'ni jua'a. Masi nacuj̄ ñat̄i bi' cha' stu'ba ti ntsu'u cha' j'i' ngu' lo'o Jesús, ná caca tyu'u cha' j'i' mā lo'o ngu'. La cui' ti cha', ni ná tso'o chca'a mā cacu mā tyaja lo'o ñat̄i nu ndu'ni jua'a. ¹²⁻¹³ Si'ti cuentya jna' laca ñat̄i nu ná ndaquiya' j'i' ycu' Ndyosi tsiya' ti, caca cuayá' j'i' ngu' bi' slo ycu' Ndyosi. Pana nu ngu' tya'a mā nu ntsu'u cha' j'i' lo'o Cristo, tso'o la si cua'ni cuayá' ycu' cu'mā j'i' ngu', nti' na'. Bi' cha' lacua culo'o mā j'i' nu cuxi, cha' ná cua'ni tya'a ngu' bi' lo'o mā tsiya' ti.

6

Nu lo'o ntsu'u cha' cusu' j'i' na lo'o tya'a ñat̄i na

¹ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' j'i' Jesús, nu lo'o ndyaca sca cha' cusu' j'i' mā lo'o tya'a ñat̄i mā, ¿ha tso'o la cha' ndyaa'a mā slo bese, nti' mā? ¿Ha tso'o nti' mā cha' ndyaa'a mā slo ñat̄i nu ná ndaquiya' j'i' ycu' Ndyosi tsiya' ti? ¿Ha ná tso'o la si tsaa mā slo ngu' tya'a ngusñi mā cha' j'i' Jesús? Jua'a' taca ca ti' cha' j'i' mā lo'o tya'a mā li'. ² Cua jlo ti' mā cha' cua nscua cha' ycu' i na cua'ni cuayá' na j'i' lcaa ñat̄i chalyuu lo'o ca tye ti cha', cha' cua ntsu'u cha' j'i' na lo'o ycu' Ndyosi. Si jua'a' caca cña nu cua'ni mā ca tiya' la, ¿ha ná caca j'i' mā cua'ni cuayá' mā j'i' sca cha' xca ti nde chalyuu juani? ³ Lo'o jua'a' nu ngu' xca j'i' ycu' Ndyosi ca nde cua, nda mā cuentya cha' lo'o ngu' bi' nga'a' cha' cua'ni cuayá' na j'i'; bi' cha' ycu' ca na taca xquiñi na sca cha' nu ndyaca j'i' na lo'o tya'a na nde chalyuu. ⁴ Lo'o ndyaca sca cha' cusu' j'i' mā lo'o tya'a mā, ná tso'o tsaa lo'o mā j'i' tya'a mā cha' caca cuayá' j'i' mā slo xa' ñat̄i nu ná stu'ba cha' j'i' lo'o tya'a ngusñi mā cha' j'i' Jesús. ⁵ Nscua na' cha' re cha' caca tyuju'u ti' mā slo ycu' Ndyosi. ¿Ha ná ntsu'u ni tsaca ngu' tya'a mā nu nchca cuayá' ti' ñi'ya caca xquiñi cha' j'i' mā lo'o tya'a mā? ⁶ Pana xa' tsa ña'a' ndu'ni mā ca jua. Masi ñat̄i tya'a

ngusñi mā cha' j'i' Jesús, ndyaa' lo'o mā j'i' ca slo ngu' nu ná ndaquiya' j'i' ycu' Ndyosi tsiya' ti, cha' cua'ni cuayá' ngu' bi' j'i' ngu' tya'a mā.

⁷ Nu lo'o ntsu'u cha' cusu' j'i' mā lo'o tya'a mā, li' hora ti caca cuayá' ti' na cha' tya lyiji xñi tso'o mā cha' j'i' Jesús. ¿Ha ná tso'o la, masi ta mā chacuayá' cha' caca cha' cuxi bi' j'i' mā jua'a' ti? ¿Ha ná tso'o la, masi cuaana ngu' cha' tso'o nu ntsu'u j'i' mā jua'a' ti? ⁸ Pana si' na tso'o la ndu'ni mā; cha' cuxi ndyuni mā lo'o ycu' ngu' tya'a ngusñi mā cha' j'i' Jesús, hasta ntyucuaana mā na nu ntsu'u j'i' tya'a mā.

⁹ Jlo ti' na cha' ná lo'o ñat̄i cuxi taca tsaa ca su tlyu ca su laca ycu' Ndyosi loo. Tso'o si liñi tsa caca cuayá' ti' mā cha' ná tsaa ngu' cuxi ca su tso'o bi': ñat̄i nu suba' tsa ndu'ni lo'o tya'a, lo'o jua'a' ñat̄i nu ndu'ni tlyu j'i' lcu' jo'ó ti, lo'o jua'a' ñat̄i nu ntsu'u cha' j'i' lo'o clyo'o xa' ñat̄i, jua'a' nu ngu' qu'iyu nu ndu'ni suba' lo'o tya'a qu'iyu ti ngu'. ¹⁰ Lo'o jua'a' nu cuaana, lo'o jua'a' nu nxlyaa na nu ntsu'u j'i' tya'a ngu', lo'o jua'a' nu cu'bi, lo'o jua'a' nu nchcu' cha' cuxi j'i' tya'a ngu', lo'o jua'a' nu cuxi ti ndu'ni ngana j'i' tya'a ngu', ná tsaa chca ñat̄i cuxi bi' ca su tso'o su ntucua ycu' Ndyosi. ¹¹ Lo'o jua'a' ntsu'u xi cu'mā nu ngua'ni mā la cui' tya'a cha' cuxi bi' tya sa'ni la; pana cua xa' ña'a' ndu'ni mā juani, cha' cua ngüityi Jesús lcaa qui'ya nu ntsu'u j'i' mā tya li', cua ndyat̄i mā cuentya j'i' ycu' Ndyosi li'. Cua ngüñi cha' j'i' mā lo'o ycu' Ndyosi nu lo'o ngusñi mā cha' j'i' ycu' Jesucristo nu Xu'na na, lo'o li' cua nda Ni Xty'i' ycu' Ni cha' tyanu ne' cresiya j'i' mā.

Ña'a' tsaca tyucui' ña'a' na laca na j'i' ycu' Ndyosi

¹² Ntsu'u quiya' nchcu' ñat̄i: “Ntsu'u chacuayá' 'na cha' cua'ni na' cua ña'a' ca cha', ñi'ya nu nti' na' cha' cua'ni na”, nacuj̄ ngu'. Chañi cha' j'i' ngu', pana ntsu'u cha' nu cua'ni na nu ná ntsu'u su xtyucua j'i'na. Lo'o na, taca ñacuj̄ na cha' ntsu'u chacuayá' j'i'na cha' cua'ni na ñi'ya nu nti' ti na cua'ni na; pana ná tso'o si qui' tsa na j'i' sca cha' nu ndu'ni na ña'a' cuayá' nu nga'aa caca xtyanu na j'i'. ¹³ Ntsu'u chaca cha' nu nchcu' ñat̄i: “Taca cacu na lcua ti lo na nu nti' na cacu na”, nacuj̄ ngu', “bi' cha' ntsu'u quij̄i ne' na cha' cua'ni cha'a' na bi' lo'o na cacu na”, nacuj̄ ngu'. Chañi cha' bi', pana sca ti cuayá' cua'ni tye ycu' Ndyosi j'i' na ndacu na lo'o jua'a' j'i' cuaña' ycu' na. La cui' jua'a' cua ngüñá ycu' Ndyosi j'i' tyucui' ña'a' na lijya na chalyuu, pana si' cha' culiji ti cuaña' na lo'o ndu'ni suba' na lo'o ñat̄i, si' xqui'ya cha' bi' ngüñá Ni j'i'na; cha' caca na ñat̄i j'i' ycu' Ni, cha' caca Ni nu Xu'na na, bi' cha' cua nda ycu' Ndyosi j'i'na lijya na chalyuu. ¹⁴ Tlyu

tša cha' ngua'ni ycuu' Ndyosi lo'o Jesús nu Xu'na na lo'o ngua'ni Ni cha' cua ndyu'ú yu chaca quiya', ngulo Ni jil'i yu ca su ntsiya yu ngujuii. La cui' jua'a tlyu tša cha' caca lo'o cua'ni Ni cha' tyu'ú na chaca quiya', quiyu Ni ji'na tyaa lo'o Ni ji'na ca lo'o tye chalyuu.

¹⁵ Cristo ca jil'i tyucui ña'a tsaca ma lacua, stu'ba ti ntsu'u cha' jil'i ma lo'o nu xa' la ñati tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo. Lo'o laca na ñati jil'i Cristo ni, zha caca sa'a na jil'i sca nu cuna'a calle ti? Ná tso'o cua'ni na jua'a tsiya' ti. ¹⁶ zHa ná jlo ti' ma cha' stu'ba ti tyiquee na, sca ti tañi na lo'o ñati bi', si tyu'u cha' ji'na lo'o, masi sa'a ti na jil'i? La cui' jua'a cha' nscua lo quityi cha' jo'ó nu ndiyá nchcui': "Laca nu tyucuaa ngu' bi' ñi'ya si laca ngu' sca ti ñati". Jua'a nchcui' quityi bi'. ¹⁷ La cui' jua'a caca ji'na lo'o tyu'u cha' ji'na lo'o Jesús nu Xu'na na; nchca stu'ba cha' ji'na lo'o Jesús li', cha' ntsu'u Xtyi'i ycuu' Ni ne' cresiya ji'na.

¹⁸ Bi' cha' ná cua'ni suba' ma lo'o xa' ñati. Cua ña'a ca quiyu na ntsu'u ji'na, ná cua'ni ñu'u bi' jil'i ycuu' na; pana lo'o cala' na jil'i xa' ñati nu si'i ñati ji'na, ycuu' ca na cua'ni ñu'u na ji'na li'. ¹⁹⁻²⁰ zHa ná nda ma cumentya cha' tyaca'a tsa ma jil'i ycuu' Ndyosi, xqui'ya cha' nda Ni Xtyi'i ycuu' Ni nu ndyanu ne' cresiya jil'i ma? Nga'aa si'i cumentya jil'i ycuu' ti ma ndya'a ma, cumentya jil'i ycuu' Ndyosi laca ma. Quiña'a tsa cha' tso'o ngua'ni Ni cumentya ji'na cha' ngula'a ma jil'i nu cuxi, cha' laca ma ñati jil'i ycuu' Ni; bi' cha' cua'ni tlyu ma jil'i ycuu' Ndyosi laca ma ndya'a ma, tyi'u ti ma jil'i Ni, lo'o jua'a tyucui tyiquee ma cua'ni ma laca cña nu culo ycuu' Ni jil'i ma.

7

zHa tso'o la si caja clyo'o na?

¹ Juani sca na' xi cha', cha' xacuj na' cha' jil'i ma cumentya jil'i quityi nu nguscua ma, nu ndyalaa slo na' tsubi' ti. Nu na ngu' quiyu, tso'o la si ná caja clyo'o na; tyanu na jua'a ti, nti' na'. ² Pana nde chalyuu su ndi'i na, ntsu'u tsa cha' suba' nu ndu'ni ngu' lo'o ngu' cuna'a; bi' cha' ni na' jil'i ma cha' tso'o la si laca ñati caja clyo'o ngu', caja sca nu cuna'a jil'i sca nu quiyu, lo'o jua'a nu cuna'a caja quiyu jil'i. ³ Nga'a cha' tyi'i tso'o nu quiyu lo'o clyo'o yu, ñi'ya nu nga'a cha' caca; lo'o jua'a nu cuna'a ni, nga'a cha' tyi'i tso'o lo'o clyo'o ñi'ya nu nga'a cha' caca. ⁴ Bi' cha' nga'aa culo sca nu cuna'a cña jil'i ycuu' ca si cua ngujui clyo'o, cha' nu quiyu laca loo jil'i; lo'o jua'a nu quiyu, nga'aa si'i ycuu' ca yu nu culo cña jil'i yu lo'o cua ngujui clyo'o yu, cha' nu cuna'a laca loo jil'i yu li'. ⁵ Ná tso'o si tyeje tacui tyuu tsá nu ná ndi'i ma lo'o clyo'o ma; sca ti si tyu'utsu' ma xi jil'i tya'a ma cha' caja xi tyempo chcui' ma lo'o ycuu' Ndyosi Stí ma. Lo'o nteje tacui cha' bi', xa' tyi'i ma

lo'o clyo'o ma li', ñi'ya nu ndi'i ti ma. Si ná cua'ni ma jua'a, ná tyiquee' quiñu'u cha' jil'i ma lo'o clyo'o ma cha' ná nchca talo ma tyuu tsa. Lo'o li' cua'ni nu xña'a ngana jil'i ma.

⁶ Ná ñacuj ma cha' nclyo na' cña jil'i ma cha' caja clyo'o ma; nde laca sca cha' nu nda ti na' lo'o ma, ⁷ cha' cumentya jna' tso'o la si tyanu ngu' ycuu' ti ngu' ñi'ya nu ndi'i na', jua'a nti' na'. Pana xi xa' ca ña'a ndu'ni ycuu' Ndyosi lo'o scaa ñati, cha' cua nda ycuu' Ndyosi chacuayá' ñi'ya tyi'i scaa na; tsaca lo ña'a ndi'i tsaca ñati, chaca lo ña'a ndi'i chaca ñati, tsa ña'a' chacuayá' nu nda Ni ji'na.

⁸ Nde laca cha' nu ta na' lo'o cu'ma nu bilya caja clyo'o ma, cuati jua'a lo'o ngu' tya'a na nu ndyanu ti'i ti: tso'o la caca jil'i ma si tyi'i ma ñi'ya nu ndi'i ti na', nti' na'. ⁹ Sca ti si ná talo ma tyi'i ma jua'a ti, tso'o la si caja clyo'o ma li', cha' ná tso'o si quiñu'u ti' na cha' xcui' ndijña tyiquee na jil'i ñati nu caca clyo'o na.

¹⁰ Nu cu'ma nu ndi'i lo'o clyo'o ma ni, ndi'ya cña ntsu'u cha' cua'ni ma; ni si'i cumentya jna' ngulo na' cña re jil'i ma, ndi'ya cña nclyo ycuu' Ndyosi nu Xu'na na jil'i ma: Ná xtyanu ti'i cu'ma ngu' cuna'a jil'i clyo'o ma. ¹¹ Si cua nguxtyanu ma jil'i nu quiyu, nga'a cha' tyanu ma ycuu' ti ma, sca ti si tyaja'a ma tyaa ma lo'o clyo'o ma chaca quiya'. Lo'o jua'a cu'ma ngu' quiyu, ná ntsu'u chacuayá' jil'i ma cha' culo'o ma jil'i clyo'o ma.

¹² Nu juani ta na' sca cha' lo'o cu'ma ngu' quiyu tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, nu ntsu'u clyo'o ma nu tya lyiji xñi cha' jil'i Jesús; si tyaja'a bi' tyi'i bi' ñi'ya nu ndi'i ti lo'o ma, tso'o li'. Ná ntsu'u chacuayá' jil'i ma cha' culo'o ma jil'i nu cuna'a bi' cha' tyaa ngu'. Na' laca nu ngulo na' cña bi' jil'i ma; masi ná ndu ycuu' Ndyosi lo'o na', pana sca ti cuayá' ndyu'u cha' bi'. ¹³ La cui' ti cha' ta na' lo'o cu'ma ngu' cuna'a tya'a na nu ntsu'u clyo'o ma nu bilya xñi cha' jil'i Jesús, tya'a cha' nu ngusñi ma: ná tso'o culo'o ma jil'i nu quiyu clyo'o ma si tya ndi'i tso'o ti ngu' lo'o ma. ¹⁴ Ntucua' ycuu' Ndyosi jil'i cha' nu nchcui' ngu' cuna'a bi' lo'o ycuu' Ni cumentya jil'i clyo'o ngu', tso'o cha' bi' cumentya jil'i ycuu' Ndyosi cha' clyo'o laca ngu'. Lo'o jua'a nu ngu' cuna'a nu tya lyiji xñi cha' jil'i Jesús, tya'a cha' nu cua ngusñi clyo'o, ntucua' ycuu' Ndyosi jil'i cha' nu nchcui' nu quiyu bi' lo'o ycuu' Ni cumentya jil'i clyo'o ngu'; tso'o cha' bi' cumentya jil'i Ni cha' clyo'o laca ngu'. Nga'a cha' caca jua'a xqui'ya nu sube sñi' ma. Nga'aa laca ngu' sube bi' ñi'ya nu laca sñi' xa' ñati nu ná ndaquiya' jil'i ycuu' Ndyosi tsiya' ti, cha' cua ngusñi Ni cumentya jil'i nu sube bi' xqui'ya cu'ma. ¹⁵ Sca ti cha' jil'i ñati nu ná ntaja'a xñi cha' jil'i Jesús bi', si cua nti' ngu' xtyanu ngu' jil'i clyo'o ngu', si lya' ti' ngu' jil'i clyo'o ngu' cha' ngusñi clyo'o

ngu' cha' jil'i Jesús, li' ta mā chacuayá' cha' tyaá ngu' nu ná ngusñi cha' jil'i Jesús bi'. Nu ngu' tya'a na nu ngusñi cha' jil'i Jesús, masi qui'yu, masi cuna'a, cua ntsu'u chacuayá' jil'i mā cha' xtyanu mā jil'i clyo'o mā, sca ti si jua'a ti taca tyil'i mā t'i ti chalyuu. Cua nti' ycu'i Ndyosi cha' tyil'i tso'o na chalyuu. ¹⁶ Cu'mā ngu' cuna'a, ná tyiquee' xñi clyo'o mā cha' jil'i Jesús xqui'ya cu'mā cha' jly'a ti' mā jil'i Jesús; clyáá yu bi' jil'i nu xña'a li'. La cui' jua'a cu'mā ngu' qui'yu, ná tyiquee' xñi clyo'o mā cha' jil'i Jesús xqui'ya cha' jly'a ti' mā jil'i Jesús; clyáá cho' jil'i nu cuxi li'.

Ná ndulo tsa cha' jil'i ycu'i Ndyosi na ca laca scaa na

¹⁷ Nu lo'o tya lyiji cusubi ycu'i Ndyosi jil'na, tya li' cua laca nda Ni jil'na ñi'ya nu tyil'i scaa na chalyuu. Ycu'i Ndyosi laca nu nda chalyuu jil'na tya clyo, lo'o jua'a ycu'i Ni laca nu ngusubi jil'na cha' xñi na cha' jil'i Ni juani. Tya la cui' chalyuu bi' laca nu ntsu'u jil'na juani, la cui' ña'a chalyuu nu ngujui jil'na tya clyo; pana juani tyucui tyiquee na ndil'i na chalyuu. La cui' ti cha' nchcui' na lo'o ngu' lcu'a ti quich'i su ndil'i ngu' nu ngusñi cha' jil'i Cristo. ¹⁸ Ñi'ya nti' ngu' judío ni, lo'o ngusñi ngu' cha' jil'i Jesús xqui'ya cha' ngusubi Ni jil'i ngu', ná tso'o si caca tyuju'u ti' ngu' cha' ngusi'yu ñati quiji ngu' cha' laca ngu' judío; ntsu'u cha' tyanu ngu' ñi'ya nu ña'a ti' ngu' lo'o ngua cuañi' ngu'. Ngu' xa' nasiyu ni, ná ntsu'u cha' jil'i ngu' cha' xi'yu quiji ngu' jua'a, nu lo'o xñi ngu' bi' cha' jil'i Jesús; ná ntsu'u cha' cua'ni ngu' ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío, tyanu ngu' ñi'ya nu ndil'i ti' ngu' li'. ¹⁹ Ná ndu'ni cha' cuentya jil'i ycu'i Ndyosi, masi ngulacua na jua'a, masi ná ngulacua na jua'a; nu ndu'ni cha' cuentya jil'i ycu'i Ndyosi laca cha' cua'ni na cña nu nclyo Ni jil'na. ²⁰ Bi' cha' juani ña'a ti' tya nga'a cha' tyil'i na chalyuu, ñi'ya ndil'i ti' na tya lo'o ngusubi Ni jil'na cha' caca na ñati jil'i. ²¹ Ná ndu'ni cha' masi msu nu ngüi'ya ñati laca mā nu lo'o ngusubi Ni jil'i mā, pana tso'o laca si caja nu ta caya' cha' tyu'u mā laja ti. ²² Ñati nu jua'a tya ntsu'u xu'na ngu' nu lo'o cua ngusubi ycu'i Ndyosi jil'i ngu', juani ndil'i tso'o ti' ngu' bi', xqui'ya cha' cua ngusñi ngu' bi' cha' jil'i Jesús; masi ña'a ti' tya laca ngu' ñati jil'i xu'na ngu', taca taquiya' ngu' bi' jil'i cha' nu nchcui' ycu'i Ndyosi juani. Lo'o jua'a nu ngu' msu nu ndil'i tso'o ti' ni, lo'o cusubi Cristo jil'i ngu' bi', la cui' jua'a caca ngu' bi' msu jil'i ycu'i Ndyosi. ²³ Quiña'a tsa cha' tso'o ngua'ni ycu'i Ndyosi cuentya jil'na, cha' ngulaá mā jil'i nu xña'a; bi' cha' ná ta mā chacuayá' jil'i ñati chalyuu ti nu nti' cua'a jil'i mā cha' ná tyil'i tso'o ti' mā. ²⁴ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo, ndi'ya clyacua ti' scaa mā: nga'a cha' tyil'i mā chalyuu ñi'ya nu ndil'i ti' mā nu lo'o ngusubi Jesús jil'i mā

tya clyo, ña'a ti' tya xñi tso'o ti' mā cha' jil'i ycu'i Ndyosi.

²⁵ Bilya ta ycu'i nu Xu'na na cha' lo'o na' ñi'ya cua'ni ñati nu ntucua ycu'i ti, si caja clyo'o ngu', si ná caja clyo'o ngu'; bi' cha' cuentya jna' ti, ta na' xi cha' lo'o mā. Taca xñi mā cha' jna', xqui'ya cha' lo'o na' ngua'ni tya'na ti' Ni' na; bi' cha' ndyu'ni na' cña jil'i Ni. ²⁶ Lye tsa laca chalyuu juani, ndyacua tsa cha' ti' jil'na; bi' cha' tso'o la si tyanu na ñi'ya nu ndil'i ti' na, nti' na'. ²⁷ Si ntsu'u clyo'o mā, tyil'i tso'o mā lo'o lacua, ná culo'o mā jil'i; si ndil'i mā ycu'i ti' mā, ná culana mā jil'i ñi'ya nu caca clyo'o mā, nti' na'. ²⁸ Pana la cui' ti' cha', si' qui'ya laca masi caja clyo'o mā; lo'o jua'a sca nu cuna'a nu bilya caja clyo'o, si' qui'ya laca masi caja clyo'o bi'. Tsa bi' ti' cha' ndube ti' ná jil'i mā, lcaa ña'a cha' ti' i' nu caca jil'i mā nde loo la su ndil'i mā chalyuu. Ná nti' na' cha' quiña'a tsa cha' ti' tyacua jil'i mā xqui'ya cha' ntsu'u clyo'o mā, xqui'ya cha' ndil'i sñi' mā li'.

²⁹ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, ndi'ya laca cha' nu ta na' lo'o mā: Tya xti tya tyempo tya lijya jil'na chalyuu. Bi' cha' cua'ni yala mā su ndil'i mā chalyuu; masi ntsu'u clyo'o mā, si' xcu'i cha' jil'i clyo'o mā tyu'u tyiquee mā; ³⁰ masi nxi'ya mā, ná ñacui mā cha' xñi' ti' mā; masi nxyi' mā, ná ñacui mā cha' cha'a tsa ti' mā; masi cui'ya mā sca yu'ba, ná culacua ti' mā cha' tsa cu' ti' na jil'i mā laca bi'; ³¹ masi ntsu'u tsa cha' tso'o jil'i mā nde chalyuu, ná culiji tsa mā tyempo jil'i mā xqui'ya cha' tso'o bi'. Cua lijya ti' tye tyucui ña'a chalyuu, lo'o jua'a lcaa na nu ntsu'u chalyuu nga'a cha' tye cha' bi'.

³² Cua nti' na' cha' ná caca xa' la cha' jil'i mā, cha' jua'a xqui'ya cha' bi' ná caca cua'ni tso'o mā cña. Cu'mā ngu' qui'yu nu bilya caja clyo'o mā, taca cua'ni mā tsa lo ti' cña jil'i ycu'i Ndyosi li'; cua'ni mā ñi'ya nu nti' ycu'i nu Xu'na na cha' cua'ni na li'. ³³ Pana nu cu'mā nu ntsu'u clyo'o mā, cua ntsu'u tsa cña jil'i mā cha' caja ñi'ya nu tyiji yu'u jil'i mā chalyuu, cha' cua'ni mā ñi'ya nu tso'o la nti' clyo'o mā. Tucua lo cha' ntsu'u tyiquee mā li'. ³⁴ Lo'o jua'a cu'mā ngu' cuna'a nu ntucua ycu'i ti, lo'o jua'a nu cuañi' nu bilya caja clyo'o, taca cua'ni mā tsa lo ti' cña jil'i ycu'i nu Xu'na na; jua'a caca mā ñati jil'i ycu'i Ndyosi tyucui ña'a tsaca mā, tyucui tyiquee mā. Pana nu cu'mā nu cua ntsu'u clyo'o mā, cua ntsu'u tsa cha' ndube ti' mā cha' caja ñi'ya nu tyiji yu'u jil'i mā chalyuu, cha' cua'ni mā ñi'ya nu tso'o la nti' clyo'o mā.

³⁵ Nti' tsa na' cha' xtyucua na' jil'i cu'mā, bi' cha' nda na' cha' bi' lo'o mā. Si' na ndaca'a na' jil'i mā cha' ná caja clyo'o mā, cha' ntsu'u cha' cua'ni mā ñi'ya nu tso'o la cuentya jil'i sa scaa mā. Na cua nti' na' cha' tyucui tyiquee mā cua'ni mā cña jil'i ycu'i

Ndyosi, lo'o li' ná caja nu cua'ni ñu'u tyucuij nu cua ngulu'u Jesús jí'j ma.

³⁶Tso'o si ta sti nu cuna'a cuañi' chacuayá' caja clyo'o sñi', si'i qui'ya laca bi'. Cua ndyalaa ti' cho', cua la cui' tyempo caja clyo'o. Nga'a cha' cua'ni sti nu cuna'a ñi'ya nu tso'o la nti' yu cuentya jí'j sñi'; ná ntsu'u qui'ya jí'j, masi caja clyo'o sñi'. ³⁷Pana la cui' ti tso'o cua'ni xa' la ngu' tya'a ma, nu tso'o la nti' masi ná caja clyo'o sñi' tsiya' ti. Ná tso'o si tatsaa ngu' jí'j sca ñati' cha' ta jí'j sñi' cha' caja clyo'o lo'o sñi' ngu'. Ntsu'u chacuayá' jí'j sca ñati' cha' cua'ni ñi'ya nu tso'o la nti' yu cuentya jí'j sñi' yu. ³⁸Jua'a laca cha' cuentya jí'j nu cuna'a cuañi' tya'a ma; tso'o si ta ma jí'j sñi' ma cha' caja clyo'o lo'o xa' ñati', lo'o jua'a sca ti cuayá' tso'o ndu'ni ñati' nu ná nda jí'j, nti' na'.

³⁹Cu'ma ngu' cuna'a nu cua nguij clyo'o ma, ná ntsu'u chacuayá' caja clyo'o lo'o chaca ñati' laja lo'o tya lu'u clyo'o ma. Sca ti si cua nguij nu qui'yu jí'j ma, ca li' ntsu'u chacuayá' caja clyo'o ma chaca quiya'. Taca caja clyo'o ma li' chaca quiya' lo'o cua ña'a ca nu qui'yu nu nti' ma, sca ti si lo'o yu bi' laca ñati' tya'a ngusñi na cha' jí'j Jesús. ⁴⁰Pana nti' na' cha' tso'o la tyu'u tyiquee ma si ná caja clyo'o ma, si tyanu ma ycuí' ti ma. Jua'a ncliyacua ti' na', cha' Xty'i' ycuí' Ndyosi nacuj' na cha' chcuí' na' jua'a, nti' na'.

8

¿Ha cacu na sca na nu cua nscua slo jo'ó?

¹Nde scua na' chaca cha' nu tsa slo ma, cha' ca cuayá' ti' ma ñi' cha' ndyu'ni ma lo'o ndacu ma msta nu cua ngusta ngu' slo jo'ó tya clyo. Ntsu'u cu'ma nu ñacu' ma: "Cua jlo ti' ya, cua nda ya cuentya cha' ná ntsu'u cha' tacati jí'j jo'ó jua; taca cacu ya msta bi'", ñacu' ma. Chañi' tsa cha' bi'. Pana tyixi cua'ni na lo'o tya'a ñati' na nu lo'o chcuí' na jua'a. Sca ti si ntsu'u tyiquee na ña'a na jí'j tya'a ñati' na, si cube ti' na jí'j ngu' bi', ca li' taca xtyucua na jí'j ngu'. ²Nu lo'o ndu'ni na lo'o ngu' cha' cua jlo ti' na sca cha', cha' cua laca ngua tsa'a na sca cha', cha' tyixi nda na lo'o ngu' li'. Laca bi' ñi'ya si ná jlo ti' na tsiya' ti, si bilya ca tsa'a na tso'o ti sca cha' nu nga'a tsa cha' ca tsa'a na. ³Pana si tso'o ntsu'u tyiquee na ña'a na jí'j ycuí' Ndyosi, tyuloo Ni jí'j na li', tyu'u cha' jí'j Ni lo'o na li'.

⁴Tso'o lacua. Ta na cha' lo'o tya'a na si tso'o cuentya jí'j ycuí' Ndyosi cha' cacu na msta nu cua ngusta ngu' slo jo'ó tya clyo. Cua jlo ti' na ñi'ya nu laca sca lcuí' jo'ó, lcuí' ti laca bi'. Ná tyaca' ña'a na sca na nu lu'ú, ñi'ya nu ña'a lcuí' jo'ó bi'. Sca ti ycuí' Ndyosi Sti na ntsu'u chalyuu. ⁵Chañi' cha' quiña'a tsa jo'ó ntsu'u chalyuu, lo'o jua'a nde cua ntsu'u xa' la jo'ó, ntucua bi' cuentya jí'j ñati' chalyuu. Ndu'ni ngu' jí'j jo'ó bi', cha' laca bi'

jo'ó cuentya jí'j ngu'; ndu'ni ngu' cha' laca bi' xu'na ngu'. ⁶Pana nu ñati' tya'a ntsu'u cha' jí'j na lo'o Jesús, sca ti ycuí' Ndyosi Sti na jlya ti' na jí'j tsiya' ti; la cui' ti jua'a sca ti ycuí' Jesucristo nu Xu'na na ngusñi na cha' jí'j. Ngüñá' Ni tyucui' ña'a chalyuu, xqui'ya Jesús ndya' lcaa lo na; cuentya jí'j ycuí' Jesús laca lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu, lo'o jua'a xqui'ya ycuí' Jesús ndi' na chalyuu.

⁷Pana ná lcaa ñati' nchca cuayá' ti' cha' bi'. Ntsu'u ngu' tya'a ngusñi na cha' jí'j Jesús nu ná nchca cacu sca na nu cua nscua slo jo'ó tya clyo. Nu ngua tya sa'ni la, cua ngui' tsa ngu' bi' jí'j jo'ó bi'; lo'o juani' ña'a ti tya ntsu'u ti' ngu' bi' cha' na cacu jo'ó laca na nu cacu ngu' bi'. Bi' cha' ná ndalo ngu' bi' tsiya' ti cha' cacu ngu' cuaña' nu ngua msta bi'; cha' cuxi laca cha' bi' cuentya jí'j ngu' bi'. ⁸Masi jlo ti' na cha' sca na cacu na ni, si'i bi' laca nu ndu'ni cha' tso'o la na cuentya jí'j ycuí' Ndyosi. Si'i na caca tso'o la na, masi cacu na jí'j; lo'o jua'a ná sca cha' cacu jí'j, masi ná cacu na jí'j. ⁹Bi' cha' cui'ya ma' cuentya ñi'ya cua'ni ma slo ngu' nu tya ncliyacua tsa ti' bi'. Ntsu'u chacuayá' jí'j na cha' cacu na cua ña'a ca na tu'ni; pana ná tyiquee' tyu'utsu' ngu' bi' jí'j tyucuij líñi si ná tso'o ti cua'ni ma slo ngu', si cacu ma msta nu nscua slo jo'ó tya clyo. ¹⁰Ndi'ya cha' caca lo'o ñati' nu tya quiña'a tsa ncliyacua ti' jí'j na nu nscua slo jo'ó bi' li'. Nti' ngu' cha' cua jlo tso'o ti' ma lcaa cha' jí'j Jesús. Nu lo'o ña'a ngu' jí'j ma cha' nga'a ma slo jo'ó, ndacu ma na laca nu nscua slo jo'ó, lo'o ngu' cua'ni ngu' ñi'ya nu ndyu'ni ma nti' ngu' li', masi cha' cuxi laca bi' cuentya jí'j ngu'. ¹¹Lo'o jua'a caca cuxi jí'j ngu' li', chcu'na tyucuij jí'j ngu' xqui'ya cu'ma nu cua jlo ti' ma cha' líñi jí'j ycuí' Ndyosi. Tso'o la tyi'u ti' ma cha' lo'o xqui'ya ngu' bi' nguijui' Cristo. ¹²Cha' cuxi ndyu'ni ma lo'o ycuí' Cristo li', xqui'ya cha' ngua'ni ma cha' cuxi bi' lo'o ngu' tya'a ngusñi ma cha' jí'j Ni; na ndyu'ni ñu'u ma jí'j ycuí' ngu' li', xqui'ya cha' tya ncliyacua tsa ti' ngu' bi'. Ná talo ngu' bi' si ña'a ngu' cha' ndu'ni ma jua'a. ¹³Lo'o jua'a na', tso'o la masi ná cacu na' cuaña' nu cua nscua slo jo'ó, cha' jua'a ná cua'ni ngu' tya'a na' cha' cuxi xqui'ya na' li'. Ná nti' na' cha' tyu'utsu' ngu' tya'a na' jí'j tyucuij líñi.

9

Ntsu'u chacuayá' jí'j Pablo, cha' ycuí' Ndyosi laca nu cua nda cña jí'j yu

¹Cua ntsu'u chacuayá' na cha' cua'ni na' cua ña'a ca lo cha'. Cua ngua'a loo ycuí' Ndyosi na cha' cua'ni na' cña jí'j Ni, nu lo'o na'a na' jí'j ycuí' Jesús nu Xu'na na. Ngusñi ma cha' jí'j Jesús juani' xqui'ya cha' ndu'ni na' cña jí'j Ni, ²masi nti' xa' ñati' cha' si'i cña jí'j Ni laca na'; pana cu'ma ngu' Corinto cua

nslo ma 'na, cha' cua nda na' cha' ji'i Jesús lo'o ma ty'a clyo. Chañi cha' bi'. Taca jlo ti' ngu' cha' jua'a laca cña nu ndyu'ni na', lo'o ña'a ngu' ñi'ya ndyaca cha' bi' lo'o ma.

³ Ndi'ya nxacu' na' cha' ji'i ngu' nu lo'o nchcui' chu' ti ngu' 'na: ⁴ Ntsu'u chacuayá' 'na cha' xñi na' xi na cacu na' lo'o na co'o na' caya' lo cña nu ndyu'ni na', ni na' ji'i ngu' bi'. ⁵ Lo'o jua'a taca caja clyo'o na' lo'o sca nu cuna'a nu ty'a'a ngusñi na' cha' ji'i Jesús, cha' ty'a'a lo'o na' ji'i tyucuij lcaa su ndya'a na' tyijyu', ni na' ji'i ngu' bi'. Jua'a ndu'ni ty'a'a ndya'a na' cña, masi ty'a'a ycu' nu Xu'na na, masi Pedro, ntsu'u clyo'o ngu' bi'. ⁶ Si'i sca ti na' lo'o Bernabé nu nga'a cha' cua'ni lye ya cña cha' caja na cacu ya, laja lo'o nclyu'u ya cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i ngu'. ⁷ ¿Ha ná jlo ti' ma ñi'ya ndu'ni ñati chalyuu cha' tyiji yu'u ji'i ngu' chalyuu? Ñi'ya nti' ngu' sendaru ni, ná ndya'a bi' cusu'u laja ti, ntsu'u nu nda caya' ji'i ngu'. Lo'o jua'a ñati nu ntsu'u cña ne' quixi' ni, ndyiji na cacu ngu' lo na nu ntyaa ngu'; nu ngu' nu ndya'a lo'o scu' ñati ni, ndyi'yu ngu' sty'i nu ndyu'u ji'i scu' ngu'. Bi' cha' ntsu'u chacuayá' ji'i ya cha' caja na nu tyiji yu'u ji'i ya chalyuu. Jua'a ni na' ji'i ngu' bi'. ⁸ Nchcui' na' re ñi'ya nu laca cha' ji'i ñati chalyuu, ñi'ya nu ndyiji na ndacu ngu'; pana la cui' jua'a nchcui' cha' nu nscua lo quityi ji'i ycu' Ndyosi, cha' jo'o nu nguscua Moisés tya sa'ni. ⁹ Ndi'ya nchcui' lo quityi bi': "Ná xca' ma tu'ba toro lo'o nxa'tá ni' nguata trigo cha' tyu'u si'yu bi'". Jua'a cha' nchcui' lo quityi bi'. Ni si'i cha' ji'i toro ti nchcui' ycu' Ndyosi, cha' ty'a na' ti' Ni ji'i ni' cha' caja xi tyempo cacu ni'; ¹⁰ lo'o cha' ji'i ya nchcui' Ni, ji'i cuare nu ndya'a ya tyijyu' cha' chcui' ya cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati. Ñi'ya nu laca ji'i ngu' nu nclya'a yuu lo'o toro, ñi'ya nu laca ji'i ngu' nu ndu'ni clacua, jua'a laca ji'i ya; lo'o cuare ntsu'u chacuayá' ji'i ya cha' jña ya xi cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ngu' nu lo'o cua ndye cña ji'i ya. ¹¹ Nu cña nu ndyu'ni ya cuentya ji'i ma ni, si'i sca cña nu taca ña'a ma ji'i laca bi', ne' cresiya ji'i ma ndyaca cña bi'; pana taca tyi'u ti' ma ji'i ya, na laca nu lyiji ji'i ya cha' tyiji yu'u ji'i ya nde chalyuu. ¹² Xa' la ty'a'a ndyu'ni ya cña ndyiji na laca nu lyiji ji'i ngu' nu lo'o nda ma xi xcaya' ngu' bi'. ¿Ha ná tso'o si la cui' ti cha' caja ji'i ya, ñi'ya nu ndyiji ji'i ngu' bi'?

Tsa bi' ti cha', ná ndi'ña ya cha' tso'o bi' ji'i ma tsiya' ti. Ndalo tsa ya ji'i cu ña'a ca cha' ti'í nu ndyaca ji'i ya, cha' ná nti' ya tsiya' ti tacu' ya ji'i cha' tso'o ji'i Cristo nu nchcui' ya lo'o ma, cha' ná cuna ñati ji'i cha' bi'. ¹³ Ná tyiquee' cua jlo ti' ma ñi'ya nu ndyaca ji'i nu laca cña ne' laa tlyu ji'i ngu' judío. ¿Ha si'i la cui' ti ne' laa bi' ndyiji na ndacu ngu' bi'? Ndyiji na cacu sti jo'o ne' laa bi' nu tsa cu' ti nxñi msta nu ndya'a lo'o ngu' ne' laa, cha'

taqu' lyiji ngu' ji'i lo mesa ji'i ycu' Ndyosi; sa yu'be ti msta bi' caja ji'i sti jo'o bi' cha' cacu ngu'. ¹⁴ Lo'o cuare, lo'o ncliji chalyuu ji'i ya su ndya'a ya tyijyu' cha' nchcui' ya cha' tso'o nu ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati, tso'o si ta ngu' xi na tyiji yu'u ji'i ya chalyuu. ¹⁵ Pana ná ngüjña na' na cacu na' ji'i ngu' tsiya' ti lcaa se'j su ndya'a na'. La cui' jua'a ná nscua na' quityi re cha' jña na' na cacu na' ji'i cu'ma, cha' ná xñi na' na nu ta ngu' 'na masi cajaa ycu' na'; tso'o la nti' na' cha' ndu'ni na' cña re jua'a ti, ná lo'o caya'.

¹⁶ Ná tso'o si tyucuaa ti' na' ji'i ma xqui'ya cha' ndya'a na' nchcui' na' cha' tso'o nu ji'i Jesús lo'o ñati, na cua ngua'a loo Ni 'na cha' cua'ni na' cña bi'. Tlyu tsa cha' ti'í caca 'na si ná chcui' na' cha' ji'i Jesús lo'o ñati. ¹⁷ Nu lo'o cua'ni na' sca cña cuentya 'na ti, ndu' ti' na' cha' caja xcaya' na' li'. Pana xa' ña'a cña laca cña nu nda Ni 'na; na cua ndyanu cña bi' 'na cha' bi' ti cña cua'ni na', cha' cua ndatsaa Ni 'na cha' cua'ni na' ji'i. Bi' cha' ndyu'ni na' cña bi'. ¹⁸ ¿Ha ná caja xcaya' na' li'? Chañi cha' caja bi' 'na, pana xa' lo na laca bi' li'; laca cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' nu lo'o nchcui' na' cha' tso'o ji'i Jesús lo'o ñati. Bi' cha' tso'o tsa nti' na', masi ná nda ngu' xcaya' na'. Ná nti' na' jña na' xcaya' na' ji'i ma, masi ntsu'u chacuayá' cha' jña na' cha' bi' ji'i ma, laja lo'o ndyu'ni na' cña ji'i ycu' Ni.

¹⁹ Ntsu'u chacuayá' cua'ni na' ni cña laca nu nti' na' cua'ni na'. Ná tucui ndatsaa 'na cha' cua'ni na' cña ji'i ngu' nquicha'; pana nti' na' cha' quiña'a la ñati xñi ngu' cha' ji'i Cristo, bi' cha' nda na' chacuayá' ji'i cua ña'a ca ngu' cha' tatsaa ngu' 'na. ²⁰ Nu lo'o nga'a na' slo ngu' judío, li' ndyu'ni na' ñi'ya nu ndu'ni lcaa ngu' judío, cha' xñi la ngu' judío cha' ji'i Cristo. Nchcui' na' cha' ji'i Jesús lo'o ngu' bi', bi' cha' ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío lo'o ty'a'a ngu', jua'a ndu'ni na' slo ngu', masi nga'aa ntsu'u cha' taquiya' na' ji'i cha' cusu' ji'i ngu' bi', nu cña nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi cha' cua'ni ngu' bi' tya sa'ni la. Pana laca cha' cua'ni na' cha' quiña'a la ñati bi' xñi ngu' cha' ji'i Cristo. ²¹ Ngu' xa' tsu' ni, ná nga'a cha' taquiya' ngu' ji'i cha' nu laca ji'i ngu' judío. Bi' cha' ñi'ya si laca na' ñati ty'a'a ngu', jua'a ndi'i na' lo'o ngu' xa' tsu' li', cha' tso'o la xñi ngu' bi' cha' ji'i Cristo. Laja li' ndaquiya' na' lcaa cha' nu nda ycu' Ndyosi Sti na' lo'o na, cha' jua'a nga'a cha' caca si taquiya' na' ji'i Cristo. ²² Lo'o li', lo'o ndi'i na' lo'o ngu' ty'a'a ngusñi na' cha' ji'i Jesús nu ty'a lyiji jly'a tso'o ti' ngu' cha' ji'i Jesús, ñi'ya si stu'ba ti cha' laca 'na lo'o ngu', jua'a ndi'i na' lo'o ngu' li', cha' cuna la ngu' bi' cha' ji'i Cristo. Lcua ti lo cña cua'ni na' cha' tyaja'a la ñati xñi ngu' cha' ji'i Cristo. ²³ Jua'a ndu'ni na' lcua ti se'j su ndya'a na', cha' nchcui' na' lo'o ngu' cha'

tso'o ji'i Jesús. Cua nti' na' cha' ñi'ya ndyaca tso'o ne' cresiya 'na xqui'ya cha' bi', la cui' jua'a caca tso'o ne' cresiya ji'i lcaa ñati.

²⁴ Ndi'ya laca cña nu nda Ni 'na, ñi'ya ndyaca lo'o cua'ni ngu' sca posta lo'o nxna ngu'. Tyuu tya'a ngu' xna ngu' stu'ba ti li', masi sca ti yu tyijiloo ji'i ca ta'a ngu' su tye cha' bi'. La cui' jua'a caca lo'o na, nga'a cha' tsa cu' ti cua'ni na cña ña'a' cuayá' nu tye chalyuu ji'na. ²⁵ Lo'o cua xna ti ngu' sca posta ni, ná taquiya' ngu' ji'i sca cha' nu cua'a ji'i ngu' cha' ná xna tso'o ngu'; talo ngu' ña'a' cuayá' nu tyijiloo ngu' ji'i tya'a ngu', cha' cua'ni ngu' ngana. Su cua ndye, li' caja xi cha' tso'o ji'i ngu' nu ngua'ni ngana bi', masi xti ti tyempo talo cha' bi', pana xa' ña'a' cha' ndyaca lo'o na. Lye tsa ndyu'ni cña ti' na lcaa hora, ña'a' cuayá' ta Ni sca cha' tso'o ji'na, sca cha' nu ná nga'a' cha' tye tsiya' ti. ²⁶ Lo'o na', ñi'ya laca sca ñati nu nxna posta, jua'a ndu'ni na' nde chalyuu; liñi tsa nxna na' ña'a' cuayá' tyalaa na' su ndye tyucuij. La cui' ñi'ya laca si nxuu tya'a na' lo'o ndacu' ti na', ná nducu' na' ndacu' na' lo cui'i ti. ²⁷ Nchcube' na' ji'i ycu' ca na', cha' talo chalyuu na, cha' ná xtyanu ti'i Ni 'na tsiya' ti. Quiña'a' tsa cha' cua ngulu'u na' ji'i xa' ñati cuentya ji'i ycu' Ni, lo'o jua'a ntsu'u cha' taquiya' ycu' na' ji'i cha' bi'.

10

Ná cua'ni tlyu na ji'i cua ña'a' ca lcu'i jo'ó

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, tya nti' na' cacha' na' ji'i ma' chaca quiya' ñi'ya ngua ji'i jyo'o cusu' ji'na, nu lo'o nguta'a ngu' lo'o jyo'o Moisés nu ngua sa'ni. Ndacui sca coo nde cua su nguta'a ngu' bi', cha' ná ña'a' ngu' xña'a' bi' ji'i ngu'. Tso'o ti nteje tacui ngu' bi' cla'be lo hitya su naa Tyujo'o Nga'a, ngutu'u ngu' chaca tsu' li'. ² Coo nu ndacui bi', lo'o jua'a hitya tyujo'o bi', bi' laca nu ngua'ni cha' ngusñi ngu' cha' ji'i Moisés; bi' cha' ngutu'u lca'a ngu' ji'i, ñi'ya laca cha' lo'o tyucuatya na cuentya ji'i Jesús. ³ Ycu' Ndyosi laca nu nda na ndyacu ca ta'a ngu' bi'; ⁴ la cui' jua'a ngujui na ndyi'o lcaa ngu' bi', cha' ycu' Ndyosi laca nu cua nda lcaa na bi' ji'i ngu'. Sca quee tlyu nu nga'a' ca sii' cua'a, ca quiya' quee bi' ngutu'u hitya nu ndyi'o ngu'. Ycu' Ndyosi laca nu nda hitya nu ndyi'o ngu' bi', cha' masi tya li' nguta'a ycu' Cristo lo'o ngu' bi', nguna'asi Ni ji'i ngu' su nguta'a ngu'. ⁵ Masi jua'a ngua'ni ycu' Ndyosi, ná ntaja'a' ngu' bi' taquiya' ngu' cha' ji'i Ni tsiya' ti. Bi' cha' ngua taja ti' Ni ji'i ngu' li', nguxtyanu ti'i Ni ji'i ngu'; ca lo nati' btyi bi' ngujui ngu' li', ndyanu tyijya ngu' bi' to' tyucuij bi'.

⁶ Lo'o jua'a na, taca tyi'u ti' na ñi'ya nu ngua'ni jyo'o cusu' bi' nu ngua sa'ni. Ná tso'o si xcui' na tyu'u tyiquee na ji'i cha'

cuxi, cha' la cui' jua'a ngua'ni ngu' bi' tya li'. ⁷ La cui' ti ná tso'o cha' cua'ni tlyu na ji'i lcu'i jo'ó, ñi'ya nu ngua'ni ngu' bi'. Ndi'ya nchcui' cha' nu nscua lo quityi cusu' cha' ji'i ñati bi': "Tsa cu' ti ndya'a' ngu' jii. Na ndi'i ti ngu' ndyacu ngu' ndyi'o ngu' lo'o tya'a ngu', li' ndatu ti ngu' cha' quijya ngu' lo'o tya'a ngu'", nacuj lo quityi bi'. ⁸ La cui' ti ná tso'o cha' cua'ni suba' na lo'o xa' cuna'a, ñi'ya nu ngua'ni ngu' bi' li'. ¿Ñi'ya ngua li'? Sca ti tsa ngujui calaa ntucua sna mil tya'a ñati bi' xqui'ya cha' cuxi bi'. ⁹ Jua'a ná tso'o cha' xtyi lo'o ti na ji'i ycu' Ndyosi nu Xu'na na, cha' quiña'a' tsa cha' clyu ti ngui'ya Ni ji'na. Jua'a ngua'ni ngu' bi' nu ngua sa'ni, li' ngusu'ba Ni cuaña lijya cha' ndyujui ni' ji'i ngu' bi'. ¹⁰ La cui' ti cha' ná ntsu'u cha' chcu'i cuxi na ji'i ycu' Ndyosi. Cua ntsu'u xi jyo'o cusu' bi' nu ngua'ni ngu' jua'a, lo'o li' ndye ngu' ndyujui Ni ji'i ngu' bi', cha' nda Ni sca xca lijya nu ndyujui ji'i ngu' bi'.

¹¹ Lcaa cha' tlyu bi' ngua ji'i jyo'o cusu' bi' nu ngua sa'ni, cha' caja ñi'ya tyi'u ti' xa' ñati nde loo la na laca nu ngua ji'i jyo'o cusu' bi', ni cha' laca ngua ji'i ngu' bi' jua'a. Lo'o jua'a tya nscua cha' bi' lo quityi cha' cube ti' na ji'i cha' bi'. Cua ngulala ti tye chalyuu su ndi'i na juani; ¹² bi' cha' tso'o si cube ti' ma' cha' ná tyu'utsu' ma' ji'i tyucuij nu liñi ca, si nti' ma' cha' tso'o ti tyi'i cresiya ji'i ma', cha' ná tyacua sca cha' cuxi ji'i ma' tsiya' ti. ¹³ Lcaa quiya' lo'o tyacua sca cha' cuxi ji'i ma', ná cube ti' ma' li', la cui' jua'a ndyaca ji'i cua ña'a' ca ñati chalyuu. Pana ná cube ti' ma', ña'a' ycu' Ndyosi ji'na; lcaa cña nu nacuj Ni cha' cua'ni Ni cuentya ji'na, ndu'ni Ni cña bi'. Ná ta Ni chacuayá' cha' tyijiloo sca cha' cuxi ji'i ma' ña'a' cuayá' nu nga'a' caca xtyanu ma' ji'i; pana la cui' hora lo'o cua cñilo'o ti cha' cuxi bi' ji'i ma', li' xtyucua Ni ji'i ma' cha' ná cua'ni ma' ji'i, lo'o li' taca clyá'a ma' ji'i cha' cuxi bi'.

¹⁴ Cu'ma tya'a tso'o na, ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a' na' ji'i ma', bi' cha' nchcui' tsa na' lo'o ma' juani cha' ná cua'ni tlyu ma' tsiya' ti ji'i lcu'i jo'ó ji'i ngu', nga'aa' tsa ma' su ntucua bi'. ¹⁵ Nti' na' cha' nduna tso'o ma', cua laca ncyacua tso'o ti' ma' nti' na', bi' cha' nchcui' na' lo'o ma' jua'a. Taca cui'ya ma' cuentya cha' chañi laca cha' nu nda ná lo'o ma' juani. ¹⁶ Lo'o ndyu'u ti'i na stu'ba ti lo'o ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús ndyi'yu na, lo'o jua'a ndacu na li'; jua'a ndu'ni na xqui'ya cha' ngulacua Jesús ji'i cha' bi' tya clyo. Bi' cha' clyo nda na tsa xly'a'be ji'i ycu' Ndyosi xqui'ya cña nu ngua'ni Jesús bi'. Lo'o ndyi'yu na vino bi', li' stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu' Jesús lo'o lcaa ngu' tya'a na, nu lo'o ntsu'u ti' na cha' cua ndyalu tañi ycu' Jesús lo'o ngujui Ni lo crusi xqui'ya na. Lo'o ndacu na xly'a' bi', la cui' jua'a li', stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús lo'o lcaa ngu' tya'a

na, nu lo'o ntsu'u ti na cha' nda Jesús jíj tyucui ña'a ycuí ca cha' ngujuí Ni lo crusi xquí'ya na. ¹⁷ Sca ti ycu' xlyá nscua lo mesa su ndacu na stu'ba ti; lo'o ndya'be xlyá bi', li' ndyiji na cacu ca ta'a na, masi tyuu tsa tya'a na. Tsa tlyu ti ndíj na cha' stu'ba ti laca na ñati jíj Jesús.

¹⁸ Cui'ya ma xi cuentya ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío. Ndy'a'a lo'o ngu' jíj msta cha' sta ngu' jíj lo mesa su ndu'ni tlyu ngu' jíj ycuí Ndyosi. Lo'o li' ntsu'u nu laca cña ne' laa bi', nu ndacu na nu ngua msta bi'. Ntsu'u cha' jíj nu ndyacu msta bi' lo'o ycuí Ndyosi, cha' xquí'ya Ni ntucua mesa bi'. ¹⁹ Xa' ña'a ndu'ni ngu' xa' tsu' lo'o lcuí jo'ó jíj ngu'. Lo'o ngu' bi' nsta ngu' cuaña' lo mesa cha' caca msta jíj jo'ó jíj ngu'. ¿Ha tso'o la chacuayá' ntsu'u jíj lcuí jo'ó bi' lacua? Ná ntsu'u cha' jíj bi' tsiya' ti. Stu'ba ti ña'a cuaña' msta bi' lo'o xa' la cuaña'. ²⁰ Ndi'ya laca cha' lo'o ndu'ni tlyu ngu' jíj jo'ó bi': Si'i jíj ycuí Ndyosi ndu'ni tlyu ngu' bi', jíj tyuu lo cui'j xña'a ndu'ni tlyu ngu' lo'o ndu'ni ngu' jua'a. Lo'o cu'ma ni, ná tso'o cua'ni tya'a ma lo'o cui'j xña'a bi'. ²¹ Ná tso'o co'o ma cuentya jíj cui'j xña'a bi', lo'o li' co'o ma na nu cua nda Jesús nu Xu'na na cha' co'o na. Ná tso'o tsiya' ti cha' bi'; ni ná tso'o cacu ma cuentya jíj cui'j xña'a bi', li' nde loo la cacu ma cuentya jíj Jesús nu Xu'na na. ²² ¿Ha nti' na cha' ca chíj ti' ycuí Ndyosi nu Xu'na na ña'a Ni jíj na? ¿Ha nchca la jíj na que ycuí Ndyosi lacua, nti' na?

Cube ti' na jíj xa' ñati, si'i xcuí' cha' jíj ycuí' ca na cube ti' na

²³ Chañi tsa cha' nu nchcui' ñati: "Ntsu'u chacuayá' cua'ni na cua ña'a ca cha' nu nti' ti na cua'ni na", nacuj ngu'. Pana ntsu'u xi cha' nu ndu'ni na nu ná taca xtyucua jíj na tsiya' ti. Chañi cha' taca cua'ni na ñi'ya nu nti' ti na, pana si'i lcaa cha' bi' ndu'ni cha' xñi tso'o na cha' jíj ycuí Ndyosi. ²⁴ Nga'a cha' culacua ti' na ñi'ya nu caca tso'o la cha' jíj xa' ñati, si'i xcuí' na cuentya jíj na ti culacua ti' na.

²⁵ Taca cacu ma lcaa na ndacu nu nchca caya' ni'j lcaya'; ná sca culacua ti' ma na ca laca bi', si tso'o, si ná tso'o laca bi' cuentya jíj ma. ²⁶ Ycuí Ndyosi Sti na ca jíj tyucui ña'a chalyuu, lo'o jua'a la cui' Ni nguíná Ni lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu.

²⁷ Ná cube ti' ma si chcuí' sca ñati' lo'o ma cha' cacu ma xi slo ngu', masi sca ñati nu ná ntsu'u cha' jíj lo'o ycuí Ndyosi laca bi'. Tso'o si tsa ma slo ngu' bi' si nti' ma lacua. Lo'o li' cacu ma jíj na laca nu ta ngu' jíj ma; ná ntsu'u cha' cube ti' ma jíj na bi', si tso'o, si ná tso'o laca bi' cuentya jíj ma. ²⁸ Sca ti si cacha' sca ñati tya'a ndyacu ma cha' msta nu nscua slo jo'ó laca nu cuaña' nu ndyacu ma bi', li' ná tso'o cha' cacu ma jíj. Tso'o la

si cui'ya ngu' bi' cuentya cha' cuxi laca na bi' cuentya jíj ma, cha' caca jlo ti' ngu' cha' ná ntsu'u cha' cacu ma na bi' lo'o ngusñi ma cha' jíj Jesús. ²⁹ Cu'ma cua jlo ti' ma cha' bi'. Chaca yu bi' tya lyiji caca cuayá' tso'o ti' yu, bi' cha' ná nti' na cha' tyu'utsu' yu jíj tyucui líñi si ña'a yu cha' ndyacu ma na bi'.

Ná tyiquee' ñacuí ma 'na li': "¿Ni cha' laca xcuí' cuentya jíj xa' ñati' culacua ti' na? Ntsu'u chacuayá' cua'ni na' ñi'ya nu nti' na' cua'ni na'. ³⁰ Si nda tsa na' xly'a'be jíj ycuí Ndyosi cuentya jíj na ndacu na', ¿ni cha' laca chcuí' ñati' cha' cuxi 'na lo'o ndacu na' jíj lacua?" ñacuí ma 'na. ³¹ Tso'o lacua masi cacu ma, masi co'o ma, masi cua'ni ma lcaa ti lo cña nu ndy'u'ni ma, pana tyi'u ti' ma jíj ycuí Ndyosi laja lo'o cua'ni ma lcaa cña bi', cha' caca cuayá' ti' ngu' li' cha' tso'o tsa laca cha' jíj ycuí Ndyosi, la cui' cha' nu cua ngusñi ma. ³² Ná ta ma chacuayá' tyu'utsu' ni tsaca ngu' jíj tyucui líñi jíj Cristo; ni ngu' judío, ni ngu' xa' tsu' nu si' ngu' judío laca, ni tsaca ñati tya'a ngusñi ma cha' jíj ycuí Ndyosi, ná tso'o tsiya' ti si tyú ngu' ya' nu xña'a. ³³ Lcaa su ndy'u'ni na' cña ndube ti' na jíj xa' ñati, si caca tso'o cresiya jíj ngu' lo'o cua'ni na' cña bi'. Si'i na tyacua cha' tso'o jíj ycuí' ca na', nti' na' cha' caca tso'o cresiya jíj cua ña'a ca ñati, cha' caja ñi'ya clyaa ngu' jíj nu cuxi li'.

11

¹ Bi' cha' cui'ya tso'o ma cuentya ña'a cña nu ndu'ni na, lo'o la cui' jua'a cua'ni ma li', cha' ñi'ya laca cña nu ngua'ni Cristo, jua'a laca cña nu ndu'ni na'.

Ñi'ya cua'ni nu ngu' cuna'a lo'o ndy'u'ni ti'j ngu' lo'o na

² Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jíj Cristo, tso'o tsa ntsu'u tyiquee' na' ña'a jíj ma, cha' xcuí' ndy'i'u ti' ma 'na, lo'o jua'a ndu'ni ma lcaa lo cha' nu ngulu'u na' jíj ma. ³ Ndi'ya nti' na' cha' caca cuayá' ti' ma: Ycuí Ndyosi laca loo jíj Cristo, lo'o jua'a Cristo laca loo jíj lcaa ñati; la cui' jua'a nu qui'yu laca loo jíj nu cuna'a. ⁴ Bi' cha' ná tyucua smalyu scua' que ngu' qui'yu ne' laa su ndy'u'ni ti'j ma; masi chcuí' yu lo'o ycuí Ndyosi, masi cacha' yu sca cha' jíj Ni jíj ñati, ná tyucua smalyu hique yu. Loo laca Cristo jíj yu, bi' cha' ná cua'ni tyucuaa ti' yu jíj Ni ñi'ya si tyucua smalyu hique yu. ⁵⁻⁶ Pana nu ngu' cuna'a ni, tso'o si sta ngu' payu hique ngu' lo'o ndy'u'ni ti'j lcaa ngu' ne' laa; masi chcuí' ngu' lo'o ycuí Ndyosi, masi cacha' ngu' sca cha' jíj ycuí Ndyosi jíj ñati, sta ngu' payu hique ngu', cha' ná cua'ni tyucuaa ti' ngu' cuna'a jíj clyo'o ngu' ca su ndy'u'ni ti'j ngu' li', cha' loo la laca nu qui'yu jíj nu cuna'a. Nclyá cu'ma quicha' hique nu cuna'a nu ngua' na jíj ngu', cha' ca tyuju'u ti'j; la cui'

jua'a stu'ba ti laca nu cuna'a nu ná sta payu hique ne! laa. Bi' cha' cu'ma ngu' cuna'a, si ná nti' m̄a cua'ni tyucuaa ti' m̄a jil'i nu ngu' qui'yu su ndyu'u ti'j m̄a lo'o ngu', tso'o la si tacu' m̄a hique m̄a li'; ná ntsu'u cha' ca tyuju'u ti' m̄a li'. ⁷ Ná ntsu'u cha' tacu' ngu' qui'yu hique ngu', cha' ycu'i Ndyosi ngüiñá jil'i sca nu qui'yu tya clyo; ñi'ya nu ña'a ycu'i Ni, jua'a ña'a ngüiñá Ni jil'i nu qui'yu bi'. Pana xa' cha' laca jil'i nu cuna'a, tso'o tsa ña'a nu cuna'a xqui'ya nu qui'yu. ⁸ Clyo ngüiñá ycu'i Ndyosi jil'i nu qui'yu, tiya' la li' ngüiñá Ni jil'i nu cuna'a. Tyijya sii' nu qui'yu ngulo Ni cha' ngüiñá Ni jil'i nu cuna'a, si'i tyijya nu cuna'a ngulo ycu'i Ndyosi lo'o ndya' nu qui'yu; ⁹ bi' cha' xqui'ya nu qui'yu ndya' nu cuna'a nu ngua clyo, si'i xqui'ya nu cuna'a ndya' nu qui'yu. ¹⁰ Tso'o la tyacu' hique nu cuna'a lacua, cha' caca cuayá' ti' ngu' cha' ntsu'u nu laca loo jil'i ngu'. Hasta nu xca' jil'i ycu'i Ndyosi nde cua' nu ndya'a lo yuu su ndyu'u ti'j m̄a, lo'o bi' caca cuayá' ti' cha' bi' li', lo'o ña'a ngu' jil'i ngu' cuna'a. ¹¹ Pana juani stu'ba ti ngusñi na cha' jil'i Jesús, masi qui'yu na, masi cuna'a na. Ná caja ñi'ya tyil'i nu qui'yu chalyuu si ná lo'o nu cuna'a; jua'a nu cuna'a ni, ná caja ñi'ya tyil'i chalyuu si ná lo'o nu qui'yu. ¹² Chañi cha' xqui'ya nu qui'yu ndya' nu cuna'a tya clyo, pana la cui' jua'a chañi cha' nu cuna'a laca nu ndu'ni cala jil'i nu qui'yu juani; lo'o jua'a ycu'i Ndyosi laca nu ndu'ni cha' tyu'u tyucuaa lo ngu' bi' chalyuu.

¹³ Ycu'i' ca m̄a cacha' liñi m̄a 'na si tso'o nti' m̄a cha' chcu'i' sca nu cuna'a lo'o ycu'i Ndyosi lo'o ntucua yaala ti hique nu cuna'a bi'. ¹⁴ Nu na ñati' chalyuu na, cua jlo ti' na ñi'ya ña'a quicha' hique na. Jua'a laca cha' jil'na, ntyuju'u tsa ti' na si tonu tsa quicha' hique nu qui'yu. ¹⁵ Si' jua'a nti' na lo'o nu cuna'a, tso'o tsa nti' na si tyucui quicha' hique nu cuna'a. Cua'ni'yo quicha' hique ngu' jil'i ngu', cha' ná ca tyuju'u ti' ngu'. ¹⁶ Si chcu'i' cuxi ngu' xqui'ya cha' ndyacu' hique ngu', tso'o si caca cuayá' ti' ngu' bi', cha' sca ti cuayá' ndu'ni ya ñi'ya nu ndu'ni lcaa ñati jil'i Jesucristo leua ti quich'i tyi ngu'.

Cha' cuxi nu ndyaca nu lo'o ndyacu ngu' sji nu ngulu'u Jesús jil'na cha' cua'ni na

¹⁷ Chaca cha' nscua na' re, cha' caca cuayá' ti' m̄a cha' ná ndiya ti' na' cña nu ndyu'ni m̄a lo'o ndyu'u ti'j m̄a cha' cacu m̄a sji nu ngulu'u Jesús jil'na cha' cua'ni na. Cua nscua cha' caca tso'o cresiya jil'i m̄a li', nu lo'o cacu m̄a sji bi'; pana xa' ña'a ndyu'ni bi' lo'o m̄a, ndyu'ni ñu'u bi' jil'i cresiya jil'i m̄a juani. ¹⁸ Nacu' ngu' cha' ná tso'o ndu'ni m̄a su ndyu'u ti'j m̄a cha' cacu m̄a sji bi'. Xi xa' ca ña'a ndu'ni sa scaa m̄a, nacuj' ngu'. Cua jlo ti' na' cha' la cui' jua'a ndyaca lo'o cu'ma si nti'. ¹⁹ Si jua'a ná stu'ba ntsu'u cha' jil'i m̄a

lo'o tya'a m̄a, chañi tiya' la li' taca ca cuayá' ti' na tilaca nu chañi ca ndaquiya' cha' jil'i Jesús. ²⁰ Pana ná tso'o cha' nga'aa ndu'ni m̄a sji ñi'ya tya'a sji nu ngulu'u ycu'i Jesús jil'na, cha' cua'ni na nu lo'o ndyu'u ti'j m̄a lo'o tya'a m̄a li'. ²¹ Lo'o ndyalaa hora cacu m̄a, li' yala ti ndacu m̄a sji jil'i ycu'i ti m̄a, ná nda m̄a tyempo tsiya' ti cacu xa' la tya'a m̄a; bi' cha' ntsu'u ngu' tya'a m̄a nu ná ndyiji cacu tso'o, lo'o jua'a ntsu'u xa' la ngu' nu hasta nchca cu'bi ngu', cha' quiña'a tsa na ngusñi ngu' ndyi'o ngu'. ²² Taca cacu m̄a co'o m̄a to' tyi m̄a si ntyute' tsa m̄a. Pana ñi'ya nu ndu'ni m̄a juani, na ndu'ni ñu'u m̄a jil'i tya'a ndil'i m̄a, tya'a ngusñi m̄a cha' jil'i ycu'i Ndyosi, ña'a cuayá' nda m̄a cha' tyuju'u ti' jil'i ngu' ti' tya'a ngusñi m̄a cha' jil'i Jesús. Ná tyiquee' cua ngua cuayá' ti' m̄a na laca nu nti' na' chcu'i' lo'o m̄a juani, cha' nga'aa ntsu'u cha' tso'o nu caca chcu'i' lo'o m̄a tsiya' ti cuentya jil'i cha' bi'.

Sji nu ngulu'u Jesús nu Xu'na na cha' cacu na

²³ Ndi'ya cha' nclyu'u na' jil'i m̄a, la cui' cha' nu ndyuna na' lo'o nchcu'i' ñati nu ngua tsa'a jil'i ycu'i nu Xu'na na tya clyo: La cui' talya nu lo'o ndyujui' ngu' cresiya jil'i Jesús, laja lo'o tya ndil'i ñati bi' lo'o Jesús, li' ndaya' Jesús jil'i xlyá, ²⁴ ndya yu xlyá'be jil'i ycu'i Ndyosi Sti na, lo'o li' ngusa'be yu xlyá bi'; li' nacuj' Jesús jil'i tya'a ndya'a yu: "Jacu m̄a xlyá re; ñi'ya nti' cuaña' na', jua'a nti' xlyá re. Cuentya jil'i m̄a laca cha' nu chcube' na' lo crusi, bi' cha' tyi'u ti' m̄a 'na lo'o cacu m̄a xlyá re", nacuj' Jesús jil'i ngu' bi'. ²⁵ Tiya' la li' lo'o cua ndye ngua'ni ngu' sji, li' ndaya' Jesús jil'i vaso; ndi'ya nacuj' yu jil'i ngu' li': "Lo'o co'o m̄a na nu ntsu'u ne' vaso re, li' tyi'u ti' m̄a cha' tyalú tañi na' xqui'ya qui'ya nu ntsu'u jil'i lcaa ñati, cha' jua'a quini' cha' jil'i ycu'i Ndyosi Sti na' lo'o ngu'. Lo'o co'o m̄a na re, tyi'u ti' m̄a 'na li'", nacuj' Jesús jil'i ngu'. ²⁶ Bi' cha' lcaa quiya' lo'o cacu m̄a xlyá bi', lo'o co'o m̄a na nu ntsu'u ne' vaso bi', ña'a cuayá' nu caa Jesús chaca quiya', liñi culu'u m̄a jil'i ñati cha' ngujui Jesús lo crusi xqui'ya na.

Ñi'ya nu nga'a cha' cacu na sji bi'

²⁷ Ndi'ya ndyaca li': ntsu'u qui'ya jil'na lo'o ycu'i Ndyosi, si ná tyucui tyiquee na cacu na co'o na sji jil'i ycu'i Ni; na ndu'ni cuxi na jil'i ycu'i nu Xu'na na li', cha' ná ndyi'u tso'o ti' na cha' nda Jesús jil'i tyucui ña'a ycu'i ca yu ngujui' ca'a ngu' jil'i yu lo crusi, cuati ndyalú tañi yu lo crusi lo'o ngujui yu jua'a xqui'ya na. ²⁸ Bi' cha' ntsu'u cha' culacua tso'o ti' na lo'o cacu na sji bi'; li' tyucui tyiquee na cacu na xlyá bi', co'o na na nu ntsu'u ne' vaso bi'. ²⁹ Si ná culacua tso'o ti' na ni cha' laca nu ndacu na jil'i, ni cha' laca nu ndyi'yu na jil'i, li'

ntsu'u qui'ya ji'na lo'o ycu'i' Ndyosi, cha' ná ndy'i'u ti' na ji'l' ycu'i' Jesús, lo'o jua'a ná ntsu'u ti' na ji'l' tya'a na nu stu'ba ndyu'ni tlyu na ji'l' Ni. ³⁰ Bi' cha' quiña'a tsa cu'ma nchca quicha ma, lo'o jua'a nchca ñu'u ti' ma, lo'o jua'a ntsu'u cu'ma nu ndyijii tsiya' ti; ³¹ pana si culacua tso'o ti' na tya clyo lo'o cacu na sji' bi', ná ntsu'u cha' ca tyaala Ni ji'na jua'a li'. ³² Nchca tyaala Ni ji'na juani, lo'o jua'a nchcuba' Ni ji'na xqui'ya cha' cuxi nu ndyu'ni na, cha' tiya' la lo'o cua ndye chalyuu ná tsa na ca bilyaa lo'o ñati' nu ná ndaquiya' ji'l' Ni tsiya' ti.

³³ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'l' Jesús, tyi'u ti' ma cha' bi' lo'o tyu'u ti'l' ma cha' cua'ni ma sji' bi'; jatya ma xi'ji'l' tya'a ma cha' stu'ba ti xana cacu ma lo'o lcaa tya'a ma. ³⁴ Si ntsu'u ma nu ntyute' ma, jacu ma tyaja to' tyi ti ma clyo. Lo'o li' nga'aa cua'ni cuxi ma lo'o tyu'u ti'l' ma, li' ná ntsu'u cha' caca tyaala Ni ji'l' ma. Lo'o caa' na, taca quiñi nu xa' la cha' bi' ji'na lo'o cu'ma li'.

12

Cña nu ndu'ni Xtyi'iy cu'i' Ndyosi cha' caca cua'ni sa scaa na

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'l' Jesús, ntsu'u sca cha' nu nti' na' cha' caca cuayá' ti' ma cuentya ji'l' cña nu caca ji'l' sa scaa na xqui'ya Xtyi'iy cu'i' Ndyosi.

² Cua jlo ti' ma ñi'ya nu ngua'ni ma tya sa'ni la, nu lo'o bilya cuna ma cha' ji'l' Jesús; na nguñilo' lo'cu' jo'o' ji'l' ma, jo'o' nu cu'j ti, cha' jlyu ti' ma lcuu ti lo cha' nu ntsu'u ji'l' jo'o' bi'. ³ Bi' cha' nti' tsa na' cha' caca cuayá' ti' ma cha' re. Si'i Xtyi'iy cu'i' Ndyosi ndu'ni cha' ñacu' ngu': "Cuiñaja laca nu Jesús bi'". Ná taca ñacu' ngu' jua'a xqui'ya Xtyi'iy cu'i' Ndyosi. Lo'o ñacu' ngu': "Xu'na na laca Jesús", Xtyi'iy cu'i' Ndyosi laca nu ndu'ni cha' ñacu' ngu' jua'a li'.

⁴ Tyuu lo cha' nda ycu'i' Ndyosi ji'na cha' caca cua'ni na sca cña ji'l' Ni, pana sca ti Xtyi'iy cu'i' Ndyosi ndu'ni cha' taca cua'ni na cña bi'. ⁵ Lo'o jua'a xa' ña'a cña ndyu'ni sa scaa na, pana cuentya ji'l' ycu'i' Ndyosi ndyu'ni lcaa na cña bi'. ⁶ Masi ná stu'ba ndyu'ni lcaa na, pana sca ti ycu'i' Ndyosi ndu'ni cha' taca cua'ni na cña bi', ca ta'a na. ⁷ Ndu'ni Xtyi'iy cu'i' Ndyosi lo'o na cha' taca cua'ni lcaa na sca cña cuentya ji'l' ycu'i' Ni, ca ta'a na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús; bi' laca sca lo cña nu xtyucua ji'l' ca ta'a na, lo'o jua'a xqui'ya cha' bi' cua jlo ti' na cha' cua ntsu'u Xtyi'iy cu'i' Ndyosi ne' cresiya ji'na. ⁸ Ndi'ya laca cña nu taca cua'ni na xqui'ya Xtyi'iy cu'i' Ndyosi: ntsu'u ngu' nu ndacha' liñi ñi'ya nu ngua ji'l' Jesús; lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu tso'o tsa nclyu'u tyucui' cha' xñi na cha' ji'l' ycu'i' Ndyosi; ⁹ lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu tso'o tsa jlyu ti' ji'l' ycu'i' Ndyosi; lo'o

jua'a ntsu'u ngu' nu nchca ji'l' cua'ni cha' tyaca tso'o nu quicha chacuayá' ji'l' Jesús; ¹⁰ lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu nchca ji'l' ndu'ni xa' la cha' tlyu chacuayá' ji'l' ycu'i' Ndyosi, cña nu ná nchca cua'ni ñati' nguicha'; cuati ntsu'u xa' la ngu' nu nchca ji'l' ndacha' ji'l' ñati' sca cha' nu nda ycu'i' Ndyosi lo'o ngu' bi'; cuati jua'a ntsu'u ngu' nu nchca tii ni cña ndu'ni sa scaa ngu', si cuentya ji'l' Xtyi'iy cu'i' Ndyosi ndu'ni ngu' cña, si si'i cuentya ji'l' ycu'i' Ndyosi ndu'ni ngu' cña; lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu nchca ji'l' nchcu'i' cha' cña ji'l' xa' la ñati'; jua'a tya ntsu'u xa' la ngu' nu nchca ji'l' xtyacui' cha' bi', cha' caca cuayá' ti' lcaa ñati' ni cha' nda ngu' bi' li'. ¹¹ Sca ti Xtyi'iy cu'i' Ndyosi ndu'ni cha' nchca ji'l' ñati' cua'ni lcaa cña bi'; bi' laca nu nda sca lo cña cua'ni sa scaa na, ñi'ya nu ntsu'u tyiquee Ni cha' caca ji'na.

Sca ti ñati' laca na lo'o lcaa ñati' tya'a ngusñi na cha' ji'l' Jesús

¹² Nu ycu'i' na ni, sca ti ñati' laca sca na, masi tyuu tsa tya'a tyijya ntsu'u laja cuaña' scaa na. La cui' jua'a laca lo'o ña'a' taju tya'a ngusñi na cha' ji'l' Cristo; sca ti taju ñati' laca na, masi xa' ca ña'a' ndu'ni sa scaa na. ¹³ Ca ta'a na, masi ngu' judío, masi ngu' xa' tsu' laca na, masi msu nu ngu'i'ya ñati', masi msu nu ndi'l' tso'o ti laca na, na cua ntyucuatya na chacuayá' ji'l' Xtyi'iy cu'i' Ndyosi; cua ndyanu Xtyi'iy cu'i' Ndyosi bi' ne' cresiya ji'l' sa scaa na, cha' stu'ba ntsu'u tyiquee na lo'o lcuu ti tya'a ñati' nu ngusñi cha' ji'l' Cristo.

¹⁴ Tyuu tsa tya'a tyijya ntsu'u laja cuaña' na nu nxyucua ji'na nu lo'o ndyu'ni na cña nde chalyuu, si'i sca ti tyijya nu ndulo la ji'na. ¹⁵ Si ndi'ya chcu'i' quiya' na lo'o na: "Si'i ya' nu'u' laca na', bi' cha' ná ntsu'u cha' jna' lo'o nu'u', ñacu' bi'. ¿Ñi'ya ñacu' ta na? Pana ná nchca xuu bi', ca ña'a' ngalya bi' ji'l' tyucui' ña'a' na. ¹⁶ Lo'o li' si ndi'ya ñacu' jyaca na ji'na: "Si'i cloo nu'u' laca na', bi' cha' ná ntsu'u cha' jna' lo'o nu'u', ñacu' bi'. ¿Ñi'ya ñacu' ta na? Pana ná nchca xuu bi', na ca ña'a' ngalya bi' ji'l' tyucui' ña'a' na. ¹⁷ Ná ntsu'u su cuna na li', si xcu'i' cloo na laca tyucui' ña'a' na. ¿Ñi'ya caca cui' na sca na si xcu'i' jyaca na laca tyucui' ña'a' na? ¹⁸ Na cua ngusta sel' ti ycu'i' Ndyosi scaa tyijya laja cuaña' na, cha' ñi'ya nu ndiya ti' Ni, jua'a nguñiñi Ni ji'na. ¹⁹ Ná laca na sca ñati' si sa yu'be ti na; ²⁰ pana jua'a laca cha' ji'na cha' sca ti ñati' laca sca na, masi tyuu tsa tya'a tyijya ntsu'u laja cuaña' na.

²¹ Ná ca ñacu' cloo na ji'l' ya' na: "Ná cua'nijo'o nu'u' na". Lo'o jua'a ná ca ñacu' scua' hiqee na ji'l' quiya' na: "Ná ntsu'u su cua'nijo'o nu'u' na". ²² Masi nti' na cha' xti la cña ndu'ni sca lo tyijya na, bi' laca nu lye la ndulo ji'na; ²³ lo'o jua'a lacu' na ste' cha'

nti' na cha' ná tso'o ña'a xa' la se'j laja cuaña' na. Sca se'j su tacati ji'na, nu ntyuju'u ti' na si ña'a' ngu' ji'j, lcaa hora ndyacu' late' lo se'j bi'; ²⁴ pana xa' la se'j laja cuaña' na, nda na chacuayá' masi ná tacu' late' lo bi'. Jua'a ngüñá ycuí' Ndyosi ji'j tyucui ña'a' na, cha' la cui' se'j laja cuaña' na nu ná ña'a' ngu' ji'j, bi' laca nu tacati la cuentya ji'na. ²⁵ Pana stu'ba ti ndu'ni lcaa tyijya laja cuaña' na cña, stu'ba ti cha' ji'j sca tyijya na su ngalya lo'o xi xa' la tyijya na. ²⁶ Lo'o quicha xi sca tyijya na, tyucui ña'a' na ti'í li'; lo'o ndaca'a na ji'j sca tyijya na, tyucui ña'a' na tso'o nti' na li'. (La cui' jua'a laca ma, tyucui ña'a' tsaca tajú cu'ma nu cua ngusñi cha' ji'j Cristo).

²⁷ Ca ta'a cu'ma lacua, stu'ba cha' ji'j ma lo'o lcaa ñati' tya'a ngusñi na cha' ji'j Cristo scaa quichí; lo'o jua'a sa scaa ma laca ma ñati' ji'j Cristo. ²⁸ Tso'o tsa ngusubi ycuí' Ndyosi ji'j ñati' nu caca cña ji'j laja lcaa tya'a ñati' nu cua ngusñi cha' ji'j Cristo scaa quichí: clyo ngusubi Ni ji'j ñati' nu ndya'a xa' quichí tyijyu' la cha' chcuí' ngu' cha' ji'j Jesús lo'o ngu' quichí bi'; li' ngusubi Ni ji'j ñati' nu ndacha' ji'j tya'a ngu' sca cha' nu cua nda ycuí' Ndyosi lo'o ngu'; lo'o jua'a ntsu'u ñati' nu liñi tsa nclyu'u cha' ji'j Jesús ji'j tya'a ngu'; lo'o jua'a ntsu'u ñati' nu ndu'ni cha' tlyu chacuayá' ji'j ycuí' Ndyosi, cña nu ná nhca cua'ni ñati' nquicha'; lo'o jua'a ntsu'u ñati' nu nhca ji'j cua'ni cha' tyaca tso'o nu quicha chacuayá' ji'j Jesús; lo'o jua'a ntsu'u ñati' nu nhca ji'j xtyucua ji'j tya'a ngu' lo'o cua ña'a' ca lo cña; lo'o jua'a ntsu'u ñati' nu laca cña cuentya ji'j tya'a ngu', ntsu'u ñati' nu nhca chcuí' cha'cña ji'j xa' la ñati'. Laja ñati' ji'j Ni, nsubi ycuí' Ndyosi ji'j ngu' nu caca lcaa lo cña bi'. ²⁹ Pana ná lcaa na ndya'a na tyijyu' cha' chcuí' na cha' ji'j Jesús lo'o xa' ñati', ni ná lcaa na nhca ji'na cacha' na sca cha' nu nda ycuí' Ndyosi lo'o ñati'; jua'a cua laca ti na taca culu'u liñi na cha' ji'j Jesús ji'j ñati', cua laca ti na nhca cua'ni na cha' tlyu cuentya ji'j ycuí' Ndyosi; ³⁰ jua'a ná lcaa na nda Jesús chacuayá' ji'na cha' cua'ni na cha' tyaca tso'o nu quicha; la cui' jua'a ná lcaa na nhcuí' na cha'cña ji'j xa' la ñati', ni ná lcaa na nhca xtyacui na cha' bi', cha' caca cuayá' ti' xa' ñati' ni cha' nda ngu' tya'a na lo'o ngu' li'. ³¹ Bi' cha' nga'a' cha' jña ma chacuayá' ji'j ycuí' Ndyosi cha' caca cua'ni la ma cña, cha' caca xtyucua ma ji'j xa' la ngu' tya'a ma. Lo'o jua'a tya ntsu'u chaca cha' nu ndulo la ji'j ma, nu bilya culu'u na' ji'j ma; bi' laca cha' nu culu'u na' ji'j ma juani.

13

Tso'o si ntsu'u tsa tyiquee na ña'a' na ji'j tya'a ñati' na

¹ Ná ndu'ni cha' masi nhca tsa chcuí' na lcaa lo cha'cña ji'j ñati' chalyuu, masi cha'cña

ji'j xa' nu ntucua ca slo ycuí' Ndyosi nde cua chcuí' na; si ná ntsu'u tyiquee na ña'a' na ji'j xa' la ñati', ná sca cha' tso'o ntsu'u tyiquee na li'. Laca na ñi'ya nti' sca sniquiji nu ntyiji' na ji'j jua'a ti', jua'a laca na ñi'ya laca sca cui'chcuá nu lye tsa ncliyatu'u na ji'j; ná ntsu'u cha' taquiya' ngu' ji'na li'. ² Ná ndu'ni cha' masi cacha' na lcaa cha' nu nda ycuí' Ndyosi lo'o ñati', si ná ntsu'u tyiquee na ña'a' na ji'j ngu'. Ná ndu'ni cha' masi jlo ti' na lcaa cha' ji'j ycuí' Ndyosi, masi tso'o tsa nhca cuayá' ti' na sca cha' nu ná ngujui ñi'ya nu caca cuayá' ti' ñati' nu ngua sa'ni la; ná sca na laca na cuentya ji'j ycuí' Ndyosi si ná ntsu'u tyiquee na ña'a' na ji'j ñati'. La cui' ti masi jly tsa ti' na ji'j ycuí' Ndyosi ñi'ya nti' si caca cuityi na ji'j sca ya' cua, pana si ná ntsu'u tyiquee na ña'a' na ji'j ñati', ná sca na laca na li'. ³ La cui' ti ná sca na laca na masi tacha na lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'na ji'j ñati', si ná ntsu'u tyiquee na ña'a' na ji'j ngu' bi' li'. Ná ndu'ni cha' masi cua'ni lya' ti' ngu' ji'na, masi su'ba ngu' ji'na lo quii' cha' cajaa na xqui'ya cha' ngusñi na cha' ji'j Jesús, si la cui' tyempo bi' ná ntsu'u tyiquee na ña'a' na ji'j tya'a ñati' na, ná sca cha' laca na. Si'í na tso'o la na si ná ndu'ni na jua'a.

⁴ Si chañi cha' ntsu'u tyiquee na ña'a' na ji'j ñati', talo tyiquee na ji'j ngu' li', cua'ni tya'na ti' na ji'j ngu' li'; si'í na tyiji ti' na cha' ji'j ngu' li', si'í na chcuí' tyucuaa ti' na lo'o ngu', ni si'í na cua'ni tyixi na lo'o ngu' li'. ⁵ Si chañi cha' bi', ná cua'ni suba' na lo'o ngu', si'í xcui' cha' ji'na ti tya'a tyiquee na, ni ná ca ñasi' na ji'j ngu' lu'ba ti. Ntsu'u cha' clyu ti' ji'na lo'o ngu', si chañi cha' ntsu'u tyiquee na ña'a' na ji'j ngu'. ⁶ La cui' jua'a si'í na chaa ti' na lo'o ndyacuua sca qui'ya ji'j ngu', tso'o la nti' na si xñi ngu' bi' sca cha' liñi. ⁷ Si ntsu'u tyiquee na ña'a' na ji'j ñati', talo tyiquee na ji'j ngu', masi cua' ña'a' ca cha' cuxi cua'ni ñati' bi'; jly ti' na cua ña'a' ca cha' tso'o, ndy ti' na cha' tso'o la caca cha' nde loo la, masi ná jlo ti' na; jua'a tyiquee' talo na lo'o cua ña'a' ca cha' nu ndyaca ji'na.

⁸ Nde loo la ná ntsu'u cha' tye cha' ntsu'u tyiquee na ña'a' na ji'j ñati'. Nde loo la tyalaa tyempo nu lo'o nga'aa ndu'ni cha' tya chcuí' la ycuí' Ndyosi lo'o na nde chalyuu, nga'aa ndu'ni cha' chcuí' la na cha'cña ji'j xa' ñati', ni nga'aa ndu'ni cha' caca cuayá' ti' na lcaa cha' ji'j ycuí' Ndyosi ca lo'o caca tyempo bi'; pana ná tye chca cha' ntsu'u tyiquee na ña'a' na ji'j ñati'. ⁹ Juani bilya cua cuayá' ti' na lcaa cha' ji'j Ni, ná caja ñi'ya chcuí' na lcaa ca cha' nu ntsu'u tyiquee Ni; ¹⁰ pana nde loo la li', lo'o cua'ni ycuí' Ndyosi cha' caca cuayá' ti' na lcaa cha', li' nga'aa tyi' u ti' na nu xca ti cha' nu nhca cuayá' ti' na juani.

¹¹ Lo'o tya sube na ni, xcui' cña nu ndu'ni nu sube ngua'ni na; ñi'ya nu nclacua ti' sca nu sube, jua'a' nhcuí' na li', jua'a' ngua'ya

cha' hique na, jua'a ngulacua ti' na. Pana lo'o nguluu na, li' nga'aa nclacua ti' na ñi'ya nu nclacua ti' nu sube. ¹²Jua'a laca cha' ji'na su ndi'j na chalyuu; juani nguxa' ti ndyiji sca cha' ji'j ycu' Ndyosi ji'na, si'i tsa liñi ti nduna na cha' bi'. Ñi'ya nti' si ña'a na ji'j ycu' ca na lo sca cuanaa, tsa lyiji ti ña'a na ji'na; pana nde loo la, li' caca cuayá' tso'o ti' na laca cha' bi'. Cua laca ti cha' jlo ti' na juani, pana nde loo la ta na cuentya ji'j lcaa lo cha'; li' tyuloo na ji'j ycu' Ndyosi ñi'ya ndyuloo Ni ji'na. ¹³Bi' cha' lacua, lcaa tyempo ndu'ni cha' tyi'u ti' na ji'j ycu' Ndyosi, lcaa tyempo ndu'ni cha' tu' ti' na cha' caca tso'o la ji'na ca nde loo la, lo'o jua'a tyucui tyempo ndu'ni cha' tyu'u tyiquee na ña'a na ji'j ty'a'a ñati' na. Bi' laca cña nu ndulo la cha' cña'ni na, cha' tyu'u tyiquee na ña'a na ji'j ty'a'a ñati' na.

14

¿Ha chcu' na cha'cña ji'j xa' ñati' laja lo'o ndyu'ni tlyu na ji'j ycu' Ndyosi?

¹Cua'ni ma' cha' xcui' tso'o tyu'u tyiquee ma' ña'a ma' ji'j ty'a'a ñati' ma' lacua. Lo'o jua'a jña ma' chacuayá' ji'j ycu' Ndyosi cha' taca cua'ni ma' la cui' cña nu nda Xty'i' ycu' Ni ji'na. Pana lo'o chaca cña ntsu'u nu ndulo tsa ji'j ma, cha' ca tsa'a ma ta ma' cha' lo'o ñati', lcaa ña'a cha' nu cua nti' ycu' Ndyosi cha' ta Ni lo'o ngu' bi'. ²Sca ñati' nu nchcui' cha'cña ji'j xa' ñati' laja lo'o ndyu'u ti'j ti ma' ni, si'i lo'o cu'ma' nchcui' yu, cha' ná nchca cuayá' ti' ma' ni cha' nda yu; sca ti lo'o ycu' Ndyosi nchcui' yu bi', cha' Xty'i' ycu' Ndyosi ndu'ni cha' ta yu sca cha' nu ná nga'a cha' cuna ngu' ty'a'a ma'. ³Xa' la ñati' nu ndacha' liñi sca cha' nu nda Ni lo'o ngu', lo'o cu'ma' nchcui' ñati' bi'. Taca xtyucua ngu' bi' ji'j ma' cha' taquiya' tso'o la ma' cha' ji'j Ni, taca cua'ni ngu' cha' tyat'j la tyiquee ma' ji'j cha' bi'; jua'a taca cua'ni ngu' cha' tyi'j ti' tyiquee ma' li'. ⁴Tso'o tsa cuentya ji'j ycu' ca ngu' nu nchca nchcui' cha'cña ji'j xa' ñati', cha' ndyat'j la ti' tyiquee ycu' ca ngu' ji'j ycu' Ndyosi; pana tso'o la ndu'ni ñati' nu ndacha' liñi sca cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o ñati' bi' ji'j ty'a'a ngu', cha' ndu'ni ngu' cha' tyat'j la ti' tyiquee lcaa ngu' ty'a'a ndu'ni tlyu ma' ji'j ycu' Ndyosi.

⁵Jua'a na, tso'o nti' na' si lcaa cu'ma' caca chcu' ma' cha'cña ji'j xa' ñati'; pana cña nu ndulo la cha' ji'j ma' laca si ta ma' cha' lo'o ty'a'a ma, la cui' cha' nu cua nti' ycu' Ndyosi chcu' Ni lo'o ma. Tso'o la si jua'a taca ta ma' cha' lo'o ty'a'a ma; ná ntsu'u cha' chcu' ma' cha'cña ji'j xa' ñati' li', sca ti ca si ntsu'u chaca ngu' nu taca ji'j xtyacui cha' bi' cha' caca cuayá' ti' ty'a'a ndyu'u ti'j ma. Li' tso'o la tyat'j ti' tyiquee ngu' ty'a'a ma. ⁶Lo'o tyalaa na' su ndi'j ma, si'i na xtyucua na' ji'j ma si

xcui' cha'cña ji'j xa' ñati' chcu' na' lo'o ma; taca xtyucua na' ji'j ma sca ti si caja sca cha' 'na, sca cha' nu cua nti' ycu' Ndyosi ta Ni lo'o ma. Sca ti si culu'u liñi na' ji'j ma' cha' ca tsa'a tso'o la ma' cha' ji'j Ni, jua'a taca xtyucua na' ji'j ma li'.

⁷Cua ña'a ca chcu' musca, masi cui'chcu', masi rube, nga'a cha' cula'a tso'o na ji'j cha' cuna tso'o ngu' ni ji'j laca nu nda'ñi bi'. ⁸Jua'a sendaru ni, ná tsa'a ngu' chcu' si ná cañi cui' cula'a cui'chcu' nu xi'yane ji'j ngu'. ⁹La cui' jua'a laca lo'o cu'ma, ná caca cuayá' ti' ngu' ni cha' nti' ma' ta ma' lo'o ngu' si ná liñi chcu' ma' cha'cña ji'j ngu' ngu'; lo'o cui'j ti nchcui' ma' si ná nchcui' ma' cha'cña jua'a. ¹⁰Cha'ni cha' quiña'a tsa lo cha'cña nchcui' ñati' chalyuu, lo'o jua'a ntsu'u scaa lo ñati' nu nduna sca lo cha'cña. ¹¹Pana si ná nduna na sca cha' nu nchcui' sca ñati' slo na, li' culacua ti' na cha' ngu' xta laca yu; ná ntsu'u cha' ji'na lo'o yu bi' li', masi ty'a'a quich'j tyi na laca yu. ¹²Cua jlo ti' na' cha' nti' tsa ma' cha' caca cua'ni ma' cua ña'a ca cña nu nda Xty'i' ycu' Ndyosi ji'na; bi' cha' jña la ma' chacuayá' ji'j ycu' Ndyosi cha' taca ji'j ma' cua'ni ma' lcaa lo cña tso'o, cua ña'a ca cña nu xtyucua ji'j ngu' ty'a'a ngusñi ma' cha' ji'j Jesús ca bi', cha' tyat'j la ti' tyiquee ngu'.

¹³Tso'o lacua, si nchca chcu' na cha'cña ji'j xa' la ñati', pana tso'o la si jña na chacuayá' ji'j ycu' Ndyosi cha' caca cuayá' ti' na ni cha' nda na lo'o ngu'. ¹⁴Ndi'ya ndyaca si cha'cña ji'j xa' ñati' chcu' na nu lo'o ndu'ni tlyu na ji'j ycu' Ndyosi: Cha'ni cha' ne' cresiya ji'na nchcui' na lo'o Ni tu'ni, pana ni ycu' na, ná nchca cuayá' ti' na ni cha' nda na. ¹⁵Ndi'ya cua'ni na lo'o cua'ni tlyu na ji'j Ni lacua: Taca chcu' na lo'o Ni cha' ji'na ti, sca cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'na, pana nga'a cha' caca cuayá' ti' na ni cha' nda na slo ngu' ty'a'a na; la cui' jua'a nu lo'o cula tu'ba na ji'j ji'j ycu' Ndyosi, cula tu'ba na cha' ji'na ti tu'ni, pana lo'o ndu'ni cha' caca cuayá' ti' na ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' ji'j bi'. ¹⁶Si ná cua'ni na jua'a, li' ná caja ñi'ya ñacu' ngu' cha': "Jua'a caca cha' lacua", lo'o ndye nchcui' na li'. Cua ña'a ca ñati' nu ndi'j slo na ni, si cha' ji'na ti laca cha' nu chcu' na lo'o ndu'ni tlyu na ji'j ycu' Ndyosi, nga'aa caja ñi'ya chcu' ngu' li', cha' ná nchca cuayá' ti' ngu' ni cha' nda na, masi tso'o tsa ta na xly'a'be ji'j ycu' Ndyosi. ¹⁷Ná tyiquee' tso'o tsa nchcui' na lo'o Ni, pana cha' nu nchcui' na bi' ná xtyucua ji'j xa' la ngu' ty'a'a na tsiya' ti. ¹⁸Tso'o tsa nti' na' ña'aa ji'j ycu' Ndyosi cha' nchca 'na nchcui' na' cha'cña ji'j xa' la ñati'; nchca la jna', xti la cha' nchca ji'j cu'ma, nti' na'. ¹⁹Pana nu lo'o ndyu'u ti'j na cha' cua'ni tlyu na ji'j ycu' Ndyosi, nti' na' cha' tso'o la si chcu' na' lo'o ma' sca tucua ti si'yu cha' nu nchca cuayá' ti'

mā cha' ca tsa'a la mā li'; nā ndulo cha' jil'i mā masi chcuil' na' tii mil tya'a si'yu cha' nu nchcuil' xa' ñati' nu ná nduna mā jil'i tsiya' ti, ná sca cha' laca bi'.

²⁰ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo, tso'o la si ná jlo ti' mā tsiya' ti na ca laca sca cha' cuxi; ñi'ya laca nu sube, jua'a caca mā cha' ná jlo ti' ngu' sube cha' bi'. Pana nga'aa culacua ti' mā ñi'ya nu nclacua ti' nu sube; juani culacua tso'o ti' mā, ñi'ya nclacua ti' ngu' cusu'. ²¹ Ndi'ya cha' nda quityi cusu': "Chcuil' na' lo'o ñati' re", nacuj ycuil' Ndyosi, "ta na' jil'i xa' ñati' ca xa' nasiyu tyijyu' la cha' caa ngu' chcuil' lo'o ngu' re; pana masi cua'ni na' jua'a, ná xñi ngu' re cha' na". Jua'a nacuj ycuil' Ndyosi nu Xu'na na. ²² Ntsu'u quiyi' nu ndu'ni Ni cha' caca chcuil' ngu' cha'cña jil'i xa' ñati' cha' cube ti' ñati' nu bilya xñi cha' jil'i Ni. Ná ntsu'u cha' caca jua'a xqui'ya ngu' nu cua ngusñi cha' jil'i ycuil' Ni; pana lo'o ta na sca cha' nu cua nda Ni lo'o ñati', bi' laca cuentya jil'i ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, si'i cuentya jil'i ñati' nu bilya xñi cha' bi'. ²³ Ná tyiquee' tyalaa xi xa' la ñati' ca su ndyu'u ti'j mā, ngu' nu bilya xñi cha' jil'i Jesús, jua'a ngu' nu si'i tya'a ndyu'ni tlyu mā jil'i ycuil' Ndyosi laca ngu'. Si tyalaa ngu' bi' su ndyu'u ti'j mā tsa tlyu ti, lo'o li' ña'a ngu' jil'i mā cha' xcuil' cha'cña jil'i xa' ñati' nchcuil' mā, li' ñacu' ngu' bi' cha' cua ngua loco mā. ²⁴ Xa' ña'a caca si xcuil' cha' nu cua nda ycuil' Ndyosi lo'o mā laca cha' nu chcuil' mā lo'o tya'a mā; nu lo'o tyalaa ngu' su ndyu'u ti'j mā, si ngu' nu bilya xñi cha' jil'i Jesús, nu si'i tya'a ndyu'ni tlyu mā jil'i ycuil' Ndyosi laca ngu', li' ca tyuju'u ti' ngu' bi' jil'i quiyi' nu ntsu'u jil'i ngu', nu lo'o cuna ngu' cha' nu nchcuil' mā. Li' caca cuayá' ti' ngu' cha' cuxi tsa laca ycuil' ngu', ²⁵ ycuil' ca ti' ngu' caca cuayá' ti' lcaa cha' cuxi nu ntsu'u yacu' ti' ne' cresiya jil'i ngu'. Lo'o jua'a tyatú stj' ngu' li' cha' cua'ni tlyu ngu' jil'i ycuil' Ndyosi, ñacu' ngu' cha' chañi cha' ndi'j Xtyi'i ycuil' Ndyosi lo'o cu'mā.

Tso'o ti' cua'ni na lo'o tya'a na lo'o tyu'u ti'j na cha' cua'ni tlyu na jil'i ycuil' Ndyosi

²⁶ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, ndi'ya cua'ni mā nu lo'o tyu'u ti'j mā lo'o tya'a mā: Tyatú tsaca mā cha' cacha' ni jil'i caca nu cula tu'ba mā cuentya jil'i ycuil' Ndyosi; cuati tyatú chaca nu culu'u cha' jil'i ycuil' Ni jil'i tya'a mā; lo'o li' chcuil' tsaca ngu' sca cha' nu nti' Ni ta Ni lo'o mā; lo'o jua'a taca ta mā xi cha' lo'o cha'cña jil'i xa' ñati', si lo'o nchca jil'i mā xtyacui mā cha' bi', cha' caca cuayá' ti' lcaa ñati' nu nga'a ca ndacua. Lcaa ña'a nu cua'ni mā ntsu'u cha' tyatú la ti' tyiquee lcaa ñati' tya'a ndyu'u ti'j mā. ²⁷ Nu lo'o chcuil' mā cha'cña jil'i xa' ñati' ni, li' tso'o masi tucua sna tya'a ti mā chcuil' mā, sa scaa ti mā chcuil' mā li'. Cuayá' tsa ju'a ti ngu'.

Lo'o jua'a nga'a cha' caja sca nu xtyacui cha' bi', cha' caca cuayá' ti' lcaa mā; ²⁸ pana si ná caja sca nu xtyacui cha' bi', li' tso'o la masi ná chcuil' mā cha'cña jil'i xa' ñati' laja lo'o ndyu'u ti'j mā. Sca ti tso'o si chcuil' mā cha'cña bi' ca su ntsu'u mā ycuil' ti mā. Sca ti ycuil' Ndyosi caca cuayá' ti' cha' bi' li'. ²⁹ Lo'o chcuil' mā sca cha' nu cua nti' Ni ta Ni lo'o ngu' tya'a mā ni, li' chcuil' tucua sna tya'a ti mā; nu xa' la ñati' tya'a ndi'j mā ca ndacua, culacua ti' mā si liñi ca ndyu'u cha' nu nchcuil' tya'a mā. ³⁰ Lo'o li' si ta Ni sca cha' lo'o chaca ñati' nu nga'a lo'o mā ca ndacua, tso'o la si ndua'a mā jil'i nu nchcuil' clyo, cha' xutacui cha' nu nchcuil' yu. ³¹ Lcaa tya'a mā nu cua ngu'ni sca cha' jil'i mā, sca cha' nu cua nti' Ni ta Ni lo'o mā, tso'o si chcuil' sa scaa mā li' lacua, cha' ca tsa'a mā ca ta'a mā cha' bi', lo'o li' caca tlyu la tyiquee mā. ³² Cu'mā nu nchcuil' lo'o ngu' sca cha' nu cua nda ycuil' Ndyosi lo'o mā, ycuil' ca mā nga'a cha' cua'a mā jil'i ycuil' mā, cha' ná tyeje tacui mā chacuayá' jil'i scaa mā. ³³ Nti' Ni cha' tso'o ti' cua'ni na lo'o tya'a na lo'o tyu'u ti'j na, ná tso'o nti' Ni si lye tsa nguixa' nu ndu'ni na.

Ndi'ya ndu'ni ca ta'a ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús scaa quich'i, nu lo'o ndyu'u ti'j ngu': ³⁴ Ná nda ngu' chacuayá' chcuil' ngu' cuna'a ca su ndyu'ni tlyu ngu' jil'i ycuil' Ndyosi; nga'a cha' tucua' nu cuna'a cha' nu nchcuil' nu qui'yu, cha' jua'a cña ngulo Ni jil'i ngu' cha' cua'ni ngu'. ³⁵ Ca toni'i taca xcua'ne nu cuna'a jil'i clyo'o si ntsu'u sca cha' nu nti' ngu' cha' caca cuayá' ti' ngu'. Si'i cha' tso'o laca si chcuil' sca nu cuna'a laja su ndyu'u ti'j ngu'.

³⁶ Nga'a cha' tyi'u ti' mā cha' si'i cu'mā laca nu yaa nchcuil' cha' jil'i ycuil' Ndyosi nu ngua su clyo, ni si'i ngu' tya'a quich'i tyi ti mā nu cua ndyuna cha' bi' tya clyo. ³⁷ ¿Ha ntsu'u chacuayá' jil'i mā cha' chcuil' mā cha' nu cua nda ycuil' Ndyosi lo'o ngu' nti' mā? ¿Ha jil'i cu'mā ti' cua nda Ni Xtyi'i ycuil' Ni cha' cua'ni mā cña jil'i Ni? Cua'a jyaca mā lacua; cña nu nclayo na' jil'i mā lo'o nscua na' quityi re, chacuayá' jil'i ycuil' Ndyosi laca cña bi', ³⁸ bi' cha' ná tucua' mā cha' jil'i ñati' nu ná ntaja'a taquiya' jil'i cha' re.

³⁹ Jua'a caca lacua, cu'mā tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, jña mā chacuayá' jil'i ycuil' Ndyosi cha' caca chcuil' mā lcaa cha' jil'i Ni nu cua nti' Ni cha' ta Ni lo'o ñati'. La cui' jua'a tso'o laca si ná cua'a mā jil'i ñati' nu nchcuil' cha'cña jil'i xa' ñati'. ⁴⁰ Tsa bi' ti cha', xcuil' tso'o ti' cua'ni mā lo'o tyu'u ti'j mā lo'o tya'a mā; liñi ti' cua'ni mā, ñi'ya nu nga'a cha' caca.

15

Cua ndyu'u Jesucristo chaca quiyi'

¹ Cu'maḡ tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, cua nti' na' cha' tyi'u ti' ma jil'i cha' nu cua ndacha' na' jil'i maḡ tya clyo, cha' ndu'ni lyaá ycu'i! Jesús jil'na jil'i nu cuxi; bi' laca cha' nu cua ndyuna maḡ tya clyo, lo'o juani cua ndyanu tso'o ti cha' bi' ne' cresiya jil'i maḡ. ² Xqui'ya cha' cua nchcui' na' cha' jil'i Jesús lo'o ma, bi' cha' ngulaá maḡ jil'i nu cuxi; lo'o juani tya nga'a cha' taquiya' tso'o maḡ jil'i cha' bi', cha' ná ngusñi maḡ jil'i cha' bi' cha' culiji yu'u cha' bi' jua'a ti.

³ Tya clyo cua ndacha' na' jil'i ma lcaa cha' jil'i Jesucristo nu cua ngulu'u ngu' 'na. Ndi'ya ngulu'u na' jil'i ma, cha' ngujuii Cristo lo crusi cha' cuitiyi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'na; la cui' ñi'ya nu cua nscua lo quityi cusu' cha' caca jil'i Cristo, jua'a ngua. ⁴ Li' nguxatsi' ngu' jil'i jyo'o bi' ne' cuaá; pana lo'o ndu'u scua sna tsa, li' ndyu'ú yu cha ca quiya'. Cua ndacha' liñi quityi cusu' tya clyo la cha' jua'a caca jil'i nu Cristo bi'. ⁵ Lo'o li' ngulu'u loo Jesús jil'i Pedro, lo'o jua'a jil'i ca ta'a ti cha ca ngu' nu ngua tsa'a jil'i tya clyo. ⁶ Tiya' la li' ngulu'u loo Jesús jil'i tyuu tsa tya'a ñati, nteje tacui ca'yu siyento tya'a ñati nu ndi'j sel'i ti li'. Lo'o ña'a ti tya tyuu tya'a ngu' bi' tya lu'u ngu', masi ntsu'u xi ngu' bi' nu cua ngujuii. ⁷ Lo'o li' ngulu'u loo Jesús jil'i Jacobo, lo'o jua'a jil'i lcaa tya'a ngu' nu ndya'a nchcui' cha' jil'i Jesús lo'o ñati tyijyu' la.

⁸ Su cua ndye li', lo'o 'na ngulu'u loo Ni 'na, masi ná ntsu'u cha' cua'ni Ni lo'o na' jua'a. Laca na' ñi'ya si laca sca cubi' nu ngula cuañi' ti, cha' ná lo'o na' nguta'a na' lo'o ñati nu ngua tsa'a tya clyo. ⁹ Ná tso'o na' tsiya' ti nti' na', masi ngusubi Ni 'na cha' sañi na' cha' jil'i Jesús ca xa' quich'i tyijyu', cha' ntsu'u xa' la ngu' tya'a ya nu nchca la jil'i ngu' cua'ni ngu' cña bi'. Ná stu'ba na' lo'o ngu' bi', cha' tya tsubi' la lya' tsa ti' na' jil'i lcaa ñati jil'i Jesucristo. ¹⁰ Pana tya'na ti' ycu'i' Ndyosi, bi' cha' tso'o ti ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni jna'; jua'a ngua'ni Ni cha' ndya'a na' cña jil'i Ni li'. Ni si'i na nguliji yu'u cha' bi' jua'a ti lo'o ngua'ni Ni cha' tso'o lo'o na'; masi lo'o nu xa' la ngu' tya'a y ndyu'ni ngu' la cui' cña nu ndyu'ni na', pana thyu la cña ntsu'u jna' que ngu' bi'. Si'i na nchca tsa 'na, pana ycu'i' Ndyosi laca nu ndu'ni lo'o na' cha' caca chcu'i' na' lo'o ñati, cha' tso'o ti ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni 'na. ¹¹ Lo'o juani ná ndu'ni cha' jna' tilaca laca nu nchcui' lo'o ma, masi nchcui' na', masi nchcui' xa' la ñati; sca ti cuayá' nchcui' lcaa ya lo'o nchcui' ya cha' bi' lo'o ñati, la cui' ti cha' nu cua ngusñi maḡ.

Tyu'ú ñati chaca quiya' lo'o cua ngujuii ngu'

¹² Chañi laca cha' nu nda ya lo'o cu'ma, cha' cua ndyu'ú Cristo chaca quiya' lo'o ngujuii yu. ¿Ni cha' laca lacua nchcui' xi ñati

tya'a cu'ma cha' nga'aa ntsu'u cha' tyu'ú ñati chaca quiya' lo'o cua ngujuii ngu'? ¹³ Si chañi laca cha' nga'aa ntsu'u cha' tyu'ú ñati chaca quiya' lo'o cua ngujuii ngu', ni ycu'i' Cristo ná ndyu'ú yu lo'o cua ngujuii yu lacua. ¹⁴ Na ñilo'o ngu' ji'na si jua'a, ni ná caja cha' nu ta ya lo'o ma li', si cha' cuiñi laca cha' ndyu'ú Cristo chaca quiya'. Jua'a ná caja cha' jil'i Jesús nu xñi ma si chañi cha' nga'aa ndyu'ú yu bi'. ¹⁵ La cui' ti ngu' cuiñi laca ya cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi si ná ngua jua'a. Cua nchcui' ya tya clyo cha' cua ndyu'ú Cristo chaca quiya' chacuayá' jil'i ycu'i' Ndyosi; pana ná ngua cua'ni ycu'i' Ndyosi jua'a lo'o Jesús, si nga'aa caca tyu'ú ñati chaca quiya' lo'o cua ngujuii ngu'. ¹⁶ Ná chañi cha' ndyu'ú Cristo chaca quiya' lo'o cua ngujuii yu si nga'aa caca tyu'ú ñati chaca quiya'. ¹⁷ La cui' ti ná ntsu'u cha' xñi ma cha' jil'i Jesús si jua'a ngua, cha' ná ndyu'ú yu cha ca quiya' li', ña'a ti tya ntsu'u qui'ya chu' ma lacua. ¹⁸ Lo'o jua'a lcaa jyo'o cusu' nu ngusñi cha' jil'i Cristo tya tsubi' la, cua nguna' cha' jil'i ngu' bi' si jua'a. ¹⁹ Tso'o tsa cha' si'i sca ti nde chalyuu su ndy' ti na jil'i Cristo cha' ña'a na jil'i. Si nde chalyuu ti xtyucua Cristo ji'na, xñi'j tsa ti' na caca na su ndi'j na li'; xñi'j la ti' na caca na que lcaa ngu', nti' na'. Pana ná ndyaca jua'a lo'o na, cha' cua ndyu'ú Cristo chaca quiya'.

²⁰ Chañi tsa cha' cua ndyu'ú Cristo chaca quiya' lacua. Lo'o ca tiya' la, li' tyu'ú quiña'a la ñati chaca quiya', lcaa ñati nu ntsu'u cha' jil'i ngu' lo'o Cristo; tyu'ú jyo'o su ntsiya nguatsi' nquicha', xa' tyu'ú ngu' chaca quiya', li' tsa' ngu' tyi'j ngu' lo'o Cristo. Pana juani cua yala la ndyu'ú Cristo chaca quiya' cha' ta na cuentya ñi'ya caca cha' bi'. ²¹ Xqui'ya qui'ya nu ntsu'u jil'i sca ti ñati, bi' cha' ntsu'u cha' ndyijii na; la cui' jua'a sca ñati ngua nu ngua'ni cha' tyu'ú na chaca quiya', masi cua ngujuii na. ²² Adán naa ñati nu ngutu'u tucua chalyuu clyo, lo'o lcaa na laca na ñati nu ngutu'ú jil'i jyo'o Adán tiya' la, bi' cha' ntsu'u cha' ndyijii na nde chalyuu. Cristo laca nu ñati nu ndyu'ú chaca quiya' bi', xqui'ya bi' taca tyu'ú na chaca quiya' si ntsu'u cha' ji'na lo'o nu Cristo bi'. ²³ Ntsu'u ñi'ya caca cha' re: tya clyo cua ndyu'ú ycu'i' Cristo chaca quiya'; tiya' la lo'o tyalaa tsa nu caa Cristo chaca quiya', li' tyu'ú na, lcaa na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu'i' Ni; ²⁴ li' tye chalyuu. Cua'ni tye Cristo jil'i lcaa nu laca loo, jil'i lcaa ngu' tsiya, jil'i lcaa ti ña'a ñati nu nxu'ú tya'a lo'o ycu'i' Ndyosi. Li' chaca quiya' tya Jesús lcaa chacuayá' nu cua nda ycu'i' Ndyosi jil'i tya clyo, cha' caca Ni loo jil'i lcaa ti lo ñati li'. ²⁵ Ndi'ya ndyaca cha': Juani tya ntsu'u chacuayá' culo Jesús cña jil'i lcaa ñati, ña'a cuayá' cua'ni tye ycu'i' Ndyosi jil'i lcaa ñati nu nxu'ú tya'a lo'o Jesús. ²⁶ Lo'o cua ndye

lcaa cha', li' cua'ni tye Ni cha' ndyijii ñati.
²⁷ Pana juani ti cua nda ycu'i Ndyosi Sti yu lcaa chacuayá' ji'lí Sñi' Ni, cha' caca Cristo loo ji'lí lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu. Nu lo'o nacuj quityi cha' lcaa na tsiya' ti caca cuentya ji'lí Cristo, cua jlo ti' na cha' ná lo'o ji'lí ycu'i Ndyosi Sti yu culo Cristo cña, cha' ycu'i Ni laca nu cua nda chacuayá' ji'lí Sñi' Ni tya clyo; ná nchcui' Ni cha' ji'lí ycu'i ca Ni li'.
²⁸ Tiya' la li', nu lo'o cua ndaquiya' lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu ji'lí Cristo, li' tsaá Jesús ca su ntucua ycu'i Ndyosi Sti yu, lo'o li' xa' tya Jesús lcaa cña cuentya ji'lí ycu'i Ndyosi Sti yu chaca quiya'. Bi' laca nu cua nda chacuayá' ji'lí Cristo tya clyo, cha' laca yu Sñi' ycu'i Ni. Lo'o li' sca ti ycu'i Ndyosi caca loo ji'lí lcaa ca na nu ntsu'u chalyuu, jua'a lo'o lcaa ca na nu ntsu'u nde cua.

²⁹ Ntsu'u xi ngu' tya'a mā nu ntyucuatya ngu', masi si'i cuentya ji'lí ycu'i ca ngu' ntyucuatya ngu' bi', cuentya ji'lí jyo'o tya'a ngu' ntyucuatya ngu'. Cua jlyá ti' jyo'o ngu' ji'lí Jesús lo'o tya lu'ú ngu' chalyuu, pana ná ngulala ji'lí jyo'o ntyucuatya li'. ¿Ni cha' laca ntyucuatya ngu' bi' si' nga'aa tyu'ú ñati chaca quiya' lo'o cua ngujuii ngu'?

³⁰ Lo'o cuare, quiña'a tsa cha' cuxi ndy-acua ji'lí ya ca su ndya'a ya tyijyu'; ná tsaá ya tsiya' ti si ná jlo ti' ya cha' cua ndyu'ú Jesús chaca quiya'.
³¹ Lo'o na', cua ña'a ca tsá cua cajaa ti na' xqui'ya Cristo; pana ná talo na' cua'ni na' cña bi' si ná ndyu'ú Jesús chaca quiya'. Lo'o juani tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' ngusñi mā cha' ji'lí Jesucristo nu Xu'na na, tyu'u tya'a cu'mā ca quichí Corinto bi'.
³² Lo'o nguta'a na' ca quichí Efeso, lye tsa ngua'ni lya' ti' ngu' quichí bi' na; tyaala tsa ngua'ni ngu' na, hasta ngusuu tya'a ngu' lo'o na' ñi'ya' ndu'ni na'ni tyaala. ¿Ni cha' laca ndya'a na' cajua si ná jlo ti' na' cha' cua ndyu'ú Jesús chaca quiya'? Si'i ngana ndya'a na' cajua. Ntsu'u ñati nu nchcui' ndi'ya: "Cacu na tyaja, co'o na lcui, cha' la quee ti cajaa na", ndu'ni ngu' lo'o na. Jua'a cua'ni na' si ná jlo ti' na' cha' lu'ú Jesús.

³³ Chañi tsa laca cha' nu nchcui' ñati ndi'ya: "Si xcui' lo'o ñati cuxi ndya'a na, xtyanu na ji'lí cha' tso'o nu ndu'ni na li'". Ná tucua mā cha' ji'lí ñati nu ñacu' cha' ná caca cuxi tyiquee na lo'o ndu'ni na cha' cuxi.
³⁴ Nga'a cha' xtyanu mā ji'lí cha' cuxi nu ndyu'ni mā, xana culacua tso'o ti' mā li'; tso'o ti' cua'ni mā lo'o tya'a mā. Nti' na' cha' ntsu'u xi cu'mā nu bilya ca cuayá' tso'o ti' mā cha' ji'lí ycu'i Ndyosi, bi' cha' nchcui' na' lo'o mā jua'a cha' caca tyuju'u ti' mā.

Ñi'ya ña'a ngu' lo'o tyu'ú ngu' chaca quiya'

³⁵ Ná tyiquee' xcua'ne mā 'na ndi'ya: "¿Ñi'ya caca tyu'ú ñati nu cua ngujuii? ¿Ñi'ya ña'a tyucui' ña'a ngu' bi', nu lo'o tyu'ú

ngu' chaca quiya'?"
³⁶ Ná tso'o ndyu'u cha' si chcui' mā jua'a. Lo'o cataa na sca si'yu ni, catsu' scua' si'yu bi' ñi'ya laca si na cua ngujuii, cha' tyucua bi' li'.
³⁷ Si'i na cua laca ntyucua si'yu lo'o ndyataa na ji'lí; si'yu ti ndyataa na, masi si'yu trigo, masi xi xa' la si'yu.
³⁸ Tiya' la li' ndu'ni ycu'i Ndyosi cha' caluu na cuiñi bi' li', ndyaluu ñi'ya nu nga'a cha' caluu bi', cha' sca si'yu caca sca lo na cuiñi. Xqui'ya cha' bi' caca cuayá' ti' na cha' ntsu'u sa scaa ca ña'a sca lo na lu'ú bi',
³⁹ ná stu'ba ña'a lcaa lo na bi': tsa ca lo ña'a ñati chalyuu, xa' lo ña'a na'ni, xi xa' lo ña'a na'ni lu'be, chaca lo ña'a cualya; ntsu'u sa scaa ca ña'a sca lo na nu ntsu'u chalyuu.
⁴⁰ Ntsu'u na nu nga'a nde cua, cuati jua'a xa' lo na ntsu'u chalyuu. Pana xa' ña'a laca sca na nu nga'a nde cua, chaca lo ña'a na nu ntsu'u nde lo yuu chalyuu: ⁴¹ xa' ña'a xee cuichaa, lo'o jua'a xa' ña'a xee coo', xa' ña'a xee cuii nu nga'a nde cua. Jua'a nu cuii bi', si'i sca ti cuayá' ña'a xee bi'.
⁴² La cui' jua'a caca na lo'o tyu'ú na chaca quiya'. Lo'o cua ndyaa jyo'o ne' yuu, catsu' bi' li'; pana lo'o tyu'ú bi' chaca quiya', nga'aa quiñu' bi' tsiya' ti li'.
⁴³ Chiya' ña'a lo'o jyo'o lo'o tyatsi', pana lubii tsa ña'a caca lo'o tyu'ú chaca quiya'; sca na nu xcui' quicha ti ti' laca jyo'o nu tyatsi', pana nguula ti' bi' lo'o tyu'ú chaca quiya';
⁴⁴ cuaña' tya na laca nu tyatsi', pana xa' ña'a caca tyucui' ña'a na nu lo'o tyu'ú na chaca quiya'. Nde chalyuu ti' cua'ni'jo'o cuaña' na, ñi'ya nu laca na juani; pana cha'a tyucui' ña'a na cha' caca tyi'lí na lo'o ycu'i Ndyosi chalyuu nde loo la.

⁴⁵ Ndi'ya nscua lo quityi ji'lí ycu'i Ndyosi: "Ñati lu'ú ngua Adán nu ñati nu nguti'lí chalyuu clyo, lo'o jua'a ycu'i Ndyosi laca nu cua nda cresiya ji'lí yu". Jua'a cha' nda quityi cusu'. Tiya' la li' nda Ni ji'lí chaca ñati nu yaa chalyuu; ngua bi' ñati, la cui' ñi'ya nu ngua Adán ñati. Pana tso'o la ña'a ñati ngua nu Jesús bi'; cua nda ycu'i yu chaca cresiya nu tso'o la ji'lí ñati, cha' caca stu'ba cha' ji'lí yu lo'o ycu'i Ndyosi.
⁴⁶ Lo'o ngula na chalyuu tya lyiji caca tso'o tyucui' ña'a na cha' caja chalyuu cucui' ji'na, cha' tya clyo ndya' na ñi'ya nu laca cuaña' ti na; tiya' la li' ntsu'u cha' caca tso'o tyucui' ña'a na cha' taca tsa tyi'lí na lo'o ycu'i Ndyosi.
⁴⁷ Lo'o yuu ti nguiñá Ni ji'lí Adán nu nguti'lí chalyuu clyo. Pana ca slo ycu'i Ndyosi ngutu'u nu chaca ñati nu yaa chalyuu ca tya' la, la cui' Jesucristo nu Xu'na na.
⁴⁸ Ñi'ya laca ñati nu ndya' lo'o yuu ti bi', jua'a laca lcaa na cha' laca na ñati chalyuu; ñi'ya laca Cristo nu ngutu'u yaa nde cua, jua'a taca caca na si xñi na cha' ji'lí yu.
⁴⁹ Lo'o ndi'lí na chalyuu, xti ti tyempo talo tyucui' ña'a na; pana lo'o tsaá na tyi'lí na slo ycu'i Ni, li' xa' ña'a caca na. Ñi'ya nu laca ycu'i Cristo, jua'a caca na li'.

⁵⁰ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo, ntsu'u sca cha' nu nti' na' chcu'i' na' lo'o ma: Ñi'ya nu ña'a ti' cuaña' na juani, ná caca tya'u cha' jina' lo'o ycu'i' Ndyosi lo'o culo Ni cña lo'o cua ndye chalyuu; ná caca tsaa na ñi'ya nu quicha ti' ti' na ca chalyuu cucui nu caca nde loo la, su ná ntsu'u quicha tsiya' ti. ⁵¹ Nti' na' cha' caca cuayá' ti' ma sca cha' nu bilya cuna ñati: Ná lcaa na cajaa na; ntsu'u na nu ña'a lu'ú ti na caca na lo'o qui'ya Ni jina', nu lo'o cua tye ti chalyuu. Pana lcaa na tsi tsiya' ca cha'a tyucui ña'a na ⁵² laja lo'o nchquiña ti quiji cloo na. Li' cañi cula'a cui'chcuá jil'i ycu'i' Ndyosi. Lo'o cañi cui'chcuá bi', li' tyu'ú lcaa jyo'o nu ngusñi cha' jil'i ycu'i' Ndyosi lo'o yaá ngu' chalyuu; tyu'ú ngu' chaca quiya' cha' nga'aa ntsu'u cha' cajaa ngu' bi' tsiya' ti. Li' xcutsa'a Ni jil'i tyucui ña'a tsaca na. ⁵³ Nde chu' la lo'o tya ndi' na chalyuu, ná tso'o ycu'i' na tsiya' ti, cha' xcui' na quiñu'ú ti na; pana nde loo la, tso'o tsa caca tyucui ña'a na, nga'aa ntsu'u cha' quiñu'ú na, nga'aa ntsu'u cha' tye na tsiya' ti. ⁵⁴ Lo'o cua ngua nguxcutsa'a Ni jil'i tyucui ña'a na cha' nga'aa quiñu'ú na tsiya' ti li', nga'aa caca na ñi'ya nu ngua na tyempo nu nteje tacui; xcutsa'a Ni lcaa cha' jina'. Li' tyu'ú scua sca cha' nu nscua lo quityi cusu' nu nchcui' ndi'ya: "Cua ngua'ni tye Ni cha' ndyijii ñati chalyuu, cua ntijiloo ycu'i' Ndyosi jil'i lcaa tya'a ngusu' Ni; ⁵⁵ nga'aa caca cua'ni nu xña'a ngana jina' cha' cajaa na, nga'aa caca cua'ni lya' ti' cha' ti' bi' jina' juani", nacu' quityi bi'. ⁵⁶ Ti' tsa cha' nchca jina' lo'o ndyijii na xqui'ya cha' ntsu'u tsa qui'ya jina'. Jlo ti' na cha' ntsu'u qui'ya jina', xqui'ya cha' ná ndaquiya' na cña nu ngulo ycu'i' Ndyosi jina' tya clyo cha' cua'ni na. ⁵⁷ Pana cua xa' ña'a laca juani, cua nda Ni chacuayá' cha' tyijiloo na jil'i nu xña'a xqui'ya cña nu ngua'ni Jesús nu lo'o ndyu'ú yu chaca quiya', bi' cha' quiña'a tsa xly'a'be ta na jil'i ycu'i' Ndyosi lacua.

⁵⁸ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a jil'i cu'ma. Ndi'ya ñacu' na' jil'i ma, cha' ña'a ti xñi tso'o ma cha' jil'i ycu'i' Ndyosi, lcaa tsá jly'a ti' ma jil'i Ni; xcui' lye tsa cua'ni ma cña jil'i ycu'i' nu Xu'na na, ná ca taja ti' ma lo'o cua'ni ma cña bi'. Cua jlo ti' ma cha' ná culiji jua'á ti sca cña nu ndyu'ni ma cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi.

16

Msta cha' xtyucua jil'i tya'a ti' ti' ngu' ca Jerusalén

¹ Cua nda na' cha' nu ndyaa slo ca ta'a ngu' nu ndyu'ú ti' cha' cua'ni tlyu ngu' jil'i ycu'i' Ndyosi ca lcaa quich'i ca loyuu su cuentya Galacia; cua nchcui' na' ñi'ya cua'ni ngu' lo'o xti'j' ngu' msta. La cui' jua'a cua'ni cu'ma nu lo'o xti'j' ma msta bi', cha' xtyucua

ma jil'i ngu' ti' tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús nu ndi'j' ca loyuu su cuentya Judea. ² Tsa clyo nu nxana sca semana, li' tso'o si lcaa ma xñi ma xi xcaya' ma, caya' nu cua ngujui jil'i ma semana nu ndye. Tyuco'o bi' li', lo'o li' ná ntsu'u cha' xti'j' ma msta bi' yala ntchaa ti nu lo'o tyalaa na'. ³ Lo'o cua ngulaa na', li' ta na xi ñati nu tsa ca quich'i Jerusalén, cua ña'a ca ngu' nu cuane ma jil'i cha' tsa ngu', ñati nu cua ndyuloo tso'o ma jil'i. Ta na xi quityi cui'ya ngu' tsa ngu', quityi bi' cacha' ñi'ya laca cña nu ndya' ngu'. Li' tsa lo'o ngu' bi' jil'i msta nu ta ma jil'i ngu' ti' tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús ca Jerusalén bi'. ⁴ Ca li' ñacu' na' si tsa'a, si ná tsa'a lo'o ngu' bi'. Ná jlo ti' na' ñi'ya caca cña re 'na, si ta chacuayá' tsa'a.

Tyucui' su tsa Pablo

⁵ Ntsu'u cña tsa'a tyuu quich'i ca loyuu su cuentya Macedonia; lo'o tye cña bi', li' tyalaa na' ca quich'i tyi ma ca ndacua, ⁶ tyanu na' xi lo'o ma li'. Ná tyiquee' tyanu na' lo'o ma tyucui tyempo tly'a'. Laja lo'o tyi'j' na' lo'o cu'ma, li' taca xtyucua ma xi 'na cha' quiñi la tyucui' na cha' tsa'a tyijyu' la, macala su ntsu'u cha' tsa'a. ⁷ Ná nti' na' cha' tyeje tacui na' jua'a ti slo ma; na cua nti' na' tyanu na' xi tyempo lo'o ma, chacuayá' jil'i ycu'i' nu Xu'na na. ⁸ Juani ti tyanu na' ca quich'i Efeso re ña'a cuayá' tyalaa tsá ta'a Pentecostés. ⁹ Tso'o tsa ndyaca 'na su ndi'j' na' quich'i re, cha' ntsu'u tsa ngu' quich'i nu tso'o tsa ndaca'a jyaca lo'o nchcui' na' lo'o ngu', masi ña'a ti ntsu'u tsa ñati nu nxuu tya'a lo'o na'.

¹⁰ Si tyalaa Timoteo cajua, chcui' tso'o ma lo'o yu, cha' ná ca xñi'j' ti' yu laja lo'o tyi'j' yu lo'o ma. Cuentya jil'i ycu'i' nu Xu'na na ndya'a yu, la cui' tya'a cña nu ndya'a na'. ¹¹ Ni tsaca ma, ná cña'a ti' ma jil'i yu; tso'o la si xtyucua ma jil'i yu cha' quiñi tyucui' jil'i yu cha' tyalaa yu ca slo na'. Ntajatya tsa ya jil'i yu, na' lo'o lcaa tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo ca nde.

¹² Cua nchcui' tsa na' lo'o Apolos tya'a tso'o ma, cha' caa na'a yu xi jil'i ma; caa yu lo'o xa' la ngu' tya'a na re. Pana ná ntaja'a yu caa yu yala ti; ca lo'o laja jil'i yu, ca li' caa yu su ndi'j' ma.

Cha' nu nguscua Pablo su cua tye quityi

¹³ Ti' ti' ma tyi'j' ma chalyuu. Xñi tso'o ma cha' jil'i Jesús. Cua'ni tlyu tyiquee ma, ná cutsi'j' ma. ¹⁴ Xcui' tso'o ti tyu'ú tyiquee ma ña'a ma jil'i ñati lcau ti se'j' su ndyu'ni ma cña.

¹⁵ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, cua jlo ti' ma cha' lcaa ngu' tya'a Estéfanos ngusñi ngu' cha' jil'i Jesús clyo; clyo ca ngua ngu' bi' jil'i lcaa cu'ma ngu' quich'i nu ndi'j' cacua ti nde Acaya. Lcaa tsá ntaja'a ngu' bi' xtyucua ngu' jil'i ñati tya'a ngusñi na cha' jil'i ycu'i' Ndyosi. ¹⁶ Nti' na' cha' taquiyá'

mā jī'jī ngu' bi'; la cui' jua'a taquiya' mā jī'jī lcaa ngu' nu cua'ni cña stu'ba ti lo'o ngu' bi', lo'o jua'a jī'jī lcaa ñati nu tso'o tsa cua'ni cña ñi'ya nu ndyu'ni ngu' bi'. ¹⁷ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' cua ndyalaa Estéfanos lo'o Fortunato lo'o Acaico slo na' ca nde. Ná ndu'ni cha' masi ná ndi'jī mā lo'o na' juani, cha' nu ngu' bi' ni, nxyucua tsa ngu' 'na; ¹⁸ cua ngua'ni ngu' bi' cha' nguula la ti' tyiquee na', la cui' ñi'ya nu ngua'ni ngu' bi' lo'o cu'mā. Nga'a cha' taquiya' mā jī'jī lcaa ñati nu ndyu'ni cña jua'a.

¹⁹ Lcaa quichī ca loyuu su cuentya Asia su ntsu'u ñati nu ndyu'u ti'jī cuentya jī'jī Jesús, nda ngu' xlyo ni'jī jī'jī mā. Lo'o jua'a Aquila lo'o Priscila, cuati jua'a lcaa ñati nu ndyu'u ti'jī to' tyi ngu' bi', nda ngu' xlyo ni'jī jī'jī mā cuentya jī'jī ycui' nu Xu'na na. ²⁰ Lcaa ngu' tya'a ngusñi na cha' jī'jī Jesús, cua nti' ngu' chcuicha' ngu' jī'jī mā; tyucui tyiquee mā quityi mā jī'jī tya'a mā chacuayá' jī'jī Cristo.

²¹ Lo'o ycui' na' nda na' xlyo ni'jī jī'jī mā, nu nscua na' xtañi na' lo quityi re, Pablo.

²² Chaca tya cha' hcui' na' lo'o mā juani: Si ntsu'u ngu' tya'a ndyu'u ti'jī mā nu ná liñi cha' tso'o ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jī'jī ycui' nu Xu'na na, xtyanu ti'jī mā jī'jī ngu' li', cha' xcube' ycui' Ndyosi jī'jī. ¡Tyaā nu'u, Xu'na, ca su ndi'jī ya!

²³ Xtyucua Jesucristo nu Xu'na na jī'jī mā. ²⁴ Tyi'u ti' mā 'na, cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jī'jī mā xqui'ya Jesucristo. Jua'a caca cha' lacua.

Quityi nchca tyucuaa nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñatj ji'i Jesucristo nde quichj Corinto

¹ Pablo laca na'. Se'j ti ndi'j na' ca nde lo'o Timoteo tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo. Nscua ya quityi re cha' caa slo lcaa cu'ma ca quichj Corinto nu tsa tlyu ti ndyu'ni tlyu ma ji'i ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a tyaa quityi re slo lcaa ñatj nu ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu'i Ndyosi tyucui ña'a loyuu su cuentya Acaya. Cua nda ycu'i Ndyosi cña 'na cha' tsa'a na' chcu'i na' lo'o ngu' xa' quichj ca tyijyu' la, lcaa cha' nu ji'i Jesucristo. ² Cua nti' tsa ya cha' ña'a ti cua'ni ycu'i Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'j tyiquee ma xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

Nxtyucua tsa ycu'i Ndyosi ji'na lo'o quña'a tsa cha' ti'i ndyacua ji'na

³ Cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi nu laca Sti Jesucristo nu Xu'na na, xqui'ya cha' tya'na ti' Ni ña'a Ni ji'na, lo'o jua'a nxtyucua tsa Ni ji'na lo'o ndyacua cua ña'a ca cha' ti'i ji'na. ⁴ Nu nxtyucua Ni ji'na ni, jua'a ndu'ni Ni cha' tiya' la taca xtyucua na ji'i xa' ñati, nu lo'o tyacua cua ña'a ca cha' ti'i ji'i ngu'; ñi'ya lo'o nguxtyucua ycu'i Ndyosi ji'na, la cui' jua'a taca xtyucua na ji'i xa' ñati li'. ⁵ Ñi'ya lo'o ngua'ni lya' ti' ñati ji'i Cristo tya sa'ni la, jua'a nda ngu' quña'a tsa cha' ti'i ji'na juani, nu lo'o nchcu'i na cha' ji'i Cristo; pana ña'a ti' nxtyucua tsa Cristo ji'na, la cui' hora lo'o nchcub' na. ⁶ Masi tyacua cha' ti' ji'i ya, masi lya' ti' ngu' ji'i ya, xqui'ya cu'ma laca cha' ti'i bi', cha' taca xtyucua la ycu'i Ndyosi ji'i ma cha' caja ñi'ya clyaa ma ji'i nu cuxi li'. Nu lo'o xtyucua Ni ji'i ya ni, xqui'ya cu'ma ndu'ni Ni jua'a li', cha' caja ñi'ya xtyucua ya ji'i ma; jua'a ta Ni juersa ti'i ma cha' lo'o cu'ma talo ma ji'i cha' ti'i, la cui' ña'a cha' ti'i nu ndyaca ji'i ya. ⁷ Ndyi'u tsa ti' ya ji'i cu'ma. Jlo ti' ya cha' ñi'ya ndyu'ni lya' ti' ngu' ji'i ya, jua'a cua'ni lya' ti' ngu' ji'i ma; pana ñi'ya nxtyucua Ni ji'i ya, jua'a xtyucua Ni ji'i cu'ma.

⁸ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, cua nti' ya cha' caca cuayá' ti' ma ñi'ya ngua lo'o nguju'i cha' ti'i ji'i ya ca quichj su ndyaa ya ca loyuu su cuentya Asia, cha' tlyu tsa cha' cuxi nu ndyacua ji'i ya nu ngua li'. Ná jlo ti' ya tsiya' ti' ñi'ya caca cha' tyijjloo ya ji'i cha' cuxi bi' nquicha; ngua ti' ya cha' nga'aa tyu'u ya, ⁹ cha' ca ndyalaa tyempo nu cua cajaa ti ya. Pana jua'a ngua cha' tso'o la jlyu ti' ya ji'i sca ti ycu'i Ndyosi, cha' nchca ji'i Ni cua'ni Ni cha' tyu'u ñatj chaca quiya' masi cua nguju'i ngu'; bi' cha' nchca ji'i Ni cua'ni

lyaa Ni ji'na, si'i na culacua ti' na cha' ycu'i ca ti na ntsu'u cha' cua'ni na cha' clyaa na laja cha' cuxi bi'. ¹⁰ Cua ngua'ni lya'a ycu'i Ndyosi ji'i ya tyempo bi', cha' ná nguju'i ya, masi cuxi tsa ngua cha' ca bi'; lo'o jua'a tya cua'ni lya'a la Ni ji'i ya ya ca nde loo la. Cua ngusñi ya cha' ji'i ycu'i Ndyosi, bi' cha' jlyu ti' ya ji'i ycu'i Ni, cha' ña'a ti tya cua'ni lya'a Ni ji'i ya. ¹¹ Lo'o jua'a taca xtyucua ma ji'i ya nu lo'o chcu'i ma lo'o ycu'i Ndyosi cuentya ji'i cuare. Tucuá Ni cha' nu chcu'i ma lo'o Ni, cha' tyuu tya'a ma; li' cua'ni Ni cha' caca tso'o ji'i ya. Lo'o li' tyuu tya'a ma taca tya ma xlyabe ji'i ycu'i Ndyosi cuentya ji'i ya, nu lo'o cua ngulaa ya ji'i nu cuxi.

Ná ngua ji'i Pablo tsa nde Corinto

¹² Tso'o tsa nti' ya cha' xcu'i ngua'ni tyucui tyiquee ya lo'o ma, xcu'i nda ya cha' liñi lo'o ma, ñi'ya nu ngua'ni ya lo'o xa' ñati; jua'a nti' ya. Ngua ji'i ya cua'ni ya jua'a lo'o ma xqui'ya cha' lye tsa ngua'ni tya'na ti' ycu'i Ndyosi ji'na laja ti; si'i cha' nda'ya cha' hique ti ya, bi' cha' ndu'ni ya jua'a. ¹³⁻¹⁴ Tsa lo cua ti cha' nguscua ya lo quityi nu caa slo ma, sca cha' nu taca chcu'i cu'ma, sca cha' nu taca ca cuayá' ti' ma. Masi juani cua ngua cuayá' ti' ma xi, pana cua nti' ya cha' tya caca cuayá' tso'o la ti' ma cha' bi'. Lo'o tyalaa tsa bi', nu lo'o caa Jesús nu Xu'na na chaca quiya', li' caca tso'o tyiquee ma ña'a ma ji'i ya; jua'a cuare tso'o ca ti' ya ña'a ya ji'i ma ca li'.

¹⁵ Jua'a ngua ti' na, bi' cha' ngulacua ti' na' tsa'a na' slo cu'ma tya clyo. Ná tyiquee' tsa na'a na' ji'i cu'ma tucua quiya' ngua ti' na' nquicha, cha' ca tso'o cresiya ji'i ma. ¹⁶ Clyo ngua ti' na' tyeje tacui na' nde su ndi'i ma tyucui lo'o ndya'a na' ca Macedonia. Nu lo'o nguxtyuu na' ndya'a na' ca Macedonia bi', tyaa na' ca su ndi'i ma chaca quiya', cha' caca xtyucua cu'ma jna' tsa'a na' nde tyucui Judea, ngua ti' na'. ¹⁷ Pana lo'o ná yaa na' slo cu'ma ni, li' ngua ti' ma cha' ná ngulacua tso'o ti' na'. Ná tso'o cha' chcu'i ma cha' laca na' sca ñati nu nchcu'i tucua ti' cha'; nu lo'o ngüiñi tyucui 'na tya clyo, ná ñi'lo'o na' ji'i ni sca ñati. ¹⁸ Cua jlo ti' ycu'i Ndyosi cha' ná nchcu'i ya tucua cha' lo'o cu'ma, ñi'ya si nacui ya cha' jua'a laca, lo'o li' nacui ya cha' si'i jua'a. Ná ndu'ni ya jua'a, ¹⁹ cha' nu Jesucristo bi', nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi ni, si'i tucua cha' ntsu'u tyiquee Ni. Cua nchcu'i ya cha' ji'i Ni su ndi'i cu'ma, lo'o na', lo'o Silvano, lo'o Timoteo, nchcu'i' cua cha' ji'i Ni. Ná chcu'i' Ni cha' si'i jua'a laca sca cha' si' cua nchcu'i' Ni tsaca quiya' cha' jua'a laca cha' bi'. Sca ti Cristo laca nu chañi cha' nchcu'i' Ni cha' liñi, ²⁰ sca ti nu Cristo bi' nu ndu'ni cha' chañi cha' tyu'u tucua laca cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o na; bi' cha' xqui'ya Jesucristo taca chcu'i' na: "Amén, jua'a caca

cha' lacua". Jua'a ñacuj na laja lo'o ndu'ni tlyu na ji'j ycu'i Ndyosi. ²¹ Ycui' Ndyosi laca nu ngua'ni lo'o ya cha' ngusñi tso'o ya cha' ji'j Cristo, lo'o jua'a ngua'ni Ni lo'o cu'ma; na cua ngua'ni ycu'i Ndyosi cha' laca na ñati ji'j Ni. ²² Ndi'ya laca ñi'ya si ngusta ycu'i Ni sca cuayá' nu ji'j Ni hichu' na, nu lo'o nda Ni Xtyi' ycu'i Ni nu ndyanu ne' cresiya ji'na. Xtyi' ycu'i Ndyosi laca nu nda ycu'i Ndyosi ji'na yala la, cha' caca cuayá' ti' na cha' chañi cha' cua'ni Ni lo'o na lcaa ña'a cha' nu nacuj Ni cha' cua'ni Ni.

²³ Ná nguta'a na' quichj tyi ma tu'ni, cha' ná nti' na' cha' caca ñasi' na' ji'j cu'ma. Chañi cha' xqui'ya cha' bi' ti, bi' cha' ná ndya'a na' ca slo ma li'. Cua jlo ti' ycu'i Ndyosi cha' bi'. Qui'ya ycu'i Ndyosi cresiya 'na si ná chañi cha' nu nchui' na' re. ²⁴ Pana tso'o la masi si' xqui'ya cuare ti taquiya' ma cha' ji'j ycu'i Ndyosi, cha' ne' tyiquee ycu'i ca ma cua ngusñi tso'o ma cha' ji'j Jesús. Na cua nti' ya xtyucua ya ji'j ma cha' ca chaa la ti' ma laja lo'o ndyu'ni tlyu ycu'i ca ma ji'j Jesús.

2

¹ Bi' cha' ngulacua ti' na' cha' nga'aa su'ba na' cha' xñi'j ti' tyiquee ma lo'o tsa'a slo ma chaca quiya'. ² Ndi'ya laca cha': tso'o tsa nti' na' lo'o ña'a na' ñi'ya nu ndyu'ni cu'ma; cua nda na' cha' xñi'j ti' ji'j ma tsaca quiya', bi' cha' ná tso'o si jua'a cua'ni na' chaca quiya', ³ cha' jua'a ngua cha' nu nguscua na' lo quityi bi' tya tsubi' la. Ná nti' na' tsa'a na' slo cu'ma nquicha'; ná tyiquee' cua'ni ma cha' ca xñi'j ti' na', ngua ti' na'. Pana tso'o la si tso'o ti caca tyiquee na', cha' jua'a si tso'o ntsu'u tyiquee na', lo'o cu'ma tso'o ti caca tyiquee ma li', ngua ti' na'. ⁴ Nu lo'o nguscua na' quityi bi', quiña'a tsa ngulacua ti' na' li'; xñi'j tsa ti' na' ngua li', hasta ndyunaa na' xqui'ya cu'ma. Pana si' cha' ca xñi'j ti' cu'ma nguscua na' quityi bi'; ngua ti' na' cha' ca cuayá' ti' cu'ma cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'j cu'ma, bi' cha' nguscua na' quityi bi'.

Tyu'u cha' clyu ti' ji'j cu'ma lo'o ngu' cuxi bi'

⁵ Cua ngua xñi'j ti' ma xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni nu ñati bi'. Lo'o ngua'ni yu jua'a ni, si' sca ti na' ngua xñi'j ti' na' li'; lo'o lcaa cu'ma ngua xñi'j xi ti' tyiquee ma xqui'ya cha' cuxi bi'. Pana juani nga'aa ntsu'u cha' cuxi bi', bi' cha' nga'aa nti' na' cua'ni tyaala na' ji'j cu'ma. ⁶ Cuayá' tsa cha' nu ngua'ni cu'ma lo'o yu bi', cha' catj xqui'ya yu bi', nu lo'o ndyu'u ti'j ma tsa tlyu ti nu ngua li'. ⁷ Bi' cha' juani cui'ya cu'ma cha' clyu ti' ji'j yu bi', xaala' ma cresiya ji'j ma lo'o yu, cha' ná hcuna' chalyuu ji'j yu bi' xqui'ya cha' xñi'j tsa ti' yu. ⁸ Ndiñña ya cha' clyu ti' ji'j ma

juani cha' xtyucua ma xi ji'j yu bi', cha' ca cuayá' ti' yu cha' ña'a ti tya ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'j yu. ⁹ Cua laca nguscua na' quityi bi', cha' lijya slo cu'ma, cha' ngua ti' na' quijeloo cha' 'na si chañi cha' ji'j ma cha' cua'ni cu'ma ñi'ya nu ni na' ji'j ma li'; ná jlo ti' na' nquicha', si taja'a cu'ma cua'ni ma jua'a. ¹⁰ Lo'o na', cui'ya na' cha' clyu ti' ji'j yu bi', si cua ngua'ni clyu ti' cu'ma ji'j yu. Lo'o cu'ma cua ngua'ni yu cha' cuxi bi', pana na' ngüi'ya cha' clyu ti' ji'j yu bi' cuentya ji'j ma, masi tyijyu' ndi'j na', masi sca ti Cristo ndu lo'o na'. Bi' cha' jua'a culacua tso'o ti' ma lacua, ¹¹ cha' ná caca tyijjloo nu xña'a nu naa Satanás ji'na; cua jlo tsa ti' na' cha' tajua' tsa nu xña'a bi'.

Ngulacua tsa ti' Pablo nga'a yu ca quichj Troas

¹² Ndyaa na' ca quichj Troas tya tsubi' la, ndyaa cacha' na' cha' ji'j Jesús ji'j ngu' quichj bi'. Lo'o jua'a ngua li', cha' tso'o tsa ndyuna ngu' quichj bi' cha' ji'j ycu'i Ndyosi, xqui'ya cha' cua nda ycu'i nu Xu'na na chacuayá' 'na cha' cua'ni na' cña ji'j Ni ca ndacua. ¹³ Pana ná ndalo na' ca bi', cha' ngulacua tsa ti' na' ni cha' laca bilya tyalaa Tito tya'a ndya'a ya cña slo na'; bi' cha' yala ti ngusalaya' na' lo'o ngu' quichj bi'. Li' tya ndyaa la na' nde loyuu su cuentya Macedonia.

Ntijiloo na' ji'j nu cuxi xqui'ya Cristo

¹⁴⁻¹⁵ Ndyaa tsa na' xlya'be ji'j ycu'i Ndyosi cha' stu'ba cha' ji'na lo'o Cristo. Laca cha' ñi'ya si ndya'a lo'o ycu'i Ndyosi ji'na ndya'a qui' ti na calle, cha' ndyu'ni chj Ni loo Jesucristo cha' cua ntijiloo yu ji'j nu cuxi. Jua'a ji'na ta Ni su tya'a na laja ñati bi', cha' lo'o na nsañi na cha' ji'j ycu'i Cristo ca slo lcaa ñati; ndacha' na cha' ji'j ycu'i Ndyosi ca slo ñati, masi nchui' na lo'o ñati nu nti' clya'a ji'j nu cuxi, masi nchui' na lo'o xa' ñati nu ná nti' cuna cha' tso'o bi'. Pana ñi'ya laca sca na tyixi xtyi' i nu nda xtyi' i ntyucua lcaa se'j, jua'a laca cña nu ndu'ni na cuentya ji'j ycu'i Ndyosi. Ndiya tsa ti' ycu'i Ndyosi ji'j, la cui' jua'a ndiya ti' Ni cña nu ndyu'ni Cristo nde chalyuu xqui'ya na. ¹⁶ Ñati nu chiya'a tsa ndu'ni ni, ná ndiya' ti' ngu' cha' nu nchui' na tsiya' ti; na ndacane la cha' bi' ji'j ngu' cha' cua hcuna' ti chalyuu ji'j ngu' xqui'ya cha' cuxi nu ndyu'ni ngu'. Pana ñati nu nti' clya'a ji'j nu cuxi ni, xa' ña'a ndu'ni ngu' bi'; cua jlo ti' ngu' cha' ntsu'u chaca chalyuu tso'o la nu caju ji'j ngu'. Ntsu'u tsa ñati nu ná caca cua'ni cña bi'; pana cuare ni, taca cua'ni ya ji'j chacuayá' ji'j ycu'i Ndyosi. ¹⁷ Si' ngana ndyu'ni ya lo'o cha' ji'j ycu'i Ndyosi bi', si' na nchcutsa'a ya ji'j lo'o xa' la cha'; tyucui ti' tyiquee ya nchui' ya lo'o ñati ñi'ya laca si na ndi'j ycu'i Ndyosi slo ya, xqui'ya cha' ycu'i Ndyosi laca nu ngua'a

loo ji'í ya cha' cua'ni ya cña bi' cuentya ji'í Cristo.

3

Nde laca sca cha' nu cua nguxana ca ti

¹ Ná nchcui' tyucuaa ti' ya lo'o cu'ma. Ná nti' ya cha' chcui' ma' cha' tlyu tsa ñatí laca ya. Lo'o ndya'a ya slo ma, ná ntsu'u cha' qui'ya ya sca quityi nu ñacui' cha' tso'o ti ndyu'ni ya cña; jua'a lo'o ndyaa ya chaca se'í, ná ntsu'u cha' ñña ya sca quityi jua'a ji'í ma. ² Ná ntsu'u cha' tyu'ú quityi ji'í ya jua'a, cha' taca ña'a ngu' ji'í cu'ma. Cua jlo ti' ngu' cha' xqui'ya cuare tso'o tsa ndyuna ma' cha' ji'í Jesús, jlo ti' ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee ya ña'a ya ji'í cu'ma. ³ Cristo ngua'ni cña bi' ne' cresiya ji'í cu'ma, nu lo'o nda Ni ji'í cua cha' ndyaa ya ca su ndi'í ma; bi' laca sca cña ji'í Xtyi'i ycu'i' Ndyosi nu lu'ú ca, nu ngua'ni Ni ne' cresiya ji'í cu'ma ñatí chalyuu, ni si'í cha' nscua sca cha' chu' quee cuaja' ti.

⁴ Taca chcui' na jua'a, cha' tlyu tsa ndyaca tyiquee na xqui'ya cha' jlyá ti' na ji'í ycu'i' Ndyosi, cha' cua ngusñi na cha' ji'í Jesús. ⁵ Cuentya ji'na, ná nchca ji'na cua'ni na cña ji'í ycu'i' Ndyosi tsa' ti; pana ycu'i' Ni ndu'ni Ni lo'o na cha' taca ji'na cua'ni na lcaa lo cña ji'í Ni nu ndyu'ni na. ⁶ Laca bi' sca cha' nu cua nguxana ca ti, sca cña nu ndyu'ni Xtyi'i ycu'i' Ndyosi laca. Ná laca bi' ñi'ya laca sca cña nu ndacane ti quityi cusu' ji'na cha' cua'ni na. Ndyijii na xqui'ya yabe' nu ntsu'u ji'na xqui'ya cña nu nclyo quityi cusu' bi' ji'na, pana juani ndyiji chalyuu cucui' ji'na xqui'ya Xtyi'i ycu'i' Ndyosi.

⁷ Cña nu ngulo Moisés ji'í ngu' bi' cuentya ji'í ycu'i' Ndyosi ni, chu' quee cuaja' nscua cha' bi'; nguscua Ni letra hichu' quee cuaja' bi', cha' chcui' ngu' lo. Ndubi tsa ña'a xee ji'í ycu'i' Ndyosi ngua, nu lo'o nda ca ti Ni cha' cusu' bi'; hasta tyucui ña'a loo nu cusu' Moisés ndubi tsa ña'a ngua, ni nga'aa ngua ña'a ty'a ngu' Israel ji'í loo nu cusu' bi'. Pana yala ti nteje tacui' cha' bi', xtyi'í ti nguliji xee bi' loo yu li'. Lo'o xee ndubi ndyala cha' cusu' bi' lacua, masi xcu'i' jua'a ndyijii ñatí lo'o yabe' nu ntsu'u ji'í ngu' xqui'ya cña nu nclyo cha' cusu' bi'; ⁸ pana juani tlyu la cha' ndyaca nu lo'o nda na cha' ji'í Jesús lo'o ñatí, lo'o li' ndu'ni Xtyi'i ycu'i' Ni cña ne' cresiya ji'í ngu' bi'. ⁹ Cña nu nclyo cha' cusu' ni, bi' ndu'ni cha' quijeloo qui'ya nu ntsu'u ji'í ñatí; ntsu'u cha' chcube' ngu' li', masi ndubi tsa ña'a xee nu ngua ca su ntucua quiya' cha' cusu' bi'. Bi' cha' juani tlyu la cha' laca cha' ji'í ycu'i' Jesús bi', cha' jua'a ndyaca lubii cresiya ji'na cuentya ji'í ycu'i' Ndyosi xqui'ya Jesús bi'. ¹⁰ Juani tlyu la cha' tso'o ndyaca ca su ndi'í na, bi' cha' nga'aa ña'a na ji'í cha' tso'o nu ngua ji'í cha' cusu' bi', masi tso'o tsa ña'a ngua cha' bi' tya clyo la. ¹¹ Xti ti tyempo ndalo nu cha' cusu'

bi', masi tlyu xi xee ngua lo'o tya lyiji calo cha' bi'. Pana tyucui tyempo nu lijya nde loo la, ná nga'a cha' tye cha' nu nguxana ca ti bi' juani; tlyu la cha' laca bi' tsiya' ti.

¹² Lo'o juani nga'aa ntsij na chcui' na lo'o ñatí, cha' jlo ti' na cha' tso'o tsa laca cha' ji'í Jesús nu nchcui' na re. ¹³ Nga'aa nti' cha' tyacu' sca late' loo na ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Moisés nu ngua sa'ni bi', cha' ná ña'a ngu' Israel loo yu lo'o nguliji xee bi' jua'a ti. ¹⁴⁻¹⁵ Ndyacu' tsa cha' hique ngu' Israel nu ngua li', cha' ná ngua cuayá' ti' ngu' cha' ji'í ycu'i' Ndyosi tsiya' ti. Masi chalyuu juani, jua'a laca lo'o quityi cha' jo'ó nu nguscua jyo'o Moisés, la cui' cña nu ngulo ycu'i' Ndyosi ji'í ñatí nu ngua sa'ni bi'; nu lo'o chcui' ti' ngu' judío lo quityi cha' jo'ó bi', ña'a ti ná nchca ca'ya cha' bi' hique ngu' bi'. Tsiya' ti taca ca'ya cha' bi' hique ngu' lo'o xñi ngu' bi' cha' ji'í Jesús; li' saala Ni hique ngu' cha' cuna tso'o ngu' cha' ji'í Ni. ¹⁶ Pana lo'o xñi na cha' ji'í ycu'i' nu Xu'na na, li' tye cha' nu ndyacu' hique na. ¹⁷ Lo'o nchcui' ca ti quityi re cha' ji'í nu "Xu'na na", bi' nti' ñacui' cha' Xtyi'i ycu'i' Ndyosi laca nu bi'. Lo'o jua'a nu lo'o laca Xtyi'i ycu'i' Ndyosi nu Xu'na na loo ji'na, nga'aa tucui caca ji'í tatsaa ji'na cha' cua'ni na cua ña'a ca cña cuxi li'. ¹⁸ Jua'a laca cha' ji'na, lcaa na lo'o tya'a na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús, tyaca' tyijyu' cha' cua nda nu Xu'na na xee nu tyu'u loo na. Pana ná nga'a cha' tyacu' sca late' loo na, cha' la cui' cha' tlyu bi' laca nu ña'a ti tya lye la ndyu'ni cña lo'o na cha' cha' tyucui ña'a na, cha' caca na ñi'ya laca ycu'i' Ndyosi nu Xu'na na tsiya' ti. Ca slo ycu'i' nu Xu'na na nu laca Xtyi'i bi', ca bi' ndyu'u nu cha' tlyu bi'.

4

¹ Bi' cha' ná nchca taja ti' ya ji'í cña nu ndyu'ni ya. La cui' ycu'i' Ndyosi taca nu cua nda cña bi' ji'í ya, xqui'ya cha' tya'na ti' Ni ña'a Ni ji'í ya. ² Cua ngxu'tyanu ya ji'í lcaa cha' cuxi nu ndyu'ni ngu' cuaana ti, lcaa cha' nu ntyuju'u tsa ti' ngu' cua'ni ngu' ji'í. Si'í na ñi'lo'o ya ji'í ngu', la cui' jua'a ná nchcutsa'a ya cha' ji'í ycu'i' Ndyosi lo'o xi xa' la cha', nu lo'o nchcui' ya cha' bi' lo'o ngu'; tso'o ti nclyu'u ya tyucui cha' ji'í Jesús ji'í ngu'. Lo'o jua'a chafii tsa laca cha' bi', cha' jua'a caca cuayá' ti' lcaa ñatí cha' tyucui tyiquee ya ndu'ni ya cña ji'í ycu'i' Ndyosi; jua'a nti' ycu'i' Ni ña'a Ni ji'í ya. ³ Lo'o li' si ntsu'u ñatí nu ñacui' cha' tucui tsa ndyu'u cha' tso'o ji'í Jesús nu nchcui' ya lo'o ngu', li'ni la ñacui na li' cha' ñatí bi' laca nu nguna' ndu'ni, bi' cha' ná nchca cua'a jyaca ñatí bi' ji'í cha' bi'. ⁴ Ná ntaja'a ngu' bi' xñi ngu' cha' bi' xqui'ya nu xña'a nu ñi'lo'o ji'í ñatí chalyuu. Ndacu' nu cuxi bi' cha' ji'í ngu' cha' ná cuna ngu' cha' tso'o nu cuentya ji'í Cristo, bi' cha' ná nchca tyanu xee lubii ji'í Cristo

ne' cresiya ji'j' ngu' bi'. Tlyu tsa cha' laca ji'j' Cristo; lcaa cha' nu ntsu'u ji'j' Ni, stu'ba ntsu'u cha' ji'j' Ni lo'o ycu'i Ndyosi Sti Ni ca su ntucua Ni juani. ⁵ Nu cha' nu nda ya lo'o ngu' ni, si'i cha' ji'j' ycu'i ca ya nchcui' ya. Ndi'ya laca cha' nu nchcui' ya lo'o ngu': Jesucristo laca Xu'na tyucui ña'a nde cua, lo'o la cui' Ni laca Ni loo ji'j' tyucui ña'a nde chalyuu. Bi' cha' ñacu' ya cha' xqui'ya Jesús nu Xu'na na ndyu'ni ya cña cuentya ji'j' ma. ⁶ La cui' ycu'i Ndyosi laca nu nda xee lubii ji'j' Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na; bi' cha' caca cuayá' ti' na lcaa cha' tlyu nu tso'o tsa nu ntsu'u ji'j' ycu'i Ndyosi, la cui' ti cha' nu nchca tii na cha' ndyu'ni Ni cña ne' cresiya ji'na nu lo'o xñi' na cha' ji'j' Cristo. Ycu'i Ni ngulo Ni cña cha' tyucua xee ca su ngua chalyuu talya nu ngua tya sa'ni la.

Ndi'ya tyi'j' na nde chalyuu lo'o ngusñi na cha' ji'j' ycu'i Ndyosi

⁷ Masi tlyu tsa cha' tso'o nu ntsu'u ne' cresiya ji'na xqui'ya Cristo, pana ñati' chalyuu ti laca na, si'i na nguula tsa ti' na ycu'i ca na. Ni'ya laca sca quityu' nu ndya' lo'o yuu ti nu xtyi'i ti ncla'a, jua'a ti laca na. Tso'o la jua'a, cha' li' taca ca cuayá' ti' na cha' sca ti ycu'i Ndyosi laca nu lcaa cña nchca ji'j' Ni; nga'aa si'i ycu'i ca na nu nchca ji'na. ⁸ Lcua ti se'j' su ndya'a ya, tlyu tsa cña ndyacua ji'j' ya, pana ná nchca tyijiloo nu cuxi ji'j' ya. Lu'ba ti ncyacua tsa ti' ya, pana ná nchca taja ti' ya lo'o xñi'j' ti' ya. ⁹ Ntsu'u tsa tya'a cusu' ya, pana la cui' ti cha' ná lyiji tya'a tso'o ya. Masi ntsu'u ngu' nu ndyu'ni cha' quicha ya, pana ná nchca cua'ni tye ngu' ji'j' ya. ¹⁰ Macala su ndya'a ya nde chalyuu, lu'ba ti nchca quicha ya, ntsu'u tsa cha' ti' nu ndyu'ni ngu' lo'o ya, tsa ña'a nu ngua ji'j' Cristo lo'o ya' ya nde chalyuu, nu lo'o ndyujui ngu' ji'j' yu. Pana li' ca jlo ti' xa' ñati' cha' ña'a ti tya lu'ú ycu'i Cristo, nu lo'o ña'a ngu' bi' cha' ña'a ti tya lu'ú ya. ¹¹ Cua ña'a ca hora lo'o ndi'j' ya chalyuu ntsu'u tsa cha' cuxi nu taca cujui ji'j' ya, cha' quiña'a tsa cha' cuxi ndyacua ji'j' ya lcaa se'j' su ndya'a ya xqui'ya Jesús. Pana jua'a taca ña'a ngu' cha' tya ndi'j' Jesús lo'o ya; bi' cha' laca tya ntsu'u chalyuu ji'j' ya, masi quicha ti ti' ya ndya'a ya. ¹² Jua'a laca cha' ji'j' cuare, na ncliji tyucui ña'a ya xqui'ya cha' ti' nu ndyacua ji'j' ya nde chalyuu; pana cu'ma ni, cua ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'j' ma xqui'ya cña nu ngua'ni ya.

¹³ Ntsu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu' su nchcui' ngu' ndi'ya: "Jlyu ti' na' cha' chañi laca cha' bi', bi' cha' nchcui' na' cha' liñi bi' lo'o xa' ñati'", nacuj jyo'o cusu' bi'. Lo'o jua'a cuare, nchcui' ya cha' ji'j' Jesús cha' cua ndyat' tyiquee ya ji'j' yu, xqui'ya cha' ngusñi ya cha' ji'j' yu. ¹⁴ Chañi jlyu ti' ya cha' ngulo ycu'i Ndyosi ji'j' Jesús nu Xu'na na ca

su ntsiya yu nguatsi' yu, lo'o la cui' jua'a caqui'ya Ni ji'na, cha' stu'ba ti tyalaa na ca su ntucua ycu'i Ni. ¹⁵ Ndalo ya ji'j' lcaa cha' ti' nu ndyacua ji'j' ya xqui'ya cu'ma; tiya' la li' tyat' quiña'a la tya'a ñati' ma nu taca tya xly'a'be ji'j' ycu'i Ndyosi cuentya ji'j' ya, cha' jua'a quiña'a tsa tya'a ñati' ma ntsu'u nu cua ngujui xly'a'be nu ta ycu'i Ndyosi ji'j' ma. Lo'o li' stu'ba ti taca cua'ni chj' na loo ycu'i Ndyosi.

¹⁶ Bi' cha' ná nchca taja ti' na ji'j' cña nu ndyu'ni na cuentya ji'j' ycu'i Ndyosi, masi ncliji tyucui ña'a cuaña' na jua'a ti; pana ña'a ti lu'ba ti ndu'ni ycu'i Ndyosi cha' ca tso'o la cresiya ji'na. ¹⁷ Si'i na tlyu tsa cha' ti' nu ndyacua ji'na chalyuu re juani, xti ti tyempo talo cha' ti' bi'; pana tiya' la ni, tlyu tsa cha' tso'o nga'a cha' tyacua ji'na ca slo ycu'i Ndyosi, lo'o ná nga'a cha' tye bi' tsiya' ti. Ná stu'ba cha' ti' re lo'o cha' tso'o nu nga'a cha' tyacua ji'na nde loo la. ¹⁸ Ná ntsu'u tyiquee na ji'j' sca na nu tso'o ña'a ti, cha' ná talo lcaa na nu tso'o ña'a bi' tsiya' ti; na ncliyana na ji'j' sca cha' nu ná nchca ña'a na ji'j' juani ti, pana nde loo la tyu'u tucua cha' bi', ña'a na ji'j' li'. Bi' laca nu ná nga'a cha' tye cha' ji'j'.

5

¹ Jlo ti' na cha' ñi'ya nti' sca ni'j' canta' ti, jua'a nti' cuaña' na, cha' si' cua ngujui na ni, cua ndye cuaña' na nguti'. Pana cua ngua'ni cho'o ycu'i Ndyosi chaca ni'j' nu tyacua ji'na, chaca cha' laca bi'; ycu'i Ndyosi xcutsa'a tyucui ña'a na, lo'o ná nga'a cha' tye cha' ji'na tsiya' ti li'. Ca su ntucua ycu'i Ndyosi laca cha' bi', si'i ñati' nu cuiñá ni'j' bi'. ² Ná tso'o nti' na ndi'j' na nde chalyuu, cha' xcui' quicha tsa ti' na. Chañi cha' cua nti' na tyu'utsu' na nde chalyuu, tyaa clyu na ca slo ycu'i Ndyosi, cha' yala la caja ni'j' cucui bi' ji'na li'. ³ Ni'j' bi' laca nu tacu' lo tyucui ña'a na, cha' caja su tyi'j' cresiya ji'na, cha' ná tyi'j' na jua'a ti. ⁴ Nchca taja ti' na su ndi'j' na nde chalyuu, cha' ndyacua tsa cha' ti' ji'na. Si'i na nti' na cha' cajaa na yala ti, pana nti' tsa na cha' caca cucui tyucui ña'a na; bi' laca nu cua'ni ycu'i Ndyosi lo'o tyalaa na ca su ntucua Ni. Lo'o li' tye cha' cuxi ji'na, tye tyucui ña'a cuaña' na nu nscua cha' cajaa, cha' li' taca quiñe chaca chalyuu nu tso'o la ji'na, nu ná nga'a cha' tye tsiya' ti. ⁵ Na cua ngua'ni cho'o ycu'i Ndyosi cha' jua'a caca ji'na ca li'; cua nda Ni Xtyi'j' ycu'i Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na juani. Laca bi' sca cha' nu nda Ni ji'na yala ti, cha' tyi'u ti' na lcaa cha' nu cua'ni Ni cuentya ji'na ca nde loo la.

⁶ Bi' cha' nchca tlyu tyiquee na, cha' ndu ti' na cha' jua'a cua'ni ycu'i Ndyosi. Nu lo'o tya lu'ú na chalyuu, jlo ti' na cha' tyijyu' tsa to' tyi na ca slo ycu'i Ndyosi, cha' tya lyiji tyalaa na ca su ntucua ycu'i nu Xu'na na.

⁷ Ndalo na ndi'i na chalyuu xqui'ya cha' jlya ti' na cha' nu nda Ni lo'o na, si'i na cua na'a na ñi'ya caca cha' nde loo la. ⁸ Cha' nu tlyu nhca tyiquee na, bi' cha' cua nti' tsa na cha' xtyanu na ji'i chalyuu re su quicha ti ti' na ndi'i na, cha' tsa na tyi'i na ca slo ycu'i nu Xu'na na; ⁹ ndyu'ni cña ti' na cha' cua'ni na lcaa ña'a cña nu ndiya' la ti' nu Xu'na na, masi tya lu'ú na, masi cua ngujuii na. ¹⁰ Lcaa na lo'o tya'a na nga'a cha' tyalaa na ca su ntucua ycu'i Cristo cha' cua'ni cuayá' Ni ji'na. Lo'o li' tyacua cha' ji'i scaa na, ña'a cha' nu nga'a cha' tyacua ji'na xqui'ya cña nu cua ngua'ni scaa na nde chalyuu, si cha' tso'o ngua'ni na, si cha' cuxi ngua'ni na.

Chcui' na sca cha', ñi'ya nu caca cati' qui'ya ji'na lo'o ycu'i Ndyosi

¹¹ Xqui'ya cha' ndube tsa ti' ya cha' ña'a ycu'i Ndyosi ji'i ya, bi' cha' nhcui' tsa ya cha' ji'i Jesús lo'o xa' ñati. Tso'o tsa nslo ycu'i Ndyosi ji'i ya, ñi'ya ndu'ni sa scaa ya. Lo'o jua'a cu'ma, nti' ya cha' li'i tsa ndyuloo ma ji'i ya, ¹² si'i cha' tyixi ti ya nhcui' tso'o ti ya cha' ji'i ycu'i ca ti ya. Ndi'ya nti' ya: caja ñi'ya xtyacui ma cha' lo'o ngu' cuentya ji'i ya, si tso'o ti nti' ma ña'a ma ji'i ya. Ntsu'u ñati ca bi' nu ná ndube ti' ñi'ya ndu'ni ngu' lo'o tya'a ngu', pana ndube la ti' ngu' bi' ñi'ya ndu'ni chi' ngu' loo ycu'i ca ngu'. ¹³ Ná ndu'ni cha' masi ñacuj ngu' bi' cha' tonto tsa ya; jua'a laca ya tu'ni, xqui'ya cha' ndyu'ni ya cña ji'i ycu'i Ndyosi. Masi jua'a laca ya nti' ngu' bi', pana tyucui tyiquee ya taca xtyucua ya ji'i cu'ma li'. ¹⁴ Cua jlo ti' na cha' sca ti ycu'i Cristo ngujuii lo crusi cuentya ji'i lcaa ñati chalyuu; ñi'ya nti' si cua ngujuii lcaa ñati chalyuu xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu', jua'a laca cha', xqui'ya cha' ngujuii yu lo crusi bi'. Lo'o juani jlo ti' na cha' ntsu'u tsa tyiquee Cristo ña'a Ni ji'i lcaa ñati chalyuu, bi' cha' nga'a cha' chcui' na cha' ji'i Jesús lo'o xa' ñati. ¹⁵ Xqui'ya lcaa ñati, bi' cha' ntaja'a Cristo ngujuii yu lo crusi. Cua nti' yu cha' nga'aa tyi'i ñati chalyuu cha' ji'i ycu'i ti ngu'; tyi'i ngu' ni, pana xcui' cuentya ji'i Cristo, cha' bi' laca nu cua ngujuii cuentya ji'i ngu', bi' laca nu cua ndyu'u chaca quiya' cuentya ji'i ngu'. ¹⁶ Bi' cha' juani nga'aa chcui' tyucuaa ti' na lo'o xa' ñati si ná ndiya ti' na ñi'ya ndu'ni ngu' bi' nde chalyuu. Nu ngua tya sa'ni la, la cui' ti cha' ná ndiya ti' ya cña nu ngua'ni ycu'i Cristo; si'i ñati nguula, si'i ñati tlyu laca yu ngua ti' ya tya li'. Pana juani nga'aa si'i jua'a ncyacua ti' ya ña'a ya ji'i Cristo. ¹⁷ Lo'o juani nu lo'o cua ngusñi sca ñati cha' ji'i Cristo, li' cua nguxcutsa'a Ni cha' ji'i ñati bi'; cua ndye cha' ji'i yu lo'o cha' cuxi nu ngua'ni yu nu ngua tya tsubi' la. Chaca chalyuu cucui, bi' laca nu cua ngujui ji'i yu juani.

¹⁸ Ycu'i Ndyosi laca nu ndu'ni lcaa cha' bi', cha' cua ndyaca stu'ba cha' ji'na lo'o Ni xqui'ya Cristo. Lo'o juani cua nda Ni cña ji'na cha' chcui' na lo'o ngu' ñi'ya caca stu'ba cha' ji'i ngu' lo'o ycu'i Ni. ¹⁹ Xqui'ya Cristo ndu'ni Ni cha' cati' qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati chalyuu lo'o Ni, nga'aa culotu Ni ji'i cha' cuxi nu cua ngua'ni ñati. Lo'o li' cua ngua'a lo Ni ji'na, cha' cua'ni na cña cuentya ji'i Ni, cha' chcui' na lo'o ñati ñi'ya taca ca stu'ba cha' ji'i ngu' lo'o ycu'i Ndyosi; ²⁰ bi' cha' laca ndya'a ya ca slo ma chacuayá' ji'i ycu'i Cristo. Ndi'ya laca lo'o nhcui' ya lo'o ma, ñi'ya laca si ycu'i Ndyosi nhcuaane Ni ji'i ma cha' cua'a jyaca ma ji'i cha' nu nhcui' Cristo. Nhcui' ya lo'o cu'ma chacuayá' ji'i Cristo lacua, cha' cua'ni ma cha' caca stu'ba cha' ji'i ma lo'o ycu'i Ndyosi. ²¹ Masi ná ntsu'u qui'ya ji'i Cristo tsiya' ti, pana ycu'i Ndyosi ngua'ni cha' ndyanu qui'ya nu ntsu'u ji'na hichu' Cristo. Si cua ngua stu'ba cha' ji'na lo'o Cristo, li' caca lubii cresiya ji'na ñi'ya nu nti' ycu'i Ndyosi cha' caca na.

6

¹ Ngu' tya'a ndyu'ni na cña ji'i ycu'i Ndyosi laca ma; bi' cha' nhcui' tsa ya lo'o cu'ma, cha' ná culiji ma cha' tso'o jua'a ti, cha' tso'o nu cua nda Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'i ma. Na cua ngusñi ma cha' bi' tsaca quiya', bi' cha' ña'a ti taquiya' ma ji'i cha' bi' juani. ² Ndi'ya nhcui' sca cha' nu nscua lo quityi ji'i ycu'i Ndyosi sa'ni la:

Cua nti' tsa na' cha' cua'ni cho'o na' cresiya ji'i ma, nacuj ycu'i Ndyosi, bi' cha' ntucua na' cha' ji'i ma lo'o nhcui' ma lo'u.

Cua nti' na' cha' cua'ni lyaá na' ji'i ma, bi' cha' nguxtyucua tsa na' ji'i ma.

Jua'a nacuj ycu'i Ndyosi. Lo'o nu juani cua laca tyempo cha' cua'ni cho'o Ni cresiya ji'i ma, juani cua laca la cui' tyempo cha' cua'ni lyaá ycu'i Ndyosi ji'i ma ji'i nu cuxi.

³ Ná nti' ya cha' xtyi' lo'o ngu' ji'i ya xqui'ya cña nu ndyu'ni ya, cha' lo'o ji'i ycu'i Ndyosi xtyi' lo'o ngu' bi' li'; bi' cha' ná ta ya chacuayá' cha' tyu'u tucua sca cha' cuxi, nu xqui'ya bi' taca chcui' ngu' ji'i ya. ⁴ Tso'o la nti' ya si caca cuayá' ti' ngu' cha' ndya'a ya lo cña ji'i ycu'i Ndyosi, nu lo'o ña'a ngu' cña nu ndyu'ni ya cuentya ji'i Ni. Ndalo tsa ya ji'i cha' ti'i nu ndu'ni ngu' lo'o ya, masi ntsu'u tsa na nu lyiji ji'i ya, masi ntsu'u tsa cha' tucui nu ndyaca ji'i ya. ⁵ Cua ngujuii juata ngu' ji'i ya, jua'a cua ngusu'ba ngu' ji'i ya ne' chcu; cua ndyu'u ti'i tsa tlyu ti ñati ca slo ya cha' cua'ni lya' ti' ngu' ji'i ya; lo'o jua'a ntsu'u quiya' nteje tacui ya cuayá' cña nu ndyu'ni ya, ntsu'u quiya' ná nhca caja' ya, ntsu'u quiya' nu lye tsa ntute' ya. ⁶ Pana ndi'ya ca cuayá' ti' ngu' cha' cña ji'i ycu'i Ndyosi laca nu ndya'a ya lo'o na cua

ngua lubii cresiya ji'i ya cuentya ji'i ycu'i Ni; liñi tsa nchca cuayá' ti' ya cha' ji'i Ni; ndalo tsa tyiquee ya ña'a ya ji'i ngu', cha' ndyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i ya, lo'o jua'a chañi cha' ntsu'u tsa tyiquee ya ña'a ya ji'i tya'a ñati ya; ⁷ liñi tsa cha' ji'i ycu'i Ndyosi nu nchcui' ya lo'o ñati, lo'o jua'a tyucui chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi nda Ni nu ndya'a lo'o ya. Bi' cha' nu lo'o ña'a ngu' lcaa cha' nu ndyaca ji'i ya, li' taca ca cuayá' ti' ngu' cha' cña ji'i ycu'i Ndyosi laca nu ndya'a ya lo'o. Na cua ngua tso'o cresiya ji'i ya juani cuentya ji'i ycu'i Ni, bi' cha' cua ngujui juersa ji'i ya cha' taca xuú tya'a ya lo'o nu xña'a; jua'a taca cua'a ya ji'i nu bi', cha' ná cua'ni ñu'u nu bi' ji'i ya. ⁸ Ntsu'u quiya' nu ndu'ni ch'i ngu' loo ya; xa' la tyempo, li' nchcui' ngu' cha' ti'i ji'i ya. Nchcui' ngu' cha' tso'o ji'i ya, lo'o jua'a nchcui' ngu' cha' cuxi ji'i ya. Nchcui' ngu' cha' nu cuiñi tsa ya; xa' la tyempo, li' nchcui' ngu' cha' liñi tsa cha' nu nchcui' ya. ⁹ Ntsu'u quiya' ndu'ni ngu' cha' ndyuloo ngu' ji'i ya; xa' la quiya', li' ndu'ni ngu' cha' ná nslo ngu' ji'i ya tsiya' ti. Ntsu'u quiya' ndya'a ya su cua cajaa ti ya nchca, pana ña'a ti tya lu'ú ya; nchcube' tsa ngu' ji'i ya, pana ná nchca cujuui ngu' ji'i ya. ¹⁰ Masi xñi' tsa ti' ya xqui'ya cha' ti'i nu ndyaca ji'i ya tu'ni, pana ña'a ti cha'a ti' ya; ti'i tsa ya tu'ni, pana ndyiji juersa ji'i ya cha' xtyucua ya ji'i tyuu tya'a ñati. Masi ná sca na ntsu'u ji'i ya tsiya' ti lo'o ndi'i ya nde chalyuu; pana ycu'i Ndyosi nxyucua ji'i ya, lcaa na ntsu'u ji'i ya li'.

¹¹ Cu'ma ngu' tya'a na, ngu' Corinto, ntsu'u tsa tyiquee ya ña'a ya ji'i ma, bi' cha' cua liñi tsa nchcui' ya lo'o cu'ma lcaa cha' nu ntsu'u tyiquee ya. ¹² Si'i na nga'aa nti' ya xtyucua ya ji'i ma, la cui' cu'ma laca nu lqui'ya tsa ntaja'a ma xtyucua ma ji'i ya; ¹³ bi' cha' juani tya'na tsa nchcui' na' lo'o cu'ma. Ndi'ya nti' na' chcui' na' lo'o cu'ma, ñi'ya nchcui' ngu' lo'o sñi' ngu': Cui'ya ma cha' clyu ti' ji'i ya, tyucui tyiquee ma cua'ni cho'o ma tyiquee ma ña'a ma ji'i ya.

Tyaca'a tsa na ji'i ycu'i Ndyosi nu lu'ú ca

¹⁴ Ná clyana ma ñi'ya caca quiñi cha' ji'i ma lo'o ñati nu ná ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu'i Ndyosi, ná cua'ni tya'a ma lo'o ñati bi' tsiya' ti. Ná taca ca stu'ba cha' ji'i ma lo'o ngu' bi', cha' nu ñati nu cua ngua lubii cresiya ji'i cuentya ji'i ycu'i Ndyosi ni, ná taca cua'ni tya'a ngu' lo'o ñati nu ná ndaquiya' ji'i Ni tsiya' ti; lo'o jua'a ñati nu ntsu'u xee ji'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i, ná taca ca stu'ba cha' ji'i ngu' bi' lo'o ñati nu ndiya la ti' chalyuu talya. ¹⁵ Ná taca tsiya' ti ca stu'ba cha' ji'i Cristo lo'o Satanás; lo'o jua'a ñati nu cua ngusñi cha' ji'i Cristo ni, ná taca cua'ni tya'a ngu' lo'o ñati nu ná ntaja'a xñi cha' bi' tsiya' ti. ¹⁶ Ñi'ya nti' cu'ma nu tyaca'a tsa ma ji'i

ycu'i Ndyosi ni, ná taca cua'ni tya'a ma lo'o xa' ñati nu ngusñi cha' ji'i cua ña'a ca jo'ó; tyaca'a tsa na ji'i ycu'i Ndyosi nu lu'ú ca xqui'ya cha' ndyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'na. Ndi'ya nacui ycu'i Ndyosi: Tyi'i na' ca slo ñati bi', lo'o jua'a tya'a na' lo'o ñati bi';

caca na' ycu'i Ndyosi cuentya ji'i ngu' bi', bi' cha' taca caca ngu' bi' ñati' na. Jua'a nacui Ni. ¹⁷ Lo'o jua'a nchcui' ycu'i nu Xu'na na chaca quiya' lo'o na, nu ngusñi na cha' ji'i Ni. Ndi'ya nacui Ni: Tyu'utsu' ma nde su ndi'i ngu' cuxi; ná cua'ni tya'a ma lo'o nu ngu' cuxi bi', cha' ná tyati cha' ji'i ma lo'o cha' cuxi nu ndyu'ni ngu' bi'.

Li' quiñi cha' 'na lo'o ma,

¹⁸ caca na' Sti ma;

jua'a cu'ma caca ma sñi' na', masi nu cuna'a, masi nu qui'yu.

Jua'a nacui ycu'i Ndyosi nu Xu'na ma, nu lcaa tsiya' ti cña nchca ji'i Ni.

7

¹ Cu'ma ngu' tya'a na, nu ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i ma, jua'a laca cha' nu cua nda ycu'i Ndyosi lo'o na, cha' nu caca ji'na nde loo la. Bi' cha' lacua, ntsu'u cha' cua'ni tye na ji'i lcaa cha' cuxi nu nti' cua'ni ñu'u ji'i cresiya ji'na, ji'i tyucui ña'a na. Lo'o jua'a lye tsa cua'ni na cña cha' caca na ñati ji'i ycu'i Ni; na laca nu cua'ni na nde chalyuu, cua'ni na ji'i ñi'ya nti' si cua ndu ycu'i Ndyosi ña'a Ni ji'na.

Nguxtyanu ngu' cha' cuxi nu cua ngua'ni ngu'

² Cua'ni cho'o tyiquee ma ña'a ma ji'i ya lacua. Ni sca quiya' ná ngua'ni ya cha' cuxi lo'o cu'ma, ni scaa cu'ma ná ngua'ni ñu'u ya chalyuu ji'i ma; ná ntsu'u mala su ñi'lo'o ya ji'i ma, ni sca tya'a ma. ³ Ná nti' na' sta na' qui'ya hichu' ma. Ndi'ya nti' na' chcui' na' lo'o ma, ñi'ya nu nacui na' ji'i ma tsubi': lcaa tyempo ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i cu'ma; masi cua ngujui na, masi ña'a ti tya tyiquee' tyi'i na chalyuu, pana ña'a ti stu'ba ntsu'u tyiquee na' lo'o cu'ma. ⁴ Tso'o tsa nti' na' lo'o ndyi'u ti' na' ji'i cu'ma, la cui' jua'a nti' na' lo'o nchcui' na' cha' ji'i ma lo'o xa' ñati. Ña'a ti ndyaca tlyu tyiquee na', ña'a ti cha'a ti ti' na' ndi'i, masi cua ngua lcaa cha' ti'i bi' ji'i ya.

⁵ Tya lo'o ndyalaa ya ca loyuu su cuentya Macedonia re, nga'aa ngujui tyempo cha' chca'a cña' ya tsiya' ti, cha' lcaa ti se'i tucui tsa cña ndyaca ji'i ya. Lcaa se'i su ndya'a ya nda tsa ngu' cha' cusuu lo'o ya, lo'o jua'a hasta ca ne' cresiya ji'i ya ndyati' cha' ntsii ya. ⁶ Pana ycu'i Ndyosi ni, nda la Ni juersa ji'i ñati nu xñi' ti ti' nga'a; bi' cha' xa' juersa nda Ni ji'i ya cha' caca nguula la tyiquee ya,

xqui'ya cha' cua ndyalaa Tito ca nde. ⁷ Lo'o jua'a tso'o tsa cha' nu nda yu lo'o ya cuentya ji'i cña nu ndyu'ni cu'ma; nacuj yu cha' cua nti' tsa cu'ma ña'a loo ma ji'i ya chaca quiya', lo'o jua'a nacuj yu cha' ntyuju'u ti ti' ma ndi' ma xqui'ya cha' cuxi nu ngua ji'i ma tya li', nacuj yu cha' nga'aa ndiya ti' ma cha' cuxi nu nchcui' ngu' 'na tsubi' la. Xqui'ya lcaa cha' bi', chaa la ti' na' ndi' na' juani.

⁸ Chañi cha' ndube ti' na' cha' ngua xñi'j xi ti' ma xqui'ya quityi nu nguscua na' tya li', pana ná ntyuju'u ti' na'; ná tya'ach'u' na' ji'i cha' nu cua nguscua na' li', masi ntsu'u tsa nu ntyuju'u ti' na' cha' nguscua na' cha' bi'. Jlo ti' na' cha' ngua xñi'j ti' ma nquicha', pana xtyi'i ti' ngualo cha' bi'. ⁹ Nu juani tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' cua ndaquiya' ma cha' bi', cha' cua ngua xñi'j xi ti' ma, lo'o li' nguxtyanu ma cha' cuxi nu ngua'ni ma tya li'. Ngua xñi'j ti' ma tu'ni, pana ngua ti' ycu!' Ndyosi cha' caca tso'o ji'i ma lo'o cua ndye cha', bi' cha' si'i na' cua ngunu'u tyiquee ma juani xqui'ya cha' ngua tyaala na' ji'i ma li'. ¹⁰ Nu lo'o ndube ti' na' ji'i ycu!' Ndyosi laja lo'o nga'a na' xñi'j ti' na, li' caja ñi'ya xtyanu na' ji'i cha' cuxi nu ndyu'ni na; clya'a na' ji'i nu cuxi li', nga'aa ntsu'u cha' culacua tsa ti' na li'. Pana ñatj nu xñi'j xi ti', nu ná ndube ti' ji'i ycu!' Ndyosi ni, ná ntaja'a ñatj bi' ca tyuju'u ti' ji'i qu'i'ya nu ntsu'u ji'i; chcuna' chalyuu ji'i ngu' bi' jua'a ti li'. ¹¹ Culacua xi ti' ma ñi'ya ndyaca ji'i ma juani, tya lo'o ngua'ni na' cha' ngua xñi'j ti' ma nu ngua li'; tyucui tyiquee ma ncliyacua ti' ma juani, cha' cua nti' tsa ma juani cha' tyu'u lubii ma ji'i cha' bi'; tsa cla'be ngua ñasi' ma, tsa cla'be ti' ndyutsij ma, pana ndyi'u tsa ti' ma jna' li', ña'a cuayá' nu lye tsa ngua ti' ma cha' ña'a loo ma 'na chaca quiya'; yala ti ngua ti' ma chcube' ma ji'i yu nu ngua'ni cha' cuxi bi'. Jua'a nchca cuayá' ti' ya cha' nga'aa ndyanu yabe' ji'i ma xqui'ya cha' cuxi bi'. ¹² Bi' cha' laca nguscua na' nu quityi bi'; si'i na' ngulacua tsa ti' na' xqui'ya yu nu ngua'ni cha' cuxi bi', ni si'i na' ngulacua tsa ti' na' xqui'ya ngu' nu ngua cuxi ji'i. Ngua ti' na' cha' culacua tso'o ti' ma ji'i cha' nu cua nchcui' ya lo'o ma, ñi'ya laca si ndu' ycu!' Ndyosi ña'a Ni ji'na; bi' cha' nguscua na' quityi nu ndyaa slo ma bi'. ¹³ Lo'o nu juani tso'o la nti' ya cuentya ji'i cu'ma.

Tso'o ti nti' ycu!' ya lacua; lo'o jua'a lye la chaa ti' ya juani cha' cua na'a ya ji'i Tito, cha' tso'o tsa ngua ti' yu. Ca ta'a cu'ma ngua'ni ma cha' ti' ti' cresiya ji'i yu ndyalaa yu juani. ¹⁴ Lo'o tya ndi'j yu ca slo na', cua ni na' ji'i yu cha' tso'o tsa ngusñi ma cha' ji'i Jesús, lo'o jua'a chañi tsa cha' bi'. La cui' jua'a lcaa quiya' lo'o nchcui' ya, chañi tsa laca cha' ji'i Jesús nu nchcui' ya lo'o ma; lo'o jua'a chañi ngua cha' nu ni na' ji'i Tito, cha' tso'o ti nti' ycu!' ya ña'a ya ji'i ma. ¹⁵ Tya cuayá' nu

tso'o la ntsu'u tyiquee Tito ña'a yu ji'i ma juani, nu lo'o ndyi'u ti' yu ji'i lcaa cu'ma cha' cua ndaquiya' tsa ma ji'i lcaa cha' nu cua nacuj yu ji'i ma; na'a yu cha' ndube tsa ti' ma xqui'ya cha' nu cua nda yu lo'o ma, lo'o jua'a ná nguxtyacui ma xi xa' la cha' lo'o yu li'. ¹⁶ Lo'o jua'a na', tso'o tsa nti' na' juani cha' taca tyi'u ti' na' ji'i cu'ma jua'a.

8

Nda ngu' cñi cha' caca msta cuentya ji'i Cristo

¹⁻² Cu'ma tya'a ngusñi na' cha' ji'i Cristo, juani ta na' sca cha' lo'o ma cuentya ji'i la cui' ngu' tya'a na, nu ñati' ji'i Cristo nu ndi'j ca loyuu Macedonia. Tso'o tsa ngua ti' ca ta'a ngu' nu ndi'j tyuu quichj su cuentya Macedonia bi'; cua tlyu tsa msta nu nguxti'j ngu' bi', ñi'ya laca si na' culiya' tsa ngu'. Masi lye tsa ngua ti' ngu' bi' xqui'ya cha' ti' nu cua ndyacua ji'i ngu', pana ña'a ti' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' li'. Lo'o jua'a ngua ji'i ngu' nda ngu' msta bi' xqui'ya cha' quina'a tsa cha' tso'o ngua'ni ycu!' Ndyosi lo'o ngu' jua'a ti, jua'a ngulacua ti' ngu' bi'. ³ Chañi tsa cha' nu ta na' lo'o ma cuentya ji'i ngu' bi': Cha' tso'o ti tyiquee ngu' bi' ni, cua nda ngu' lcaa ña'a nu ngujui ti' xi ji'i ngu'; lo'o jua'a tya quina'a la cñi nda ngu', masi ná ndyu'u sca cñi nu ndyanu ji'i ngu'. ⁴ Hasta ngüjña ngu' chacuayá' ji'i ya cha' ta ngu' msta bi', cha' xtyucua ngu' ji'i xa' la tya'a ñati, ngu' nu cua ngusñi cha' ji'i Jesús ca xa' quichj su ntsu'u tsa na nu lyiji ji'i ngu'. ⁵ Ni ná ngulacua ti' ya cha' ta ngu' jua'a. Tya clyo ntaja'a ngu' tyucui tyiquee ngu' cha' cua'ni ngu' ñi'ya nu nti' ycu!' Ndyosi; lo'o li' nacuj ngu' cha' cua'ni ngu' ñi'ya nu nti' ya cha' cua'ni ngu' chacuayá' ji'i ycu!' Ndyosi. ⁶ Bi' cha' cua nchcui' ya lo'o yu Tito bi', cha' cua'ni lyiji yu cha' xti'j yu msta nu nda cu'ma cha' tso'o ntsu'u tyiquee ma, cha' tya tsubi' la cua nguxana nxti'j yu msta bi'. ⁷ Nu cu'ma ni, tso'o tsa jly'a ti' ma ji'i ycu!' Ndyosi, tso'o tsa nchca ji'i ma culu'u ma cha' ji'i ycu!' Ndyosi ji'i xa' ñati, tso'o tsa nchca cuayá' ti' ma ñi'ya ndyu'u sca cha'; na' cua nti' tsa ma xtyucua ma ji'i ngu', la cui' jua'a ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma ji'i ya. Nchca tsa ji'i ma cuentya ji'i lcaa cña, nti' ya; bi' cha' ncliyacua ti' ya cha' ná tyiquee' yala tsa cua'ni ma cha' xti'j ma cñi bi'.

⁸ Si'i na' nclyo na' cña ji'i ma re; nu lo'o ña'a ma ji'i xa' la ngu' tya'a na, cha' nti' tsa ngu' xtyucua ngu' ji'i tya'a ñati' ji'i Cristo, li' taca cua'ni cuayá' ma ji'i ycu!' ca ma si chañi ca cha' ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i la cui' ngu' tya'a ma. ⁹ Cua jlo ti' ma ñi'ya ndu'ni Jesucristo nu Xu'na na, cha' xcu' tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o ñati. Lcaa na' cua ntsu'u ji'i Ni, pana cua ntaja'a Ni ngua Ni sca ñati' ti, ñi'ya

nti' sca ñati ti' i nu ná sca na ntsu'u ji'j tsiya' ti. Xqui'ya cu'ma, bi' cha' ngua'ni Ni jua'a, cha' tiya' la li' taca caja lcaa na nu ntsu'u ji'j ycu' Ni ji'j ma.

¹⁰ Ndi'ya nti' na', tso'o la si cua'ni ma cha' xcua se'j cña bi' lacua, cha' tya yija na ndyu'ni ma ji'j. Si' la xña cua'ni ti ma ji'j; pana xqui'ya cha' ndiya ti' ma ndu'ni ma jua'a, bi' cha' ta ma msta' bi'. ¹¹ La cui' jua'a cua'ni ma cña bi', ña'a cuayá' nu xcua se'j cña bi'. Tso'o tsa ngua ti' ma nu lo'o nguxana cña bi', lo'o jua'a tso'o si tyucui tyiquee ma cua'ni lyiji ma ji'j, tsa ña'a cuayá' cha' tso'o nu ntsu'u ji'j scaa ma ta ma msta' bi'. ¹² Si chañi cha' ntsu'u tyiquee ngu' ta ngu' tsa ña'a nu ntsu'u xi ji'j ngu', tso'o ti xñi ycu' Ndyosi msta' bi' ji'j ngu', ñi'ya nu nchca ti ji'j ngu' li'; ná nti' Ni cha' ta ngu' msta' si ná sca na ntsu'u ji'j ngu'.

¹³ Ná nti' na' cha' lyiji tsa na ji'j ma laja lo'o ta ma cñi, cha' caja na nu lyiji ji'j ngu' ti' tya'a na. ¹⁴ Laca cha' cua' ngujui xi cha' tso'o ji'j ma juani ti, bi' cha' ntsu'u ñi'ya nu taca xtyucua ma ji'j xa' la ngu' tya'a na nu lyiji tsa cha' ji'j. Nde loo la li', si lyiji ñi'ya nu tyiji yu'u ji'j ma chalyuu, ná tyiquee' lo'o ngu' bi' taca xtyucua ngu' ji'j cu'ma li', cha' jua'a caca stu'ba cha' ji'j ma lo'o xa' la ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'j ycu' Ndyosi. ¹⁵ La cui' jua'a nscua lo' quityi ji'j ycu' Ndyosi. Ndi'ya nacui: "Masi nteje tacui cuayá' nguxuti'j ngu' na cacu ngu', nga'aa ntyucua la ji'j ngu' tsiya' ti li'; lo'o nu ngu' nu nguxuti'j xti ti cha' bi', nga'aa lyiji ji'j ngu' tsiya' ti lo'o cua ndye cha' li'".

Sca cha' cuentya ji'j Tito lo'o tya'a ndya'a ju

¹⁶ Tso'o tsa nti' ya lo'o nchcui' ya lo'o ycu' Ndyosi, cha' nu Tito, tya'a ndya'a ya cña bi' ni, nti' tsa yu xtyucua yu ji'j ma. Stu'ba ti nti' yu lo'o na' cha' xtyucua ya ji'j cu'ma. ¹⁷ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu ngua'ni yu cña nu cua ni na' ji'j yu; lo'o juani nti' tsa yu xtyucua yu ji'j ma, bi' cha' tsa yu tsa na' a yu ji'j cu'ma chaca quiya', cha' ji'j ti yu.

¹⁸ Lo'o yu ta ya chaca yu tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, cha' caa lo'o Tito ji'j yu ca slo ma. Cua laca ndyuloo ma ji'j yu bi', cha' tso'o tsa nchcui' ngu' ji'j yu macala su ndyu'u ti'j ngu' cuentya ji'j Cristo, cha' tso'o tsa nda yu cha' ji'j Cristo lo'o ngu'. ¹⁹ La cui' jua'a nu ñati ji'j Cristo nu ndyu'u ti'j lcaa quichj' cua ngusubi ngu' ji'j yu tya'a na bi', cha' tya'a yu lo'o ya, cha' xtyucua yu ji'j ya lo'o ndyu'ni ya cña cha' xti'j ya msta nu nda ngu'. Ndyu'ni ya cña bi' cuentya ji'j nu Xu'na na, cha' jua'a taca cua'ni chj' ya loo Ni; lo'o jua'a nti' ya cha' yala ti cua'ni ma cña bi', xqui'ya cha' ndiya ti' ma ndu'ni ma jua'a. ²⁰ Li' ná taca chcui' ngu' ji'j ya xqui'ya cha' cua nxti'j ya cñi nu nda ma cha' xlyabe ti

bi'. ²¹ Ndube ti' ya ji'j ycu' nu Xu'na na, lo'o jua'a ndube ti' ya ñi'ya nu chcui' ñati; bi' cha' nti' ya cha' xcui' lubii ti cua'ni ya lcaa cña bi'.

²² Lo'o jua'a tya nda ya chaca yu tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo cha' stu'ba ti caa yu lo'o nu xa' ñati ngu' tya'a na bi'. Quiña'a tsa cña cua ngua'ni yu cuentya ji'j nu Xu'na na, bi' cha' jlo ti ya cha' ndiya ti' yu cua'ni yu cña lo'o na. Masi juani tyaca' tyijyu' cha' ndyi'u tsa ti' yu ji'j ma. ²³ Bi' cha' juani si xcuae ngu' ji'j ma ni cña laca ndya'a Tito, ndi'ya ñacu' ma ji'j ngu': Tya'a ndya'a na cña laca yu re. Lo'o jua'a xacui' ma cha' ji'j ngu' cha' stu'ba ndyu'ni yu cña lo'o cua cuentya ji'j cu'ma. La cui' jua'a si xcuae ngu' ji'j ma, ni cña laca nu ndya'a xa' la tya'a ndya'a Tito bi', ndi'ya xacui' ma cha' ji'j ngu' li'. Ndyaa' ngu' bi' cuentya ji'j lcaa latya ngu' xa' quichj' nu ndyu'ni tlyu ji'j Cristo, cha' ndu'ni chj' ngu' loo Cristo. ²⁴ Bi' cha' chcui' tso'o ma lo'o ngu' bi' lacua, cha' ca cuayá' ti' xa' la ngu' tya'a na cha' chañi cha' ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'j Tito lo'o tya'a ndya'a yu. Lo'o jua'a tso'o tsa nti' ya lo'o ña'a ya ñi'ya nu ndyu'ni ma lo'o ngu' bi'. Ca tiya' la li' caja cha' bi' ji'j lcaa taju ñati nu cuentya ji'j Cristo bi'.

9

Msta nu ndama cha' xtyucua ji'j tya'a ñati ma

¹ Nga'aa nti' cha' chcui' la na' lo'o cu'ma cuentya ji'j msta nu nxti'j ma cha' xtyucua ji'j ngu' tya'a ma nu ntsu'u cha' ji'j lo'o Cristo, ² cha' cua jlo ti' na' cha' tso'o ti nti' ma ña'a ma ji'j ngu'. Lu'ba ti nchcui' na' lo'o ngu' ca tyi re, ca loyuu su cuentya Macedonia re, cha' tso'o tsa ndyu'ni ma, cu'ma ngu' ca tyi nde loyuu su cuentya Acaya bi'; ni na' ji'j ngu' cha' yala tsa ti' cu'ma, cha' tya yija na ngua'ni cña ti' ma cha' xti'j ma msta' bi'. Lo'o nu ngu' Macedonia re ni, cua ngua chaa la ti' tyiquee ngu' lo'o na' a ngu' cha' yala tsa ndyu'ni ma cña. ³ Masi jua'a ña'a ti tya ta na' ji'j ngu' tya'a na bi', cha' caa ngu' ca slo ma. Li' taca cua'ni ma tsa ña'a nu cua nacui' na' ji'j ngu' cha' ndu'ni ma, si' cha' laja ti nchcui' na' ji'j ma lacua. Bi' cha' cua'ni ma cha' xti'j ma msta' bi', cha' cua laca ti nguscua se'j cha' bi' nu lo'o caa na.

⁴ Ná jlo ti' na' si lo'o xi tya'a na nu laca ngu' Macedonia re caa na' li'. ¿Ñi'ya cua'ni na li', si ña'a ngu' cha' ná ngua'ni yala ma? Ca tyuju'u tsa ti' ya li', cha' cua nchcui' ya lo'o ngu' cha' tso'o tsa ndu'ni ma; jua'a cu'ma caca tyuju'u ti' ma li'. ⁵ Bi' cha' cua nchcui' na' lo'o ngu' tya'a na re, cha' tsa ngui' nde loo la que na', cha' xtyucua ngu' ji'j ma cha' cua'ni cho'o ma msta, ñi'ya nu nacui' ma' na cha' ta ma; cua laca nscua se'j ti cha' bi' lo'o caa na' li'. Jua'a laca bi' sca cña tso'o nu

ngua'ni mā xqui'ya cha' ndiya ti' mā ndu'ni mā jil'i, si'i sca cña nu ndatsaa tsa ya jil'i mā laca nu ngua'ni mā li'.

⁶ Tyi'u ti' mā ñi'ya ndyaca lo'o ntyaa na na cuiti'i. Si xti ti' si'yu na cuiñi'i bi' cataa na, xti ti' cha' tso'o tyu'u ji'na li'; pana si quiña'a si'yu cataa na, quiña'a la cha' tso'o tyu'u li'. ⁷ La cui' jua'a lo'o ta na cñi xlya'be ti, nga'a cha' quiñi ti' na ni tsa lo ta scaa na. Ná tso'o si cha' cuiñi ti' na ta na jil'i, la cui' ti ná tso'o si cha' juersa ti ta na jil'i; ndiya la ti' ycu'i Ndyosi si tso'o ntsu'u tyiquee na ta na jil'i. ⁸ Taca xtyucua ycu'i Ndyosi jil'i mā lo'o quiña'a tsa cha', lo'o li' tyu'u scua jil'i mā lcaa cha' nu lyiji jil'i mā; lo'o jua'a tya caja la ñi'ya xtyucua mā jil'i xa' ñati lo'o cua ña'a ca cña tso'o. ⁹ Ndi'ya nchcui' cha' nu nscua lo quityi cusu':

Sca ñati nu ndaquiya' tso'o jil'i ycu'i Ndyosi, quiña'a tsa cha' xlya'be nda yu jil'i ngu' ti'i tya'a yu;

bi' cha' lcaa tyempo tyi'u ti' ngu' jil'i cña tso'o nu ndu'ni yu.

¹⁰ Nda ycu'i Ndyosi na cuiñi'i cataa na, jua'a nda Ni na cacu na; la cui' jua'a ta Ni lcaa na nu lyiji jil'i mā cha' cua'ni mā sca cña tso'o lo'o ñati chalyuu. Lo'o jua'a xtyucua Ni jil'i mā cha' tyu'u scua cha' tso'o nu ndyu'ni mā, cha' xqui'ya bi' caca tso'o tyiquee ñati. ¹¹ Bi' cha' jua'a ndyaca, cha' cua ndyiji lcaa na jil'i mā, ña'a cuayá' taca ta mā cha' xlya'be jil'i xa' ñati. Lo'o cua ndye, li' tso'o tsa tya ngu' xlya'be jil'i ycu'i Ndyosi xqui'ya msta' nu cua nda mā, nu tsa lo'o ya jil'i cha' tyalaa ca su ndi'i ngu' ti'i bi'. ¹² Nu lo'o nda mā na nu xtyucua jil'i ngu' tya'a na ni, li' caja na nu lyiji cha' tyij' yu'u jil'i ngu' bi' chalyuu; jua'a tso'o tsa caca tyiquee ngu' bi'. Lo'o chcu'i ngu' lo'o ycu'i Ndyosi, ¹³ cua'ni tlyu ngu' jil'i ycu'i Ndyosi li'. Taca ña'a ngu' bi' jil'i mā, cha' chañi cha' ndaquiya' mā jil'i cha' tso'o nu cua nda Cristo lo'o mā; ca cuayá' ti' ngu' cha' bi' lo'o ña'a ngu' cña nu cua ngua'ni mā cha' caja xlya'be jil'i ngu' bi'. Cua'ni ch'i ngu' loo ycu'i Ndyosi li', xqui'ya cha' tso'o tsa nda mā msta' jil'i ngu' bi', la cui' ñi'ya nu nda mā jil'i lcaa ñati. ¹⁴ Li' chcu'i ngu' bi' lo'o ycu'i Ndyosi cuentya jil'i mā, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jil'i mā; tyi'u ti' ngu' cha' quiña'a tsa cha' tso'o ndu'ni ycu'i Ndyosi lo'o ñati xqui'ya msta' nu cua nda mā jil'i ngu' bi'. ¹⁵ Tso'o tsa laca si tya na xlya'be jil'i ycu'i Ndyosi lacua, cha' tlyu tsa cha' tso'o laca nu cua nda Ni ji'na, ni nga'aa nchca ca cuayá' ti' na cha' bi'.

10

Ycu'i Ndyosi nda chacuayá' macala su cua'ni Pablo cña

¹ Pablo laca na' nu nchcui' na' lo'o cu'ma juani; tyu'u cha' clyu ti' jil'i mā, masi chcu'i'

liñi na' lo'o mā. Nacu'i ngu' cha' ntsii na' lo'o nchcui' na' lo'o mā nu lo'o ndi'i na' slo mā, pana tyalaa tsa ndu'ni na' lo'o mā nu lo'o nga'a na' tyijyu'; jua'a cha' nda ngu'. Tyi'u ti' mā lacua, cha' xcu'i' tso'o ti nti' Cristo lo'o ña'a Ni ji'na. ² Nu juani tya'na nchcui' na' lo'o mā, cha' ná cua'ni lye mā lo'o na', cha' jua'a ná cua'ni tyalaa na' lo'o mā chaca quiya' lo'o tyalaa na' ca su ndi'i mā. Taca cua'ni tyalaa na' lo'o ñati tu'ni, ñati nu cua nñilo'o jil'i mā cha' cuxi tsa cña ndyu'ni ya. ³ Chañi tsa cha' laca na ñati chalyuu, pana ná ndyu'ni na ngana jil'i ngu' ñi'ya nu ndu'ni xa' ñati; ⁴ si'i na nxu'u tya'a na lo'o ngu' cuxi ñi'ya nu nxu'u tya'a sca ñati chalyuu. Ycu'i Ndyosi ni, nchca tsa jil'i Ni, bi' laca nu stu'ba ti ndu'ni cña lo'o na cha' taca tyijjiloo na jil'i lcaa cha' cuxi nu nxu'u lo'o na. ⁵ Ntsu'u cha' tyijjiloo na jil'i lcaa cha' cuiñi nu nchcui' ngu' jil'i Cristo; jua'a ntsu'u cha' tyijjiloo na jil'i lcaa cha' cuxi nu tiji' tsa ti' ngu' jil'i, nu ndaca'a tsa jil'i ngu' cha' ná xñi ngu' cha' jil'i ycu'i Ndyosi. Nu lo'o cua nguxtyanu ngu' jil'i lcaa cha' cuxi bi', li' taca cua'ni na cha' taquiya' ngu' jil'i cha' nu ntsu'u jil'i Cristo. ⁶ Bi' cha' lo'o cu'ma ni, nga'a cha' taquiya' lyiji mā lcaa cha' nu ntsu'u jil'i Cristo, cha' tiya' la li' taca culo'o ya jil'i nu xa' la ñati nu ná ntaja'a taquiya' jil'i cha' bi' tsiya' ti.

⁷ Na la xña nchcui' ti mā jil'i ya. Pana tso'o la si culacua xi ti' mā ñi'ya ndyu'u scaa cha' nu liñi ca; nu ñati nu nti' cha' cuentya jil'i Cristo laca ngu' bi' ni, ndu'ni cha' culacua tso'o la xi ti' ngu' bi', cha' caca cuayá' ti' ngu' li', cha' lo'o cuare laca ya cuentya jil'i Cristo. ⁸ Cua nchcui' tsa na' lo'o mā cha' cua nda ycu'i nu Xu'na na chacuayá' jil'i ya, nu lo'o ndya'a ya slo cu'ma; lo'o jua'a ná nchca tyuju'u ti' na' masi nchcui' na' jua'a lo'o mā. Cua lo'o chacuayá' jil'i ycu'i Ndyosi ndya'a ya, cha' taca tyati' la ti' tyiquee mā cha' jil'i Ni; si'i na cua'ni ñi'u'lyi ya jil'i mā. ⁹ Ná nti' na' cha' ñacu'i mā cha' na nchcuitsji ti na' jil'i mā lo'o quityi nu nscua na' cha' yaq' slo mā. ¹⁰ Nacu'i ngu': Tonu tsa cha' nu nda nu Pablo bi', tyalaa tsa ndu'ni yu lo'o na, nu lo'o ndi'i yu tyijyu'. Nda yu cha' nu liyya ca slo na, nacui' ngu' jil'i mā, pana ná nchca culo tso'o yu cña ji'na nu lo'o ndi'i yu slo na; ná nduna na tsiya' ti cha' nu nda yu li', nacui' ngu' bi' li'. ¹¹ Tso'o si caca cuayá' ti' ngu' bi' lacua, cha' sca ti cuayá' ndyu'u cha' nu nscua ya lo quityi nu lo'o nga'a ya tyijyu', la cui' ñi'ya nu cua'ni ya lo'o mā nu lo'o tyi'i ya ca slo mā.

¹² Si'i na caca stu'ba cha' jil'i ya lo'o ñati bi', nti' ya; tyixi tsa ndu'ni ngu' bi' lo'o tya'a ngu', tonto tsa ngu' bi'. Na ña'a cuayá' ngu' bi' jil'i ycu'i ca ngu', bi' cha' nti' ngu' cha' tso'o tsa ndyu'ni ycu'i ngu'. ¹³ Pana nu cuare ni, ná nti' ya cha' chcu'i' tso'o ti ngu' jil'i ya cuentya jil'i sca cña nu cua ngua'ni xa' ñati; tso'o masi chcu'i' ngu' jil'i cña nu

ndyu'ni ycuil' ca ya, cha' ycuil' Ndyosi laca nu nda chacuayá' macala su nga'a cha' cua'ni scaa ya cña. Lo'o jua'a' nda Ni chacuayá' cha' ndyalaa ya ca slo cu'ma, ngu' Corinto. ¹⁴ Bi' cha' lacua, cua lo'o chacuayá' jil'i ycuil' Ndyosi ndyaa ya ca slo ma tya clyo, cha' nchcui' ya cha' tso'o nu ntsu'u jil'i Cristo lo'o ma; si'i na ntyijiloo ya jil'i chacuayá' nu nda Ni jil'i ya bi'. ¹⁵ Ná ntsu'u cha' chcuil' ya jil'i cña nu ndyu'ni xa' ñati' cuentya jil'i ycuil' Ndyosi, chcuil' ya jil'i tsa bi' ti cña nu nda Ni chacuayá' cha' cua'ni ycuil' ca ya ca slo ma. Na cua nti' ya cha' xñi tso'o la ma cha' jil'i ycuil' Ndyosi nde loo la, cha' li' quíña'a la cña taca cua'ni ya laja ngu' tya'a ma, ñi'ya nu cua nda Ni chacuayá' cha' cua'ni ya. ¹⁶ Lo'o li' xqui'ya cu'ma caja ñi'ya chcuil' ya cha' tso'o nu ntsu'u jil'i Cristo lo'o ngu' xa' quich'i nu ndi'i tyijyu' la, nde loo la ca su ndi'i cu'ma. Bi' cha' lacua, ná ndu'ni cha' chcuil' ya cha' jil'i cña nu cua ngua'ni xa' ñati' cuentya jil'i Cristo.

¹⁷ Si nga'a cha' chcuil' na jil'i sca cha', tso'o la chcuil' na jil'i sca cña nu ndyu'ni ycuil' Ndyosi lacua. ¹⁸ Si'i na taquiya' tso'o la Ni jil'i ñati' nu nchcui' tsa jil'i cña nu ndyu'ni ycuil' ca ngu'; nu lo'o tso'o ti nti' Ni ña'a Ni jil'i ñati, li' taquiya' Ni jil'i cña nu ndyu'ni ngu' bi'.

11

Nu ngu' nu cuiñi ti nclyu'u cha' jil'i Jesús

¹ Lo'o juani tyu'u cha' clyu ti' jil'i ma lo'o na', talo tyiquee ma xi jna', masi cha' tonto ti na' nchcui' tsa na' cha' jil'i ycuil' ca ti na'. ² Na tiji' tsa ti' na' ña'a na' jil'i cu'ma. Ni tyiquee' la cui' jua'a' nti' ycuil' Ndyosi ña'a Ni jil'i cu'ma. Na cua nguñi cha' 'na lo'o ycuil' Ndyosi cha' ta na' jil'i ma cha' caca ma ñati jil'i Cristo, ñati nu lubii tyiquee, la cui' ñi'ya laca lo'o sca nu cuna'a cuañi' nu caja clyo'o lo'o sca ti nu qui'yu jil'i; ³ ndube tsa ti' na' si quiñu'u chca cresiya jil'i ma. Tya sa'ni ni, cua nguñilo'o nu cuaña jil'i Eva, cha' tajua' tsa nchcui' nu xña'a bi'. Pana ná nti' na' cha' quiñu'u cha' jil'i ma lo'o Cristo jua'a', ná nti' na' cha' ñilo'o nu xña'a jil'i ma xqui'ya xa' ñati; juani tso'o tsa cha' tyucui tyiquee ma cua ngusñi ma cha' jil'i ycuil' Cristo. ⁴ Ngujui cha' jna' cha' ndi'ya ndu'ni ma: tso'o tsa nchcui' ma lo'o cua ña'a ca ñati nu lijya ca slo ma, masi xa' ña'a cha' nu nda ngu' cuentya jil'i Jesús, masi ná stu'ba cha' nu nda ngu' bi' lo'o cha' nu cua nda ya lo'o ma tya clyo la. La cui' jua'a' nduna ma chaca cha', pana si'i cha' tso'o jil'i Jesús nu ndu'ni lyaá ji'na jil'i nu cuxi nu cua nchcui' ya lo'o ma laca bi'. Bi' cha' laca cha' chaca xtyi'i ndyu'ni ne' cresiya jil'i ma juani, nga'aa si'i Xtyi'i ycuil' Ndyosi laca bi'. ⁵ Ni si'i na cuxi la laca cha' nu nchcui' na', si'i na tso'o la cha' nu nchcui' nu xa' ñati bi'; nti' ma jua'a', masi cua nguñilo'o ngu' jil'i ma

lo'o nchcui' ngu' cha' laca ngu' cña jil'i Cristo. ⁶ Masi ná nchca 'na chcuil' liñi na' lo'o ñati, nti' ma, pana ndye cha' ngua tsa'a' tso'o na' cha' jil'i Jesús bi'; lo'o jua'a' jlo ti' ma cha' chañi tsa cha' nu nchcui' na' re, cha' tyuu quiya' cua na'a ma 'na, lcaa ca cha' nu cua ngua 'na.

⁷ Ná ngusñi na' caya' jil'i ma tsiya' ti nu lo'o ndi'i na' ngulu'u na' cha' tso'o jil'i ycuil' Ndyosi jil'i ma. Cua ntaja'a na' li' cha' caca ti'i la na' xqui'ya cu'ma, cha' caja ñi'ya caca tso'o la tyiquee ycuil' cu'ma. ¿Ha ná tso'o cha' ngua'ni na' jua'a', nti' cu'ma? ⁸ Ca ta'a taju ngu' tya'a na nu ngusñi cha' jil'i Jesucristo xa' quich'i ni, bi' laca ngu' nu nxyucua 'na lo'o cñi tyucui tyempo lo'o ngua'ni na' cña ca su ndi'i cu'ma; ná ngusñi ti na' caya' jil'i ngu' bi', cha' jua'a' ngua nxyucua na' jil'i ma li'. ⁹ Tyucui tyempo nu lo'o nguti' na' lo'o cu'ma, nu lo'o lyiji cñi 'na, li' ná nguñi'na na' jil'i ma cha' xtyucua ma xi 'na; nu ngu' ca tyi Macedonia, tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo, cua yaa yalo'o ngu' bi' lcaa na nu nguliji ti xi 'na. Jua'a' ngua'ni na' nu ngua li', cha' ná ta na' quiña'a tsa cña jil'i cu'ma, ngua ti' na'. La cui' jua'a' tya cua'ni la na' tyempo nde loo la, nti' na'. ¹⁰ Tso'o la nti' na' cha' ndyaca jna' jua'a'. Bi' cha' juani macala su tya'a na' tyucui loyuu su cuentya Grecia, nga'aa nti' na' cha' ta ngu' caya' 'na; cua jlo ti' ma cha' chañi tsa cha' nu nchcui' na' re, xqui'ya cha' laca na' ñati jil'i Cristo. ¹¹ Si'i xqui'ya cha' ná ntsu'u tyiquee na' ña'a na' jil'i ma, bi' cha' nchcui' na' jua'a'; cua jlo ti' ycuil' Ndyosi cha' tso'o tsa nti' na' ña'a na' jil'i cu'ma.

¹² Lo'o jua'a' tya cua'ni la na' ña'a nu ndu'ni ti na' juani, cha' jua'a' ná caca chcuil' lye nu xa' ñati bi' jil'i ya, lo'o ñacu' ngu' cha' ndyu'ni ya cña ñi'ya nu ndu'ni ycuil' ngu'. ¹³ Ná chañi cha' ndyu'ni ngu' bi' cña jil'i Cristo; na cuiñi ti ngu' bi', quiña'a tsa cha' cuiñi nda ngu' bi' lo'o ñati macala su ndya'a ngu'. Xa' ña'a xi ndu'ni loo ngu' bi', cha' ñilo'o ngu' jil'i xa' ñati cha' laca ngu' bi' ñati tso'o, cha' ñati nu ndyu'ni cña jil'i Cristo laca ngu' bi'. ¹⁴ Ná tlyu cña laca cha' ndu'ni ngu' bi' jua'a', cha' lo'o nu xña'a nu naa Satanás taca jil'i ñilo'o jil'i ñati, nu lo'o xa' ña'a cua'ni loo yu ña'a cuayá' nu ca ti' ngu' cha' laca yu sca xca nu ndyu'ni tucua lo'o xee jil'i ycuil' Ndyosi; pana ná chañi laca cha' bi'. ¹⁵ La cui' jua'a' lo'o ngu' nu ndyu'ni cña cuentya jil'i nu xña'a bi'; ná tlyu cña cha' cua'ni ngu' cha' xa' ña'a loo ngu', ña'a cuayá' nu ñilo'o ngu' bi' jil'i xa' la ñati cha' cña jil'i ycuil' Ndyosi laca nu ndyu'ni ngu' bi'. Pana nu lo'o tyalaa hora cha' caca cuayá' jil'i ngu' lo'o ycuil' Ndyosi, li' chcube' ngu' bi' ñi'ya nu nga'a' cha' tyacua jil'i ngu' xqui'ya cña cuxi nu cua ngua'ni ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu.

Cha' ti' nu cua ngujui jil'i Pablo lcaa su

nguta'q yu

¹⁶ Chaca quiyá chcuí' na' lo'o ma, cha' ná nga'a cha' chcuí' ma cha' nu tonto ti laca na'. Masi jua'a nti' ma, cha' tonto laca na', pana ta ma xi chacuayá' na chcuí' na' xi ji' lcaa cha' nu cua ngua 'na. ¹⁷ Ná ndiya ti' na' cha' nchcuí' na' ji' cha' bi', cha' si' cha' nu cua nda ycuí' Ndyosi cha' chcuí' na' lo'o ñati laca cha' bi', nti' na'. Chañi cha' tonto tsa na', nti' na', si lye tsa chcuí' na' cha' ji' ycuí' ca na'. ¹⁸ Pana ná ndube ti' na', chcuí' na' xi juani, cha' ntsu'u tsa ngu' nu jua'a nchcuí' tsa ngu' cha' caca ch'i la loo ycuí' ca ngu', nti' ngu'; bi' cha' lo'o na' ntsu'u chacuayá' chcuí' na' xi, nti' na'. ¹⁹ ¡Nu cu'ma nchca tsa ji' ma! Bi' cha' tso'o tsa ndalo tyiquee ma ji' ngu' nu tonto ti ndu'ni. ²⁰ Na ndalo tsa tyiquee ma ji' lcaa ngu' tonto bi', masi lye tsa nclyo ngu' cña ji' ma, masi ndyu'ni ngu' ngana ji' ma, masi ndatsaa tsa ngu' ji' ma cha' cua'ni ma cha' cuxi, masi ndu'ni tyucuaa tsa ti' ngu' lo'o ma, masi lu'ba ti ntyiji' ngu' saca' ma; cua ndalo tsa tyiquee ma ji' ngu' bi'. ²¹ Lo'o li' nacuj ma cha' ná ngulo tso'o ya cña ji' ma. ¡Chañi cha' ná ngua'ni tyaala ya ji' cu'ma ñi'ya nu ndyu'ni nu ñati bi'!

Tso'o lacua, chcuí' na' xi cha' ji' ycuí' ca ti na', masi cha' tonto ti ndyu'ni na' jua'a; si' i ngu' bi' ti nu ntsu'u chacuayá' chcuí' ngu' ji' ycuí' ca ngu'. ²² Laca na' ngu' hebreo stu'ba ti lo'o ngu' bi'; jua'a laca na' ngu' Israel stu'ba ti lo'o ngu' bi', cha' jua'a ndyu'u cha' jna' lo'o jyo'o Abraham stu'ba ti lo'o ngu' bi'. ²³ Nacuj ngu' bi', cha' cña ji' Cristo ndyu'ni ngu'; la cui' cña bi' ndyu'ni na'. Masi tonto ti nchcuí' na', pana tso'o la cña nu ndyu'ni na' que cña nu ndyu'ni ngu' bi'; lye la ngua'ni na' cña, lu'ba la ngusu'ba ngu' 'na ne' chcuá, tyuu tsa quiyá' cua ngujui' ngu' juata hichu' na', lu'ba ti ndyaca cha' cua cajaa ti na' xqui'ya Cristo. ²⁴ Calaa tyii ntu-cua caa quiyá' ndya'ni ngu' cuxi cuentya ji' ngu' judío ni, lo'o jua'a ca'yu quiyá' ngujui' ngu' judío 'na tsa lo cua quiyá'; ²⁵ jua'a sna quiyá' ngujui' ngu' romano yaca hichu' na', lo'o jua'a tsaca quiyá' ngu' ngu' quee 'na cha' ngua ti' ngu' cujuui' ngu' 'na. Sna quiyá' ngua cuxi ji' yaca ni' i su ndya'a na', ngüilyu' bi' nde ne' hitya; lo'o jua'a sna quiyá' ngua cha' ndyanu na' nchcuatya ti na' lo hitya sca tsa lo'o sca talya. ²⁶ Quiña'a tsa se' i ndya'a na' tyucuij su caca cuxi 'na nquicha': ntsu'u hora ndyacua na' cla'be sta'a lo'o ndyaluu bi'; la cui' jua'a ntsu'u tsa ñati cuanaa tyucuij; masi ngu' judío tya'a na', masi ngu' xa' tsu', ngua ti' ngu' cua'ni cuxi ngu' lo'o na'; la cui' jua'a masi ndya'a na' nde quich'i tonu, masi ndya'a na' nde ne' quix'i, masi ndya'a na' nde lo tyujo'o, ntsu'u tsa cha' cuxi nu ndyacua 'na; lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu stu'ba ndya'a lo'o ñati ji' Jesucristo, pana cha' cuiñi ndyu'ni ngu' bi', cuxi ti ngulaca

ti' ngu' ña'a ngu' 'na. ²⁷ Tucui tsa cña nu ndyacua 'na, ti' tsa cña ndyacua 'na ca su ndya'a na', ña'a cuaya' tyuu tsa quiyá' ná ngua caja' na'; ntsu'u quiyá' ntyute' na', jua'a ntsu'u quiyá' nguityi na' hitya, lo'o jua'a ntsu'u tsa nu ná ngujui tsiya' ti na cacu na', ntsu'u tsa lo'o lye tsa nchca tlya' na', la cui' jua'a ná ngujui late' cacu' na'. Lcaa cha' bi' ndyacua 'na ca su ndya'a na'.

²⁸ Lo'o jua'a tya ntsu'u la xi xa' la cha' 'na; lcaa tsa ndube tsa ti' na' ñi'ya ndyaca ji' lcaa taju ñati nu cuentya ji' Cristo ca xa' quich'i, lye tsa nclayacua ti' na' ne' cresiya jna' lo'o ndyi'u ti' na' ji' ngu' bi'. ²⁹ Lo'o ná ndyiji juersa ji' scaa ngu' bi', li' caca ñu'u ti' na' cuentya ji' ngu' bi'; lo'o ndyacua qui'ya ji' scaa ngu' bi', la cui' jua'a na', xñi' tsa ti' na' li'. ³⁰ Laja lo'o nchcuí' ti na', tso'o si chcuí' na' ji' lcaa cha' nu ná nda chacuayá' cha' caja juersa jna' su ntucua ycuí' ti na'. ³¹ Ycuí' Ndyosi Sti Jesucristo nu Xu'na na ni, tyucui tyempo nga'a cha' cua'ni tlyu na ji' Ni: la cui' Ni jlo ti' Ni cha' si' cha' cuiñi laca nu nda na' lo'o cu'ma. ³² Ndi'ya cha' ngua 'na lo'o nguti' na' ca quich'i Damasco: Nu laca xu'na quich'i ca jua, cuentya ji' rey Aretas laca yu cña; lo'o jua'a ngulo yu bi' cña ji' ngu' policia cha' tsatu' ngu' to' lo'o quich'i bi' cha' tejeya' ngu' 'na, cha' tyaa lo'o ngu' 'na nde ne' chcuá li'. ³³ Pana xa' tyucuij ngusñi na' nguta'a na' li'; yaá lo'o ngu' tya'a na sca chcubi, cha' chca'a na' nde ne' chcubi bi', lo'o li' ngusu'ba ngu' 'na toni' ventana cha' ngua'ya ti' j' nde chui' lo'o quich'i bi' nde liya'. Jua'a ngua, bi' cha' laca cha' ngulaá na' ji' xu'na quich'i bi'.

12

Ngulu'uloo ycuí' Ndyosi ji' Pablo laja xcalá yu

¹ Tya nti' cha' chcuí' na' la xi cha' ji' ycuí' ca ti na', masi ná tso'o chcuí' na' jua'a lo'o xa' ñati. Juani ta na' sca cha' lo'o ma ñi'ya nu cua nchcuí' xcalá na' tsaca quiyá'. Laja xcalá ti na', li' ngulu'uloo ycuí' nu Xu'na na 'na, lo'o jua'a nda Ni sca cha' lo'o na' li'. ² Sca ñati nu cua ngusñi cha' ji' Cristo laca na'; nu juani cua ntsu'u tii jlyacua yijá tya lo'o ngua ti' na' cha' yaá ycuí' Ndyosi yaquiyá Ni 'na, cha' li' ndya'a' ca chaca chalyuu nde cuá la, ca su ntucua ycuí' Ndyosi. Nga'aa jlo ti' na' si chañi cha' ndya'a na' ca ndacua, si laja xcalá ti na' ngulu'uloo ti cha' bi' 'na; sca ti ycuí' Ndyosi jlo ti'. ³ Chaca quiyá' chcuí' na' lo'o cu'ma cha' ná jlo ti' na' si chañi cha' ndyaa lo'o lye ycuí' Ndyosi 'na ca chalyuu bi' su tso'o tsa ña'a lcaa na, si na nchcuilo'o ti 'na cha' ndya'a na' ca bi'; sca ti ycuí' Ndyosi jlo ti'. ⁴ Ca bi' cua ndyuna na' quiña'a tsa cha'; cua ntsu'u tsa cha' nu ná nchca chcuí' na' ji' jua'a ná caja ñi'ya chcuí' ñati chalyuu

ji'lj cha' bi' tsiya' ti. ⁵ Pana tso'o si chcui' na' xi lo'o ma, cha' jua'a ngua 'na tya li'; ná tso'o chcui' na' xa' la cha' cuentya ji'lj ycu'i' ca na', sca ti si chcui' la na' xi ji'lj scaa cha' nu ná nda chacuayá' 'na cha' caja juersa 'na su ntucua na' ycu'i' ti na'. ⁶ Ni si'i na tonto laca na' cha' nchcui' tsa na' ji'lj ycu'i' ca ti na' jua'a, cha' liñi laca nu nda na' lo'o ma juani. Pana nga'aa nti' na' chcui' na' quiña'a la cha' lo'o ma juani, cha' ná nti' na' cha' cua'ni chj ngu' loo na' si bilya ña'a ngu' ñi'ya ndyu'ni na', si bilya cuna ngu' cha' nu nda na'; tsa ña'a cuayá' nu ndyuloo ti ngu' 'na, jua'a ti taca cua'ni chj ngu' loo na' nti' na'.

⁷ Lo'o li' nda ycu'i' Ndyosi chacuayá' cha' caja xi cha' chcube' na', cha' ná lye tsa caca tyucuaa ti' na' lo'o ñati xqui'ya cha' tlyu ca nde cua' nu cua na'a ná laja xcalá; nda Ni sca lo quicha 'na nu ti'i tsa ndyu'ni lo'o na'. Lo'o jua'a laca bi' ñi'ya laca lo'o ntsu'u na ya' nu xña'a nchcube' ji'na, cha' ti'i tsa ndyu'ni quicha bi' lo'o na', cha' ná caca tyucuaa ti' na' lo'o xa' ñati. ⁸ Cua ndya'a sna quiya' nchcui' na' lo'o ycu'i' Ndyosi; tya'na tsa nchcui' na' lo'o Ni cuentya ji'lj quicha bi' cha' tyu'utsu' bi' jna'. ⁹ Pana ndi'ya nacuj Ni 'na li': "Tsa bi' ti cha' nga'a cha' tyi'u ti' nu'u, cha' xcui' cha' tso'o ndu'ni na' lo'o nu'u jua'a ti. Lye la caca cua'ni na' cña xqui'ya nu'u, nu lo'o ná quiña'a tsa juersa ntsu'u ji'lj ycu'i' ca nu'u", nacuj Ni jna'. Bi' cha' juani tso'o tsa nti' na' masi ná ndyiji juersa 'na, cha' li' taca tyanu juersa ji'lj ycu'i' Cristo ne' cresiya 'na. ¹⁰ Tso'o nti' na' lacua, masi ná ntsu'u juersa 'na tsiya' ti, masi quiña'a tsa cha' ti'i nchcui' ngu' jna', masi ti'i tsa na', masi lya' tsa ti' ngu' 'na, masi tucui tsa laca cña su ndya'a na' cuentya ji'lj Cristo; la cui' tyempo lo'o ná nchca 'na tsiya' ti, la cui' hora bi' tso'o tsa ndyiji juersa 'na xqui'ya Cristo.

Ndube tsa ti' Pablo ñi'ya ndyaca ji'lj ngu' Corinto nu ngusñi cha' ji'lj Cristo

¹¹ Cu'ma ngua'ni ma lo'o na' cha' nchcui' na' cha' tonto re, pana cu'ma laca nu nga'a cha' chcui' tso'o ma 'na nquicha'. Masi ná sca cha' ndyaca 'na tsiya' ti, si'i na xti la cña nchca 'na lo'o quiña'a la cña nchca ji'lj nu ngu' cuiñi bi', masi tyaca' tsa ndyu'ni ma ji'lj ngu'; si'lj jua'a ndyu'u cha'. ¹² Cua ndalo tsa na' laja lcaa cha' cuxi nu ngua 'na, cha' ndyu'ni na' cña nu cua nda nu Xu'na na 'na, cha' ndu na' nchcui' na' lo'o cu'ma. Cua jlo ti' ma cha' ycu'i' Ndyosi laca nu cua nda cña bi' 'na nu lo'o cua na'a ma cha' tlyu nu cua ngua'ni Ni ca slo ma xqui'ya na', cha' jua'a cube la ti' ma ji'lj ycu'i' Ndyosi. Ná nchca cua'ni ñati chalyuu cña bi' jua'a ti. ¹³ Tsa bi' ti cha', ná ngüjña na' ji'lj cu'ma cha' xtyucua ma 'na, bi' cha' nti' ma cha' chji nti' na' ña'a na' ji'lj cu'ma; tso'o la ndu'ni na' lo'o ngu' xa' quichj, nti' ma. Tyu'u xi cha' clyu ti' ji'lj ma

lo'o na' lacua, cha' ná ndijña na' cha' bi' ji'lj cu'ma.

¹⁴ Cua tyaa ti na' ca su ndi'j ma chaca quiya'. Cua tya'a ti sna quiya' cha' caa na' slo ma juani, lo'o ña'a ti ná lijya na' cha' culo na' sca cña tlyu ji'lj cu'ma. Sca ti nti' na' cha' caca ma ñati ji'lj ycu'i' Ndyosi, ná nti' na' cha' ña na' cñi ji'lj ma. Ñi'ya nti' na ni, si ntsu'u sñi' na, ycu'i' ti na ta na caya' lo na laca nu lyiji ji'lj sñi' na; si'i sñi' na nu ta caya' lo ycu'i' na. ¹⁵ Lo'o jua'a na', tso'o tsa nti' na' masi culiji na' lcaa na nu ntsu'u xi 'na, masi tye juersa ji'lj ycu'i' na' tsiya' ti, cha' caja ñi'ya xtyucua na' xi ji'lj cu'ma. Bi' cha' ná tso'o laca si xti ti ntsu'u tyiquee ma ña'a ma 'na, masi tso'o la ntsu'u tyiquee na' ña'a ji'lj cu'ma.

¹⁶ Ná quiña'a tsa cña nguliji ma lo' na' li'; pana ña'a ti tya ntsu'u xi ngu' tya'a ma nu nchcui' cha' cua nguñilo' na' ji'lj ma cha' cua'ni na' ngana ji'lj ma. ¹⁷ ¿Ñi'ya jua'a? Ná nda na' ñati lijya ca slo ma cha' cua'ni ngu' ngana ji'lj ma cuentya 'na, si'i jua'a nti' na'. ¹⁸ Chafi' cha' nchcui' na' lo'o yu Tito bi', cha' tsubi' ti tsa yu ca su ndi'j ma; ndyaa yu lo'o chaca yu tya'a ngusñi na cha' ji'lj Jesús bi' li'. Pana si'i Tito laca nu ngua'ni ngana ji'lj ma; sca ti cuayá' ndyu'ni yu cña ñi'ya nu ndyu'ni na' cña, sca ti cha' ntsu'u tyiquee tyucuaa ya.

¹⁹ Ni si'i xcui' na' cua nti' ya cha' tyu'u lubii cha' ji'lj ya lo'o cu'ma; laca cha' ndube ti' ya cha' ña'a ycu'i' Ndyosi ji'lj ya, bi' cha' tsa lo' cua ti cha' nchcui' ya, tsa ña'a cha' nu nti' ycu'i' Cristo cha' chcui' ya lo'o cu'ma. La cui' jua'a lcaa cña nu ndyu'ni ya, na xtyucua ya ji'lj ma laca cña bi', cha' ntsu'u tsa tyiquee ya ña'a ya ji'lj cu'ma tya'a tso'o na. ²⁰ Quiña'a xi ncyacua ti' na' xqui'ya cu'ma juani. Lo'o tyalaa na' ca su ndi'j ma, si quije cha' 'na lo'o ma cha' xa' ña'a ndu'ni ma, nga'aa si'i ñi'ya nu ngulu'u na' ji'lj ma tya clyo, ¿ñi'ya cua'ni ta na' lo'o ma li'? Ca cuayá' ti' ma cha' taca cua'ni tyaala na' xi lo'o ma li', masi ná ndiya ti' ma cha' cua'ni na' jua'a. Ndube ti' na' cha' tyu' ntsu'u xi ngu' tya'a ma nu ña'a ti nxuu tya'a ngu', nu ti'i tsa ti' ngu' ña'a ji'lj tya'a ngu', nu ñasi' tsa ngu' ña'a ji'lj tya'a ngu', nu sca ti ji'lj ycu'i' ca ngu' ndube ti' ngu'; lo'o jua'a nchcui' ca'a ti ngu' ji'lj tya'a ngu', cuentyu tsa ti' ngu' lo'o tya'a ngu', ntyucuaa tsa ti' ngu' ndyu'ni ngu' lo'o tya'a ngu'. Lcaa lo cha' cuxi bi' ndyu'ni ngu' cha' ná ndube ti' ngu' tsiya' ti. ²¹ Nu lo'o tyalaa na' chaca quiya' ca slo ma juani ti, si quije cha' jna' cha' jua'a ndu'ni ma, ná tyiquee' quiña'a tsa cha' tyuju'u ti' caca 'na cuentya ji'lj ycu'i' Ndyosi nu laca Xu'na na', nu lo'o ña'a na' ji'lj cu'ma. Xi'ya tsa na' li', ña'a cuayá' xñii hitya cloo na'; xi'ya na' xqui'ya ngu' nu ngua'ni cha' cuxi bi' tya tsubi' la, cha' bilya ca tyuju'u ti' ngu' bi' ji'lj cha' laca

nu ngua'ni ngu', cha' ntsu'u tsa cha' cuxi nu ndyu'ni ngu' lo'o tya'a ngu', cha' ná lubii cresiya ji'i ngu' bi' tsiya' ti.

13

Liñi nchcui' Pablo lo'o ngu' lo'o ndye nguscua yu quityi

¹ Cua tya'a ti sna quiya' juani cha' caa' na'a na' ji'i cu'ma. Ndi'ya cua'ni na juani: Xcui' nga'a' cha' cua'ni cuayá' na ji'i ñati' cuxi lo'o tucua sna tya'a ñati' nu cua na'a' ji'i cha' cuxi bi'. ² Bi' laca cha' nu nchcui' na' lo'o lcaa cu'ma ngu' Corinto nu cua ngusñi cha' ji'i Jesucristo, lo'o jua'a nchcui' na' lo'o cu'ma ngu' taju ji'i Jesús ca ndacua nu ngua'ni cha' cuxi tya tsubi' la. Nu lo'o ñaa na' nu ndyaca tyucuaa quiya' ni, cua laca nda na' cha' re lo'o cu'ma li', pana juani lo'o ndi'i na' tyijyu', tya chaca quiya' chcui' na' cha' bi' lo'o ma, cha' ni sca ñati' nu ndu'ni cha' cuxi ná nga'a' cha' clyaá' ngu' lo'o caa' na' chaca quiya'; cua'ni cuayá' na' ji'i lcaa ngu' bi'. ³ Ca li' caca cuayá' ti' ma' cha' ycu' Cristo laca nu nda cha' nu nchcui' na'; lo'o jua'a' si'i na xti ti cña nchca ji'i Cristo lo'o xcube' Ni ji'i ma, masi lye tsa cua'ni Ni cña cha' chcube' ma li'. ⁴ Chañi tsa cha' ndye juersa ji'i Cristo nu lo'o ndyujui' ngu' ji'i, lo'o ngujui' ca'a ngu' ji'i lo crusi; pana tlyu tsa cña ngua'ni ycu' Ndyosi cuentya ji'i yu, bi' cha' laca cha' ña'a' ti tya lu'u yu juani. Ni'ya nti' Cristo, cha' ná nguxlyú cha' hichu' ñati' nu ndyujui' ji'i, la cui' jua'a' cuare, si'i na lye tsa ncyo ya cña ji'i cu'ma nguicha'; pana juani caca cuayá' ti' ma' cha' ña'a' ti tya lu'u ya xi, cha' la cui' chacuayá' ji'i ycu' Ndyosi ndya'a' lo'o ya lijya ya, la cui' tya'a chacuayá' nu ntsu'u ji'i Cristo.

⁵ Cua'ni cuayá' ma' ji'i ycu' ca ma' lacua, cha' ca cuayá' ti' ma' si chañi cha' tya ndyanu tyucui cha' ji'i Jesucristo ne' cresiya ji'i ma. Nga'a' cha' tyi'u ti' ma' cha' ndyanu Xtyi'i Jesucristo ne' cresiya ji'i sa scaa ma; sca ti si cua ngunu'u cresiya ji'i ma' lo'o ycu' Ndyosi tsiya' ti, nga'aa tyanu Ni lo'o ma li'. ⁶ Lo'o jua'a' nti' na' cha' caca cuayá' ti' ma' cha' ji'i cuare, cha' si'i na ngunu'u cresiya ji'i ya lo'o Ni. ⁷ Lu'ba ti ndijña ya cha' ji'i ycu' Ndyosi, cha' ná ta Ni chacuayá' cha' cua'ni ma' xa' la cha' cuxi; na cua nti' ya cha' xtyucua Ni ji'i ma' cha' tso'o ti caca tyiquee ma. Ná ndube ti' ya, masi ñacui' ngu' cha' ná nchca ji'i ya tsiya' ti. ⁸ Ná ntsu'u cha' cua'ni tyaala ya lo'o ma' si ña'a' ti tya ndyanu tso'o cha' ne' cresiya ji'i ma, nu cha' ji'i Jesús nu cua ngusñi ma; pana si ndyu'ni ñu'u ca ma' ji'i nu cha' ji'i Jesús bi', li' cua'ni tyaala ya lo'o ma. ⁹ Si tso'o tsa ndyanu tachaa cha' ji'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i ma, tso'o tsa nti' ya li', masi xti ti cha' nchca ji'i ycu' ya; bi' cha' ndijña ya cha' ji'i ycu' Ndyosi cuentya

ji'i cu'ma lacua, cha' jua'a' caca tyucui la ti' tyiquee ma' ña'a' ma' ji'i ycu' Ndyosi. ¹⁰ Lo'o jua'a' nscua na' quityi re, masi tyijyu' tsa ndi'i na' cuentya ji'i cu'ma, cha' ná caca tyaala na' lo'o cu'ma nu lo'o cua ndyalaa na' ca quich'i tyi ma'. Chañi cha' cua nda ycu' nu Xu'na na chacuayá' na, pana ndi'ya ndyu'u cha' bi': cua'ni na' cha' caja ñi'ya tyanu tachaa la cha' bi' ne' cresiya ji'i ma; ná ntsu'u chacuayá' na cha' cua'ni ñu'u lyiji na' ji'i cu'ma.

¹¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesucristo, chcu' salya' na' lo'o ma' juani, nu lo'o cua tye ti xcua se'i cha' nu nscua na' lo' quityi re. Cua'ni lyiji ma' ñi'ya nu nga'a' cha' cua'ni ma' cha' laca ma' ñati' ji'i ycu' Ndyosi. Cua'a' jyaca' ma' ji'i lcaa cha' nu nda na' lo' quityi re. Cua'ni ma' cha' caca stu'ba tyiquee ma' lo'o xa' ñati' tya'a ma. Tso'o ti tyi'i ma' lo'o lcaa ñati. Lo'o li' la cui' ycu' Ndyosi laca nu tyi'i lo'o ma' lcaa tsá; ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a' Ni ji'i na, lo'o jua'a' ndu'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee na. ¹² Chcuicha' ma' ji'i tya'a ma' tyucui tyiquee ma, quityi ma' ji'i tya'a ma' chacuayá' ji'i Cristo. ¹³ Lcaa ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i ycu' Ndyosi ca nde, cua nti' ngu' ta ngu' xlyo ni'i ji'i lcaa ngu' tya'a ma' nu ndi'i cajua.

¹⁴ Lo'o juani nti' tsa na' cha' ná tye cha' stu'ba cha' ji'i lcaa cu'ma cajua lo'o Jesucristo nu Xu'na na, la cui' Ni laca nu quiña'a' tsa cha' tso'o ndu'ni lo'o na lcaa tsá. Jua'a' nti' na' cha' lcaa tsá caca stu'ba cha' ji'i ma' lo'o ycu' Ndyosi, la cui' Ni laca nu ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a' Ni ji'i na. Jua'a' nti' na' cha' tyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i ma, la cui' Ni laca nu ndu'ni cha' stu'ba ntsu'u cha' ji'i na lo'o Ni, jua'a' lo'o xa' la ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i ycu' Ndyosi. Jua'a' caca cha' lacua.

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñati j'i'i Jesucristo nde Galacia

¹ Pablo laca na' nu nscua quityi re. Cña 'na laca cha' tsa'a na' chcu'i na' cha' j'i'i Jesucristo lo'o lcaa ñati. Si'i ñati chalyuu ti laca nu cua nda cña bi' 'na, si'i ñati laca nu nguane 'na cha' cua'ni na' cña bi'; Jesucristo lo'o ycu'i Ndyosi Sti Jesús, bi' laca nu cua nda cña bi' 'na. Ycu'i Ndyosi ni, bi' laca nu ngua'ni cha' ndyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o ngujuii yu. ² Lo'o na', lo'o lcaa tya'a ndi'j na' ca nde nu ntsu'u cha' j'i'i ngu' lo'o Jesús, nscua ya quityi re cha' tsa'a lcaa quich'i tyi cu'ma ngu' gálatas, lcaa quich'i su ntsu'u cu'ma taju ñati j'i'i Jesucristo. ³ Nti' tsa na' cha' ña'a ti tya cua'ni ycu'i Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'j cresiya j'i'i ma xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na. ⁴ La cui' Jesús laca nu nda j'i'i ycu'i ca lo'o ngujuii yu cha' cuityi qui'ya nu ntsu'u j'i'na, cha' jua'a cua'ni lyaá Ni j'i'na nde chalyuu su ngunu'u tsa tyiquee ñati xqui'ya cha' cuxi; ngulo ycu'i Ndyosi Sti na cña j'i'i Jesús, li' ngua'ni yu cña bi' cuentya j'i'na. ⁵ Bi' cha' ná nga'a cha' tye tsa nu cua'ni tlyu na j'i'i ycu'i Ndyosi. Jua'a caca cha' bi' lacua.

Nga'aa ntsu'u xa' la cha' nu taca cua'ni lyaá j'i'i ñati j'i'i nu cuxi

⁶ Ndube tsa ti' na' cha' yala ti nguta'achu' ma j'i'i ycu'i Ndyosi, masi ngusubi Ni j'i'i ma xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee Cristo ña'a j'i'na; ndube ti' na' cha' nduna ma chaca cha' nu si'i cha' j'i'i ycu'i Ndyosi laca, nu nacuj ngu' cha' taca cua'ni lyaá j'i'na j'i'i nu cuxi. ⁷ Pana liñi la ñacuj na cha' nga'aa ntsu'u xa' la cha' tso'o j'i'i Jesucristo nu taca cua'ni lyaá j'i'na. Ndi'ya ndyaca cha': Ntsu'u xi ñati nu ndyu'ni cha' quich'i yaa cha' hique ma; cua nti' tsa ngu' bi', cha' xcutsa'a ngu' ñi'ya ntsu'u cha' j'i'i Cristo. ⁸ Pana tlyu tsa qui'ya sta Ni j'i'i ñati nu chcu'i sca cha' cuiñi lo'o ma ñi'ya nu caca clyaa ma j'i'i cha' cuxi, nu culu'u j'i'i ma sca cha' nu si'i la cui' cha' liñi laca, nu si'i cha' nu cua nchcu'i ya lo'o ma tya clyo. Lo'o cuare, sta ycu'i Ndyosi qui'ya j'i'i ya si xcutsa'a ya cha' nu cua nda ya lo'o ma; masi sca xca nu ngutu'u ca slo ycu'i Ndyosi laca nu chcu'i cha' cuiñi jua'a, xcube' Ni j'i'i, cha' tlyu tsa qui'ya laca bi'. ⁹ Jua'a ni na' j'i'i ma tya tsubi' la, lo'o la cui' cha' laca nu ta na' lo'o ma chaca quiya' juani: Tlyu tsa cha' ti'i tyacua j'i'i ñati si ta ngu' xa' la cha' lo'o ma, ñi'ya nu cua'ni ma cha' clyaa ma j'i'i nu cuxi, nu si'i la cui' cha' nu cua ndyuna ma tya clyo.

¹⁰ Lo'o nacuj na' jua'a, si'i cha' ndyu'ni cña tsa ti' na' cha' caja ñati 'na nu cua'ni ch'i loo na'. Tsa bi' ti cha' tso'o nti' na', si ycu'i Ndyosi cua'ni ch'i Ni loo na'; si'i na cua nti' na' cha' tso'o ti chcu'i ñati jna'. Nga'aa caca cua'ni na' cña j'i'i Cristo, si xcu'i cha' cua'ni tya'a na' lo'o ñati ntsu'u tyiquee na'.

Ñi'ya ngua cha' ngujui cña j'i'i Pablo

¹¹ Cua nti' na' cha' caca cuayá' tso'o ti' ma cha' bi', cha' si'i sca cha' nu ngua'ya hique ti ñati laca cha' nu cua nda na' lo'o ma; cha' j'i'i Jesús laca bi', cha' nu nchcu'i ñi'ya taca clyaa ma j'i'i nu cuxi. ¹² Si'i ñati laca nu nda cha' bi' lo'o na' tya clyo, ni sca ñati chalyuu ná ngulu'u cha' bi' 'na; ycu'i Jesucristo ngulu'u loo yu 'na, ycu'i bi' laca nu cua nda cha' bi' lo'o na' li'.

¹³ Cua jlo ti' ma ñi'ya nu ngua'ni na' nde chalyuu tya sa'ni la, ñi'ya ndaquiya' tsa na' j'i'i lcaa cña tacati nu ndu'ni ngu' judío tya'a ya. Cua jlo ti' ma cha' ti'i tsa nguxcube' na' j'i'i lcaa ñati nu ntsu'u cha' j'i'i lo'o Jesucristo nu ngua li'; ngua ti' na' cua'ni tye na' j'i'i ñati bi' tsiya' ti. ¹⁴ Lye la ngua'ni na' lcaa cña tacati nu ndu'ni ngu' judío tya'a ya nu lo'o ndu'ni tlyu ya j'i'i ycu'i Ndyosi. Xa' ngu' quich'i tyi na' nu tya'a stu'ba ti na' lo'o, ná stu'ba ngua'ni ngu' ñi'ya nu ngua'ni na'; lye la ndaquiya' na' j'i'i lcaa lo cha' nu ntsu'u j'i'i ya, nu cua nda jyo'o cusu' lo'o ngu' judío tya'a ya tya sa'ni la. ¹⁵ Pana yala la ngua'ni ycu'i Ndyosi; masi bilya cala na' cua ngusubi Ni 'na cha' caca na' ñati j'i'i Ni, xqui'ya cha' jua'a ngua ti' ycu'i Ni; na cua ngusubi Ni 'na xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni 'na. ¹⁶⁻¹⁷ Lo'o jua'a ngua'ni Ni cha' ndyuloo na' j'i'i Jesús, nu sca ti Sñi' ycu'i Ni, cha' li' nchca 'na ta na' cha' j'i'i Ni lo'o lcaa cu'ma, ñati nu ndi'j xa' tsu'. Li' ndacha' na' j'i'i lcaa ma cha' xqui'ya Jesús taca clyaa ma j'i'i cha' cuxi nu ntsu'u j'i'i ma. Nu lo'o ngusñi ca ti na' cha' bi', li' hora ti ndu'u na' nguta'a na' nde loyuu su naa Arabia; ca bi' nguti'j na' ycu'i ti na'. Ná nguta'a na' ndyaana na' sca cuij nu ta sca ñati lo'o na'; la cui' ti jua'a ná nguta'a na' nde quich'i Jerusalén cha' chcu'i na' lo'o ngu' tya'a ndyu'ni na' cña nu ndi'j nde jua, masi cua nda ngu' bi' cha' j'i'i Jesús lo'o ñati clyo la, nu lo'o tya lyiji cuna na' cha' bi'. Pana nguta'a na' nde Arabia, lo'o tiya' la li' nguxtyuu na' nguta'a na' nde quich'i Damasco.

¹⁸ Nga'aa ndya'a na' nde Jerusalén li'; pana ca lo'o ndu'u scua sna yija, li' nguta'a na' nde jua. Lo'o li' ndyuloo na' j'i'i Pedro, nguti'j na' ti'ñu tsa lo'o yu li'. ¹⁹ Ná na'a na' j'i'i xa' tya'a ngu' nu ngua tsa'a j'i'i Cristo tya clyo ca bi'; sca ti yu Jacobo tya'a Jesús nu Xu'na na, bi' nu cua na'a na' j'i'i. ²⁰ Chacuayá' j'i'i ycu'i Ndyosi, liñi tsa cha' nu

nscua na' lo quityi re; nu sca cha' cuiñi ná nscua na' tsiya' ti re.

²¹ Tiya' la li' nguta'a na' nde loyuu su cuentya Siria, jua'a nde loyuu su cuentya Cilicia. ²² Pana nu xa' la taju ñati tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesucristo nu ndi'i quichí su cuentya Judea, tya lyiji tyuloo ngu' bi' 'na nu ngua li'. ²³ Pana cua ndyuna ngu' cha' 'na lo'o nchcui' ñati' na ndi'ya: "Nu ñati' nu ngua ti' cua'ni tye ji'na bi', juani cua nguxcutsa'a Ni cresiya ji'i' yu, cha' cua ntsu'u cha' ji'i' yu lo'o Jesús", nacui' ngu' ji'i' tya'a ngu'. "Juani ndya'a yu nda yu cha' lo'o xa' la ñati', cha' lo'o ñati' bi' caca xñi ngu' cha' ji'i' Jesús", nacui' ngu'. ²⁴ Lo'o li' nguxana ngua'ni tlyu ngu' ji'i' yucui' Ndyosi xqui'ya na'.

2

Nu xa' la tya'a ñati' nde Jerusalén ntucua' ngu' cha' nu nchcui' Pablo

¹ Cua ndya'a ti jlyacua yija, li' xa' ndya'a nde Jerusalén chaca quiya'; lo'o Bernabé ndya'a, lo'o jua'a ndyaa lo'o ya ji'i' Tito. ² Ndyaa ya Jerusalén, xqui'ya cha' cua ngua'ni yucui' Ndyosi cha' ngua'ya sca cha' hique na' cha' tyaa ya; bi' cha' lo'o cua ndyalaa ya quichí bi', li' ndya'a ca su ntucua ngu' yucui' ti ngu', nchcui' na' lo'o ngu' nu laca loo la ji'i' taju tya'a ñati' ji'i' Cristo quichí bi'. Li' ndacha' na' ji'i' ngu' bi', nchcui' na' ni cha' nu nda na' lo'o ngu' xa' tsu' cuentya ji'i' Cristo, cha' ngua'ni lyaá Cristo ji'na ji'i' nu cuxi. Jua'a nchcui' na' lo'o ngu' bi', xqui'ya cha' ná nti' na' cha' culacua cuxi ti' ngu' bi' ña'a ngu' jna'; ná nti' na' cha' chcui' ngu' cha' ná tso'o laca cha' nu nda na' lo'o cu'ma ngu' xa' tsu' tya tsubi' la, masi chcui' ngu' cha' ná tso'o ndu'ni na' juani. ³ Lo'o jua'a yu Tito tya'a ndya'a na' ni, ná nchcui' ngu' lo'o yu cha' si'yu quiji' yu cha' culacua yu ñi'ya ndu'ni ngu' judío, masi ngu' xa' tsu' laca yu. ⁴ Pana ngulaa xi xa' la ñati' slo ya li', ngu' nu cuiñi ti nchcui' cha' ntsu'u cha' ji'i' ngu' lo'o Cristo; na ndu'ni ti ngu' cha' tya'a na laca ngu' bi'. Cuaana ti nguti' ngu' bi' laja laca tya'a na cha' ña'a cuayá' ngu' bi' ji'i' ya, si culacua ngu' nu ndya'a lo'o ya, si ná culacua ngu'. Ngua ti' ngu' bi' tacu' cha' tso'o ji'i' Jesús lo'o na, cha' ná ndiya ti' ngu' cha' tso'o ndi'i' tyiquee na chalyuu xqui'ya Jesús; ngua ti' ngu' bi' tatsaa ngu' ji'na cha' cua'ni na laca lo cña nu ngulo jyo'o cusu' ji'i' ngu' judío tya'a ya. ⁵ Pana ná ndaquiya' ya ji'i' cha' nu nchcui' ngu' bi' tsiya' ti. Ngua ti' ya cha' ná chcuna' tsiya' ti ni sca cha' liñi nu cua nda Cristo lo'o na, nu lo'o cua ngua'ni lyaá yu ji'na; ngua ti' ya cha' tyanu tso'o laca cha' bi' ne' cresiya ji'i' ma.

⁶ Ná ndube ti' na' masi nacui' ngu' cha' tlyu tsa ñati' laca nu ngu' nu laca loo ji'na bi'; jlo ti' na' cha' sca ti cuayá' laca laca na cuentya

ji'i' yucui' Ndyosi. Pana masi loo laca ngu' bi', ná ngulo ngu' bi' cña jna' cha' culu'u na' xa' la cha' ji'i' cu'ma ngu' xa' tsu'. ⁷ Ndi'ya ngua: ngutucua' ngu' bi' ji'i' cha' nu nchcui' na' lo'o ngu'; cua ngúñi cha' ji'i' ngu' bi' lo'o na' li'; cua ngua cuayá' ti' ngu' cha' cua nda yucui' Ndyosi cña 'na cha' tsa'a ta na' cha' ji'i' Ni lo'o cu'ma ngu' xa' tsu', ñi'ya taca clyaa ma' ji'i' nu cuxi. Lo'o jua'a nacui' ngu' cha' cua nda Ni la cui' cña ji'i' nu Pedro bi', cha' chcui' yu cha' tso'o bi' lo'o ngu' judío. ⁸ La cui' yucui' Ndyosi nu nda ji'i' Pedro ndyaa nclyu'u yu cha' ji'i' Ni ji'i' ngu' judío, la cui' yucui' Ndyosi bi' laca nu cua nda Ni 'na ndya'a na' nclyu'u na' cha' tso'o bi' ji'i' ngu' xa' tsu'.

⁹ Bi' cha' ngutucua' ngu' cña 'na, nu Jacobo lo'o Pedro lo'o Juan bi', la cui' ngu' nu laca loo ji'i' ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i' Cristo. Stu'ba ti nchcui' ngu' bi', cha' tso'o tsa ngua'ni yucui' Ndyosi lo'o na' nu lo'o nda Ni cña bi' 'na. Li' ngusñi ya' tya'a ya lo'o ngu' bi', na' lo'o Bernabé, cha' caca cuayá' ti' ya cha' tso'o ti nti' ngu' ña'a ngu' ji'i' ya, cha' stu'ba ntsu'u cha' ji'i' ngu' lo'o ya, cha' tya tsa la ya quichí tyi ngu' xa' tsu'. Tyanu yucui' ngu' bi' ca su ndi'i' tya'a' na, nu ngu' judío bi' li'. ¹⁰ Tsa bi' ti cha' nchcui' ngu' lo'o ya, nu ngúñi'na ngu' ji'i' ya cha' laca tyempo tyi'u ti' na na laca nu lyiji ji'i' nu ngu' ti' tya'a na nu ndyanu nde Judea. Bi' laca nu ndyu'ni cña ti' na' cha' cua'ni na'.

Lye xi nchcui' Pablo lo'o Pedro nde quichí Antioquia

¹¹ Lo'o li' ndyalaa Pedro nde quichí Antioquia, ca su ndi'i' na'. Tiya' la li' ndya'a na' slo yu, ngua'a na' ji'i' yu xqui'ya cha' cua ntsu'u sca cha' cuxi nu ndyu'ni yu. ¹² Ndi'ya ngua cha' bi': Nu lo'o ndyalaa ca ti yu, ná ngua tyuju'u ti' yu; ndyacu yu lo'o ngu' tya'a na ca bi', masi ngu' xa' tsu' laca ngu'. Pana nu lo'o ndyalaa xi xa' la tya'a ngu' judío nu nda Jacobo ji'i' lijya, li' nguta'achu' yu; nga'aa ntaja'a cacu yu lo'o ngu' xa' tsu' bi' li'. Cua ndyutsii yu si ña'a ngu' judío tya'a yu ji'i' yu cha' ndyacu yu lo'o ngu' xa' tsu' bi', cha' ná ntsu'u chacuayá' ji'i' ngu' judío cha' cacu ngu' lo'o ngu' xa' tsu', xqui'ya cha' ná lubii ngu' xa' tsu' tsiya' ti ngua ti' ngu' judío. ¹³ Lo'o li' la cui' jua'a ngua'ni xa' la ngu' judío tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, sca ti cuayá' siya' tyiquee ngu' lo'o Pedro; lo'o yucui' Bernabé ngua ti' yu cua'ni yu ñi'ya nu ngua'ni ngu' bi', cha' siya' tsa tyiquee ngu'. ¹⁴ Pana nu lo'o ngua cuayá' ti' na' cha' ná ndyu'ni ngu' ñi'ya nu ndyu'u cha' tso'o nu ngulu'u Cristo ji'na cha' clyaa na ji'i' nu cuxi, li' nchcui' na' lo'o Pedro slo laca ngu' nu ngusñi cha' ji'i' Cristo quichí bi'. Ndi'ya ni na' ji'i' yu li': "Ngu' judío laca nu'u", nacui' na' ji'i' Pedro bi'. "Tya lo'o ndyalaa nu'u ca nde, cua ngua'ni nu'u ñi'ya nu ndu'ni ngu'

xa' tsu' re, cha' tya'la na laca ngu' cuentya ji'j' Cristo; ná ngua'ni nu'u ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío tya'a quichí tyi na. Bi' cha' lacua, ná tso'o si juani nti' nu'u cha' tatsaa nu'u ji'j' ngu' xa' tsu' re, cha' cua'ni ngu' ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío." Jua'a nacui' na' ji'j' yu.

Stu'ba cha' laca ji'j' ngu' judío lo'o lcaa ñati chalyuu

¹⁵ Nu cuare ni, ngu' judío laca ya tya lo'o ngula ya chalyuu nu ndaquiya' ji'j' lcaa cha' nu nda ycu'i' Ndyosi lo'o ya; si'ina ndaquiya' ya ji'j' cua ña'a ca cha' cuxi ñi'ya ndu'ni ngu' xa' tsu'. ¹⁶ Pana jlo ti ya cha' ná taca ca tso'o cresiya ji'j' ya cuentya ji'j' ycu'i' Ndyosi, masi ndu'ni ti ya cua ña'a ca cña nu nda jyo'o Moisés cha' cua'ni ya; sca ti si jlya ti' ya ji'j' cña nu ngua'ni Jesucristo cuentya ji'na, li' taca ca tso'o cresiya ji'j' ya. Bi' cha' lo'o cuare cua ngusñi ya cha' ji'j' Jesucristo, cha' taca ca tso'o cresiya ji'j' ya cuentya ji'j' ycu'i' Ni, cha' nu jlya ti' ti' ya ji'j' Jesús, nga'aa si' xqui'ya cña nu ndu'ni ya nu nda jyo'o Moisés ji'j' ya. Ni sca na ná taca ji'na ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'j' ycu'i' Ndyosi xqui'ya cha' ndaquiya' ti na sca cha' nu nda jyo'o cusu' lo'o na.

¹⁷ Tso'o lacua. Masi ngu' judío laca ya, cua jlo ti' ya cha' xqui'ya cña nu cua ngua'ni Cristo cuentya ji'na, bi' cha' taca caca lubii cresiya ji'j' ya cuentya ji'j' ycu'i' Ndyosi. La cui' ti cha', nga'a cha' chcu'i' ya ji'j' ycu'i' ca ya cha' lo'o lcaa ngu' judío tya'a ya ntsu'u qui'ya ji'j' ya, ñi'ya lo'o nacui' ya cha' ntsu'u qui'ya ji'j' ngu' xa' tsu'. Pana si' Cristo laca nu ngua'ni cha' laca ya ñati cuxi. ¹⁸ Bi' cha' nga'aa ndaquiya' ya ji'j' cha' cusu' nu jlya tsa ti' ya ji'j' nquicha'; lo'o juani si xa' taquiya' ya ji'j' cha' cusu' nu ntsu'u ji'j' ya, li' ntsu'u qui'ya ji'j' ya lo'o ycu'i' Ndyosi chaca quiya' xqui'ya cha' si'ina na tyucui tyiquee ya ngusñi ya cha' ji'j' Jesucristo. ¹⁹ Lo'o na' ni, ná nchca cua'ni na' lcaa cha' cusu' bi', bi' cha' cua ndye cha' jna' lo'o cha' bi'; juani xcui' ndi'j' na' chalyuu cha' cua'ni na' lcaa ña'a cña nu nti' ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni na'. ²⁰ Cuentya ji'j' cha' cusu' bi' laca na' ñi'ya laca si cua ngujui na', ñi'ya laca si stu'ba ti nga'a na' lo crusi lo'o Jesús; juani nga'aa si' ycu'i' ca ti na' laca na' loo ne' cresiya 'na, cha' Cristo laca nu laca loo ne' cresiya 'na juani. Ndi'j' tso'o ti na' chalyuu juani sca ti xqui'ya cha' jlya ti' na' ji'j' cña nu cua ngua'ni ycu'i' Jesús, nu sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi; bi' laca nu ntsu'u tsa tyiquee ña'a jna', bi' laca nu cua nda chacuayá' ji'j' ngu' cha' cujuui ngu' ji'j' ycu'i' yu cuentya jna'. ²¹ Si' cha' ná ndube ti' na' ji'j' lcaa cha' tso'o nu ngua'ni ycu'i' Ndyosi lo'o ngu' judío tya'a ya; laca cha' ndube tsa ti' na' cha' ná taca ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'j' ycu'i' Ndyosi, masi tso'o tsa ndaquiya' na ji'j' cña nu nclyo cha'

cusu' bi' ji'na. Ndube tsa ti' na' cha' ná ngujui Jesús jua'a ti; ntsu'u cña nu ngua'ni yu lo'o ngujui yu lo crusi bi', na cua ngua'ni tso'o yu ji'j' cresiya ji'na cuentya ji'j' ycu'i' Ndyosi nu ngua li'.

3

Sca ti lo'o xñi na cha' ji'j' Cristo, li' caca quiñi tso'o cha' ji'na lo'o ycu'i' Ndyosi

¹ Na tonto tsa ma, cu'ma ngu' gálatas, cha' nduna ma cha' nu nda nu ngu' cuiñi bi'; laca ma ñi'ya si ntsu'u nu ngua'ni cucha'a ji'j' ma. Bi' cha' juani nga'aa nti' ma xñi la ma cha' liñi nu cua nda Cristo lo'o na. Pana lo'o nda ya cha' ji'j' Cristo lo'o ma tya clyo, li' ngulu'u tsa ya ji'j' ma ñi'ya ngua lo'o ngujui Jesucristo lo crusi xqui'ya na; jua'a ngulu'u ya ji'j' ma ña'a cuayá' nu ngua cuayá' tso'o ti' ma cha' bi'. ² Xacui ma cha' 'na lacua: ¿Ha cua ndyanu Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ne' cresiya ji'j' ma juani? ¿Ñi'ya ngua ji'j' ma cha' ngujui Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ji'j' ma lacua? ¿Ha ngujui Xtyi'i Ni ji'j' ma xqui'ya cha' cua ngua'ni ma cña nu nscua lo cha' cusu' bi' cha' cua'ni ma? Si'i. Cua jlo ti' ma cha' ngujui Xtyi'i ycu'i' Ni ji'j' ma lo'o ngusñi ma cha' liñi nu cua nda ya lo'o ma, cha' ji'j' ycu'i' Cristo. ³ ¿Ni cha' laca tonto tsa nclayacua ti' ma juani? Xqui'ya cña nu ndyu'ni Xtyi'i ycu'i' Ndyosi lo'o ma, bi' cha' nguxana ca ti ma cha' ntsu'u cha' ji'j' ma lo'o ycu'i' Ndyosi nquicha'; pana nu juani ni, xqui'ya cha' lye tsa cua'ni cña ti' ycu'i' ca ma, jua'a nti' ma cha' caca ji'j' ycu'i' ca ma quiñi tso'o cha' ji'j' ma lo'o ycu'i' Ni. ⁴ Masi ngua'ni Ni quiña'a cha' tlyu ca slo ma tya tsubi' la, ntsu'u quiya' nclayacua ti' na' cha' ná ngua tso'o cresiya ji'j' ma tsiya' ti, nu lo'o ña'a na' ñi'ya nu ndyu'ni ma. Pana jlo ti' na' cha' ngua tso'o la xi cresiya ji'j' ma xqui'ya cha' tlyu bi'. ⁵ Na cua nda ycu'i' Ndyosi Xtyi'i ycu'i' Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'j' ma, lo'o xqui'ya nu bi' cua ngujui ñi'ya caca tyuu lo cha' tlyu nu ndyu'ni ycu'i' Ndyosi nde su ndi'j' cu'ma. Lo'o ndu'ni Ni jua'a, si' xqui'ya cha' ndaquiya' ma ji'j' cha' cusu' bi'; pana ndu'ni Ni jua'a, xqui'ya cha' jlya ti' ma lo'o ndyuna ma cha' tso'o ji'j' cña nu cua ngua'ni Jesús cuentya ji'na.

⁶ Nu jyo'o cusu' ji'j' ya, nu Abraham bi' ni, cua jlya tsa ti' nu cusu' bi' lcaa cha' nu cua nda ycu'i' Ndyosi lo'o yu. Xqui'ya cha' cua jlya ti' yu cha' bi', li' ntucua Ni cha' ji'j' yu ñi'ya si ngua yu sca ñati nu ndu'ni xcui' cha' tso'o. ⁷ Lo'o jua'a nga'a cha' ca cuayá' ti' ma cha' cua ña'a ca ñati nu ngusñi cha' ji'j' Cristo, chañi cha' laca ñati bi' ñi'ya laca ngu' judío, cha' ndyu'ni ngu' bi' la cui' ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Abraham, masi tyempo juani. ⁸ Cua nscua lo quityi cusu' cha' ndi'ya nchcu'i' ycu'i' Ndyosi lo'o nu Abraham bi' nu ngua sa'ni: "Caca tso'o cresiya ji'j' lcaa

ñati nu ndi'j xa' tsu' xqui'ya nu'u", nacu' Ni ji'j Abraham. Ycui' Ndyosi laca nu cua nda cha' bi' lo'o jyo'o bi' yala la, cha' jua'a lo'o cu'ma ngu' xa' tsu' caca tso'o cresiya ji'j ma cuentya ji'j ycui' Ndyosi nde loo la, nu lo'o xñi ma cha' ji'j ycui' Ni. ⁹ Tso'o ti nti' Ni ña'a Ni ji'j Abraham nu ngua sa'ni, xqui'ya cha' ngusñi nu cusu' bi' cha' nu nchcui' ycui' Ni lo'o yu; bi' cha' caca cuayá' ti' na cha' tso'o nti' Ni ña'a Ni ji'na, cua ña'a ca na nu xñi na cha' ji'j Cristo.

¹⁰ Pana cua ña'a ca ñati nu tsa bi' ti cña nti' cha' taquiya' ji'j cha' cusu' nu nguscua jyo'o Moisés, tyanu yabe' hichu' ñati bi', cha' ndi'ya nchcui' quityi ji'j ycui' Ndyosi: "Tyanu yabe' hichu' lcaa ñati si ná taquiya' ngu' ji'j lcaa ca cha' nu nscua lo quityi bi'". ¹¹ Bi' cha' caca jlo ti' na cha' ná nchca ca lubii cresiya ji'na cuentya ji'j ycui' Ndyosi lo'o ndaquiya' ti na ji'j cña nu nda cha' cusu' bi', cha' ná nchca tyi'u ti' na lcaa ca cha' bi'. Chaca cha' nchcui' quityi bi': "Caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'j ycui' Ndyosi xqui'ya cha' ngusñi na cha' ji'j ycui' Ni; li' taca caja sca chalyuu nu ná nga'a' cha' tye tsiya' ti ji'na". ¹² Pana lo'o xcu' ndaquiya' na ji'j cha' cusu' bi', li' ná ntsu'u sca cha' ji'j Cristo nu nga'a' cha' xñi na hasta ca ne' cresiya ji'na, cha' ndi'ya nchcui' cha' cusu' bi' lo'o na: "Sca ti si cua'ni na lcaa ca cña nu culo ycui' Ndyosi ji'na, caca tyi'j tso'o ti na chalyuu li'", nacu' quityi bi'.

¹³ Cua ngulo Cristo ji'na ji'j yabe' nu ngusta ycui' Ndyosi hichu' na xqui'ya cha' ná ndaquiya' na ji'j lcaa cha' tsiya' ti nu nda Ni lo'o na; yabe' nu ntsu'u ji'na bi' cua ndyanu hichu' ycui' Jesús li'. Ndi'ya nscua cha' lo quityi ji'j ycui' Ndyosi: "Si tlyu tsa yabe' ntsu'u ji'j sca ñati, ntsu'u cha' cuju'j ca'a' ngu' ji'j ña'a lu'ú ti lo sca yaca ndu' cha' cajaa yu". ¹⁴ Jua'a ngua cha' lo'o ngu' xa' tsu' caja cha' tso'o ji'j ngu' xqui'ya Jesucristo, cha' tso'o nu cua ngüiñi ji'j ycui' Ndyosi lo'o nu jyo'o Abraham bi' nu ngua sa'ni. Li' caca ji'j ngu' xa' tsu' ñi'ya nu nchcui' ycui' Ndyosi lo'o Abraham, cha' caja Xtyi'j ycui' Ni ji'j lcaa na nu lo'o xñi na cha' ji'j Cristo.

Sa'ni la cua ngüiñi cha' ji'j ycui' Ndyosi lo'o Abraham

¹⁵ Cu'ma' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo, ta na' sca cu'j lo'o ma' juani cuentya ji'j sca ñati nu nti' quini sca cha' ji'j yu lo'o tya'a yu. Clyo culo ngu' sca quityi. Lo'o cua ndye ngua stu'ba cha' bi' ji'j ngu', li' nga'aa caca ji'j xa' ñati tacu' ngu' ji'j cha' bi'; nga'aa caca xcutsa'a la ngu' cha' bi'. ¹⁶ Jua'a ngua'ni ycui' Ndyosi lo'o nu Abraham bi'; cua ngüiñi cha' ji'j Ni lo'o jyo'o cusu' bi', jua'a lo'o sca ñati nu tyu'u ji'j jyo'o cusu' bi' tyempo nde loo la. Ná nacu' quityi ji'j ycui' Ndyosi cha' quini cha' ji'j Ni lo'o tyu'u tya'a ñati bi'. "Na

cua ngüiñi cha' ji'j ycui' Ndyosi lo'o sca ti ñati nu tyu'u ji'j Abraham nde loo la", nacu' quityi. Lo'o nu sca ti ñati bi' ni, Cristo laca bi'. ¹⁷ Ndi'ya cha' nti' na' chcu' na' lo'o ma: Cua ngua stu'ba cha' ji'j ycui' Ndyosi lo'o Abraham nu ngua li'; cua ndya'a jacua siyento ntucua calaa tyii yija' tya lo'o cua ngüiñi cha' ji'j ycui' Ni lo'o nu cusu' bi', lo'o li' nda ycui' Ndyosi cha' lo'o Moisés cha' culo yu cña ji'j ngu' cuentya ji'j Ni. Bi' cha' ná ngua ji'j cha' nu nda Moisés bi' tacu' lo cha' nu cua ngüiñi ji'j ycui' Ndyosi lo'o Abraham nu ngua sa'ni la, cha' ná taca cua'a ngu' ji'j cha' bi' tsiya' ti. ¹⁸ Si ntsu'u cha' taquiya' na ji'j lcaa cña nu ngulo Moisés ji'na, cha' jua'a clya'a na ji'j nu cuxi, li' nga'aa nti' cha' jlya ti' na cha' nu cua ngüiñi ji'j ycui' Ndyosi lo'o na cha' cua'ni lya'a Ni ji'na. Pana cha' liñi laca cha' cua ngüiñi cha' ji'j ycui' Ni lo'o Abraham, cha' cua'ni Ni sca cha' xlya' be lo'o na nu lo'o cua'ni lya'a Ni ji'na.

¹⁹ ¿Ni cha' laca ngulo ycui' Ndyosi cña ji'j nu jyo'o Moisés bi', cha' nguscua yu cña bi' lo quityi cuentya ji'j Ni lacua? Tiya' la ngua cha' nda Ni cha' bi' lo'o Moisés, cha' caca cuayá' ti' na ñi'ya nu nacu' ycui' Ndyosi cha' laca scaa cha' cuxi. Pana xti ti tyempo ndalo cha' bi' ña'a cuayá' nu ndyalaa Cristo, la cui' tya'a ñati ji'j jyo'o Abraham; na cua nchcui' ycui' Ndyosi cha' ji'j nu Cristo bi' nu lo'o cua ngüiñi cha' ji'j ycui' Ni lo'o jyo'o cusu' Abraham bi' tya clyo. Nu lo'o nda Ni cha' bi' lo'o nu jyo'o Moisés bi' ni, lo'o xca' ji'j ycui' Ni ndu' lo xlyu ca'ya bi' cuentya ji'j ycui' Ndyosi, cha' chcu' lo'o nu cusu' Moisés bi'. Cla'be la bi' ngutu' jyo'o Moisés bi' cha' chcu' yu lo'o ñati, cha' tu'ba ji'j ycui' Ndyosi ngua nu cusu' bi'. ²⁰ Pana juani ná ndu'ni cha' caja sca ñati chalyuu nu caca tu'ba ji'j ycui' Ndyosi cha' chcu' Ni lo'o na. Cua ngüiñi cha' ji'j Ni lo'o na nu ngua sa'ni si jlya ti' na ji'j cha' bi', la cui' cha' nu cua ngua'ni Jesús cuentya ji'na juani.

Nde laca cña nu ngua'ni cha' cusu' bi'

²¹ Tso'o si cua'ni na cña nu nscua lo quityi cusu' cha' cua'ni na lacua. Lo'o jua'a ndu'ni tsa cha' xñi na lcaa cha' nu nda ycui' Ndyosi lo'o ñati. Pana masi taquiya' na ji'j lcaa cha' cusu' bi', ná taca caja chalyuu cucui bi' ji'na jua'a ti; ná taca ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'j ycui' Ni xqui'ya cha' ndyu'ni ti na lcaa cña nu nscua lo quityi cusu' bi' cha' cua'ni na; ná caca jua'a tsiya' ti. ²² Cua nchcui' quityi ji'j ycui' Ndyosi cha' nu cuxi laca loo la ji'j lcaa ñati chalyuu, ñi'ya si na cua laca na preso ji'j. Si jlo ti' na cha' nu cuxi laca loo ji'na, li' taca ji'j Ni cua'ni lya'a Ni ji'na; ta Ni chalyuu cucui ji'na li', nu lo'o xñi na cha' ji'j ycui' Jesucristo. Bi' laca nu cha' tso'o nu cua ngüiñi ji'j ycui' Ni lo'o na.

²³ Lo'o tya lyiji caa Jesucristo ni, tya lyiji caja ñi'ya jlya tso'o ti' na cha' ji'j ycu'i Ni; bi' cha' ngua cha' cusu' bi' loo ji'na, ña'a cuayá' caca jlya tso'o ti' na ji'j Ni xqui'ya Cristo. ²⁴ Laca cha' cusu' bi' loo ji'na ñi'ya nti' si laca na sca nu sube; ngulu'u cha' cusu' bi' xi cha' liñi ji'na ña'a cuayá' nu ñaa ycu'i Cristo. Pana juani cua'ni Cristo cha' caca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'j ycu'i Ndyosi, ñi'ya nu nti' ycu'i Ni cha' caca na nu lo'o jlya ti' na ji'j nu Cristo bi'. ²⁵ Lo'o juani taca jlya tso'o ti' na ji'j ycu'i Ndyosi xqui'ya Jesucristo, nga'aa si'i cha' cusu' nu laca loo ji'na.

²⁶ Sñi' ycu'i Ndyosi laca lcaa cu'ma juani lo'o ngusñi ma cha' ji'j Jesucristo, xqui'ya cha' cua ntsu'u cha' ji'j ma lo'o Ni. ²⁷ Lo'o ngua stu'ba cha' ji'na lo'o Ni, li' cua ntyucuatya ngu' ji'j lcaa na chacuayá' ji'j Cristo, cha' jua'a cua ndyanu lcaa cha' ji'j Cristo ne' cresiya ji'na, ñi'ya nti' si cua laca cha' bi' sca late' nu quixii chu' na. ²⁸ Nu lo'o cua ngua stu'ba cha' ji'na lo'o Jesucristo, la cui' tyempo bi' ngua stu'ba cha' ji'na lo'o tya'a ñati' na; bi' cha' nga'aa hcui' na cha' ngu' judío laca ya, cha' ngu' xa' lsu' laca ma; nga'aa hcui' na cha' msu nu ngüi'ya ñati' laca ma, cha' ñati' nu ndi'j tso'o ti laca na; nga'aa hcui' na cha' qui'yu laca na, cha' cuna'a laca ma. Lcaa na, stu'ba cha' ji'na lo'o tya'a na juani. ²⁹ Nu lo'o ngusñi na cha' ji'j ycu'i Cristo, li' la cui' jua'a laca na ñati' nu ndyu'u ji'j jyo'o Abraham, masi tiya' la ñaa na chalyuu. Su cua ndye, li' tyanu cha' ji'na, lcaa ña'a cha' nu cua ngüi'ni ji'j ycu'i Ndyosi lo'o nu Abraham bi' cua sa'ni la cha' tyacua ji'na.

4

¹ Ndi'ya cha' nti' na' ta na' lo'o ma: Sca nu sube ni, masi nguxtyanu jyo'o sti lcaa cha' tso'o ji'j lo'o ngujyiti sti, cha' tya cuañi' nu sube bi', stu'ba nti' lo'o msu nu ngüi'ya ti sti; na ji'j nu sube bi' laca lcaa cha' tso'o bi', pana tya lyiji casu' yu. ² Ni jacua' tyalaa tsa nu caja cha' nu nguxtyanu jyo'o sti nu sube bi' ji'j, xa' ñati' laca loo ji'j nu sube bi', xa' ñati' laca nu ndyi'ya loo cña ji'j nu sube bi'. ³ La cui' jua'a laca ji'na lo'o Jesús. Lo'o tya lyiji cuna na cha' ji'j Jesús, caca ñacu' na cha' tya sube na, xqui'ya cha' tya ndu'ni na cña nu ndatsaa cua ña'a ca jo'ó ji'na, ñi'ya nu ndu'ni ti xa' ñati'. ⁴ Pana lo'o cua ndyalaa tsa nu ndu'u scua cha' nu ngüi'ni ji'j Ni lo'o na, li' cua nda ycu'i Ndyosi ji'j Sñi' ycu'i ca Ni ñaa chalyuu; sñi' sca nu cuna'a ngu' judío ngua nu Jesús bi', lo'o jua'a ndaquiya' tsa yu ji'j lcaa cha' cusu' nu jlya ti' ngu' judío. ⁵ Jua'a ñaa Jesús nde chalyuu cha' cua'ni lyaá yu ji'na ji'j yabe' nu ntsu'u ji'na xqui'ya cha' cusu' bi'. Lo'o jua'a ta Ni chacuayá' juani cha' cua cusu' la na, cha' tyanu cha' ji'na

ñi'ya nu nscua cha' tyacua ji'na, xqui'ya cha' laca na sñi' ycu'i Ni.

⁶ Bi' cha' laca cua nda ycu'i Ndyosi Xtyi' ycu'i Ni nu tyanu ne' cresiya ji'j ma, cha' culu'u Ni ji'j ma cha' cua laca ma sñi' ycu'i Ni. Xtyi' ycu'i Ni ndu'ni cha' taca hcui' na lo'o ycu'i Ndyosi chañi ca: “¡Papá! ¡Sti na!” ñacu' na. ⁷ Nga'aa laca ma ñi'ya laca sca msu nu ngüi'ya ti ñati, na cua laca ma sñi' ycu'i Ndyosi; bi' cha' juani ta Ni lcaa cha' nu ndyanu cha' tyacua ji'j ma chacuayá' ji'j Cristo, cha' laca ma sñi' ycu'i Ni.

Ndube tsa ti' Pablo ñi'ya nu nguñilo'o ngu' ji'j ngu' gálatas

⁸ Sa'ni la lo'o tya lyiji caca cuayá' tso'o ti' ma cha' ji'j ycu'i Ndyosi, xa' la jo'ó ndatsaa ji'j ma cha' cua'ni ma cña ji'j, jo'ó nu si'j jo'ó nu chañi ca. ⁹ Lo'o juani cua nslo ma ji'j ycu'i Ndyosi; hasta tso'o la ñacu' na, cua ndyuloo ycu'i Ni ji'j ma. ¿Ni cha' laca nti' ma tya'achu' ma ji'j cha' ji'j ycu'i Ndyosi lacua? Xa' cua'ni ma cña nu ndatsaa cua ña'a ca jo'ó nu cuxi ti bi' ji'j ma li', jo'ó nu ntsu'u ji'j ñati ti; pana ná ndyu'u tso'o cha' bi' tsiya' ti, ná caca cua'ni lyaá jo'ó bi' ji'na. ¹⁰ Lo'o juani caca tso'o cresiya ji'j ma cuentya ji'j ycu'i Ndyosi si taquiya' ma ji'j tsa tacati ji'j ngu' judío, nti' ma, masi ta'a nu ndacu' snu' tsa, masi ta'a lo'o cuañi' co', masi ta'a nu ndu'ni ngu' ndacu' sca yija; ¹¹ bi' cha' quiña'a tsa cha' ncyacua ti' na' si ná ngua'nijo'o tsiya' ti lcaa cha' nu ngulu'u na' ji'j ma, si xly'a'be ti ngulu'u na' cha' bi' ji'j ma.

¹² Cu'ma tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo, tya'na hcui' na' lo'o ma juani, cha' cua nti' na' cha' caca ma ñi'ya nu laca na' tsiya' ti. Nga'aa nhca tatsaa ngu' na juani lo'o cha' cusu' bi', masi ngu' judío laca na; stu'ba ti laca na' lo'o cu'ma juani, cha' cua ngulaá na' ji'j nu cha' cusu' nu ndatsaa tsa na. Tya lo'o ñaa na' ca slo ma tya clyo, ná sca cha' cuxi ngua'ni ma lo'o na'. ¹³ Cua jlo ti' ma ñi'ya ngua'na nu lo'o nda na' cha' lo'o ma tya clyo, cha' taca cua'ni lyaá Cristo ji'na; quicha tsa na' nu ngua li', bi' cha' ngua laja na cha' ta na' cha' bi' lo'o ma. ¹⁴ Lo'o jua'a ná nhcui' cuxi ma' na li', ná ngulo'o ma' na, masi tya xi tya ndalo ma' na cha' quicha tsa na'; xa' ña'a ngua'ni ma lo'o na' li', ntucua ma' cha' jna' ñi'ya si cua laca na' sca xca ji'j ycu'i Ndyosi, ñi'ya si cua laca na' ycu'i Jesucristo. ¹⁵ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma ña'a ma' na nu ngua tyempo bi'; hasta culo ma la cui' ca si'yu cloo ma' cha' ta ma' na ngua ti' ma nquicha', cha' cua nti' tsa ma xtyucua ma' jna'. Lo'o juani ni, ¿na laca ngua ji'j ma juani? ¹⁶ ¿Ha nti' ma cha' tya'a cusu' ma laca na' xqui'ya cha' liñi nu nda na' lo'o ma?

¹⁷ Chañi cha' nti' tsa nu ngu' cuiñi bi', cha' taquiya' ma ji'j cha' nu nhcui' ngu' bi'

lo'o mā. Pana si'i cha' tso'o tyiquee ngu' ndyu'ni ngu' jua'a; na cua nti' ngu' bi', cha' nga'aa taquiya' mā jil'i cha' nu nchcui' ya lo'o mā, cha' taquiya' la mā jil'i ycu'i' ca ngu' bi'. ¹⁸ Tso'o tsa si lo'o xa' la ñat'i culu'u ngu' la xi cha' liñi jil'i mā, si ntsu'u cha' tso'o tyiquee ngu' ña'a ngu' jil'i mā. Tso'o si jua'a caca tyucui tyempo, masi ndi'i na' lo'o mā, masi ná ndi'i na'. ¹⁹ Chaca quiya' ti'i tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' jil'i mā, cha' ñi'ya laca sñi' na', jua'a laca mā; ña'a na' jil'i mā ñi'ya si laca na' sca nu cuna'a nu ti'i tsa nchcui' jil'i cha' ca cala ti sñi'. Talo cha' ti'i bi' 'na ña'a cuaya' nu tyu'u xcui' cha' jil'i Cristo tyiquee mā. ²⁰ Pana ná jlo ti' na' tsiya' ti ñi'ya scua na' quityi re nu tsa slo mā juani; tso'o la si caja ñi'ya nu tsa'a na' slo mā cha' chcui' na' xi lo'o mā, cha' ná tyiquee' xa' ña'a cha' chcui' na li'.

Ñi'ya ngua cha' jil'i Agar lo'o jil'i Sara

²¹ Cu'ma, cua nti' mā taquiya' mā jil'i cha' cusu' bi' ti. Tso'o lacua. ¿Ha bilya cuna mā cha' re, nu nchcui' cha' jil'i Abraham? ²² Nacu quityi cha' ngula tucua tya'a sñi' jyo'o Abraham bi': nu clyo ngua sñi' nu cuna'a cua', sca nu cuna'a nu cua ngüi'ya yu cha' cua'ni cña jil'i yu; nu chaca bi' ngua sñi' ycu'i' clyo'o yu, sca nu cuna'a nu ndi'i tso'o ti. ²³ Sñi' nu cuna'a cua' bi' ni, ngula bi' jua'a ti, ñi'ya nu nclya lcaa nu sube chalyuu; pana sñi' ycu'i' clyo'o yu ni, ngula bi' xqui'ya sca cha' nu cua nda ycu'i' Ndyosi lo'o sti, xtya'a sa'ni la, nu lo'o nacu' Ni cha' cala sñi' ngu'. ²⁴ Sca cuji' nu nda na' lo'o mā laca cha' bi': tucua tya'a ngu' cuna'a ngua bi', nu jua'a nti' ñacu' cha' ntsu'u tucua lo cha' nu nda ycu'i' Ndyosi lo'o ñat'i chalyuu. Lo xlya ca'ya Sinaí nu nscua nde Arabia, ca bi' nguxana tsaca cha'; stu'ba nti' cha' bi' lo'o Agar, nu cuna'a nu ngüi'ya ti jyo'o Abraham. Ñat'i nu jlya tsa ti' jil'i cha' bi', laca ngu' ñi'ya laca sca msu nu ngüi'ya ti ñat'i. ²⁵ Stu'ba ña'a naa Agar bi' lo'o ca'ya Sinaí bi', cha' jua'a ndyu'u cha' bi' cha' cña jil'i ngu' Arabia; la cui' ca'ya bi' laca su nda ycu'i' Ndyosi cha' lo'o ngu' judío tya clyo. Hasta juani tlyu tsa cña nga'a cha' cua'ni lcaa ngu' judío cuentya jil'i cha' cusu' bi', tsa lo cña ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Agar cuentya jil'i jyo'o Abraham nu ngua sa'ni la. Lo'o nu ngu' judío nu ndi'i quich'i Jerusalén ni, cua nti' ngu' bi' tatsaa ngu' jil'i na juani cha' taquiya' na jil'i lcaa cña bi'. ²⁶ Pana cua ngujui chaca cha' ji'na, xqui'ya chaca nu cuna'a bi' nu ngua clyo'o Abraham, nu cuna'a nu ndi'i tso'o ti bi'. Chaca lo Jerusalén cucui laca loo ji'na, bi' laca ñi'ya si laca quich'i tyi lcaa na nu jlya ti' na jil'i Jesucristo; taca tyil'i tso'o ti na ca bi'. ²⁷ Ntsu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu' nu nchcui' ndi'ya:

Cua'ni chaa ti' nu'u, ma' cusu' nu ná ndyiji sñi', masi ná tucui ntsu'u jinu'u.

Chaa ti' xi'ya nu'u, ma' cusu', masi bilya jlo ti' nu'u ñi'ya ndyaa cha' nclya nu sube.

Ntsu'u quña'a la sñi' nu cuna'a nu ná ngujui sñi' tya clyo;

ndi'i xti la sñi' nu cuna'a nu ntsu'u qui'yu jil'i.

Jua'a nscua lo quityi jil'i ycu'i' Ndyosi.

²⁸ Isaac sñi' ycu'i' clyo'o Abraham ngula xqui'ya sca cha' nu cua nda ycu'i' Ndyosi lo'o ngu' cusu' jil'i, cha' caca jua'a. Lo'o cu'ma, tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús ni, lo'o cu'ma lo'o na' laca na sñi' ycu'i' Ndyosi juani, xqui'ya sca cha' nu cua nda Ni lo'o na. ²⁹ Nu lo'o nguti' jyo'o Abraham bi' chalyuu, nu sñi' nu ngula jua'a ti ni, bi' laca nu ngua'ni lya' ti' jil'i Isaac, sñi' ycu'i' clyo'o yu, masi ngula nu Isaac bi' xqui'ya sca cha' nu nda Xtyi' ycu'i' Ndyosi lo'o ngu'. La cui' jua'a laca juani, cha' nxu'u tya'a ngu' bi' lo'o na, cha' si'i sñi' ycu'i' Ndyosi laca ngu' bi'. ³⁰ Lo'o jua'a ntsu'u chaca cha' nu nchcui' quityi cusu' bi', cha' ndi'ya nacu' clyo'o Abraham bi': "Culo'o jil'i nu cuna'a nu ngüi'ya ti nu'u cha' tyaa cho', tyaalo'o jil'i sñi' bi'. Ná taca tyanu cha' tso'o nu ntsu'u jinu'u lo'o tyucua sñi' nu'u. Ná nchca ca stu'ba cha' jil'i sñi' nu cuna'a cua' bi' lo'o sñi' na', cha' sca nu cuna'a nu ndi'i tso'o ti laca na", nacu' clyo'o Abraham bi'. ³¹ Lo'o lcaa na tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo ni, si'i sñi' nu cuna'a nu ndi'i ndyu'ni cña msu ti laca na; na ndi'i tso'o ti na ñi'ya nguti' Isaac, sñi' nu cuna'a nu ndi'i tso'o ti bi'.

5

Ña'a ti tya tyil'i tso'o ti na chalyuu lacua

¹ Cua ngua'ni lyaá Cristo ji'na, cha' taca tyil'i tso'o ti na chalyuu. Bi' cha' ña'a ti tya tyil'i tso'o ti mā chalyuu lacua; nga'aa ta mā tyempo cha' caca loo xa' ñat'i jil'i mā, ñi'ya si cua ngüi'ya ngu' jil'i mā cha' cua'ni mā cña jil'i ngu'.

² Cua'a jyaca mā jil'i cha' nu nchcui' na' lo'o mā. Pablo laca na' nu nda na' cha' re lo'o mā. Ndi'ya nacu' na' jil'i mā: Nga'aa caca xtyucua Cristo jil'i mā si ta mā chacua' cha' si'yu ngu' quiji mā ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío cha' culacu' ngu'. ³ Tya chcui' na' cha' bi' lo'o mā chaca quiya': Lo'o ngulacu' mā ñi'ya si laca mā sca ngu' judío, li' ntsu'u cha' cua'ni mā lcaa ña'a cha' nu nscua lo quityi cusu' cuentya jil'i ngu' judío bi'. ⁴ Nu cu'ma nu jlya tsa ti' mā cha' caca tso'o cresiya jil'i mā cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi si ndu'ni tacati mā jil'i cha' cusu' bi', na cua ngulochu' mā jil'i Cristo; nga'aa ndube ti' mā cha' ntsu'u tsa tyiquee ycu'i' Ndyosi ña'a Ni jil'i mā si jua'a ndu'ni mā. ⁵ Pana nu na ni, tso'o tsa ntsu'u

tyiquee na ndü ti' na cha' cua'ni Ni cha' ca tso'o lijyi cresiya ji'na cuentya ji'i ycu'i Ni, nu lo'o tsa'a na tsa'a tyi'i na lo'o Ni. Bi' laca cña nu ndu'ni Xtyi'i ycu'i Ni ne' cresiya ji'na, xqui'ya cha' ngusñi na cha' ji'i Cristo. ⁶ Lo'o jua'a si chañi cha' stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo, li' ná ndu'ni cha' masi ngulacua na, masi ná ngulacua na. Sca ti cha' ndulo tsa ji'na cha' cua'ni na, cha' xñi tso'o la na cha' ji'i ycu'i Ni; lo'o li' caca cua'ni na cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na.

⁷ Tso'o tsa ndyu'ni ma nquicha'. ζ Tilaca laca nu ndacu' cha' ji'i ma, cha' nga'aa taquiya' la ma ji'i cha' liñi nu cua nda Cristo lo'o ma? ⁸ Ycu'i Ndyosi ngusubi ji'i ma tya clyo, pana si'i ycu'i Ni laca nu ngua'ni cha' nñilo'o ngu' ji'i ma juani. ⁹ Culacua xi ti' ma ni cña cua'ni xi ca ti scu'a tiye', nu lo'o su'ba ngu' ji'i lo quiña'a catyá xlyá; la cui' jua'a cña nu cua'ni cha' cuxi nu nda ngu' bi' lo'o ma. ¹⁰ Cuentya jna', ndyi'u tsa ti' na' ji'i ma xqui'ya ycu'i nu Xu'na na, cha' jly'a ti' na' cha' stu'ba ti ntsu'u tyiquee ma lo'o cha' nu cua nchcui' ca na'. Ná ndu'ni cha' tilaca laca nu ndya'a nchcui' cha' cuiñi lo'o ma cha' xcutsi' ji'i ma, xcube' tsa ycu'i Ndyosi ji'i ñati bi'.

¹¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, jlo ti' ma cha' nga'aa cua'ni lya' ti' ngu' judío 'na si cacha' na' ji'i ma cha' culacua ma ñi'ya ndu'ni ngu' bi'; pana ña'a ti ti' ti' ngu' bi' jna', xqui'ya cha' ná nda na' cha' bi' lo'o ma, cha' sca ti nchcui' na' lo'o cu'ma ñi'ya ndyu'u cha' lo'o ngujui Jesús lo crusi. ¹² Nu ngu' nu ndya'a ndatsaa ji'i ma cha' culacua ma cuentya ji'i ngu', tso'o la masi tye cuaña' ycu'i ca ngu' si'yu ngu', si jua'a nti' ngu'.

¹³ Cua ngusubi ycu'i Ndyosi ji'i ma cha' caca tyi'i tso'o ti ma chalyuu. Tsa bi' ti cha', ti ti' ma tyi'i ma chalyuu; ná clyana ma cha' cuxi nu cua'ni ma laja lo'o ndi'i tso'o ti ma, cha' si' na ndi'i tso'o ti na cha' culiji na na nu ntsu'u ji'na jua'a ti. Ntsu'u cha' xtyucua na ji'i tya'a ñati na xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'i ngu', bi' cha' ndi'i tso'o ti na. ¹⁴ Li' taca cua'ni na lcaa cña nu nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni na, si taquiya' na ji'i sca ti cha'cña nu nchcui' ndi'ya: "Nga'a cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i xa' la ñati, ñi'ya nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i ycu'i ca ti na". ¹⁵ Pana si xcu'i cha' cusuu ntsu'u ji'i ma lo'o tya'a ma, si xcu'i na cua'ni ñu'u ma ji'i tya'a ma nti' ma, ná tyiquee' tye cha' ji'i ma lo'o tya'a ma tsiya' ti. Nga'a cha' cui'ya ma cuentya cha' ná cua'ni ma jua'a.

Tso'o la si cube ti' na ji'i cha' nu nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi cha' tyanu ne' cresiya ji'na

¹⁶ Ndi'ya cha' ta na' lo'o ma: Ta ma chacuayá' cha' caca Xtyi'i ycu'i Ndyosi loo

ne' cresiya ji'i ma ca su ndi'i ma; li' nga'aa jña ti' tyiquee ma cha' cua'ni ma cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiya ti' ma, cha' laca ma ñati chalyuu. ¹⁷ Nu cha' cuxi nu ndiya ti' na ni, nxuu tya'a cha' bi' lo'o cha' nu nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi cha' tyanu ne' cresiya ji'na. Lo'o jua'a Xtyi'i ycu'i Ndyosi ni, bi' laca nu nxuu tya'a lo'o cha' cuxi nu ndiya ti' na cha' cua'ni na, cha' laca na ñati chalyuu. Ná stu'ba cha' bi' tsiya' ti; bi' cha' nga'aa caca cua'ni ma cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiya ti' ma, nu ngua'ni ma cua tsubi' la. ¹⁸ Lo'o taquiya' ma ji'i cha' nu nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi cha' tyanu ne' cresiya ji'i ma, li' nga'aa si'i cha' cusu' nu nda ñati ti nu caca loo ji'i ma li'.

¹⁹ Ndi'ya laca cha' cuxi nu ndiya ti' ñati chalyuu, si ná ta ngu' chacuayá' cha' caca Xtyi'i ycu'i Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ngu': xcu'i na nñilo'o ti ngu' ji'i nu cuna'a, xcu'i na ndu'ni suba' ngu' lo'o ñati, cuxi tsa ndu'ni ngu' lo'o tya'a ñati ngu'; ²⁰ jua'a ndu'ni tlyu ngu' ji'i lcu'i jo'ó; jua'a ndu'ni cucha'a ngu' bi' ji'i tya'a ñati ngu', lo'o jua'a liye' ti' ngu' ña'a ngu' ji'i tya'a ñati ngu', lye tsa nxuu tya'a ngu'; jua'a ndacui tsa ti' ngu' ji'i cha' tso'o nu ntsu'u ji'i tya'a ñati ngu', cha' xi ndaca tsa nchca ñasi' ngu'; ná ntaja'a ngu' tsiya' ti tya'a tyiquee ngu' cha' ji'i tya'a ñati ngu', tsa cu' ti ndya'a tyiquee ngu' cha' ji'i ycu'i ca ngu'; jua'a ncllyana tsa ngu' cha' cusuu lo'o tya'a ñati ngu', ndatsaa ngu' ji'i tya'a ñati ngu' cha' ná cua'ni stu'ba cha' ji'i ngu' lo'o xa' la tya'a ngu'; ²¹ la cui' jua'a xcu'i na nxlyaa ti ngu' na nu ntsu'u ji'i tya'a ñati ngu', ndujui ngu' ji'i tya'a ngu'; xcu'i na cu'bi ti ngu', lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu chcu' tsa ndacu, cha' quiña'a tsa na nti' ngu' bi' cacu ngu'; lo'o jua'a tya ntsu'u xa' la cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o ma juani ñi'ya nu ni na' ji'i ma tya tsubi' la, cha' ná caca tyu'u cha' ji'na lo'o ycu'i Ndyosi nu lo'o caca ycu'i Ni loo ca nde loo la, si tsa cu' ti cua'ni na cha' cuxi jua'a.

²² Xa' ña'a cña ndu'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'na: ndu'ni Ni cha' tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na; jua'a ndu'ni Ni cha' cha' ti' na cuentya ji'i Ni, cha' ti ti tyi'i tyiquee na, cha' talo tyiquee na ji'i tya'a ñati na; jua'a ndu'ni Ni cha' ca tya'na ti' na ña'a na ji'i ñati, cha' xcu'i tso'o ti cua'ni na lo'o ñati, cha' liñi ti cua'ni na lo'o ñati; ²³ jua'a ndu'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o na cha' ná quiña'a cha' ntsu'u tyiquee na cuentya ji'i ycu'i ca na, ndu'ni Ni cha' taca ji'na cua'a na ji'i ycu'i ca na li'. Nga'aa ntsu'u cha' sta ycu'i Ndyosi qui'ya ji'na, si cua'ni na jua'a. ²⁴ Cua ngujui Cristo lo crusi cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'na; bi' cha' cua ngua'ni tye na ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'na tya tsubi' la, lcaa na nu ndacu' ti' na ji'i nquicha', ngua'ni tye na ji'i xqui'ya cha'

ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu'i Cristo. Lo'o jua'a lcaa cha' nu tiji' ti' na ji'j, cua ngxu'tyanu na ji'j cha' cuxi bi' juani. ²⁵ Tya lo'o ngusñi na cha' bi' clyo, li' ngujui chalyuu tso'o ji'na xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi. Juani tso'o la si taquiya' na cha' nu nda Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'o na cha' tyanu ne' cresiya ji'na lcaa se'j su ndi'j na.

²⁶ La cui' ti ná tso'o si chcui' tyucuaa ti' na lo'o ñati, cha' jua'a caja quiña'a tsa cha' cusu'u ji'na lo'o tya'a ñati na li', cha' tyixi tyiquee na. Lo'o jua'a ná tso'o si ña'a ti' na ji'j tya'a na.

6

Xtyucua na ji'j ñati tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo

¹ Cu'ma ngu' tya'a na, ndi'ya nga'a cha' cua'ni ma lo'o ña'a ma cha' ngua cuxi cresiya ji'j sca ngu' tya'a ngusñi ma cha' ji'j ycu'i Ndyosi, xqui'ya cha' ngua'ni yu sca cha' cuxi: nga'a cha' xtyucua ma xi ji'j yu bi', cha' ca'j qui'ya nu ntsu'u ji'j yu, cha' tucua yu cña ji'j Cristo chaca quiya', cha' tya'a ntsu'u cha' ji'j ma lo'o Xtyi'i ycu'i Ndyosi laca yu. Tsa tso'o ti chcui' ma lo'o yu bi'. Lo'o jua'a ti ti' ma tyi'j ycu'i ca ma cha' ná cua'ni ma la cui' cha' cuxi ñi'ya nu ngua'ni yu bi'. ² Cua'ni ma cha' stu'ba ti caca tyiquee ma lo'o tya'a ma, cha' caca xtyucua ma ji'j ngu' lo'o sca cha' nu ntsu'u ji'j ngu', cha' ná cua'ni ngu' sca cha' cuxi. Jua'a taca taquiya' tso'o na lcaa cña nu nda Cristo cha' cua'ni na.

³ Na ñilo'o ti na ji'j ycu'i ca na si culacua ti' na cha' tso'o tsa laca na cuentya ji'j ycu'i Ndyosi; tso'o la si ta na cuentya cha' ná sca na laca na cuentya ji'j ycu'i Ni. ⁴ Ntsu'u cha' cui'ya na cuentya ñi'ya nu ndi'j scaa na chalyuu. Si chañi cha' tso'o tsa ndu'ni na, cha' ji'j ycu'i na laca cha' bi'; ná ntsu'u cha' cua'ni tyucuaa ti' na lo'o xa' la ñati. ⁵ Nga'a cha' talo na ji'j cña ji'na, lcaa cha' nu ndyacia ji'na chalyuu.

⁶ Lcaa tya'a na nu ndyaca tsa'a na cha' tso'o nu cua nda Cristo bi', ntsu'u cha' ta na xi cha' tso'o nu ntsu'u ji'na cha' caja cua ña'a ca na nu tyijj yu'u ji'j mstru nu ngulu'u cha' tso'o bi' ji'na.

⁷ Ná culacua ti' ma cha' caca cñilo'o na ji'j ycu'i Ndyosi. Ná tucui caca ji'j cua'ni jua'a, cha' ñi'ya nu ndyu'ni sca scaa na chalyuu, jua'a tyacua cha' ji'na tiya' la nde slo ycu'i Ndyosi. Ñi'ya nti' lo'o cataa na sca si'yu ni, cha' la cui' si'yu nu ndyataa na, nde loo la la cui' bi' tyu'u lo na nu ndyataa na, si'j xa' lo si'yu; ⁸ jua'a laca ñati na lo'o ndi'j na chalyuu, cha' lo'o cua'ni na cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiya ti' na cha' cua'ni na, ná sca cha' tso'o tyacua ji'na nu lo'o cua ndye chalyuu. Tsa lo cua ti cha', ntsu'u cha' cajaa na, lo'o

jua'a ti culiji yu'u ti lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'na. Pana si cua'ni na lcaa ña'a cña nu nti' Xtyi'i ycu'i Ndyosi cha' cua'ni na, tso'o tsa tyu'u cha' ji'na li'; caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na. Talo ycu'i ca na li', ná tye cña ji'na jua'a ti. ⁹ Bi' cha' ná tso'o si ca taja ti' na cha' cua'ni na cha' tso'o laja lo'o ndi'j na chalyuu. Lo'o tyalaa hora bi', li' tyu'u tucua cha' tso'o nu nacuj Ni cha' tyacua ji'na nde loo la, la cui' cha' nu tyiquee' tsa ngujuatya na ji'j; pana ntsu'u cha' talo na, cha' ná ca taja ti' na ndu'ni na cña tso'o. ¹⁰ Bi' cha' tso'o si lcaa quiya' lo'o ña'a na ñi'ya caca xtyucua na ji'j cua ña'a ca ñati, li' cua'ni clyo na cha' xtyucua na ji'j ngu' bi'. Clyo ndu'ni cha' xtyucua na ji'j tya'a na, nu ngu' nu ntsu'u cha' ji'j lo'o Cristo.

Cha' nu nscua Pablo su cua tye ti quityi

¹¹ Lo'o juani scua ycu'i ca ti na' tucua sna tya si'yu cha' lo quityi re. Tyaca' cha' tonu letra nscua na'. ¹² Nu ñati nu ndatsaa tsa ji'j ma cha' si'yu quiji ma ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío cha' culacua ngu' ni, ndu'ni ngu' jua'a cha' nti' ngu' cha' caca stu'ba cha' ji'j ycu'i ngu' lo'o tya'a ngu' judío; li' ná cua'ni lya' ti' tya'a ngu' judío ji'j ngu' bi' si ngusñi ngu' cha' ji'j Jesucristo nu ngujui lo crusi, nti' ngu'. ¹³ Lo'o ycu'i ngu' nu cua ngulacua ngu' jua'a ni, ná ndaquiya' ngu' ji'j lcaa ca cña nu nscua lo cha' cusu' cha' cua'ni na bi'. Tsa bi' ti cha' nti' ngu', cha' caja ñi'ya nu chcui' ngu' cha' tyixi lo'o tya'a ngu': Cua ngulacua ngu' jua xqui'ya ycu'i ya, ñacuj ngu' ji'j tya'a ngu' li'. ¹⁴ Pana nu na' ni, sca ti cha' tso'o ntsu'u chalyuu nti' na', cha' nu ngujui ycu'i Jesucristo nu Xu'na na lo crusi cuentya ji'na; bi' cha' nga'aa nti' na' ta na' xa' la cha' lo'o ñati. Lo'o jua'a xqui'ya cha' ngujui ycu'i Cristo, nga'aa caca tatsaa nu cuxi nu ntsu'u chalyuu jna', cha' nga'aa ntsu'u cha' jna' lo'o cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu juani. ¹⁵ Nu lo'o stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo, ná ndu'ni cha' masi ngulacua na, masi ná ngulacua na, sca ti cuayá' laca na. Sca ti cha' nu ndulo la ji'na juani, cha' xcutsa'a Ni tsiya' ti lcaa cha' nu ndu'ni na lo'o ndi'j na chalyuu, cha' xcui' cha' tso'o cua'ni na li'. ¹⁶ Lcaa ñati nu ndu'ni jua'a xqui'ya Jesús laja lo'o ndi'j ngu' chalyuu, taca tyi'j tyiquee ngu' ti' ti li', lo'o jua'a cua'ni tya'na ti' ycu'i Ndyosi ji'j ngu' bi' li'; jua'a cua'ni Ni lo'o lcaa na nu chañi cha' laca na ñati ji'j Ni.

¹⁷ Tya tsubi' la, tlyu tsa cña nda ma 'na, cha' ná ndaquiya' ma ji'j cha' nu nchcui' na' lo'o ma; bi' cha' juani nga'aa cua'ni ma cha' cusu'u lo'o na' chaca quiya'. Cua ntsu'u cuayá' nu nscua lo cuaña' na', bi' laca cuayá' su ngxucube' ngu' 'na xqui'ya cha' ndyu'ni na' cña ji'j Jesús.

¹⁸ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'j ycu'i
Ndyosi, lcaa hora tyi'u ti' ma' ji'i ycu'i' Jesu-
cristo nu Xu'na na, cha' xcui' tso'o ti ndu'ni
Nilo'o ma'. Lo'o jua'a chañi tsa cha' caca cha'
bi'.

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñati j'i Jesucristo nde quichi Efeso

¹ Pablo laca na' nu nscua na' quityi re. Ngulo ycu'i Ndyosi cña 'na, bi' cha' ndya'a na' nchcui' na' cha' j'i' Jesucristo lo'o ngu' xa' quichi tyijyu' la. Lo'o nu juani nscua na' quityi re cha' caa ca slo cu'ma ngu' Efeso, cha' laca ma ñati j'i' ycu'i Ndyosi, cha' tso'o tsa ngusñi ma cha' j'i' Jesucristo. ² Ndi'ya nti' na', cha' ña'a ti cua'ni Ni cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni ycu'i Ndyosi Sti na cha' ti ti tyi' tyiquee ma si xñi ma cha' j'i' Jesucristo nu Xu'na na.

Lcaa cha' tso'o nu tyacua j'i'na xqui'ya Cristo

³ Lye tsa tya na xlya'be j'i' ycu'i Ndyosi Sti na, nu laca Sti Jesucristo nu Xu'na na. Cua ndyaca stu'ba cha' j'i'na lo'o Cristo; bi' cha' lo'o ycu'i Ndyosi, tso'o tsa nti' Ni ña'a Ni j'i'na. Lcaa lo cha' tso'o nu tyacua j'i'na cha' ngusñi na cha' j'i' Jesucristo, cua ngua'ni Ni cha' bi' lo'o na xqui'ya Cristo. ⁴ Lo'o tya lyiji tya' chalyuu, tya li' cua ngusubi ycu'i Ndyosi j'i'na cha' caca na ñati j'i' ycu'i Ni, nu lo'o caca stu'ba cha' j'i'na lo'o Cristo. Ngua ti' Ni cha' tyu'utsu' na j'i' lcaa lo cha' cuxi, cha' jua'a nga'aa nti' cha' sta Ni qui'ya j'i'na tsiya' ti. ⁵ Ntsu'u tsa tyiquee ycu'i Ndyosi ña'a Ni j'i'na, bi' cha' tya li', ngua ti' Ni cha' tyati' cha' j'i'na lo'o Ni, ñi'ya si laca na sñi' Ni xqui'ya Jesucristo. ⁶ Lo'o juani ntsu'u cha' cua'ni tlyu na j'i' ycu'i Ndyosi, cha' jua'a tlyu tsa cha' tso'o nu ngua'ni Ni lo'o na. Xlya'be tsa nti' Ni ña'a Ni j'i'na, cha' cua nda Ni j'i' Sñi' ycu'i ca Ni li'ya, nu tyacua tsa j'i' Ni, cha' jua'a caca stu'ba cha' j'i'na lo'o Ni. ⁷ Cua ngulaa na j'i' nu cuxi nu ntsu'u j'i'na, xqui'ya cha' cua ngujui Sñi' ycu'i Ni lo crusi cuentya j'i'na, cha' cua ngüi'ya Ni cha' clyu ti' j'i'na j'i' qui'ya nu ntsu'u j'i'na li'; tlyu tsa cha' tso'o nu cua ngua'ni ycu'i Ndyosi lo'o na laca bi'. ⁸ Ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni j'i'na, bi' cha' ngua'ni Ni jua'a. Ndu'ni Ni cha' ca jlo ti' na lcaa cha' j'i' Ni, cha' ca cuayá' ti' na ñi'ya caca cha' bi'. ⁹ Ñi'ya nu ngua'ya cha' hique Ni tya sa'ni, jua'a ngua'ni Ni li'; masi ná ndacha' Ni j'i' ñati chalyuu nu ngua sa'ni ñi'ya caca cha' bi', tya li' ngua ti' Ni cha' cua'ni Ni cha' cala Cristo nde chalyuu. Hasta juani cua ngua cuayá' tso'o ti' na ñi'ya ngua ti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni Ni xqui'ya Cristo; ¹⁰ ngua ti' Ni cha' caca stu'ba lcaa lo na nu ntsu'u nde chalyuu, lo'o sca ti Cristo nu Xu'na na caca loo la li'. Lo'o tyalaa tyempo bi', li' xuti' Ni lcaa na nu ntsu'u

loyyu chalyuu, lo'o jua'a lcaa na nu ntsu'u nde cua; li' sca ti Cristo caca loo j'i' lcaa na bi'.

¹¹ Lcaa cha' nu ndyaca nde chalyuu, ndyaca bi' xqui'ya cha' nti' Ni cha' caca jua'a. Lo'o jua'a na ni, tya clyo cua ngusubi Ni j'i'na cha' caca na ñati j'i' Ni, cha' caca stu'ba cha' j'i'na lo'o Cristo, xqui'ya cha' jua'a nti' ycu'i Ndyosi cha' caca. ¹² Jua'a ngua cha' nu ngua'ni Ni, cha' taca chcu'i ñati cha' tlyu tsa laca Ni, nu lo'o ña'a ngu' j'i' ya laja lo'o ndi' ya nde chalyuu; cha' nu cuare ni, cua ngusñi ya cha' j'i' Cristo nde loo la j'i' xa' ñati. ¹³ Lo'o li' la cui' jua'a ndyaca lo'o cu'ma. Clyo ndyuna ma cha' li'ni bi' j'i' Cristo; tso'o tsa ngua ti' ma lo'o ndacha' ngu' cha' bi' j'i' ma, cha' cua ngua'ni lyaá Ni j'i' ma ya' nu cuxi. Ngusñi ma cha' j'i' Cristo li', lo'o li' nda Ni Xtyi' ycu'i Ni cha' tyanu ne' cresiya j'i' ma, ñi'ya si na cua ngusta Ni cuayá' nu j'i' ycu'i ca Ni hichu' ma cha' laca ma ñati j'i' Ni; la cui' cña nu nacuj Ni cha' cua'ni Ni, cua laca ngua'ni Ni li'. ¹⁴ Xtyi' ycu'i Ndyosi ni, bi' laca nu nda Ni j'i'na yala la, cha' caca cuayá' ti' na cha' chañi cha' cua'ni Ni lo'o na ñi'ya nu nacuj Ni cha' cua'ni Ni lo'o lcaa ñati j'i' Ni; ndyu'ni Xtyi' ycu'i Ni cha' taca ca cuayá' ti' na cha' tye cua'ni lyaá lyiji Ni j'i' lcaa na nu ngusñi na cha' j'i' Ni. ¡Bi' cha' ntsu'u cha' cua'ni tlyu na j'i' ycu'i Ni, cha' tlyu tsa cha' tso'o nu ndyu'ni Ni lo'o na!

Cua nti' Pablo cha' tso'o la caca cuayá' ti' ngu' cha' j'i' Cristo

¹⁵ Cua ndyuna na' ñi'ya nu ndyu'ni ma tya lo'o ngusñi tso'o ma cha' j'i' Jesús nu Xu'na na; nacuj ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma j'i' ñati tya'a ngusñi ma cha' j'i' ycu'i Ndyosi. ¹⁶ Bi' cha' juani, tsa cu' ti ndya na' xlya'be j'i' ycu'i Ndyosi xqui'ya cu'ma; ndyu'ni ti' na' j'i' ma laja lo'o nga'a na' ndyu'ni tlyu na' j'i' ycu'i Ndyosi. ¹⁷ Tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u j'i' ycu'i Ndyosi Sti na, la cui' ycu'i Ndyosi nu laca Sti Jesucristo nu Xu'na na. Nchcui' na' lo'o Ni cha' ta Ni Xtyi' ycu'i Ni j'i' ma, cha' jua'a ca cuayá' ti' ma lcaa cha' li'; culu'u Xtyi' ycu'i Ni j'i' ma ñi'ya laca ycu'i Ni, lo'o li' taca tyuloo tso'o la ma j'i' ycu'i Ndyosi. ¹⁸ Lo'o jua'a nchcui' na' lo'o Ni cha' saala Ni hique ma, cha' ca cuayá' tso'o ti' ma ña'a cha' tso'o nu tyacua j'i' ma juani, cha' cua ngusubi Ni j'i' ma; tlyu tsa cha' tso'o cua nacuj Ni cha' tyacua j'i' ma, lo'o j'i' lcaa ñati nu ngusñi cha' j'i' Ni. ¹⁹ Nchcui' na' lo'o Ni cha' ca cuayá' tso'o ti' ma lcaa cha' nu nchcui' na' re, cha' ndu'ni tsa Ni cña ne' cresiya j'i'na, lcaa na nu ngusñi na cha' j'i' Ni. Cña nu ndu'ni Ni lo'o na cha' caca na ñati j'i' Ni, ²⁰ la cui' tya'a cña tonu laca, ñi'ya nu ngua'ni Ni nu lo'o nda Ni xtyi' ñaa ne' cresiya j'i' Cristo chaca quiya', cha' tyu' yu nu lo'o ngujui yu; tya' la li'

ndyalo'o Ni ji'ly yu cha' ndyaa tucua yu la'a tsu' cuij ca su ntucua ycuu' Ndyosi, ca chaca chalyuu tso'o la hasta ca nde cua. ²¹ Ca bi' laca Cristo loo la ji'ly lcaa ñati; nga'aa ntsu'u nu tlyu la que Cristo ca bi', nga'aa ntsu'u nu culo cña ji'ly yu. Ná ntsu'u chaca xu'na ñati nde chalyuu nu taca tyijiloo ji'ly Cristo; la cui' ti ca chaca chalyuu ca nde cua ni, ná ntsu'u cui'ly cuxi, ni ná ntsu'u ñati' cuentya ji'ly ycuu' Ndyosi nu taca tyijiloo ji'ly Cristo. ²² Cua nda Ni lcaa na tsiya' ti ji'ly Cristo cha' culo yu cña ji'ly. Lo'o li' xqui'ya cha' laca yu Xu'na lcaa ca chalyuu, bi' cha' ngusta Ni ji'ly Cristo cha' caca yu loo ji'ly lcaa taju ñati nu ngusñi cha' ji'ly Cristo cua ña'a ca quichj su ndi'ly ngu'. ²³ Ca ta'a na nu ngusñi na cha' ji'ly Cristo scaa quichj, tsa tlyu ti na ntsu'u cha' ji'ly na lo'o Cristo. Ndi'ya laca na cuentya ji'ly Cristo: ñi'ya nti' si laca na sca tsu' ya' Cristo, cha' cua'ni na cña nu ntsu'u ji'ly Ni chalyuu. La cui' jua'a, lcaa ca na nu ña'a na nu ntsu'u nde chalyuu ni, cua ntsu'u bi' xqui'ya Cristo.

2

Ngua'ni lyaá Cristo ji'na jua'a ti, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na

¹ Cua nda ycuu' Ndyosi chalyuu ji'ly ma chaca quiya' xqui'ya cha' cua ndyu'ú Cristo chaca quiya'. Nu ngua tsubi' la, ñi'ya laca si na cua ndye chalyuu ji'ly ma, jua'a ngua ma xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'ly ma lo'o ycuu' Ndyosi, cha' ná ndaquiya' ma tsiya' ti ji'ly cha' nu nchcui' ycuu' Ndyosi. ² Nu ngua tyempo bi', ndya'a tsa ma ndu'ni ma cua ña'a ca cha' cuxi nu ndu'ni ñati chalyuu; ndaquiya' tsa ma ji'ly nu xña'a nu laca loo ji'ly lcaa cui'ly cuxi nu ndya'a nde chalyuu, la cui' nu cuxi bi' laca nu ndatsaa ji'ly ñati chalyuu cha' ná taquiya' ngu' ji'ly ycuu' Ndyosi. ³ Ca ta'a na ni, chañi cha' ñi'ya nu ndaquiya' ngu' bi' ji'ly nu cuxi, jua'a ngua'ni na tya tsubi' la; ngua'ni na cua ña'a ca cha' cuxi nu ndijña ti' cresiya ji'na. Na laca nu ngua ti' ycuu' ca na cha' cua'ni na, ngua'ni na ji'ly li'; cua ña'a ca cha' cuxi nu ngua'ya hique ti na, ngua'ni na cha' bi'. Bi' cha' ndyanu cha' xcube' ycuu' Ndyosi ji'na, cha' ñasi' tsa Ni xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni na lo'o Ni; stu'ba ti' xcube' Ni ji'na lo'o cua ña'a ca ñati chalyuu li'.

⁴ Pana ndy'ya tsa ycuu' Ndyosi cha' clyu ti' ji'na, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na; ⁵ bi' cha' nda ycuu' Ndyosi chalyuu ji'na chaca quiya', xqui'ya cha' cua ndyu'ú Cristo chaca quiya'. Cua ndye chalyuu ji'na ngua ti' na nquicha', xqui'ya cha' ná ndaquiya' na ji'ly cha' nu nchcui' ycuu' Ndyosi; pana xqui'ya cha' xcui' tya'na tsa ti' Ni ña'a Ni ji'na, bi' cha' cua ngulaá na ji'ly nu cuxi, cha' cua ngüityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'na. ⁶ Cua chcuna' ti cresiya ji'na nquicha', lo'o li' cua ngua'ni lyaá Ni ji'na, cha' cua ngua

stu'ba cha' ji'na lo'o Jesús. Ñi'ya lo'o nda Ni xtyi'li ñaa ne' cresiya ji'ly Jesucristo chaca quiya', cha' tyu'ú yu nu lo'o ngujuii yu, jua'a ngua'ni Ni lo'o na, cha' clyaa na ji'ly nu cuxi. Cua nti' Ni cha' caca stu'ba cha' ji'na lo'o Jesús, masi chalyuu juani, masi ca chaca chalyuu tso'o la nde cua ca su laca ycuu' Ni loo. ⁷ Sca ti quiya' ngua'ni Ni lcaa cha' bi', cha' ca cuaya' ti' lcaa ñati nu cã chalyuu nde loo la cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'ly ñati chalyuu. Xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee Jesucristo ña'a Ni ji'na, bi' cha' ca cuaya' ti' na cha' ná ntsu'u su tye cha' ndu'ni tso'o ycuu' Ndyosi lo'o na; ⁸ Na cua ngülaá na ji'ly nu cuxi, xqui'ya cha' jua'a ti ndu'ni Ni cha' tso'o lo'o na lo'o ngusñi na cha' ji'ly Cristo. Ni si'ly sca cña nu ngua'ni ycuu' ca na laca bi', sca cha' tso'o nu ngua'ni ycuu' Ndyosi cuentya ji'na jua'a ti laca bi'. ⁹ Ná caca chcu' tyucuaa ti' ma lo'o xa' ñati lacua, cha' si'ly cu'mã nu ngua'ni cha' tlyu bi', cha' jua'a ndyaca ji'ly ma juani. ¹⁰ Na cua ngülaá Ni ji'ly ca ta'a na, cua ngua'ni stu'ba Ni cha' ji'na lo'o Jesucristo; juani cua nti' Ni cha' xcui' cha' tso'o ti cua'ni na lo'o ndi'ly na chalyuu, cha' cua laca nda Ni cña tso'o nu taca cua'ni sa scaa na nde chalyuu.

Ngua'ni Jesús cha' sca ti ñati laca na

¹¹ Cu'mã tya'a ngusñi na cha' ji'ly Cristo, tyi'u ti' ma ñi'ya ngua ji'ly ma tya tsubi' la; xa' lo ñati laca ma tyempo bi', xa' quichj tyijyu' la ngua ma, ná stu'ba tsiya' ti cha' ji'ly ma lo'o ngu' judío tya'a na' nu ngua li'. Ndu'ni ngu' judío ji'ly ma cha' laca ma ñati nu ná ngulacua Ni ji'ly; pana ycuu' ngu' judío ni, cua ngulacua Ni ji'ly ngu', nacu' ngu'. Nu ngulacua ngu' bi' ni, bi' laca sca cuaya' su nsi'yu ngu' judío quiji' ngu' qui'yu sñi' ngu'. ¹² Ñati nu ndi'ly xa' chalyuu laca cu'mã, bi' cha' ná stu'ba cha' ji'ly ma lo'o ngu' judío, nu ngu' nu cua ngusubi ycuu' Ndyosi ji'ly nu ngua sa'ni, cha' caca ngu' bi' ñati ji'ly Ni. Ni sca quiya' sa'ni la ná nda Ni cha' lo'o cu'mã ngu' xa' tsu'; ná ntsu'u cha' tso'o nu caca ji'ly ma nde loo la, cha' ná jlo ti' ma ni sca cha' ji'ly ycuu' Ndyosi tsiya' ti chalyuu bi' ca su ndi'ly ma. Ná ntsu'u cha' ji'ly cu'mã lo'o Cristo tsiya' ti nu ngua tsubi'.

¹³ Pana juani xa' ña'a cha' ndyaca ji'ly ma, tya lo'o ngua stu'ba cha' ji'ly ma lo'o Jesucristo. Nu ngua sa'ni la, ná nslo ma ji'ly ycuu' Ndyosi tsiya' ti; tyijyu' tsa ntucua ycuu' Ndyosi ca su ndi'ly ma, ngua ti' ma. Pana juani cacua tsa ntucua ycuu' Ndyosi ji'ly ma; cua nguije Ni ji'ly ma, xqui'ya cha' ngujuii nu Cristo bi' lo' crusi. ¹⁴ Cristo laca nu ngua'ni cha' ngua ti' cha' ji'na lo'o ycuu' Ndyosi, lo'o jua'a ngua'ni Cristo cha' nguaala' cha' ji'ly ngu' judío tya'a na' lo'o ngu' xa' tsu' tya'a ma; bi' cha' juani cua ndyaca na sca ti ñati. Sa'ni la cua ntsu'u sca cha' nu ndaca'a ji'na;

3

ndatsaa tsa cha' bi' ji'na cha' ná cua'ni tya'a ngu' judío tya'a na' lo'o xa' ñati tsiya' ti, cha' ná nchca tyaala' cha' ji'í ya lo'o ngu' xa' tsu'.¹⁵ La cui' cha' cusu' nu jlya tsa ti' nu ngu' judío tya'a na' ji'í, bi' laca nu ñáilo'o ji'í ya cha' ná ca tì cha', cha' ntsu'u tsa su ndatsaa cha' bi' ji'í ya. Pana cua ngua'ni tye Jesús ji'í cha' cusu' bi', nu lo'o ngujuii yu lo crusi; bi' cha' tyucuaa lo ñati na, cua ndyaca na chaca tya ñati juani, xqui'ya cha' cua ngua stu'ba cha' ji'na lo'o ycuí' Ndyosi. Lo'o jua'a ndu'ni Ni cha' caja ñi'ya caca tyi'í tì tì na lo'o Ni, jua'a lo'o tya'a ñati na.¹⁶ Lo'o jua'a ngua cha' ngua'ni tye Cristo ji'í cha' cusu' nu ntsu'u ji'í ya lo'o cu'ma ngu' xa' tsu', nu lo'o ngujuii yu lo crusi; juani ngua tì cha' ji'í tyucuaa lo ñati na lo'o ycuí' Ndyosi xqui'ya Cristo, cha' ngua'ni Cristo cha' ndyaca na sca ti ñati.

¹⁷ Cua ñaa Cristo ni, nda yu sca cuii nu tso'o tsa lo'o ngu' tya'a na, cha' tì tì tyi'í na lo'o ycuí' Ndyosi, jua'a lo'o tya'a ñati na; cua nchcui' Cristo lo'o cu'ma ngu' nu ndi'í tyijyu', lo'o jua'a cua nchcui' yu lo'o ngu' judío tya'a na' nu ndi'í cacua ti.¹⁸ Lo'o juani ná ndu'ni cha' masi ngu' judío laca ya, masi xa' ñati laca ma, sca tì lo ñati laca na lo'o lcaa tya'a na xqui'ya Cristo, sca tì Xtyi'í ycuí' Ndyosi ndu'ni cha' tyuloo na ji'í Ni;¹⁹ bi' cha' juani nga'aa tyijyu' ycuí' Ndyosi ji'í cu'ma. Cuentya ji'í ycuí' Ndyosi ni, ná laca ma ñi'ya si laca ma ngu' xta nu ndi'í sca chalyuu tyijyu' nu si'í quichí tyi ma; lcaa chacuayá' nu ntsu'u ji'í ycuí' Ni cua nda ycuí' Ndyosi ji'í ma juani, cha' laca ma ñati ji'í Ni. Stu'ba ntsu'u cha' ji'í ma lo'o lcaa ñati nu ngusñi cha' ji'í ycuí' Ndyosi xa' quichí, bi' cha' laca ma ñi'ya nti' si stu'ba tì ndi'í ma lo'o ycuí' Ndyosi.²⁰⁻²¹ Lcaa cu'ma nu ngusñi ma cha' ji'í Cristo, cua laca ma tya'a na; sca tì Cristo laca nu ndulo tsa cha' ji'í cuentya ji'na. Xqui'ya Cristo, bi' cha' cua ndyanu tso'o cha' ji'í ma lo'o ycuí' Ndyosi; xqui'ya Cristo, bi' cha' cua ngujui cña nu cua'ni scaa ma, cha' caca ma cña ji'í Ni, cha' cua ngua stu'ba cha' ji'í ma lo'o Ni. Ñi'ya nti' sca ni'í nu tso'o tsa ndya', jua'a nti' ma. Tachaa tsa ntsu'u quiya' ni'í bi', cha' ntsu'u sca quee tlyu nu cui'ya ji'í, nu tã juersa ji'í ni'í bi'; chu' bi' li'ya ndya' ña'a tsaca ni'í li'. Nu ngu' nu ngua tsa'a ji'í Jesús tya clyo, lo'o jua'a jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'í ycuí' Ndyosi nchcui' Ni lo'o ñati nu ngua sa'ni la, ngu' bi' laca nu ngusta su' cha', cha' ngusñi ma cha' ji'í ycuí' Ndyosi; pana sca tì Cristo laca nu ndulo la cha' ji'í cuentya ji'í ma.²² Cua ngua stu'ba cha' ji'í ma lo'o Cristo; bi' cha' juani lo'o cu'ma, lo'o lcaa xa' ñati nu ngusñi cha' ji'í ycuí' Ndyosi, stu'ba tì taca ca stu'ba cha' ji'í ma lo'o ycuí' Ndyosi. Lo'o li' taca tyi'í ycuí' Ndyosi lo'o ma, xqui'ya Xtyi'í ycuí' Ni nu cua nda Ni ji'í ma.

Tyijyu' ndya'a Pablo, cha' nchcui' yu cha' ji'í Cristo lo'o ngu' xa' tsu'

¹ Xqui'ya cha' nu cua nchcui' ca na', bi' cha' nchcui' tsa na' lo'o Cristo cuentya ji'í cu'ma. La cui' Pablo laca na'; ntsu'u na' ne' chcua juani xqui'ya cha' cua nchcui' na' cha' ji'í Jesucristo lo'o ñati, cha' ngxuyucua na' ji'í cu'ma nu si'í ngu' judío laca ma.² Cua ngua cuayá' ti' ma cha' ycuí' Ndyosi laca nu nda cña bi' 'na, cha' xtyucua na' ji'í ma, xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na.³ Cua ndacha' Ni jna' ñi'ya nu nti' Ni cua'ni Ni nde chalyuu. Masi ná ndacha' Ni ji'í ñati sa'ni la ñi'ya cua'ni Ni nde chalyuu, hasta juani ndacha' Ni cha' bi' jna', la cui' ti cha' nu cua nscua tya sa'ni nu caca tyempo juani; cua laca nscua na' xi' cha' bi' lo quityi re nu cua caa tì slo cu'ma.⁴ Lo'o chcuí' ma lo quityi re, li' caca cuayá' ti' ma cha' nu nda na' lo'o ma cuentya ji'í cña nu nti' Cristo cua'ni nde chalyuu;⁵ ni sca ñati ná ngujui ñi'ya caca cuayá' ti' ngu' cha' bi' tyempo nu cua nteje tacui. Pana juani xqui'ya Xtyi'í ycuí' Ni cua ngulu'u Ni cha' bi' ji'í ngu' nu laca cña ji'í ycuí' Ndyosi, nu ngu' nu ngua tsa'a ji'í Jesús tya clyo bi'. La cui' jua'a ngulu'u Ni cha' bi' ji'í ngu' nu tya nda la cha' ji'í ycuí' Ndyosi lo'o ñati juani.⁶ Bilya cuna ñati chalyuu cha' nu ndacha' Ni 'na. Pana ndi'ya ndyu'u cha' bi': Ngu' nu si'í ngu' judío laca ngu' ni, caca ngu' bi' la cui' ñi'ya laca ngu' judío nu ntsu'u cha' ji'í lo'o ycuí' Ndyosi, nu lo'o ca cuayá' ti' ngu' cha' ji'í Cristo; si xñi ngu' bi' cha' ji'í Jesucristo, lo'o ngu' bi' caca tso'o cresiya ji'í ngu' cuentya ji'í ycuí' Ndyosi li'. Caca stu'ba cha' ji'í tyucuaa lo ngu' li', cha' tsa tlyu ti tya'a ngusñi ngu' cha' ji'í Cristo caca ngu'. Lo'o ji'í ngu' nu si'í ngu' judío laca ngu' bi', tyacua lcaa cha' nu cua nacuj Ni cha' tyacua ji'í ngu' xqui'ya Jesucristo.

⁷ Cua nda ycuí' Ndyosi cña bi' jna' cha' tsa'a chcuí' na' lo'o ñati, masi tyijyu' ntsu'u ngu', xqui'ya cha' tso'o tì nti' ycuí' Ndyosi ña'a Ni 'na. Tlyu tsa cña ngua'ni Ni lo'o na' cha' caca na' cña bi'.⁸ Ná tso'o la na' tsiya' ti que cua ña'a ca ñati nu ngusñi cha' ji'í ycuí' Ndyosi, tso'o la ngu' bi' que na'; pana nda Ni chacuayá' cha' tsa'a slo ñati nu ndi'í xa' tsu'. Tso'o tsa cña nda Ni 'na, cha' cacha' na' cha' tso'o bi' ji'í ngu', masi tya lyiji tsa cha' tye ca cuayá' ti' ycuí' na' lcaa cha' tso'o nu ndu'ni Cristo lo'o ñati.⁹ Cua nchcui' Ni lo'o na' lacua. Ycuí' Ndyosi nu ngüñá Ni lcaa na nu ntsu'u chalyuu, nti' Ni cha' culu' na' cha' bi' ji'í lcaa ñati, cha' li' caca cuayá' ti' ngu' ñi'ya laca cña nu nti' Ni cha' cua'ni ngu'. Nu ngua tya sa'ni la, bilya cuna ñati cha' nu ngua tì ycuí' Ndyosi cua'ni Ni xqui'ya Cristo;¹⁰ pana juani caca cuayá' ti' lcaa cui'í

nu laca loo nde cua, nu lo'o ña'a cui'i bi' ji'i ñati chalyuu nu tsa tlyu ti ndyu'ni tlyu ji'i Cristo. Lo'o jua'a cui'i nu ngua ti' tyijiloo ji'i ycu'i Ndyosi sa'ni la ni, caca cuayá' ti' cui'i bi' cha' nchca la ji'i ycu'i Ndyosi que cua ña'a ca na nu ngüñá ycu'i Ni. ¹¹ Ngua'ni Ni cha' tlyu bi', nu lo'o nda Ni ji'i Jesucristo nu Xu'na na ñaa chalyuu, ñi'ya nu ngua ti' Ni cua'ni Ni tya lo'o bilya tya' chalyuu. ¹² Lo'o juani cua ntsu'u chacuayá' ji'na cha' tlyu cha' ji'na lo'o ycu'i Ndyosi xqui'ya la cui' Jesucristo bi'; tyucui tyiquee na taca chcu'i na lo'o ycu'i Ndyosi xqui'ya cha' ngusñi na cha' ji'i Jesucristo Sñi' ycu'i Ni. Lo'o jua'a nga'aa ntsu'u cha' cutsji' na lo'o chcu'i na lo'o ycu'i Ndyosi. ¹³ Bi' cha' juani chcu'i na' lo'o ma cha' ná ca taja ti' ma, cha' ná tya'achu' ma ji'i ycu'i Ndyosi, masi nchcubé' na' xi ca su ndi'i na' re cuentya ji'i cu'ma; sca cha' tso'o cuentya ji'i cu'ma laca cha' bi'.

Ntsu'u tsa tyiquee Cristo ña'a yu ji'i ñati

¹⁴ Ndyu stj' na' lo'o nchcu'i na' lo'o ycu'i Ndyosi Sti Jesucristo nu Xu'na na lacua. ¹⁵ Lcaa na lo'o tya'a na ndyu'u tsa na ji'i ycu'i Ndyosi ni, cha' ngüñá Ni lcaa lo ñati, masi nde cua, masi nde loyuu chalyuu. Lo'o jua'a nda Ni xtañi lcaa na. ¹⁶ Juani chcu'i na' lo'o ycu'i Ndyosi Sti na cuentya ji'i cu'ma; quiña'a tsa cha' tso'o ntsu'u ji'i Ni, bi' cha' taca xtyucua Ni ji'i ma. Ndiñña na' ji'i Ni cha' ta Ni juersa nu tyanu ne' cresiya ji'i ma, cha' caca tlyu tyiquee ma nu lo'o ta Ni Xtyi'i ycu'i Ni cha' tyi'i bi' lo'o ma; ¹⁷ ndiñña na' ji'i Ni cha' ca cuayá' ti' ma cha' ngua'ni Ni cha' cua ndyanu Xtyi'i ycu'i Jesús ne' cresiya ji'i ma, nu lo'o ngusñi tso'o ma cha' ji'i ycu'i Ndyosi; ndiñña na' ji'i Ni cha' tsa cu' ti tyu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma, xqui'ya cha' tso'o tsa ngusñi suu cha' bi' ne' cresiya ji'i ma; ¹⁸ ndiñña na' ji'i Ni cha' taca ca cuayá' ti' ma ñi'ya nu ndu'ni ycu'i Cristo lo'o na, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na. Nu ntsu'u tyiquee Cristo ña'a Ni ji'i ñati ni, jyacua Ni ji'i cua ña'a ca ñati, ta Ni cha' bi' lo'o ngu', masi ñati tlyu laca ngu', masi laca ngu' ñati jua'a ti. ¹⁹ Bi' cha' nti' tsa na' cha' ca cuayá' tso'o ti' ma cha' ntsu'u tsa tyiquee Cristo ña'a Ni ji'na, masi sca cha' tlyu tsa nu ná nchca ca cuayá' tso'o ti' na ji'i laca cha' bi'. Lo'o jua'a nti' na' cha' tyi'i ycu'i Ndyosi lo'o lcaa ma, cha' ná tyu'u tyiquee ma ji'i xa' la cha' tsiya' ti.

²⁰ Tso'o lacua. Chcu'i na' cha' tlyu tsa laca ycu'i Ndyosi. Nchca tsa ji'i Ni, hasta nde loo la ndu'ni Ni cuentya ji'i lcaa cha' nu ndiñña na ji'i Ni; ná nchca ca cuayá' ti' na ñi'ya ndu'ni Ni lcaa cha' bi'. La cui' ycu'i Ndyosi ndu'ni cña laja na, hasta nde ne' cresiya ji'na, cha' cua'ni Ni cña nu nti' Ni cua'ni Ni lo'o na. ²¹ Cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi, lcaa na nu tsa tlyu ti ndyu'ni tlyu na ji'i Ni; la

cui' ti tlyu tsa laca Ni cuentya ji'i Jesucristo. Jua'a caca ji'i Ni tyucui tyempo nde chalyuu, la cui' ti ná ntsu'u tsa nu tye cha' ji'i Ni tsiya' ti. Jua'a caca cha' tu'ni.

4

Sca ti cha' ntsu'u ji'i ca ta'a na nu cua ngusñi na cha' ji'i Cristo

¹ Preso laca na' juani xqui'ya cha' nda na' cha' ji'i nu Xu'na na lo'o ñati. Pana nchcu'i na' lo'o ma cha' tso'o ti cua'ni ma lo'o xa' ñati; ñi'ya nu nchcu'i cha' ji'i ycu'i Ndyosi nu ngua tsa'a ma tya lo'o ngusubi Ni ji'i ma tya clyo, la cui' jua'a cua'ni ma lo'o xa' ñati. ² Ná cua'ni tyucuaa ti' ma lo'o tya'a ñati ma, tso'o ti chcu'i ma lo'o lcaa ngu', talo tyiquee ma ji'i ngu'; jua'a xtyucua ma ji'i ngu' cha' ca cuayá' ti' xa' ñati cha' chañi cha' ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma. ³ Cua'ni cña ti' ma lacua, lo'o jua'a xtyucua Xtyi'i ycu'i Ndyosi ji'i ma, cha' sca ti cha' taca tyu'u tyiquee ma lo'o ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'i ma lo'o Cristo lcaa tsa. Lo'o jua'a cua'ni stu'ba cha' ji'i ma lo'o tya'a ma cha' taca tyi'i tso'o ti ma lo'o ngu'. ⁴ Lcaa na nu ngusñi na cha' ji'i Cristo, sca ti ñati laca na, sca ti Xtyi'i ycu'i Ndyosi ndi'i lo'o na; ndu' ti' na cha' stu'ba ti tyacua cha' ji'na chalyuu ca nde loo la, bi' cha' cua ngusubi Ni ji'na. ⁵ Sca ti Xu'na na ntsu'u ji'i ca ta'a na, sca ti cha' jlyu ti' na cuentya ji'i Cristo, sca ti cuayá' ntyucuatya na cuentya ji'i Cristo, ⁶ cha' sca ti ycu'i Ndyosi ntsu'u; la cui' Sti lcaa na laca bi', lo'o jua'a la cui' bi' laca loo ji'i lcaa na. Ndu'ni Ni cña laja lcaa ñati nu cua ngusñi cha' ji'i Ni, lo'o jua'a ndi'i Ni lo'o lcaa ñati ji'i Ni.

⁷ Pana cua nda Ni sca cña cha' cua'ni scaa na cuentya ji'i Ni; tsa ña'a juersa nu nda Cristo ji'i scaa na, jua'a taca cua'ni na cña bi'. ⁸ Ndi'ya nscua lo quityi cusu' bi':

Nu lo'o ngutu'u Ni ndyacu'i Ni ndyaa Ni nde cua, ndyalo'o Ni ji'i quiña'a tsa ñati nu ngua preso nde chalyuu.

Lo'o li' nda tsa Ni tyuu lo cha' tso'o ji'i ñati chalyuu nu ngusñi cha' ji'i Ni.

Jua'a nscua lo quityi bi'.

⁹ ¿Ni cha' laca nacui quityi cha' cua ndyaa Ni nde cua? Na cua ngua'ya ti'i Ni clyo, ñaa Ni loyuu chalyuu ca su ndi'i ñati cuxi tya'a na. ¹⁰ La cui' Jesús nu ngua'ya nde loyuu ni, bi' laca nu ndyacu'i ndyaa ca su tlyu la, ca su ntucua ycu'i Ni ca nde cua. Lo'o juani cua ntsu'u Xtyi'i ycu'i Jesús tyucui ña'a loyuu chalyuu, lo'o jua'a ntsu'u Xtyi'i ycu'i Jesús lcaa se'i nde cua. ¹¹ Xqui'ya cha' tyuu lo cha' tso'o nda Jesús lo'o ñati chalyuu, bi' cha' taca cua'ni ñati cña nu nda Ni ji'i ngu' cha' cua'ni ngu': clyo cua ngua'alo Cristo cña ji'i la cui' ñati nu ngua tsa'a ji'i yu; lo'o jua'a cua nda Ni cña ji'i ngu' cha' caca chcu'i

ngu' na laca nu cua cua'ni ti ycu'i Ndyosi chalyuu; lo'o xa' la ñati j'i' Ni ntsu'u cña j'i' cha' cacha' liñi j'i' ñati ñi'ya caca clyaa ngu' j'i' nu cuxi; lo'o jua'a ngua'alo Ni cña j'i' ñati nu caca loo j'i' tya'a, cha' caca ngu' bi' mstru, cha' culu'u ngu' bi' cha' j'i' ycu'i Ndyosi j'i' tya'a ngu'.¹² Jua'a ndu'ni cho'o Ni j'i'na, ñati nu ntsu'u cha' j'i' lo'o Ni, cha' taca cua'ni na cña j'i' Ni, cha' tachaa la tyanu cha' ne' cresiya j'i'na nu tsa tlyu ti ngusñi na cha' j'i' Cristo.¹³ Lo'o jua'a lcaa na lo'o tya'a na, sca ti cuayá' taca xñi na cha' j'i' Cristo, sca ti cuayá' taca tyuloo na j'i' Jesús nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi. Li' caca na ñati tyucui tyiquee, taca caca na ñi'ya nu nti' Cristo cha' caca na.¹⁴ Li' nga'aa cua'ni na ñi'ya ndu'ni nu sube nu lu'ba ti ncha'a cña j'i', cho'la nu ndijya ngu'; ni ná ta na chacuayá' cojolaqui ngu' j'i'na xa' tyucui, nu lo'o hcui' ngu' lo'o na cua ña'a ca cha' nu bilya cuna na j'i'. Ntsu'u tsa cha' cuiñi nu nda ñati nu tajua' tsa nchcu'i lo'o na, ñati nu nti' tsa cha' tsalo'lo j'i'na nde tyucui cuxi.¹⁵ Pana xa' ña'a cua'ni na. Hcui' na lo'o ngu' j'i' lcaa cha' liñi nu ntsu'u j'i' ycu'i Ndyosi; culu'u na j'i' ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na j'i' lcaa tya'a ñati na, cha' nga'a cha' xñi tso'o na lcaa cha' j'i' Cristo cha' caca stu'ba cha' j'i'na lo'o ycu'i Ni. Nu Cristo bi' ni, la cui' bi' laca loo j'i' lcaa tya'a na nu tsa tlyu ti ngusñi na cha' j'i' Ni;¹⁶ xqui'ya Cristo, bi' cha' ndyaca na sca ti ñati cuentya j'i' ycu'i Ndyosi. Ntsu'u cña cha' cua'ni sa scaa na lo'o tya'a na; nga'a cha' cua'a na j'i' tya'a na cha' ná xñi na tyucui cuxi, cha' jua'a stu'ba ti ntsu'u tyiquee na lo'o tya'a na. Si tso'o ti ndi' na lo'o tya'a na, li' tsa tlyu ti xtyucua na j'i' tya'a na, cha' tachaa la tyanu cha' j'i' Jesús ne' cresiya j'i' scaa na, xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na j'i' tya'a na.

Chalyuu cucui nu ngujui j'i'na xqui'ya Cristo

¹⁷ Chacuayá' j'i' ycu'i nu Xu'na na hcui' na' xi lo'o cu'ma juani. Nti' tsa na' culo na' cña j'i' cu'ma cha' nga'aa cua'ni ma ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu ná nslo j'i' ycu'i Ndyosi tsiya' ti; cua ña'a ca cha' cuxi nu nda'ya hique ngu', xcui' jua'a ndu'ni ngu' bi' chalyuu. Sca cha' tonto tsa ndu'ni ngu' bi',¹⁸ talya tsiya' ti chalyuu nu ntsu'u j'i' ngu' bi'; bi' cha' ná nchca ca cuayá' ti' ngu' tsiya' ti. Ná ntsu'u cha' j'i' ngu' bi' lo'o chalyuu cucui nu cua nda ycu'i Ndyosi j'i'na cha' t'yú' tso'o ti na, xqui'ya cha' ná jlo ti' ngu' bi' tsiya' ti, cha' ná ntaja'a ngu' bi' xñi tyiquee ngu' sca cha' liñi.¹⁹ Nga'aa nchca ca tyuju'u ti' ngu' bi', bi' cha' quiña'a la cha' cuxi ndyu'ni ngu', ña'a cuayá' nda ngu' chacuayá' j'i' cua ña'a ca cha' cuxi cha' caca bi' loo j'i' ngu'. Ná tucui caca cua'a j'i' ngu' bi' lo'o ndu'ni ngu' cua ña'a ca cha' suba' lo'o tya'a ngu'.²⁰ Pana

nu cu'ma ni, si'i na ngua tsa'a ma j'i' Cristo cha' cua'ni ma cha' cuxi bi'.²¹ Chañi cha' cua ndyuna ma cha' j'i' Cristo, cua ngua tsa'a tso'o ma cha' liñi j'i' Jesús nu ngulu'u ngu' j'i' ma;²² bi' cha' cua'ni tye ma j'i' cha' cuxi nu ngua'ni ma tya sa'ni la. Quiña'a tsa cha' ndatsaa cha' cuxi bi' j'i' ma nu ngua li', ndacui tsa ti' ma j'i' cha' cuxi bi', ña'a cuayá' nu hcuna' tsiya' ti chalyuu j'i' ma xqui'ya cha' cuxi bi'.²³ Juani nga'a cha' cua'ni cucui ma j'i' lcaa cha' nu ntsu'u ne' cresiya j'i' ma, jua'a lcaa cha' nu ca'ya hique ma;²⁴ nga'a cha' xñi tso'o ma cha' j'i' ycu'i Ndyosi cha' xa' ña'a cua'ni ma su ndi' ma chalyuu, cha' taca cua'ni ma ñi'ya nu nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni ma. Bi' cha' xcui' cha' tso'o cua'ni ma chalyuu, xcui' cha' lubii cua'ni ma, si chañi cha' laca ma ñati j'i' ycu'i Ndyosi.

²⁵ Juani nga'aa hcui' ma cha' cuiñi lo'o tya'a ñati ma lacua; xcui' cha' liñi hcui' scaa ma lo'o tya'a ma, cha' sca ti ñati laca na, sca ti cha' ntsu'u j'i'na lo'o tya'a na.

²⁶ Lo'o ntsu'u quiya' ñasi' ma xi, cui'ya ma cuentya cha' ná tyanu qui'ya j'i' ma li'; ná tso'o si caca ñasi' ti' ma tyucui tsa, tsa tyeje tacui ti cha' cua'ni ma j'i'.²⁷ Ná ta ma tyempo tsiya' ti j'i' nu xña'a cha' caca bi' loo j'i' ma.

²⁸ Cu'ma nu nguaana ma na nu ntsu'u j'i' ñati tya tsubi' la, nga'a cha' xtyanu ma cña bi' j'i' ma, clyana ma cña tso'o la nu cua'ni ycu'i ma; tso'o la si cua'ni ma cña lo'o ya' ycu'i ma, cha' jua'a caja xi ñi'ya nu xtyucua ma j'i' tya'a ma nu lyiji tsa j'i'.

²⁹ Ná hcui' ma cha' ti' lo'o tya'a ñati ma; clyana ma cha' tso'o nu hcui' ma lo'o tya'a ma; clyana ma ñi'ya nu caca xtyucua ma j'i' ngu' cha' tyati' la ti' ngu' j'i' ycu'i Ndyosi, cha' tyanu sca cha' tso'o ne' cresiya j'i' ngu' nu lo'o cuna ngu' cha' nu hcui' ma.³⁰ Ná cua'ni ma cha' ca xñi' ti' Xtyi' ycu'i Ndyosi; nu Xtyi' ycu'i Ndyosi ni, ñi'ya laca si cua ngusta Ni cuayá' nu j'i' ycu'i ca Ni hichu' na, cha' laca na ñati j'i' Ni, jua'a laca bi'. Tyanu bi' lo'o na ña'a cuayá' nu tye chalyuu j'i'na, ña'a cuayá' nu tyalaa tsa nu cua'ni lyaá Ni j'i'na.

³¹ Cua'ni tye ma j'i' lcaa cha' su chi' nti' ma ña'a ma j'i' tya'a ñati ma lacua; jua'a cha' liye' ti' ma, jua'a cha' ñasi' ti' ma, cua'ni tye ma j'i' lcaa cha' bi'. Nga'aa xi'ya cui' ma cha' suba' j'i' tya'a ma, nga'aa hcui' ma cuentyu j'i' tya'a ma, nga'aa ntsu'u cha' hcui' cuxi ma j'i' tya'a ma tsiya' ti.³² Xa' ña'a cua'ni ma juani. Xcui' tso'o ti' cua'ni ma lo'o tya'a ñati ma, tyu'u tsa cha' clyu ti' j'i' ma lo'o tya'a ma; cua'ni clyu ti' ma j'i' qui'ya nu ntsu'u j'i' ngu', cha' jua'a cua'ni clyu ti' ycu'i Ndyosi j'i'na xqui'ya Cristo.

5

Nga'a cha' cua'ni na cha' tso'o lo'o ndi'i na chalyuu, si laca na sñi' ycu'i' Ndyosi

¹ Ntsu'u tsa tyiquee ycu'i' Ndyosi ña'a Ni ji'i' mā, xqui'ya cha' laca mā sñi' ycu'i' Ni; bi' cha' cua'ni mā cha' caca mā ñi'ya nu laca ycu'i' Ndyosi tsiya' ti. ² Tso'o ti tyu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i' ñati, cha' la cui' jua'a ntsu'u tsa tyiquee Cristo ña'a Ni ji'na. Nu lo'o ñaa Jesús chalyuu ni, cua ntaja'a Jesús nda yu tyucui ña'a ycu'i' ca yu cha' caca sca msta' ji'i' ycu'i' Ndyosi cuentya ji'na. Tso'o tsa ngua ti' ycu'i' Ndyosi li'.

³ Nu juani cha' laca mā ñati ji'i' ycu'i' Ndyosi, ná tso'o si xcu'i' cha' ji'i' nu cuna'a ntsu'u tyiquee mā; ná cua'ni mā cha' suba' lo'o ñati, ni ná chcu'i' mā tsiya' ti ji'i' lcaa cha' bi' lo'o tya'a ñati mā; ná tyacui' ti' mā ji'i' cha' tso'o nu ntsu'u ji'i' ñati. ⁴ Nga'aa ntsu'u cha' tyu'u cha' suba' tu'ba mā. La cui' ti ná chcu'i' mā cha' tonto, ná chcu'i' mā sca cha' nguna' ti lo'o tya'a ñati mā. Tso'o la si tya mā xlya'be ji'i' ycu'i' Ndyosi. ⁵ Sca cha' cha'ni tsa laca re: Ñati nu jua'a xcu'i' cha' cuxi ndu'ni ni, ná caja chacuayá' tyaa ngu' bi' ca su ntucua ycu'i' Ndyosi lo'o Cristo ca tiya' la, nu lo'o caca Ni loo; ñati nu xcu'i' cha' ji'i' nu cuna'a ntsu'u tyiquee ngu', ñati nu ndu'ni suba', ñati nu ndacui' ti', ná caja chacuayá' tyaa ngu' bi' ca su ntucua Ni. Nu ndacui' ti' na ji'i' sca cha' ni, laca cha' ntsu'u tsa tyiquee na ji'i' cha' bi', ñi'ya lo'o ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i' sca jo'o. ⁶ Ná ta mā chacuayá' cha' ñilo'o ngu' ji'i' mā lo'o sca cha' tonto ti. Xqui'ya cha' cuxi bi' ñasi' tsa ycu'i' Ndyosi ji'i' ñati chalyuu nu ná ndaquiya' ji'i' cha' nu nchcu'i' Ni; xcube' tsa Ni ji'i' ngu' bi' lo'o ty chalyuu. ⁷ Bi' cha' nchcu'i' na' lo'o mā, cha' ná tyu'u cha' ji'i' mā lo'o ñati nu ndu'ni jua'a.

⁸ Nu ngua sa'ni la, talya tsiya' ti chalyuu ji'i' mā; pana juani ca ngua xee chalyuu ji'i' mā, tya lo'o ngusñi mā cha' ji'i' ycu'i' nu Xu'na na. Ni'ya ndu'ni ñati nu cua ntsu'u lo xee ji'i' Cristo, jua'a nga'a cha' cua'ni mā su ndi'i mā chalyuu juani. ⁹ Na cua ntsu'u nu xee lubii ji'i' ycu'i' Ndyosi ne' cresiya ji'i' mā, bi' laca nu ndu'ni lo'o mā cha' cua'ni mā cha' tso'o; ndu'ni bi' cha' tso'o ti tyu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i' xa' ñati, cha' xcu'i' cha' liñi' chcu'i' mā. ¹⁰ Clyana mā cua ña'a ca cha' tso'o nu nti' ycu'i' nu Xu'na na cha' cua'ni mā, lo'o li' cua'ni cha'a mā cha' tso'o bi'. ¹¹ Ná tyu'u cha' ji'i' mā lo'o ñati nu xcu'i' cha' cuijya ti, nu xcu'i' cha' tonto ti ndu'ni ngu', xqui'ya cha' talya chalyuu nu ntsu'u ji'i' ngu'; ta mā sca cuij' lo'o ngu' bi', cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' cuxi ti ndyu'ni ngu'. ¹² Pana ntsu'u cha' cuxi nu ndu'ni ngu' cuaana ti, nu tyuju'u tsa ti' na si chcu'i' na ji'i' cha' bi'. ¹³ Nu lo'o quijeloo cha' ji'i' tya'a quich'i tyi ngu' ñi'ya ngua cha' cuxi bi', li' ca cuayá' liñi' ti' lcaa ngu' cua ña'a

ca cha' cuxi nu ngua'ni ngu'. Liñi' tsa sca cha' nu cua ndu'u lubii. ¹⁴ Bi' cha' ndi'ya nchcu'i' quityi cusu':

Quee ti' cu'mā, cha' ñi'ya laca si na laja' mā, si na ngujui mā, jua'a laca mā xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'i' mā.

Nga'aa tyu'u cha' ji'i' mā lo'o cha' cuxi, cha' li' taca ta Cristo xee nu tyu'ú ne' cresiya ji'i' mā.

Jua'a nscua lo quityi.

¹⁵ Tso'o lacua, culacua tso'o ti' mā ñi'ya nu cua'ni mā laja lo'o ndi'i mā chalyuu; ná cua'ni mā ñi'ya nu ndu'ni ñati nu ná nduna tsiya' ti, cua'ni mā ñi'ya nu ndu'ni ñati nu nclayaca tso'o ti'. ¹⁶ Clyana mā cha' tso'o nu cua'ni mā laja lo'o ndi'i mā chalyuu, cha' ná tyu'u cha' ji'i' mā lo'o cha' cuxi nu ndyu'ni xa' ñati tyempo juani; ¹⁷ ná caca mā tonto lacua, cua'ni cha'a mā lcaa ña'a cha' nu nti' ycu'i' nu Xu'na na cha' cua'ni mā chalyuu. ¹⁸ Ná ca cu'bi mā; ndu'ni ñu'u tsa nu xña'a ji'i' ñati cha' chcuna' chalyuu ji'i' ngu', xqui'ya cha' cu'bi ngu'. Xa' ña'a cua'ni mā, cha' xtyucua Xtyi'i' ycu'i' Ndyosi ji'i' mā lo'o cua ña'a ca cña nu cua'ni mā chalyuu. ¹⁹ Cula tu'ba mā lcaa lo jii' ji'i' ycu'i' Ndyosi nu lo'o tyu'u ti'i' mā lo'o tya'a mā cha' cua'ni tlyu mā ji'i' Ni, masi jii' salmo nu nscua lo quityi tya sa'ni, masi cua ña'a ca jii' nu nchcu'i' cha' ji'i' ycu'i' Ndyosi nu ca'ya hiqee mā; tyucui tyiquee mā cua'ni tlyu mā ji'i' ycu'i' Ndyosi lo'o jii' bi'. ²⁰ Lo'o jua'a cua ña'a ca hora tso'o tya mā xlya'be ji'i' ycu'i' Ndyosi Sti na chacuayá' ji'i' Jesucristo nu Xu'na na; tya mā xlya'be ji'i' Ni cuentya ji'i' lcaa cha' nu ndyaca ji'i' mā, masi tso'o cha' bi', masi ná tso'o cha' bi'.

Nu lo'o tyucuaa ngu' lo'o clyo'o ngu' ngusñi ngu' cha' ji'i' ycu'i' Ndyosi

²¹ Taquiyá' tso'o mā ji'i' clyo'o mā xqui'ya ycu'i' Ndyosi.

²² Cu'mā ngu' cuna'a ni, taquiyá' mā cha' nu nchcu'i' clyo'o mā ñi'ya lo'o ndaquiya' na cha' nu nchcu'i' ycu'i' nu Xu'na na. ²³ Loo laca sca nu qui'yu ji'i' clyo'o yu. La cui' jua'a Cristo laca loo ji'i' lcaa ñati nu tsa tlyu ti ndyu'ni tlyu ji'i' ycu'i' Ni; Cristo laca nu ndaca'a ji'i' lcaa ñati ji'i' yu, cha' ná cua'ni ñu'u nu cuxi ji'i' ngu' lo'o tya'a ngu'. ²⁴ Cu'mā ngu' cuna'a tya'a ngusñi na cha' ji'i' Cristo, nga'a cha' cua'ni ch'i mā loo clyo'o mā; tucua mā lcaa cña nu culo clyo'o mā ji'i' mā, ñi'ya nu ndyaca lo'o lcaa ngu' tya'a mā nu tsa tlyu ti ndyu'ni tlyu mā ji'i' Cristo, ntucua mā cña ji'i' Cristo.

²⁵ Nu cu'mā ngu' qui'yu ni, tyu'u tso'o tyiquee mā ña'a mā ji'i' clyo'o mā, cha' la cui' jua'a tso'o tsa ntsu'u tyiquee Cristo ña'a yu ji'i' ñati ji'i' yu nde chalyuu; bi' cha' ntaja'a yu ngua'a yu lo crusi xqui'ya ñati nu xñi cha' ji'i' yu ca tiya' la. ²⁶ Ngujui yu cha' caja

ñi'ya' cua'ni lubii yu jil'i ñati' nu xñi cha' jil'i yu; ngua' ti' Jesús cha' cuna ngu' lcaa cha' jil'i ycu'i yu, cha' taca cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu', cha' ta Ni chalyuu cucui jil'i ngu'. Jua'a ngua'ni Ni cha' sca ti quiya' laca ngu' bi' ñati' jil'i Ni. Lo'o li' taca tyucuatya ngu' jil'i ngu' bi' cuentya jil'i Jesús. ²⁷ Ngua' ti' Cristo cha' tyi'j' ñati' jil'i yu ca slo ycu'i Ndyosi lo'o tye chalyuu; tlyu tsa cha' tso'o caca nu lo'o tyi'j' na ñati' jil'i Ni ca slo Ni tsa tlyu ti, nu lo'o lubii tyiquee na, nu lo'o nga'aa ntsu'u qui'ya jil'i na, nu ná lo'o yabe' jil'i na, nu ná lo'o chaca cha' cuxi, cha' ná talo ycu'i Ndyosi ña'a Ni jil'i ni sca cha' cuxi. ²⁸ Cu'ma ngu' qui'yu nu ntsu'u clyo'o ma ni, nga'a cha' cua'ni tyaca'a ma jil'i clyo'o ma, ñi'ya ndu'ni tyaca'a ma jil'i ycu'i ca ma. Si tyaca'a clyo'o na jil'i na, laca cha' ndu'ni na sca cha' tso'o jil'i ycu'i ca na, ²⁹ cha' ni sca na, ni sca quiya' ná nchca cuxi tyiquee na ña'a na jil'i ycu'i ca na. Na ndacu tso'o na, na ña'asi'j' tso'o na jil'i ycu'i ca na; la cui' jua'a ndu'ni tyaca'a Cristo jil'i ñati' jil'i, ³⁰ cha' sca ti taju laca ca ta'a na cuentya jil'i Cristo, cha' ntsu'u cña nu ndu'ni scaa na cuentya jil'i Ni. ³¹ Ndi'ya laca cha' nu nscua lo quityi cusu': "Xtyanu sca nu qui'yu jil'i sti yu jil'i xtya'a yu su ndi'j' ngu', cha' tsa tyi'j' yu lo'o clyo'o yu; lo'o li' nu tyucuaa ngu' bi' caca ngu' sca ti ñati' tsiya' ti cuentya jil'i ycu'i Ndyosi", nacuj quityi bi'. ³² Tlyu tsa cha' nu nscua lo quityi cusu' bi'. Nti' na' cha' cuentya jil'i Cristo nchcui' quityi bi', lo'o jua'a cuentya jil'i ca ta'a na nu ndu'ni tlyu na jil'i Ni tsa tlyu ti, bi' laca cha' nu nchcui' ycu'i Ndyosi lo quityi bi'. ³³ Pana la cui' jua'a nchcui' quityi bi' cuentya jil'i lcaa cu'ma, cha' cua'ni tyaca'a cu'ma ngu' qui'yu ma jil'i clyo'o ma ñi'ya nu ndu'ni tyaca'a ma jil'i ycu'i ca ma. La cui' jua'a nga'a cha' cua'ni ch'i ngu' cuna'a ma loo clyo'o ma.

6

¹ Cu'ma ngu' cuañi' ni, tucua' ma cña nu culo ngu' cusu' jil'i ma, cha' cua nti' tsa ycu'i Ndyosi nu Xu'na na cha' cua'ni ma jua'a. ² Sca cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o ñati' tyac clyo, ndi'ya nscua cha' bi': "Cua'ni ch'i ma loo sti ma, loo xtya'a ma". Lo'o li' nda ycu'i Ndyosi chaca cha' lo'o na si cua'ni na jua'a: ³ "Cha' jua'a caca tso'o tyiquee ma; lo'o li' quiña'a yija talo ma tyi'j' ma chalyuu", nacuj ycu'i Ndyosi.

⁴ Cu'ma nu laca ma sti nu sube ni, ná su'ba ñasi' ma jil'i sñi' ma. Laja lo'o ndyu'ni cu'u ma jil'i sñi' ma, tya'ni ngu' xi si chañi cha' cuxi ndyu'ni ngu'; culu'u tso'o ma jil'i ngu' cha' taca taquiya' ngu' cha' jil'i ycu'i nu Xu'na na.

⁵ Cu'ma ngu' msu nu ngüi'ya ñati' jil'i ma cha' cua'ni ma cña jil'i ngu' laja ti, cua'ni ma lcaa cña nu culo xu'na ma jil'i ma nde loyuu chalyuu. Cube xi ti' ma ñi'ya nu cua'ni ma

cña jil'i ngu', cha' tyucui tyiquee ma cua'ni ma cña bi'; cua'ni ma cña bi' ñi'ya laca si cña jil'i Cristo laca cña nu ndyu'ni ma.

⁶ Cua'ni ma cña jil'i ngu' lacua; si'i na cua'ni ti ma jua'a cha' tyanu tso'o ma lo'o ngu', nu lo'o ndu ti ngu' ndyi'ya ngu' cuentya jil'i ma si ndyu'ni ma cña. Tso'o la si tyi'u ti' ma cha' la cui' msu jil'i Cristo laca ma, bi' cha' tyucui tyiquee ma cua'ni ma lcaa ña'a cña nu nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni na. ⁷ Tso'o ti cua'ni ma lcaa cña lacua, tyi'u ti' ma cha' cña jil'i ycu'i nu Xu'na na laca nu ndyu'ni ma, si'i cña jil'i ñati' chalyuu ti. ⁸ Ná ndu'ni cha' masi msu nu ngüi'ya ti ñati' laca ma, masi msu nu ndi'j' tso'o ti laca ma; cua jlo ti' na cha' ycu'i nu Xu'na na tya cha' tso'o jil'i lcaa ñati' nu ndu'ni cña tso'o cuentya jil'i Ni.

⁹ Nu cu'ma ngu' xu'na msu bi' ni, la cui' jua'a nga'a cha' cña'asi'j' tso'o ma jil'i msu jil'i ma. Ná xcutsi'j' ma jil'i ngu', ni ná cua'ni tyaala ma lo'o ngu' bi'; tyi'u ti' ma cha' sca ti nu Xu'na na laca loo jil'i cu'ma lo'o jil'i ngu' bi', lo'o jua'a sca ti cuayá' ndu'ni Ni lo'o cua ña'a ca ñati'.

Ya' xña nu cua'nijo'o jil'i ngu' nu ngusñi cha' jil'i Cristo, cha' xuu' tya'a ngu' lo'o nu xña'a

¹⁰ Juani ni, cua'ni ma cha' caca nguula ti' tyiquee ma, cha' stu'ba ti ndu'ni ma cña lo'o ycu'i nu Xu'na na, lo'o jua'a nguula tsa juersa ntsu'u jil'i ycu'i Ni. ¹¹ Lcaa tyempo tyi'u ti' ma lcaa cha' nu cuna nda ycu'i Ndyosi lo'o ma, cha' taca cua'a ma jil'i ycu'i ca ma, cha' ná chilo'o nu xña'a jil'i ma. ¹² Si'i na nxuu' tya'a na lo'o ñati' chalyuu ti, siya' la juersa ntsu'u jil'i ngu' bi'; tya'a cusu' na laca lcaa cui'j' cuxi nu ntsu'u nde cua. Nguula tsa nu bi', hasta ngua ti' bi' tyijiloo jil'i ycu'i Ndyosi; pana ná ngua jil'i. La cui' laca nu ngua ti' caca xu'na chalyuu, lo'o jua'a nclyo bi' cña jil'i ñati' cha' cua'ni ngu' lcaa lo cha' cuxi nde chalyuu juani. ¹³ Pana cha' nu cua nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o na ni, ñi'ya laca ste' sendaru nu ndya'a cusu', jua'a laca cha' bi'; xcui' chcu'a laca ste' sendaru cha' cua'a jil'i ycu'i ca ngu'. Taquiya' ma jil'i cha' bi', xñi tso'o ma jil'i cha' bi' juani; lo'o tyalaa tyempo cuxi bi', li' taca talo ma cha' xuu' tya'a ma lo'o nu xña'a, cha' ngusñi ma cha' tso'o bi', masi tya'a cusu' na laca nu xña'a bi'. Si jua'a cua'ni ma, nu lo'o tye cha' cusu' bi', li' tya tyu ma ñi'ya nu ndu ti ma. ¹⁴ Bi' cha' cua'ni tajua' ma lacua; ñi'ya lo'o ndyaaca' ne' sendaru lo'o juata cha' xñi ca'a tso'o ste' ngu', jua'a cu'ma, xñi tso'o ma cha' nu nchcui' Ni bi'. Xcui' cha' liñi chcu'i' ma, cha' li' taca xuu' tya'a ma lo'o nu cuxi. Sca sendaru ni, ndyacu' chcu'a lo tyiquee yu lo'o nde chu' yu, cha' cua'a yu jil'i tyiquee yu. Lo'o jua'a cu'ma, ná taca sta ngu' qui'ya jil'i

mā si xcui' cha' liñi ndu'ni mā. ¹⁵ Ndyu'u xapatu quiya' sendaru. Lo'o jua'a cu'mā ni, quiñi ti' mā cha' tsaa chcui' mā cha' ji'j' ycui' Ndyosi lo'o ñati; chcui' mā cha' taca cua'ni lyaá Ni ji'j' ngu' bi' cha' taca cua'ni Ni cha' t'j' ti tyi'j' tyiquee ngu'. ¹⁶ Lo'o jua'a ndacui sca chcuā cuaja' ya' sendaru; nu lo'o cu' tya'a cusuū yu clyā nu nga'a quii' lo ji'j' yu, li' cua'a yu ji'j' ycui' ca yu lo'o chcuā cuaja' bi'. Jua'a caca ji'j' mā si chañi cha' ngusñi mā cha' ji'j' ycui' Ndyosi, taca cua'a mā ji'j' ycui' ca mā lcaa hora cha' ná cua'ni lya' ti' nu cuxi ji'j' mā. ¹⁷ Smalyu chcuā ntucua hique ngu' sendaru cha' cua'a ji'j' hique ngu'. Lo'o jua'a cu'mā, cua ngua'ni lyaá Ni ji'j' mā, bi' cha' ntsu'u nu ña'asi ji'j' mā li'. Xñi mā lcaa cha' nu nda Xtyi'i ycui' Ndyosi lo'o mā cha' caja ñi'ya' nu chcui' mā lo'o sca ñati, ñi'ya' laca si cua ngusñi mā sca maxtyi cusuū ji'j' sendaru. ¹⁸ Chcui' mā lo'o ycui' Ndyosi nu lo'o nxuū tya'a mā lo'o nu cuxi, cha' jña mā chacuayá' ji'j' Ni; lcaa tyempo xtyucua Xtyi'i ycui' Ndyosi ji'j' mā cha' taca chcui' mā lo'o Ni. Lo'o jua'a chcui' mā lo'o Ni cuentya ji'j' lcaa ñati nu cua ngusñi cha' ji'j' Ni. Bi' cha' lacua, tii ti' mā chcui' mā lo'o Ni, cha' ná ca taja ti' mā. ¹⁹ La cui' jua'a tso'o si chcui' mā lo'o ycui' Ndyosi Sti na cuentya jna', cha' tya ta la Ni cha' nu chcui' na' lo'o ñati, cha' caca tlyu la tyiquee na' chcui' na' lo'o ñati ña'a cuayá' nu ca cuayá' ti' ngu' cha' taca cua'ni lyaá Cristo ji'j' ngu' ya' nu cuxi; sca cha' nu bilya cuna ngu' laca bi'. ²⁰ Cua ngusubi Ni 'na cha' tsa'a tyijyu', cha' ta na' cha' bi' lo'o ñati; bi' cha' laca na' preso juani. Chcui' mā lo'o ycui' Ndyosi cuentya jna' lacua, cha' taca chcui' liñi na' cha' bi' lo'o ñati, ñi'ya' nu nga'a cha' chcui' na'.

Ngusalya' Pablo lo'o ngu'

²¹ Cua nda na' ji'j' yu Tiquico cha' caa slo mā. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya cha' stu'ba tsa ndu'ni ya cña ji'j' ycui' nu Xu'na na lo'o yu. Cacha' lyiji yu ji'j' mā lcaa cha' ñi'ya' nu ndyaca 'na ca nde, ñi'ya' cña nu ndyu'ni na'. ²² Bi' cha' cua nda na' ji'j' yu lijya yu slo cu'mā, cha' tso'o la tyanu tyiquee mā lo'o cuna mā ñi'ya' nu ndyaca cha' ji'j' cuare.

²³ Chcui' na' lo'o ycui' Ndyosi Sti na, lo'o jua'a lo'o Jesucristo nu Xu'na na cuentya ji'j' cu'mā tya'a ngusñi na cha' ji'j' Cristo; cua'ni Ni cha' t'j' ti tyi'j' tyiquee mā, cha' tso'o ti tyu'u tyiquee mā ña'a mā ji'j' tya'a na, cha' lcaa tyempo jlyā ti' mā ji'j' ycui' Ndyosi. ²⁴ Lo'o jua'a nti' na' cha' ña'a ti' cua'ni Ni cha' tso'o lo'o lcaa cu'mā nu ntsu'u tyiquee mā ji'j' Jesucristo nu Xu'na na, cu'mā nu nga'aa nti' tya'achu' mā ji'j' Cristo. Chañi cha' jua'a caca cha' bi'.

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa slo ñati jii Jesucristo nde quichi Filipos

¹ Pablo lo'o Timoteo laca cuare. Tyucuaa ya ndyu'ni ya cña jii Jesucristo, bi' cha' nscua ya quityi re cha' cãa ca slo cu'mã, cha' tya'a ñati jii ycu'i Ndyosi laca na. Cua ngusñi na cha' jii Jesucristo, bi' cha' laca na ñati jii ycu'i Ndyosi. La cui' jua'a lo'o quityi re chcu'i ya xi lo'o lcaa ngu' cusu' nu laca loo jii ña'a taju cu'mã, jua'a chcu'i ya xi lo'o xa' la ngu' nu laca cña, nu ntsu'u cha' xtyucua jii mã. ² Ndi'ya nti' na, cha' ña'a ti cua'ni ycu'i Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o mã, cha' ti ti tyi' tyiquee mã xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

Nhcui' Pablo lo'o ycu'i Ndyosi cuentya jii' ngu' Filipos bi'

³ Lcaa quiya' lo'o ndyu' ti na' jii' cu'mã, li' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na'; ndya na' xlya' be jii' ycu'i Ndyosi cuentya jii' lcaa mã li'. ⁴ Lo'o nhcui' na' lo'o Ni cuentya jii' mã, chaa ti ti' na' nhcui' na' lo'o Ni li'. ⁵ Tya lo'o ndyuna mã cha' tso'o jii' Cristo tya clyo, ña'a ti tsa cu' ti nxyucua mã 'na cha' chcu'i na' cha' bi' lo'o xa' la ñati; ⁶ bi' cha' cua jlo ti' na' juani cha' ña'a ti tya cua'ni ycu'i Ndyosi cña ne' cresiya jii' mã, ña'a cuayá' nu tyu'u scua cña bi', nu lo'o tyãã Jesucristo chaca quiya', cha' la cui' ycu'i Ni laca nu nguxana ngua'ni cña ne' cresiya jii' mã tya clyo. ⁷ Tso'o si culacua xi ti' na' jua'a cuentya jii' cu'mã, xqui'ya cha' lcaa tsã ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jii' cu'mã; stu'ba ti ndyaca cha' jii' cu'mã lo'o na', tso'o tsa ndyu'ni Ni lo'o na cha' ndyu'ni na cña jii' Jesucristo. Nguxtyucua mã jna' tsubi' lo'o nguta'a na' slo ngu' nu laca loo cha' nxacu' na' cha' jii' ngu' bi'; nacuj na' jii' ngu' cha' tso'o tsa laca cha' nu cua nda ycu'i Ndyosi lo'o na, lo'o jua'a ndacha' liñi na' jii' ngu' ñi'ya laca cha' liñi bi'. Lo'o juani tya nxyucua mã 'na, masi ntsu'u na' ne' chcuã xqui'ya cha' nhcui' na' cha' jii' Jesús lo'o ñati. ⁸ Cua jlo ti' ycu'i Ndyosi cha' ñi'ya ntsu'u tyiquee ycu'i Jesucristo ña'a Ni jii' lcaa cu'mã, la cui' jua'a ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jii' cu'mã. ⁹ Ndi'ya laca cha' nu nhcui' na' lo'o ycu'i Ndyosi cuentya jii' mã: ndijña na' chacuayá' jii' Ni cha' ña'a ti tso'o la tyu'u tyiquee mã ña'a mã jii' tya'a ñati mã, cha' jua'a taca ca cuayá' la ti' mã lcaa cha', cha' jua'a taca culacua tso'o la ti' mã; ¹⁰ ndijña na' cha' lcaa tyempo taca ca'ya cha' hique mã ñi'ya nu tso'o la cha' cua'ni mã. Jua'a nga'aa tyaja'a mã cua'ni la mã cha' cuxi, nga'aa tyanu yabe' hichu' mã nu

lo'o tyalaa tsã cha' cãa Cristo chaca quiya'. ¹¹ Quiña'a tsa cha' tso'o taca cua'ni mã lcaa su ndi'j mã chalyuu xqui'ya Jesucristo, cha' ndyu'ni Cristo cña ne' cresiya jii' mã; bi' cha' taca cua'ni tlyu mã jii' ycu'i Ndyosi, taca cua'ni chj mã loo Ni.

Sca ti cha' nti' Pablo nde chalyuu, cha' caca yu cña jii' Cristo

¹² Cu'mã ngu' tya'a ngusñi na cha' jii' Cristo, nti' na' cha' caca cuayá' tso'o ti' mã cha' cua lijya ngañi la cha' tso'o jii' Jesús laja ngu' quichi re, xqui'ya cha' cuxi nu ndyaca 'na re. ¹³ Nga'a na' ne' chcuã juani, bi' cha' jlo ti' lcaa ñati nu ndi'j ni' tlyu jii' gobierno re, cha' cua ngusu'ba ngu' 'na ne' chcuã xqui'ya cha' ndya'a na' lo cña jii' Cristo; masi lcaa sendaru nu ndi'j ca nde, masi xa' la ñati, cua jlo ti' ngu'. ¹⁴ Lo'o jua'a cua ña'a ca ngu' tya'a ngusñi na cha' jii' Jesús, tsa ndu cua tso'o la jlyu ti' ngu' cha' jii' nu Xu'na na juani, cua tlyu la xi tyiquee ngu' juani; nga'aa ntsij ngu' chcu'i ngu' cha' jii' ycu'i Ndyosi lo'o xa' ñati, xqui'ya cha' ná ntsij na' lo'o ntsu'u na' ne' chcuã re.

¹⁵ Chañi cha' ntsu'u ñati nu nhcui' cha' jii' Cristo lo'o tya'a xqui'ya cha' chii ti nti' ñati bi', na cua nti' tsa ñati bi' xuy tya'a lo'o ya; pana tya ntsu'u la xi xa' la ngu' nu nhcui' cha' bi' xqui'ya cha' tso'o ti tyiquee ngu'. ¹⁶⁻¹⁷ Ntsu'u tsa tyiquee ngu' bi' ña'a ngu' jii' ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a jlo ti' ngu' cha' cua nda Ni cña 'na cha' xacu' na' cha' jii' ñati nu xuy tya'a lo'o na xqui'ya cha' tso'o jii' Cristo. Nu ñati nu chii nti' ni, si' na tyucui tyiquee ñati bi' nhcui' ngu' cha' jii' Cristo; laca cha' cua nti' ngu' tyijiloo ngu' jii' tya'a ngu'. Lo'o jua'a cua nti' tsa ngu' cha' ta la ngu' cha' ti' 'na laja lo'o ndi'j na' ne' chcuã. ¹⁸ Ná ndube ti' na' ñi'ya ndyu'ni ngu' bi', masi tyucui tyiquee chcu'i ngu' cha' jii' Cristo lo'o ñati, masi cha' cuiñi ti ntsu'u tyiquee ngu' lo'o nhcui' ngu' cha' bi'; pana tso'o tsa nti' na' si ña'a ti tya cañi la cha' jii' Cristo bi'.

Lo'o jua'a tya caca cha' la ti' na' tyempo nde loo la. ¹⁹ Ndu ti' cha' yala ti caca tso'o la cha' jna' re, cha' cua jlo ti' na' ñi'ya ndijña tsa mã jii' ycu'i Ndyosi cha' tyu'u na' ne' chcuã re, cha' tyu'u na' nde liya'; jlo ti' na' cha' nxyucua tsa la cui' Xtyi' ycu'i Jesucristo 'na. ²⁰ Ndi'ya nti' na' cua'ni na': nti' tsa na' cha' ná caca tyuju'u ti' na' lo'o chcu'i na' cha' jii' Jesús lo'o ñati; masi tyempo nu lijya nde loo la, masi tyempo juani, tlyu caca tyiquee na' lo'o chcu'i na' cha' jii' Jesús. Jua'a nti' na' cua'ni na', cha' ña'a ti cua'ni tlyu na' jii' Cristo, masi tya lu'ú ti na', masi cua ngujui na'. ²¹ Sca ti cha' nti' na' cua'ni na' nde chalyuu, cha' caca na' cña jii' Cristo. Tso'o la masi cajaa na', nti' na', cha' li' taca ña'a na' jii' ycu'i Ni; ²² pana ná jlo ti' na' na laca nu tso'o la cha' cua'ni

na', cha' ná tyiquee' tya taca cua'ni na' tya quíña'a la xi cña jí'i nu Xu'na na, si tya tyi'i la na' xi chalyuu. ²³ Tyucuaa lo cha' nti' na' cha' caca 'na lacua: Nti' tsa na' cha' xtyanu na' jí'i chalyuu re, cha' li' taca tyi'i na' lo'o Cristo, cha' bi' nu tso'o la nti' na'; ²⁴ pana juani ni, ndulo la cha' jí'i cu'ma si tya tyi'i la na' xi chalyuu. ²⁵ Nda ti' na' cha' jua'a caca 'na, cha' tya tyi'i la na' xi chalyuu. Li' taca xtyucua la na' jí'i lcaa cu'ma, cha' xñi tso'o la ma cha' jí'i Cristo; jua'a caca chaa la ti' ma lo'o jly tso'o ti' ma jí'i Ni. ²⁶ Lo'o caa na' cha' tyi'i na' slo ma chaca quíya', li' tso'o tsa caca tyiquee ma cuentya jí'i Jesucristo xquíya' na'.

²⁷ Bi' cha' juani, cui'ya ma cuentya ñi'ya nga'a cha' cua'ni ma chalyuu cuentya jí'i cha' jí'i Cristo nu cua ngusñi ma. Si jua'a ndu'ni ma, li' ná ndu'ni cha' masi caa na' ca quichí tyi ma, masi ná caca caa na'. Ná tyiquee' caja cha' 'na cha' sca ti' cha' ntsu'u tyiquee ma lo'o tya'a ma, cha' ndalo tsa tyiquee ma jí'i tya'a cusu ma ca bi'; ná tyiquee' stu'ba ti' culacua ti' ma lo'o tya'a ma laja lo'o tyiquee' tsa nchcui' ma lo'o ngu' cha' xñi ngu' cha' tso'o bi' jí'i Cristo. ²⁸ Lo'o ndu'ni ma jua'a, li' nga'aa ntsu'u cha' caci' ma jí'i ngu' tya'a cusu ma, cha' taca ca cuayá' ti' ngu' cha' ca nscua cha' cui'ty' ycu'i' Ndyosi jí'i lcaa ñati' cuxi. Pana cu'ma ni, cua ngulaa ma jí'i nu cuxi bi'; ycu'i' Ndyosi ndu'ni cha' taca tyijlloo ma jí'i ñati' cuxi bi'. ²⁹ Tso'o tsa laca cha' nda ycu'i' Ndyosi chacuayá' cha' ngusñi ma cha' jí'i Cristo; pana cua nscua cha' caja xi cha' ti' jí'i ma, nu lo'o cua ngusñi ma cha' jí'i Cristo bi'. ³⁰ Stu'ba ti' ndyaca cha' jí'i cu'ma lo'o na', ti' tsa cña nu cua ngujui jí'na. Pana cua na'a ma ñi'ya ngua'ni na' cña tya tsubi' la, cha' lye tsa nxu' tya'a na' lo'o nu cuxi; lo'o ña'a ti' taca ca cuayá' ti' ma cha' lye tsa ndyu'ni na' cña juani.

2

Ngua Jesús sca ngu' ti' lo'o yaa yu chalyuu, cha' tiya' la li' tlyu tsa chacuayá' nda ycu'i' Ndyosi jí'i yu

¹ Ná tyiquee' cua nguula la ti' tyiquee ma juani, xquí'ya cha' cua ngusñi ma cha' jí'i Cristo; cua tso'o la nti' ma cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jí'i ma. La cui' ti' cha' xquí'ya nu Xtyi'i ycu'i' Ndyosi stu'ba ti' ntsu'u cha' jí'i ma lo'o tya'a ma, jua'a lo'o ycu'i' Ni, ña'a cuayá' nu nchca tya'na ti' ma ña'a ma jí'i tya'a ma, ña'a cuayá' nu tso'o ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jí'i tya'a ma. ² Bi' cha' lacua, si chañi cha' jua'a nti' ma, li' cua'ni ma cha' caca tso'o tyiquee na'; jua'a caca nu lo'o ña'a na' cha' stu'ba tsa ntsu'u cha' jí'i ma lo'o tya'a ma, cha' sca ti' cha' ntsu'u tyiquee ma, cha' sca ti' cha' ncliyacua ti' ma, cha' sca

ti' cuayá' tso'o ti' nti' ma ña'a ma jí'i tya'a ma. ³ Cua'ni ma cha' ná quíña'a cha' tyu'u tyiquee ma lo'o cua'ni ma sca cña; si' xcu'i' cha' jí'i ycu'i' ca ma culacua ti' ma, ni si' na' cua'ni tyucuaa ti' ma lo'o tya'a ma. Tso'o la si' culacua ti' ma cha' tso'o la laca nu xa' la ngu' tya'a ma, pana ná tso'o ycu'i' ca ma; ⁴ cube la ti' ma ñi'ya caca cha' ca tso'o cha' jí'i xa' la ngu' tya'a ma, si' xcu'i' cha' jí'i ycu'i' ca ma nu nga'a cha' cube ti' ma.

⁵ Tso'o si' culacua ti' ma ñi'ya ncliyacua ti' ycu'i' Jesucristo. Ndi'ya ngua cha' jí'i yu: ⁶ Tyucui' tyempo ycu'i' Ndyosi tsiya' ti' laca Jesucristo, ná ntsu'u tyempo nu ná laca yu ycu'i' Ndyosi; pana lo'o yaa yu lo' yuu chalyuu, ná ngulacua ti' Jesús cha' ca'lo'o yu lcaa chacuayá' jí'i ycu'i' Ndyosi, masi ntsu'u tsa chacuayá' jí'i yu slo Ni nguicha', cha' stu'ba ti' ntsu'u cha' jí'i yu lo'o ycu'i' Ndyosi Sti yu. ⁷ Pana nguxtyanu yu chacuayá' nu ntsu'u jí'i yu ca slo ycu'i' Ndyosi Sti yu, cha' tso'o la ngua ti' yu lo'o ngua'ni yu jua'a. Lo'o li' ntaja'a yu ngua yu ñati, cha' caja ñi'ya xtyucua yu jí'na; ñi'ya ncliyacua lcaa ñati, jua'a ngula yu nde chalyuu, ñati tsiya' ti' ngua yu. ⁸ Ngua yu sca ñati ti' ni, lo'o jua'a tso'o tsa ndaquíya' yu cña nu cua nda ycu'i' Ndyosi Sti yu jí'i yu; ngujui yu, hasta ngujui yu lo' crusi, masi jua'a ndujui ngu' jí'i ngu' nu xña'a tsa nu ngua li'. ⁹ Bi' cha' juani cua ndyaa lo'o Ni jí'i yu cha' stu'ba ti' tyi'i yu ca su tlyu la ca su ntucua ycu'i' Ni; juani tlyu tsa chacuayá' cua nda Ni jí'i Jesús. Tyucui' ña'a chalyuu nga'aa ntsu'u la xa' chacuayá' nu tlyu la, ¹⁰ cha' jua'a tyu sti' lcaa na lu'u nde loo Jesús, masi ñati, masi cui'i. Ná ntsu'u su tye cha' cua'ni chí ngu' loo yu xquí'ya chacuayá' nu cua nda Ni jí'i yu, masi nu ndi'i ca nde cua, masi nu ndi'i nde lo' yuu chalyuu, masi ngu' nu cua nguatsi', lo'o jyo'o bi' cua'ni chí ngu' loo yu. ¹¹ Cui' tsa chcu'i' lcaa ñati cha' Jesucristo laca Xu'na lcaa ca chalyuu, jua'a tso'o tsa cua'ni tlyu ngu' jí'i ycu'i' Ndyosi Sti na.

Ñi'ya nu ntyiji' xee cui' nde talya, jua'a cua'ni na lo'o ndi' na chalyuu

¹² Cu'ma ngu' tya'a na nu tyaca'a tsa ma 'na, cua ndaquíya' tsa ma jí'i cha' nu nchcui' na' lcaa tsa lo'o nguti' na' lo'o ma; ña'a ti' tya ndulo tsa cha' jí'i ma cha' taquíya' la ma jí'i cha' nu nchcui' na', masi tyiyu' tsa nga'a na' ca su ndi'i ma juani. Ña'a ti' cua'ni cña ti' ma cha' caca lyiji lcaa cha' nu ngua ti' ycu'i' Ndyosi cua'ni Ni ne' cresiya jí'i ma lo'o ngua'ni lyaá Jesucristo jí'i ma. Xti ti' cha' tyu'u tyiquee ma cuentya jí'i ycu'i' ma, pana cube la ti' ma ma jí'i ycu'i' Ndyosi. ¹³ Tyi'u ti' ma cha' lcaa tsa ndu'ni ycu'i' Ndyosi cña laja ne' cresiya jí'i ma, cha' taca cua'ni ma cña jí'i Ni; jua'a ndu'ni Ni cha' tyaja'a ma cua'ni ma lcaa ña'a nu nti' ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni ma.

¹⁴ Lcaa lo cña nu cua'ni ma' ni, ná caca chijí nti' ma' ña'a ma' jilí ngu' lo'o ndyu'ni ma' cña bi', ná xlyú ma' cha' hichu' ngu', ¹⁵ cha' ná caca ñacui' ngu' cha' ntsu'u quí'ya jilí ma' li', lo'o jua'a ná caja su lyiji' cua'ni ma' sca cha' li'. Tso'o la si caca cuayá' ti' ngu' cha' chañi' cha' laca ma' sñi' ycuí' Ndyosi tyucui tyiquee ma', masi xcuí' ndilí ti' ma' chalyuu laja ñati' cuxi, laja ñati' nu chijí nti' ngu' ña'a jilí tya'a ngu'. Xqui'ya cu'ma' nga'a cha' cañi' cha' jilí Jesús lcaa su ndilí ñati' bi'; ñi'ya nu ntuyijilí xee cuii' nde talya, jua'a caca ma' xee nde chalyuu, ¹⁶ nu lo'o ta ma' cha' lo'o ngu', si chcuí' ma' cha' tso'o jilí Cristo nu taca ta chalyuu nu ná nga'a cha' tye jilí ngu'. Si jua'a cua'ni ma', tso'o tsa caca tyiquee na' ña'a na' jilí ma' lo'o tyalaa tsá nu cua'ni cuayá' Cristo jilí lcaa ñati'. Li' taca ca cuayá' ti' na' cha' tso'o ti' ngutu'u scua cña bi' 'na, si'i na nguliji' yu'u cña bi' jua'a ti. ¹⁷⁻¹⁸ Jlo ti' na' cha' si'i cha' xca ti laca nu ngua'ni ma' lo'o ngusñi' ma' cha' jilí ycuí' Ndyosi; quiña'a tsa na nguxtyanu ma', tyuu quí'ya' cua'nda ma' tyucui' ña'a ma' cha' caca ma' cña jilí Cristo, xqui'ya cha' cua' ngusñi' ma' cha' jilí Ni. Lo'o juani lo'o na' ni, cujuí' ngu' 'na, nti' na'; chcuna' chalyuu 'na jua'a ti' cuentya jilí cu'ma'. Pana ná ntsij' na'; masi jua'a caca 'na, cha' tsa ti' na' ndilí. Lo'o jua'a nti' na' cha' ca' cha' ti' cu'ma', cha' stu'ba ti' ca' cha' ti' na' lo'o cu'ma'.

Nhcui' Pablo cha' jilí Timoteo lo'o jilí Epafrodito

¹⁹ Chacuayá' jilí Jesús nu Xu'na na, ná tyiquee' ta na' jilí yu' Timoteo cha' tsa' yu' ca su ndilí ma' yala ti, cha' quí'xe xi' cha' 'na ñi'ya nu ndilí ca ma'; tso'o tsa caca tyiquee na' lo'o cuna na' cha' bi'. ²⁰ Sca ti yu' bi' laca nu chañi' cha' stu'ba ti' nti' yu' lo'o na', nu chañi' cha' ntsu'u tyiquee yu' ña'a yu' jilí cu'ma'; ²¹ ná ndilí xa' la ngu' tya'a na ca nde nu ndube ti' ñi'ya ndyaca cña jilí Jesucristo ca su ndilí ma', xcuí' na ntsu'u la tyiquee ngu' jilí cña jilí ycuí' ca ngu'. ²² Lo'o cu'ma', cua' jlo ti' ma' cha' lubii' tsa cña nu ndyu'ni yu' Timoteo bi'. Stu'ba ti' ndyu'ni yu' cña lo'o na' ñi'ya nti' si' cua' laca yu' sñi' na', stu'ba ti' ndya'a ya nchcuí' ya cha' tso'o jilí Jesús lo'o xa' ñati'. ²³ Lo'o tye caca cuayá' jna', li' ta na' jilí yu' cha' hora ti' tsa' yu' ca su ndilí ma', ²⁴ masi nda ti' na' cha' lo'o ycuí' na' taca ca' na' yala ti' ca su ndilí ma' chacuayá' jilí ycuí' nu Xu'na na.

²⁵ Lo'o jua'a ndu'ni tsa cha' ca' chaca yu' ca slo ma', nti' na'; Epafrodito laca yu' bi'. La cui' yu' tya'a ndya'a ya cña laca yu', lo'o jua'a ngu'la tsa cña ngua'ni yu' lo'o ya lo'o nguxacu' ya cha' jilí ngu' cuxi. La cui' yu' bi' laca nu nda ma' ya' ca slo na' tya' tsubi' la, cha' xtyucua yu' 'na lo'o na laca nu lyiji' xi' 'na cha' tyiji' yu' 'na chalyuu. ²⁶ Tijí' tsa

ti' yu' jilí cu'ma', bi' cha' nti' yu' ca' na' a' yu' jilí ma' chaca quí'ya'; ngulacua tsa ti' yu' lo'o ngujui' cha' jilí yu' cha' cua' ndyuna ma' cha' quí'cha tsa yu'. ²⁷ Chañi' tsa cha' quí'cha tsa yu' nu ngua' li', cua' cajaa ti' yu' ngua'; pana ycuí' Ndyosi ngua'ni tya'na ti' Ni jilí yu'. La cui' jua'a ngua' tya'na ti' Ni ña'a Ni 'na, cha' cua' laca ngujui' tsa cha' xñi' ti' 'na ca nde; lo'o li' lye la ngua' xñi' ti' na' si' cua' ngujui' yu', pana ndyaca tso'o yu' li'. ²⁸ Bi' cha' tso'o tsa nti' na' juani si' yala ti' ca' yu' ca slo cu'ma', cha' lo'o cu'ma' caca cha' tsa ti' ma', nu lo'o ña'a ma' jilí yu' chaca quí'ya'. Nga'aa culacua tsa ti' na' cuentya jilí cu'ma' li'. ²⁹ Caca cha' ti' ma' lo'o yu' lacua; tso'o tsa chcuí' ma' lo'o yu' lo'o tyalaa yu' ca slo ma', cha' laca yu' tya'a ngusñi' ma' cha' jilí nu Xu'na na. Lo'o jua'a' cua'ni chijí ma' loo' cua' ña'a ca' ñati' nu cua'ni ñi'ya' nu ngua'ni yu' bi'; ³⁰ ná ndyutsij' yu', masi cua' cajaa ti' yu' laja lo'o nguxtyucua yu' jilí ya lo'o cña jilí Cristo re' tya' tsubi'. Masi ná ngua' ca' cu'ma' ca nde, pana cua'nda ma' jilí ycuí' yu' lijya' yu' cha' cua'ni yu' la cui' cña nu ná ngua' cua'ni cu'ma', nu nxyucua tsa jilí ya li'.

3

Ñi'ya nu chañi' ca' cha' ca' t' quí'ya nu ntsu'u jilí'na cuentya jilí ycuí' Ndyosi

¹ Cu'ma' tya'a ngusñi' na' cha' jilí Jesús, juani cua' nti' tsa na' cha' ca' cha' ti' ma' xqui'ya ycuí' nu Xu'na na. Ná ndu'ni cha' 'na, masi tya' chaca quí'ya' chcuí' na' la cui' tya'a cha' nu nguscua na' tya' clyo; ná tyiquee' xtyucua na' xi' jilí ma', si chcuí' na' chaca quí'ya'. ² Tii' ti' ti' ma', cui'ya tso'o ma' cuentya jilí nu ngu' cuxi bi', cha' ñi'ya ndu'ni xne' taja, jua'a ndyu'ni ngu' bi'. Xqui'ya cha' cusu' nu jly'a tsa ti' ngu' bi' jilí, bi' cha' ndatsaa ngu' jilí xa' ñati' cha' xi' yu' ngu' quí'ji' ngu', masi sca cña nu cua'ni ñu' yu' jilí ngu' laca; si'i sca cha' tso'o laca bi'. ³ Pana nu na' ni, chañi' laca cha' ngulacua' ycuí' Ndyosi jilí'na, masi xa' ña'a nchcuí' nu ngu' bi'. Cua' ndu'ni tlyu na' jilí ycuí' Ndyosi xqui'ya Xtyi' ycuí' Ni; cha' tsa ti' na' ndilí na' chalyuu nu lo'o cua' ngujui' chalyuu jilí'na xqui'ya Jesucristo, cha' nga'aa jly'a ti' na' jilí sca cha' nu ndatsaa ñati' chalyuu jilí'na cha' cua'ni na' jilí. ⁴ Lo'o na', jly'a tsa ti' na' jilí nu' cha' cusu' bi'. Tya' tsubi' la ni, ná nnyacua xa' la ñati' 'na, lye la ndaquí'ya' na' lcaa cha' cusu' nu ntsu'u jilí' ngu' judío tya'a ya. ⁵ Cua' snu' ti' tsá ntsu'u na' lo'o ngusi' yu' ngu' quí'ji' na' cha' ngulacua' ngu' 'na; ngu' judío laca na' tya' lo'o ngula na', tañi' ngu' hebreo laca tañi' na'. Jua'a la cui' tya'a ñati' jilí' ngu' Benjamín ngua' ngu' cusu' 'na. Ngu' fariseo laca na', bi' cha' ndaquí'ya' tsa na' lcaa ca cña nu ntsu'u cha' cua'ni ya cuentya jilí' cha' cusu' jilí' ngu' judío; ⁶ cha' jly'a tsa ti' na' jilí nu' cha' cusu' bi', bi' cha' nguxcube' tsa na' jilí lcaa ñati'

nu ngusñi cha' jil'i Jesucristo, lya' tsa ti' na' jil'i ngu' bi'. Lo'o jua'a ná ntsu'u quí'ya 'na lo'o ngu' judío cuentya jil'i cha' cusu' bi', cha' cua ndaquí'ya' tsa na' lcaa nu cha' cusu' bi'; tya sa'ni cua ngua lubii cresiya jna', si chafñi cha' caca tso'o cresiya jil'i na cuentya jil'i ycuí' Ndyosi jua'a ti. ⁷ Sa'ni la ngua ti' na' cha' tso'o tsa ñat'i laca na' xqui'ya cha' cusu' bi', pana juani nga'aa ncl'yacua ti' na' jil'i cha' bi' xqui'ya Cristo. ⁸ Lo'o jua'a, masi tucuna' na' lcaa cha' nu ndiya tsa ti' na' nde chalyuu, ná cube ti' na'; tlyu la tsiya' ti laca cha' tso'o nu cua ngujui 'na juani, laja lo'o ndyuloo na' jil'i Jesucristo nu Xu'na na'. Xqui'ya Cristo, bi' cha' cua ngxu'tyanu na' jil'i lcaa cha' cusu' bi'; nga'aa tso'o cha' cusu' bi' tsiya' ti, nti' na', hasta xcu'aa na' jil'i, nti' na'. Tsa bi' ti cha' nti' na', cha' ña' tso'o na' cha' jil'i Cristo, ⁹ cha' stu'ba ti tyu'u tyiquee na' lo'o Ni. Ná ngüityi ycuí' Ndyosi quí'ya 'na nu lo'o ndaquí'ya' tsa na' jil'i nu cha' cusu' bi'; laca cha' cua ngüityi ycuí' Ni quí'ya 'na lo'o jlyu ti ti' na' jil'i cña nu ngua'ni Cristo, tsa bi' ti cha'. Bi' cha' ngua'ni Ni cha' caca tso'o cresiya jna'. ¹⁰ Lo'o juani ni, tsa bi' ti cha' nti' na', cha' tyuloo lyiji na' jil'i Cristo, cha' ca tii na' cha' tya ndyu'ni ycuí' Ndyosi cña lo'o na' lo'o la cui' tya'a juersa nu cua ntsu'u jil'i Ni lo'o ngua'ni Ni cha' ndyu'ú Jesús chaca quí'ya'. Ná ndu'ni cha' masi jua'a chcube' na' ñi'ya nu cua nchcube' ycuí' Jesús, masi chcu'na' chalyuu 'na tsiya' ti ñi'ya lo'o cua ngujui ycuí' Cristo lo' crusi. ¹¹ Lo'o juani ndü ti' na' cha' caca chaca chalyuu 'na tya' la, sca chalyuu nu ná nga'a cha' tye, masi cua ngujui na'.

Cua'ni cña ti' na cha' jyacua na jil'i cha' tlyu nu caca jil'i na nde loo la

¹² Ná nacuj na' cha' cua ndye ngua tso'o cresiya jna' cuentya jil'i ycuí' Ndyosi sca ti quí'ya', lo'o juani nga'aa ntsu'u quí'ya 'na; ná ni na' jua'a. Na cua laca nacuj Jesucristo cha' laca na' ñat'i jil'i ycuí' Ni, bi' cha' lye tsa ndyu'ni cña ti' na' cha' ca tso'o lyiji cresiya 'na. ¹³ Cu'ma ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo, cua jlo ti' na' cha' tya lyiji caca jua'a lo'o na'. Tsa bi' ti cha' ndulo tsa cuentya 'na, cha' cua'ni yala na' juani cha' jyacua na' jil'i cha' tlyu nu cua lijya nde loo la, cha' ca tso'o lyiji cresiya 'na lo'o ycuí' Ndyosi, masi nga'aa tyi'u ti' na' lcaa ña'a cha' nu ngua 'na nu ngua tya sa'ni la. ¹⁴ Bi' cha' lacua, ñi'ni tyucuj nxñi na' cha' jyacua na' jil'i nu cha' tlyu bi', cha' bi' laca nu cua ngua'ni cho'o ycuí' Ndyosi cuentya jil'i na ca su ntucua ycuí' Ni. Taca caca cha' bi' jil'i na ca li', xqui'ya cha' cua ngua stu'ba cha' jil'i na lo'o Jesucristo.

¹⁵ Tso'o tsa si la cui' jua'a culacua ti' ca ta'a na nu cua ngusñi tso'o na cha' jil'i Jesús; ycuí' Ndyosi laca nu culu'u ñi'ni la jil'i ma' li', si ntsu'u ngu' tya'a ma' nu ncl'yacua ti' xi xa'

la cha'. ¹⁶ Tso'o lacua, tya cua'ni la na la cui' tya'a cha', ñi'ya nu ngua cuayá' tso'o ti' na tya clyo.

¹⁷ Cu'ma ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, tso'o si cua'ni ma' tsa ña'a cha' nu cua na'a ma' 'na cha' ndu'ni na'. La cui' jua'a cui'ya tso'o ma' cuentya ñi'ya nu ndyu'ni xa' la ngu' tya'a na, nu ndu'ni ñi'ya nu ndu'ni ti cuare, cha' jua'a cua'ni ma'. ¹⁸ Cua tyuu tsa quí'ya' cua nda ya la cui' cha' re lo'o cu'ma, lo'o juani chcuí' na' chaca quí'ya' lo'o ma', masi xñi'i tsa ti' na' chcuí' na' ndi'ya: Ntsu'u tsa ngu' tya'a cusu' Cristo, masi cua ngujui yu' lo' crusi cuentya jil'i ngu'; tya'a cusu' Cristo laca ngu' bi', cha' ntsu'u tsa cha' cuxi nu ndu'ni ngu' lcaa se'j su ndya'a ngu'. ¹⁹ Nga'a cha' tyaa ngu' bi' ca chalyuu talya nu lo'o cajaa ngu', xqui'ya cha' sca ndyosi cui'ni ntsu'u jil'i ngu' bi'; cua ña'a ca na nu ndacuí tsa ti' ngu' jil'i cha' caca jil'i ngu' nde chalyuu, bi' laca ndyosi jil'i ngu' bi'. Lo'o jua'a tyixi tsa ndu'ni ngu' lo'o tya'a ngu', masi nga'a cha' ca tyuju'u tsa ti' ngu'; xcuí' ntsu'u tyiquee ngu' jil'i cua ña'a ca na nu ntsu'u nde chalyuu. ²⁰ Pana nu na ni, ca su ntucua ycuí' Ndyosi tsiya' ti, ca ndacua ntsu'u quich'i tyi na nu cha'ni ca. Lo'o juani chaa tsa ti' na ntajatya na jil'i Jesucristo nu Xu'na na, ni jacua' tyu'u Ni nde cua su ntsu'u quich'i nu ca tyi na, cha' caqui'ya Ni jil'i na nde chalyuu, cha' cua'ni lya'a lyiji Ni jil'i na. ²¹ Xcutsa'a Ni jil'i tyucui ña'a na li', cha' caca na ñi'ya laca ycuí' Ni. Quicha ti ti' tyucui ña'a na juani, pana ycuí' Ndyosi ni, tso'o tsa ña'a tyucui ña'a Ni; la cui' jua'a caca tyucui ña'a na nde loo la li'. Taca jil'i Ni culo Ni cña jil'i lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu, lo'o jua'a taca jil'i Ni xcutsa'a Ni jil'i tyucui ña'a na tsiya' ti.

4

Lcaa tsq caca chaa ti' na xqui'ya ycuí' nu Xu'na na

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, tyaca'a tsa cu'ma 'na; ñat'i nu cua nda ycuí' Ndyosi jna' laca cu'ma, xqui'ya cha' ndyu'ni na' cña jil'i Ni. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' xqui'ya cu'ma, lo'o jua'a xñi'i xi ti' na' lo'o ná ndi'ni nu' ca slo cu'ma. Nga'a cha' cua'ni ma' cha' tyanu tso'o cha' jil'i ycuí' nu Xu'na na ne' cresiya jil'i ma'.

² Lo'o cu'ma ma' Evodia lo'o ma' Síntique ni, cui'ya ma' cha' clyu ti' 'na, cua'ni ma' cha' stu'ba ti tyu'u tyiquee ma' lo'o tya'a ma'. Ngu' tya'a na laca ma' xqui'ya nu Xu'na na, bi' cha' cua'ni ma' cha' cat'i cha' cusu' nu ntsu'u jil'i ma' lo'o tya'a ma'. ³ Lo'o nu'u nu tso'o tsa tya'a ndya'a na cña, cua nti' na' cha' xtyucua nu'u jil'i tyucuaa ma' cusu' bi', cha' taca ca tso'o tyiquee ngu' bi' lo'o tya'a ngu'. Tyucuaa ma' cusu' bi' cua ngua'ni tsa ngu'

cña cha' cañi la cha' tso'o jil'i Jesús nquicha'; stu'ba ti ngua'ni ngu' bi' cña lo'o na', lo'o Clemente, lo'o xa' la ngu' tya'a ndya'a ya cña. Cua nscua xtañi lcaa ngu' bi' lo' quityi jil'i ycu'i Ndyosi, nu nscua xtañi ñati nu caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i.

⁴ Nti' na' cha' lcaa tsá caca chaa ti' ma xqui'ya ycu'i nu Xu'na na; masi tucua quiya' chcu'i na' cha' bi' lo'o ma; Nti' na' cha' caca chaa ti' ma. ⁵ Xcui' cua'ni tya'na tsa ti' ma lo'o lcaa ñati, cha' ca cuayá' ti' ñati cha' jua'a ndu'ni ma. Cua ngulala ti caa ycu'i nu Xu'na na chaca quiya'.

⁶ Ni sca cha' ná culacua tsa ti' ma jil'i, pana jña ma cha' jil'i ycu'i Ndyosi cuentya jil'i cua ña'a ca cha' nu tyacua xi jil'i ma. Lo'o jua'a ta ma xlya'be jil'i ycu'i Ndyosi cha' jua'a ndyaca cha' jil'i ma, nu lo'o chcu'i ma lo'o ycu'i Ni. ⁷ Lo'o li' cua'ni Ni cha' ti' ti tyil'i tyiquee ma, masi ná caca cuayá' ti' ñati chalyuu ni cha' laca ma jua'a. Nga'aa ca'ya cha' cuxi hique ma li', nga'aa caca cuxi cresiya jil'i ma li', xqui'ya cha' cua ngua stu'ba cha' jil'i ma lo'o Jesucristo.

Tyu'u tyiquee na jil'i cua ña'a ca cha' nu tso'o laca

⁸ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo, ndi'ya ti culacua ti' ma tyucui tyempo nu ndi'i ma chalyuu: Cua ña'a ca cha' nu chañi tsa cha' jua'a laca, bi' laca nu nga'a cha' tyu'u tyiquee ma jil'i; jua'a lcaa cha' nu cua'ni ch'i ngu' loo, lcaa cha' nu liñi ca, lcaa cha' su lubii ntsu'u tyiquee na, lcaa cha' nu tso'o tsa ña'a, lcaa cha' nu tso'o tsa nti' ngu' ña'a ngu' jil'i, masi lcaa cha' tso'o bi', nu jua'a tso'o tsa nchcu'i ngu' jil'i, bi' laca nu nga'a cha' tyu'u tyiquee ma jil'i. ⁹ Cua'ni ma cha' tyi'u ti' ma jil'i lcaa cha' nu cua ngua tsa'a ma 'na, masi sca cha' nu cua ndyuna ma tya lo'o nda na' cha' lo'o ma, masi sca cha' nu cua na'a ma cha' ndyu'ni na'; bi' laca cha' nu nga'a cha' cua'ni ma, lo'o li' cua'ni ycu'i Ndyosi cha' ti' tyil'i tyiquee ma.

Tso'o tsa ntsu'u tyiquee Pablo cha' cua yaa lo'o ngu' msta cha' xtyucua jil'i

¹⁰ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' lo'o na'a na' cha' cua ndyalaa msta nu nda cu'ma lijya slo na'. Tso'o nti' na' cha' cua ndyi'u ti' ma 'na chaca quiya', lo'o jua'a tso'o tsa nti' na' cha' cua nda ma msta bi' 'na xqui'ya ycu'i nu Xu'na na. Jlo ti' na' cha' si'i na ngujyaa ti' ma 'na, laca cha' nga'aa ngujui ñi'ya nu xtyucua ma 'na tya tsubi' la. ¹¹ Ná nacuj na' cha' lyiji tsa cha' tso'o 'na, cha' tso'o tsa ndyaala' ti' na' lo'o na laca nu ndyiji ti xi 'na. ¹² Ntsu'u quiya' lyiji tsa cha' 'na, lo'o jua'a ntsu'u quiya' quiña'a tsa cha' tso'o ndyiji 'na; jua'a ti ngui' na', cha' cua ngui' na' cha' tyaala' ti' na' lcaa su tya'a na' lo' cña re. Ná ndu'ni cha' masi tso'o tsa ndyiji na cacu, masi ntyute' ti na'; masi quiña'a tsa

na ntsu'u 'na, masi xti ti cha', ná ndulo cha' bi' 'na. ¹³ Cua nda ycu'i Cristo juersa 'na cha' talo na' jil'i cua ña'a ca cha', na laca nu tyacua ti xi 'na. ¹⁴ Masi jua'a, tso'o tsa nti' na' cha' cua nguxtyucua ma 'na laja lo'o ndyacua cha' cuxi 'na ca nde.

¹⁵ Cu'ma ngu' Filipos, cua jlo ti' ma ñi'ya ngua lo'o ngutu'u na' nde loyuu su cuentya Macedonia, ndya'a na' nchcu'i na' cha' jil'i Jesús lo'o ngu' bi'; li' sca ti taju cu'ma nu ndyu'ni tlyu ma jil'i ycu'i Ndyosi ca jua, cua ndya ma msta cha' caca sca xlya'be 'na, xqui'ya cha' tso'o tsa ngua tsa'a ma cha' jil'i Jesús laja lo'o nguti' na' lo'o ma. ¹⁶ Lo'o jua'a tyuu quiya' cua nda ma sca xlya'be 'na nu lo'o nguliji xi cha' tyiji yu'u 'na ca quichi Tesalónica. ¹⁷ Ni si'i cha' caja sca cha' xlya'be ti 'na nclyacua ti' na', tso'o la nti' na' si' tyanu tso'o cha' jil'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya jil'i ma.

¹⁸ Ndi'ya xacui na' cha' jil'i ma juani: Cua quiña'a tsa na nda ma 'na, bi' cha' cua nti' tsa na' tya na' tsa xlya'be jil'i ma; nga'aa ntsu'u chaca na nu lyiji 'na tsiya' ti juani, tya lo'o yaa yu Epafrodito, yalo'o yu lcaa cha' tso'o nu cua nda ma 'na. Ni'ya laca sca msta nu ndiya tsa ti' ycu'i Ndyosi jil'i, cha' tyixi tsa xtyi'i nda bi' nu ndacui lcau ti se'i, jua'a laca cha' tso'o nu nda ma 'na cuentya jil'i ycu'i Ndyosi. ¹⁹ Tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u jil'i ycu'i Ni, bi' cha' ta Ni lcaa na nu lyiji cha' tyiji yu'u jil'i ma chalyuu; cua jlo ti' na' cha' jua'a ndu'ni ycu'i nu Xu'na na' lo'o ñati xqui'ya Jesucristo. ²⁰ Tso'o si tyucui tyempo cua'ni tlyu na jil'i ycu'i Ndyosi Sti na laca. Jua'a caca tu'ni.

Ngusalaya' yu lo'o ngu'

²¹ Chacuayá' jil'i Jesucristo nda na' xlyo ni'i jil'i lcaa tya'a ma, ñati jil'i ycu'i Ndyosi cajua; la cui' jua'a nti' lcaa ngu' tya'a ndya'a ya ca nde. ²² Lo'o lcaa ngu' nu ngusñi cha' jil'i ycu'i Ndyosi ca quichi re, jua'a ngu' nu ndi'i ndyu'ni cña ca ni'i tlyu cuentya jil'i nu xu'na tlyu nu laca emperador, cua nti' tsa ngu' chcuicha' ngu' jil'i ma.

²³ Cua nti' tsa na' cha' ña'a ti tya cua'ni la Jesucristo nu Xu'na na cha' tso'o lo'o ma tyucui tyempo nu lijya nde loo la. Jua'a caca tu'ni.

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñati j'i Jesucristo nde quichi Colosas

¹ Pablo laca na' nu nscua na' quityi re. Ycui' Ndyosi ngulo cña 'na, bi' cha' ndya'a na' nchcui' na' cha' j'i' Jesucristo lo'o ngu' xa' quichi ca tyijyu' la. Stu'ba ti ndi'j na' ca nde lo'o yu Timoteo tya'a ngusñi na cha' j'i' Cristo. ² Nda na' quityi re cha' caa ca slo cu'ma ca quichi Colosas jua, cu'ma ngu' nu ntsu'u cha' j'i' ma lo'o ycui' Ndyosi, cu'ma nu laca ma ngu' tya'a na xqui'ya cha' cua ngusñi tso'o ma cha' j'i' Cristo.

Ndi'ya nti' na', cha' ña'a ti cua'ni ycui' Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'j tyiquee ma, ca su ndi'j ma ca jua.

Nhcui' Pablo lo'o ycui' Ndyosi cuentya j'i' ngu' bi'

³ Nu lo'o nchcui' ya lo'o ycui' Ndyosi Sti Jesucristo nu Xu'na na cuentya j'i' cu'ma, lu'ba ti ndya ya xlya'be j'i' ycui' Ndyosi xqui'ya cu'ma. ⁴ Cua ngujui cha' j'i' ya cha' tso'o tsa ngusñi ma cha' j'i' Jesucristo, lo'o jua'a nacuj ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma j'i' lcaa ngu' tya'a ngusñi ma cha' j'i' ycui' Ndyosi. ⁵ Tya clyo lo'o ndyuna ma cha' tso'o bi', cha' nu nchcui' j'i' ycui' Ndyosi nu chañi ca, li' ngua cuayá' ti' ma cha' tya ntsu'u chaca cha' nu cua tlyu la nu nga'a cha' tyacua ji'na tyempo nde loo la lo'o tyalaa na ca su ntucua ycui' Ndyosi. Ca bi' ntsu'u co'o cha' bi' cuentya j'i' ma; bi' laca cha' nu tyacua j'i' ma ca tiya' la xqui'ya cha' ngusñi ma cha' j'i' Cristo, lo'o jua'a tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma ña'a ma j'i' xa' la tya'a ñati ma. ⁶ Cua lijya ngañi la cha' tso'o j'i' Jesús bi' tyucui ña'a chalyuu, lo'o jua'a lijya ndyaca tso'o la cresiya j'i' ñati macala su nduna ngu' cha' bi'. La cui' jua'a ndyaca tya lo'o ndyuna ma cha' bi' tya clyo; tya li' cua ndyuna ma cha' ndu'ni tsa ycui' Ndyosi cha' xlya'be lo'o ñati, li' ngua cuayá' ti' ma cha' chañi tsa laca cha' bi'. ⁷ Cua ngujui cha' bi' j'i' ma lo'o ngulu'u yu Epafras j'i' ma; tso'o tsa tya'a ndya'a ya cña laca yu bi'. Jlo ti' ya cha' tso'o tsa nchcui' yu cha' j'i' Cristo lo'o ngu' lcaa su ndya'a yu cuentya j'i' ya. ⁸ La cui' yu bi' laca nu nacuj j'i' ya cha' ndu'ni Xtyi'j ycui' Ndyosi cha' ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma j'i' xa' la ñati.

⁹ Bi' cha' juani lu'ba ti nchcui' ya lo'o ycui' Ndyosi cuentya j'i' cu'ma; tya lo'o ngujui cha' j'i' ya cha' cua ngusñi ma cha' bi', ndijña ya cha' j'i' ycui' Ndyosi cha' ta Ni chacuayá' cha' caca cuayá' lyiji ti' ma lcaa cha' ñi'ya

nu nti' Ni cha' cua'ni ma, cha' jua'a taca culacua tso'o ti' ma, taca ca'ya cha' tso'o hiquee ma xqui'ya Xtyi'j ycui' Ndyosi li'. ¹⁰ Lo'o li' lcaa tsa lo'o ndya'a ma chalyuu taca cua'ni ma cña, cua ña'a ca cña nu nti' ycui' Ndyosi cha' cua'ni ma; taca cua'ni ma lcaa lo cña tso'o cuentya j'i' ycui' Ndyosi li', lo'o jua'a taca ca cuayá' la ti' ma ñi'ya ndyu'u lcaa cha' j'i' Ni. ¹¹ Nguula tsa cña ndu'ni ycui' Ndyosi ca su tlyu ca su ntucua ycui' Ni; bi' cha' cua ndijña na' j'i' Ni cha' ta Ni la cui' juersa bi' j'i' ma, cha' caca tso'o ti tyiquee ma talo ma j'i' ma cha' ña'a ca cha' cuxi nu tyacua j'i' ma. ¹² Lo'o jua'a tya ma xlya'be j'i' ycui' Ndyosi Sti ma nu cua nda chacuayá' cha' tyacua cha' tso'o j'i' ma, la cui' ti cha' nu cua nchco'o Ni cha' tyacua j'i' ñati j'i' ycui' Ni, nu lo'o tyalaa ngu' ca su xee tsa ca su ntucua ycui' Ni. ¹³ Na cua ngua'ni lyaá Ni ji'na, cua ngua'ni tye Ni j'i' chalyuu talya su nguta'a na, lo'o jua'a cua ngulu'u Ni chaca tyucui ji'na nu tsa'a ca chalyuu tso'o su laca Cristo loo ji'na. Sñi' ycui' Ndyosi laca Cristo, lo'o jua'a tyaca'a tsa yu j'i' ycui' Ni; ¹⁴ xqui'ya Cristo cua ngula'a na j'i' nu cuxi, xqui'ya Cristo cua ngüi'ya Ni cha' clyu ti' ji'na j'i' qui'ya nu ntsu'u ji'na lo'o Ni.

Cuanguala' cha' j'i' ycui' Ndyosi lo'o ñati chalyuu

¹⁵ Ná nchca ña'a na j'i' ycui' Ndyosi tsiya' ti; pana nu lo'o yaa Cristo Sñi' ycui' Ni chalyuu, li' ngujui ñi'ya nu ña'a na j'i' ycui' Ni. La cui' yu bi' laca nu nguti'j tya clyo la lo'o ycui' Ndyosi, la cui' jua'a laca yu loo j'i' lcaa lo na nu ngüi'ñá Ni chalyuu. ¹⁶ Stu'ba ti ndu yu bi' lo'o ycui' Ndyosi Sti yu lo'o ntucua quiya' ndya' chalyuu, masi lo'o ndya' tyucui ña'a nde cua, masi lo'o ndya' tyucui ña'a nde lo yuu. Cua ngüi'ñá Ni lcaa na nu nchca ña'a na j'i' nde lo yuu chalyuu; lo'o jua'a cua ngüi'ñá Ni lcaa na nu ná nchca ña'a na j'i', ñi'ya nti' lcaa cui'j nu laca loo nde cua; jua'a cua ngüi'ñá Ni lcaa lo xu'na nu culo cña j'i' ngu', masi nde lo yuu chalyuu, masi nde cua. Stu'ba ti ndu Cristo lo'o ycui' Ndyosi Sti yu nu lo'o ngüi'ñá Ni tyucui ña'a chalyuu; la cui' jua'a xqui'ya yu bi', bi' cha' ndya' lcaa lo na. ¹⁷ Cua laca ntucua yu bi' lo'o tya lyiji tya' chalyuu, lo'o jua'a lcaa tsa ndu'ni yu cña cha' tyi'j tso'o ti lcaa na nu ntsu'u lo yuu chalyuu. ¹⁸ Ycui' yu laca yu loo j'i' lcaa taju ñati nu ndyu'ni tlyu j'i' ycui' Ndyosi tsa tlyu ti, ycui' laca nu nda chalyuu j'i' ngu' bi'. Tya clyo la cua ndyu'u ycui' yu chaca quiya' lo'o cua ngujui yu, cha' li' taca j'i' yu tyucua yu ca su laca yu loo j'i' lcaa lo cha'. ¹⁹ Cua nacuj ycui' Ndyosi cha' caca Sñi' Ni ñi'ya laca ycui' Ni tsiya' ti, ²⁰ cha' jua'a ngua ti' Ni cua'ni Ni, cha' chaca quiya' caca Ni loo j'i' tyucui ña'a chalyuu xqui'ya yu bi'. Cua nguaala' cha' j'i' ycui' Ndyosi lo'o ñati chalyuu lo'o ngujui

Cristo lo crusi xqui'ya na; jua'a ngua'ni yu cha' xa' caca tyucui ña'a chalyuu cuentya ji'i ycu! Ndyosi chaca quiya', masi nde lo yuu chalyuu, masi nde cua.

²¹ Nu ngua cua tsubi' la, tyijyu' tsa nguta'a ma ji'i ycu! Ndyosi; tya'a cusuu ma ji'i ycu! Ndyosi ngua ma tyempo bi' xqui'ya cha' cuxi nu cua ngulacua ti' ma, xqui'ya cha' cuxi nu cua ngua'ni ma. Pana juani cua ngua'ni Ni cha' taca cati qui'ya nu ntsu'u ji'i ma lo'o ycu! Ni, ²² xqui'ya cha' tyucui ña'a ycu! Cristo Sñi' Ni, nchcube' tsa yu lo'o ndyujuui ngu' ji'i lo crusi. Jua'a ngua'ni Ni tya li' cha' taca caca ma ñati ji'i ycu! Ni, ñati nu nga'aa ntsu'u yabe' hichu' ma tsiya' ti, cha' nga'aa caca sta ngu' qui'ya ji'i ma lo'o Ni, nu lo'o caa Ni caqui'ya Ni ji'na cha' tsalo'o Ni ji'na ca su ntucua Ni. ²³ Pana juani ña'a ti ndulo tsa cha' ji'i ma cha' tyanu tachaa la cha' ji'i Cristo ne' cresiya ji'i ma, cha' ycu! yu bi' laca suu lcaa cha' bi'. Ná ta ma chacuayá' cha' cñilo'o ngu' ji'i ma, cha' si jua'a, nga'aa culacua ti' ma ji'i cha' tso'o nu tyacua ji'i ma nde loo la, la cui' cha' nu cua ndyuna ma ji'i tya clyo. Xqui'ya cha' tso'o ji'i Cristo bi', bi' cha' ndya'a ngu' tyucui ña'a chalyuu nchcui' ngu' cha' bi' lo'o ñati. Lo'o jua'a na', Pablo, ndya'a tsa na' lo cña bi'.

Ndyu'ni Pablo cña cuentya ji'i ñati nu ngusñi cha' ji'i ycu! Ni ca lcaa quichí

²⁴ Tso'o nti' na' masi cua ngujui xi cha' ti'i 'na cuentya ji'i cu'ma; tso'o nti' na' cha' cuentya ji'i ca ta'a taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Cristo lcaa quichí, bi' cha' ndyacua cha' ti'i bi' 'na. Nchcube' tsa Cristo nde chalyuu xqui'ya na, cha' laca na ñati ji'i ycu! yu; jua'a ndyacua cha' ti'i 'na, cha' cua li'ya caca stu'ba la cha' ji'na lo'o ycu! Cristo lo'o cha' ti'i nu ndyaca ji'na nde chalyuu cha' ngusñi na cha' ji'i Cristo. ²⁵ Ycu! Ndyosi laca nu cua nda cña bi' 'na, cha' caca na' cña ji'i ca ta'a ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni lcaa quichí, cha' nguula la caca tyiquee ma. Nga'a cha' ña'a ti tya ta la na' cha' ji'i Cristo lo'o xa' ñati ña'a cuayá' nu tye cuna ngu' cha' bi'. ²⁶ Tyucui tyempo nu ngua sa'ni la, ná ngujui ñi'ya nu caca cuayá' ti' ngu' cha' bi'; cua ntsu'u yacu' ti cha'. Pana juani cua ngulu'u ycu! Ndyosi cha' bi' ji'i lcaa ñati nu ntsu'u cuentya ji'i Ni. ²⁷ Sca cha' tlyu nu tso'o tsa laca cha' bi', sca cha' nu caja ji'i lcaa lo ñati chalyuu laca cha' ji'i ycu! Ndyosi bi'; pana ná ngujui chacuayá' cha' caca cuayá' ti' ñati ji'i ycu! Ndyosi cha' bi' nu ngua cua sa'ni la. Ndi'ya ndyu'u cha' bi', cha' nu bilya cuna ngu! Taca tyi'i Cristo lo'o na nde chalyuu, masi juani ti; lo'o jua'a tya' la li' taca tyu'u cha' ji'na lo'o ycu! Ndyosi ca su tlyu su xee tsa ca su ntucua ycu! Ni.

²⁸ Bi' cha' lye tsa nchcui' ya cha' ji'i Cristo lo'o lcaa ñati; tso'o ti, qui' ti nclyu'u ya cha'

bi' ji'i ngu', ndacane ya ji'i ngu' cha' nga'aa cua'ni ngu' cha' cuxi. Cua nti' tsa ya cha' tso'o tsa caca tyucui ti' tyiquee scaa ngu' cuentya ji'i Cristo nu lo'o tyalaa ngu' ca slo ycu! Ni. ²⁹ Bi' cha' lye tsa ndyu'ni na' cña cuentya ji'i cha' bi'; nguula tsa cña ndyu'ni na', lo'o jua'a tlyu tsa juersa nda ycu! Cristo 'na cha' tyu'u ne' cresiya 'na, cha' talo na' cua'ni na' cña bi'.

2

¹ Ta na' sca cha' lo'o ma, cha' caca cuayá' ti' ma cha' lye tsa ngua'ni na' cña cuentya ji'i ma, lo'o jua'a cuentya ji'i ngu' quichí Laodicea, lo'o jua'a cuentya ji'i tyuu tya'a ngu', masi tya lyiji tyuloo ngu' 'na. ² Jua'a ndyu'ni na' cña, cha' caca tyucui ti' tyiquee ngu', cha' stu'ba ti caca tyiquee ngu' lo'o xa' la tya'a ngu'. Nga'aa cutsji' ngu' nu lo'o chcui' ngu' cha' ji'i Cristo li', xqui'ya cha' tso'o tsa nchca cuayá' ti' ngu' ji'i cha' bi'. Jua'a li' quijeloo cha' ji'i ngu', cha' ycu! Cristo laca cha' bi', la cui' cha' ji'i ycu! Ndyosi nu bilya caca cuayá' ti' ngu' ji'i cua sa'ni la. ³ Xqui'ya cha' ngusñi na cha' ji'i Cristo, bi' cha' taca quijeloo cha' ji'na macala su ntucua quiya' lcaa cha' nu ntsu'u tyiquee ycu! Ndyosi, masi lcaa cha' nu nda'ya hique Ni cha' cua'ni Ni nde chalyuu. ⁴ Cua nti' tsa na' cha' ná tucui cñilo'o ji'i ma, masi nti' ma cha' tso'o tsa nchcui' ngu' bi'; bi' cha' laca nchcui' na' lo'o cu'ma jua'a. ⁵ Masi juani ti ná ndi'i na' ca su ndi'i ma, pana lu'ba ti ndyi'u ti' na' ji'i cu'ma. Tso'o tsa nti' na' lo'o ndyuna na' cha' tso'o tsa ngusñi ma cha' ji'i Cristo. Lo'o jua'a tso'o tsa nti' na' cha' tso'o ti' ndi'i ma lo'o xa' la ngu' tya'a ngusñi ma cha' ji'i ycu! Ndyosi.

⁶ Na cua ngüiñi ti' ma lo'o Jesucristo cha' caca Ni nu Xu'na ma, bi' cha' cui'ya ma cuentya cha' stu'ba ti caca tyiquee ma lo'o Ni lcaa tsá lo'o tyi'i ma chalyuu. ⁷ Jua'a xñi tso'o ma cha' ji'i Jesús, cha' ca cuayá' ti' ma lcaa cha' nu laca suu cha' bi'; cha' nu Jesús ni, bi' laca suu lcaa cha' nu cua ngusñi na, la cui' ti cha' nu cua ngulu'u ngu' ji'i ma tya tsubi' la. Lo'o jua'a lcaa tsá tya ma xlya'be ji'i nu Cristo bi' li'.

Xqui'ya Cristo cua ngulacua ngu'

⁸ Cui'ya tso'o ma cuentya lacua, cha' ná tucui taca cñilo'o ji'i ma lo'o cua ña'a ca cha' cuiñi nu chcui' ngu' lo'o ma, masi tajua' tsa chcui' ngu' bi'. Si'i ycu! Cristo nu ntucua quiya' cha' ji'i ngu' lo'o nchcui' ngu' jua'a; bi' laca cña cua ti, bi' laca cha' cuiñi nu nchcui' ñati chalyuu ti, masi nchcui' ngu' cha' ji'i sca jo'ó, masi nchcui' ngu' cha' ji'i sca cui'i nu ntsu'u nde chalyuu ti.

⁹ Pana nu Cristo bi' ni, ñi'ya laca tyucui ña'a ycu! Ndyosi, jua'a laca yu lo'o yaa yu nde chalyuu. ¹⁰ Ycu! Cristo laca loo ji'i lcaa nu laca xu'na na, jua'a ji'i lcaa cui'i nu laca

loo; lo'o cu'ma ni, xqui'ya cha' cua ntsu'u cha' ji'i ma lo'o Cristo, bi' cha' cua ngua tyucui ti' tyiquee ma, cua ngujui tyucui chalyuu ji'i ma. ¹¹ La cui' jua'a xqui'ya Cristo cua ngulacua Ni ji'i ma; ni si'i na ngusi'yu lo quiji' ma lo'o ngulacua ma ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío lo'o sñi' ngu', ycu'i' Cristo ngulacua ji'i ma lo'o cua ngua'ni lyaá Ni ji'i ma ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ma nde chalyuu. ¹² Lo'o cua ntyucuatya ma ni, ñi'ya laca si cua nguatsi' ma ne' cuaá lo'o Cristo, jua'a laca ma lo'o Cristo; lo'o li' ñi'ya si cua ndyu'ú ma stu'ba ti lo'o Cristo chaca quiya', jua'a laca cha' bi' li'. Ycu'i' Ndyosi laca nu ndu'ni cha' tyu'ú ma, xqui'ya cha' ntsu'u cha' ji'i ma lo'o Ni. ¹³ Ñi'ya laca si cua ngujui ma, jua'a ngua cu'ma, xqui'ya cha' cua ntsu'u tsa qui'ya ji'i ma lo'o ycu'i' Ndyosi. Lo'o jua'a ná ngujui ñi'ya nu culacua ycu'i' Ndyosi ji'i ma li', xqui'ya cha' ná ntsu'u cha' ji'i ma tsiya' ti lo'o Ni nu ngua tyempo bi'. Pana juani cua ngua'ni Ni cha' tyu'ú ma chaca quiya' ñi'ya nu ndyu'ú ycu'i' Cristo. Cua ngüi'ya Ni cha' clyu ti' ji'na ji'i lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'na lo'o Ni. ¹⁴ Cua ngua'ni tye Ni cha' ji'i quityi bi' su nscua lcaa cña nu nga'a cha' cua'ni na cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi. Na cua ndyanu yabe' chu' na xqui'ya quityi bi'; pana tya lo'o ngujui' ca'a' ngu' ji'i Cristo lo crusi, tya li' cua ngüityi Ni qui'ya bi' ji'na tsiya' ti. ¹⁵ La cui' ti lo crusi bi' cua ntijiloo Cristo ji'i lcaa nu laca xu'na na, jua'a ji'i lcaa cui'i nu laca loo ji'na. Lo'o ngua'ni chi Ni loo Cristo xqui'ya cha' cua ntijiloo yu ji'i lcaa xu'na na bi', li' ndyalo'o Cristo ji'i xu'na bi' laja ñati nu lijya qui'i ti, cha' ña'a cui'ya lcaa ñati cha' cua ntijiloo Cristo ji'i lcaa xu'na bi'.

Tso'o tsa laca cua ña'a ca cha' tso'o nu ndyu'u ca slo ycu'i' Ndyosi

¹⁶ Nga'aa ta ma chacuayá' cha' culo xa' ñati cña ji'i ma lacua, na laca nu cacu ma, na laca nu co'o ma cha' cua'ni tacati ma lo'o ycu'i' Ndyosi. La cui' jua'a ná tso'o laca si ñacu' ngu' ji'i ma ni tsa laca nu cua'ni ma ma ta; masi ta'a lo'o ndi'i cña' na nu ndacui snu' tsa ti, masi ta'a lo'o cuañi' co', masi chaca ta'a nu ndu'ni ngu' nu ndacui yija ti, ná ntsu'u cha' cua'a' jyaca ma ji'i ngu' bi' tsiya' ti, nti' na'. ¹⁷ Sa'ni la xcu'i' ntsu'u ta'a bi' nde chalyuu, cha' taca ca cuayá' ti' ngu' scaa cha' nu ngua ti' ycu'i' Ndyosi chcu'i' lo'o ngu' nu ngua tya li'; pana juani ni, cua ñaa ycu'i' Cristo chalyuu, bi' cha' nga'aa nti' na cha' cusu' bi'. Cua na'a na ji'i ycu'i' Cristo, bi' laca nu chañi ca. ¹⁸ Ná cube ti' ma ji'i cua ña'a ca ñati nu cua'ni tyucuaa ti' lo'o ma, ngu' nu tacati la ndu'ni ycu'i' ngu', nti' ngu', cha' ndyu'ni tlyu ngu' ji'i sca xca nu ntsu'u ji'i ycu'i' Ndyosi ca nde caa; si'i ji'i ycu'i' Ndyosi ndyu'ni tlyu ngu' bi'. Ñati nu ndu'ni jua'a ni, nti' ngu' cha' xa' la cha' ji'i

ycu'i' Ndyosi cua ngulu'uloo ji'i ngu'. Lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ngu' bi' lo'o tya'a ngu', masi ná ntsu'u cha' cua'ni ngu' bi' jua'a, cha' ña'a ti tya ntsu'u cha' cuxi ne' cresiya ji'i ngu' bi'; ¹⁹ nga'aa ndaquiya' ngu' bi' ji'i Cristo nu laca loo la ji'na. Cristo laca loo ji'i lcaa taju ñati nu ndu'ni tlyu ji'i ycu'i' Ndyosi tsa tlyu ti; bi' cha' tso'o tsa stu'ba cha' ji'na lo'o xa' la tya'a ñati na, bi' cha' tso'o la ndyanu tachaa cha' ji'na lo'o Ni, cha' quiña'a la cña ndyu'ni Cristo ne' cresiya ji'i ñati ji'i Ni, tsa ña'a nu nti' ycu'i' Ndyosi cha' caca.

²⁰ Pana cu'ma ni, cua ngxu'tyanu ma ji'i xa' la jo'ó nu ngua xu'na ma cua tsubi' la, cua ngxu'tyanu ma ji'i lcaa cha' nu jlya tsa ti' ñati chalyuu ji'i. Tya lo'o ngujui' Cristo lo crusi cha' cua'ni tye ji'i cha' bi', tya li' cua ngxu'tyanu ma ji'i cha' bi'. Nga'aa nti' cha' tya cua'ni ma ñi'ya nu ndu'ni xa' la ñati chalyuu; nga'aa nti' cha' taquiya' ma ji'i lcaa xa' la cña nu nclyo ngu' ji'i ma, ²¹ nu lo'o ñacu' ngu' ndi'ya: "Tacati tsa nu cua. Ná cala' ma ji'i, ná cacu ma ji'i", nacui' ngu'. ²² Lcaa na bi' ni, na culiji' ti laca na bi'; ya' nu cua nguliji' bi', nga'aa ña'a na ji'i li'. Nu lo'o nchcu'i' ngu' jua'a, sca cña nu ndyu'ni ñati chalyuu ti laca bi'. ²³ Chañi laca cha' tso'o tsa ndyu'u cha' bi' ngua ti' na nquicha', ndatsaa tsa cha' bi' ji'na cha' cua'ni tlyu na ji'i jo'ó bi'; lo'o jua'a bi' laca nu ndu'ni tsa cha' caca tacati na, cha' xcube' na ji'i tyucui ña'a na. Jua'a ndu'ni cha' bi' tu'ni; pana si'i jua'a nga'a cha' caca, nu cati cha' cua'ni na cha' cuxi nu tiji' tsa ti' na ji'i.

3

¹ Pana cu'ma ni, cua ngujui chaca chalyuu cucui ji'i ma xqui'ya cha' cua ngua stu'ba cha' ji'i ma lo'o Cristo; bi' cha' lacua, xcu'i' na tyu'u tyiquee ma ji'i cua ña'a ca cha' tso'o nu ndyu'u ji'i Cristo lijya, cha' ntucua Cristo nde la'a tsu' cu' su tlyu su ntucua ycu'i' Ndyosi. ² Cua'ni cha' tyanu tachaa cha' bi' tyiquee ma, nga'aa tyaala' ti' ma lo'o cua ña'a ca cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu. ³ Nu juani ni, nga'aa ntsu'u cha' ji'i ma lo'o cha' cuxi nu ndyaca nde chalyuu; cua ndyanu tso'o cha' ji'i ma lo'o ycu'i' Ndyosi xqui'ya Cristo. ⁴ Nu chaca chalyuu cucui nu ngujui ji'i ma xqui'ya Cristo, bi' laca cha' nu ndulo la cha' ji'i ma juani. Stu'ba ti tyatu na lo'o Cristo tsa bi', nu lo'o tyu'u tucua yu lijya yu chaca quiya'; li' taca caca stu'ba cha' ji'i ma lo'o nu Cristo bi' ca su caca tlyu la ycu'i' yu, ca su ntucua ycu'i' Ndyosi.

Cua ngxu'tyanu ngu' chalyuu cusu' ji'i ngu' cha' jua'a ngujui chaca chalyuu cucui ji'i ngu'

⁵ Cua'ni tye ma lcaa cha' cuxi nu ndiya tsa ti' ma ji'i lacua: nga'aa cua'ni cuxi ma

lo'lo clyo'o xa' ñati, nga'aa cua'ni ma' cha' suba' lo'lo tya'a ñati ma, nga'aa tyacui' ti' ma' ña'a ma' jil'i tya'a ñati ma, cua'ni tye ma' jil'i lcaa lo' cha' cuxi nu ndijña tsa ti' tyiquee ma' cha' cua'ni ma' jil'i, nga'aa tyacui' ti' ma' jil'i scaa cha' tso'o nu ntsu'u chalyuu. Sca na nu ndacui' ti' na jil'i ni, stu'ba ti' cuxi laca cha' bi' ñi'ya nti' si' cua'ni tlyu na jil'i sca lcu'i jo'ó ti; ⁶ nchca ñasi' tsa ycu'i' Ndyosi lo'lo ñati nu ndu'ni cha' cuxi jua'a. ⁷ La cui' tya'a cha' cuxi bi' cua' ngua'ni ma' lcaa su ndya'a ma' nu ngua' cua' tsubi' la, ⁸ pana juani nga'a cha' xtyanu ma' jil'i lcaa cha' cuxi bi'; masi nchca ñasi' tsa ma' cua' sa'ni la, masi lu'ba ti' nxu'ba ñasi' ma' jil'i ycu'i' ca ma' tya' li', masi liye' ti' ma' jil'i tya'a ñati ma' tya' tsubi' la, pana nga'aa cua'ni ma' jua'a juani. La cui' jua'a nga'aa chcu'i' ma' cuentyu jil'i tya'a ñati ma, nga'aa chcu'i' suba' ma' lo'lo ngu', ⁹ nga'aa ta ma' cha' cui'ni lo'lo tya'a ma; na cua' ngxutyanu ma' jil'i chalyuu cusu' jil'i ma, jua'a cua' ngxutyanu ma' jil'i lcaa cha' cuxi nu ngua'ni ma' tya' tsubi' la, ¹⁰ cha' juani cua' ngujui' chaca chalyuu cucui' jil'i ma. Chaca lo' ñati cua' laca ma' juani; cua' ngxucutsa' ycu'i' Ndyosi lcaa cha' nu ntsu'u ne' cresiya jil'i ma' juani, cha' jua'a caca ma' ñi'ya nu laca ycu'i' Ni, nu lo'lo ndyaca tsa' a' lyiji ma' lcaa cha' nu ntsu'u jil'i ycu'i' Ni. ¹¹ Bi' cha' juani nga'aa ndulo tsa cha' ji'na lo'lo tya'a na, masi la cui' ngu' judío laca na, masi si' i' ngu' judío laca ma; nga'aa ndu'ni cha' masi cua' ngulacua' na, masi ná ngulacua' na; nga'aa ndu'ni cha' si' ngu' xa' tsu' laca na, masi ngu' tyaala laca na, masi ngu' nu ndil'i tso'o ti' laca na, masi msu nu ngü'ya ti' ñati laca ma' cha' cua'ni ma' cña jil'i ñati laja ti. Nga'aa ndulo tsa cha' bi' ji'na juani, cha' sca ti' Cristo laca nu ndulo tsa cha' jil'i cuentya ji'na. Ndil'i Cristo lo'lo lcaa ñati jil'i Ni, ñi'ya nu laca ngu', macala su ndil'i ngu'.

¹² Ñati jil'i ycu'i' Ndyosi laca cu'ma' lacua; na cua' ngusubi Ni jil'i ma, xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jil'i ma. Bi' cha' ntsu'u cha' cua'ni tya'na ti' ma' jil'i xa' ñati; tso'o ti' cua'ni ma' lo'lo ngu'; ni ná cua'ni tyucuaa ti' ma' lo'lo ngu', masi tiya' ti' chcu'i' ma' lo'lo ngu', jua'a talo tsa tyiquee ma' jil'i ngu'. ¹³ Talo tyiquee ma' jil'i xa' la tya'a ñati ma' lacua, ña'a cuayá' nu cui'ya ma' cha' clyu ti' jil'i ngu' lo'lo ntsu'u qui'ya jil'i ngu' lo'lo ma. Tsa ña'a nu ndy'i'ya nu Xu'na na cha' clyu ti' jil'i ma, jua'a nga'a cha' cua'ni clyu ti' ma' jil'i tya'a ñati ma. ¹⁴ La cui' jua'a tso'o tsa caca tyiquee ma' ña'a ma' jil'i xa' la tya'a ñati ma, cha' jua'a stu'ba tsa caca cha' jil'i ma' lo'lo ngu' li'. ¹⁵ Ti' ti tyil'i tyiquee ma' lacua, xqui'ya cha' ycu'i' Ndyosi laca loo jil'i ma; cua' ngusubi Ni jil'i ma, jua'a jil'i xa' la tya'a ñati ma, cha' caca ma' sca ti' taju ñati cuentya jil'i ycu'i' Ni. Tso'o si' lcaa hora tya' ma' xly'a'be jil'i ycu'i' Ni xqui'ya lcaa lo' cha'.

¹⁶ Nga'a cha' tyanu tyucui' cha' jil'i Cristo ca ne' cresiya jil'i ma. Tso'o tsa ndyu'u cha' bi', bi' cha' tso'o ti' culu'u ma' cha' bi' jil'i tya'a ma' ña'a cuayá' nu cuna tso'o lcaa ngu'. La cui' jua'a cula tu'ba ma' lcaa lo' jil'i nu ntsu'u jil'i ycu'i' Ndyosi, masi jil'i salmo nu nscua lo' quityi nu ngua' sa'ni, masi cua' ña'a ca jil'i nu ca'ya hique ma' nu nchcu'i' cha' jil'i ycu'i' Ndyosi; cula tu'ba ma' jil'i cha' cuna ycu'i' Ndyosi, xqui'ya cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma' ña'a ma' jil'i ycu'i' Ni. ¹⁷ Lcaa ña'a cña nu nti' ma' cha' cua'ni ma, lcaa ña'a cha' nu nti' ma' chcu'i' ma' lo'lo ñati, chacuayá' jil'i Jesús nu Xu'na na cua'ni ma' jil'i lacua. Lo'lo jua'a la cui' hora bi' tya' ma' xly'a'be jil'i ycu'i' Ndyosi Sti na xqui'ya Jesús.

Cha' tso'o nu cua'ni na lo'lo laca Cristo loo ji'na

¹⁸ Cu'ma' ngu' cuna'a ni, taquiya' ma' jil'i clyo'o ma. Ndulo tsa cha' jil'i ma' cha' cua'ni ma' jua'a, cha' cua' ntsu'u cha' jil'i ma' lo'lo Cristo nu Xu'na na. ¹⁹ Cu'ma' ngu' qui'yu ni, caca tso'o tyiquee ma' ña'a ma' jil'i clyo'o ma; ná cua'ni tyaala ma' jil'i clyo'o ma. ²⁰ Cu'ma' ngu' cua'ni ni, nga'a cha' taquiya' ma' cña nu culo ngu' cusu' jil'i ma, cha' tso'o tsa nti' nu Xu'na na lo'lo ndu'ni ma' jua'a. ²¹ Cu'ma' ngu' cusu' nu ntsu'u sñi' ma' ni, ná su'ba ñasi' ma' jil'i sñi' ma, cha' ná tso'o si' caca taja ti' ngu' bi' xqui'ya ma. ²² Cu'ma' ngu' msu nu ndyu'ni cña jil'i ngu' laja ti, taquiya' ma' lcaa cña nu culo ñati nu laca loo jil'i ma' nde chalyuu. Si' na cua'ni ti' ma' jua'a cha' tyanu tso'o cha' jil'i ma' lo'lo ngu' lo'lo ndu' ti' ngu' slo ma, cha' ndy'i'ya ngu' cuentya jil'i ma' si' ndu'ni ma' cña; pana tyucui' tyiquee ma' cua'ni ma' cña bi', xqui'ya cha' lcaa hora ndube ti' ma' jil'i ycu'i' nu Xu'na na. ²³ Cua' ña'a ca cña nu cua'ni ma, lubii tsa cña cua'ni ma' li'. Ndi'ya culacua ti' ma: ñi'ya laca si' cña jil'i ycu'i' Ndyosi nu Xu'na na laca nu ndyu'ni ma, nga'aa si' i' cña jil'i ñati chalyuu ti. ²⁴ Cua' jlo' ti' ma' cha' ycu'i' nu Xu'na na laca nu ngxuco'o cha' tso'o nu tyacua jil'i scaa ma' lo'lo cua' tye ti' cha'. Cristo laca nu Xu'na ma' nu cha'ni ca; cuentya jil'i ycu'i' Cristo bi', bi' cha' ndyu'ni ma' cña. ²⁵ Pana xcube' ycu'i' Ndyosi jil'i cua' ña'a ca ñati nu ndu'ni cha' cuxi; stu'ba ti' ndu'ni cuayá' Ni jil'i lcaa ti' ña'a ñati, masi ñati tonu, masi ñati sube.

4

¹ Cu'ma' ngu' xu'na msu, lcaa cha' nu ndyaca jil'i ma' lo'lo ngu' msu jil'i ma, cua'ni liñi ma' cha' bi'; tso'o ti' cua'ni ma' lo'lo ngu' bi'. Tyi'u ti' ma' cha' lo'lo cu'ma', ntsu'u nu laca loo la jil'i ma, ntucua nu bi' ca su tlyu ca su ntucua ycu'i' Ndyosi.

² Lcaa cu'ma, ná ca taja ti' ma, lcaa tsa chcu'i' ma' lo'lo ycu'i' Ndyosi. Lo'lo jua'a ti' ti' ma' tyi'i ma' lo'lo chcu'i' ma' lo'lo Ni, jua'a ta

mã xlya'be jil'i Ni lo'o chcui' mã lo'o Ni. ³ La cui' tyempo bi' jña mã cha' clyu ti' jil'i ycuí' Ndyosi cuentya jil'i ya cha' caja la juersa jil'i ya, cha' chcuí' ya cha' tso'o jil'i Cristo lo'o xa' la ñatí, cha' cuna ngu' cha' bi' masi bilya caja ñi'ya nu cuna ngu' cha' bi' yala la; xqui'ya cha' cua nchcui' tsa na' lo'o ngu' jua'a, bi' cha' ntsu'u na' ne' chcuã juani. ⁴ Pana chcuí' mã lo'o ycuí' Ndyosi lacua, cha' xtyucua Ni 'na cha' tya chcuí' liñi na' jil'i lcaa cha' bi', ñi'ya nu nga'a cha' chcuí' na' jil'i.

⁵ Tii ti' ti' mã tyil'i mã slo xa' ñatí nu bilya xñi cha' jil'i Jesucristo; ná cua'ni mã cha' tonto slo ngu' bi', cha' jua'a lcaa quiya' lo'o ta ngu' tyempo cha' chcuí' mã lo'o ngu', li' tso'o tsa ta mã cha' jil'i Jesús lo'o ngu'. ⁶ Laja lo'o nchcui' mã lo'o ngu' ni, tso'o ti chcuí' mã ña'a cuayá' nu cua'a jyaca ngu' jil'i cha' nu nchcui' mã; tso'o si caja ñi'ya nu xacui mã cha' jil'i lcaa ngu'.

Cha' nu nchcui' Pablo su cua tye ti quityi re

⁷ Yu Tíquico tya'a na ni, ta yu cha' lo'o mã, lcaa cha' ñi'ya nu ndyaca jna' ca nde. Ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na jil'i yu bi', lo'o la cui' jua'a tya'a ndyu'ni ya cña jil'i nu Xu'na na laca yu; lcaa tsa ndyu'ni yu cña bi', ná nchca taja ti' yu jil'i. ⁸ Bi' cha' nda na' jil'i yu cha' caã yu ca su ndi'i mã, cha' ca chaa ti' mã chaca quiya' lo'o ña'a mã jil'i yu; nti' na' cha' cacha' yu jil'i mã ñi'ya nu ndyaca jil'i lcaa tya'a ya su ndi'i ya ca nde. ⁹ Stu'ba ti caã yu lo'o Onésimo tya'a quichí tyi mã; na tyaca'a tsa nu Onésimo bi' jil'i ya, xqui'ya cha' ná nchca taja ti' yu nchcui' yu cha' jil'i nu Xu'na na. Tyucuaa ngu' bi', ta ngu' cha' lo'o mã ñi'ya nu ndyaca lcaa cha' ca su ndi'i ya ca nde.

¹⁰ Aristarco tya'a ntsu'u na' ne' chcuã, lo'o yu nda yu xlyo ni'i jil'i mã; la cui' jua'a cha' nda Marcos tya'a Bernabé. (Tya tsubi' la cua nda na' sca cha' nu ndyaa ca slo cu'mã cuentya jil'i nu Marcos bi', cha' tso'o ti chcuí' mã lo'o yu nu lo'o tyalaa yu slo mã). ¹¹ Lo'o jua'a Jesús nu laca xtañi Justo, cua nti' yu chcuicha' yu jil'i mã. Tyuu tya'a ngu' judío cua ngusñi cha' jil'i Cristo nquicha'; pana nu sna tya'a ti ngu' bi' ni, Aristarco lo'o Marcos lo'o Justo, tsa bi' ti ngu' ntaja'a tya'a lo'o na' ca su ndya'a na' nchcui' na' lo'o xa' la ñatí ñi'ya caca cha' lo'o caca ycuí' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ñatí. Lo'o jua'a cua nxyucua tsa ngu' bi' 'na. ¹² Lo'o yu Epafra tya'a quichí tyi mã, nda yu xlyo ni'i jil'i mã; stu'ba ti ndya'a yu lo cña jil'i Jesucristo lo'o ya. Lcaa tsa ndijña tsa yu cha' clyu ti' jil'i ycuí' Ndyosi cuentya jil'i cu'mã, ndijña yu chacuayá' jil'i ycuí' Ni cha' ná tya'achu' mã tsiya' ti cha' jil'i Ni. Ndi'ya nti' yu, cha' tyucui tyiquee mã tsiya' ti cua'ni mã na laca nu nti' Ni cha' cua'ni mã nde lo yuu chalyuu. ¹³ Jlo ti' na' cha' lye tsa ngua'ni yu cña cha' xtyucua

yu jil'i cu'mã, jua'a jil'i ngu' quichí Laodicea, jua'a jil'i ngu' quichí Hierápolis tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo. ¹⁴ Lo'o Lucas tya'a tso'o na nu ndyu'ni jo'o jil'i ngu', lo'o jua'a Demas, nda ngu' xlyo ni'i jil'i mã.

¹⁵ Lo'o jua'a ta mã xlyo ni'i jil'i ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'i Cristo nde quichí Laodicea, lo'o jua'a jil'i mã' Ninfas lo'o lcaa ngu' tya'a na nu ndyu'ni ti' ca slo mã' cusu' bi'. ¹⁶ Chcuí' mã lo quityi re clyo, lo'o li' tya ta mã quityi re tsa ca slo ngu' Laodicea tya'a ndu'ni tlyu na jil'i ycuí' Ndyosi. La cui' jua'a ndulo tsa cha' jil'i mã cha' chcuí' mã lo chaca quityi nu nda na' cha' ndyalaa slo ngu' Laodicea bi'. ¹⁷ Ndi'ya chcuí' mã lo'o yu Arquipo tya'a na: "Cua ngua'a lo ycuí' nu Xu'na na jinu'u cha' cua'ni nu'u cña bi' cuentya jil'i ycuí' Ni", ñacuí mã jil'i yu, "bi' cha' juani cua'ni cña ti' nu'u cha' caca tso'o cña bi'".

¹⁸ Su cua ndye quityi re, nde laca sca cha' nu cua nscua na' lo'o ya' ycuí' ti na': Pablo laca na', nda na' xlyo ni'i jil'i mã; tyi'u ti' mã jna' cha' ntsu'u na' ne' chcuã juani. Lo'o jua'a tya' cua'ni la ycuí' Ndyosi cha' xlya'be lo'o mã tyucui tyempo nu liyã nde loo la. Jua'a caca cha' lacua.

Quityi nu nguscua San Pablo ndyaa ca slo ñati j'i Jesucristo nde quich'i Tesalónica

¹ Pablo laca na'. Lo'o Silvano lo'o Timoteo ndi'i ngu' ca nde lo'o na'. Nscua ya quityi re cha' tsa'a slo cu'ma, ña'a taju ti ma ngu' quich'i Tesalónica nu ntsu'u cha' j'i'i ma lo'o ycu'i' Ndyosi Sti na, jua'a ntsu'u cha' j'i'i ma lo'o Jesucristo nu Xu'na na. Nti' tsa ya cha' ña'a ti cua'ni ycu'i' Ndyosi cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ma.

Tso'o tsa ngusñi ngu' bi' cha' j'i'i ycu'i' Ndyosi

² Lcaa quiya' lo'o nchcui' ya lo'o ycu'i' Ndyosi cuentya j'i'i cu'ma, ndya ya xly'a'be j'i'i ycu'i' Ni li'. ³ Ntsu'u ti' ya cha' ntsu'u tsa cha' tso'o nu ndyu'ni ma, cha' ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma j'i'i tya'a ma, xqui'ya cha' ngusñi ma cha' j'i'i Jesucristo. Ndaló tsa tyiquee ma xqui'ya cha' j'lo ti' ma cha' ntucua Jesucristo nu Xu'na na ca slo ycu'i' Ndyosi Sti na; bi' cha' xcu'i' cha' tso'o ndyu'ni ma, masi tlyu tsa cña. ⁴ Lo'o jua'a ntsu'u tsa tyiquee ycu'i' Ndyosi ña'a Ni j'i'i ma. Cu'ma ngu' tya'a ngusñi na cha' j'i'i Jesús, j'lo ti' ya cha' cua ngusubi Ni j'i'i ma, ⁵ xqui'ya cha' ngusñi ma cha' tso'o nu cua nchcui' ya lo'o ma, la cui' cha' tlyu nu nda Xtyi'i ycu'i' Ni cha' chcu'i' ya lo'o ma; Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ngua'ni cña laja lo'o nchcui' ya lo'o ma, bi' cha' ngusñi ma cha' bi'. Lo'o jua'a j'lo ti' ma ñi'ya ngua cña nu ngua'ni ya lo'o nguti'i ya ca slo cu'ma.

⁶ Bi' cha' juani ndyu'ni ma cña nu ndyu'ni ya, la cui' tya'a cña nu ndyu'ni ycu'i' nu Xu'na na. Cua ngusñi ma cha' j'i'i ycu'i' Ni, masi ti' tsa ti' ngu' ña'a ngu' j'i'i ma; pana tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma xqui'ya Xtyi'i ycu'i' Ndyosi. ⁷ Lo'o li' na'a xa' la ñati j'i'i Jesucristo ñi'ya ndyu'ni ma; bi' cha' juani ndyu'ni ngu' ñi'ya nu ndyu'ni cu'ma, masi ca ta'a ngu' Macedonia nu ngusñi cha' j'i'i ycu'i' nu Xu'na na, masi ca ta'a ngu' Acaya nu ngusñi cha' bi'. ⁸ Cua ngañi cha' j'i'i ycu'i' nu Xu'na na nde lcaa quich'i xqui'ya cu'ma. Si'i ngu' Macedonia ti, ni si'i ngu' Acaya ti, masi ca ta'a ñati j'i'i Jesucristo, cua ndyuna ngu' cha' bi' tyucui' ña'a chalyuu; nga'aa ntsu'u cha' ta ya cha' lo'o ngu' bi' cuentya j'i'i ma, cha' ngusñi ma cha' j'i'i ycu'i' Ndyosi, cha' cua j'lo ti' ngu' cha' bi'. ⁹ La cui' ngu' bi' nda ngu' cha' lo'o ya ñi'ya ngua lo'o ndyalaa ya slo ma tya clyo, cha' li' nguxtyanu ma j'i'i lcau ti lo j'o'ó nu ntsu'u j'i'i ma tya sa'ni la, cha' cua'ni ma cña j'i'i ycu'i' Ndyosi nu lu'u' ca, nu sca ti Ndyosi nu chañi ca. ¹⁰ Lo'o jua'a nchcui' ngu' cha' juani ndu' ti' ma ni

jacua' tyaa Jesús nu sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi, nu cua tyu'u ca su ntucua ycu'i' Ndyosi cha' caa nde chalyuu chaca quiya'. La cui' Jesús nu ngujuii, lo'o li' ngua'ni ycu'i' Ndyosi Sti yu cha' ndyu'u yu chaca quiya', bi' laca nu ngua'ni lyaá ji'na cha' nga'aa xcube' ycu'i' Ndyosi ji'na, nga'aa caca ñas! Ni ji'na lo'o tyalaa tsá bi'.

2

Cña nu ngua'ni Pablo lo'o nguti'i yu quich'i Tesalónica

¹ Cu'ma ngu' tya'a ngusñi na cha' j'i'i Jesús, j'lo ti' ma cha' ná nguna' cña nu ngua'ni ya lo'o nguti'i ya slo cu'ma. ² Cua ngua'ni ycu'i' Ndyosi cha' tlyu tyiquee ya, cha' ngulu'u ya cha' tso'o nu ntsu'u j'i'i ycu'i' Ndyosi j'i'i ma lo'o ngulaa ya slo cu'ma, masi lya' tsa ti' ngu' j'i'i ya tya tsubi' la ca quich'i Filipos. J'lo ti' ma cha' cuxi tsa ngua'ni ngu' bi' lo'o ya li', lo'o jua'a ntsu'u ngu' quich'i tyi ma nu cuxi nti' ña'a ngu' j'i'i ya. ³ Si'i cha' cuiñi ngulu'u ya j'i'i ma nu ngua li', si'i na cuxi tyiquee ya ña'a ya j'i'i ma, ni si'i na nñilo'o ya j'i'i ma. ⁴ Cua nda ycu'i' Ni cha' bi' lo'o ya cha' culu'u ya j'i'i ñati, bi' cha' liñi nchcui' ya lo'o ngu' nde lcaa quich'i. Si'i ñati chalyuu laca nu Xu'na na, ycu'i' Ndyosi laca nu Xu'na na; bi' cha' cuentya j'i'i ycu'i' Ni nclu'u ya cha' tso'o bi' j'i'i Ni j'i'i lcaa ma, cha' j'lo ti' Ni lcaa cha' nu ntsu'u ne' cresiya j'i'i ya. ⁵ Si'i na tso'o tsa ndyu'ni ya lo'o ma cha' cua'ni ya ngana j'i'i ma, ni si'i na tso'o tsa nchcui' ya lo'o ma cha' caja cha' tso'o nu ntsu'u j'i'i ma j'i'i ya. J'lo ti' ycu'i' Ndyosi cha' xcu'i' cha' liñi nchcui' ya; lo'o jua'a cu'ma, cua ndyuna ma cha' bi'. ⁶ Ná nti' ya cha' cua'ni ch'i ma loo ya, masi chacuaya' j'i'i ycu'i' Jesucristo ndyalaa ya slo cu'ma; si'i na nchcui' tyucuaa ti' ya lo'o ma, cha' loo laca ya j'i'i ma, ni si'i na tyixi ya cha' loo laca ya j'i'i xa' ñati. ⁷ Pana ñi'ya nu ña'asji' sca nu cuna'a j'i'i sñi', jua'a nguna'asji' ya j'i'i ma, nu lo'o nguti'i ya ca slo ma nu ngua li'. ⁸ Ntsu'u tsa tyiquee ya ña'a ya j'i'i ma, cha' cua nda ya cha' tso'o j'i'i ycu'i' Ndyosi lo'o ma; lye tsa nclyacua ti' ya cuentya j'i'i ma, hasta tso'o ntsu'u tyiquee ya masi cujuui ngu' j'i'i ya xqui'ya cu'ma. ⁹ Cu'ma ngu' tya'a na, tyi'u ti' ma cha' lye tsa ngua'ni ya cña cha' caja ñi'ya tyiji yu'u ya chalyuu; tsá lo'o talya ngua'ni ya cña lo'o ya' ti ya, cha' ná culiji ma cñi j'i'i ma lo ya laja lo'o ngulu'u ya cha' tso'o bi' j'i'i ma.

¹⁰ Cua na'a ma, lo'o jua'a cua na'a ycu'i' Ndyosi, cha' tso'o ti nguti'i ya slo cu'ma nu ntsu'u cha' j'i'i ma lo'o Ni. Ñati lubii laca ya, ná ntsu'u cha' jña ngu' qui'ya j'i'i ya li'.

¹¹ Ñi'ya ndu'ni sca ñati lo'o sñi', jua'a ngulu'u ya j'i'i ma li': nu lo'o ngua'ni ma cha' tso'o, li' nguxtyucua ya j'i'i ma; nu lo'o ngua'ni ma cha' cuxi, li' nda ya sca cui' lo'o ma.

¹² Nguxtyucua ya jil'i mā cha' tyucui tyiquee mā cua'ni mā ña'a cha' tso'o nu nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni na nde chalyuu, cha' jua'a xñi mā cha' jil'i ycu'i Ndyosi cha' tsaa mā ca su tlyu su xee tsa su laca Ni loo.

¹³ Lo'o jua'a lcaa hora ndya ya xly'a'be jil'i ycu'i Ndyosi cuentya jil'i mā, xqui'ya cha' nu lo'o ndyuna mā cha' tso'o jil'i ycu'i Ndyosi, la cui' cha' nu cua nda ya lo'o mā, li' jlya ti' mā cha' bi'. Ngua cuayá' ti' mā cha' laca cha' bi' nu cha' liñi jil'i ycu'i Ndyosi, si'i cha' ngua'ya hique sca ñati' ti; ngusñi mā cha' bi' li', bi' cha' ndyu'ni ycu'i Ndyosi cña ne' cresiya jil'i mā. ¹⁴ Ñi'ya nu ngua tya tsubi' la, cha' ngua'ni lya' ti' ngu' judío jil'i ña'a taju ñati' tya'a ntsu'u cha' jil'i na lo'o Jesucristo ca loyuu su cuentya Judea, jua'a ngua'ni lya' ti' ngu' tya'a quich'i tyi mā jil'i cu'mā li'. Cu'mā ngu' tya'a na, la cui' tya'a cha' ti'i ngua jil'i mā ñi'ya nu ngua jil'i ngu' judío tya'a na bi'. ¹⁵ Ñi'ya lo'o ndyujuii ngu' judío cuxi nu nguti'i nu ngua sa'ni la jil'i jyo'o nu ngua tu'ba jil'i ycu'i Ndyosi, la cui' jua'a cua ndyujuii nu ngu' judío cuxi bi' jil'i ycu'i Jesús nu Xu'na na cua tsubi'. Ca tiya' la li' lo'o jil'i cuare ngulo'o nu ngu' judío bi'. Ná ndiya ti' ycu'i Ndyosi cha' ndyu'ni ngu' bi' jua'a, cha' nxuu' tya'a ngu' bi' lo'o lcaa ñati'. ¹⁶ Ná nda ngu' judío cuxi bi' chacuayá' jil'i ya cha' chcu'i ya cha' jil'i Jesucristo lo'o ngu' xa' tsu', cha' cua'ni lyaá Ni jil'i ngu' xa' tsu' bi' li'; bi' cha' jua'a nchca tlyu la qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu' judío cuxi bi', ña'a cuayá' nchca ñasi' tsa ycu'i Ndyosi jil'i ngu' bi'. Ntsu'u cha' xcube' tsa Ni jil'i ngu' bi' nde loo la.

Nti' tsa Pablo tsaa na'a jil'i ngu' chaca quiya'

¹⁷ Masi xa' quich'i ndil'i ya juani, nti' ya xtyuu ya slo cu'mā tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús; ndyi'u tsa ti' ya jil'i mā, masi ná nchca ña'a ya jil'i mā, bi' cha' nti' ya tyaa ya tyaa na'a ya jil'i mā chaca quiya'. ¹⁸ Tyuu quiya' ngua ti' ya caa ya nquicha'. Lo'o na' ni, la cui' Pablo laca na', nti' tsa na' caa na'; pana lcaa quiya' ngua'a Satanás cha' jil'i ya cha' ná caa ya. ¹⁹ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya xqui'ya cu'mā, cha' lo'o cu'mā nscua cha' tyatu mā lo'o ya slo Jesucristo nu Xu'na na lo'o tyaa Jesús nde chalyuu chaca quiya'. Li' tso'o tsa caca tyiquee Ni ña'a Ni jil'i ya, xqui'ya cha' tso'o tsa ngusñi mā cha' jil'i Ni nu cua nchcu'i ya lo'o mā. ²⁰ Nchcu'i tsa ya lo'o xa' ñati' cha' tso'o tsa ndu'ni mā, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya xqui'ya cu'mā.

3

¹⁻² Lo'o li' nga'aa ndalo ya, xñi'i tsa ti' ya cha' tyijyu' tsa ndil'i mā; bi' cha' nda na' jil'i Timoteo ndyaa yu slo mā. Tso'o la tyanu na' quich'i Atenas ngua ti' na', masi ná lo'o tya'a ndya'a na'. Tya'a na laca nu Timoteo

bi' ni, la cui' cña jil'i ycu'i Ndyosi ndyu'ni ya; tya'a ndyu'ni ya cña laca yu lo'o nda ya cha' tso'o jil'i Jesucristo lo'o ñati'. Li' ndyaa nu Timoteo bi' nde slo mā cha' xñi la ti' tyiquee mā, cha' caca tlyu la tyiquee mā lo'o ngusñi mā cha' tso'o bi'. ³ Ná nti' ya cha' ca taja ti' ni tsaca ngu' tya'a mā, masi lye tsa ndyu'ni lya' ti' ngu' jil'i mā; jlo ti' mā cha' jua'a ndyu'ni ngu' lo'o ñati' jil'i Jesucristo lcau ti lo quich'i. ⁴ Lo'o tya nguti'i ya slo mā, li' tyuu quiya' nda ya cha' lo'o mā ndi'ya: "Cua'ni lya' ti' ngu' jil'i na", nacuj ya. Lo'o chañi lya' tsa ti' ngu' jil'i mā juani. ⁵ Lo'o ngua cuayá' ti' na' cha' bi', nga'aa ndalo na' li'; xñi'i tsa ti' na' cha' ná jlo ta' ñi'ya ndyaca cha' jil'i mā. Bi' cha' nda na' jil'i yu tya'a na ñaa yu slo mā, cha' ca cuayá' ta' si ña'a ti' nxñi tso'o mā cha' tso'o jil'i ycu'i Ndyosi, si tyijiloo mā jil'i nu xña'a qu nu nti' cha' cua'ni mā cha' cuxi. Cua nguna' cña jil'i ya lo'o mā si ná caca tyijiloo mā jil'i nu xña'a bi'.

⁶ Lo'o juani tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya xqui'ya cu'mā. Cua ndyalaa Timoteo ca nde chaca quiya'; cua ndacha' yu jil'i ya ñi'ya ndyu'ni mā, cha' tya ngusñi mā cha' tso'o jil'i ycu'i Ni, cha' ntsu'u tsa tyiquee mā ña'a mā jil'i tya'a mā xqui'ya ycu'i nu Xu'na na. Nacuj yu cha' ndube tsa ti' mā jil'i ya, ndu tsa ti' mā ni jacua' tyacua tya'a na chaca quiya'. Stu'ba ti ntsu'u tyiquee na, ¿ni jacua' tyacua tya'a na lacua? ⁷ Lo'o cua ndyuna ya cha' jua'a ndyaca cha' bi' jil'i mā, ngua chaa la ti' ya li', masi lya' tsa ti' ngu' jil'i ya ca nde, masi ndyiji tsa cha' ti'i jil'i ya. Ngusñi tso'o mā cha' bi'. ⁸ Bi' cha' chaa la ti' ya; nguula la ti' ya xqui'ya cu'mā, cha' tlyu tyiquee mā cuentya jil'i ycu'i nu Xu'na na. ⁹ Ná nchca tye cha' tya ya xly'a'be jil'i ycu'i Ndyosi Sti na xqui'ya cu'mā, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya xqui'ya cu'mā. ¹⁰ Nchcu'i ya lo'o ycu'i Ndyosi nde tsa lo'o nde talya. Tya'na tsa nchcu'i ya lo'o Ni cha' ta Ni chacuayá' jil'i ya cha' tyacua tya'a na chaca quiya', cha' bilya tye culu'ya ya jil'i mā lcaa cha' tso'o nu nga'a cha' caca cuayá' ti' mā, cha' jua'a xñi tso'o mā cha' jil'i Jesús.

¹¹ Ntajatya ya jil'i ycu'i Ndyosi Sti na lo'o jil'i Jesús nu Xu'na na ni jacua' ta Ni chacuayá' tsaa ya ca slo cu'mā. ¹² Lo'o jua'a ndijña ya jil'i nu Xu'na na cha' cua'ni Ni cha' tso'o la tyu'u tyiquee mā ña'a mā jil'i tya'a mā, lo'o jua'a jil'i lcaa ñati', cha' ntsu'u tsa tyiquee ya ña'a ya jil'i cu'mā xqui'ya ycu'i Ndyosi; ¹³ ndijña ya cha' cua'ni Ni cha' caca lubii cresiya jil'i mā, cha' tyanu tso'o cha' jil'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya jil'i mā. Li' nga'aa ntsu'u cha' sta ycu'i Ndyosi Sti na qui'ya jil'i mā tsā bi', nu lo'o caa Jesús nu Xu'na na nde chalyuu chaca quiya'. Caa ycu'i nu Xu'na na lo'o lcaa ñati' jil'i Ni tsā bi'.

4

Cha' tso'o nu nti' ycuí' Ndyosi cha' cua'ni na nde chalyuu

¹ Cu'ma ngu' tya'a na, juani ndijña ya ji'j ma' chacuayá' ji'j Jesús nu Xu'na na, cha' ña'a ti cua'ni ma' lcaa ña'a cha' tso'o nu nti' ycuí' Ndyosi cha' cua'ni ma' laja lo'o tyi'j ma' chalyuu. Li' tso'o la caca cua'ni ma' cña ji'j ycuí' Ndyosi. Cha'ñi cha' tso'o tsa ndyu'ni ma, pana cua nti' ya cha' ña'a ti tya cua'ni la ma' la cui' cña nu cua ngulu'u ya ji'j ma' tya tsubi' la cuentya ji'j ycuí' Ndyosi.

² Tyi'u ti' ma' ji'j cña nu ngulo ya ji'j ma' cuentya ji'j Jesús nu Xu'na na, ³ cha' ndi'ya nti' ycuí' Ndyosi: caca lubii cresiya ji'j ma', ná cua'ni suba' ma' lo'o ñati; ⁴ lcaa cu'ma, tso'o caca clyo'o ma, pana nga'aa ña'a ma' ji'j xa' nu cuna'a' li'. Lo'o jua'a' tso'o ti tyi'j ma' lo'o clyo'o ma; tyu'u tyiquee ma' ña'a ma' ji'j clyo'o ma, ⁵ cha' ná nti' ycuí' Ndyosi cha' cua'ni suba' ma' lo'o clyo'o ma, ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu ná ndaquiya' ji'j ycuí' Ni tsiya' ti. ⁶ Nga'aa xlyaa ma' ji'j nu cuna'a' ji'j ngu' tya'a ma, masi ji'j clyo'o ngu', masi ji'j sñi' ngu'. Cua nchcui' tsa ya lo'o ma' cha' lcaa cha' ña'a ycuí' nu Xu'na na; jlo ti' ycuí' Ndyosi, lo'o jua'a' ntsu'u cha' xcube' Ni ji'j lcaa ñati nu ná taquiya' ji'j cha' bi', ⁷ cha' cua ngusubi ycuí' Ndyosi ji'na cha' caca na ñati nu lubii cresiya ji'j, si'i cha' caca na ñati nu ndyu'ni suba'. ⁸ Si'i sca cha' nu nchcui' ñati chalyuu ti laca cha' nu nchcui' na' lo'o ma' juani, cha' liñi nu cua nda ycuí' Ndyosi lo'o na laca cha' bi'; bi' cha' si ná taquiya' ma' ji'j cha' bi', na cua ngxu'tyanu ma' ji'j ycuí' Ndyosi nu nda Xtyi'i ycuí' Ni cha' tyanu Ni ne' cresiya ji'na.

⁹ Ná nga'a' cha' scua la na' lo' quityi re cha' tso'o ti tyu'u tyiquee ma' ña'a ma' ji'j ñati tya'a ngusñi ma' cha' ji'j ycuí' Ni; cua laca ntsu'u tsa tyiquee ma' ña'a ma' ji'j ngu' bi', xqui'ya cha' cua ngulu'u ycuí' Ndyosi ji'j ma' ñi'ya nu cua'ni ma' lo'o tya'a ma'. ¹⁰ Ni si'i sca ti ji'j ngu' tya'a quich'i tyi ti ma' ntsu'u tyiquee ma, lo'o jua'a' ntsu'u tsa tyiquee ma' ña'a ma' ji'j lcaa ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'j ma' lo'o ycuí' Ndyosi nde lcaa lo' quich'i loyuu nu cuentya Macedonia. Tya'a na laca ngu' bi', bi' cha' nchcui' ya lo'o ma' cha' tya cua'ni la ma' cha' tso'o bi'. ¹¹ Tso'o ti cua'ni ma' lo'o tya'a ma' cha' ti ti tyi'j tyiquee ma' li'. Ná tso'o si culo ma' cña ji'j taju ñati tya'a ma, lo'o li' taja ycuí' ma; cua'ni ma' cña cha' caca xi na cacu ma' ñi'ya nu cua nchcui' ya lo'o ma, ¹² cha' caca chcui' ngu' ji'j ma' cha' tso'o tsa ndyu'ni ma' cña. Ná ntsu'u na laca nu lyiji ji'j ma' li'.

Tya cqa Jesús nu Xu'na na chaca quiya'

¹³ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'j Jesús, juani ta ya xi cha' lo'o ma' cuentya ji'j ngu' tya'a na nu cua ngujuí, cha' ca cuayá' ti' ma' cha' ñi'ya laca si na laja' ti ngu', jua'a' laca

jyo'o bi'. Ná ca xñi'j ti' ma' cuentya ji'j jyo'o tya'a ma' lacua, cha' ná stu'ba laca na lo'o ñati nu bilya xñi cha' ji'j Jesucristo. ¹⁴ Jlo ti' na cha' ngujuí Jesús, lo'o li' ndyu'ú yu chaca quiya'; bi' cha' caca cuayá' ti' na cha' lo'o cqa ycuí' Jesús nde chalyuu chaca quiya', li' cua'ni ycuí' Ndyosi cha' chaca quiya' tyu'ú lcaa jyo'o nu ngusñi cha' ji'j Jesucristo tya clyo la, cha' stu'ba ti cqa ngu' lo'o Jesús li'.

¹⁵ Cua nchcui' ycuí' nu Xu'na na ñi'ya caca ji'j lcaa na tsá bi', nu lo'o cqa ycuí' nu Xu'na na chaca quiya': Lcaa na nu tya lu'ú na ni, ná tyijiloo na ji'j ngu' tya'a na nu cua ngujuí. ¹⁶ Ndi'ya caca cha' lo'o tyalaa tsá bi': Nde cua cqa ycuí' nu Xu'na na, ca'ya Ni lo yuu; li' stu'ba ti cañi Xtyi'i ycuí' Ni lo'o xtyi'i xca ji'j Ni nu laca loo, jua'a' cañi cui'chcua' ji'j ycuí' Ndyosi li'. Clyo tyacu' lcaa jyo'o ñati ji'j Jesucristo tya'a ngu' yde cua; ¹⁷ li' tyacu' lcaa ngu' tya'a na ña'a lu'ú ti na, cha' tyalo'o ycuí' Ni ji'na. Ca laja coo nde cua tyacua tya'a na lo'o jyo'o tya'a na li', cha' lcaa na, stu'ba ti tyacua tya'a na lo'o ycuí' nu Xu'na na ca bi'. Tsa cu' ti tyi'j na lo'o ycuí' Ndyosi li'. ¹⁸ Bi' cha' lacua, ta ma' cha' bi' lo'o ngu' tya'a ma, cha' tso'o ti caca tyiquee lcaa ma'.

5

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'j Jesús, ná ntsu'u cha' scua ya sca quityi cha' cacha' ya ji'j ma' ni jacua' tyalaa tsá lo'o cqa Jesús chaca quiya', ni jacua' tyalaa tyempo bi'; ² cua laca ngua cuayá' ti' ma' cha' ni sca ñati chalyuu, ná jlo ti' ngu' ni tsá cqa ycuí' nu Xu'na na. Ñi'ya ndyalaa sca nu cuaana to' ni'j ji'j ngu' talya, jua'a' cuaana ti cqa Jesús. ³ "Ti' ti ndi'j chalyuu, tso'o ti ndi'j na", ñacu' ngu'; pana la cui' hora bi' tye cha' ji'j lcaa ñati chalyuu, nga'aa caca mala xna ngu' li'. Ñi'ya laca sca nu cuna'a' tana, cha' ná jlo ti' ni hora caca nu cala sñi', ni hora cqa nu ti'j ji'j; jua'a' caca lo'o cua tyalaa ti hora bi' li', cha' ná jlo ti' na ni tsá caca. ⁴ Pana nu cu'ma ni, ná ntsu'u cha' xcutsi' tsá bi' ji'j ma, masi jlo ti' ma' cha' cuaana ca ti tyalaa tsá bi'; si'i na ndya'a ma' su talya ña'a xqui'ya cha' cuxi, ñi'ya ndya'a' xa' la ñati. ⁵ Cua ntsu'u xee nu nda ycuí' Ndyosi ne' cresiya ji'j ma; bi' cha' ñati nu ndya'a su xee laca ma, ñati nu lubii cresiya ji'j laca ma. Ná laca na ñati nu ndya'a' su talya ña'a, cha' si'i ñati nu nguna' chalyuu ji'j xqui'ya cha' cuxi laca na. ⁶ Bi' cha' ti ti' na tyi'j na chalyuu; si'i ñi'ya nti' si xcuí' na laja' ti na tyi'j na chalyuu, masi jua'a' ndu'ni xa' la ñati nu ná ndaquiya' ji'j Jesucristo tsiya' ti. Lo'o jua'a' ña'asi' na ji'j ycuí' ca na cha' ná caca cu'bi na. ⁷ Xcuí' na ndyija' ti ñati ñi'ya si talya laca, xqui'ya cha' ná ndube ti' ngu'; xcuí' na cu'bi ti ngu' bi', cha' ná ndube ti' ngu' tsiya' ti. ⁸ Pana nu na ni, ntsu'u xee ji'j

ycui' Ndyosi ne' cresiya' ji'na, bi' cha' tii ti ti' na tyi'j na chalyuu; cua ngusñi na cha' ji'j ycu' Ni, na cua ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'j tya'a ñati na xqui'ya Ni, lo'o jua'a nga'a cha' cua'a na ji'j ycu' ca na cha' ná cua'ni na cha' cuxi nu nti' cua'ni ñu'u ji'j cresiya ji'na. Na ndu' ti' na ji'j ycu' Ndyosi, ni jacua' tye cuitiyi Ni ji'j lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'na, bi' cha' nga'a cha' ña'asiñ na ji'j ycu' ca na. ⁹ Ná ngusubi ycu' Ni ji'na cha' xcube' Ni ji'na; cua ngusubi Ni ji'na cha' cua'ni lyaá Ni ji'na xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na, ¹⁰ la cui' nu ngujui cha' cuitiyi qui'ya nu ntsu'u ji'na. Bi' cha' taca tyi'j na slo ycu' Ndyosi li', masi ña'a ti tya lu'ú na chalyuu lo'o caa Jesús, masi cua ngujui na li'; stu'ba ti tyi'j na ca slo Ni li'. ¹¹ Laja lo'o ndu' ti' na ji'j Jesús, tya culu'u ma cha' bi' ji'j nu xa' la ngu' tya'a ma, cha' caca tlyu la tyiquee ma li'. Jlo ti' na' cha' jua'a ndu'ni ma tu'ni.

Xa' la cui' nu nda Pablo lo'o ngu'

¹² Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'j Jesús, ndijña ya ji'j ma cha' cui'ya ma cuentya ji'j lcaa ña'a cha' tso'o nu ndyu'ni ngu' nu laca cña ji'j ma. Cua nda ycu' nu Xu'na na cña ji'j ngu' bi' cha' caca ngu' loo, cha' culu'u ngu' bi' ji'j ma cua ña'a ca cha' tso'o nu caca cua'ni ma cuentya ji'j ycu' Ndyosi. ¹³ Tso'o ti cua'ni ma lo'o ngu' bi' lacua, cha' tso'o tsa cña ndyu'ni ngu' bi' cuentya ji'j ycu' Ndyosi; tso'o ti tyu'u tyiquee ma ña'a ma ji'j ngu' bi'. La cui' jua'a tso'o ti tyu'u tyiquee ma ña'a ma ji'j lcaa tya'a ma, cha' nga'aa tyu'u cha' cusu'u ji'j ma lo'o tya'a ma li'.

¹⁴ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'j Jesús, ndi'ya chcu' ya lo'o ma: Culo ma cña ji'j ngu' tya'a ma nu ná nti' cua'ni cña, nu xcui' na taja ti nti' ngu'; cua'ni ma cha' caca tlyu la tyiquee ngu' tya'a ma nu xñi'j ti ti', cha' xñi' tso'o la ngu' cha' ji'j Jesús; xtyucua ma ji'j ngu' tya'a ma nu ná ndyiji juersa ji'j cha' xyu' tya'a ngu' lo'o nu cuxi, jua'a talo tyiquee ma ji'j cua ña'a ca ngu' tya'a ma.

¹⁵ Si cua'ni xña'a ñati lo'o ma, ná chcu' ma cha' ti'j ji'j ngu' bi' li'; xtyucua ma ji'j ngu' tya'a ma cha' talo ma ji'j ngu' xña'a, cha' xcui' tso'o ti cua'ni ma lo'o lcaa ñati, masi lo'o tya'a ma, masi lo'o xa' ñati.

¹⁶ Tso'o ti caca tyiquee ma lcaa tsa. ¹⁷ Tyucui tyempo chcu' ma lo'o ycu' Ndyosi. ¹⁸ Lo'o jua'a tya ma xlya'be ji'j ycu' Ndyosi cuentya ji'j cua ña'a ca cha' nu ndyaca ji'j ma. Nti' Ni cha' cua'ni ma jua'a si chañi cha' ngusñi ma cha' ji'j Jesucristo.

¹⁹ Ñi'ya nti' sca xee, jua'a laca Xtyi'j ycu' Ndyosi; ná xubi' ma ji'j xee bi'. ²⁰ Ná xtyi' lo'o ma ji'j tya'a ma lo'o chcu' ngu' sca cha' ji'j ycu' Ndyosi lo'o ma; ²¹ pana cua'ni cuayá ma ji'j cua ña'a ca cha' nu nchcu' ngu' bi', si tso'o ndyu'u cha', si ná tso'o. Li' xñi ma cha'

tso'o bi', ²² pana culochu' ma ji'j lcaa cha' cuxi li'.

²³ Ndu'ni ycu' Ndyosi cha' ti ti tyi'j tyiquee na. Bi' cha' juani cua'ni Ni cha' caca ma ñati liñi tsiya' ti; caca tso'o tyiquee ma, caca lubii cresiya ji'j ma, caca ma ñati nu tyucui tyiquee tsiya' ti. Si lubii cresiya ji'j ma lo'o caa ycu' Jesucristo nu Xu'na na chaca quiya', li' nga'aa ntsu'u cha' sta Ni qui'ya ji'j ma; ²⁴ cua ngusubi ycu' Ndyosi ji'j ma cha' caca ma ñati ji'j Ni tsiya' ti. Si'i sca cha' cuiñi nu nda Ni lo'o nchcu' Ni lo'o ma jua'a, chañi cha' cua'ni Ni cha' caca ma ñati nu lubii cresiya ji'j cuentya ji'j ycu' Ndyosi.

Ngusalya' Pablo lo'o ngu'

²⁵ Cu'ma ngu' tya'a na, ña'a ti tya chcu' ma lo'o ycu' Ndyosi cuentya ji'j ya.

²⁶ Xlyo ni'j ji'j lcaa cu'ma ngu' tya'a na.

²⁷ Nde cña nu culo na' ji'j ma cha' cua'ni ma cuentya ji'j ycu' nu Xu'na na, cha' chcu' ma lcaa cha' nu nscua lo quityi re ña'a cuayá cuna lcaa ngu' tya'a na.

²⁸ Ndi'ya nti' ya cha' ña'a ti cua'ni ycu' Jesucristo nu Xu'na na cha' tso'o lo'o ma. Jua'a caca cha' lacua.

Nguscua San Pablo chaca quityi ndyaa ca slo ñati j'i Jesucristo nde quichi Tesalónica

¹ Pablo, Silvano, Timoteo naa ya. Nscua ya quityi re cha' tsa'a ca slo ña'a taju cu'ma ngu' quichi Tesalónica nu ngusñi cha' j'i' ycu'i Ndyosi Sti na, cu'ma nu cua ngusñi cha' j'i' Jesucristo nu Xu'na na. ² Ndi'ya nti' ya, cha' ña'a ti cua'ni ycu'i Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi' tyiquee ma xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na laja lo'o ndi' ma chalyuu.

Xcube' ycu'i Ndyosi j'i' ñati nu ná nti' taquiya' j'i' cha' nu nchcui' Ni

³ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' j'i' Jesús, ntsu'u cha' tya ya xly'a'be j'i' ycu'i Ndyosi lcaa quiya' lo'o chcu'i' ya lo'o Ni cuentya j'i' cu'ma; ndu'ni tsa cha' cua'ni ya jua'a, xqui'ya cha' lcaa tsá tchaa la ndyanu cha' j'i' Jesús ne' cresiya j'i' ma, lcaa tsá ntsu'u la tyiquee ma ña'a ma j'i' tya'a ñati ma. ⁴ Tso'o tsa li'. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ya xqui'ya cu'ma, bi' cha' nda ya cha' j'i' ma lo'o lcaa taju ngu' tya'a ntsu'u cha' j'i' na lo'o ycu'i Ndyosi. Nacu' ya j'i' ngu' cha' tso'o tsa ndyu'ni ma, cha' tlyu tsa tyiquee ma xqui'ya ycu'i Ndyosi, masi ndyiji tsa cha' ti' j'i' ma, masi lye tsa ndyu'ni lya' ti' ngu' j'i' ma. Tso'o tsa cha' ndalo tyiquee ma j'i' ngu', masi cuxi tsa ndyu'ni ngu' bi' lo'o ma jua'a. ⁵ Liñi tsa ndu'ni cuayá' ycu'i Ndyosi j'i' ñati; bi' cha' caja su tyi' ma ca su laca ycu'i Ndyosi loo ca nde loo la, masi xña'a tsa ngu' lo'o ma juani xqui'ya cha' j'i' ycu'i Ndyosi nu cua ngusñi ma.

⁶ Liñi tsa ndu'ni ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a chañi cha' ca tiya' la xcube' Ni j'i' lcaa ñati nu nchcube' j'i' cu'ma juani. ⁷ Nga'aa cua'ni lya' ti' ngu' j'i' na tsiya' ti lo'o tya'u' tu'cu'ya ycu'i Jesús nu Xu'na na nde cua. Laja xee tlyu tya'a Jesús li'; stu'ba ti caa Ni lo'o quiña'a tsa ngu' xca j'i' Ni, cha' tlyu tsa cña nchca j'i' xca bi' nu ndu'ni ngu' cuentya j'i' ycu'i Ndyosi. ⁸ Li' xcube' ycu'i Ndyosi j'i' cua ña'a ca ñati nu ná ntaja'a taquiya' j'i' Ni, lo'o jua'a xcube' Ni j'i' ñati nu ná ntaja'a xñi cha' tso'o j'i' ycu'i Jesús nu Xu'na na. ⁹ Chañi cha' xcube' Ni j'i' ngu' bi'; nga'aa ña'a ngu' bi' j'i' ycu'i nu Xu'na na tsiya' ti, nga'a cha' tsa' ngu' ca su ná nga'a cha' tye cha' chcube' ngu'. Nga'aa ña'a ngu' bi' xee ndubi j'i' ycu'i Ni li', nga'aa ña'a ngu' j'i' ycu'i Ndyosi nu nchca j'i' ndu'ni lcaa cña tsiya' ti. ¹⁰ Jua'a xcube' Ni j'i' ngu' bi' tsá lo'o tya'a Jesús chaca quiya'. Pana si ntsu'u cha' j'i' na lo'o Ni, li' cua'ni tlyu na j'i' Ni tsá bi'; la cui' jua'a

cua'ni chi na loo ycu'i Ndyosi lo'o tya'a na lo'o tyalaa tsá bi', si cua ngusñi na cha' j'i' Ni. Lo'o cu'ma, stu'ba ti tya'u' ti' ma lo'o ya slo Jesús tsá bi', cha' ngusñi ma cha' j'i' Jesús lo'o ngulu'u ya cha' bi' j'i' ma nu ngua tya clyo la.

¹¹ Bi' cha' lcaa tsá nchcui' ya lo'o ycu'i Ndyosi Sti na cha' cua'ni Ni cña ne' cresiya j'i' ma, cha' tso'o ti cua'ni ma cña nu nda Ni j'i' ma tya lo'o ngusubi Ni j'i' ma. Nchcui' ya lo'o Ni cha' xtyucua Ni j'i' ma, cha' jua'a cua'ni lyiji ma lcaa cha' tso'o nu nclayua ti' ma cha' cua'ni ma cuentya j'i' ycu'i Ni, lcaa lo cha' tso'o nu ndyu'ni ma xqui'ya cha' ngusñi ma cha' j'i' ycu'i Ndyosi. ¹² Jua'a ndu'ni tlyu ma j'i' Jesucristo nu Xu'na na, nu lo'o ndu'ni ma cña j'i' Ni; jua'a ca cuayá' ti' ngu' li' cha' ndyanu Xtyi' ycu'i Ni ne' cresiya j'i' ma. Lo'o li' caca cuayá' ti' ngu' cha' tso'o tsa ndu'ni ycu'i Ndyosi lo'o ma, cha' stu'ba ti ndu'ni ycu'i Ndyosi Sti na cña lo'o Jesucristo nu Xu'na na.

2

Caa sca nu xña'a chalyuu

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' j'i' Jesús, jlo ti' na cha' tya caa Jesucristo nu Xu'na na chaca quiya', cha' tsalo'o Ni j'i' na cha' tyacua tya'a na lo'o Ni ca bi'; bi' cha' liñi nchcui' ya lo'o ma juani, ² cha' ná tya'achu' ma j'i' cha' tso'o bi'. Ná cutsi' ma si nti' ngu' xcutsi' ngu' j'i' ma; masi chcu'i' ngu' cuentya j'i' Xtyi' ycu'i Ndyosi, nacui' ngu'; masi culu'u ngu' cha' liñi j'i' ma, nacui' ngu'; masi chcu'i' ngu' lo quityi nu nda ya liya slo ma, nacui' ngu'. Cha' cuiñi laca si ñacu' ngu' cha' nde tsá laca nu caa ycu'i nu Xu'na na, cha' ná jlo ti' ngu' tsiya' ti. ³ Ná taquiya' ma j'i' ngu' cuiñi nu chcu'i' jua'a. Nu lo'o tya lyiji tyalaa tsá bi', lye tsa xuu' tya'a ñati chalyuu lo'o ycu'i Ndyosi; li' caa sca ñati nu ndu'ni cña j'i' nu xña'a nde chalyuu, nu ntsu'u cha' tsa' ca bilyaa lo'o tye chalyuu. ⁴ Bi' laca nu nti' cua'a j'i' lcaa lo jo'o cha' ná cua'ni tlyu ngu' j'i'; ni ná cua'ni tlyu ngu' j'i' ycu'i Ndyosi, nti' yu, cha' nti' nu yu xña'a bi' cha' cua'ni tlyu ngu' j'i' ycu'i ca yu. Tyat' yu ne' laa tonu, tsa' tu'cu'ya yu ca bi'; li' chcu'i' yu lo'o lcaa ñati cha' cua'ni tlyu ngu' j'i' ycu'i ca yu, cha' ycu'i Ndyosi laca ycu'i yu, ñacu' yu.

⁵ Cua jlo ti' ma cha' tyuu quiya' ngulu'u na' la cui' ti cha' j'i' yu xña'a bi' j'i' ma, nu lo'o tya ndi' na' lo'o cu'ma; ⁶ jlo ti' ma ñi'ya ndaca'a Ni j'i' yu xña'a bi' juani, cha' ná caca bi' loo ña'a cuayá' tyu'u tu'cu'ya tsá j'i' yu bi' ca nde loo la. ⁷ Na cua nguxana cña cuxi bi' laja ñati chalyuu, masi juani ti tya ndaca'a Ni j'i' yu xña'a bi'; pana lo'o nga'aa ndaca'a Ni j'i' yu bi', cha' cua ndyaa Ni. ⁸ Li' caca yu xña'a bi' loo. Ca tiya' la caa Jesús nu Xu'na na, lo'o li' cuju'ni Jesús j'i' yu xña'a bi' nu lo'o

culutu'u ti Jesús jil'i yu bi' lo'o cui'i nu ntsu'u tu'ba Ni; tye cha' jil'i yu xña'a bi' lo'o caa Jesús, cha' ná talo yu ña'a yu jil'i xee ndubi jil'i ycu'i nu Xu'na na. ⁹ Pana lo'o caa yu xña'a bi', caa yu lo'o chacuayá' jil'i ycu'i Satanás bi', bi' cha' nhca tsa jil'i yu bi' cua'ni yu cha' tlyu cha' cñilo'o ti yu jil'i ñati chalyuu, cha' culacua ti' ngu' cha' tlyu tsa laca ycu'i yu xña'a bi'. ¹⁰ Tucua cha' ntsu'u tyiquee yu bi', pana ca jlyu ti' ñati chalyuu jil'i lcaa cha' cuiñi nu hcui' yu bi', jlyu ti' ngu' xqui'ya cha' cua tsa ti ngu' ca bilyaa; ná nti' ngu' bi' xñi ngu' cha' tso'o nu caca cua'ni lyaá jil'i ngu'. ¹¹ Bi' cha' culaya' ycu'i Ndyosi jil'i ngu', xqui'ya cha' jlyu la ti' ngu' jil'i nu cha' cuiñi bi'. ¹² Chañi cha' tsa ngu' bi' ca su ná nga'a cha' tye hcube' ngu', lcaa ngu' nu ná jlyu ti' cha' tso'o jil'i ycu'i Ndyosi, ngu' nu ndiya la ti' cua'ni cua ña'a ca lo cha' cuxi.

Ngusubi Ni ji'na cha' clyaa na ji'i nu cuxi

¹³ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, ntsu'u tsa tyiquee ycu'i nu Xu'na na ña'a Ni jil'i ma. Lo'o jua'a ntsu'u cha' tya ya xly'a'be jil'i ycu'i Ndyosi xqui'ya cu'ma, cha' ngusubi Ni jil'i ma tya lo'o nguxana ti chalyuu cha' cua'ni lyaá Ni jil'i ma; bi' cha' ngua'ni Xtyi'i ycu'i Ni cha' ngua lubii cresiya jil'i ma lo'o ngusñi ma cha' tso'o jil'i ycu'i Ndyosi. ¹⁴ Cua ngusubi Ni jil'i ma, bi' cha' ndyuna ma cha' tso'o jil'i Jesucristo nu ngulu'u ya jil'i ma; nti' Ni cha' stu'ba ti tyil'i ma lo'o Jesucristo nu Xu'na na ca su tlyu su xee tsa su ndi'i ycu'i'.

¹⁵ Cu'ma ngu' tya'a na, juani tyi'u tso'o ti' ma lcaa cha' nu ngulu'u ya jil'i ma; cua'ni ma cha' caca cuayá' tso'o ti' ma lcaa cha' nu cua nhcui' ya lo'o ma, lcaa cha' nu cua nguscua ya lo quityi cha' caa ca slo ma. ¹⁶⁻¹⁷ Ndi'ya nti' ná cha' cua'ni Ni lo'o ma, masi Jesucristo nu Xu'na na, masi ycu'i Ndyosi Sti na: cua'ni Ni cha' caca nguula ti' tyiquee ma, cha' caja juersa jil'i ma, cha' taca cua'ni ma cua ña'a ca cha' tso'o, cha' xcui' cha' tso'o hcui' ma lo'o tya'a ma. Ntsu'u tsa tyiquee ycu'i Ni ña'a Ni ji'na, bi' cha' tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o na, cha' ti' ti' tyil'i tyiquee na lcaa hora laja lo'o ntajaty na jil'i ycu'i Jesús cha' caa Ni.

3

Chcui' ma lo'o ycu'i Ndyosi cuentya ji'i ya

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, hcui' ma lo'o ycu'i Ndyosi cuentya jil'i ya, cha' xtyucua Ni jil'i ya laja lo'o nclyu'u ya cha' jil'i ycu'i nu Xu'na na jil'i ngu', cha' ná tacu' ngu' lo cua ña'a ca cha' nu nclyu'u ya jil'i ngu'. Ni'ya lo'o ngusñi ma cha' bi' juani, jua'a nti' ya cha' yala ti xñi tya quina'a la ñati cha' bi', nde lcaa quich'i su nhcui' ya cha' bi'. ² Chcui' ma lo'o ycu'i Ndyosi cha' cua'a Ni jil'i ya cha' ná tyijiloo ngu' cuxi jil'i ya, masi ngu' nu cuxi tsa tyiquee ngu'; ntsu'u

tsa ñati chalyuu nu ná jlyu tso'o ti' jil'i ycu'i Ndyosi. ³ Chañi cha' ndu'ni nu Xu'na na lcaa cha' nu ñacu'i Ni ji'na, cua'ni Ni cha' caca tlyu tyiquee ma, cua'a Ni jil'i ma cha' ná cala' nu xña'a jil'i ma. ⁴ Jlo ti' ycu'i nu Xu'na na cha' ndyu'ni ma cña nu ngulo ya jil'i ma, cha' tya cua'ni la ma cña bi'. ⁵ Lo'o jua'a cua'ni ycu'i nu Xu'na na cña ne' cresiya jil'i ma, cha' tyi'u ti' ma cha' ntsu'u tsa tyiquee ycu'i Ndyosi ña'a Ni jil'i ma; li' talo tyiquee ma ñi'ya lo'o ndalo tyiquee ycu'i Cristo lo'o nguta'a yu lo'o ñati tya clyo.

Nga'a cha' cua'ni na cña

⁶ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús, chaca quiya' culo ya cña jil'i ma chacuayá' jil'i Jesucristo nu Xu'na na: ná tya'a ma stu'ba ti lo'o xa' la ngu' tya'a ngusñi ma cha' bi' nu ná ntaja'a cua'ni cña, la cui' ngu' tya'a ma nu ná ntaja'a taquiya' jil'i cha' nu cua nda ya lo'o ma. ⁷ Si'i na taja ya lo'o nguti'i ya lo'o cu'ma nu ngua li', bi' cha' tso'o si tyaja'a ma cua'ni ma cña ñi'ya ngua'ni ya lo'o ya' ti ya. ⁸ Ná ndyacu laja ti ya slo cu'ma nu ngua li'; nda ya caya' cha' nguxacu ma jil'i ya, cha' ngua'ni ya cña cha' cajá ñi'ya nu tyij'i yu'u jil'i ya. Tsa lo'o talya ngua'ni ya cña lo'o ya' ti ya, cha' si'i cu'ma nu ngüi'ya ma na nu ndyacu ya li'. ⁹ Pana tso'o si ta ma xi caya' jil'i ngu' nu culu'u jil'i ma; masi cuare ni, taca xtyucua ma xi jil'i ya si nti' ma. Pana ná ngusñi ya caya' nu ngua li', xqui'ya cha' ngua ti' ya culu'u ya jil'i ma cha' ná ca taja ma, cha' cua'ni ma cña cha' caja na nu lyiji cha' tyij'i yu'u jil'i ma chalyuu. ¹⁰ Lo'o tya ndi'i ya slo cu'ma, tya li' ngulo ya cña jil'i ma ndi'ya: ná ta ma na cacu ñati nu ná nti' cua'ni cña. ¹¹ Pana juani cua ngujui cha' jil'i ya cha' ntsu'u xi ngu' tya'a ma nu ná tso'o ndu'ni; nga'aa ndyu'ni ngu' bi' cña, ndya'a ngu' nhcui' ngu' cha' cuiñi ti lo'o tya'a ngu', xqui'ya cha' taja ngu'. ¹² Bi' cha' juani nclyo ya cña jil'i ngu' bi' chacuayá' jil'i Jesucristo nu Xu'na na, cha' ntsu'u cha' cua'ni ngu' bi' cña; jua'a caja ñi'ya cacu ngu' cuentya jil'i scaa ngu'.

¹³ Cu'ma ngu' tya'a na, ná ca taja ti' ma cha' cua'ni ma cha' tso'o lo'o ñati. ¹⁴ Ñati nu ná ntaja'a taquiya' jil'i lcaa cha' nu nscua ya lo quityi re ni, cui'ya ma cuentya tilaca laca ngu' bi'; li' nga'aa tya'a ma stu'ba ti lo'o ngu' bi', cha' jua'a caca tyuju'u ti' ngu'. ¹⁵ Pana si'i tya'a cusu'u ma laca ngu' bi', tya'a ma laca ngu'; bi' cha' ntsu'u cha' ta ma sca cui'i lo'o ngu', ñi'ya laca lo'o nhcui' ma lo'o sca ngu' tya'a ma.

Ngusalya' Pablo lo'o ngu'

¹⁶ Cua'ni ycu'i nu Xu'na na lo'o ma cha' ti' ti tyil'i tyiquee ma lcaa tsa, masi tsa tso'o jil'i ma, masi tsa cuxi jil'i ma, xqui'ya cha' lcaa hora ti' ndi'i tyiquee ycu'i Ni. Lo'o jua'a tyanu ycu'i nu Xu'na na lo'o ma li'.

¹⁷ Xlyo ni'j̄ ji'j̄ m̄. Pablo laca na' lo'o ycui' na' nscua na' letra juani, cha' caca cuayá' ti' m̄ cha' chañi cha' quityi nu nguscua na' lijya slo m̄ laca quityi re. ¹⁸ Nti' ya cha' ña'á ti' cua'ni Jesucristo nu Xu'na na cha' tso'o lo'o lcaa cu'm̄. Jua'á caca cha' lacua.

Quityi nu nguscua San Pablo tya clyo cha' ndyaa ca slo Timoteo

¹ Pablo laca na'. Sca ñati nu ndya'a nchcui' cha' jil'i Jesucristo nde xa' quich'i laca na', cha' ycu'i' Ndyosi nu ndu'ni lyaá jil'i ñati ngulo cña jna' cha' cua'ni na' cña bi'; ngulo Jesucristo cña jna', la cui' nu Cristo nu ndu' ti' na jil'i cha' tyaa Ni chaca quiyá'. ² Nscua na' quityi re cha' caa slo nu'u, Timoteo, cha' ñi'ya si laca nu'u sñi' na', jua'a nti' na' ña'a na' jinu'u, cha' ngusñi nu'u cha' jil'i Jesucristo tya lo'o ngulu'u na' cha' bi' jinu'u. Ndi'ya nti' na', cha' ña'a ti cua'ni ycu'i' Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o nu'u, cha' cua'ni tya'na ti' Ni jinu'u, cha' jua'a cua'ni Ni cha' ti' ti tyil'i cresiya jinu'u xquiyá Jesucristo nu Xu'na na.

Ná tso'o cha' jlyá ti' ngu' cuentyu ti

³ Lo'o cua tsa'a ti na' ca Macedonia, li' cua nchcui' na' lo'o nu'u cha' tyanu nu'u nde quich'i Efeso; chaca quiyá' chcui' na' lo'o nu'u juani, cha' tyanu nu'u ca quich'i bi'. Ntsu'u ngu' quich'i Efeso nu nclu'u xa' lo cha' jil'i ngu' tya'a na; nga'a cha' culo nu'u cña jil'i ngu' bi', cha' nga'aa culu'u tsa ngu' xa' la cha' jil'i tya'a ngu'. ⁴ Lo'o jua'a culo nu'u cña cha' nga'aa ca tsa'a ngu' cuentyu cusu', nga'aa cua'a jyaca ngu' jil'i cña cua nu ndyanu jil'i jyo'o cusu' jil'i ngu' sa'ni. Nguich'i tsa cha' bi', lo'o jua'a ná tye chca cha' bi' tsiya' ti. Ná xtyucua cha' bi' jil'na cha' cua'ni na cña jil'i ycu'i' Ndyosi; sca ti si xñi na cha' jil'i ycu'i' Jesús, li' caca cua'ni na cña jil'i Ni.

⁵ Culo nu'u cña jil'i ngu' cha' tso'o tsa tyu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jil'i tya'a ngu', cha' bi' laca cña nu ndu'ni ñati nu ngua lubii cresiya jil'i cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi; jlo ti' ñati bi' ñi'ya laca cña tso'o, lo'o jua'a ndyu'ni ngu' bi' cña tso'o bi' li'. Chañi cha' ngusñi ngu' bi' cha' jil'i ycu'i' Ndyosi si ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jil'i tya'a ngu'. ⁶ Pana ntsu'u xi xa' la ñati nu ná ntaja'a ngu' cuna ngu' cha' bi'; xa' tyucui' ngusñi ngu' bi', cha' nchcui' tsa ngu' cuentyu. ⁷ Mstru caca ngu' bi', nti' ngu', ngu' nu nclu'u ñi'ya cña nu ngulo ycu'i' Ndyosi jil'i ñati, nu nguscua jyo'o Moisés; pana ná nda ngu' bi' cuentya ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' ycu'i' ca ngu', ñi'ya ndyu'u cha' nu nda cha' cusu' bi', masi lye tsa nclu'u ngu' cha' bi' jil'i tya'a ñati ngu'.

⁸ Jlo ti' na cha' tso'o tsa cha' cusu' nu nguscua jyo'o Moisés bi', si taquiyá na jil'i. ⁹ Pana si'i xquiyá ñati nu tso'o tyiquee nda ycu'i' Ndyosi cha' cusu' bi'; na cua nda Ni cha' bi' xquiyá ñati nu ná nti' cua'ni cha' tso'o, xquiyá ñati nu ná ntaja'a taquiyá jil'i cha' bi', xquiyá ñati nu ná ntsu'u

cha' jil'i lo'o ycu'i' Ndyosi, xquiyá ñati nu ntsu'u quiyá jil'i, xquiyá ñati nu cuxi tyiquee, xquiyá ñati nu nchcui' suba' jil'i ycu'i' Ndyosi, xquiyá ñati nu ndujuii jil'i sti ngu', jil'i xtya'a ngu', xquiyá ñati nu ndujuii jil'i tya'a ñati, ¹⁰ xquiyá ñati nu ndu'ni suba' lo'o nu cuna'a, xquiyá nu cuna'a nu ndu'ni suba' lo'o nu quiyu, xquiyá nu quiyu nu ndu'ni suba' lo'o tya'a quiyu ti, xquiyá ñati nu ntucaana jil'i tya'a ñati cha' tsalo'o jil'i ngu' jua'a ti, xquiyá nu cuiñi, xquiyá ñati nu nchcui' cha' cuiñi slo ngu' tisiya. Nda ycu'i' Ndyosi cha' cusu' bi', cha' jua'a ca cuayá' ti' lcaa ñati nu ná nti' taquiyá jil'i cua ña'a ca cha' nu liñi ca nu nclu'u na cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi. ¹¹ La cui' cha' tso'o bi' nclu'u na' chacuayá' jil'i ycu'i' Ndyosi juani, lo'o nclu'u na' cha' tlyu tsa laca ycu'i' Ndyosi, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni jil'na.

Tso'o tsa ndu'ni ycu'i' Ndyosi lo'o na

¹² Ndyá tsa na' xlyá'be jil'i Jesucristo nu Xu'na na cha' ngua'ni Ni cha' caca cua'ni na' cña jil'i Ni; ndya na' xlyá'be jil'i Ni cha' ngusubi Ni jna' cha' cua'ni na' cña jil'i Ni, cha' jlo ti' Ni cha' ndaquiyá na' jil'i Ni. ¹³ Ngusubi Ni jna', masi suba' tsa nchcui' na' jil'i Ni cua sa'ni la, tyempo lo'o nguxcube' na' jil'i ñati jil'i Jesucristo; tyaa tsa na' nu ngua li'. Pana ná jlo ti' na' tyempo bi', cha' bilya xñi na' cha' tso'o jil'i ycu'i' Ndyosi, bi' cha' ngua tya'na tsa ti' Ni jna'. ¹⁴ Ntsu'u tsa tyiquee nu Xu'na na ña'a Ni 'na, bi' cha' ngusñi na' cha' jil'i ycu'i' Jesucristo li'; lo'o nu juani ntsu'u tyiquee na' ña'a na' jil'i Jesús, lo'o jua'a ntsu'u tyiquee na' ña'a na' jil'i tya'a ñati na'.

¹⁵ Taca xñi tso'o ngu' cha' nu nchcui' ndi'ya: Cua yaa Jesucristo nde chalyuu cha' cua'ni lyaá Ni jil'i ñati chalyuu nu ntsu'u quiyá jil'i. Lo'o na', tlyu la xquiyá na' que xa' la ñati, cha' cuxi tsa cña nu ngua'ni na' lo'o ñati jil'i Jesucristo nu ngua sa'ni la. ¹⁶ Ngüityá tsa Jesucristo cha' clyu ti' 'na lo'o ngüityá Ni quiyá nu ntsu'u 'na, cha' culu'u ycu'i' Ndyosi jil'i xa' la ñati ñi'ya caca xñi ngu' cha' jil'i Ni. Ñi'ya lo'o tya'na ti' Jesús jna' tya clyo, jua'a ca tya'na ti' Ni jil'i lcaa ñati nu xñi cha' jil'i Jesús ca nde loo la, cha' si jlyá ti' ngu' jil'i Ni, ná nga'a cha' tye chalyuu jil'i ngu' li'. ¹⁷ Bi' cha' cua'ni tlyu na jil'i ycu'i' Ndyosi juani, cua'ni ch'i na loo Ni, cha' ná tye tsa nu laca Ni loo tyucu ña'a chalyuu; ná tye cha' jil'i ycu'i' Ndyosi, cha' ná ntsu'u cha' cajaa Ni. Ná nchca jil'na ña'a na jil'i Ni cha' laca na ñati chalyuu ti, pana sca ti ycu'i' Ni laca ycu'i' Ndyosi. Jua'a laca cha' jil'i Ni tu'ni.

¹⁸ Culo na' cña jinu'u juani, Timoteo, cha' ñi'ya nti' na' ña'a na' jil'i sca sñi' na', jua'a nti' na' ña'a na' jinu'u: Tya cua'ni la nu'u cña jil'i ycu'i' Ndyosi ñi'ya nu cua nacui' ngu' nu laca tu'ba jil'i ycu'i' Ni cha' cua'ni nu'u;

tyi'u ti' nu'u cha' nu cua nchcui' ngu' bi' jinu'u tyā tsubi' la, cha' caca nguula la ti' tyiquee nu'u. Li' ñi'ya caca ji'i sca sendaru tso'o, jua'a taca jinu'u xu'u tyā'a lo'o nu cuxi nu ntsu'u chalyuu; ¹⁹ taca xu'u tyā'a nu'u lo'o nu cuxi bi' si xñi tso'o nu'u cha' ji'i Jesucristo, si xcui' cha' tso'o cua'ni nu'u lo'o ñati. Ntsu'u ngu' nu ngua jlo ti' ñi'ya laca sca cha' liñi, pana nga'aa ndyu'ni ngu' cha' liñi bi' juani; cua ndya'a'chu' ngu' bi' ji'i ycu'i' Ndyosi, cha' nguxtyanu ngu' cha' tso'o bi'. ²⁰ Ñi'ya nti' yu Himeneo lo'o yu Alejandro ni, nga'aa ndaquiya' ngu' ji'i cha' liñi, bi' cha' cua nguxtyanu na' ji'i ngu' bi' ya' nu xña'a, cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' tlyu tsa cha' cuxi laca lo'o nchcui' ngu' cha' suba' ji'i ycu'i' Ndyosi.

2

Ndi'ya cua'ni na lo'o chcui' na lo'o ycu'i' Ndyosi

¹ Nga'a cha' chcui' na lo'o ycu'i' Ndyosi cuentya ji'i lcaa ñati chalyuu, nu lo'o jña na cha' ji'i Ni, lcaa cha' nu lyiji ji'i ñati; chcui' na cuentya ji'i xa' ñati lo'o nchcui' na lo'o ycu'i' nu Xu'na na, jua'a lo'o tya na xlyā'be ji'i ycu'i' Ndyosi cuentya ji'i ñati. ² Nga'a cha' chcui' na lo'o ycu'i' Ndyosi cuentya ji'i lcaa ngu' nu laca loo, cuentya ji'i lcaa ngu' nu laca cña; jña mā cha' cua'ni Ni cha' ti' ti tyi' tyiquee na, cha' ná xu'u tyā'a ngu' laca loo bi' lo'o na, cha' ta ngu' bi' chacuayá' cha' cua'ni na lcaa lo cha' tso'o, ñi'ya nu nti' ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni na. ³ Jua'a nti' ycu'i' Ndyosi nu ndu'ni lyaá' ji'na; tso'o nti' Ni si jua'a chcui' na lo'o Ni, ⁴ cha' nti' Ni cha' cua'ni lyaá' Ni ji'i lcaa ñati chalyuu, nti' Ni cha' ca cuayá' ti' lcaa ñati ñi'ya nu ntsu'u cha' liñi ji'i ycu'i' Ndyosi. ⁵ Sca ti ycu'i' Ndyosi ntsu'u tsiya' ti, lo'o jua'a ntsu'u sca ti ñati nu ndi'j slo ycu'i' Ni nu nchcui' lo'o Ni cuentya ji'i ñati chalyuu; la cui' Jesucristo laca nu ñati bi'. ⁶ Nda Jesucristo chacuayá' cha' ndyujui' ngu' ji'i yu cua tsubi' la; jua'a nda yu caya' lo qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati chalyuu, nu lo'o ngujui' yu lo crusi. Ngua'ni ycu'i' Ndyosi cña bi' la cui' hora lo'o ngua ti' Ni cha' cua'ni Ni ji'i. ⁷ Ngusubi Ni 'na cha' ndya'a na' nda na' cha' tso'o bi' lo'o ñati cuentya ji'i ycu'i' Ni, cha' lo'o ngu' xa' tsu' ndyuna ngu' cha' tso'o bi' li'; ndya'a na' ngulu'u na' ji'i ngu' ñi'ya caca xñi ngu' cha' ji'i ycu'i' Ndyosi. Cha' liñi nscua na' nde, si' cha' cuiñi nchcui' na'.

⁸ Bi' cha' lacua, lcaa se'j su ndyu'u ti'j ngu' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo tsa tlyu ti, nti' na' cha' chcui' ngu' lo'o ycu'i' Ndyosi. Tso'o ti tyiquee ngu' ta ngu' cha' lo'o ycu'i' Ndyosi li', cha' ná tso'o chcui' ngu' lo'o Ni si ñasi' ngu', ni ná tso'o chcui' ngu' lo'o Ni laja lo'o nxu'u tyā'a ngu'. ⁹ Lo'o nu ngu'

cuna'a ni, cacu' ngu' ste' tso'o ti, si' late' nu quiña'a tsa nga'a; ná talya' lye ngu' quicha' hique ngu', ná cacu' lye ngu' oro ni quee ndubi nu quiña'a tsa nga'a, cha' ná tso'o cha' cua'ni tyixi tsa ngu' ji'i ycu'i' ca ngu' cha' xña'a xa' nu qui'yu ji'i ngu' li'; ¹⁰ tso'o la ña'a nu cuna'a nu xcui' cha' tso'o ndu'ni cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi. ¹¹ Nga'a cha' tyi'j ti ti ngu' cuna'a lo'o culu'u ngu' cha' ji'i ycu'i' Ndyosi laja lo'o ndyu'u ti'j ngu', cha' lo'o ngu' cuna'a bi' ca tsa'a lo'o ngu', cha' lo'o ngu' cuna'a taquiya' ji'i cha' bi'. ¹² Ná ta na' chacuayá' ji'i sca nu cuna'a cha' culu'u cha' ji'i ycu'i' Ndyosi ji'i tyā'a ngu' lo'o ndyu'u ti'j ngu' tsa tlyu ti, cha' ná tso'o si culo nu cuna'a cña ji'i nu qui'yu jua'a. Ti ti tyi'j ngu' cuna'a tso'o la. ¹³ Nu ngua tya clyo ni, ngüñá ycu'i' Ndyosi ji'i nu qui'yu Adán; tiya' la xi, li' ngüñá Ni ji'i sca nu cuna'a nu ngua naa Eva. ¹⁴ Lo'o jua'a si' ji'i jyo'o Adán bi' ngua'ni nu xña'a ngana tyempo bi'; ji'i nu cuna'a ji'i yu ngua'ni bi' ngana, nu lo'o ngua'ni jyo'o Eva bi' cha' cuxi. ¹⁵ Bi' cha' tlyu tsa cña ntsu'u ji'i ngu' cuna'a lo'o cala sñi' ngu' juani; pana cua'ni lyaá' ycu'i' Ndyosi ji'i ngu' cuna'a si xñi tso'o ngu' cha' ji'i Ni, si ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i tyā'a ngu'. Cua'ni Ni cha' ca lubii cresiya ji'i ngu' cuna'a bi', si talo ngu' cua'ni ngu' cha' tso'o bi', si nchca ji'i ngu' cuna'a bi' cua'a ji'i ycu'i' ca ngu' cha' ná ca tyucuaa ti' ngu' ji'i ñati.

3

Ñati nu caca loo ji'i tyā'a ngusñi na cha' ji'i Jesús

¹ Nga'a cha' jlyā tso'o ti' mā cha' liñi nu nchcui' ndi'ya: Tso'o tsa si tyā'a sca ngu' tyā'a mā caca loo ji'i ña'a taju ti mā nu ngusñi mā cha' ji'i ycu'i' Ndyosi, cha' tso'o tsa cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi si nti' sca ñati cua'ni cña bi'. ² Si laca sca ñati loo ji'i ña'a taju tyā'a ñati ji'i Jesucristo, li' ntsu'u cha' cua'ni yu xcui' cha' tso'o lo'o ñati, cha' ná caja ñi'ya jña ngu' qui'ya ji'i yu li'. Caja clyo'o yu bi' lo'o sca ti nu cuna'a; jua'a ntsu'u cha' culacua tso'o ti' yu, cha' cua'a yu ji'i cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ycu'i' ca yu, cha' tso'o ti tyi'j yu lo'o tyā'a ñati. Ntsu'u cha' ta yu ni'j ji'i yu lo'o jña ñati nu llyā tyijyu', jua'a ntsu'u cha' ta yu na cacu ngu' bi'. Ntsu'u cha' culu'u yu cha' ji'i ycu'i' Ndyosi ji'i ñati, bi' cha' ná tso'o si ná nchca ji'i yu. ³ Ná caca yu cña bi' si cu'bi yu, si xu'u tyā'a yu lo'o ñati; nga'a cha' talo tyiquee yu ji'i tyā'a ñati yu, cha' ná caja tyā'a cusu'u yu. Ná tso'o cha' jña yu cñi ji'i tyā'a ñati, cha' caca culiya' tsa ycu'i' ca yu. ⁴ Ntsu'u cha' culo tso'o yu bi' cña ji'i ngu' tyā'a ndi'j ti yu, cha' jua'a taquiya' sñi' yu cña nu nclyo yu ji'i ngu', cha' cua'ni ch' sñi' yu loo yu. ⁵ Ná caca ji'i sca ñati caca loo ji'i taju tyā'a ñati ji'i ycu'i' Ndyosi si ná lo'o culo

tso'o yu bi' cña to' tyi yu; ⁶ bi' cha' ná tso'o caca loo sca ñati nu ngusñi ca ti cha' jil' ycuil' Ndyosi, cha' tya lyiji ca tsa'a tso'o yu. Ná tyiquee' lye tsa cua'ni tyucuaa ti' yu jil' tya'a yu, lo'o li' ntsu'u cha' xcube' ycuil' Ndyosi jil' yu ñi'ya lo'o xcube' Ni jil' nu xña'a. ⁷ Nu ñati nu caca loo bi' ni, tso'o si caca yu sca ñati nu nchcui' ngu' quichì jil' yu cha' tso'o ti ndu'ni yu, masi ngu' nu ná ndaquiya' cha' jil' Jesucristo tsiya' ti chcuil' ngu' jua'a jil' yu. Lo'o li' ná caca chcuil' ngu' cuentyu jil' yu bi', ná caca cojolaqui nu xña'a jil' yu bi', cha' cua'ni yu cha' cuxi.

Ñati nu laca cña jil' ngu' tya'a ngusñi na cha' jil' Jesús

⁸ Lo'o jua'a ñati nu laca cña jil' ngu' tya'a ngusñi na cha' jil' Jesús ni, lo'o ngu' bi' ntsu'u cha' cua'ni ngu' xcui' cha' tso'o. Ná tso'o si tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu' bi' lo'o ndu'ni ngu' cña bi'; ná tso'o si cu'bi ngu' bi', ni ná tso'o si jña ngu' bi' cñi jil' tya'a ñati cha' caca culiya' tsa ycuil' ca ngu'. ⁹ Ntsu'u cha' xñi tso'o ngu' bi' lcaa cha' liñi jil' ycuil' Ndyosi, tya'a cha' nu ngusñi lcaa na, cha' jua'a tyucui tyiquee ngu' xcui' cha' tso'o. ¹⁰ Lo'o jua'a ntsu'u cha' cua'ni cuayá' ma jil' ñati bi', cha' ña'a ma si xcui' cha' tso'o ndu'ni ngu'. Ñati nu ndu'ni tso'o ni, taca caca ngu' cña jil' tya'a ngu' cha' xtyucua ngu' jil' ña'a taju ngu' nu ngusñi cha' jil' Jesús, cha' cuentya jil' ycuil' Ndyosi cua'ni ngu' bi' cña li'. ¹¹ Lo'o nu ngu' cuna'a ni, ntsu'u cha' cua'ni ngu' xcui' cha' tso'o nu lo'o caca ngu' cña cha' xtyucua ngu' jil' ña'a taju ngu' nu ngusñi cha' jil' Jesús; ná tso'o cha' chcuil' nu cuna'a bi' cuentyu jil' tya'a ngu' lo'o xa' ñati. Nga'a cha' culacua tso'o ti' nu cuna'a bi', cha' talo jil' cña nu nda ngu' jil'. ¹² Ñati nu laca cña jil' ña'a taju ngu' nu ngusñi cha' jil' Jesús ni, caja clyo'o ñati bi' lo'o sca ti nu cuna'a; nga'a cha' culo tso'o ñati bi' cña jil' sñi' ngu', cha' taquiya' tso'o lcaa ñati nu ndil' to' tyi ngu' cha' nu chcuil' ngu' bi'. ¹³ Lo'o jua'a tso'o tsa chcuil' cua ña'a ca ñati jil' ngu' bi' si tso'o ndu'ni ngu' cha' laca ngu' cña, cha' nxyucua ngu' jil' ngu' tya'a na; li' tyatí la ti' ngu' jil' Jesucristo, lo'o jua'a caca tlyu tyiquee ngu' cha' culu'u ngu' cha' liñi jil' xa' ñati.

Ñi'ya laca cha' jil' Jesús nu cua ngusñi na

¹⁴⁻¹⁵ Yala ti caa' na' slo nu'u, nti' na'. Jua'a nta', pana ná jlo ti' na' ni jacua' caca 'na, si ntsu'u nu tacu' tyucuij' jna'; bi' cha' juani nscua na' quityi re cha' caca cuayá' la ti' nu'u ñi'ya nga'a cha' cua'ni ñati jil' Jesucristo lo'o tya'a ngu', ñi'ya nu ntsu'u cha' cua'ni ngu' lo'o ndyu'u ti' ngu' tsa tlyu ti. Ndu'ni tlyu na jil' ycuil' Ndyosi nu lu'ú ca, lcaa taju na lo'o tya'a na, lo'o jua'a nclu'u lcaa ngu' tya'a na cha' liñi jil' ycuil' nu Xu'na

na jil' xa' ñati. Ná tye cha' liñi bi' tsiya' ti nde chalyuu xqui'ya lcaa taju ngu' tya'a na li'. ¹⁶ Chañi cha' tlyu tsa cha' tso'o jil' Jesucristo nu ngusñi na. Ndi'ya nchcui' cha' bi':

Nu ngua sa'ni la ni, ni sca ñati ná ngua cuayá' ti' ñi'ya cua'ni lyaá ycuil' Ndyosi jil' ngu';

pana nu juani jlo ti' na, xqui'ya cha' ngula Jesucristo chalyuu, cha' ngua ycuil' Ni sca ñati.

Lo'o jua'a nchcui' Xtyi' ycuil' Ni cha' jil' yu, cha' sca ñati nu lubii tsa laca yu; cua na'a xca' jil' ycuil' Ndyosi jil' Jesús, nu ñati lubii bi'.

Li' nclu'u ngu' cha' jil' Jesucristo bi' jil' ñati ca quiña'a tsa quichì tyucui ña'a chalyuu;

ngusñi ñati lcaa quichì cha' nu nchcui' ngu' jil' Ni li'.

Cua ndyaa Jesús ca slo ycuil' Ndyosi Sti na nde cua, lo'o juani tlyu tsa laca Jesús cajua.

4

Tya'achu' ngu' jil' cha' liñi jil' ycuil' Ndyosi ca tya' la

¹ Xqui'ya Xtyi' ycuil' Ndyosi nchca cuayá' ti' na ñi'ya caca tyempo nde loo la, cha' ntsu'u ñati nu cua ngusñi tyucuij' jil' Jesucristo nguicha', lo'o li' tyu'utsu' ngu' bi' tyucuij' jil' ycuil' nu Xu'na na. Xtyanu ñati bi' jil' Ni li', cha' cñilo'o cuij' cuxi nu ndu'ni cña cuentya jil' nu xña'a jil' ngu'; tyijiloo cuij' cuxi bi' jil' ngu' bi' li'. ² Ntsu'u ngu' nu nchcui' tucua lo cha', nu nga'aa ntyuju'u ti' cha' ngusñi ngu' cha' cuiñi nu nchcui' nu xña'a; jil' ngu' cuiñi bi' cuna xi ngu' tya'a na, tyu'utsu' ngu' jil' tyucuij' tso'o li'. ³ Nclu'u ngu' cuiñi bi' cha' ná ntsu'o caja clyo'o na; nclu'u ngu' cha' ntsu'u tsa na ndacu na nu ná tso'o cacu na, nacuj' ngu' bi'. Tlyu tsa cha' cuiñi nu nda ngu' bi'. Pana ngüiña' ycuil' Ndyosi lcaa na nu ndacu na cha' tso'o ti cacu na jil', lcaa tya'a na nu ntsu'u cha' jil' na lo'o Jesucristo; bi' cha' tya na xlyabe jil' ycuil' Ndyosi lo'o cua cacu ti na, cha' jlo ti' na cha' tso'o jil' ycuil' Ni. ⁴ Tso'o tsa cña ngua'ni Ni, tso'o ngüiña' Ni lcaa lo na; bi' cha' ná tso'o si xcuaa na sca cha' tso'o nu ngüiña' Ni. Xñi na lcaa cha' tso'o bi', lo'o li' ndi'ya chcuil' na lo'o ycuil' Ndyosi: "Tsa xlyabe jinuyi, Ndyosi Sti ya", ñacu' na. ⁵ Jua'a chcuil' na lo'o ycuil' Ndyosi cha' nda Ni lcaa na nu tso'o cha' cacu na; culacua Ni jil' lcaa na nu ndacu na li', cha' chacuayá' jil' ycuil' Ndyosi ndacu na jil'.

Ña'a ti cua'ni tso'o nu'u cña jil' ycuil' Ndyosi

⁶ Culu'u nu'u lcaa cha' nu nscua na' lo quityi re jil' ca ta'a ñati jil' Jesucristo cajua, cha' caca nu'u sca ñati nu tso'o tsa ndu'ni cña jil' Jesucristo, Timoteo. Tyi'u tso'o ti'

nu'u lcaa cha' liñi nu cua ngusñi nu'u, cha' jil'i ycu'i Ni; ña'a ti xñi tso'o nu'u tyucuii jil'i ycu'i nu Xu'na na li', ñi'ya nu ndyu'ni ti nu'u.
 7 Ná taquiya' nu'u jil'i cuentyu nu ná nchcui' cha' liñi jil'i ycu'i Ndyosi, cha' cuxi tsa laca cha' bi'. Pana nu'u ni, ntsu'u cha' quii' nu'u cha' cua'ni nu'u xcui' cña nu ndiya ti' ycu'i Ndyosi.
 8 Tso'o xi cha' ngui' quiya' na cha' tya'a na, ngui' ya' na cha' cua'ni na cña; pana tso'o la si qui'i tyiquee na cha' taquiya' na jil'i ycu'i Ndyosi lcaa tyempo. Tso'o ti tyi'i na nde chalyuu, nu lo'o cua'ni na cua ña'a ca cña nu nti' nu Xu'na na cha' cua'ni na; la cui' tso'o ti tyil'i na ca slo ycu'i Ndyosi, si cua'ni na ñi'ya nu nti' Ni cha' cua'ni na.
 9 Chañi tsa cha' nu nscua na' nde, jua'a ntsu'u cha' xñi tso'o na cha' bi'.
 10 Jlya ti' na jil'i ycu'i Ndyosi nu lu'u ca; bi' cha' lye cua'ni na cña jil'i Ni, masi lya' tsa ti' ngu' ji'na. Lo'o ycu'i Ndyosi ni, cua'ni lyaá Ni jil'i lcaa ñati si taquiya' ngu' jil'i Ni. Lo'o xñi na cha' jil'i Ni, li' ca cuayá' tso'o la ti' na cha' bi'.

11 Culo nu'u cña nu nguscua na' re jil'i lcaa ngu' tya'a ma, culu'u tso'o nu'u cha' bi' jil'i ngu'.
 12 Ná ta nu'u chacuayá' xtyi lo'o ngu' jinu'u cha' tya cuañi' nu'u, nti' ngu'. Cua'ni nu'u xcui' cña tso'o cha' ña'a lcaa tya'a ñati jil'i Jesucristo; xcui' cha' tso'o chcu'i nu'u, xcui' cha' tso'o cua'ni nu'u, lo'o jua'a tso'o tsa tyu'u tyiquee nu'u ña'a nu'u jil'i xa' la ñati. Li' ca cuayá' ti' ngu' cha' tso'o tsa ngusñi nu'u cha' jil'i Jesucristo, xqui'ya cha' xcui' lubii ti' cresiya jinu'u ndyu'ni nu'u cña.
 13 Laja lo'o tya lyiji ti tyalaa na' slo nu'u, ña'a ti tya chcu'i nu'u lcaa cha' nu nscua lo quityi jil'i ycu'i Ndyosi lo'o ngu'; tya chcu'i la nu'u ñi'ya laca cha' liñi bi', tya culu'u la nu'u cha' tso'o bi' jil'i ngu' tsa tlyu ti lo'o tyu'u ti' ngu'.
 14 Na cua nda ycu'i Ndyosi tyucui chacuayá' jil'i Ni jinu'u lo'o ngusta ya' ngu' cusu' hique nu'u, cha' cua'ni nu'u cña cuentya jil'i ycu'i nu Xu'na na. Cua nchcui' ngu' cuentya jil'i Xtyi' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni nu'u cña bi'; bi' cha' cui'ya tso'o nu'u cuentya jil'i cha' tso'o nu cua nda ycu'i Ndyosi jinu'u tsa bi', cha' talo nu'u jil'i cña nu ntsu'u jinu'u.

15 Lo'o ycu'i nu'u ni, cui'ya tso'o nu'u cuentya jil'i lcaa cha' nu nguscua na' nde; li' ña'a ngu' cha' cua ndyaca tsa'a tso'o nu'u cha' caca nu'u loo jil'i ngu'.
 16 Talo nu'u jil'i cña bi'. Cua'a nu'u jil'i ycu'i ca cha' xcui' cha' tso'o ti cua'ni nu'u. Tso'o ti culu'u nu'u jil'i ngu' tya'a na, cha' jua'a cuna tso'o ngu' cha' nu nclu'u nu'u jil'i ngu', cha' cua'ni lyaá ycu'i Ndyosi jil'i ngu' bi' li'. Lo'o jua'a cua'ni lyaá Ni jinu'u li'.

5

Tso'o ti cua'ni na lo'o tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús

1 Ná cua'ni tyaala nu'u jil'i sca ngu' cusu' si ngua'ni cuxi yu; ta nu'u sca cuii' lo'o yu ñi'ya lo'o nchcui' na lo'o sti na. La cui' ti cha' lo'o nu ngu' qui'yu cuañi' ni, ta sca cuii' lo'o ngu' ñi'ya lo'o nclu'u na jil'i tya'a na.
 2 Lo'o sca ma' cusu' ni, ta sca cuii' lo'o ma' ñi'ya lo'o nchcui' na lo'o xtya'a na; la cui' ti cha' lo'o nu ngu' cuna'a cuañi' ni, ta sca cuii' lo'o ngu' ñi'ya lo'o nclu'u na jil'i sca nu cuna'a tya'a na. Pana xcui' lubii ti cresiya jinu'u ña'a nu'u jil'i ngu' bi'.

3 Ntsu'u cha' ña'asi' ngu' jil'i lcaa ngu' cuna'a ti' si cua ngujuii nu laca clyo'o ngu', si ndyanu ycu'i ti' ngu'.
 4 Si ntsu'u sñi' nu cuna'a ti'i, masi sca sñi' ste', ntsu'u cha' ña'asi' ngu' bi' jil'i xtya'a ngu' li'; nga'a cha' ca tsa'a sñi' ngu' cha' ña'asi' ngu' jil'i ngu' cusu' jil'i, ñi'ya lo'o nguna'asi' ngu' cusu' bi' jil'i sñi' ngu' lo'o ngua cuañi' ngu'. Bi' laca cña nu ndacui jil'i ngu' cuañi' cha' cua'ni ngu' cuentya jil'i ngu' cusu' jil'i, cha' tso'o ntsu'u tyiquee ycu'i Ndyosi lo'o ña'a Ni jil'i ngu' cuañi' nu ña'asi' tso'o jil'i ngu' cusu' jil'i.
 5 Sca ti jil'i ycu'i Ndyosi ndu' ti' ngu' cuna'a ti'i nu chañi cha' ndyanu ycu'i ti' ngu'; sca ti ycu'i Ni xtyucua Ni jil'i ngu' nti' ngu', bi' cha' nchcui' ngu' lo'o ycu'i Ndyosi tsa lo'o talya, ndijña ngu' jil'i Ni na ca nu lyiji jil'i ngu'.
 6 Si'i jua'a ndu'ni nu cuna'a ti'i nu ndyu'ni cua ña'a ca cha', ñi'ya nu nti' ti cresiya jil'i ycu'i ngu'; nti' ngu' cha' tso'o ti ndi'i ngu' chalyuu, pana cua tye ti cha' jil'i ngu' bi' cuentya jil'i ycu'i Ndyosi.
 7 Ntsu'u cha' culo nu'u cña jil'i lcaa ngu' bi', cha' ná caca sta xa' la ñati qui'ya jil'i cu'ma ñati jil'i Jesucristo xqui'ya ngu' cuna'a ti' bi'.
 8 Ná tso'o ndu'ni ñati nu ná ndube ti' jil'i tya'a, masi jil'i sti ngu', masi jil'i xtya'a ngu', masi jil'i sñi' ngu'; cha' cuiñi nchcui' ngu' lo'o nacui' ngu' cha' ngusñi ngu' cha' jil'i Jesucristo si ná ña'asi' ngu' jil'i tya'a ngu', cha' tso'o la ndyu'ni xa' ñati nu ná ndaquiya' cha' jil'i Jesucristo tsiya' ti.

9 Tso'o la scua ngu' cusu' xtañi lcaa nu cuna'a ti' si cua ndye snayala yija jil'i, ma' cusu' nu sca ti quiya' ngujui clyo'o, nu sca ti lo'o clyo'o ma' nguti' ma' chalyuu.
 10 Scua ngu' xtañi ma' cusu' nu nchcui' ngu' jil'i cha' tso'o tsa cña ndu'ni ma' cusu' bi': si cua ngua'ni cu'u tso'o ma' jil'i nu sube; si cua nda ma' su tyi'i ñati nu lijya tyijyu'; si cua nguxtyucua ma' jil'i tya'a ñati jil'i Jesucristo, masi tlyu cña ntsu'u cha' cua'ni ma'; si ngua tya'na ti' ma' jil'i ñati nu quicha ti'. Si jua'a xcui' cña tso'o ndu'ni ma' cusu' bi', scua ngu' xtañi ma' lo quityi bi' lacua.

11-12 Ná scua ngu' xtañi nu cuna'a cuañi' la nu ndyanu ti'i, cha' ntsu'u quiya' ná talo nu ngu' cuañi' bi'. Pana nu cuna'a nu nscua xtañi lo quityi ni, sca ti cua'ni ngu' cña jil'i Jesucristo nti' ngu', bi' cha' ngüñi cha' jil'i ngu' lo'o ycu'i Ndyosi li'. Ñi'ya caca si tiya'

la xa' caja clyo'o nu cuna'a cuañi' bi', lo'o li' nga'aa cua'ni ngu' ñi'ya nu nacuñ ngu' cha' cua'ni ngu' cuentya jil'i Jesucristo li', jua'a ntsu'u qui'ya jil'i nu cuna'a bi' li'. ¹³ Bi' cha' tso'o la si ná scua ngu' tsiya' ti xtañi nu cuna'a cuañi' nu ndyanu ti'i. Ná tyiquee' xcui' paseya ti tya'a ngu' cuañi' bi' slo ñati; pana si jua'a cua'ni ngu', caca taja ngu' cuna'a bi', hcui' tsa ngu' cuentyu jil'i xa' ñati li', masi jil'i tya'a ngu', masi jil'i xa' la ñati. Ni si'i sca ti cha' taja nu cuna'a ti'i nu ndu'ni jua'a, masi lo'o hcui' tsa ngu' cuna'a bi' lo'o tya'a ngu' lcau ti lo cha' nu ná tso'o cha' hcui' na. ¹⁴ Bi' cha' tso'o la si xa' caja clyo'o nu cuna'a cuañi' nu ndyanu ti'i, nti' na'; caja sñi' ngu' li', ña'asii ngu' to' tyi ycu' ngu', cha' ná caja ñi'ya nu sta ngu' qui'ya jil'i na xqui'ya nu cuna'a bi'. ¹⁵ Jua'a nta' cha' cua'ni ma, cha' cua ntsu'u xi ngu' cuna'a cuañi' nu ndyanu ti'i nu cua ngulochu' jil'i cha' jil'i ycu' Ndyosi, cha' cua ngusñi ngu' tyucui jil'i Satanás nu xña'a li'.

¹⁶ Culo nu'u cña jil'i ca ta'a ñati jil'i Jesucristo jua, masi jil'i ngu' qui'yu, masi jil'i ngu' cuna'a, cha' ña'asii ngu' jil'i nu cuna'a ti'i tya'a ngu'; ná xyanu ngu' jil'i nu cuna'a ti'i tya'a ngu' cha' caca bi' cuentya jil'i taju ñati jil'i Jesucristo. Li' caca xtyucua tyucui taju ngu' bi' jil'i nu cuna'a nu chañi cha' ti'i ngu', nu ngu' cuna'a ti'i nu ná ntsu'u ni sca ñati jil'i cha' xtyucua jil'i.

¹⁷ Cua'ni ch'i ma loo ngu' cusu' nu laca loo jil'i taju jil'i ma si tso'o ti ndu'ni ngu' lo'o ma. Lye la cua'ni ch'i ma loo ngu' cusu' nu nchcui' cha' jil'i ycu' Ndyosi lo'o ma, ngu' cusu' nu nclu'u cha' bi' jil'i ma. Ta ma caya' jil'i ngu' cusu' bi'. ¹⁸ La cui' ti cha' nscua lo quityi jil'i ycu' Ndyosi nu nchcui' ndi'ya: "Ná sca' ma tu'ba toro laja lo'o ntaxá ni' jil'i trigo cha' tyu'u si'yu; cacu ni' xi, tso'o la li'", nacuñ quityi. Xa' nchcui' lo quityi bi' ndi'ya: "Liñi ndyu'u cha' xñi ngu' caya' lo cña nu ngua'ni ngu'", nacuñ quityi.

¹⁹ Ná tucua' nu'u cha' jil'i ngu' si sta sca ñati qui'ya jil'i sca ngu' cusu' bi'; sca ti si stu'ba ti sta tucua sna tya'a ñati qui'ya bi' jil'i ngu' cusu' bi', li' nga'a cha' tucua' nu'u cha' jil'i ngu'. ²⁰ Si chañi cha' ndyu'ni ngu' cusu' bi' cha' cuxi, li' hcui' nu'u lo'o nu cusu' bi' slo tyucui taju ñati jil'i Jesucristo bi', cha' cube ti' lcaa ngu', cha' ná cua'ni cuxi ngu' jua'a. ²¹ Nclyo na' cña bi' jinu'u, Timoteo, cha' cua'ni nu'u lcaa cña nu nguscua na' lo quityi re; lo'o jua'a jlo ti' ycu' Ndyosi cha' nu nguscua na' re, jlo ti' Jesucristo, jlo ti' xca' nu ngusubi ycu' Ndyosi jil'i. Nu lo'o ntsu'u cha' cua'ni cuayá' nu'u jil'i sca ngu' tya'a ma ni, jatya nu'u xi cha' ca cuayá' tso'o ti' nu'u lcaa lo cha' jil'i ngu' bi', cha' sca ti cuayá' liñi tyu'u cha' jil'i ngu' bi', masi tya'a tso'o nu'u, masi chaca tya'a ngu'. ²² Ná yala tsa cua'ni nu'u cha' sta ya' nu'u hichu' sca ñati, cha'

caca yu loo jil'i sca taju ñati jil'i Jesucristo; jatya xi cha' ña'a si chañi cha' ñati nu xcui' ndu'ni cha' tso'o laca yu, si chañi cha' tso'o tsa cña ndyu'ni yu, cha' ná tyanu qui'ya yu hichu' nu'u si ntsu'u cha' cuxi ne' cresiya jil'i yu bi'. Lo'o nu'u ni, xcui' lubii ti cresiya jinu'u cua'ni nu'u cña.

²³ Jlo ti' na' cha' quicha xi ti' nu'u; bi' cha' nga'aa co'o nu'u xcui' hitya ti, tso'o co'o nu'u xi vino nu ndyu'u lo si'yu losu' cha' caca jo'o ne' nu'u.

²⁴ Ntsu'u ñati nu ntsu'u qui'ya jil'i, pana jlo ti' xa' ñati ni cha' cuxi ndyu'ni ngu' bi', masi bilya caca cuayá' jil'i ngu' bi'. Lo'o jua'a ntsu'u ñati nu cuxi tyiquee' ngu', pana ná jlo ti' xa' ñati ni cha' cuxi ndyu'ni ngu' bi'; lo'o caca cuayá' jil'i ngu' bi', hasta li' ca cuayá' ti' xa' ñati ñi'ya laca qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu' bi'. ²⁵ La cui' jua'a lo'o ñati nu tso'o tsa tyiquee, jlo ti' xa' ñati ni cha' tso'o nu ndyu'ni ngu' bi'. Pana si ntsu'u ñati nu tso'o tyiquee, nu ná jlo ti' xa' ñati jil'i, ca nde loo la tyu'u tucua cha', ca cuayá' ti' ngu' jil'i cha' tso'o nu ngua'ni ngu' bi' li'.

6

¹ Lcaa ñati jil'i Jesucristo nu laca msu nu ngüi'ya ñati ntsu'u cha' cua'ni ch'i ngu' loo xu'na ngu', masi ti'i tsa cña nu nda xu'na jil'i. Li' ná caca hcui' cuxi ngu' jil'i ycu' Ndyosi xqui'ya msu bi', ni ná caca hcui' cuxi ngu' jil'i cha' jil'i Jesucristo nu nclu'u na. ² Ñati nu laca msu nu cha' ngüi'ya tya'a ñati jil'i Jesucristo sa'ni la ni, ná tso'o si' cua'ni tyixi msu bi' lo'o xu'na ngu', cha' stu'ba ntsu'u tyiquee ngu' lo'o Jesucristo; ntsu'u cha' lye la cua'ni ch'i msu bi' loo xu'na ngu', tso'o la cua'ni msu bi' cña jil'i xu'na ngu', cha' nu tya'a ngusñi ngu' cha' jil'i Jesús laca ngu' juani, lo'o jua'a ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jil'i tya'a ngu'. Stu'ba ti ngusñi ngu' cha' jil'i Jesucristo, bi' cha' culu'u nu'u cha' bi' jil'i ngu', lo'o jua'a culo nu'u cña jil'i ngu' cha' cua'ni ngu' lcaa lo cha' nu nscua lo quityi re.

Ná culacua tsa ti' na cha' jil'i cñi

³ Liñi tsa cha' jil'i ycu' Jesucristo nu Xu'na na; cua ña'a ca ñati nu nclu'u xi xa' la cha' jil'i ma, ná liñi ndyu'ni nu ñati bi', ná ntaja'a ngu' tsiya' ti taquiya' ngu' jil'i cha' liñi bi'.

⁴ Na nclu'u ngu' bi' xa' la cha' xqui'ya cha' ná jlo ti' ngu' bi' tsiya' ti, cha' tyixi tsa tyiquee ngu'. Ná tso'o tyiquee ngu' bi', cha' xcui' na ndiya tsa ti' ngu' xu'u tya'a ngu' cuentya jil'i scaa cha' nu nchcui' ngu'; ná tso'o cña nu ndu'ni ngu' bi', cha' jua'a caca liye' ti' ngu' jil'i tya'a ngu', lo'o jua'a xu'u tya'a ngu' bi' li', cha' xcui' cuentyu hcui' ngu' jil'i tya'a ngu', lo'o jua'a sta ngu' qui'ya laja ti jil'i tya'a ngu' li'. ⁵ Lye tsa nchcui' ngu' bi', xqui'ya cha' ná ngusñi tso'o ngu' cha' liñi jil'i ycu' Ndyosi, jua'a nga'aa nclyacua tso'o ti' ngu' bi'; cha'

cuiñi ti ndu'ni tlyu ngu' bi' jil'i ycuu' Ndyosi cha' caja cñi jil'i ngu', nti' ngu'. Ná tya'a nu'u stu'ba ti lo'o ngu' bi'. ⁶ Chañi cha' ntsu'u xi cha' tso'o nu tyacua ji'na xqui'ya ycuu' Ndyosi, si cua'ni tlyu na jil'i Ni tyucui tyiquee na; pana sca ti si ngu'ala' ti' na lo'o lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'na nde chalyuu. ⁷ Ná sca na lo'o ji'na nu lo'o ngula na chalyuu, lo'o jua'a ná sca na tyalo'o na lo'o cajaa na. ⁸ Cuayá' ji'na nde chalyuu si ntsu'u na cacu na, si ntsu'u ste' na; ⁹ pana ntsu'u ñati nu nti' tsa cha' caca culiya' ngu'. Ná tso'o cha' bi', cha' li' cua'ni cuayá' nu xña'a' jil'i ngu' si caca tyu'u cha' cuxi tyiquee ngu'; tye chalyuu jil'i ngu' li', chcuna' cresiya jil'i ngu'. ¹⁰ Lo'o ntsu'u tsa tyiquee ñati jil'i cñi, bi' laca suu quiña'a' tsa cha' cuxi. Ntsu'u ñati nu tiji' tsa ti' jil'i cñi, bi' cha' cua ngulochu' ngu' cha' jil'i nu Xu'na na, cha' nga'aa taquiya' ngu' bi' cha' jil'i Ni. Xñi' tsa ti' ndi' ngu' bi' li', cha' nchcuba' ngu' jil'i ycuu' ca ngu'.

Tya nda Pablo xi cha' lo'o yu Timoteo

¹¹ Lo'o nu'u Timoteo, ñati jil'i ycuu' Ndyosi laca nu'u, bi' cha' xtyanu nu'u jil'i lcaa cha' cuxi bi'; xcui' cha' liñi cua'ni nu'u, cua ña'a' ca lo cha' tso'o nu nti' ycuu' Ndyosi cha' cua'ni na. Tya nxi' tso'o nu'u cha' jil'i ycuu' Ndyosi, jua'a' cua'ni nu'u cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee nu'u ña'a' nu'u jil'i lcaa ñati; talo nu'u masi xcuba' ngu' jinu'u, jua'a' cua'ni tya'na ti' nu'u jil'i ñati. ¹² Tyucui tyiquee nu'u cua'ni nu'u cña jil'i ycuu' nu Xu'na na, xqui'ya cha' ngusñi tso'o nu'u cha' jil'i Ni. Cua jlo ti' nu'u cha' ná nga'a' cha' tye chalyuu jinu'u, cha' ngusubi ycuu' Ndyosi jinu'u, lo'o li' cua nda nu'u cha' lo'o tyuu tya'a ñati ñi'ya ngua lo'o ngusñi nu'u cha' jil'i Jesucristo; si' sca cha' cuaana ti ngua bi'. ¹³ Culo na' cña jinu'u juani chacuayá' jil'i ycuu' Ndyosi nu ndu'ni cu'ú jil'i lcaa na lu'ú nu ntsu'u chalyuu; la cui' jua'a' culo na' cña jinu'u chacuayá' jil'i Jesucristo nu tso'o tsa ngxacuj cha' jil'i Poncio Pilato nu laca loo nu lo'o ngua cuayá' jil'i Jesús. Ná ntsu'u yu ngxacuj yu cha' cuentya jil'i cña nu ndyaca jil'i yu cha' nu sca ti Sñi' ycuu' Ndyosi laca yu. ¹⁴ Culo na' cña jinu'u cha' xcui' tso'o ti cua'ni nu'u, cha' cua'ni lyiji nu'u lcaa cha' nu ngus-cua na' lo quityi re, lo'o jua'a' ná ta nu'u tyempo nu caja ñi'ya sta ngu' qui'ya jinu'u. Na ntajatya na jil'i Jesucristo nu Xu'na na ña'a' cuayá' tyaa Ni chaca quiya', ¹⁵ cha' tsa nu nti' ycuu' Ndyosi cha' caa Jesús, li' tyu'u tucua Ni chaca quiya'. Nu ycuu' Ndyosi ni, tso'o ntsu'u tyiquee Ni tyucui tyempo, lo'o jua'a' ycuu' Ni laca loo tsiya' ti; laca Ni rey nu tlyu la, nu Xu'na nu laca loo la. ¹⁶ Ná ntsu'u cha' cajaa ycuu' Ndyosi tsiya' ti, ná tye cha' jil'i Ni. Ndubi tsa ña'a' xee ca su ntucua ycuu' Ndyosi, ni ná ntsu'u ñati nu caca tsaa ca slo Ni jua'a' ti xqui'ya xee tlyu bi'. La cui' jua'a'

ná ntsu'u ñati nu cua na'a' jil'i ycuu' Ndyosi, cha' ná nchca ña'a' ñati jil'i Ni nde chalyuu. Bi' cha' cua'ni chi na loo ycuu' Ndyosi lacua, cha' laca Ni nu tlyu la. Jua'a' laca cha' tu'ni.

¹⁷ Lo'o jua'a' ntsu'u cha' culo nu'u cña jil'i ngu' culiya' tya'a ngusñi ma' cha' jil'i Jesús, cha' ná cua'ni tyucuaa ti' ngu' bi' lo'o tya'a ngu'. Ná tso'o si xcui' culacua tsa ti' ngu' bi' jil'i cñi jil'i ngu'; la cui' ti ná culacua tsa ti' ngu' jil'i lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jil'i ngu', cha' yala ti ndye cñi ji'na. Tso'o la si cube ti' ngu' bi' jil'i ycuu' Ndyosi nu lu'ú ca, cha' cua nda Ni lcaa lo na nu ntsu'u ji'na cha' caca tso'o tyiquee na nde chalyuu. ¹⁸ Culo nu'u cña jil'i ngu' culiya' bi' ndi'ya: Xcui' cha' tso'o cua'ni ngu'; cua'ni tya'na ti' ngu' jil'i xa' ñati, lo'o jua'a' tyi'u ti' ngu' jil'i ngu' ti'i, cha' ta ngu' na nu lyiji jil'i ngu' ti'i bi'. ¹⁹ Jua'a' ti caca culiya' ngu' slo ycuu' Ndyosi xqui'ya cha' tso'o nu ngua'ni ngu' ca nde, xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' tso'o jil'i ycuu' Ni. Ná nga'a' cha' tye chalyuu jil'i ngu' bi' li'.

Chaca tya cña nclyo Pablo jil'i yu

²⁰ Lo'o nu'u Timoteo, cua'ni tyacaa'a nu'u jil'i cha' nu ntsu'u cha' culu'u nu'u jil'i ñati cuentya jil'i ycuu' Ndyosi. Ná taquiya' nu'u tsiya' ti jil'i cha' cuxi nu nchcui' nu ngu' cuiñi bi'. Jlo tsa ti' ycuu' ca ngu', jua'a' nti' nu ngu' cuiñi bi'; pana ná nda ngu' bi' cuentya tsiya' ti ñi'ya laca sca cha' liñi. ²¹ Ntsu'u ngu' nu jlya ti' cha' cuiñi nu nchcui' ngu' cuiñi bi', pana juani nga'aa ndya'a' stu'ba ngu' bi' lo'o ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'i ycuu' Ndyosi.

Ña'a' ti cua'ni ycuu' Ndyosi cha' tso'o lo'o nu'u. Jua'a' caca cha' lacua.

Nguscua San Pablo chaca quityi nu ndyaa ca slo Timoteo

¹ Pablo laca na'. Cua nda ycu'i Ndyosi cña 'na cha' lijya na' tyijyu' ca nde quichj tyi ma, cha' ta na' cha' jilj Jesucristo lo'o ma. Nacu' Ni cha' ná nga'a cha' tye chalyuu jilj ñati nu xñi cha' jilj Jesucristo. ² Nscua na' quityi re cha' caa slo nu'u, Timoteo, cha' sñi' na' laca nu'u nti' na', jua'a ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jinu'u. Ndi'ya nti' na', cha' ña'a ti cua'ni ycu'i Ndyosi cha' tso'o lo'o nu'u, cha' cua'ni tya'na ti' Ni jinu'u, cha' jua'a cua'ni Ni cha' ti' ti tyilj cresiya jinu'u xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

Nhcui' Pablo jilj cha' tlyu nu ndyu'ni ycu'i Ndyosi lo'o ñati

³ Ñi'ya nu tyucui tyiquee jyo'o cusu' ji'na ngua'ni ngu' cña jilj ycu'i Ndyosi nu ngua sa'ni la, jua'a tyucui tyiquee na' ndyu'ni na' cña jilj ycu'i Ndyosi juani. Nda na' xlya'be jilj ycu'i Ni lo'o nhcui' na' lo'o Ni cuentya jinu'u, cha' tsá lo'o talya nhcui' na' lo'o Ni. ⁴ Ntsu'u ti' na' cha' ngusi'ya nu'u lo'o ndu'u na' ndyaa na', bi' cha' nti' tsa na' ña'a na' jinu'u chaca quiya' cha' ca cha'a ti' na. ⁵ Ntsu'u ti' na' cha' chañi cha' ngusñi nu'u cha' jilj Jesús. Xtya'a cusu' nu'u, nu ma' Loida ni, bi' laca nu' cua ngusñi cha' bi' tya clyo; lo'o li' ma' Eunice xtya'a nu'u cua ngusñi cha' bi'; la cui' jua'a nu'u, tso'o tsa ngusñi nu'u cha' jilj Jesús.

⁶ Ta na' sca cuji' lo'o nu'u juani: Cua'ni tyaca'la nu'u jilj cha' tso'o nu' cua nda ycu'i Ndyosi jinu'u tya lo'o ngusta ya' na' hique nu'u, cha' taca cua'ni nu'u cña cuentya jilj ycu'i nu Xu'na na. ⁷ Ná nti' ycu'i Ndyosi cha' cutsji na; bi' cha' nda Ni Xtyi' ycu'i Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na, cha' ca tlyu tyiquee na, cha' tso'o ti' tyu'u tyiquee na ña'a na jilj tya'a ñati na, cha' taca cua'ni na ñi'ya nu nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni na lcaa tsá. ⁸ Ná ca tyuju'u ti' nu'u; ta nu'u cha' lo'o ngu', ñi'ya nu ngusñi nu'u cha' jilj ycu'i nu Xu'na na. La cui' ti ná ca tyuju'u ti' nu'u cha' ntsu'u na' ne' hcua. Nhcube' ngu' jna' xqui'ya cha' nhcui' na' cha' jilj ycu'i nu Xu'na na, bi' cha' ná quina'a tsa culacua ti' nu'u si lo'o jinu'u xcube' ngu' cha' nhcui' nu'u cha' tso'o jilj Jesucristo lo'o ngu'. Ta ycu'i Ndyosi juersa ji'na cha' talo na, ⁹ cha' ycu'i Ndyosi laca nu' ngua'ni lyaá ji'na; cua ngusubi Ni ji'na cha' cua'ni na cña nu nti' Ni cha' cua'ni na. Ntaja'a Ni cua'ni lyaá Ni ji'na cha' tso'o tyiquee ti Ni, masi si'i xqui'ya cha' tso'o nu' ngua'ni ycu'i ca na. Ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na; jua'a laca cha' nu' ngulu'u Jesucristo ji'na, cha' ngua

ti' ycu'i Ndyosi cua'ni Ni cha' tso'o lo'o na nu lo'o tya lyiji cuiñá Ni chalyuu. ¹⁰ Cua nchca cuayá' ti' na cha' bi' juani, xqui'ya cha' cua yaa Jesucristo chalyuu, cha' bi' laca nu' ngua'ni lyaá ji'na; ntijiloo Jesús tsiya' ti jilj nu xña'a nu lo'o ndyu'u yu chaca quiya' lo'o cua ngujui yu, bi' cha' ná nga'a cha' tye chalyuu jilj lcaa na nu xñi na cha' jilj Ni, cha' ngua'ni lyaá Jesús ji'na.

¹¹ Cha' jilj Jesucristo, bi' laca cha' nu nhcui' na' lo'o ñati. Cua ngusubi ycu'i Ndyosi 'na cha' ndya'a na' nclyu'u na' cha' bi' jilj ngu' xa' tsu' cuentya jilj ycu'i Ni, ¹² bi' cha' ndyiji cha' ti' na juani. Pana ná tyuju'u ti' na, cha' cua' jlo ti' na' tilaca laca nu' ngusñi na' cha' jilj Ni. Jlo ti' na' cha' nchca jilj Ni ña'asji Ni 'na; nchca jilj Ni xtyucua Ni 'na lo'o ndyu'ni na' cña nu' nda Ni 'na, cha' taca tyu'u tso'o cña 'na tsá bi' lo'o tyaa Jesús nde chalyuu chaca quiya'.

¹³ Ña'a ti' tya tyi'u ti' nu'u lcaa cha' nu' cua ngulu'u na' jinu'u lacua. Cha' liñi laca bi', jua'a tso'o tsa si xñi tso'o nu'u cha' bi'. Tso'o ti' tyu'u tyiquee nu'u ña'a nu'u jilj ñati, xqui'ya cha' ntsu'u cha' jinu'u lo'o Jesucristo. ¹⁴ Cua'ni tyaca'a nu'u jilj cha' tso'o nu' nda ycu'i Ndyosi lo'o na; xtyucua Xtyi' ycu'i Ni jinu'u cha' cua'ni nu'u cña bi', bi' cha' ndyanu Xtyi' ycu'i Ni ne' cresiya ji'na.

¹⁵ Jlo ti' nu'u cha' quina'a ñati jilj Jesucristo cua nguxtyanu ngu' 'na; masi cua ña'a ca ngu' nde loyuu su' cuentya Asia, lo'o yu Figelo, lo'o yu Hermógenes, cua nguxtyanu ngu' bi' 'na. ¹⁶ Sca ti yu Onesíforo ni, nguxtyucua tsa yu bi' 'na; ná ngua tyuju'u ti' yu cha' ntsu'u na' ne' hcua, pana ndyaa yu ndyaa na'a yu 'na ca bi'. Bi' cha' nti' na' cha' cua'ni tya'na ti' ycu'i Ndyosi jilj yu, lo'o jua'a jilj lcaa ngu' nu' ndi'j slo yu bi'. ¹⁷ Nu lo'o ndyalaa yu nde quichj Roma re, li' ngulana tsa yu 'na cha' caa yu ca slo na'. ¹⁸ Nti' na' cha' cua'ni tya'na ti' ycu'i nu Xu'na na jilj yu bi', nu lo'o tyalaa tsá nu' cua'ni cuayá' Ni jilj lcaa ñati. Lo'o jua'a cua' jlo tso'o ti' nu'u lcaa ña'a cña tso'o nu' ngua'ni yu lo'o na ca quichj Efeso.

2

Tlyu cua'ni tyiquee Timoteo, nti' Pablo

¹ Sñi' na', nti' na' cha' ta na' chaca cuji' lo'o nu'u juani: Caca tlyu tyiquee nu'u xqui'ya Jesucristo nu' xcu'i cha' tso'o ndu'ni lo'o na. ² Cua ndyuna nu'u lcaa cha' nu' ngulu'u na' jilj tyuu tya'a ñati; nu' juani la cui' ñi'ya nu' ngulu'u na', jua'a culu'u nu'u jilj ñati nu' tyucui tyiquee nti' ngu' culu'u ngu' cha' bi' jilj xi xa' la ñati, cha' ca tsá tso'o nu' xa' la ngu' bi' cha' jilj ycu'i Ndyosi.

³ Ñi'ya ndalo sca sendaru lo'o ndya'a yu cusu, jua'a talo nu'u si cajá cha' ti' jinu'u

lo'o ndyu'ni lya' ti' ngu' jinu'u, cha' sendaru jil'i Jesucristo laca nu'u juani. ⁴ Sca ti cña sendaru caca cua'ni sendaru; ná caca cua'ni yu xi xa' lo' cña, si nti' yu cha' ca tso'o tyiquee xu'na yu lo'o yu, cha' bi' laca nu' cua ngusubi jil'i yu cha' caca yu sendaru. ⁵ Jua'á si ntsu'u sca cha' cuijya jil'i ngu' lo'o tya'a ngu' ni, cua laca nscua cha' ñi'ya nu tso'o la quijya ngu', cha' taca cua'ni tsaca yu ngana jil'i tya'a yu. Si ná taquiya' ngu' jil'i cha' nu cua nscua bi', li' ná caja cha' x'lya' be jil'i ñati' nu cua ngua'ni ngana jil'i tya'a yu lo'o cua ndye cha' cuijya jil'i ngu' li'. ⁶ Chaca cha' ni, sca ñati' nu tlyu tsa cña ngua'ni lo' xtya' jil'i yu, clyo cacu ycuil' yu na nu ndyu'u lo' xtya' bi'. ⁷ Culacua xi ti' nu'u' jil'i cha' nu ngulu'u ca ti na' jinu'u, lo'o jua'á xtyucua ycuil' nu Xu'na na jinu'u' cha' ca cuayá' ti' nu'u' lcaa cha' bi'.

⁸ Tyi'u ti' nu'u' jil'i Jesucristo, cha' ycuil' laca nu ndyu'u' chaca quiya' lo'o ngujui' yu. Tya'a ñati' jil'i jyo'o David laca yu bi'. La cui' cha' tso'o jil'i Jesús nu lu'ú ca nda na' lo'o ñati', ⁹ bi' cha' ndu'ni lya' ti' ngu' 'na juani. Ñi'ya nu nchcube' ngu' jil'i sca ñati' cuxi, jua'á ngusca' ngu' jna' ne' chcuá juani. Ngusu'ba ngu' jna' ne' chcuá tu'ni, pana ná nchca jil'i ngu' su'ba yacu' ngu' jil'i cha' tso'o jil'i ycuil' Ndyosi jua'á; ¹⁰ bi' cha' talo tyiquee na' jil'i ngu', masi nchcube' tsa ngu' jna'. Talo na' jil'i cha' cuxi bi' cuentya jil'i ca ta'a ñati' nu ngusubi ycuil' Ndyosi jil'i, cha' lo'o ñati' bi' ngua'ni lyaá Jesucristo jil'i, cha' caja chalyuu nu ná nga'á cha' tye jil'i ñati' bi'. Caca tyil'i ngu' bi' ca slo ycuil' Ndyosi yu tso'o tsa ña'á lcaa cha'.

¹¹ Nga'á cha' xñi tso'o ma' cha' liñi nu ndi'ya nchcui':

Si cajaa na cha' laca na ñati' jil'i Jesucristo, lo'o ti tyaa na tyil'i na lo'o ycuil' Ndyosi li'.

¹² Si talo na lo'o xcube' ngu' ji'na xqui'ya cha' jil'i Ni, li' caja su tyil'i na lo'o ycuil' Jesús ca su laca Ni loo ca bi'.

Si ñacuj na cha' ná ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo, jua'á ycuil' Ni, ñacuj Ni cha' ná ntsu'u cha' jil'i Ni lo'o na.

¹³ Masi tya'achy' na jil'i ycuil' Ni, ña'á ti tya tso'o tsa ndu'ni Jesucristo lo'o na;

ná ncha'á cha' jil'i Jesús, ña'á ti tya cua'ni Ni ñi'ya nu cua nacuj ycuil' Ni cha' cua'ni Ni.

Ñati' nu tso'o tsa cña ndyu'ni

¹⁴ Lu'ba ti chcuil' nu'u' lo'o ngu' cha' taquiya' ngu' lcaa cha' nu nscua na' re. Cua jlo ti' ycuil' nu Xu'na na lcaa ña'á nu ndyu'ni scaa ngu', bi' cha' culo nu'u' cña cha' nga'aa xtyacui' ngu' cha' lo'o tya'a ngu' cuentya jil'i cua ña'á ca cuentyu nu nchcui' ñati'. Ná tso'o tsiya' ti jua'á, cha' lye tsa quich' cha' hique ngu' nu ndyuna cha' bi'. ¹⁵ Lye tsa cua'ni nu'u' cña nu cua nda ycuil' Ndyosi jinu'u,

cha' ná ca tyuju'u ti' nu'u' xqui'ya cña nu ngua'ni nu'u' nu lo'o tsa nu'u' tyil'i ca slo Ni. Chañi tsa laca cha' jil'i ycuil' Ndyosi, bi' cha' tya culu'u la nu'u' cha' liñi bi' jil'i ngu' lacua; tso'o ti caca tyiquee Ni ña'á Ni jinu'u' li'. ¹⁶ Ná cua'á jyaca nu'u' tsiya' ti jil'i cha' cuxi nu nchcui' nu ngu' cuiñi bi', cha' tyijyu' tsa ndya'achy' ngu' bi' jil'i ycuil' Ndyosi; nga'aa ndya'á ngu' bi' tyucuj' jil'i ycuil' Ndyosi tsiya' ti. ¹⁷ Cha' cuxi laca nu nclu'u ngu' bi', lo'o jua'á tlyu la caca cha' cuxi bi' nde loo la. Ñi'ya ndyaluu sca quichu' tyaala nu nga'á lo' cuaña' na, ña'á cuayá' cua'ni ñu'u' jil'i ña'á tsaca cuaña' na, la cui' jua'á laca cha' cuiñi nu nclyu'u yu Himeneo lo'o yu Fileto bi'. ¹⁸ Nguxtyanu ngu' bi' cha' liñi jil'i ycuil' Ndyosi, lo'o nu juani nacuj ngu' bi' cha' nga'aa tyu'ú na chaca quiya': "Na cua ndyu'u' ngu' chaca quiya', lcaa ngu' nu ntsu'u cha' tyu'ú", nacuj ngu' cuiñi bi'. Pana ntsu'u xi ngu' tya'a na nu cua ngusñi cha' nu nchcui' ngu' bi', lo'o juani nga'aa jlo tso'o ti' ngu' ni cha' nu jlyu ti' ngu' tya clyo. ¹⁹ Liñi tsa laca cha' nu nchcui' ycuil' Ndyosi; cua'ni Ni cha' ná xtyanu na cha' bi', si jlyu ti' na cha' nu nchcui' ycuil' Ndyosi ndi'ya: "Cua nslo ycuil' nu Xu'na na tilaca laca ñati' jil'i Ni". Lo'o chaca cha' nchcui' ndi'ya: "Cua ña'á ca ñati' nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Cristo ni, ntsu'u cha' xtyanu ngu' bi' lcaa cha' cuxi". Jua'á nacuj quityi' jil'i ycuil' Ndyosi.

²⁰ Ntsu'u tsa ya' xña ne' cosiña jil'i sca ni'j tlyu: ntsu'u na oro, jua'á ntsu'u na plata, jua'á ntsu'u na yaca, lo'o jua'á ntsu'u na yuu. Xcuil' cña tso'o ti ndu'ni ngu' lo'o ca'ña oro, lo'o ca'ña plata; pana ná ndube ti' ngu' jil'i ca'ña yaca, jil'i ca'ña yuu, cha' tsa'ña ti nga'á bi'. ²¹ Ni'ya nti' ya' xña nu ntsu'u ne' cosiña, jua'á laca ñati' jil'i Jesucristo; nti' na cha' cua'ni ycuil' nu Xu'na na cha' tso'o lo'o na, cha' cube ti' Ni ji'na ñi'ya lo'o ndube ti' xu'na ni'j jil'i ca'ña jil'i, nu quiña'á tsa nga'á. Ná caca cua'ni na cha' tso'o bi' si ná lubii cresiya ji'na; bi' cha' ndu'ni cha' xtyanu na lcaa cha' cuxi cha' caca lubii cresiya ji'na, cha' sca ti cña nu nda ycuil' Ndyosi ji'na cua'ni na li'.

²² Ngu' cuañi' laca nu'u', lo'o jua'á ntsu'u tsa cha' cuxi nu ndiya ti' ngu' cuañi'; pana nga'aa cua'ni nu'u' cha' bi'. Na'á ti tya cua'ni nu'u' cha' tso'o ndi'ya: xñi tso'o nu'u' cha' liñi bi', tso'o ti tyu'u tyiquee nu'u' ña'á nu'u' jil'i ñati'; tso'o ti tyil'i nu'u' lo'o tya'a ma' nu cua ngua lubii cresiya jil'i ngu', la cui' tya'a ntsu'u cha' jil'i ma' lo'o ycuil' nu Xu'na na. ²³ Nga'aa xacu' nu'u' cha' jil'i ñati' nu ná jlo ti' tsiya' ti ñi'ya laca sca cha' liñi; ná sca cha' jlo ti' ngu' bi', pana nti' ngu' xuy' tya'a ngu' lo'o nu'u' xqui'ya sca cha' laja ti. ²⁴ Nu ñati' nu ndyu'ni cña jil'i ycuil' nu Xu'na na ni, ná tso'o si xcuil' nxuy' ti ngu' ndi'j ngu' lo'o tya'a

ngu'; ntsu'u cha' hcui' tso'o ti ngu' bi' lo'o lcaa ñati. Tso'o si nchca jil' ngu' bi' culu'u ngu' cha' jil' ycu' Ndyosi jil' xa' ñati; jua'a ntsu'u cha' talo tyiquee ngu' bi' jil' ñati nu cua'ni lya' ti' jil' ngu',²⁵ jua'a jil' ñati nu ñasi' jil' ngu'. Tso'o ti hcui' ngu' bi' lo'o ñati nu ñasi', cha' jua'a taca cua'ni ycu' nu Xu'na na cña ne' cresiya jil' ñati nu ñasi' bi', cha' taca culu'u Ni jil' ngu' ñi'ya laca lo'o cha' liñi bi'. Tso'o tsa si culochu' ñati nu ñasi' bi' lcaa cha' cuxi nu ndyu'ni ngu',²⁶ cha' li' taca culo Ni jil' ngu' ya' nu xña'a. Na cua ngusfi nu xña'a jil' ñati nu ñasi' bi' tya tsubi' la cha' cua'ni ngu' cña cuxi cuenta yajil'.

3

Tyempo cuxi nu caca lo'o cua tye ti chalyuu

¹ Culacua tso'o xi ti' nu'u, Timoteo; nu lo'o cua tye ti chalyuu, li' lye tsa caca cha' jil' ngu' xqui'ya quiña'a tsa cha' cuxi. ² Tyempo nde loo la, li' tyil' tsa ngu' cuxi: masi ngu' nu sca ti cña jil' ycu' ca ngu' cube ti', masi ngu' nu tyaca'a tsa cña jil', masi ngu' nu tyixi tsa cua'ni lo'o tya'a ngu', masi ngu' nu nti' cha' tlyu tsa ycu' ca ngu', masi ngu' nu suba' tsa hcui' jil' ycu' Ndyosi, masi ngu' nu ná taquiya' jil' sti ngu', ni jil' xtya'a ngu', masi ngu' nu ná tya xly'a'be jil' ycu' Ndyosi, ni jil' tya'a ñati ngu', masi ngu' nu ná tyaja'a cua'ni ch' ngu' loo ycu' Ndyosi tsiya' ti,³ masi ngu' nu ná ntsu'u tyiquee ña'a ngu' jil' tya'a ngu', masi ngu' nu ná cui'ya cha' clyu ti' jil' tya'a ngu', masi ngu' nu lye tsa hcui' cuenta yajil' tya'a ngu' lo'o xa' ñati, masi ngu' nu ná tyaja'a cua'ni jil' ycu' ca ngu' cha' nti' ngu' cua'ni ngu' lcaa cha' cuxi nu ndiya ti' ngu' cua'ni ngu', masi ngu' nu tyaala tsa cua'ni, masi ngu' nu ná ndiya ti' tsiya' ti ni sca cha' tso'o,⁴ masi ngu' nu ñilo'o jil' tya'a tso'o ti' ngu', masi ngu' nu ná cube ti' tsiya' ti' si lye tsa ndyu'ni tyucuaa ti' jil' tya'a ngu'; cua'ni ngu' cua' ña'a ca cha' cuxi nu ña cresiya jil' ycu' ca ngu', cha' nga'aa nti' ngu' bi' taquiya' ngu' jil' ycu' Ndyosi. ⁵ Na cuiñi ti lcaa ngu' bi' lo'o cua'ni tlyu ngu' jil' ycu' Ndyosi, cha' ná ndaquiya' ngu' bi' jil' cha' jil' Ni tsiya' ti.

Xtyanu nu'u jil' lcaa ngu' bi'. ⁶ Lo'o jua'a ntsu'u xi ngu' cuxi bi' nu ñilo'o jil' ñati, nu ndya'a ne' ni' jil' ñati cha' culu'u ngu' cha' cuiñi ti jil' ngu' cuna'a nu ná nclayua tso'o ti'. Na tonto tsa ngu' cuna'a bi', cha' ntsu'u tsa qui'ya jil' ngu', cha' nti' tsa ngu' xñi ngu' jil' cua' ña'a ca cha' cuxi. ⁷ Nti' tsa nu ngu' cuna'a bi' ca tsa'a ngu' sca cha', pana ná nchca ca cuayá' ti' ngu' ni sca cha' liñi. ⁸ Ñi'ya ngua ti' jyo'o Janes lo'o jyo'o Jambres, nu ngu' cucha'a nu ngusuy tya'a lo'o jyo'o Moisés nu ngua sa'ni, jua'a nti' nu ngu' cuxi bi'; bi' cha' nxuy tya'a ngu' lo'o lcaa cha'

liñi. Nga'aa nchca culacua tso'o ti' ngu', cha' ná jlyu ti' ngu' bi' jil' Jesús tsiya' ti. ⁹ Pana ná talo tyiquee ñati tyuy tsa jil' cha' cuxi nu ndyu'ni nu ngu' cuxi bi'. Ñi'ya lo'o ngua cuayá' ti' ngu' sa'ni cha' cuiñi tsa jyo'o Janes lo'o jyo'o Jambres nu ngua li', la cui' jua'a ca cuayá' ti' lcaa ñati cha' xcui' na ñilo'o ti' ngu' cuxi bi' jil' ñati chalyuu juani.

Chaca quiya' nclyo Pablo cña jil' Timoteo

¹⁰ Lo'o nu'u ni, Timoteo, jlo ti' na' cha' ná ndu'ni nu'u ñi'ya nu ndu'ni nu ngu' cuxi bi'. Stu'ba ti' nti' nu'u lo'o na', bi' cha' ndu'ni nu'u ñi'ya nu ngulu'u na' jinu'u; ndyu'ni nu'u cña ñi'ya nu ndyu'ni na' cña, cha' jlyu ti' nu'u cha' jil' Jesús ñi'ya jlyu ti' na' jil'. Cua na'a nu'u cha' ndalo tyiquee na' jil' ñati, cha' ntsu'u tyiquee na' ña'a na' jil' ñati, cha' ndalo na',¹¹ masi lye tsa ndyu'ni lya' ti' ngu' na, masi quicha ti' na'. Cua jlo ti' nu'u ñi'ya ndalo na' ca quich' Antioquia, ca quich' Iconio, ca quich' Listra, nu lo'o ngua'ni lya' ti' ngu' na ca bi'; pana cua ngulo ycu' nu Xu'na na' na jil' lcaa cha' cuxi bi'. ¹² Chañi cha' xcube' ñati jil' lcaa tya'a na nu nti' na cha' caca lubii cresiya jil' na cuenta yajil' Jesucristo. ¹³ Pana ngu' nu ndu'ni cha' cuxi ni, cua nscua cha' tya cuxi la cua'ni ngu' bi'; ngu' cuiñi ni, cua nscua cha' tya cuiñi la cua'ni ngu', jua'a ña'a ti' tya jlyu la ti' ycu' ca ngu' cha' cuiñi li'.

¹⁴ Pana nu'u ni, ña'a ti' xñi tso'o nu'u lcaa cha' nu ngua tsa'a nu'u; na cua ngua cuayá' ti' nu'u jil' cha' bi', cha' liñi laca bi'. Cua jlo ti' nu'u tilaca laca nu ngulu'u cha' bi' jinu'u tya clyo. ¹⁵ Tya cñañi' tsa nu'u lo'o nguxana nu'u ndyaca tsa'a nu'u lo' quityi jil' ycu' Ndyosi; quityi bi' laca nu culu'u liñi jil' na ñi'ya taca clyaa na jil' nu cuxi, si xñi tso'o na cha' jil' Jesucristo. ¹⁶ Ycu' Ndyosi ngua'ni cha' ngua'ya cha' hique ñati chalyuu, cha' xcua ngu' tyucui cha' jil' Ni lo quityi bi', bi' cha' tso'o tsa si tya culu'u la na cha' nu nscua lo quityi bi' jil' ñati, cha' ca cuayá' ti' ngu' tyucui cha' jil' ycu' Ndyosi, cha' cua' jil' ngu' lo'o ndyu'ni ngu' cha' cuxi. Culu'u quityi bi' jil' na ñi'ya caca xñi tso'o na cha' jil' Ni chaca quiya', ñi'ya caca ca tsa'a na cha' cua'ni na xcui' cha' tso'o. ¹⁷ La cui' quityi bi' laca nu culu'u jil' lcaa tya'a na nu laca na ñati jil' ycu' Ndyosi, ñi'ya taca cua'ni tso'o na lcaa cña nu nda Ni jil' na cha' cua'ni na nde chalyuu.

4

Cua ngulala ti tye chalyuu jil' Pablo

¹ Culo na' cña jinu'u chacuayá' jil' ycu' Ndyosi, jua'a chacuayá' jil' Jesucristo nu cua'ni cuayá' jil' lcaa ñati lu'u lo'o jil' lcaa ñati nu cua ngujui. Caa Jesucristo chaca quiya' cha' caca Ni loo jil' lcaa ñati. ² Culo na' cña jinu'u cha' culu'u nu'u cha' jil' ycu'

Ndyosi jil'i ñati; ña'a ti tya culu'u nu'u cha' bi' jil'i lcaa ñati, masi nti' ngu' cuna ngu' cha' bi', masi ná nti' ngu' cuna ngu' cha' bi'. Tyucui tyiquee nu'u culu'u nu'u jil'i ngu', cha' ta ngu' cuentya jil'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jil'i ngu'; jua'a xtyucua nu'u jil'i ngu' cha' culochu' ngu' cha' cuxi bi'. Talo tyiquee nu'u jil'i ngu' cha' tso'o ti culu'u nu'u cha' tso'o bi' jil'i ngu', ³ cha' ca nde loo la nga'aa tyaja'a ngu' cuna ngu' cha' tso'o bi' li'; culana ngu' jil'i quiña'a xa' la ñati nu culu'u jil'i ngu' lcaa ti cha' cuxi nu ndiya la ti' ngu' bi' cuna ngu'. ⁴ Li' culochu' ngu' jil'i lcaa cha' liñi nu cua ndyuna ngu' nquicha', cha' nga'aa nti' ngu' cuna ngu' cha' liñi bi'; pana xñi tso'o ngu' cua ña'a ca cha' cuiñi, lcaa cuentyu li'. ⁵ Lo'o nu'u ni, culacua xi ti' nu'u na laca nu tso'o la cha' cua'ni nu'u, cha' talo tyiquee nu'u lo'o lya' tsa ti' ngu' jinu'u, cha' ña'a ti chcu' nu'u cha' tso'o jil'i ycu' Ndyosi lo'o ñati, cha' tya cua'ni la nu'u lcaa cña nu ntsu'u cha' cua'ni nu'u cuentya jil'i ycu' Ndyosi.

⁶ Lo'o na' ni, cua tye ti cña jna' nde chalyuu cuentya jil'i cha' tso'o jil'i ycu' Ndyosi; cua ngulala ti cajaa na', nti' na'. ⁷ Cua ngusu'u tyaa na' lo'o nu cuxi; cua ndye nguta'a na' tyucui jil'i Jesucristo, bi' cha' cua tyalaa ti na' ca slo ycu' Ndyosi. Nu cha' tso'o nu cua ngusñi na' ni, cua ndyanu tso'o cha' bi' ne' cresiya 'na, ⁸ bi' cha' jlo ti' na' cha' ntsu'u sca cha' tso'o nu tyacua 'na; ta ycu' nu Xu'na na cha' tso'o bi' jna' nu lo'o tyalaa tsá lo'o cua'ni cuayá' Ni jil'i lcaa ñati, cha' liñi tsa ndu'ni cuayá' ycu' Ndyosi. Ta Ni cha' tso'o bi' jil'i lcaa ñati nu ntajatya tsa jil'i Cristo ni jacua' caa Ni chaca quiya', xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee ngu' ña'a ngu' jil'i Ni; si'i jna' ti ta Ni cha' bi'.

Cha' nu nda Pablo lo'o ndye quityi

⁹ Quiñi clya tyucui jinu'u cha' caa ca nde slo na' yala ti. ¹⁰ Cua nguxtyanu Demas 'na xqui'ya cha' ndiya la ti' yu jil'i cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu, ndyaa yu ca quich'i Tesalónica. Nda na' jil'i Crescente ndyaa ca Galacia, jua'a nda na' jil'i Tito ndyaa ca Dalmacia; ¹¹ sca ti Lucas tya ndi'i ca nde lo'o na'. Tsaana nu'u jil'i Marcos cha' çalo'o jil'i yu ca nde, cha' nchca jil'i yu xtyucua yu xi 'na lo'o cña re. ¹² Ngulo na' cña jil'i Tíquico cha' tsa yu ca quich'i Efeso. ¹³ Nu lo'o caa nu'u ca nde, çalo'o jil'i capa jna' nu nguxtyanu na' to' tyi Carpo ca quich'i Troas, lo'o jua'a lcaa quityi 'na çalo'o nu'u jil'i, cha' tiji' tsa ti' na' jil'i quityi nu nguscua na' lo.

¹⁴ Alejandro, nu cuityi chcu'a bi' ni, lye tsa ngua'ni lya' ti' yu 'na; cuxi tsa cña ngua'ni yu lo'o na'. Cua jlo ti' ycu' nu Xu'na na lcaa cha' bi', jua'a ty ta Ni cha' cuxi jil'i yu bi'. ¹⁵ Pana tii ti' nu'u cha' ná tacu' nu Alejandro

bi' cha' jinu'u, nu lo'o ta nu'u cha' tso'o jil'i ycu' Ndyosi lo'o ñati.

¹⁶ Lo'o nguta'a na' slo ngu' tisiya clyo, ni sca ñati ná nguxtyucua ngu' 'na li', cha' ngusna ngu'; bi' cha' ndijña na' jil'i ycu' Ndyosi cha' cui'ya Ni cha' clyu ti' jil'i ngu' bi'. ¹⁷ Nguxtyucua ycu' nu Xu'na na jna' li', cua nda Ni juersa 'na cha' tya ngulu'u la na' cha' tso'o jil'i Jesucristo ña'a cuayá' ndyuna lcaa ñati xa' tsu' nu ndi'i ca nde. Cua ngua'a ycu' Ni 'na jil'i cuichi tyaala bi'. ¹⁸ Lo'o jua'a tya cua'a Ni jna' jil'i lcaa lo cha' cuxi nu tyacua na' jil'i; jlo ti' na' cha' ña'a ti tya ña'asi Ni jna', cha' tso'o ti tyalaa na' su nclyo ycu' Ndyosi cña. Nga'aa tye tsá cha' cua'ni tlyu na jil'i ycu' Ndyosi ca bi'. Jua'a caca cha' tu'ni.

Ngusalya' Pablo lo'o ngu'

¹⁹ Ta nu'u xlyo ni' jil'i Prisca, lo'o jil'i Aquila, lo'o jil'i lcaa ngu' ca to' tyi Onesiforo cuentya jna'. ²⁰ Ndyanu Erasto ca quich'i Corinto, lo'o jua'a cua nguxtyanu na' jil'i Trófimo ca quich'i Mileto cha' quicha ti' yu. ²¹ Quiñi clya tyucui jinu'u cha' tyalaa nu'u ca nde lo'o bilya xana tyempo tlyá'. Lcaa ngu' re nda ngu' xlyo ni' jinu'u, lo'o Eubulo, lo'o Pudente, lo'o Lino, lo'o Claudia, lo'o lcaa tya'a ñati jil'i Jesucristo quich'i re.

²² Tyanu Xty'i ycu' Jesucristo lo'o nu'u, cha' taca caca nguula la ti' tyiquee nu'u. Ña'a ti cua'ni ycu' Ndyosi cha' tso'o lo'o lcaa cu'ma. Jua'a caca cha' lacua.

Nguscua San Pablo quityi ndyaa ca slo Tito

¹ Pablo laca na'. Ndyaa'a na' lo cña jil'i ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a ngua'a lo Jesucristo cña 'na cha' tsa'a chcu'i' na' cha' tso'o jil'i Jesús lo'o xa' ñati; nga'a cha' chcu'i' na' lo'o ñati nu cua laca ngusubi ycu'i' Ndyosi jil'i cha' caca ngu' ñati jil'i ycu'i' Ni, cha' jly'a tso'o la ti' ngu' bi' jil'i Nili'. Cua nda Jesucristo 'na lijyaa cha' ca cuayá' ti' ngu' lcaa cha' liñi jil'i Ni, cha' taca cua'ni tlyu lcaa na jil'i ycu'i' Ndyosi, ² lo'o jua'a taca jatya na jil'i chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i na li'. Ná cuiñi ycu'i' Ndyosi. Sa'ni tsa nchcu'i' Ni cha' caja chalyuu bi' jil'i na, tya lo'o ngüiñá Ni chalyuu; tya li' nda Ni cha' lo'o ñati jil'i Ni nde chalyuu cha' taca tyil'i ngu' slo Ni. ³ Lo'o juani cua nti' Ni cha' tso'o tsa tyempo cha' cañi tyijyu' cha' jil'i ycu'i' Ndyosi nu ndyu'ni lyaá jil'i na, lo'o jua'a cua ngulo Ni cña jna' cha' culu'u na' cha' tso'o bi' jil'i xa' ñati. ⁴ Nscua na' quityi re cha' caa slo nu'u, Tito, cha' ñi'ya si laca nu'u sñi' na', jua'a nti' na' ña'a na' jinu'u, cha' stu'ba ti ngusñi na cha' jil'i ycu'i' Ndyosi. Ndi'ya nti' na' cha' ña'a ti cua'ni ycu'i' Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o nu'u, jua'a Jesucristo nu ngua'ni lyaá jil'i na; cua'ni Ni cha' ti ti tyil'i tyiquee nu'u li'.

Cña nu ndyu'ni Tito ca loyuu Creta

⁵ Nguxtyanu na' jinu'u ca loyuu Creta bi', cha' cua'ni lyiji nu'u cña nu nga'a cha' cua'ni nu'u, cha' subi nu'u jil'i ngu' cusu' nu caca loo jil'i taju ñati tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús lcaa quichi cajua; subi nu'u jil'i ngu' cusu' bi' ñi'ya nu nacuj na' jinu'u tya tsubi' la. ⁶ Xcui' tso'o ti nga'a cha' cua'ni ngu' cusu' bi', cha' ná taca sta ñati qui'ya jil'i ngu'. Caja clyo'o ngu' bi' lo'o sca ti nu cuna'a, ni ná tso'o tyu'u cha' jil'i ngu' bi' lo'o xa' nu cuna'a. Ntsu'u cha' xñi sñi' ngu' cusu' bi' cha' jil'i Jesucristo, lo'o jua'a ná cua'ni suba' sñi' ngu' lo'o xa' ñati; ntsu'u cha' taquiyá' sñi' ngu' jil'i cha' nu nchcu'i' ngu' cusu'. ⁷ Lo'o jua'a ngu' nu caca loo jil'i taju ñati tya'a na ni, ná tso'o si ntsu'u cha' sta ñati qui'ya jil'i ngu' bi', cha' cña jil'i ycu'i' Ndyosi ndyu'ni ngu' bi'. Bi' cha' clyana nu'u jil'i ngu' nu ná ndu'ni tyucuaa ti' jil'i tya'a ngu', ngu' nu ná ñasi', ngu' nu ná cu'bi, ngu' nu ná ntsu'u cha' cusu' lo'o tya'a ñati, ngu' nu ná ndacui tsa ti' jil'i cñi; ⁸ clyana nu'u jil'i ngu' nu nda su tyil'i ñati nu lijy'a tyijyu', ngu' nu ndiya ti' cua'ni xcui' cha' tso'o, ngu' nu tso'o ti nchcu'i' lo'o ñati, ngu' nu sca ti cha' jil'i Jesús ntsu'u tyiquee ngu', nu ndu'ni cua ña'a ca cha' nu nti' ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni na, ngu' nu nchca jil'i cua'a jil'i ycu'i' ca ngu'. ⁹ Tso'o tsa ñati nu cua ngui' tsa jil'i cha' liñi nu ngulu'u na jil'i, ñati nu nchca jil'i culu'u

cha' liñi bi' jil'i tya'a ñati, ñati nu nchca jil'i tacu' tsiya' ti cha' jil'i ngu' cuiñi.

¹⁰ Cua ntsu'u tyu'u tya'a ngu' nu ná ntaja'a taquiyá' ngu' jil'i cha' nu nchcu'i' ngu' nu laca loo, ntsu'u quiñá'a tsa ngu' judío nu ndyu'ni jua'a; cuiñi tsa cha' nu nchcu'i' ngu' bi', cha' jua'a cñilo'o ngu' jil'i tya'a ngu'. ¹¹ Nga'a cha' tacu' ma' tu'ba ngu' cuiñi bi', cha' ná tacu' ngu' cha' jil'i quiñá'a ñati, ña'a tya'a nga'a ni' ti ngu' nu cua ngusñi cha' liñi bi'. Nclyu'u ngu' cuiñi bi' cha' jil'i tya'a na; pana na cuiñi ngu' bi', cha' cua nti' ngu' caja cñi jil'i ngu'.

¹² Cha' liñi nchcu'i' sca jyo'o cusu' tya'a quichi tyi ngu' Creta su ndi' nu'u, nu ngua tu'ba jil'i jo'o jil'i ngu' cua sa'ni. Ndi'ya nchcu'i' bi': "Cuiñi tsa lcaa ngu' Creta tya'a na', xña'a tsa ngu'. Lo'o jua'a ndacu tsa ngu', pana ná ntaja'a ngu' cua'ni ngu' cña tsiya' ti", nacuj jyo'o cusu' bi'. ¹³ Chañi cha' nu nchcu'i' jyo'o bi'; bi' cha' lye chcu'i' nu'u lo'o ngu' bi', cha' tso'o ti xñi ngu' lcaa cha' jil'i Jesús nu nchcu'i' na lo'o ngu'. ¹⁴ Cha' nga'aa cua'a jyacá ngu' jil'i cuentyu nu nchcu'i' ngu' judío, cha' nga'aa taquiyá' ngu' jil'i cha' nu nchcu'i' ñati chalyuu ti nu cua ngulochu' jil'i lcaa cha' liñi.

¹⁵ Lubii tsa laca lcaa lo na, jua'a nti' sca ngu' nu lubii cresiya jil'i cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi; pana ná ntsu'u na lubii tsiya' ti nti' ngu' nu cuxi tyiquee, cha' ná jly'a ti' ngu' bi' jil'i cha' liñi. Lo'o cua'ni ngu' nu cuxi tyiquee cha' cuxi, li' nga'aa nda ngu' bi' cuentya cha' xcui' cha' cuxi laca nu ndu'ni ngu'. ¹⁶ Ñati jil'i ycu'i' Ndyosi laca ngu' bi', nacuj ycu'i' ngu', pana ná ndyu'ni ngu' tsiya' ti ñi'ya nu nti' ycu'i' Ndyosi; bi' cha' caca cuayá' ti' na cha' cuiñi ngu' bi'. Cuxi tsa ndyu'ni ngu' bi', cha' ná ntaja'a ngu' taquiyá' ngu' jil'i cha' nu liñi ca; ni sca cha' tso'o ná ca cua'ni ngu' bi' tsiya' ti.

2

Cha' liñi culu'u Tito jil'i ñati cha' caca tso'o tyiquee ngu' lo'o tya'a ngu'

¹ Lo'o nu'u ni, Tito, xcui' cha' liñi culu'u nu'u jil'i ñati. ² Culu'u nu'u jil'i ngu' nu cusu' la cha' ná caca cu'bi ngu', cha' xcui' cha' liñi jly'a ti' ngu', cha' cua'a ngu' jil'i ycu'i' ca ngu', cha' xcui' cha' tso'o cua'ni ngu' li'; culu'u nu'u jil'i ngu' bi' cha' jly'a tso'o ti' ngu' lcaa cha' liñi, cha' tyu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jil'i tya'a ñati ngu', cha' talo tyiquee ngu' lo'o ndyu'ni lya' ti' ñati jil'i ngu'. ³ Lo'o jua'a culu'u nu'u jil'i ma' cusu' ñi'ya nu nga'a cha' tyil'i ma' cha' cua'ni ch'i ma' loo ycu'i' Ndyosi, cha' ná chcu'i' ma' cuentyu jil'i ñati, cha' ná ca cu'bi ma', cha' culu'u ma' xcui' cha' tso'o jil'i tya'a ñati ma'. ⁴ Li' lo'o ña'a nu cuna'a cuañi' la jil'i ma' cusu', jua'a ca tsa'a ngu' cha' tso'o tsa tyu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jil'i clyo'o ngu', ña'a ngu' jil'i sñi' ngu'; ⁵ ca tsa'a nu

cuna'a cuañi' la cha' cua'a ngu' jil'i ycu'i' ca ngu', cha' xcui' cha' tso'o cua'ni ngu', ñi'ya nu nga'a cha' cua'ni ngu' nu cua ngua lubii cresiya jil'i cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi; ca tsa'a ngu' ñi'ya nu tso'o ti cua'ni ngu' cña to' tyi ngu', ñi'ya caca tya'na ti' ngu' jil'i tya'a ñati ngu', ñi'ya nu taquiya' ngu' jil'i clyo'o ngu'. Si xcui' tso'o ti ndu'ni nu cuna'a cuañi' ni, li' ná ntsu'u cha' chcu'i' cuxi xa' ñati jil'i ycu'i' Ndyosi xqui'ya ngu' bi' li'.

⁶ La cui' jua'a, ta nu'u cuij lo'o nu ngu' qui'yu cuañi' cha' cua'a ngu' jil'i ycu'i' ca ngu', cha' xcui' cha' tso'o cua'ni ngu'. ⁷ Xcui' tso'o ti cua'ni nu'u, cha' jua'a ca tsa'a nu ngu' cuañi' bi' lcaa cha' tso'o lo'o ña'a ngu' cua ña'a ca cha' nu ndyu'ni nu'u; lcaa cha' liñi culu'u tso'o nu'u jil'i ngu' bi', si'i cha' laja ti chcu'i' nu'u lo'o ngu'. ⁸ Xcui' cha' liñi culu'u nu'u jil'i ngu', cha' ná tucui taca ñacui cha' cuiñi nu'u. Ca tyuju'u ti' ngu' nu cuxi tyiquee li', cha' ná caja ñi'ya chcu'i' ngu' cha' cuxi ji'na li'.

⁹ Chcu'i' nu'u lo'o ngu' nu laca msu nu ngüi'ya ñati cha' taquiya' ngu' jil'i lcaa cha' nu nchcu'i' xu'na ngu', cha' tso'o ti cua'ni ngu' lcaa cña jil'i ngu', cha' ná xlyú ngu' cha' hichu' nu laca xu'na ngu'. ¹⁰ Ná tso'o si cuaana ngu' msu na nu ntsu'u jil'i xu'na ngu', masi xtyi ti cha'; xcui' cha' liñi cua'ni ngu' msu lacua. Cua'ni chi' ngu' loo xu'na ngu', cha' ca cuayá' ti' xa' ñati cha' tso'o tsa laca cha' jil'i ycu'i' Ndyosi nu ndyu'ni lyaá ji'na.

¹¹ Tso'o tsa ndu'ni ycu'i' Ndyosi lo'o ñati chalyuu cha' cua nti' Ni cha' clyaa ngu' jil'i nu cuxi; ¹² jua'a ca ngulu'u Ni ji'na ñi'ya taca tyi' tso'o ti na nde chalyuu. Nti' Ni cha' cua'a na jil'i ycu'i' ca na, cha' tso'o ti cua'ni na lo'o tya'a ñati na. Taca cua'ni tlyu na jil'i ycu'i' Ndyosi nu lo'o cua ngulochu' na jil'i lcaa cha' cuxi nu ná ndiya ti' Ni jil'i, nu lo'o nga'aa ndu'ni na lcaa cha' suba' nu ndiya ti' ñati chalyuu ti. ¹³ Jua'a ti ngulu'u Ni ji'na, cha' taca ca tso'o tyiquee na laja lo'o ntajatya na jil'i ycu'i' Ndyosi nu tlyu tsa cha' nu ntsu'u jil'i Ni, ni jacua' caa Ni chaca quiya'. Ndubi tsa xee ntsu'u jil'i Ni li', nu lo'o tyu'u tucua Jesucristo nu ngua'ni lyaá ji'na. ¹⁴ Nu lo'o nda Jesús chacuayá' cha' ndyujuii ngu' jil'i, nda yu tyucui ña'a ycu'i' ca yu cha' taca clyaa na jil'i nu cuxi. Ngua'ni lubii Ni jil'i cresiya ji'na li' cha' caca na ñati jil'i Ni, cha' tyaja'a na cua'ni na xcui' cha' tso'o li'.

¹⁵ Jua'a laca cha' nu nga'a cha' ta nu'u lo'o ngu', pana lye chcu'i' nu'u lcaa cha' bi' lo'o ngu'. Culo nu'u cña jil'i ngu', lcaa lo cha' tso'o nu cua'ni ngu', lcaa lo cha' nu ná tso'o cha' cua'ni ngu', cha' nu'u laca loo; ná ta nu'u chacuayá' jil'i ngu' cha' chcu'i' ngu' cha' cuxi jinu'u.

3

Ñi'ya nu nga'a cha' cua'ni na si laca na ñati jil'i Jesús

¹ Culu'u nu'u jil'i ngu' cha' taquiya' ngu' jil'i lcaa ngu' nu laca loo, jil'i lcaa ngu' tisiya; nga'a cha' cua'ni ngu' lcaa lo cña tso'o nu culo ngu' bi' jil'i ngu' cha' cua'ni ngu'. ² Ná tso'o chcu'i' ngu' cuentyu jil'i xa' ñati, ni ná tso'o xuu tya'a ngu' lo'o ñati; ntsu'u cha' cube ti' ngu' jil'i xa' ñati, cha' tso'o ti chcu'i' ngu' lo'o lcaa ñati.

³ Cua sa'ni la ná nda na cuentya tsiya' ti ñi'ya ntsu'u cha' jil'i ycu'i' Ndyosi; ná ndaquiya' na jil'i Ni li', cha' cua ngüiñilo'o nu xña'a ji'na cha' cua'ni na lcaa cha' cuxi nu ndijña cresiya ji'na cha' cua'ni na. Ngua chaa ti' na lo'o ndyu'ni na cha' cuxi bi' li', masi ngua'ni lya' ti' na jil'i ñati, masi ngua liye' ti' na ña'a na jil'i ngu', masi ngua ti'i ti' na ña'a na jil'i tya'a na; lo'o jua'a ngu' tya'a na, ngua ti'i ti' ngu' ña'a ngu' ji'na. ⁴ Lo'o li' ngua tsa'a na cha' nti' tsa ycu'i' Ndyosi cua'ni lyaá Ni ji'na, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na, ñati chalyuu na. ⁵ Lo'o li' ngua'ni lyaá Ni ji'na cha' tya'na tsa ti' Ni ña'a Ni ji'na; pana si'i cha' ngua'ni na sca cha' tso'o, sca cña tacati, lo'o li' xqui'ya bi' ngua'ni tya'na ti' Ni ji'na. Si'i jua'a. Na cua ngua'ni lubii Ni jil'i cresiya ji'na, bi' cha' caca chcu'i' na cha' cua ngula na chaca quiya'; cua ngua cucui cresiya ji'na xqui'ya cña nu cua ngua'ni Xtyi'i ycu'i' Ndyosi lo'o na. ⁶ Tso'o tsa nda Ni Xtyi'i ycu'i' Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na chacuayá' jil'i Jesucristo nu ngua'ni lyaá ji'na; ⁷ tlyu tsa cha' tso'o nu ngua'ni ycu'i' Ndyosi lo'o na jua'a, cha' caca na ñi'ya si laca na sñi' ycu'i' Ni, nu ndu' ti' na cha' caja chalyuu cucui nu ná nga'a cha' tye ji'na.

⁸ Nga'a cha' jlyu tso'o ti' ma cha' liñi nu nscua na' re, bi' cha' lye chcu'i' nu'u cha' bi' lo'o lcaa ñati nu ngusñi cha' jil'i ycu'i' Ndyosi ca bi', cha' xcui' cha' tso'o cua'ni ma li'. Tso'o tsa laca cha' liñi, taca xtyucua cha' bi' jil'i cua ña'a ca ñati; ⁹ pana ná tso'o chcu'i' ma cha' laja ti, jua'a ná tso'o si xlyú ma cha' hichu' tya'a ma xqui'ya jyo'o cusu' ji'na, masi xqui'ya sca cha' nu nguscua jyo'o Moisés nu ngua sa'ni la. Ná sca cha' tso'o ná taca cua'ni ma jua'a. Chcuna' tyempo jil'i ma jua'a, cha' xcui' cha' nu ndacu lo cui'i' ti nchcu'i' ma li'.

¹⁰ Tucua quiya' chcu'i' nu'u lo'o ngu' cha' cua'a nu'u jil'i ngu' nu nti' xu'ba cha' cusu' laja cu'ma nu laca ma ñati jil'i Jesucristo. Si ná cuna ngu' bi', li' xtyanu ma jil'i ngu' bi'. ¹¹ Cua ngunu'u tsiya' ti cha' nu ntsu'u hique ngu', lo'o jua'a ntsu'u qui'ya jil'i ngu' bi'; hasta ycu'i' ngu' bi' jlo ti' ngu' cha' ntsu'u qui'ya jil'i ngu'.

Ngusalaya Pablo lo'o Tito

¹² Nu lo'o tyalaa ti masi Artemas, masi Tíquico, nu cua nda na' ji'j cha' caa slo nu'u, li' yala ti tsaa nu'u ca quichí Nicópolis si caca jinu'u; tyacua tya'a na cajua li', cha' tyi'i na' ca quichí bi' tyempo tya' ntá'. ¹³ Xtyucua nu'u ji'j Zenas, nu yu nu laca tu'ba bi', lo'o ji'j Apolos. Li' cui'ya nu'u cuentya cha' nga'aa ntsu'u na nu lyiji ji'j ngu' lo'o tya tsaa la ngu' tyucuji. ¹⁴ Ntsu'u cha' ca tsa'a ca ta'a ñati ji'j Jesucristo tya'a na cha' cua'ni ngu' lcaa lo cha' tso'o, cha' taca xtyucua ngu' ji'j tya'a ñati ngu' nu lyiji xi ji'j; ná tso'o si taja ti ndi'i ngu' chalyuu.

¹⁵ Lcaa ngu' ca nde lo'o na' nchcui' ya xlyo ni'j jinu'u. Tso'o ti chcui' nu'u lo'o lcaa ngu' nu tso'o ti ntsu'u tyiquee ña'a ngu' ji'j cua cha' laca ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'j Jesús. Ña'a ti cua'ni ycui' Ndyosi cha' tso'o lo'o lcaa cu'ma. Jua'a caca cha' lacua.

Nguscua San Pablo quityi ndyaa ca slo Filemón

¹ Pablo laca na', lo'o juani ntsu'u na' ne' chcuā cuentya jil'i Jesucristo. Nscua na' quityi re lo'o Timoteo tya'a na, cha' ta ya cha' lo'o nu'u, Filemón, cha' tso'o tsa tya'a tso'o na laca nu'u, cha' la cui' tya'a cña ndyu'ni na. ² Lo'o jua'a nscua ya quityi re cha' taca cuna lcaa ngu' nu ndyu'u ti'l ca slo nu'u cha' nu nchcui' ya re, lo'o ma' Apia tya'a na, lo'o Arquiipo nu stu'ba ti lo'o cuare nxyu tya'a lo'o nu cuxi cuentya jil'i ycu'i Ndyosi. ³ Ndi'ya nti' na' cha' ña'a ti cua'ni ycu'i Ndyosi Sti na cha' tso'o lo'o ma, cha' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'l tyiquee ma xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na.

Ña'a ti ntsu'u tsa cha' jil'i Filemón lo'o Jesucristo, cha' ngusñi tso'o yu cha' jil'i ycu'i Ndyosi

⁴ Ndyaa na' xly'a'be jil'i ycu'i Ndyosi cuentya jinu'u, Filemón, lcaa quiya' lo'o nchcui' na' lo'o ycu'i Ndyosi. ⁵ Hasta ca su ndi'l na' re, cua ndañi cha' tso'o tsa ngusñi nu'u cha' jil'i Jesús nu Xu'na na, jua'a ntsu'u tsa tyiquee nu'u ña'a nu'u jil'i Jesús lo'o jil'i lcaa ñati jil'i Cristo cajua. Lcaa cha' bi' cua ndyuna na' jil'i; ⁶ bi' cha' ndijña na' cha' clyu ti' jil'i ycu'i Ndyosi, cha' ca cuayá' tso'o ti' lcaa ngu' nu ndyuna cha' nu nchcui' nu'u lo'o ngu' cuentya jil'i Jesucristo, cha' lo'o ña'a ngu' jinu'u, li' ca cuayá' tso'o ti' ngu' cha' xcui' tso'o tsa ndyu'ni Cristo lo'o na. ⁷ Tso'o tsa tyiquee na' juani, tlyu tyiquee na' xqui'ya nu'u, lo'o ngujui cha' ña' cha' ntsu'u tsa tyiquee nu'u ña'a nu'u jil'i ngu' tya'a na, cha' nxyucua tsa nu'u jil'i ngu' tya'a na cha' talo tyiquee ngu'. Chañi cha' tya'a na cuentya jil'i Jesucristo laca nu'u.

Ndijña Pablo sca cha' tso'o cuentya jil'i Onésimo

⁸⁻⁹ Lo'o juani ndijña na' sca cha' clyu ti' jinu'u. Jlo ti' na' ñi'ya ntsu'u tsa tyiquee nu'u ña'a nu'u jil'i ñati, bi' cha' si'i sca cña nu culo na' jinu'u laca re, masi ntsu'u chacuayá' jna' cha' chcui' na' jua'a. Pablo laca na', cua ngusu' na' juani, lo'o jua'a ntsu'u na' ne' chcuā juani xqui'ya cha' nchcui' na' cha' jil'i Jesucristo lo'o ñati. ¹⁰ Pana chcui' na' sca cha' lo'o nu'u cuentya jil'i yu Onésimo, cha' ñi'ya nti' na' ña'a na' jil'i sca sñi' na', jua'a nti' na' ña'a na' jil'i yu bi' juani, cha' ne' chcuā re ngusñi yu cha' jil'i ycu'i Ndyosi xqui'ya na'.

¹¹ Nu Onésimo bi' ni, ná tso'o ca ngua'nijo'o yu jinu'u nu ngua tya sa'ni la. Pana juani xa' ña'a cua'ni yu; masi cuentya jinu'u, masi cuentya jna', tso'o tsa ndu'ni yu cña juani. ¹² Cua ngulo na' cña jil'i yu

cha' xtyu'u yu tya'a yu ca slo nu'u chaca quiya', masi ñi'ya laca si la cui' cresiya 'na cua nda na' ndyaa ca slo nu'u. ¹³ Jlo ti' nu'u cha' ntsu'u na' ne' chcuā nde xqui'ya cha' cua nchcui' na' cha' tso'o jil'i Jesucristo lo'o ñati, lo'o jua'a tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' si ndyanu yu ca nde lo'o na', cha' xtyucua yu jna' ñi'ya laca si na cua ndi'l ycu'i nu'u ca nde. ¹⁴ Pana nti' na' quiñi cha' 'na lo'o nu'u clyo, Filemón. Tso'o tsa tyiquee nu'u, lo'o nti' na' cha' cua'ni nu'u lo'o yu ñi'ya nu nti' ycu'i nu'u; ná nti' na' culo na' cña jinu'u cha' tyanu yu lo'o na'. ¹⁵ Ná tyiquee' ngusna yu xi jinu'u cha' tya ta la ycu'i Ndyosi jil'i yu cha' tyalaa yu ca slo nu'u chaca quiya', cha' juani tyanu yu slo nu'u tyucui tyempo nu tyi'l yu chalyuu. ¹⁶ Nga'aa si'i msu jua'a ti caca yu juani, tya'a na laca yu; tya'a na' laca yu nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' jil'i. Lo'o jua'a tya'a nu'u nu tso'o la laca yu juani; msu tso'o jinu'u caca yu juani, cha' la cui' tya'a ñati jil'i Jesucristo laca ma.

¹⁷ Bi' cha' chcui' tso'o nu'u lo'o yu lo'o tyalaa yu ca slo nu'u, ñi'ya nchcui' tso'o nu'u lo'o na' lo'o ndyalaa na' ca slo nu'u, xqui'ya cha' stu'ba ti ngusñi na cha' jil'i ycu'i Ndyosi. ¹⁸ Si ntsu'u cuentya nu ndacui yu jinu'u xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni yu cua sa'ni la, sta nu'u tane' bi' cuentya 'na; ¹⁹ tya na' cñi bi' jinu'u, bi' cha' nscua na' xtañi na' ca nde ndi'ya: Pablo. Ná chcui' na' jil'i cha' nu ndacui nu'u jna', masi sca tane' tlyu laca bi', cha' ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye jinu'u xqui'ya na'. ²⁰ Tya'a na laca yu chacuayá' jil'i Jesucristo, bi' cha' ñi'ya nu ngüjña na' jinu'u tsa cha' tso'o ti chcui' nu'u lo'o yu, jua'a cua'ni nu'u lo'o yu, cha' jua'a taca xtyucua nu'u 'na cha' talo na' ca nde.

²¹ Jlo ti' na' cha' taquiya' nu'u jil'i cha' nu nchcui' na' lo'o nu'u, bi' cha' nscua na' quityi re cha' caa slo nu'u; jlo ti' na' cha' tya quiña'a la cha' tso'o tya cua'ni la nu'u. ²² Lo'o chaca cha' ni, nduna ycu'i Ndyosi cha' lu'ba ti ndijña ma sca cha' cuentya jna', bi' cha' tso'o si cua'ni cho'o ma sca sel'i su tyi'l na'; ndu ti' na' cha' laja ti tyu'u na' ne' chcuā nde, caa na' ca slo cu'ma li'.

Nchcui' salya' lo'o ngu'

²³ Lo'o yu Epafras tya'a ntsu'u na' ne' chcuā re xqui'ya Jesucristo, lo'o yu bi' nda yu xlyo ni'l jil'i ma. ²⁴ Lo'o jua'a Marcos, lo'o Aristarco, lo'o Demas, lo'o Lucas, ca ta'a ngu' ndy'i'u ti' ngu' jinu'u. Nxyucua tsa ngu' bi' 'na lo'o cña jil'i ycu'i Ndyosi ca nde.

²⁵ Ña'a ti cua'ni Jesucristo nu Xu'na na cha' tso'o lo'o lcaa cu'ma lacua. Jua'a caca cha' lacua.

Quityi nu ndyaa ca slo ngu' judío tya'a ngusñi na cha' jì' Cristo

Xqui'ya Cristo, bi' cha' cua nchcui' ycui' Ndyosi lo'o ñati chalyuu

¹ Nu ngua tya sa'ni la, tyuu tsa quiya' cua nchcui' ycui' Ndyosi lo'o jyo'o cusu' ji'na, quiña'a xi cha' nda Ni lo'o jyo'o bi'; cua nda ycui' Ndyosi cha' lo'o jyo'o bi', cha' chcui' ngu' lo'o lcaa tya'a quichì tyi ngu'. ² Pana nu juani lo'o cua tye ti chalyuu, cua nchcui' Ni lo'o na, xqui'ya cha' cua ñaa Jesús nde chalyuu ca su ndi'j na, la cui' Jesús nu laca sca ti Sñi' ycui' Ni. Cua nguti'j nu Jesús bi' lo'o ycui' Ndyosi Sti yu nu lo'o ngüiñá Ni chalyuu tya clyo; tya lo'o ngüiñá Ni lcaa lo na nu ntsu'u nde cua lo'o lcaa lo na nu ntsu'u lo yuu chalyuu, cua laca ndu Jesús lo'o ycui' Ndyosi Sti Jesús li'. Lo'o jua'a cua nda Ni chacuayá jì'j cha' caca ycui' Jesús loo jì'j lcaa na bi'. ³ Lcaa xee lubii nu ntsu'u ca slo ycui' Ndyosi, cua ndyanu xee bi' lo Jesús Sñi' Ni lo'o ñaa Jesús nguti'j yu chalyuu. Ñi'ya nu laca ycui' Ndyosi, la cui' jua'a laca nu Jesús bi'; liñi tsa nclyo Jesús cña jì'j lcaa na nu ntsu'u chalyuu tsiya' ti, bi' cha' laca ndi'j tso'o ti lcaa na bi'. Nu lo'o ndye ngua'ni Jesús cña nu ntsu'u jì'j yu nde chalyuu, cha' ngüityi yu yabe' nu ntsu'u jì'j ñati, li' ngxutyu yu ndyaa yu ca slo ycui' Ndyosi Sti yu, ndyaa tucua yu nde la'a tsu' cuj su tlyu ca su ntucua ycui' Ni.

Ná caca stu'ba cha' jì'j xca jì'j ycui' Ni lo'o Jesús

⁴ Tlyu la chacuayá' ntsu'u jì'j Jesús nu sca ti Sñi' ycui' Ndyosi que xca jì'j ycui' Ni nu ntsu'u nde cua, xqui'ya cña nu cua ngua'ni yu cuentya jì'j Sti yu; quiña'a tsa chacuayá' ngxutyanu Ni jì'j Jesús, xqui'ya cha' stu'ba cha' jì'j yu lo'o ycui' Ndyosi Sti yu. ⁵ Nde laca sca cha' nu cua nchcui' ycui' Ndyosi cuentya jì'j Jesús nu laca Sñi' ycui' ca Ni: Sñi' na' laca nu'u; cua nda na' chalyuu jinu'u cha' laca nu'u Sñi' na'.

Lo'o jua'a cua nchcui' ycui' Ndyosi chaca cha' cuentya jì'j Jesús:

Na' caca Sti yu; caca yu Sñi' na' lacua.

Si'i cha' jì'j sca xca nu ntsu'u nde cua nchcui' Ni cha' bi', cuentya jì'j Jesús nda Ni cha' bi'.

⁶ Tya clyo lo'o cua ta ti ycui' Ndyosi jì'j Sñi' ycui' ca Ni cha' caa yu chalyuu, li' nacuj Ni: Lcaa xca nu ntsu'u cuentya jna' nde cua, nga'a cha' cua'ni tlyu ngu' xca bi' jì'j Sñi' na'.

⁷ Jua'a nchcui' ycui' Ndyosi jì'j Sñi' Ni; pana nu laca xca jì'j ycui' Ndyosi bi' ni, ndi'ya nchcui' Ni cuentya jì'j xca bi'.

Laca bi' ñi'ya laca cui'j ti, masi cui'j nu tso'o tsa ndu'ni.

Ñi'ya ndyatü sca quii' tlyu, cha' tyijyu' tsa ntyiji'j xee, jua'a laca xca bi' jì'j ycui' Ndyosi lo'o ndu'ni bi' cña.

⁸ Xa' ña'a nchcui' ycui' Ndyosi cuentya jì'j Jesús nu laca Sñi' ycui' ca:

Ná nga'a cha' tye cha' caca nu'u loo, cha' ycui' Ndyosi laca nu'u, nacuj Ni,

liñi ti ndu'ni nu'u lo'o ñati ca su laca nu'u loo.

⁹ Ndiya tsa ti' nu'u lcaa cha' liñi nu ndu'ni ñati; ñasi' tsa nu'u lo'o ndyu'ni ñati cha' cuxi lo'o ycui' Ndyosi Sti nu'u.

Bi' cha' ngusubi na' jinu'u cha' tya'a nu'u lo cña jna', nacuj ycui' Ndyosi.

Jua'a tso'o tsa nti' nu'u juani, cha' tlyu la chacuayá' cua nda na' jinu'u que jì'j xa' la ñati, nacuj ycui' Ndyosi.

¹⁰ Tya chaca cha' cua nchcui' ycui' Ndyosi lo'o Jesús nu laca Sñi' ycui' ca Ni:

Nu'u laca Xu'na tyucui ña'a chalyuu, nacuj ycui' Ndyosi.

Tya clyo ngüiñá nu'u lcaa na nu ntsu'u chalyuu, lo'o jua'a ngüiñá nu'u lcaa na nu ntsu'u nde cua.

¹¹ Tiya' la li' culijj lcaa cha' bi' jua'a ti; pana ná sca caca jinu'u tsiya' ti,

masi casu chalyuu, masi casu lcaa na nu ntsu'u nde cua ñi'ya laca lo'o ndyasu sca ste' na.

¹² Xco'o nu'u cha' bi', ñi'ya laca lo'o nchco'o na sca late' nu nga'aa cua'ni'jo'o ji'na; nchcutsa'a na jì'j cha' caca xa' nu cucui.

Pana ña'a ti tya ndi'j ycui' nu'u;

ná ntsu'u cha' casu' nu'u tsiya' ti, nacuj ycui' Ndyosi jì'j Jesús Sñi' ycui' ca Ni.

¹³ Nde ntsu'u chaca cha' nu nscua lo quityi cusu' cuentya jì'j Jesús:

Cuaa clyu nu'u ca nde, tyucua nu'u ca su ntucua na' re;

ña'a cuayá' tyijjiloo na' jì'j lcaa tya'a cusuu nu'u tyucua nu'u, cha' caca nu'u loo jì'j ngu' bi' tsiya' ti.

Ni sca quiya' bilya chcui' ycui' Ndyosi jua'a cuentya jì'j xca jì'j Ni nde cua, sca ti lo'o Jesús cua nchcui' Ni jua'a'. ¹⁴ Lcaa nu laca xca jì'j ycui' Ndyosi nde cua ni, lcaa tsa ndu'ni bi' cña nu nclyo ycui' Ndyosi jì'j; cui'j nu tso'o tsa laca nu ngu' xca bi'. Nda Ni jì'j ngu' xca bi' caa nde chalyuu, cha' xtyucua ngu' jì'j ca ta'a ñati nu ca clyaa ti jì'j nu cuxi xqui'ya Jesús, cha' cua ngulala ti tye chalyuu.

2

Tlyu tsa cha' laca cha' cua ngulaá na jì'j nu cuxi

¹ Tlyu tsa cha' laca jì'j Jesús juani lacua, bi' cha' nga'a cha' xñi tso'o na lcaa cha' nu cua nchcui' Jesús lo'o na, cha' ná tyu'utsu'

na jil'i tyucuij liñi nu ngusñi na. ² Tyempo sa'ni la nchcui' xca bi' lo'o ñati cuentya jil' ycu' Ndyosi. Liñi tsa nchcui' xca bi' lo'o ngu', cha' tyempo bi' lye tsa ngxucube' Ni jil' lcaa ñati nu ngua'ni cha' cuxi; la cui' jua'á ngxucube' Ni jil' ñati nu nga'aa ndaquiya' jil' cha' nu nchcui' Ni. ³ La cui' ti cha' caca jil'na juani, si ná taquiya' na jil' cha' nu cua ndyuna na bi', cha' clyaá na jil' nu cuxi; ná caja ñi'ya clyaá na jil' ycu' Ndyosi lo'o cua ndye chalyuu, nu lo'o cua'ni cuayá' Ni jil' lcaa ñati. Cloy ndacha' ycu' Jesús nu Xu'na na cha' bi' jil' ñati nu ngua tsa'a' jil' yu, jua'á ndyuna ngu' bi' cha' nu nchcui' yu; tiya' la li', lo'o jil'na ndacha' ngu' bi' cha' bi'. Bi' cha' jlo ti' na cha' chañi laca cha' bi'. ⁴ Lo'o jua'á ngua'ni ycu' Ndyosi cña cha' ca cuayá' ti' na cha' chañi tsa laca cha' nu nchcui' ngu', ngua'ni Ni quiña'a' tsa cha' tlyu slo na cha' ña'a na jil'. Tyu tsa cha' nu ná nhca cua'ni ñati chalyuu ngua'ni Ni, cha' cube tsa ti' na jil' ycu' Ni lo'o ña'a na cha' tlyu bi'. Lo'o li' cua nda Ni Xtyi' ycu' Ni cha' tyanu ne' cresiya jil' ñati chalyuu, tsa ña'a nu ntsu'u tyiquee ycu' Ni nda Ni jil' ngu'; bi' cha' nhca jil'na cua'ni na tyu lo cña cuentya jil' ycu' Ndyosi, nu ná nhca jil' ñati cua'ni ycu' ca ngu'.

Tya'a na laca Jesús xqui'ya cha' ngua Ni ñati

⁵ Cha' jil' chalyuu cucui bi' nchcui' na juani, pana si'i nu ngu' xca jil' ycu' Ndyosi laca nu cua ngujui chacuayá' jil' cha' caca ngu' loo jil' chalyuu cucui; sca ti ycu' Ndyosi culo cña li'. ⁶ Ntsu'u sca cha' nu nscua lo quityi cusu'; ndi'ya nchcui' cha' bi': Ndyosi Xu'na ya, ná sca na tsiya' ti laca ñati chalyuu, ná nga'a' cha' cube ti' nu'u jil' ngu';

ná nga'a' cha' cua'ni tya'na ti' nu'u jil' ngu', cha' laca ngu' ñati ti, nacuj jyo'o cusu'.

⁷ Masi sube tsa ñati laca ngu' cuentya jinu'u, pana cua nda nu'u sca ñati nu lijya chalyuu;

jua'á cua laca ti tyempo nda nu'u chacuayá' cha' caca xca jinu'u loo jil' yu bi'.

Ca tiya' la, li' ta nu'u sca su tso'o tsa su tyucua yu lo'o nu'u, ñi'ya laca su ntucua tlyu sca xu'na ñati, sca se'j su caca chí loo.

⁸ Lo'o jua'á cua nda nu'u chacuayá' cha' caca yu loo jil' lcaa na.

Jua'á nacuj quityi bi'. Cuentya jil' lcaa ca na tsiya' ti nchcui' quityi bi', nu lo'o nacuj quityi cha' cua nda Ni chacuayá' cha' caca yu loo jil' lcaa na, masi juani ti bilya ña'a na cha' laca yu loo jil' lcaa na bi'. ⁹ Pana cua jlo ti' na ñi'ya ngua jil' Jesús nu ngua li', cha' xti ti tyempo ngua lcaa xca jil' ycu' Ndyosi loo la jil' ycu' Jesús. Ngujui yu lo crusi cuentya jil' lcaa ñati chalyuu, xqui'ya

cha' xcu' tso'o tsa ndu'ni ycu' Ndyosi lo'o na. Lo'o jua'á ndube tsa ti' na ñi'ya ndyaca jil' yu juani, cha' tso'o tsa ndyu'ni chí ngu' loo yu; ndyu'ni tlyu ngu' jil' yu xqui'ya cha' cua ngujui yu, xqui'ya cha' ti' tsa ngua ti' yu cuentya jil'na.

¹⁰ Cloy ngüñá ycu' Ndyosi lcaa ca na nu ntsu'u chalyuu, jua'á tya ña'asij Ni lcaa na; lo'o jua'á nti' Ni cha' tyalaa ca ta'a na nu laca na sñi' Ni ca su tso'o tsa ca su ntucua ycu' Ni. Bi' cha' cloy ndulo tsa cha' jil' Ni cha' tye lcaa cña nu ngua'ni Jesucristo; lo'o nu juani cua ngulaá na jil' nu cuxi xqui'ya Jesús, masi ti' tsa ngua ti' yu lo'o ngua'ni yu cña bi'. ¹¹ Na cua ngua'ni lubii Jesús jil' cresiya jil' ñati chalyuu, bi' cha' juani laca ycu' Ndyosi Sti na; lcaa na nu cua ngua lubii cresiya jil'na xqui'ya Jesús ni, ntsu'u sca ti Sti na lo'o ycu' Jesús, cha' laca ycu' Ndyosi Sti na juani. Lo'o jua'á ná ndube ti' Jesús, nchcui' yu cha' tya'a' ycu' yu laca na. ¹² Cua nscua tsaca cha' nu cua nacuj yu ndi'ya: Ndyosi Sti na', tso'o ti chcui' na' cha' jinu'u su ndi'j na' lo'o ngu' tya'a na'; cula tu'ba na' jil' lo'o cua'ni tlyu na' jinu'u ca su ndyu'u ti'j lcaa ñati.

¹³ Lo'o jua'á chaca cha' nacuj yu ndi'ya: Lo'o na' xñi na' cha' jil' ycu' Ndyosi Sti na', nacuj.

Lo'o li' nchcui' yu chaca quiya' ndi'ya: Nde ti ndi'j ya, cha' stu'ba ti ndi'j na' lo'o sñi' na' nu cua nda ycu' Ndyosi 'na.

Jua'á nchcui' cha' nu cua nscua lo quityi cusu' bi'.

¹⁴ Nu na, ñati chalyuu na ni, sca ti cuaña' na, sca ti tañi na lo'o ngu' cusu' jil'na, jua'á lo'o ngu' tya'a na. Ca ta'a na nu cua ngusñi na cha' jil' Jesús laca na ñati chalyuu; bi' cha' lo'o nu Jesús bi' ngua yu ñati, cha' li' ngua jil' yu ngujui yu cuentya jil'na. Sca ti jua'á ngujui ñi'ya tyijiloo yu jil' nu xña'a nu nclyo cña nde ca bilyaa, su nti' nu xña'a bi' cha' tsa cresiya jil' lcaa ñati. ¹⁵ Lo'o jua'á ngua'ni lyaá yu jil' ñati nu ntsij tsa cha' cajaa ngu'; lcaa tsá lo'o ñaa ngu' bi' chalyuu, cuxi ti ndi'j ngu' bi', ti' tsa cña nti' ngu', xqui'ya cha' xcu' na ntsij tsa ngu' si cajaa ngu'. Ngua'ni tye Jesús cha' ntsij ngu' jua'á, ndu'ni yu cha' tso'o ti tyi'j ngu' bi' juani. ¹⁶ Ná yaá Jesús chalyuu cha' xtyucua yu jil' ngu' xca jil' Ni nde cua; cuentya jil'na ñati chalyuu na yaá Jesús, cha' xtyucua yu jil'na ngua ti' yu, cha' ca ta'a na laca na tya'a ñati jil' jyo'o Abraham, masi cua lijya na chalyuu tiya' la xi. ¹⁷ Bi' cha' lacua, stu'ba ti ntsu'u cha' jil' Jesús lo'o ñati jil' ycu' nde chalyuu. Ngujui yu lo crusi cuentya jil'na, lo'o juani ntucua yu ca slo ycu' Ndyosi cha' chcui' yu lo'o Ni, cha' cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u jil'na. Juani laca Jesús ñi'ya laca sca sti jo'ó nu laca loo la nu ndyi'u tsa ti' jil'na, nu jua'á tso'o tsa ndu'ni tya'na ti' jil'na. ¹⁸ Juani taca cua'ni

lyaá Jesús jí'í ñatí lo'o ndyojolaqui nu cuxi jí'í; nchca jí'í yu cua'ni jua'a, xqui'ya cha' lo'o jí'í ycuí' yu ngua ti' nu cuxi cua'ni ngana jí'í, cha' lo'o ycuí' yu ngua tii yu jí'í cha' ti'í lo'o yaá yu nde chalyuu.

3

Ná stu'ba Moisés lo'o Jesús

¹ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' jí'í Cristo, cu'mā nu cua ngusubi ycuí' Ndyosi jí'í mā, culacua tso'o ti' mā tilaca laca Jesucristo. Cua nda ycuí' Ndyosi Sti yu jí'í yu cha' yaá yu nde chalyuu, lo'o nu juani laca yu ñi'ya laca sti jo'ó nu laca loo la cuentya jí'na, cha' ngusñi na cha' jí'í ycuí'. ² Ndaquiya' Jesús lcaa cña nu ngulo ycuí' Ndyosi Sti yu jí'í yu, ndyi'u ti' yu jí'í ycuí' Ni nu nguane jí'í yu cha' caá yu nde chalyuu tya clyo. La cui' jua'a ndaquiya' jyo'o Moisés jí'í cña nu ngulo ycuí' Ndyosi jí'í nu ngua sa'ni bi'. ³ Pana juani lye la ndu'ni tlyu na jí'í Jesús, cha' ná stu'ba jyo'o Moisés lo'o yu bi'. Ñi'ya laca lo'o ndye ndya' sca ni'í ni, tso'o tsa nchcui' ngu' cha' jí'í cuityi nu ngüiñá jí'í ni'í bi', masi ná nchcui' lye ngu' cha' jí'í ycuí' ni'í; la cui' jua'a laca lo'o Jesús ni, lye la ndyi'u ti' ngu' jí'í ycuí' Jesús, masi nga'aa lye ndyi'u ti' ngu' jí'í nu Moisés bi'. ⁴ Cua ña'a ca ni'í nu ndiñá ñatí ni, cua ntsu'u xu'na ni'í bi'; pana ycuí' Ndyosi ngüiñá lcaa ca na, lo'o lcaa ca chalyuu, lo'o lcaa ñatí nu ndi'í chalyuu. ⁵ Tso'o tsa cña nu ngua'ni nu Moisés bi' lo'o ngua yu cña sa'ni, cha' cuentya jí'í ñatí jí'í ycuí' Ndyosi nde chalyuu ngua yu cña; nchcui' tsa jyo'o bi' lcaa cha' nu ngua ti' ycuí' Ndyosi cha' chcui' Ni lo'o ngu' bi'. ⁶ Pana nu Cristo bi' ni, tso'o la cña ndu'ni yu, xqui'ya cha' laca yu Sñi' ycuí' Ndyosi, lo'o jua'a laca yu loo jí'í lcaa ñatí nu ntsu'u cuentya jí'í Ni. La cui' ñatí jí'í ycuí' Ni laca na, si ña'a ti ná ntsi' na ña'a cuayá' tye chalyuu jí'na, si ña'a ti tya tso'o ntsu'u tyiquee na laja lo'o ndu' ti' na jí'í Cristo cha' cua'ni lyaá lyiji yu jí'na.

Caja ñi'ya nu tso'o ti tyi'í tyiquee na, si taquiya' na jí'í cha' nu nchcui' ycuí' Ndyosi

⁷ Lo quityi cua nscua sca cha' nu nda Xtyi'í ycuí' Ndyosi lo'o ñatí sa'ni. Ndi'ya nchcui' Ni lo'o ngu' tya li':

Juani ti cua'a jyaca mā jí'í cha' nu nda na' lo'o mā;

⁸ Nga'aa tyu'u cha' cuxi tyiquee mā ña'a mā 'na chaca quiya',

ni nga'aa cua'ni mā ñi'ya nu ngua'ni jyo'o cusu' jí'í mā tsaca quiya' nu ngua sa'ni la.

Nu ngua li' lye tsa ngusu'u tya'a ngu' lo'o na' ca ne' quixi' su nguta'a yu'u ti ngu', nacuj Ni.

Nu ngua li' ngua ti' ngu' cua'ni cuayá' ngu' 'na, si cua'ni tyaala na' jí'í ngu'.

⁹ Ngua ti' jyo'o cusu' jí'í mā cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o na' nu ngua li';

cua nxyti' lo'o ti ngu' 'na tyucui tu'ba yija, masi na'a ngu' lcaa cha' tlyu nu cua ngua'ni na' cuentya jí'í ngu' lcaa yija bi', nacuj Ni.

¹⁰ Bi' cha' ngua ñasi' tsa na' jí'í ngu' bi' li'.

Ni na' li': "Xcui' cuxi ti nclyacua ti' ngu' bi', ná ntaja'a ngu' tsiya' ti cha' tyanu cha' jna' ne' cresiya jí'í ngu';

ná ntaja'a ngu' cua'ni ngu' ñi'ya nu ni na' jí'í ngu' cha' cua'ni ngu'"; nacuj na' li'.

¹¹ Ngua ñasi' tsa na' jí'í ngu' bi' li', ña'a cuayá' lye tsa nchcui' na' lo'o ngu' bi' li':

"Nga'aa tyalaa mā ca slo na' cha' tyi'í tso'o ti mā lo'o na".

Jua'a ntsu'u cha' nu nda ycuí' Ndyosi lo'o ngu' tya li'.

¹² Cu'mā tya'a ngusñi na cha' jí'í Jesús, ña'asji mā jí'í ycuí' ca mā, cha' ni tsaca mā ná tya'achu' mā jí'í cha' jí'í ycuí' Ndyosi nu lu'ú ca, cha' ná caca cuxi cresiya jí'í mā, ñi'ya si nga'aa taquiya' mā cha' jí'í Ni. ¹³ Ná tso'o si cñilo'o nu cuxi jí'í mā, lo'o li' xana caca cuxi cresiya jí'í mā. Bi' cha' lcaa tsá nga'a cha' xtyucua ma jí'í tya'a mā, cha' tyanu tachaa la cha' jí'í Jesús ne' cresiya jí'í ngu' tya'a mā, cha' ná cñilo'o nu cuxi jí'í mā tyucui lo'o tya ndi'í ti mā chalyuu. ¹⁴ Lcaa na lo'o tya'a na, tya ntsu'u cha' jí'na lo'o Cristo si ña'a ti xñi na cha' jí'í Ni ña'a cuayá' nu tye chalyuu jí'na, la cui' ñi'ya lo'o jlyu ti' na jí'í yu nu ngua tya clyo.

¹⁵ Ndi'ya nchcui' ycuí' Ndyosi cha' nu nscua lo quityi bi':

Juani ti cua'a jyaca mā jí'í cha' nu ta na' lo'o mā;

Nga'aa tyu'u cha' cuxi tyiquee mā ña'a mā 'na chaca quiya',

nga'aa cua'ni mā ñi'ya ngua'ni jyo'o cusu' jí'í mā tsaca quiya' tya sa'ni la;

nu ngua li' lye tsa ngusu'u tya'a ngu' lo'o na'.

¹⁶ Lcaa ñatí nu cua ndyalo'o Moisés jí'í nu lo'o ngutu'u ngu' ca loyuu Egipto ni, bi' ñatí ngua nu cua ndyuna cha' nu nchcui' ycuí' Ndyosi lo'o ngu' nu ngua li', pana lye tsa ngusu'u tya'a ngu' lo'o Ni li';

¹⁷ bi' cha' ngua ñasi' tsa ycuí' Ndyosi jí'í ñatí bi' tyucui tyempo lo'o ngutu'u scua tu'ba yija, bi' cha' ndyanu tyijya jyo'o bi' jua'a ti to' tyucuij ca ne' quixi' ca su nguta'a yu'u ti ngu'.

¹⁸ Cua lye tsa nchcui' Ni cha' jí'í ngu' nu ngusu'u tya'a lo'o Ni: "Nga'aa tyalaa ngu' bi' ca slo na', cha' tyi'í tso'o ti ngu' ca nde"; nacuj Ni li'.

¹⁹ Nchca cuayá' ti' na lacua, cha' nga'aa ndyalaa ngu' bi' ca su nacuj Ni jí'í ngu' cha' tsa ngu', xqui'ya cha' nga'aa ndaquiya' ngu' cha' jí'í ycuí' Ndyosi.

4

¹ Cha' nu laca juani, cua nguxtyanu Ni sca cha' lo'o na, cha' taca tyalaa na ca slo Ni, cha'

tyi'ij tso'o ti na ca bi'. Tso'o si cube ti' na jii' lcaa ngu' tya'a na, cha' ná tyu'utsu' ni tsaca ngu' jii' tyucuij liñi nu tsaa ca su tyi'ij na lo'o ycu' Ndyosi. ² Ñi'ya lo'o ndyuna jyo'o cusu' bi' cha' tso'o nu nchcui' ycu' Ndyosi lo'o ngu' cha' clyaá ngu', la cui' jua'a cua ndyuna na cha' tso'o nu nchcui' Jesús. Pana nu jyo'o bi' ni, ná ngua tso'o cresiya jii' ngu', masi cua ndyuna ngu' cha' bi', xqui'ya cha' ná jlyá ti' ngu' cha' bi', ná ngusñi tso'o ngu' cha' bi'. ³ Nu lo'o ngusñi na cha' jii' Ni, li' taca tyalaa na slo ycu' Ndyosi cha' tyi'ij tso'o ti na ca bi'. Pana ñi'ya nu nscua lo quityi re, jua'a ngua cha' jii' jyo'o bi', cha' nchcui' ycu' Ndyosi ndi'ya:

Ngua ñasi' na' li', nacuj Ni. Lye nchcui' na' jii' ngu' bi',

cha' ná tyalaa ngu' bi' ca slo na', cha' ná tyi'ij tso'o ti ngu' ca nde.

Nacuj ycu' Ndyosi jua'a, masi cua ndye lcaa cña jii' ycu' Ni tya lo'o ndya' chalyuu. ⁴ Cua nscua sca cha' lo quityi cusu' nu nchcui' cha' jii' tsá nchca cati, tsá ndi'ij cña' ti na. Ndi'ya nacuj quityi:

Nguti'ij cña' ycu' Ni tsá nu nchca cati li', cha' ná ngua'ni Ni cña tsá bi' li'.

⁵ Pana ndi'ya nchcui' lo quityi nu nscua jyo'o bi':

Nga'aa tyalaa ngu' bi' ca slo na' cha' tyi'ij tso'o ti ngu' ca nde.

⁶ Bi' ñati' laca nu clyo ndyuna cha' tso'o nu cua nchcui' Ni lo'o ngu', cha' clyaá ngu' jii' nu cuxi, lo'o li' ná ngua tyalaa ngu' bi' ca slo ycu' Ndyosi, ná ngua tyi'ij tso'o ti ngu' ca su nacuj Ni cha' tyi'ij ngu', xqui'ya cha' ná ntaja'a ngu' bi' taquiya' ngu' cha' bi'. Pana tya lyiji xi cha' tyu'u ti'ij lcaa ñati' nu nscua cha' tyi'ij tso'o ti ca slo ycu' Ndyosi; ⁷ tya nda la Ni xi tyempo ji'na, cha' juani ti tya taca cuna na cha' bi'. Cua ngua tyu'u yija tya lo'o ngujuii jyo'o Moisés bi', nu lo'o nchcui' ycu' Ndyosi lo'o David. Ndi'ya nacuj Ni:

Juani ti cua'a jyaçá ma' jii' cha' nu nda na' lo'o ma,

ná tyu'u cha' cuxi tyiquee ma' ña'a ma' jna'.

⁸ Nu ngua cua sa'ni bi', ná ngua jii' jyo'o Josué tyalo'o yu jii' ñati' bi' sca ti quiya' ca su ndi'ij ycu' Ndyosi; bi' cha' tiya' la tya nda la Ni xi tyempo cha' cuna na cha' bi'.

⁹ Lo'o juani ni, si ña'a ti tya xñi tso'o na cha' jii' ycu' Ndyosi, tya taca tyi'ij tso'o ti na lo'o Ni li', ñi'ya lo'o ngua'a cña' ycu' Ni tsá nchca cati bi'. ¹⁰ Masi tye cña jii' na nde chalyuu, tsaa na ca slo ycu' Ndyosi, li' taca tyi'ij tso'o ti na lo'o Ni ca bi', ñi'ya nu nguti'ij ycu' Ndyosi lo'o ngua'ni tye Ni cña jii' Ni lo'o ngua tsá nchca cati bi'. ¹¹ Lcaa tsá cua'ni cña ti' na lacua, cha' ña'a ti tyu'u cha' ji'na lo'o ycu' Ni, cha' taca tyi'ij tso'o ti na. Ná cua'ni na ñi'ya nu ngua'ni jyo'o cusu' bi', nu ná ndaquiya' tsiya' ti jii' ycu' Ndyosi, cha'

li' ná ngua tyalaa ngu' bi' ca su nacuj Ni cha' tsaa ngu'.

¹² Lcaa cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi lo'o ñati' ni, ñi'ya nti' sca na lu'ú, jua'a laca cha' bi'. Lcaa tyempo ndu'ni bi' cña ne' cresiya jii' ñati' nu cuna cha' bi'. Laca cha' bi' ñi'ya si laca sca xlyu nu cha tsa tu'ba tyucuaa chu'; ndu'ni bi' cha' saala cuaña' na ña'a cuayá' nu tyalaa ca su ntsu'u tyijya na, ña'a cuayá' tyaca' ycu' nu ntsu'u ne' tyijya na. La cui' jua'a laca lo'o cuna na cha' jii' ycu' Ndyosi bi', na nchcui' ca'a ti cha' bi' jii' tyucui ña'a na, jua'a lo'o cresiya ji'na. Lo'o nduna na sca cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi lo'o ñati, liñi tsa quijeloo cha' jii' Ni, lcaa cha' nu ntsu'u tyiquee na cha' caja ji'na, lcaa cha' nu nchcui' ca' sca na. ¹³ Ná taca tyu'u cuaana ti cha' tyiquee na, ni tsaca cha' nu ntsu'u ji'na, cha' ná ca cuayá' ti' ycu' Ndyosi jii' cha' bi'. Ná taca. Ña'a Ni jii' lcaa ñati' nu cua ngüñá Ni, nu cua ngusta Ni chalyuu; nchca tii Ni lcaa cha' nu ntsu'u ji'na. Ná taca cua'ni na ni sca cña ca slo ycu' Ndyosi cha' tyu'u cuatsi' ti sca cha', cha' nga'a cha' xacuj na cha' jii' ycu' Ni cuentya jii' lcaa cña nu ngua'ni sca na nde chalyuu, nu lo'o tye chalyuu ji'na.

Sti jo'ó cuentya ji'na ca slo ycu' Ndyosi laca Jesús

¹⁴ Lo'o cua ngusñi na cha' jii' Jesús, li' nga'a cha' cua'ni na cha' tso'o ti tyanu cha' bi' ne' cresiya ji'na. Cua laca ntsu'u sca sti jo'ó nu laca loo la nu ndu' cuentya ji'na; Jesús laca bi', nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi laca yu. Cua ndyaa Jesús ca su ndi'ij ycu' Ndyosi Sti yu; juani ndu' Jesús slo Ni, nchcui' cha' ji'na lo'o Ni. ¹⁵ Laca Jesús sti jo'ó nu laca loo la cuentya ji'na, lo'o jua'a tya'na tsa ti' Jesús ña'a yu ji'na. Cua jlo' ti' yu cha' ntsu'u tsa quiya' lo'o cua cua'ni ti nu cuxi ngana ji'na, cha' nu lo'o tya ndi'ij Jesús lo yuu chalyuu, la cui' jua'a lye tsa ngua'ni cuayá' nu xña'a jii' yu, si cua'ni yu cha' cuxi. Pana nu Jesús bi' ni, ni sca cha' cuxi ná ngua'ni yu, bi' cha' taca caca yu sti jo'ó nu laca loo la cuentya ji'na, cha' jlo' ti' Jesús ñi'ya nñilo'o tsa nu xña'a ji'na. ¹⁶ Ná cutsii na tsiya' ti lacua, tyucui tyiquee na jña na sca cha' jii' ycu' Ndyosi ca su tlyu ca su laca Ni loo; chcui' na lo'o ycu' Ndyosi nu xcu' tso'o tsa ndu'ni lo'o ñati, cha' cui'ya Ni cha' clyu ti' ji'na, cha' tyucua Ni ji'na, masi la cui' ca hora nu lyiji tsa cha' ji'na.

5

¹ Xa' la xu'na sti jo'ó nu ndi'ij nde chalyuu ni, nsubi ngu' jii' tya'a ngu' tilaca caca xu'na sti jo'ó, cha' caca yu bi' cña jii' ycu' Ndyosi cuentya jii' ñati. Nsta sti jo'ó bi' msta nu lijya lo'o xa' ñati jii' lo mesa jii' ycu' Ndyosi, jua'a ndijña tsa yu cha' clyu ti' jii' Ni xqui'ya

qui'ya nu ntsu'u jil'i ñati' bi' li'. ² Ñati' chalyuu ti laca sti jo'ó bi'; lo'o ycu'i' yu ntsu'u cha' cuxi nu ndyu'ni yu, bi' cha' tso'o ti nchcui' yu lo'o ñati' nu ná nduna tsiya' ti, nu ndyu'ni tsa cha' cuxi. ³ La cui' tyempo lo'o ndyu'ni yu bi' cña cuentya jil'i xa' ñati, la cui' jua'a cuentya jil'i ycu'i' ca yu nga'a cha' jña yu cha' clyo ti' jil'i ycu'i' Ndyosi, xqui'ya qui'ya nu ntsu'u jil'i ycu'i' yu.

⁴ Ni sca ñati' ná ntsu'u chacuayá' cha' caca yu xu'na sti jo'ó hora nu nti' ti yu cha' caca yu cña bi'; ycu'i' Ndyosi laca nu nsubi tilaca nu tso'o cha' caca xu'na sti jo'ó cuentya jil'i Ni, ñi'ya ngusubi Ni jil'i jyo'o Aarón cha' ngua yu xu'na sti jo'ó. ⁵ Lo'o Cristo ni, laca Ni sti jo'ó nu laca loo la cuentya jil'na; si'i cha' jil'i ycu'i' ti Ni ndu'ni Ni jua'a, cha' ná ngüijña Ni cha' jil'i ycu'i' Ndyosi Sti Ni cha' caca tlyu la Ni. Ycu'i' Ndyosi laca nu cua nchcui' lo'o Sñi' Ni tya clyo:

Sñi' na' laca nu'u; ycu'i' na' cua nda na' chalyuu jinu'u, cha' laca nu'u Sñi' na'. Jua'a cha' nda Ni lo'o Cristo. ⁶ Lo'o li' cua nchcui' ycu'i' Ni chaca cha' ndi'ya:

Lcaa ca tyempo caca nu'u sti jo'ó; la cui' ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Melquisedec nu ngua cua sa'ni la, jua'a cua'ni nu'u cuentya jil'i ñati' juani.

⁷ Nu lo'o tya ndi'j Jesús lo yuu chalyuu, tyuu tsa quiya' ngusi'ya tsa yu lo'o nchcui' yu lo'o ycu'i' Ndyosi Sti yu; lye tsa ngua ti' cresiya jil'i yu lo'o ngüijña yu cha' jil'i Ni, cha' nchca tsa jil'i ycu'i' Ndyosi. Ngua jil'i Ni cua'a jil'i ñati cha' ná cujuii ngu' jil'i Jesús nquicha'; pana ndyuna Ni cha' nu nchcui' Jesús lo'o Ni, cha' ntaja'a yu cua'ni yu lcaa cña nu nti' ycu'i' Ndyosi Sti yu. ⁸ Bi' cha' ndaquiya' Jesús lcaa cña nu nti' ycu'i' Ni cha' cua'ni yu. Nchcubé' tsa yu lo'o nguti'j yu nde chalyuu; masi nu sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi laca yu, pana tya ngua tsa'a la yu cua ña'a ca cña nu cua'ni yu cuentya jil'i Ni. ⁹ Tiya' la li', lo'o cua ngua lcaa cha' jil'i Jesús cha' cua ngua'ni yu cña nu cua nda ycu'i' Ndyosi jil'i yu cha' cua'ni yu, tya li' ntucua quiya' cha' cua'ni lyaá Jesús jil'i cua ña'a ca ñati' chalyuu nu tyaja'a cua'a jyaca jil'i cha' nu cua nchcui' yu lo'o; ná tye tsiya' ti cha' cua'ni lyaá Ni jil'na jil'i cha' cuxi nu ntsu'u jil'na. ¹⁰ Bi' cha' cua nacuj Ni cha' laca Jesús sti jo'ó nu laca loo la; la cui' ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Melquisedec nu ngua cua sa'ni la, jua'a cua'ni Jesús cuentya jil'na juani.

Caca cuxi cha' jil'na si tya'qchu' na jil'i Jesús

¹¹ Cua quiña'a tsa cha' nti' yu hcui' ya lo'o ma cha' jil'i Cristo, cha' quiña'a tsa cha' tya lyiji ca cuayá' ti' ma. Pana ná nchca culu'u tso'o ya lcaa cha' bi' jil'i ma; tlyu tsa cña caca, xqui'ya cha' ycu'i' cu'ma ná ndyu'ni yala ma cha' ca cuayá' ti' ma cha' bi'. ¹² Tya sa'ni tsa ngua lo'o ndyuna ma

cha' jil'i Cristo tya clyo; cua nteje tacui tyuu tsa tyempo, ña'a cuayá' taca caca ma mstru cuentya jil'i Cristo nquicha', pana ña'a ti ndi'j ma juani. Tya nti' cha' culu'u la ngu' jil'i ma tya chaca quiya' ñi'ya ntucua quiya' cha' jil'i ycu'i' Ndyosi, la cui' cha' nu ngua ti' Ni cha' cacha' Ni jil'i ñati' chalyuu. Ñi'ya ndu'ni sca cubi' nu tya ntyi', cha' bilya cacu bi' tyaja, jua'a ndyu'ni ma, cha' ná nchca ca cuayá' ti' ma cha' jil'i ycu'i' Ndyosi bi'. ¹³ Tya cuañi' tsa ngu' nu tya ntyi'; la cui' jua'a laca cu'ma, cha' ná jlo ti' ma tsiya' ti ñi'ya nga'a cha' cua'ni ma lo'o ngua tso'o cresiya jil'i ma cuentya jil'i Jesús, masi ntsu'u cha' tso'o nu nga'a cha' cua'ni ma juani. ¹⁴ Ñati' nu cua nguluu xi laca nu ndacu tyaja; lo'o cu'ma caca jua'a, si qui'j ma cha' culacua tso'o ti' ma ñi'ya laca sca cha', si cha' tso'o laca, si cha' cuxi laca.

6

¹ Cua'ni yala na lacua, cha' cuna tso'o na lcaa cha' nu ntsu'u jil'i Cristo; cua'ni na cha' caca na ñati' nu nclacua tso'o ti ti', cha' ná tso'o si xcu'i' na nchcui' na jil'i cha' nu ngua tsa'a na tya clyo ti. Juani cua jlo tso'o ti' na macala ntucua quiya' cha' jil'i Cristo: cua nchcui' na ñi'ya caca tyu'utsu' na jil'i cha' cuxi nu ngua'ni na tya sa'ni la, ñi'ya caca xñi na cha' jil'i Cristo; ² jua'a cua nchcui' na ñi'ya caca tyucuatya na chacuayá' jil'i Cristo, ñi'ya caca sta ya' ngu' hique na chacuayá' jil'i Cristo; cua nchcui' na cha' tya tyu'u na chaca quiya' nde loo la, masi cua ngujuii na, cha' li' ntsu'u cha' cua'ni cuayá' Ni jil'i lcaa na lo'o tya'a na. ³ Lo'o nu juani ni, nga'a cha' cua'ni yala ti na cha' taquiya' na lcaa cha' jil'i Jesús nu tya lyiji xñi tso'o na; jua'a cua'ni na lacua, si tya ta la ycu'i' Ndyosi xi chalyuu jil'na.

⁴ Ná caja ñi'ya cua'ni na lo'o ñati' nu nguxtyanu tsiya' ti jil'i cha' bi'. Cua jlo ti' ngu' ñi'ya laca lo'o cua ndyaala hique ngu' cha' ngulacua tso'o ti' ngu', jua'a cua jlo ti' ngu' cha' tso'o tsa cua ña'a ca cha' nu nda ycu'i' Ndyosi yaa slo ngu'. Lo'o ngu' bi', cua ngua'ni Xtyi' ycu'i' Ndyosi cña ne' cresiya jil'i ngu' xqui'ya Jesús nquicha'. ⁵ Cua jlo ti' ngu' bi', cha' cua na'a ngu' cha' tso'o tsa lcaa cha' nu nacuj Ni jil'na cha' cua'ni Ni lo'o na; cua na'a ngu' bi', cha' tlyu tsa cha' nu ndyaca lo'o cua nguxana tyalaa chalyuu cucui jil'i ycu'i' Ndyosi ca su ndi'j ngu'. ⁶ Lo'o li' cua ndya'achu' ngu' bi' jil'i Jesús. Nga'aa caca cua'ni na cha' chaca quiya' xñi tso'o ngu' bi' cha' jil'i Jesús; xcu'i' na nda ngu' bi' cha' ti' jil'i Jesús nu sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi, cha' ndyu'ni ngu' ñi'ya laca si ntyijil'i ca'a ngu' jil'i Jesús lo crusi chaca quiya', cha' xa' xtyi lo'o ti ñati' chalyuu jil'i yu. ⁷ Ñi'ya nti' sca yuu tso'o su ndyu'ni ngu' cña ni, lu'ba ti nda'ya tyo ndyalú lo yuu bi'; ndyi'yu yuu hitya tyo

bi' li', cha' jua'a nxyucua ycu'i Ndyosi ji'i yuu cha' tyucua na cuiñi nu cua ndyataa lo yuu, cha' cua'nijo'o ji'i ngu' nu ndyu'ni cña bi'.⁸ Pana ná tso'o yuu tsiya' ti si tyucua xcu'i quixi', xcu'i yaca quiche'; xtyanu ngu' ji'i yuu nu ndu'ni jua'a, cha' ñi'ya laca si cua ngusta ycu'i Ndyosi yabe' ji'i yuu bi', jua'a ndyu'u cha'. Nga'a cha' cua'a ngu' quii' lo yuu bi', cha' tye tyaquí laca na cuxi nu ntsu'u ca ndacua. Ñi'ya nu caca ji'i yuu nu ná tso'o tsiya' ti bi', jua'a caca cuxi ji'na si xtyanu na cha' ji'i Jesús.

Ña'a ti tya xñi tso'o na cha' ji'i ycu'i Ndyosi, cha' ná xtyanu chca Ni ji'na

⁹ Cu'ma tya'a tso'o na, nu ntsu'u tsa tyiquee ya ña'a ya ji'i ma, nga'aa ntsu'u cha' culacua ti' ya cha' ji'i ma jua'a, masi nchcui' ya ñi'ya nu cua nchcui' ca ti ya. Cua jlo ti' ya cha' tso'o ti ndyaca ji'i ma juani, tya lo'o ngua'ni lyaá Jesús ji'i ma ji'i nu cuxi.¹⁰ Lo'o jua'a liñi tsa ndu'ni ycu'i Ndyosi lo'o na. Ná clyaa ti' Ni lcaa cha' tso'o nu cua ndyu'ni ma, nu lo'o nxyucua ma ji'i ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, cha' cua quiña'a xi cña ndyu'ni ma cuentya ji'i ngu' bi'. Xqui'ya cha' ndyu'ni ma jua'a, bi' cha' jlo ti' xa' ñati cha' ntsu'u tsa tyiquee ma ji'i Jesús, cha' ña'a ti tya ndyu'ni ma cha' tso'o lo'o ngu' juani.¹¹ Tso'o si ña'a ti tya cua'ni ma tyucui tyempo nde loo la nti' ya, cha' ndu' ti' ma ji'i ycu'i Ndyosi ña'a cuayá' tyu'u tucua lcaa cha' nu cua nchcui' Ni lo'o ma.¹² Ná nti' ya cha' caca taja ma; na cua nti' ya cha' cua'ni ma ñi'ya nu ngua'ni xa' la tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús tya clyo la, nu cua ndalo tsa tyiquee cha' ndu' ti' ngu' ji'i ycu'i Ndyosi. Bi' cha' cua ngujui lcaa cha' ji'i ngu', ñi'ya nu nacuj Ni cha' tyacua ji'i ngu'.

¹³ Nu ngua sa'ni la lo'o ngüñi cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o jyo'o Abraham, li' ngulotu Ni xtañi ycu'i Ni lo'o nacuj Ni ndi'ya ji'i nu cusu' bi': "Chacuayá' ji'i ycu'i ca ti na' cua'ni na' cña bi' cuentya jinu'u", nacuj Ni. Nga'aa ntsu'u la xa' ñati nu tlyu la cha' ji'i que ycu'i Ndyosi, bi' cha' ngulotu Ni xtañi ycu'i Ni, cha' quiñi cha' ji'i Ni lo'o Abraham bi'.¹⁴ Xa' nchcui' Ni lo'o jyo'o bi' li': "Chañi cha' nu chcui' na' lo'o nu'u, cha' tso'o tsa cua'ni na' lo'o nu'u, cha' quiña'a tsa ñati jinu'u tyatu nde lo yuu tyempo ca nde loo la". Jua'a nacuj Ni nu ngua li'.¹⁵ Ndalo tsa tyiquee Abraham bi' li', cha' ndu' ti' yu ji'i cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o yu; bi' cha' ngutu'u tucua lcaa cha' ji'i yu, ñi'ya nu cua nacuj Ni ji'i yu cha' caca ji'i.¹⁶ Ndi'ya ndu'ni ñati chalyu: Si nti' ngu' cha' tyanu tachaa sca cha' nu cua quiñi ti ji'i ngu' lo'o tya'a ngu', li' nclotyot ngu' tañi sca jo'ó, masi xtañi sca ñati tlyu laja lo'o nda ngu' cha'; ná caja ñi'ya xuy tya'a ngu' cuentya ji'i cha' bi' li'.¹⁷ La cui' jua'a ngua'ni ycu'i Ndyosi. Ngua ti' Ni

cacha' liñi Ni ji'i ngu' ñi'ya nu caca cha' bi' ji'i ngu' bi' ca nde loo la, cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' nga'aa tya'achu' Ni tsiya' ti' ji'i sca cha' nu cua nacuj Ni tsaca quiya'; bi' cha' xtañi ycu'i Ni ngulotu Ni clyo, cha' jua'a ngüñi cha' ji'i Ni lo'o jyo'o bi'.¹⁸ Xqui'ya lcaa cha' bi' cua jlo ti' na cha' ná nga'a cha' cha'a tsiya' ti sca cha' nu cua nacuj ycu'i Ndyosi cha' caca, cha' ná nti' Ni cñilo'o Ni ji'na tsiya' ti. Tso'o ti ndi'i tyiquee na juani, cha' ni sca cha' cuxi ná taca xcutsii ji'na, xqui'ya cha' jlyu ti' na cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o na; cua ngua'ni Ni cha' ndyaca tlyu la tyiquee na, cha' xñi tso'o na lcaa cha' nu cua nchcui' Ni lo'o na ña'a cuayá' nu tyu'u tucua cha' bi'.¹⁹ Ñi'ya nti' chcuá ngratu nu nsalú ngu' nde siyu' yaca ni'i, cha' tachaa ti xñi ca'a chcuá bi' ji'i quee nde siyu' hitya, cha' tyacui se'i ti yaca ni'i bi' lo hitya, cha' ná caca tyu'utsu' yaca ni'i bi' tsiya' ti li'; la cui' jua'a ndu'ni Jesús lo'o na, cha' ndu'ni yu cha' tyanu tachaa cha' ji'i ycu'i Ni ne' cresiya ji'na, cha' ná tya'achu' na ji'i Ni tsiya' ti. Cua ndyala Jesús nde cua, ñi'ya laca si cua nteje tacui yu tasá tlyu nu ndacui cla'be ne' laa tonu; juani cua ndyaa tucua yu la cui' ca su ntucua ycu'i Ndyosi.²⁰ Cuentya ji'na, cua ndyaa Jesús ca bi' nde loo la, cha' taca xtyucua yu ji'na. Ná nga'a cha' tye cha' laca Jesús sti jo'ó nu laca loo la cuentya ji'na; la cui' ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Melquisedec nu ngua sa'ni, jua'a cua'ni Jesús cuentya ji'na juani.

7

Ñi'ya ngua Melquisedec sti jo'ó, jua'a laca Jesús cuentya ji'na juani

¹ Nu jyo'o Melquisedec bi' ni, xu'na quichi Salem ngua nu cusu' bi'; cuentya ji'i ycu'i Ndyosi nu laca loo la ngua'ni yu cña cha' ngua yu sti jo'ó. Nu ngua tyempo bi' cua ndyaa lca'a jyo'o Abraham ji'i tyuú tya'a rey xña'a, cha' ngusuú tya'a yu lo'o ngu' bi', ndyujui yu ji'i nu ngu' xña'a bi' li'. Tyucui lo'o ñaa yu, li' ngutu'u nu Melquisedec bi' ndyaa to' tyucui cha' tyacua tya'a lo'o nu Abraham bi'; ngulacua ji'i yu chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi li'.² Bi' cha' ngusa'be Abraham lcaa yu'ba nu nquije ji'i yu chaca quici'a, nu nguaana nu ngu' xña'a bi'; tii tya'a yu'be ngusa'be yu lcaa cha' bi', lo'o li' nda yu ña'a tsaca yu'be ji'i nu cusu' Melquisedec bi'. Ndi'ya ndyu'u xtañi nu cusu' bi': "xu'na quichi nu liñi ca ndu'ni", jua'a ndyu'u cha' bi' cha' cña ji'na; lo'o jua'a cha' xu'na quichi Salem ngua nu cusu' bi', bi' cha' taca chcu'i na: "ti ti ndi'i cresiya ji'i ngu' xqui'ya nu xu'na ngu'", cha' jua'a ndyu'u xquicha' Salem cha' cña ji'na.³ Ná nchcui' quityi ñi'ya naa sti xtya'a nu Melquisedec bi', jua'a ni sca cha' ná nscua lo quityi cuentya

ji'j jyo'o cusu' ji'j nu cusu' bi'; ná nchcui' ni jacua' ngula, ni jacua' ngujuii. Ñi'ya ngua Melquisedec, jua'a laca Jesús, cha' lcaa tyempo laca yu sti jo'ó cuentya ji'na; pana Jesús ni, laca yu nu sca ti Sñi' ycui' Ndyosi.

⁴ Culacua xi ti' ma lacua, ni cha' ngua nu cusu' bi' tlyu la que Abraham. Ji'j nu cusu' Melquisedec bi' cua nda jyo'o cusu' ji'na ña'a tsaca yu'be yu'ba, la cui' yu'ba nu cua nquije ji'j yu chaca quiya', nu nguaana nu ngu' xña'a' bi'. ⁵ Chalyuu nu ngua sa'ni bi', sca ti nu ñati' tya'a ji'j jyo'o Leví laca sti jo'ó; bi' ti ngu' nu nda ycui' Ndyosi chacuayá' ji'j cha' xñi ngu' msta' nu nda cua ña'a' ca ngu' Israel ji'j ycui' Ndyosi. Msta' bi' laca sa yu'be lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'j ngu'. Lo'o jua'a laca sti jo'ó bi' la cui' tya'a ñati' lo'o tya'a quichi tyi ngu' nu cuentya ji'j Abraham. ⁶ Pana nu cusu' Melquisedec bi' ni, si'i tya'a ngu' Leví ngua Melquisedec bi' tsiya' ti, masi ngusñi yu msta' nu cua nda Abraham ji'j ycui' Ndyosi; li' ngulacua nu cusu' bi' ji'j Abraham, xqui'ya cha' cua ngüiñi cha' ji'j ycui' Ndyosi lo'o Abraham tya clyo la. ⁷ Bi' cha' cua jlo ti' na cha' tlyu la ngua jyo'o Melquisedec bi' que jyo'o Abraham; na cua ngulacua nu cusu' bi' ji'j jyo'o Abraham nu ngua li', bi' cha' tlyu la chacuayá' ntsu'u ji'j ycui' nu cusu' bi' que Abraham. ⁸ Xcui' na ndyijii sti jo'ó nu nxñi msta' nu nda ñati' chalyuu ti ji'j ycui' Ndyosi, tsa yu'be ti cha' tso'o nu ntsu'u ji'j scaa ngu' nda ngu' bi'; pana ná nscua lo quityi cusu' ni jacua' ngujuii nu Melquisedec bi', la cui' nu cusu' nu cua ngusñi msta' nu nda Abraham nu ngua li'. ⁹ Taca ñacu' na cha' lo'o ycui' jyo'o Leví cua nda msta' ji'j nu Melquisedec bi' nu ngua tsá bi', masi tiya' la yaq nu Leví bi' chalyuu; la cui' jyo'o Leví nu ngua jyo'o cusu' ji'j lcaa tya'a ngu' Leví nu ngua'ni ngu' cña sti jo'ó, cha' ngusñi ngu' msta' nu nda ñati' chalyuu ji'j ycui' Ndyosi. ¹⁰ Nu lo'o ndyacia tya'a Melquisedec lo'o Abraham, ñi'ya laca si lo'o Leví nda msta, jua'a ngua li', masi tya lyiji cala Leví chalyuu, xqui'ya cha' Abraham ngua jyo'o cusu' ji'j yu, cha' sñi' ste' Abraham ngua sti Leví bi'.

¹¹ Nu sti jo'ó nu yaq chalyuu tiya' la bi', la cui' jua'a tya'a ñati' ji'j jyo'o Leví, nclyu'u quij' ngu' bi' ji'j ngu' Israel cha' cua'ni ngu' lcaa cña nu ngulo ycui' Ndyosi ji'j ngu'. Pana ná ndalo sti jo'ó bi' cua'ni tyucui' cña bi', bi' cha' juani ngutu'u tucua chaca nu laca sti jo'ó nu cuentya ji'na. Ná laca yu sti jo'ó ñi'ya ngua Aarón lo'o tya'a Aarón sti jo'ó, masi laca yu sca sti jo'ó nu ñi'ya ngua'ni jyo'o Melquisedec nu ngua sa'ni la, la cui' jua'a cua'ni yu cuentya ji'na juani. ¹² Nu lo'o ncha'a' cha' ji'j sti jo'ó ni, la cui' jua'a ncha'a' cña nu nga'a' cha' cua'ni na cuentya ji'j ycui' Ndyosi. ¹³ Cha' ji'j Jesús nu Xu'na na nchcui' cha' nu nscua lo quityi cusu' bi'; pana ycui'

Jesús ni, xa' ñati' laca bi', si'i tya'a ñati' ji'j Leví laca yu. Ni sca ñati' tya'a xtañi Jesús ná ngua ngu' sti jo'ó nde chu' la. ¹⁴ Cua jlo ti' ngu' cha' Judá ngua xtañi Jesús tya lo'o ngula yu; pana nu lo'o nchcui' jyo'o Moisés tilaca nu caca sti jo'ó, ná nchcui' tsiya' ti ji'j ngu' tya'a xtañi Judá bi'.

¹⁵ Lo'o nu juani laca Jesús sti jo'ó nu xa' ña'a' cua'ni; ñi'ya ngua'ni jyo'o Melquisedec, jua'a cua'ni Ni cña ji'j sti jo'ó. Bi' cha' tso'o la nchca cuayá' ti' na juani cha' cua ntyeje tacui cha' ji'j cha' cusu' bi', cha' cua ngutu'u tucua Jesús nu sti jo'ó cucui ji'na. ¹⁶ Cua nda ycui' Ndyosi cña ji'j Jesús cha' caca Ni sti jo'ó, xqui'ya cha' ná ngua ji'j ñati' chalyuu cujuui ngu' ji'j yu sca ti quiya'; cua ndyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o nu ngujuii yu. Juani ná nga'a' cha' tye chalyuu ji'j Ni; bi' cha' laca Jesús sti jo'ó cuentya ji'na juani, si'i cha' cua'ni Ni lcaa cña nu ndyu'ni ngu' tya'a Leví nu laca ñati' chalyuu ti. ¹⁷ Cua nscua lo quityi cusu' cha' ndi'ya nchcui' ycui' Ndyosi lo'o Ni:

Lcaa ca tyempo caca nu'u sti jo'ó;
ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Melquisedec nu ngua sa'ni, la cui' jua'a cua'ni nu'u cuentya ji'j ñati' juani.

¹⁸ Bi' cha' cua ngulotsu' ycui' Ndyosi ji'j cha' cusu' nu lye tsa ngulo cña ji'na, cha' ná caca xtyucua cha' cusu' bi' ji'na; ná nchca cati qui'ya nu ntsu'u ji'na lo'o ycui' Ndyosi jua'a. ¹⁹ Tya lyiji tsa cha' ca tso'o cresiya ji'na cuentya ji'j ycui' Ndyosi, masi cua ngua'ni na lcaa cña nu ngulo jyo'o Moisés ji'j ngu' tya'a na nu ngua li', cha' ná ngua cua'ni lyaá cha' cusu' bi' ji'na ji'j nu cuxi; pana juani taca xñi na cha' ji'j ycui' Ndyosi. Caca tsa laca ycui' Ni ji'na juani xqui'ya Jesús, cha' tso'o la tsiya' ti laca cha' nu ya'lo'o Jesús cha' chcui' Ni lo'o na.

²⁰ Tso'o la laca Jesús, xqui'ya cha' cua ngüiñi tso'o cha' ji'j ycui' Ndyosi lo'o Sñi' ndi'ya: "Chacuayá' ji'j ycui' ca na' caca nu'u sti jo'ó", nacui' ycui' Ndyosi ji'j Jesús. ²¹ Ná nchcui' Ni jua'a lo'o sti jo'ó tya'a ngu' Leví. Pana ndi'ya nchcui' ycui' Ni lo'o Jesús tya lo'o nguxana cha' caca Jesús sti jo'ó:

Liñi tsa nda na' cha' cuentya jinu'u, nacui' ycui' Ndyosi,

nga'aa tya'ach'u' na' tsiya' ti ji'j cha' nu cua nacui' na' bi':

"Lcaa ca tyempo caca nu'u sti jo'ó.

Ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Melquisedec nu ngua sa'ni, la cui' jua'a cua'ni nu'u cuentya ji'j ñati' juani."

²² Bi' cha' cua tso'o la ngüiñi cha' ji'j ycui' Ni lo'o na juani, xqui'ya cña nu ngua'ni Jesús cuentya ji'na. ²³ Pana nu sti jo'ó tya'a ngu' Leví bi' ni, xcui' na ndyijii ngu' bi', lo'o li' xa' la tya'a ngu' ndyat' lo cña sti jo'ó bi'; bi' cha' ngua quña'a' tsa sti jo'ó chu' tyuu yija li'. ²⁴ Lo'o nu Jesús bi' ni, ña'a' ti lu'u yu; ná

nscua cha' cajaa Ni, bi' cha' ná nga'a cha' tye cha' caca Ni sti jo'ó cuentya ji'na, cha' ná ntsu'u cha' cua'ni xa' ñati' cña ji'i'. ²⁵ Lcaa ca tyempo, masi juani, masi nde loo la, taca ji'i' Ni cua'ni lyaá Ni ji'i' cua ña'a ca ñati' nu xñi cha' ji'i' ycuí' Ndyosi xqui'ya Jesús. Tyucui tyempo ndi'i' Jesús ca slo ycuí' Ndyosi, cha' chcuí' Ni lo'o ycuí' Sti Ni cuentya ji'na.

²⁶ Xñi na cha' ji'i' Jesús lacua; bi' laca sti jo'ó nu laca loo la, nu chañi cha' taca xtyucua ji'na. Ñati' lubii' tsiya' ti laca Ni, cha' ná ntsu'u cha' cuxi, ná ntsu'u qui'ya ji'i' Ni. Xa' ña'a laca Jesús, nu ná nda ycuí' Ndyosi chacuayá' cha' tyanu yu slo ñati' chalyuu nu ndu'ni tsa cha' cuxi; ca nda Sti yu su tyucua yu la cui' su tlyu ca su ntucua ycuí' Ndyosi Sti yu. ²⁷ Ndulo la tsiya' ti cha' nu ntsu'u ji'i' Jesús que cha' nu ntsu'u ji'i' xa' la sti jo'ó nu ndi'i' chalyuu. Lcaa tsá nsta ngu' bi' msta' lo mesa tacati, cha' jua'a cati' la qui'ya nu ntsu'u ji'i' ngu' lo'o ycuí' Ndyosi; clyo ndu'ni ngu' cha' cati' qui'ya ji'i' ycuí' ca ngu', lo'o li' ndu'ni ngu' cha' cati' qui'ya nu ntsu'u ji'i' lcaa ngu' quichí' bi'. Pana nu Jesús bi' ni, sca ti qui'ya' ngusta yu msta' lo'o nguti'i' yu chalyuu cha' cati' qui'ya nu ntsu'u ji'i' ñati; tyucui ña'a ycuí' yu ngua msta' bi', nu lo'o ngujui' ca'a ngu' ji'i' yu lo crusi. ²⁸ Ñati' chalyuu ti laca sti jo'ó nu ndu'ni cña nu cua nacuj' jyo'o Moisés cha' caca, ñati' nu tya ntsu'u qui'ya ji'i' laca ngu' bi'; pana nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi ni, lubii' tsiya' ti cresiya ji'i' Ni. Cua tyeje tacui ti tyempo cusu' lo'o ndaquiyá' tsa ngu' ji'i' cña nu ngulo jyo'o Moisés. Bi' cha' nguane ycuí' Ndyosi ji'i' Sñi' ycuí' ca, nu Jesús bi' ni, cha' caca Ni sti jo'ó cuentya ji'na. Cua nchcuí' Sti Ni lo'o Ni: "Chacuayá' ji'i' ycuí' ca na' caca nu'u sti jo'ó", nacuj' ycuí' Ndyosi ji'i' Jesús.

8

Jesús laca nu ndi'i' ca slo ycuí' Ndyosi, cha' chcuí' lo'o Ni cuentya ji'na

¹ Ndi'ya ndyu'u cha' nu nti' na' chcuí' lo'o ma' juani: Ca cua' ntucua Jesús, nde la'a tsu' cuj' ca su ntucua ycuí' Ndyosi, cha' nclyo Ni cña tyucui ña'a chalyuu; ca bi' ntucua Jesús cha' laca Ni sti jo'ó nu laca loo la cuentya ji'na. ² Ndu'ni Ni cña ca sca se'j' su tacati tsa nu ngüiñá ycuí' Ndyosi; si'i' ñati' chalyuu ti nu ngüiñá ji'i', cha' laca bi' ñi'ya' nu ngua ti' ycuí' Ndyosi cha' caca. ³ Lcaa xu'na sti jo'ó nde chalyuu ni, ntsu'u cha' sta ngu' msta' ca slo ycuí' Ndyosi, ntsu'u cha' taquj' ngu' xa' la msta' lo mesa quii', cha' bi' laca cña ji'i' ngu'; lo'o jua'a Jesús ni, ntsu'u msta' nu nda Ni ca slo ycuí' Ndyosi cuentya ji'na, ⁴ masi ná ngua Jesús sti jo'ó lo'o nguti'i' yu nde chalyuu. Ná nda ngu' cña bi' ji'i', cha' cua laca ndi'i' xa' la sti jo'ó nu nsta msta' nu ntsu'u cha' ta ngu' quichí' chacuayá' ji'i'

jyo'o Moisés. ⁵ Pana nu xa' la sti jo'ó bi' ni, ñati' nu cajaa ti laca ngu' bi'; cua laca ti cña ndu'ni ngu'. Xqui'ya ngu' bi' nchca cuayá' ti' na cha' tso'o la tsiya' ti sti jo'ó laca Jesús, nu ntucua ca slo ycuí' Ndyosi. Lo'o jua'a nu chca'ya late' nu ngüiñá jyo'o Moisés su ngua'ni tlyu jyo'o cusu' ji'na ji'i' ycuí' Ndyosi nu ngua li', ndi'ya nchcuí' Ni lo'o nu cusu' bi' cuentya ji'i' chcuay'a bi': "Cui'ya nu'u cuentya cha' cuiñá ma' ni' bi' ñi'ya nu ngulu'u na' ji'i' ma' cha' cuiñá ma' ji'i', nu lo'o ngutu nu'u nchcuí' nu'u lo'o na' lo xlyu ca'ya cua' bi'", nacuj' Ni. Pana sca na nu culiji' yu'u ti ngua bi', tso'o la tsiya' ti su ntucua Ni nde cua. ⁶ Bi' cha' cua nchca cuayá' ti' na cha' tso'o la tsiya' ti cña nu ndu'ni Jesús cuentya ji'na, siya' la cña nu ndyu'ni nu xa' la sti jo'ó nde chalyuu. Lo'o juani ndulo tsa cha' ji'na, la cui' cha' nu cua ngüiñi' ji'i' ycuí' Ndyosi lo'o na xqui'ya Jesús, cha' xcuí' cha' liñi' tsiya' ti nchcuí' ycuí' Ndyosi lo'o na.

⁷ Ntsu'u tsa cha' nu lyiji' ji'i' cha' cusu' nu ngua tya clyo, nu cua ngüiñi' ji'i' Ni lo'o ñati' tyempo bi', bi' cha' nda ycuí' Ndyosi chaca cha' lo'o ñati'. Ná ndyu'u scau cha' cusu' bi', cha' taca ca tso'o cresiya ji'i' ñati' cuentya ji'i' ycuí' Ndyosi, ⁸ cha' ná tso'o ngua'ni ñati' bi' li'. Ndi'ya nscua lo quityi' ji'i' ycuí' Ndyosi cuentya ji'i' cha' bi':

Cua ngulala ti tyalaa tsá cha' quiñi' cha' 'na lo'o tya'a ngu' Israel chaca qui'ya,

la cui' jua'a lo'o tya'a ngu' Judá, nacuj' ycuí' Ndyosi nu Xu'na na.

⁹ Si'i' la cui' cha' ñi'ya' nu cua ngüiñi' 'na lo'o jyo'o cusu' ji'i' ngu' bi' nu ngua sa'ni, nacuj' Ni.

Nu ngua li' ntejeja' na' ji'i' ngu' cha' ngutu'u ngu' ca quichí' tyi ngu' Egipto, ndyaa ngu'.

Pana ná ndaquiyá' ngu' ji'i' cha' nu cua ngüiñi' 'na lo'o ngu';

ña'a ti ngua'ni tsa ngu' cha' cuxi, bi' cha' nga'aa ntucua' na' cha' ji'i' ngu', nacuj' ycuí' Ndyosi nu Xu'na na.

¹⁰ Lo'o juani nde laca cha' cucui nu cua quiñi' ti 'na lo'o ngu' Israel juani, nacuj' Ni.

Nu lo'o tyalaa tyempo, li' cua'ni na' cha' tyanu tso'o lcaa cha' ne' cresiya ji'i' ngu', ñi'ya' nu chcuí' na' lo'o ngu' li'.

Tyucui ti' tyiquee ngu' cua'ni ngu' cña 'na li'; caca na' ycuí' Ndyosi nu Xu'na ngu' li', lo'o jua'a caca ngu' bi' ñati' jna'.

¹¹ Taca jlo ti' ngu' tilaca laca na' li', lcaa ngu' lo'o tya'a ngu', masi nu sube, masi ñati' cusu'.

Lo'o li' nga'aa ntsu'u cha' cacha' ngu' ji'i' tya'a ngu' tilaca laca na';

nga'aa nti' cha' culu'u ngu' ji'i' tya'a quichí' tyi ngu' cha' laca na' ycuí' Ndyosi nu Xu'na ngu' li'.

¹² Cua'ni clyu ti' na' jil'i ngu' jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu' li'; nga'aa culotu na' qui'ya jil'i ngu' li'.

Jua'a nchcui' quityi jil'i ycu'i' Ndyosi bi'. ¹³ Na cua culiji yu'u ti cha' cusu' nu ngua tya clyo; jua'a ndyu'u cha' bi' li', nu lo'o nchcui' ycu'i' Ndyosi jil'i chaca cha' cucui nu cua quiñi ti jil'i Ni lo'o na. Sa'ni tsa nguxana cha' cusu' bi'; cua jyo'o ti cha' bi' juani, cua culiji ti cha' jua'a ti.

9

Cristo laca nu cua ngusaala tyucuii ji'na cha' caq na slo ycu'i' Ndyosi

¹ Nu cha' cusu' nu cua nda Ni lo'o ngu' Israel nu ngua li', nchcui' bi' ñi'ya cua'ni ngu' lo'o ngua'ni tlyu ngu' jil'i ycu'i' Ndyosi. Lo'o jua'a cua ntsu'u sca ni'l'i nu tacati jil'i ngu', su ngua'ni tlyu ngu' bi' jil'i Ni, masi ñati ti ngua ngu' nu ngüiñá ni'l'i bi'; ² sca chcu'ya late' ngüiñá ngu' bi' nu nscua cla'be ne' lo'o su ndya'a sti jo'ó ti. Nde ne' chcu'ya bi' cua ntucua candyeru chcu'a su ndyaquí quii' lcaa hora; jua'a ntucua sca mesa su nscua xly' lo, nu caca msta jil'i ycu'i' Ndyosi. Lcaa tsá ngusta sti jo'ó msta bi'. ³ Ca ne' tasá nu ndacui cla'be ne' chcu'ya bi', ca bi' ntsu'u chaca cuarto nu tacati tsa jil'i ngu'. ⁴ Nde ne' cuarto bi' ntucua mesa oro su ndaquí sti jo'ó yana jo'ó lo; la cui' ca bi' ntucua cñá' tacati, nu ngüixi tyil'i ca chu' yaca lo'o chcu'a oro. Ne' cñá' bi' cua ntsu'u co'o tsa yu'be ti na nu ñi'ya ña'a sca ña'a, nu nda ycu'i' Ndyosi cha' ndyacu ngu' Israel ca lo nati' btyi su nguta'a yu'u ngu' nu ngua sa'ni; ne' sca caatyá oro ntsu'u co'o na nu ndyacu ngu' bi'. Lo'o jua'a ca ne' cñá' bi' ntsu'u co'o yaca xca jil'i jyo'o Aarón, yaca nu ntyucua satí chu' jua'a ti; jua'a ntsu'u tyucuaa quee cuaja', nu nscua nu tii tya'a cha' bi' lo, nu ndacha' ni cña nu cua ngulo ycu'i' Ndyosi jil'i ngu' cha' cua'ni ngu'. Ca ta' na bi' ntsu'u co'o ne' cñá' tacati bi'. ⁵ Chu' cñá' bi' ntucua lcu' jil'i tucua tya'a xca jil'i ycu'i' Ndyosi nu ndubi tsa ña'a; ngatya'a ti lo lu'be xca ndubi bi' chu' cñá', cha' tyil'u ti' ñati cha' ca bi' lijya ycu'i' Ndyosi cha' cati qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu'. Xca ndubi bi' cua ntucua cha' ca cuayá' ti' ngu' Israel cha' lcaa tsá nga'a ycu'i' Ndyosi laja su ndi'l'i ngu'. Pana ná caja tyempo chcu'i' na jil'i lcaa cha' bi' juani.

⁶ Jua'a ngua cha' ntucua lcaa yaca bi' ne' chcu'ya late' bi' su ngua'ni tlyu ngu' jil'i ycu'i' Ndyosi, cha' lcaa tsá ndyatí sti jo'ó ndyaa ne' chcu'ya bi', ngua'ni cña jil'i ycu'i' Ndyosi ca jua; ⁷ pana sca ti sti jo'ó nu laca loo nguta'a ca ne' cuarto nu tacati tsa bi' jil'i ngu', sca ti quiya' nguta'a nu cusu' bi' sca yija. Lo'o tañi na'ni ndyaa nu cusu' bi' li', cha' scui' jil'i slo ycu'i' Ndyosi ca ne' cuarto tacati bi', cha' jua'a cuityi Ni qui'ya nu

ntsu'u jil'i ycu'i' nu cusu' bi', lo'o jua'a cuityi Ni lcaa qui'ya nu ntsu'u jil'i lcaa ngu' quichí, masi qui'ya nu ná nda ngu' cuentya si cha' cuxi ngua'ni ngu' nquicha', cha' cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi ngua'ni nu cusu' cña bi'. ⁸ Laja lo'o nchcui' na jil'i chcu'ya late' bi' ndu'ni Xtyi' ycu'i' Ndyosi cha' ca cuayá' ti' na, cha' tya lyiji xñi tso'o na tyucuij cha' caq na slo ycu'i' Ndyosi si ña'a ti tya ndu ni'l'i cusu' bi', si tya ndu'ni tlyu na jil'i ycu'i' Ndyosi ñi'ya nu ngua'ni ngu' tya sa'ni bi'; tya lyiji caja ñi'ya nu caq na slo ycu'i' Ndyosi nu lubii tsiya' ti cha' jil'i Ni li', si jua'a. ⁹ Xqui'ya lcaa cha' bi' tso'o la ca cuayá' ti' na cha' nu ndyaca juani; ná caja ñi'ya nu ca tso'o cresiya ji'na cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi laja lo'o ndyu'ni tlyu ti na jil'i Ni ñi'ya nu ngua'ni ngu' bi', masi quiñá' tsa msta ta na jil'i Ni, masi taquí tsa na na'ni lo mesa cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'na. ¹⁰ Xcui' cha' nu nchcui' ñati chalyuu ti laca, masi ñacu' ngu' cha' ná tso'o cacu na co'o na sca lo na, masi ñacu' ngu' ñi'ya cua'ni na cha' caca lubii cresiya ji'na; cña nu ndatsaa ti ñati chalyuu ji'na cha' cua'ni na, jua'a laca cha' bi'. Xti ti tyempo talo cha' bi' ña'a cuayá' xcutsa'a ycu'i' Ndyosi lcaa cha'.

¹¹ Lo'o juani cua yaq Cristo, nu laca chaca lo sti jo'ó nu laca loo; cua laca nguxana ndyaca tso'o chalyuu xqui'ya Ni. Ná ndyaa Ni ngua'ni Ni cña ne' sca ni'l'i tlyu nu ngüiñá ñati ti, cha' ná ndu'ni cha' tyu'u cha' jil'i Ni lo'o sca cha' nu ntsu'u nde chalyuu. ¹² Ndi'ya ña'a cña nu ngua'ni Cristo cuentya ji'na, nu lo'o ndyaa Ni la cui' ca su tacati tsa ca su ntucua ycu'i' Ndyosi: ná nguta'a Ni lo'o tañi chivo lo'o tañi chqueru, cha' scui' Ni tañi bi' nde slo ycu'i' Ndyosi cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'na; pana ngujuii Cristo lo crusi, ndye tañi ycu'i' yu ndyalú cuentya jil'i qui'ya nu ntsu'u ji'na. Bi' cha' sca ti quiya' tsiya' ti ngua'ni lya'a Cristo jil'i na, lo'o jua'a ná nga'a cha' tye cha' ngulaá na jil'i nu cuxi, xqui'ya cña nu ngua'ni Ni cuentya ji'na. ¹³ Nu ngua sa'ni la ni, si ntsu'u sca cha' nu ngua'ni cha' nga'aa lubii sca ñati, li' nguscui' sti jo'ó tañi chivo tañi toro lo ngu', cha' caca lubii ngu' hichu' ti ngu' cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi; jua'a nguscui' sti jo'ó jii lo ngu', jii jil'i chqueru msta nu cua ndyaquí cuentya jil'i ngu'. ¹⁴ Masi jua'a ngua'ni ngu' cña nu ngua li', pana tlyu la cña nu ngua'ni Cristo juani, cha' ndyalú tañi ycu'i' yu lo'o ngujuii yu lo crusi cuentya ji'na. Xqui'ya Xtyi' ycu'i' Ni, bi' cha' ngua jil'i Cristo ta yu tyucui ña'a ycu'i' ca yu, cha' sca ti quiya' cati qui'ya nu ntsu'u ji'na lo'o ycu'i' Ndyosi; nu ycu'i' Cristo ni, ná ntsu'u qui'ya jil'i yu tsiya' ti, bi' cha' taca cua'ni lubii Ni cresiya ji'na, nu lo'o tyi'u ti' na ñi'ya nu ngua'ni Ni lo'o ndyalú tañi ycu'i' Ni. Li' cuityi Ni lcaa cha' cuxi nu ndyu'ni ñu'u tsa ji'na, jua'a taca ji'na

cua'ni na cña ji'j' ycuu' Ndyosi nu lu'ú ca nde chalyuu li'.

¹⁵ Bi' cha' lacua, Cristo laca nu ngüñi sca cha' cucui ji'j' ycuu' Ndyosi lo'o ñati chalyuu, masi lo'o cua ña'a ca ñati nu cua ngusubi ycuu' Ndyosi ji'j'. Jua'a ngua'ni Cristo, nu lo'o ngujuii yu, cha' jua'a ngulaá na ji'j' lcaa cha' cuxi nu ngua'ni na lo'o tya ndaquiya' tsa na ji'j' cha' cusu' bi'. Nu juani taca tyacua lcaa cha' nu cua nacuj ycuu' Ndyosi Sti na ji'na cha' tyacua ji'j' lcaa ngu' nu ngusubi Ni ji'j'; ná nga'a cha' culiji yu'u cha' bi' ji'na tsiya' ti. ¹⁶ Sca quityi nu nclyo ñati cha' tyanu xi cha' tso'o ji'j' tya'a ngu' lo'o cua ngujuii ngu' ni, ndi'ya ndyaca cha' ji'j' quityi bi': ná caja cha' tso'o bi' ji'j' tya'a ngu', si bilya cajaa nu ca ji'j' cha' tso'o bi'; ¹⁷ ná cua'nijo'o quityi bi', si tya lu'ú nu ca ji'j' cha' tso'o bi'. Sca ti si cua ngujuii yu bi', li' cua'nijo'o quityi bi' ji'j' ngu'. ¹⁸ Lo'o jua'a nu cha' cusu' nu ngua clyo bi' ni, ngua'ni cha' bi' cña cuentya ji'j' ngu', xqui'ya cha' ndyujuii ngu' sca na'ni nu ngua msta cha' cati quí'ya nu ntsu'u ji'j' ngu'. ¹⁹ Nu ngua tya clyo ndacha' jyo'o Moisés lcaa cha' cusu' bi' ji'j' lcaa ngu' quichí, ndacha' yu lcaa cña nu cua ngulo ycuu' Ndyosi ji'j' ngu' cha' cua'ni ngu'. Li' ngusñi yu xi tañi chqueru lo'o tañi chivo nu ndyujuii ca ngu', nguxiya' yu tañi bi' lo'o xi hitya lubii. Li' ntejeya' yu ji'j' sca sta' yaca nu ntsu'u quicha' xly'a' nu nga'a ña'a chü'; lo'o quicha' xly'a' bi' nguscuj yu tañi bi' lo' ngu' quichí bi', jua'a lo cha' cusu' bi' nu nscua lo quee cuaja'. ²⁰ Lo'o li' nchcui' yu lo'o ngu' bi': "Lo'o tañi re ndatsaa ycuu' Ndyosi ji'j' ma, cha' cua'ni ma lcaa lo cña nu cua ngulo Ni ji'j' ma cha' cua'ni ma, nu lo'o ngüñi cha' ji'j' Ni lo'o ma", nacuj Moisés ji'j' ngu' bi' li'. ²¹ La cui' jua'a nguscuj Moisés tañi lo chcu'a'ya bi', jua'a lo lcaa na nu ntucua ca su ndu'ni tlyu ngu' ji'j' ycuu' Ndyosi. ²² Cuentya ji'j' cha' cusu' bi', xcui' lo'o tañi sca na'ni nu cua ndyujuii ngu', jua'a ngua lubii lcaa na; lo'o jua'a juani, sca ti ndyiji cha' clyu ti' ji'na lo'o ycuu' Ndyosi, cha' nu cua ngujuii Cristo cuentya ji'na.

Ngütyi Cristo quí'ya nu ntsu'u ji'j' ñati nu lo'o ngujuii yu lo crusi

²³ Ngua'ni jyo'o cusu' ji'na jua'a lo'o ngua'ni tlyu ngu' ji'j' ycuu' Ndyosi ne' laa nu ngua li', cha' caca lubii lcaa na nu cua'nijo'o ji'j' ngu'; nde chalyuu ti ntucua lcaa na bi', masi ndi'j' bi' cuentya ji'j' ycuu' Ndyosi. Pana tlyu la cña laca cati quí'ya nu ntsu'u ji'j' ñati chalyuu ca slo ycuu' Ndyosi, tso'o la cña laca nu cua'ni lyaá Ni ji'j' ñati ji'j' cha' cuxi bi'. ²⁴ Bi' cha' nga'aa ndyaa Cristo nde ne' laa nu ngüñá ñati nde chalyuu ti, masi ntucua bi' cuentya ji'j' ycuu' Ndyosi; na cua ndyaa liñi Ni ca slo ycuu' Ndyosi ca nde cua. Ca bi' ntucua Ni juani, cha' chcui' lo'o ycuu' Ndyosi cuentya ji'na. ²⁵ Cuentya ji'j' cha' cusu' ni,

sca ti quiya' sca yija ndya'a sti jo'ó nu laca loo ji'j' tya'a ngu' judío ne' cuarto nu tacati tsa cuentya ji'j' ngu' bi'; ndya'a lo'o nu cusu' ji'j' tañi na'ni nu cua ndyujuii ca ti ngu' ji'j' cha' caca msta, cha' cuityi quí'ya nu ntsu'u ji'j' ngu' quichí. Pana si' tyuu quiya' ndyaa Cristo ca slo ycuu' Ndyosi nde cua. ²⁶ Si jua'a ngua, ná tyiquee' cua tyuu tsa quiya' cua ngujui' ca'a ngu' ji'j' Cristo lo crusi tya lo'o ndya' chalyuu; pana si' jua'a ngua cha' bi', sca ti quiya' cua yaa yu chalyuu nu ngua sa'ni xi lo'o cua tye ti chalyuu cusu', cha' cuityi yu quí'ya nu ntsu'u ji'j' lcaa ñati lo'o ngujuii yu lo crusi. ²⁷ Cua ña'a na ná ndyiji na sca ti quiya', lo'o li' ndu'ni cuayá' ycuu' Ndyosi ji'na; ²⁸ lo'o jua'a Cristo, sca ti quiya' ngujuii yu lo crusi, cha' jua'a ngütyi yu quí'ya nu ntsu'u ji'j' quí'ya' tsa ñati. Tya cãa Cristo chaca quiya' ca tiya' la; pana nga'aa si'i cha' cuityi Ni quí'ya nu ntsu'u ji'j' ñati cãa Ni li', cha' cua ndye ngua'ni Ni cña bi'. Li' cua'ni lyaá lyiji Ni ji'j' lcaa ñati nu ntajtya tsa ji'j' Ni, ña'a cuayá' nu cãa Ni chaca quiya'.

10

¹ Nu lo'o nduna na xcui' cha' cusu' nu nda jyo'o Moisés lo'o jyo'o cusu' ji'na, ná nchca ca cuayá' ti' na ñi'ya tyacua cha' tso'o ji'na nde loo la xqui'ya Jesús, cha' ná nchcui' cha' cusu' bi' ji'na ñi'ya caca lcaa cha' bi'; xti tsa cha' ndacha' cha' cusu' bi' ji'na, ñi'ya nti' sca cuityi nu sta cuayá' ti ñi'ya caca sca cña lo yuu. Nu ngu' judío tya'a na, lcaa yija ndu'ni ngu' la cui' ca ti cha'; lcaa yija ndya'a lo'o ngu' ji'j' la cui' ca msta cha' cati quí'ya nu ntsu'u ji'j' ngu' lo'o ycuu' Ndyosi chaca quiya', xqui'ya cha' ná ntsu'u su tye cña tacati nu ndyu'ni ngu', cha' ná nchca cua'ni lubii msta nu ndya'a lo'o ngu' ne' laa ji'j' cresiya ji'j' ñati bi' cuentya ji'j' ycuu' Ndyosi. ² Ná ndyiji ñi'ya nu cua'ni lubii cha' cusu' bi' ji'j' cresiya ji'j' ngu' bi', nu lo'o ndya'a ngu' ndu'ni tlyu ngu' ji'j' Ni. Si ngua lubii cresiya ji'j' ngu', nga'aa ngua ti ngu' yabe nu ntsu'u ji'j' ngu' li'; nga'aa nti' cha' tyalo'o ngu' ji'j' msta ji'j' ngu' chaca quiya' li'. ³ Pana tsa bi' ti cña ndu'ni msta bi' cuentya ji'j' ngu'; lcaa yija tsiya' ti ndu'ni cha' ndyi'u ti' ngu' cha' tya ntsu'u quí'ya ji'j' ngu' lo'o ycuu' Ndyosi; ⁴ ná nchca cati quí'ya nu ntsu'u ji'j' ñati, masi nscuj sti jo'ó tañi toro, masi nscuj tañi chivo lo ngu'.

⁵⁻⁶ Nu lo'o tya lyiji cãa Cristo lo yuu chalyuu, li' nchcui' Ni lo'o ycuu' Ndyosi Sti Ni. Ndi'ya nacuj Ni:

Nga'aa nti' nu'u cha' calo'o ngu' ji'j' na'ni nu tyaquj cha' caca msta, nacuj Cristo ji'j' ycuu' Ndyosi.

Ná tso'o nti' nu'u ña'a nu'u ji'j' ngu' su ndaquj ngu' na'ni lo mesa quii', cha' caca bi' msta;

masi xa' ña'a msta sta ngu' cha' cuityi' qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu', nga'aa ndiya ti' nu'u cha' bi'.

Pana cua ta ti nu'u cuaña 'na, cha' caja ñi'ya cãa na' nde lo yuu chalyuu,

nacuj Cristo.

⁷ Bi' cha' cua lijya na' ca nde juani, Ndyosi Sti na',

cha' cua'ni na' cua ña'a ca cña nu nti' nu'u cha' cua'ni na', ñi'ya nchcui' cha' nu nscua lo quityi' cusu' cuentya jna'.

Jua'a ngua cha' nu nda Cristo nu ngua li'.

⁸ Lo quityi' bi' ni, clyo nacuj Cristo cha' ná nti' ycu'i' Ndyosi msta; la cui' jua'a nacuj Ni cha' ná ndiya ti' ycu'i' Ndyosi cha' xcui' ndya'a lo'o ngu' ji'i msta, masi msta jua'a ti, masi na'ni lu'u nu caca msta nu tyaquj lo mesa quii' cha' catj qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu' lo'o ycu'i' Ndyosi. Jua'a nacuj Ni, pana cuentya ji'i cha' cusu' ji'i ngu' nga'a cha' cua'ni ngu' bi' jua'a. ⁹ Lo'o li' nacuj Ni: "Cua lijya na' ca nde, Ndyosi Sti na', cha' cua'ni na' cua ña'a ca cña nu nti' nu'u cha' cua'ni na'". Jua'a ngua cha' ngxutyanu ycu'i' Ndyosi cha' cusu' bi', cha' nu nscua ñi'ya caca msta nu tsalo'o ngu' scaa quiya'; li' chaca cha' cucui' ngua'ni ycu'i' Ndyosi, nu lo'o nda Ni ji'i Cristo lijya nde chalyuu cuentya ji'na. ¹⁰ Ngua'ni Jesucristo lcaa cña nu ngua ti' ycu'i' Ndyosi Sti yu ngua bi'. Bi' cha' cua ngua lubii cresiya ji'na cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi juani, cua ndye yabe' nu ntsu'u ji'na.

¹¹ Nu ngu' sti jo'ó ji'i ngu' judío ni, lcaa tsã ndu ngu' bi' ndu'ni ngu' cña cha' sta ngu' la cui' tya'a msta slo ycu'i' Ndyosi, masi tyu'u quiya' sca yija; ná ntsu'u su tye cha' sta ngu' msta bi', jua'a ni sca quiya' ná ngua catj qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati lo'o msta bi'. ¹² Pana nu Jesucristo bi' ni, sca ti quiya' ngujui yu lo crusi cha' catj qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati, lo'o ña'a ti tya ndyu'u scua cña nu ngua'ni yu masi chalyuu juani. Li' ngutu'u Jesús ndyaa Ni, ndyaa tucua Ni nde la'a tsu' cuj su tlyu ca su ntucua ycu'i' Ndyosi. ¹³ Ca bi' ntucua Ni juani, ntajatya Ni ña'a cuayá' nu tyijiloo lyiji ycu'i' Ndyosi ji'i lcaa tya'a cusuu Ni. ¹⁴ Sca ti quiya' cua ndyaa Jesús lo crusi lacua, ngua'ni lubii yu ji'i cresiya ji'i ñati cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi; jua'a ngua tyucui ti' tyiquee ñati chaca quiya'. ¹⁵ Sca ti xqui'ya Xtyi'i ycu'i' Ndyosi nchca cuayá' ti' na ni cña laca nu ngua'ni Cristo nu ngua li', bi' cha' ngua'ni Xtyi'i ycu'i' Ni cha' nscua cha' lo quityi nu nchcui' ndi'ya:

¹⁶ Nde laca cha' cucui nu cua quiñi ti 'na lo'o ngu' chaca quiya', nacuj nu Xu'na na: Lo'o tyalaa tyempo bi', li' cua'ni na' cha' tyanu tso'o cha' ne' cresiya ji'i ñati

'na, lcaa cha' ñi'ya nu nchcui' na' lo'o ngu' li';

tyucui tyiquee ngu' cua'ni ngu' cña 'na li'.

¹⁷ Chaca cha' nacuj Ni li':

Li' nga'aa tyi'u ti' na' cha' cuxi nu cua ngua'ni ngu',

nga'aa culotj na' qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu' lo'o na'.

Jua'a nchcui' ycu'i' Ndyosi. ¹⁸ Bi' cha' juani, nga'aa ntsu'u cha' tsalo'o ngu' ji'i msta cha' catj qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu', cha' cua laca ngua'ni clyu ti' ycu'i' Ndyosi ji'na ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'na.

Cua'ni na cha' caca stu'ba cha' ji'na lo'o ycu'i' Ndyosi

¹⁹ Cu'mã ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, tyucui chacuayá' ji'i Ni cua ntsu'u ji'na juani, cha' cãa na slo ycu'i' Ndyosi nu lubii tsiya' ti cha' ji'i Ni. Jesús laca nu nda chacuayá' bi' ji'na, xqui'ya cha' ndyalú tañi ycu'i' yu lo'o ngujui yu lo crusi, cha' cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'na. ²⁰ Nu lo'o nda yu tyucui ña'a yu cha' ngujui yu xqui'ya na, cua ngusaala yu chaca tyucui' cucui cuentya ji'na li', cha' caja ñi'ya cãa na cacua ti slo ycu'i' Ndyosi; xqui'ya ycu'i' Jesús, bi' cha' taca xñi na tyucui' nu lijya ca slo ycu'i' Ndyosi juani. ²¹ Cua ntsu'u cha' ji'na lo'o nu Jesús bi', nu sti jo'ó nu laca loo la, cha' ycu'i' laca nu ndi'ya cña loo ji'i lcaa na cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi Sti yu. ²² Tyaã na ca slo ycu'i' Ndyosi lacua; tyucui tyiquee na cua'ni na cha' caca stu'ba cha' ji'na lo'o ycu'i' Ndyosi Sti na, cha' taca xñi tso'o na cha' ji'i Ni li'. Cua ngüityi Ni lcaa cha' cuxi nu ngua'ni cha' ngua tyuju'u ti' na tya tsubi' la; cua ngua lubii cresiya ji'na juani, ñi'ya laca lo'o cua ndyaata na chcu lo'o hitya lubii ti. ²³ Cua'ni na cha' jlya tso'o ti' na cha' nu cua ngusñi na tya clyo lacua, ná tya'achu' na ji'i cha' bi' tsiya' ti. Taca jlya ti' na ji'i ycu'i' Ndyosi, cha' chañi cha' cua'ni Ni lcaa cha' nu cua nacuj Ni ji'na. ²⁴ Culacua tso'o ti' na, cha' caja ñi'ya xtyucua na ji'i xa' la ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús; xtyucua na ji'i ngu' bi', cha' xcui' cha' tso'o ti' cua'ni ngu' lo'o tya'a ngu', cha' jua'a caca tso'o tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i tya'a ngu'. ²⁵ Ntsu'u ngu' tya'a na nu nga'aa ndya'a slo ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, nu nga'aa ndyu'u ti'i lo'o tya'a na. Pana ná tso'o cua'ni na jua'a; tso'o la ña'a ti tsaa na tyu'u ti'i na lo'o tya'a na, cha' tyanu tachaa la cha' ji'i ycu'i' Ndyosi ne' cresiya ji'na, lcaa na lo'o tya'a ngusñi na cha' ji'i Ni. Nti' na cha' cua tyaã ti nu Xu'na na chaca quiya', bi' cha' lu'ba ti tyu'u ti'i na juani lo'o ngu' tya'a na.

²⁶ Nga'aa ntsu'u xa' la msta nu ta na, nga'aa ntsu'u xa' la cha' nu cua'ni na, cha' catj qui'ya nu ntsu'u ji'na, si ña'a ti tya cua'ni na cha' clyu li'; cua ngua cuayá' ti'

na cha' chañi tsa cha' jil'i Jesús bi', lo'o jua'a nga'aa cui'ya ycu'i' Ndyosi cha' clyu ti' ji'na si xtyanu na jil'i cha' bi'.²⁷ Jua'a ti caca na li', cutsji tsa na jil'i ycu'i' Ndyosi lo'o tyalaa hora nu cua'ni cuayá' Ni jil'i lcaa ñati' tya'a ngusu lo'o Ni. Lo'o li' cua'ni tye Ni jil'i lcaa ngu' bi', tsa ngu' nde lo quii' tlyu nu ná nga'a cha' tye tyaquí.²⁸ Nu ngua sa'ni ni, lo'o ntsu'u ñati' nu ná ndaquiya' tsiya' ti jil'i cña nu ngulo ycu'i' Ndyosi, ndyujui' ngu' jil'i ñati' bi' li'. Ngua'ni cuayá' ngu' jil'i ñati' bi' clyo cuentya jil'i jyo'o Moisés lo'o tucua sna tya'a xa' ñati' nu ndacha' liñi ñi'ya ngua cha' bi'; li' ngusta ngu' yabe' hichu' ñati' bi', ndyujui' ngu' jil'i li', cha' nga'aa ngujui' ñi'ya jña ngu' cha' clyu ti' jil'i ycu'i' Ndyosi cuentya jil'i nu cuxi bi' li'. Jua'a ngua tya sa'ni la.²⁹ Lo'o juani ni, tlyu la cha' ti' tyacua jil'i tya'a ñati' na nu chii' tsa nti' ña'a ngu' jil'i Jesús, nu sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi bi', ngu' nu lye tsa chcu'i' lo jil'i cña nu ngua'ni nu Jesús bi'; sca ti xqui'ya cha' ngujui' yu lo crusi, bi' cha' cua ndyaca lubii' cresiya jil'na. Lo'o jua'a si chcu'i' suba' na jil'i Xtyi'i ycu'i' Ndyosi, li' lye la cha' nchcube' tyacua jil'na, cha' xcu'i' tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o na xqui'ya Xtyi'i ycu'i' Ni.³⁰ Cua jlo ti' na cha' ndi'ya nchcu'i' ycu'i' Ndyosi tya sa'ni la: "Na' laca nu xcubi' jil'i ñati' chalyuu", nacuj Ni. "Ta na' cha' ti' jil'i ñati, nu lo'o ntsu'u cha' chcube' ngu'." Lo'o jua'a cua nchcu'i' Ni chaca cha' lo'o ngu' li': "Cua'ni cuayá' na' jil'i ñati' na, cha' na' laca Xu'na ngu'", nacuj Ni.³¹ Tlyu tsa cha' laca, si taya' ycu'i' Ndyosi nu lu'ú ca ji'na cha' xcube' Ni ji'na.

³² Tyi'u ti' ma lacua, ñi'ya nu ndyaca jil'i cu'ma nu ngua tya tsubi' la, cua ndyaala hique ma cha' ndyuna tso'o ma cha' jil'i ycu'i' Ndyosi, lo'o li' cua quifia' a tsa cha' nchcube' cua ndyaca jil'i ma nde chalyuu. Pana ndalo tsa tyiquee ma li'; ná ngua jil'i nu ngu' xña'a bi' tyijiloo jil'i ma,³³ masi tyuu quiya' nchcu'i' tsa ngu' cha' ti' jil'i ma, masi ngua'ni lya' ti' ngu' jil'i ma su ndu ma laja ñati' nu ngua li'. Lo'o jua'a cua ntaja'a ma tyanu ma slo ngu' tya'a ma laja lo'o ngua'ni ti' ti' ngu' jil'i ngu' bi', masi si' jil'i ycu'i' ca ma ndyu'ni lya' ti' ngu' tyempo bi'.³⁴ Lo'o jua'a ndyaa na'a ma jil'i ngu' tya'a ma nu lo'o ntsu'u ngu' bi' ne' chcu'a, nguxtyucua ma jil'i ngu' bi' li'; masi nguaana xa' ñati' lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jil'i ma, ndalo tsa tyiquee ma li'. Tso'o ntsu'u tyiquee ma, cha' cua jlo ti' ma cha' tso'o la tsiya' ti laca nu cha' jil'i Jesús nu cua ngusñi' ma bi'; jlo ti' ma cha' ná tye chca cha' bi', cha' nu cua ndyuna ma cuentya jil'i Jesús.³⁵ Ná tya'achu' ma jil'i cha' jil'i Jesús lacua. Ña'a ti tya'cua ni tlyu tyiquee ma, cha' tso'o tsa cha' nu tyacua jil'i ma ca tiya' la cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi, si ña'a ti xñi' tso'o ma cha' bi'.³⁶ Nga'a cha' talo tyiquee ma masi tyiquee', si tya nti' ma' cua'ni ma lcaa ña'a cña nu nti' ycu'i' Ndyosi, si tya nti'

ma ña'a ma cha' nu cua nacuj Ni cha' caca nde loo la.³⁷ Cua nscua lo quityi custu' cha' ndi'ya nchcu'i' ycu'i' Ndyosi:

Tya xi tya tyempo tya lyiji cha' tyalaa ycu'i' yu nu nga'a cha' tyaa chaca quiya';

nga'aa tiya' lye cha' caa yu bi', nacuj Ni.

³⁸ Lo'o ñati' nu cha' lubii' cresiya jil'i xqui'ya na' ni, nu lo'o xñi' ngu' bi' cha' 'na,

li' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ngu' bi', nacuj Ni.

Pana ná tso'o nti' na' ña'a na' jil'i ñati' nu tya'achu' jil'i cha' 'na.

³⁹ Nu na ni, ná taca tya'achu' na jil'i cha' jil'i Jesús; si tya'achu' na jil'i yu, chcuna' na tyucui' ña'a na, ña'a lo'o cresiya jil'na li'. Pana laca na ñati' nu tsa cu' ti xñi' na cha' jil'i Ni, bi' cha' ndu'ni lya'a Ni ji'na jil'i nu cuxi.

11

Ñati' nu tyucui' tyiquee ngu' jlyu ti' ngu' cha' jil'i ycu'i' Ndyosi

¹ Na jlyu ti' na jil'i sca cha' lo'o ndu' ti' na cha' caca cha' bi', nu lo'o jlo ti' na cha' caca cha' bi' jil'na, masi bilya ña'a na jil'i.² Jlyu ti' jyo'o cusu' jil'na nu ngua'ni tlyu jil'i ycu'i' Ndyosi nu ngua sa'ni la, bi' cha' ñati' tso'o ngua ngu', lo'o jua'a ntucua Ni cha' jil'i ngu' bi'.

³ Jlyu ti' na jil'i ycu'i' Ndyosi, bi' cha' cua ngua cuayá' ti' na cha' clyo nda ycu'i' Ndyosi cha', lo'o li' ndya' chalyuu nu ña'a na juani; ná na'a na ñi'ya ngua cha' ndya' bi', tsa bi' ti cha' jlyu ti' na cha' ngüifá Ni lcaa cha' nu ña'a na lo yuu chalyuu juani.

⁴ Jlyu ti' jyo'o Abel jil'i ycu'i' Ndyosi, bi' cha' tso'o la ngua'ni yu que jyo'o Caín tya'a yu, nu lo'o ngusta ngu' msta slo ycu'i' Ndyosi. Ntucua Ni cha' nu nchcu'i' nu Abel bi', xqui'ya cha' jlyu ti' yu; lubii' tsa cresiya jil'i yu ngua ti' ycu'i' Ndyosi, nu lo'o na'a Ni jil'i yu lo'o ngusta yu msta. Lo'o jua'a juani tya nchca cuayá' ti' na cha' ngusñi' jyo'o Abel cha' jil'i ycu'i' Ndyosi, masi sa'ni tsa ngujui' yu.

⁵ Jlyu ti' jyo'o Enoc jil'i ycu'i' Ndyosi, bi' cha' ná ngujui' yu. Jua'a ti ndyalo'o ycu'i' Ndyosi jil'i yu ca slo ycu'i' Ni; ná nquije yu jil'i ñati' li', xqui'ya cha' cua yaa Ni yaquiyu Ni jil'i yu. Pana nchcu'i' quityi cha' cua ndiya ti' Ni ñi'ya nu ngua'ni nu Enoc bi' laja lo'o nguti' yu chalyuu.⁶ Ni sca na, ná taca cua'ni na cha' caca tyaa'la' ti' tyiquee ycu'i' Ndyosi, si ná chañi cha' jlyu ti' na jil'i Ni. Si nti' na cha' jyacua na jil'i Ni cha' chcu'i' na lo'o Ni, li' nga'a cha' jlyu ti' na cha' lu'ú ycu'i' Ndyosi; nga'a cha' jlyu ti' na cha' taca xtyucua Ni ji'na lo'o jña na sca cha' jil'i Ni.

⁷ Jlyu ti' jyo'o Noé jil'i ycu'i' Ndyosi, bi' cha' ndyuna yu cha' nu nchcu'i' Ni lo'o yu, nu lo'o nacuj Ni ñi'ya ña'a cha' cuxi nu lijya caca nde loo la, masi ycu'i' yu ná ngua ti' yu ñi'ya

caca cha' bi'. Ngusñi yu cha' jiji' ycu'i Ndyosi, li' ngüiñá yu sca yaca ni'j su tyi'j yu lo'o lcaa tya'a ndi'j yu; jua'a ngua cha' ngulaá ngu' jiji' tyo clyaa bi'. Jlo ti' na juani cha' cuxi tsa ngua chalyuu cusu' bi', cha' sca ti Noé jlyá ti' yu cha' nu nchcui' Ni lo'o; ngua'ni ycu'i Ndyosi cha' ngua tso'o cresiya jiji' yu li'.

⁸Jlyá ti' jyo'o Abraham jiji' ycu'i Ndyosi, bi' cha' ngusñi yu cha' jiji' Ni, nu lo'o nguane Ni jiji' yu cha' tsaá yu sca loyuu tyijyu' tsa, su nacui' Ni jiji' yu cha' cajua cachi' quich'i tyi yu. Ngutu'u yu loyuu su nguti'j yu tya clyo, ndyaa yu li', masi ná jlo ti' yu macala su tsaá yu. ⁹Xqui'ya cha' jlyá ti' yu jiji' Ni, bi' cha' ndyanu yu ca loyuu su nacui' Ni jiji' yu cha' cajua caca quich'i tyi yu. Ca bi' nguti'j yu ñi'ya ndu'ni ñati'j nu ndya'a xtyi'i ti; chcua'ya late' ti ngüiñá yu cha' nguti'j yu, lo'o la cui' jua'a ngua'ni jyo'o Isaac sñi' yu lo'o jyo'o Jacob sñi' ste' yu nde loo la. Tyucuaa jyo'o cusu' bi' jlyá ti' jiji' la cui' tya'a cha' nu cua nacui' Ni jiji' jyo'o Abraham sti ngu' bi'. ¹⁰Jlyá ti' Abraham cha' nde loo la cua'ni cho'o ycu'i Ndyosi chaca se'j su tso'o la tyi'j yu, nu ná culiji tsiya' ti; cuiñá ycu'i Ndyosi ña'a tsaca quich'i bi'.

¹¹Lo'o ycu'i Sara clyo'o yu ni, jlyá ti' ma' jiji' ycu'i Ndyosi, bi' cha' ngua tana ma', masi cusu' tsa ma', masi bilya caja sñi' ma' tsiya' ti. Ngujui sñi' ma' lacua, xqui'ya cha' jlyá ti' ma' jiji' ycu'i Ndyosi, cha' chañi cua'ni Ni lcaa ña'a cha' nu cua nacui' Ni jiji' ma'. ¹²Lo'o jua'a ngua cha' quiña'a tsa ñati'j ndyatú jiji' sca ti nu cusu' Abraham nde loo la, masi cua tye ti cha' jiji' yu cha' cusu' tsa yu; tsa ña'a cui' nu ntsu'u nde cua, tsa lo cua tya'a ñati'j ndyatú jiji' nde loo la. Lo'o juani ná caca culacua na jiji' ngu' bi', ñi'ya laca cha' ná caca culacua na ni tsa lo tya'a satya yusi ndi'j to' tyujo'o.

¹³Ña'a ti jlyá ti' lcaa jyo'o bi' jiji' ycu'i Ndyosi lo'o ngujui ngu', masi nga'aa na'a ngu' lo'o ndyu'u tucua lcaa cha' nu nacui' Ni cha' caca; pana tso'o tsa ngua tyiquee ngu' bi', cha' nu jlo ti' ngu' cha' cua ngulala ti caca cha' bi', ñi'ya si tsa lyiji ti na'a ngu' jiji'. Jlo ti' ngu' cha' tyijyu' ngutu'u ycu'i ca ngu' lijya ngu', lo'o ná ntsu'u tyi ngu' lo yu bi'. ¹⁴Jlyá ti' ngu' cha' ntsu'u sca se'j tso'o la su tyalaa ngu' ca nde loo la, bi' cha' ngua ti' ngu' jua'a. ¹⁵Nga'aa ndyi'u tsa ti' Abraham lo'o tya'a yu jiji' quich'i tyi ngu' ca loyuu tyijyu' su ngutu'u ngu'; cua ngxuyuu ngu' ca bi' hora ti, si jua'a ngulacua ti' ngu'. ¹⁶Pana si' jua'a ngua ti' ngu', xqui'ya cha' jlyá ti' ngu' cha' ta ycu'i Ndyosi sca se'j su tso'o la tsiya' ti su tyi'j ngu'; ngua ti' ngu' tyalaa ngu' la cui' ca su ntucua ycu'i Ni. Bi' cha' ná tyuju'u ti' Ni lo'o nacui' ngu' cha' ycu'i Ndyosi nu Xu'na ngu' laca Ni; na cua ngua'ni cho'o Ni sca se'j su tyi'j ngu' ca slo ycu'i Ni.

¹⁷⁻¹⁸Jlyá ti' jyo'o Abraham cha' nu cua nda ycu'i Ndyosi lo'o, bi' cha' ndyalo'o yu jiji' Isaac sñi' yu, cha' ycu'i nu piti caca msta cha' xcua lo mesa quee jiji' ycu'i Ndyosi li'; jua'a ngua cha' ngua'ni cuayá' Ni jiji' yu. Na cua ngüiñá cha' jiji' ycu'i Ni lo'o nu Abraham bi' tya sa'ni la cha' cala sñi' clyo'o yu; tya li' cua nacui' Ni jiji' yu: "Xqui'ya Isaac catú quiña'a tsa ñati'j jinu'u nde loo la". Pana ña'a ti ntaja'a Abraham ndyalo'o yu jiji' nu piti Isaac bi', nu sca ti sñi' yu lo'o clyo'o yu, cha' caca nu piti bi' msta. ¹⁹Taca jiji' ycu'i Ndyosi cua'ni cha' tyu'u Isaac chaca quiya' si cua ngujui, ngua ti' Abraham; bi' cha' ntaja'a yu ngua'ni yu jua'a lo'o sñi' yu. Pana nu lo'o cua nscua Isaac lo mesa cha' cajaa, li' xa' ndya Ni jiji' nu piti bi' jiji' Abraham sti yu chaca quiya'; ná ngujui nu piti bi'.

²⁰Jlyá ti' jyo'o Isaac cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o, bi' cha' nchcui' nu cusu' bi' lo'o tyucuaa sñi' yu, nu Jacob lo'o Esaú bi', cha' tso'o tsa caca jiji' ñati'j nu catú jiji' ngu' tyempo nde loo la. ²¹Jlyá ti' jyo'o Jacob cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o, bi' cha' ngusta ya' nu cusu' bi' hique tyucuaa sñi' ste' yu nu ngua sñi' José bi', nu lo'o cua cajaa ti nu cusu' bi'; nchcuicha' nu cusu' jiji' nu ngu' cuañi' bi' li'. Lo'o li' ngua'ni tlyu yu jiji' ycu'i Ndyosi, laja lo'o ndu yu ngatu'j yu yaca xca jiji' yu lyuu. ²²Jlyá ti' jyo'o José jiji' ycu'i Ndyosi, bi' cha' lo'o cua cajaa ti yu, li' nda yu sca cha' lo'o ngu' tya'a yu, cha' chañi cha' tyu'u lcaa tya'a ngu' Israel loyuu Egipto bi' ca tiya' la, tyaa ngu' laja ti li'. Lo'o jua'a nacui' nu cusu' macala tyatsi' jyo'o ycu'i yu chaca quiya' ca tiya' la, nu lo'o cua ngutu'u ngu' ndyaa ngu'.

²³Jlyá ti' sti xtya'a jyo'o Moisés jiji' ycu'i Ndyosi, bi' cha' lo'o ngula sñi' ngu', ngusu'ba cuatsi' ngu' jiji' yu ni'j sna co', cha' na'a ngu' cha' tso'o tsa ña'a cubi' cuañi' bi'. Nga'aa ndyutsii ngu' bi' jiji' rey xña'a, masi ná ndaquiya' ngu' jiji' cña cuxi ni ngulo rey bi'. ²⁴Lo'o ngua tlyu la nu Moisés bi' li', ná ndiya ti' yu cha' ñacui' ngu' jiji' cha' laca yu sñi' nu cuna'a sñi' rey nu laca loo jiji' ngu' Egipto, xqui'ya cha' jlyá ti' yu jiji' ycu'i Ndyosi nu Xu'na ngu' Israel; ²⁵tso'o la cha' stu'ba ti caja cha' ti' jiji' yu lo'o lcaa tya'a ñati' jiji' ycu'i Ndyosi, ngua ti' yu. Ná ngua ti' yu tya'a yu xcu'i cha' paseya ti, ni ná ngua ti' yu cua'ni yu xi cha' cuxi cha' sca hora ti ca chaa ti' ycu'i ti yu; ²⁶tso'o la stu'ba ti tyi'j yu lo'o ngu' tya'a yu, masi chii' nti' xa' ñati' ña'a jiji' yu, ngua ti' yu. Ni'ya nchcube' ycu'i Cristo nde loo la, jua'a nchcube' Moisés nu ngua li'; pana ná ndube ti' yu cha' culiya' ngu', ngxuyuanu yu lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jiji' ngu' Egipto, cha' jlyá ti' yu cha' tso'o la caca jiji' ñati'j jiji' yu nde loo la xqui'ya ycu'i Ndyosi. ²⁷Jlyá ti' jyo'o Moisés bi' jiji' ycu'i Ndyosi, bi' cha' ngutu'u yu loyuu Egipto bi'; ná ndyutsii yu masi ngunasj' tsa rey xña'a bi' li', ni ná

nguta'achü' Moisés tsiya' ti. Ndyalo'o yu jil'i ngu' Israel tyucuij tyijyu', ñi'ya si ndyaa lca'a yu jil'i ycu'i Ndyosi, masi ná nchca ña'a na jil'i ycu'i Ni.

²⁸ Xqui'ya cha' jlya ti' Moisés cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o, bi' cha' nacuj yu cha' clyo cua'ni ngu' ta'a pascua la cui' talya lo'o cua tyeje tacui ti sca xcá tyaala su ndi'i ngu'; cuentya jil'i ycu'i Ndyosi caa xcá tyaala bi', cha' xcube' jil'i ngu' Egipto. Li' ngulo Moisés cña cha' ta'a ngu' tañi na'ni chu' yaca nu ndu to' tyuu ni'l' jil'i lcaa ngu', cha' nu lo'o ña'a xcá tyaala bi' tañi, ná cujuui jil'i sñi' ngu' Israel li'; pana cua nu ndyujui xcá bi' jil'i sñi' nu ngula clyo jil'i lcaa ngu' ca tyi. ²⁹ Xqui'ya cha' jlya ti' Moisés jil'i ycu'i Ndyosi, bi' cha' ndyaala sca tyucuij btyi ti cl'a'be laja Tyujo'o Nga'a, cha' tyu'u ngu' chaca tsu'. Pana nu lo'o ngua ti' ngu' Egipto tyu'u lca'a jil'i ngu' Israel, nga'aa ngua jil'i ngu' li', cha' ndyanu ngu' ne' hitya bi'; ndye ngu' Egipto, ngujui ngu' bi' li'.

³⁰ Jlya ti' ngu' Israel cha' jil'i ycu'i Ndyosi, bi' cha' nguta'a ngu' nguxtyi' ngu' tyi' ca chu' lo'o quee nu ndu to' quichí Jericó. Cati tsá nguta'a ngu' tsa cu' ti, lo'o li' ndye lo'o bi' nguti'. ³¹ Pana jyo'o Rahab, sca nu cuna'a calle nu nguti' ca quichí bi', jlya ti' cho' jil'i ycu'i Ndyosi; bi' cha' nchcui' tso'o cho' lo'o nu tucua tya'a ngu' Israel nu cuaana ti ndyaa, ndyaa na'a ngu' lo quichí bi' clyo. Nda cho' su tyi' ngu', bi' cha' ná ngujui cho' lo'o ngujui xa' la ñatí tya'a quichí tyi cho' nu ná ndaquiya' jil'i ycu'i Ndyosi tsiya' ti.

³² Tya ntsu'u quiña'a tsa cha' nu taca chcu'i na' lo'o mą cuentya jil'i cha' tlyu nu ngua'ni jyo'o cusu' ji'na, ngu' nu chañi cha' jlya ti' jil'i ycu'i Ndyosi: taca chcu'i na' jil'i Gedeón, lo'o jil'i Barac, lo'o jil'i Sansón, lo'o jil'i Jefe'té, lo'o jil'i David, lo'o jil'i Samuel, lo'o jil'i ca ta'a jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jil'i ycu'i Ndyosi tya sa'ni la. ³³ Jlya ti' lcaa ngu' bi' jil'i ycu'i Ndyosi, bi' cha' ngusu' tya'a ngu' lo'o ñatí cuxi nde xa' chalyuu, ntijiloo ngu' jil'i lcaa ñatí nu nguti' ca bi' li'; tso'o tsa cña ngua'ni ngu' bi', bi' cha' ngua'ni Ni cua ña'a ca cha' nu nacuj Ni cha' cua'ni Ni cuentya jil'i ngu' bi'. Ngua jil'i ngu' bi' cua'a jil'i cuichi tyaala cha' ná ndyacu jil'i ngu'; ³⁴ jua'a cua ndalo ngu' bi', masi ngusu'ba ngu' xña'a jil'i ngu' lo quii' tonu cha' tyaqu' ngu'; ná sca ngua jil'i ngu' bi', masi ngulo ñatí chcu'a cha' cujuui jil'i ngu'. Ná ndalo ngu' bi' tsiya' ti tya clyo, cha' xti ti juersa ntsu'u jil'i ngu'; pana ca tiya' la, li' nguula tsa ti' ngu' bi', cha' tlyu tsa juersa ngujui jil'i ngu', nu lo'o nxuu tya'a ngu' lo'o ñatí xa' chalyuu nu tsa tlyu ti ñaa cha' tyijiloo jil'i ngu'. ³⁵ Lo'o jua'a nu ngu' cuna'a ni, xa' ndyalaa nu qui'yu jil'i ngu' ña'a lu'ú ti ngu', xqui'ya cha' jlya ti' ngu' cha' caca jil'i ycu'i Ndyosi cua'ni lyaá Ni jil'i ngu', masi cua ngujui ngu' tsaca quiya'.

Ti'í tsa ngujui' ngu' cuxi jil'i xa' la tya'a ngu' bi'. Si cua nguta'achü' ngu' bi' jil'i ycu'i Ndyosi, cua ngulaá ngu' jil'i ngu' cuxi bi' li', cha' nga'aa ngujui' ngu' cuxi jil'i ngu' bi'; pana ná ntaja'a ngu' bi' tya'achü' ngu' jil'i Ni, cha' tyu'u laja ti' ngu' jua'a. Ndu ti' ngu' bi' ni jacua' caa Ni caqui'ya Ni jil'i ngu', cha' ta chaca chalyuu tso'o la jil'i ngu'. ³⁶ Xa' la tya'a ngu' bi' ni, ti'í tsa nchcui' ngu' jil'i ngu' bi' laja lo'o ngujui' ngu' cuxi jil'i ngu' bi', masi ngusca' ngu' cuxi jil'i ngu' bi' lo'o carena, masi ngusu'ba ngu' jil'i ngu' bi' ne' chcu'a. ³⁷ Ntsu'u ngu' bi' nu ngujui li', cha' ti'í tsa ngujui' quee hichu' ngu' lo'o ngu' quee jil'i ngu' bi', hasta ngusa'be ngu' jil'i xa' la ngu' bi' lo'o chcu'a; jua'a xa' la ngu' bi' ngujui xqui'ya maxtyi jil'i ngu' cuxi. Lo'o jua'a ntsu'u ngu' bi' nu ná ngujui late' jil'i, bi' cha' lacu' ngu' quiji xlya' ti li', masi quiji chivo; ntsu'u ngu' ti'í, ntsu'u ngu' quicha, cha' lya' tsa ti' ngu' cuxi jil'i ngu' bi', cha' ti'í ti' ngu' cuxi ña'a ngu' jil'i ngu' bi'. ³⁸ Cuxi tsa chalyuu re lo'o ngua jua'a. Ná jlo ti' ñatí chalyuu cha' tso'o la nu ngu' bi' que ycu'i ngu', masi xcui' nguta'a yu'u ti' ngu' bi', masi ndyu'u cuatsi' ngu' ca ne' quixi', ca nde si' ca'ya, xqui'ya cha' lya' tsa ti' ñatí chalyuu jil'i ngu'; nguti' ngu' bi' tyuquee, lo'o jua'a hasta ngulu ngu' tyuu su nguti' ngu'. ³⁹ Lo'o nu juani tya ndyi'u ti' na jil'i ngu' bi', ñatí nu jua'a jlya tsa ti' jil'i ycu'i Ndyosi nu ngua sa'ni; pana ná na'a ngu' bi' lcaa cha' nu cua nacuj Ni cha' caca nde loo la, ⁴⁰ xqui'ya cha' tso'o la cha' nu ngua'ya hique ycu'i Ni ñi'ya cua'ni Ni lo'o lcaa tya'a na juani, cha' lo'o cuentya ji'na ngulacua ti' Ni. Ngua ti' Ni cha' caca na ñatí nu tyucu tyiquee na stu'ba ti lo'o ngu' bi', lcaa na lo'o jyo'o cusu' bi' caca na ñi'ya nu ngua ti' Ni cha' caca na li'.

12

Culacua ti' na ñi'ya nu ngua'ni Jesús cha' ntijiloo yu jil'i tya'a cusu' yu

¹ Lo'o juani, ¿ñi'ya cua'ni na lacua? Ndi'ya cua'ni na nde chalyuu: Ñi'ya si tya ndi' jyo'o cusu' bi' tsa tlyu ti lo'o na, jua'a cua'ni na, cha' jua'a tyi'u tso'o ti' na lcaa ña'a cha' tlyu nu ngua'ni ngu' bi' tya sa'ni la, xqui'ya cha' jlya ti' ngu' jil'i ycu'i Ndyosi. Ndu'ni cha' xtyanu na lcaa cha' nu ndaca'a ji'na cha' ná xñi' tso'o na cha' jil'i Jesús; xtyanu na lcaa cha' cuxi nu tiji' tsa ti' na jil'i, culochu' na cha' bi'. Lo'o li' nguula ti' tyiquee na cua'ni na cha' tso'o nde chalyuu, tsa lo cua tyempo nu tya ta ti Ni ji'na. ² Xcu'i' culacua ti' na ñi'ya ngua'ni Jesús; lcaa cha' nu jlya ti' na ni, Jesús laca su' lcaa cha' bi'; si jua'a, taca jlya ti' na jil'i Ni ña'a cuayá' nu tye chalyuu. Nu ycu'i Jesús ni, ná nguta'achü' yu jil'i cña nu nga'a cha' cua'ni yu, masi cua jlo ti' yu cha' cua cajaa ti yu lo crusi. Pana tiya' la li',

nu lo'o cua ntijiloo yu jil'i nu cuxi, tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu li'; bi' cha' ná ngua tyuju'u ti' yu tsiya' ti, masi nguxcube' ngu' jil'i yu lo crusi. Lo'o juani cua ndyaa tucua Jesús nde la'a tsu' cuij su tlyu ca su ntucua ycu'i Ndyosi Sti na.

³ Culaqua tso'o ti' ma jil'i lcaa cha' cuxi nu ngua jil'i Jesús tyempo bi'. Ndalo tsa tyiquee yu jil'i cha' cuxi bi' li', masi liye' tsa ti' ngu' cuxi ña'a ngu' jil'i yu. Bi' cha' lo'o cu'ma ni, ná ntsu'u cha' ca ñu'u ti' ma xqui'ya Jesús, ná ntsu'u cha' ca taja ti' ma jil'i Ni. ⁴ Masi lye tsa nxuu' tya'a ma lo'o lcaa cha' cuxi, ni tsaca ma bilya cujuui ngu' jil'i ma xqui'ya Jesús. ⁵ Ná nga'a cha' cilyaa ti' ma cha' bi', cha' tso'o tsa nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o ma ñi'ya si laca ma sñi' ycu'i Ni. Ndi'ya nacui' Ni:

Sñi', nacui' ycu'i Ndyosi, taquiya' tso'o ma 'na, masi xcube' na' jil'i ma;

ná ca taja ti' ma 'na, masi cua'a na' jil'i ma cha' ná cua'ni ma sca cha' cuxi.

⁶ Cha' na' laca nu Xu'na ma, cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jil'i cu'ma, bi' cha' xcube' na' xi jil'i ma, nacui' ycu'i Ndyosi.

Ntsu'u quiya' nda na' xi cha' ti' jil'i ñati' 'na, cha' sñi' na' laca ngu'.

Jua'a nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o na, ⁷ bi' cha' talo ma tyiquee' lo'o chcube' ma chacuayá' jil'i ycu'i Ndyosi Sti ma lacua. Cua nchcube' ma xi juani, bi' cha' caca cuayá' ti' ma cha' laca ma sñi' ycu'i Ni, si jua'a ndu'ni ycu'i Ni lo'o ma. Lcaa ñati' nu ntsu'u sñi', ntsu'u quiya' ndyu'ni tyaala jil'i sñi'; lo'o ná ndaquiya' nu sube bi' jil'i cha' nu nchcui' sti ngu', nchcube' sti jil'i sñi' li'. La cui' jua'a ndu'ni Ni lo'o na. ⁸ Nga'a cha' xcube' Ni jil'i ma ñi'ya nchcube' Ni jil'i cu' ña'a ca sñi' Ni, cha' taca ca cuayá' ti' ma cha' chañi cha' cua laca ma sñi' ycu'i Ndyosi li'; ná laca ma sñi' nu ngujui jil'i ñati' nde calle ti.

⁹ Nde chalyuu nchcube' sti na ji'na, bi' cha' ndaquiya' na jil'i cha' nu nchcui' ngu' cusu' ji'na lo'o na. ¿Ha ná tso'o si ta na chacuayá' cha' xcube' ycu'i Ndyosi Sti na ji'na, cha' tso'o la tyi'i tyiquee na nde loo la lacua?

¹⁰ Cua laca ti' tyempo nu nchcube' sti na ji'na nde chalyuu, tsa ña'a nu tso'o cuentya ji'na ndu'ni ngu', cha' ca tsa'a na nti' ngu'; la cui' ti cha' nti' ycu'i Ndyosi cha' caca tso'o ji'na, bi' cha' nchcube' Ni ji'na jua'a. Nu lo'o cati' qui'ya nu ntsu'u ji'na, li' taca ca stu'ba cha' ji'na lo'o ycu'i Ndyosi Sti na, nu ná ntsu'u cha' cuxi jil'i Ni tsiya' ti. ¹¹ Ca xñi'j ti' na hora bi' lo'o nchcube' na, si'i na chaa ti' na li'; pana tiya' la li' taca cua'ni la na cha' tso'o, cha' ti' taca tyi'i tyiquee na nde chalyuu li', xqui'ya cha' cua ngusñi' tso'o la na cha' jil'i ycu'i Ndyosi nu lo'o cua nchcube' na.

Tlyu tsa cha' laca si tya'achu' na jil'i ycu'i Ndyosi

¹² Xa' ta ma juersa jil'i tyucui ña'a ma lacua, masi ngua cña' tsa ma; xa' cua'ni cha' nguula ti' tyiquee ma, masi ngua taja ti' ma tsubi'. ¹³ Clyana la ma tyucuij liñi su tsa ma, cha' ná quiñu'u la tyucuij jil'i xa' la ñati' tya'a ma nu siya' la tyiquee ngu'; cua'ni ma cha' tyati' la ti' tyiquee ñati' bi', cha' si'i na caca ñu'u la ti' ngu'.

¹⁴ Cua'ni cña ti' ma cha' tso'o ti tyi'j ma lo'o lcaa ñati, cua'ni ma cha' caca lubii cresiya jil'i ma; ni tsaca na, ná caca ña'a na jil'i ycu'i Ndyosi si tya lyiji caca lubii cresiya ji'na. ¹⁵ Cui'ya ma cuentya cha' ni tsaca ngu' tya'a má ná xtyanu jua'a ti lcaa cha' tso'o nu ndu'ni ycu'i Ndyosi lo'o na. Lo'o jua'a cui'ya ma cuentya cha' ná cua'ni ñu'u ma jil'i tyiquee xa' la ngu' tya'a ngusñi na cha' jil'i Jesús. Ñi'ya laca sca quixi' tyaala nu cua'ni ñu'u jil'i ñati' lo'o co'o ngu' hitya bi', jua'a caca na jil'i tya'a na lo'o ntsu'u sca cha' cuxi ji'na. ¹⁶ Cui'ya ma cuentya cha' ni tsaca ma ná caca ma ñi'ya ngua jyo'o Esaú; ngua'ni lya' ti' yu bi' jil'i ñati' jil'i yu, lo'o jua'a ná ndube ti' yu jil'i ycu'i Ndyosi. Sñi' clyo ngua yu, pana ndye ndyujui' yu lcaa chacuayá' nu caja jil'i yu nquicha', xqui'ya cha' ngua ti' yu cacu yu masi sca ti ca'ña scuaa; nguñilo'o tya'a ngula yu jil'i yu li'.

¹⁷ Cua jlo ti' ma ñi'ya ngua ca tiya' la: nu lo'o ngua ti' yu cha' culacua' sti yu jil'i yu, li' nga'aa ndaquiya' sti yu jil'i cha' nu nda yu lo'o; nga'aa ngujui ñi'ya nu tya'achu' yu jil'i cha' nu cua ngua'ni yu, masi ngusi'ya tsa yu lo'o ngüñña yu cha' bi' jil'i sti yu.

¹⁸ Lo'o ndyuna ma cha' jil'i ycu'i Ndyosi juani, ná ndyaca jil'i ma ñi'ya nu ngua jil'i ngu' Israel nu ngua sa'ni la, nu lo'o ngutu' ngu' bi' quiya' ca'ya Sinaí. Ná nchca tii ma juani, ñi'ya nu ngua ti' ngu' bi' lo'o lye tsa ndyaqui' sii' ca'ya Sinaí bi' nu ngua li'; talya tsa ña'a ngua li', ná ngua ña'a ngu' tsiya' ti, jua'a lye tsa ngua cui'i. ¹⁹ La cui' jua'a ná ndyuna ma lo'o cuij tsa nguañi ngula'á cui'hcua' jil'i ycu'i Ndyosi li', nguañi nchcui' Ni lo'o ñati' bi' li'. Nu lo'o ndyuna ngu' nchcui' ycu'i Ndyosi lo'o ngu', li' lye tsa ngüñña ngu' jil'i Ni, cha' nga'aa chcui' ycu'i Ni lo'o ngu' bi' tsiya' ti. ²⁰ Ndyutsij tsa ngu' li', cha' nga'aa ndalo jyaca ngu' cuna ngu' cha' nu nda jyo'o Moisés lo'o ngu' cuentya jil'i ycu'i Ndyosi; ndi'ya nacui' Ni: "Ná cqa ma nde sii' ca'ya re tsiya' ti; masi cqa sca na'ni jil'i ma nde sii' ca'ya re, nga'a cha' cujuui cly a ma jil'i lo'o quee". ²¹ Lye tsa ña'a ngua cha' bi', hasta ycu'i Moisés nacui' ndi'ya: "Lye tsa nchcua' na' cha' ndyutsij na".

²² Pana nga'aa si'i jua'a ndyaca jil'i ma juani, cha' chaca chalyuu tsa ma juani; la cui' ca su ntucua tyi ycu'i Ndyosi ca nde cua, ndacua tsa ma juani. Ca bi' ndi'j ycu'i Ndyosi lo'o tyuu' tsa mil tya'a xca' jil'i Ni. Tso'o tsa ña'a ca bi'; ñi'ya si cua nscua chaca ca'ya Sión nde cua, ñi'ya si ca bi' ntucua

chaca quichĩ Jerusalén nu tso'o la ña'a, jua'a laca bi'. ²³ Lo'o jua'a ntsu'u cha' tsaá ma slo lcaa tya'a sñi' ycuí' Ndyosi nu cua ndyalo'o Ni jil' ndejua tya sa'ni la, cha' cua nscaa xtafi' jyo'o bi' lo quityi jil' ycuí' Ndyosi nde cua. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' bi' ca su ndyu'u ti'j' ngu'. Na cua tsaá ti ma la cui' slo ycuí' Ndyosi nu ndu'ni cuayá' jil' lcaa ñati, ca su ndi'j' lcaa ñati' jyo'o nu lubii' cresiya jil' xqui'ya Jesús, cha' cua ndyaca cucui tyucui ña'a ngu'. ²⁴ Lo'o jua'a ca bi' ndi'j' Jesús, nu ngüñi' chaca cha' nu tso'o la jil' ycuí' Ni lo'o na; tso'o tsa ngua cha' ndyalú tañi ycuí' Jesús, cha' xqui'ya nu Jesús bi' ni, bi' cha' cua nguti' cha' cuxi nu ntsu'u ji'na. Pana nu lo'o ndyalú tañi jyo'o Abel nu ngua sa'ni, li' ntsu'u cha' cajaa chaca yu nu cua ndyujui' jil' tya'a; xcui' cha' cuxi ndyu'u jil' cha' bi' li'.

²⁵ Cui'ya ma cuentya lacua, cha' cua'a jyaca ma jil' lcaa cha' nu cua nda Cristo lo'o ma. Nguxcube' tsa ycuí' Ndyosi jil' jyo'o cusu' ji'na, nu lo'o ná ntaja'a ngu' cua'a jyaca ngu' jil' cha' nu nchcui' jyo'o Moisés lo'o ngu' nde chalyuu chacuayá' jil' ycuí' Ndyosi; ná ngua xna ngu' bi' jil' ycuí' Ndyosi. La cui' jua'a tlyu la cha' caca ji'na juani, si ná taquiya' na jil' Cristo nu ngutu'u ca slo ycuí' Ndyosi yaá nde lo yuu chalyuu, lo'o jua'a cua xa' ndyaa tucua Ni ca slo ycuí' Ndyosi chaca quiya' juani. ²⁶ Laja lo'o nchcui' ycuí' Ndyosi lo'o ñati sa'ni, la cui' hora bi' ngulacu' chalyuu; pana juani cua nchcui' Ni chaca quiya' ndi'ya: "Chaca tya quiya' cua'ni na' cha' quiña lcaa lo yuu chalyuu, la cui' hora nu quiña lcaa chalyuu nu ntsu'u nde cua", nacui' Ni. ²⁷ Lo'o nacui' Ni: "chaca tya quiya'", jua'a ca cuayá' ti' na cha' ntsu'u cha' xquiña Ni tyucui' ña'a lcaa chalyuu nu cua ngüñá Ni, culotsu' Ni jil' cha' bi' li'. Tsa ña'a ti na nu ntsu'u jil' ycuí' Ndyosi, bi' ti na nu tyanu li', xqui'ya cha' ná nchca clyiji na bi' tsiya' ti. ²⁸ Lo'o jua'a ná taca cha'a chalyuu cucui nu ngujui' ji'na xqui'ya Cristo, ná clyiji tsiya' ti bi'; bi' cha' tso'o tyu'u tyiquee na ña'a na jil' ycuí' Ndyosi lacua. Cua'ni chi' na loo ycuí' Ndyosi, cha' jua'a nti' Ni cha' cua'ni na; tyi'u ti' na cha' lcaa tsá cua'ni tlyu na jil' ycuí' Ni, cha' cube tsa ti' na jil' Ni. ²⁹ La cui' Ndyosi nu ndu'ni tlyu na jil' Ni, chañi cha' taca jil' Ni cuityi' Ni ji'na tsi tsiya' ca lo'o sca quii' tlyu, si jua'a nti' Ni.

13

Cña nu ndiya ti' ycuí' Ndyosi cha' cua'ni na nde chalyuu

¹ Ña'a ti tyu'u tso'o tyiquee ma ña'a ma jil' ngu' tya'a ngusñi ma cha' jil' Cristo, cua'ni ma cha' tso'o lo'o ngu' bi'. ² Tyi'u ti' ma cha' chcui' tso'o ma lo'o cua ña'a ca ngu' xta, ngu'

xa' quichĩ, si tyalaa ngu' toni'j' jil' ma; ta ma su tyi'j' ngu' bi', cha' jua'a ngua'ni xi jyo'o cusu' jil' ma nu ngua sa'ni la, lo'o tiya' la li' nquijeloo jil' ngu' cha' xca jil' ycuí' Ndyosi nu ntsu'u nde cua laca ñati' nu ngulaa toni'j' jil' ngu' bi'.

³ Culacua ti' ma ñi'ya caca xtyucua ma jil' ngu' tya'a ngusñi na cha' jil' ycuí' Ndyosi, nu lo'o cua ngusu'ba ngu' jil' tya'a na bi' ne' chcuá. Lo'o jua'a xtyucua ma jil' ngu' tya'a na nu quicha ti', xqui'ya cha' lya' ti' ngu' jil' ngu' bi'. Tyi'u ti' ma cha' xtyucua ma jil' ngu' bi', ñi'ya si ycuí' ca ma nchcube' ma lo'o ngu'.

⁴ Lcaa ma lo'o tya'a ma nga'a cha' cua'ni tyaca'a ma jil' clyo'o ma; ná cua'ni cuxi ma lo'o clyo'o ma, ñi'ya nti' si tyu'u cha' jil' ma lo'o xa' ñati' laja ti. Xcube' ycuí' Ndyosi jil' cua ña'a ca ñati' nu cua'ni cha' suba' jua'a, jua'a xcube' Ni jil' ñati' nu tyati' yu'u lo'o clyo'o xa' ñati'.

⁵ Ná tyu'u tyiquee ma xcui' cha' jil' cñi, pana tso'o si tyaala' jil' ma lo'o tsa ña'a nu ndyiji ti xi jil' ma. Na cua nchcui' Ni lo'o na ndi'ya: "Ná culati'j' na' jil' ma", nacui' Ni, "ná xtyanu na' jil' ma jua'a ti". ⁶ Bi' cha' ndi'ya culacua ti' na cha' nguula ti' tyiquee na: Ycuí' nu Xu'na na laca nu nxyucua 'na. Ná ntsu'u cha' cutsji' na' lacua, cha' ná caca cua'ni cuxi ñati' lo'o na'.

⁷ Tyi'u ti' ma jil' ngu' jyo'o tya'a ma nu ngua loo jil' ma chacuayá' jil' Jesucristo; ngu' bi' laca nu cua nchcui' cha' jil' ycuí' Ndyosi lo'o ma tya clyo, bi' cha' culacua tso'o ti' ma jil' cña tso'o nu ngua'ni ngu' bi' nde chalyuu. Cua'ni ma ñi'ya nu ngua'ni ngu' bi' lo'o ngusñi ngu' cha' jil' ycuí' Ndyosi.

⁸ Ná ncha'a Jesucristo: ñi'ya ngua Ni tyempo sa'ni, la cui' jua'a laca Ni juani, lo'o la cui' jua'a caca Ni tyempo nde loo la. ⁹ Ná ta ma chacuayá' culu'u ñati' xi xa' la cha' jil' ma, sca cha' nu ná stu'ba nchcui' lo'o cha' bi', cha' ná xtyanu ma jua'a jil' tyucui' liñi. Tso'o la si tyanu tso'o lcaa cha' jil' ycuí' Ndyosi ne' cresiya ji'na, si cube ti' na jil' lcaa cha' tso'o nu ndu'ni Ni lo'o na lcaa hora; pana ná taca tyanu tso'o cha' jil' ycuí' Ndyosi ne' cresiya ji'na lo'o taquiya' na jil' cua ña'a ca cña nu tatsaa ngu' ji'na, ñi'ya nti' si nacui' ngu' cha' ná tso'o cacu na sca lo na nu ndacu ngu'. Masi cua ndaquiya' tsa na jil' cña bi' tya tsubi' la, si'i na tso'o la ngua ti' na lo'o ngua'ni na jua'a.

¹⁰ Xa' ña'a cña ngua'ni Cristo lo'o ndyaa yu lo crusi, cha' ngua yu msta' cha' cati' qui'ya nu ntsu'u ji'na lo'o ycuí' Ndyosi. Pana lcaa ñati' nu tya ndyi'u tsa ti' jil' msta' nu nsta sti jo'ó cuentya jil' ngu', ná caca tyi'j' tso'o tyiquee ngu' bi' lo'o Cristo. ¹¹ Masi xu'na sti jo'ó nu cuentya jil' ngu' judío ni, xcui' lo'o tañi na'ni ti ñalo'o sti jo'ó bi' nde cuarto su tacati tsa ne' laa bi', cha' cati' qui'ya nu

ntsu'u jii' ngu' lo'o bi'. Nu lo'o ndye ngua cña bi', li' ndyalo'o ngu' jii' ña'a tsaca cuaña' na'ni nu laca msta' bi' ca to' quichi; ca bi' ndaquí ngu' cuaña' bi'. ¹² La cui' ti ca to' quichi' nchcube! Jesús, cha' caja ñi'ya nu catí cha' cuxi nu ntsu'u jii' ñati, nu lo'o ndyalú tañi' ycuí' ca yu lo'o ngujuii yu lo crusi ca bi'. ¹³ Lo'o jua'a na, tso'o si ná cutsii na, masi tsalo'o ngu' ji'na cha' xcube' ngu' ji'na cuentya jii' Jesús; stu'ba ti caca ji'na nde chalyuu, ñi'ya nu ngua jii' Jesús lo'o lya' tsa ti' ngu' jii' yu. ¹⁴ Nde lo yuu chalyuu ná ntsu'u se'j' tso'o su tyanu na; xcui' na ndu' ti' na cha' tyalaa na chaca se'j' su tso'o la tsiya' ti, su tsaa na lo'o cua ndye chalyuu re. ¹⁵ Bi' cha' lcaa tsá cua'ni chí na loo ycuí' Ndyosi xqui'ya Jesús, cha' ñi'ya laca si ta na msta' jii' Ni, jua'a laca nu lo'o tyucui tyiquee na cua'ni tlyu na jii' Ni. Lo'o jua'a tso'o tsa si lcaa tsá chcuí' na cha' tlyu tsa cha' nu ntsu'u jii' ycuí' Ni. ¹⁶ La cui' jua'a ná ca taja ti' ma' cua'ni ma' lcaa cha' tso'o, jua'a xtyucua ma' jii' tya'a ñati' ma; bi' laca cña nu ndiya ti' Ni cha' cua'ni na cuentya jii' ycuí' Ni.

¹⁷ Taquiya' ma' jii' ñati' nu laca cña cuentya jii' ña'a' taju ngu' tya'a ma; cua'ni ma' lcaa cña nu ndijña ngu' bi' jii' ma' cha' cua'ni ma'. Tlyu tsa cña nu ntsu'u jii' ngu' bi', cha' xcui' ndube ti' ngu' ñi'ya nu ndyu'ni sa scaa ma; nga'a cha' xacui' ngu' cha' jii' ycuí' Ndyosi si chañi cha' ña'a' ti tya tso'o ndyu'ni ma, xqui'ya cha' ngusñi ma' cha' jii' Ni. Pana tso'o la nti' ngu' bi', si ña'a' ti tso'o ntsu'u tyiquee ma' cua'ni ma' ñi'ya nu nacui' ngu' jii' ma' cha' cua'ni ma'. Si ná cua'ni ma' jua'a, caca xñi'j' ti' ngu' bi' li', cha' nga'aa caca xtyucua ngu' jii' ma' li'.

¹⁸ Ña'a' ti chcuí' ma' lo'o ycuí' Ndyosi cuentya jii' cuare. Tyucui tyiquee ya jlo ti' ya cha' ni sca cha' cuxi ná ntsu'u jii' ya nu caca tyuju'u ti' ya jii'. Lcaa tyempo nti' ya cua'ni ya cua' ña'a' ca cha' nu tso'o la cuentya jii' ycuí' Ndyosi. ¹⁹ Bi' cha' xa' ndijña tsa na' jii' ma, cha' lu'ba ti chcuí' ma' lo'o ycuí' Ndyosi cuentya jna'. Ná tyiquee' cua'ni Ni cha' xtyuu na' caa' na' yala la ca su ndi'j' ma.

Ngusalaya' yu lo'o ngu'

²⁰ Ycuí' Ndyosi laca nu ngua'ni cña cha' ndyu'ú Jesucristo nu Xu'na na chaca quiya' lo'o ngujuii. Lo'o juani laca Jesús loo, cha' ña'asii Ni ji'na nu laca na ñati' jii' Ni, xqui'ya cha' ngujuii Ni cuentya ji'na. Nu lo'o ngujuii Jesús, li' ngüiñi cha' jii' Ni lo'o lcaa ñati' jii' Ni, sca cha' cucui nu ná nga'a' cha' tye tsiya' ti. ²¹ Ycuí' Ndyosi ndu'ni cha' ti ti tyi'j' tyiquee na, lo'o juani nti' na' cha' xtyucua Ni jii' ma' lo'o cua' ña'a' ca cha' nu lyiji jii' ma, cha' taca cua'ni ma' lcaa cña, ñi'ya nu nti' Ni cha' cua'ni ma; nti' na' cha' cuentya jii' ma' cua'ni Ni na laca nu tso'o la nti' Ni, chacuayá' jii' Jesucristo. Lo'o jua'a ná nga'a' cha' tye cha'

cua'ni tlyu Ni jii' Cristo. jua'a caca cha' lacua!

²² Cu'ma' tya'a ngusñi na cha' jii' Cristo, cua'ni clyu ti' ma' na, talo tyiquee ma' xi' na cha' cuna ma' cha' nu nchcuí' na' re. Ná quiña'a' tsa cha' nscua na' lo' quityi re, pana cua nti' na' cha' tyanu tachaa la cha' bi' ne' cresiya jii' ma. ²³ Chaca cha' nti' na' chcuí' lo'o ma: Cua ngulaá ngu' jii' Timoteo, tya'a ndya'a na cña, ca su ngutu'ú yu ne' chcu; nu lo'o caa' na', ca'lo'o na' jii' yu li', si yala ti tyalaa yu slo na'.

²⁴ Chcuicha' na' jii' lcaa ngu' nu laca loo cuentya jii' ma, jua'a chcuicha' na' jii' lcau ti tya'a ma' nu ngusñi ma' cha' jii' ycuí' Ndyosi. Ca ta'a ngu' nu ntsu'u cha' jii' lo'o ycuí' Ndyosi, nu ndi'j' nde Italia re, lo'o lcaa ngu' bi' nti' ngu' chcuicha' ngu' jii' ma.

²⁵ Cua nti' na' cha' tyi'u ti' ma' lcaa tyempo cha' xcui' tso'o ti ndu'ni ycuí' Ndyosi lo'o lcaa na.

Quityi nu nguscua Santiago

¹ Santiago laca na' nu nscua quityi re cha' caa ca su ndi'i cu'ma, ñati j'i' ycu'i Ndyosi nu ndyaa ma tyucui ña'a chalyuu. Cña laca na' cuentya j'i' ycu'i Ndyosi, la cui' jua'a laca na' cña j'i' Jesucristo nu Xu'na na. Cua nti' na' chcu'i na' xlyo ni'i lo'o lcaa ma lo'o tya'a ma.

Nu lo'o ta ycu'i' Ndyosi sca cha' nu ca'ya tso'o hique scaa na

² Cu'ma tya'a ngusñi na cha' j'i' Cristo, si lye tsa nti' ma xqui'ya cua ña'a ca lo cha' ti'i nu ndyacia j'i' ma, ná xñi'i tsa culacua ti' ma li'; pana tso'o tsa caca tyiquee ma li', ³ cha' nu lo'o ngualo cha' ti'i bi' j'i' ma xqui'ya cha' ngusñi tso'o ma cha' j'i' Jesús, li' taca jlo ti' ma cha' cua nhca la j'i' ma talo ma nde chalyuu. ⁴ Pana cui'ya ma cuentya cha' talo ma tyucui tyempo lo'o ndi'i ma chalyuu, ña'a cuayá nu tye cha' ti'i j'i' ma, cha' caca ma ñati nu tyucui tyiquee, ñati nu ná sca na lyiji j'i' cha' ngusñi ma cha' j'i' Jesús.

⁵ Si ntsu'u quiya' nu lo'o ná jlo ti' ma tsiya' ti ñi'ya nu cua'ni ma, li' tso'o chcu'i ma lo'o ycu'i' Ndyosi, cha' ta Ni sca cha' nu ca'ya hique ma ñi'ya nu cua'ni ma li'. Tso'o tsa cha' xlya'be nda Ni j'i' lcaa ñati, cuati ná ndu'ni tyaala Ni j'i'na lo'o nda Ni sca cha' tso'o j'i'na. ⁶ Tsa bi' ti cha', nu lo'o ñi'na ma sca cha' j'i' ycu'i' Ndyosi, li' nga'a cha' jly'a ti' ma cha' nhca j'i' Ni cua'ni Ni jua'a; ná tso'o si tya'achu' ma j'i' cha' bi', ñi'ya si ñacu' ma cha' ná nhca j'i' Ni cua'ni Ni jua'a. Ñati nu jua'a ñacu' cha' ná nhca j'i' ycu'i' Ni, laca ngu' bi' ñi'ya laca sca clyoo' nu ndya'a lo tyujo'o; ndyatü clyoo' ndyaa macala su nducuni' cu'i' j'i' cha' tsa. ⁷ Ná ca tu' ti' ngu' bi' j'i' ni sca na, cha' ta ycu'i' nu Xu'na na j'i' ngu' li', ⁸ cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu' bi'; ná sca cha' caja j'i' ngu' cha' xcui' na ncha'a ti tyiquee ngu'. Sca ti cha' chcu'i' ngu' sca tsa, chaca tsa xa' cha' chcu'i' ngu' bi' li'.

⁹ Tso'o ti caca tyiquee ngu' ti'i tya'a ngusñi na cha' j'i' ycu'i' Ndyosi; xyucua Ni j'i' ngu' bi', cha' tso'o la tyi'i ngu' nde loo la, masi nhcube' tsa ngu' su ndi'i ngu' juani ti. ¹⁰ Lo'o jua'a ndu'ni cha' tso'o ti caca tyiquee ngu' culiya' tya'a ngusñi na cha' j'i' Ni, masi tye cha' culiya' ngu'; culiji yu'u lcaa cha' tso'o nu ntsu'u j'i' cua ña'a ca ngu' culiya', ñi'ya ndye cha' j'i' sca queé nu tso'o ña'a nu ntsu'u ca ne' quixi'. ¹¹ Lo'o ndyaa cuichaa nde cua, ca tyique' tsa cua li', ndyanaa yaca queé, ndyalú lcaa cucu' queé, ndye cha' tso'o ña'a j'i' li'. La cui' jua'a tye cha' j'i' ngu' culiya'; laja lo'o ndyu'ni cña ti' ngu' cha' tya

caja la cha' tso'o j'i' ngu', tye cha' tso'o bi' j'i' ngu' li'.

Nu lo'o ndojolaqui nu xña'a j'i'na cha' cua'ni na cha' cuxi

¹² Tso'o caca tyiquee ñati nu ña'a ti nxñi cha' j'i' Jesús, masi tyacua cua ña'a ca cha' ti'i j'i' ngu'. Tso'o si talo ngu' tyiquee', ña'a cuayá tye cha' ti'i bi' j'i' ngu', cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye j'i' ngu' bi' li'; bi' laca cha' tso'o nu cua nacuj Ni cha' ta Ni j'i' ñati nu ntsu'u tsa tyiquee ña'a j'i' ycu'i' Ni. ¹³ Nu lo'o cojolaqui sca cha' cuxi j'i'na ni, ná tso'o si ñacu' na ndi'ya: "Ycu'i' Ndyosi ndyu'ni cha' nñilo'o cha' cuxi re 'na". Ná ntsu'u cha' cuxi tsiya' ti nu caca j'i' cñilo'o j'i' ycu'i' Ndyosi, lo'o jua'a ná nñilo'o Ni j'i' ñati lo'o sca cha' cuxi. ¹⁴ Nu lo'o ndojolaqui cha' cuxi j'i'na, bi' hora laca nu ná ndaquiya' na j'i' sca cha' j'i' ycu'i' Ni; li' la cui' cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya j'i' ycu'i' ca na, bi' laca nu ndatsaa j'i'na cha' tya cua'ni la na cha' cuxi. ¹⁵ Tso'o la nti' na cha' cua'ni na cha' cuxi bi', masi caca tlyu la qui'ya j'i'na; nu lo'o ngui' na j'i' qui'ya bi' j'i'na ña'a cuayá nu nga'aa caca xtyanu na j'i' li', li' xana na xtyanu na chalyuu tso'o nu cua ngujui j'i'na.

¹⁶ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' j'i' ycu'i' Ndyosi, tyaca'a tsa ma 'na; ná ta ma chacuayá' cha' cñilo'o nu xña'a j'i' ma. ¹⁷ Lcaa cha' xlya'be nu ndyiji j'i'na ni, lcaa cha' nu chañi cha' xcui' cha' tso'o laca bi', ca su ntucua ycu'i' Ndyosi tsiya' ti, ca bi' ngutu'u lcaa cha' bi', la cui' ycu'i' Ndyosi nu ngüñá lcaa xee tlyu nu nga'a nde cua. Sca ti cuayá ña'a loo ycu'i' Ndyosi ña'a Ni j'i'na; ná xcutsa'a Ni cha' nu ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni j'i'na, cha' ná ntsu'u cha' tya'achu' Ni j'i' scaa cha' nu cua nhcu'i' Ni lo'o ñati. ¹⁸ Lcaa cha' nu liñi ca cuentya j'i' ycu'i' Ndyosi, cua ngulu'u Ni cha' bi' j'i'na cha' caca na ñati j'i' ycu'i' Ni, cha' jua'a nti' Ni cha' caca; cua nti' Ni cha' caca na loo j'i' lcaa ca lo na nu cua ngüñá ycu'i' Ni, jua'a nti' Ni.

Cha' tacati nu nga'a cha' cua'ni na cuentya j'i' ycu'i' Ndyosi

¹⁹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' j'i' ycu'i' Ndyosi, nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'aa j'i' ma, tso'o si cui'ya ma cuentya j'i' cha' nu chcu'i' na' re. Ntsu'u cña j'i' lcaa na cha' yala ti cua'a jyaca na j'i' cha' nu chcu'i' ñati lo'o na; pana tiya' ti xacu' na cha' j'i' ngu', jua'a tiya' tsa caca ñasi' na j'i' ngu'. ²⁰ Nu lo'o nhca ñasi' na ni, ná taca cua'ni na cha' liñi nu nti' ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni na nde chalyuu. ²¹ Lo'o jua'a nga'a cha' culochu' na lcaa cha' suba', lcaa cha' cuxi nu tya ntsu'u ne' cresiya j'i'na; tucua na cha' j'i' ycu'i' Ndyosi lacua, xñi tso'o na lcaa cha' nu nda Ni cha' tyanu ne' cresiya j'i'na, cha' bi' laca cha' nu taca cua'ni lya'a j'i'na j'i' nu cuxi nu ntsu'u j'i'na.

²² Tsa bi' ti cha', nga'a cha' taquiya' na lcaa cha' nu nclyu'u Ni ji'na, si'i na cua'a jyaca' ti na ji'i cha' bi'; na cñilo'o ti na ji'i ycuu' ca na, si xcuu' na cua'a jyaca' ti na ji'i cha' bi', lo'o ná ndaquiya' na cha' bi'. ²³ Cua ña'a ca ñati nu nti' cuna ti cha' nu nda Ni lo'o na, lo'o li' ná ntaja'a cua'ni cha' bi', laca ñati' bi' ñi'ya laca ñati' nu ña'a cui'ya xi ji'i ycuu' ca lo sca cuanaa; ²⁴ yala ntchaa ti ña'a ngu' ji'i ycuu' ca ngu' lo' cuanaa, pana lo'o cua ndyaa ngu', li' hora ti cjllyaa ti' ngu' ñi'ya ña'a ycuu' ca ngu'. ²⁵ Xtyucua ycuu' Ndyosi ji'i cua ña'a ca ñati nu chañi cha' cua'a jyaca' ji'i cha' tso'o nu nda Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na; bi' laca cha' nu xtyucua ji'na cha' taca tyi'i tyiquee na tso'o ti. Si tso'o ti cua'ni na nde chalyuu, si cua'ni na lcaa cña nu nclyu'u ycuu' Ndyosi ji'na lcaa tsa lo'o tyi'i na chalyuu, tso'o tsa caca ji'na li'. Si'i na nduna ti na cha' bi', lo'o li' xtyanu na ji'i.

²⁶ Ná tyiquee' ntsu'u xi ngu' tya'a ma nu nti' cha' tacati tsa ndu'ni ngu' ca ngu'. Pana laja ti ndu'ni ngu' cha' tacati ngu', si ná ndube ti' ngu' ñi'ya nchcui' ngu' lo'o ñati; na ñilo'o ngu' ji'i ycuu' ca ngu' cha' tacati ngu' li'. ²⁷ Si tyucui tyiquee na tsiya' ti ndu'ni na cha' tacati cuentya ji'i Ni, si si'i na tucua cha' ntsu'u tyiquee na, ndi'ya nti' ycuu' Ndyosi Sti na cha' cua'ni na li': nga'a cha' xtyucua na ji'i nu sube ti'i, jua'a nga'a cha' xtyucua na ji'i nu cuna'a nu ndyanu ti'i ti, nu lo'o nchcubel' tsa ngu' ndi'i ngu' chalyuu; pana ná tso'o tyat' yu'u na lo'o cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu.

2

Sca ti cuayá' cua'ni tso'o na lo'o cua ña'a ca ñati' nu liyá slo na

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesucristo nu Xu'na na, nu ntucua Ni ca su tso'o tsa ña'a nde cua, ná tso'o si xa' ña'a ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i xi scaa ñati; stu'ba ti cua'ni ma lo'o cua ña'a ca ñati, tso'o la. ² Ná tyiquee' caa tyuu lo ñati' ca su ndyu'u ti'i ma, masi ngu' culiya' nu ntsu'u cui' oro sne ya' ngu', cuati tso'o tsa ña'a ste' ngu', masi ngu' ti'i nu ngusu tsa ste' ngu'. ³ Ná tso'o si lye tsa cua'ni ch'i ma loo sca ñati nu nchcu' late' nu tso'o tsa ña'a. Ná tso'o ñacuj ma ji'i nu culiya' bi': "Tyucua xi lo yaca xlya tso'o re, cusu'", si ñacuj ma ji'i sca ngu' ti'i ndi'ya: "Ndacua ti tyu nu'u. Cua'a xi, masi lo yuu ti cua". ⁴ Ntsu'u qui'ya ji'i ma li', xqui'ya cha' xa' ña'a ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i xi scaa ñati, lo'o jua'a cuxi ti ntsu'u tyiquee ma ña'a ma ji'i nu xa' ñati bi' li'.

⁵ Cu'ma ngu' tya'a na nu tyaca'a tsa ma 'na, cui'ya ma cuentya ji'i cha' re: Cua ngusubi ycuu' Ndyosi ji'i ñati ti'i cha' taca xñi tso'o ngu' cha' ji'i ycuu' Ni; ta Ni chalyuu tso'o ji'i ngu' bi' li', la cui' chalyuu nu nacuj

Ni cha' caja ji'i ñati nu ntsu'u tsa tyiquee ña'a ji'i ycuu' Ni. Masi ti'i tsa ñati' bi' nde chalyuu, pana culiya' ngu' cuentya ji'i ycuu' Ndyosi. ⁶ Ná tso'o ndyu'ni cu'ma, cha' ti'i ti' ma ña'a ma ji'i ngu' ti'i. Xcuane na' sca cha' ji'i ma lacua: ¿Ha si'i nu culiya' laca nu ndi' ti' ji'i ma? ¿Ha si'i nu culiya' laca nu ndya'alo'o ji'i ma ca slo ngu' tisiya? ⁷ La cui' ngu' bi' laca nu nchcui' tsa cha' cuxi ji'i ycuu' Jesús nu ntsu'u tsa cha' ji'na lo'o.

⁸ Tso'o tsa si chañi cha' ndaquiya' ma cha' cusu' nu nscua tya clyo la; ndi'ya nchcui' cha' bi': "Ntsu'u cha' cua'ni tya'na ti na ji'i tya'a ñati na, ñi'ya laca si ndu'ni tya'na ti' na ji'i ycuu' ca na", nacuj quityi. ⁹ Si xa' ca ña'a ndu'ni ma lo'o xi scaa ñati, cuxi ndu'ni ma li', ntsu'u qui'ya ji'i ma cuentya ji'i ycuu' Ndyosi li'; la cui' jua'a ndyu'u cha' nu nscua lo quityi cusu' bi'. ¹⁰ Ñati nu ndaquiya' lcaa cña nu ngulo ycuu' Ndyosi ji'na cha' cua'ni na, lo'o li' ntsu'u masi sca ti cha' cuxi nu ndyu'ni ngu' bi', sca ti cuayá' ntsu'u qui'ya ji'i ngu', ñi'ya laca si ná ndaquiya' ngu' tsiya' ti ji'i lcaa cña nu cua ngulo ycuu' Ni ji'na. ¹¹ Ycuu' Ndyosi laca nu cua nacuj tyucuaa lo cha' ndi'ya: "Ná tyu'u cha' ji'i ma lo'o clyo' xa' ñati", nacuj Ni; lo'o jua'a: "Ná cujuui ma ji'i tya'a ñati ma", nacuj Ni. Si cujuui ma ji'i tya'a ñati ma, ntsu'u qui'ya ji'i ma lacua, masi ná ntsu'u cha' ji'i ma lo'o clyo' xa' ñati; sca ti cuayá' cua ndya'achuj ma ji'i cha' nu cua nchcui' ycuu' Ndyosi lo'o na li'. ¹² Cua nda Jesús sca cha' tso'o cha' tyanu ne' cresiya ji'na, cha' xtyucua ji'na cha' taca tyi'i tyiquee na tso'o ti. Nga'a cha' chcui' tso'o na, jua'a ntsu'u cha' cua'ni na cha' tso'o lo'o ndi'i na chalyuu, cha' cua tyalaa ti tsa nu lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati chalyuu. ¹³ Lo'o li' si ná ngua'ni tya'na ti' na ji'i tya'a ñati na, ná taca cua'ni tya'na ti' Ni ji'na lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'na; pana ñati nu ngua'ni tya'na ti' ji'i tya'a ñati ni, bi' ñati laca nu tso'o la caca cha' ji'i hora lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'i ñati.

Ntsu'u cña tso'o cha' cua'ni na lo'o ngusñi na cha' ji'i ycuu' Ni

¹⁴ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, ná taca ñacuj na cha' ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús, si ná lo'o ndu'ni na cha' tso'o nu xtyucua ji'i tya'a ñati na. Sca ti ngusñi tso'o na cha' ji'i Jesús, si cua'ni na cha' tso'o jua'a; li' tyaja'a Ni cua'ni lya'a Ni ji'na. ¹⁵ Ná tyiquee' ntsu'u ngu' tya'a ndyu'u ti'i ma li' masi nu lyiji tsa ste' ngu', nu lyiji tsa na cacu ngu', masi qui'yu, masi cuna'a. ¹⁶ Si chcui' ma lo'o ngu' bi' ndi'ya: "Xtyucua Ni ji'i ma", ñacuj ma ji'i ngu', "cacu' ma ste' ma cha' caca chcatsu ma, cacu tso'o ma tyaja", ñacuj ma ji'i ngu', pana ná nda ma na nu lyiji ji'i ngu' bi' li', ¿ha tso'o nti' ma cha' nchcui' ma lo'o ngu' jua'a? Ná tso'o chcui' ma jua'a, cha' cua ngujlyaa ti' ma cha'

ji'j' ycu'i Ndyosi si chcu'i mā jua'a; ¹⁷ ná taca ñacu'i na ji'j' ngu' cha' cua ngusñi na cha' ji'j' ycu'i Ndyosi, si ná lo'o cua'ni na cha' tso'o nu xtyucua ji'j' tya'a ñati na.

¹⁸ Ná tyiquee' ñacu'i sca ñati ji'na: "Tso'o tsa ngusñi mā cha' ji'j' ycu'i Ndyosi tu'ni. Pana nu na' ni, nti' na' cha' cuayá' tsa cuentya ji'j' ycu'i Ndyosi masi cua'ni na' xi cha' tso'o lo'o ñati", ñacu'i ngu'. Tso'o lacua. Ndi'ya chcu'i na' lo'o ngu' bi' li': "Cacha' mā 'na lacua cha' cua ngusñi mā cha' ji'j' ycu'i Ni, masi ndyu'ni mā cha' tso'o lo'o ñati; pana laja lo'o ndyu'ni tso'o na' lo'o ñati, li' ca cuayá' ti' mā cha' chañi cha' ngusñi na' cha' ji'j' ycu'i Ni", ñacu'i na' ji'j' ngu' bi'. ¹⁹ Jlya ti' mā cha' sca ti ycu'i Ndyosi ntsu'u chalyuu. Tso'o tsa, pana cua ña'a ca cui'j' xña'a jlya ti' cha' bi'; lo'o jua'a lye tsa nchcua cui'j' xña'a bi', cha' ntsu'j' cui'j' ji'j' ycu'i Ni. ²⁰ Nga'a cha' ca cuayá' ti' mā, cha' ná chañi cha' ngusñi na cha' ji'j' ycu'i Ndyosi si ná lo'o cua'ni na cha' tso'o cha' xtyucua na ji'j' tya'a ñati na. ²¹ Ndi'ya ngua cha' ngua cuayá' ti' ycu'i Ndyosi cha' ngua tso'o cresiya ji'j' Abraham, jyo'o cusu' ji'na: na'a Ni cha' ntaja'a nu cusu' ta ji'j' sñi' ycu'i ca, nu Isaac bi', cha' caca yu sca msta. ²² Ntsu'u sca cña nu ngua'ni Abraham lacua. Xqui'ya bi' ngua cuayá' ti' ycu'i Ndyosi cha' cua ngusñi Abraham cha' nu nchcu'i Ni lo'o; jlya tsa ti' nu cusu' cha' bi', bi' cha' ntaja'a yu ngua'ni yu cña bi'. ²³ Bi' laca cha' nu nscua lo quityi cusu' ndi'ya: "Ngusñi Abraham cha' ji'j' ycu'i Ndyosi, bi' cha' ntucua Ni cha' ji'j' Abraham cha' caca yu sca ñati nu lubii tsa cresiya ji'j'". Tya'a tso'o ycu'i Ndyosi ngua Abraham li', nacuj' quityi.

²⁴ Jua'a ca cuayá' ti' cu'ma lacua, cha' ntaja'a ycu'i Ndyosi tucua Ni cha' ji'j' ñati lo'o ndyu'ni ngu' cha' tso'o, si' xqui'ya cha' nacuj' ti ngu' cha' jlya ti' ngu' ji'j' Ni. ²⁵ La cui' jua'a ntucua Ni cha' ji'j' nu cuna'a calle nu ngua naa Rahab; ntucua Ni cha' nu nchcu'i ma' bi', ñi'ya laca si ngua ma' sca ñati tso'o, xqui'ya cha' tso'o tsa cña nu ngua'ni ma' cuentya ji'j' ycu'i Ndyosi. Cua nda ma' su nguti'j' ngu' nu ndyaa na'a ji'j' quich'i tyi ma' cuaana ti; li' ngulu'u ma' chaca tyucui'j' ngu' su tyaa tso'o ti ngu' bi', cha' xna ngu' ji'j' ngu' xña'a li'. ²⁶ Lo'o jua'a nu na ni, si ñacu'i na cha' cua ngusñi na cha' ji'j' ycu'i Ndyosi, pana ná ndu'ni na cha' tso'o nu xtyucua ji'j' tya'a ñati na, li' laca na ñi'ya laca ñati nu ndyaa cresiya ji'j' cha' cua ngujui' ngu'.

3

Cua'a na xi ji'j' cha' nu chcu'i na

¹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'j' Cristo, ná tso'o si tyuu tsa tya'a mā culu'u mā ji'j' tya'a ñati mā; cuayá' xti ti na caca na mstru nu culu'u cha' ji'j' ycu'i Ndyosi ji'j' ngu' tya'a

na. Cua jlo ti' mā cha' lye tsa ndi'j' loo ngu' ña'a ngu' ji'na, bi' cha' yala tsa chcu'i ngu' ji'na si xñi na cña cha' culu'u na ji'j' ngu' tya'a na. ² Chañi laca cha' ntsu'u quiya' lcaa na ndyu'u tsa tu'ba na lo'o nchcu'i na lo'o tya'a ñati na; ná ntsu'u ni sca ñati nu bilya tyu'u tsa tu'ba tsiya' ti, nu lo'o nchcu'i ngu' lo'o tya'a ñati ngu'. Si ntsu'u ñati nu nchca ji'j' cua'a ji'j' cha' nu nchcu'i ycu'i ca ngu', ñati nu tyucui tyiquee' tsiya' ti laca ngu' bi'. Ná tyiquee' taca cua'a ngu' bi' ji'j' ña'a tsaca ngu', si jua'a; pana tucui tsa laca cha' cua'a na ji'j' ycu'i ca na, cha' ná chcu'i na cha' cuxi. ³ Ndi'ya ndu'ni na lo'o sca cuayu: nsta na chcu'a tyu tu'ba ni, cha' li' taca culo na cña ji'j' ni, cha' tsa ni' lo'o na macala su nti' na cha' tsa na. ⁴ Xa' ña'a ndu'ni ngu' lo'o nclya' ngu' sca yaca ni'j'; nu ñati nu laca loo ji'j' yaca ni'j' ni, lo'o cala' ngu' sca ya' piti nu ntucua nde siyu' yaca ni'j' bi', taca ji'j' ngu' tsalo'o ngu' ji'j' macala su nti' ngu' cha' tsa ngu' lo'o. Masi tonu tsa yaca ni'j' bi', masi lye tsa ndyaca cui'j' nu ndyalo'o ji'j', taca ji'j' ngu' tsalo'o ngu' ji'j' macala su nti' ngu' tsa ngu'. ⁵ La cui' jua'a laca lo'o sca cha' nu nchcu'i na. Masi xca ti cha' laca bi' nti' na, pana quiña'a tsa cha' tlyu nchcu'i na ntsu'u quiya'. Tucui tsa laca cha' cua'a na ji'j' tu'ba na, cha' ná chcu'i na cha' cuxi jua'a. Lo'o jua'a quiña'a tsa cha' cuxi taca cua'ni sca cha' nu chcu'i na; ñi'ya laca cha' xti ti quii' nti' cha' chca' quii' ji'j' quixi' tonu, quiña'a tsa su tyaqu' quixi' li'. ⁶ Ñi'ya laca sca quii', jua'a laca sca cha' nu chcu'i na; xqui'ya bi' taca xana chaca chalyuu nu cuxi tsa ji'na, nu lo'o cua ndyat'j' nu cha' cuxi bi' ndyaa nde ne' cresiya ji'na. Xana cañi cha' cuxi bi' tyucui ña'a na li'. Xqui'ya sca cha' nu chcu'i ti na, ndyaca' quii' li'; lo'o nu quii' bi' ni, nde ca bilyaa tsiya' ti ndyu'u bi' li'jya cañi lcaa su ndi'j' na. ⁷ Taca ji'j' ñati chalyuu cua'ni masu ji'j' lcaa lo na'ni tyaala, masi na'ni nu ndya'a quiya' ti, masi na'ni nu ndyacu' cua', masi na'ni nu sube' ne' ni' lo yuu, masi na'ni nu ntsu'u lo tyujo'o; na cua ndyu'ni masu ñati ji'j' lcaa lo na'ni bi'. ⁸ Pana cha' nu nchcu'i na ni, ná caja ñi'ya nu cua'ni masu na ji'j', cha' nga'aa chcu'i na cha' cuxi lo'o ñati. Cuxi tsa laca tu'ba na, ná nchca ji'na cua'a na ji'j' ycu'i ca na. Ñi'ya laca hitya tyaala nu ntsu'u tu'ba cuaña tyaala, jua'a nti' tu'ba na, cha' ntsu'u tsa cha' cuxi nu nchcu'i na. ⁹ Tucua lo cha' nchcu'i na, cha' ndyu'ni tlyu na ji'j' ycu'i nu Xu'na na, la cui' Ndyosi Sti na; lo'o jua'a nsta na qui'ya ji'j' tya'a ñati na, masi ngüiña' ycu'i Ndyosi ji'j' lcaa ñati chalyuu na cha' laca na ñi'ya ña'a ycu'i Ni. ¹⁰ La cui' tyuu tu'ba na ndyu'u lcaa cha' nu nchcu'i na, masi cha' tso'o nu nchcu'i na lo'o ycu'i Ndyosi, masi cha' cuxi nu nchcu'i na lo'o tya'a ñati na. Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'j'

Cristo, ná tso'o cha' ndyaca jua'a. ¹¹ Si'i sca ti tyuu pilya ntyucua hitya tso'o stu'ba ti lo'o ntyucua hitya cñi'. ¹² Jua'a lo'o yaca si'yu ni; ná taca tyu'u ntsatj jilj yaca quixuu, ni ná taca tyu'u quixuu jilj yaca ja'ba, cha' ná ca quixu' cha'. Ná caxa hitya nu tso'o co'o na ca su ntyucua hitya cñi'.

Nu lo'o chañi cha' tso'o tsa nchca cuayá ti' na scaa cha'

¹³ Nu lo'o nti' ma cha' tso'o tsa nchca jilj ma nchcui' ma, cha' tso'o tsa nduna ma scaa cha' nu nda ñati' lo'o ma, li' xcui' cha' tso'o ti cua'ni ma laja lo'o ndilj ma chalyuu, cha' taca cui'ya xa' la ñati' cuentya jilj ma cha' ñati' tso'o laca ma. Ná quiña'a cha' tyu'u tyiquee ma ña'a ma jilj ngu', pana tso'o ti chcui' ma lo'o ngu'. ¹⁴ Ná taca ña'a ngu' cha' ñati' tso'o laca ma si liye' ti' ma, si chiya'a tsa ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jilj ñati, si xcui' cña jilj ycu' ca ma ntsu'u tyiquee ma; na ñilo'o ma jilj tya'a ma si jua'a ndu'ni ma, hasta ndacu' ma cha' liñi nu cua nda ycu' Ndyosi lijya chalyuu. ¹⁵ Si'i nde su ntucua ycu' Ndyosi ndyu'u cha' cuxi nu nchcui' ma, sca cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu laca bi'; sca cha' nu cua nda ycu' nu xña'a laca cha' nu nchcui' ma bi'. ¹⁶ Si liye' ti' na jilj tya'a na, si xcui' cña jilj ycu' ca na ntsu'u tyiquee na, ná caca stu'ba cha' ji'na lo'o tya'a na li'; lcaa lo cha' cuxi caca cua'ni na li'. ¹⁷ Pana lcaa cha' nu nda ycu' Ndyosi cha' chcui' na lo'o ñati, xcui' cha' tso'o laca bi'; ná nguxa' cha' tso'o bi' lo'o cha' cuxi, ná ntsu'u cha' xu'u tya'a na lo'o tya'a ñati na. Cha' tso'o ti laca nu nda Ni cha' chcui' na lo'o ñati, cha' xcui' na tso'o ti cua'ni na lo'o ñati li'. Lo'o jua'a ndu'ni cha' bi', cha' cua'ni tya'na ti' na jilj ñati, ña'a cuayá' nu cua'ni na cha' tso'o cha' xtyucua na jilj ngu'; ndu'ni cha' sca ti cha' liñi chcui' na lo'o ñati, si'i cha' cuiñi chcui' na lo'o ngu'. ¹⁸ Tso'o tsa ndyu'ni ñati nu ná ncl yana cha' cusu'u lo'o tya'a ñati, ñati nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee nchcui' lo'o tya'a ñati. Tiya' la li' tyu'u tucua quiña'a la cha' tso'o nu cua nti' ycu' Ndyosi cha' caca nde chalyuu, xqui'ya cha' ncl yacua tso'o ti' ngu' bi'.

4

Ná cua'ni tya'a na lo'o ñati cuxi nu ntsu'u chalyuu

¹ ¿Ni cha' laca lye tsa nxu'u tya'a ma? ¿Ni cha' laca lya' tsa ti' ma jilj tya'a ñati ma? ¿Ha si'i na ndacui tsa ti' ma jilj scaa na nu ntsu'u jilj tya'a ñati ma? Ná nchca jilj ma cha' ti' ti tyi'i tyiquee ma lo'o tya'a ma xqui'ya lcaa lo cha' cuxi nu ndiya tsa ti' ma jilj. ² Si ntsu'u sca cha' nu tiji' tsa ti' ma jilj, lo'o ná ntsu'u chacuayá' cha' caxa cha' bi' jilj ma, li' nti' ma cujuu' ma jilj ñati, cha' jua'a taca caxa cha' bi' jilj ma, nti' ma. La cui' jua'a si ndacu' tsa ti' ma jilj sca na nu ná nchca caxa jilj ma, li'

nchcui' ma cha' ti' jilj nu ca jilj na bi', nxu'u tya'a ma lo'o ngu' bi' li'. Pana ná ndyiji na nu nti' ma caxa jilj ma, xqui'ya cha' ná ndijña ma cha' bi' jilj ycu' Ndyosi su clyo; ³ masi ndijña ma sca cha' jilj ycu' Ndyosi, pana cuxi tsa tyiquee ma, si xcui' cha' ná ndyiji cha' bi' jilj ma li'. Tsa nde ti cha' ntsu'u tyiquee ma: cua nti' ma cha' caxa jilj ma cua ña'a ca cha' nu tyaala' tyiquee ycu' ca ma, pana ná tso'o cha' ndyu'ni ma jua'a; ⁴ cua nguxtyanu ma jilj ycu' Ndyosi, cua ntsu'u cha' jilj ma lo'o sca cha' nu cuxi tsa, si jua'a ndyu'ni ma. ¿Ha ná nchca cuayá' ti' ma cha' tya'a cusu'u ycu' Ndyosi laca na, si xcui' cha' jilj ycu' ca ti na ntsu'u tyiquee na? Na nxu'u tya'a na lo'o ycu' Ndyosi, si cua'ni tya'a na lo'o nu cuxi nu ntsu'u nde chalyuu. ⁵ Ndi'ya nscua cha' lo' quityi jilj ycu' Ndyosi, lo'o jua'a si'i cha' laja ti nda Ni: "Nu Xtyi' ycu' Ndyosi nu nda Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na, ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na; pana yala tsa caca chíj ti' Ni ji'na, si lo'o ntsu'u sca cha' cuxi loo". Jua'a nacuj quityi. ⁶ Tlyu la tsiya' ti cha' tso'o nu ndu'ni ycu' Ndyosi lo'o na, cha' xtyucua Ni ji'na. Ndi'ya nscua chaca cha' lo' quityi jilj ycu' Ndyosi: "Ná sca na ycu' Ni jilj ñati nu xcui' tyijiloo jilj tya'a ñati ngu', nti' ngu'; pana quiña'a tsa cha' tso'o ndu'ni Ni lo'o ñati nu tso'o ti ndilj chalyuu, nu ná ndyu'ni tyucuaa ti' lo'o xa' ñati", nacuj quityi bi'. ⁷ Taquiya' ma cha' jilj ycu' Ndyosi lacua. Xu'u tya'a ma lo'o nu xña'a, lo'o li' xna nu cuxi bi', tyu'u clyu bi' su ndilj ma li'. ⁸ Tso'o tsa xñi ma cha' jilj ycu' Ndyosi, lo'o li' tucua Ni cha' jilj ma. Si ntsu'u tsa qui'ya jilj ma, nga'a cha' xtyanu ma lcaa cha' cuxi nu ntsu'u cha' jilj ma lo'o; jua'a cua'ni tye ma jilj lcaa cha' cuiñi nu ntsu'u ne' cresiya jilj ma. ⁹ Ntsu'u cha' ca xñi' ti' ma xqui'ya nu quiña'a tsa cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya jilj ma, bi' cha' ndu'ni cha' xi'ya ma, ndu'ni cha' cunaa ma xqui'ya cha' cuxi bi'. Xi'ya ca ma juani, masi nxyi' tsa ma nquicha'; ca xñi' tsa ti' ma juani, masi chaa tsa ti' ma nquicha'. ¹⁰ Cua'ni ma cha' ca tyuju'u ti' ma nde loo ycu' Ndyosi jilj qui'ya nu ntsu'u jilj ma, lo'o li' ta Ni sca se'j tso'o la su tyi'j ma ca su ntucua ycu' Ni.

Ná chcui' na cha' ti' jilj ngu' tya'a na

¹¹ Cu'ma tya'a ngusñi ma cha' jilj Cristo, ná chcui' ma jilj ngu' tya'a ma. Si chcui' cuxi na jilj ngu' tya'a na ni, si sta na qui'ya jilj ngu' bi', laca cha' nchcui' cuxi na jilj lcaa cha' nu nda ycu' Ndyosi Sti na lo'o ñati tya clyo la; na ndacu' na jilj cha' bi'. Jua'a ndyu'u cha' si chcui' na cha' ti' jilj ngu' tya'a na. Si ná ndaquiya' na jilj lcaa cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o na, si chcui' cuxi na jilj cha' bi', na ndacu' na jilj cha' nu cua nda Ni lo'o na; jua'a ndyu'u cha' li'. ¹² Lo'o ycu' Ndyosi ni, sca ti ycu' Ni laca nu cua nda cha'

bi' lo'o ñati tya clyo; sca ti ycuí' Ni cua'ni cuayá' Ni jí'j' lcaa ñati cuentya jí'j' cha' bi' nde loo la; sca ti ycuí' Ni taca jí'j' Ni cua'ni lyaá Ni jí'j' ñati, nu lo'o cuityi Ni quí'ya nu ntsu'u jí'j' ngu'; jua'a ycuí' Ndyosi laca nu taca cua'ni tye Ni jí'j' ñati tsiya' ti, nu lo'o nti' ti Ni. Ná stu'ba laca ma lo'o ycuí' Ndyosi, bi' cha' ná ntsu'u chacuayá' jí'j' ma cha' cua'ni cuayá' ma jí'j' tya'a ñati ma.

Ná chcuí' na quiña'a tsa cha' tonu lo'o tya'a ñati na

¹³ Nga'a cha' chcuí' na' sca cha' lo'o cu'ma, cha' ntsu'u cu'ma nu nchcuí' ma ndi'ya: "La quee, ca becha la tsa ya ca quichí' tyijyu' bi'", nacuí' ma. "Ca bi' tyanu ya tyucuí' sca yija, cha' quiña'a tsa ngana cua'ni ya ca bi'", nacuí' ma. ¹⁴ Pana ná sca cha' jlo ti' ma tsiya' ti ñi'ya ña'a chalyuu nu caja jí'j' ma quee bcha la. Chalyuu su ndi' na juani, ñi'ya laca sca cuichi coo, jua'a laca bi'; tsiya' ca ndyu'u tucua cuichi coo, lo'o jua'a yala ti ncliji yu'u bi'. ¹⁵ Tso'o la si ndi'ya ti cha' ta ma lo'o ñati: "Nde ti tyi' ya", ñacuí' ma, "nde cña cua'ni ya; masi cña bi' cua'ni ya, sca ti si ta ycuí' Ndyosi chacuayá' cua'ni ya jua'a", ñacuí' ma. ¹⁶ Pana si'j' jua'a nchcuí' ma juani, cha' tyixi tsa ndyu'ni ma lo'o tya'a ñati ma; lye tsa nchcuí' tyucuaa ti' ma lo'o ngu' tya'a ma. Lcaa quiya' lo'o nchcuí' ma jua'a, cha' cuxi laca bi'. ¹⁷ Lo'o li' ntsu'u qui'ya jí'j' ma, cha' ná ntaja'a ma cua'ni ma sca cña tso'o nu ngulo ycuí' Ni jí'j' ma cha' cua'ni ma.

5

Sca cha' nu nchcuí' yu lo'o ngu' culiya'

¹ Juani ni, cua'a jyaca ma xi' na laja lo'o ta na' sca cha' lo'o cu'ma, nu laca ma ngu' culiya'. Tso'o la si xi'ya ma juani, cunaa ma li' xqui'ya cha' ti' nu cua lijya cha' tyacua jí'j' ma, ² cha' cua nguliji yu'u cha' culiya' jí'j' ma jua'a ti. Cua ngunu'u lyiji lcaa late' tso'o jí'j' ma, cha' cua ndyacu cuixu' jí'j'. ³ Lo'o jua'a cua ntyucua cuayaa' chu' lcaa chcuá oro jí'j' ma, lcaa chcuá plata jí'j' ma. Nu lo'o ña'a ngu' ñi'ya ndyaca jí'j' yu'ba bi' jí'j' ma, li' ca cuayá' ti' ngu' cha' ñi'ya lo'o ngunu'u chcuá oro chcuá plata nu ntsu'u jí'j' ma, jua'a cua ndye cha' jí'j' lcaa ma; ñi'ya laca si ndyaquí' lyiji ma lo quíi', cua ndye cha' jí'j' ma li'. Quiña'a tsa cha' tso'o cua nguxco'o ma nquicha', cha' cua'ni jo'o jí'j' ma nde chalyuu, pana cua ngulata ti lye lcaa cha' nde lo yuu chalyuu. ⁴ Lo'o jua'a ná nda ma xcaya' msu nu ndyaa ne' xña jí'j' ma, bi' cha' juani cua'a jyaca ma xi' jí'j' cha' nu nxlyu' msu bi' hichu' ma; ca su ntucua ycuí' Ndyosi nu laca Xu'na lcaa chalyuu, ca bi' ndañi nchcuí' nu ngu' nu ngua'ni clacua jí'j' ma. ⁵ Xcuí' tso'o tsa laca su ndi'j' ma chalyuu; pana bata chcu' laca cu'ma, cha' xcuí' nclyana ma lcaa ña'a cha' tso'o nu caca tyaala' tyiquee ma.

Lo'o nu juani cua ngulata ti tyalaa tsa cha' cajaa ma, cha' li' cua'ni cuayá' ycuí' Ni jí'j' ma. ⁶ Laja lo'o tya ndi'j' ma nde chalyuu nsta ma qui'ya jí'j' ngu' ti' nu ná ntsu'u cha' cuxi nu ngua'ni bi'; ndyu'uu ma jí'j' ngu' bi', masi ná nchca jí'j' ngu' bi' cua'ni lyaá ngu' jí'j' ycuí' ca ngu'.

Talo na tyiquee' cha' xacuí' ycuí' Ni sca cha' ji'na nu ngu'ijña na jí'j'

⁷ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jí'j' Jesús, talo ma tyiquee' cha' ntajata ma jí'j' ycuí' nu Xu'na na, ni jacua' caa Ni chaca quiya' nde chalyuu. Ñati nu cua ndyataa xtya jí'j' ni, ndalo tsa tyiquee' ngu' ntajata ngu' ni jacua' tyu'u si'yu nu ndulo tsa cha' caja jí'j' ngu'; ndu' ti' ngu' bi' cha' ca'ya tyo, masi tyo nu ca'ya yala la, masi tyo nu ca'ya tiya' la. ⁸ Lo'o jua'a cu'ma ni, nga'a cha' talo ma tyiquee'; cua'ni nguula ti' tyiquee' ma, cha' ná tya'achu' ma jí'j' ycuí' Ndyosi, cha' cua ngulata ti caa ycuí' nu Xu'na na chaca quiya' nde chalyuu. ⁹ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' jí'j' ycuí' Ni, ná chcuí' ma cha' ti' jí'j' ngu' tya'a ma, cha' ná sta Ni qui'ya jí'j' ma li'. Cua ngulata ti tyalaa ycuí' nu Bese nu laca loo ca su ndi'j' na. ¹⁰ Cu'ma ngu' tya'a na, tyi'u ti' ma ñi'ya ngua jí'j' jyo'o cusu' jí'j' ma nu ngua tu'ba jí'j' ycuí' Ndyosi cua sa'ni la; tyiquee' tsa ndalo ñati bi', masi lye tsa nchcube' ycuí' ngu'. ¹¹ Nacuí' na cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee' jyo'o bi', cha' cua ndalo tsa tyiquee' ngu' lo'o nguxcube' ñati jí'j' ngu' tyempó bi'. Cua ndyuna ma ñi'ya ngua cha' tyiquee' tsa ndalo jyo'o Job, nu lo'o quiña'a tsa cha' cuxi ngua jí'j' yu. Lo'o li' su cua ndye cha', xa' ndya Ni lcaa cha' tso'o jí'j' yu chaca quiya'. La cui' jua'a, xcuí' na tya'na ti' Ni jí'j'na, xcuí' tso'o ntsu'u tyiquee' Ni ña'a Ni jí'j'na. ¹² Nde laca sca cña nu ná nga'a cha' cua'ni na tsiya' ti, cu'ma tya'a ngusñi na cha' jí'j' ycuí' Ndyosi: Ná cua'ni ma jura laja ti lo'o xtafi' ycuí' Ni lo'o cua qui'fi ti sca cha' jí'j' ma lo'o xa' ñati; ná ñacuí' ma: "Chacuayá' jí'j' ycuí' Ndyosi nu ntucua nde cua", ni ná ñacuí' ma: "Chacuayá' jí'j' ndyosi nde lo yuu". Ná culotu' ma ni sca xtafi' Ni tsiya' ti, cha' caja ñi'ya nu tyanu tachaa cha' jí'j' ma lo'o ñati. Tsa bi' ti cha' ñacuí' ma jí'j' ñati: "Cua'ni na", ñacuí' ma, si taca cua'ni ma jí'j'; lo'o jua'a "Ná cua'ni na", ñacuí' ma, si ná nchca cua'ni ma jí'j'. Ná caja ñi'ya sta Ni qui'ya jí'j' ma li'. ¹³ Nu lo'o lye tsa nchcube' scaa ma, xqui'ya cha' ngusñi ma cha' jí'j' Jesús, tso'o si chcuí' ma lo'o ycuí' Ndyosi la cui' hora bi'. Lo'o jua'a si ntsu'u scaa ma nu chaa tsa ti' ma, tso'o tsa si cula tu'ba ma sca jí'j' jí'j' ycuí' Ndyosi li'. ¹⁴ Lo'o ntsiya sca ngu' tya'a ma nu quicha, li' tso'o cuane ma jí'j' ngu' cusu' tya'a ngusñi ma cha' jí'j' ycuí' Ni, cha' caa ngu' cua'ni ngu' jo'o jí'j' nu quicha

bi'. Lo'lo li' jña ngu' bi' cha' clyu ti' ji'í ycuí' Ndyosi, cha' cua'ni Ni cha' tyaca tso'lo nu quicha bi'; cuati salú ngu' setye nu ntsu'u taná lo hichu' yu quicha bi' chacuayá' ji'í ycuí' nu Xu'na na. ¹⁵ Tyaca tso'lo nu ñati quicha bi' li', xqui'ya cha' jlyu ti' mā cha' nu cua nchcui' mā lo'lo ycuí' Ndyosi; tya ta Ni chalyuu ji'í nu quicha bi' chaca quiya', lo'lo jua'a cui'ya Ni cha' clyu ti' ji'í yu ji'í qui'ya nu ntsu'u ji'í yu. ¹⁶ Bi' cha' lacua, ñii mā ji'í ngu' tya'a mā si ntsu'u qui'ya ji'í mā, cuati jña mā cha' clyu ti' ji'í ngu' tya'a mā lo'lo ycuí' Ndyosi, cha' ca tso'lo tyucui' ña'a mā chaca quiya'. Quiña'a tsa cña caca ji'í sca ñati nu lubii cresiya ji'í cuentya ji'í ycuí' Ndyosi, nu lo'lo jña yu sca cha' ji'í Ni. ¹⁷ Ñati chalyuu ti ngua jyo'lo Elías; ñi'ya laca na ñati chalyuu, la cui' jua'a ngua yu ñati. Pana ngua sca quiya' nu tya'na tsa nchcui' yu lo'lo ycuí' Ndyosi cha' ná ca'ya tyo chalyuu bi'; lo'lo li' chu' sna yija cla'be ná ngua'ya tyo tsiya' ti. ¹⁸ Ña'a cuayá' nu nchcui' yu lo'lo Ni chaca quiya', li' xa' ngua'ya tyo tso'lo ti; lo'lo li' ngua tso'lo lcaa na cuiñii ji'í ngu'.

¹⁹ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' ji'í Jesús, nu lo'lo ntsu'u sca ngu' tya'a mā nu cua tya'achu' ti ji'í cha' tso'lo ji'í Jesús bi', tso'lo tsa caca cha' si caca ji'í scaa mā chcui' tso'lo mā lo'lo yu, cha' xñi yu cha' ji'í ycuí' Ndyosi chaca quiya'. ²⁰ Si ntsu'u cu'mā nu caca ji'í mā cua'a mā ji'í tya'a ñati mā cha' ná cua'ni ngu' cha' cuxi, cha' culu'u mā cha' ji'í ycuí' Ndyosi ji'í ngu' bi' chaca quiya', tso'lo tsa cña cua'ni mā li'; taca cua'ni lyaá mā ji'í ngu' bi' li', cha' ná chcuna' chalyuu ji'í ngu'. Lo'lo jua'a caja ñi'ya nu cui'ya ycuí' Ndyosi cha' clyu ti' ji'í ngu' ji'í lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'í ngu' bi'.

Quityi nu nguscua San Pedro ndyaa ca slo ñati j'i Jesucristo nu ndi'i tyijyu'

¹ Pedro laca na' nu nscua na' quityi re cha' caa slo lcaa cu'ma nu ngusni ma cha' j'i Jesús, cu'ma ngu' nu ndi'i tyijyu'. Ntsu'u cu'ma nu ndyalaa ma nde loyuu su cuentya Ponto; xi xa' la tya'a cu'ma ndyalaa ma nde loyuu su cuentya Galacia, jua'a loyuu su cuentya Capadocia, jua'a loyuu su cuentya Asia, jua'a loyuu su cuentya Bitinia cua lye tsa ngañi ma. Cña nu nda ycu'i Jesucristo 'na, bi' laca cha' tsa'a na' chcu'i na' cha' j'i Ni lo'o xa' la ñati. ² Tya cño la cua jlo ti' ycu'i Ndyosi Sti na lcaa ña'a cha' nu caca nde loo la, bi' cha' ngusubi ycu'i Ni j'i ma. Lo'o juani ndyu'ni Xty'i ycu'i Ndyosi cña cha' tyanu lubii cresiya j'i ma, cha' taquiya' ma j'i ycu'i Jesucristo; na cua ngujui yu lo crusi xqui'ya cu'ma, ndyalú tañi yu cha' caja ñi'ya caca lubii cresiya j'i ma. Lo'o juani nti' na' cha' ña'a ti tya cua'ni ycu'i Ndyosi cha' tso'o lo'o ma, cha' jua'a ti ti tyi'i tyiquee ma lcaa hora.

Ndu ti' na cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na

³ Cua'ni tlyu na j'i ycu'i Ndyosi, la cui' bi' laca nu ndu'ni tlyu Jesucristo nu Xu'na na j'i, la cui' Sti Jesucristo nu Xu'na na laca bi'. Tya'na tsa ti' ycu'i Ni ña'a Ni ji'na, bi' cha' ngua'ni cucui Ni cresiya ji'na; ntsu'u chalyuu cucui ji'na juani, xqui'ya cha' ndyu' ycu'i Jesucristo chaca quiya' nu lo'o ngujui yu. Lo'o nu juani cua ndu ti' na cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na, ⁴ xqui'ya cha' cua ngua'ni lyaá Jesús ji'na. Ná ntsu'u ni sca cha', ni sca ñati nu taca cua'ni ñu' y j'i cha' nu cua ngujui ji'na; ni sca na tsiya' ti, ná ca cua'ni tye na bi' j'i cha' tso'o nu tyacua ji'na ca slo ycu'i Ndyosi lo'o ca tye ti cha', ná ntsu'u na nu taca cua'ni cuxi j'i cha' bi'. ⁵ Cua ngusni ma cha' j'i ycu'i Ndyosi, bi' cha' ndu Ni cua j'i ma juani cha' ña'asii Ni j'i ma. Ná ntsu'u ni sca na nu nguula la juersa j'i, nu taca j'i tyijiloo j'i ycu'i Ndyosi; cua'a Ni j'i ma j'i nu cuxi, cha' cua'ni lyaá Ni j'i ma lo'o tye chalyuu re, cha' cua ndyaa Ni ngua'ni cho'o Ni su tyi'i ma ca slo ycu'i Ndyosi.

⁶ Bi' cha' caca chaa ti' ma juani, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma, masi ntsu'u quiya' xñi' ti' ma xqui'ya lcaa lo cha' ti' nu ndyacu'a j'i ma; pana xti ti tyempo nu ca xñi' ti' ma. ⁷ Ndyacua cha' ti' j'i ma jua'a, cha' taca cua'ni cuayá' Ni j'i ma, si chañi cha' ngusni ma cha' j'i ycu'i Ni. Jlo ti' ma cha' quiña'a tsa nga'a chcu' oro; pana hora ti

ndu'ni cuayá' ngu' j'i oro bi' lo'o quii' cha' tyalá bi', cha' ña'a ngu' si chañi cha' xcu'i oro laca bi'. Nde loo la quiñu' chcu' oro, tye cha' j'i, masi quiña'a tsa cña ngua'ni ngu' cha' tyubii oro bi' tya clyo; pana nu cha' j'i Jesús nu cua ngusni ma ni, ndulo tsa cha' bi' cuentya j'i ycu'i Ndyosi. Masi quiña'a tsa chcu' oro caja ji'na, ná stu'ba tsiya' ti cha' j'i bi' lo'o ycu'i Jesús. Lo'o ndye ndalo ma j'i lcaa cha' ti' nu ndyacu'a j'i ma xqui'ya cha' ngusni ma cha' j'i Ni, li' tso'o tsa cha' nu caja j'i ma lo'o tyu'u tucua ycu'i Jesucristo caa chaca quiya'; ta Ni sca su tso'o cha' tyi' ma slo ycu'i Ni laja xee nu ndubi tsa ca su ntucua ycu'i Ni.

⁸ Ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma j'i Jesús, masi bilya ña'a ma j'i Ni; hasta juani tya lyiji ña'a ma j'i, pana jly'a ti' ma cha' lu'ú Ni. Chañi cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma juani xqui'ya Jesús, ni ná tye chca cha' chcu' ma lcaa cha' tso'o nu ntsu'u tyiquee ma cuentya j'i ycu'i Jesús lo'o xa' ñati. ⁹ Cua ngusni ma cha' j'i Ni, bi' cha' taca ca cuayá' ti' ma cha' chañi laca cha' cua'ni lyaá Ni j'i ma lo'o cua ndye chalyuu.

¹⁰ Nu jyo'o cusu' nu ngua tu'ba j'i ycu'i Ndyosi sa'ni la ni, nchcu'i tsa jyo'o cusu' bi' j'i cha' tso'o nu cua'ni ycu'i Ndyosi nde loo la, cha' cua'ni lyaá Ni j'i ñati tya'a ndi' na chalyuu; xcu'i cuentya j'i ycu'i Ndyosi nchcu'i ngu' cha' bi', pana ná ngua cuayá' tso'o ti' ycu'i ca ngu' bi' ñi'ya nu cua'ni ycu'i Ndyosi cha' caca nde loo la, ni jacua' cua'ni Ni cha' bi'. ¹¹ Xty'i ycu'i Cristo ngulu'u lcaa cha' j'i ngu' bi', ñi'ya nu caca j'i ycu'i Cristo nde loo la, ñi'ya nu chcube' yu nde loyuu chalyuu, ñi'ya nu tlyu tsa cha' tso'o nu caca j'i yu lo'o tyaa yu ca slo ycu'i Ndyosi chaca quiya'. Lo'o li' ngulana tsa nu ngu' jyo'o bi', cha' quije cha' j'i ngu' tilaca caca nu Cristo bi', ni tsa tyu'u tucua yu nde chalyuu. ¹² Pana ná nquiye cha' bi' j'i ngu' bi' li'; sca ti cha' nchcu'i ycu'i Ni lo'o ngu' bi', cha' si'i ycu'i ngu' bi' laca nu ca cuayá' tso'o ti' ñi'ya caca cha' bi' tyempo nde loo la. Pana cu'ma ni, nu lija chalyuu nde loo la j'i ngu' jyo'o bi', nchca cuayá' ti' ma juani, xqui'ya cha' cua ndyuna ma lcaa cha' tlyu nu ngua'ni Jesucristo. Cua ndacha' liñi ya cha' bi' j'i ma; chacuayá' j'i Xty'i ycu'i Ndyosi ngulu'u ya cha' bi' j'i ma, cha' cua nda ycu'i Ndyosi Xty'i ycu'i Ni lija lo ya nde chalyuu. Lo'o jua'a lcaa xca j'i ycu'i Ni nu ndi' slo Ni, lcaa ngu' bi' nti' tsa ngu' ca cuayá' ti' ngu' lcaa cha' nu ngua j'i Cristo lo'o ñaa yu nde chalyuu.

Nti' ycu'i Ndyosi cha' caca lubii cresiya ji'na lcaa tsa lo'o tya ndi' na chalyuu

¹³ Bi' cha' culacua xi ti' ma, tti ti' ma tyi' ma chalyuu, cha' lcaa tsa jatya ma j'i cha' tso'o nu cua tlyu xi, nu cua'ni Ni lo'o ma

lo'o cua'ni lyaá lyiji Ni jil'i ma; jua'a caca nu lo'o tyu'u tucua Jesucristo chaca quiya'.¹⁴ Taquiya' tso'o ma jil'i cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi cha' caca ma sñi' Ni nu tso'o tsa ndu'ni; nga'aa cua'ni ma cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiya ti' ma ñi'ya nu ngua'ni ma tya sa'ni la, nu lo'o bilya ca cuayá' ti' ma cha' tso'o jil'i ycu' Ndyosi.¹⁵ Xcui' na lubii tsiya' ti laca ycu' Ndyosi, xcui' liñi tsa cha' nu ndu'ni Ni, lo'o jua'a laca Ni nu Xu'na na juani. Bi' cha' nti' Ni cha' xcui' lubii tsa caca cresiya jil'i ma, xcui' cha' liñi cua'ni ma.¹⁶ Ndi'ya nscua cha' lo quityi jil'i ycu' Ndyosi: "Cua'ni ma cha' caca lubii cresiya jil'i ma lcaa hora, cha' xcui' lubii tsa laca na' tsiya' ti", nacuj ycu' Ndyosi.

¹⁷ Xcui' liñi ti ndu'ni cuayá' Ni jil'i ñati, ñi'ya laca cha' tso'o nu ngua'ni scaa ngu', ñi'ya laca cha' cuxi nu ngua'ni scaa ngu' laja lo'o ndi'j ngu' chalyuu. Bi' cha' ntsu'u cha' cutsji ma xi lo'o chcui' ma lo'o ycu' Ndyosi ndi'ya: "Sti ya", ñacui ma jil'i Ni. Ntsu'u cha' taquiya' ma jil'i ycu' Ndyosi Sti na lcaa tsa lo'o tyi'j ma chalyuu, cha' xcui' cha' tso'o cua'ni ma cuentya jil'i Ni.¹⁸ Cua ngua'ni lyaá Ni jil'i ma jil'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u jil'i ma, bi' cha' nga'aa ntsu'u cha' cube ti' ma jil'i lcaa cha' nu ngxutyauu jyo'o cusu' ji'na cha' cua'ni na. Nda jyo'o cusu' bi' cha' bi' lo'o na, masi jlo ti' ngu' bi' cha' ná caja ñi'ya nu clyáa ná jil'i quí'ya nu ntsu'u ji'na lo'o cha' bi'. Pana cua nda ycu' Ndyosi caya' cha' tyu'u na su lubii juani; si'i cñi plata laca cha' bi', ni si'i cñi oro laca nu nda Ni, cha' si cñi laca bi' ni, quiñu'u bi' masi chalyuu juani ti'.¹⁹ Nu lo'o ngujuii Cristo lo crusi lo'o ndyalú tañi ycu', li' nda Ni caya' loo qui'ya nu ntsu'u ji'na, cha' ngua Cristo ñi'ya nti' sca msta lu'u nu xcui' na tso'o, nu xcui' na lubii; lo'o nu tañi ycu' Cristo bi' ni, bi' laca caya' nu ngua'ni lyaá ji'na.

²⁰ Tya clyo lo'o bilya cuiñá Ni chalyuu, cua jlo ti' ycu' Ndyosi cha' ntsu'u cha' cua'ni Cristo cña tonu bi'; pana ngujuatyá ycu' Ni ni jacua' nu tyalaa tyempo bi'. Li' ñaa Cristo, ngua'ni yu cña bi' cuentya ji'na, cha' tyucua cha' tso'o bi' ji'na.²¹ Xqui'ya Cristo, bi' cha' jlyá ti' ma jil'i ycu' Ndyosi, cha' cua ngua'ni ycu' Ni cha' ndyu'u Cristo chaca quiya' lo'o cua ngujuii yu. Lo'o li' nda ycu' Ndyosi sca su tso'o su tyi'j Cristo, ca su tlyu su ntucua ycu' Ni. Ngua'ni Cristo cña tonu bi', cha' taca xñi ma cha' jil'i ycu' Ndyosi, lo'o li' taca tyu ti' ma cha' caca lcaa ña'a cha' nu nacuj Ni cha' caca.

²² Xqui'ya cha' nxyucua Xtyi'i ycu' Ndyosi jil'i ma, na cua ndaquiya' ma jil'i cha' liñi nu nda ycu' Ndyosi lo'o na, bi' cha' ngua lubii cresiya jil'i ma; juani taca caca tso'o tyiquee ma ña'a ma jil'i tya'a ñati ma. Pana tyucui tyiquee ma ntsu'u cha' caca tso'o tyiquee ma ña'a ma jil'i tya'a ñati

ma, si'i ñi'ya ndu'ni ngu' nu ntsu'u tucua cha' tyiquee ngu' cua'ni cu'ma.²³ Laca ma ñi'ya si cua ngula ma chaca quiya', pana si'i ñi'ya nu ngula ti ma jil'i xtya'a ma; cua ngua cucui cresiya jil'i ma xqui'ya cha' nduna ma cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi nu lu'u ca, ycu' Ndyosi nu ná nscua cha' cajaa Ni tsiya' ti.²⁴ Ndi'ya nscua cha' lo quityi jil'i ycu' Ndyosi:

Ñi'ya laca quixi', jua'a laca ñati chalyuu.

Lcaa na nu tso'o ña'a nu ntsu'u jil'i ñati laca ñi'ya nti' sca queé nu ndyu'u ne' quixi' ti;

ndyanaa quixi' bi', li' ndye queé bi', ngüityi tsiya' ti.

Lo'o jua'a laca lo'o ñati lo'o lcaa cha' tso'o nu ntsu'u jil'i ngu' nde chalyuu,

tye cha' tso'o bi' jil'i ngu' stu'ba ti lo'o ycu' ngu'.

²⁵ Pana scaa cha' nu nchcui' ycu' Ndyosi ni, tyauu cha' bi';

ná quiñu'u cha' bi' tsiya' ti.

Jua'a nacuj quityi bi'. Lo'o jua'a nu cha' tso'o jil'i ycu' Ndyosi nu ngulu'u ya jil'i ma, la cui' cha' bi' laca nu ná quiñu'u tsiya' ti.

2

¹ Lo'o cu'ma ni, nga'a cha' xtyanu ma jil'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i tya'a ñati ma; nga'aa cñilo'o ma jil'i tya'a ma, nga'aa si'i tucua cha' tyu'u tyiquee ma, nga'aa tyacui ti' ma jil'i sca na nu ntsu'u jil'i tya'a ñati ma, nga'aa chcui' ma cuentyu jil'i tya'a ñati ma.² Ñi'ya laca sca cubi' cuañi' nu ngula ca ti, jua'a laca cu'ma cuentya jil'i ycu' Ndyosi, cha' tsubi' ti ngusñi ma cha' jil'i ycu' Ni. Lu'ba ti ntyi' cubi' cuañi' cha' ntyute' tsa; si ná cati' lu'ba ti, ná caluu cubi' tsiya' ti. Lo'o jua'a cu'ma ni, tso'o la si cua'ni cña ti' ma cha' ca tsa'a la ma cha' jil'i ycu' Ndyosi, cha' ñi'ya nti' styi', jua'a laca cha' jil'i ycu' Ndyosi cuentya jil'i ma. Cua'ni bi' cha' caca ngula la ti' tyiquee ma cuentya jil'i ycu' Ndyosi, cha' taca clyáa ma jil'i cha' cuxi.³ Cua ndyo'o cuayá' ma xi styi' bi', bi' cha' ngua cuayá' ti' ma cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee nu Xu'na na ña'a Ni ji'na.

Laca Cristo ñi'ya nti' sca quee nu ntucua quí'ya ni'i

⁴ Ycu' Cristo nu Xu'na na ni, ñi'ya nti' sca quee nu ntucua quí'ya ni'i, jua'a laca yu, masi na lu'u ycu'. Nacuj ñati chalyuu nu nti' cuiñá ni'i cha' ná tso'o quee bi'; ná ca cua'ni ngu' cña tso'o lo'o bi', nacuj ngu'. Pana la cui' Jesús laca nu cua ngusubi ycu' Ndyosi jil'i cha' caca cña jil'i Ni, cha' tyucua yu ca su ntucua quí'ya cha', lcaa cha' nu ntsu'u jil'i ycu' Ndyosi.

Bi' cha' nga'a cha' tyatj tso'o tyiquee ma cha' jil'i Cristo bi',⁵ cha' lo'o cu'ma caca ma ñi'ya si laca ma tyuu cha' tya' sca ni'i jil'i ycu'

Ndyosi, masi ña'a lu'ú ti ma. Li' xñi ycu'i Ni tyuu bi', cha' cuiñá Ni sca ni'l nu tacati tsa cuentya ji'l ycu'i Ni. Chaca cha' ni, ñi'ya nti' sti jo'ó nu lubii cresiya ji'l tsiya' ti, jua'a caca lcaa cu'ma, cha' taca ji'l ma sta ma msta slo ycu'i Ndyosi juani xqui'ya Jesucristo; nu msta bi' laca ycu'i ca ma, si chañi cha' tyucui tyiquee ma nti' ma taquiya' ma ji'l cha' nu nchcui' ycu'i Ndyosi. ⁶ Ndi'ya nscua cha' lo quityi ji'l ycu'i Ndyosi:

Ña'a ma yi'a. Cua ngusubi na' ji'l sca ñatj nu ndulo tsa cha' ji'l, ñi'ya nti' sca quee tonu nu quiña'a tsa nga'a, nacuj ycu'i Ndyosi.

Sta na' ji'l ñatj bi' cha' caca quee nu nscua quiya' ni'l 'na nde quichj Sión.

Lcaa ngu' nu xñi cha' nu nchcui' nu ñatj bi', caca tso'o tyiquee ngu' li';

cha' liñi tsiya' ti laca cha' nu nchcui' ñatj bi'. Jua'a laca cha' nu nscua lo quityi bi'.

⁷ Lo'o cu'ma ni, ndulo tsa cha' ji'l quee bi' cuentya ji'l ma, cu'ma nu ngusñi ma cha' ji'l ycu'i Ndyosi; pana cuxi tsa cha' caca ji'l ñatj nu ná jly ti' ji'l ycu'i Ndyosi tsiya' ti. Ndi'ya nscua cha' lo quityi cha' ji'l quee bi':

Cua ngxucuaa cuityi ni'l quee tonu bi' clyo, cha' ná tso'o ña'a quee bi' ngua ti' ngu';

pana juani cua ngujuy cña nu cua'ni quee bi', cha' ndu su ndulo la cha' ji'l cuentya ji'l ycu'i Ndyosi.

⁸ Ndi'ya nscua chaca cha' nu nchcui' ji'l quee bi' chaca se'l lo quityi:

Tyeje sna quiya' ngu' chu' quee bi', clyú ngu' tyucujj su liya ngu' lo'o tyucua quee bi' quiya' ngu'.

Jua'a nscua cha' lo quityi bi'; na nclýu ngu' tyucujj cha' ná ndaquiya' ngu' ji'l cha' nu nchcui' ycu'i Ndyosi. Ngua'ni ycu'i Ndyosi jua'a cha' ná taca tya'a ngu' tyucujj ji'l Ni si ná xñi ngu' cha' ji'l ycu'i Ni.

Ñati nu ntsu'u cha' ji'l lo'o ycu'i Ndyosi

⁹ Pana cu'ma ni, cua ngusubi ycu'i Ndyosi ji'l cu'ma cha' caca ma ña'a tsaca taju ñatj nu ndyu'ni tlyu ji'l ycu'i Ni. Laca ma ñi'ya laca sca latya sti jo'ó nu cuentya ji'l ycu'i Ndyosi nu laca loo tsiya' ti; ñi'ya tsaca taju ñati lubii laca ma cha' cua'ni tlyu ma ji'l ycu'i Ndyosi lcaa tsá. Ndu'ni Ni lo'o ma: "Ñati 'na laca ma", nacuj Ni. Bi' cha' nti' tsa Ni cha' chcu'i ma lo'o lcaa ñatj lcaa ña'a cha' tso'o nu ngua'ni ycu'i Ndyosi lo'o ma; cua ngulo Ni ji'l ma ji'l chalyuu cuxi su talya tsa ña'a, cha' tya'a ma ca su ndubi tsa xee ji'l ycu'i Ni. ¹⁰ Nu juani laca ma ñatj ji'l ycu'i Ndyosi, masi nu ngua tya tsubi' la ná ntsu'u cha' ji'l ma lo'o ycu'i Ndyosi tsiya' ti. Lo'o jua'a cua nchca cuayá' ti' ma juani cha' ndyu'ni tya'na tsa ti' Ni ji'l ma, masi tya tsubi' la ná nchca cuayá' ti' ma cha' ji'l ycu'i Ndyosi tsiya' ti.

Ndi' na chalyuu cha' cua'ni na cua ña'a ca cña ñi'ya nu nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni na

¹¹ Cu'ma ngu' tya'a tso'o na, cua nscua cha' tyi'l na ca slo ycu'i Ni tyempo ca nde loo la, bi' cha' nga'a cha' tyi'l na chalyuu juani ñi'ya si laca na ngu' tyijyu' nu ná ntsu'u tyi ngu'. Lye tsa chcu'i na' lo'o ma juani cha' nga'aa cua'ni ma cua ña'a ca cha' cuxi nu ndijña tyiquee ma cha' cua'ni ma; nga'aa taquiya' ma ji'l cha' cuxi bi', cha' jua'a nga'aa caca ji'l nu cha' cuxi bi' cua'ni ñu'u ji'l ma. ¹² Xcui' cha' liñi cua'ni ma lacua; xcui' cha' tso'o cua'ni ma, xqui'ya nu ñatj nu ná jly ti' ji'l ycu'i Ndyosi tsiya' ti, cha' lo'o ngu' bi' taca ca cuayá' ti' ngu' cha' ñatj tso'o laca ma. Nu juani nti' ngu' bi' cha' cuxi tsa ñatj laca ma, bi' cha' tso'o la si cua'ni ma xcui' cha' tso'o ti cha' ña'a ñatj bi' ji'l ma; li' ta ngu' bi' cuentya cha' chañi cha' ñatj tso'o laca ma. Lo'o ñatj bi' cua'ni tlyu ji'l ycu'i Ndyosi tsá nu cua'ni cuayá' Ni ji'l ñatj li'.

¹³ Xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na tucua ma cha' ji'l lcaa ngu' nu laca loo, masi rey nu laca loo tsiya' ti ji'l nasiyu re, ¹⁴ masi ngu' gobernador nu laca cña cuentya ji'l rey bi'. Ngu' nu laca gobernador ni, nchcubel' ngu' ji'l ñatj nu ndyu'ni cha' cuxi, lo'o jua'a ndu'ni chj ngu' loo cua ña'a ca ñatj nu ndyu'ni cña tso'o. ¹⁵ Pana nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni ma xcui' cña tso'o, nga'aa caca chcu'i ngu' cha' cuxi ji'l ma li'; masi nu ngu' nu ná nti' ca cuayá' ti', masi nu ngu' nu ná jlo ti' tsiya' ti, ni sca quiya' ná ntsu'u cha' sta ngu' bi' qui'ya ji'l ma li'. ¹⁶ Ñati nu ndi'l tso'o ti laca ma juani, pana ná tso'o si ná taquiya' ma ji'l ngu' nu laca loo lo yuu chalyuu; msu ji'l ycu'i Ndyosi laca ma juani, bi' cha' tso'o la si cua'ni ma cña nu cuentya ji'l ycu'i Ni lacua, cha' ña'a xa' ñatj cha' ntsu'u cha' ji'l ma lo'o Ni. ¹⁷ Tso'o si tucua ma cha' nu nchcui' lcaa ñatj. Lo'o jua'a cua'ni ma cha' tso'o ti caca tyiquee ma ña'a ma ji'l lcaa ñatj ji'l Cristo, cha' tya'a ma laca ngu' bi'. Ndu'ni cha' cutsj ma xi ji'l ycu'i Ndyosi, lo'o jua'a ndu'ni cha' cua'ni chj ma loo rey nu laca loo tsiya' ti chalyuu.

Ñi'ya nu nga'a cha' cua'ni ngu' msu lo'o xu'na ngu'

¹⁸ Cu'ma nu laca ma msu ji'l ñatj ni, taquiya' tso'o ma cña ji'l xu'na ma, masi ndube ti' xu'na ma ji'l ma xqui'ya cha' tso'o tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'l ma, masi xña'a tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'l ma. ¹⁹ Tso'o tsa ndyu'ni sca msu nu laca ñatj ji'l ycu'i Ndyosi, nu lo'o ndalo tyiquee msu bi' ji'l xu'na yu, masi xña'a tsa xu'na yu, masi cha' laja ti' xcube' xu'na yu ji'l yu. ²⁰ Si quiji'l xu'na msu ji'l sca msu ji'l xqui'ya cha' ngua'ni msu bi' sca cha' cuxi, ná sca cha' laca li'; nga'a cha' chcube' msu bi'. Pana cuentya

ji'ij ycu' Ndyosi, tso'o tsa ndu'ni sca msu si talo tyiquee msu bi' lo'o xcube' xu'na yu ji'ij yu laja ti, nu lo'o tso'o tsa ndaquiya' msu bi' ji'ij cña ji'ij xu'na yu. ²¹ Tya lo'o ngusubi Ni ji'ij ma, tya li' jlo ti' Ni cha' jua'a xcube' ngu' ji'ij ma, cha' la cui' jua'a ngxucube' ngu' ji'ij ycu' Cristo tya clyo la cuentya ji'ij cu'ma. Jua'a ngua cha' ngulu'u Cristo ji'ij ma ñi'ya caca talo tyiquee ma lo'o xcube' ngu' ji'ij ma. ²² Ná ntsu'u ni sca qui'ya ji'ij nu Cristo bi', ni sca cha' cuiñi ná nchcui' yu; ²³ masi nchcui' ngu' cha' suba' lo'o yu, ni sca cha' tyaala ná ngxacui' yu ji'ij ngu'; ngxucube' tsa ngu' ji'ij yu, pana ná ngua ñasi' yu ji'ij ngu' li'. Sca ti lo'o ycu' Ndyosi Sti yu nchcui' yu ji'ij cha' cuxi nu ndyu'ni ngu' lo'o, cha' sca ti ycu' Ni laca nu xcui' liñi ndu'ni cuaya' ji'ij ñati. ²⁴ Ycu' Cristo laca nu sca ti quiya' ngujui' ca'a ngu' ji'ij lo crusi cha' taca cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'ij lcaa na, cha' clyaa na ji'ij qui'ya nu ntsu'u ji'ina; bi' cha' cuentya ji'ij Cristo taca tyi'ij na chalyuu juani, cha' jua'a tyaja'a na cua'ni na xcui' cha' tso'o nu nti' ycu' nu Xu'na na cha' cua'ni na. Xqui'ya cha' nchcube' ycu' Cristo, bi' cha' ngua ti cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee na, ñi'ya nti' lo'o ngua ti cha' quicha na lo'o ndyaca tso'o na. ²⁵ Lo'o juani nga'aa ndya'a yu'u ti ma, ñi'ya ndya'a yu'u xly'a; na cua ngxutyuu ma ñaa ma ca su nga'a ycu' nu Xu'na ma nu ña'asii ji'ij cresiya ji'ij ma.

3

Ñi'ya ntsu'u cha' tyi'ij ñati lo'o clyo'o

¹ Lo'o jua'a cu'ma ngu' cuna'a ni, ntsu'u cha' taquiya' ma ji'ij cha' nu nchcui' clyo'o ma, cha' nu qui'yu laca loo ji'ij nu cuna'a, masi tya lyiji taquiya' nu qui'yu bi' ji'ij ycu' Ni. Pana lo'o ña'a nu ngu' qui'yu clyo'o ma lcaa cha' tso'o nu ndu'ni ma, li' xñi ngu' cha' ji'ij ycu' Ni, masi bilya chcui' ma lo'o ngu' ji'ij cha' bi'; ² lo'o ña'a clyo'o ma cha' nduna ma cha' nu nchcui' ycu' ngu' lo'o ma, cha' lubii cresiya ji'ij ma, ná tyiquee' taquiya' ngu' bi' ji'ij cha' liñi ji'ij ycu' Ndyosi li'. ³ Lcaa cu'ma ngu' cuna'a ni, tso'o si ña'asii ma ji'ij quicha' hique ma; pana ná nti' cha' culiji quiña'a tsa hora ji'ij ma, ni ná nti' cha' culiji quiña'a tsa cñi ji'ij ma, cha' cua'ni cho'ma quicha' hique ma. Ná ntsu'u cha' tyacui chcu'a jyaca ma nu quiña'a tsa ntsu'u loo, ni ná ntsu'u cha' cacu' ma late' nu quiña'a tsa nga'a. Si'i na cacu' nu cuna'a nu cua'ni cha' ndiya la ti' ngu' ji'ij. ⁴ Pana ycu' Ndyosi ndiya la ti' ji'ij nu cuna'a nu tso'o tsa cha' ntsu'u tyiquee ngu'; si ná liye' ti' ngu', si ná tyaala ngu', bi' laca ngu' cuna'a nu ndiya ti' ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'ij. Ñi'ya laca sca na nu tso'o tsa ña'a, nu quiña'a tsa nga'a, jua'a laca ngu' cuna'a nu ná cuxi tyiquee tsiya' ti cuentya ji'ij ycu' Ni. ⁵ Ná cuxi tyiquee

tsiya' ti jyo'o ma' cusu' nu ntsu'u cha' ji'ij lo'o ycu' Ndyosi nu ngua cua sa'ni. Tso'o tsa ña'a ma' cusu' bi', cha' ngua'ni tlyu ma' ji'ij ycu' Ni, lo'o jua'a ndaquiya' ma' ji'ij cha' nu nchcui' clyo'o ma'. ⁶ Jyo'o ma' Sara ngua'ni ma' jua'a, cha' ndaquiya' ma' bi' ji'ij jyo'o Abraham nu ngua clyo'o ma'; “xu'na na”, nacui' ma' bi' ji'ij. Lo'o cu'ma ni, ñi'ya si laca ma sñi' ma' Sara bi', jua'a laca cu'ma ngu' cuna'a juani, si xcui' cha' tso'o ndu'ni ma. Nga'aa ntsu'u cha' cutsii ma, nga'aa ntsu'u cha' culacua tsa ti' ma li'.

⁷ Lo'o jua'a cu'ma ngu' qui'yu ni, tso'o ti tyi'ij ma lo'o clyo'o ma, cua'ni tyaca'a ma ji'ij clyo'o ma; masi xtyi la juersa ntsu'u ji'ij nu cuna'a, pana stu'ba ti laca tyucuaa ma cuentya ji'ij ycu' Ndyosi, cha' cha' nda Ni chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'ij tyucuaa ma. Si cua'ni ma tso'o jua'a, tso'o ti tyi'ij ma to' tyi ma; li' ná caja sca cha' cuxi nu cua'a ji'ij ma, nu cua'ni cha' ná chcui' ma lo'o ycu' Ndyosi.

Ñi'ya nu chcube' ngu', masi xcui' cha' tso'o ndu'ni ngu'

⁸ Lcaa cu'ma ni, nga'a cha' caca stu'ba tyiquee ma lo'o tya'a ma, cha' tya'a ngusñi ma cha' ji'ij Cristo laca ma; nga'a cha' cube ti' ma ji'ij tya'a ma, nga'a cha' cua'ni tyaca'a ma ji'ij lcaa tya'a ma. Lo'o jua'a cua'ni tya'na ti' ma ji'ij tya'a ma, ná cua'ni liye' ti' ma ña'a ma ji'ij ngu' bi'. ⁹ Ná cua'ni cuxi ma lo'o tya'a ñati ma, masi ngua'ni cuxi ngu' lo'o ma; lo'o jua'a ná chcui' tyaala ma lo'o tya'a ñati ma, masi tyaala tsa nchcui' ngu' lo'o ma. Na cua ngusubi ycu' Ni ji'ij ma cha' xtyucua Ni ji'ij cu'ma, bi' cha' tso'o la si chcui' ma lo'o ycu' Ndyosi cha' xtyucua Ni ji'ij ngu' tyaala bi'. ¹⁰ Ndi'ya nscua cha' lo quityi ji'ij ycu' Ndyosi:

Lcaa ngu' nu nti' caja chalyuu tso'o ji'ij ngu',
cha' ca chaa ti' ngu',
nga'a cha' cua'a ngu' bi' ji'ij ycu' ca ngu' cha'
ná chcui' ngu' cha' cuxi;
la cui' jua'a ná tso'o si tyu'u cha' cuiñi tu'ba
ngu' bi'.

¹¹ Ntsu'u cha' tyaatsu' ngu' bi' ji'ij lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ji'ij ngu', cha' nga'aa cua'ni ngu' cha' cuxi bi'.

Xcui' cha' tso'o ntsu'u cha' cua'ni ngu' bi'.
Lo'o li' ntsu'u cha' xtyucua ngu' bi' ji'ij tya'a
ñati ngu' lcaa tsá,

xqui'ya cha' tso'o ntsu'u tyiquee ngu' bi'
ña'a ngu' ji'ij tya'a ñati ngu'; jua'a
nga'aa xu'u tya'a ngu' bi' li'.

¹² Tso'o la si jua'a cua'ni ngu'; cua'ni tyaca'a
ycui' nu Xu'na na ji'ij nu ñati nu tso'o
tyiquee bi' li',

cuna Ni lo'o chcui' ngu' bi' lo'o Ni.
Pana lye tyi'ij loo Ni ña'a Ni ji'ij ñati nu xña'a
tyiquee.

Jua'a nchcui' lo quityi bi'.

¹³ Ná ntsu'u cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o ma, si xcui' cha' tso'o ti cua'ni ma. ¹⁴ Pana si ntsu'u quiya' nu cua'ni lya' ti' ngu' ji'j' ma xqui'ya sca cha' tso'o nu ndyu'ni ma, tso'o la si ná caca xñi'j' ti' tyiquee ma li'; ná cube ti' ma, ná cutsj' ma ji'j' ngu' bi'. ¹⁵ Tyucui tyiquee ma cua'ni tlyu ma ji'j' Cristo, cha' chañi cha' laca Ni nu Xu'na na. Lo'o jua'q culacua xi ti' ma ñi'ya caca xacuj' ma cha' ji'j' ngu' lo'o xcuae ngu' ji'j' ma ndi'ya; ¿Ni cha' laca ndu ti' ma ji'j' nu Cristo bi'? Tso'o ti xacuj' ma cha' ji'j' ngu' bi', ná cua'ni tyixi ma lo'o ngu' bi'. ¹⁶ Xcui' cha' tso'o cua'ni ma lo'o ngu' lacua, cha' taca tyanu lubii cresiya ji'j' ma; li' caca tyuju'u ti' nu ngu' cuiñi bi', ngu' nu nchcui' cuentyu ji'j' ma xqui'ya cha' tso'o nu ndyu'ni ma cuentya ji'j' Cristo. ¹⁷ Si ntsu'u cha' chcube' na, tso'o la xcube' ngu' ji'na xqui'ya sca cha' tso'o nu ndyu'ni na, si ta ycu'i' Ndyosi chacuayá' ji'j' ngu'; pana si ngua'ni na sca cha' cuxi, liñi tsa ndyu'u cha' si xcube' ngu' ji'na li'.

¹⁸ Ycui' Cristo ngujuii xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'na, masi lubii tsiya' ti cresiya ji'j' yu; nchcube' yu cuentya ji'na, cha' cuxi tsa tyiquee na. Lo'o juani taca tyalaa na slo ycu'i' Ndyosi xqui'ya nu Cristo bi'. Sca ti quiya' ngua cha' ti' bi' ji'j' Cristo, ndye cña ji'j' yu nde loyuu chalyuu li'. Ndyujuii ngu' ji'j' nu ñati nu naa Jesucristo bi', pana ngua'ni Xtyi'i ycu'i' Ndyosi cha' ndyu'ú yu chaca quiya'. ¹⁹ Xtyi'i ycu'i' Cristo ngua nu ndyaa ne' ni'j' chcuá su ntsu'u ngu' jyo'o ca bilyaa, cha' chcui' Ni lo'o ngu' jyo'o bi'. ²⁰ Ná ntaja'a ngu', ná ndaquiya' ngu' jyo'o bi' ji'j' ycu'i' Ndyosi cua sa'ni la lo'o nguti'j' ngu' chalyuu. Ntsu'u xi ngu' jyo'o bi' nu nguti'j' tyempo lo'o ngüñá jyo'o Noé yaca ni'j' bi'. Ngujuatya ycu'i' Ndyosi ji'j' ngu' bi', ngua ti' Ni cha' taquiya' ngu' bi' ji'j' Ni, lo'o ná ntaja'a ngu' bi' tsiya' ti; bi' cha' snu' tya'a ti ñati ngulaá ne' yaca ni'j' bi' lo'o ngua'ya tyo clyaa tyempo bi'. ²¹ Ñi'ya nu ngua'ni lyaá Ni ji'j' ngu' nu nguta'a ne' yaca ni'j' bi' lo hitya nu ngua sa'ni la, cha' ndaquiya' ngu' bi' ji'j' cha' nu nchcui' ycu'i' Ni; jua'q clyaa ma juani, cha' cua ndaquiya' ma ji'j' cha' nu nchcui' Ni. Cua ndyaa ma lo hitya cha' tyucuatya ma li'. Si'i na caata ti na chcu laca cha' bi', si'i cha' cuu' cuaña' na, bi' cha' tyucuatya na li'; ndi'ya laca cha': na cua ndi'ña na ji'j' ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni lubii Ni ji'j' cresiya ji'na xqui'ya cha' cua ndyu'ú Jesucristo chaca quiya', bi' cha' ntyucuatya na. ²² Na cua ndyaa Jesucristo nde cua, lo'o juani ndi'j' yu la'a tsu' cu' ca su ntucua ycu'i' Ndyosi. Nu Jesucristo bi' ni, laca yu loo ji'j' lcaa xca' ji'j' ycu'i' Ndyosi, ji'j' lcaa ngu' nu laca cña, ji'j' lcaa cui'j' tso'o nu nchca xi ji'j'; laca yu loo tsiya' ti.

4

Cua'ni na cua ña'q ca cña ji'j' ycu'i' Ndyosi nu nchca ji'na

¹ Lo'o ndyi'u ti' ma cha' nchcube' Cristo nde chalyuu, li' caca nguula la ti' ma cha' talo tyiquee ma lo'o chcube' cu'ma; ñi'ya nu ndalo tyiquee ycu'i' Cristo, jua'q taca talo tyiquee ma lo'o chcube' ma li'. Nga'aa caca cua'ni cha' cuxi ngana ji'j' ma si lo'o cu'ma chcube' ma jua'q. ² Lo'o li' nu cha' cuxi nu ndiya ti' ñati chalyuu ni, nga'aa si'i cha' bi' nu caca loo ji'j' ma lcaa tsá lo'o ndi'j' ma chalyuu; xcui' cña nu ndiya ti' ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni ma, bi' laca cña nu cua'ni ma, cha' sca ti ycu'i' Ndyosi caca loo ji'j' ma li'. ³ Tyempo nu nteje tacui, cua ngua'ni ma lcaa cha' cuxi ñi'ya nu ndiya ti' ñati nu ná ntsu'u cha' ji'j' lo'o ycu'i' Ndyosi tsiya' ti. Cuayá' tsa lo cua ti cha' cuxi: bi' cha' nga'aa cua'ni suba' ma lo'o tya'a ñati ma juani, nga'aa cua'ni ma lcaa lo cha' cuxi nu ndiya ti' ma cua sa'ni la; nga'aa caca cu'bi ma, nga'aa tyeje tacui ma cuayá' cacu ma, co'o ma, ñi'ya nu ndyu'ni ngu' nu ná ndube ti' lo'o ndya'a ngu' bi' ta'u; nga'aa cua'ni tlyu ma ji'j' lcu'j' jo'ó, cha' suba' tsa cha' bi' cuentya ji'j' ycu'i' Ndyosi. ⁴ Ngua'ni ma cha' cuxi jua'q cua tsubi' la; lo'o juani nu ñati nu ngua tya'a tso'o ma nquicha', ndube tsa ti' ngu' cha' nga'aa nti' ma cua'ni ma cua ña'q ca cha' cuxi nu ngua'ni ma cua tsubi' la. Ná nchca cuayá' ti' ñati bi' ni cha' laca nga'aa ndu'ni ma jua'q, bi' cha' nchcui' ngu' bi' cuentyu ji'j' ma juani. ⁵ Pana ná cube ti' ma, ntsu'u cha' xacuj' ngu' bi' cha' ji'j' ycu'i' Ndyosi cuentya ji'j' cha' cuxi nu ndu'ni ngu' chalyuu. Cua ngulala ti tyalaa tsá nu cua'ni cuayá' Ni ji'j' lcaa ñati, masi ngu' jyo'o, masi ngu' nu tya ndi'j' chalyuu. ⁶ Lo'o jua'q ngu' nu cua ngujuii, nu cua ndyuna cha' tso'o ji'j' Jesucristo, ñati chalyuu ti ngua ngu' bi', lo'o cha' ngujuii ngu', ñi'ya nu nscua cha' cajaa lcaa ñati; pana cua'ni Xtyi'i ycu'i' Ndyosi cha' tyu'ú ngu' bi' chaca quiya', cha' caja chalyuu nu ná nga'q cha' tye ji'j' ngu' bi', cha' cua ngusñi ngu' cha' ji'j' Jesús.

⁷ Cua tye ti cha' ji'j' lcaa na nu ntsu'u chalyuu; bi' cha' tso'o la si cua'a ma ji'j' ycu'i' ca ma, ti ti ti' ma tyi'j' ma chalyuu cha' taca cua'ni ma cña tso'o, cha' lu'ba ti taca chcui' ma lo'o ycu'i' Ndyosi. ⁸ Nu cha' nu ndulo tsa cha' cua'ni ma ni, bi' laca cha' xcui' tso'o caca tyiquee ma ña'q ma ji'j' tya'a ñati ma. Lo'o si jua'q nti' na ña'q na ji'j' tya'a na, ndyu'ni clyu ti' na ji'j' qui'ya nu ntsu'u ji'j' tya'a na li'. ⁹ Ta ma xi to' tyi ma su tyi'j' tya'a ma, lo'o jua'q ta ma na cacu ngu' lo'o tyalaa ngu' bi' slo ma; ná chcui' ma cha' ti'j' ji'j' tya'a ma xqui'ya cha' ndyalaa ngu' slo ma. ¹⁰ Nda xly'a'be ti ycu'i' Ndyosi ñi'ya taca cua'ni scaa ma sca cña tso'o, lcaa ma nu ngusñi ma cha'

ji'lí Jesús. Ñi'ya lo'o nxyucua ycuí' Ndyosi ji'na cha' caca tya'na ti' na ji'lí tya'a ñati' na, la cui' jua'a nga'a cha' xtyucua na ji'lí ngu' lo'o cua'ni na cña nu nda Ni cha' cua'ni sa scaa na. ¹¹ Culu'u ma cha' ji'lí ñati, si bi' laca cña nu cua nda Ni ji'lí ma cha' cua'ni ma; culu'u ma tsa ña'a cha' nu nti' ycuí' Ndyosi chcuí' Ni lo'o ngu'. Lo'o jua'a xtyucua ma ji'lí tya'a ñati ma lo'o tyucui juersa nu nda ycuí' Ndyosi ji'lí ma, si bi' laca cña nu cua nda Ni ji'lí ma cha' cua'ni ma. Nu lo'o ña'a ngu' cña tso'o nu ndyu'ni ma bi', li' cua'ni tlyu ngu' ji'lí ycuí' Ndyosi xqui'ya Jesucristo. Lo'o li' ná nga'a cha' tye cha' cua'ni tlyu ngu' ji'lí Cristo bi', cha' laca Cristo loo tsiya' ti. Jua'a caca cha' tu'ni.

Ntsu'u cha' tyacua cha' ti' ji'lí ñati nu ntsu'u cha' ji'lí lo'o Jesucristo

¹² Cu'ma tya'a tso'o na, masi lye tsa cua'ni lya' ti' ñati ji'lí ma, ñi'ya nti' si ntsu'u ma ndyaquí ma lo quii', ná ntsu'u cha' cube tsa ti' ma; ná tso'o si culacua tsa ti' ma li', ñi'ya si ná tso'o tyacua cha' cuxi ji'lí ma, nti' ma. Jua'a li' nchca cuayá' ti' Ni si chañi cha' ntsu'u cha' ji'lí ma lo'o Ni, si ná chañi cha' bi'. ¹³ Nga'a cha' caca tso'o tyiquee ma lo'o tyi'u ti' ma cha' ñi'ya ngua lya' ti' ngu' ji'lí ycuí' Cristo, jua'a ca lya' ti' ngu' ji'lí cu'ma juani. Tlyu tsa laca Cristo cuentya ji'lí ycuí' Ndyosi, lye tsa qui'ji' xee ji'lí Ni lo'o caa ycuí' Cristo chaca quiya' nde loo la; li' ca chaa la ti' ma, ca tso'o la tyiquee ma. ¹⁴ Nu lo'o nchcuí' ngu' cha' ti' ji'lí ma xqui'ya Cristo, ca tso'o tyiquee ma cha' ndi'ji' Xtyi' ycuí' Ndyosi lo'o ma, lo'o jua'a tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u ji'lí ycuí' Ni. Nchcuí' ngu' bi' cha' cuxi ji'lí ycuí' Ndyosi; pana cu'ma ni, tso'o tsa si tya cua'ni tlyu ma ji'lí Ni. ¹⁵ Ná tso'o tsiya' ti si cua'ni ma cha' cuxi. Liñi tsa laca si chcube' ngu' nu lo'o cua'ni ngu' cha' cuxi; masi cujuui' ngu' ji'lí tya'a ñati, masi cuanaa ngu' na nu ntsu'u ji'lí tya'a ñati, masi cua'ni ngu' xa' lo cha' cuxi nu ná ntsu'u chacuayá' cua'ni ngu', masi xu'u tya'a ngu' lo'o ngu' nu laca loo, liñi tsa si chcube' ngu' bi'. ¹⁶ Pana ná ntsu'u cha' ca tyuju'u ti' ma si xcube' ngu' ji'lí ma cha' laca ma ñati ji'lí Jesucristo; cua'ni tlyu ma ji'lí ycuí' Ndyosi cha' jua'a ndyaca ji'lí ma li'.

¹⁷ Cua ndyalaa hora cha' xana cua'ni cuayá' Ni ji'lí lcaa ñati, pana clyo nguxana Ni lo'o ñati nu ji'lí ycuí' Ni; bi' cha' laca si ntsu'u xi cha' ti' ji'na juani lo'o nguxana ca ti Ni ndyu'ni cuayá' Ni ji'lí ñati, caca cuayá' ti' na cha' tlyu la cha' caca lo'o chcube' ngu' cuxi nde loo la. Li' chcube' ñati nu ná ntaja'a taquiya' ji'lí cha' tso'o nu ji'lí ycuí' Ndyosi. ¹⁸ Tucui tsa cha' laca cha' clyaa ñati nu ndu'ni cha' tso'o ti; pana nu ñati xña'a, lo'o jua'a ñati nu ntsu'u cha' cuxi ji'lí ni, tye cha' ji'lí ngu' bi' tsiya' ti. ¹⁹ Ndyiji xi cha' ti' ji'lí ma juani chacuayá' ji'lí ycuí' Ndyosi. Cua

jlo ti' Ni cha' bi', pana ná culati' Ni ji'na si jua'a. Ntsu'u cha' tya cua'ni na xcuí' cha' tso'o, cha' ña'a ti xñi na cha' ji'lí ycuí' Ni nu ngüiñá lcaa lo na, masi nchcube' na; chañi cha' cña'asii Ni ji'na li'.

5

Cuii nu nda Pedro lo'o ñati tya'a ngusñi cha' ji'lí Jesucristo

¹ Sca ngu' cusu' nu laca loo laca na', lo'o juani nti' na' ta na' sca cuii lo'o cu'ma tya'a cusu' na. Lo'o na', cua ná na' ji'lí Cristo lo'o nguxcube' ngu' ji'lí yu, bi' cha' jlo ti' na' cha' stu'ba ti tyi'l lcaa tya'a na ca slo ycuí' Ndyosi; ña'a na cha' tlyu nu caca li'. ² Ntsu'u cha' ña'asii tso'o ma ji'lí lcaa ngu' tya'a ma, ña'a taju ngu' tya'a ma ca su laca ma loo ji'lí ngu'. Ñi'ya nti' xlya', jua'a laca ngu' bi'; ñi'ya nti' ñati nu ña'asii ji'lí xlya', jua'a laca na, ngu' cusu' tya'a na. Nga'a cha' xtyucua na ji'lí ngu' tya'a na cha' tyanu tachaa la cha' ji'lí Cristo tyiquee ngu'. Tyucui tyiquee ma cua'ni ma cña bi', cha' jua'a nti' ycuí' Ndyosi cha' cua'ni na; ná tso'o si ntsu'u cha' tatsaa ngu' tya'a ma ji'lí ma cha' cua'ni ma cña bi'. Lo'o jua'a ná tso'o si quiña'a tsa caya' xñi ma ji'lí ngu' cha' cua'ni ma cña bi', pana tso'o la si tyucui tyiquee ma cua'ni ma cña bi' cuentya ji'lí ycuí' Ndyosi. ³ Ná laca ma xu'na ngu' tya'a ma, bi' cha' tso'o ti cua'ni ma slo ngu', cha' taca ca cuayá' ti' xa' la ngu' tya'a ma ñi'ya nu ntsu'u cha' cua'ni ngu'. ⁴ Nu lo'o tyu'u tucua ycuí' nu Xu'na na, li' ta Ni na tso'o nu tyacua ji'lí ma. Ná nga'a cha' tye tsiya' ti na nu ta Ni ji'lí lcaa na nu ntsu'u cña ji'na cha' ña'asii na ji'lí taju ñati ji'lí Ni; si'i ñi'ya nti' ngana nu caja ji'na lo'o ndyu'ni na cña nde chalyuu nu yala ti tye bi'.

⁵ Lo'o jua'a cu'ma ngu' cuañi' ni, ta na' sca cuii lo'o ma. Taquiya' ma ji'lí cha' nu nchcuí' ngu' cusu' nu laca loo ji'lí ma. Lo'o jua'a ntsu'u cha' xtyucua ma ji'lí tya'a ñati ma, cha' ná tso'o cua'ni tyucuaa ti' ma ji'lí ngu' bi'. Ndi'ya nscua cha' lo quityi ji'lí ycuí' Ndyosi:

Xu'u tya'a ycuí' Ndyosi lo'o ñati nu ndu'ni tyucuaa ti' ji'lí tya'a ñati, pana xtyucua tsa Ni ji'lí ñati nu xti ti cha' ntsu'u tyiquee ngu' cuentya ji'lí ycuí' ca ngu'.

⁶ Bi' cha' taquiya' ma ji'lí cha' nu nchcuí' ycuí' Ndyosi nu laca loo tsiya' ti, cha' ná cua'ni tyucuaa ti' ma ji'lí tya'a ñati ma; cua jlo ti' ycuí' Ni ni tsá laca nu lo'o cua'ni Ni cha' caca ma ñati tlyu la. ⁷ Cacha' ma ji'lí ycuí' Ni lcaa cha' nu nclycua tsa ti' ma ji'lí, lo'o li' cua'ni Ni cha' nga'aa cube ti' ma ji'lí cha' bi'. Chañi cha' ndube ti' ycuí' Ni ña'a Ni ji'lí cu'ma.

⁸ ;Tii ti ti' ma tyi'l ma chalyuu! Ná caja ma, cha' tya'a cusu'u ma laca ycuí' nu xña'a,

lo'o jua'a cacua tsa ndu bi' slo ma. Ñi'ya nti' sca cuichi nu tyaala tsa nu nlyana ji'i sca ñati cha' cacu ni', jua'a nti' ndya'a yu'u nu xña'a bi' chalyuu. ⁹Xñi tso'o ma cha' ji'i ycu!' Ndyosi cha' caca nguula ti' tyiquee ma; li' ná ta ma chacuayá' tyijiloo nu xña'a bi' ji'i ma. Jlo ti' na cha' sca ti cuayá' ndyacua cha' ti'i ji'i lcaa tya'a na tyucui ña'a chalyuu. ¹⁰Pana xti ti' tsá tyacua cha' ti'i ji'i ma. Lo'o tye tsá nu nchcubé' ma, li' cua'ni ycu!' Ndyosi cha' caca tso'o ma, cua'ni Ni cha' caca nguula ti' tyiquee ma chaca quiya'; ta Ni juersa ji'i ma, cha' xcui' tso'o tsa ndu'ni ycu!' Ni lo'o na. Xqui'ya Cristo cua ngusubi Ni ji'na cha' taca tyi'i na ca su tlyu su ntucua ycu!' Ni. ¹¹Ná nga'a cha' tye tsá nu cua'ni tlyu na ji'i ycu!' Ndyosi li', cha' laca Ni loo tsiya' ti. Jua'a caca cha' tu'ni.

Nchcui' salya' Pedro lo'o ngu'

¹²Jlo ti' na' cha' tso'o tsa ngusñi Silvano tya'a na cha' ji'i ycu!' nu Xu'na na; yu bi' laca nu ngxtyucua tsa 'na lo'o nguscua ya quityi sube re cha' caá slo cu'ma. Nti' na' cha' caca nguula ti' tyiquee ma, cha' chañi cha' tlyu tsa cha' tso'o ndu'ni ycu!' Ni lo'o na. Jlo ti' na' cha' bi', lo'o jua'a tso'o tsa si lo'o cu'ma tyi'u ti' ma cha' bi', ñi'ya laca lo'o nxyucua tsa ycu!' Ni ji'na lcaa tsá.

¹³Ña'a tsaca taju ñati ji'i Jesucristo nde Babilonia re nda ngu' xlyo ni'i ji'i ma. Ngu' tya'a na laca ngu' bi', cha' lo'o tyucui taju ngu' bi', ngusubi ycu!' Ndyosi ji'i ngu' cha' caca ngu' ñati ji'i Ni. "Xlyo ni'i", nacuj Marcos ji'i cu'ma, nu Marcos nu laca ñi'ya nti' sca sñi' na'. ¹⁴Chcuicha' ma ji'i lcaa ngu' tya'a ma; quityi ma ji'i tya'a ma cuentya jna', cha' chañi cha' tso'o ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a na.

Cua'ni Ni cha' ti' ti tyi'i cresiya ji'i lcaa cu'ma nu ntsu'u cha' ji'i ma lo'o Cristo.

Chaca quityi nu nguscua San Pedro, nu ndyaa ca slo ñati ji'i Jesucristo nu ndi'i tyijyu'

¹ Simón Pedro laca na'; ndyu'ni na' cña ji'i Jesucristo, cha' cua ngusubi Ni 'na cha' tsa'a na' na' cha' tso'o ji'i Cristo lo'o ngu' xa' quichi. Lo'o nu juani nscua na' quityi re cha' tsa'a slo lcaa ñati nu ngusñi cha' ji'i ycu'i Ndyosi ñi'ya nu ngusñi na' ji'i. Xcui' cha' liñi ndu'ni ycu'i Ndyosi nu Xu'na na, la cui' Jesucristo nu ndyu'ni lyaá ji'na ji'i nu cuxi laca bi'; bi' cha' stu'ba ti laca lcaa na cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, tso'o tsa ndyaca ji'i lcaa na cuentya ji'i Ni.

² Cua nchca cuayá' tso'o ti' mā cha' ji'i ycu'i Ndyosi, lo'o jua'ā nchca cuayá' ti' mā cha' ji'i Jesús nu Xu'na na; bi' cha' ndi'ya nti' na': ña'ā ti' cua'ni Ni cha' tso'o lo'o mā lcaa tsā, lo'o jua'ā cua'ni Ni cha' ti' ti' tyi'i tyiquee mā lcaa hora.

Ñi'ya ntsu'u cha' caca sca ñati ji'i Jesucristo

³ Cua nda Ni chacuayá' ji'na cha' caja chalyuu nu ná nga'ā cha' tye ji'na, jua'ā cua nda Ni chacuayá' ji'na cha' tyi'i na chalyuu ñi'ya nu nti' Ni cha' tyi'i ñati ji'i Ni; bi' cha' nchca ji'na, cha' nxyucua Ni ji'na. Cua ngusubi Ni ji'na, cua nda Ni chacuayá' ji'na cha' tyuloo na ji'i ycu'i Ni; lo'o jua'ā cua ngua cuayá' ti' na cha' nga'aa ntsu'u chaca nu tlyu la, nga'aa ntsu'u chaca nu nchca la ji'i. ⁴Tlyu tsa ycu'i Ndyosi, lo'o jua'ā nchca ji'i Ni cua'ni Ni lcaa lo cña; jua'ā nchca cuayá' ti' na cha' xcui' cha' liñi laca nu nchcui' ycu'i Ndyosi. Lo'o jua'ā ndu' ti' na cha' caja cha' tlyu bi' ji'na nu cua nchcui' Ni lo'o na cha' tyacua ji'na. Cua ngua'ni lyaá Ni ji'na ji'i nu cuxi nu ntsu'u ji'na, cha' nga'aa caca cua'ni cha' cuxi bi' ngana ji'na; lcaa cha' cuxi nu ndiya tsa ti' na ji'i, bi' laca nu ndu'ni ñu'u ji'na nde chalyuu. Pana juani ndu'ni Ni cha' tyaja'ā tyiquee na cua'ni na lcaa cha' tso'o, ñi'ya nu nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni na. ⁵Bi' cha' tyucui tyiquee mā, lo'o tyucui juersa ji'i mā, cua'ni mā xcui' cha' tso'o bi', cha' culu'u mā ji'i xa' ñati cha' chañi cha' cua ngusñi mā cha' ji'i Jesucristo. Lo'o jua'ā ntsu'u cha' caca cuayá' la ti' mā lcaa cha', ña'ā cha' nu ndiya la ti' ycu'i Ni. ⁶Ntsu'u cha' ca cuayá' la ti' mā ñi'ya ntsu'u cha' ji'i ycu'i Ndyosi; li' taca cua'a tso'o mā ji'i ycu'i ca mā, cha' nga'aa cua'ni nu cuxi ngana ji'i mā. Si taca cua'a tso'o mā ji'i ycu'i ca mā, li' talo tsa mā ji'i nu cuxi. Nu lo'o taca talo mā ji'i lcaa cha' cuxi, li' taca tyi'i mā ñi'ya nti' ycu'i Ni cha' tyi'i mā nde chalyuu. ⁷Si jua'ā nti' mā cha'

tyi'i mā chalyuu, li' nga'ā cha' cua'ni tyaca'a mā ji'i ty'a'a ñati mā; ntsu'u cha' tso'o ti caca tyiquee mā ña'ā mā ji'i lcaa ñati.

⁸Si ndu'ni mā lcaa lo cña bi', si jua'ā ti ndu'ni mā lo'o ndi'i mā chalyuu, li' caca cuayá' la ti' mā ñi'ya ntsu'u lcaa cha' ji'i Jesucristo nu Xu'na na. Ná ca taja ti' mā, cha' tso'o tsa cua'nijyo'o mā ji'i ycu'i Ndyosi li'. ⁹Pana si ná ndu'ni mā lcaa lo cha' bi', si ná ndi'i tso'o mā jua'ā, laca mā ñi'ya laca sca nu cuityi' nu ndacu' ycu'i ca ti' yu cloo yu. Nga'aa nti' yu cuityi' bi' tyi'u ti' yu ñi'ya ngua'ni lubii ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'i yu, nu lo'o ngütyi' Ni cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji' yu. ¹⁰Bi' cha' ña'ā ti' tya cua'ni la mā lcaa cha' tso'o bi', ñi'ya nu nguscua na' tya clyo; jua'ā tyi'u la ti' mā cha' cua ngusubi ycu'i Ndyosi ji'i mā, cha' caca mā ñati ji'i ycu'i Ni. Lo'o li' ná nga'ā cha' chcuna' mā, si jua'ā cua'ni mā lcaa lo cha' tso'o bi'; ¹¹ndya'ā mā lo tyucui ji'i ycu'i Ndyosi li'. Jua'ā caca ycu'i Jesucristo nu Xu'na na loo ji'i mā, bi' laca nu ndyu'ni lyaá ji'na; ná nga'ā cha' tye tsā cha' laca ycu'i Ni loo, lo'o li' tso'o ti tyat' na ca su ntucua ycu'i Ni.

¹²Tya tyuu quiya' nti' na' chcu'i na' lo'o mā cuentya ji'i lcaa cha' liñi ji'i ycu'i Ndyosi, masi cua' jlo ti' mā cha' bi'. Lo'o jua'ā jlo ti' na' cha' ngusñi tso'o mā lcaa cha' nu nscua na' bi'; ¹³pana laja lo'o tya lu'u na', cua'ni na' cha' ná clyaa ti' mā ji'i cha' liñi bi'. Tso'o la si cua'ni na' jua'ā, nti' na', ¹⁴cha' cua' jlo ti' na' cha' cua' tye ti' cha' jna' nde chalyuu; cua ndacha' Jesucristo nu Xu'na na' na' cha' cua ngulala ti' cajaa na'. ¹⁵Pana cua'ni na' cha' tyanu cha' bi' lo'o mā, cha' taca tyi'u ti' mā cha' tso'o ji'i Jesucristo bi' lcaa tsā, masi cua' ngujuii na'.

Nu ngu' nu cua' na'ā cha' tlyu tsa cha' ntsu'u ji'i ycu'i Jesucristo

¹⁶Si'i cña cua' nu ngua'ya hique ti ya ngua cha' nu nchcui' ya lo'o mā, nu lo'o ndacha' ya ji'i mā cha' tlyu tsa cha' caca ji'i ycu'i Jesucristo nu Xu'na na nu lo'o cāā yu chaca quiya'. Ycu'i cuare cua' na'ā ya ji'i Jesús lo'o tlyu tsa cha' ntsu'u ji'i yu; ¹⁷ngua'ni tlyu ycu'i Ndyosi Sti Jesús ji'i yu, ndubi tsa ña'ā ngua tyucui ña'ā loo Jesús lo'o xee ji'i ycu'i Ni li'. Masi ná na'ā ya ji'i ycu'i Ndyosi nu laca loo ji'i lcaa xu'na chalyuu, pana jlo ti' ya cha' nguti' Ni cacua ti' tsā bi', cha' li' ndyuna ya lo'o nchcui' Ni lo'o ngu'. Ndi'ya nacui Ni: “Nu nde laca Sñi' na' nu tyaca'a tsa 'na. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'ā na' ji'i yu”, nacui Ni. ¹⁸Ycu'i cuare cua' ndyuna ya cha' nu nchcui' Xtyi'i Ni nu ntucua nde cua', cha' lo'o cuare nguti' ya lo' xly'a ca'ya bi' nu ngua tsā bi'.

¹⁹Jua'ā ngua cha' taca ca cuayá' ti' na' cha' liñi tsa laca lcaa cha' nu cua nchcui' jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi cua

sa'ni la. Tso'o si taquiya' na ji'lí cha' bi', cha' ñi'ya laca sca xee ndubi nu tso'o tsa ntyiji'lí xee su talya ña'a, jua'a laca cha' ji'lí Jesús bi'. Culu'u bi' tyucuij tso'o su nga'a cha' tsa na ña'a cuayá' nu quixee tsá bi'. Li' tyu'u tucua sca cuii tlyu nu ntyucua nde nguxee; bi' laca ñi'ya laca Cristo, cha' nda yu xee nu tyu'ú ne' cresiya ji'na. ²⁰ Ntsu'u cha' ca cuayá' ti' mǎ cha' ná tucui caca culu'u ji'lí ñati' ñi'ya nu ndyu'u sca cha' nu nguscua jyo'o cusu' ji'na lo quityi ji'lí ycuí' Ndyosi sa'ni la. Sca ti si xtyucua Xtyi'í ycuí' Ndyosi ji'lí ngu' cha' caca cuayá' tso'o ti' ngu', li' taca culu'u ngu' cha' bi' ji'lí xa' ñati' cuentya ji'lí ycuí' Ni. ²¹ Lcaa ñati' nu ngua tu'ba ji'lí ycuí' Ndyosi sa'ni la ni, ná nchcui' ngu' cua ña'a ca cha' nu ndiya ti' ti' ngu', nu lo'o nchcui' ngu' cuentya ji'lí ycuí' Ndyosi; xcui' cha' nu nda Xtyi'í ycuí' Ndyosi lo'o ngu' bi', bi' laca cha' nu nchcui' ngu' cuentya ji'lí ycuí' Ni.

2

Ñati' nu nclu'u cha' cuiñi' ji'lí ngu'

¹ Cua ntsu'u xi ngu' cuiñi' nu nguti'lí laja ngu' Israel sa'ni la; tu'ba ji'lí ycuí' Ndyosi ngua ngu', nacuj ycuí' ngu' cuiñi' bi'. La cui' jua'a tyu'u tucua ñati' cuiñi' laja cu'mǎ nde loo la; li' culu'u ngu' cuiñi' bi' ji'lí mǎ, culu'u ngu' cua ña'a ca cha' nu ca'ya hique ycuí' ca ngu'. Lo'o li' ñacui' ngu' bi' cha' cuentya ji'lí ycuí' Ndyosi nchcui' ngu'. Si cuna mǎ cha' nu chcui' ngu' bi', li' xana cha' cusu'ú ji'lí mǎ lo'o tya'a mǎ ña'a cuayá' nu tya'be tya'a mǎ. Li' caca mǎ tucua latya mǎ xqui'ya cha' cuiñi' bi'. Tlyu tsa cña nu ngua'ni ycuí' nu Xu'na na cha' cua'ni lyaá Ni ji'lí lcaa na lo'o ji'lí ngu' bi', pana ná nti' nu ngu' cuiñi' bi' cha' caca ycuí' Ndyosi Xu'na ngu' bi' tsiya' ti; ná ntsu'u cha' tsiya' ti' ji'lí ngu' bi' lo'o ycuí' Ndyosi, bi' cha' yala ti' tye cha' ji'lí nu ngu' cuiñi' bi'. ² Lo'o jua'a cua nscua cha' taquiya' tyu'ú tya'a ngu' tya'a na ji'lí cha' nu nchcui' nu ngu' cuiñi' bi'; lo'o ngu' tya'a na bi' cua'ni ngu' cha' suba' lo'o tya'a ngu' li', ñi'ya nu culu'u ngu' cuiñi' bi' ji'lí ngu' cha' cua'ni ngu'. Ná tso'o jua'a. Nu ngu' nu ná ngusñi' cha' ji'lí ycuí' Ndyosi tsiya' ti' ni, quiña'a tsa cha' cuxi chcui' ngu' bi' ji'na li'. ³ Lo'o jua'a ndacui tsa ti' ngu' cuiñi' bi' ji'lí na nu ntsu'u ji'lí mǎ; nti' tsa ngu' cua'ni ngu' ngana ji'lí mǎ, bi' cha' tajua' ti' chcui' ngu' cha' cuiñi' ti' lo'o mǎ. Pana ntsu'u cha' xcube' Ni ji'lí ngu' cuiñi' bi', cha' cua sa'ni cua nchcui' Ni cha' ná tso'o cua'ni ngu' cha' cuxi jua'a. Si'i na laja' ycuí' Ni; jlo ti' Ni ñi'ya ndu'ni ngu' cuiñi' bi', lo'o jua'a cua'ni tye Ni ji'lí ngu' bi' yala ti'.

⁴ Nu cua sa'ni ni, ná ngua'ni clyu ti' ycuí' Ndyosi ji'lí nu ngu' xcá ji'lí Ni nu ntsu'u qui'ya ji'lí; nguxcuag Ni ji'lí ngu' xcá nu xña'a bi', ndyaa ngu' nde ca bilyaa, ca su talya ña'a tsiya' ti. Ndyaacá' ngu' xcá bi' lo'o juu chcua,

cha' ca bi' tyanu ngu' ña'a cuayá' nu cua'ni cuayá' Ni ji'lí lcaa ñati' chalyuu, lo'o ji'lí ngu' xcá bi'. ⁵ Lcaa ñati' chalyuu nu ngua tya sa'ni la nu ná ndaquiya' ji'lí ycuí' Ndyosi ni, ná ngua'ni clyu ti' Ni ji'lí ngu' bi'; ngua'ni Ni cha' ngua'ya tyo clyaa, ñi'ya ndacha' Ni ji'lí ngu' bi' cha' caca. Cua nchcui' jyo'o Noé cha' ji'lí ycuí' Ndyosi lo'o lcaa ñati', pana ná nduna ngu' bi'. Ngujui' lcaa ngu' bi' li'; sca ti nu Noé bi' lo'o cati tya'a ñati' ji'lí, ngua'ni lyaá Ni ji'lí ngu' bi', cha' ngua'a jyacá ngu' bi' ji'lí cha' nu nchcui' Ni lo'o ngu'. ⁶ La cui' ti' cha' ngua cuxi ji'lí ngu' quichí Sodoma lo'o ji'lí ngu' quichí Gomorra, cha' cuxi tsa ngua'ni ngu' bi'; ngua'ni ñu'u Ni tsiya' ti' ji'lí tyucuaa quichí bi'. Lo'o ndye ndyaquí quichí bi', jii lo'o nchcubi' tya ndyanu su nscua quichí bi' ngu' quicha'. Jua'a ngua'ni ycuí' Ndyosi nu ngua li', cha' ca cuayá' ti' lcaa ñati' nu ndiya ti' ndu'ni lcaa lo cha' cuxi, masi juani ti, masi nde loo la; xcube' Ni ji'lí ngu' bi' ña'a cuayá' nu tye cha' ji'lí ngu' bi' tsiya' ti. ⁷ Sca ti jyo'o Lot, ngulo Ni ji'lí yu cha' ngutu'u yu quichí Sodoma bi'; bi' cha' sca ti nu cusu' Lot bi' ná ngujui' yu lo'o ndye cha' ji'lí quichí Sodoma bi'. Ñati' tso'o ngua Lot; bi' cha' ngulacua tsa ti' yu, lye tsa ngua xñi'j ti' yu, xqui'ya lcaa cha' suba', lcaa cha' cuxi nu ngua'ni lcaa ñati' quichí bi'. ⁸ Tso'o tyiquee ycuí' Lot bi', lcaa tsá lye tsa ndube ti' yu lo'o na'a yu lcaa cha' cuxi bi'; quiña'a tsa ngulacua ti' yu lo'o ndyuna yu lcaa cha' suba' nu nchcui' ngu' quichí bi'. ⁹ Jua'a caca cuayá' ti' na cha' nchca ji'lí ycuí' nu Xu'na na cua'ni lyaá Ni ji'lí ñati' nu tso'o cresiya ji'lí, cha' ná tyijiloo nu cuxi ji'lí ngu' bi'. Nu lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'lí lcaa ñati' ni, jlo ti' Ni ti' ji'lí xcube' Ni. Cua jlo ti' Ni tilaca laca nu ntsu'u cha' cuxi tyiquee.

¹⁰ Lo'o ñati' nu xcui' cha' suba' ndu'ni ni, lye la xcube' Ni ji'lí ngu' bi', cha' ná ndaquiya' ngu' bi' tsiya' ti' ji'lí ngu' nu laca loo ji'lí ngu'; ná ndube ti' ngu' bi' tsiya' ti, cha' tyixi tsa tyiquee ngu'. Ná ntsij' ngu' bi', masi chcui' ca'a ngu' ji'lí ngu' xcá ji'lí ycuí' Ndyosi. ¹¹ Pana nu ngu' xcá ji'lí ycuí' Ndyosi ni, nguula la ngu' xcá bi', nchca la ji'lí ngu' xcá que ñati' chalyuu ti; ni ná nchcui' ngu' xcá cha' suba' ji'lí ñati' chalyuu, ná nsta bi' qui'ya hichu' nu ngu' cuxi slo ycuí' nu Xu'na na.

¹² Ñi'ya laca na'ni quixi' nu ná nchca culacua ti', jua'a laca nu ñati' cuxi bi', cha' xcui' cha' suba' nchcui' ngu' bi' ji'lí lcaa cha' nu ná nchca cuayá' ti' ngu' ji'lí. Nxñi na ji'lí na'ni tyaala nu ntsu'u ne' quixi', ndyujui' na ji'lí ni' li'. Lo'o jua'a nu ngu' cuxi bi', tyaala ngu' cha' nti' ngu' cua'ni ñu'u ngu' ji'lí lcaa lo na tso'o; pana tye cha' ji'lí ngu' bi' tsiya' ti nde loo la, ¹³ chcube' ngu' bi' ñi'ya nu nguxcube' ycuí' ngu' ji'lí xa' ñati'. Tsá lo'o talya ndu'ni suba' ngu' cuxi bi', cha' ná nchca taja ti'

ngu' bi' ndu'ni ngu' cha' cuxi bi'; ná nchca tyuju'u ti' ngu' bi' tsiya' ti, masi cuxi tsa cña nu ndyu'ni ngu'. Lo'o jua'a stu'ba ti ndyu'u ti'j'ngu' bi' lo'o ma lo'o ndyu'ni ma ta'a, ñi'ya si chañi cha' tya'a na laca ngu' bi'.

¹⁴ Xcui' cha' suba' nda'ya hique ngu' cuxi bi' lo'o ña'a ngu' ji'i sca nu cuna'a, cha' ná tye cha' nti' ngu' bi' cua'ni suba' ngu' lo'o. Lo'o jua'a hora ti culu'u ngu' bi' cha' cuxi ji'i xa' ñati nu bilya ca cuayá' tso'o ti' cha' ji'i Jesucristo. Lye tsa ngua tsa'a ngu' cuiñi bi' ji'i lcaa lo cha' cuxi, bi' cha' lye tsa ndacui ti' ngu' bi'; ná nga'a cha' tyaala' ji'i ngu' bi' tsiya' ti. Pana cua nda ycu'i Ndyosi yabe' ji'i ngu' cuiñi bi'; ¹⁵ cua nguxtyanu ngu' bi' tyucuij su tsa na ca slo ycu'i Ndyosi, xa' tyucuij ngusñi ngu' bi'. Lo'o jua'a nguna' tsa ndya'a ngu' bi' juani, cha' la cui tyucuij su nguta'a jyo'o cusu' Balaam sñi' Beor ndya'a ngu' bi' juani. Nu Balaam bi' ngua tiji' tsa ti' ji'i cñi, bi' cha' ngua'ni yu cña cuxi, cha' caja la cñi ji'i yu ngua ti' yu. ¹⁶ Tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi ngua nu Balaam bi' nquicha'; bi' cha' ngua'ni ycu'i Ni cha' nchcui' huru ji'i yu lo'o yu bi', cha' xcutsji' ni' ji'i yu bi', cha' nga'aa cua'ni la yu cña cuxi bi'.

¹⁷ Taca chcui' na cha' laca nu ngu' cuiñi bi' ñi'ya laca sca pilya nu ngüityi' tsiya' ti, nu nga'aa ntsu'u hitya ne'. La cui' jua'a laca ngu' bi' ñi'ya laca sca coo ngati ti, nu nxna tsa xqui'ya cui'i, pana ná ndu'ni bi' cha' ca'ya tyo; na ndya'a ti bi' nde cua. Lo'o nu ngu' cuiñi bi' ni, ná ntsu'u cha' tso'o tyiquee ngu' tsiya' ti, bi' cha' ntsu'u cha' tsa ngu' bi' ca su talya tsa ña'a; ca jua cua ngüiña' ycu'i Ndyosi sca se'j nu cuxi tsa ña'a, su tsa ngu' nu ndu'ni jua'a. ¹⁸ Jo tsa ti' nu ngu' cuiñi bi' ñi'ya chcui' ngu' sca cha' tso'o, pana tucua lo cha' ntsu'u tyiquee ngu' bi'; na cñilo'o ngu' bi' ji'i ngu' nu ngusñi ca ti cha' tso'o ji'i Jesucristo, cha' lo'o ngu' cua'ni suba' ngu' chaca quiya' nti' nu ngu' cuiñi bi'. Ñi'ya ngua'ni ngu' cha' cuxi tya tsubi' la, nu lo'o bilya cuna ngu' cha' tso'o ji'i ycu'i Ndyosi, jua'a nti' ngu' cuiñi bi' cha' cua'ni ngu' chaca quiya'. ¹⁹ Nchcui' nu ngu' cuiñi bi' lo'o xa' la ngu' cha' ná ntsu'u cha' taquiya' ngu' ji'i lcau ti cña nu culo ycu'i Ndyosi ji'i ngu', cha' cua ngulaa' ngu' ji'i cha' bi', nacui' ngu' cuiñi bi'; pana bilya ca cuayá' ti' nu ngu' cuiñi bi', cha' ycu'i ca ngu' laca ngu' msu ji'i lcaa cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. Cua ña'a ca ñati nu ta chacuayá' ji'i nu cuxi cha' tyijlloo ji'i, la cui' hora bi' laca nu cuxi xu'na ñati bi' li'.

²⁰ Cuxi la caca ji'i ñati nu cua nguxtyanu ji'i cha' cuxi tsa ca quiya', lo'o li' ta chacuayá' ji'i nu cuxi cha' tyijlloo ji'i chaca quiya'; na cua ngulaa' ñati bi' ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu nquicha', na cua ngua tsa'a ji'i Jesucristo nu Xu'na na, cha' bi' laca nu ngua'ni lyaá' ji'na. ²¹ Tso'o la si ná ngua tsa'a ngu' tsiya' ti ji'i tyucuij liñi su tsa na ca slo

ycui' Ndyosi; ná tso'o si ngua cuayá' ti' ngu', lo'o li' nguxtyanu ngu' tyucuij liñi su tsa na ca slo Ni. Nga'aa ndaquiya' ngu' bi' ji'i cha' nu cua nda Cristo lo'o na li'. ²² Lo'o ña'a na ji'i ñati nu cua nguxtyanu cha' ji'i Cristo, li' caca cuayá' ti' na cha' liñi tsa ndyu'u cha' nu nchcui' ngu' ndi'ya: "Sca xne' nu ndyacuj na nu ndyacu ni', hora ti tsa na ni' cacu ni' na nu ndyacuj ni' chaca quiya'. Lo'o jua'a sca cube' tana ni, lo'o cua ndyaata ni' chcu, hora ti xtyuu ni' ca su ntsu'u nana' cha' xtyii ni' chaca quiya'."

3

Ndi'ya caca lo'o caq ycu'i nu Xu'na na

¹ Cu'ma ngu' tya'a tso'o na, cua ngucua na' sca quityi ndyaa slo cu'ma tya tsubi' la. Nu juani nde nscua na' chaca quityi, cha' ca tyi'u ti' ma lcaa cha' nu ji'i Cristo, cha' jua'a caca culacua tso'o ti' ma lcaa hora. ² Ntsu'u cha' tyi'u ti' ma cha' nu cua nchcui' ngu' nu ngua tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi cua sa'ni la; tso'o si tyi'u ti' ma cha' bi' lu'ba ti, lo'o jua'a ji'i cha' nu cua nchcui' ycu'i nu Xu'na na nu ngua'ni lyaá' ji'na. Cua ngusubi ycu'i nu Xu'na na ji'i ya cha' culu'u ya cha' ji'i ycu'i Ni ji'i ca'ma, bi' cha' tso'o si taquiya' ma ji'i lcaa cha' nu cua ndyuna ma lo'o ngulu'u ya ji'i ma.

³ Tya clyo ntsu'u cha' ca cuayá' ti' ma cha' lo'o cua tyalaa ti tsa nu tye chalyuu, li' tyu'u tucua ngu' nu xtyilo'o tsa ji'i cha' ji'i ycu'i Ndyosi. Cua'ni ngu' bi' cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiya ti' ycu'i ca ngu' cha' cua'ni ngu'.

⁴ Li' ndi'ya ñacui' ngu' bi' ji'i ma: "¿Ni hora caq Cristo lacua? ¿Ni cha' laca tya ndu' ti' ma ji'i yu cha' caq yu? Cua nteje tacui tsa tyempo bi', cha' cua ngujui lcaa ngu' cusu' ji'na, lo'o jua'a cua ngusu' na juani. Ña'a ti ndyaca chalyuu re, ñi'ya nu ndyaca tya lo'o nguxana chalyuu clyo." ⁵ Jua'a ñacui' ngu' cuiñi bi', cha' ná nti' ngu' tyi'u ti' ngu' ji'i cña nu cua ngua'ni ycu'i Ndyosi. Nu ngua clyo ná ntsu'u chalyuu tsiya' ti, lo'o li' nchcui' ycu'i Ndyosi; cuati ngüiña' Ni lcaa na nu ntsu'u nde cua. Lo'o hitya ti ngüiña' Ni tyucui ña'a chalyuu, lo'o jua'a cla'be la lo hitya nscua yuu chalyuu tya clyo. ⁶ Pana ca tya' la xi ndye ngüityi Ni ji'i chalyuu bi' lo'o hitya, nu lo'o ngua'ya tyo clyaa. ⁷ Ca tya' la li' xa' ngulo ycu'i Ndyosi cña cha' ña'a ti tyanu lcaa na nu ntsu'u nde cua, ña'a ti tyanu lcaa lo na nu ntsu'u nde chalyuu, ña'a cuayá' tyalaa tsa nu cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa na. Li' tye tyaqu' lcaa na bi', lo'o jua'a tye cha' ji'i lcaa ñati nu ná ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu'i Ndyosi.

⁸ Cu'ma ngu' tya'a tso'o na, tso'o la si culacua ti' ma cha' ñi'ya nti' sca tsa ti, jua'a laca sca mil yija cuentya ji'i ycu'i Ndyosi; ntsu'u quiya' cha' ñi'ya nti' sca mil yija, jua'a

laca sca tsá ti cuentya jil'i ycu'i Ni. ⁹ Si'i na tiya' tsa ti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni Ni cña nu nacuj Ni cha' cua'ni ycu'i Ni nde loo la; pana na ntajaty tsa Ni ji'na ñati chalyuu na, cha' ná nti' Ni cha' chcuna' ni sca ñati jil'i ycu'i Ni. Nti' tsa Ni cha' ca cuayá' ti' lcaa ñati cha' ntsu'u cha' cuxi jil'i ngu'; lo'o li' ca tyuju'u ti' ngu' jil'i cha' cuxi bi', culochu' ngu' jil'i cha' cuxi bi' li'. Jua'a caca jil'i ngu' nti' ycu'i Ndyosi.

¹⁰ Chañi cha' tyalaa tsá bi' lo'o caa ycu'i nu Xu'na na chaca quiya', pana ná jlo ti' na ni tsá caca bi'. Ñi'ya laca si cua caa ti sca nu cuaana to' tyi na lo'o ná jlo ti' na, jua'a caca tsá bi'. Catí jua'a ti lcaa na nu ntsu'u nde cua, lye tsa cañi cha' bi'; lo'o li' tye tsiya' ti tyaqu'i lcaa na nu ntsu'u nde cua. Jua'a tyucui ña'a chalyuu ni, tye tsiya' ti li'.

¹¹ Cua nscua cha' tye lcaa na lo'o tyalaa tsá bi', bi' cha' ntsu'u cha' caca ma ñati nu lubii cresiya jil'i, cha' caca ma ñati nu ngua tso'o tyiquee ma cuentya jil'i ycu'i Ndyosi. ¹² Jua'a nga'a cha' caca ma laja lo'o tya lyiji caca tsá bi' nu lo'o caa ycu'i Ndyosi, cha' jua'a taca xtyucua ma jil'i ycu'i Ni lo'o cña jil'i Ni nde chalyuu. Tsá bi' tyaqu'i tyucui ña'a nde cua, ña'a cuayá' nu tye tyalá lcaa na nu ntsu'u nde cua; tye tsiya' ti lcaa cha' bi' li'. Cuii lo'o cualya, lo'o cuichaa, lo'o co', lo'o lcaa na ni, tye bi' tyalá. ¹³ Pana xa' cuiñá Ni chaca chalyuu cucui, lo'o jua'a cuiñá Ni lcaa lo na nu ntsu'u nde cua; cuiñá Ni sca chalyuu nu tso'o tsa ña'a, su xcu'i tso'o ti cua'ni ngu' lo'o tya'a ngu' li'. Jua'a nacuj Ni cha' caca; jlo ti' na cha' jua'a caca bi', xqui'ya cha' xcu'i cha' liñi nchcui' ycu'i Ni. Bi' cha' ndu ti' na jil'i cha' bi' lacua.

¹⁴ Cu'ma tya'a tso'o na, na ndu ti' ma jil'i cha' bi', bi' cha' ntsu'u cha' cua'ni ma xcu'i cha' tso'o ti, xcu'i cha' lubii ti lo'o tya'a ñati ma, cha' ti' ti tyi' tyiquee ma cuentya jil'i ycu'i Ni. ¹⁵ Tyi'u ti' ma cha' ndalo tsa tyiquee ycu'i Ndyosi ña'a Ni ji'na, cua nda tsa Ni tyempo ji'na cha' clyaa na jil'i nu cuxi. Jua'a Pablo tya'a na ni, la cui' tya'a cha' nguscua yu lo quityi; ñati tya'a tso'o na laca yu bi', lo'o jua'a tso'o tsa nchcui' quityi nu nguscua yu nu cua ndyalaa slo ma. Ycu'i Ndyosi laca nu ngulu'u jil'i yu lcaa ña'a cha' tso'o nu nguscua yu lo quityi bi'. ¹⁶ Tyuu tya'a quityi nguscua Pablo bi', pana sca ti cuayá' nchcui' ca ta'a quityi bi' jil'i cha' jil'i ycu'i Ndyosi nu cua nchcui' na jil'i juani. Ntsu'u xi cha' nu nguscua nu Pablo bi' nu tucui xi cha' caca cuayá' tso'o ti' na jil'i; lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu lye tsa nclyu'u cha' cuiñi xqui'ya quityi bi', cha' ná nchca cuayá' ti' ngu' bi' cha' bi' tsiya' ti. Ná ngua tsa'a tso'o ngu' bi', cha' bilya ca cuayá' tso'o ti' ngu' cha' bi'; bi' cha' ni sca quityi jil'i ycu'i Ndyosi ná liñi nclu'u ngu' bi' jil'i. Pana tye cha' jil'i ngu' bi' tsiya'

ti xqui'ya cha' cuiñi nu nclu'u ngu' jil'i tya'a ñati ngu'.

¹⁷ Cu'ma ngu' tya'a tso'o na ni, cua nguscua na' lcaa cha' bi' cha' ca tii ti' ma, cha' ná ta ma chacuayá' jil'i nu ngu' cuiñi bi' cha' culu'u ngu' jil'i ma. Cha' liñi laca nu ngua tsa'a ma clyo, lo'o juani ná tso'o si taquiya' ma jil'i cha' cuiñi nu nclyu'u ngu' bi'; ná tso'o tya'achu' ma jil'i cha' liñi bi' li'. ¹⁸ Pana tso'o la ca tsa'a la ma cha' tso'o jil'i Jesucristo nu Xu'na na, nu cua ngua'ni lyaá ji'na; li' taca tyi' tso'o la tyiquee ma cuentya jil'i ycu'i nu Xu'na na. Cua'ni tlyu na jil'i ycu'i Ni nde chalyuu, lo'o jua'a ná nga'a cha' tye tsa nu cua'ni tlyu na jil'i Ni ca slo ycu'i Ni. Jua'a caca cha' lacua.

Quityi sube nu nguscua San Juan clyo, nu ndyaa ca slo lcaa ñati j'i Jesucristo

Jesucristo laca nu nda chaca chalyuu cui j'i ñati

¹ Cua laca ntucua Jesús lo'o ycuí' Ndyosi Sti yu nu lo'o nguxana chalyuu tya clyo; la cui' yu laca nu nchcui' ya j'i'í, nu lo'o nscua ya tilaca laca Jesucristo. Cua jlo tso'o ti' ya cha' bi', cha' cua na'a tso'o ya j'i'í yu lo'o cloo ya, cha' stu'ba ti nguta'a ya lo'o yu; cua ndyuloo ya j'i'í yu lo'o cua ngua'ni ca'a ya' ya j'i'í ycuí' yu. Cua nchcui' ya lo'o cu'ma cha' Jesucristo laca nu nda chaca chalyuu cucui' j'i'í ñati. ² Ngula Jesucristo nde lo yuu chalyuu su ndi'í ya, lo'o jua'a cua na'a ya j'i'í ycuí' yu; bi' laca cha' nu ndacha' ya j'i'í ma juani, cha' cha'ni tsa laca cha' bi'. Nclyu'u ya j'i'í ma ñi'ya laca cha' tyucui' tyempo lu'ú Jesucristo, cha' ntucua yu ca slo ycuí' Ndyosi Sti na clyo; jua'a nclyu'u ya ñi'ya ngua cha' na'a ya j'i'í yu nde chalyuu re. ³ Juani culu'u ya j'i'í ma cua ña'a ca cha' nu cua na'a ya, culu'u ya cua ña'a ca cha' nu cua ndyuna ya. Cha'ni laca cha' stu'ba ntsu'u tyiquee na lo'o ycuí' Ndyosi Sti na, jua'a lo'o Jesucristo nu sca ti Sñi' ycuí' Ni. Lo'o juani cua nti' ya cha' stu'ba ti caca tyiquee ma lo'o ya; ⁴ bi' cha' nscua ya quityi re, cha' lcaa tsá tso'o ti tyi'í tyiquee na.

Xcui' lubii tsa cresiya j'i'í ycuí' Ndyosi

⁵ Nde culu'u ya j'i'í ma cha' nu cua nda Jesucristo lo'o ya: Ñi'ya nti' sca xee nu ndubi tsa ña'a, jua'a nti' ycuí' Ndyosi si tyu'u tucua Ni slo na; xcui' lubii tsa cresiya j'i'í Ni, cha' ne' cresiya j'i'í ycuí' Ni ná ntsu'u su talya ña'a, ná ntsu'u cha' cuxi tsiya' ti. ⁶ Cha' cui'ni laca nu nda na si ñacui' na cha' stu'ba ntsu'u tyiquee na lo'o ycuí' Ndyosi, lo'o li' ña'a ti tya ndi'ya ti' na cha' cuxi; ndi'í na chalyuu ñi'ya laca si talya tsa ña'a su ndi'í na li', cha' ná tso'o ndu'ni na. ⁷ Pana si lubii cresiya j'i'na ñi'ya lo'o lubii cresiya j'i'í ycuí' Ni, ndu'ni na cha' tso'o li'; stu'ba ti caca tyiquee na lo'o tya'a ngusñi na cha' j'i'í Jesús li'. Lo'o jua'a cuityi Ni qui'ya nu ntsu'u j'i'na, xqui'ya cha' cua ndyalú tafi Jesús Sñi' ycuí' Ni lo'o ngujuii yu lo crusi.

⁸ Si ñacui' na cha' ná ntsu'u qui'ya j'i'na tsiya' ti, na ñilo'o na j'i'í ycuí' ca ti na li', cha' ná nchca chcui' na cha' li'ni. ⁹ Pana taca jlyu ti' na j'i'í ycuí' Ndyosi cha' cua'ni clyu ti' Ni j'i'na j'i'í qui'ya nu ntsu'u j'i'na, nu lo'o ñii na j'i'í Ni cha' ntsu'u qui'ya j'i'na. Tso'o tsa ndu'ni Ni lo'o na li'; hasta cuityi Ni lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya j'i'na, xqui'ya cha' ngujuii Jesús lo crusi. ¹⁰ Ñi'ya si cua nacui'

na cha' na cui'ni ycuí' Ndyosi, jua'a ndyu'u cha' si ñacui' na cha' ná ntsu'u qui'ya j'i'na tsiya' ti; ná ngusñi suu cha' j'i'í ycuí' Ndyosi ne' cresiya j'i'na, si tya ñacui' na jua'a.

2

Cristo nu laca tu'ba j'i'na cha' chcui' lo'o ycuí' Ndyosi cuentya j'i'na

¹ Ñi'ya nti' na' ña'aa j'i'í sñi' na', jua'a nti' na' ña'aa j'i'í cu'ma, cha' tyaca'a tsa ma 'na; bi' cha' nscua na' quityi re cha' caa ca slo cu'ma, cha' ná nti' na' cha' sta ycuí' Ndyosi qui'ya j'i'í ma. Pana si ntsu'u cha' sta Ni qui'ya j'i'na lo'o cua ngusñi na cha' j'i'í Jesucristo, la cui' Jesucristo laca nu cua nchcui' yu cña loo na. Sca ñati nu lubii tsa laca nu Jesucristo bi'. ² Ngua cuxi tyiquee na cuentya j'i'í ycuí' Ndyosi Sti na, xqui'ya cha' ngua'ni na cha' cuxi; bi' cha' nchcui' Jesucristo cña loo na, cha' qui'ya ycuí' yu yabe' nu ntsu'u j'i'na xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni na. La cui' jua'a qui'ya Jesucristo yabe' nu ntsu'u j'i'í lcaa ñati chalyuu nu tso'o ntsu'u tyiquee ña'a j'i'í ycuí' Ni.

³ Nu lo'o nti' na taquiya' na cua ña'a ca cña nu nti' Ni cha' cua'ni na, li' taca jlo ti' na cha' cha'ni cha' ntsu'u cha' j'i'na lo'o Jesucristo. ⁴ Cui'ni tsa ñati nu nacui' cha' ntsu'u cha' j'i'í ngu' lo'o Jesucristo, si ná ndaquiya' ngu' j'i'í cña nu nclyo Ni j'i'í ngu'; ná li'ni cha' nu ntsu'u tyiquee ngu' bi'. ⁵ Si cha'ni laca cha' ntucua na lcaa cha' nu nda Jesucristo lo'o na, li' cha'ni laca cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na j'i'í ycuí' Ndyosi Sti yu; jua'a caca cuaya' ti' na cha' cha'ni cha' laca na ñati j'i'í Jesucristo masi tya ndi'í na chalyuu. ⁶ Ñati nu nchcui' lo'o xa' la ngu' cha' ñati j'i'í Jesucristo laca ycuí', ntsu'u cha' cua'ni ñati bi' cña, cua ña'a ca cña nu ngua'ni ycuí' Jesucristo.

Sca cña cucui' cha' cua'ni na

⁷ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' j'i'í Jesús, cua nscua cha' lo quityi re cha' tyaja'a ma tyu'u tso'o tyiquee ma ña'a ma j'i'í tya'a ñati ma. Si'í sca cha' nu bilya cuna ma laca cha' bi'; cua ndyuna ma cha' bi' tya lo'o ngusñi ma cha' j'i'í Jesucristo tya clyo la, cha' la cui' ti cha' bi' laca nu cua nscua cua sa'ni. ⁸ Pana si'í jua'a ndyu'ni ñati, bi' cha' nacui' na cha' sca cña cucui' laca bi'. Tsubi' ti nguxana Jesucristo ngulu'u yu j'i'na ñi'ya ntsu'u cha' tyu'u tso'o tyiquee na ña'a na j'i'í xa' la tya'a ñati na, ngua'ni Jesús cha' taca cua'ni na jua'a. Sca cha' cucui' laca bi', cha' cua tye ti cha' talya ña'a ne' cresiya j'i'na; juani tyanu nu cha' tso'o j'i'í Jesucristo ne' cresiya j'i'na, ñi'ya nti' si ntyiji'í sca xee nu ndubi tsa ña'a su ndi'í na.

⁹ Ñati nu ñacui': "Cua ngusñi ya cha' j'i'í Jesucristo, lubii tsa cresiya j'i'í ya juani", ñacui' ngu', pana tya ti'í ti' ngu' bi' ña'a ngu' j'i'í tya'a ñati ngu', ña'a ti' ti' tya ntsu'u tsa cha'

cuxi ne' cresiya ji'j' ngu' bi', ñi'ya laca sca se'j' su talya tsa ña'a. ¹⁰ Ñati nu ntsu'u tsa tyiquee ña'a ji'j' tya'a ñati, bi' laca ñati nu ntsu'u xee ji'j' Jesucristo ne' cresiya ji'j'. Ni sca cha' cuxi ná cua'ni ngu' bi', nu cua'ni cha' tya'gchu' xa' la ñati ji'j' cha' ji'j' Jesucristo. ¹¹ Ñati nu ti'j' ti' ji'j' tya'a ñati ni, tya ntsu'u tsa cha' cuxi ne' cresiya ji'j' ngu' bi'; ñi'ya nti' ngu' lo'o ndi'j' ngu' su talya ña'a, jua'a ti nti' ngu' bi' ndi'j' ngu' chalyuu, cha' ná nchca quije tyucuii liñi su tsa ngu', cha' lye tsa ndacu' talya xee nu ña'a ngu' bi' li'.

¹² Cu'ma sñi' na', nscua na' quityi re cha' caa slo ma, xqui'ya cha' ngua'ni clyu ti' ycu'i Ndyosi ji'j' ma; xqui'ya Jesucristo ca ngütyi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'j' ma. ¹³ Nscua na' quityi re cha' caa slo cu'ma ngu' cusu', cha' cua nguij' ñi'ya nu tyu'u cha' ji'j' ma lo'o Jesucristo nu stu'ba ti ntucua lo'o ycu'i Ndyosi Sti yu tya lo'o nguxana chalyuu. Lo'o jua'a nscua na' quityi re cha' caa slo cu'ma ngu' cuañi', cha' cua ntijiloo ma ji'j' nu xña'a.

Cu'ma sñi' na', cua nguij' ñi'ya nu tyu'u cha' ji'j' ma lo'o ycu'i Ndyosi Sti na, bi' cha' nscua na' quityi re cha' caa slo ma. ¹⁴ Cu'ma ngu' cusu', cua ngusñi ma cha' ji'j' Jesucristo, la cui' Cristo nu cua lu'u lo'o ycu'i Ndyosi Sti yu tya clyo, bi' cha' nscua na' quityi re cha' caa ca slo ma. Cu'ma ngu' cuañi', nguula ti ti' ma ndi'j' ma, cha' cua ndyanu tso'o cha' ji'j' ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'j' ma; cua ntijiloo ma ji'j' nu xña'a, bi' cha' laca nscua na' quityi re cha' caa slo ma.

¹⁵ Ná tyu'u tyiquee ma ña'a ma cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu, ni ná ca tiji' tsa ti' ma ji'j' cua ña'a ca cha' culiya' nu ndyiji ji'j' ñati cha' ndiya la ti' ngu' ji'j'. Si ndiya la ti' na nu cuxi nu ntsu'u chalyuu, ná caca ji'j' na tsiya' ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'j' ycu'i Ndyosi Sti na. ¹⁶ Lcaa cha' cuxi nu ndaca'a ji'j' ñati cha' ná xñi tso'o ngu' cha' ji'j' ycu'i Ndyosi, si'i ca su ntucua ycu'i Ndyosi Sti na ndyu'u cha' bi'. Lcaa cha' cuxi nu ndiya ti' ñati ji'j', cha' tyaala' xi tyiquee ngu'; jua'a lcaa cha' cuxi nu nti' ngu' cua'ni ngu' lo'o ña'a ngu' ji'j'; jua'a lcaa na nu nti' ngu' cha' caja ji'j' ngu', cha' jua'a cua'ni tyixi ti ngu' lo'o tya'a ngu', nde chalyuu ti ndyu'u lcaa cha' cuxi bi'. ¹⁷ Yala ti tye chalyuu re, culiji jua'a ti lcaa cha' cuxi nu ndiya ti' ñati chalyuu; pana ñati nu taquiya' ji'j' cha' nu nchcui' ycu'i Ndyosi ni, ná nga'a cha' tye chalyuu ji'j' ngu' bi'.

Ntsu'u cha' liñi lo'o ntsu'u cha' cuiñi

¹⁸ Cu'ma sñi' na', cua ndyalaa hora cha' tye lcaa cha' nu ntsu'u chalyuu. Cua jlo ti' ma cha' cua lijya sca ñati tlyu nu cñilo'o ji'j' tya'a ñati na cha' Cristo laca ycu'i yu; xuu tya'a yu bi' lo'o lcaa na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo. Masi tyempo juani, quiña'a tsa ngu' cuiñi ntsu'u chalyuu, nu nti' xuu

tya'a lo'o ñati ji'j' Cristo; bi' cha' cua ngua cuayá' ti' na cha' cua ngulala ti tye lcaa cha'. ¹⁹ Tya clyo ndyu'u ti'j' nu ngu' cuiñi bi' lo'o na, lo'o li' ngutu'u ngu' bi' ndyaa ngu'; si'i ñati tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo laca ngu' bi'. Si chañi cha' tya'a ndya'a na laca ngu' bi', cua ndyanu ngu' lo'o na nquicha'; pana ngutu'u ngu' bi', cha' taca ca cuayá' ti' na cha' si'i lcaa ñati nu ndyu'u ti'j' lo'o na laca tya'a ngusñi na cha' ji'j' Jesucristo.

²⁰ Cua nda Cristo Xtyi'i ycu'i Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'j' lcaa ngu' tya'a ngusñi ma cha' ji'j' Ni, bi' cha' cua ngua cuayá' tso'o ti' lcaa tya'a ma lcaa cha' nu nclyu'u ycu'i Ndyosi ji'na. ²¹ Cua nscua na' quityi re, xqui'ya cha' nchca cuayá' ti' ma ña'a cha' liñi nu ntsu'u ji'j' Cristo. Si'i cha' ná jlo ti' ma cha' liñi bi'; cua jlo ti' ma ña'a cha' liñi nu nchcui' na, cha' si'i cha' cuiñi ti laca cha' bi'.

²² ¿Tilaca laca nu cuiñi lacua? Ñati cuiñi bi' laca nu ñacu' cha' si'i Cristo laca Jesús, la cui' Cristo nu cua nda ycu'i Ndyosi ji'j' cha' yaa yu chalyuu. Nxu' tya'a ngu' bi' lo'o ñati nu ntsu'u cha' ji'j' lo'o Cristo, cha' ñacu' ngu' bi' cha' si'i nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi laca Jesucristo, cha' si'i ycu'i Ndyosi laca Sti Jesucristo. ²³ Si ñacu' na ji'j' ñati cha' si'i Sñi' ycu'i Ndyosi laca Jesucristo, ná ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu'i Ndyosi Sti Jesucristo, jua'a ndyu'u cha' bi' li'; pana lo'o xñi na cha' ji'j' Sñi' ycu'i Ni, cua ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu'i Ndyosi Sti yu, jua'a ndyu'u cha' bi' li'.

²⁴ Bi' cha' nga'a cha' tyanu tachaa cha' bi' ne' cresiya ji'j' ma, cha' nu cua ndyuna ma ji'j' Jesús tya lo'o ngusñi ma cha' ji'j' yu tya clyo. Si tya ndyanu cha' bi' ne' cresiya ji'j' ma, stu'ba tsa ntsu'u tyiquee ma lo'o Jesucristo masi tya ndi'j' ma chalyuu, lo'o jua'a stu'ba ntsu'u tyiquee ma lo'o ycu'i Ndyosi Sti na li'. ²⁵ Bi' laca cha' nu ngüñi ji'j' Jesucristo lo'o na, cha' taca caja chaca chalyuu cucui nu ná nga'a cha' tye ji'na.

²⁶ Tsa bi' ti cha' nchcui' na' cuentya ji'j' ñati nu nñilo'o ji'j' ma jua'a. ²⁷ Nu cu'ma ni, cua ndyanu Xtyi'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya ji'j' ma, bi' cha' nga'aa nti' cha' culu'u xa' ñati ji'j' ma; Xtyi'i ycu'i Ndyosi ni, bi' laca nu culu'u ji'j' ma lcaa cha' nu lyiji cha' ca tsa'a ma ji'j'. Nu lo'o nclyu'u Xtyi'i ycu'i Ndyosi ji'j' ma ni, liñi tsa laca cha' bi'; si'i cha' cuiñi nda nu bi'. Bi' cha' lacua, ñi'ya nu nclyu'u Xtyi'i ycu'i Ni ji'j' ma, la cui' jua'a nga'a cha' xñi ma cha' ji'j' Jesús.

²⁸ Nu juani ti, cu'ma sñi' na', xñi tso'o ma cha' ji'j' Jesucristo. Lo'o li', lo'o caa Jesucristo chalyuu chaca quiya', nga'aa ntsu'u cha' ca tyuju'u ti' na lo'o ña'a na ji'j' Ni cha' caa Ni; tyucui tyiquee na tyacua tya'a na lo'o Ni li'. ²⁹ Cua nchca cuayá' ti' ma cha' lubii tsa cresiya ji'j' Jesucristo, bi' cha' tso'o si ca cuayá' ti' ma cha' cua ña'a ca ñati nu ndu'ni

cha' tso'lo ñi'ya ndyu'ni ycu'í Jesús, caca ngu' bi' sñi' ycu'í Ndyosi.

3

Sñi' ycu'í Ndyosi laca na

¹ Tlyu tsa cha' tso'lo laca cha' ntsu'u tsa tyiquee ycu'í Ndyosi Sti na ña'a Ni ji'lj ca ta'a ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo; bi' cha' laca cha' nchcui' ycu'í Ndyosi ji'na cha' sñi' ycu'í Ni laca na, lo'o jua'a chañi laca cha' bi'. Ná ntaja'a ñati chalyuu tyuloo ji'na cha' sñi' Ni laca na; la cui' jua'a lo'o nguti'j Jesucristo chalyuu, ná ntaja'a ngu' tyuloo ngu' ji'lj yu li'. ² Cu'ma ngu' tya'a na nu tyaca'a tsa ma' na, nu juani ti laca na sñi' ycu'í Ndyosi; pana bilya caja cha' ji'na ñi'ya nu tso'lo la ña'a na, nu lo'o tyi'j na lo'o ycu'í Ni nde loo la. Ñi'ya laca ycu'í Jesucristo, jua'a caca na lo'o culu'u loo Jesucristo ji'na lo'o cua ndye chalyuu re; li' taca ña'a na ji'lj Jesucristo ñi'ya nu laca ycu'í. Tsa bi' ti cha' nchca cuayá' ti' na juani. ³ Lcaa ñati nu nti' ña'a ji'lj Ni ca li', nga'a cha' cua'ni lubii ngu' ji'lj cresiya ji'lj ngu', ñi'ya nu lubii cresiya ji'lj ycu'í Jesucristo.

⁴ Si ndu'ni na cha' cuxi, laca cha' ná ntaja'a na cua'ni na cña nu ngulo ycu'í Ndyosi ji'na; ntsu'u qui'ya ji'na xqui'ya cha' ná ntaja'a na taquiya' na ji'lj cha' nu nchcui' Ni lo'o na. ⁵ Cua jlo ti' ma' cha' cua yaa Jesucristo chalyuu cha' cuitiyi Ni qui'ya nu ntsu'u ji'lj ñati; pana ycu'í Cristo ni, ná ntsu'u qui'ya ji'lj yu tsiya' ti. ⁶ Ni sca ñati nu nxñi tso'lo cha' ji'lj Jesucristo lcaa tsá, nga'aa nscua cha' cua'ni ngu' bi' cha' cuxi. Nu ñati nu ndu'ni cha' cuxi lcaa tsá, ndu'ni ngu' cha' cuxi xqui'ya cha' bilya tyu'u cha' ji'lj ngu' bi' lo'o Jesucristo, bilya xñi ngu' cha' ji'lj Ni. ⁷ Cu'ma sñi' na, ná nti' na' cha' cñilo'o xa' ñati ji'lj ma'. Xcui' tso'lo ti ngua'ni Jesucristo nde chalyuu; bi' cha' lacua, lcaa ñati nu ntsu'u cha' ji'lj lo'o Jesucristo, cua nscua cha' xcui' cha' tso'lo ti cua'ni ngu' bi' laja lo'o tyi'j ngu' chalyuu. ⁸ Lcaa ñati nu ndu'ni xcui' cha' cuxi, cua laca ngu' bi' sñi' ycu'í nu xña'a nu laca xu'na cuiñaja; tya lyiji tye cha' cua'ni nu xña'a bi' cha' cuxi. Sca ti Jesús nu Sñi' ycu'í Ndyosi, cua yaa Ni chalyuu cha' cua'ni tye Ni ji'lj lcaa cña nu ndyu'ni nu xña'a bi'.

⁹ Ñati nu laca sñi' ycu'í Ndyosi ni, nga'aa nscua cha' cua'ni ngu' cha' cuxi, cha' cua nda ycu'í Ndyosi chaca cha' tso'lo la nu tyanu ne' cresiya ji'lj ngu' bi' xqui'ya Xtyi'i ycu'í Ndyosi. Nga'aa tyaja'a ngu' bi' cua'ni ngu' cha' cuxi, cha' sñi' ycu'í Ndyosi laca ngu' bi'. ¹⁰ Bi' cha' nchca cuayá' ti' ma' juani ñi'ya laca ñati nu laca sñi' ycu'í Ndyosi, lo'o jua'a nchca cuayá' ti' ma' ñi'ya ndu'ni ñati nu laca sñi' ycu'í nu xña'a. Si'i sñi' ycu'í Ndyosi laca ñati nu ndu'ni cha' cuxi lcaa tsá,

ni si'i sñi' ycu'í Ndyosi laca ñati nu ná ntsu'u tyiquee ña'a ji'lj tya'a ñati.

Nga'a cha' tyu'u tyiquee na ña'a na ji'lj tya'a ñati na

¹¹ Nde nscua la cui' cha' nu cua ndyuna ma' lo'o ngusñi ma' cha' ji'lj Jesús tya clyo: nga'a cha' tyu'u tyiquee na ña'a na ji'lj tya'a ñati na. ¹² Ná cua'ni na ñi'ya nu ngua'ni jyo'o Cain; sñi' ycu'í nu xña'a ngua yu bi', cha' ndyujui yu ji'lj tya'a yu. ¿Ni cha' laca ngua'ni yu jua'a? Ndyujui yu ji'lj tya'a yu xqui'ya cha' xcui' cha' cuxi ngua'ni jyo'o Cain bi', bi' cha' ná ndiya ti' yu cha' xcui' cha' tso'lo ngua'ni yu tya'a yu bi'.

¹³ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'lj ycu'í Ndyosi, ná quiña'a tsa cha' culacua ti' ma' si liye' tsa ti' ñati chalyuu ña'a ngu' ji'lj ma'. ¹⁴ Xcui' nguna' tya ndi'j na chalyuu cua tsubi' la xqui'ya qui'ya nu ntsu'u ji'na; pana juani, cua nda ycu'í Ndyosi chaca chalyuu cucui ji'na, cha' tso'lo ti ndi'j tyiquee na juani. Ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'lj xa' la tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesucristo; bi' cha' taca jlo ti' na cha' cua ntsu'u chaca chalyuu cucui ji'na juani, cha' ñati nu ná ntsu'u tyiquee ña'a ji'lj tya'a ñati, nguna' tya ndi'j ngu' chalyuu. ¹⁵ Ni'ya laca ñati nu ndyujui ji'lj tya'a ñati, jua'a laca na si liye' ti' na ña'a na ji'lj tya'a ñati na. Jlo ti' ma' cha' nga'aa caja chalyuu cucui bi' ji'lj ñati si ndyujui ngu' ji'lj tya'a ñati ngu', pana la cui' tya'a cha' laca si liye' tsa ti' na ña'a na ji'lj tya'a ñati na. ¹⁶ Nu lo'o cube ti' na cha' cuentya ji'na ntaja'a Cristo ngujui yu lo crusi, cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na, li' ca cuayá' ti' na ña'a cha' nu tso'lo la cua'ni na, si ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'lj tya'a ngusñi na cha' ji'lj Ni. Tso'lo si tyaja'a na xtyucua na ji'lj tya'a na jua'a, masi hasta cajaa ycu'í na cuentya ji'lj ngu' tya'a na. ¹⁷ Ntsu'u ngu' tya'a na nu nga'aa ntsu'u na nu lyiji ji'lj ngu' tsiya' ti cha' tyiji yu'u ji'lj ngu' chalyuu. Si jua'a tso'lo ti ndi'j na, lo'o li' ña'a na ji'lj tya'a na nu ntsu'u na nu lyiji ji'lj ngu', pana ná ntaja'a na cua'ni tya'na ti' na ji'lj tya'a na, li' ná taca ji'na ñacu'j na cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'lj ycu'í Ndyosi, cha' nu ycu'í Ndyosi ni, ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na. ¹⁸ Cu'ma sñi' na, nu lo'o ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'lj ycu'í Ndyosi lo'o ji'lj tya'a ñati na, si'i sca cu'j ti laca nu hcui' na lo'o ngu', si'i sca cha' nu nda ti na lo'o ngu' caca bi'; tyucui tyiquee na nga'a cha' xtyucua na ji'lj nu ngu' tya'a na bi'.

Taca jlo ti' na cha' chañi cha' ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu'í Ndyosi

¹⁹ Si jua'a ndu'ni na, li' caca cuayá' ti' na cha' liñi tsa laca cha' nu cua nda ycu'í Ndyosi lo'o na, cha' nu jlya ti' na ji'lj; ca tii na cha' cua ngüñi tso'lo cha' ji'na lo'o ycu'í Ndyosi. ²⁰ Nu lo'o jlo ti' cresiya ji'na cha' ntsu'u qui'ya ji'na, li' taca ca cuayá' ti' na

cha' lo'o ycu'i' Ni jlo ti' Ni cha' bi'. Lo'o jua'a tlyu la laca ycu'i' Ni, taca ji'j' Ni cua'ni lyaá Ni ji'na ji'j' cha' cuxi bi'. ²¹ Cu'mā ngu' tya'a na nu tyaca'a tsa mā 'na, si jlo ti' na cha' ná ntsu'u quí'ya ji'na, tyucui tyiquee na taca chcu'i' na lo'o ycu'i' Ndyosi li'; ²² nu lo'o jña na cha' ji'j' ycu'i' Ni, caja cua ña'a ca cha' ji'na si taquiya' na ji'j' cña nu cua nda ycu'i' Ni ji'na, si cua'ni na cña nu ndiya la ti' ycu'i' Ni. ²³ Nde laca cña nu cua nda ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni sa scaa na: nga'a cha' xñi tso'o na cha' ji'j' Jesucristo Sñi' ycu'i' Ni; la cui' jua'a tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'j' tya'a ñati na, ñi'ya nu cua nacui' ycu'i' Ni ji'na. ²⁴ Nu lo'o taquiya' na ji'j' cña nu cua ngulo ycu'i' Ndyosi ji'na cha' cua'ni na, li' cua ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu'i' Ndyosi, lo'o jua'a ntsu'u cha' ji'j' Ni lo'o na li'. Jlo ti' na cha' bi', xqui'ya cha' cua nda ycu'i' Ndyosi Xtyi'i ycu'i' Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na.

4

Cua'ni cuayá' na ñi'ya nu ntsu'u ne' cresiya ji'j' scaa ñati

¹ Cu'mā tya'a ngusñi na cha' ji'j' Cristo nu tyaca'a tsa mā 'na, ná xñi mā cha' ji'j' cua ña'a ca ñati nu ñacuj cha' cua nda ycu'i' Ndyosi Xtyi'i ycu'i' Ni ji'j' ngu' bi'. Cua'ni cuayá' mā ji'j' ngu' bi' clyo, cha' quijeloo cha' ji'j' mā lo'o ngu' si chañi cha' cua ndyanu Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ne' cresiya ji'j' ngu' bi', si cha' cuiñi ti laca nu nchcu'i' ngu' bi'. Cua ndu'u tucua tyu'u tsa tya'a ngu' cuiñi chalyuu juani, nu ñi'lo'o ji'j' ñati cha' cuentya ji'j' ycu'i' Ndyosi nchcu'i' ngu'. ² Ndi'ya ca cuayá' ti' na ñi'ya laca ñati nu cua ndyanu Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ne' cresiya ji'j': lcaa ñati nu nchcu'i' cha' chañi cha' nu sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi laca Jesucristo lo'o ngula yu chalyuu cha' ngua yu ñati, lcaa ñati bi' cua ntsu'u Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ni' cresiya ji'j' ngu'; ³ pana ñati nu nacui' cha' si'i Sñi' ycu'i' Ndyosi laca Jesucristo lo'o ngula yu chalyuu ñi'ya nu nclya ñati, ná ntsu'u Xtyi'i ycu'i' Ni ne' cresiya ji'j' ngu' bi'. Cha' ji'j' nu cuiñi nu nti' tyijiloo ji'j' Jesucristo laca cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'j' ngu' bi'; jua'a ca ngua cuayá' ti' mā cha' cua lijya ti nu cuiñi bi', cha' masi juani cua laca ndi'j' bi' chalyuu.

⁴ Cu'mā sñi' na, cua ntsu'u cha' ji'j' mā lo'o ycu'i' Ndyosi, jua'a cua ngua nguula la ti' tyiquee mā xqui'ya Xtyi'i ycu'i' Ndyosi nu ndyanu ne' cresiya ji'j' mā li'; bi' cha' nchca ji'j' mā tyijiloo mā ji'j' ngu' cuiñi nu cua ntsu'u cha' ji'j' lo'o ycu'i' nu xña'a. La cui' nu xña'a laca nu nclyo cña ji'j' ñati cuxi nde chalyuu. ⁵ Cua ntsu'u cha' ji'j' nu ngu' cuiñi bi' lo'o nu cuxi nu ntsu'u chalyuu, lo'o jua'a xcu'i' cha' ji'j' nu xña'a laca cha' nu nchcu'i' ngu' bi'; bi' cha' ndiya tsa ti' ñati chalyuu cuna ngu' cha' nu nda nu ngu' cuiñi bi', lcaa

ñati nu ná ndaquiya' ji'j' Jesucristo tsiya' ti. ⁶ Pana ñati ji'j' ycu'i' Ndyosi laca na. Nu lo'o ntsu'u cha' ji'j' ñati lo'o ycu'i' Ndyosi, cuna ngu' lcaa cha' nu chcu'i' na lo'o ngu' li'; ñati nu ná ntsu'u cha' ji'j' lo'o ycu'i' Ndyosi tsiya' ti, bi' ñati laca nu ná nduna cha' nu nchcu'i' na. Jua'a taca quijeloo cha' ji'na tilaca laca nu ntsu'u cha' liñi ji'j', tilaca laca nu ntsu'u cha' cuiñi ji'j'.

Xcu'i' ntsu'u tyiquee ycu'i' Ndyosi ña'a Ni ji'j' ñati

⁷ Cu'mā ngu' tya'a na nu tyaca'a tsa mā 'na, nga'a cha' tyu'u tso'o tyiquee na ña'a na ji'j' tya'a ñati na; ycu'i' Ndyosi laca nu nclyo cña cha' xcu'i' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'j' tya'a ñati na. Lcaa ñati nu ntsu'u tyiquee ña'a ji'j' tya'a ñati, sñi' ycu'i' Ndyosi laca ngu' bi', lo'o jua'a tyu'u cha' ji'j' ngu' bi' lo'o ycu'i' Ni. ⁸ Pana ñati nu ná ntsu'u tyiquee ña'a ji'j' tya'a ñati, ná caja ñi'ya nu tyu'u cha' ji'j' ngu' bi' lo'o ycu'i' Ndyosi tsiya' ti, cha' ycu'i' Ndyosi ni, ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'j' ñati. ⁹ Ngulu'u Ni ji'na ñi'ya ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na, nu lo'o cua nda Ni ji'j' nu sca ti Sñi' ycu'i' ca Ni yaa chalyuu, cha' jua'a taca caja chalyuu cucui ji'na. ¹⁰ Nde laca cha' nu nchcu'i' na lo'o mā: Si'i cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'j' ycu'i' Ndyosi, masi ycu'i' Ndyosi laca nu ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na tya clyo, bi' cha' nda Ni ji'j' Sñi' ycu'i' ca Ni yaa chalyuu cha' ngujui yu lo crusi, cha' cua ngua cuxi tyiquee na lo'o ycu'i' Ndyosi nu Xu'na na xqui'ya cha' cuxi nu ngua'ni na; pana Jesucristo nu sca ti Sñi' ycu'i' Ni, bi' laca nu cua nchcube' cña loo na, ngui'ya Ni yabe' nu ntsu'u ji'na.

¹¹ Cu'mā ngu' tya'a na nu tyaca'a tsa mā 'na, nga'a cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'j' tya'a ñati na, cha' jua'a ntsu'u tsa tyiquee ycu'i' Ndyosi ña'a Ni ji'na. ¹² Ni sca ñati chalyuu, bilya ña'a ngu' ji'j' ycu'i' Ndyosi; pana taca ca cuayá' ti' na cha' stu'ba ntsu'u tyiquee na lo'o Ni juani, nu lo'o ña'a na ji'j' lcaa na lo'o tya'a na, cha' ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'j' tya'a ñati na. Ñi'ya ntsu'u tsa tyiquee Jesucristo ña'a yu ji'j' ñati chalyuu, jua'a nga'a cha' cua'ni na lo'o tya'a ñati na li'. ¹³ Cua nda ycu'i' Ndyosi Xtyi'i Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na, bi' cha' cua ngua jlo ti' na cha' stu'ba ntsu'u tyiquee na lo'o ycu'i' Ndyosi, lo'o jua'a stu'ba ntsu'u tyiquee Ni lo'o na. ¹⁴ Cua na'a ycu'i' ya ji'j' Jesús. Chañi laca cha' nu nchcu'i' ya lo'o mā juani, cha' cua nda ycu'i' Ndyosi Sti Jesús chacuayá' ji'j' Sñi' ycu'i' ca Ni cha' cua'ni lyaá ji'j' cua ña'a ca ñati ji'j' nu cuxi. ¹⁵ Ñati nu tyaja'a cacha' ji'j' tya'a ñati cha' nu sca ti Sñi' ycu'i' Ndyosi laca Jesucristo, stu'ba ntsu'u tyiquee ycu'i' Ni lo'o ngu' bi' li'; jua'a stu'ba ntsu'u tyiquee ngu' bi' lo'o ycu'i' Ni.

¹⁶ Ngua cuayá' ti' na li', cha' ntsu'u tsa tyiquee ycuí' Ndyosi ña'a Ni ji'na; jua'a jly'a ti' na li', cha' xcuí' ntsu'u tsa tyiquee ycuí' Ni ña'a Ni ji'j' ñati chalyuu. Lo'o ñati nu jua'a tso'o nti' ña'a ngu' ji'j' tya'a ñati, nu xcuí' jua'a ndu'ni ngu' laja lo'o ndi'j' ngu' chalyuu, cua stu'ba ntsu'u tyiquee ngu' bi' lo'o ycuí' Ndyosi; la cui' jua'a stu'ba ntsu'u tyiquee ycuí' Ndyosi lo'o ngu' bi' li'. ¹⁷ Tso'o ti ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'j' ycuí' Ndyosi, cha' nu lo'o tyalaa tsa lo'o tyaa Jesucristo chaca quiya' cha' cua'ni cuayá' Ni ji'j' lcaa ñati, li' tyucui tyiquee na taca tyacua tya'a na lo'o ycuí' Ni. Ndy'a'a Ni lo'o na laja lo'o ndi'j' na chalyuu, ñi'ya nguta'a Ni lo'o Jesucristo lo'o nguti'j' yu nde chalyuu, bi' cha' nga'aa ntsu'u cha' cutsji na. ¹⁸ Ná ntsu'u cha' cutsji na cha' xcube' ycuí' Ndyosi ji'na, si chañi cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'j' ycuí' Ni; pana tya lyiji cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'j' ycuí' Ndyosi, si ña'a ti tya ntsji na cha' xcube' Ni ji'na. Ñati nu ntsji tsa ji'j' ycuí' Ndyosi ni, cua nda ti' ngu' cha' xcube' Ni ji'j' ngu'.

¹⁹ Ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'j' ycuí' Ni, xqui'ya cha' tya clyo ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na. ²⁰ Ngu' nu ñacu'ndi'ya: "Ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'j' ycuí' Ndyosi", lo'o li' ña'a ti tya liye' ti' ngu' bi' ña'a ngu' ji'j' tya'a ngu', cha' cuiñi ti laca nu nchcui' ngu' bi'. Ndi'ya ndyu'u cha' bi': taca ña'a na ji'j' tya'a ñati na, pana ycuí' Ndyosi ni, bilya ña'a na ji'j' Ni tsiya' ti; bi' cha' lacua, si ná ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'j' tya'a ngusñi na cha' ji'j' Jesucristo, li' ná taca ñacu' na cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'j' ycuí' Ndyosi Sti na. ²¹ Cua ngulo Ni cña bi' ji'na ndi'ya: Tso'o ti tyu'u tyiquee ma' ña'a ma' ji'j' ycuí' Ndyosi, lo'o jua'a xcuí' tso'o ti tyu'u tyiquee ma' ña'a ma' ji'j' tya'a ñati ma'.

5

Ntijiloo na ji'j' nu cuxi nu ntsu'u chalyuu

¹ Lcaa ñati nu jly'a ti' ji'j' Jesús, cha' laca yu Cristo nu cua nda ycuí' Ndyosi ji'j' yaa chalyuu, chañi cha' laca ngu' bi' sñi' ycuí' Ndyosi. Ycuí' Ndyosi laca Sti na, lo'o jua'a ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'j' Ni, bi' cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'j' xa' la sñi' ycuí' Ni, tya'a ngusñi na cha' ji'j' Jesús. ² Nu lo'o ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'j' ycuí' Ndyosi Sti na, lo'o jua'a taquiya' na ji'j' lcaa cña nu nda Ni lo'o na, li' tso'o ti taca tyu'u tyiquee na ña'a na ji'j' xa' la sñi' ycuí' Ni. ³ Si chañi cha' ntsu'u tyiquee na ña'a na ji'j' Ni, taquiya' na ji'j' cha' nu chcui' Ni lo'o na li', cha' si'i sca cña nu tucui tsa laca cha' taquiya' na ji'j' scaa cha' nu nchcui' Ni. ⁴ Cua ña'a ca sñi' ycuí' Ndyosi taca tyijiloo ji'j' lcaa nu cuxi nu ntsu'u chalyuu; taca tyijiloo na ji'j' nu cuxi, xqui'ya cha' cua ngusñi na cha' ji'j'

Jesucristo. ⁵ Pana ñati nu jly'a ti' cha' Jesús laca nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi, bi' ti ñati nu caca ji'j' tyijiloo ji'j' lcaa nu cuxi nu ntsu'u chalyuu.

Ndi'ya ntsu'u cha' ji'j' Jesús nu laca Sñi' ycuí' ca Ndyosi

⁶ Nu sca ti Sñi' ycuí' ca Ndyosi laca Jesucristo, nu yaa chalyuu. Ntyucuatya ngu' ji'j' yu li'. Ngujui yu lo crusi, ndyalú tañi ycuí' yu li'. Si'i xqui'ya cha' nu cua ntyucuatya ti yu, masi lo'o xqui'ya cha' cua ngujui yu lo crusi ndyalú tañi yu, bi' cha' nchca cuayá' ti' na juani cha' nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi laca Jesucristo. Bi' laca cha' nu ndacha' Xtyi'i ycuí' Ndyosi ji'na, lo'o jua'a chañi tsa laca cha' bi'. ⁷ Nde cua ntuca sna tya'a ngu' nu nchcui' cha' chañi laca cha' ji'j' Jesús bi': ycuí' Ndyosi Sti yu laca tsaca ngu' bi'; jua'a Jesucristo nu ntsu'u tyucui cha' ji'j' ycuí' Ndyosi ji'j', bi' laca chaca; lo'o jua'a Xtyi'i ycuí' Ni, chaca laca bi'. Stu'ba ti nchcui' nu ca ta'a sna bi', cha' chañi laca cha' bi'. ⁸ Lo'o jua'a nde lo yuu cua ngua sna quiya' lo'o nchcui' ycuí' Ndyosi cha' chañi laca cha' Jesucristo laca nu sca ti Sñi' ycuí' Ni: tsaca laca cha' nu nchcui' Xtyi'i ycuí' Ndyosi lo'o na; jua'a chaca laca cha' nu nchcui' Ni laja lo'o ntyucuatya Jesucristo; lo'o jua'a chaca laca cha' nu cua nchcui' Ni laja lo'o ngujui Jesucristo lo crusi, ndyalú tañi yu li'. Sca ti cha' nchcui' Ni ca ta'a sna quiya' bi'. ⁹ Ntucua na ji'j' cha' nu nchcui' ñati chalyuu lo'o na, pana juani ndulo la cha' nu nda ycuí' Ndyosi lo'o na. Ca ta'a sna cha' nu nda ycuí' Ndyosi, lcaa cha' bi' nchcui' cha' sca ti Jesucristo laca Sñi' ycuí' Ndyosi. ¹⁰ Ñati nu jly'a ti' ji'j' yu cha' laca yu nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi, ycuí' ca ngu' jlo' ti' ngu' ne' cresiya ji'j' ngu' cha' chañi tsa laca cha' bi'; ñati nu ná ntaja'a tucua cha' ji'j' Ni, cha' laca Jesucristo Sñi' ycuí' ca Ni, bi' ngu' laca nu ná jly'a ti' tsiya' ti cha' cua nchcui' ycuí' Ndyosi cha' ji'j' Sñi' ycuí' ca Ni. Ñati cuiñi laca ycuí' Ndyosi nti' ngu' bi'. ¹¹ Nde laca cha' liñi nu tso'o tsa cha' xñi na ji'j', cha' cua nda ycuí' Ndyosi chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na; Jesucristo laca nu ngulu'u ji'na ñi'ya caca chalyuu bi'. ¹² Cua ña'a ca ñati nu ntsu'u cha' ji'j' lo'o Jesús nu laca Sñi' ycuí' ca Ni, bi' ñati laca nu ntsu'u chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'j'; ñati nu ná ntsu'u cha' ji'j' lo'o nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi, ná ntsu'u cha' ta Ni chalyuu bi' ji'j' ngu'.

Cua tye ti cha' nu nguscua Juan

¹³ Cua nscua na' quityi re lacua, cha' caa ca slo ma, lcaa tya'a ngusñi ma cha' ji'j' Jesús nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi; xqui'ya cha' re taca ca cuayá' ti' ma cha' cua ngujui chalyuu cucui ji'j' ma, nu cua nda ycuí' Ndyosi ji'na.

¹⁴ Tyucui tyiquee na taca chcui' na lo'o ycuí' Ndyosi lacua. Lo'o jña na sca cha' ji'j'

ycui' Ndyosi nu stu'ba nti' lo'o sca cha' nu nti' ycu' Ni, li' taca jlo ti' na cha' taquiya' Ni ji'i cha' nu chcui' na lo'o Ni. ¹⁵ Si jlo ti' na cha' nduna ycu' Ndyosi lo'o jña na sca cha' ji'i Ni, la cui' jua'a taca jlo ti' na cha' cua caja ti cha' bi' ji'na li'.

¹⁶ Lo'o ña'a na ji'i sca ñati tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesucristo cha' ndyu'ni yu sca cha' cuxi, pana nda na cuentya cha' ná nscua cha' chcuna' chalyuu ji'i yu xqui'ya cha' cuxi bi', li' tso'o la si jña na cha' clyu ti' ji'i ycu' Ndyosi cuentya ji'i yu tya'a na bi', cha' ná ta Ni chacuayá' cha' chcuna' chalyuu ji'i yu tya'a na bi'. Pana ntsu'u qui'ya tlyu nu ná taca cua'ni clyu ti' ycu' Ndyosi ji'i; ná ñacuj na' cha' jña na cha' clyu ti' ji'i Ni li', si jua'a ntsu'u qui'ya ji'i ngu'. ¹⁷ Chañi cha' sta ycu' Ndyosi qui'ya ji'i lcaa na lo'o tya'a na xqui'ya cha' cuxi nu ndyu'ni na. Pana ntsu'u sca lo qui'ya nu ná taca cui'ya Ni cha' clyu ti' ji'i tsiya' ti.

¹⁸ Jlo ti' na cha' nga'aa ndu'ni ñati ji'i Jesucristo cha' cuxi. Jesucristo nu laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi, bi' laca nu ndaca'a ji'i ngu', cha' ná taca cala' nu xña'a ji'i ngu' bi' li'.

¹⁹ Jlo ti' na cha' ñati ji'i ycu' Ndyosi laca na, xqui'ya cha' cua ngusñi na cha' ji'i Jesucristo; pana xa' la ñati chalyuu nu ná ndaquiya' ji'i Ni tsiya' ti, ña'a ti tya laca nu xña'a loo ji'i ñati bi'.

²⁰ Cua jlo ti' na cha' cua yaa nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi nde lo yuu chalyuu, lo'o jua'a cua nda bi' chacuayá' cha' caca tyu'u cha' ji'na lo'o ycu' Ndyosi. Chañi cha' stu'ba ntsu'u tyiquee na lo'o ycu' Ndyosi juani, xqui'ya cha' stu'ba ntsu'u tyiquee na lo'o Jesucristo nu laca Sñi' ycu' ca Ni. Chañi cha' ycu' Ndyosi tsiya' ti laca nu Jesús bi', lo'o jua'a chañi cha' ná nga'a cha' tye chalyuu cucui nu ta Ni ji'na. ²¹ Cu'ma sñi' na', tii ti ti' ma tyi'i ma chalyuu, cha' ná tyatí yu'u ma lo'o xa' jo'ó. Jua'a laca cha' bi' lacua.

Quityi sube nu nguscua San Juan nu nchca tyucuaa

Nu lo'o chañi cha' ntsu'u tsa tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na

¹ La cui' nu cusu' Juan laca na'. Nscua na' sca quityi re, ma' cusu', jua'a sñi' nu'u, cha' caa quityi re ca slo cu'ma ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, cha' cua ngusubi ycu' Ni ji'i ma cha' caca ma ñati ji'i Ni. Chañi cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i ma; ni si'i sca ti na', lo'o lcaa ti ña'a ñati lcaa quichj nu nduna cha' liñi ji'i Jesús, lo'o lcaa ñati bi', ntsu'u tsa tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i ma. ² Cua ndyanu tso'o cha' liñi bi' ne' cresiya ji'na, jua'a ná nga'a cha' tye cha' nu cua ndyuna na bi'; bi' cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i ma. ³ Ycu' Ndyosi nu laca Sti na, lo'o jua'a Jesucristo nu sca ti Sñi' ycu' Ni, xtyucua Ni ji'i ma. Lo'o jua'a cua nti' na' cha' ña'a ti tya cua'ni Ni quiña'a tsa cha' tso'o lo'o ma, cha' ña'a ti tya cua'ni tya'na ti' Ni ji'i ma, cha' ña'a ti cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ma; jua'a nti' na' cha' cua'ni Ni lo'o ma, xqui'ya cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'na, cha' chañi tsa cha' nu ngulu'u Ni ji'na.

⁴ Tso'o tsa ngua ti' na' lo'o ngujui cha' 'na cha' ña'a ti tya ndaquiya' tso'o xi ngu' tya'a ma lcaa cha' liñi nu cua nda ycu' Ndyosi Sti na lo'o na; ⁵ bi' cha' chcu' na' lo'o nu'u, ma' cusu', jua'a lo'o lcaa ngu' tya'a ma, cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na. Si'i sca cha' nu bilya ta Ni lo'o na laca cha' bi', sca cha' nu ndyuna na lo'o ngusñi na cha' ji'i Jesucristo tya clyo laca cha' bi'. ⁶ Lo'o nu ni na' ji'i ma cha' tso'o ti tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a ñati na, la cui' jua'a ntsu'u cha' taquiya' na lcaa cña nu nclyo ycu' Ndyosi ji'na. Nu lo'o ngusñi ma cha' bi' tya clyo, cua ndyuna ma lcaa cña nu ntsu'u cha' cua'ni ma cha' tso'o ti tyu'u tyiquee lcaa ma ña'a ma ji'i tya'a ñati ma.

Nu ngu' cuiñi nu tya'a cusuu ji'i Cristo

⁷ Ntsu'u tsa ñati cuiñi nu nchcu' cha' ná chañi cha' ngua Jesús ñati lo'o yaa yu chalyuu. Tyucui ña'a lo yuu chalyuu ndya'a ñati nu nchcu' cha' cuiñi bi'; na nñilo'o ngu' bi' ji'i tya'a ñati na, jua'a tya'a cusuu ji'i Cristo laca ngu' bi'. ⁸ Bi' cha' tii ti ti' ma tyi'i ma chalyuu, cha' ná culiji yu'u jua'a ti lcaa cha' nu cua ndyuna ma lo'o nguti' ya ca slo ma. Li' caja lcaa cha' tso'o nu cua nti' ycu' Ndyosi ta Ni ji'i ma lo'o tye chalyuu.

⁹ Lcaa ñati nu tyatj yu'u lo'o xa' la cha', ná ntsu'u cha' ji'i ngu' bi' lo'o ycu' Ndyosi tsiya' ti, cha' ná cuayá' cha' ji'na lo'o jlya ti' na ji'i

Cristo, nti' ngu' bi'; pana lo'o cua ngusñi na cha' ji'i Cristo ca ne' cresiya ji'na, li' stu'ba ntsu'u cha' ji'na lo'o ycu' Ndyosi, jua'a lo'o ycu' nu sca ti Sñi' ycu' Ni. ¹⁰ Bi' cha' juani si tyalaa ñati slo ma nu ná nda la cui' cha' ji'i Jesús bi' lo'o ma, nga'aa ta ma su tyi'i ngu' bi', ni ná ta ma xlyo ni' ji'i ngu' bi'. ¹¹ Nu lo'o chcu' na lo'o ñati bi', ñi'ya laca si ndyu'ni tya'a na lo'o ngu' bi', lo'o cña cuxi nu ndyu'ni ngu', jua'a ndyu'u cha' bi'.

Cha' nu nguscua Juan lo'o cua tye ti quityi

¹² Tya ntsu'u tsa cha' nu nti' na' chcu' lo'o ma, pana tso'o la masi ná lo'o cha' bi' scua na' lo quityi re. Tiya' la nti' na' caa na' ca su ndi'j cu'ma, lo'o li' ycu' ca na' taca ta na' cha' bi' lo'o ma; li' chañi cha' tso'o ti taca tyu'u tyiquee na ña'a na ji'i tya'a na.

¹³ Lo'o jua'a nu ñati tya'a ntsu'u cha' ji'i ma lo'o Cristo ca nde, nu ngu' nu cua ngusubi ycu' Ndyosi ji'i, lo'o ngu' bi' cua nti' ngu' chcu'cha' ngu' ji'i ma. Jua'a caca cha' lacua.

Quityi sube nu nguscua San Juan nu nchca tyuna

Tso'o tsa nchcui' Juan ji'i Gayo

¹ La cui' nu cusu' Juan laca na'. Nscua na' quityi re cha' caa ca slo nu'u, Gayo; jlya ti' nu'u lcaa cha' nu laca ji'i Jesucristo, bi' cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' chcui' na' lo'o nu'u.

² Tso'o tsa ñati laca nu'u, cusu'. Nchcui' na' lo'o ycu'i' Ndyosi cuentya jinu'u cha' tso'o ti taca tyi'i tyiquee nu'u, cha' taca ca lye ti' nu'u. Cua jlo ti' na' cha' tso'o tsa ngusñi nu'u cha' ji'i ycu'i' Ndyosi. ³ Lo'o juani tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' cua ndyalaa xi ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Cristo nu ngutu'u ca su ndi'i mā yaa ngu' ca nde. Nacu'i' ngu' cha' ña'a ti ndaquiya' tso'o mā ji'i cha' liñi nu cua nda Jesús lo'o na, cha' jua'a ndu'ni mā lcaa tsa. ⁴ Sca ti cha' nclayaca ti' na' cuentya ji'i cu'ma, si chañi cha' ndaquiya' mā ji'i cha' liñi nu cua nda Jesús lo'o na, cha' cuañi' la cu'ma cuentya jna'; tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' lo'o ndyuna na' cha' jua'a ndu'ni mā.

⁵ Tso'u', ndube tsa ti' na' cha' lcaa tyempo tso'o tsa nxyucua nu'u ji'i ngu' tya'a na, masi ná nsló nu'u ji'i ngu', cha' ngu' xa' quichi' laca ngu' ntsu'u quiya'. ⁶ Cua nchcui' ngu' bi' lo'o lcaa ngu' tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús nde quichi' re, ndacha' ngu' ji'i ya ñi'ya nu tso'o ntsu'u tyiquee mā ña'a mā ji'i ycu'i' ca ngu'. Lo'o jua'a' cua'ni mā cha' tso'o tya xtyucua la mā ji'i ngu' bi' tyucuij su tsa ngu', cua'ni mā ñi'ya laca si na nxyucua mā ji'i ycu'i' Ndyosi laca; ⁷ cña ji'i Cristo ndya'a ngu', bi' cha' ngutu'u ngu' bi' ndyaa ngu' ty-ijyu'. Ná ntaja'a ngu' xñi ngu' ni sca centavo ji'i xa' ñati nu ná ndaquiya' ji'i Cristo tsiya' ti, cha' xtyucua ji'i ngu' tyucuij; ⁸ bi' cha' nu na ni, tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, nga'a cha' xtyucua na ji'i ngu' bi'. Lo'o jua'a' taca ca stu'ba cha' ji'na lo'o ngu' bi' lo'o sañi na cha' liñi nu cua nda Cristo lo'o na ca tyijyu' la.

Cuxi tsa cña nu ndyu'ni Diótfrefes

⁹ Cua nscua na' sca quityi tya tsubi' la nu ndyaa ca su ndi'i ña'a taju ti mā ñati ji'i Jesucristo, cu'ma nu ndyu'u ti'i mā tsa tlyu ti ca bi'; pana ná ntaja'a Diótfrefes taquiya' ji'i cha' nu nacuj na' ji'i mā, cha' nti' yu bi' cha' xu'na mā laca yu. ¹⁰ Nu lo'o tyalaa na' ca slo mā, li' chcui' na' lo'o mā cuentya ji'i lcaa cña nu ndyu'ni yu bi', cha' chiya'a tsa nchcui' yu ji'i cuare; nchcui' yu bi' cua ña'a ca lo cha' cuiñi lo'o ñati. Masi ndyu'ni yu jua'a, ná cuayá' ji'i yu nti' yu, cha' juani ná ntaja'a yu ta yu su tyi'i ngu' tya'a ndya'a ya cña lo'o ndyaa ngu' quichi' tyi mā; ña'a cuayá'

ndaca'a yu chacuayá' ji'i tya'a mā cha' lo'o cu'ma ná ta mā su tyi'i ngu', masi ngua ti' mā ta mā su tyi'i ngu' nquicha'. Lo'o jua'a' ngua ti' yu culo'o yu ji'i tya'a ndya'a ya cña bi', cha' ná tyu'u ti'i ngu' lo'o mā.

¹¹ Cusu', ná tyati yu'u mā lo'o cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu, tso'o la si tyi'u ti' mā ji'i lcaa cha' nu tso'o ti. Lcaa ñati nu xcu'i' clyana cha' tso'o nu cua'ni ngu' cha' xtyucua ngu' ji'i xa' la tya'a ñati ngu', cua ntsu'u cha' ji'i ngu' bi' lo'o ycu'i' Ndyosi; lcaa ñati nu xcu'i' clyana cha' cuxi cha' cua'ni ngu', bilya tyu'u cha' ji'i ngu' bi' tsiya' ti lo'o ycu'i' Ndyosi.

Tso'o la ndyu'ni Demetrio

¹² Tso'o tsa nchcui' lcaa ñati ji'i Demetrio; masi ycu'i' ca na, lo'o ña'a na ji'i yu nchca cuayá' ti' na cha' tso'o tsa ndyu'ni yu lo'o lcaa ñati. Jua'a' cuare, nchcui' ya lo'o mā juani cha' chañi tsa cha' nu nchcui' ngu' ji'i yu cha' tso'o tsa tyiquee yu. Cua jlo tso'o ti' mā cha' nchcui' ya cha' liñi lo'o mā.

Cha' nu nguscua Juan lo'o cua tye ti quityi

¹³ Tya ntsu'u tsa cha' nu nti' na' chcu'i' lo'o nu'u, pana tso'o la masi ná scua na' cha' bi' lo quityi re juani; ¹⁴ tso'o la yala ti caa na' ca su ndi'i nu'u cha' ycu'i' ca na' ta na' xi cha' lo'o nu'u.

¹⁵ Ti ti tyi'i tyiquee mā lacua, cha' ycu'i' Ndyosi xtyucua ji'i mā. Lcaa ngu' tya'a tso'o mā nu ndi'i ca su ndi'i cuare, cua nti' ngu' chcuicha' ngu' ji'i mā, xqui'ya cha' nu scua na' lo quityi re; jua'a' cu'ma, chcuicha' mā ji'i lcaa ngu' tya'a tso'o yu na ndi'i ca ndacua.

Quityi nu nguscua San Judas

¹ Judas naa na', la cui' tya'a Jacobo; cña laca na' cuenta y jil' Jesucristo. Nscua na' quityi re cha' tsa ca slo lcaa cu'ma nu ndaquiya' ma jil' ycu' Ndyosi Sti na, cha' cua ngusubi Ni jil' ma. Ycu' Ndyosi laca nu ngua'ni lubii jil' cresiya jil' ma, lo'o ña'a ti tya cña'asij Ni jil' ma juani xqui'ya Jesucristo. ² Tya'na tsa ti' ycu' Ndyosi ña'a Ni jil' ma, bi' cha' ti' taca tyi' tyiquee ma, xqui'ya cha' cua jlo ti' ma cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jil' ma. Jua'a nti' na' cha' caca jil' ma lcaa tsa.

Ntsu'u xi ñati nu nclyu'u cha' cuiñi jil' ngu'

³ Cu'ma ngu' tya'a tso'o na nu tyaca'a tsa ma 'na, nti' tsa na' scua na' quityi cha' tsa ca slo ma, sca quityi nu chcu' jil' cha' tlyu nu ngua'ni Jesús cha' taca clyaá na jil' nu cuxi; pana ná ngua scua na' jil' yala ti. Lo'o nu juani nga'a cha' scua na' quityi re cha' tsa ca slo ma, cha' ta na' sca cuji' lo'o ma; nga'a cha' cua'a ma jil' cua ña'a ca ngu' cuiñi, xqui'ya cha' ná jly ti' ngu' jil' cha' lifi nu cua nda ycu' Ndyosi nu Xu'na na lo'o na, lcaa na nu ntsu'u cha' jil' na lo'o Jesucristo. Ná cua'a jyaca ma tsiya' ti jil' cha' nu nchcu' ngu' cuiñi bi'. ⁴ Ndu'ni cha' ca cuayá' ti' ma cha' cua ndyat' xi ñati cuiñi bi' laja cu'ma, masi ná stu'ba cha' nu jly ti' ma lo'o ngu'. Cua sa'ni tsa nscua cha' lo quityi jil' ycu' Ndyosi cha' xcube' Ni jil' nu ngu' cuxi bi'; pana ná ndaquiya' ngu' bi' jil' cha' nu nchcu' ycu' Ndyosi tsiya' ti, ni ná ndube ti' ngu' bi' si ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jil' ñati chalyuu. Nacu' ngu' bi', cha' ná ndu'ni cha' masi cua'ni ngu' cha' suba', masi cua'ni ngu' lcaa lo cha' cuxi, cha' si ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jil' na, ná xcube' Ni jil' na li', nti' ngu'. Cuiñi tsa ngu' bi', si' ycu' Jesucristo laca xu'na ngu' bi'. Pana nu na ni, sca ti ycu' Jesucristo laca nu Xu'na na, sca ti ycu' Ni laca nu chañi cha' laca Ni loo jil' na.

⁵ Cua jlo ti' ma lcaa cha' nu nscua lo quityi jil' ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni la, pana xa' cacha' na' xi cha' bi' jil' ma juani: Ngua'ni lyaá ycu' nu Xu'na na jil' jyo'o cusu' jil' ngu' Israel, nu lo'o nguti' ngu' preso ca loyuu su cuenta y Egipto; pana ca tya' la ndyujui ycu' Ni jil' lcaa jyo'o cusu' nu ná ndaquiya' jil' cha' nu cua nchcu' Ni lo'o ngu' bi'. ⁶ Lo'o jua'a tyi'u ti' ma jil' xca jil' ycu' Ndyosi nu ná ntaja'a taquiya' jil' cña nu nda Ni jil' ngu' nu ngua sa'ni, bi' cha' nguxtyanu xca bi' tyi' ngu' ca slo ycu' Ndyosi. Pana juani cua ndu xca cuxi bi' ndyaaca' lo'o carena; ca su talya ña'a tsiya' ti ndu xca cuxi bi',

cha' preso jil' ycu' Ndyosi laca ngu' juani. Jua'a ntsu'u cha' jatya xca bi' ni jacua' tyalaa tsa nu cua'ni cuayá' ycu' Ni jil' lcaa ñati. ⁷ Lo'o jua'a tyi'u ti' ma jil' quich' Sodoma lo'o quich' Gomorra lo'o xa' la quich' nu ndi' quich' tsa; ñi'ya ngua'ni ngu' xca bi' cha' cuxi, jua'a lye tsa ngua'ni cuxi nu jyo'o cusu' nu nguti' quich' bi', hasta nu ngua'ni suba' ngu' lo'o tya'a qui'yu ti' ngu'. Cua ndyujui ycu' Ndyosi jil' lcaa ngu' quich' bi' lo'o quii' tlyu jil' Ni li'. Jua'a ca cuayá' ti' lcaa ñati ña'a cha' tlyu nu nchca jil' ycu' Ndyosi ndu'ni Ni; la cui' lo'o sca quii' tlyu nu ná nga'a cha' tyubi' tsiya' ti, jua'a xcube' Ni jil' lcaa ñati nu ndu'ni cha' cuxi.

⁸ Lo'o nu ngu' cuiñi bi' ni, ñi'ya nu ngua'ni cuxi jyo'o cusu' bi', jua'a ndu'ni ngu'; ñi'ya si nchcu' xcalá ti' ngu' bi', jua'a laca cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. Xña'a tsa tyiquee ngu' bi', ndu'ni tsa ngu' cha' suba'; jua'a ná ndaquiya' ngu' bi' tsiya' ti jil' cha' nu nchcu' cua ña'a ca ngu' nu laca loo. Lo'o li' hasta nchcu' suba' ngu' bi' jil' xca jil' ycu' Ndyosi nu ntucua nde cua. ⁹ Pana si' jua'a ngua'ni Miguel nu laca loo jil' xca jil' ycu' Ndyosi; nu lo'o ngusu' tya'a nu Miguel bi' lo'o nu xña'a xqui'ya jyo'o Moisés, ná nchcu' ni sca cha' cuxi lo'o nu xña'a bi'. Ndi'ya ti nchcu' lo'o: "Ycu' nu Xu'na na' ntsu'u cha' cua'a jinu'u", nacuj Miguel jil' nu xña'a bi' li'. ¹⁰ Pana juani nchcu' nu ngu' cuiñi bi' cha' cuxi jil' cua ña'a ca cha' jil' Jesús, masi ná nchca cuayá' ti' ngu' jil' cha' bi' tsiya' ti; ndyu'ni ñu'u ngu' bi' jil' ycu' ca ngu', xqui'ya cha' ndu'ni ngu' ñi'ya ndu'ni na'ni nu ná nchca culacua ti'.

¹¹ Tya'na tsa nu ngu' cuiñi bi'. Cua ngusñi ngu' tyucui' cuxi nu ngulu'u jyo'o Caín jil' ñati; cua ndu'utsu' ngu' jil' tyucui' tso'o cha' caja cñi jil' ngu' ñi'ya ngua'ni jyo'o Balaam, nu lo'o ngusñi yu caya' cuenta y jil' cña cuxi nu cua cua'ni ti' yu nu ngua sa'ni. Ntsu'u cha' cajaan nu ngu' cuiñi bi' tsiya' ti, ñi'ya cua ngujui jyo'o Coré nu lo'o lye tsa ngusu' tya'a yu lo'o ycu' nu Xu'na na. ¹² Masi cuxi tsa ndu'ni nu ngu' cuiñi bi', ná ntyuju'u ti' ngu' tsiya' ti cha' ndi' ngu' lo'o ma nu lo'o ndyu'u ti' ma cha' cacu ma sij lo'o tya'a ma, xqui'ya cha' ngusñi ma cha' jil' Jesucristo. Quiña'a tsa ndacu' ngu' bi' li', quiña'a tsa ndyil' yu' ngu', cha' tsa bi' ti' cha' nti' ngu' ndya'a ngu' slo ma; ná ndube ti' ngu' bi' tsiya' ti. Ni'ya laca sca xu'na xly'a nu ná ña'asij tso'o jil' xly'a jil', jua'a laca ngu' bi'; ñi'ya nti' coo btyi nu nxna lijya lo'o cui' ti' masi ná ca'ya tyo, jua'a nti' nu ngu' cuiñi bi'; ñi'ya laca sca yaca si'yu nu ná nda si'yu, jua'a laca ngu' bi'. Pana sca yaca nu cua ngüityi, ntsu'u cha' xcuaa na jil', cha' nga'aa ntsu'u juersa jil' cha' cu'ú la li'; cua ndye ngujui yaca bi'. ¹³ Ni'ya nxasu clyoo'

tyujo'o, nchcuag clyoo' ngo' cuu' ca to' hitya, jua'a laca cña cuxi nu ndyu'ni ngu' bi'; ñi'ya laca sca cuii nde cuag nu ngusna ndyaa xa' tyucuij cha' nga'aa ta xee nde talya, jua'a laca ngu' cuiñi bi'. Pana cua ngua'ni cho'o ycu' Ndyosi sca se'j su ná ntsu'u xee tsiya' ti su tyaa nu ngu' cuiñi bi'.

¹⁴ Cua sa'ni tsa nchcui' jyo'o Enoc ñi'ya nu caca ji'j ngu' cuiñi nu ndu'ni jua'a. Cua ndya'a ca'yu latya sñi' ste' jyo'o Adán, lo'o li' ngula nu Enoc nu ngua tu'ba ji'j ycu' Ndyosi cha' chcui' Ni lo'o ñati nu ngua sa'ni. Ndi'ya nchcui' Enoc bi': "Cua na'a' na' ji'j ycu' nu Xu'na na, cha' li'ya Ni lo'o tyu' tsa tya'a mil xca' ji'j ycu' Ni, ¹⁵ cha' cua'ni cuayá' Ni ji'j lcaa ñati. Li' xcube' Ni ji'j lcaa ñati cuxi xqui'ya cha' cuxi nu cua ngua'ni ngu', xqui'ya cha' suba' nu cua nchcui' ngu' ji'j ycu' Ndyosi." Jua'a nacuj jyo'o Enoc bi'. ¹⁶ Nu ngu' cuiñi bi' ni, xcu' na chij nti' ngu' bi' ndi'j ngu' chalyuu; ná sca na ná ndiya ti' ngu' bi' tsiya' ti, cha' chiyá' ti nchcui' ngu' ji'j lcaa ti cha'. Xcu' ndiya la ti' ngu' bi' lcaa lo cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ngu' ji'j. Lye tsa nchcui' tyucuaa ti' ngu' bi' lo'o tya'a ngu', pana xcu' tso'o tsa nchcui' ngu' bi' ji'j ñati si xtyucua ngu' ji'j ngu' bi' lo'o sca cña cuxi.

Cña nu nga'a cha' cua'ni ñati nu ntsu'u cha' ji'j lo'o Jesucristo

¹⁷ Cu'ma ngu' tya'a tso'o na nu tyaca'a tsa ma' na, nga'a cha' tyi'u ti' ma' cha' nu nchcui' ñati lo'o na, nu ñati nu cua ngua tsa'a ji'j Jesucristo nu Xu'na na tya clyo. ¹⁸ "Tyu'u tucua xi ñati cuiñi lo'o cua tye ti chalyuu", nacuj ngu' bi' ji'na. "Xtyi' lo'o ngu' cuiñi bi' ji'j lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'j ycu' Ndyosi, jua'a cua'ni ngu' cua ña'a ca cha' cuxi nu ndiya ti' ngu' ji'j", nacuj ngu' bi' ji'na. ¹⁹ Cua'ni nu ngu' cuiñi bi' cha' nga'aa stu'ba cha' nu culacua ti' ma' lo'o tya'a ma'. Ndiya tsa ti' ngu' bi' lcaa cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu, cha' ná ndyanu Xtyi' ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'j ngu' bi' tsiya' ti.

²⁰ Pana nu cu'ma ngu' tya'a tso'o na ni, xa' ña'a cua'ni ma; nga'a cha' xtyucua ma' ji'j ngu' tya'a ma' cha' lcaa ma' talo ma' cua'ni ma' cña ji'j ycu' Ndyosi. Taca talo ma' xqui'ya cha' ngusñi tso'o ma' cha' ji'j ycu' Ni. Lo'o jua'a ta Xtyi' ycu' Ndyosi juersa ji'j ma' cha' taca chcu' ma' lo'o Ni. ²¹ Bi' cha' lacua, cua'a ma' ji'j ycu' ca ma; cui'ya ma' cuentya ñi'ya nu cua'ni ma' nde chalyuu, cha' jlo ti' ma' cha' ntsu'u tsa tyiquee ycu' Ndyosi ña'a Ni ji'j ma. Jatya ma' ni jacua' tyalaa tsá lo'o ta ycu' Jesucristo nu Xu'na na chalyuu nu ná nga'a cha' tye tsiya' ti ji'na, cha' tya'na tsa ti' Ni ña'a Ni ji'na.

²² Cua'ni tya'na ti' ma' ji'j lcaa ngu' tya'a ma' nu bilya xñi tso'o cha' ji'j Jesucristo, lo'o jua'a culu'u tso'o la ma' ji'j ngu' bi'. ²³ Cua'ni lyaá ma' ji'j ngu' nu cua tyumi' ti lo quii' ji'j

nu xña'a, culo ma' ji'j ngu' bi' ya' nu xña'a. Ña'a ti tya cua'ni tya'na ti' ma' ji'j ngu' nu xcu' cha' cuxi ndu'ni; ña'a ti xtyucua ma' ji'j ngu' bi', cha' taca ca cuayá' tso'o la ti' ngu' cha' liñi ji'j ycu' Ni, masi cutsij ma' xi ji'j cha' cuxi nu ndu'ni ngu', ñi'ya si cojolaqui nu cha' cuxi bi' ji'j ma'.

Ndyu'ni tlyu Judas ji'j ycu' Ndyosi

²⁴⁻²⁵ Sca ti ycu' Ndyosi ntsu'u chalyuu. Taca cua'ni lyaá Ni ji'na xqui'ya Jesucristo nu Xu'na na; sca ti ycu' Ni nchca ji'j Ni ña'asiñ Ni ji'na, laja lo'o ndya'a na tyucuij tso'o nu ngulu'u Ni ji'na. Xtyucua Ni ji'na cha' ná tyeje sna quiya' na, cha' ná tyu'utsu' na ji'j tyucuij bi', ña'a cuayá' nu tyalaa na tso'o ti ca su ndubi tsa ña'a xee, ca su ntucua ycu' Ndyosi. Lubii tsiya' ti caca cresiya ji'na lo'o cua ndyalaa na ca slo Ni, lo'o jua'a caca chaa tsa ti' na li'. Bi' cha' juani cua'ni tlyu na ji'j ycu' Ndyosi nu ntucua ca su tlyu nde cuag, cha' sca ti ycu' Ndyosi ntsu'u nu tlyu tsa laca Ni; sca ti ycu' Ni laca Ni loo ji'j lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu, jua'a sca ti ycu' Ni nchca ji'j Ni cua'ni Ni lcaa lo cña tonu tsiya' ti. Lu'ú ycu' Ndyosi tya lo'o bilya tya' chalyuu, lo'o jua'a lu'ú Ni juani; ná nga'a cha' tye tyempo cha' lu'ú Ni ca nde loo la. Jua'a laca cha' lacua.

Lo'o cua tye ti chalyuu re

Ngulu'u Jesucristo ji'i Juan sca cha' nu ntsu'u yacu' ti tya sa'ni la

¹Nde nscua na' cha' nu ngulu'u Jesucristo 'na. Juan laca na', lo'o nde nscua na' sca cha' nu ntsu'u yacu' ti tya sa'ni la. Tya clyo la cua nda ycu'i Ndyosi cha' bi' lo'o Jesús cha' culu'u ji'i ñati ji'i ycu'i lcaa ña'a cha' nu cua lijya ti cha' caca nde chalyuu. Li' nda Jesús cha' bi' lo'o na', nu lo'o nda Ni sca xca ji'i Ni nu ngutu'u nde cua yaa ca slo na', cha' ndyu'ni na' cña ji'i Ni. ²Nde nscua na' lcaa cha' nu cua na'a ycu'i na'; jua'a nchcui' liñi na' lo'o ñati ji'i Ni lcaa cha' nu cua nda ycu'i Ndyosi lo'o ngu', la cui' cha' tso'o nu nchcui' tsa Jesús ji'i lo'o ñati.

³Tso'o tsa caca tyiquee ma, ñati nu chcu'i lo quityi re, jua'a cu'ma lo'o cuna ma cha' nu nchcui' quityi re, lcaa ña'a cha' nu cua lijya ti cha' caca nde chalyuu; nu lo'o taquiya' na ji'i lcaa cha' nu nscua re, tso'o tsa caca tyiquee na li'. Lo'o jua'a cua ngulala ti caca cha' nu nscua re.

Nscua Juan cha' nu ndyaa slo ñati ji'i Jesucristo nde cati tya'a quichì

⁴Juan laca na' nu nda quityi re tsa nde cati tya'a quichì loyuu su cuentya Asia, ca su ndi'i taju ñati nu ngusñi cha' ji'i Jesucristo. Nda na' xlyo ni'i ji'i ma chacuayá' ji'i ycu'i Ndyosi Sti na, jua'a chacuayá' ji'i Xtyi'i ycu'i Ndyosi, jua'a chacuayá' ji'i Jesucristo. Cua nti' na' cha' ña'a ti cua'ni ycu'i Ndyosi cha' tso'o lo'o ma, ña'a ti cua'ni Ni cha' ti ti tyi'i tyiquee ma. Nu ngua tya clyo lu'ú ycu'i Ndyosi, na lu'ú Ni juani, lo'o ña'a ti tya lu'ú Ni tyempo nde loo la. Ntucua Xtyi'i ycu'i Ni nde loo su tlyu su ntucua ycu'i Ni, la cui' cati tya'a cui'j lubii nu nda Xtyi'i Ni laca bi'. ⁵Tso'o tsa nchcui' liñi Jesucristo ji'i ycu'i Ndyosi Sti yu ña'a cuayá' ndyujuii ngu' ji'i yu. Pana lo'o ndyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o ngujuii yu, li' na'a ngu' cha' tlyu tsa cha' nu ntsu'u ji'i yu. Lo'o juani laca Jesucristo loo ji'i tyucui ña'a chalyuu, xqui'ya cha' laca yu loo ji'i lcaa nu laca xu'na chalyuu. Ntsu'u tsa tyiquee Jesús ña'a yu ji'na, bi' cha' ngujuii yu lo crusi; cua ndyalú tañi yu, cha' ngua'ni lyaá yu ji'na ji'i nu cuxi nu ntsu'u ji'na. ⁶Cua ngua'ni Jesús cha' laca na sca lo ñati nu ndulo tsa cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, nu ndyu'ni cña nu nti' ycu'i Ndyosi Sti Jesús cha' cua'ni na. Cua nti' na cha' lcaa yija nu lijya nde loo la ná tye cha' cua'ni tlyu na ji'i ycu'i Ndyosi, cha' nchca ji'i Ni cua'ni Ni lcaa lo cña tsiya' ti. Jua'a caca cha' lacua.

⁷Cui'ya ma cuentya, cha' tya tyaa Jesucristo nde chalyuu chaca quiya' laja coo. Ña'a lcaa ñati ji'i yu li'; jua'a nu ñati nu liye'

tsa ti' ña'a ji'i yu nu ngua tsubi', jua'a nu ñati nu cua ndyoyo' chcuá ji'i yu, lo'o ngu' bi' ña'a ngu' ji'i yu chaca quiya' li'. Xi'ya ñati tyucui ña'a chalyuu cha' xñi' ti' ngu' lo'o tyaa Jesús chaca quiya', cha' cua jlo ti' ngu' cha' ntsu'u quiy'ya ji'i ngu'. Jua'a caca cha' bi' lacua.

⁸Ñi'ya nti' letra A, jua'a nguxana lcaa cha' lo'o na'; ñi'ya nti' letra Z, jua'a tye lcaa cha' lo'o na'', nacuj ycu'i nu Xu'na na nu lcaa cña nchca ji'i Ni. Nu ngua tya clyo lu'ú ycu'i Ndyosi, na lu'ú Ni juani, lo'o ña'a ti tya lu'ú Ni tyempo nde loo la.

Na'a Juan ji'i Cristo ca su tlyu su ntucua ycu'i Ni

⁹Juan laca na', tya'a ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús laca na'. Ñi'ya nu ndyaca ji'i cu'ma, la cui' jua'a ndyaca jna', cha' stu'ba ti ndyiji cha' ti'i ji'na cuentya ji'i Jesús; pana jlyu ti' na cha' Cristo laca loo ji'na juani, bi' cha' ndalo na ji'i cha' ti'i nu tyacua ji'na. Nde cha' nu ngua 'na lo'o ndi'i na' loyuu su naa Patmos, sca yuu piti ti nu nscua cla'be hitya. Ca bi' ntsu'u na' ne' chcuá, xqui'ya cha' ná ntsii na' nchcui' na' cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o ñati; nchcui' na' lcaa cha' tso'o nu cua nda Jesús lo'o na. ¹⁰Tsa clyo ji'i semana ngua, tsa ji'i ycu'i nu Xu'na na, li' tyucui ña'a na' ngua tii na' cha' ngua'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo'na' tsiya' ti; nga'aa ngua cua'ni na' xa' la cha'. Li' ndyuna na' cha' nchcui' tsaca ñati nde chu' su ndu na'; cui'j ngusi'ya bi' lo'o nchcui', ñi'ya ndañi nclya'a ngu' sca cui'chcuá. ¹¹Ndi'ya nchcui' nu bi' lo'o na':

—Ñi'ya nti' letra A, jua'a nguxana lcaa cha' lo'o na'; ñi'ya nti' letra Z, jua'a tye lcaa cha' lo'o na' —nacuj nu nchcui' bi'—. Sca clyu nu'u lcaa cha' nu cacha' na' jinu'u juani; lcaa cha' nu ña'a nu'u juani, sca clyu nu'u ji'i lo quityi. Li' ta nu'u quityi re cha' tsa slo nu cati tya'a taju ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o Jesucristo ca quichì tyi ngu', ca loyuu su cuentya Asia nu ñacuj na' re: quichì Efeso, jua'a quichì Esmirna, jua'a quichì Pérgamo, jua'a quichì Tiatira, jua'a quichì Sardis, jua'a quichì Filadelfia, jua'a quichì Laodicea.

¹²Li' nguxtyacui na' su ndu na' cha' ña'a na' tilaca laca nu nda cha' lo'o na'. Li' na'a na' ndu cati tya'a candyeru nu cua ndya' lo'o chcuá oro. ¹³Laja candyeru bi' ndu sca nu ñi'ya ña'a ñati ña'a, jua'a ña'a nu cusu' bi' ngua ti' na'. Tyucuj tsa late' lacu' Ni, nu ndyalaa ca yane quiya' Ni tsiya' ti, lo'o jua'a cua ndyaaca' tyiquee Ni lo'o sca sintya oro. ¹⁴Ngati tsa ña'a quicha' hique Ni, ñi'ya ngati ña'a quicha' xlya', masi yelu tlyu na ngati ña'a. Tso'o tsa ngulane xee cloo Ni ñi'ya laca lo'o lye tsa ndyatú quii' su talya ña'a. ¹⁵Ndubi tsa ña'a quiya' Ni, ñi'ya laca lo'o ndubi ña'a chcuá ngatsi nu cua ndyaa lo quii', lo'o li' ngusubii ngu' ji'i. Nu lo'o

nchcui' Ni, ñi'ya laca lo'o ndyalú sca sta'a clyaa to' quee jaa' su cua tsa ndyalú hitya, jua'a nguañi xtyi'i li'. ¹⁶ Ya' tsu' cui' Ni ndacui cati tya'a cuii, ñi'ya laca cuii nu ntsu'u nde cua; tu'ba Ni ntucua sca xlyu cusu'u nu cha tsa tyucuaa chu' bi'. Ndubi tsa ña'a loo Ni, ñi'ya laca lo'o ntyijij'i xee cuichaa nde hora.

¹⁷ Lo'o cua na'a na' jil'i Ni, tsiya' ca nclyú na' nde quiya' Ni; cua culiji ti ti' na' ngua, xqui'ya cha' ndyutsii tsa na'. Li' ya' tsu' cui' Ni ngusta Ni hichu' na', ndi'ya nchcui' Ni lo'o na':

—Ná cutsji nu'u —nacuj Ni—. Na' ntucua lo'o ngxana chalyuu, lo'o jua'a la cui' na' tyucua lo'o tye chalyuu. ¹⁸ Ycui' Ni nu lu'ú ca laca na' —nacuj Ni—. Cua ngujuui na' nu ngua li', pana xa' ndyu'ú na' chaca quiya', lo'o juani nga'aa tye cha' lu'ú na'. Na' nclyu cña lo'o ndyijii ñati, jua'a la cui' na' nclyu cña macala su tyaa cresiya jil'i ngu'. ¹⁹ Scua nu'u cha' nu ndyaca re juani, cha' nu ña'a nu'u ca nde, jua'a cha' nu caca nde chalyuu tyempo nde loo la, cha' tsa quityi slo taju ñati 'na nde quich'i tyi ngu' bi'. ²⁰ Ndi'ya ndyu'u cha' nu na'a nu'u tsa, cha' jil'i nu cati tya'a cuii nu ntsu'u nde cua nu na'a nu'u cha' ndacui ya' na' la'a tsu' cui', jua'a nu cati tya'a candyeru oro bi', cha' ná ngua cuayá' ti' nu'u nguicha': nu cati tya'a cuii bi', bi' laca nu cati tya'a ñati nu ndu' cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi cha' chcu'i' ngu' lo'o nu cati tya'a taju ñati jil'i Jesucristo, sca taju ñati bi' scaa quich'i; lo'o jua'a nu cati tya'a candyeru oro, bi' laca nu cati tya'a taju ñati bi'.

2

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni nde quich'i Efeso

¹ Li' nacuj Jesús:

—Nde cha' nu scua nu'u cha' tsa slo nu ñati nu ndu' cuentya jna' nde quich'i Efeso, cha' culu'u cha' jil'i ycu'i' Ndyosi jil'i ngu' bi': “Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma, la cui' na' nu ndacui nu cati tya'a cuii bi' ya' na', nu ndu na' cla'be laja nu cati tya'a candyeru oro bi': ² Cua jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni ma, nacuj Jesús. Jlo ti' na' cha' ndalo tsa tyiquee ma, masi ndyiji tsa cha' ti'i jil'i ma cha' ndacu' ma cha' jil'i ngu' xña'a, nacuj Ni. Lo'o jua'a jlo ti' na' cha' ná ndalo ma tsiya' ti jil'i ñati cuxi. Cua ngua'ni cuayá' ma jil'i ñati nu nacuj cha' cua nda na' jil'i ycu'i' ngu' lijya slo ma, masi ná nda na' jil'i ngu' bi' lijya; cua nguigeloo cha' jil'i ma cha' cuiñi ngu' bi', nacuj Ni. ³ Lo'o jua'a jlo ti' na' cha' ná nchca taja ti' ma; masi ndyiji tsa cha' ti'i jil'i ma, ná ndya'achu' ma cha' jna'. ⁴ Pana nde qui'ya ntsu'u cha' sta na' hichu' ma, cha' ná ntsu'u tyiquee ma ña'a ma 'na ñi'ya nu ngua'ni ma tya clyo la, nacuj Jesús. ⁵ Bi' cha' juani cua'ni clyaa ma cha' tyi'u ti' ma ñi'ya nu

tso'o tsa ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jna', nu lo'o ngusñi ma cha' 'na tya clyo; lo'o juani ña'a ti nga'a cha' cua'ni ma la cui' cha' tso'o bi' chaca quiya'. Si ná tyaja'a ma cua'ni ma jua'a, li' caa' na' caqui'ya jil'i candyeru jil'i ma ca su ntucua bi', tyalo'o na' jil'i, nacuj Ni. ⁶ Pana nde cña ngua'ni ma nu tso'o tsa nti' na' ña'a na' jil'i, nacuj Ni, cha' stu'ba nti' ma lo'o na' cuentya jil'i ngu' nicolaiftas; tso'o cha' ná ndiya ti' ma tsiya' ti lcaa ña'a nu ndyu'ni ngu' bi'. ⁷ Cua'a jyaca ma xi jil'i ña'a cha' nu nda Xtyi'i ycu'i' Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni scaa quich'i, si tyaja'a ca ma cuna ma: Tso'o ti cua'ni na' lo'o cua ña'a ca ñati nu tyijiloo jil'i nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu jil'i ngu'; caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jil'i ngu' bi', lo'o jua'a ta na' chacuayá' cacu ngu' si'yu yaca tso'o nu ndu ca cla'be yuu tso'o su ndi'i ycu'i' Ni, nacuj Jesús.”

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni nde quich'i Esmirna

⁸ Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati nu ndu' cuentya jna' nde quich'i Esmirna, cha' culu'u cha' jil'i ycu'i' Ndyosi jil'i ngu' bi': “Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma, na' nu ntucua lo'o ngxana lcaa cha', la cui' na' nu tya tyucua lo'o tye lcaa cha': Chañi cha' ngujuui na', pana cua ndyu'ú na' chaca quiya'. ⁹ Jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni cu'ma, nacuj Ni. Jlo ti' na' cha' lye tsa ndyu'ni lya' ti' ngu' jil'i ma, cha' ti'i tsa ma cuentya jil'i ngu' bi', masi liñi la ñacu' na cha' ntsu'u tsa cha' tso'o jil'i cu'ma cuentya jna', nacuj Ni. Lo'o jua'a jlo ti' na' cha' cuxi tsa nchcui' ngu' jil'i ma. Nacuj ngu' cha' sñi' ycu'i' Ndyosi laca ycu'i' ngu'; pana sca cha' ndu'ni ti ngu' laca cha' bi', cha' stu'ba ntsu'u cha' jil'i ngu' bi' lo'o Satanás, nacuj Ni. ¹⁰ Ná cutsji ma jil'i cha' ti'i nu caca jil'i ma nde loo la, masi cua'ni nu xña'a cha' tyuu tya'a ma tsa ma xi ne' chcu'a. Cua nti' yu cua'ni cuayá' yu jil'i ma si ña'a ti tya nxñi ma cha' jna'. Pana tii ti tsa xcube' yu jil'i ma, nacuj Ni. Ña'a ti tyucui tyiquee ma xñi ma cha' jil'i ycu'i' Ndyosi Sti na', masi cajaa ma, cha' ná nga'a cha' tye chalyuu nu ta na' jil'i ma nde loo la li'. ¹¹ Cua'a jyaca ma jil'i ña'a cha' nu nda Xtyi'i ycu'i' Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni scaa quich'i, si tyaja'a ca ma cuna ma xi: Tso'o ti cua'ni na' lo'o cua ña'a ca ñati nu tyijiloo jil'i nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu jil'i ngu'; ná sca caca jil'i ngu' bi' tsiya' ti tsa bi', nu lo'o culo ycu'i' Ndyosi cña jil'i ñati cuxi nu ntsu'u ca bilyaa cha' tyaa ngu' nde chalyuu talya, nacuj Jesús.”

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil'i Ni nde quich'i Pérgamo

¹² Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati nu ndu' cuentya jna' nde quich'i Pérgamo, cha' culu'u cha' jil'i ycu'i' Ndyosi jil'i

ngu' bi': "Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma, nacuj Jesús, na' nu ntsu'u xlyu cusuu 'na nu cha tsa tyucuaa chu' xlyu bi'.¹³ Cua jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni ma, nacuj Ni. Jlo ti' na' cha' laca Satanás loo ca su ndi'j cu'ma; pana masi jua'a laca cha', tya tso'o tsa nxñi ma cha' 'na, nacuj Ni. Bilya tya'achu' ma jil'j cha' jna'; ña'a ti jlyu ti' ma 'na, masi tyempo cuxi nu ngua li', nu lo'o ndyujuii ngu' jil'j jyo'o Antipas. Ná ndyutsji yu bi', nchcui' yu cha' 'na ca quich' tyi ma su ntucua Satanás loo.¹⁴ Pana tya ntsu'u xi qui'ya nu sta na' hichu' ma, nacuj Jesús, cha' tya ntsu'u xi ngu' tya'a ndyu'u ti'j ma ca quich' Pérgamo bi', nu ná nti' xtyanu jil'j cha' cuxi, la cui' cha' cuxi nu ngulu'u jyo'o Balaam jil'j ñati nu ngua sa'ni. Cua nchcui' jyo'o bi' lo'o jyo'o Balac nu ngua li', cha' culu'u yu cha' cuxi bi' jil'j ngu' Israel, cha' cacu ngu' msta nu nscua slo lcu'j jo'o jil'j xa' ñati nu ná ndaquiya' jil'j ycu' Ndyosi tsiya' ti, lo'o jua'a cha' cua'ni ngu' cha' suba' lo'o xa' nu cuna'a.¹⁵ Lo'o jua'a ntsu'u xi ngu' tya'a ndyu'u ti'j ma nu ná ntaja'a ngu' xtyanu ngu' jil'j xa' cha' cuxi nu ngulu'u ngu' nicolaítas bi'. Ná ndiya ti' na' cha' cuxi bi' tsiya' ti, nacuj Ni.¹⁶ Bi' cha' juani culochu' ma lcaa cha' cuxi bi', nacuj Ni. Si ná tyaja'a ma cua'ni ma jua'a, yala ti caa na' ca su ndi'j ma cha' xu'u tya'a na' lo'o ma lo'o xlyu cusuu nu ntucua tu'ba na', nacuj Ni.¹⁷ Cua'a jyaca ma xi jil'j ña'a cha' nu nda Xtyi' ycu' Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil'j Ni scaa quich', si tyaja'a ca ma cuna ma: Tso'o ti cua'ni na' lo'o cua ña'a ca ñati nu tyijiloo jil'j nu xña'a ña'a cuayá tye chalyuu jil'j ngu'; caca tyaala' ti' tyiquee ngu' bi', cacu ngu' cha' tso'o nu cua nguxco' na' cha' caja jil'j ngu'. Lo'o jua'a ta na' sca quee sube ti nu ngati ña'a, nu nscua xtañi scaa ngu' chu', cha' ca cuayá' ti' ngu' bi', cha' tso'o ti nti' na' ña'a na' jil'j ngu'; chaca xtañi nu tso'o la laca nu nscua chu' quee bi'. Ná caca chacuayá' jil'j xa' ñati tyuloo xtañi bi'; cua laca ti ñati nu caca xtañi bi' jil'j, bi' laca nu caca chacuayá' cha' tyuloo jil'j, nacuj Ni."

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil'j Ni nde quich' Tiatira

¹⁸ Lo'o jua'a scaa nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati nu ndu' cuentya jna' nde quich' Tiatira, cha' culu'u cha' jil'j ycu' Ndyosi jil'j ngu' bi': "Ndi'ya nchcui' lo'o ma, na' nu laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi, na' nu ngulane tsa xee loo na' ñi'ya laca lo'o lye tsa ndyatú quii' su talya ña'a, na' nu ndubi tsa ña'a quiya' na' ñi'ya laca sca chcu'a ngatsi nu scui' chu'.¹⁹ Cua jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni ma, nacuj Ni. Ntsu'u tsa tyiquee ma ña'a ma jil'j tya'a ma nu ntsu'u cha' jil'j lo'o na', cha' tso'o tsa ngusñi ma cha' 'na; nxtyucua ma jil'j ñati nu lyiji tsa cha' tso'o jil'j, jua'a ndalo tsa tyiquee ma lo'o ndyu'ni lya' ti'

ngu' jil'j ma. Lo'o juani tso'o la xi ndyu'ni ma, nga'aa si' ñi'ya nu ngua'ni ma tya sa'ni la, nacuj Jesús.²⁰ Pana nde qui'ya nu ntsu'u cha' sta na' hichu' ma, nacuj Ni, laca cha' tya nda ma' chacuayá' jil'j nu cuna'a Jezabel bi', cha' culu'u cha' cuxi jil'j ngu' tya'a ma. Ycu' ma' nacuj ma' cha' laca ma' tu'ba jil'j ycu' Ndyosi, pana ndatsaa tsa ma' bi' jil'j ñati nu ntsu'u cuentya jna'; nclu'u qui'j jil'j ngu' cha' cua'ni ngu' cha' suba' lo'o xa' cuna'a, jua'a nclu'u ma' jil'j ngu' cha' cacu ngu' msta nu nscua slo lcu'j jo'o jil'j ngu', nacuj Ni.²¹ Cua ntajata tsa na' jil'j nu cuna'a' bi', ni jacua' culochu' jil'j cha' cuxi nu ntsu'u jil'j; pana ná ntaja'a ma' bi' xtyanu ma' cha' suba' nu ndu'ni ma'.²² Bi' cha' juani ta na' cha' ti' jil'j ma' bi', nacuj Ni. Stu'ba ti caca quicha nu cuna'a' bi' lo'o nu ñati nu suba' tsa ndyu'ni lo'o, lye tsa caca quicha ngu'. Jua'a cua'ni na' lo'o ngu' bi', si ná ca tyuju'u ti' ngu' jil'j cha' cuxi nu ndyu'ni ngu', cha' culochu' ngu' jil'j cha' cuxi bi';²³ hasta cuju'ni ná jil'j ñati nu ngusñi cha' jil'j nu cuna'a' bi', nacuj Ni. Lo'o li' lcaa taju ñati jil'j Jesucristo lcau ti quich', caca cha' jil'j ngu' cha' cua ngua'ni tye na' jil'j cha' cuxi bi'; li' taca jlyu tso'o ti' ngu' cha' cua jlo ti' na' lcaa ña'a cha' nu nclya'ca ti' ñati chalyuu. Lo'o li' ca cuayá' ti' lcaa ma cha' la cui' ñi'ya ngua'ni ma cha' cuxi tya lo'o yaa ma chalyuu, jua'a xcube' na' jil'j ma, nacuj Jesús.²⁴ Juani chcu' na' xi lo'o cu'ma tya'a ngusñi ma cha' jna', nu ndyanu ma nde Tiatira, cu'ma nu ná ngusñi ma cha' cuxi nu nclyu'u nu cuna'a' cuxi bi': ná jlo ti' ma cua'ni ma cha' cuxi nu nacuj ngu' bi' cha' sca cha' nu tucui tsa nu ntsu'u jil'j Satanás laca, lo'o jua'a laca cha' cuxi bi'. Tso'o ndu'ni ma lacua. Ná ta na' xa' cña nu cua'ni ma, nacuj Ni,²⁵ masi sca ti cha' chcu' na' lo'o ma, cha' ña'a ti tya tyanu tso'o cha' ne' cresiya jil'j ma, lcaa cha' nu cua ndyuna ma tya tsubi' la; tyanu cha' bi' ña'a cuayá' nu caa na', nacuj Jesús.²⁶ Tso'o ti cua'ni na' lo'o cua ña'a ca ñati nu tyijiloo jil'j nu xña'a, ñati nu ndalo, cha' ndu'ni ngu' cua ña'a ca cña nu nti' na' cha' cua'ni ngu' ña'a cuayá' tye chalyuu, nacuj Ni. Stu'ba ti tyucua ngu' bi' lo'o na', cha' caca ya loo jil'j lcaa ñati chalyuu ca li',²⁷ cha' cua nda ycu' Ndyosi Sti na' chacuayá' cha' caca na' loo; jua'a tlyu tsa chacuayá' ta ycu' Ndyosi jil'j ngu' bi' lo'o caca ngu' loo jil'j ñati. Li' xcube' tsa ngu' jil'j ñati nu ná tyaja'a taquiya' jil'j cha' jil'j ycu' Ndyosi.²⁸ Lo'o jua'a ta na' sca xee nu tyu'u ne' cresiya jil'j ngu' ñi'ya laca sca cui' tlyu nu ntyucua nde nguxee, nacuj Ni.²⁹ Cua'a jyaca ma xi jil'j ña'a cha' nu nda na' lo'o taju ñati nu ngusñi cha' jil'j Ni scaa quich', si tyaja'a ca ma cuna ma, nacuj Jesús."

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' j'i' Ni nde quichí Sardis

¹ Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quichí Sardis, cha' culu'u cha' j'i' ycu' Ndyosi j'i' ngu' bi': "Ndi'ya nchcu' na' lo'o ma: Ndi' Xtyi' ycu' Ndyosi lo'o na', bi' laca cati tya'a cui'l lubii nu nda Ni ndyaa tyucui ña'a chalyuu. La cui' jua'a ya' na' ndacui nu cati tya'a cui' ndubi bi'. Cua nda na' cuentya j'i' lcaa ña'a nu ndu'ni ma, nacuj Ni. Jlo ti' na' cha' ngunu'u cresiya j'i' ma, masi nacuj ngu' quichí cha' lubii tsa ndu'ni ma, nacuj Ni. ² Quee ti' ma juani, cha' ndi' ma ñi'ya si laja' ti ma. Cua'ni clya ma' nu tya xi ca cha' tso'o nu tya jlo ti' ma cha' cua'ni ma, cha' ná chcuana' cña bi' tsiya' ti; bilya ña'a na' si cua ndu'u scua cña bi' j'i' ma, nacuj Ni. ³ Tyi'u ti' ma cha' tso'o tsa ngusñi ma cha' 'na nu lo'o ngulu'u ngu' cha' j'i' ma tya clyo; taquiya' ma j'i' cha' bi' chaca quiya', pana culochu' ma cha' cuxi nu ndyu'ni ma juani, nacuj Jesús. Si ná tyaja'a ma taquiya' ma cha' 'na, li' tsiya' ca tyu'u tucua na' caa na' slo cu'ma, ñi'ya nti' liya sca nu cuaana; caa na' cha' xcube' na' j'i' ma lo'o ná ca tii ma ni hora laca nu caa na', nacuj Ni. ⁴ Masi jua'a jlo ti' na' cha' tya ntsu'u xi ñati nu tso'o tsa ngusñi cha' jna' nde Sardis bi', nu lubii cresiya j'i' ngu'. Nu xa' la ngu' tya'a ndyu'u ti' ma ni, cua ngui' tsa ngu' ndyu'ni ngu' cha' cuxi; pana ngat' tsa late' caja j'i' ñati nu tya nxñi cha' jna', tya'a ngu' bi' lo'o na', nacuj Ni. Ndacui cha' caca jua'a j'i' ngu' bi', ⁵ cha' xcui' ngat' tsa late' cacu' ñati nu cua ntijiloo j'i' nu xña'a, nacuj Ni. Nga'aa cuityi na' xtañi ngu' bi' j'i' quityi ca su nscua xtañi ñati nu ngujui chalyuu cucui j'i' jua'a. Lo'o tyalaa na' ca su ntucua ycu' Sti na' lo'o ngu' xca j'i' Ni, li' ñacuj na' j'i' Ni cha' ñati 'na laca ngu' bi', nacuj Ni. ⁶ Cua'a jyaca ma xi j'i' ña'a cha' nu nda Xtyi' ycu' Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' j'i' Ni scaa quichí, si tyaja'a ca ma cuna ma, nacuj Jesús."

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' j'i' Ni nde quichí Filadelfia

⁷ Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quichí Filadelfia, cha' culu'u cha' j'i' ycu' Ndyosi j'i' ngu' bi': "Ndi'ya nchcu' lo'o ma, na' nu laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi: Xcui' lubii tsa cresiya 'na, xcui' cha' liñi ndu'ni na'. Juani laca na' loo j'i' ñati 'na ñi'ya ngua jyo'o David loo j'i' ngu' tya sa'ni la. Nu lo'o ta na' chacuayá' cha' cua'ni ñati sca cña, ná tucui taca j'i' tacu' cha' j'i' ngu' bi' li'; nu lo'o tacu' na' cha' j'i' ñati cha' ná cua'ni ngu' sca cña, ná tucui taca j'i' cua'ni cña bi' li'. ⁸ Nda na' cuentya j'i' lcaa ña'a nu ndu'ni ma, nacuj Ni. Cua nda na' sca cña tso'o cha' cua'ni ma, lo'o ná tucui taca tacu' cha' j'i' ma li', masi jlo

ti' na' cha' ná caca j'i' ma chcu' lye ma lo'o ñati cuentya jna', cha' ná nguulla ti' tyiquee ma tsiya' ti; pana ña'a ti tya ndaquiya' ma j'i' lcaa cha' nu nclyu'u na' j'i' ma, bilya xtyanu ma 'na. ⁹ Ntsu'u xi taju ñati nu cuiñi ti nda cha' lo'o tya'a ngu' cha' ñati jna' laca ngu'; liñi la ñacu' na cha' ntsu'u cha' j'i' ngu' bi' lo'o Satanás. Ca tiya' la xi cuane na' j'i' ngu' bi', cha' tyaa ngu' ca slo cu'ma, tyu sti' ngu' slo ma cha' cua'ni tlyu ngu' j'i' ma li'; caca cuayá' ti' ngu' jua'a cha' tyaca'a tsa cu'ma 'na. ¹⁰ Cua ndy'i'u ti' ma cha' nu nacuj na' j'i' ma tsubi', cha' talo tyiquee ma cha' tyu ti' ma 'na ni tsa tyaa na' chaca quiya'; bi' cha' juani cua'ni na' cha' ná sca caca j'i' ma lo'o tyalaa tyempo cuxi nde chalyuu. Cua liya caca cha' cuxi bi', nu cua'ni cuayá' j'i' lcaa ñati chalyuu. ¹¹ Cua tyaa ti na'. Ná ta chacuayá' cha' culiji yu'u jua'a ti cha' tso'o nu ntsu'u ne' cresiya j'i' ma, tya cua'ni ma ñi'ya nu ngua'ni ma tya sa'ni la. Tii ti ti' tyi' ma cha' caja chalyuu tso'o nu ta ycu' Ndyosi j'i' ma lo'o tye chalyuu re. ¹² Cua ña'a ca ñati nu tyijiloo j'i' nu xña'a ni, tlyu tsa caca ñati bi' laja ñati 'na lo'o cua ndyee chalyuu; tso'o tsa tyi' ngu' bi' ca su ndi' na'. Scua na' xtañi ycu' Ndyosi Sti na' loo ngu' bi', lo'o jua'a scua na' ni naa quichí tlyu nu ca j'i' ycu' Ni; Jerusalén cucui naa quichí bi'. Tyu'u bi' nde su ntucua ycu' Ndyosi, caa ca'ya bi' lo yuu. Jua'a scua na' xtañi ycu' na' loo ngu' bi', cha' laca ngu' ñati 'na. ¹³ Cua'a jyaca ma xi j'i' ña'a cha' nu nda Xtyi' ycu' Ndyosi lo'o taju ñati nu ngusñi cha' j'i' Ni scaa quichí, si tyaja'a ca ma cuna ma, nacuj Jesús."

Cha' nu nda Jesús lo'o taju ñati nu ngusñi cha' j'i' Ni nde quichí Laodicea

¹⁴ Lo'o jua'a scua nu'u cha' re cha' tsa slo nu ñati nu ndu cuentya jna' nde quichí Laodicea, cha' culu'u cha' j'i' ycu' Ndyosi j'i' ngu' bi': "Ndi'ya nchcu' na' lo'o ma: Chañi cha' ndyu'u tucua cha', lcaa cha' nu nda na' lo'o ñati; liñi tsa nchcu' na' cha' j'i' ycu' Ndyosi Sti na' lo'o ñati, cha' tyucui tyiquee na' ndu'ni na' cña j'i' ycu' Ni. Nu lo'o nguxana ndya' lcaa na nu ntsu'u chalyuu, stu'ba ti ndu na' lo'o ycu' Ni nu ngua li', nacuj Jesús. ¹⁵ Cua jlo ti' na' lcaa ña'a nu ndu'ni cu'ma; jlo ti' na' cha' ni si'i na ngusñi tso'o ma cha' 'na, lo'o jua'a ni si'i na ndya'achu' ma cha' 'na. Tso'o'la masi tyucui tyiquee ma xñi ma cha' 'na, masi xtyanu ma cha' 'na tsiya' ti. ¹⁶ Ni'ya laca si co'o na hitya nu conu' ti chcatsu, ni si'i na tyique', ni si'i na tyacala', na conu' ti chcatsu bi'; ná tso'o ndy'i'yu bi', salú na j'i' nde lo yuu, nga'aa co'o na j'i'. Jua'a laca cu'ma cuentya jna', cha' sa cla'be ti ná ngusñi ma cha' 'na. ¹⁷ Quiña'a tsa cha' ntsu'u j'i' ya, nacuj ma. Cua ngujui sca chalyuu tso'o j'i' ya, bi' cha' nga'aa ntsu'u cha' nu lyiji j'i' ya, nacuj ma.

Pana ná nda ma cuentya cha' tya'na tsa ma nti' na' ña'a na' ji'j' ma. Tso'o la si ca tyuju'u ti' ma, nti' na', cha' nga'aa ntsu'u cha' ji'j' ma tsiya' ti; ntsu'u tsa cha' nu lyiji ji'j' ma nti' na' ña'a na' ji'j' ma, bi' cha' ná nchca culacua tso'o ti' ma tsiya' ti. ¹⁸ Ta na' sca cuji' lo'o ma lacua, bi' cha' cua'a jyaca ma ji'j' cha' nu hcui' na' lo'o ma, cha' chañi taca culu'u cha' bi' ji'j' ma ñi'ya caca xutacui cha' cuxi nu ntsu'u ji'j' ma; Nga'a cha' cua'ni ma cha' caja sca chalyuu cucui ji'j' ma su nga'aa cua'ni ma cha' cuxi, cha' nga'aa ntsu'u cha' ca tyuju'u la ti' ma li'. Cua'ni ma cha' culacua tso'o xi ti' ma lacua, cha' ca cuayá' ti' ma scaa cha'. ¹⁹ Lcaa ñati' nu tyaca'a tsa 'na, ndaca'a na' xi ji'j' ngu', nchcubé' na' xi ji'j' ngu'. Cua'ni clya ma lacua, cha' culochu' ma cha' cuxi nu ndyu'ni ma. ²⁰ Cua'a jyaca ma: Cua ndyalaa na' nde slo cu'ma; ndu ti na' nchcui' na' lo'o ma juani, cha' cua ña'a ca ñati' nu tucua' cha' 'na, tyanu na' slo ngu' bi' li'; tyi'j' na' slo ngu' bi', tso'o tsa tyu'u cha' jna' lo'o ngu' bi' li'. ²¹ Cua ña'a ca ñati' nu tyijiloo ji'j' nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu, ta na' su tyucua ñati' bi' ca su ntucua na' cha' laca na loo; cha' jua'a na', cua ntijiloo na' ji'j' nu xña'a bi', lo'o juani nga'a na' slo ycu' Stí na' su laca Ni loo. ²² Cua'a jyaca ma xi ji'j' ña'a cha' nu nda Xtyi'i ycu' Ndyosi lo'o taju ñati' nu ngusfi cha' ji'j' Ni scaa quichí, si tyaja'a ca ma cuna ma."

Cua ndye cha' nu nda Jesús ndyaa slo taju ñati' ji'j' Ni scaa quichí.

4

Ndyu'ni tlyu ngu' ji'j' ycu' Ndyosi ca su ntucua Ni

¹ Li' nguxña'a na' nde cua, na'a na' cha' ntucua yaala sca toni'j' ca bi'. Li' xa' nguañi nchcui' nu ñati' nu cua nchcui' lo'o na' tsaca quiya' nu ngua tya tsá la; ñi'ya ndañi nclya'a cu'chcua, jua'a nxi'ya nu bi' nchcui' lo'o na'. Ndi'ya nchcui' nu bi' lo'o na' li':

—Tyacu'j' clya nu'u ca nde, culu'u na' jinu'u lcaa cha' nu nga'a cha' caca tyempo nde loo la.

² Hora ti ngua'ya Xtyi'i ycu' Ndyosi lo' na' li'. Cla'be nde cua' bi' na'a na' cha' ntucua sca yaca xlyu nu tso'o tsa ña'a. Nde bi' ntucua sca ñati'. ³ Ndubi tsa ña'a loo ycu' nu Cusu' nu ntucua ca bi', lo'o tyuu tya'a color ntsu'u loo Ni, ñi'ya laca quee ndubi nu ngatsi ña'a, ñi'ya laca quee nu nga'a tsa ña'a. Tyi'j' ca chu' su ntucua bi' ndu cuaña taa nu nga'aa ña'a nclyu'u xee. ⁴ Nde chu' la ntucua xa' la yaca xlyu; lo yaca bi' ntyucua calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu', tsa lo scuii ti ntucua ngu' tyi'j' ca chu' su ntucua Ni. Lacu' ngu' bi' late' ngati', jua'a ntucua sne' oro hique scaa ngu'. ⁵ Lye tsa nguañi nchcui' tyi'yu li', lye tsa ndyubii ca su ntucua ycu'

Ndyosi li'. Nde loo su tlyu su ntucua Ni ndu cati tya'a quityee ya' ndyaquj, bi' laca nu cati tya'a cui'j' lubii nu laca Xtyi'i ycu' Ndyosi nu ndu'u ndyaa tyucui ña'a chalyuu. ⁶ Nde cla'be su ntucua ñati' bi', ngua ti' na' cha' na'a na' sca taya; ñi'ya ndubi ña'a sca caatya, jua'a ndubi ña'a bi'.

Tyi'j' ca chu' su ndu yaca xlyu tlyu bi', ca bi' ndu jacua tya'a na lu'u nu ñi'ya ña'a na'ni, jua'a ña'a; ndu ni' cu'a. Tyucui ña'a ni' ntucua cloo ni'; masi nde sii' ni', masi nde chu' ni' ntucua cloo ni'. ⁷ Na'ni nu nchca clyo bi', ñi'ya ña'a cuichi ña'a ni'; na'ni nu nchca tyucuaa bi', ñi'ya ña'a toro cuañi' ña'a ni'; na'ni nu nchca tyuna bi', ñi'ya ña'a saca' ñati', jua'a ña'a saca' ni'; na'ni nu nchca jacua bi', ñi'ya ña'a cua'ya ndyacu', jua'a ña'a ni'. ⁸ Scua' tya'a lu'be ntsu'u ji'j' scaa na'ni bi', pana ntucua cloo ni' tyucui ña'a hichu' lu'be ni'; lo'o nde ne' lu'be ni', la cui' jua'a ntucua cloo ni'. Nga'aa nchca ti' cha' ndula tu'ba ni' tsá lo'o talya:

Xcui' na lubii tsa cresiya ji'j' ycu' Ndyosi nu nchca ji'j' ndu'ni lcaa cña, nacuj ni' lo'o ndyula tu'ba ni'.

Nu ngua tya clyo lu'u ycu' Ni, la cui' jua'a na lu'u Ni juani,

lo'o ña'a ti tya lu'u Ni tyempo nde loo la.

Jua'a nacuj ni' lo'o ndyula tu'ba ni'.

⁹ Lu'ba ti ndyula tu'ba na ca ta'a jacua na'ni tacati bi' li'. Ndu'ni tlyu ni' ji'j' Ni, ndu'ni chj ni' loo ycu' Ni; ndya tsa ni' xlyabe ji'j' ycu' Ni nu ntucua lo yaca xlyu tlyu bi', cha' lcaa yija lu'u ycu' Ndyosi. ¹⁰ Lcaa quiya' lo'o ndyula tu'ba na'ni bi', li' ndyatú stí' nu ngu' cusu' bi' nde loo su ntucua ycu' Ni lo yaca xlyu tlyu bi'; ndu'ni tlyu ngu' cusu' bi' ji'j' ycu' Ni cha' lcaa yija lu'u Ni. Li' nda'ya ngu' sne' oro nu ntucua hique ngu', nsta ngu' ji'j' nde loo su tlyu su ntucua ycu' Ni. Ndi'ya nchcui' ngu' lo'o Ni li':

¹¹ Ndyosi Xu'na ya, nga'a cha' cua'ni tlyu ya jinu'u, cha' cua'ni chj ya loo nu'u, nacuj ngu'.

Nchca jinu'u cua'ni nu'u lcaa lo cña tsiya' ti nu nti' nu'u cua'ni nde chalyuu.

Na cua ngüñá nu'u lcaa lo na nu ntsu'u nde chalyuu;

chacuayá' jinu'u lu'u lcaa na, cha' nda nu'u chacuayá' cha' ndya'a lcaa na lu'u. Jua'a nacuj ngu' lo'o ndyula tu'ba ngu' li'.

5

Nu ñati' nu taca ji'j' hcui' lo quityi nu ntsu'yu' ycu' Ndyosi

¹ Li' na'a na' cha' ntsu'u quityi ya' tsu' cuj nu cusu' laca loo nu ntucua lo yaca xlyu bi'. Sca quityi nchcu', nu ngutu ti ña'a laca bi'; jua'a tyucuaa chu' quityi bi' cua nscua cha'. Cati se'j' nga'a ngüña' tu'ba quityi su

ndyacu' bi'. ² Li' na'a' na' cha' ndu sca ñati nguula, sca xca jil'i ycu' Ndyosi. Cuij tsa ngusi'ya xca bi':

—¿Tilaca laca nu ntsu'u chacuayá' jil'i cha' suu nguiña' nu nga'a' tu'ba quityi nchcu' bi', cha' chcana quityi bi'? —nacuj.

³ Li' masi tyucui ña'a' su ntucua ycu' Ndyosi bi', masi tyucui ña'a' lo yuu chalyuu, masi tyucui ña'a' chaca ba'a chalyuu su ndyaa ñati nu cua ngujui, ná ngujui nu scana jil'i quityi cha' chcu' ngu' lo. ⁴ Ti' tsa ngusi'ya na' li', cha' nga'aa ngujui nu scana jil'i quityi cha' chcu' ngu' lo. ⁵ Li' nguxana nchcu' sca nu cusu' lo'o na':

—Nga'aa xi'ya nu'u juani —nacuj—. Cua ngujui nu scana jil'i quityi bi', nu taca jil'i suu nguiña' bi', masi nu cati tya'a nguiña' nu nga'a' tu'ba quityi bi'. Ycu' yu bi' laca loo jil'i ngu' Judá, cha' la cui' tya'a ñati jil'i jyo'o David laca yu bi'. Cua ntijiloo yu jil'i nu xña'a', bi' cha' juani taca jil'i yu scana yu quityi bi'.

⁶ Li' na'a' na' ndu sca ñati; ñi'ya ña'a' sca xlya' cuañi', jua'a ña'a' ñati bi'. Ndu yu bi' nde loo su tlyu su ntucua ycu' Ndyosi, laja su ndu nu ngu' cusu' bi', laja nu na'ni tacati bi'. Tya tyaca' nscua cuayá' hichu' yu tya lo'o ndyujui ngu' jil'i yu tsaca quiya', jua'a ña'a' yu bi'. Cati tya'a sata ntucua hique nu ñi'ya ña'a' xlya' nu ndu cuentya jil'i Jesús. La cui' jua'a ntucua cati tya'a cloo Ni; nu cloo Ni ni, bi' laca cati tya'a cui' lubii nu laca Xtyi'i ycu' Ndyosi nu ndu'nu ndyaa tyucui ña'a' chalyuu. ⁷ Li' ndyaa nu ñi'ya ña'a' xlya' bi' ndyiqui'ya Ni jil'i quityi nchcu' nu ntsu'u ya' tsu' cui' nu cusu' laca loo nu ntucua su tlyu bi'. ⁸ Lo'o ngusñi Ni quityi bi', li' ngutu st'i' ca ta'a jacua na'ni tacati bi'; lo'o jua'a nu calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu' bi', ndu st'i' ngu' nde loo nu ñi'ya ña'a' xlya' bi'. Ntsu'u sañi ya' ngu' cusu' bi', lo'o jua'a ntucua cuu oro ya' lcaa ngu' cusu' bi'; ntsu'u yana jo'ó nu ndyaqu' ne' cuu bi'. Ñi'ya lo'o ntyucua xtyi'i yana jo'ó ndyaqu' bi', jua'a ndyaa cha' nu nchcu' ngu' ca slo ycu' Ni lo'o nchcu' ñati jil'i ycu' Ndyosi lo'o Ni. ⁹ Li' ndyula tu'ba ngu' bi' sca jil'i cha' cua'ni chi' ngu' loo nu ñi'ya ña'a' xlya' bi'. Bilya cuna na' jil'i nu ndyula tu'ba ngu' bi':

Cua nda ycu' Ni chacuayá' jinu'u cha' xñi nu'u quityi nchcu' bi', nacuj ngu', cha' suu nu'u nguiña' nu nga'a' tu'ba quityi bi'.

Na cua ndyujui ñati jinu'u tsaca quiya'; pana lo'o ngujui nu'u ni, li' ngua'ni nu'u cña cuentya jil'i ya cha' caca ya ñati jil'i ycu' Ndyosi.

Ñati nu cua ndyuu' cua ña'a' ca quich'i tyi ngu', ñati nu nchcu' cua ña'a' ca lo cha'cña nu nchcu' ñati chalyuu,

ñati nu ndyu'u tyucui ña'a' chalyuu mala su ndi'i ñati, bi' ñati nu ngusubi nu'u jil'i.

¹⁰ Cua ngua'ni nu'u cha' caca ngu' bi' sca lo ñati nu ndulo tsa cuentya jil'i ycu' nu'u,

cha' taca cua'ni ngu' cña nu nti' ycu' Ndyosi St'i na.

Lo'o jua'a caca ngu' bi' loo nde chalyuu.

¹¹ Lo'o ndye ndañi jil'i bi', chaca quiya' na'a' na' ca bi'. Li' ndyuna na' ndyula tu'ba tyuu tsa mil tya'a xca jil'i ycu' Ndyosi; nde chu' su ntucua yaca xlya, nde chu' su ndu na'ni tacati bi', nde chu' su ndu ngu' cusu' bi', ca bi' ndu quiña'a' tsa ngu' xca bi' li'. ¹² Cuij tsa ndyula tu'ba ngu' li':

Cua ndyujui ngu' jil'i nu ñi'ya ña'a' xlya' bi' tsaca quiya', nacuj ngu'.

Xqui'ya ñati chalyuu, bi' cha' ngujui Ni.

Lo'o juani nga'a' cha' chcu' na' jil'i Ni, cha' lcaa lo cña tsiya' ti nchca jil'i Ni cua'ni Ni;

jua'a na' jil'i Ni laca lcaa lo na tsiya' ti.

Lcaa cha' jlo ti' Ni, lcaa cña nchca jil'i Ni;

bi' cha' ndyu'ni chi' na loo Ni, ndyu'ni tlyu na jil'i Ni, lo'o jua'a tso'o tsa chcu' na jil'i Ni lo'o ñati.

Jua'a nacuj xca jil'i ycu' Ndyosi lo'o ndyula tu'ba ngu'.

¹³ Li' nguañi ndyula tu'ba lcaa ñati tyucui ña'a' chalyuu, lcaa ngu' nu cua nda ycu' Ndyosi jil'i liyya nde chalyuu; masi nde cua su ntucua ycu' Ni, masi nde lo yuu chalyuu, masi chaca ba'a chalyuu su ndyaa ñati nu ngujui, masi lo tyujo'o, lcaa ñati bi' ndyu'ni tlyu ngu' jil'i ycu' Ndyosi. Ndi'ya nchcu' ngu':

Cua'ni tlyu na jil'i ycu' nu Cusu' nu ntucua ca su tlyu, nacuj ngu', cua'ni chi' na loo Ni.

Jua'a nu ñi'ya ña'a' xlya' bi', cua'ni tlyu na jil'i Ni.

Sca ti ycu' Ndyosi ntsu'u chacuayá' jil'i Ni cha' cua'ni Ni lcaa lo cña tsiya' ti;

lo'o jua'a ná nga'a' cha' tye cha' jil'i ycu' Ni tsiya' ti, nacuj ngu'.

¹⁴ Nu ca ta'a jacua na'ni tacati bi' ni, nguxacu' ni' cha' jil'i ngu' li':

—Jua'a caca cha' lacua —nacuj ni'.

Li' ndu st'i' nu calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu' bi', ngua'ni tlyu ngu' jil'i ycu' Ndyosi, cha' ná nga'a' cha' tye yija jil'i Ni.

6

Nu lo'o ndyaala quityi jil'i ycu' Ndyosi

¹ Li' na'a' na' cha' ngusuu nu ñi'ya ña'a' xlya' bi' sca nguiña' nu nga'a' tu'ba quityi bi'. Ndyuna na' nchcu' sca na'ni tacati bi' li'. Lye tsa nguañi nchcu' ni' ñi'ya lo'o ndañi nchcu' tyi'yu:

—Cuaa clyu nu'u ca nde —nacuj.

² Li' nguxña'a na' jil'i nu ñati nu nchcui' na'ni tacati bi' lo'o, na'a na' ndu sca cuayu ngati; yu nu ntucua hichu' cuayu bi' ni, na'a na' ntucua sca cuatyí ya' yu, lo'o jua'a cua nda ngu' sca sne' chcuá cha' tyucua hique yu. Li' ngutu'u yu ndyaa yu cusu; ntijiloo yu li', lo'o ña'a ti tya tyijiloo la yu xi jil'i tya'a cusu yu.

³ Lo'o li' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' chaca nguña' nu nga'a to' quityi bi'. Ndyuna na' nchcui' na'ni tacati nu nchca tyucuaa li':

—Cuáa clya nu'u ca nde —nacui'.

⁴ Li' ngutu'u tucua chaca cuayu nu nga'a ña'a color jil'i. Yu nu ntucua hichu' ni' bi' ntsu'u chacuayá' jil'i cua'ni cha' cusu lo yuu chalyuu, cha' jua'a cujuui ñati chalyuu jil'i tya'a ñati ngu'. Tonu tsa xlyu cusu ngujui jil'i yu bi'.

⁵ Lo'o li' nu nchca tyuna quiya' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' nguña' nu nga'a to' quityi. Ndyuna na' cha' nu nchcui' na'ni tacati nu nchca tyuna li':

—Cuáa clya nu'u ca nde —nacui'.

Li' na'a na' ndu sca cuayú nu ngata ña'a; sca' cuayá' ndacui' ya' ñati nu ntucua hichu' cuayu bi'. ⁶ Li' ngua ti' na' cha' nguña' nchcui' sca ñati nu nda xtyil' laja su ndu nu jacua tya'a na'ni tacati bi':

—Sa sca' ti nscua' caja jil'i ngu' cua'ni ngu' cña sca tsá —nacui'—, lo'o jua'a sca milya ti si'yu nscua' jo'o caja jil'i ngu' sca tsá; pana ña'a ti quiña'a nga'a caca setye, lo'o jua'a quiña'a caca vino nu ndyí'yu ngu' —nacui' yu bi'.

⁷ Lo'o li' nu nchca jacua quiya' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' nguña' nu nga'a tu'ba quityi bi'. Ndyuna na' nchcui' na'ni tacati nu nchca jacua li':

—Cuáa clya nu'u ca nde —nacui' ni'.

⁸ Li' na'a na' cha' ndu sca cuayu nu ngatsi ña'a. La Muerte naa nu ntucua hichu' cuayu bi', cha' bi' laca nu ndyaa ndyujui jil'i ñati; nde chu' bi' ngutu'u lca'a tsa tlyu ti cresiya jil'i ngu' jyo'o. Ntsu'u chacuayá' jil'i yu bi', cha' cujuui yu jil'i ña'a tsaca yu'be ñati nu ndi' chalyuu; lcaa ni' su ndi' jacua tya'a ñati ni, cujuui yu jil'i tsaca tya'a ngu' li', masi lo'o caca cha' cusu jil'i ngu', masi lo'o caca jbi'ña jil'i ngu', masi lo'o quicha ngu', masi lo'o cua'ni xña'a na'ni tyala lo'o ngu'.

⁹ Lo'o li' nu nchca ca'yu quiya' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' nguña' nu nga'a tu'ba quityi bi'. Li' na'a na' sca mesa tlyu nde loo su ntucua ycuí' Ndyosi, mesa bi' laca nu tyucua msta' lo. Nde ne' mesa bi' ntsiya tyuu tya'a ngu' nu ngujui; cua ndyujui ñati jil'i ngu' bi' xqui'ya cha' nu nda ycuí' Ndyosi lo'o ngu' bi', cha' ná ntsi' ngu' bi' nchcui' ngu' cha' bi' lo'o tya'a ñati ngu' li'. ¹⁰ Cui' ngusi'ya jyo'o bi':

—Ndyosi Xu'na ya —nacui' ngu'—, xcuí' lubii tsa cresiya jinu'u; xcuí' cha' li'ni ndu'ni nu'u —nacui' jyo'o bi'—. ¿Ha tya tiya' tsa cua'ni cuayá' nu'u jil'i ñati chalyuu? ¿Ha tya tiya' tsa xcube' nu'u jil'i ngu' xqui'ya cha' cua ndyujui ngu' jil'i ya? —nacui' jyo'o bi'.

¹¹ Lo'o ti ngujui late' ngati cacu' lcaa jyo'o bi', li' nchcui' ycuí' Ndyosi lo'o ngu' bi':

—Xa' xtyii cña' ma' tya xi ca, ña'a cuayá' tyalaa tyuu tya'a jyo'o ngu' tya'a ma, tya'a ngusni ma cha' jil'i Jesús, tya'a ndyuni ma cña jil'i Ni; tya cujuui ñati chalyuu jil'i ngu' bi' ñi'ya lo'o cua ndyujui ngu' jil'i cu'ma —nacui' Ni.

¹² Lo'o li' na'a na' jil'i nu ñi'ya ña'a xlya' bi', cha' nu nchca sca quiya' ngusuu Ni nguña' nu nga'a to' quityi bi'; lye tsa ngulacu' chalyuu li'. Li' ndyacu cuichaa, ngua talya xee; ñi'ya laca sca late' ngata nu nchcui' ñati su nscua jyo'o, jua'a ña'a ngua bi'. Lo'o jua'a co' ni, ngua ngaa ña'a bi'; ñi'ya ña'a tañi, jua'a ña'a bi'. ¹³ Li' ndyalú cui' nu ntsu'u nde cua; ñi'ya nti' ndyalú mancu ye'e lo'o lye tsa nchca cui' nchquiña' jil'i sta' yaca, jua'a ndyalú cui' nde lo yuu li'. ¹⁴ Nga'aa chcana ña'a ngu' nde cua li'; cua nguliji yu' bi', cha' ngulatsu' ycuí' Ndyosi jil'i. La cui' jua'a ngulatsu' Ni jil'i lcaa ca'ya cua; jua'a lcaa yuu cla'be nu nscua cla'be hitya, ngulatsu' Ni jil'i. ¹⁵ Li' ngutu'u cuatsi' ti lcaa ñati, masi tyuquee, masi quiya' cua'a, masi sii' ca'ya; lcaa ngu' nu laca loo, cuati nu laca loo jil'i ñati cusu, masi culiya' ngu', masi tlyu tsa ñati laca ngu', masi msu nu ngüi'ya ti ñati, masi msu nu ndi' tso'o ti laca ngu' bi', lcaa ngu' lo'o tya'a ngu' ngutu'u cuatsi' ngu'.

¹⁶ Li' ngusi'ya ngu' jil'i ca'ya lo'o jil'i quee tlyu: —Cuáa clya ma' xasu ma' hichu' ya, cha' ná ña'a ycuí' nu Cusu' nu ntucua su tlyu jil'i ya; ñasi' tsa nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ña'a Ni jil'i ya —nacui' ngu'.

¹⁷ Cua ndyalaa tsá cha' xcube' Ni jil'i ñati, lo'o ná ndalo ngu' tsiya' ti jil'i cha' bi'.

7

Ni tsa lo tya'a ngu' Israel nu cua nga'a cuayá' jil'i ycuí' Ndyosi nde tyacaa ngu'

¹ Tiya' la li' na'a na' jil'i jacua tya'a xca jil'i ycuí' Ndyosi; na'a na' nde quiya' chalyuu, nde jacua se'j su ndu nu jacua tya'a ngu' xca bi'. Ndaca'a xca bi' jil'i ca ta'a jacua cui' nu ncliyatu'u lo chalyuu; nga'aa nda ngu' xca bi' chacuayá' culatu'u cui' bi', masi nde lo yuu, masi nde tyujo'o, ni sca chu' yaca ná culatu'u cui'. ² Li' na'a na' ndu'u tucua chaca yu xca, nu ndu'u tucua lijya nde su ntucua cuichaa. Ndyi'ya yu cuayá' nu cua nda ycuí' Ndyosi jil'i yu, cha' cua'a yu hichu' ñati jil'i ycuí' Ndyosi; la cui' Ni nu nda chalyuu ji'na laca bi'. Cui' nchcui' yu lo'o nu jacua tya'a xca nu ntsu'u chacuayá' jil'i

cha' cua'ni ñu'u jil'i chalyuu lo'o jil'i tyujo'o.
 3 Ndi'ya nchcui' yu lo'o ngu' xca bi' li':

—Ná cala' ma' chalyuu, ná cala' ma' tyujo'o, ná cala' ma' yaca; tya lyiji cua'a ycai' Ndyosi cuayá' nde tyacaá ñati' nu ndyu'ni cña jil'i ycai' Ni.

4 Li' ngulu'u ngu' 'na ni tsa lo tya'a ñati' nu cua ngua'a ycai' Ndyosi cuayá' nde tyacaá ngu'; sca siyento ntucua tu'ba ntucua jacua mil tya'a ñati' laca bi'. Tyu'u ngu' bi' jil'i nu tii tyucuaa tya'a taju ngu' Israel, nu sca xtañi laca jil'i sca taju ngu':

5 Tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati' jil'i ngu' tya'a xtañi Judá nu ngua'a ycai' Ndyosi cuayá' jil'i,

cuati tyu'u chaca tii tyucuaa mil tya'a ñati' jil'i ngu' tya'a xtañi Rubén,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati' jil'i ngu' tya'a xtañi Gad,

6 cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati' jil'i ngu' tya'a xtañi Aser,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati' jil'i ngu' tya'a xtañi Neftalí,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati' jil'i ngu' tya'a xtañi Manasés;

7 la cui' jua'a tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati' jil'i ngu' tya'a xtañi Simeón,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati' jil'i ngu' tya'a xtañi Leví,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati' jil'i ngu' tya'a xtañi Isacar;

8 cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati' jil'i ngu' tya'a xtañi Zabulón,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati' jil'i ngu' tya'a xtañi José,

cuati tyu'u tii tyucuaa mil tya'a ñati' jil'i ngu' tya'a xtañi Benjamín.

Tsa lo cua ti tya'a ngu' Israel ngua'a ycai' Ndyosi cuayá' jil'i.

Nu xa' la ñati' tyucui' ña'a chalyuu nu ta ycai' Ndyosi late' ngati' jil'i

9 Tiya' la li' na'a na' ndu tsa tlyu ti ñati' nu cua ngua'ni lyaá Jesús jil'i; quiña'a tsa ñati' nga'a, bi' cha' ná tucui ngua jil'i culacua jil'i ñati' bi'. Tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'i ñati' ngutu'u ngu' yaa ngu'; lcaa lo ñati' chalyuu yaa, cha' cua ña'a ca quich'i tyi ngu' ngutu'u ngu', cua ña'a ca lo cha' cña nu nchcui' ñati' chalyuu nchcui' ngu' bi'. Ndy-atu' ngu' nde loo su ntucua yaca xlya tlyu, nde loo su ndu nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Late' ngati' lacu' ngu', ntucua laca' nguiña' ya' ngu' ndu ngu'. 10 Cui' nchcui' ngu' li':

Cua'ni tlyu na jil'i ycai' Ndyosi nu Xu'na na nu ntucua lo yaca xlya tlyu,

la cui' bi' laca nu ndu'ni lyaá ji'na, nacui' ngu' jil'i tya'a ngu';

jua'a nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ndu'ni lyaá ji'na, nacui' ngu'. 11 Lo'o jua'a lcaa xca jil'i ycai' Ndyosi, lo'o ngu' bi' ndu' ngu' nde chu' su ntucua yaca xlya bi'; nde chu' su ndu' na'ni

tacati bi', nde chu' su ndu' ngu' cusu', ca bi' ndi'i ngu'. Ndyaa stii ngu' nde loo ngu' lo yuu li', cha' cua'ni tlyu ngu' jil'i ycai' Ndyosi. 12 Li' nacui' nu ngu' xca bi':

Jua'a caca cha' lacua; cua'ni tlyu na jil'i Ni, cua'ni chi na loo Ni, tya na xlya'be jil'i ycai' Ni.

Chcui' na cha' lcaa cha' jlo ti' Ni, na jil'i Ni laca lcaa lo na nu ntsu'u chalyuu;

lcaa lo cña tsiya' ti nchca jil'i Ni cua'ni Ni, sca ti ycai' Ni ntsu'u chacuaya' jil'i Ni cua'ni Ni lcaa cña.

Lcaa yija ná nga'a cha' tye cha' jua'a caca jil'i ycai' Ndyosi Sti na.

Chañi cha' jua'a sca.

Jua'a nacui' ngu' xca jil'i tya'a ngu'.

13 Li' nchcuane sca ngu' cusu' jna':

—¿Tilaca laca ñati' nu nchcu' late' ngati', nti' nu'u? —nacui'—, ¿Macala ndu'u ñati' bi' lijya?

14 —Ná jlo ti' na', Cusu'. Cululu' nu'u xi jna' —ni na' jil'i.

Nchcui' nu cusu' lo'o na' li':

—Cua nteje tacui ca ti cha' lye tsa nchcube' ñati' bi', xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' jil'i Jesús —nacui' nu cusu' jna'—. Cua laca lacu' ngu' late' ngati'; cua ngua lubii ne' cresiya jil'i ngu' laca cha' bi', xqui'ya cha' cua ngujuii nu ñi'ya ña'a xlya' bi' lo crusi cuentya jil'i ngu'. 15 Bi' cha' ndu ngu' nde loo su tlyu su ntucua ycai' Ndyosi juani —nacui' nu cusu' bi'—, cha' tsa lo'o talya ndyu'ni ngu' bi' cña jil'i Ni ca su ndi'i Ni. Ycai' Ni nu ntucua lo yaca xlya tlyu bi' tyanu cacua ti su ndi'i ngu', cha' cua'a jil'i ngu' cha' ná tyacua cha' cuxi jil'i ngu'. 16 Nga'aa tyucua cha' ntyute' ngu' bi' chaca quiya', ni nga'aa tyucua cha' nguityi ngu' hitya; nga'aa tsumi' xee cua jil'i ngu', ni nga'aa ca chiy'a' ti' ngu' lo'o tyique' cua. 17 Na'asii' nu ñi'ya ña'a xlya' bi' jil'i ngu', cha' ndi'i Ni la cui' ca su ntucua ycai' Ndyosi loo; bi' laca nu tsalo'o jil'i ngu' su caja hitya co'o ngu' cha' caja chalyuu cucui jil'i ngu' li'. Lo'o jua'a xquityi Ni hitya cloo ngu' cha' nga'aa cunaa ngu' li'.

8

Nu cuu oro nu nguxcuqa' chaca xca jil'i ycai' Ndyosi lo yuu

1 Lo'o li' nu nchca cati quiya' ngusuu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' nguiña' nu nga'a to' quityi ngutu bi'. Lo'o ngua jua'a, ti ti ndi'i lcaa na su ntucua ycai' Ndyosi li'. 2 Cuati na'a na' jil'i tya tyacati tya'a xca nu ndu cña nde loo ycai' Ndyosi; cua nda ngu' cati tya'a cui' chcu' jil'i ngu' xca bi' cha' cula'a ngu'. 3 Li' yaa chaca yu xca nu ndy'i'ya cuu oro lijya. Yaa bi' ngutu to' mesa su ntucua msta, la cui' mesa nu ndu nde loo su ntucua yaca xlya tlyu. Cua ngujui quiña'a yana jo'ó jil'i yu cha' taqui yu lo mesa su ntucua msta bi'. La cui' tyempo nu lo'o nchcui' ngu' lo'o ycai'

Ndyosi, lcaa ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu'i Ndyosi ni, bi' tyempo laca nu ndyaqu'i yana jo'ó bi'.⁴ Lo ya' xca' nu ndu' slo ycu'i Ndyosi, ca bi' ndatu' sñii yana jo'ó nu ndyaqu'i ne' cuu bi'; stu'ba ti ndyatu' sñii bi' ndyalo'o cha' nu nchcui' ñati bi' lo'o Ni. Jua'a ndyu'ni tlyu ngu' bi' ji'i ycu'i Ndyosi.⁵ Li' ndyalo'o xca' ji'i cuu bi', ngusu'ba yu quii' nchcubi' ne', ngu' yu ji'i cuu ndyaa cha' tyú nde lo yuu chalyuu. Li' lye tsa nguañi nde chalyuu, lye tsa nguañi nchcui' tyi'yu, lye tsa ndyubii, lye tsa ngulacuj chalyuu.

Nu cati tya'a cui'chcuq

⁶ Nu cati tya'a xca' nu cua na'a na' tsa ni, nguxana ngula'á ngu' lo'o cui'chcuq nu ntsu'u ya' ngu' li'.

⁷ Li' ngula'á xca' nu nchca clyo lo'o cui'chcuq ji'i yu; hora ti ndyalú tyo quee lo'o quii' nde lo yuu li'. Lo'o ndyalú bi' hichu' ñati, li' ndyalú tañi ngu'. Sa cla'be chalyuu ndye ndyaqu'i li', jua'a ndyaqu'i sa cla'be yaca ndu, ndye ndyaqu'i sa cla'be su quii' ji'i ngu'.

⁸ Li' ngula'á xca' nu nchca tyucuaa lo'o cui'chcuq ji'i; hora ti ndyacu' sca ca'ya cua, ña'a tsaca chu' ca'ya ndyaqu'i ngua'ya nde lo tyujo'o. Li' sa cla'be ti hitya tyujo'o ngua tañi,⁹ sa cla'be ti na lu'u nu ntsu'u lo hitya tyujo'o ngujuii, sa cla'be lcaa yaca ni' nu ntsu'u chalyuu ndye nguti' li'.

¹⁰ Li' ngula'á xca' nu nchca tyuna lo'o cui'chcuq ji'i; hora ti ndyalú sca cuu' tlyu nu ntsu'u nde cua, cha' sa cla'be ti xee ndyubi' li'; lo'o xee cuichaa, lo'o xee co', lo'o xee cuu, sa cla'be ti xee ndyubi'. Sa cla'be ti nde cua, sa cla'be ti nde talya, nga'aa nda bi' xee.

¹¹ Li' ngunu'u sa cla'be hitya tso'lo nu ntsu'u chalyuu. Cuii' Quixi' Clyaa' naa cuu' tlyu bi', cha' nda clyaa' nu ngua'ya sa cla'be ti hitya nu ndyi'yu ngu'. Quiña'a ñati ngujuii xqui'ya cha' cua ndyi'o ngu' hitya bi', cha' clyaa' tsa hitya bi'.

¹² Li' ngula'á xca' nu nchca jacua lo'o cui'chcuq ji'i. Li' ngunu'u lcaa xee tlyu nu ntsu'u nde cua, cha' sa cla'be ti xee ndyubi' li'; lo'o xee cuichaa, lo'o xee co', lo'o xee cuu, sa cla'be ti xee ndyubi'. Sa cla'be ti nde cua, sa cla'be ti nde talya, nga'aa nda bi' xee.

¹³ Li' na'a na' su ndacu' sca xca' cla'be cua nu ñi'ya ña'a cua'ya ña'a bi'. Ndyuna na' cha' cuij tsa ngusi'ya yu:

—Tya'na tsa cu'ma' lo'o cula'á tya xna tya'a xca' bi' lo'o cui'chcuq ji'i ngu' ca tiya' la xi; tya'na tsa taca lcaa ñati nu tya ndyanu chalyuu lo'o cañi bi' li'.

9

¹ Li' ngula'á xca' nu nchca ca'yu lo'o cui'chcuq ji'i; hora ti na'a na' ngua'ya sca nu cuxi nde chalyuu. Masi cua ngua yu sca nu laca loo nde cua nquicha', pana ndyú yu lo yuu li', ñi'ya ndyú sca cuu. Cua ngujui ya'

ji'i yu cha' saala yu to' tyuquee su ndi'i lcaa nu cuiñaja.² Ngusaala yu to' tyuu, quiña'a tsa sñii ntyucua li'; ñi'ya nti' sca hornu tonu, jua'a ntyucua sñii bi'. Ngua talya xee cua li', ndacu' ji'i xee xqui'ya sñii nu ntyucua to' tyuu bi'.³ Laja sñii bi' ntyucua sca taju tlyu tscu', ngua'ya ni' lo yuu. Ntsu'u chacuayá' ji'i ni' caca ni' tyaala, ñi'ya laca chuni'i tyaala.⁴ Nga'aa ngujui chacuayá' ji'i ni' cua'ni ñu'u ji'i su quii, ji'i yaca ndu. Ni sca na nu ndyataa ngu', ná ca cua'ni ñu'u ni' ji'i; sca ti chacuayá' ngujui ji'i ni' cha' ta xi nu ti'i ji'i nu ngu' cuxi bi', ñati nu ná nscua cuayá' ji'i ycu'i Ndyosi nde tyacaa ngu'.⁵ Ná ngua ji'i ni' cujuui ni' ji'i ñati, sca ti cha' ti'i tsa xcube' ni' ji'i ngu' sa ca'yu co' ti; ñi'ya lo'o ndacu chuni'i ji'na, jua'a ti'i tsa xcube' tscu' bi' ji'i ngu'.⁶ Cuayá' ca'yu co', li' culana ngu' ñi'ya caca cha' cajaa ngu', pana ná nquijeloo cha' bi' ji'i ngu'; ca ti' ngu' cajaa ngu', pana tya lyiji tsa cha' cajaa ngu'.

⁷ Nu tscu' bi' ni, cua laca ngua'ni cho'o ni' ji'i ni' cha' xuu' tya'a ni' lo'o ñati, ñi'ya laca cuayu nu ndu' tajua' ti cha' cusuu'. Sca sne' ntucua scua' que ni' nu ñi'ya sne' oro ña'a; pana cloo ni' ni, ñi'ya ña'a cloo ñati ña'a cloo ni' bi'.⁸ Ñi'ya ña'a quicha' hiqee sca nu cuna'a, jua'a ña'a quicha' hiqee ni'; ñi'ya ña'a la'ya cuichi, jua'a ña'a la'ya ni'.⁹ Lo'o jua'a cua ndyacu' tyiquee ni' ñi'ya si lo'o sca lata chcuq. Lye nda'ni lu'be ni' ndacu' ni', ñi'ya lo'o nda'ni cuayu nu ntojolaqui carreta ndya'a cusuu'.¹⁰ Lo'o jua'a ntucua xtyi'i ni' ñi'ya ntucua xtyi'i chuni'i; la cui' jua'a ntucua ltsu' xtyi'i ni', cha' lo'o xtyi'i ni' xcube' ni' ji'i ñati chalyuu ña'a cuayá' tye ca'yu co'.¹¹ Ntsu'u nu laca loo ji'i ni', la cui' nu ntucua tlyu ca ne' tyuquee bi'; Abadón naa nu bi' cha'cña ji'i ngu' judío, lo'o jua'a Apolión naa nu bi' cha'cña ji'i ngu' griego, nu nti' ñacu' cha'cña ji'na: ycu'i nu ndu'ni ñu'u ji'i chalyuu.

¹² Cua ndye tsaca cha' nu chiya'a tsa nda'ni. Tya lyiji tyu'u tucua tya tyucuaa tya'a cha' nu chiya'a tsa nda'ni.

¹³ Li' ngula'á xca' nu nchca scuá lo'o cui'chcuq ji'i yu. Lo'o ndyuna na', li' nchcui' ñati ca su ndu' mesa tlyu oro nu nscua nde loo su ntucua ycu'i Ndyosi. Ca ta'a jacua iyaca mesa nguañi nchcui' ñati bi',¹⁴ nchcui' bi' lo'o xca' nu nchca scuá nu ntsu'u cui'chcuq ya' yu:

—Clyaá ma' ji'i nu jacua tya'a xca' nu ndi'i ndyaaca' ca to' sta'a tlyu, sta'a Eufrates bi'.

¹⁵ Lo'o jua'a ngua li'. Nu lo'o ngula'a nu jacua tya'a ngu' xca' bi', hora ti ngutu'u ndyaa xca' bi', cha' cujuui ji'i sa cla'be ñati tyucui' ña'a chalyuu. Cua laca ndu' yala xca' bi' cha' cujuui ji'i ngu' lo'o caca la cui' hora, masi la cui' tsa, masi la cui' co', masi la cui' yija cha' cua'ni Ni cña bi'.¹⁶ Lo'o jua'a cua laca ngujui cha' 'na, ni tsa lo tya'a sendaru

nu ntyucua hichu' cuayu ndya'a cusuu tya'a lo'o nu jacua tya'a xca bi'; tucua siyento miyon tya'a sendaru caca bi'.

¹⁷ La cui' laja lo'o nchcui' xcalá na', li' na'a na' nu tyuu tya'a cuayu bi', lo'o jua'a na'a na' ji'i' ñati' nu ntucua hichu' ni'. Ñi'ya ña'a quii', cha' ngatsi nga'a ti ña'a, jua'a ña'a chcuá ndyacu' lo tyiquee ngu'; jua'a lo'o chcuá cuaa ña'a nga'a tyiquee ngu' bi'. Ñi'ya scua' que cuichi, jua'a ña'a scua' que cuayu bi'. Lo'o jua'a nde tyuu tu'ba ni' ndyu'u quii' lo'o sñii jua'a ti, lo'o sñii ngatsi nu chiya'a tsa xtyi'i ndyu'u. ¹⁸ Sa cla'be ti ñati' chalyuu ngujuii xqui'ya quicha nu nguxtyanu quii' bi', nu nguxtyanu sñii bi', nu nguxtyanu sñii ngatsi nu chiya'a tsa xtyi'i bi'; la cui' quicha nu ndu'u tyuu tu'ba cuayu laca bi'. ¹⁹ Nde tyuu tu'ba ni', lo'o jua'a nde lo xtyi'i ni', ndacua ndyiji juersa ji'i' ni' cha' cua'ni ni' cha' cuxi; taca ji'i' ni' ta cha' ti'i ji'i' ñati' lo'o xtyi'i ti ni' cha' ntucua ltsu' lo xtyi'i ni', ñi'ya nu ntsu'u ji'i' cuaña.

²⁰ Pana ña'a ti tya ngua'ni ngu' cha' cuxi, nu ñati' nu ná ngujuii lo'o quicha bi'; ná nguxtyanu ngu' cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. Ña'a ti tya ndyu'ni tlyu ngu' ji'i' cui'i cuxi, jua'a ji'i' lcu'i jo'ó nu ndya' lo'o oro, masi jo'ó ndya' lo'o plata, masi jo'ó ndya' lo'o chcuá ngatsi, masi jo'ó ndya' lo'o quee, masi jo'ó ndya' lo'o yaca ti; ña'a ti ndyu'ni tlyu ngu' ji'i' jo'ó nu ná nchca ji'i' ña'a ji'na, ni ná nduna cha' nu nchcui' na, ni ná nchca ji'i' jo'ó bi' tya'a. ²¹ Lo'o jua'a ná ntaja'a ngu' cua'ni tye ngu' cha' ndujuii ngu' ji'i' tya'a ñati' ngu', ni ná ndye cha' ndu'ni cucha'a ngu', ni ná ndye cha' ndu'ni suba' ngu' lo'o xa' nu cuna'a, ni ná ndye cha' ntyucuaana ngu'.

10

Nu xca ji'i' ycu'i' Ndyosi nu ndy'i'ya sca quityi piti

¹ Li' laja coo ti na'a na' chaca xca nu ngutu'u ca slo ycu'i' Ndyosi, nu yaá nde cua ngua'ya nde lo yuu li'; lcaa cña nchca ji'i' xca bi'. Ndu cuaña taa lo xlya hiqee xca bi', jua'a ndubi tsa ña'a cloo xca bi' ñi'ya ndubi ña'a loo cuichaa; lo'o jua'a tyijya quiyá yu, jua'a tyijya nda yu, lye ndyu'u xee ñi'ya laca lo'o ndyatú quii'. ² Ya' yu ntucua sca quityi piti ti nu cua nchcana. Li' quiyá yu tsu' cui' ngusta yu nde lo tyujo'o, quiyá yu tsu' coca ngusta yu nde lo yuu btyi'. ³ Lo'o li' cui' ngusi'ya xca bi', ñi'ya nti' nxi'ya cuichi; lo'o ngusi'ya nu xca bi', lye nguañi nchcui' tyi'yu li', cha' stu'ba ti nchcui' nu cati tya'a tyi'yu nu ntsu'u chalyuu. ⁴ Lo'o ndye nchcui' tyi'yu bi', li' cua scua ti na' cha' nu nda tyi'yu bi', pana ndyuna na' nchcui' sca nu ntucua ca slo ycu'i' Ndyosi li':

—Xu'ba cuatsi' nu'u cha' nu nda nu cati tya'a tyi'yu bi' —nacuj Ni jna'—. Nga'aa scua nu'u cha' bi' lo quityi.

⁵ Li' ngusicua xca bi' ya' tsu' cui' nde cua, la cui' xca nu cua na'a na' ndu' lo tyujo'o, nu ndu' lo yuu btyi'. ⁶ Li' nchcui' xca bi':

—Chacuayá ji'i' ycu'i' Ndyosi nu ná tye tsiya' ti yija ji'i' Ni, bi' laca cha' nu nchcui' na' re —nacuj xca bi'—. Ycu'i' Ni laca nu ngüiñá lcaa na nu ntsu'u nde cua, jua'a ngüiñá Ni lcaa na nu ntsu'u nde lo yuu chalyuu, jua'a ngüiñá Ni lcaa na nu ntsu'u lo tyujo'o. Ndi'ya nchcui' cha' nu nda Ni: Nga'aa tiya' tsa nacuj ycu'i' Ndyosi cha' caá Ni cha' cua'ni cuayá' Ni ji'i' ñati' chalyuu; ⁷ lo'o xana cula'a xca nu nchca cati lo'o cui'chcuá ji'i', li' xana cua'ni Ni cña nu cua ndacha' Ni ji'i' jyo'o cusu' nu nda cha' ji'i' Ni lo'o ñati' tya sa'ni la. Ntsu'u yacu' ti cha' bi' cua sa'ni, pana juani cua ndañi liñi cha' bi'.

⁸ Li' chaca quiyá' nguañi nchcui' nu ntu-cua ca slo ycu'i' Ndyosi bi', nchcui' lo'o na':

—Yaa xñi' nu'u quityi piti ti nu cua nch-cana ntucua ya' xca nu ndu' lo tyujo'o nu ndu' lo yuu chalyuu bi'.

⁹ Ndyá'a na' su ndu' xca bi' li', ni na' ji'i' cha' ta quityi piti ti bi' na.

—Yalo'o nu'u ji'i' quityi re —nacuj—. Chcui' lyiji nu'u lo quityi re, cha' ca cuayá' tso'o ti' nu'u ji'i'; caca xñi' ti' nu'u li', masi tso'o ti' ngua ti' nu'u lo'o na'a nu'u ji'i' tya clyo.

¹⁰ Li' ngusñi na' quityi piti ti nu ntucua ya' yu, nchcui' na' lo quityi bi'. Lo'o na'a na' ji'i', li' tso'o tsa ngua ti' na', ñi'ya laca lo'o ndyacu na cuiña' cuityu cha' tyixi tsa; pana nu lo'o cua ngua cuayá' ti' na' ni cha' nda, xñi' tsa ngua ti' na'. ¹¹ Li' nchcui' Ni lo'o na':

—Tya chaca quiyá' ntsu'u cha' chcui' nu'u cha' lo'o ñati, lcaa cha' nu cua nti' ycu'i' Ndyosi ta Ni lo'o lcaa lo ñati chalyuu, masi lo'o ngu' nu laca loo, masi lo'o ñati tyucui ña'a chalyuu mala su ndi' ñati; masi lo'o ñati nu nchcui' cua ña'a ca lo cha' cña nu nchcui' ñati chalyuu chcui' nu'u.

11

Tucua tya'a ñati nu ndu nde chalyuu nchcui' cuentya ji'i' ycu'i' Ndyosi

¹ Li' nda ycu'i' Ndyosi sca yaca cualyaa 'na; lyaá tsa yaca bi', cha' tyu'u cuayá' lo'o. Nchcui' Ni lo'o na' li':

—Su'ba cuayá' clya nu'u nde ni'i' tlyu ji'i' ycu'i' Ndyosi, cha' caca ni'i' bi' cuentya jna' cha' ña'asii na' ji'i'; jua'a su'ba cuayá' nu'u loo mesa su ntucua msta nu nsta ngu cuentya jna'. Clyacua nu'u ni lcaa tya'a ñati nu ndi' ca bi' nu ndyu'ni tlyu jna' nu laca ycu'i' Ndyosi li'. ² Nga'aa su'ba cuayá' nu'u nde liya' toni' tlyu bi', cha' cuentya ji'i' xa' ñati nu ná ndaquiyá' jna' nu laca

ycui' Ndyosi tsiya' ti laca bi'. Chiya'a tsa cua'ni ngu' bi' lo'o tyi'i ngu' quichi' bi', la cui' quichi' tlyu nu laca quichi' nu cuentya jna' laca bi'. Tu'ba ntucua tucua co' tyi'i ngu' bi', ³ li' ta na' tucua tya'a ñati nu caa chalyuu cha' chcu'i ngu' lcaa cha' nu nti' na' ta na' lo'o ñati. Tyucuaa ngu' bi' tsatu' ngu' cla'be quichi' bi' tyempo li' —nacu' Ni 'na—, ña'a cuaya' tya'a tii tyucuaa siyento ntucua snayala tsá tyu ngu' bi'. Tyucui tyempo cacu' ngu' bi' late' ngata, cha' tonu tsa cha' nu ta ngu' lo'o ñati, ñi'ya nu cua'ni na' nde loo la.

⁴ Lo'o ndu tyucuaa ñati bi' chalyuu, ndu ngu' cuentya ji'i ycu'i Ndyosi nu laca loo tyucui ña'a chalyuu; nxyucua tsa ycu'i Ndyosi ji'i ngu' bi', cha' chcu'i ngu' lcaa cha' nu nti' ycu'i Ni ta Ni lo'o ñati. Caca ngu' ñi'ya laca tucua tya'a yaca si'yu olivo, lo'o jua'a caca ngu' ñi'ya laca tucua tya'a candyeru. (Tso'o tsa setye ndyu'u ji'i si'yu olivo bi', cha' tyaqu' ne' candyeru.) ⁵ Lo'o cua nti' ñati chalyuu cua'ni lya' ti' ji'i ngu' bi', li' tyalú quii' tu'ba ngu' nu ndu bi', cha' tsumj' ji'i ñati cuxi; tye cua'ni ñu'u ji'i ñati bi' li'. Jua'a cajaa lcaa ñati nu cua'ni lya' ti' ji'i ngu' bi'. ⁶ Cua ntsu'u chacuaya' ji'i ngu' nu ndu bi', cha' cua'a ngu' ji'i coo, cha' ná ca'ya tyo tsiya' ti tyucui tyempo lo'o ta ngu' cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o ñati; jua'a ntsu'u chacuaya' ji'i ngu' cha' cua'ni ñu'u ngu' ji'i lcaa suu hitya cha' caca tañi; jua'a taca ji'i ngu' ta ngu' lcaa lo quicha cha' quiji' ji'i ñati chalyuu, ni jacua' nti' ngu' cha' caca quicha ñati. ⁷ Lo'o tye cña nu cua'ni tyucuaa ñati bi' nde chalyuu, li' xana nu na'ni xña'a nu ntsu'u ca tyuquee bi', xuu' na'ya ni' lo'o tyucuaa ñati nu ndu bi' li'; tyijiloo nu bi' ji'i ngu' bi' li', cuati cujuui ji'i ngu'. ⁸ Li' tyanu tyucuaa jyo'o bi' ca su ntsiya ngujui to' calle quichi' tlyu bi', la cui' quichi' su ngujui' ca'a ngu' ji'i ycu'i nu Xu'na na lo crusi. Xña'a tsa ngu' quichi' bi', bi' cha' ntsu'u sca cha' nu nchcui' ñati ji'i, cha' ñi'ya ngua ngu' quichi' Sodoma cua sa'ni, la cui' ñi'ya ngua ngu' quichi' Egipto cua sa'ni, jua'a laca ngu' quichi' tlyu bi' juani. ⁹ Lo'o li' tya'a ñati tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'i ñati, lcaa lo ñati chalyuu, masi ñati nu ngutu'u cua ña'a ca quichi' tyi ngu', masi ñati nu nchcui' cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcui' ñati chalyuu; tyu'u scua sna tsá cla'be nu tya'a ngu' tya'a na'a ngu' ji'i jyo'o bi' ca su nscua ngu'. Ná ta ngu' chacuaya' cha' tyasi' jyo'o bi'. ¹⁰ Chaa tsa ti' caca ñati chalyuu cha' cua ngujui tyucuaa ñati nu ngutu' bi', bi' cha' cua'ni ngu' ta'a; lu'ba ti ta ngu' xly'a'be tyaa su ndi'i tya'a ngu', cha' chaa tsa ti' ngu'. Xqui'ya tyucuaa jyo'o bi' quiña'a tsa cha' nchcub'e' ngujui ji'i ñati chalyuu, nacui' ngu'. ¹¹ Pana nu lo'o cua ndu'u scua sna tsá cla'be bi', li' chaca quiya' nda ycu'i Ndyosi xtyi'i ndyalaa ne' cresiya

ji'i tyucuaa ngu' jyo'o bi'; xa' ndatu' ngu' li'. Ndyutsii tsa lcaa ñati nu na'a ji'i ngu' bi', cha' cua ndyu'u ngu' chaca quiya'. ¹² Li' ndyuna tyucuaa ñati bi' lo'o ngusi'ya ycu'i Ndyosi ji'i ngu' ca su ntucua Ni nde cua:

—Tyacu' clya ma ca nde cua re —nacui Ni.

Laja lo'o ña'a tya'a cusuu ngu' ji'i ngu', li' ngutu'u ngu' ndyaa ngu' nde cua; laja coo ti ndyaa ngu'. ¹³ La cui' hora bi' lye tsa ngulacu' chalyuu; su nchca tii tya'a bariyu quichi' bi', tyucui ña'a sca bariyu ndye nguti' li'. Cati mil tya'a ñati ngujui li', xqui'ya cha' ngulacu' chalyuu. Lye tsa ndyutsii nu xa' la ñati nu ndyanu li', ndyutsii tsa ngu' ji'i ycu'i Ndyosi nu ndi'i nde cua cha' nchca ji'i Ni cua'ni Ni cña nu jua'a tonu tsa; ndube tsa ti' ngu' cha' ngua'ni Ni jua'a.

¹⁴ Cua tucua quiya' ndye cha' cuxi nu yaa lo chalyuu, pana cua lijya ti cha' caca chaca cha' cuxi nde chalyuu.

Chaca tya quiya' ngula'a cui'chcua

¹⁵ Li' cua ndya'a cati quiya' nguañi ngula'a xcá lo'o cui'chcua ji'i. Nguañi nda xtyi' tyuu' tya'a ñati nde cua li', nu ndi'ya nchcui':

Ca juani ndyanu tachaa cha' ji'i ycu'i nu Xu'na na, jua'a ji'i Cristo, cha' caca Ni loo ji'i tyucui ña'a chalyuu, nacui' ngu'. Lo'o juani ná nga'a cha' tye cha' culo Ni cña chalyuu.

¹⁶ Li' ngua'ni tlyu nu ngu' cusu' bi' ji'i ycu'i Ndyosi, nu calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu' nu ntyucua lo yaca xly'a ca su ntucua ycu'i Ndyosi; ndyaa stii ngu' nde loo ngu' lo yuu cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i Ni. ¹⁷ Ndi'ya nchcui' ngu' li':

Ndyosi Xu'na ya, nacui' ngu', cua nchca jinu'u cua'ni lcaa cña.

Na lu'ú nu'u juani, lo'o la cui' ti lu'ú nu'u nu ngua tya clyo la, jua'a tya lu'ú nu'u nde loo la.

Tsa xly'a'be jinu'u cha' cua nguxana nu'u ndyu'ni nu'u quiña'a tsa cña tlyu nde chalyuu.

Ndube tsa ti' ya cha' cua nguxana nu'u laca nu'u loo,

¹⁸ masi ti'i tsa nchca ñasi' xa' la ñati nu ná ndaquiya' jinu'u.

Cua ngulala ti tyempo cha' ta nu'u cha' ti'i ji'i ngu' bi',

cha' cua'ni cuaya' nu'u ji'i lcaa jyo'o.

La cui' tyempo tya nu'u xly'a'be ji'i ñati nu ngua'ni cña jinu'u,

cha' cua ngua'aloo nu'u cña ji'i ngu' cha' chcui' ngu' cha' jinu'u nde chalyuu;

jua'a tya nu'u xly'a'be ji'i ñati nu ndaquiya' jinu'u, masi ñati cuañi', masi ñati cusu'.

Cua ndyalaa tyempo cha' cua'ni ñu'u nu'u ji'i ñati nu ngua'ni ñu'u ji'i ñati chalyuu.

¹⁹ Li' na'a na' su ntucua laa tlyu ji'i ycu'i Ndyosi nde cua, na'a na' ca ne' laa su nscua cña' tacati, su ngutucua ycu'i Ndyosi laja ñati ji'i Ni nu ngua tya sa'ni la. Lo'o li' lye tsa nguañi nde chalyuu, lye tsa ndyubii, cuati lye tsa ndañi nchcui' tyi'yu; li' ngulacuj chalyuu, jua'a clyaa tsa tyo quee ngua'ya.

12

Ndyu'ni tyaala cuaña tonu ji'i sca nu cuna'a

¹ Li' nde cua ndyu'u tucua sca cuayá' nu nda ycu'i Ndyosi cha' culu'u Ni ji'na, sca cha' nu ndyaca chalyuu laca bi'; bi' laca sca nu cuna'a nu ntsu'u ste' ndubi ña'a. Ñi'ya ndubi ña'a xee cuichaa, jua'a ña'a late' lacu' nu cuna'a bi'. Li' ngusta quiya' nu cuna'a chü' co'. Tii tyucuaa tya'a cuii nscua lo xlya hique nu cuna'a bi'; ñi'ya nscua sca sne' ti, jua'a nscua bi'. ² Cua ntsu'u sñi' nu cuna'a bi'; nchcube' tsa nu cuna'a, ngusi'ya tsa cha' cua ngulala ti cala sñi'. ³ Yala ti ndyu'u tucua chaca cuayá' nde cua li'; sca cuaña tlyu nu nga'a ña'a laca bi', nu cati tya'a scau' que ni' ntucua. Jua'a sca sne' oro ntucua ca ta'a scau' que ni' bi', lo'o jua'a ntucua tii tya'a sata ni'. ⁴ Ngujui' xtyi'i ni' cuii nu ntsu'u nde cua; ngusalú ni' ña'a tsaca cla'be lcaa cuii bi', ndyalú cuii nde lo yuu chalyuu. Li' ndatü nu cuaña bi' nde loo su ndü nu cuna'a nu cua cala ti sñi'; lo'o cala bi', hora ti cacu cuaña ji'i, ngua ti' ni'. ⁵ Ngula sca sñi' quiyu ji'i nu cuna'a bi' li'. Cua lijya bi' chalyuu, cha' liñi ti culo bi' cña ji'i lcaa ñati chalyuu; pana hora ti ngüi'ya ycu'i Ndyosi ji'i sñi' nu cuna'a bi', ndyalo'o Ni ji'i yu nde su tlyu su ntucua ycu'i Ni. ⁶ Li' ngusna nu cuna'a ndyaa ne' quixi' ca su tyi'i ycu'i ti ma'; cua laca ngua'ni cho'o ycu'i Ndyosi sca su tyi'i ma', su ña'asji Ni ji'i ma', ca bi' tyanu ma' tii tyucuaa siyento ntucua snayala tsá li'.

⁷ Li' nguxana cha' cusuü ca su ntucua ycu'i Ndyosi. Ndü Miguel nu laca xu'na xca ji'i ycu'i Ndyosi, ndü lo'o xca nu cuentya ji'i Ni; jua'a cua ndü nu cuaña tonu lo'o xca ji'i. Ti'i tsa ngusuü tya'a ngu' li'. ⁸ Pana cua ntijiloo Miguel ji'i nu cuaña bi', nga'aa ngua ji'i nu cuaña bi' tyanu ca slo ycu'i Ndyosi lo'o xca ji'i Ni li'; ⁹ cua ngulo'o Ni ji'i ngu' nu ndü cuentya ji'i nu cuaña bi' li'. Sa'ni ndya'a nu cuaña bi', ycu'i nu xña'a naa bi'; la cui' bi' laca nu naa Satanás. Xcui' na ñilo'o bi' ji'i ñati tyucui ña'a chalyuu. Pana cua ngulo'o ycu'i Ni ji'i nu xña'a lo'o xca ji'i, ndyaa ngu' nde lo yuu chalyuu li'.

¹⁰ Lo'o li' cuji tsa nguañi nchcui' sca ñati nde cua;

—Juani taca ña'a na ñi'ya ngua'ni lyaá ycu'i Ndyosi ji'i ñati chalyuu ya' nu xña'a —nacuj ngu'—. Nguula tsa cña ndu'ni Ni chalyuu, bi' cha' laca Ni loo juani, lo'o jua'a cua ndyalaa tyempo cha' caca Cristo loo tyucui ña'a chalyuu. Nu ngua tya tsubi' la ndü nu xña'a bi' ca slo ycu'i Ndyosi, cha' tsá lo'o talya ngusta bi' qui'ya hichu' ñati tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús; pana juani cua ngulo'o Ni ji'i ca su ntucua ycu'i Ni, cua ndyu'u laja ngu' bi' li'. ¹¹ Nu ngu' tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús ni, cua ntijiloo ngu' ji'i nu xña'a bi', xquiy'ya cha' ngujui Jesús nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Ná ntsij ngu' bi' ta ngu' cha' tso'o ji'i Jesús lo'o xa' ñati; ntaja'a ngu' bi' chcu'i ngu' cha' bi', masi cujuu ñati ji'i ngu' bi' xquiy'ya cha' ñasi' tsa ñati ji'i Jesús. ¹² Bi' cha' juani —nacuj nu ntucua nde cua bi'—, ca chaa ti' cu'má nu ndi'i má nde su ntucua ycu'i Ndyosi; pana tya'na tsa caca cu'má nu ndi'i má nde chalyuu, nu ndi'i má nde lo tyujo'o. Cua ngua'ya ycu'i nu xña'a nde su ndi'i má, lo'o juani ñasi' tsa bi' ndya'a; cua jlo ti' bi' cha' tya xi tya tsá ndyanu ji'i cha' cua'ni lya' ti' ji'i ñati chalyuu.

¹³ Nu lo'o ngua cuayá' ti' nu cuaña tonu bi' cha' cua ngulo'o ycu'i Ndyosi ji'i lijya nde lo yuu chalyuu, li' ngutu'u lca'a ni' ji'i nu cuna'a nu ntsu'u sñi' qui'yu bi', cha' lye tsa cua'ni lya' ti' ji'i ma' ngua ti' ni'. ¹⁴ Li' nda ycu'i Ndyosi sca latya lu'be ji'i nu cuna'a bi', ñi'ya ña'a lu'be sca cua'ya tlyu, cha' taca ji'i ma' tyacui ma' tsaa ma' ca su tyanu tso'o ti ma' ne' quixi', su tyijyu' tsa ji'i ca su ndya'a cuaña bi'. Ca bi' ña'asji Ni ji'i ma', ña'a cuayá' nu tyu'u scaa sna yija cla'be. ¹⁵ Li' ngusalú nu cuaña bi' hitya tu'ba ni' ndyaa chü' nu cuna'a bi'; ñi'ya sca sta'a clyaa, jua'a ndyalú hitya tu'ba ni' cha' cly'a'ba lyiji cho' ngua ti' ni'. ¹⁶ Li' nguxtyucua yuu ji'i nu cuna'a bi', bi' cha' sñi nchcana tu'ba yuu, ndye hitya ngutu'u tu'ba cuaña ndyo'o yuu li'. ¹⁷ Ngunasj' tsa nu cuaña bi' ji'i nu cuna'a bi' li', ndyaa ndyaana ni' cha' cusuü lo'o lcaa ñati nu tyu'u ji'i nu cuna'a ca tya' la; nxuü tya'a ni' lo'o lcaa ñati nu taquiya' ji'i cña nu ngulo ycu'i Ndyosi ji'na, nu ña'a ti ná ntsij ngu' cha' cacha' liñi ngu' cha' ji'i Jesús ji'i xa' ñati.

13

Nu tucua tya'a na'ni nu chiya'a ña'a

¹ Ndyaa na' ndyatü na' to' tyujo'o li'. Na'a na' nde to' hitya tyujo'o lijya ndu'u tucua sca na'ni nu chiya'a tsa ña'a; ntucua tii tya'a sata ni', cuati ntsu'u cati tya'a hique ni'. Ca ta'a sata ni' bi' cua ntucua sne' nu ndubi tsa ña'a, cha' laca ni' loo nde chalyuu. Ca ta'a scau' que ni' cua nscua xtañi cuiñaja, xtañi bi' nchcui' cha' ti' ji'i ycu'i Ndyosi.

² Ñi'ya cuichi jo'ó, jua'a ña'a ni', ngua ti' na'; pana tyaala ña'a quiya' ni', tyucuj tsa xcatya' ni' ñi'ya ña'a xcatya' oso. Lo'o tu'ba ni' ni, ñi'ya ña'a tu'ba cuichi sa'a cuiña', jua'a ña'a tu'ba ni'. Nda nu cuaña bi' cña loo jil'i nu na'ni chiya'a ña'a bi', cha' caca ni' loo jil'i ñati chalyuu, ñi'ya laca ycu' loo. Lo'o jua'a nu cuaña bi' ni, nda ni' chacuayá' jil'i na'ni chiya'a ña'a bi', cha' caca cua'ni ni' cña, cha' tyanu tlyu ni' macala su nti' ycu' ni'. ³ Cua ndyanu cuayá' lo sca scua' que ni' su ngua quicha ni'; cua cajaa ti ni' tyempo bi', ngua ti' na', pana ngua tso'o su lye tsa quicha ni'. Ndube tsa ti' ñati chalyuu ña'a jil'i ni'; ngusñi ngu' cha' jil'i ni' li', xqui'ya cha' ngua tso'o chaca quiya' su lye quicha ni'. ⁴ Ngua'ni tlyu lcaa ñati jil'i nu cuaña bi' li', cha' cua nda bi' chacuayá' cha' caca tlyu nu na'ni chiya'a ña'a bi'; jua'a ngua'ni tlyu ngu' jil'i ycu' na'ni chiya'a ña'a. Nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' li': —Ná tucui ndi'j chalyuu nu stu'ba lo'o nu na'ni jua. Nga'aa nchca jil'i ñati xuu tya'a lo'o ni'.

⁵ Cua ngujui chacuayá' jil'i nu na'ni chiya'a ña'a bi', cha' chcu' cua ña'a ca ti cha', masi lye tsa cua'ni tyucuaa ti' ni', masi chcu' cuxi ni' jil'i ycu' Ndyosi. Tu'ba ntucua tucua co' ntsu'u chacuayá' jil'i ni' cha' caca ni' loo nde chalyuu. ⁶ Li' nguxana na'ni chiya'a ña'a bi' nda ni' qui'ya jil'i ycu' Ndyosi: nchcui' cuxi na'ni bi' jil'i lcaa cña nu ndu'ni Ni; jua'a nchcui' cuxi ni' jil'i su tlyu nde cua ca su ntucua ycu' Ni; jua'a cuxi tsa nchcui' ni' jil'i lcaa ñati jil'i ycu' Ni. ⁷ Ngujui chacuayá' jil'i ni' cha' xuu tya'a ni' lo'o ñati nu ntsu'u cha' jil'i lo'o ycu' Ndyosi, cha' tyijiloo ni' jil'i ngu' bi'. Lo'o li' ngujui chacuayá' jil'i ni' cha' caca ni' loo jil'i tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'j ñati, masi lcaa lo ñati chalyuu nu ngutu'u cua ña'a ca quich'i tyi ngu', nu nchcui' cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcui' ñati chalyuu; ⁸ lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu cua'ni tlyu ngu' jil'i na'ni bi' li', si ná nscua xtañi ngu' lo quityi jil'i ycu' Ndyosi. Nu ngua tya clyo la lo'o tya lyiji cuiña' Ni chalyuu, tya li' ngucua Ni xtañi ñati nu ná nga'a cha' tye chalyuu jil'i. Cua ndyanu quityi bi' cuentya jil'i nu ñi'ya ña'a xlya' nu cua ndyujui ñati jil'i tsaca quiya'.

⁹ Bi' cha' cua'a jyaca ma juani, si tyaja'a ma cuna ma xi. ¹⁰ Si lo'o nscua cha' tsalo'o ngu' jil'i tsaca ma ne' chcu, jua'a caca lacua. Ná cutsji ma li'. Si lo'o nscua cha' cuju' ñati jil'i tsaca ma, masi lo'o maxtyi, jua'a caca lacua. Ná cutsji ma li'. Ndu'ni cha' talo tsa tyiquee na jil'i cha' cuxi; ndu'ni cha' lcaa tsa taquiya' na jil'i ycu' Ndyosi si ntsu'u cha' ji'na lo'o Ni nde chalyuu.

¹¹ Li' na'a na' chaca na'ni chiya'a ña'a lijya ndyu'u tucua nde lo yuu chalyuu. Ntucua tucua tya'a sata ni'; ñi'ya ña'a sata xlya' cuañi', jua'a ña'a sata ni', pana nchcui' ni'

ñi'ya nu nchcui' nu cuaña tonu bi'. ¹² Ñi'ya nchca jil'i na'ni chiya'a ña'a nu yaa tya clyo la nclyo ni' cña, la cui' jua'a nchca jil'i nu chaca na'ni bi' culo ni' cña jil'i ñati; cha' juersa ndatsaa ni' jil'i lcaa ñati chalyuu cha' cua'ni tlyu ngu' jil'i na'ni nu yaa clyo, nu ngua tso'o su ti' tsa ngula'a hique ni'. ¹³ Lo'o nu chaca na'ni chiya'a ña'a bi', lo'o bi' ngua'ni quiña'a cha' tlyu; ngua'ni bi' cha' ndyalú quii' nu ntsu'u nde cua nde lo yuu cha' ña'a lcaa ñati jil'i. ¹⁴ Lo'o jua'a nguñilo'o ni' jil'i lcaa ñati tyucui ña'a chalyuu xqui'ya cha' tlyu nu ndyu'ni ni' lo'o ndi'j ni' slo nu na'ni nu yaa tya clyo bi'. Li' nchcui' ni' lo'o lcaa ñati chalyuu cha' cuiña' ngu' sca lcu' tyu, cha' cua'ni tlyu ngu' jil'i lcu' bi'; nguñiña' ngu' lcu' jil'i nu na'ni nu yaa tya clyo bi' li', na'ni nu ngua tso'o masi ti' tsa ngula'a hique ni'. ¹⁵ Lo'o li' ngujui chacuayá' jil'i nu chaca na'ni bi', cha' culatu'u cui'j cha' tya xty'i lo lcu' jil'i na'ni nu yaa clyo bi'; ngua jil'i lcu' chcu' lo'o ñati li', ngua jil'i cuju'ni jil'i lcaa ñati nu ná ntaja'a cua'ni tlyu jil'i. ¹⁶ Ngulo ni' cña jil'i lcaa ñati cha' chca'a cuayá' ya' ngu' la'a tsu' cui, masi chca'a cuayá' nde tyacaa' ngu'; masi ñati tlyu, masi ñati jua'a ti, masi culiya' ngu', masi ti' ngu', masi msu nu cua ngu'ya ñati jil'i, masi msu nu ndi'j tso'o ti, chca'a cuayá' jil'i lcaa ñati cuentya jil'i nu xña'a. ¹⁷ Ni sca ñati nga'aa ntsu'u chacuayá' jil'i cha' cui'ya yu'ba, ni cha' cuju' yu'ba, si ná ngua'a cuayá' jil'i ni' loo ngu'. Lo'o nu cuayá' bi' ni, xtañi na'ni nu chiya'a ña'a bi' laca, cha' número nu ca jil'i xtañi ni' laca cuayá' bi'. ¹⁸ Cui'ya na cuentya ni cha' ndyaca re. Si culacua tso'o ti' na, quije cha' ji'na ñi'ya ndyu'u cha' jil'i número jil'i na'ni bi'; número jil'i ni' ni, ñi'ya laca xtañi ñati, jua'a laca bi'. Nde laca número bi': scua siyento ntucua snayala ntucua scua.

14

Sca siyento ntucua tu'ba ntucua jacua mil tya'a ñati lubii

¹ Lo'o li' na'a na' chaca quiya' ca ndacua su ndu nu ñi'ya ña'a xlya' bi' lo xlya ca'ya Sión; stu'ba ti ndu bi' lo'o sca siyento ntucua tu'ba ntucua jacua mil tya'a ñati. Nde tyacaa ñati bi', ndacua nscua xtañi nu ñi'ya ña'a xlya' bi', lo'o la cui' bi' nscua xtañi ycu' Ndyosi Sti Ni. ² Cuij' ngañi nde su ntucua ycu' Ndyosi li'; ñi'ya ndañi ndyal' hitya sca sta'a clyaa to' quee jaa' su cua tsa ndyal' hitya, ñi'ya ndañi lo'o lye tsa nchcui' tyi'yu, jua'a ngañi bi', ngua ti' na'. Ndacua ndu tyuu tya'a ñati nu tso'o tsa ntyijil' ya' ngu' lo sañi, ngua ti' na'; ³ nde loo su ndu yaca xlya tlyu su ntucua ycu' Ndyosi, ca su ndu nu jacua tya'a na'ni tacati bi', ca su ndu nu ngu' cusu' bi', ca bi' ndu ñati nu ndyula lo'o sañi bi'. Sca ti nu ñati quiña'a bi' ngua jil'i

cula tu'ba jji bi'; ná ngua jji' xa' ñati chalyuu ca tsa'a ngu' jji bi', cha' sca jji nu bilya cuna ñati chalyuu laca bi'. Sca ti nu sca siyento ntucua tu'ba ntucua jacua mil tya'a ñati nu ngua'ni lyaá Ni jji' nde chalyuu, bi' ñati laca nu ngua jji' cula tu'ba jji bi'. ⁴ Ñati lubii tsiya' ti laca nu ngu' quina'a bi'. Ná ngutu'u cha' jji' ngu' bi' lo'o xa' nu cuna'a nu lo'o nguti'i ngu' chalyuu, ná ngua'ni ngu' bi' cha' suba' tsiya' ti; nguta'a ngu' lo'o nu ñi'ya ña'a xlya' bi' macala su ndya'a. Cua ngua'ni lyaá Ni jji' ngu' bi', cha' bi' laca ñati nu tso'o nti' ycu' Ndyosi ña'a Ni jji' tya lo'o nguxana cha' jji' nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Tya clyo ngusubi Ni jji' ngu' bi', cha' cua'ni ngu' cña jji' Ni. ⁵ Ná ntucua cha' cuiñi tu'ba ngu' bi' tsiya' ti, cha' ná ntsu'u cha' cuxi jji' ngu' bi' tsiya' ti.

Tya xna tya'a xca jji' ycu' Ndyosi

⁶ Na'a na' ndyaa chaca xca jji' ycu' Ndyosi li', nu cua' tsa ndacui ndyaa; ndyalo'o bi' jji' sca cha' tso'o nu ngua ti' ycu' Ndyosi chcu' lo'o lcaa ñati chalyuu, sca cha' nu ndulo tsa jji' ñati cha' cuna ngu'. Lcaa tyempo ná tye chca cha' bi'. Slo lcaa lo ñati chalyuu tyucui ña'a chalyuu mala su ndi' ñati, cua ña'a ca quich'i tyi ngu', ñati nu nchcui' cua ña'a ca lo cha'cña nu nchcui' ñati chalyuu, ca bi' ndyaa xca bi', cha' chcu' lo'o lcaa ñati. ⁷ Cuij nchcui' xca bi' lo'o ngu' li'.

—Cutsii cu'ma jji' ycu' Ndyosi, cube ti' ma jji' Ni cha' tlyu tsa cña ndu'ni Ni chalyuu —nacuj xca bi'—. Cua ndyalaa tyempo cha' cua'ni cuayá' Ni jji' lcaa ñati chalyuu. Cua'ni tlyu ma jji' ycu' Ndyosi cha' cua ngüñá Ni nde cua, jua'a ngüñá Ni chalyuu, jua'a ngüñá Ni tyujo'o, jua'a ngüñá Ni lcaa su ntyucua hitya —nacuj xca.

⁸ Lo'o ndyaa xca bi', li' ndyalaa chaca xca cha' chcu' lo'o ñati:

—Cua nguti quich'i —nacuj nu chaca xca bi'—. Cua nguti quich'i tlyu nu naa Babilonia, xqui'ya cha' ngua'ni ñu'u ngu' quich'i bi' jji' lcaa ñati chalyuu. Cuxi tsa cña nu ngua'ni ngu' quich'i bi', xqui'ya cha' ndu'ni tlyu ngu' jji' lcu' jo'o; jua'a ngulu'u qui'i ngu' jji' xa' ñati cha' cua'ni ngu' la cui' ti cha' cuxi slo jo'o —nacuj xca nu nchca tyucuaa bi'.

⁹ Nchca sna quiya' juani yaa chaca xca. Cuij nchcui' lo'o ñati li'.

—Xcube' ycu' Ndyosi jji' cua ña'a ca ñati nu ndyu'ni tlyu jji' nu na'ni chiya'a ña'a bi', masi jji' ycu' ni', masi jji' lcu' jji' ni'. Lo'o jua'a xcube' Ni jji' lcaa ñati nu nga'a cuayá' jji' ni' nde tyacaa ngu', jua'a si nga'a cuayá' jji' ni' chu' ya' ngu'; ¹⁰ xcube' Ni jji' ngu' bi', cha' lye tsa ngunas' Ni. Tyaqui ngu' bi' lo'o sca qui' tlyu nu nguxa' lo'o yuu sufri su ña'a nu ñi'ya ña'a xlya' bi' jji' ngu'; jua'a lcaa xca nu cuentya jji' Ni ña'a jji' ngu' bi' li'. ¹¹ Tyucui tyempo ná tye cha' tyatü sñii qui' su nchcube' ñati bi'; ná caja ñi'ya clyaa ngu'

bi' jji' ycu' Ndyosi, lcaa ñati nu cua ngua'ni tlyu jji' na'ni bi', masi jji' lcu' ti ngua'ni tlyu ngu'; masi nga'a cuayá' ti jji' ni' nde tyacaa ngu' lo'o chu' ya' ngu', nga'aa clyaa ngu' bi'. ¹² Lo'o nu na ni, talo na jji' cha' cuxi sca ti si ntsu'u cha' jji' na lo'o ycu' Ndyosi, sca ti si taquiya' na cña nu ngulo Ni jji' na, sca ti si xñi tso'o na cha' jji' Jesús; sca ti jua'a taca jji' na talo na jji' nu cha' cuxi bi'.

¹³ Li' nda'ni xtyi' ca su ntucua ycu' Ndyosi, nchcui' sca ñati lo'o na':

—Sca clya nu'u cha' re: “Tso'o tsa caca tyiquee ñati nu ndyijii laja lo'o ndyu'ni ngu' cña jji' ycu' Ndyosi nu Xu'na na tyempo nde loo la”. La cui' jua'a laca cha' nu nda Xtyi' ycu' Ndyosi lo'o ma. Nacu' cha' ca bi' tyi' cña ñati bi' li', cha' tso'o tsa cña nu ngua'ni ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu; ndiya ti' Ni cña nu ngua'ni ngu', bi' cha' tyi'u ti' ycu' Ndyosi jji' cña nu cua ngua'ni ngu' bi' li' —nacuj Ni jna'.

Nchca clacua nde chalyuu

¹⁴ Li' na'a na' su ndacui sca coo ngati, chu' coo bi' ntucua sca nu ñi'ya ña'a ñati ña'a; ntucua sca sne' oro hique Ni, lo'o ya' Ni ndacui sca maxtyi cha tu'ba. ¹⁵ Li' ngutu'u sca xca ne' laa jji' ycu' Ndyosi nde cua, nu cui' ngusi'ya jji' ñati nu ntucua chu' coo bi'.

—Xu'ba clya nu'u maxtyi jinu'u, xuti' nu'u jji' quixi' trigo, cha' bi' laca ñati jji' ycu' Ni nu ndi' chalyuu. Cua ndyalaa la cui' hora cha' caca clacua chalyuu, cua laca ngusca se'i cha' caca bi'.

¹⁶ Ngua'ya nu ntucua chu' coo bi' nde lo yuu li', nguscuj maxtyi jji' cha' si'yu quixi' li'; jua'a ngua clacua nde chalyuu.

¹⁷ Li' na'a na' chaca xca nu ngutu'u ne' laa jji' ycu' Ndyosi nde cua, nu ndacui maxtyi cha tu'ba ya' yu'. ¹⁸ Jua'a ngutu'u tya chaca xca nu ndu' to' mesa su ndyaquj msta, yaa li'; bi' laca nu laca loo jji' qui' bi'. Li' cuij ngusi'ya bi' lo'o xca nu ndacui maxtyi cha tu'ba ya':

—Xu'ba clya nu'u maxtyi jinu'u, xi'yu jyacua' si'yu losu' tyixi nu ntsu'u chalyuu, cha' ngumj tsa ña'a si'yu bi'.

¹⁹ Ngua'ya xca bi' li', nguscuj yu maxtyi jji' yu nde lo yuu chalyuu, ngusi'ya yu jji' jyacua' si'yu losu' bi', ngu jji' ndyaa ne' sca pilya quee nu tlyu xi cha' satá ngu' jji'; la cui' jua'a xcube' tsa ycu' Ndyosi jji' ñati chalyuu, xqui'ya cha' ñasi' tsa Ni jji' ngu'. ²⁰ To' quich'i nscua su ngusi' si'yu bi', la cui' su ngujui ñati cha' nchcube' Ni jji' ngu'. Clyaa tsa tañi ndyalú lijya lo yuu li'; tsa ña'a cuayá' nu ndyalaa tu'ba cuayu, tsa lo cua clyaa tañi ndyalú bi'. Sna siyento kilómetro cuayá' tyijyu' ngusna tañi bi' ndyaa.

15

Yalo'o xca j'i' quicha nu cua'ni tye j'i' chalyuu

¹ Ngutu'u tucua chaca cuayá' tlyu nde cua li'. Ndube tsa ti' na' lo'o na'a na' j'i', cha' ndu cati tya'a xca j'i' ycu' Ndyosi nu ndu lo'o cati tya'a quicha nu caca su cua tye ti chalyuu. Lo'o cua ndye ngua quicha bi' chalyuu, li' cati cha' ñasi' ycu' Ni.

² Li' na'a na' sca tayu' nu ñi'ya ndubi caatyá, jua'a ndubi ña'a lo tayu' bi'; ñi'ya ndyatu sca quii' ndyaqu'i, jua'a ña'a tayu' bi', ngua ti' na'. To' tayu' caatyá bi' na'a na' ndu lcaa ñati' nu cua ntijiloo j'i' nu na'ni chiya'a ña'a bi'; masi cua ngujui' ngu' bi' xqui'ya cha' bi', ná ntaja'a ngu' cua'ni tlyu ngu' j'i' lcu' j'i' na'ni bi', ni ná ntaja'a ngu' chca'a cuayá' j'i' ni' hichu' ya' ngu' lo'o número nu cuentya j'i' xtañi' ni'. Ndu ngu' bi' ndyula ngu' lo'o sañi nu cua nda ycu' Ndyosi j'i' ngu'. ³ Ndyula tu'ba ngu' sca jii' nu cua ndyula tu'ba jyo'o Moisés nu ngua sa'ni, la cui' Moisés nu ngua'ni cña j'i' ycu' Ndyosi; lo'o nu ñi'ya ña'a xlya' bi' ndyula tu'ba la cui' jii' bi'. Ndi'ya nchcui' jii' bi':

Ndyosi Xu'na ya, lcaa cña nchca jinu'u; tlyu tsa cña ndu'ni nu'u, hasta ndube tsa ti' lcaa ñati' j'i' cña bi'.

Xcui' ndu'ni liñi' nu'u lo'o ñati' chalyuu, chañi' tsa laca lcaa cha' nu nchcui' nu'u lo'o ñati'.

Sca ti nu'u laca Xu'na lcaa ñati' tyucui' ña'a chalyuu.

⁴ ¿Ha ná ntsij' ngu' jinu'u?

¿Ha ná tyaja'a ngu' ñacu' ngu' cha' tlyu tsa cña nu ndu'ni nu'u?

Sca ti ycu' nu'u nu lubii' tsa cresiya jinu'u.

Cua na'a ngu' lcaa su ndyula'ni cuayá' nu'u j'i' ñati' cha' liñi' tsa ndyula'ni cha';

bi' cha' tyaa lcaa ñati' tyucui' ña'a chalyuu ca su ntucua nu'u, cha' cua'ni tlyu ngu' jinu'u.

Ndye jii' nu ndyula tu'ba ngu' li'.

⁵ Tiya' la li' na'a na' ne' laa tlyu j'i' ycu' Ndyosi nu ntucua nde cua. Ca cla'be bi' ndu ni' nu tacati tsa su ntsu'u co'o quee cuaja' nu nscua cha' lo; la cui' cha' nu cua nda ycu' Ndyosi lo'o ñati' tya clyo la laca bi'. ⁶ Li' ngutu'u nu cati tya'a xca bi' ne' laa, ndyalo'o ngu' j'i' ca ta'a cati quicha nu caca lo'o cua tye ti chalyuu. Xcui' late' ngatj' lacu' xca bi', late' nu lubii' tsa ña'a; jua'a cua ndyaaca' sintya oro tyiquee ngu'. ⁷ Lo'o li' ndatu sca na'ni tacati bi', lo'o ngu'a cati tya'a ca'ña oro ntucua ya' ni'; ne' ca'ña bi' ntsu'u cha' ti' ni' nu ta ycu' Ndyosi j'i' ñati' chalyuu, cha' ñasi' tsa Ni j'i' ngu', ycu' Ndyosi nu ná nga'a cha' tye yija' j'i' Ni. Nda ni' ca'ña bi' j'i' nu cati tya'a xca bi' li'. ⁸ Ngutsa'a ne' laa ntsu'u sñi' cha' xcutsij' j'i' na, cha' tacati tsa cha' bi', cha' tlyu tsa cha' nu ntsu'u j'i' ycu' Ndyosi. Ná tucui

ngua j'i' tsa ne' laa bi' ña'a cuayá' tye ca ta'a cati quicha nu ta nu cati tya'a xca bi' lijya nde chalyuu.

16

Ca'ña nu ntsu'u cha' ti' ni' ta ycu' Ndyosi j'i' ñati'

¹ Lo'o li' ndyuna na' cha' nchcui' sca ñati' ne' laa tlyu bi', cu' nchcui' lo'o nu cati tya'a xca j'i' ycu' Ndyosi bi':

—Yaa clya ma' salú ma' na nu ntsu'u ne' ca'ña bi' nde lo yuu chalyuu, nu cati tya'a ca'ña nu ntsu'u cha' ti' ni' ne', nu ta Ni j'i' ñati'.

² Li' ndyaa xca nu nchca clyo, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña j'i' nde lo yuu chalyuu. Li' tonu tsa quichu' ntyucua tyucui' ña'a hichu' ñati'; ti' tsa nti' ngu' li', lcaa ñati' nu cua nga'a cuayá' j'i' na'ni nu chiya'a ña'a bi', lcaa ñati' nu cua ndyula'ni tlyu j'i' ni'.

³ Lo'o li' ndyaa xca nu nchca tyucuaa, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña j'i' ca lo tyujo'o; ngutsa'a hitya li', ngua tyucu' ñi'ya nti' tañi' sca jyo'o. Ngujui' lcaa na lu'ú nu ntsu'u lo tyujo'o li'.

⁴ Lo'o li' ndyaa xca nu nchca tyuna, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña j'i' tyucui' ña'a to' sta'a, lcaa su ntyucua hitya tyucui' ña'a chalyuu; ngutsa'a hitya bi' li', ngua tañi'. ⁵ Li' ndyuna na' nchcui' xca nu laca loo j'i' hitya:

—Liñi' tsa cña ndyula'ni nu'u cha' nchcui' nu'u j'i' ñati' cuxi' bi', Xu'na —nacuj' j'i' ycu' Ndyosi—, cha' lubii' tsa cresiya j'i' ycu' nu'u. Lu'ú nu'u juani, jua'a nu ngua tya clyo lu'ú nu'u. ⁶ Tya ndy'i' ti' nu'u ñi'ya ngua lo yuu tya sa'ni la, nu lo'o cua ndyujui' ngu' j'i' ñati' jinu'u, cha' ndyujui' ngu' bi' j'i' tyuu tya'a ñati' nu ngua tu'ba jinu'u cha' nchcui' nu'u lo'o ñati'. Lo'o juani la cui' ñi'ya nu ngua'ni ngu' tya li', la cui' jua'a nda nu'u cha' ti' j'i' ngu', cha' tyi' u' ni' ngu' j'i' jyo'o nu cua ndyujui' ngu' j'i' tya sa'ni la.

⁷ Li' ndyuna na' cha' nu nchcui' ñati' nde su ntucua mesa su ndyaqu' msta':

—Ndyosi Xu'na ya —nacuj' ngu'—, ycu' nu'u ni, lcaa cña nchca jinu'u —nacuj' ngu'—. Liñi' tsa ndyula'ni nu'u lo'o nchcui' nu'u j'i' ñati' bi' jua'a; chañi' tsa cha' nu nchcui' nu'u j'i' ñati' bi', cha' cuxi' tsa cña ndu'ni ngu' bi'.

⁸ Lo'o li' ndyaa xca nu nchca jacua, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña j'i' lo cuichaa; tyique' tsa ndyaca li', cha' cua nda ycu' Ndyosi chacuayá' j'i' cuichaa cha' chumi' hichu' ñati'. ⁹ Tyuu tya'a ñati' ngua quicha li', cha' nguula tsa tyique' nda bi'. Li' nguxana ngu', lye tsa nxlyú ngu' cha' hichu' ycu' Ndyosi, cha' ycu' Ni laca nu ngulo cña cha' yaa quicha bi'; pana ná ntaja'a ngu' tsiya' ti culochu' ngu' j'i' cha' cuxi' nu ntsu'u j'i' ngu', cha' li' cua'ni tlyu ngu' j'i' ycu' Ndyosi.

¹⁰ Lo'lo li' ndyaa xca nu nchca ca'yu, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña jil'í nde loo su ntucua tlyu na'ni nu chiya'a ña'a bi'; ngua talya yata tyucui ña'a su laca ni' loo li'. Ti'í tsa nti' ñati chalyuu, cua laca ñi'ya si na cua nguliji ti' ngu'. ¹¹ Ña'a ti tya nda ngu' qui'ya jil'í ycai' Ndyosi nu laca loo nde cua, cha' nda Ni cha' ti'í bi' jil'í ngu', nda Ni quichu' bi' ntyucua hichu' ngu'; pana ná ntaja'a ngu' xtyanu ngu' jil'í cha' cuxi nu ndu'ni ngu'.

¹² Lo'lo li' ndyaa xca nu nchca scaú, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña jil'í nde to' sta'a tlyu nu naa Eufrates; ndye sta'a bi' ngüityi li', ndyanu sca tyucuij nu cua laca ngua tso'o ti cha' caa tyuu tya'a nu laca loo cha' cusuu. Tyijyu' tsa tyu'u ngu' caa ngu', ca su ntyucua cuichaa tyu'u ngu' bi'.

¹³ Li' na'a na' cha' ngutu'u tucua sna tya'a cuiñaja; ñi'ya ña'a cuityi', jua'a ña'a cuiñaja bi'. Ngutu'u bi' nde tyuu tu'ba cuaña tonu bi', cuati nde tyuu tu'ba na'ni chiya'a ña'a bi', cuati nde tyuu tu'ba na'ni ñati nu cuiñi ti nchcui' cha' jil'í ycai' Ndyosi; ca bi' ngutu'u cuiñaja bi' lijya. ¹⁴ Msu jil'í nu xña'a laca cuiñaja bi'; nchcusi' bi' jil'í ñati, cha' nchca jil'í cua'ni cha' tlyu. Ndyaa cuiñaja bi' nxuti' jil'í lcaa nu laca loo chalyuu, cha' tyaa ngu' cha' cusuu tsa tlyu lo'o cua tye ti chalyuu. Cua ntsu'u cña nu cua'ni ycai' Ndyosi nu Xu'na na lo'o ndyaca cha' cusuu bi'. ¹⁵ “Cua'a jyaca ma”, nacuj Jesús, “tsiya' ca tyu'u tucua na' tyaa na' ñi'ya nti' sca nu cuaana. Tso'o caca tyiquee ñati nu tii ti ti' tyi'j chalyuu, xqui'ya cha' ngusi' ngu' cha' jna'; nga'aa ca tyuju'u ti' ngu' bi' slo ñati lo'o tyalaa hora nu tyaa na' li'”. Jua'a nacuj Jesús jil'í ñati jil'í Ni. ¹⁶ Li' nxuti' cuiñaja bi' jil'í ngu' laca loo, cha' tyaa ngu' nde sca nati', su naa Armagedón cha'cña jil'í ngu' judío.

¹⁷ Lo'lo li' ndyaa xca nu nchca cati, ndyaa ngusalú na nu ntsu'u ne' ca'ña jil'í lo cui'j ti. Li' cuij nchcui' nu ntucua lo yaca clya tlyu nde ne' laa tlyu jil'í ycai' Ndyosi nde cua:

—Cua ngua bi' juani —nacuj Ni.

¹⁸ Li' lye tsa ndyubi, lye tsa nguañi tyucui ña'a lo tyujo'o, lye tsa nchcui' tyi'yu, lye tsa ngulacuj chalyuu; bilya clyacuj chalyuu jua'a tya lo'o ngüiña Ni jil'í ñati chalyuu. Tlyu tsa cha' ngua. ¹⁹ Ti'í tsa ngutsu yuu su nscua quich tlyu, nu quich Babilonia bi'; sna yu'be ngua quich bi' li'. Lo'o jua'a nguti lcaa quich tonu nu ndi'j xa' chalyuu, cha' ndyi'u ti' Ni nchcubi' Ni jil'í ngu' quich tlyu bi'; tlyu tsa cha' ti'í ngua'ni ycai' Ndyosi lo'o ngu' bi', cha' ñasi' tsa Ni jil'í ngu'. ²⁰ Ndyo nguliji yu'u lcaa yuu nu ntsu'u cla'be hitya, nguliji yu'u lcaa ca'ya cua jua'a ti; nga'aa na'a ngu' jil'í li'. ²¹ Cuati nde cua ndyalú tyo quee tonu ngua'ya lo yuu. Ti'j tsa bi'; ña'a cuayá' tu'ba kilo, tsa lo cua cuayá' ti'j ntsu'u cha' ti yu'be tyo quee nu ndyalú hique ñati chalyuu li'. Lo'o jua'a tlyu tsa cha'

cuxi nchcui' ngu' jil'í ycai' Ndyosi li'; lye tsa ngxulyú ngu' cha' hichu' Ni xqui'ya tyo quee bi', cha' tlyu tsa cña ndyu'ni Ni nde chalyuu.

17

Ndu'ni ñu'u tsa ngu' quich tlyu jil'í lcaa ñati chalyuu

¹ Li' yaa sca xca ca slo na', sca ngu' tya'a nu cati tya'a xca nu ntucua ca'ña oro ya' bi'. Nchcui' lo'o na' li':

—Cuaa nu'u ca nde cha' culu'u na' jinu'u ñi'ya xcube' Ni jil'í ngu' quich tlyu nu lye tsa ndyu'ni ñu'u jil'í ñati chalyuu; la cui' quich tlyu laca su ntsu'u tyuu tya'a sta'a cacua ti to' quich. ² Quiña'a tsa cha' suba' ndyu'ni ngu' nu laca loo nde chalyuu, cha' tyuu tsa tya'a jo'o ntsu'u jil'í ngu' xqui'ya ngu' quich tlyu bi'; jua'a ngunu'u tyiquee ñati tyucui ña'a chalyuu xqui'ya cha' suba' nu ndyu'ni ngu' bi'.

³ Li' ndyalo'o Xtyi' ycai' Ndyosi 'na, ndyaa na' lo'o sca xca jil'í ycai' Ni ca ne' qui'j su ná ndi'j ñati. Ca bi' na'a na' su ntucua sca nu cuna'a hichu' sca na'ni nga'a, nu chiya'a tsa ña'a; hichu' ni' nscua quiña'a tsa cha' cuxi, nu ti'í tsa nchcui' jil'í ycai' Ndyosi. Ntucua cati tya'a hique ni', cuati ntucua tii tya'a sata ni'. ⁴ Late' cuaa ña'a, late' nga'a catsi ña'a lacu' nu cuna'a bi'; ch' late' bi' ndacui quiña'a tsa chcu'a tso'o lo'o quee ndubi lo'o xa' la quee nu quiña'a tsa nga'a. Ntucua sca tasa oro ya' nu cuna'a bi'; ne' bi' ntsu'u lcaa lo cha' cuxi, lcaa lo cha' suba' nu cua ngua'ni nu cuna'a bi' yaa nde chalyuu. ⁵ Nde tyacaa nscua sca xtañi nu cuna'a bi', pana ná ca cuayá' ti' na jil'í si ná nslu na xtañi bi': “Babilonia tonu laca re, cha' nde laca quich tyi lcaa ñati nu ndyu'ni cha' suba' tyucui ña'a chalyuu”. Jua'a nscua nde tyacaa nu cuna'a bi'. ⁶ Li' na'a na' cha' lye tsa ndyu'ni nu cuna'a bi'; ñi'ya ndu'ni sca nu cu'bi, jua'a ndyu'ni nu cuna'a bi', xqui'ya cha' cua ndyujui bi' jil'í ñati jil'í ycai' Ndyosi, ndyujui jil'í ñati nu ná ntsi'j nchcui' liñi cha' jil'í Jesús nde chalyuu. Lo'o cua na'a na' jil'í nu cuna'a bi', quiña'a tsa cha' ngulacua ti' na' li'. ⁷ Lo'o li' ndacha' nu xca jil'í ycai' Ndyosi bi' 'na:

—¿Ni cha' laca ndube tsa ti' nu'u? —nacuj—. Culu'u na' jinu'u cua ña'a ca cha' tucui nu ntsu'u jil'í nu cuna'a nu ntucua ch' na'ni chiya'a ña'a jua, nu na'ni nu ntucua cati tya'a hique ni' lo'o tii tya'a sata ni'; culu'u na' jinu'u sca cha' nu ná nchca cuayá' ti' ñati jil'í —nacuj—. ⁸ Na'ni nu cua na'a nu'u jua, ngutu'u bi' nu ngua tya sa'ni la, nga'aa lu'ú bi' juani; pana cua ngulala ti tyu'ú ni' chaca quiya', masi nscua nde tyuquee qui'ñi bi', cha' tyaa ni' ca chalyuu talya su tye ni' cati ni' tsiya' ti —nacuj—. Cua ña'a ca ñati nu ná nscua xtañi lo quityi jil'í ycai' Ndyosi,

quiña'a tsa cha' culacua ti' ngu' lo'o ña'a ngu' ji'i na'ni bi'; pana tya clyo lo'o tya lyiji xana chalyuu re, cua nscua xtañi ñati nu cua nda ycu'i Ndyosi chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i. Ngutu'ú na'ni bi' nu ngua tya sa'ni la, masi nga'aa lu'ú bi' juani; pana ña'a ti tya tyu'ú bi', masi chaca tya quiya'.

⁹Ndi'ya ndyu'u cha' bi' si ca cuayá' ti' ma ji'i —nacu' xca' na—. Nu cati tya'a hique na'ni bi' ni, bi' laca cati tya'a lo cuati' su nscua quich'i tlyu nu lye tsa ndyu'ni ñu'u ji'i chalyuu. Lo'o jua'a ndi'i cati tya'a rey nu laca loo chalyuu. ¹⁰Cua ndye cha' ji'i ca'yu tya'a rey nu laca loo bi', jua'a ña'a ti tya ntucua chaca rey tya'a nu laca loo bi', lo'o jua'a tya lyiji tyu'u tucua chaca tya'a rey nu caca loo bi' nde loo la; pana xti ti tyempo tyi'ji bi' lo'o tyaa bi' chalyuu. ¹¹Lo'o nu na'ni nu ngutu'ú nu ngua sa'ni bi', pana nga'aa lu'ú bi' juani, bi' laca tya chaca tya'a rey nu laca loo; ñi'ya laca loo nu cati tya'a rey bi' nde chalyuu, jua'a caca loo nu chaca rey bi' nde lo yuu chalyuu, cha' la cui' bi' laca nu cua tyaa ti ca bilyaa —nacu' xca' jna'—.

¹²'Lo'o na'a nu'u na'ni bi', cha' tii tya'a sata ni' ntucua hique ni', bi' laca tya tii tya'a rey nu tya lyiji caca loo chalyuu. Cua ntsu'u chacuayá' ji'i ngu' bi', cha' caca ngu' loo masi chaca hora tya; stu'ba ti caca tlyu ngu' bi' lo'o nu na'ni chiyá'a ña'a bi' li'. ¹³Sca ti cha' nda'ya hique nu tii tya'a rey bi', cha' xtyucua ngu' ji'i na'ni bi', cha' ta ngu' chacuayá' ji'i ni'. ¹⁴Xcui' xuu tya'a ngu' lo'o ycu'i Ni, nu ñi'ya ña'a xlyá' bi'; pana tyijiloo nu ñi'ya ña'a xlyá' bi' ji'i na'ni bi', lo'o jua'a tyijiloo ñati nu ndya'a lo'o Ni ji'i ni', xqui'ya cha' laca ycu'i Ni Xu'na lcaa ñati chalyuu, laca ycu'i Ni loo la ji'i lcaa ngu' nu laca loo nde chalyuu. Lo'o jua'a nu ñati ji'i ycu'i Ni ni, cua ngusubi Ni ji'i ngu' bi'; na cua nguane Ni ji'i ngu' bi', lo'o jua'a tso'o tsa ngusñi ngu' cha' ji'i ycu'i Ni —nacu' xca' na.

¹⁵Tya nchcui' la nu xca' ji'i ycu'i Ndyosi bi' lo'o na' li':

—Ñi'ya laca sta'a nu nscua cacua ti to' quich'i tlyu bi', jua'a laca ñati chalyuu, cha' tsa tlyu ti lijya lcaa lo ñati chalyuu ca quich'i bi'; ngutu'u ngu' tyucui ña'a chalyuu mala su ndi'i ñati, nchcui' ngu' lcaa lo cha'cña nu nchcui' ñati chalyuu. ¹⁶Lo'o lcaa rey nu laca nu tii tya'a sata na'ni chiyá'a ña'a nu na'a ca ti nu'u, lo'o jua'a ycu'i na'ni bi', lo'o ngu' bi' ca ti'i ti' ngu' ña'a ngu' ji'i quich'i tlyu bi'; xlyaa ngu' lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ngu' quich'i bi', tyanu ngu' quich'i jua'a ti li'. Taqu' rey quich'i bi' li', cua'ni tye ngu' ji'i ngu' quich'i bi'. ¹⁷Cua ngu'ni ycu'i Ndyosi cha' ca'ya ngu' hique rey, bi' cha' cua'ni ngu' jua'a, cha' ta ngu' chacuayá' caca nu na'ni chiyá'a ña'a loo, ña'a cuayá' tyu'u scua lcaa cha' nu nacui' Ni cha' caca. ¹⁸Nu cuna'a nu na'a nu'u ni, ñi'ya nti' nu quich'i tlyu nu laca

loo bi', jua'a laca nu cuna'a bi'; nclyo bi' cña ji'i lcaa ngu' nu laca loo chalyuu.

18

Nguti quich'i Babilonia

¹Tiya' la li' na'a na' ji'i chaca xca' ji'i ycu'i Ndyosi lijya ca'ya nde lo yuu chalyuu; tlyu tsa chacuayá' ntsu'u ji'i xca' bi', lo'o jua'a ndubi tsa ña'a tyucui ña'a yu, ña'a cuayá' nda yu xee tyucui ña'a chalyuu. ²Cui' tsa nchcui' xca' bi':

—Cua ndye cha' ji'i quich'i Babilonia bi' —nacui'—, ndye quich'i tlyu bi' nguti. Ca su nguti' quich'i bi' cua tsubi' la, ca bi' laca to' tyi cuxee juani, masi tyi cuiñaja laca bi' juani. Ca bi' ntucua to' tyi lcaa lo cui'i cuxi, lcaa lo na'ni cuitiy nu ntucua lu'be nu chiyá'a ña'a. ³Tya sa'ni ngulu'u ngu' quich'i bi' ji'i lcaa ñati chalyuu cha' cua'ni ngu' cha' suba', cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i xa' jo'o; lye ndatsaa ngu' bi' ji'i ñati, cha' lo'o ngu' cua'ni ngu' cha' cuxi lo'o tya'a ñati. Suba' tsa ngu'ni lcaa nu laca loo chalyuu lo'o nguta'a ngu' nde quich'i bi'. Ná tye chca cha' cuxi nu ngu'ni ngu' ca quich'i bi', bi' cha' ngua ji'i ngu' culiya' ngu'ni tsa ngu' ngana.

⁴Li' xa' ngu'ni nchcui' sca ñati ca su ntucua ycu'i Ndyosi, nchcui' lo'o ñati ji'i ycu'i Ni:

—Tyu'u clyá cu'ma ñati 'na juani, tyu'utsu' ma nde quich'i tlyu bi' —nacui' Ni—. Ná ntsu'u cha' cua'ni stu'ba ma cha' lo'o ngu' bi', nu lo'o ndyu'ni ngu' cha' cuxi, cha' ná xcube' ycu'i Ndyosi ji'i ma stu'ba ti lo'o nu ngu' cuxi bi'. ⁵Quiña'a tsa cha' cuxi ndyu'ni ngu' quich'i bi'; hasta cua jlo ti' ycu'i Ndyosi cha' ntsu'u tsa qui'ya ji'i ngu', lo'o jua'a ndyi'u ti' Ni ji'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. ⁶Xcubi' Ni ji'i ngu' bi' li'; la cui' ñi'ya lo'o cua nguxcube' ngu' ji'i ma, jua'a xcube' Ni ji'i ngu' bi', masi tucua quiya' ta Ni cha' ti'i ji'i ngu' quich'i bi'. Lye tsa ndyu'ni lya' ti' ngu' bi' ji'i xa' ñati, bi' cha' cua'ni yala Ni cha' tucua quiya' xcube' Ni ji'i ngu'. ⁷Tso'o si chcube' ñati bi', tso'o si caca xñi' ti' ngu', cha' lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ngu' lo'o tya'a ngu' xqui'ya cha' culiya' nu ntsu'u ji'i ngu'. Xcui' ndi'ya ntsu'u tyiquee ngu' bi': “Ñi'ya nti' ntucua rey, jua'a ntucua na”, nacui' ngu' ji'i tya'a ngu'. “Si'i ngu' ti'i laca na, ná nga'a cha' caca xñi' ti' na”, nacui' ngu'. ⁸Xqui'ya cha' jua'a ntsu'u tyiquee ngu', bi' cha' cua'ni Ni cha' sca ti tsa xñi' lcaa quicha ji'i ngu', lcaa quicha nu nga'a cha' tyacua ji'i ngu' bi'. Cajaa ngu' xqui'ya quicha tlyu, xi'ya tsa ngu' cha' xñi' ti' ngu', caca jbi'ña ji'i ngu', cuati jua'a tye quich'i tyi ngu' tyaqu'i. Tlyu tsa cña nu ndu'ni ycu'i Ndyosi nu Xu'na na, bi' laca Ni nu ndyu'ni cuayá' ji'i ngu' quich'i tlyu bi'.

⁹ Cuna a tsa lcaa ngu' nu laca loo chalyuu; xi'ya tsa ngu' lo'o ña'a ngu' tyatu sñii cha' ndyaquì quichì tlyu bi', cha' stu'ba ntsu'u cha' jì'ì ngu' lo'o ngu' quichì bi'. Ndu'ni lya' ti' ngu' jì'ì tya'a ñati' ngu', lo'o jua'a suba' tsa ndu'ni ngu' lo'o ngu'. ¹⁰ Tyijyu' ti tsatu ngu' cha' tyutsii tsa ngu' lo'o ña'a ngu' cha' catì quichì bi':

—Ti'i tsa cu'ma juani, ngu' quichì Babilonia —nacuj ngu' li'—. Tlyu tsa quichì tyi ma nquicha', sii tsa loo chalyuu su ngua loo quichì tyi ma; pana juani ni, sca hora ti ndye nchcube' ma.

¹¹ Lo'o jua'a lcaa ngu' culiya' nu ndi'ì chalyuu, tya'na tsa cua'ni ngu'; xñi'ì tsa caca tyiquee ngu' cha' nga'aa caja ñati' nu cui'ya yu'ba jì'ì ngu'. ¹² nga'aa cui'ya ngu' oro jì'ì ngu', masi plata, masi quee ndubi, masi tyaaca' quee ngati; nga'aa cui'ya ngu' late' ngati jì'ì ngu', nu quiña'a tsa nga'a, masi late' cuaa ña'a, masi late' sera, masi late' nu ntsu'u tyuu tya'a color jì'ì; jua'a lcaa lo yaca nu ñaa tyijyu', lcaa na ndya' lo'o tyijya sata ngati, masi na ndya' lo'o yaca nu quiña'a nga'a, masi na ndya' lo'o chcuà ngatsi, masi na ndya' lo'o chcuà ti, masi na ndya' lo'o quee tacalya ti, nga'aa cui'ya ngu' jì'ì tsiya' ti; ¹³ jua'a canelya, lo'o lcaa lo xtyi'ì nu tyu'u lo na cacu na, masi yana jo'ò nguxa' ti, masi yana jo'ò ycuì' nu ngati ti, masi taná jì'ì yaca mirra nu tyixi xtyi'ì, nga'aa cui'ya ngu' jì'ì; lo'o jua'a lcaa lo xa' la yu'ba nu ndujui' ñati, masi vino, masi setye nu tyu'u lo na cacu na, masi catyá xlyá, masi nscua', masi bata, masi xlya', masi cuayu, jua'a carreta nu ntyojolaqui cuayu, masi msu nu ndyi'ya ñati, masi tyucui ña'a tsa ñati chalyuu na, nga'aa caca caya' bi'. ¹⁴ Chcuì' ngu' nu ndujui' yu'ba bi' lo'o ngu' quichì bi' li':

—Cua ndye nguliji lcaa cha' tso'o nu ndacui tsa ti' ma jì'ì; jua'a cua ndye cha' culiya' jì'na, cua ndye lcaa lo na nu tso'o ña'a jì'na —ñacuj ngu'—. Nga'aa quije cha' tso'o bi' jì'na juani.

¹⁵ Lo'o jua'a nu ngu' culiya' bi' ni, ngu' nu ngujui cha' culiya' jì'ì lo'o ndyu'ni ngu' ngana nde lquichì bi', tyijyu' ti tsatu ngu', cha' tyutsii tsa ngu' ña'a ngu' lo'o catì quichì bi'; tya'na tsa cua'ni ngu', cha' xñi'ì tsa ti' ngu' caca. ¹⁶ Lo'o li' ndi'ì yachui' ngu' bi':

—Ti'i tsa ma, cu'ma ngu' quichì re juani; tlyu tsa quichì tyi ma nquicha' —ñacuj ngu' culiya' li'—. Tya sa'ni la xcui' late' ngati ña'a, lo'o late' cuaa ña'a, lo'o late' nu ntsu'u tyuu tya'a color nchcu' ngu' quichì tyi ma; xcui' chcuà oro, lo'o quee ndubi, lo'o tyaaca' quee ngati ndacui yane ngu', yane ya' ngu'. ¹⁷ Juani ni, sca hora ti nguna' lcaa cha' culiya' bi' jì'na —ñacuj ngu'.

Lo'o jua'a tyu lcaa nu nclya' yaca ni'ì, lo'o ngu' nu ndyu'ni cña ne' yaca ni'ì, lo'o ngu' nu nda caya' cha' tsaa tyijyu' lo'o yaca ni'ì

bi', lo'o jua'a xa' ñati' nu ndyiji ngana jì'ì tyijyu' lo'o yaca ni'ì bi'; tyijyu' ti tsatu ngu' bi', ¹⁸ xi'ya tsa ngu' lo'o ña'a ngu' tyatu sñii cha' ndyaquì quichì tlyu bi':

—Bilya ña'a na chaca quichì nu culiya' la, ñi'ya ngua culiya' tsa quichì re —ñacuj ngu' jì'ì tya'a ngu'.

¹⁹ Li' cù ngu' sñii yuu nde hique ngu', ñi'ya nu ndu'ni ngu' bi' lo'o xñi'ì tsa ti' ngu'. Xi'ya tsa ngu' li':

—Ti'i tsa ma, cu'ma ngu' tya'a quichì tyi na juani, cha' tlyu tsa quichì tyi na nquicha' —ñacuj ngu' bi'—. Tya sa'ni la culiya' tsa ngua lcaa na nu laca na xu'na yaca ni'ì, nu ndya'a na lo'o yu'ba jì'ì quichì bi' tyijyu'. ¿Ma caja cha' bi' juani? Sca hora ti nguna' lcaa cha' tso'o jì'na —ñacuj nu ndya'a lo'o yaca ni'ì bi'.

²⁰ Pana cacha' na' jì'ì ma juani, cu'ma nu ndi'ì ca su ntucua ycuì' Ndyosi nde cua, cua'ni ma cha' ca chaa tsa ti' ma lo'o tyalaa hora catì quichì bi'; lo'o jua'a cu'ma ñati' chalyuu nu ntsu'u cha' jì'ì ma lo'o ycuì' Ndyosi, lo'o cu'ma ñati' nu ngua'gloo Ni jì'ì ma cha' cua'ni ma cña jì'ì Ni, lo'o cu'ma nu laca ma tu'ba jì'ì ngu' Ndyosi cha' nchcui' Ni lo'o ñati, cua'ni ma cha' ca chaa tsa ti' ma cha' li'ni tsa ndu'ni Ni lo'o xcube' Ni jì'ì ngu' quichì bi', xqui'ya cha' xña'a tsa ngua'ni ngu' bi' lo'o ma.

²¹ Lo'o li' ya' sca xcà jì'ì ycuì' Ndyosi nu tlyu tsa cña ngua jì'ì cua'ni. Ngusicuà xcà bi' sca quee tonu nu lo scuii ti ña'a; ñi'ya ña'a sca quee jì'ì molino, jua'a ña'a quee bi'. Ngu jì'ì ndyaa nde lo hitya tyujo'lo li'.

—La cui' jua'a caca jì'ì quichì Babilonia, quichì tlyu bi' —nacuj xcà bi'—, cha' xlyú ngu' jì'ì quichì bi' ca lo yuu tsiya' ti; nga'aa ña'a ngu' jì'ì quichì bi' chaca quiya' li'. ²² Nga'aa cañi cula'a ngu' musca lquichì bi' li'; masi sañi, masi yaca quui, masi cui'chcuà, nga'aa cañi tsiya' ti cula'a ngu' jì'ì chaca quiya'. Nga'aa caja tsiya' ti ngu' cui'ny nu cuiña' ni'ì jì'ì ma, nu cuiña' yaca jì'ì ma, ni nga'aa cañi tsiya' ti coo molino ca su nguti'ì ma; ²³ nga'aa tyaca' tsiya' ti tyu'u xee toni'ì jì'ì ngu' quichì, nga'aa cañi chcuì' ngu' cuañi' lo'o tya'a ngujui clyo'o ca ti ngu'. Tya sa'ni la ná ntsu'u ngu' culiya' tyucui ña'a chalyuu ñi'ya nu culiya' cu'ma quichì bi'; pana cua ñi'lo'o ma jì'ì quiña'a tya'a ñati' chalyuu, xqui'ya cha' tlyu tsa cha' cucha'a nchca jì'ì ma.

²⁴ Bi' cha' cua nchcube' ycuì' Ndyosi jì'ì ngu' quichì Babilonia bi', xqui'ya cha' cua nquijeloo jì'ì Ni quì'ya nu ntsu'u jì'ì ngu' bi'; tyucui ña'a chalyuu cua ndyujuii ngu' bi' jì'ì jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jì'ì ycuì' Ndyosi, lo'o jua'a cua ndyujuii ngu' bi' jì'ì xa' la ñati' chalyuu nu ntsu'u cha' jì'ì lo'o Ni.

19

¹ Tiya' la xi ndyuna na' nchcui' ñatj nu ndi' tsa tlyu ti ca su ntucua ycui' Ndyosi. Ndi'ya nchcui' ngu' li':

Cua'ni tlyu na ji'j ycui' Ndyosi, cha' nchca ji'j Ni cua'ni lyaá Ni ji'j ñatj.

Cua'ni chj na loo ycui' Ndyosi, cha' nchca ji'j Ni cua'ni Ni lcaa lo cña tsiya' ti.

² Chañi tsa laca lcaa cha' nu nchcui' ycui' Ni lo'o ñatj, liñi tsa ndyu'ni cuayá' Ni ji'j ñatj chalyuu.

Cua nchcube' Ni ji'j ngu' quichj tlyu nu lye tsa ngua'ni ñu'u ji'j chalyuu, xqui'ya cha' suba' nu ndyu'ni ngu' lo'o tya'a ngu';

jua'a nchcube' Ni ji'j ngu' bi', xqui'ya cha' cua ndyujui' ngu' ji'j ñatj nu ndyu'ni cña ji'j ycui' Ni.

³ Tya chaca quiya' cuj nchcui' ngu' li': —Cua'ni tlyu na ji'j ycui' Ndyosi. Nga'aa tye cha' tyatu sñii ca su ndyaquj quichj tlyu bi'.

⁴ Li' nguxana nu calaa ntucua jacua tya'a ngu' cusu' bi', la cui' jua'a nguxana nu jacua tya'a na'ni tacati, ndyaa stii ngu' lo yuu nde loo su tlyu su ntucua ycui' Ndyosi; ngua'ni tlyu ngu' ji'j ycui' Ni. Ndi'ya nchcui' ngu' bi': —Jua'a caca cha' lacua. Cua'ni tlyu na ji'j ycui' Ni —nacuj ngu' lo'o tya'a ngu'.

⁵ Li' nguañi nchcui' sca ñatj ca su ntucua yaca xlya tlyu:

Lcaa tya'a na nu ndu'ni na cña ji'j ycui' Ni, cua'ni tlyu na ji'j Ni juani;

lcaa na lo'o tya'a na nu ndube tsa ti' na ji'j Ni,

masi cuañi' na, masi ngusu' na, cua'ni tlyu na ji'j ycui' Ni.

Ta'a ngujui clyo'o ycui' yu nu ngujui lo crusi xqui'ya na

⁶ Quiña'a tsa ñatj nguañi nchcui' tsa tlyu ti li'. Ñi'ya ndañi ndyalú sca sta'a clyaa to' quee jaa' su cua' tsa ndyalú hitya, ñi'ya ndañi lo'o cuj nchcui' tyi'yu, jua'a nguañi lo'o nchcui' ñatj quiña'a bi', ngua ti' na'. Ndi'ya nchcui' ngu' li':

Cua'ni tlyu na ji'j ycui' Ndyosi nu Xu'na na, nu lcaa lo cña nchca ji'j Ni ndu'ni Ni, nacuj ngu' ji'j tya'a ngu'.

Cua nguxana Ni, laca Ni loo ji'na juani;

⁷ bi' cha' tso'o tsa caca tyiquee na, ca chaa ti' na juani, cua'ni chj na loo ycui' Ni.

Cua ndyalaa tsá cha' caja clyo'o ycui' yu nu ngujui lo crusi cuentya ji'na.

Lo'o lcaa na, ñatj nu ngusñi cha' ji'j Ni nde chalyuu,

laca na ñi'ya si laca na cuxij ji'j yu, masi tsa tlyu ti na sca tyempo ti.

Cua ngua'ni cho'o na ñi'ya si caja clyo'o na lo'o ycui' yu, nacuj ngu'.

⁸ Cua nda Ni late' lubii nu ngatj tsa ña'a, nu tso'o tsa ña'a cha' cacu' na.

Lcaa cña tso'o nu ngua'ni ngu' bi' nde chalyuu xqui'ya cha' ngusñi ngu' cha' ji'j ycui' Ni, bi' laca ñi'ya ña'a ste' ngu' nu tso'o tsa ña'a bi'.

⁹ Nchcui' nu xca' ji'j ycui' Ndyosi bi' lo'o na' li':

—Sua clya nu'u cha' re lo quityi —nacuj—: “Tso'o ntsu'u tyiquee ñatj nu nguane na' ji'j cha' tsa su caja clyo'o lo'o yu nu ngujui lo crusi cuentya ji'j ngu'”, nacuj Ni. La cui' cha' liñi nu nda ycui' Ndyosi lo'o ñatj laca cha' bi' —nacuj xca' bi' jna'.

¹⁰ Li' ngutu stj' na' ngustii na' nde loo su ndu xca' bi', cha' cua'ni tlyu na' ji'j ngua ti' na', pana nga'aa nda bi' chacuayá' na:

—Nga'aa cua'ni nu'u jua'a lo'o na' —nacuj nu xca' bi' na—. La cui' tya'a ndyu'ni na cña ji'j ycui' Ni laca na. La cui' tya'a na' laca lcaa cu'ma nu ngusñi tso'o ma' cha' tso'o nu cua nda Jesús lo'o ma. Ji'j ycui' Ndyosi cua'ni tlyu nu'u tso'o la —nacuj xca' jna'.

Nu cha' tso'o nu nda Jesús lo'o ñatj, la cui' cha' laca nu nda ycui' Ndyosi lo'o ñatj nu laca tu'ba ji'j Ni.

Nu ntucua chj' sca cuayu ngatj

¹¹ Lo'o li' na'a na' cha' ntucua yaala to' tyuu ni'j ca su ntucua ycui' Ndyosi; ca bi' ndu sca cuayu ngatj, jua'a ntucua sca ñatj hichu' ni'. Nacuj lcaa ngu' ca su ntucua ycui' Ndyosi cha' ñatj tso'o laca nu bi', cha' chañi tsa laca cha' nu nchcui' Ni lo'o ñatj. Liñi tsa cha' nu nda Ni lo'o ndyu'ni cuayá' Ni ji'j ñatj. Liñi tsa ndu'ni Ni lo'o ñatj lo' ndya'a Ni cusu.

¹² Nu xee cloo Ni ni, tso'o tsa ngulane xee ñi'ya laca lo'o cua' tsa ndyatj quii'. Lo'o jua'a tyuu tya'a sne' oro ntucua lo xlya hique Ni. Cua nscua sca xtañi Ni hichu' Ni nu ndacha' ñi'ya laca cña na ndu'ni Ni. Ná taca ji'j xa' ñatj ñacuj ngu' ñi'ya ndyu' cha' ji'j xtañi bi', cha' sca ti ycui' Ni nsló Ni ñi'ya ndyu' xtañi bi'.

¹³ Ndi'ya nchcui' ngu' ji'j Ni: “La cui' nde laca cha' nu cua nda Ni lo'o ñatj”. Tyucui ña'a lo ste' Ni ndu'u tañi.

¹⁴ Lo'o lcaa ñatj nu ndi'j ca su ntucua ycui' Ndyosi, tsa tlyu ti ndya'a ngu' lo'o Ni macala su tsa Ni cha' cusu; ntucua ngu' hichu' cuayu ngatj, jua'a lacu' ngu' late' ngatj nu lubii tsa ña'a.

¹⁵ Liñi tsa cha' nu ndyu'nu tu'ba Ni lo'o nda Ni cha' lo'o ñatj chalyuu. Lo'o jua'a tatsaa Ni ji'j ñatj tyucui ña'a chalyuu cha' taquiya' ngu' cha' ji'j Ni. Lye tsa culo Ni cña ji'j ngu', jua'a xcube' Ni ji'j ñatj cuxi; ñi'ya laca lo'o satá ngu' si'yu losu' tyixi ne' sca pilya quee nu tlyu xi cha' tyu'u hitya si'yu bi', la cui' jua'a xcube' Ni ji'j ñatj bi', xqui'ya cha' ñasi' tsa ycui' Ndyosi ji'j ngu', ycui' Ni nu nchca ji'j ndu'ni Ni lcaa lo cña.

¹⁶ Tsaca xtañi Ni nscua lo late' lo tyiquee Ni, lo'o jua'a la cui' ti cha' nscua lo late' nde chj' Ni: “Nu nde laca Rey nu yachi ca, nu nde

laca Xu'na ñati nu chañi ca". Jua'a nchcui' cha' nu cua nscua lo late' jil'i Ni.

¹⁷ Lo'o li' na'a na' su ndu sca xca jil'i ycuil' Ndyosi nde cua, nu cuij tsa nxi'ya jil'i lcaa na'ni lu'be nu ndyacu clabe nde cua jua:

—Cuaa clya ma cha' tyu'u ti'j ma ca su ndyu'ni ycuil' Ndyosi sca ta'fa nu tlyu tsa. ¹⁸ Cuaa clya ma cha' cacu ma cuaña' lcaa jyo'o ñati, masi rey, masi capitán, masi sendaru, masi cuaña' cuayu, masi cuaña' ñati nu cua ntyucua hichu' ni' bi'; lo'o jua'a cuaña' lcaa lo ñati, masi msu nu ngüi'ya ñati ti, masi msu nu nguti'j tso'o ti, masi ngu' cusu', masi ngu' cuañi', cuaa clya ma cha' cacu ma jil'i.

¹⁹ Lo'o li' na'a na' cha' ndyu'u ti'j nu na'ni chiya'a ña'a bi' lo'o lcaa ngu' nu laca loo nde chalyuu, lo'o jua'a taju ñati cusu' jil'i ngu'; cua ndyu'u ti'j ngu' lo'o tya'a ngu' cha' cua'ni ngu' cusu' lo'o nu ntucua hichu' cuayu ngati' bi', jua'a lo'o taju ñati jil'i Ni.

²⁰ Nxu' tyu'a ngu', lo'o li' ngua nu na'ni chiya'a ña'a bi' preso; lo'o jua'a nu cuiñi nu ndu'ni cha' tu'ba jil'i ycuil' Ndyosi laca, lo'o bi' ngua preso. La cui' nu cuiñi bi' ngua'ni cha' tlyu ca slo na'ni bi' tya tsubi' la, cha' xcutsij jil'i ñati; cua ngüñilo'o bi' jil'i lcaa ñati, bi' cha' nda ngu' chacuayá' chca'a cuayá' jil'i na'ni chiya'a ña'a bi' nde tyacaq ngu', jua'a ngua'ni tlyu ngu' jil'i lcu' jil'i ni' li'. Lo'o li' nchcuaa ycuil' Ndyosi jil'i nu na'ni chiya'a ña'a bi' lo'o nu cuiñi bi', ndyaa ngu' ña'a lu'u ti ngu' nde lo tayu' su ntsu'u quii' tlyu nu ti'i tsa ndyumi' ngu' cha' lo'o yuu sufri ndyaqu'. ²¹ Nu ntucua hichu' cuayu ngati' bi' ni, ndyujui Ni jil'i lcaa taju ñati cusu' jil'i nu xña'a bi'; jua'a ndyujui Ni jil'i ngu' nu ngua'ni cusu' lo'o lcaa cha' nu ndyu'u tu'ba Ni. Nguaalá' tsa ti' na'ni nu ndyacu nde cua bi', cha' cua ndyacu ni' cuaña' ñati ngujui bi' li'.

20

Ndi' nu xña'a ndyaaca' preso sca mil yija

¹ Lo'o li' na'a na' cha' lijya ca'ya chaca xca nu ngutu'u yaq nde cua ca su ntucua ycuil' Ndyosi. Ya' xca ndacu' ya' jil'i to' tyuquee ca su ndi'j nu cuiñaja, jua'a ndyi'ya yu sca carena tyucuj cu' lijya yu. ² Li' ndaya' xca bi' jil'i nu cuaña tlyu, la cui' cuaña laca nu ndi'j chalyuu tya sa'ni, la cui' nu xña'a nu naa Satanás laca bi'. Tachaa ngusca' xca bi' jil'i nu xña'a bi' lo'o carena ña'a cuayá' talo sca mil yija ndyaaca'. ³ Ntucua ya' xca bi' jil'i nu cuaña bi' ndyaa nde ne' tyuquee; li' ngua'a xca ya' to' tyuquee, cuati ngua'a sello nguña' to' tyuu, cha' nga'aa tya'u nu cuaña bi', cha' ná taca ñilo'o bi' jil'i ñati chalyuu ña'a cuayá' tye tyu'u sca sca mil yija. Pana lo'o cua ndye yija bi', li' nscua cha' tyu'u bi' tya xi tya tyempo cha' tya cua'ni la cha' cuxi.

⁴ Lo'o li' na'a na' su ntucua tyu' tyu'a yaca xlya tlyu. Ndyuloo na' jil'i ngu' nu ntucua lo yaca xlya bi', cha' laca ngu' nu ntsu'u chacuayá' jil'i cua'ni cuayá' jil'i ñati chalyuu. Laja ngu' nu ntucua bi' na'a na' jil'i ñati chalyuu nu cua ndyujui tyu'a ñati jil'i, xqui'ya cha' ná ntsij ngu' cacha' lifi ngu' cha' tso'o jil'i tyu'a ñati, cha' nu cua nda Jesús lo'o na cuentya jil'i ycuil' Ndyosi Sti yu. Ná ngua'ni tlyu jyo'o bi' jil'i na'ni chiya'a ña'a bi', la cui' ti ná ngua'ni tlyu ngu' jil'i lcu' jil'i na'ni bi', jua'a ná ngua'a cuayá' na'ni bi' nde tyacaq ngu', nde chu' ya' ngu'; cua ndyu'u ngu' bi' chaca quiya', lo'o juani laca ngu' cña lo'o Cristo ca su ntucua ycuil' Ndyosi ña'a cuayá' tyu'u sca sca mil yija. ⁵ Jyo'o nu cua na'a na' ni, bi' jyo'o laca nu cua ndyu'u chaca quiya' yala la, cha' xa' la jyo'o ñati chalyuu, tya lyiji tyu'u ngu'; ña'a cuayá' tyu'a sca mil yija, ca li' tyu'u nu xa' la ngu' bi' chaca quiya'. ⁶ Tso'o tsa caca tyiquee ñati nu yala la tyu'u chaca quiya', cha' ñati jil'i ycuil' Ndyosi laca ngu' bi'; ná ntsu'u cha' chcube' ngu' bi' tsiya' ti lo'o tyaa lcaa ñati cuxi nde chalyuu talya, nu lo'o cua ndye lcaa cha'. Cua'ni ngu' bi' cña jil'i ycuil' Ndyosi; la cui' jua'a cua'ni ngu' cña jil'i Cristo, cha' stu'ba ti caca ngu' loo lo'o Cristo ña'a cuayá' tyu'u sca sca mil yija.

⁷ Lo'o tye nu sca mil yija bi', li' tyu'u Satanás ne' chcuq su ngutu'u yu nchcube' yu, ⁸ tsa laja ti nu Satanás bi' xi cha' cñilo'o yu xi jil'i lcaa ñati tyucusi ña'a chalyuu, lcaa tya'a cusu' ycuil' Ndyosi; ngu' Gog lo'o ngu' Magog laca ñati bi'. Ñi'ya nu ná caca ji'na culacua na ni lcu'a tya'a satya yusi ndi'j to' tyujo'o, jua'a ná caca culacua na ni tsa lo cua tya'a ñati nu xuti'j Satanás jil'i cha' xuy tyu'a ngu' lo'o ycuil' Ndyosi. ⁹ Li' tyu'u ñati jil'i Satanás tyaa ngu' tyucui ña'a lo yuu chalyuu. Tyanu ngu' tyi'j ca chu' su ndi'j taju ñati jil'i ycuil' Ndyosi li'; lo'o jua'a quixij ngu' tyi'j ca to' quichij tlyu nu tyaca'a tsa jil'i ycuil' Ni, cha' cua'ni tye ngu' jil'i ñati jil'i ycuil' Ndyosi, nti' ngu'. Li' tyalú slu quii' nu ngutu'u ca nde cua, tyalú su ndi'j ngu' bi', tye ngu' tyauqij ngu'. ¹⁰ Lo'o li' tyucua ya' Ni jil'i nu xña'a nu ngüñilo'o jil'i ngu' tya clyo, tyalo'o Ni jil'i lo tayu' su ntsu'u quii' ndyaqu' lo'o yuu sufri; la cui' se'j laca su cua nchcuaa Ni jil'i nu na'ni chiya'a ña'a bi', su cua nchcuaa Ni jil'i nu cuiñi nu nacuj cha' tu'ba jil'i ycuil' Ndyosi laca. Tsa lo'o talya ná tye cha' ti'i tsa chcube' ngu' ca bi'.

Nu lo'o ndyu'ni cuayá' Ni jil'i ñati lo'o cua ndye chalyuu

¹¹ Lo'o li' na'a na' cha' ntucua sca ñati tlyu lo sca yaca xlya tlyu nu ndubi tsa ña'a. Li' nguti' lcaa chalyuu, jua'a nguti' lcaa ca na nu ntsu'u nde cua, nu lo'o ndu'u tucua ycuil' Ni; nga'aa tyaca' tsiya' ti ma nde su nguliji

yu'u chalyuu bi'. ¹² Lo'o li' na'a na' cha' ca bi' ndi'i lcaa ñati nu cua ngujui, masi ngu' cusu', masi ngu' cuañi', ndi'i ngu' nde loo yaca xlya su ntucua tlyu ycu' Ni. Cua nchcana quityi li', lo'o jua'a cua nchcana nu chaca quityi bi'; lo quityi bi' cua nscua xtañi ñati, lcaa ñati nu cua ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i, cha' cua ndyu'u ngu' chaca quiya'. Li' cuentya ji'i quityi nu nguscua ycu' Ni, ngua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñati nu cua ngujui bi', cha' lo quityi bi' cua laca nscua lcaa cña nu ngua'ni ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu. ¹³ Li' chaca quiya' ndyu'u ñati nu cua ngujui lo hitya tyujo'o, jua'a chaca quiya' ndyu'u ñati nu ndyalo'o La Muerte ji'i, jua'a chaca quiya' ndyu'u xa' la jyo'o ca su nga'a cha' tsa' ngu' lo'o ndyiji' ngu'; lcaa ngu' bi' ndu'u ngu' li'ya ngu'. Li' ngua cuayá' ji'i lcaa ngu' cuentya ji'i lcaa cña nu ngua'ni ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu. ¹⁴ Li' nguxcuaa Ni ji'i La Muerte, lo'o jua'a nguxcuaa Ni chalyuu su nguti' jyo'o bi', ndyaa bi' nde lo tayu' su ntsu'u quii' tlyu ndyaqu'i. Lcaa nu ndyaa ca lo tayu' bi' ni, cua ndyaa ngu' chalyuu talya, cua ndye cha' ngujui ngu' bi'; nga'aa tyu'u ngu' bi' tsiya' ti. ¹⁵ Lo'o li' xcuaa Ni ji'i cua ña'a ca ñati nu ná nscua xtañi lo quityi ji' ycu' Ni, tyaa ngu' nde lo tayu' ca su ntsu'u quii' bi', cha' ndacha' quityi bi' tilaca laca ñati nu ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i.

21

Cua ndye ndya' chalyuu cucui

¹ Lo'o li' na'a na' cha' cua ndyaca cucui tyucui ña'a nde cua, cua ndye ndya' chaca ba'a chalyuu cucui. Nguliji yu'u lcaa na nu ntsu'u nde cua tya tsubi' la; jua'a chalyuu cusu' re, jua'a tyucui ña'a tyujo'o, nguliji yu'u bi', nga'aa ña'a na' ji'i tsiya' ti. ² La cui' Juan laca na', lo'o li' na'a na' cha' cua nscua chaca quich'i Jerusalén cucui. Lubii tsa ña'a quich'i bi' juani; nde su ntucua ycu' Ndyosi ngutu'u quich'i bi', ngua'ya nde lo yuu cucui. Tyucui ña'a quich'i cua ngalya' tso'o; tso'o tsa ña'a bi', ndubi tsa ña'a bi'. Ñi'ya ña'a sca cuxi' ji'i ñati, nu tso'o tsa ña'a ste', jua'a tso'o tsa ña'a quich'i cucui bi'. ³ Cui' tsa nchcui' sca nu ndu cacua ti su tlyu ca su ntucua ycu' Ndyosi li':

—Ca juani ntucua tyi ycu' Ndyosi la cui' ca su ndi'i ñati nu ngusñi cha' ji'i Ni nde chalyuu. Tyi' ycu' Ni ca su ndi'i ñati ji'i Ni li'; jua'a caca ngu' bi' ñati ji'i ycu' Ni, caca ycu' Ni loo ji'i ngu' bi' li'. ⁴ Lo'o li' cua'ni ycu' Ndyosi cha' nga'aa xi'ya ngu' nu ndyunaa tsa tya tsubi' la —nacu' nu nchcui' bi'—. Nga'aa ntsu'u cha' cajaa ñati li', nga'aa ntsu'u cha' ca xñi' ti' ngu', nga'aa xi'ya ngu', ni nga'aa tyacua cha' ti' ji'i ngu' li'; cua ndye

lcaa cha' nu ngua ji'i ngu' lo'o nguti' ngu' chalyuu cusu' —nacu' nu nchcui' bi'.

⁵ Nchcui' ycu' nu ntucua lo yaca xlya tlyu bi' li':

—Ña'a mā ya'a ñi'ya nu caca juani. Xa' cuiñá cui na' lcaa na nu tyu'u nde chalyuu cucui —nacu' Ni.

Chaca cha' nchcui' Ni lo'o na' li':

—Scau clya nu'u cha' nu nchcui' na' lo quityi; chañi' tsa laca cha' bi', taca jly'a ti' mā ji'i.

⁶ Li' nchcui' Ni lo'o na' chaca quiya':

—Jua'a caca lacua. Ñi'ya nti' letra A —nacu' Ni—, jua'a nguxana lcaa cha' lo'o na'; ñi'ya nti' letra Z, jua'a tye lcaa cha' lo'o na' —nacu' Ni—. Xlya'be ti ta na' na co'o ñati nu ña tsa cha' bi' 'na; nu na co'o ngu' bi', tyu'u bi' ca su tyu'u lcaa cha' tso'o nu ta na' ji'i ngu' cha' cua'ni cu'u cresiya ji'i ngu'.

⁷ Ndi'ya caca ji'i ñati nu tyijiloo ji'i nu xña'a ña'a cuayá' tye chalyuu; cua'ni tlyu ngu' bi' 'na cha' na' laca ycu' Ndyosi cuentya ji'i ngu', lo'o jua'a caca ngu' bi' ñi' na'. ⁸ Pana lcaa ñati nu ntsi' tsa cha' tyu'u cha' ji'i lo'o na', jua'a ñati nu ná ndaquiya' jna' tsiya' ti, jua'a nu chiya'a tsa ndu'ni, jua'a nu ndujui' ji'i tya'a ñati, jua'a nu ndu'ni suba' lo'o nu cuna'a, jua'a nu cucha'a, jua'a ñati nu jly'a tsa ti' ji'i cha' cucha'a, jua'a ñati nu ndu'ni tlyu ji'i lcu' jo'o, jua'a nu cuiñi, lcaa ngu' bi' tyaa ngu' ca lo tayu' tlyu ca su ntsu'u quii' nu ndyaqu'i lo'o yuu sufri. Lcaa ngu' nu cua ndyaa nde tayu' bi' ni, cua ndyaa ngu' nde chalyuu talya; cua ndye cha' ngujui ngu' tsiya' ti li'.

Quich'i Jerusalén cucui

⁹ Ndyalaa sca xca ji'i ycu' Ndyosi ca slo na' li'; la cui' tya'a yu laca lo'o nu tya tyacati tya'a xca bi', ngu' nu ntucua ca'ña oro ya', nu ntsu'u cati tya'a quicha bi'. Bi' quicha caca lo'o cua tye ti chalyuu. Nchcui' xca bi' lo'o na' li':

—Cuaa clya nu'u ca nde cha' culu'u h'i ñi'ya ña'a quich'i tlyu ca su tyaa mā, lcaa cu'ma nu ntsu'u cha' ji'i mā lo'o nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Tso'o tsa ña'a quich'i bi'.

¹⁰ Li' ngua tii na' cha' ngua'ya Xtyi' ycu' Ndyosi tyucui ña'a loo na'. Ndyalo'o xca bi' 'na ca lo sca ca'ya nu cua tsa, ca lo xlya ca'ya tsiya' ti; ca bi' ngulu'u yu 'na ñi'ya ña'a quich'i Jerusalén cucui. Lubii tsa ña'a quich'i bi', cha' nde su ntucua ycu' Ndyosi ngutu'u quich'i bi', ngua'ya nde lo yuu. ¹¹ Tso'o tsa ña'a xee nu ntucua lo quich'i bi', cha' xee ji'i ycu' Ndyosi laca bi'. Ndubi tsa ña'a tyucui ña'a quich'i bi'; ñi'ya ña'a sca quee ndubi, ñi'ya laca quee jaspé, jua'a ña'a xee nu ntucua lo quich'i bi'. ¹² Cu'a tsa lo'o nu ntsu'u ca to' quich'i bi', pana cua laca ntucua yaala ti tii tyucuaa tya'a tolo'o; sca xca ji'i ycu' Ndyosi ndu cua scaa tolo'o bi'. Chu' quee

nu ntucua nde quee tolo'o bi' nscua xtañi nu tii tyucuaa tya'a taju ñati ngu' Israel, cha' bi' ñati laca nu cua ngusubi ycu'i Ndyosi ji'i tya clyo lo'o ngxana cha' ji'i ycu'i Ni; scaa xtañi ngu' nscua nde quee scaa tolo'o.¹³ Sna tya'a tolo'o ntucua sca la'a to' quich'i: nde la'a su ntyucua cuichaa ntucua sna tya'a tolo'o bi', nde la'a su ndyaa cuichaa ntucua tya xna tya'a tolo'o, chaca la'a ntucua chaca tya xna tya'a tolo'o, chaca la'a nde sii', la cui' jua'a ntucua tya xna tya'a tolo'o.¹⁴ Tii tyucuaa tya'a quee tonu ntsiya quiya' lo'o; jua'a hichu' quee bi' cua nscua xtañi nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngua'aloos nu ñi'ya ña'a xlya' bi' cña ji'i ngu', nu cua'ni ngu' cuentya ji'i ycu'i Ni.

¹⁵ Ya' xcá nu cua nchcui' lo'o na' ntucua sca chcuá oro, cha' xñi yu cuayá' ji'i quich'i tlyu bi', jua'a ji'i tolo'o bi', jua'a ji'i lo'o nu ntsu'u to' quich'i.¹⁶ Stu'ba tsa ña'a quich'i bi'; jacua jyacá ntsu'u ji'i tsiya' ti, jua'a stu'ba cuayá' cu' lo'o cuayá' loo. Li' ngusñi xcá cuayá' ji'i ycu'i quich'i tlyu bi' lo'o cuayá' oro ji'i; tucua mil ntucua tucua siyento kilómetro cuayá' tyucuj sca la'a, la cui' jua'a cuayá' loo, la cui' jua'a cuayá' cua quich'i tlyu bi'.¹⁷ Li' ngusñi xcá bi' cuayá' ji'i lo'o ji'i quich'i, cha' snayala ntucua jacua metro cuayá' cua bi'. Ñi'ya laca cuayá' chcuá nu cua'nijo'o ji'na nde chalyuu, la cui' jua'a ña'a cuayá' chcuá nu ngua'nijo'o ji'i xcá bi', nu lo'o ngusñi yu cuayá' ji'i quich'i.

¹⁸ Cua ndya' lo'o ji'i quich'i bi' lo'o quee jaspe, sca quee nga'a nu ndubi tsa ña'a, pana lo'o xcui' oro tsiya' ti ndya' ycu'i quich'i bi', nu ndubi ña'a ñi'ya ndubi caatyá.¹⁹ Cua ngalya' lcaa lo quee ndubi nu ntsu'u chalyuu chu' quee tonu nu ntsu'u quiya' lo'o ji'i quich'i: cua ngalya' quee nu ntucua clyo nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee jaspe; cuati ngalya' quee nu nchca tyucuaa nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee zafiro, sca quee azul ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca tyuna nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee ágata; cuati ngalya' quee nu nchca jacua nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee esmeralda, sca quee nga'a ña'a; ²⁰ cuati ngalya' quee nu nchca ca'yu nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee ónice; cuati ngalya' quee nu nchca scaú nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee coralina, sca quee nga'a ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca cati nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee crisólito, sca quee ngatsi ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca snu' nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee berilo, sca quee nga'a tsa ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca caa nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee topacio, sca quee ngatsi tsa ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca tii nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee crisoprasa; cuati ngalya' quee nu nchca tii chaca nu ntsu'u quiya' lo'o, lo'o quee jacinto, chaca nu azul ña'a; cuati ngalya' quee nu nchca tii tyucuaa nu ntsu'u

quiya' lo'o, lo'o quee amatista. Bi' laca lcaa quee ndubi nu cua ngalya' quiya' lo'o ji'i quich'i.²¹ Cua ndya' ca ta'a tii tyucuaa tolo'o ji'i quich'i lo'o quee ndubi nu ngati ña'a, nu naa quee perla; tii tyucuaa tya'a quee ngati laca bi', sca ti quee ngati bi' ngua'nijo'o ndya' sca tolo'o. Xcui' oro tsiya' ti nscua laja calle quich'i bi'; ñi'ya ña'a ndubi caatyá, jua'a ña'a ndubi calle bi'.

²² Ná ntucua laa ca quich'i bi', ná na'a na' cha' ntucua bi' tsiya' ti. Tso'o cha' ntucua ycu'i Ndyosi nu Xu'na na quich'i bi', ycu'i Ni nu nchca ji'i ndu'ni Ni lcaa lo cña; la cui' jua'a ntucua nu ñi'ya ña'a xlya' bi'. Bi' cha' ni sca laa nga'aa nti' quich'i bi'.²³ Nga'aa cua'nijo'o xee cuichaa cuentya ji'i quich'i bi', la cui' jua'a nga'aa nti' cha' quiji'i xee co' lo. Tso'o tsa ña'a xee quich'i bi', xqui'ya cha' lubii tsa xee nu nda ycu'i Ndyosi, jua'a lubii tsa xee su ntucua nu ñi'ya ña'a xlya' bi';²⁴ bi' laca nu ta xee su tya'a ñati tyucui ña'a chalyuu cucui. Lo'o jua'a ntsu'u xi ngu' nu laca loo chalyuu nu tyalaa ca quich'i tlyu bi', tyalo'o ngu' ji'i lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i ngu' ca bi'.²⁵ Lcaa tsá tsiya' ti tyucua yaala tolo'o ji'i quich'i bi'; ná tyacu' chca bi', cha' ná caca talya ca bi'.²⁶ Lcaa cha' culiya', lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ñati, tyaa cha' bi' nde quich'i tlyu bi';²⁷ pana ni sca cha' cuxi ná taca tyati quich'i bi'. Lcaa ñati nu ndu'ni suba' lo'o nu cuna'a, jua'a ngu' cuiñi, ná caja chacuayá' tyati ngu' ca quich'i bi'; ñati nu ntsu'u xtañi lo quityi nu ntucua ya' nu ñi'ya ña'a xlya' bi', nu ndacha' tilaca laca nu ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i, bi' ti ñati laca nu caja chacuayá' ji'i tyalaa ca quich'i bi'.

22

¹ Lo'o li' ngulu'u xcá 'na mala nxna sta'a ji'i ycu'i Ndyosi, sta'a bi' laca nu nda chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na. Lubii tsa ña'a su nxna hitya sta'a bi'. Nde su tlyu su ntucua ycu'i Ndyosi, nde su ntucua nu ñi'ya ña'a xlya' bi', ca bi' ntsu'u suu sta'a bi';² nxna lijya sta'a nde calle tlyu nu nscua cla'be quich'i bi'. Tyucuaa tsu' sta'a bi' ndu sca yaca; lo'o si'yu nu nda yaca bi' ni, bi' laca nu ta chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'na. Tii tyucuaa quiya' nda yaca bi' si'yu chu' sca yija, sca quiya' ndyu'u si'yu yaca bi' sca co'. Tso'o tsa jo'o ndu'ni laca' yaca si'yu bi', ná ca quicha na lo'o cacu na ji'i.³ Pana lquich'i bi' nga'aa caja cha' ti' ji'i ngu' tsiya' ti, ñi'ya nu ntsu'u nde chalyuu xqui'ya yabe' nu ntsu'u ji'i ñati. Ca quich'i bi' stu'ba ti caca loo ycu'i Ndyosi lo'o nu ñi'ya ña'a xlya' bi'; ndacua ntucua yaca xlya tlyu ji'i Ni, cha' cua'ni tlyu lcaa ñati nu ndyu'ni cña ji'i Ni ji'i ycu'i Ni nu ntucua ca ndacua.⁴ Tyuloo tso'o ngu' ji'i ycu'i Ndyosi li', cha' ca bi' tyalaa lcaa ngu' nu nscua xtañi Ni nde tyacaa ngu'.⁵ Nga'aa

caca talya su ndi'i ngu' ca bi'; bi' cha' nga'aa cua'nijo'o xee cuichaa ji'i ngu', nga'aa nti' cha' cua'a ngu' xee nde ni'i. Ycui' Ndyosi nu Xu'na na, bi' laca nu ta xee ji'i ngu', ni ná tye tyempo cha' stu'ba ti caca ngu' loo lo'o ycui' Ni.

Yala ti tyaa Jesús chaca quiya'

⁶Lo'o li' xa' nchcui' nu xca' ji'i ycui' Ndyosi bi' lo'o na':

—Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o nu'u juani, taca jlya tso'o ti' nu'u cha' bi'; na' ndacha' ji'i ñati' cuentya ji'i ycui' Ni lcaa ña'a cha' nu cua liyya cha' caca nde lo yuu chalyuu. Laca na' sca xca' ji'i Ni, bi' cha' cua nda ycui' nu Xu'na na Xtyi'i ycui' Ni jna'; la cui' jua'a cua nda Ni Xtyi'i ycui' Ni ji'i lcaa ñati' nu laca tu'ba ji'i Ni nde chalyuu.

⁷—Yala ti tyaa na' chaca quiya' —nacuj Jesús.

Tso'o tsa caca tyiquee lcaa ñati' nu taquiya' ji'i cha' nu cua nda Ni lo'o na', nu cua nscua na' lo' quityi re; cha' bi' laca nu ndacha' ji'na ñi'ya caca chalyuu nde loo la.

⁸Cua na'a na' cha' bi', cua ndyuna na' lcaa cha' nu nscua lo' quityi re. Juan laca na'. Lo'o cua ndye na'a na' cha' bi', li' ndyaa stii na' lo' yuu nde loo su ndu xca' nu ngulu'u cha' bi' 'na, cha' ngua ti' na' cua'ni tlyu na' ji'i xca' bi'. ⁹Hora ti nchcui' yu lo'o na' li':

—Ná cua'ni nu'u jua'a. Lo'o na', tya'a ndyu'ni na cña ji'i ycui' Ni laca na'; stu'ba ntsu'u cha' 'na lo'o jyo'o ñati' tya'a ma' nu ngua tu'ba ji'i ycui' Ni nde chalyuu, jua'a tya'a na' lo'o cua ña'a ca ñati' nu taquiya' ji'i cha' nu nscua lo' quityi re. Sca ti ycui' Ndyosi laca nu nga'a cha' cua'ni tlyu na' ji'i.

¹⁰Li' nchcui' xca' lo'o na' chaca quiya':

—Cua nchcui' Ni ñi'ya caca cha' nde loo la, bi' cha' ná xco'o nu'u quityi re; nga'a cha' cuna ñati' chalyuu lcaa cha' bi', xqui'ya cha' cua ngulala ti caca lcaa cha' nu nscua lo' quityi re. ¹¹Nu lo'o bilya tye chalyuu tya cua'ni cuxi lcaa ñati' nu nti' cua'ni cha' cuxi, lo'o jua'a nga'aa caja tyempo ji'i ngu' cha' xtyanu ngu' ji'i cha' cuxi bi' li'; lcaa nu ndu'ni suba' juani, nga'aa caja tyempo cha' xtyanu ngu' ji'i cha' cuxi bi' li'. Lcaa ñati' nu tso'o ndu'ni juani, tya ntsu'u cha' cua'ni la ngu' cña tso'o ña'a cuayá' nu tye chalyuu; lcaa ngu' nu lubii ndi'i chalyuu, tya ntsu'u cha' cua'ni la ngu' cha' tso'o —nacuj xca' bi'.

¹²—Cua'a jyaca ma' ji'i cha' nu chcui' na' re —nacuj ycui' Jesús li'—. Yala ti caa na' chaca quiya'. Lo'o caa na', li' tyi'u ti' na' cha' cua'ni na' lo'o lcaa ñati' ñi'ya nu ngua'ni ngu' lo'o ya' ngu' chalyuu; tso'o tsa caca ji'i ngu' nu ngua'ni cha' tso'o, lo'o jua'a cha' ti'i caja ji'i ngu' nu ngua'ni cha' cuxi. ¹³Ñi'ya nti'

letra A nti' na', cha' na' ntucua' su nguxana lcaa cha'; ñi'ya nti' letra Z, jua'a nti' na', cha' la cui' na' ntucua' ca su tye lcaa cha'.

¹⁴Tso'o tsa caca tyiquee ñati' nu cua ngua lubii cresiya ji'i, cha' bi' ñati' laca nu ntsu'u chacuayá' cacu si'yu yaca nu caja ji'na nde chalyuu cucui. Jua'a li' taca tyati' ngu' tolo'o ji'i quichi' tlyu bi'. ¹⁵To' lo'o nde liya' tyanu lcaa ñati' nu chiyá'a tsa ndu'ni, lo'o jua'a ñati' nu jlya tsa ti' ji'i cha' cucha'a, lo'o ñati' nu ndu'ni suba' lo'o nu cuna'a, lo'o nu ndujuii ji'i ñati'; la cui' jua'a lcaa ñati' nu ndu'ni tlyu ji'i lcu' jo'o, lo'o ñati' nu ndiya ti' ndu'ni ngu' cha' cuiñi, lcaa ñati' bi' tyanu nde chu' lo'o ji'i quichi' bi'. Ni sca ñati' bi' ná ntsu'u chacuayá' tyati' ngu' ne' lo'o quichi' bi'.

¹⁶Xa' nchcui' Jesús li':

—Cua nda na' xca' 'na cha' caa ca su ndi' taju ñati' cu'ma macala laca su ntsu'u quichi' tyi ma. Na' laca nu tya'a ñati' ji'i jyo'o David, nu ñati' tlyu nu cua ya' chalyuu nu ngua sa'ni. Ni'ya laca xee nu nda cuii tlyu nu ntyucua nde cuxee, jua'a laca xee nu ta na' cha' tyu'u ne' cresiya ji'i ñati' —nacuj Jesús.

¹⁷—Tyaa ma' ca nde —nacuj nu laca Xtyi'i ycui' Ni.

La cui' jua'a laca cha' nu nda lcaa na nu ngusñi na cha' ji'i ycui' Ndyosi, tyucui ña'a taju ñati' tya'a na nu ntsu'u cha' ji'na lo'o nu ñi'ya ña'a xly'a bi'. Lo'o li' la cui' jua'a nga'a cha' chcui' lcaa na nu ndyuna na cha' re:

—Tyaa cu'ma lo'o cua —ñacu' na li'.

Lcaa ñati' nu lyiji tsa cha' ji'i, tyaa ngu' cha' co'o ngu' hitya nu ta ycui' Ndyosi ji'i ngu' xly'a be ti; caja chalyuu cucui nu ta ycui' Ndyosi ji'i ngu' li', lcaa ñati' nu nti' tsa cha' caja cha' bi' ji'i.

¹⁸⁻¹⁹Tsa lo' cua ti cha' nda ycui' Ndyosi cha' scua na' lo' quityi re, bi' cha' nga'aa scua ma' xi xa' la cha' lo' quityi re. Si tya scua la ngu' xi xa' la cha', li' ta Ni cha' ti'i ji'i ngu' bi', la cui' ña'a cha' ti'i nu nscua lo' quityi re. La cui' jua'a, ná cuityi ma' ni tsaca cha' nu nscua re; nu lo'o cuityi ngu' sca cha', li' xlyaa Ni chalyuu nu nga'a cha' caja ji'i ngu' bi'. Li' nga'aa caja chacuayá' cacu ngu' bi' si'yu nu ntsu'u lo' yaca bi', nga'aa tyalaa ngu' bi' ca quichi' tlyu nu lubii tsa ña'a, ñi'ya nu nchcui' quityi re. Jua'a nchcui' na' lo'o lcaa ñati' nu ndyuna cha' nu nscua lo' quityi re, la cui' cha' nu caca nde loo la laca bi'.

²⁰Ycui' Jesús nchcui' cha' liñi tsa nscua lcaa cha' re:

—Chañi cha' bi'. Yala ti caa na' chaca quiya' —nacuj Ni.

Jua'a caca tu'ni. Caa nu'u lacua, La Jesús.

²¹Ña'a ti' cua'ni Jesús nu Xu'na na cha' tso'o lo'o lcaa cu'ma lacua. Tsa lo' cua ti cha' chcui' na.